നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

വിനയപിടകേ

പാരാജികകണ്ഡ-അട്ഠകഥാ (പഠമോ ഭാഗോ)

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

യോ കപ്പകോടീഹിപി അപ്പമേയ്യം;
കാലം കരോന്തോ അതിദുക്കരാനി;
ഖേദം ഗതോ ലോകഹിതായ നാഥോ;
നമോ മഹാകാരുണികസ്സ തസ്സ.

അസമ്ബുധം ബുദ്ധനിസേവിതം യം;
ഭവാഭവം ഗച്ഛതി ജീവലോകോ;
നമോ അവിജ്ജാദികിലേസജാല-
വിദ്ധംസിനോ ധമ്മവരസ്സ തസ്സ.

ഗുണേഹി യോ സീലസമാധിപഞ്ഞാ-
വിമുത്തിഞാണപ്പഭുതീഹി യുത്തോ;
ഖേത്തം ജനാനം കുസലത്ഥികാനം;
തമരിയസങ്ഘം സിരസാ നമാമി.

ഇച്ചേവമച്ചന്തനമസ്സനേയ്യം;
നമസ്സമാനോ രതനത്തയം യം;
പുഞ്ഞാഭിസന്ദം വിപുലം അലത്ഥം;
തസ്സാനുഭാവേന ഹതന്തരായോ.

യസ്മിം ഠിതേ സാസനമട്ഠിതസ്സ;
പതിട്ഠിതം ഹോതി സുസണ്ഠിതസ്സ;
തം വണ്ണയിസ്സം വിനയം അമിസ്സം;
നിസ്സായ പുബ്ബാചരിയാനുഭാവം.

കാമഞ്ച പുബ്ബാചരിയാസഭേഹി;
ഞാണമ്ബുനിദ്ധോതമലാസവേഹി;
വിസുദ്ധവിജ്ജാപടിസമ്ഭിദേഹി ;
സദ്ധമ്മസംവണ്ണനകോവിദേഹി.

സല്ലേഖിയേ നോസുലഭൂപമേഹി;
മഹാവിഹാരസ്സ ധജൂപമേഹി;
സംവണ്ണിതോയം വിനയോ നയേഹി;
ചിത്തേഹി സമ്ബുദ്ധവരന്വയേഹി.

സംവണ്ണനാ സീഹളദീപകേന;
വാക്യേന ഏസാ പന സങ്ഖതത്താ;
ന കിഞ്ചി അത്ഥം അഭിസമ്ഭുണാതി;
ദീപന്തരേ ഭിക്ഖുജനസ്സ യസ്മാ.

തസ്മാ ഇമം പാളിനയാനുരൂപം;
സംവണ്ണനം ദാനി സമാരഭിസ്സം;
അജ്ഝേസനം ബുദ്ധസിരിവ്ഹയസ്സ;
ഥേരസ്സ സമ്മാ സമനുസ്സരന്തോ.

സംവണ്ണനം തഞ്ച സമാരഭന്തോ;
തസ്സാ മഹാഅട്ഠകഥം സരീരം;
കത്വാ മഹാപച്ചരിയം തഥേവ;
കുരുന്ദിനാമാദിസു വിസ്സുതാസു.

വിനിച്ഛയോ അട്ഠകഥാസു വുത്തോ;
യോ യുത്തമത്ഥം അപരിച്ചജന്തോ;
തതോപി അന്തോഗധഥേരവാദം;
സംവണ്ണനം സമ്മ സമാരഭിസ്സം.

തം മേ നിസാമേന്തു പസന്നചിത്താ;
ഥേരാ ച ഭിക്ഖൂ നവമജ്ഝിമാ ച;
ധമ്മപ്പദീപസ്സ തഥാഗതസ്സ;
സക്കച്ച ധമ്മം പതിമാനയന്താ.

ബുദ്ധേന ധമ്മോ വിനയോ ച വുത്തോ;
യോ തസ്സ പുത്തേഹി തഥേവ ഞാതോ;
സോ യേഹി തേസം മതിമച്ചജന്താ;
യസ്മാ പുരേ അട്ഠകഥാ അകംസു.

തസ്മാ ഹി യം അട്ഠകഥാസു വുത്തം;
തം വജ്ജയിത്വാന പമാദലേഖം;
സബ്ബമ്പി സിക്ഖാസു സഗാരവാനം;
യസ്മാ പമാണം ഇധ പണ്ഡിതാനം.

തതോ ച ഭാസന്തരമേവ ഹിത്വാ;
വിത്ഥാരമഗ്ഗഞ്ച സമാസയിത്വാ;
വിനിച്ഛയം സബ്ബമസേസയിത്വാ;
തന്തിക്കമം കിഞ്ചി അവോക്കമിത്വാ.

സുത്തന്തികാനം വചനാനമത്ഥം;
സുത്താനുരൂപം പരിദീപയന്തീ;
യസ്മാ അയം ഹേസ്സതി വണ്ണനാപി;
സക്കച്ച തസ്മാ അനുസിക്ഖിതബ്ബാതി.

ബാഹിരനിദാനകഥാ

തത്ഥ **തം വണ്ണയിസ്സം വിനയ**ന്തി വുത്തത്താ വിനയോ താവ വവത്ഥപേതബ്ബോ. തേനേതം വുച്ചതി - ''വിനയോ നാമ ഇധ സകലം വിനയപിടകം അധിപ്പേത''ന്തി. സംവണ്ണനത്ഥം പനസ്സ **അയം മാതികാ** -

വുത്തം യേന യദാ യസ്മാ, ധാരിതം യേന ചാഭതം;
യത്ഥപ്പതിട്ഠിതചേതമേതം വത്വാ വിധിം തതോ.

തേനാതിആദിപാഠസ്സ, അത്ഥം നാനപ്പകാരതോ;
ദസ്സയന്തോ കരിസ്സാമി, വിനയസ്സത്ഥവണ്ണനന്തി.

തത്ഥ **വുത്തം യേന യദാ യസ്മാ**തി ഇദം താവ വചനം ''തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം വിഹരതീ''തി ഏവമാദിവചനം സന്ധായ വുത്തം. ഇദഞ്ഹി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ അത്തപച്ചക്ഖവചനം ന ഹോതി, തസ്മാ വത്തബ്ബമേതം ''ഇദം വചനം കേന വുത്തം, കദാ വുത്തം, കസ്മാ ച വുത്ത''ന്തി? ആയസ്മതാ ഉപാലിത്ഥേരേന വുത്തം, തഞ്ച പന പഠമമഹാസങ്ഗീതികാലേ.

പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ

പഠമമഹാസങ്ഗീതി നാമ ചേസാ കിഞ്ചാപി പഞ്ചസതിക**സങ്ഗീതിക്ഖന്ധകേ** വുത്താ, നിദാനകോസല്ലത്ഥം പന ഇധാപി ഇമിനാ നയേന വേദിതബ്ബാ. ധമ്മചക്കപ്പവത്തനഞ്ഹി ആദിം കത്വാ യാവ സുഭദ്ദപരിബ്ബാജകവിനയനാ കതബുദ്ധകിച്ചേ കുസിനാരായം ഉപവത്തനേ മല്ലാനം സാലവനേ യമകസാലാനമന്തരേ വിസാഖപുണ്ണമദിവസേ പച്ചൂസസമയേ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി ലോകനാഥേ, ഭഗവതോ പരിനിബ്ബാനേ സന്നിപതിതാനം സത്തന്നം ഭിക്ഖുസതസഹസ്സാനം സങ്ഘത്ഥേരോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ സത്താഹപരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി, സുഭദ്ദേന വുഡ്ഢപബ്ബജിതേന ''അലം, ആവുസോ, മാ സോചിത്ഥ, മാ പരിദേവിത്ഥ, സുമുത്താ മയം തേന മഹാസമണേന; ഉപദ്ദുതാ ച ഹോമ - 'ഇദം വോ കപ്പതി, ഇദം വോ ന കപ്പതീ'തി! ഇദാനി പന മയം യം ഇച്ഛിസ്സാമ തം കരിസ്സാമ, യം ന ഇച്ഛിസ്സാമ ന തം കരിസ്സാമാ''തി (ചൂളവ॰ ൪൩൭; ദീ॰ നി॰ ൨.൨൩൨) വുത്തവചനമനുസ്സരന്തോ ''ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി യം പാപഭിക്ഖൂ അതീതസത്ഥുകം പാവചനന്തി മഞ്ഞമാനാ പക്ഖം ലഭിത്വാ നചിരസ്സേവ സദ്ധമ്മം അന്തരധാപേയ്യും, യാവ ച ധമ്മവിനയോ തിട്ഠതി താവ അനതീതസത്ഥുകമേവ പാവചനം ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ -

'യോ വോ, ആനന്ദ, മയാ ധമ്മോ ച വിനയോ ച ദേസിതോ പഞ്ഞത്തോ , സോ വോ മമച്ചയേന സത്ഥാ'തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൬).

''യംനൂനാഹം ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായേയ്യം, യഥയിദം സാസനം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം.

യം ചാഹം ഭഗവതാ -

'ധാരേസ്സസി പന മേ ത്വം, കസ്സപ, സാണാനി പംസുകൂലാനി നിബ്ബസനാനീ'തി വത്വാ ചീവരേ സാധാരണപരിഭോഗേന ചേവ,

'അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേ ആകങ്ഖാമി വിവിച്ചേവ കാമേഹി...പേ॰... പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി; കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേ ആകങ്ഖതി വിവിച്ചേവ കാമേഹി...പേ॰... പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ'തി -

ഏവമാദിനാ നയേന നവാനുപുബ്ബവിഹാരഛളഭിഞ്ഞാപ്പഭേദേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേ അത്തനാ സമസമട്ഠപനേന ച അനുഗ്ഗഹിതോ, തസ്സ കിമഞ്ഞം ആണണ്യം ഭവിസ്സതി; നനു മം ഭഗവാ രാജാ വിയ സകകവചഇസ്സരിയാനുപ്പദാനേന അത്തനോ കുലവംസപ്പതിട്ഠാപകം പുത്തം 'സദ്ധമ്മവംസപ്പതിട്ഠാപകോ മേ അയം ഭവിസ്സതീ'തി മന്ത്വാ ഇമിനാ അസാധാരണേന അനുഗ്ഗഹേന അനുഗ്ഗഹേസീ''തി ചിന്തയന്തോ ധമ്മവിനയസങ്ഗായനത്ഥം ഭിക്ഖൂനം ഉസ്സാഹം ജനേസി. യഥാഹ -

"അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - 'ഏകമിദാഹം, ആവുസോ, സമയം പാവായ കുസിനാരം അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹീ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൩൧) സബ്ബം **സുഭദ്ദകണ്ഡം** വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബം.

തതോ പരം ആഹ -

"ഹന്ദ മയം, ആവുസോ, ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായേയ്യാമ. പുരേ അധമ്മോ ദിപ്പതി, ധമ്മോ പടിബാഹിയ്യതി; അവിനയോ ദിപ്പതി, വിനയോ പടിബാഹിയ്യതി. പുരേ അധമ്മവാദിനോ ബലവന്തോ ഹോന്തി, ധമ്മവാദിനോ ദുബ്ബലാ ഹോന്തി; അവിനയവാദിനോ ബലവന്തോ ഹോന്തി, വിനയവാദിനോ ദുബ്ബലാ ഹോന്തീ"തി (ചൂളവ॰ ൪൩൭).

ഭിക്ഖൂ ആഹംസു - "തേന ഹി, ഭന്തേ, ഥേരോ ഭിക്ഖൂ ഉച്ചിനതൂ"തി. ഥേരോ സകലനവങ്ഗസത്ഥുസാസനപരിയത്തിധരേ പുഥുജ്ജന-സോതാപന്ന-സകദാഗാമി-അനാഗാമി-സുക്ഖവിപസ്സകഖീണാസവഭിക്ഖൂ അനേകസതേ അനേകസഹസ്സേ ച വജ്ജേത്വാ തിപിടകസബ്ബപരിയത്തിപ്പഭേദധരേ പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തേ മഹാനുഭാവേ യേഭുയ്യേന ഭഗവതാ ഏതദഗ്ഗം ആരോപിതേ തേവിജ്ജാദിഭേദേ ഖീണാസവഭിക്ഖൂയേവ ഏകൂനപഞ്ചസതേ പരിഗ്ഗഹേസി. യേ സന്ധായ ഇദം വുത്തം - "അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഏകേനൂനാപഞ്ചഅരഹന്തസതാനി ഉച്ചിനീ"തി (ചൂളവ॰ ൪൩൭).

കിസ്സ പന ഥേരോ ഏകേനൂനമകാസീതി? ആയസ്മതോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ഓകാസകരണത്ഥം. തേന ഹായസ്മതാ സഹാപി വിനാപി ന സക്കാ ധമ്മസങ്ഗീതി കാതും, സോ ഹായസ്മാ സേക്ഖോ സകരണീയോ, തസ്മാ സഹാപി ന സക്കാ; യസ്മാ പനസ്സ കിഞ്ചി ദസബലദേസിതം സുത്തഗേയ്യാദികം ഭഗവതോ അസമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം നാമ നത്ഥി, തസ്മാ വിനാപി ന സക്കാ. യദി ഏവം സേക്ഖോപി സമാനോ ധമ്മസങ്ഗീതിയാ ബഹുകാരത്താ ഥേരേന ഉച്ചിനിതബ്ബോ അസ്സ. അഥ കസ്മാ ന ഉച്ചിനിതോതി ? പരൂപവാദവിവജ്ജനതോ. ഥേരോ ഹി ആയസ്മന്തേ ആനന്ദേ അതിവിയ വിസ്സത്ഥോ അഹോസി, തഥാ ഹി നം സിരസ്മിം പലിതേസു ജാതേസുപി "ന വായം കുമാരകോ മത്തമഞ്ഞാസീ"തി (സം॰ നി॰ ൨.൧൫൪) കുമാരകവാദേന ഓവദതി. സക്യകുലപ്പസുതോ ചായം ആയസ്മാ തഥാഗതസ്സ ഭാതാ ചൂളപിതുപുത്തോ. തത്ര ഹി ഭിക്ഖൂ ഛന്ദാഗമനം വിയ മഞ്ഞമാനാ "ബഹൂ അസേക്ഖപടിസമ്ഭിദാപ്പത്തേ ഭിക്ഖൂ ഠപേത്വാ ആനന്ദം സേക്ഖപടിസമ്ഭിദാപ്പത്തം ഥേരോ ഉച്ചിനീ"തി ഉപവദേയ്യും, തം പരൂപവാദം പരിവജ്ജേന്തോ "ആനന്ദം വിനാ സങ്ഗീതി ന സക്കാ കാതും, ഭിക്ഖൂനംയേവ അനുമതിയാ ഗഹേസ്സാമീ"തി ന ഉച്ചിനി.

അഥ സയമേവ ഭിക്ഖൂ ആനന്ദസ്സത്ഥായ ഥേരം യാചിംസു. യഥാഹ -

"ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഏതദവോചും - 'അയം, ഭന്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ കിഞ്ചാപി സേക്ഖോ അഭബ്ബോ ഛന്ദാ ദോസാ മോഹാ ഭയാ അഗതിം ഗന്തും, ബഹു ചാനേന ഭഗവതോ സന്തികേ ധമ്മോ ച വിനയോ ച പരിയത്തോ; തേന ഹി, ഭന്തേ, ഥേരോ ആയസ്മന്തമ്പി ആനന്ദം ഉച്ചിനതൂ'തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ആയസ്മന്തമ്പി ആനന്ദം ഉച്ചിനീ"തി (ചൂളവ॰ ൪൩൭).

ഏവം ഭിക്ഖൂനം അനുമതിയാ ഉച്ചിനിതേന തേനായസ്മതാ സദ്ധിം പഞ്ച ഥേരസതാനി അഹേസും.

അഥ ഖോ ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി - "കത്ഥ നു ഖോ മയം ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായേയ്യാമാ"തി. അഥ ഖോ ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി - "രാജഗഹം ഖോ മഹാഗോചരം പഹൂതസേനാസനം, യംനൂന മയം രാജഗഹേ വസ്സം വസന്താ ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായേയ്യാമ, ന അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ രാജഗഹേ വസ്സം ഉപഗച്ഛേയ്യു"ന്തി. കസ്മാ പന നേസം ഏതദഹോസി? ഇദം അമ്ഹാകം ഥാവരകമ്മം, കോചി വിസഭാഗപുഗ്ഗലോ സങ്ഘമജ്ഝം പവിസിത്വാ ഉക്കോടേയ്യാതി. അഥായസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഞത്തിദുതിയേന കമ്മേന സാവേസി, തം **സങ്ഗീതിക്ഖന്ധകേ** വുത്തനയേനേവ ഞാതബ്ബം.

അഥ തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനതോ സത്തസു സാധുകീളനദിവസേസു സത്തസു ച ധാതുപൂജാദിവസേസു വീതിവത്തേസു "അഡ്ഢമാസോ അതിക്കന്തോ, ഇദാനി ഗിമ്ഹാനം ദിയഡ്ഢോ മാസോ സേസോ, ഉപകട്ഠാ വസ്സൂപനായികാ"തി മന്ത്വാ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ "രാജഗഹം, ആവുസോ, ഗച്ഛാമാ"തി ഉപഡ്ഢം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഗഹേത്വാ ഏകം മഗ്ഗം ഗതോ. അനുരുദ്ധത്ഥേരോപി ഉപഡ്ഢം ഗഹേത്വാ ഏകം മഗ്ഗം ഗതോ. ആനന്ദത്ഥേരോ പന ഭഗവതോ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ രാജഗഹം ഗന്തുകാമോ യേന സാവത്ഥി തേന ചാരികം പക്കാമി. ആനന്ദത്ഥേരേന ഗതഗതട്ഠാനേ മഹാപരിദേവോ അഹോസി - "ഭന്തേ ആനന്ദ, കുഹിം സത്ഥാരം ഠപേത്വാ ആഗതോസീ"തി . അനുപുബ്ബേന പന സാവത്ഥിം അനുപ്പത്തേ ഥേരേ ഭഗവതോ പരിനിബ്ബാനദിവസേ വിയ മഹാപരിദേവോ അഹോസി.

തത്ര സുദം ആയസ്മാ ആനന്ദോ അനിച്ചതാദിപടിസംയുത്തായ ധമ്മിയാ കഥായ തം മഹാജനം സഞ്ഞാപേത്വാ ജേതവനം പവിസിത്വാ ദസബലേന വസിതഗന്ധകുടിയാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ മഞ്ചപീഠം നീഹരിത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ ഗന്ധകുടിം സമ്മജ്ജിത്വാ മിലാതമാലാകചവരം ഛഡ്ഡേത്വാ മഞ്ചപീഠം അതിഹരിത്വാ പുന യഥാഠാനേ ഠപേത്വാ ഭഗവതോ ഠിതകാലേ കരണീയം വത്തം സബ്ബമകാസി. അഥ ഥേരോ ഭഗവതോ പരിനിബ്ബാനതോ പഭുതി ഠാനനിസജ്ജബഹുലത്താ ഉസ്സന്നധാതുകം കായം സമസ്സാസേതും ദുതിയദിവസേ ഖീരവിരേചനം പിവിത്വാ വിഹാരേയേവ നിസീദി. യം സന്ധായ സുഭേന മാണവേന പഹിതം മാണവകം ഏതദവോച -

"അകാലോ ഖോ, മാണവക, അത്ഥി മേ അജ്ജ ഭേസജ്ജമത്താ പീതാ, അപ്പേവ നാമ സ്വേപി ഉപസങ്കമേയ്യാമാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൪൪൭).

ദുതിയദിവസേ ചേതകത്ഥേരേന പച്ഛാസമണേന ഗന്ത്വാ സുഭേന മാണവേന പുട്ഠോ ദീഘനികായേ **സുഭസുത്തം**നാമ ദസമം സുത്തമഭാസി.

അഥ ഥേരോ ജേതവനവിഹാരേ ഖണ്ഡഫുല്ലപ്പടിസങ്ഖരണം കാരാപേത്വാ ഉപകട്ഠായ വസ്സൂപനായികായ രാജഗഹം ഗതോ. തഥാ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ അനുരുദ്ധത്ഥേരോ ച സബ്ബം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഗഹേത്വാ രാജഗഹമേവ ഗതോ.

തേന ഖോ പന സമയേന രാജഗഹേ അട്ഠാരസ മഹാവിഹാരാ ഹോന്തി. തേ സബ്ബേപി ഛഡ്ഡിതപതിതഉക്ലാപാ അഹേസും. ഭഗവതോ ഹി പരിനിബ്ബാനേ സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ അത്തനോ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ വിഹാരേ ച പരിവേണേ ച ഛഡ്ഡേത്വാ അഗമംസു. തത്ഥ ഥേരാ ഭഗവതോ വചനപൂജനത്ഥം തിത്ഥിയവാദപരിമോചനത്ഥഞ്ച "പഠമം മാസം ഖണ്ഡഫുല്ലപ്പടിസങ്ഖരണം കരോമാ"തി ചിന്തേസും. തിത്ഥിയാ ഹി ഏവം വദേയ്യും - "സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാ സത്ഥരി ഠിതേയേവ വിഹാരേ പടിജഗ്ഗിംസു, പരിനിബ്ബുതേ ഛഡ്ഡേസു"ന്തി. തേസം വാദപരിമോചനത്ഥഞ്ച ചിന്തേസുന്തി വുത്തം ഹോതി. വുത്തമ്പി ഹേതം -

> "അഥ ഖോ ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി - 'ഭഗവതാ ഖോ, ആവുസോ, ഖണ്ഡഫുല്ലപ്പടിസങ്ഖരണം വണ്ണിതം. ഹന്ദ മയം, ആവുസോ, പഠമം മാസം ഖണ്ഡഫുല്ലപ്പടിസങ്ഖരണം കരോമ, മജ്ഝിമം മാസം സന്നിപതിത്വാ ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായിസ്സാമാ"തി (ചൂളവ॰ ൪൩൮).

തേ ദുതിയദിവസേ ഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ അട്ഠംസു. അജാതസത്തു രാജാ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ "കിം, ഭന്തേ, ആഗതത്ഥാ"തി അത്തനാ കത്തബ്ബകിച്ചം പടിപുച്ഛി. ഥേരാ അട്ഠാരസ മഹാവിഹാരപടിസങ്ഖരണത്ഥായ ഹത്ഥകമ്മം പടിവേദേസും. "സാധു, ഭന്തേ"തി രാജാ ഹത്ഥകമ്മകാരകേ മനുസ്സേ അദാസി. ഥേരാ പഠമം മാസം സബ്ബവിഹാരേ പടിസങ്ഖരാപേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും - "നിട്ഠിതം, മഹാരാജ, വിഹാരപടിസങ്ഖരണം. ഇദാനി ധമ്മവിനയസങ്ഗഹം കരോമാ"തി. "സാധു, ഭന്തേ, വിസ്സത്ഥാ കരോഥ. മയ്ഹം ആണാചക്കം, തുമ്ഹാകം ധമ്മചക്കം ഹോതു. ആണാപേഥ, ഭന്തേ, കിം കരോമീ"തി? "സങ്ഗഹം കരോന്താനം ഭിക്ഖൂനം സന്നിസജ്ജട്ഠാനം, മഹാരാജാ"തി. "കത്ഥ കരോമി, ഭന്തേ"തി? "വേഭാരപബ്ബതപസ്സേ സത്തപണ്ണിഗുഹാദ്വാരേ കാതും യുത്തം, മഹാരാജാ"തി. "സാധു, ഭന്തേ"തി ഖോ രാജാ അജാതസത്തു വിസ്സകമ്മുനാ നിമ്മിതസദിസം സുവിഭത്തഭിത്തിത്ഥമ്ഭസോപാനം നാനാവിധമാലാകമ്മലതആകമ്മവിചിത്തം അഭിഭവന്തമിവ രാജഭവനവിഭൂതിം അവഹസന്തമിവ ദേവവിമാനസിരിം സിരിയാ നികേതമിവ ഏകനിപാതതിത്ഥമിവ ച ദേവമനുസ്സനയനവിഹങ്ഗാനം ലോകരാമണേയ്യകമിവ സമ്പിണ്ഡിതം ദട്ഠബ്ബസാരമണ്ഡം മണ്ഡപം കാരാപേത്വാ വിവിധകുസുമദാമ-ഓലമ്ബക-വിനിഗ്ഗലന്തചാരുവിതാനം രതനവിചിത്തമണികോട്ടിമതലമിവ ച നം നാനാപുപ്ഫൂപഹാരവിചിത്തസുപരിനിട്ഠിതഭൂമികമ്മം ബ്രഹ്മവിമാനസദിസം അലങ്കരിത്വാ തസ്മിം മഹാമണ്ഡപേ പഞ്ചസതാനം ഭിക്ഖൂനം അനഗ്ഘാനി പഞ്ച കപ്പിയപച്ചത്ഥരണസതാനി പഞ്ഞാപേത്വാ ദക്ഖിണഭാഗം നിസ്സായ ഉത്തരാഭിമുഖം ഥേരാസനം മണ്ഡപമജ്ഝേ പുരത്ഥാഭിമുഖം ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ആസനാരഹം ധമ്മാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ ദന്തഖചിതം ബീജനിഞ്ചേത്ഥ ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരോചാപേസി - "നിട്ഠിതം, ഭന്തേ, മമ കിച്ച"ന്തി.

തസ്മിം ഖോ പന സമയേ ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം സന്ധായ ഏവമാഹംസു - "ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഏകോ ഭിക്ഖു വിസ്സഗന്ധം വായന്തോ വിചരതീ"തി. ഥേരോ തം സുത്വാ "ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ അഞ്ഞോ വിസ്സഗന്ധം വായന്തോ വിചരണകഭിക്ഖു നാമ നത്ഥി, അദ്ധാ ഏതേ മം സന്ധായ വദന്തീ"തി സംവേഗം ആപജ്ജി. ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആഹംസു - "സ്വേ, ആവുസോ, സന്നിപാതോ ത്വഞ്ച സേക്ഖോ സകരണീയോ, തേന തേ ന യുത്തം സന്നിപാതം ഗന്തും, അപ്പമത്തോ ഹോഹീ"തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ - "സ്വേ സന്നിപാതോ, ന ഖോ പന മേതം പതിരൂപം യ്വാഹം സേക്ഖോ സമാനോ സന്നിപാതം ഗച്ഛേയ്യ"ന്തി ബഹുദേവ രത്തിം കായഗതായസതിയാ വീതിനാമേത്വാ രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം ചങ്കമാ ഓരോഹിത്വാ വിഹാരം പവിസിത്വാ "നിപജ്ജിസ്സാമീ"തി കായം ആവജ്ജേസി. ദ്വേ പാദാ ഭൂമിതോ മുത്താ, അപ്പത്തഞ്ച സീസം ബിമ്ബോഹനം, ഏതസ്മിം അന്തരേ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുച്ചി. അയഞ്ഹി ആയസ്മാ ചങ്കമേന ബഹി വീതിനാമേത്വാ വിസേസം നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്തോ ചിന്തേസി - "നനു മം ഭഗവാ ഏതദവോച - 'കതപുഞ്ഞോസി ത്വം, ആനന്ദ, പധാനമനുയുഞ്ജ; ഖിപ്പം ഹോഹിസി അനാസവോ'തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൦൭). ബുദ്ധാനഞ്ച കഥാദോസോ നാമ നത്ഥി. മമ അച്ചാരദ്ധം വീരിയം തേന മേ ചിത്തം ഉദ്ധച്ചായ സംവത്തതി. ഹന്ദാഹം വീരിയസമഥം യോജേമീ"തി ചങ്കമാ ഓരോഹിത്വാ പാദധോവനട്ഠാനേ ഠത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ വിഹാരം പവിസിത്വാ മഞ്ചകേ നിസീദിത്വാ "ഥോകം വിസ്സമിസ്സാമീ"തി കായം മഞ്ചകേ ഉപനാമേസി. ദ്വേ പാദാ ഭൂമിതോ മുത്താ, സീസഞ്ച ബിമ്ബോഹനം അസമ്പത്തം. ഏതസ്മിം അന്തരേ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്തം, ചതുഇരിയാപഥവിരഹിതം ഥേരസ്സ അരഹത്തം അഹോസി. തേന ഇമസ്മിം സാസനേ അനിപന്നോ അനിസിന്നോ അട്ഠിതോ അചങ്കമന്തോ "കോ ഭിക്ഖു അരഹത്തം പത്തോ"തി വുത്തേ "ആനന്ദത്ഥേരോ"തി വത്തും വട്ടതി.

അഥ ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ദുതിയദിവസേ കതഭത്തകിച്ചാ പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ ധമ്മസഭായം സന്നിപതിതാ. ആനന്ദത്ഥേരോ പന അത്തനോ അരഹത്തപ്പത്തിം ഞാപേതുകാമോ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ന ഗതോ. ഭിക്ഖൂ യഥാവുഡ്ഢം അത്തനോ അത്തനോ പത്താസനേ നിസീദന്താ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ആസനം ഠപേത്വാ നിസിന്നാ. തത്ഥ കേഹിചി "ഏതമാസനം കസ്സാ"തി വുത്തേ "ആനന്ദത്ഥേരസ്സാ"തി. "ആനന്ദോ പന കുഹിം ഗതോ"തി? തസ്മിം സമയേ ഥേരോ ചിന്തേസി - "ഇദാനി മയ്ഹം ഗമനകാലോ"തി. തതോ അത്തനോ ആനുഭാവം ദസ്സേന്തോ പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ അത്തനോ ആസനേയേവ അത്താനം ദസ്സേസി. ആകാസേനാഗന്ത്വാ നിസീദീതിപി ഏകേ.

ഏവം നിസിന്നേ തസ്മിം ആയസ്മന്തേ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ആവുസോ, കിം പഠമം സങ്ഗായാമ, ധമ്മം വാ വിനയം വാ"തി? ഭിക്ഖൂ ആഹംസു - "ഭന്തേ മഹാകസ്സപ, **വിനയോ നാമ ബുദ്ധസാസനസ്സ ആയു, വിനയേ ഠിതേ സാസനം ഠിതം ഹോതി;** തസ്മാ പഠമം വിനയം സങ്ഗായാമാ"തി,. "കം ധുരം കത്വാ"തി? "ആയസ്മന്തം ഉപാലി"ന്തി. "കിം ആനന്ദോ നപ്പഹോതീ"തി? "നോ നപ്പഹോതി; അപി ച ഖോ പന സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ധരമാനോയേവ വിനയപരിയത്തിം നിസ്സായ ആയസ്മന്തം ഉപാലിം ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി - 'ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം വിനയധരാനം യദിദം ഉപാലീ'തി (അ॰ നി॰ ൧.൨൨൮, ൨൩൪). തസ്മാ ഉപാലിത്ഥേരം പുച്ഛിത്വാ വിനയം സങ്ഗായാമാ"തി. തതോ ഥേരോ വിനയം പുച്ഛനത്ഥായ അത്തനാവ അത്താനം സമ്മന്നി. ഉപാലിത്ഥേരോപി വിസ്സജ്ജനത്ഥായ സമ്മന്നി. തത്രായം പാളി -

“അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ സങ്ഘം ഞാപേസി -

“സുണാതു മേ, ആവുസോ, സങ്ഘോ. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ഉപാലിം വിനയം പുച്ഛേയ്യ’ന്തി.

“ആയസ്മാപി ഉപാലി സങ്ഘം ഞാപേസി -

“സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ആയസ്മതാ മഹാകസ്സപേന വിനയം പുട്ഠോ വിസ്സജ്ജേയ്യ”ന്തി.

ഏവം അത്തനാവ അത്താനം സമ്മന്നിത്വാ ആയസ്മാ ഉപാലി ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ചീവരം കത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ വന്ദിത്വാ ധമ്മാസനേ നിസീദി, ദന്തഖചിതം ബീജനിം ഗഹേത്വാ. തതോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഥേരാസനേ നിസീദിത്വാ ആയസ്മന്തം ഉപാലിം വിനയം പുച്ഛി - “പഠമം, ആവുസോ ഉപാലി, പാരാജികം കത്ഥ പഞ്ഞത്ത”ന്തി ? “വേസാലിയം, ഭന്തേ”തി. “കം ആരബ്ഭാ”തി? “സുദിന്നം കലന്ദപുത്തം ആരബ്ഭാ”തി. “കിസ്മിം വത്ഥുസ്മി”ന്തി? “മേഥുനധമ്മേ”തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ആയസ്മന്തം ഉപാലിം പഠമസ്സ പാരാജികസ്സ വത്ഥുമ്പി പുച്ഛി, നിദാനമ്പി പുച്ഛി, പുഗ്ഗലമ്പി പുച്ഛി, പഞ്ഞത്തിമ്പി പുച്ഛി, അനുപഞ്ഞത്തിമ്പി പുച്ഛി, ആപത്തിമ്പി പുച്ഛി, അനാപത്തിമ്പി പുച്ഛി; യഥാ ച പഠമസ്സ തഥാ ദുതിയസ്സ തഥാ തതിയസ്സ തഥാ ചതുത്ഥസ്സ പാരാജികസ്സ വത്ഥുമ്പി പുച്ഛി…പേ॰… അനാപത്തിമ്പി പുച്ഛി. പുട്ഠോ പുട്ഠോ ഉപാലിത്ഥേരോ വിസ്സജ്ജേസി. തതോ ഇമാനി ചത്താരി പാരാജികാനി “പാരാജികകണ്ഡം നാമ ഇദ”ന്തി സങ്ഗഹം ആരോപേത്വാ ഠപേസും. തേരസ സങ്ഘാദിസേസാനി “തേരസക”ന്തി ഠപേസും. ദ്വേ സിക്ഖാപദാനി “അനിയതാനീ”തി ഠപേസും. തിംസ സിക്ഖാപദാനി “നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാനീ”തി ഠപേസും. ദ്വേനവുതി സിക്ഖാപദാനി “പാചിത്തിയാനീ”തി ഠപേസും. ചത്താരി സിക്ഖാപദാനി “പാടിദേസനീയാനീ”തി ഠപേസും. പഞ്ചസത്തതി സിക്ഖാപദാനി “സേഖിയാനീ”തി ഠപേസും. സത്ത ധമ്മേ “അധികരണസമഥാ”തി ഠപേസും.

ഏവം മഹാവിഭങ്ഗം സങ്ഗഹം ആരോപേത്വാ ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗേ അട്ഠ സിക്ഖാപദാനി “പാരാജികകണ്ഡം നാമ ഇദ”ന്തി ഠപേസും. സത്തരസ സിക്ഖാപദാനി “സത്തരസക”ന്തി ഠപേസും. തിംസ സിക്ഖാപദാനി “നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാനീ”തി ഠപേസും. ഛസട്ഠിസതസിക്ഖാപദാനി “പാചിത്തിയാനീ”തി ഠപേസും. അട്ഠ സിക്ഖാപദാനി “പാടിദേസനീയാനീ”തി ഠപേസും. പഞ്ചസത്തതി സിക്ഖാപദാനി “സേഖിയാനീ”തി ഠപേസും. സത്ത ധമ്മേ “അധികരണസമഥാ”തി ഠപേസും. ഏവം ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗം സങ്ഗഹം ആരോപേത്വാ ഏതേനേവ ഉപായേന ഖന്ധകപരിവാരേപി ആരോപേസും. ഏവമേതം സഉഭതോവിഭങ്ഗഖന്ധകപരിവാരം വിനയപിടകം സങ്ഗഹമാരൂള്ഹം സബ്ബം മഹാകസ്സപത്ഥേരോ പുച്ഛി, ഉപാലിത്ഥേരോ വിസ്സജ്ജേസി. പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനപരിയോസാനേ പഞ്ച അരഹന്തസതാനി സങ്ഗഹം ആരോപിതനയേനേവ ഗണസജ്ഝായമകംസു. വിനയസങ്ഗഹാവസാനേ ഉപാലിത്ഥേരോ ദന്തഖചിതം ബീജനിം നിക്ഖിപിത്വാ ധമ്മാസനാ ഓരോഹിത്വാ വുഡ്ഢേ ഭിക്ഖൂ വന്ദിത്വാ അത്തനോ പത്താസനേ നിസീദി.

വിനയം സങ്ഗായിത്വാ ധമ്മം സങ്ഗായിതുകാമോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഭിക്ഖൂ പുച്ഛി - “ധമ്മം സങ്ഗായന്തേഹി കം പുഗ്ഗലം ധുരം കത്വാ ധമ്മോ സങ്ഗായിതബ്ബോ”തി? ഭിക്ഖൂ “ആനന്ദത്ഥേരം ധുരം കത്വാ”തി ആഹംസു.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ സങ്ഘം ഞാപേസി -

“സുണാതു മേ, ആവുസോ, സങ്ഘോ. യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ആനന്ദം ധമ്മം പുച്ഛേയ്യ”ന്തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സങ്ഘം ഞാപേസി -

“സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ആയസ്മതാ മഹാകസ്സപേന ധമ്മം പുട്ഠോ വിസ്സജ്ജേയ്യ”ന്തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ചീവരം കത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ വന്ദിത്വാ ധമ്മാസനേ നിസീദി ദന്തഖചിതം ബീജനിം ഗഹേത്വാ. അഥ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ ആനന്ദത്ഥേരം ധമ്മം പുച്ഛി - “ബ്രഹ്മജാലം, ആവുസോ ആനന്ദ, കത്ഥ ഭാസിത”ന്തി? “അന്തരാ ച, ഭന്തേ, രാജഗഹം അന്തരാ ച നാളന്ദം രാജാഗാരകേ അമ്ബലട്ഠികായ”ന്തി. “കം ആരബ്ഭാ”തി? “സുപ്പിയഞ്ച പരിബ്ബാജകം, ബ്രഹ്മദത്തഞ്ച മാണവ”ന്തി. “കിസ്മിം വത്ഥുസ്മി”ന്തി? “വണ്ണാവണ്ണേ”തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ബ്രഹ്മജാലസ്സ നിദാനമ്പി പുച്ഛി, പുഗ്ഗലമ്പി പുച്ഛി, വത്ഥുമ്പി പുച്ഛി. “സാമഞ്ഞഫലം പനാവുസോ ആനന്ദ, കത്ഥ ഭാസിത”ന്തി? ‘രാജഗഹേ, ഭന്തേ, ജീവകമ്ബവനേ”തി. “കേന സദ്ധി”ന്തി? “അജാതസത്തുനാ വേദേഹിപുത്തേന സദ്ധി”ന്തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം സാമഞ്ഞഫലസ്സ നിദാനമ്പി പുച്ഛി, പുഗ്ഗലമ്പി പുച്ഛി. ഏതേനേവ ഉപായേന പഞ്ച നികായേ പുച്ഛി.

പഞ്ചനികായാ നാമ - ദീഘനികായോ, മജ്ഝിമനികായോ, സംയുത്തനികായോ, അങ്ഗുത്തരനികായോ, ഖുദ്ദകനികായോതി. തത്ഥ ഖുദ്ദകനികായോ നാമ - ചത്താരോ നികായേ ഠപേത്വാ, അവസേസം ബുദ്ധവചനം. തത്ഥ വിനയോ ആയസ്മതാ ഉപാലിത്ഥേരേന വിസ്സജ്ജിതോ, സേസഖുദ്ദകനികായോ ചത്താരോ ച നികായാ ആനന്ദത്ഥേരേന. തദേതം സബ്ബമ്പി ബുദ്ധവചനം രസവസേന ഏകവിധം, ധമ്മവിനയവസേന ദുവിധം, പഠമമജ്ഝിമപച്ഛിമവസേന തിവിധം; തഥാ പിടകവസേന, നികായവസേന പഞ്ചവിധം, അങ്ഗവസേന നവവിധം, ധമ്മക്ഖന്ധവസേന ചതുരാസീതിസഹസ്സവിധന്തി വേദിതബ്ബം.

കഥം **രസവസേന ഏകവിധം**? യഞ്ഹി ഭഗവതാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝിത്വാ യാവ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായതി, ഏത്ഥന്തരേ പഞ്ചചത്താലീസവസ്സാനി

ദേവമനുസ്സനാഗയക്ഖാദയോ അനുസാസന്തേന പച്ചവേക്ഖന്തേന വാ വുത്തം, സബ്ബം തം ഏകരസം വിമുത്തിരസമേവ ഹോതി. ഏവം രസവസേന ഏകവിധം.

കഥം **ധമ്മവിനയവസേന ദുവിധം**? സബ്ബമേവ ചേതം ധമ്മോ ചേവ വിനയോ ചാതി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. തത്ഥ വിനയപിടകം **വിനയോ,** അവസേസം ബുദ്ധവചനം **ധമ്മോ;** തേനേവാഹ - "യംനൂന മയം, ആവുസോ, ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായേയ്യാമാ"തി. "അഹം ഉപാലിം വിനയം പുച്ഛേയ്യം, ആനന്ദം ധമ്മം പുച്ഛേയ്യ"ന്തി ച ഏവം ധമ്മവിനയവസേന ദുവിധം.

കഥം **പഠമമജ്ഝിമപച്ഛിമവസേന തിവിധം**? സബ്ബമേവ ഹിദം പഠമബുദ്ധവചനം, മജ്ഝിമബുദ്ധവചനം, പച്ഛിമബുദ്ധവചനന്തി തിപ്പഭേദം ഹോതി. തത്ഥ -

"അനേകജാതിസംസാരം, സന്ധാവിസ്സം അനിബ്ബിസം;
ഗഹകാരം ഗവേസന്തോ, ദുക്ഖാ ജാതി പുനപ്പുനം.

"ഗഹകാരക ദിട്ഠോസി, പുന ഗേഹം ന കാഹസി;
സബ്ബാ തേ ഫാസുകാ ഭഗ്ഗാ, ഗഹകൂടം വിസങ്ഖതം;
വിസങ്ഖാരഗതം ചിത്തം, തണ്ഹാനം ഖയമജ്ഝഗാ"തി. (ധ॰ പ॰ ൧൫൩-൧൫൪);

ഇദം **പഠമബുദ്ധവചനം**.

കേചി "യദാ ഹവേ പാതുഭവന്തി ധമ്മാ"തി **ഖന്ധകേ** ഉദാനഗാഥം ആഹു. ഏസാ പന പാടിപദദിവസേ സബ്ബഞ്ഞുഭാവപ്പത്തസ്സ സോമനസ്സമയഞാണേന പച്ചയാകാരം പച്ചവേക്ഖന്തസ്സ ഉപ്പന്നാ ഉദാനഗാഥാതി വേദിതബ്ബാ.

യം പന പരിനിബ്ബാനകാലേ അഭാസി - "ഹന്ദ ദാനി, ഭിക്ഖവേ, ആമന്തയാമി വോ, വയധമ്മാ സങ്ഖാരാ, അപ്പമാദേന സമ്പാദേഥാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൮) ഇദം **പച്ഛിമബുദ്ധവചനം**.

ഉഭിന്നമന്തരേ യം വുത്തം ഏതം **മജ്ഝിമബുദ്ധവചനന്തി**. ഏവം പഠമമജ്ഝിമപച്ഛിമവസേന തിവിധം.

കഥം **പിടകവസേന തിവിധം?** സബ്ബമ്പി ഹേതം വിനയപിടകം സുത്തന്തപിടകം അഭിധമ്മപിടകന്തി തിപ്പഭേദമേവ ഹോതി. തത്ഥ പഠമസങ്ഗീതിയം സങ്ഗീതഞ്ച അസങ്ഗീതഞ്ച സബ്ബമ്പി സമോധാനേത്വാ ഉഭയാനി പാതിമോക്ഖാനി, ദ്വേ വിഭങ്ഗാനി, ദ്വാവീസതി ഖന്ധകാനി, സോളസപരിവാരാതി ഇദം **വിനയപിടകം** നാമ.

ബ്രഹ്മജാലാദി ചതുത്തിംസസുത്തസങ്ഗഹോ ദീഘനികായോ, മൂലപരിയായസുത്താദി ദിയഡ്ഢസതദ്വേസുത്തസങ്ഗഹോ മജ്ഝിമനികായോ, ഓഘതരണസുത്താദി സത്തസുത്തസഹസ്സ സത്തസത ദ്വാസട്ഠിസുത്തസങ്ഗഹോ സംയുത്തനികായോ, ചിത്തപരിയാദാനസുത്താദി നവസുത്തസഹസ്സ പഞ്ചസത സത്തപഞ്ഞാസസുത്തസങ്ഗഹോ അങ്ഗുത്തരനികായോ, ഖുദ്ദകപാഠ-ധമ്മപദ-ഉദാന-ഇതിവുത്തക-സുത്തനിപാത-വിമാനവത്ഥു-പേതവത്ഥു-ഥേരഗാഥാ-ഥേരീഗാഥാ-ജാതകനിദ്ദേസ-പടിസമ്ഭിദാ-അപദാന-ബുദ്ധവംസ-ചരിയാപിടകവസേന പന്നരസപ്പഭേദോ ഖുദ്ദകനികായോതി ഇദം **സുത്തന്തപിടകം** നാമ.

ധമ്മസങ്ഗഹോ, വിഭങ്ഗോ, ധാതുകഥാ, പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി, കഥാവത്ഥു, യമകം, പട്ഠാനന്തി ഇദം **അഭിധമ്മപിടകം** നാമ. തത്ഥ -

വിവിധവിസേസനയത്താ , വിനയനതോ ചേവ കായവാചാനം;
വിനയത്ഥവിദൂഹി അയം, വിനയോ വിനയോതി അക്ഖാതോ.

വിവിധാ ഹി ഏത്ഥ പഞ്ചവിധ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസ പാരാജികാദി സത്തആപത്തിക്ഖന്ധമാതികാ വിഭങ്ഗാദിപ്പഭേദാ നയാ, വിസേസഭൂതാ ച ദള്ഹീകമ്മസിഥിലകരണപ്പയോജനാ അനുപഞ്ഞത്തിനയാ , കായികവാചസികഅജ്ഝാചാരനിസേധനതോ ചേസ കായം വാചഞ്ച വിനേതി, തസ്മാ വിവിധനയത്താ വിസേസനയത്താ കായവാചാനഞ്ച വിനയനതോ "വിനയോ"തി അക്ഖാതോ. തേനേതമേതസ്സ വചനത്ഥകോസല്ലത്ഥം വുത്തം -

"വിവിധവിസേസനയത്താ, വിനയനതോ ചേവ കായവാചാനം;
വിനയത്ഥവിദൂഹി അയം, വിനയോ വിനയോതി അക്ഖാതോ"തി.

ഇതരം പന -

അത്ഥാനം സൂചനതോ, സുവുത്തതോ സവനതോഥ സൂദനതോ;
സുത്താണാ സുത്തസഭാഗതോ ച, സുത്തന്തി അക്ഖാതം.

തഞ്ഹി അത്തത്ഥപരത്ഥാദിഭേദേ അത്ഥേ സൂചേതി, സുവുത്താ ചേത്ഥ അത്ഥാ വേനേയ്യജ്ഝാസയാനുലോമേന വുത്തത്താ. സവതി ചേതം അത്ഥേ സസ്സമിവ ഫലം പസവതീതി വുത്തം ഹോതി. സൂദതി ചേതം ധേനുവിയ ഖീരം, പഗ്ഘരതീതി വുത്തം ഹോതി. സുട്ഠു ച നേ തായതി രക്ഖതീതി വുത്തം ഹോതി. സുത്തസഭാഗഞ്ചേതം, യഥാ ഹി തച്ഛകാനം സുത്തം പമാണം ഹോതി; ഏവമേതമ്പി വിഞ്ഞൂനം. യഥാ ച സുത്തേന സങ്ഗഹിതാനി പുപ്ഫാനി ന വികിരിയന്തി ന വിദ്ധംസിയന്തി; ഏവമേതേന സങ്ഗഹിതാ അത്ഥാ. തേനേതമേതസ്സ വചനത്ഥകോസല്ലത്ഥം വുത്തം -

"അത്ഥാനം സൂചനതോ, സുവുത്തതോ സവനതോഥ സൂദനതോ;
സുത്താണാ സുത്തസഭാഗതോ ച, സുത്തന്തി അക്ഖാത"ന്തി.

ഇതരോ പന -

യം എത്ഥ വുഡ്ഢിമന്തോ, സലക്ഖണാ പൂജിതാ പരിച്ഛിന്നാ;
വുത്താധികാ ച ധമ്മാ, അഭിധമ്മോ തേന അക്ഖാതോ.

അയഞ്ഹി അഭിസദ്ദോ വുഡ്ഢിലക്ഖണപൂജിതപരിച്ഛിന്നാധികേസു ദിസ്സതി. തഥാഹേസ - "ബാള്ഹാ മേ ആവുസോ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി നോ പടിക്കമന്തീ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൩.൩൮൯; സം॰ നി॰ ൫.൧൯൫) വുഡ്ഢിയം ആഗതോ. "യാ താ രത്തിയോ അഭിഞ്ഞാതാ അഭിലക്ഖിതാ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൪൯) ലക്ഖണേ. "രാജാഭിരാജാ മനുജിന്ദോ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൨.൩൯൯; സു॰ നി॰ ൫൫൮) പൂജിതേ. "പടിബലോ വിനേതും അഭിധമ്മേ അഭിവിനയേ"തിആദീസു (മഹാവ॰ ൮൫) പരിച്ഛിന്നേ. അഞ്ഞമഞ്ഞസങ്കരവിരഹിതേ ധമ്മേ ച വിനയേ ചാതി വുത്തം ഹോതി. "അഭിക്കന്തേന വണ്ണേനാ"തിആദീസു (വി॰ വ॰ ൭൫) അധികേ.

എത്ഥ ച "രൂപൂപപത്തിയാ മഗ്ഗം ഭാവേതി, മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതീ"തിആദിനാ (ധ॰ സ॰ ൧൬൦ ആദയോ) നയേന വുഡ്ഢിമന്തോപി ധമ്മാ വുത്താ. "രൂപാരമ്മണം വാ സദ്ദാരമ്മണം വാ"തിആദിനാ നയേന ആരമ്മണാദീഹി ലക്ഖണീയത്താ സലക്ഖണാപി. "സേക്ഖാ ധമ്മാ, അസേക്ഖാ ധമ്മാ, ലോകുത്തരാ ധമ്മാ"തിആദിനാ നയേന പൂജിതാപി പൂജാരഹാതി അധിപ്പായോ. "ഫസ്സോ ഹോതി വേദനാ ഹോതീ"തിആദിനാ നയേന സഭാവപരിച്ഛിന്നത്താ പരിച്ഛിന്നാപി. "മഹഗ്ഗതാ ധമ്മാ, അപ്പമാണാ ധമ്മാ, അനുത്തരാ ധമ്മാ"തിആദിനാ നയേന അധികാപി ധമ്മാ വുത്താ. തേനേതമേതസ്സ വചനത്ഥകോസല്ലത്ഥം വുത്തം -

"യം എത്ഥ വുഡ്ഢിമന്തോ, സലക്ഖണാ പൂജിതാ പരിച്ഛിന്നാ;
വുത്താധികാ ച ധമ്മാ, അഭിധമ്മോ തേന അക്ഖാതോ"തി.

യം പനേത്ഥ അവിസിട്ഠം, തം -

പിടകം പിടകത്ഥവിദൂ, പരിയത്തിബ്ഭാജനത്ഥതോ ആഹു;
തേന സമോധാനേത്വാ, തയോപി വിനയാദയോ ഞേയ്യാ.

പരിയത്തിപി ഹി "മാ പിടകസമ്പദാനേനാ"തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൩.൬൬) പിടകന്തി വുച്ചതി. "അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ കുദാലപിടകം ആദായാ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൨൮; അ॰ നി॰ ൩.൭൦) യം കിഞ്ചി ഭാജനമ്പി. തസ്മാ പിടകം പിടകത്ഥവിദൂ, പരിയത്തിബ്ഭാജനത്ഥതോ ആഹു.

ഇദാനി **തേന സമോധാനേത്വാ തയോപി വിനയാദയോ ഞേയ്യാ**തി. തേന ഏവം ദുവിധത്ഥേന പിടകസദ്ദേന സഹ സമാസം കത്വാ വിനയോ ച സോ പിടകഞ്ച പരിയത്തിഭാവതോ തസ്സ തസ്സ അത്ഥസ്സ ഭാജനതോ ചാതി വിനയപിടകം, യഥാവുത്തേനേവ നയേന സുത്തന്തഞ്ച തം പിടകഞ്ചാതി സുത്തന്തപിടകം, അഭിധമ്മോ ച സോ പിടകഞ്ചാതി അഭിധമ്മപിടകന്തി ഏവമേതേ തയോപി വിനയാദയോ ഞേയ്യാ.

ഏവം ഞത്വാ ച പുനപി തേസ്വേവ പിടകേസു നാനപ്പകാരകോസല്ലത്ഥം -

ദേസനാസാസനകഥാ, ഭേദം തേസു യഥാരഹം;
സിക്ഖാപഹാനഗമ്ഭീര, ഭാവഞ്ച പരിദീപയേ.

പരിയത്തിഭേദം സമ്പത്തിം, വിപത്തിം ചാപി യം യഹിം;
പാപുണാതി യഥാ ഭിക്ഖു, തമ്പി സബ്ബം വിഭാവയേ.

തത്രായം പരിദീപനാ വിഭാവനാ ച, ഏതാനി ഹി തീണി പിടകാനി യഥാക്കമം ആണാ വോഹാര പരമത്ഥദേസനാ യഥാപരാധ-യഥാനുലോമ-യഥാധമ്മസാസനാനി, സംവരാസംവരദിട്ഠിവിനിവേഠനാമരൂപപരിച്ഛേദകഥാതി ച വുച്ചന്തി.

എത്ഥ ഹി വിനയപിടകം ആണാരഹേന ഭഗവതാ ആണാബാഹുല്ലതോ ദേസിതത്താ **ആണാദേസനാ,** സുത്തന്തപിടകം വോഹാരകുസലേന ഭഗവതാ വോഹാരബാഹുല്ലതോ ദേസിതത്താ **വോഹാരദേസനാ,** അഭിധമ്മപിടകം പരമത്ഥകുസലേന ഭഗവതാ പരമത്ഥബാഹുല്ലതോ ദേസിതത്താ **പരമത്ഥദേസനാ**തി വുച്ചതി.

തഥാ പഠമം യേ തേ പചുരാപരാധാ സത്താ തേ യഥാപരാധം എത്ഥ സാസിതാതി **യഥാപരാധസാസനം,** ദുതിയം അനേകജ്ഝാസയാനുസയചരിയാധിമുത്തികാ സത്താ യഥാനുലോമം എത്ഥ സാസിതാതി **യഥാനുലോമസാസനം,** തതിയം ധമ്മപുഞ്ജമത്തേ "അഹം മമാ"തി സഞ്ഞിനോ സത്താ യഥാധമ്മം എത്ഥ സാസിതാതി **യഥാധമ്മസാസന**ന്തി വുച്ചതി.

തഥാ പഠമം അജ്ഝാചാരപടിപക്ഖഭൂതോ സംവരാസംവരോ എത്ഥ കഥിതോതി **സംവരാസംവരകഥാ,** ദുതിയം ദ്വാസട്ഠിദിട്ഠിപടിപക്ഖഭൂതാ ദിട്ഠിവിനിവേഠനാ എത്ഥ കഥിതാതി **ദിട്ഠിവിനിവേഠനകഥാ,** തതിയം രാഗാദിപടിപക്ഖഭൂതോ നാമരൂപപരിച്ഛേദോ എത്ഥ കഥിതോതി **നാമരൂപപരിച്ഛേദകഥാ**തി വുച്ചതി.

തീസുപി ച ചേതേസു തിസ്സോ സിക്ഖാ, തീണി പഹാനാനി, ചതുബ്ബിധോ ച ഗമ്ഭീരഭാവോ വേദിതബ്ബോ . തഥാ ഹി - വിനയപിടകേ വിസേസേന **അധിസീലസിക്ഖാ** വുത്താ, സുത്തന്തപിടകേ **അധിചിത്തസിക്ഖാ,** അഭിധമ്മപിടകേ **അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാ.**

വിനയപിടകേ ച **വീതിക്കമപ്പഹാനം** കിലേസാനം, വീതിക്കമപടിപക്ഖത്താ സീലസ്സ. സുത്തന്തപിടകേ **പരിയുട്ഠാനപ്പഹാനം,** പരിയുട്ഠാനപടിപക്ഖത്താ സമാധിസ്സ. അഭിധമ്മപിടകേ **അനുസയപ്പഹാനം** അനുസയപടിപക്ഖത്താ പഞ്ഞായ.

പഠമേ ച **തദങ്ഗപ്പഹാനം** കിലേസാനം, ഇതരേസു **വിക്ഖമ്ഭനസമുച്ഛേദപ്പഹാനാനി.** പഠമേ ച **ദുച്ചരിതസംകിലേസസ്സ** പഹാനം, ഇതരേസു **തണ്ഹാദിട്ഠിസംകിലേസാനം.**

ഏകമേകസ്മിഞ്ചേത്ഥ ചതുബ്ബിധോപി ധമ്മത്ഥദേസനാപടിവേധഗമ്ഭീരഭാവോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ **ധമ്മോ**തി പാളി. **അത്ഥോ**തി തസ്സായേവത്ഥോ. **ദേസനാ**തി തസ്സാ മനസാവവത്ഥാപിതായ പാളിയാ ദേസനാ. **പടിവേധോ**തി പാളിയാ പാളിഅത്ഥസ്സ ച യഥാഭൂതാവബോധോ. തീസുപി ചേതേസു ഏതേ ധമ്മത്ഥദേസനാപടിവേധാ യസ്മാ സസാദീഹി വിയ മഹാസമുദ്ദോ മന്ദബുദ്ധീഹി ദുക്ഖോഗാഹാ അലബ്ഭനേയ്യപതിട്ഠാ ച, തസ്മാ ഗമ്ഭീരാ. ഏവം ഏകമേകസ്മിം ഏത്ഥ ചതുബ്ബിധോപി ഗമ്ഭീരഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

അപരോ നയോ - **ധമ്മോ**തി ഹേതു. വുത്തം ഹേതം - ''ഹേതുമ്ഹി ഞാണം ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ''തി. **അത്ഥോ**തി ഹേതുഫലം. വുത്തം ഹേതം - ''ഹേതുഫലേ ഞാണം അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ''തി. **ദേസനാ**തി പഞ്ഞത്തി, യഥാധമ്മം ധമ്മാഭിലാപോതി അധിപ്പായോ. **പടിവേധോ**തി അഭിസമയോ, സോ ച ലോകിയലോകുത്തരോ വിസയതോ അസമ്മോഹതോ ച അത്ഥാനുരൂപം ധമ്മേസു, ധമ്മാനുരൂപം അത്ഥേസു, പഞ്ഞത്തിപഥാനുരൂപം പഞ്ഞത്തീസു അവബോധോ.

ഇദാനി യസ്മാ ഏതേസു പിടകേസു യം യം ധമ്മജാതം വാ അത്ഥജാതം വാ, യാ ചായം യഥാ യഥാ ഞാപേതബ്ബോ അത്ഥോ സോതൂനം ഞാണസ്സ അഭിമുഖോ ഹോതി, തഥാ തഥാ തദത്ഥജോതികാ ദേസനാ, യോ ചേത്ഥ അവിപരീതാവബോധസങ്ഖാതോ പടിവേധോ സബ്ബമേതം അനുപചിതകുസലസമ്ഭാരേഹി ദുപ്പഞ്ഞേഹി സസാദീഹി വിയ മഹാസമുദ്ദോ ദുക്ഖോഗാഹം അലബ്ഭനേയ്യപതിട്ഠഞ്ച, തസ്മാ ഗമ്ഭീരം. ഏവമ്പി ഏകമേകസ്മിം ഏത്ഥ ചതുബ്ബിധോപി ഗമ്ഭീരഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

ഏത്താവതാ ച -

> ''ദേസനാ-സാസനകഥാ , ഭേദം തേസു യഥാരഹം;
> സിക്ഖാപഹാനഗമ്ഭീരഭാവഞ്ച പരിദീപയേ''തി.

അയം ഗാഥാ വുത്തത്ഥാ ഹോതി.

> ''പരിയത്തിഭേദം സമ്പത്തിം, വിപത്തിഞ്ചാപി യം യഹിം;
> പാപുണാതി യഥാ ഭിക്ഖു, തമ്പി സബ്ബം വിഭാവയേ''തി.

ഏത്ഥ പന തീസു പിടകേസു തിവിധോ **പരിയത്തിഭേദോ** ദട്ഠബ്ബോ. തിസ്സോ ഹി പരിയത്തിയോ - അലഗദ്ദൂപമാ, നിസ്സരണത്ഥാ, ഭണ്ഡാഗാരികപരിയത്തീതി.

തത്ഥ യാ ദുഗ്ഗഹിതാ ഉപാരമ്ഭാദിഹേതു പരിയാപുടാ, അയം **അലഗദ്ദൂപമാ**. യം സന്ധായ വുത്തം - ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ അലഗദ്ദത്ഥികോ അലഗദ്ദഗവേസീ അലഗദ്ദപരിയേസനം ചരമാനോ, സോ പസ്സേയ്യ മഹന്തം അലഗദ്ദം. തമേനം ഭോഗേ വാ നങ്ഗുട്ഠേ വാ ഗണ്ഹേയ്യ. തസ്സ സോ അലഗദ്ദോ പടിപരിവത്തിത്വാ ഹത്ഥേ വാ ബാഹായ വാ അഞ്ഞതരസ്മിം വാ അങ്ഗപച്ചങ്ഗേ ഡംസേയ്യ. സോ തതോനിദാനം മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ, മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. തം കിസ്സ ഹേതു? ദുഗ്ഗഹിതത്താ, ഭിക്ഖവേ, അലഗദ്ദസ്സ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇധേകച്ചേ മോഘപുരിസാ ധമ്മം പരിയാപുണന്തി സുത്തം...പേ... വേദല്ലം. തേ തം ധമ്മം പരിയാപുണിത്വാ തേസം ധമ്മാനം പഞ്ഞായ അത്ഥം ന ഉപപരിക്ഖന്തി. തേസം തേ ധമ്മാ പഞ്ഞായ അത്ഥം അനുപപരിക്ഖതം ന നിജ്ഝാനം ഖമന്തി. തേ ഉപാരമ്ഭാനിസംസാ ചേവ ധമ്മം പരിയാപുണന്തി ഇതിവാദപ്പമോക്ഖാനിസംസാ ച. യസ്സ ചത്ഥായ ധമ്മം പരിയാപുണന്തി, തഞ്ചസ്സ അത്ഥം നാനുഭോന്തി. തേസം തേ ധമ്മാ ദുഗ്ഗഹിതാ ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ സംവത്തന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? ദുഗ്ഗഹിതത്താ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാന''ന്തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൩൮).

യാ പന സുഗ്ഗഹിതാ സീലക്ഖന്ധാദിപാരിപൂരിംയേവ ആകങ്ഖമാനേന പരിയാപുടാ ന ഉപാരമ്ഭാദി ഹേതു, അയം **നിസ്സരണത്ഥാ**. യം സന്ധായ വുത്തം - ''തേസം തേ ധമ്മാ സുഗ്ഗഹിതാ ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ സംവത്തന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? സുഗ്ഗഹിതത്താ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാന''ന്തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൩൯).

യം പന പരിഞ്ഞാതക്ഖന്ധോ പഹീനകിലേസോ ഭാവിതമഗ്ഗോ പടിവിദ്ധാകുപ്പോ സച്ഛികതനിരോധോ ഖീണാസവോ കേവലം പവേണീപാലനത്ഥായ വംസാനുരക്ഖണത്ഥായ പരിയാപുണാതി, അയം **ഭണ്ഡാഗാരികപഅയത്തീ**തി.

വിനയേ പന സുപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖു സീലസമ്പത്തിം നിസ്സായ തിസ്സോ വിജ്ജാ പാപുണാതി, താസംയേവ ച തത്ഥ പഭേദവചനതോ. സുത്തേ സുപ്പടിപന്നോ സമാധിസമ്പദം നിസ്സായ ഛ അഭിഞ്ഞാ പാപുണാതി, താസംയേവ ച തത്ഥ പഭേദവചനതോ. അഭിധമ്മേ സുപ്പടിപന്നോ പഞ്ഞാസമ്പദം നിസ്സായ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ പാപുണാതി, താസഞ്ച തത്ഥേവ പഭേദവചനതോ. ഏവമേതേസു സുപ്പടിപന്നോ യഥാക്കമേന ഇമം വിജ്ജാത്തയഛളഭിഞ്ഞാചതുപടിസമ്ഭിദാഭേദം സമ്പത്തിം പാപുണാതി.

വിനയേ പന ദുപ്പടിപന്നോ അനുഞ്ഞാതസുഖസമ്ഫസ്സഅത്ഥരണപാവുരണാദിഫസ്സസാമഞ്ഞതോ പടിക്ഖിത്തേസു ഉപാദിന്നഫസ്സാദീസു അനവജ്ജസഞ്ഞീ ഹോതി. വുത്തമ്പി ഹേതം - ''തഥാഹം ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമി, യഥാ യേമേ അന്തരായികാ ധമ്മാ വുത്താ ഭഗവതാ, തേ പടിസേവതോ നാലം അന്തരായായാ''തി (പാചി॰ ൪൧൭; മ॰ നി॰ ൧.൨൩൪) തതോ ദുസ്സീലഭാവം പാപുണാതി. സുത്തേ ദുപ്പടിപന്നോ ''ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ''തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൪.൫) അധിപ്പായം അജാനന്തോ ദുഗ്ഗഹിതം ഗണ്ഹാതി. യം സന്ധായ വുത്തം - ''അത്തനാ ദുഗ്ഗഹിതേന അമ്ഹേ ചേവ അബ്ഭാചിക്ഖതി, അത്താനഞ്ച ഖനതി, ബഹുഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവതീ''തി (പാചി॰ ൪൧൭; മ॰ നി॰ ൧.൨൩൬) തതോ മിച്ഛാദിട്ഠിതം പാപുണാതി. അഭിധമ്മേ ദുപ്പടിപന്നോ ധമ്മചിന്തം അതിധാവന്തോ അചിന്തേയ്യാനിപി ചിന്തേതി, തതോ ചിത്തക്ഖേപം പാപുണാതി. വുത്തം ഹേതം - ''ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, അചിന്തേയ്യാനി ന ചിന്തേതബ്ബാനി, യാനി ചിന്തേന്തോ ഉമ്മാദസ്സ വിഘാതസ്സ ഭാഗീ അസ്സാ''തി (അ॰ നി॰ ൪.൭൭). ഏവമേതേസു ദുപ്പടിപന്നോ യഥാക്കമേന ഇമം ദുസ്സീലഭാവമിച്ഛാദിട്ഠിതാ ചിത്തക്ഖേപഭേദം വിപത്തിം പാപുണാതീതി.

ഏത്താവതാ ച -

“പരിയത്തിഭേദം സമ്പത്തിം, വിപത്തിം ചാപി യം യഹിം;
പാപുണാതി യഥാ ഭിക്ഖു, തമ്പി സബ്ബം വിഭാവയേ”തി.

അയമ്പി ഗാഥാ വുത്തത്ഥാ ഹോതി. ഏവം നാനപ്പകാരതോ പിടകാനി ഞത്വാ തേസം വസേനേതം ബുദ്ധവചനം തിവിധന്തി ഞാതബ്ബം.

കഥം നികായവസേന പഞ്ചവിധം? സബ്ബമേവ ചേതം ദീഘനികായോ, മജ്ഝിമനികായോ, സംയുത്തനികായോ, അങ്ഗുത്തരനികായോ, ഖുദ്ദകനികായോതി പഞ്ചപ്പഭേദം ഹോതി. തത്ഥ കതമോ **ദീഘനികായോ**? തിവഗ്ഗസങ്ഗഹാനി ബ്രഹ്മജാലാദീനി ചതുത്തിംസ സുത്താനി.

ചതുത്തിംസേവ സുത്തന്താ, തിവഗ്ഗോ യസ്സ സങ്ഗഹോ;
ഏസ ദീഘനികായോതി, പഠമോ അനുലോമികോ.

കസ്മാ പനേസ ദീഘനികായോതി വുച്ചതി? ദീഘപ്പമാണാനം സുത്താനം സമൂഹതോ നിവാസതോ ച, സമൂഹനിവാസാ ഹി നികായോതി വുച്ചന്തി. “നാഹം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞം ഏകനികായമ്പി സമനുപസ്സാമി ഏവം ചിത്തം; യഥയിദം, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതാ പാണാ; പോണികനികായോ, ചിക്ഖല്ലികനികായോ”തി (സം॰ നി॰ ൩.൧൦൦) ഏവമാദീനി ചേത്ഥ സാധകാനി സാസനതോ ച ലോകതോ ച. ഏവം സേസാനമ്പി നികായഭാവേ വചനത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

കതമോ **മജ്ഝിമനികായോ**? മജ്ഝിമപ്പമാണാനി പഞ്ചദസവഗ്ഗസങ്ഗഹാനി മൂലപരിയായസുത്താദീനി ദിയഡ്ഢസതം ദ്വേ ച സുത്താനി.

ദിയഡ്ഢസതം സുത്തന്താ, ദ്വേ ച സുത്താനി യത്ഥ സോ;
നികായോ മജ്ഝിമോ പഞ്ച-ദസവഗ്ഗപരിഗ്ഗഹോ.

കതമോ **സംയുത്തനികായോ**? ദേവതാസംയുത്താദിവസേന ഠിതാനി ഓഘതരണാദീനി സത്ത സുത്തസഹസ്സാനി സത്ത ച സുത്തസതാനി ദ്വാസട്ഠി ച സുത്താനി.

സത്ത സുത്തസഹസ്സാനി, സത്ത സുത്തസതാനി ച;
ദ്വാസട്ഠി ചേവ സുത്തന്താ, ഏസോ സംയുത്തസങ്ഗഹോ.

കതമോ **അങ്ഗുത്തരനികായോ**? ഏകേകഅങ്ഗാതിരേകവസേന ഠിതാനി ചിത്തപരിയാദാനാദീനി നവ സുത്തസഹസ്സാനി പഞ്ച സുത്തസതാനി സത്തപഞ്ഞാസഞ്ച സുത്താനി.

നവ സുത്തസഹസ്സാനി, പഞ്ച സുത്തസതാനി ച;
സത്തപഞ്ഞാസ സുത്താനി, സങ്ഖ്യാ അങ്ഗുത്തരേ അയം.

കതമോ **ഖുദ്ദകനികായോ**? സകലം വിനയപിടകം അഭിധമ്മപിടകം ഖുദ്ദകപാഠാദയോ ച പുബ്ബേ നിദസ്സിതാ പന്നരസഭേദാ ഠപേത്വാ ചത്താരോ നികായേ അവസേസം ബുദ്ധവചനന്തി.

ഠപേത്വാ ചതുരോപേതേ, നികായേ ദീഘആദികേ;
തദഞ്ഞം ബുദ്ധവചനം, നികായോ ഖുദ്ദകോ മതോതി.

ഏവം നികായവസേന പഞ്ചവിധം.

കഥം അങ്ഗവസേന നവവിധം? സബ്ബമേവ ഹിദം സുത്തം, ഗേയ്യം, വേയ്യാകരണം, ഗാഥാ, ഉദാനം, ഇതിവുത്തകം, ജാതകം, അബ്ഭുതധമ്മം, വേദല്ലന്തി നവപ്പഭേദം ഹോതി. തത്ഥ ഉഭതോവിഭങ്ഗനിദ്ദേസഖന്ധകപരിവാരാ സുത്തനിപാതേ മങ്ഗലസുത്ത-രതനസുത്ത-നാലകസുത്ത-തുവട്ടകസുത്താനി അഞ്ഞമ്പി ച സുത്തനാമകം തഥാഗതവചനം **സുത്ത**ന്തി വേദിതബ്ബം. സബ്ബമ്പി സഗാഥകം സുത്തം **ഗേയ്യ**ന്തി വേദിതബ്ബം. വിസേസേന സംയുത്തകേ സകലോപി സഗാഥാവഗ്ഗോ, സകലം അഭിധമ്മപിടകം, നിഗ്ഗാഥകം സുത്തം, യഞ്ച അഞ്ഞമ്പി അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി അസങ്ഗഹിതം ബുദ്ധവചനം തം **വേയ്യാകരണ**ന്തി വേദിതബ്ബം. ധമ്മപദം, ഥേരഗാഥാ, ഥേരീഗാഥാ, സുത്തനിപാതേ നോസുത്തനാമികാ സുദ്ധികഗാഥാ ച **ഗാഥാ**തി വേദിതബ്ബാ. സോമനസ്സഞാണമയികഗാഥാപടിസംയുത്താ ദ്വാസീതി സുത്തന്താ **ഉദാന**ന്തി വേദിതബ്ബം. “വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ”തിആദിനയപ്പവത്താ ദസുത്തരസതസുത്തന്താ **ഇതിവുത്തക**ന്തി വേദിതബ്ബം. അപണ്ണകജാതകാദീനി പഞ്ഞാസാധികാനി പഞ്ച ജാതകസതാനി **ജാതക**ന്തി വേദിതബ്ബം. “ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, അച്ഛരിയാ അബ്ഭുതാ ധമ്മാ ആനന്ദേ”തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൦൯) -ആദിനയപ്പവത്താ സബ്ബേപി അച്ഛരിയഅബ്ഭുതധമ്മപടിസംയുത്താ സുത്തന്താ **അബ്ഭുതധമ്മ**ന്തി വേദിതബ്ബം. ചൂളവേദല്ല-മഹാവേദല്ല-സമ്മാദിട്ഠി-സക്കപഞ്ഹ-സങ്ഖാരഭാജനിയ-മഹാപുണ്ണമസുത്താദയോ സബ്ബേപി വേദഞ്ച തുട്ഠിഞ്ച ലദ്ധാ ലദ്ധാ പുച്ഛിതസുത്തന്താ **വേദല്ല**ന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവം അങ്ഗവസേന നവവിധം.

കഥം ധമ്മക്ഖന്ധവസേന ചതുരാസീതിസഹസ്സവിധം? സബ്ബമേവ ചേതം ബുദ്ധവചനം -

“ദ്വാസീതി ബുദ്ധതോ ഗണ്ഹിം, ദ്വേ സഹസ്സാനി ഭിക്ഖുതോ;
ചതുരാസീതി സഹസ്സാനി, യേ മേ ധമ്മാ പവത്തിനോ”തി. (ഥേരഗാ॰ ൧൦൨൭);

ഏവം പരിദീപിതധമ്മക്ഖന്ധവസേന ചതുരാസീതിസഹസ്സപ്പഭേദം ഹോതി. തത്ഥ ഏകാനുസന്ധികം സുത്തം ഏകോ ധമ്മക്ഖന്ധോ. യം അനേകാനുസന്ധികം തത്ഥ അനുസന്ധിവസേന ധമ്മക്ഖന്ധഗണനാ. ഗാഥാബന്ധേസു പഞ്ഹാപുച്ഛനം ഏകോ ധമ്മക്ഖന്ധോ, വിസ്സജ്ജനം ഏകോ. അഭിധമ്മേ ഏകമേകം തിക-ദുക-ഭാജനം, ഏകമേകഞ്ച

ചിത്തവാരഭാജനം, ഏകോ ധമ്മക്ഖന്ധോ. വിനയേ അത്ഥി വത്ഥു, അത്ഥി മാതികാ, അത്ഥി പദഭാജനീയം, അത്ഥി അന്തരാപത്തി, അത്ഥി ആപത്തി, അത്ഥി അനാപത്തി, അത്ഥി പരിച്ഛേദോ; തത്ഥ ഏകമേകോ കോട്ഠാസോ, ഏകമേകോ ധമ്മക്ഖന്ധോതി വേദിതബ്ബോ. ഏവം ധമ്മക്ഖന്ധവസേന ചതുരാസീതിസഹസ്സവിധം.

ഏവമേതം അഭേദതോ രസവസേന ഏകവിധം, ഭേദതോ ധമ്മവിനയാദിവസേന ദുവിധാദിഭേദം ബുദ്ധവചനം സങ്ഗായന്തേന മഹാകസ്സപപ്പമുഖേന വസീഗണേന "അയം ധമ്മോ, അയം വിനയോ; ഇദം പഠമബുദ്ധവചനം, ഇദം മജ്ഝിമബുദ്ധവചനം, ഇദം പച്ഛിമബുദ്ധവചനം; ഇദം വിനയപിടകം, ഇദം സുത്തന്തപിടകം, ഇദം അഭിധമ്മപിടകം; അയം ദീഘനികായോ...പേ॰... അയം ഖുദ്ദകനികായോ; ഇമാനി സുത്താദീനി നവങ്ഗാനി, ഇമാനി ചതുരാസീതിധമ്മക്ഖന്ധസഹസ്സാനീ"തി ഇമം പഭേദം വവത്ഥപേത്വാവ സങ്ഗീതം. ന കേവലഞ്ച ഏത്തകമേവ, അഞ്ഞമ്പി ഉദ്ദാനസങ്ഗഹ-വഗ്ഗസങ്ഗഹപേയ്യാലസങ്ഗഹ-ഏകകനിപാത-ദുകനിപാതാദിനിപാതസങ്ഗഹ-സംയുത്തസങ്ഗഹ-പണ്ണാസസങ്ഗഹാദിഅനേകവിധം തീസു പിടകേസു സന്ദിസ്സമാനം സങ്ഗഹപ്പഭേദം വവത്ഥപേത്വാഏവ സത്തഹി മാസേഹി സങ്ഗീതം. സങ്ഗീതിപരിയോസാനേ ചസ്സ - "ഇദം മഹാകസ്സപത്ഥേരേന ദസബലസ്സ സാസനം പഞ്ചവസ്സസഹസ്സപരിമാണം കാലം പവത്തനസമത്ഥം കത"ന്തി സഞ്ജാതപ്പമോദാ സാധുകാരം വിയ ദദമാനാ അയം മഹാപഥവീ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ അനേകപ്പകാരം കമ്പി സങ്കമ്പി സമ്പകമ്പി സമ്പവേധി, അനേകാനി ച അച്ഛരിയാനി പാതുരഹേസുന്തി അയം **പഠമമഹാസങ്ഗീതി**നാമ. യാ ലോകേ -

സതേഹി പഞ്ചഹി കതാ, തേന പഞ്ചസതാതി ച;
ഥേരേഹേവ കതത്താ ച, ഥേരികാതി പവുച്ചതീതി.

ഇമിസ്സാ പന പഠമമഹാസങ്ഗീതിയാ പവത്തമാനായ വിനയം പുച്ഛന്തേന ആയസ്മതാ മഹാകസ്സപേന "പഠമം, ആവുസോ ഉപാലി, പാരാജികം കത്ഥ പഞ്ഞത്ത"ന്തി ഏവമാദിവചനപരിയോസാനേ "വത്ഥുമ്പി പുച്ഛി, നിദാനമ്പി പുച്ഛി, പുഗ്ഗലമ്പി പുച്ഛീ"തി ഏത്ഥ നിദാനേ പുച്ഛിതേ തം നിദാനം ആദിതോ പഭുതി വിത്ഥാരേത്വാ യേന ച പഞ്ഞത്തം, യസ്മാ ച പഞ്ഞത്തം, സബ്ബമേതം കഥേതുകാമേന ആയസ്മതാ ഉപാലിത്ഥേരേന വുത്തം "തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം വിഹരതീ"തി സബ്ബം വത്തബ്ബം. ഏവമിദം ആയസ്മതാ ഉപാലിത്ഥേരേന വുത്തം, തഞ്ച പന "പഠമമഹാസങ്ഗീതികാലേ വുത്ത"ന്തി വേദിതബ്ബം. ഏത്താവതാ ച "ഇദം വചനം കേന വുത്തം, കദാ വുത്ത"ന്തി ഏതേസം പദാനം അത്ഥോ പകാസിതോ ഹോതി.

ഇദാനി കസ്മാ വുത്തന്തി ഏത്ഥ വുച്ചതേ, യസ്മാ അയമായസ്മതാ മഹാകസ്സപത്ഥേരേന നിദാനം പുട്ഠോ തസ്മാനേന തം നിദാനം ആദിതോ പഭുതി വിത്ഥാരേതും വുത്തന്തി. ഏവമിദം ആയസ്മതാ ഉപാലിത്ഥേരേന പഠമമഹാസങ്ഗീതികാലേ വദന്തേനാപി ഇമിനാ കാരണേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഏത്താവതാ ച **വുത്തം യേന യദാ യസ്മാ**തി ഇമേസം മാതികാപദാനം അത്ഥോ പകാസിതോ ഹോതി.

ഇദാനി **ധാരിതം യേന ചാഭതം, യത്ഥപ്പതിട്ഠിതം ചേതമേതം വത്വാ വിധിം തതോ**തി ഏതേസം അത്ഥപ്പകാസനത്ഥം ഇദം വുച്ചതി. തം പനേതം "തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം വിഹരതീ"തി ഏവമാദിവചനപടിമണ്ഡിതനിദാനം വിനയപിടകം കേന ധാരിതം, കേനാഭതം, കത്ഥ പതിട്ഠിതന്തി? വുച്ചതേ - ആദിതോ താവ ഇദം ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ആയസ്മതാ ഉപാലിത്ഥേരേന ധാരിതം, തസ്സ സമ്മുഖതോ അപരിനിബ്ബുതേ തഥാഗതേ ഛളഭിഞ്ഞാദിഭേദേഹി അനേകേഹി ഭിക്ഖുസഹസ്സേഹി പരിനിബ്ബുതേ തഥാഗതേ മഹാകസ്സപപ്പമുഖേഹി ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി. കേനാഭതന്തി? ജമ്ബുദീപേ താവ ഉപാലിത്ഥേരമാദിം കത്വാ ആചരിയപരമ്പരായ യാവ തതിയസങ്ഗീതി താവ ആഭതം. തത്രായം **ആചരിയപരമ്പരാ** -

ഉപാലി ദാസകോ ചേവ, സോണകോ സിഗ്ഗവോ തഥാ;
തിസ്സോ മോഗ്ഗലിപുത്തോ ച, പഞ്ചേതേ വിജിതാവിനോ.

പരമ്പരായ വിനയം, ദീപേ ജമ്ബുസിരിവ്ഹയേ;
അച്ഛിജ്ജമാനമാനേസും, തതിയോ യാവ സങ്ഗഹോ.

ആയസ്മാ ഹി ഉപാലി ഇമം വിനയവംസം വിനയതന്തിം വിനയപവേണിം ഭഗവതോ

സമ്മുഖാ ഉഗ്ഗഹേത്വാ ബഹൂനം ഭിക്ഖൂനം ഹദയേ പതിട്ഠാപേസി. തസ്സ ഹായസ്മതോ സന്തികേ വിനയവംസം ഉഗ്ഗഹേത്വാ വിനയേ പകതഞ്ഞുതം പത്തേസു പുഗ്ഗലേസു പുഥുജ്ജന-സോതാപന്ന-സകദാഗാമി-അനാഗാമിനോ ഗണനപഥം വീതിവത്താ, ഖീണാസവാനം സഹസ്സമേകം അഹോസി. ദാസകത്ഥേരോപി തസ്സേവ സദ്ധിവിഹാരികോ അഹോസി, സോ ഉപാലിത്ഥേരസ്സ സമ്മുഖാ ഉഗ്ഗഹേത്വാ തഥേവ വിനയം വാചേസി. തസ്സാപി ആയസ്മതോ സന്തികേ ഉഗ്ഗഹേത്വാ വിനയേ പകതഞ്ഞുതം പത്താ പുഥുജ്ജനാദയോ ഗണനപഥം വീതിവത്താ, ഖീണാസവാനം സഹസ്സമേവ അഹോസി. സോണകത്ഥേരോപി ദാസകത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികോ അഹോസി, സോപി അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ ദാസകത്ഥേരസ്സ സമ്മുഖാ ഉഗ്ഗഹേത്വാ തഥേവ വിനയം വാചേസി. തസ്സാപി ആയസ്മതോ സന്തികേ ഉഗ്ഗഹേത്വാ വിനയേ പകതഞ്ഞുതം പത്താ പുഥുജ്ജനാദയോ ഗണനപഥം വീതിവത്താ, ഖീണാസവാനം സഹസ്സമേവ അഹോസി. സിഗ്ഗവത്ഥേരോപി സോണകത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികോ അഹോസി, സോപി അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ സോണകത്ഥേരസ്സ സന്തികേ വിനയം ഉഗ്ഗഹേത്വാ അരഹന്തസഹസ്സസ്സ ധുരഗ്ഗാഹോ അഹോസി. തസ്സ പനായസ്മതോ സന്തികേ ഉഗ്ഗഹേത്വാ വിനയേ പകതഞ്ഞുതം പത്താ പുഥുജ്ജന-സോതാപന്നസകദാഗാമി-അനാഗാമിനോപി ഖീണാസവാപി ഏത്തകാനി സതാനീതി വാ ഏത്തകാനി സഹസ്സാനീതി വാ അപരിച്ഛിന്നാ അഹേസും. തദാ കിര ജമ്ബുദീപേ അതിമഹാഭിക്ഖുസമുദായോ അഹോസി. മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരസ്സ പന ആനുഭാവോ തതിയസങ്ഗീതിയം പാകടോ ഭവിസ്സതി. ഏവമിദം വിനയപിടകം ജമ്ബുദീപേ താവ ഇമായ ആചരിയപരമ്പരായ യാവ തതിയസങ്ഗീതി താവ ആഭതന്തി വേദിതബ്ബം.

പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ നിട്ഠിതാ.

ദുതിയസങ്ഗീതികഥാ

ദുതിയസങ്ഗീതിവിജാനനത്ഥം പന അയമനുക്കമോ വേദിതബ്ബോ. യദാ ഹി -

സങ്ഗായിത്വാന സദ്ധമ്മം, ജോതയിത്വാ ച സബ്ബധി;
യാവ ജീവിതപരിയന്തം, ഠത്വാ പഞ്ചസതാപി തേ.

ഖീണാസവാ ജുതീമന്തോ, ഥേരാ കസ്സപആദയോ;
ഖീണസ്നേഹപദീപാവ, നിബ്ബായിംസു അനാലയാ.

അഥാനുക്കമേന ഗച്ഛന്തേസു രത്തിന്ദിവേസു വസ്സസതപരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി വേസാലികാ വജ്ജിപുത്തകാ ഭിക്ഖൂ വേസാലിയം "കപ്പതി സിങ്ഗീലോണകപ്പോ, കപ്പതി ദ്വങ്ഗുലകപ്പോ, കപ്പതി ഗാമന്തരകപ്പോ, കപ്പതി ആവാസകപ്പോ, കപ്പതി അനുമതികപ്പോ, കപ്പതി ആചിണ്ണകപ്പോ, കപ്പതി അമഥിതകപ്പോ, കപ്പതി ജളോഗിം പാതും, കപ്പതി അദസകം നിസീദനം, കപ്പതി ജാതരൂപരജത"ന്തി ഇമാനി ദസ വത്ഥൂനി ദീപേസും. തേസം സുസുനാഗപുത്തോ കാളാസോകോ നാമ രാജാ പക്ഖോ അഹോസി.

തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ യസോ കാകണ്ഡകപുത്തോ വജ്ജീസു ചാരികം ചരമാനോ "വേസാലികാ കിര വജ്ജിപുത്തകാ ഭിക്ഖൂ വേസാലിയം ദസ വത്ഥൂനി ദീപേന്തീ"തി സുത്വാ "ന ഖോ പനേതം പതിരൂപം യ്വാഹം ദസബലസ്സ സാസനവിപത്തിം സുത്വാ അപ്പോസ്സുക്കോ ഭവേയ്യം. ഹന്ദാഹം അധമ്മവാദിനോ നിഗ്ഗഹേത്വാ ധമ്മം ദീപേമീ"തി ചിന്തേന്തോ യേന വേസാലീ തദവസരി. തത്ര സുദം ആയസ്മാ യസോ കാകണ്ഡകപുത്തോ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം.

തേന ഖോ പന സമയേന വേസാലികാ വജ്ജിപുത്തകാ ഭിക്ഖൂ തദഹുപോസഥേ കംസപാതിം ഉദകേന പൂരേത്വാ മജ്ഝേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഠപേത്വാ ആഗതാഗതേ വേസാലികേ ഉപാസകേ ഏവം വദന്തി - "ദേഥാവുസോ, സങ്ഘസ്സ കഹാപണമ്പി അഡ്ഢമ്പി പാദമ്പി മാസകരൂപമ്പി, ഭവിസ്സതി സങ്ഘസ്സ പരിക്ഖാരേന കരണീയ"ന്തി സബ്ബം താവ വത്തബ്ബം, യാവ "ഇമായ പന വിനയസങ്ഗീതിയാ സത്ത ഭിക്ഖുസതാനി അനൂനാനി അനധികാനി അഹേസും, തസ്മാ അയം ദുതിയസങ്ഗീതി **സത്തസതികാ**തി വുച്ചതീ"തി.

ഏവം തസ്മിഞ്ച സന്നിപാതേ ദ്വാദസ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സാനി സന്നിപതിംസു ആയസ്മതാ യസേന സമുസ്സാഹിതാ. തേസം മജ്ഝേ ആയസ്മതാ രേവതേന പുട്ഠേന സബ്ബകാമിത്ഥേരേന വിനയം വിസ്സജ്ജേന്തേന താനി ദസ വത്ഥൂനി വിനിച്ഛിതാനി, അധികരണം വൂപസമിതം. അഥ ഥേരാ "പുന ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായിസ്സാമാ"തി തിപിടകധരേ പത്തപടിസമ്ഭിദേ സത്തസതേ ഭിക്ഖൂ ഉച്ചിനിത്വാ വേസാലിയം വാലികാരാമേ സന്നിപതിത്വാ മഹാകസ്സപത്ഥേരേന സങ്ഗായിതസദിസമേവ സബ്ബം സാസനമലം സോധേത്വാ പുന പിടകവസേന നികായവസേന അങ്ഗവസേന ധമ്മക്ഖന്ധവസേന ച സബ്ബം ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായിംസു. അയം സങ്ഗീതി അട്ഠഹി മാസേഹി നിട്ഠിതാ. യാ ലോകേ -

സതേഹി സത്തഹി കതാ, തേന സത്തസതാതി ച;
പുബ്ബേ കതം ഉപാദായ, ദുതിയാതി ച വുച്ചതീതി.

സാ പനായം -

യേഹി ഥേരേഹി സങ്ഗീതാ, സങ്ഗീതി തേസു വിസ്സുതാ;
സബ്ബകാമീ ച സാള്ഹോ ച, രേവതോ ഖുജ്ജസോഭിതോ.

യസോ ച സാണസമ്ഭൂതോ, ഏതേ സദ്ധിവിഹാരികാ;
ഥേരാ ആനന്ദഥേരസ്സ, ദിട്ഠപുബ്ബാ തഥാഗതം.

സുമനോ വാസഭഗാമീ ച, ഞേയ്യാ സദ്ധിവിഹാരികാ;
ദ്വേ ഇമേ അനുരുദ്ധസ്സ, ദിട്ഠപുബ്ബാ തഥാഗതം.

ദുതിയോ പന സങ്ഗീതോ, യേഹി ഥേരേഹി സങ്ഗഹോ;
സബ്ബേപി പന്നഭാരാ തേ, കതകിച്ചാ അനാസവാതി.

അയം ദുതിയസങ്ഗീതി.

ഏവമിമം ദുതിയസങ്ഗീതിം സങ്ഗായിത്വാ ഥേരാ "ഉപ്പജ്ജിസ്സതി നു ഖോ അനാഗതേപി സാസനസ്സ ഏവരൂപം അബ്ബുദ"ന്തി ഓലോകയമാനാ ഇമം അദ്ദസംസു - "ഇതോ വസ്സസതസ്സ ഉപരി അട്ഠാരസമേ വസ്സേ പാടലിപുത്തേ **ധമ്മാസോകോ** നാമ രാജാ ഉപ്പജ്ജിത്വാ സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം കാരേസ്സതി. സോ ബുദ്ധസാസനേ പസീദിത്വാ മഹന്തം ലാഭസക്കാരം പവത്തയിസ്സതി. തതോ തിത്ഥിയാ ലാഭസക്കാരം പത്ഥയമാനാ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ സകം സകം ദിട്ഠിം പരിദീപേസ്സന്തി. ഏവം സാസനേ മഹന്തം അബ്ബുദം ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ"തി. അഥ നേസം ഏതദഹോസി - "കിന്നു ഖോ മയം ഏതസ്മിം അബ്ബുദേ ഉപ്പന്നേ സമ്മുഖാ ഭവിസ്സാമ, ന ഭവിസ്സാമാ"തി. അഥ തേ സബ്ബേവ തദാ അത്തനോ അസമ്മുഖഭാവം ഞത്വാ "കോ നു ഖോ തം അധികരണം വൂപസമേതും സമത്ഥോ ഭവിസ്സതീ"തി സകലം മനുസ്സലോകം ഛകാമാവചരദേവലോകഞ്ച ഓലോകേന്താ ന കഞ്ചി ദിസ്വാ ബ്രഹ്മലോകേ **തിസ്സം** നാമ മഹാബ്രഹ്മാനം അദ്ദസംസു പരിത്തായുകം ഉപരിബ്രഹ്മലോകൂപപത്തിയാ ഭാവിതമഗ്ഗം. ദിസ്വാന നേസം ഏതദഹോസി - "സചേ മയം ഏതസ്സ ബ്രഹ്മുനോ മനുസ്സലോകേ നിബ്ബത്തനത്ഥായ ഉസ്സാഹം കരേയ്യാമ, അദ്ധാ ഏസ മോഗ്ഗലിബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേസ്സതി. തതോ ച മന്തേഹി പലോഭിതോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സതി. സോ ഏവം പബ്ബജിത്വാ സകലം ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗഹേത്വാ അധിഗതപടിസമ്ഭിദോ ഹുത്വാ തിത്ഥിയേ മദ്ദിത്വാ തം അധികരണം വിനിച്ഛിത്വാ സാസനം പഗ്ഗണ്ഹിസ്സതീ"തി.

തേ ബ്രഹ്മലോകം ഗന്ത്വാ തിസ്സം മഹാബ്രഹ്മാനം ഏതദവോചും - "ഇതോ വസ്സസതസ്സ ഉപരി അട്ഠാരസമേ വസ്സേ സാസനേ മഹന്തം അബ്ബുദം ഉപ്പജ്ജിസ്സതി. മയഞ്ച സകലം മനുസ്സലോകം ഛകാമാവചരദേവലോകഞ്ച

ഓലോകയമാനാ കഞ്ചി സാസനം പഗ്ഗഹേതും സമത്ഥം അദിസ്വാ ബ്രഹ്മലോകം വിചിനന്താ ഭവന്തമേവ അദ്ദസാമ. സാധു, സപ്പുരിസ, മനുസ്സലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദസബലസ്സ സാസനം പഗ്ഗണ്ഹിതും പടിഞ്ഞം ദേഹീ"തി.

ഏവം വുത്തേ മഹാബ്രഹ്മാ, "അഹം കിര സാസനേ ഉപ്പന്നം അബ്ബുദം സോധേത്വാ സാസനം പഗ്ഗഹേതും സമത്ഥോ ഭവിസ്സാമീ"തി ഹട്ഠപഹട്ഠോ ഉദഗ്ഗുദഗ്ഗോ ഹുത്വാ, "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ പടിഞ്ഞം അദാസി. ഥേരാ ബ്രഹ്മലോകേ തം കരണീയം തീരേത്വാ പുന പച്ചാഗമിംസു.

തേന ഖോ പന സമയേന സിഗ്ഗവത്ഥേരോ ച ചണ്ഡവജ്ജിത്ഥേരോ ച ദ്വേപി നവകാ ഹോന്തി ദഹരഭിക്ഖൂ തിപിടകധരാ പത്തപടിസമ്ഭിദാ ഖീണാസവാ, തേ തം അധികരണം ന സമ്പാപുണിംസു. ഥേരാ "തുമ്ഹേ, ആവുസോ, അമ്ഹാകം ഇമസ്മിം അധികരണേ നോ സഹായകാ അഹുവത്ഥ, തേന വോ ഇദം ദണ്ഡകമ്മം ഹോതു - 'തിസ്സോ നാമ ബ്രഹ്മാ മോഗ്ഗലിബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിസ്സതി, തം തുമ്ഹാകം ഏകോ നീഹരിത്വാ പബ്ബാജേതു, ഏകോ ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേതൂ'"തി വത്വാ സബ്ബേപി യാവതായുകം ഠത്വാ -

> സബ്ബകാമിപ്പഭുതയോ, തേപി ഥേരാ മഹിദ്ധികാ;
> അഗ്ഗിക്ഖന്ധാവ ലോകമ്ഹി, ജലിത്വാ പരിനിബ്ബുതാ.
>
> ദുതിയം സങ്ഗഹം കത്വാ, വിസോധേത്വാന സാസനം;
> അനാഗതേപി കത്വാന, ഹേതും സദ്ധമ്മസുദ്ധിയാ.
>
> ഖീണാസവാ വസിപ്പത്ഥാ, പഭിന്നപടിസമ്ഭിദാ;
> അനിച്ചതാവസം ഥേരാ, തേപി നാമ ഉപാഗതാ.
>
> ഏവം അനിച്ചതം ജമ്മിം, ഞത്വാ ദുരഭിസമ്ഭവം;
> തം പത്തും വായമേ ധീരോ, യം നിച്ചം അമതം പദന്തി.

ഏത്താവതാ സബ്ബാകാരേന **ദുതിയസങ്ഗീതിവണ്ണനാ** നിട്ഠിതാ ഹോതി.

ദുതിയസങ്ഗീതികഥാ നിട്ഠിതാ

തതിയസങ്ഗീതികഥാ

തിസ്സോപി ഖോ **മഹാബ്രഹ്മാ** ബ്രഹ്മലോകതോ ചവിത്വാ മോഗ്ഗലിബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം അഗ്ഗഹേസി. സിഗ്ഗവത്ഥേരോപി തസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പഭുതി സത്ത വസ്സാനി ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹം പിണ്ഡായ പാവിസി. ഏകദിവസമ്പി ഉളുങ്കമത്തം വാ യാഗും കടച്ഛുമത്തം വാ ഭത്തം നാലത്ഥ. സത്തന്നം പന വസ്സാനം അച്ചയേന ഏകദിവസം "അതിച്ഛഥ, ഭന്തേ"തി വചനമത്തം അലത്ഥ. തംദിവസമേവ ബ്രാഹ്മണോപി ബഹിദ്ധാ കിഞ്ചി കരണീയം കത്വാ ആഗച്ഛന്തോ പടിപഥേ ഥേരം ദിസ്വാ, "ഭോ പബ്ബജിത, അമ്ഹാകം ഗേഹം അഗമിത്ഥാ"തി ആഹ. "ആമ, ബ്രാഹ്മണ, അഗമിമ്ഹാ"തി. "അപി കിഞ്ചി ലഭിത്ഥാ"തി? "ആമ, ബ്രാഹ്മണ, ലഭിമ്ഹാ"തി. സോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പുച്ഛി - "തസ്സ പബ്ബജിതസ്സ കിഞ്ചി അദത്ഥാ"തി? "ന കിഞ്ചി അദമ്ഹാ"തി. ബ്രാഹ്മണോ ദുതിയദിവസേ ഘരദ്വാരേയേവ നിസീദി "അജ്ജ പബ്ബജിതം മുസാവാദേന നിഗ്ഗഹേസ്സാമീ"തി. ഥേരോ ദുതിയദിവസേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഘരദ്വാരം സമ്പത്തോ. ബ്രാഹ്മണോ ഥേരം ദിസ്വാവ ഏവമാഹ - "തുമ്ഹേ ഹിയ്യോ അമ്ഹാകം ഗേഹേ കിഞ്ചി അലദ്ധായേവ 'ലഭിമ്ഹാ'തി അവോചുത്ഥ. വട്ടതി നു ഖോ തുമ്ഹാകം മുസാവാദോ"തി! ഥേരോ ആഹ - "മയം, ബ്രാഹ്മണ, തുമ്ഹാകം ഗേഹേ സത്ത വസ്സാനി 'അതിച്ഛഥാ'തി വചനമത്തമ്പി അലഭിത്വാ ഹിയ്യോ 'അതിച്ഛഥാ'തി വചനമത്തം ലഭിമ്ഹ; അഥേതം പടിസന്ഥാരം ഉപാദായ ഏവമവോചുമ്ഹാ"തി.

ബ്രാഹ്മണോ ചിന്തേസി - "ഇമേ പടിസന്ഥാരമത്തമ്പി ലഭിത്വാ 'ലഭിമ്ഹാ'തി പസംസന്തി, അഞ്ഞം കിഞ്ചി ഖാദനീയം ഭോജനീയം ലഭിത്വാ കസ്മാ ന പസംസന്തീ"തി പസീദിത്വാ അത്തനോ അത്ഥായ പടിയാദിതഭത്തതോ കടച്ഛുമത്തം ഭിക്ഖം തദുപിയഞ്ച ബ്യഞ്ജനം ദാപേത്വാ "ഇമം ഭിക്ഖം സബ്ബകാലം തുമ്ഹേ ലഭിസ്സഥാ"തി ആഹ . സോ പുനദിവസതോ പഭുതി ഉപസങ്കമന്തസ്സ ഥേരസ്സ ഉപസമം ദിസ്വാ ഭിയ്യോസോമത്തായ പസീദിത്വാ ഥേരം നിച്ചകാലം അത്തനോ ഘരേ ഭത്തവിസ്സഗ്ഗകരണത്ഥായ യാചി. ഥേരോ അധിവാസേത്വാ ദിവസേ ദിവസേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ഗച്ഛന്തോ ഥോകം ഥോകം ബുദ്ധവചനം കഥേത്വാ ഗച്ഛതി. സോപി ഖോ മാണവകോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികോയേവ തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ അഹോസി. ബ്രഹ്മലോകതോ ആഗതസുദ്ധസത്തസ്സ ആസനേ വാ സയനേ വാ അഞ്ഞോ കോചി നിസജ്ജിതാ വാ നിപജ്ജിതാ വാ നത്ഥി. സോ യദാ ആചരിയഘരം ഗച്ഛതി, തദാസ്സ മഞ്ചപീഠം സേതേന വത്ഥേന പടിച്ഛാദേത്വാ ലഗ്ഗേത്വാ ഠപേന്തി. ഥേരോ ചിന്തേസി - "സമയോ ദാനി മാണവകം പബ്ബാജേതും, ചിരഞ്ച മേ ഇധാഗച്ഛന്തസ്സ, ന ച കാചി മാണവകേന സദ്ധിം കഥാ ഉപ്പജ്ജതി. ഹന്ദ ദാനി ഇമിനാ ഉപായേന പല്ലങ്കം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ"തി ഗേഹം ഗന്ത്വാ യഥാ തസ്മിം ഗേഹേ ഠപേത്വാ മാണവകസ്സ പല്ലങ്കം അഞ്ഞം ന കിഞ്ചി ആസനം ദിസ്സതി തഥാ അധിട്ഠാസി. ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹജനോ ഥേരം ദിസ്വാ അഞ്ഞം കിഞ്ചി ആസനം അപസ്സന്തോ മാണവകസ്സ പല്ലങ്കം അത്ഥരിത്വാ ഥേരസ്സ അദാസി. നിസീദി ഥേരോ പല്ലങ്കേ. മാണവകോപി ഖോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ആചരിയഘരാ ആഗമ്മ ഥേരം അത്തനോ പല്ലങ്കേ നിസിന്നം ദിസ്വാ കുപിതോ അനത്തമനോ "കോ മമ പല്ലങ്കം സമണസ്സ പഞ്ഞപേസീ"തി ആഹ.

ഥേരോ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വൂപസന്തേ മാണവകസ്സ ചണ്ഡിക്കഭാവേ ഏവമാഹ - "കിം പന ത്വം, മാണവക, കിഞ്ചി മന്തം ജാനാസീ"തി? മാണവകോ "ഭോ പബ്ബജിത, മയി ദാനി മന്തേ അജാനന്തേ അഞ്ഞേ കേ ജാനിസ്സന്തീ"തി വത്വാ, ഥേരം പുച്ഛി - "തുമ്ഹേ പന മന്തം ജാനാഥാ"തി? "പുച്ഛ, മാണവക, പുച്ഛിത്വാ സക്കാ ജാനിതു"ന്തി. അഥ ഖോ മാണവകോ തീസു വേദേസു സനിഘണ്ഡുകേടുഭേസു സാക്ഖരപ്പഭേദേസു ഇതിഹാസപഞ്ചമേസു യാനി യാനി ഗണ്ഠിട്ഠാനാനി, യേസം യേസം നയം നേവ അത്തനാ പസ്സതി നാപിസ്സ ആചരിയോ അദ്ദസ, തേസു തേസു ഥേരം പുച്ഛി. ഥേരോ "പകതിയാപി തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ, ഇദാനി പന പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തോ, തേനസ്സ നത്ഥി തേസം പഞ്ഹാനം വിസ്സജ്ജനേ ഭാരോ"തി താവദേവ തേ പഞ്ഹേ വിസ്സജ്ജേത്വാ മാണവകം ആഹ - "മാണവക, അഹം

തയാ ബഹും പുച്ഛിതോ; അഹമ്പി ദാനി തം ഏകം പഞ്ഹം പുച്ഛാമി, ബ്യാകരിസ്സസി മേ"തി? "ആമ, ഭോ പബ്ബജിത, പുച്ഛ ബ്യാകരിസ്സാമീ"തി. ഥേരോ **ചിത്തയമകേ** ഇമം പഞ്ഹം പുച്ഛി -

"യസ്സ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി ന നിരുജ്ഝതി തസ്സ ചിത്തം നിരുജ്ഝിസ്സതി നുപ്പജ്ജിസ്സതി; യസ്സ വാ പന ചിത്തം നിരുജ്ഝിസ്സതി നുപ്പജ്ജിസ്സതി തസ്സ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി ന നിരുജ്ഝതീ"തി?

മാണവോ ഉദ്ധം വാ അധോ വാ ഹരിതും അസക്കോന്തോ "കിം നാമ, ഭോ പബ്ബജിത, ഇദ"ന്തി ആഹ. "ബുദ്ധമന്തോ നാമായം, മാണവാ"തി. "സക്കാ പനായം, ഭോ, മയ്ഹമ്പി ദാതു"ന്തി. "സക്കാ മാണവ, അമ്ഹേഹി ഗഹിതപബ്ബജ്ജം ഗണ്ഹന്തസ്സ ദാതു"ന്തി. തതോ മാണവോ മാതാപിതരോ ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - "അയം പബ്ബജിതോ ബുദ്ധമന്തം നാമ ജാനാതി, ന ച അത്തനോ സന്തികേ അപബ്ബജിതസ്സ ദേതി, അഹം ഏതസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ മന്തം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി.

അഥസ്സ മാതാപിതരോ "പബ്ബജിത്വാപി നോ പുത്തോ മന്തേ ഗണ്ഹതു, ഗഹേത്വാ പുനാഗമിസ്സതീ"തി മഞ്ഞമാനാ "ഉഗ്ഗണ്ഹ, പുത്താ"തി അനുജാനിംസു. ഥേരോ ദാരകം പബ്ബാജേത്വാ ദ്വത്തിംസാകാരകമ്മട്ഠാനം താവ ആചിക്ഖി. സോ തത്ഥ പരികമ്മം കരോന്തോ നചിരസ്സേവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തതോ ഥേരോ ചിന്തേസി - "സാമണേരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ, അഭബ്ബോ ദാനി സാസനതോ നിവത്തിതും. സചേ പനസ്സാഹം കമ്മട്ഠാനം വഡ്ഢേത്വാ കഥേയ്യം, അരഹത്തം പാപുണേയ്യ, അപ്പോസ്സുക്കോ ഭവേയ്യ ബുദ്ധവചനം ഗഹേതും, സമയോ ദാനി നം ചണ്ഡവജ്ജിത്ഥേരസ്സ സന്തികം പേസേതു"ന്തി. തതോ ആഹ - "ഏഹി ത്വം, സാമണേര, ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹ. മമ വചനേന തഞ്ച ആരോഗ്യം പുച്ഛ; ഏവഞ്ച വദേഹി - 'ഉപജ്ഝായോ മം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം സന്തികം പഹിണീ'തി. 'കോ നാമ തേ ഉപജ്ഝായോ'തി ച വുത്തേ 'സിഗ്ഗവത്ഥേരോ നാമ, ഭന്തേ'തി വദേയ്യാസി. 'അഹം കോ നാമാ'തി വുത്തേ ഏവം വദേയ്യാസി - 'മമ ഉപജ്ഝായോ, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം നാമം ജാനാതീ'"തി.

"ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ തിസ്സോ സാമണേരോ ഥേരം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ അനുപുബ്ബേന ചണ്ഡവജ്ജിത്ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഥേരോ സാമണേരം പുച്ഛി - "കുതോ ആഗതോസീ"തി? "ഉപജ്ഝായോ മം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം സന്തികം പഹിണീ"തി. "കോ നാമ തേ ഉപജ്ഝായോ"തി? "സിഗ്ഗവത്ഥേരോ നാമ, ഭന്തേ"തി. "അഹം കോ നാമാ"തി? "മമ ഉപജ്ഝായോ, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം നാമം ജാനാതീ"തി. "പത്തചീവരം ദാനി പടിസാമേഹീ"തി. "സാധു, ഭന്തേ"തി സാമണേരോ പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ പുനദിവസേ പരിവേണം സമ്മജ്ജിത്വാ ഉദകദന്തപോനം ഉപട്ഠാപേസി. ഥേരോ തസ്സ സമ്മജ്ജിതട്ഠാനം പുന സമ്മജ്ജി . തം ഉദകം ഛഡ്ഡേത്വാ അഞ്ഞം ഉദകം ആഹരി. തഞ്ച ദന്തകട്ഠം അപനേത്വാ അഞ്ഞം ദന്തകട്ഠം ഗണ്ഹി. ഏവം സത്ത ദിവസാനി കത്വാ സത്തമേ ദിവസേ പുന പുച്ഛി. സാമണേരോ പുനപി പുബ്ബേ കഥിതസദിസമേവ കഥേസി. ഥേരോ "സോ വതായം ബ്രാഹ്മണോ"തി സഞ്ജാനിത്വാ "കിമത്ഥം ആഗതോസീ"തി ആഹ. "ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹത്ഥായ, ഭന്തേ"തി. ഥേരോ "ഉഗ്ഗണ്ഹ ദാനി, സാമണേരാ"തി വത്വാ പുന ദിവസതോ പഭുതി ബുദ്ധവചനം പട്ഠപേസി. തിസ്സോ സാമണേരോവ ഹുത്വാ, ഠപേത്വാ വിനയപിടകം സബ്ബം ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹി സദ്ധിം അട്ഠകഥായ. ഉപസമ്പന്നകാലേ പന അവസ്സികോവ സമാനോ തിപിടകധരോ അഹോസി. ആചരിയുപജ്ഝായാ മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ സകലം ബുദ്ധവചനം പതിട്ഠാപേത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ പരിനിബ്ബായിംസു. മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരോപി അപരേന സമയേന കമ്മട്ഠാനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തപ്പത്തോ ബഹൂനം ധമ്മവിനയം വാചേസി.

തേന ഖോ പന സമയേന ബിന്ദുസാരസ്സ രഞ്ഞോ ഏകസതപുത്താ അഹേസും. തേ സബ്ബേ അസോകോ അത്തനാ സദ്ധിം ഏകമാതികം തിസ്സകുമാരം ഠപേത്വാ ഘാതേസി. ഘാതേന്തോ ച ചത്താരി വസ്സാനി അനഭിസിത്തോവ രജ്ജം കാരേത്വാ ചതുന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനതോ ദ്വിന്നം വസ്സസതാനം ഉപരി അട്ഠാരസമേ വസ്സേ സകലജമ്ബുദീപേ ഏകരജ്ജാഭിസേകം പാപുണി . അഭിസേകാനുഭാവേന ചസ്സ ഇമാ രാജിദ്ധിയോ ആഗതാ - മഹാപഥവിയാ ഹേട്ഠാ യോജനപ്പമാണേ ആണാ പവത്തതി; തഥാ ഉപരി ആകാസേ അനോതത്തദഹതോ അട്ഠഹി കാജേഹി സോളസ പാനീയഘടേ ദിവസേ ദിവസേ ദേവതാ ആഹരന്തി, യതോ സാസനേ ഉപ്പന്നസദ്ധോ ഹുത്വാ അട്ഠ ഘടേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അദാസി, ദ്വേ ഘടേ സട്ഠിമത്താനം തിപിടകധരഭിക്ഖൂനം, ദ്വേ ഘടേ അഗ്ഗമഹേസിയാ അസന്ധിമിത്തായ, ചത്താരോ ഘടേ അത്തനാ പരിഭുഞ്ജി; ദേവതാഏവ ഹിമവന്തേ നാഗലതാദന്തകട്ഠം നാമ അത്ഥി സിനിദ്ധം മുദുകം രസവന്തം തം ദിവസേ ദിവസേ ആഹരന്തി, യേന രഞ്ഞോ ച മഹേസിയാ ച സോളസന്നഞ്ച നാടകിത്ഥിസഹസ്സാനം സട്ഠിമത്താനഞ്ച ഭിക്ഖുസഹസ്സാനം ദേവസികം ദന്തപോനകിച്ചം നിപ്പജ്ജതി. ദേവസികമേവ ചസ്സ ദേവതാ അഗദാമലകം അഗദഹരീതകം സുവണ്ണവണ്ണഞ്ച ഗന്ധരസസമ്പന്നം അമ്ബപക്കം ആഹരന്തി. തഥാ ഛദ്ദന്തദഹതോ പഞ്ചവണ്ണനിവാസനപാവുരണം പീതകവണ്ണഹത്ഥപുച്ഛനപടകം ദിബ്ബഞ്ച പാനകം ആഹരന്തി. ദേവസികമേവ പനസ്സ ന്ഹാനഗന്ധം അനുവിലേപനഗന്ധം പാരുപനത്ഥായ അസുത്തമയികം സുമനപുപ്ഫപടം മഹാരഹഞ്ച അഞ്ജനം നാഗഭവനതോ നാഗരാജാനോ ആഹരന്തി. ഛദ്ദന്തദഹേവ ഉട്ഠിതസ്സ സാലിനോ നവ വാഹസഹസ്സാനി ദിവസേ ദിവസേ സുകാ ആഹരന്തി. മൂസികാ നിത്ഥുസകണേ കരോന്തി, ഏകോപി ഖണ്ഡതണ്ഡുലോ ന ഹോതി, രഞ്ഞോ സബ്ബട്ഠാനേസു അയമേവ തണ്ഡുലോ പരിഭോഗം ഗച്ഛതി. മധുമക്ഖികാ മധും കരോന്തി. കമ്മാരസാലാസു അച്ഛാ കൂടം പഹരന്തി. കരവീകസകുണാ ആഗന്ത്വാ മധുരസ്സരം വികൂജന്താ രഞ്ഞോ ബലികമ്മം കരോന്തി.

ഇമാഹി ഇദ്ധീഹി സമന്നാഗതോ രാജാ ഏകദിവസം സുവണ്ണസങ്ഖലികബന്ധനം പേസേത്വാ ചതുന്നം ബുദ്ധാനം അധിഗതരൂപദസ്സനം കപ്പായുകം കാളം നാമ നാഗരാജാനം ആനയിത്വാ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ മഹാരഹേ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ അനേകസതവണ്ണേഹി ജലജ ഥലജപുപ്ഫേഹി സുവണ്ണപുപ്ഫേഹി ച പൂജം കത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതേഹി സോളസഹി നാടകിത്ഥിസഹസ്സേഹി സമന്തതോ പരിക്ഖിപിത്വാ "അനന്തഞാണസ്സ താവ മേ സദ്ധമ്മവരചക്കവത്തിനോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ രൂപം ഇമേസം അക്ഖീനം ആപാഥം കരോഹീ"തി വത്വാ തേന നിമ്മിതം
സകലസരീരവിപ്പകിണ്ണപുഞ്ഞപ്പഭാവനിബ്ബത്താസീതാനുബ്യഞ്ജനപടിമണ്ഡിതദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണസസ്സിരീകതായ വികസിതകമലുപ്പലപുണ്ഡരീകപടിമണ്ഡിതമിവ സലിലതലം
താരാഗണരസ്മിജാലവിസദവിപ്ഫുരിതസോഭാസമുജ്ജലിതമിവ ഗഗനതലം

നീലപീതലോഹിതാദിഭേദവിചിത്രവണ്ണരംസിവിനദ്ധബ്യാമപ്പഭാപരിക്ഖേപവിലാസിതായ സഞ്ചാപ്പഭാനുരാഗഇന്ദധനുവിജ്ജുലതാപരിക്ഖിത്തമിവ കനകഗിരിസിഖരം നാനാവിരാഗവിമലകേതുമാലാസമുജ്ജലിതചാരുമത്ഥകസോഭം നയനരസായതനമിവ ബ്രഹ്മദേവമനുജനാഗയക്ഖഗണാനം ബുദ്ധരൂപം പസ്സന്തോ സത്ത ദിവസാനി അക്ഖിപൂജം നാമ അകാസി.

രാജാ കിര അഭിസേകം പാപുണിത്വാ തീണിയേവ സംവച്ഛരാനി ബാഹിരകപാസണ്ഡം പരിഗ്ഗണ്ഹി. ചതുത്ഥേ സംവച്ഛരേ ബുദ്ധസാസനേ പസീദി. തസ്സ കിര പിതാ ബിന്ദുസാരോ ബ്രാഹ്മണഭത്തോ അഹോസി, സോ ബ്രാഹ്മണാനഞ്ച ബ്രാഹ്മണജാതിയപാസണ്ഡാനഞ്ച പണ്ഡരങ്ഗപരിബ്ബാജകാദീനം സട്ഠിസഹസ്സമത്താനം നിച്ചഭത്തം പട്ഠപേസി. അസോകോപി പിതരാ പവത്തിതം ദാനം അത്തനോ അന്തേപുരേ തഥേവ ദദമാനോ എകദിവസം സീഹപഞ്ജരേ ഠിതോ തേ ഉപസമപരിബാഹിരേന ആചാരേന ഭുഞ്ജമാനേ അസംയതിന്ദ്രിയേ അവിനീതഇരിയാപഥേ ദിസ്വാ ചിന്തേസി - “ഈദിസം ദാനം ഉപപരിക്ഖിത്വാ യുത്തട്ഠാനേ ദാതും വട്ടതീ”തി. എവം ചിന്തേത്വാ അമച്ചേ ആഹ - “ഗച്ഛഥ, ഭണേ, അത്തനോ അത്തനോ സാധുസമ്മതേ സമണബ്രാഹ്മണേ അന്തേപുരം അതിഹരഥ, ദാനം ദസ്സാമാ”തി. അമച്ചാ “സാധു, ദേവാ”തി രഞ്ഞോ പടിസ്സുണിത്വാ തേ തേ പണ്ഡരങ്ഗപരിബ്ബാജകാജീവകനിഗണ്ഠാദയോ ആനേത്വാ “ഇമേ, മഹാരാജ, അമ്ഹാകം അരഹന്തോ”തി ആഹംസു.

അഥ രാജാ അന്തേപുരേ ഉച്ചാവചാനി ആസനാനി പഞ്ഞപേത്വാ “ആഗച്ഛന്തൂ”തി വത്വാ ആഗതാഗതേ ആഹ - “അത്തനോ അത്തനോ പതിരൂപേ ആസനേ നിസീദഥാ”തി . തേസു എകച്ചേ ഭദ്ദപീഠകേസു, എകച്ചേ ഫലകപീഠകേസു നിസീദിംസു. തേ ദിസ്വാ രാജാ “നത്ഥി നേസം അന്തോ സാരോ”തി ഞത്വാ തേസം അനുരൂപം ഖാദനീയം ഭോജനീയം ദത്വാ ഉയ്യോജേസി.

എവം ഗച്ഛന്തേ കാലേ എകദിവസം രാജാ സീഹപഞ്ജരേ ഠിതോ അദ്ദസ നിഗ്രോധസാമണേരം രാജങ്ഗണേന ഗച്ഛന്തം ദന്തം ഗുത്തം സന്തിന്ദ്രിയം ഇരിയാപഥസമ്പന്നം. കോ പനായം **നിഗ്രോധോ** നാമ? ബിന്ദുസാരരഞ്ഞോ ജേട്ഠപുത്തസ്സ സുമനരാജകുമാരസ്സ പുത്തോ.

തത്രായം **അനുപുബ്ബികഥാ** -

ബിന്ദുസാരരഞ്ഞോ കിര ദുബ്ബലകാലേയേവ അസോകകുമാരോ അത്തനാ ലദ്ധം ഉജ്ജേനീരജ്ജം പഹായ ആഗന്ത്വാ സബ്ബനഗരം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം കത്വാ സുമനരാജകുമാരം അഗ്ഗഹേസി. തംദിവസമേവ സുമനസ്സ രാജകുമാരസ്സ സുമനാ നാമ ദേവീ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ അഹോസി. സാ അഞ്ഞാതകവേസേന നിക്ഖമിത്വാ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരം ചണ്ഡാലഗാമം സന്ധായ ഗച്ഛന്തീ ജേട്ഠകചണ്ഡാലസ്സ ഗേഹതോ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം നിഗ്രോധരുക്ഖേ അധിവത്ഥായ ദേവതായ “ഇതോ എഹി, സുമനേ”തി വദന്തിയാ സദ്ദം സുത്വാ തസ്സാ സമീപം ഗതാ. ദേവതാ അത്തനോ ആനുഭാവേന എകം സാലം നിമ്മിനിത്വാ “എത്ഥ വസാഹീ”തി അദാസി. സാ തം സാലം പാവിസി. ഗതദിവസേയേവ ച പുത്തം വിജായി. സാ തസ്സ നിഗ്രോധദേവതായ പരിഗ്ഗഹിതത്താ “നിഗ്രോധോ” ത്വേവ നാമം അകാസി. ജേട്ഠകചണ്ഡാലോ ദിട്ഠദിവസതോ പഭുതി തം അത്തനോ സാമിധീതരം വിയ മഞ്ഞമാനോ നിബദ്ധവത്തം പട്ഠപേസി. രാജധീതാ തത്ഥ സത്ത വസ്സാനി വസി. നിഗ്രോധകുമാരോപി സത്തവസ്സികോ ജാതോ. തദാ മഹാവരുണത്ഥേരോ നാമ എകോ അരഹാ ദാരകസ്സ ഹേതുസമ്പദം ദിസ്വാ രക്ഖിത്വാ തത്ഥ വിഹരമാനോ “സത്തവസ്സികോ ദാനി ദാരകോ, കാലോ നം പബ്ബാജേതു”ന്തി ചിന്തേത്വാ രാജധീതായ ആരോചാപേത്വാ നിഗ്രോധകുമാരം പബ്ബാജേസി. കുമാരോ ഖുരഗ്ഗേയേവ അരഹത്തം പാപുണി. സോ എകദിവസം പാതോവ സരീരം ജഗ്ഗിത്വാ ആചരിയുപജ്ഝായവത്തം കത്വാ പത്തചീവരമാദായ “മാതുഉപാസികായ ഗേഹദ്വാരം ഗച്ഛാമീ”തി നിക്ഖമി. മാതുനിവാസനട്ഠാനഞ്ചസ്സ ദക്ഖിണദ്വാരേന നഗരം പവിസിത്വാ നഗരമജ്ഝേന ഗന്ത്വാ പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഗന്തബ്ബം ഹോതി.

തേന ച സമയേന അസോകോ ധമ്മരാജാ പാചീനദിസാഭിമുഖോ സീഹപഞ്ജരേ ചങ്കമതി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ നിഗ്രോധോ രാജങ്ഗണം സമ്പാപുണി സന്തിന്ദ്രിയോ സന്തമാനസോ യുഗമത്തം പേക്ഖമാനോ. തേന വുത്തം - “എകദിവസം രാജാ സീഹപഞ്ജരേ ഠിതോ അദ്ദസ നിഗ്രോധസാമണേരം രാജങ്ഗണേന ഗച്ഛന്തം ദന്തം ഗുത്തം സന്തിന്ദ്രിയം ഇരിയാപഥസമ്പന്ന”ന്തി. ദിസ്വാ പനസ്സ എതദഹോസി - “അയം ജനോ സബ്ബോപി വിക്ഖിത്തചിത്തോ ഭന്തമിഗപ്പടിഭാഗോ. അയം പന ദാരകോ അവിക്ഖിത്തചിത്തോ അതിവിയ ചസ്സ ആലോകിതവിലോകിതം സമിഞ്ജനപസാരണഞ്ച സോഭതി. അദ്ധാ എതസ്സ അബ്ഭന്തരേ ലോകുത്തരധമ്മോ ഭവിസ്സതീ”തി രഞ്ഞോ സഹ ദസ്സനേനേവ സാമണേരേ ചിത്തം പസീദി, പേമം സണ്ഠഹി. കസ്മാ? പുബ്ബേ ഹി കിര പുഞ്ഞകരണകാലേ എസ രഞ്ഞോ ജേട്ഠഭാതാ വാണിജകോ അഹോസി. വുത്തമ്പി ഹേതം -

> “പുബ്ബേ വ സന്നിവാസേന, പച്ചുപ്പന്നഹിതേന വാ;
> എവം തം ജായതേ പേമം, ഉപ്പലം വ യഥോദകേ”തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൭൪);

അഥ രാജാ സഞ്ജാതപേമോ സബഹുമാനോ “എതം സാമണേരം പക്കോസഥാ”തി അമച്ചേ പേസേസി. “തേ അതിചിരായന്തീ”തി പുന ദ്വേ തയോ പേസേസി - “തുരിതം ആഗച്ഛതൂ”തി. സാമണേരോ അത്തനോ പകതിയാ എവ അഗമാസി. രാജാ പതിരൂപമാസനം ഞത്വാ “നിസീദഥാ”തി ആഹ. സോ ഇതോ ചിതോ ച വിലോകേത്വാ “നത്ഥി ദാനി അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ”തി സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തം രാജപല്ലങ്കം ഉപസങ്കമിത്വാ പത്തഗ്ഗഹണത്ഥായ രഞ്ഞോ ആകാരം ദസ്സേസി. രാജാ തം പല്ലങ്കസമീപം ഉപഗച്ഛന്തംയേവ ദിസ്വാ ചിന്തേസി - “അജ്ജേവ ദാനി അയം സാമണേരോ ഇമസ്സ ഗേഹസ്സ സാമികോ ഭവിസ്സതീ”തി സാമണേരോ രഞ്ഞോ ഹത്ഥേ പത്തം ദത്വാ പല്ലങ്കം അഭിരുഹിത്വാ നിസീദി. രാജാ അത്തനോ അത്ഥായ സമ്പാദിതം സബ്ബം യാഗുഖജ്ജകഭത്തവികതിം ഉപനാമേസി. സാമണേരോ അത്തനോ യാപനീയമത്തകമേവ സമ്പടിച്ഛി. ഭത്തകിച്ചാവസാനേ രാജാ ആഹ - “സത്ഥാരാ തുമ്ഹാകം ദിന്നോവാദം ജാനാഥാ”തി? “ജാനാമി, മഹാരാജ, എകദേസേനാ”തി. “താത, മയ്ഹമ്പി നം കഥേഹീ”തി. “സാധു, മഹാരാജാ”തി രഞ്ഞോ അനുരൂപം ധമ്മപദേ അപ്പമാദവഗ്ഗം അനുമോദനത്ഥായ അഭാസി.

രാജാ പന “അപ്പമാദോ അമതപദം, പമാദോ മച്ചുനോ പദ”ന്തി സുത്വാവ “അഞ്ഞാതം, താത, പരിയോസാപേഹീ”തി ആഹ. അനുമോദനാവസാനേ ച “അട്ഠ തേ, താത, ധുവഭത്താനി ദമ്മീ”തി ആഹ.

സാമണേരോ ആഹ - “ഏതാനി അഹം ഉപജ്ഝായസ്സ ദമ്മി, മഹാരാജാ”തി. “കോ അയം, താത, ഉപജ്ഝായോ നാമാ”തി? “വജ്ജാവജ്ജം ദിസ്വാ ചോദേതാ സാരേതാ ച, മഹാരാജാ”തി. “അഞ്ഞാനിപി തേ, താത, അട്ഠ ദമ്മീ”തി. “ഏതാനി ആചരിയസ്സ ദമ്മി, മഹാരാജാ”തി. “കോ അയം, താത, ആചരിയോ നാമാ”തി? “ഇമസ്മിം സാസനേ സിക്ഖിതബ്ബകധമ്മേസു പതിട്ഠാപേതാ, മഹാരാജാ”തി. “സാധു, താത, അഞ്ഞാനിപി തേ അട്ഠ ദമ്മീ”തി. “ഏതാനിപി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദമ്മി, മഹാരാജാ”തി. “കോ അയം, താത, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ നാമാ”തി? “യം നിസ്സായ , മഹാരാജ, അമ്ഹാകം ആചരിയുപജ്ഝായാനഞ്ച മമ ച പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ചാ”തി. രാജാ ഭിയ്യോസോ മത്തായ തുട്ഠചിത്തോ ആഹ - “അഞ്ഞാനിപി തേ, താത, അട്ഠ ദമ്മീ”തി. സാമണേരോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പുനദിവസേ ദ്വത്തിംസ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ രാജന്തേപുരം പവിസിത്വാ ഭത്തകിച്ചമകാസി. രാജാ “അഞ്ഞേപി ദ്വത്തിംസ ഭിക്ഖൂ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം സ്വേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹന്തൂ”തി ഏതേനേവ ഉപായേന ദിവസേ ദിവസേ വഡ്ഢാപേന്തോ സട്ഠിസഹസ്സാനം ബ്രാഹ്മണപരിബ്ബാജകാദീനം ഭത്തം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ അന്തോനിവേസനേ സട്ഠിസഹസ്സാനം ഭിക്ഖൂനം നിച്ചഭത്തം പട്ഠപേസി നിഗ്രോധത്ഥേരേ ഗതേനേവ പസാദേന. നിഗ്രോധത്ഥേരോപി രാജാനം സപരിസം തീസു സരണേസു പഞ്ചസു ച സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ ബുദ്ധസാസനേ പോഥുജ്ജനികേന പസാദേന അചലപ്പസാദം കത്വാ പതിട്ഠാപേസി. പുന രാജാ **അസോകാരാമം** നാമ മഹാവിഹാരം കാരേത്വാ സട്ഠിസഹസ്സാനം ഭിക്ഖൂനം നിച്ചഭത്തം പട്ഠപേസി. സകലജമ്ബുദീപേ ചതുരാസീതിയാ നഗരസഹസ്സേസു ചതുരാസീതിവിഹാരസഹസ്സാനി കാരാപേസി ചതുരാസീതിസഹസ്സചേതിയപടിമണ്ഡിതാനി ധമ്മേനേവ, നോ അധമ്മേന.

ഏകദിവസം കിര രാജാ അസോകാരാമേ മഹാദാനം ദത്വാ സട്ഠിസഹസ്സഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ നിസജ്ജ സങ്ഘം ചതൂഹി പച്ചയേഹി പവാരേത്വാ ഇമം പഞ്ഹം പുച്ഛി - “ഭന്തേ, ഭഗവതാ ദേസിതധമ്മോ നാമ കിത്തകോ ഹോതീ”തി? “അങ്ഗതോ, മഹാരാജ, നവങ്ഗാനി, ഖന്ധതോ ചതുരാസീതിധമ്മക്ഖന്ധസഹസ്സാനീ”തി. രാജാ ധമ്മേ പസീദിത്വാ “ഏകേകം ധമ്മക്ഖന്ധം ഏകേകവിഹാരേന പൂജേസ്സാമീ”തി ഏകദിവസമേവ ഛന്നവുതികോടിധനം വിസജ്ജേത്വാ അമച്ചേ ആണാപേസി - “ഏഥ, ഭണേ, ഏകമേകസ്മിം നഗരേ ഏകമേകം വിഹാരം കാരാപേന്താ ചതുരാസീതിയാ നഗരസഹസ്സേസു ചതുരാസീതിവിഹാരസഹസ്സാനി കാരാപേഥാ”തി. സയഞ്ച അസോകാരാമേ അസോകമഹാവിഹാരത്ഥായ കമ്മം പട്ഠപേസി. സങ്ഘോ ഇന്ദഗുത്തത്ഥേരം നാമ മഹിദ്ധികം മഹാനുഭാവം ഖീണാസവം നവകമ്മാധിട്ഠായകം അദാസി. ഥേരോ യം യം ന നിട്ഠാതി തം തം അത്തനോ ആനുഭാവേന നിട്ഠാപേസി. ഏവമ്പി തീഹി സംവച്ഛരേഹി വിഹാരകമ്മം നിട്ഠാപേസി. ഏകദിവസമേവ സബ്ബനഗരേഹി പണ്ണാനി ആഗമിംസു.

അമച്ചാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും - “നിട്ഠിതാനി, ദേവ, ചതുരാസീതിവിഹാരസഹസ്സാനീ”തി. രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - “ഇതോ സത്തന്നം ദിവസാനം അച്ചയേന വിഹാരമഹോ ഭവിസ്സതി. സബ്ബേ അട്ഠ സീലങ്ഗാനി സമാദിയിത്വാ അന്തോനഗരേ ച ബഹിനഗരേ ച വിഹാരമഹം പടിയാദേന്തൂ”തി. തതോ സത്തന്നം ദിവസാനം അച്ചയേന സബ്ബാലങ്കാരവിഭൂസിതായ അനേകസതസഹസ്സസങ്ഖ്യായ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പരിവുതോ ദേവലോകേ അമരവതിയാ രാജധാനിയാ സിരിതോ അധികതരസസ്സിരികം വിയ നഗരം കാതുകാമേന ഉസ്സാഹജാതേന മഹാജനേന അലങ്കതപടിയത്തം നഗരം അനുവിചരന്തോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ അട്ഠാസി.

തസ്മിഞ്ച ഖണേ സന്നിപതിതാ അസീതി ഭിക്ഖുകോടിയോ അഹേസും, ഭിക്ഖുനീനഞ്ച ഛന്നവുതിസതസഹസ്സാനി. തത്ഥ ഖീണാസവഭിക്ഖൂയേവ സതസഹസ്സസങ്ഖ്യാ അഹേസും. തേസം ഏതദഹോസി - “സചേ രാജാ അത്തനോ അധികാരം അനവസേസം പസ്സേയ്യ അതിവിയ ബുദ്ധസാസനേ പസീദേയ്യാ”തി. തതോ ലോകവിവരണം നാമ പാടിഹാരിയം അകംസു. രാജാ അസോകാരാമേ ഠിതോവ ചതുദ്ദിസാ അനുവിലോകേന്തോ സമന്തതോ സമുദ്ദപരിയന്തം ജമ്ബുദീപം പസ്സതി ചതുരാസീതിഞ്ച വിഹാരസഹസ്സാനി ഉളാരായ വിഹാരമഹപൂജായ വിരോചമാനാനി. സോ തം വിഭൂതിം പസ്സമാനോ ഉളാരേന പീതിപാമോജ്ജേന സമന്നാഗതോ “അത്ഥി പന അഞ്ഞസ്സപി കസ്സചി ഏവരൂപം പീതിപാമോജ്ജം ഉപ്പന്നപുബ്ബ”ന്തി ചിന്തേന്തോ ഭിക്ഖുസങ്ഘം പുച്ഛി - “ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ലോകനാഥസ്സ ദസബലസ്സ സാസനേ കോ മഹാപരിച്ചാഗം പരിച്ചജി. കസ്സ പരിച്ചാഗോ മഹന്തോതി? ഭിക്ഖുസങ്ഘോ മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരസ്സ ഭാരം അകാസി. ഥേരോ ആഹ - “മഹാരാജ, ദസബലസ്സ സാസനേ പച്ചയദായകോ നാമ തയാ സദിസോ ധരമാനേപി തഥാഗതേ ന കോചി അഹോസി, തവേവ പരിച്ചാഗോ മഹാ”തി. രാജാ ഥേരസ്സ വചനം സുത്വാ ഉളാരേന പീതിപാമോജ്ജേന നിരന്തരം ഫുട്ഠസരീരോ ഹുത്വാ ചിന്തേസി - “നത്ഥി കിര മയാ സദിസോ പച്ചയദായകോ, മയ്ഹം കിര പരിച്ചാഗോ മഹാ, അഹം കിര ദേയ്യധമ്മേന സാസനം പഗ്ഗണ്ഹാമി. കിം പനാഹം ഏവം സതി സാസനസ്സ ദായാദോ ഹോമി, ന ഹോമീ”തി. തതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘം പുച്ഛി - “ഭവാമി നു ഖോ അഹം, ഭന്തേ, സാസനസ്സ ദായാദോ”തി?

തതോ മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ രഞ്ഞോ ഇദം വചനം സുത്വാ രാജപുത്തസ്സ മഹിന്ദസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം സമ്പസ്സമാനോ “സചേ അയം കുമാരോ പബ്ബജിസ്സതി സാസനസ്സ അതിവിയ വുഡ്ഢി ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ രാജാനം ഏതദവോച - “ന ഖോ, മഹാരാജ, ഏത്താവതാ സാസനസ്സ ദായാദോ ഹോതി; അപിച ഖോ പച്ചയദായകോതി വാ ഉപട്ഠാകോതി വാ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. യോപി ഹി, മഹാരാജ, പഥവിതോ യാവ ബ്രഹ്മലോകപരിമാണം പച്ചയരാസിം ദദേയ്യ സോപി ‘സാസനേ ദായാദോ’തി സങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതീ”തി. “അഥ കഥം ചരഹി, ഭന്തേ, സാസനസ്സ ദായാദോ ഹോതീ”തി? “യോ ഹി കോചി, മഹാരാജ, അഡ്ഢോ വാ ദലിദ്ദോ വാ അത്തനോ ഓരസം പുത്തം പബ്ബാജേതി - അയം വുച്ചതി, മഹാരാജ, ദായാദോ സാസനസ്സാ”തി.

ഏവം വുത്തേ അസോകോ രാജാ “അഹം കിര ഏവരൂപം പരിച്ചാഗം കത്വാപി നേവ സാസനസ്സ ദായാദഭാവം പത്തോ”തി സാസനേ ദായാദഭാവം പത്ഥയമാനോ ഇതോ ചിതോ ച വിലോകേത്വാ അദ്ദസ മഹിന്ദകുമാരം അവിദൂരേ ഠിതം. ദിസ്വാനസ്സ ഏതദഹോസി - “കിഞ്ചാപി അഹം ഇമം കുമാരം തിസ്സകുമാരസ്സ പബ്ബജിതകാലതോ പഭുതി ഓപരജ്ജേ ഠപേതുകാമോ, അഥ ഖോ ഓപരജ്ജതോപി പബ്ബജ്ജാവ ഉത്തമാ”തി. തതോ കുമാരം ആഹ - “സക്ഖസി ത്വം, താത, പബ്ബജിതു”ന്തി? കുമാരോ പകതിയാപി തിസ്സകുമാരസ്സ പബ്ബജിതകാലതോ പഭുതി പബ്ബജിതുകാമോവ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ അതിവിയ പാമോജ്ജജാതോ ഹുത്വാ ആഹ - “പബ്ബജാമി, ദേവ, മം പബ്ബാജേത്വാ തുമ്ഹേ സാസനദായാദാ ഹോഥാ”തി.

തേന ച സമയേന രാജധീതാ സങ്ഘമിത്താപി തസ്മിംയേവ ഠാനേ ഠിതാ ഹോതി. തസ്സാ ച സാമികോ അഗ്ഗിബ്രഹ്മാ നാമ കുമാരോ യുവരാജേന തിസ്സകുമാരേന സദ്ധിം പബ്ബജിതോ ഹോതി. രാജാ തം ദിസ്വാ ആഹ - “ത്വമ്പി, അമ്മ, പബ്ബജിതും സക്ഖസീ”തി? “സാധു, താത, സക്കോമീ”തി. രാജാ പുത്താനം മനം ലഭിത്വാ പഹട്ഠചിത്തോ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഏതദവോച - “ഭന്തേ, ഇമേ ദാരകേ പബ്ബാജേത്വാ മം സാസനേ ദായാദം കരോഥാ”തി. സങ്ഘോ രഞ്ഞോ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ കുമാരം മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരേന ഉപജ്ഝായേന മഹാദേവത്ഥേരേന ച ആചരിയേന പബ്ബാജേസി. മജ്ഝന്തികത്ഥേരേന ആചരിയേന ഉപസമ്പാദേസി. തദാ കിര കുമാരോ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സോവ ഹോതി. സോ തസ്മിംയേവ ഉപസമ്പദസീമമണ്ഡലേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. സങ്ഘമിത്തായപി രാജധീതായ ആചരിയാ ആയുപാലിത്ഥേരീ നാമ, ഉപജ്ഝായാ പന ധമ്മപാലിത്ഥേരീ നാമ അഹോസി. തദാ സങ്ഘമിത്താ അട്ഠാരസവസ്സാ ഹോതി. തം പബ്ബജിതമത്തം തസ്മിംയേവ സീമമണ്ഡലേ സിക്ഖായ പതിട്ഠാപേസും. ഉഭിന്നം പബ്ബജിതകാലേ രാജാ ഛബ്ബസ്സാഭിസേകോ ഹോതി.

അഥ മഹിന്ദത്ഥേരോ ഉപസമ്പന്നകാലതോ പഭുതി അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സേവ സന്തികേ ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച പരിയാപുണന്തോ ദ്വേപി സങ്ഗീതിയോ ആരൂള്ഹം തിപിടകസങ്ഗഹിതം സാട്ഠകഥം സബ്ബം ഥേരവാദം തിണ്ണം വസ്സാനം അബ്ഭന്തരേ ഉഗ്ഗഹേത്വാ അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ അന്തേവാസികാനം സഹസ്സമത്താനം ഭിക്ഖൂനം പാമോക്ഖോ അഹോസി. തദാ അസോകോ ധമ്മരാജാ നവവസ്സാഭിസേകോ ഹോതി. രഞ്ഞോ പന അട്ഠവസ്സാഭിസേകകാലേയേവ കോന്തപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ ബ്യാധിപടികമ്മത്ഥം ഭിക്ഖാചാരവത്തേന ആഹിണ്ഡന്തോ പസതമത്തം സപ്പിം അലഭിത്വാ ബ്യാധിബലേന പരിക്ഖീണായുസങ്ഖാരോ ഭിക്ഖുസങ്ഘം അപ്പമാദേന ഓവദിത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ തേജോധാതും സമാപജ്ജിത്വാ പരിനിബ്ബായി. രാജാ തം പവത്തിം സുത്വാ ഥേരസ്സ സക്കാരം കത്വാ “മയി നാമ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏവം ഭിക്ഖൂനം പച്ചയാ ദുല്ലഭാ”തി നഗരസ്സ ചതൂസു ദ്വാരേസു പോക്ഖരണിയോ കാരാപേത്വാ ഭേസജ്ജസ്സ പൂരാപേത്വാ ദാപേസി.

തേന കിര സമയേന പാടലിപുത്തസ്സ ചതൂസു ദ്വാരേസു ചത്താരി സതസഹസ്സാനി, സഭായം സതസഹസ്സന്തി ദിവസേ ദിവസേ പഞ്ചസതസഹസ്സാനി രഞ്ഞോ ഉപ്പജ്ജന്തി. തതോ രാജാ നിഗ്രോധത്ഥേരസ്സ ദേവസികം സതസഹസ്സം വിസജ്ജേസി. ബുദ്ധസ്സ ചേതിയേ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജനത്ഥായ സതസഹസ്സം . ധമ്മസ്സ സതസഹസ്സം, തം ധമ്മധരാനം ബഹുസ്സുതാനം ചതുപച്ചയത്ഥായ ഉപനീയതി. സങ്ഘസ്സ സതസഹസ്സം, ചതൂസു ദ്വാരേസു ഭേസജ്ജത്ഥായ സതസഹസ്സം. ഏവം സാസനേ ഉളാരോ ലാഭസക്കാരോ നിബ്ബത്തി.

തിത്ഥിയാ പരിഹീനലാഭസക്കാരാ അന്തമസോ ഘാസച്ഛാദനമ്പി അലഭന്താ ലാഭസക്കാരം പത്ഥയമാനാ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ സകാനി സകാനി ദിട്ഠിഗതാനി “അയം ധമ്മോ, അയം വിനയോ”തി ദീപേന്തി. പബ്ബജ്ജം അലഭമാനാപി സയമേവ മുണ്ഡേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ വിഹാരേസു വിചരന്താ ഉപോസഥമ്പി പവാരണമ്പി സങ്ഘകമ്മമ്പി ഗണകമ്മമ്പി പവിസന്തി. ഭിക്ഖൂ തേഹി സദ്ധിം ഉപോസഥം ന കരോന്തി. തദാ മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ “ഉപ്പന്നം ദാനി ഇദം അധികരണം, തം നചിരസ്സേവ കക്ഖളം ഭവിസ്സതി. ന ഖോ പനേതം സക്കാ ഇമേസം മജ്ഝേ വസന്തേന വൂപസമേതു”ന്തി മഹിന്ദത്ഥേരസ്സ ഗണം നീയ്യാതേത്വാ അത്തനാ ഫാസുവിഹാരേന വിഹരിതുകാമോ അഹോഗങ്ഗപബ്ബതം അഗമാസി. തേപി ഖോ തിത്ഥിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന ധമ്മേന വിനയേന സത്ഥുസാസനേന നിഗ്ഗയ്ഹമാനാപി ധമ്മവിനയാനുലോമായ പടിപത്തിയാ അസണ്ഠഹന്താ അനേകരൂപം സാസനസ്സ അബ്ബുദഞ്ച മലഞ്ച കണ്ടകഞ്ച സമുട്ഠാപേസും. കേചി അഗ്ഗിം പരിചരന്തി, കേചി പഞ്ചാതപേന താപേന്തി, കേചി ആദിച്ചം അനുപരിവത്തന്തി, കേചി “ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച വോഭിന്ദിസ്സാമാ”തി പഗ്ഗണ്ഹിംസു. തദാ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ന തേഹി സദ്ധിം ഉപോസഥം വാ പവാരണം വാ അകാസി. അസോകാരാമേ സത്തവസ്സാനി ഉപോസഥോ ഉപച്ഛിജ്ജി. രഞ്ഞോപി ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. രാജാ ഏകം അമച്ചം ആണാപേസി - “വിഹാരം ഗന്ത്വാ അധികരണം വൂപസമേത്വാ ഉപോസഥം കാരാപേഹീ”തി. അമച്ചോ രാജാനം പടിപുച്ഛിതും അവിസഹന്തോ അഞ്ഞേ അമച്ചേ ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - “രാജാ മം ‘വിഹാരം ഗന്ത്വാ അധികരണം വൂപസമേത്വാ ഉപോസഥം കാരാപേഹീ’തി പഹിണി. കഥം നു ഖോ അധികരണം വൂപസമ്മതീ”തി? തേ ആഹംസു - “മയം ഏവം സല്ലക്ഖേമ - ‘യഥാ നാമ പച്ചന്തം വൂപസമേന്താ ചോരേ ഘാതേന്തി, ഏവമേവ യേ ഉപോസഥം ന കരോന്തി, തേ മാരേതുകാമോ രാജാ ഭവിസ്സതീ’”തി. അഥ സോ അമച്ചോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതേത്വാ ആഹ - “അഹം രഞ്ഞാ ‘ഉപോസഥം കാരാപേഹീ’തി പേസിതോ. കരോഥ ദാനി, ഭന്തേ, ഉപോസഥ”ന്തി. ഭിക്ഖൂ “ന മയം തിത്ഥിയേഹി സദ്ധിം ഉപോസഥം കരോമാ”തി ആഹംസു. അഥ അമച്ചോ ഥേരാസനതോ പട്ഠായ അസിനാ സീസാനി പാതേതും ആരദ്ധോ.

അദ്ദസാ ഖോ തിസ്സത്ഥേരോ തം അമച്ചം തഥാ വിപ്പടിപന്നം. തിസ്സത്ഥേരോ നാമ ന യോ വാ സോ വാ, രഞ്ഞോ ഏകമാതികോ ഭാതാ തിസ്സകുമാരോ നാമ, തം കിര രാജാ പത്താഭിസേകോ ഓപരജ്ജേ ഠപേസി. സോ ഏകദിവസം വനചാരം ഗതോ അദ്ദസ മഹന്തം മിഗസങ്ഘം ചിത്തകീളായ കീളന്തം. ദിസ്വാനസ്സ ഏതദഹോസി - “ഇമേ താവ തിണഭക്ഖാ മിഗാ ഏവം കീളന്തി, ഇമേ പന സമണാ രാജകുലേ പണീതാനി ഭോജനാനി ഭുഞ്ജിത്വാ മുദുകാസു സേയ്യാസു സയമാനാ കിം നാമ കീളിതം ന കീളിസ്സന്തീ”തി! സോ തതോ ആഗന്ത്വാ ഇമം അത്തനോ വിതക്കം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ “അട്ഠാനേ കുക്കുച്ചായിതം കുമാരേന! ഹന്ദ, നം ഏവം സഞ്ഞാപേസ്സാമീ”തി ഏകദിവസം കേനചി കാരണേന കുദ്ധോ വിയ ഹുത്വാ “ഏഹി സത്തദിവസേന രജ്ജം സമ്പടിച്ഛ, തതോ തം ഘാതേസ്സാമീ”തി മരണഭയേന തജ്ജേത്വാ തമത്ഥം സഞ്ഞാപേസി. സോ കിര കുമാരോ “സത്തമേ മം ദിവസേ മാരേസ്സതീ”തി ന ചിത്തരൂപം ന്ഹായി, ന ഭുഞ്ജി, ന സുപി, അതിവിയ ലൂഖസരീരോ അഹോസി. തതോ നം രാജാ പുച്ഛി - “കിസ്സ ത്വം ഏവരൂപോ ജാതോ”തി? “മരണഭയേന, ദേവാ”തി. “അരേ, ത്വം നാമ പരിച്ഛിന്നമരണം സമ്പസ്സമാനോ വിസ്സത്ഥോ ന കീളസി? ഭിക്ഖൂ അസ്സാസപസ്സാസനിബദ്ധം മരണം പേക്ഖമാനാ കഥം കീളിസ്സന്തീ”തി! തതോ പഭുതി കുമാരോ സാസനേ പസീദി.

സോ പുന ഏകദിവസം മിഗവം നിക്ഖമിത്വാ അരഞ്ഞേ അനുവിചരമാനോ അദ്ദസ യോനകമഹാധമ്മരക്ഖിതത്ഥേരം അഞ്ഞതരേന ഹത്ഥിനാഗേന സാലസാഖം ഗഹേത്വാ ബീജിയമാനം നിസിന്നം. ദിസ്വാ പാമോജ്ജജാതോ ചിന്തേസി - “കദാ നു ഖോ അഹമ്പി അയം മഹാഥേരോ വിയ പബ്ബജേയ്യം! സിയാ നു ഖോ സോ ദിവസോ”തി. ഥേരോ തസ്സാസയം വിദിത്വാ തസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ അസോകാരാമേ പോക്ഖരണിയാ ഉദകതലേ ഠത്വാ ചീവരഞ്ച ഉത്തരാസങ്ഗഞ്ച ആകാസേ ലഗ്ഗേത്വാ ന്ഹായിതും ആരദ്ധോ.

കുമാരോ ഥേരസ്സാനുഭാവം ദിസ്വാ അതിവിയ പസന്നോ “അജ്ജേവ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി നിവത്തിത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - “പബ്ബജിസ്സാമഹം, ദേവാ”തി. രാജാ അനേകപ്പകാരം യാചിത്വാപി തം നിവത്തേതും അസക്കോന്തോ അസോകാരാമഗമനീയമഗ്ഗം അലങ്കാരാപേത്വാ കുമാരം ഛണവേസം ഗാഹാപേത്വാ അലങ്കതായ സേനായ പരിവാരാപേത്വാ വിഹാരം നേസി. “യുവരാജാ കിര പബ്ബജിസ്സതീ”തി സുത്വാ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ പത്തചീവരാനി പടിയാദേസും. കുമാരോ പധാനഘരം ഗന്ത്വാ മഹാധമ്മരക്ഖിതത്ഥേരസ്സേവ സന്തികേ പബ്ബജി സദ്ധിം പുരിസസതസഹസ്സേന. കുമാരസ്സ പന അനുപബ്ബജിതാനം ഗണനപരിച്ഛേദോ നത്ഥി. കുമാരോ രഞ്ഞോ ചതുവസ്സാഭിസേകകാലേ പബ്ബജിതോ. അഥഞ്ഞോപി രഞ്ഞോ ഭാഗിനേയ്യോ സങ്ഘമിത്തായ സാമികോ അഗ്ഗിബ്രഹ്മാ നാമ കുമാരോ അത്ഥി. സങ്ഘമിത്താ തം പടിച്ച ഏകമേവ പുത്തം വിജായി. സോപി “യുവരാജാ പബ്ബജിതോ”തി സുത്വാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ - “അഹമ്പി, ദേവ, പബ്ബജിസ്സാമീ”തി യാചി. “പബ്ബജ, താതാ”തി ച രഞ്ഞാ അനുഞ്ഞാതോ തംദിവസമേവ പബ്ബജി.

ഏവം അനുപബ്ബജിതോ, ഉളാരവിഭവേന ഖത്തിയജനേന;
രഞ്ഞോ കനിട്ഠഭാതാ, തിസ്സത്ഥേരോതി വിഞ്ഞേയ്യോ.

സോ തം അമച്ചം തഥാ വിപ്പടിപന്നം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - “ന രാജാ ഥേരേ മാരാപേതും പഹിണേയ്യ; അദ്ധാ ഇമസ്സേവേതം അമച്ചസ്സ ദുഗ്ഗഹിതം ഭവിസ്സതീ”തി ഗന്ത്വാ സയം തസ്സ ആസന്നേ ആസനേ നിസീദി. സോ ഥേരം സഞ്ജാനിത്വാ സത്ഥം നിപാതേതും അവിസഹന്തോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - “അഹം, ദേവ, ഉപോസഥം കാതും അനിച്ഛന്താനം ഏത്തകാനം നാമ ഭിക്ഖൂനം സീസാനി പാതേസിം; അഥ അയ്യസ്സ തിസ്സത്ഥേരസ്സ പടിപാടി സമ്പത്താ, കിന്തി കരോമീ”തി? രാജാ സുത്വാവ - “അരേ! കിം പന, ത്വം, മയാ ഭിക്ഖൂ ഘാതേതും പേസിതോ”തി താവദേവ സരീരേ ഉപ്പന്നദാഹോ ഹുത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ പുച്ഛി - “അയം, ഭന്തേ, അമച്ചോ മയാ അനാണത്തോവ ഏവം അകാസി, കസ്സ നു ഖോ ഇമിനാ പാപേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി? ഏകച്ചേ ഥേരാ, “അയം തവ വചനേന അകാസി, തുയ്ഹേതം പാപ”ന്തി ആഹംസു. ഏകച്ചേ “ഉഭിന്നമ്പി വോ ഏതം പാപ”ന്തി ആഹംസു. ഏകച്ചേ ഏവമാഹംസു - “കിം പന തേ, മഹാരാജ, അത്ഥി ചിത്തം ‘അയം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂ ഘാതേതൂ’”തി? “നത്ഥി, ഭന്തേ, കുസലാധിപ്പായോ അഹം പേസേസിം - ‘സമഗ്ഗോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഉപോസഥം കരോതൂ’”തി. “സചേ ത്വം കുസലാധിപ്പായോ, നത്ഥി തുയ്ഹം പാപം, അമച്ചസ്സേവേതം പാപ”ന്തി. രാജാ ദ്വേള്ഹകജാതോ ആഹ - “അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, കോചി ഭിക്ഖു മമേതം ദ്വേള്ഹകം ഛിന്ദിത്വാ സാസനം പഗ്ഗഹേതും സമത്ഥോ”തി? “അത്ഥി, മഹാരാജ, മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ നാമ, സോ തേ ഇമം ദ്വേള്ഹകം ഛിന്ദിത്വാ സാസനം പഗ്ഗണ്ഹിതും സമത്ഥോ”തി. രാജാ തദഹേവ ചത്താരോ ധമ്മകഥികേ ഏകേകഭിക്ഖുസഹസ്സപരിവാരേ, ചത്താരോ ച അമച്ചേ ഏകേകപുരിസസഹസ്സപരിവാരേ “ഥേരം ഗണ്ഹിത്വാ ആഗച്ഛഥാ”തി പേസേസി. തേ ഗന്ത്വാ “രാജാ പക്കോസതീ”തി ആഹംസു. ഥേരോ നാഗച്ഛി . ദുതിയമ്പി ഖോ രാജാ അട്ഠ ധമ്മകഥികേ, അട്ഠ ച അമച്ചേ സഹസ്സസഹസ്സപരിവാരേയേവ പേസേസി - “‘രാജാ, ഭന്തേ, പക്കോസതീ’തി വത്വാ ഗണ്ഹിത്വാവ ആഗച്ഛഥാ”തി. തേ തഥേവ ആഹംസു. ദുതിയമ്പി ഥേരോ നാഗച്ഛി. രാജാ ഥേരേ പുച്ഛി - “അഹം, ഭന്തേ, ദ്വിക്ഖത്തും പഹിണിം; കസ്മാ ഥേരോ നാഗച്ഛതീ”തി? “‘രാജാ പക്കോസതീ’തി വുത്തത്താ, മഹാരാജ, നാഗച്ഛതി. ഏവം പന വുത്തേ ആഗച്ഛേയ്യ ‘സാസനം, ഭന്തേ, ഓസീദതി, അമ്ഹാകം സാസനം പഗ്ഗഹത്ഥായ സഹായകാ ഹോഥാ’”തി. അഥ രാജാ തഥാ വത്വാ സോളസ ധമ്മകഥികേ, സോളസ ച അമച്ചേ സഹസ്സസഹസ്സപരിവാരേ പേസേസി. ഭിക്ഖൂ ച പടിപുച്ഛി - “മഹല്ലകോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഥേരോ ദഹരോ നു ഖോ”തി? “മഹല്ലകോ, മഹാരാജാ”തി. “വയ്ഹം വാ സിവികം വാ അഭിരുഹിസ്സതി, ഭന്തേ”തി? “നാഭിരുഹിസ്സതി, മഹാരാജാ”തി. “കുഹിം, ഭന്തേ, ഥേരോ വസതീ”തി? “ഉപരി ഗങ്ഗായ, മഹാരാജാ”തി. രാജാ ആഹ - “തേന ഹി, ഭണേ, നാവാസങ്ഘാടം ബന്ധിത്വാ തത്ഥേവ ഥേരം നിസീദാപേത്വാ ദ്വീസുപി തീരേസു ആരക്ഖം സംവിധായ ഥേരം ആനേഥാ”തി. ഭിക്ഖൂ ച അമച്ചാ ച ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സാസനം ആരോചേസും.

ഥേരോ സുത്വാ “യം ഖോ അഹം മൂലതോ പട്ഠായ സാസനം പഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീതി പബ്ബജിതോമ്ഹി. അയം ദാനി മേ സോ കാലോ അനുപ്പത്തോ”തി ചമ്മഖണ്ഡം ഗണ്ഹിത്വാവ ഉട്ഠഹി. അഥ “ഥേരോ സ്വേ പാടലിപുത്തം സമ്പാപുണിസ്സതീ”തി രത്തിഭാഗേ രാജാ സുപിനം അദ്ദസ. ഏവരൂപോ സുപിനോ അഹോസി - “സബ്ബസേതോ ഹത്ഥിനാഗോ ആഗന്ത്വാ രാജാനം സീസതോ പട്ഠായ പരാമസിത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥേ അഗ്ഗഹേസീ”തി. പുനദിവസേ രാജാ സുപിനജ്ഝായകേ പുച്ഛി - “മയാ ഏവരൂപോ സുപിനോ ദിട്ഠോ, കിം മേ ഭവിസ്സതീ”തി? ഏകോ തം, “മഹാരാജ, സമണനാഗോ ദക്ഖിണഹത്ഥേ ഗണ്ഹിസ്സതീ”തി. അഥ രാജാ താവദേവ “ഥേരോ ആഗതോ”തി സുത്വാ ഗങ്ഗാതീരം ഗന്ത്വാ നദിം ഓതരിത്വാ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛന്തോ ജാണുമത്തേ ഉദകേ ഥേരം സമ്പാപുണിത്വാ ഥേരസ്സ നാവാതോ ഓതരന്തസ്സ ഹത്ഥം അദാസി. ഥേരോ രാജാനം ദക്ഖിണഹത്ഥേ അഗ്ഗഹേസി. തം ദിസ്വാ അസിഗ്ഗാഹാ “ഥേരസ്സ സീസം പാതേസ്സാമാ”തി കോസതോ അസിം അബ്ബാഹിംസു. കസ്മാ? ഏതം കിര ചാരിത്തം രാജകുലേസു - “യോ രാജാനം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹതി തസ്സ അസിനാ സീസം പാതേതബ്ബ”ന്തി. രാജാ ഛായംയേവ ദിസ്വാ ആഹ - “പുബ്ബേപി അഹം ഭിക്ഖൂസു വിരദ്ധകാരണാ അസ്സാദം ന വിന്ദാമി, മാ ഖോ ഥേരേ വിരജ്ഝിത്ഥാ”തി. ഥേരോ പന കസ്മാ രാജാനം ഹത്ഥേ അഗ്ഗഹേസീതി? യസ്മാ രഞ്ഞാ പഞ്ഹം പുച്ഛനത്ഥായ പക്കോസാപിതോ തസ്മാ “അന്തേവാസികോ മേ അയ”ന്തി അഗ്ഗഹേസി.

രാജാ ഥേരം അത്തനോ ഉയ്യാനം നേത്വാ ബാഹിരതോ തിക്ഖത്തും പരിവാരാപേത്വാ ആരക്ഖം ഠപേത്വാ സയമേവ ഥേരസ്സ പാദേ ധോവിത്വാ തേലേന മക്ഖേത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികേ നിസീദിത്വാ “പടിബലോ നു ഖോ ഥേരോ മമ കങ്ഖം ഛിന്ദിത്വാ ഉപ്പന്നം അധികരണം വൂപസമേത്വാ സാസനം പഗ്ഗണ്ഹിതു”ന്തി വീമംസനത്ഥായ “അഹം, ഭന്തേ, ഏകം പാടിഹാരിയം ദട്ഠുകാമോ”തി ആഹ. “കതരം പാടിഹാരിയം ദട്ഠുകാമോസി, മഹാരാജാ”തി? “പഥവീകമ്പനം, ഭന്തേ”തി. “സകലപഥവീകമ്പനം ദട്ഠുകാമോസി, മഹാരാജ, പദേസപഥവീകമ്പന”ന്തി? “കതരം പനേത്ഥ, ഭന്തേ, ദുക്കര”ന്തി? “കിം നു ഖോ, മഹാരാജ, കംസപാതിയാ ഉദകപുണ്ണായ സബ്ബം ഉദകം കമ്പേതും ദുക്കരം; ഉദാഹു ഉപഡ്ഢ”ന്തി? “ഉപഡ്ഢം, ഭന്തേ”തി. “ഏവമേവ ഖോ, മഹാരാജ, പദേസപഥവീകമ്പനം ദുക്കര”ന്തി. “തേന ഹി, ഭന്തേ, പദേസപഥവീകമ്പനം പസ്സിസ്സാമീ”തി. “തേന ഹി, മഹാരാജ, സമന്തതോ യോജനേ പുരത്ഥിമായ ദിസായ ഏകേന ചക്കേന സീമം അക്കമിത്വാ രഥോ തിട്ഠതു; ദക്ഖിണായ ദിസായ ദ്വീഹി പാദേഹി സീമം അക്കമിത്വാ അസ്സോ തിട്ഠതു; പച്ഛിമായ ദിസായ ഏകേന പാദേന സീമം അക്കമിത്വാ പുരിസോ തിട്ഠതു; ഉത്തരായ ദിസായ ഉപഡ്ഢഭാഗേന സീമം അക്കമിത്വാ ഏകാ ഉദകപാതി തിട്ഠതൂ”തി. രാജാ തഥാ കാരാപേസി. ഥേരോ അഭിഞ്ഞാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ തതോ വുട്ഠായ “രാജാ പസ്സതൂ”തി യോജനപ്പമാണപഥവീചലനം

അധിട്ഠഹി. പുരത്ഥിമായ ദിസായ രഥസ്സ അന്തോസീമായ ഠിതോ പാദോവ ചലി, ഇതരോ ന ചലി. ഏവം ദക്ഖിണപച്ഛിമദിസാസു അസ്സപുരിസാനം അന്തോസീമായ ഠിതപാദായേവ ചലിംസു, ഉപഡ്ഢുപഡ്ഢം സരീരഞ്ച. ഉത്തരദിസായ ഉദകപാതിയാപി അന്തോസീമായ ഠിതം ഉപഡ്ഢഭാഗഗതമേവ ഉദകം ചലി, അവസേസം നിച്ചലമഹോസീതി. രാജാ തം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ "സക്ഖതി ദാനി ഥേരോ സാസനം പഗ്ഗണ്ഹിതു"ന്തി നിട്ഠം ഗന്ത്വാ അത്തനോ കുക്കുച്ചം പുച്ഛി - "അഹം, ഭന്തേ, ഏകം അമച്ചം 'വിഹാരം ഗന്ത്വാ അധികരണം വൂപസമേത്വാ ഉപോസഥം കാരാപേഹീ'തി പഹിണിം, സോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ എത്തകേ ഭിക്ഖൂ ജീവിതാ വോരോപേസി, ഏതം പാപം കസ്സ ഹോതീ"തി?

"കിം പന തേ, മഹാരാജ, അത്ഥി ചിത്തം 'അയം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂ ഘാതേതൂ'"തി? "നത്ഥി, ഭന്തേ"തി. "സചേ തേ, മഹാരാജ, നത്ഥി ഏവരൂപം ചിത്തം, നത്ഥി തുയ്ഹം പാപ"ന്തി. അഥ ഥേരോ രാജാനം ഏതമത്ഥം ഇമിനാ സുത്തേന സഞ്ഞാപേസി - "ചേതനാഹം, ഭിക്ഖവേ, കമ്മം വദാമി. ചേതയിത്വാ കമ്മം കരോതി - കായേന വാചായ മനസാ"തി (അം॰ നി॰ ൬.൬൩).

തമേവത്ഥം പരിദീപേതും **തിത്തിരജാതകം** (ജാ॰ ൧.൪.൭൩) ആഹരി - "അതീതേ, മഹാരാജ, ദീപകതിത്തിരോ താപസം പുച്ഛി -

'ഞാതകോ നോ നിസിന്നോതി, ബഹു ആഗച്ഛതീ ജനോ;
പടിച്ച കമ്മം ഫുസതി, തസ്മിം മേ സങ്കതേ മനോ'തി.

താപസോ ആഹ - 'അത്ഥി പന തേ ചിത്തം മമ സദ്ദേന ച രൂപദസ്സനേന ച ആഗന്ത്വാ ഏതേ പക്ഖിനോ ബജ്ഝന്തു വാ ഹഞ്ഞന്തു വാ'തി? 'നത്ഥി, ഭന്തേ'തി തിത്തിരോ ആഹ. തതോ നം താപസോ സഞ്ഞാപേസി - 'സചേ തേ നത്ഥി ചിത്തം, നത്ഥി പാപം; ചേതയന്തമേവ ഹി പാപം ഫുസതി, നാചേതയന്തം.

'ന പടിച്ച കമ്മം ഫുസതി, മനോ ചേ നപ്പദുസ്സതി;
അപ്പോസ്സുക്കസ്സ ഭദ്രസ്സ, ന പാപമുപലിമ്പതീ'"തി.

ഏവം ഥേരോ രാജാനം സഞ്ഞാപേത്വാ തത്ഥേവ രാജുയ്യാനേ സത്ത ദിവസാനി വസന്തോ രാജാനം സമയം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. രാജാ സത്തമേ ദിവസേ അസോകാരാമേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതാപേത്വാ സാണിപാകാരം പരിക്ഖിപാപേത്വാ സാണിപാകാരന്തരേ നിസിന്നോ ഏകലദ്ധികേ ഏകലദ്ധികേ ഭിക്ഖൂ ഏകതോ ഏകതോ കാരാപേത്വാ ഏകമേകം ഭിക്ഖുസമൂഹം പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി - "കിംവാദീ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി? തതോ സസ്സതവാദിനോ "സസ്സതവാദീ"തി ആഹംസു. ഏകച്ചസസ്സതികാ...പേ॰... അന്താനന്തികാ... അമരാവിക്ഖേപികാ... അധിച്ചസമുപ്പന്നികാ... സഞ്ഞീവാദാ... അസഞ്ഞീവാദാ... നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീവാദാ ... ഉച്ഛേദവാദാ... ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനവാദാ "ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനവാദീ"തി ആഹംസു. രാജാ പഠമമേവ സമയസ്സ ഉഗ്ഗഹിതത്താ "നയിമേ ഭിക്ഖൂ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ ഇമേ"തി ഞത്വാ തേസം സേതകാനി വത്ഥാനി ദത്വാ ഉപ്പബ്ബാജേസി. തേ സബ്ബേപി സട്ഠിസഹസ്സാ അഹേസും.

അഥഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി - "കിംവാദീ, ഭന്തേ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി? "വിഭജ്ജവാദീ, മഹാരാജാ"തി. ഏവം വുത്തേ രാജാ ഥേരം പുച്ഛി - "വിഭജ്ജവാദീ, ഭന്തേ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി? "ആമ, മഹാരാജാ"തി. തതോ രാജാ "സുദ്ധം ദാനി, ഭന്തേ, സാസനം; കരോതു ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഉപോസഥ"ന്തി ആരക്ഖം ദത്വാ നഗരം പാവിസി.

സമഗ്ഗോ സങ്ഘോ സന്നിപതിത്വാ ഉപോസഥം അകാസി. തസ്മിം സന്നിപാതേ സട്ഠി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സാനി അഹേസും. തസ്മിം സമാഗമേ മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ പരപ്പവാദം മദ്ദമാനോ **കഥാവത്ഥുപ്പകരണം** അഭാസി. തതോ സട്ഠിസതസഹസ്സസങ്ഖ്യേസു ഭിക്ഖൂസു ഉച്ചിനിത്വാ തിപിടകപരിയത്തിധരാനം പഭിന്നപടിസമ്ഭിദാനം തേവിജ്ജാദിഭേദാനം ഭിക്ഖൂനം സഹസ്സമേകം ഗഹേത്വാ യഥാ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ ച കാകണ്ഡകപുത്തോ യസത്ഥേരോ ച ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായിംസു; ഏവമേവ ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച സങ്ഗായന്തോ സബ്ബം സാസനമലം വിസോധേത്വാ തതിയസങ്ഗീതിം അകാസി. സങ്ഗീതിപരിയോസാനേ അനേകപ്പകാരം പഥവീ അകമ്പിത്ഥ. അയം സങ്ഗീതി നവഹി മാസേഹി നിട്ഠിതാ. യാ ലോകേ -

കതാ ഭിക്ഖുസഹസ്സേന, തസ്മാ സഹസ്സികാതി ച;
പുരിമാ ദ്വേ ഉപാദായ, തതിയാതി ച വുച്ചതീതി.

അയം തതിയസങ്ഗീതി.

ഏത്താവതാ ച "കേനാഭത"ന്തി ഏതസ്സ പഞ്ഹസ്സ വിസ്സജ്ജനത്ഥം യം അവോചുമ്ഹ - "ജമ്ബുദീപേ താവ ഉപാലിത്ഥേരമാദിം കത്വാ ആചരിയപരമ്പരായ യാവ തതിയസങ്ഗീതി താവ ആഭതം. തത്രായം **ആചരിയപരമ്പരാ** -

"ഉപാലി ദാസകോ ചേവ, സോണകോ സിഗ്ഗവോ തഥാ;
തിസ്സോ മോഗ്ഗലിപുത്തോ ച, പഞ്ചേതേ വിജിതാവിനോ.

"പരമ്പരായ വിനയം, ദീപേ ജമ്ബുസിരിവ്ഹയേ;
അച്ഛിജ്ജമാനമാനേസും, തതിയോ യാവ സങ്ഗഹോ"തി.

തസ്സത്ഥോ പകാസിതോവ ഹോതി.

തതിയസങ്ഗഹതോ പന ഉദ്ധം ഇമം ദീപം മഹിന്ദാദീഹി ആഭതം. മഹിന്ദതോ ഉഗ്ഗഹേത്വാ കഞ്ചി കാലം അരിട്ഠത്ഥേരാദീഹി ആഭതം. തതോ യാവജ്ജതനാ തേസംയേവ അന്തേവാസികപരമ്പരഭൂതായ ആചരിയപരമ്പരായ ആഭതന്തി വേദിതബ്ബം. യഥാഹു പോരാണാ -

“തതോ മഹിന്ദോ ഇട്ടിയോ, ഉത്തിയോ സമ്ബലോ തഥാ;
ഭദ്ദനാമോ ച പണ്ഡിതോ.

“ഏതേ നാഗാ മഹാപഞ്ഞാ, ജമ്ബുദീപാ ഇധാഗതാ;
വിനയം തേ വാചയിംസു, പിടകം തമ്ബപണ്ണിയാ.

“നികായേ പഞ്ച വാചേസും, സത്ത ചേവ പകരണേ;
തതോ അരിട്ഠോ മേധാവീ, തിസ്സദത്തോ ച പണ്ഡിതോ.

“വിസാരദോ കാളസുമനോ, ഥേരോ ച ദീഘനാമകോ;
ദീഘസുമനോ ച പണ്ഡിതോ.

“പുനദേവ കാളസുമനോ, നാഗത്ഥേരോ ച ബുദ്ധരക്ഖിതോ;
തിസ്സത്ഥേരോ ച മേധാവീ, ദേവത്ഥേരോ ച പണ്ഡിതോ.

“പുനദേവ സുമനോ മേധാവീ, വിനയേ ച വിസാരദോ;
ബഹുസ്സുതോ ചൂളനാഗോ, ഗജോവ ദുപ്പധംസിയോ.

“ധമ്മപാലിതനാമോ ച, രോഹണേ സാധുപൂജിതോ;
തസ്സ സിസ്സോ മഹാപഞ്ഞോ, ഖേമനാമോ തിപേടകോ.

“ദീപേ താരകരാജാവ, പഞ്ഞായ അതിരോചഥ;
ഉപതിസ്സോ ച മേധാവീ, ഫുസ്സദേവോ മഹാകഥീ.

“പുനദേവ സുമനോ മേധാവീ, പുപ്ഫനാമോ ബഹുസ്സുതോ;
മഹാകഥീ മഹാസിവോ, പിടകേ സബ്ബത്ഥ കോവിദോ.

“പുനദേവ ഉപാലി മേധാവീ, വിനയേ ച വിസാരദോ;
മഹാനാഗോ മഹാപഞ്ഞോ, സദ്ധമ്മവംസകോവിദോ.

“പുനദേവ അഭയോ മേധാവീ, പിടകേ സബ്ബത്ഥ കോവിദോ;
തിസ്സത്ഥേരോ ച മേധാവീ, വിനയേ ച വിസാരദോ.

“തസ്സ സിസ്സോ മഹാപഞ്ഞോ, പുപ്ഫനാമോ ബഹുസ്സുതോ;
സാസനം അനുരക്ഖന്തോ, ജമ്ബുദീപേ പതിട്ഠിതോ.

“ചൂളാഭയോ ച മേധാവീ, വിനയേ ച വിസാരദോ;
തിസ്സത്ഥേരോ ച മേധാവീ, സദ്ധമ്മവംസകോവിദോ.

“ചൂളദേവോ ച മേധാവീ, വിനയേ ച വിസാരദോ;
സിവത്ഥേരോ ച മേധാവീ, വിനയേ സബ്ബത്ഥ കോവിദോ.

“ഏതേ നാഗാ മഹാപഞ്ഞാ, വിനയഞ്ഞൂ മഗ്ഗകോവിദാ;
വിനയം ദീപേ പകാസേസും, പിടകം തമ്ബപണ്ണിയാ”തി.

തത്രായം **അനുപുബ്ബികഥാ** - മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ കിര ഇമം തതിയധമ്മസങ്ഗീതിം കത്വാ ഏവം ചിന്തേസി - “കഥം നു ഖോ അനാഗതേ സാസനം സുപ്പതിട്ഠിതം ഭവേയ്യാ”തി? അഥസ്സ ഉപപരിക്ഖതോ ഏതദഹോസി - “പച്ചന്തിമേസു ഖോ ജനപദേസു സുപ്പതിട്ഠിതം ഭവിസ്സതീ”തി. സോ തേസം തേസം ഭിക്ഖൂനം ഭാരം കത്വാ തേ തേ ഭിക്ഖൂ തത്ഥ തത്ഥ പേസേസി. മജ്ഝന്തികത്ഥേരം **കസ്മീരഗന്ധാരരട്ഠം** പേസേസി - “ത്വം ഏതം രട്ഠം ഗന്ത്വാ ഏത്ഥ സാസനം പതിട്ഠാപേഹീ”തി. മഹാദേവത്ഥേരം തഥേവ വത്വാ **മഹിംസകമണ്ഡലം** പേസേസി. രക്ഖിതത്ഥേരം **വനവാസിം**. യോനകധമ്മരക്ഖിതത്ഥേരം **അപരന്തകം**. മഹാധമ്മരക്ഖിതത്ഥേരം **മഹാരട്ഠം**. മഹാരക്ഖിതത്ഥേരം **യോനകലോകം**. മജ്ഝിമത്ഥേരം **ഹിമവന്തദേസഭാഗം**. സോണത്ഥേരഞ്ച ഉത്തരത്ഥേരഞ്ച **സുവണ്ണഭൂമിം**. അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികം മഹിന്ദത്ഥേരം ഇട്ടിയത്ഥേരേന ഉത്തിയത്ഥേരേന സമ്ബലത്ഥേരേന ഭദ്ദസാലത്ഥേരേന ച സദ്ധിം **തമ്ബപണ്ണിദീപം** പേസേസി - “തുമ്ഹേ തമ്ബപണ്ണിദീപം ഗന്ത്വാ ഏത്ഥ സാസനം പതിട്ഠാപേഥാ”തി. സബ്ബേപി തം തം ദിസാഭാഗം ഗച്ഛന്താ അത്തപഞ്ചമാ അഗമംസു “പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു പഞ്ചവഗ്ഗോ ഗണോ അലം ഉപസമ്പദകമ്മായാ”തി മഞ്ഞമാനാ.

തേന ഖോ പന സമയേന കസ്മീരഗന്ധാരരട്ഠേ സസ്സപാകസമയേ അരവാളോ നാമ നാഗരാജാ കരകവസ്സം നാമ വസ്സാപേത്വാ സസ്സം ഹരാപേത്വാ മഹാസമുദ്ദം പാപേതി. **മജ്ഝന്തിക**ത്ഥേരോ പന പാടലിപുത്തതോ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഹിമവതി അരവാളദഹസ്സ ഉപരി ഓതരിത്വാ അരവാളദഹപിട്ഠിയം ചങ്കമതിപി തിട്ഠതിപി നിസീദതിപി സേയ്യമ്പി കപ്പേതി. നാഗമാണവകാ തം ദിസ്വാ അരവാളസ്സ നാഗരാജസ്സ ആരോചേസും - “മഹാരാജ, ഏകോ ഛിന്നഭിന്നപടധരോ ഭണ്ഡു കാസാവവസനോ അമ്ഹാകം ഉദകം ദൂസേതീ”തി. നാഗരാജാ താവദേവ കോധാഭിഭൂതോ നിക്ഖമിത്വാ ഥേരം ദിസ്വാ മക്ഖം അസഹമാനോ അന്തലിക്ഖേ അനേകാനി ഭിംസനകാനി നിമ്മിനി. തതോ തതോ ഭുസാ വാതാ വായന്തി, രുക്ഖാ ഛിജ്ജന്തി, പബ്ബതകൂടാനി പതന്തി, മേഘാ ഗജ്ജന്തി, വിജ്ജുലതാ നിച്ഛരന്തി, അസനിയോ ഫലന്തി, ഭിന്നം വിയ ഗഗനതലം ഉദകം പഗ്ഘരതി. ഭയാനകരൂപാ നാഗകുമാരാ സന്നിപതന്തി. സയമ്പി ധൂമായതി, പജ്ജലതി, പഹരണവുട്ഠിയോ വിസ്സജ്ജേതി. “കോ അയം മുണ്ഡകോ ഛിന്നഭിന്നപടധരോ”തിആദീഹി ഫരുസവചനേഹി ഥേരം സന്തജ്ജേസി. “ഏഥ ഗണ്ഹഥ ഹനഥ നിദ്ധമഥ ഇമം സമണ”ന്തി നാഗബലം ആണാപേസി. ഥേരോ സബ്ബം തം ഭിംസനകം അത്തനോ ഇദ്ധിബലേന പടിബാഹിത്വാ നാഗരാജാനം ആഹ -

“സദേവകോപി ചേ ലോകോ, ആഗന്ത്വാ താസയേയ്യ മം;
ന മേ പടിബലോ അസ്സ, ജനേതും ഭയഭേരവം.

“സചേപി ത്വം മഹിം സബ്ബം, സസമുദ്ദം സപബ്ബതം;
ഉക്ഖിപിത്വാ മഹാനാഗ, ഖിപേയ്യാസി മമൂപരി.

“നേവ മേ സക്കുണേയ്യാസി, ജനേതും ഭയഭേരവം;
അഞ്ഞദത്ഥു തവേവസ്സ, വിഘാതോ ഉരഗാധിപാ”തി.

ഏവം വുത്തേ നാഗരാജാ വിഹതാനുഭാവോ നിപ്ഫലവായാമോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ അഹോസി. തം ഥേരോ തങ്ഖണാനുരൂപായ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ തീസു സരണേസു പഞ്ചസു ച സീലേസു പതിട്ഠാപേസി സദ്ധിം ചതുരാസീതിയാ നാഗസഹസ്സേഹി. അഞ്ഞേപി ബഹൂ ഹിമവന്തവാസിനോ യക്ഖാ ച ഗന്ധബ്ബാ ച കുമ്ഭണ്ഡാ ച ഥേരസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠഹിംസു. പഞ്ചകോപി യക്ഖോ സദ്ധിം ഭരിയായ യക്ഖിനിയാ പഞ്ചഹി ച പുത്തസതേഹി പഠമേ ഫലേ പതിട്ഠിതോ. അഥായസ്മാ മജ്ഝന്തികത്ഥേരോ സബ്ബേപി നാഗയക്ഖരക്ഖസേ ആമന്തേത്വാ ഏവമാഹ -

“മാ ദാനി കോധം ജനയിത്ഥ, ഇതോ ഉദ്ധം യഥാ പുരേ;
സസ്സഘാതഞ്ച മാ കത്ഥ, സുഖകാമാ ഹി പാണിനോ;
കരോഥ മേത്തം സത്തേസു, വസന്തു മനുജാ സുഖ”ന്തി.

തേ സബ്ബേപി “സാധു ഭന്തേ”തി ഥേരസ്സ പടിസ്സുണിത്വാ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജിംസു. തംദിവസമേവ ച നാഗരാജസ്സ പൂജാസമയോ ഹോതി. അഥ നാഗരാജാ അത്തനോ രതനമയം പല്ലങ്കം ആഹരാപേത്വാ ഥേരസ്സ പഞ്ഞപേസി. നിസീദി ഥേരോ പല്ലങ്കേ. നാഗരാജാപി ഥേരം ബീജയമാനോ സമീപേ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ കസ്മീരഗന്ധാരരട്ഠവാസിനോ ആഗന്ത്വാ ഥേരം ദിസ്വാ “അമ്ഹാകം നാഗരാജതോപി ഥേരോ മഹിദ്ധികതരോ”തി ഥേരമേവ വന്ദിത്വാ നിസിന്നാ. ഥേരോ തേസം ആസീവിസോപമസുത്തം കഥേസി . സുത്തപരിയോസാനേ അസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി, കുലസതസഹസ്സം പബ്ബജി. തതോ പഭുതി ച കസ്മീരഗന്ധാരാ യാവജ്ജതനാ കാസാവപജ്ജോതാ ഇസിവാതപടിവാതാ ഏവ.

ഗന്ത്വാ കസ്മീരഗന്ധാരം, ഇസി മജ്ഝന്തികോ തദാ;
ദുട്ഠം നാഗം പസാദേത്വാ, മോചേസി ബന്ധനാ ബഹൂതി.

മഹാദേവത്ഥേരോപി മഹിംസകമണ്ഡലം ഗന്ത്വാ **ദേവദൂതസുത്തം** കഥേസി. സുത്തപരിയോസാനേ ചത്താലീസ പാണസഹസ്സാനി ധമ്മചക്ഖും പടിലഭിംസു, ചത്താലീസംയേവ പാണസഹസ്സാനി പബ്ബജിംസു.

ഗന്ത്വാന രട്ഠം മഹിംസം, മഹാദേവോ മഹിദ്ധികോ;
ചോദേത്വാ ദേവദൂതേഹി, മോചേസി ബന്ധനാ ബഹൂതി.

രക്ഖിതത്ഥേരോ പന വനവാസിം ഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ **അനമതഗ്ഗപരിയായകഥായ** വനവാസികേ പസാദേസി. കഥാപരിയോസാനേ പനസ്സ സട്ഠിസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. സത്തതിസഹസ്സമത്താ പബ്ബജിംസു, പഞ്ചവിഹാരസതാനി പതിട്ഠഹിംസു. ഏവം സോ തത്ഥ സാസനം പതിട്ഠാപേസി.

ഗന്ത്വാന രക്ഖിതത്ഥേരോ, വനവാസിം മഹിദ്ധികോ;
അന്തലിക്ഖേ ഠിതോ തത്ഥ, ദേസേസി അനമതഗ്ഗിയന്തി.

യോനകധമ്മരക്ഖിതത്ഥേരോപി അപരന്തകം ഗന്ത്വാ **അഗ്ഗിക്ഖന്ധോപമസുത്തന്തകഥായ** അപരന്തകേ പസാദേത്വാ സത്തതി പാണസഹസ്സാനി ധമ്മാമതം പായേസി. ഖത്തിയകുലതോ ഏവ പുരിസസഹസ്സാനി പബ്ബജിംസു, സമധികാനി ച ഛ ഇത്ഥിസഹസ്സാനി. ഏവം സോ തത്ഥ സാസനം പതിട്ഠാപേസി.

അപരന്തം വിഗാഹിത്വാ, യോനകോ ധമ്മരക്ഖിതോ;
അഗ്ഗിക്ഖന്ധോപമേനേത്ഥ, പസാദേസി ജനേ ബഹൂതി.

മഹാധമ്മരക്ഖിതത്ഥേരോ പന മഹാരട്ഠം ഗന്ത്വാ **മഹാനാരദകസ്സപജാതകകഥായ** മഹാരട്ഠകേ പസാദേത്വാ ചതുരാസീതി പാണസഹസ്സാനി മഗ്ഗഫലേസു പതിട്ഠാപേസി. തേരസസഹസ്സാനി പബ്ബജിംസു. ഏവം സോ തത്ഥ സാസനം പതിട്ഠാപേസി.

മഹാരട്ഠം ഇസി ഗന്ത്വാ, സോ മഹാധമ്മരക്ഖിതോ;
ജാതകം കഥയിത്വാന, പസാദേസി മഹാജനന്തി.

മഹാരക്ഖിതത്ഥേരോപി യോനകരട്ഠം ഗന്ത്വാ **കാളകാരാമസുത്തന്തകഥായ** യോനകലോകം പസാദേത്വാ സത്തതിസഹസ്സാധികസ്സ പാണസതസഹസ്സസ്സ മഗ്ഗഫലാലങ്കാരം അദാസി. സന്തികേ ചസ്സ ദസസഹസ്സാനി പബ്ബജിംസു. ഏവം സോപി തത്ഥ സാസനം പതിട്ഠാപേസി.

യോനരട്ഠം തദാ ഗന്ത്വാ, സോ മഹാരക്ഖിതോ ഇസി;
കാളകാരാമസുത്തേന തേ പസാദേസി യോനകേതി.

മജ്ഝിമത്ഥേരോ പന **കസ്സപഗോത്ത**ത്ഥേരേന **അളകദേവ**ത്ഥേരേന **ദുന്ദുഭിസ്സര**ത്ഥേരേന **മഹാദേവ**ത്ഥേരേന ച സദ്ധിം ഹിമവന്തദേസഭാഗം ഗന്ത്വാ ധമ്മചക്കപ്പവത്തനസുത്തന്തകഥായ തം ദേസം പസാദേത്വാ അസീതിപാണകോടിയോ മഗ്ഗഫലരതനാനി പടിലാഭേസി. പഞ്ചപി ച ഥേരാ പഞ്ച രട്ഠാനി പസാദേസും. ഏകമേകസ്സ സന്തികേ സതസഹസ്സമത്താ പബ്ബജിംസു. ഏവം തേ തത്ഥ സാസനം പതിട്ഠാപേസും.

ഗന്ത്വാന മജ്ഝിമത്ഥേരോ, ഹിമവന്തം പസാദയി;
യക്ഖസേനം പകാസേന്തോ, ധമ്മചക്കപവത്തനന്തി.

സോണത്ഥേരോപി സദ്ധിം **ഉത്തര**ത്ഥേരേന സുവണ്ണഭൂമിം അഗമാസി. തേന ച സമയേന തത്ഥ ഏകാ രക്ഖസീ സമുദ്ദതോ നിക്ഖമിത്വാ രാജകുലേ ജാതേ ജാതേ ദാരകേ ഖാദതി. തംദിവസമേവ ച രാജകുലേ ഏകോ ദാരകോ ജാതോ ഹോതി. മനുസ്സാ ഥേരം ദിസ്വാ "രക്ഖസാനം സഹായകോ ഏസോ"തി മഞ്ഞമാനാ ആവുധാനി ഗഹേത്വാ ഥേരം പഹരിതുകാമാ ആഗച്ഛന്തി. ഥേരോ "കിം തുമ്ഹേ ആവുധഹത്ഥാ ആഗച്ഛഥാ"തി ആഹ. തേ ആഹംസു - "രാജകുലേ ജാതേ ജാതേ ദാരകേ രക്ഖസാ ഖാദന്തി, തേസം തുമ്ഹേ സഹായകാ"തി. ഥേരോ "ന മയം രക്ഖസാനം സഹായകാ, സമണാ നാമ മയം വിരതാ പാണാതിപാതാ…പേ॰… വിരതാ മജ്ജപാനാ ഏകഭത്തികാ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ"തി ആഹ. തസ്മിംയേവ ച ഖണേ സാ രക്ഖസീ സപരിവാരാ സമുദ്ദതോ നിക്ഖമി "രാജകുലേ ദാരകോ ജാതോ തം ഖാദിസ്സാമീ"തി. മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ "ഏസാ, ഭന്തേ, രക്ഖസീ ആഗച്ഛതീ"തി ഭീതാ വിരവിംസു. ഥേരോ രക്ഖസേഹി ദിഗുണേ അത്തഭാവേ നിമ്മിനിത്വാ തേഹി അത്തഭാവേഹി തം രക്ഖസിം സപരിസം മജ്ഝേ കത്വാ ഉഭോസു പസ്സേസു പരിക്ഖിപി . തസ്സാ സപരിസായ ഏതദഹോസി - "അദ്ധാ ഇമേഹി ഇദം ഠാനം ലദ്ധം ഭവിസ്സതി. മയം പന ഇമേസം ഭക്ഖാ ഭവിസ്സാമാ"തി. സബ്ബേ രക്ഖസാ ഭീതാ വേഗസാ പലായിംസു. ഥേരോപി തേ യാവ അദസ്സനം താവ പലാപേത്വാ ദീപസ്സ സമന്തതോ രക്ഖം ഠപേസി. തസ്മിഞ്ച സമയേ സന്നിപതിതം മഹാജനകായം **ബ്രഹ്മജാലസുത്തന്തകഥായ** പസാദേത്വാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠാപേസി. സട്ഠിസഹസ്സാനം പനേത്ഥ ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. കുലദാരകാനം അഡ്ഢുഡ്ഢാനി സഹസ്സാനി പബ്ബജിംസു, കുലധീതാനം ദിയഡ്ഢസഹസ്സം. ഏവം സോ തത്ഥ സാസനം പതിട്ഠാപേസി. തതോ പഭുതി രാജകുലേ ജാതദാരകാനം സോണുത്തരനാമമേവ കരോന്തി.

സുവണ്ണഭൂമിം ഗന്ത്വാന, സോണുത്തരാ മഹിദ്ധികാ;
പിസാചേ നിദ്ധമേത്വാന, ബ്രഹ്മജാലം അദേസിസുന്തി.

മഹിന്ദത്ഥേരോ പന "തമ്ബപണ്ണിദീപം ഗന്ത്വാ സാസനം പതിട്ഠാപേഹീ"തി ഉപജ്ഝായേന ച ഭിക്ഖുസങ്ഘേന ച അജ്ഝിട്ഠോ ചിന്തേസി - "കാലോ നു ഖോ മേ തമ്ബപണ്ണിദീപം ഗന്തും നോ"തി. അഥസ്സ വീമംസതോ "ന താവ കാലോ"തി അഹോസി. കിം പനസ്സ ദിസ്വാ ഏതദഹോസി? മുടസിവരഞ്ഞോ മഹല്ലകഭാവം. തതോ ചിന്തേസി - "അയം രാജാ മഹല്ലകോ, ന സക്കാ ഇമം ഗണ്ഹിത്വാ സാസനം പഗ്ഗഹേതും. ഇദാനി പനസ്സ പുത്തോ ദേവാനംപിയതിസ്സോ രജ്ജം കാരേസ്സതി. തം ഗണ്ഹിത്വാ സക്കാ ഭവിസ്സതി സാസനം പഗ്ഗഹേതും. ഹന്ദ യാവ സോ സമയോ ആഗച്ഛതി, താവ ഞാതകേ ഓലോകേമ. പുന ദാനി മയം ഇമം ജനപദം ആഗച്ഛേയ്യാമ വാ ന വാ"തി. സോ ഏവം ചിന്തേത്വാ ഉപജ്ഝായഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച വന്ദിത്വാ അസോകാരാമതോ നിക്ഖമ്മ തേഹി **ഇട്ടിയാ**ദീഹി ചതൂഹി ഥേരേഹി സങ്ഘമിത്തായ പുത്തേന **സുമന**സാമണേരേന **ഭണ്ഡുകേന** ച ഉപാസകേന സദ്ധിം രാജഗഹനഗരപരിവത്തകേന ദക്ഖിണാഗിരിജനപദേ ചാരികം ചരമാനോ ഞാതകേ ഓലോകേന്തോ ഛ മാസേ അതിക്കാമേസി. അഥാനുപുബ്ബേന മാതു നിവേസനട്ഠാനം വേദിസനഗരം നാമ സമ്പത്തോ. അസോകോ കിര കുമാരകാലേ ജനപദം ലഭിത്വാ ഉജ്ജേനിം ഗച്ഛന്തോ വേദിസനഗരം പത്വാ വേദിസസേട്ഠിസ്സ ധീതരം അഗ്ഗഹേസി. സാ തംദിവസമേവ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹിത്വാ ഉജ്ജേനിയം മഹിന്ദകുമാരം വിജായി. കുമാരസ്സ ചുദ്ദസവസ്സകാലേ രാജാ അഭിസേകം പാപുണി. സാ തസ്സ മാതാ തേന സമയേന ഞാതിഘരേ വസതി. തേന വുത്തം - "അഥാനുപുബ്ബേന മാതു നിവേസനട്ഠാനം വേദിസനഗരം നാമ സമ്പത്തോ"തി.

സമ്പത്തഞ്ച പന ഥേരം ദിസ്വാ ഥേരമാതാ ദേവീ പാദേസു സിരസാ വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖം ദത്വാ ഥേരം അത്തനാ കതം വേദിസഗിരിമഹാവിഹാരം നാമ ആരോപേസി. ഥേരോ തസ്മിം വിഹാരേ നിസിന്നോ ചിന്തേസി - "അമ്ഹാകം ഇധ കത്തബ്ബകിച്ചം നിട്ഠിതം, സമയോ നു ഖോ ഇദാനി ലങ്കാദീപം ഗന്തു"ന്തി. തതോ ചിന്തേസി - "അനുഭവതു താവ മേ പിതരാ പേസിതം അഭിസേകം ദേവാനംപിയതിസ്സോ, രതനത്തയഗുണഞ്ച സുണാതു, ഛണത്ഥഞ്ച നഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ മിസ്സകപബ്ബതം അഭിരുഹതു, തദാ തം തത്ഥ ദക്ഖിസ്സാമാ"തി. അഥാപരം ഏകമാസം തത്ഥേവ വാസം കപ്പേസി. മാസാതിക്കമേന ച ജേട്ഠമൂലമാസപുണ്ണമായം ഉപോസഥദിവസേ സന്നിപതിതാ സബ്ബേപി - "കാലോ നു ഖോ അമ്ഹാകം തമ്ബപണ്ണിദീപം ഗമനായ, ഉദാഹു നോ"തി മന്തയിംസു. തേനാഹു പോരാണാ -

"മഹിന്ദോ നാമ നാമേന, സങ്ഘത്ഥേരോ തദാ അഹു;
ഇട്ടിയോ ഉത്തിയോ ഥേരോ, ഭദ്ദസാലോ ച സമ്ബലോ.

"സാമണേരോ ച സുമനോ, ഛളഭിഞ്ഞോ മഹിദ്ധികോ;
ഭണ്ഡുകോ സത്തമോ തേസം, ദിട്ഠസച്ചോ ഉപാസകോ;
ഇതി ഹേതേ മഹാനാഗാ, മന്തയിംസു രഹോഗതാ"തി.

തദാ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ മഹിന്ദത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - "കാലങ്കതോ, ഭന്തേ, മുടസിവരാജാ; ഇദാനി ദേവാനംപിയതിസ്സമഹാരാജാ രജ്ജം കാരേതി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ച തുമ്ഹേ ബ്യാകതാ - 'അനാഗതേ മഹിന്ദോ നാമ ഭിക്ഖു തമ്ബപണ്ണിദീപം പസാദേസ്സതീ'തി. തസ്മാതിഹ വോ, ഭന്തേ, കാലോ ദീപവരം ഗമനായ; അഹമ്പി വോ സഹായോ ഭവിസ്സാമീ"തി. കസ്മാ പന സക്കോ ഏവമാഹ? ഭഗവാ കിരസ്സ ബോധിമൂലേയേവ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേത്വാ അനാഗതേ ഇമസ്സ ദീപസ്സ സമ്പത്തിം ദിസ്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി - "തദാ ത്വമ്പി സഹായോ ഭവേയ്യാസീ"തി ച ആണാപേസി. തസ്മാ ഏവമാഹ. ഥേരോ തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അത്തസത്തമോ വേടിസകപബ്ബതാ വേഹാസം ഉപ്പതിത്വാ അനുരാധപുരസ്സ പുരത്ഥിമദിസായ മിസ്സകപബ്ബതേ പതിട്ഠഹി. യം പനേതരഹി "ചേതിയപബ്ബതോ"തിപി സഞ്ജാനന്തി. തേനാഹു പോരാണാ -

"വേടിസഗിരിമ്ഹി രാജഗഹേ, വസിത്വാ തിംസരത്തിയോ;
കാലോവ ഗമനസ്സാതി, ഗച്ഛാമ ദീപമുത്തമം.

"പളീനാ ജമ്ബുദീപാ തേ, ഹംസരാജാവ അമ്ബരേ;

ഏവമുപ്പതിതാ ഥേരാ, നിപതിംസു നഗുത്തമേ.

“പുരതോ പുരസേട്ഠസ്സ, പബ്ബതേ മേഘസന്നിഭേ;
പതിംസു സീലകൂടമ്ഹി, ഹംസാവ നഗമുദ്ധനീ”തി.

ഏവം ഇട്ടിയാദീഹി സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ പതിട്ഠഹന്തോ ച ആയസ്മാ മഹിന്ദത്ഥേരോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പരിനിബ്ബാനതോ ദ്വിന്നം വസ്സസതാനം ഉപരി ഛത്തിംസതിമേ വസ്സേ ഇമസ്മിം ദീപേ പതിട്ഠഹീതി വേദിതബ്ബോ. അജാതസത്തുസ്സ ഹി അട്ഠമേ വസ്സേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പരിനിബ്ബായി. തസ്മിംയേവ വസ്സേ സീഹകുമാരസ്സ പുത്തോ തമ്ബപണ്ണിദീപസ്സ ആദിരാജാ വിജയകുമാരോ ഇമം ദീപമാഗന്ത്വാ മനുസ്സാവാസം അകാസി. ജമ്ബുദീപേ ഉദയഭദ്ദസ്സ ചുദ്ദസമേ വസ്സേ ഇധ വിജയോ കാലമകാസി. ഉദയഭദ്ദസ്സ പഞ്ചദസമേ വസ്സേ പണ്ഡുവാസുദേവോ നാമ ഇമസ്മിം ദീപേ രജ്ജം പാപുണി. തത്ഥ നാഗദാസകരഞ്ഞോ വീസതിമേ വസ്സേ ഇധ പണ്ഡുവാസുദേവോ കാലമകാസി. തസ്മിംയേവ ച വസ്സേ അഭയോ നാമ രാജകുമാരോ ഇമസ്മിം ദീപേ രജ്ജം പാപുണി. തത്ഥ സുസുനാഗരഞ്ഞോ സത്തരസമേ വസ്സേ ഇധ അഭയരഞ്ഞോ വീസതിവസ്സാനി പരിപൂരിംസു. അഥ അഭയസ്സ വീസതിമേ വസ്സേ പണ്ഡുകാഭയോ നാമ ദാമരികോ രജ്ജം അഗ്ഗഹേസി. തത്ഥ കാളാസോകസ്സ സോളസമേ വസ്സേ ഇധ പണ്ഡുകസ്സ സത്തരസവസ്സാനി പരിപൂരിംസു. താനി ഹേട്ഠാ ഏകേന വസ്സേന സഹ അട്ഠാരസ ഹോന്തി. തത്ഥ ചന്ദഗുത്തസ്സ ചുദ്ദസമേ വസ്സേ ഇധ പണ്ഡുകാഭയോ കാലമകാസി. മുടസിവരാജാ രജ്ജം പാപുണി. തത്ഥ അസോകധമ്മരാജസ്സ സത്തരസമേ വസ്സേ ഇധ മുടസിവരാജാ കാലമകാസി. ദേവാനമ്പിയതിസ്സോ രജ്ജം പാപുണി. പരിനിബ്ബുതേ ച സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ അജാതസത്തു ചതുവീസതി വസ്സാനി രജ്ജം കാരേസി. ഉദയഭദ്ദോ സോളസ, അനുരുദ്ധോ ച മുണ്ഡോ ച അട്ഠ, നാഗദാസകോ ചതുവീസതി, സുസുനാഗോ അട്ഠാരസ, തസ്സേവ പുത്തോ കാളാസോകോ അട്ഠവീസതി, തതോ തസ്സ പുത്തകാ ദസ ഭാതുകരാജാനോ ദ്വേവീസതി വസ്സാനി രജ്ജം കാരേസും. തേസം പച്ഛതോ നവ നന്ദാ ദ്വേവീസതിമേവ, ചന്ദഗുത്തോ ചതുവീസതി, ബിന്ദുസാരോ അട്ഠവീസതി . തസ്സാവസാനേ അസോകോ രജ്ജം പാപുണി. തസ്സ പുരേ അഭിസേകാ ചത്താരി അഭിസേകതോ അട്ഠാരസമേ വസ്സേ ഇമസ്മിം ദീപേ മഹിന്ദത്ഥേരോ പതിട്ഠിതോ. ഏവമേതേന രാജവംസാനുസാരേന വേദിതബ്ബമേതം - “സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പരിനിബ്ബാനതോ ദ്വിന്നം വസ്സസതാനം ഉപരി ഛത്തിംസതിമേ വസ്സേ ഇമസ്മിം ദീപേ പതിട്ഠഹീ”തി.

തസ്മിഞ്ച ദിവസേ തമ്ബപണ്ണിദീപേ **ജേട്ഠമൂലനക്ഖത്തം** നാമ ഹോതി. രാജാ നക്ഖത്തം ഘോസാപേത്വാ “ഛണം കരോഥാ”തി അമച്ചേ ച ആണാപേത്വാ ചത്താലീസപുരിസസഹസ്സപരിവാരോ നഗരമ്ഹാ നിക്ഖമിത്വാ യേന മിസ്സകപബ്ബതോ തേന പായാസി മിഗവം കീളിതുകാമോ. അഥ തസ്മിം പബ്ബതേ അധിവത്ഥാ ഏകാ ദേവതാ “രഞ്ഞോ ഥേരേ ദസ്സേസ്സാമീ”തി രോഹിതമിഗരൂപം ഗഹേത്വാ അവിദൂരേ തിണപണ്ണാനി ഖാദമാനാ വിയ ചരതി. രാജാ തം ദിസ്വാ “അയുത്തം ദാനി പമത്തം വിജ്ഝിതു”ന്തി ജിയം ഫോടേസി. മിഗോ അമ്ബത്ഥലമഗ്ഗം ഗഹേത്വാ പലായിതും ആരഭി. രാജാ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധന്തോ അമ്ബത്ഥലമേവ അഭിരുഹി. മിഗോപി ഥേരാനം അവിദൂരേ അന്തരധായി. മഹിന്ദത്ഥേരോ രാജാനം അവിദൂരേ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ “മമംയേവ രാജാ പസ്സതു, മാ ഇതരേ”തി അധിട്ഠഹിത്വാ “തിസ്സ, തിസ്സ, ഇതോ ഏഹീ”തി ആഹ. രാജാ സുത്വാ ചിന്തേസി - “ഇമസ്മിം ദീപേ ജാതോ മം ‘തിസ്സാ’തി നാമം ഗഹേത്വാ ആലപിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. അയം പന ഛിന്നഭിന്നപടധരോ ഭണ്ഡു കാസാവവസനോ മം നാമേന ആലപതി, കോ നു ഖോ അയം ഭവിസ്സതി മനുസ്സോ വാ അമനുസ്സോ വാ”തി? ഥേരോ ആഹ -

“സമണാ മയം മഹാരാജ, ധമ്മരാജസ്സ സാവകാ;
തവേവ അനുകമ്പായ, ജമ്ബുദീപാ ഇധാഗതാ”തി.

തേന ച സമയേന ദേവാനമ്പിയതിസ്സമഹാരാജാ ച അസോകധമ്മരാജാ ച അദിട്ഠസഹായകാ ഹോന്തി. ദേവാനമ്പിയതിസ്സമഹാരാജസ്സ ച പുഞ്ഞാനുഭാവേന ഛാതപബ്ബതപാദേ ഏകമ്ഹി വേളുഗുമ്ബേ തിസ്സോ വേളുയട്ഠിയോ രഥയട്ഠിപ്പമാണാ ഉപ്പജ്ജിംസു - ഏകാ ലതായട്ഠി നാമ, ഏകാ പുപ്ഫയട്ഠി നാമ, ഏകാ സകുണയട്ഠി നാമ. താസു ലതായട്ഠി രജതവണ്ണാ ഹോതി, തം അലങ്കരിത്വാ ഉപ്പന്നലതാ കഞ്ചനവണ്ണാ ഖായതി. പുപ്ഫയട്ഠിയം പന നീലപീതലോഹിതോദാതകാളവണ്ണാനി പുപ്ഫാനി സുവിഭത്തവണ്ടപത്തകിഞ്ജക്ഖാനി ഹുത്വാ ഖായന്തി. സകുണയട്ഠിയം ഹംസകുക്കുടജീവജീവകാദയോ സകുണാ നാനപ്പകാരാനി ച ചതുപ്പദാനി സജീവാനി വിയ ഖായന്തി. വുത്തമ്പി ചേതം **ദീപവംസേ** -

“ഛാതപബ്ബതപാദമ്ഹി , വേളുയട്ഠീ തയോ അഹു;
സേതാ രജതയട്ഠീവ, ലതാ കഞ്ചനസന്നിഭാ.

“നീലാദി യാദിസം പുപ്ഫം, പുപ്ഫയട്ഠിമ്ഹി താദിസം;
സകുണാ സകുണയട്ഠിമ്ഹി, സരൂപേനേവ സണ്ഠിതാ”തി.

സമുദ്ദതോപിസ്സ മുത്താമണിവേളുരിയാദി അനേകവിഹിതം രതനം ഉപ്പജ്ജി. തമ്ബപണ്ണിയം പന അട്ഠ മുത്താ ഉപ്പജ്ജിംസു - ഹയമുത്താ, ഗജമുത്താ, രഥമുത്താ, ആമലകമുത്താ, വലയമുത്താ, അങ്ഗുലിവേഠകമുത്താ, കകുധഫലമുത്താ, പാകതികമുത്താതി. സോ താ ച യട്ഠിയോ താ ച മുത്താ അഞ്ഞഞ്ച ബഹും രതനം അസോകസ്സ ധമ്മരഞ്ഞോ പണ്ണാകാരത്ഥായ പേസേസി. അസോകോ പസീദിത്വാ തസ്സ പഞ്ച രാജകകുധഭണ്ഡാനി പഹിണി - ഛത്തം, ചാമരം, ഖഗ്ഗം, മോളിം, രതനപാദുകം, അഞ്ഞഞ്ച അഭിസേകത്ഥായ ബഹുവിധം പണ്ണാകാരം; സേയ്യഥിദം - സങ്ഖം, ഗങ്ഗോദകം, വഡ്ഢമാനം, വടംസകം, ഭിങ്ഗാരം, നന്ദിയാവട്ടം, സിവികം, കഞ്ഞം, കടച്ഛും, അധോവിമം ദുസ്സയുഗം, ഹത്ഥപുഞ്ഛനം, ഹരിചന്ദനം, അരുണവണ്ണമത്തികം, അഞ്ജനം, ഹരീതകം, ആമലകന്തി. വുത്തമ്പി ചേതം **ദീപവംസേ** -

“വാലബീജനിമുണ്ഹീസം, ഛത്തം ഖഗ്ഗഞ്ച പാദുകം;
വേഠനം സാരപാമങ്ഗം, ഭിങ്ഗാരം നന്ദിവട്ടകം.

“സിവികം സങ്ഖം വടംസഞ്ച, അധോവിമം വത്ഥകോടികം;
സോവണ്ണപാതിം കടച്ഛും, മഹഗ്ഘം ഹത്ഥപുഞ്ഛനം.

“അനോതത്തോദകം കഞ്ഞം, ഉത്തമം ഹരിചന്ദനം;
അരുണവണ്ണമത്തികം , അഞ്ജനം നാഗമാഹടം.

“ഹരീതകം ആമലകം, മഹഗ്ഘം അമതോസധം;
സട്ഠിവാഹസതം സാലിം, സുഗന്ധം സുവകാഹടം;
പുഞ്ഞകമ്മാഭിനിബ്ബത്തം, പാഹേസി അസോകവ്ഹയോ”തി.

ന കേവലഞ്ചേതം ആമിസപണ്ണാകാരം, ഇമം കിര ധമ്മപണ്ണാകാരമ്പി പേസേസി -

“അഹം ബുദ്ധഞ്ച ധമ്മഞ്ച, സങ്ഘഞ്ച സരണം ഗതോ;
ഉപാസകത്തം ദേസേസിം, സക്യപുത്തസ്സ സാസനേ.

“ഇമേസു തീസു വത്ഥൂസു, ഉത്തമേ ജിനസാസനേ;
ത്വമ്പി ചിത്തം പസാദേഹി, സദ്ധാ സരണമുപേഹീ”തി.

സ്വായം രാജാ തം ദിവസം അസോകരഞ്ഞാ പേസിതേന അഭിസേകേന ഏകമാസാഭിസിത്തോ ഹോതി.

വിസാഖപുണ്ണമായം ഹിസ്സ അഭിസേകമകംസു. സോ അചിരസ്സുതം - തം സാസനപ്പവത്തിം അനുസ്സരമാനോ തം ഥേരസ്സ “സമണാ മയം മഹാരാജ ധമ്മരാജസ്സ സാവകാ”തി വചനം സുത്വാ “അയ്യാ നു ഖോ ആഗതാ”തി താവദേവ ആവുധം നിക്ഖിപിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി സമ്മോദനീയം കഥം കഥയമാനോ. യഥാഹ -

“ആവുധം നിക്ഖിപിത്വാന, ഏകമന്തം ഉപാവിസി;
നിസജ്ജ രാജാ സമ്മോദി, ബഹും അത്ഥൂപസഞ്ഹിത”ന്തി.

സമ്മോദനീയകഥഞ്ച കുരുമാനേയേവ തസ്മിം താനിപി ചത്താലീസപുരിസസഹസ്സാനി ആഗന്ത്വാ സമ്പരിവാരേസും. തദാ ഥേരോ ഇതരേപി ഛ ജനേ ദസ്സേസി. രാജാ ദിസ്വാ “ഇമേ കദാ ആഗതാ”തി ആഹ . “മയാ സദ്ധിംയേവ, മഹാരാജാ”തി. “ഇദാനി പന ജമ്ബുദീപേ അഞ്ഞേപി ഏവരൂപാ സമണാ സന്തീ”തി? “സന്തി, മഹാരാജ; ഏതരഹി ജമ്ബുദീപോ കാസാവപജ്ജോതോ ഇസിവാതപടിവാതോ. തസ്മിം -

“തേവിജ്ജാ ഇദ്ധിപത്താ ച, ചേതോപരിയായകോവിദാ;
ഖീണാസവാ അരഹന്തോ, ബഹൂ ബുദ്ധസ്സ സാവകാതി.

“ഭന്തേ, കേന ആഗതത്ഥാ”തി? “നേവ, മഹാരാജ, ഉദകേന ന ഥലേനാ”തി. “രാജാ ആകാസേന ആഗതാ”തി അഞ്ഞാസി. ഥേരോ “അത്ഥി നു ഖോ രഞ്ഞോ പഞ്ഞാവേയത്തിയ”ന്തി വീമംസനത്ഥായ ആസന്നം അമ്ബരുക്ഖം ആരബ്ഭ പഞ്ഹം പുച്ഛി - “കിം നാമോ അയം, മഹാരാജ, രുക്ഖോ”തി? “അമ്ബരുക്ഖോ നാമ, ഭന്തേ”തി. “ഇമം പന, മഹാരാജ, അമ്ബം മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞോ അമ്ബോ അത്ഥി, നത്ഥീ”തി? “അത്ഥി, ഭന്തേ, അഞ്ഞേപി ബഹൂ അമ്ബരുക്ഖാ”തി. “ഇമഞ്ച അമ്ബം തേ ച അമ്ബേ മുഞ്ചിത്വാ അത്ഥി നു ഖോ, മഹാരാജ, അഞ്ഞേ രുക്ഖാ”തി? “അത്ഥി, ഭന്തേ, തേ പന ന അമ്ബരുക്ഖാ”തി. “അഞ്ഞേ അമ്ബേ ച അനമ്ബേ ച മുഞ്ചിത്വാ അത്ഥി പന അഞ്ഞോ രുക്ഖോ”തി? “അയമേവ, ഭന്തേ, അമ്ബരുക്ഖോ”തി. “സാധു, മഹാരാജ, പണ്ഡിതോസി. അത്ഥി പന തേ, മഹാരാജ, ഞാതകാ”തി? “അത്ഥി, ഭന്തേ, ബഹൂ ജനാ”തി. “തേ മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞേ കേചി അഞ്ഞാതകാപി അത്ഥി, മഹാരാജാ”തി? “അഞ്ഞാതകാ, ഭന്തേ, ഞാതകേഹി ബഹുതരാ”തി. “തവ ഞാതകേ ച അഞ്ഞാതകേ ച മുഞ്ചിത്വാ അത്ഥഞ്ഞോ കോചി, മഹാരാജാ”തി ? “അഹമേവ, അഞ്ഞാതകോ”തി. അഥ ഥേരോ “പണ്ഡിതോ രാജാ സക്ഖിസ്സതി ധമ്മം അഞ്ഞാതു”ന്തി **ചൂളഹത്ഥിപദോപമസുത്തം** കഥേസി. കഥാപരിയോസാനേ രാജാ തീസു സരണേസു പതിട്ഠഹി സദ്ധിം ചത്താലീസായ പാണസഹസ്സേഹി.

തം ഖണഞ്ഞേവ ച രഞ്ഞോ ഭത്തം ആഹരിയിത്ഥ . രാജാ ച സുത്തന്തം സുണന്തോ ഏവ അഞ്ഞാസി - “ന ഇമേസം ഇമസ്മിം കാലേ ഭോജനം കപ്പതീ”തി. “അപുച്ഛിത്വാ പന ഭുഞ്ജിതും അയുത്ത”ന്തി ചിന്തേത്വാ “ഭുഞ്ജിസ്സഥ, ഭന്തേ”തി പുച്ഛി. “ന, മഹാരാജ, അമ്ഹാകം ഇമസ്മിം കാലേ ഭോജനം കപ്പതീ”തി. “കസ്മിം കാലേ, ഭന്തേ, കപ്പതീ”തി? “അരുണുഗ്ഗമനതോ പട്ഠായ യാവ മജ്ഝന്ഹികസമയാ, മഹാരാജാ”തി. “ഗച്ഛാമ, ഭന്തേ, നഗര”ന്തി? “അലം, മഹാരാജ, ഇധേവ വസിസ്സാമാ”തി. “സചേ, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ വസഥ, അയം ദാരകോ ആഗച്ഛതൂ”തി. “മഹാരാജ, അയം ദാരകോ ആഗതഫലോ വിഞ്ഞാതസാസനോ പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ ഇദാനി പബ്ബജിസ്സതീ”തി. രാജാ “തേന ഹി, ഭന്തേ, സ്വേ രഥം പേസേസ്സാമി; തം അഭിരുഹിത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ”തി വത്വാ വന്ദിത്വാ പക്കാമി.

ഥേരോ അചിരപക്കന്തസ്സ രഞ്ഞോ സുമനസാമണേരം ആമന്തേസി - “ഏഹി ത്വം, സുമന, ധമ്മസവനസ്സ കാലം ഘോസേഹീ”തി. “ഭന്തേ, കിത്തകം ഠാനം സാവേന്തോ ഘോസേമീ”തി? “സകലം തമ്ബപണ്ണിദീപ”ന്തി. “സാധു, ഭന്തേ”തി സാമണേരോ അഭിഞ്ഞാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ അധിട്ഠഹിത്വാ സമാഹിതേന ചിത്തേന സകലം തമ്ബപണ്ണിദീപം സാവേന്തോ തിക്ഖത്തും ധമ്മസവനസ്സ കാലം ഘോസേസി. രാജാ തം സദ്ദം സുത്വാ ഥേരാനം സന്തികം പേസേസി - “കിം, ഭന്തേ, അത്ഥി കോചി ഉപദ്ദവോ”തി. “നത്ഥമ്ഹാകം കോചി ഉപദ്ദവോ, ധമ്മസവനസ്സ കാലം ഘോസാപയിമ്ഹ ബുദ്ധവചനം കഥേതുകാമമ്ഹാ”തി . തഞ്ച പന സാമണേരസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ഭുമ്മാ ദേവതാ സദ്ദമനുസ്സാവേസും. ഏതേനുപായേന യാവ ബ്രഹ്മലോകാ സദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛി. തേന സദ്ദേന മഹാ ദേവതാസന്നിപാതോ അഹോസി. ഥേരോ മഹന്തം ദേവതാസന്നിപാതം ദിസ്വാ **സമചിത്തസുത്തന്തം** കഥേസി. കഥാപരിയോസാനേ അസങ്ഖ്യേയ്യാനം ദേവതാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ബഹൂ നാഗാ ച സുപണ്ണാ ച സരണേസു പതിട്ഠഹിംസു. യാദിസോവ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ഇമം സുത്തന്തം കഥയതോ ദേവതാസന്നിപാതോ അഹോസി, താദിസോ മഹിന്ദത്ഥേരസ്സാപി ജാതോ. അഥ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന രാജാ ഥേരാനം രഥം പേസേസി. സാരഥീ രഥം ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ ഥേരാനം ആരോചേസി - “ആഗതോ, ഭന്തേ, രഥോ; അഭിരുഹഥ ഗച്ഛിസ്സാമാ”തി. ഥേരാ “ന മയം രഥം അഭിരുഹാമ; ഗച്ഛ ത്വം, പച്ഛാ മയം ആഗച്ഛിസ്സാമാ”തി വത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ അനുരാധപുരസ്സ പുരത്ഥിമദിസായം പഠമകചേതിയട്ഠാനേ ഓതരിംസു. തഞ്ഹി ചേതിയം ഥേരേഹി പഠമം ഓതിണ്ണട്ഠാനേ കതത്തായേവ “പഠമകചേതിയ”ന്തി വുച്ചതി.

രാജാപി സാരഥിം പേസേത്വാ "അന്തോനിവേസനേ മണ്ഡപം പടിയാദേഥാ"തി അമച്ചേ ആണാപേസി. താവദേവ സബ്ബേ ഹട്ഠതുട്ഠാ അതിവിയ പാസാദികം മണ്ഡപം പടിയാദേസും. പുന രാജാ ചിന്തേസി - "ഹിയ്യോ ഥേരോ സീലക്ഖന്ധം കഥയമാനോ 'ഉച്ചാസയനമഹാസയനം ന കപ്പതീ'തി ആഹ; 'നിസീദിസ്സന്തി നു ഖോ അയ്യാ ആസനേസു, ന നിസീദിസ്സന്തീ'"തി? തസ്സേവം ചിന്തയന്തസ്സേവ സോ സാരഥി നഗരദ്വാരം സമ്പത്തോ. തതോ അദ്ദസ ഥേരേ പഠമതരം ആഗന്ത്വാ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ചീവരം പാരുപന്തേ. ദിസ്വാ അതിവിയ പസന്നചിത്തോ ഹുത്വാ ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - "ആഗതാ, ദേവ, ഥേരാ"തി. രാജാ "രഥം ആരൂള്ഹാ"തി പുച്ഛി. "ന ആരൂള്ഹാ, ദേവ, അപി ച മമ പച്ഛതോ നിക്ഖമിത്വാ പഠമതരം ആഗന്ത്വാ പാചീനദ്വാരേ ഠിതാ"തി. രാജാ "രഥമ്പി നാഭിരൂഹിംസൂ"തി സുത്വാ "ന ദാനി അയ്യാ ഉച്ചാസയനമഹാസയനം സാദിയിസ്സന്തീ"തി ചിന്തേത്വാ "തേന ഹി, ഭണേ, ഥേരാനം ഭൂമത്ഥരണസങ്ഖേപേന ആസനാനി പഞ്ഞപേഥാ"തി വത്വാ പടിപഥം അഗമാസി. അമച്ചാ പഥവിയം തട്ടികം പഞ്ഞപേത്വാ ഉപരി കോജവകാദീനി ചിത്തത്ഥരണാനി പഞ്ഞപേസും. ഉപ്പാതപാഠകാ ദിസ്വാ "ഗഹിതാ ദാനി ഇമേഹി പഥവീ, ഇമേ തമ്ബപണ്ണിദീപസ്സ സാമികാ ഭവിസ്സന്തീ"തി ബ്യാകരിംസു. രാജാപി ഗന്ത്വാ ഥേരേ വന്ദിത്വാ മഹിന്ദത്ഥേരസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ മഹതിയാ പൂജായ ച സക്കാരേന ച ഥേരേ നഗരം പവേസേത്വാ അന്തോനിവേസനം പവേസേസി. ഥേരോ ആസനപഞ്ഞത്തിം ദിസ്വാ "അമ്ഹാകം സാസനം സകലലങ്കാദീപേ പഥവീ വിയ പത്ഥടം നിച്ചലഞ്ച ഹുത്വാ പതിട്ഠഹിസ്സതീ"തി ചിന്തേന്തോ നിസീദി. രാജാ ഥേരേ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന സഹത്ഥാ സന്തപ്പേത്വാ സമ്പവാരേത്വാ "അനുളാദേവീപമുഖാനി പഞ്ച ഇത്ഥിസതാനി ഥേരാനം അഭിവാദനം പൂജാസക്കാരഞ്ച കരോന്തൂ"തി പക്കോസാപേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഥേരോ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ രഞ്ഞോ സപരിജനസ്സ ധമ്മരതനവസ്സം വസ്സേന്തോ **പേതവത്ഥും വിമാനവത്ഥും സച്ചസംയുത്തഞ്ച** കഥേസി. തം ഥേരസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ താനി പഞ്ചപി ഇത്ഥിസതാനി സോതാപത്തിഫലം സച്ഛാകംസു.

യേപി തേ മനുസ്സാ പുരിമദിവസേ മിസ്സകപബ്ബതേ ഥേരേ അദ്ദസംസു, തേ തേസു തേസു ഠാനേസു ഥേരാനം ഗുണേ കഥേന്തി. തേസം സുത്വാ മഹാജനകായോ രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ മഹാസദ്ദം അകാസി. രാജാ "കിം ഏസോ സദ്ദോ"തി പുച്ഛി. "നാഗരാ, ദേവ, 'ഥേരേ ദട്ഠും ന ലഭാമാ'തി വിരവന്തീ"തി. രാജാ "സചേ ഇധ പവിസിസ്സന്തി, ഓകാസോ ന ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഗച്ഛഥ, ഭണേ, ഹത്ഥിസാലം പടിജഗ്ഗിത്വാ വാലുകം ആകിരിത്വാ പഞ്ചവണ്ണാനി പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ ചേലവിതാനം ബന്ധിത്വാ മങ്ഗലഹത്ഥിട്ഠാനേ ഥേരാനം ആസനാനി പഞ്ഞപേഥാ"തി ആഹ. അമച്ചാ തഥാ അകംസു. ഥേരോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ നിസീദിത്വാ **ദേവദൂതസുത്തന്തം** കഥേസി. കഥാപരിയോസാനേ പാണസഹസ്സം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തതോ "ഹത്ഥിസാലാ അതിസമ്ബാധാ"തി ദക്ഖിണദ്വാരേ നന്ദനവനുയ്യാനേ ആസനം പഞ്ഞപേസും. ഥേരോ തത്ഥ നിസീദിത്വാ **ആസീവിസോപമസുത്തം** കഥേസി. തമ്പി സുത്വാ പാണസഹസ്സം സോതാപത്തിഫലം പടിലഭി.

ഏവം ആഗതദിവസതോ ദുതിയദിവസേ അഡ്ഢതേയ്യസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ഥേരസ്സ നന്ദനവനേ ആഗതാഗതാഹി കുലിത്ഥീഹി കുലസുണ്ഹാഹി കുലകുമാരീഹി സദ്ധിം സമ്മോദമാനസ്സേവ സായന്ഹസമയോ ജാതോ. ഥേരോ കാലം സല്ലക്ഖേത്വാ "ഗച്ഛാമ ദാനി മിസ്സകപബ്ബത"ന്തി ഉട്ഠഹി. അമച്ചാ - "കത്ഥ, ഭന്തേ, ഗച്ഛഥാ"തി? "അമ്ഹാകം നിവാസനട്ഠാന"ന്തി. തേ രഞ്ഞോ സംവിദിതം കത്വാ രാജാനുമതേന ആഹംസു - "അകാലോ, ഭന്തേ, ഇദാനി തത്ഥ ഗന്തും; ഇദമേവ നന്ദനവനുയ്യാനം അയ്യാനം ആവാസട്ഠാനം ഹോതൂ"തി. "അലം, ഗച്ഛാമാ"തി. പുന രഞ്ഞോ വചനേനാഹംസു - "രാജാ, ഭന്തേ, ആഹ - 'ഏതം മേഘവനം നാമ ഉയ്യാനം മമ പിതു സന്തകം നഗരതോ നാതിദൂരം നാച്ചാസന്നം ഗമനാഗമനസമ്പന്നം, ഏത്ഥ ഥേരാ വാസം കപ്പേന്തൂ'"തി. വസിംസു ഥേരാ മേഘവനേ ഉയ്യാനേ.

രാജാപി ഖോ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന ഥേരസ്സ സമീപം ഗന്ത്വാ സുഖസയിതഭാവം പുച്ഛിത്വാ "കപ്പതി, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരാമോ"തി പുച്ഛി. ഥേരോ "കപ്പതി, മഹാരാജാ"തി വത്വാ ഇമം സുത്തം ആഹരി - **"അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആരാമ"**ന്തി. രാജാ തുട്ഠോ സുവണ്ണഭിങ്ഗാരം ഗഹേത്വാ ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ ഉദകം പാതേത്വാ മഹാമേഘവനുയ്യാനം അദാസി. സഹ ഉദകപാതേന പഥവീ കമ്പി. അയം മഹാവിഹാരേ പഠമോ പഥവീകമ്പോ അഹോസി. രാജാ ഭീതോ ഥേരം പുച്ഛി - "കസ്മാ, ഭന്തേ, പഥവീ കമ്പതീ"തി? "മാ ഭായി, മഹാരാജ, ഇമസ്മിം ദീപേ ദസബലസ്സ സാസനം പതിട്ഠഹിസ്സതി; ഇദഞ്ച പഠമം വിഹാരട്ഠാനം ഭവിസ്സതി, തസ്സേതം പുബ്ബനിമിത്ത"ന്തി. രാജാ ഭിയ്യോസോമത്തായ പസീദി. ഥേരോ പുനദിവസേപി രാജഗേഹേയേവ ഭുഞ്ജിത്വാ നന്ദനവനേ **അനമതഗ്ഗിയാനി** കഥേസി. പുനദിവസേ **അഗ്ഗിക്ഖന്ധോപമസുത്തം** കഥേസി. ഏതേനേവുപായേന സത്ത ദിവസാനി കഥേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ അഡ്ഢനവമാനം പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. തതോ പട്ഠായ ച നന്ദനവനം സാസനസ്സ ജോതിപാതുഭാവട്ഠാനന്തി കത്വാ "ജോതിവന"ന്തി നാമം ലഭി. സത്തമേ പന ദിവസേ ഥേരാ അന്തേപുരേ രഞ്ഞോ **അപ്പമാദസുത്തം** കഥയിത്വാ ചേതിയഗിരിമേവ അഗമംസു.

അഥ ഖോ രാജാ അമച്ചേ പുച്ഛി - "ഥേരോ, അമ്ഹേ ഗാള്ഹേന ഓവാദേന ഓവദതി; ഗച്ഛേയ്യ നു ഖോ"തി? അമച്ചാ "തുമ്ഹേഹി, ദേവ, ഥേരോ അയാചിതോ സയമേവ ആഗതോ; തസ്മാ തസ്സ അനാപുച്ഛാവ ഗമനമ്പി ഭവേയ്യാ"തി ആഹംസു. തതോ രാജാ രഥം അഭിരുഹിത്വാ ദ്വേ ച ദേവിയോ ആരോപേത്വാ ചേതിയഗിരിം അഗമാസി മഹച്ചരാജാനുഭാവേന. ഗന്ത്വാ ദേവിയോ ഏകമന്തം അപക്കമാപേത്വാ സയമേവ ഥേരാനം സമീപം ഉപസങ്കമന്തോ അതിവിയ കിലന്തരൂപോ ഹുത്വാ ഉപസങ്കമി. തതോ നം ഥേരോ ആഹ - "കസ്മാ ത്വം, മഹാരാജ, ഏവം കിലമമാനോ ആഗതോ"തി? "'തുമ്ഹേ മമ ഗാള്ഹം ഓവാദം ദത്വാ ഇദാനി ഗന്തുകാമാ നു ഖോ'തി ജാനനത്ഥം, ഭന്തേ"തി. "ന മയം, മഹാരാജ, ഗന്തുകാമാ; അപിച വസ്സൂപനായികകാലോ നാമായം മഹാരാജ, തത്ര സമണേന വസ്സൂപനായികട്ഠാനം ഞാതും വട്ടതീ"തി. തംദിവസമേവ അരിട്ഠോ നാമ അമച്ചോ പഞ്ചപണ്ണാസായ ജേട്ഠകനിട്ഠഭാതുകേഹി സദ്ധിം രഞ്ഞോ സമീപേ ഠിതോ ആഹ - "ഇച്ഛാമഹം, ദേവ, ഥേരാനം സന്തികേ പബ്ബജിതു"ന്തി. "സാധു, ഭണേ, പബ്ബജസ്സൂ"തി രാജാ അനുജാനിത്വാ ഥേരം സമ്പടിച്ഛാപേസി. ഥേരോ തദഹേവ പബ്ബാജേസി. സബ്ബേ ഖുരഗ്ഗേയേവ അരഹത്തം പാപുണിംസു.

രാജാപി ഖോ തങ്ഖണേയേവ കണ്ടകേന ചേതിയങ്ഗണം പരിക്ഖിപിത്വാ ദ്വാസട്ഠിയാ ലേണേസു കമ്മം പട്ഠപേത്വാ നഗരമേവ അഗമാസി. തേപി ഥേരാ ദസഭാതികസമാകുലം രാജകുലം പസാദേത്വാ മഹാജനം ഓവദമാനാ ചേതിയഗിരിമ്ഹി വസ്സം വസിംസു. തദാപി ചേതിയഗിരിമ്ഹി പഠമം വസ്സം ഉപഗതാ ദ്വാസട്ഠി അരഹന്തോ അഹേസും. അഥായസ്മാ മഹാമഹിന്ദോ വുത്ഥവസ്സോ പവാരേത്വാ കത്തികപുണ്ണമായം ഉപോസഥദിവസേ രാജാനം ഏതദവോച - "മഹാരാജ, അമ്ഹേഹി ചിരദിട്ഠോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, അനാഥവാസം

വസിമ്ഹ, ഇച്ഛാമ മയം ജമ്ബുദീപം ഗന്തു’’ന്തി. രാജാ ആഹ - ‘‘അഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹാമി, അയഞ്ച മഹാജനോ തുമ്ഹേ നിസ്സായ തീസു സരണേസു പതിട്ഠിതോ, കസ്മാ തുമ്ഹേ ഉക്കണ്ഠിതത്ഥാ’’തി? ‘‘ചിരദിട്ഠോ നോ, മഹാരാജ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, അഭിവാദനപച്ചുട്ഠാനഅഞ്ജലികമ്മസാമീചികമ്മകരണട്ഠാനം നത്ഥി, തേനമ്ഹ ഉക്കണ്ഠിതാ’’തി. ‘‘നനു, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ അവോചുത്ഥ - ‘പരിനിബ്ബുതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ’’’തി. ‘‘കിഞ്ചാപി, മഹാരാജ, പരിനിബ്ബുതോ; അഥ ഖ്വസ്സ സരീരധാതുയോ തിട്ഠന്തീ’’തി. ‘‘അഞ്ഞാതം, ഭന്തേ, ഥൂപപതിട്ഠാനം തുമ്ഹേ ആകങ്ഖഥാതി. കരോമി , ഭന്തേ, ഥൂപം, ഭൂമിഭാഗം ദാനി വിചിനാഥ; അപിച, ഭന്തേ, ധാതുയോ കുതോ ലച്ഛാമാ’’തി? ‘‘സുമനേന സദ്ധിം മന്തേഹി, മഹാരാജാ’’തി.

‘‘സാധു, ഭന്തേ’’തി രാജാ സുമനം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - ‘‘കുതോ ദാനി, ഭന്തേ, ധാതുയോ ലച്ഛാമാ’’തി? സുമനോ ആഹ - ‘‘അപ്പോസ്സുക്കോ ത്വം, മഹാരാജ, വീഥിയോ സോധാപേത്വാ ധജപടാകപുണ്ണഘടാദീഹി അലങ്കാരാപേത്വാ സപരിജനോ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ സബ്ബതാളാവചരേ ഉപട്ഠാപേത്വാ മങ്ഗലഹത്ഥിം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം കാരാപേത്വാ ഉപരി ചസ്സ സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ സായന്ഹസമയേ മഹാനാഗവനുയ്യാനാഭിമുഖോ യാഹി. അദ്ധാ തസ്മിം ഠാനേ ധാതുയോ ലച്ഛസീ’’തി. രാജാ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛി. ഥേരാ ചേതിയഗിരിമേവ അഗമംസു. തത്രായസ്മാ മഹിന്ദത്ഥേരോ സുമനസാമണേരം ആഹ - ‘‘ഗച്ഛ ത്വം, സാമണേര, ജമ്ബുദീപേ തവ അയ്യകം അസോകം ധമ്മരാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ മമ വചനേന ഏവം വദേഹി - ‘സഹായോ വോ, മഹാരാജ, ദേവാനമ്പിയതിസ്സോ ബുദ്ധസാസനേ പസന്നോ ഥൂപം പതിട്ഠാപേതുകാമോ, തുമ്ഹാകം കിര ഹത്ഥേ ധാതു അത്ഥി തം മേ ദേഥാ’തി. തം ഗഹേത്വാ സക്കം ദേവരാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദേഹി - ‘തുമ്ഹാകം കിര, മഹാരാജ, ഹത്ഥേ ദ്വേ ധാതുയോ അത്ഥി - ദക്ഖിണദാഠാ ച ദക്ഖിണക്ഖകഞ്ച; തതോ തുമ്ഹേ ദക്ഖിണദാഠം പൂജേഥ, ദക്ഖിണക്ഖകം പന മയ്ഹം ദേഥാ’തി. ഏവഞ്ച നം വദേഹി - ‘കസ്മാ ത്വം, മഹാരാജ, അമ്ഹേ തമ്ബപണ്ണിദീപം പഹിണിത്വാ പമജ്ജസീ’’’തി?

‘‘സാധു, ഭന്തേ’’തി ഖോ സുമനോ ഥേരസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ താവദേവ പത്തചീവരമാദായ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ പാടലിപുത്തദ്വാരേ ഓരുയ്ഹ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി. രാജാ തുട്ഠോ സാമണേരസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ ഗന്ധേഹി ഉബ്ബട്ടേത്വാ വരമുത്തസദിസാനം ധാതൂനം പൂരേത്വാ അദാസി. സോ തം ഗഹേത്വാ സക്കം ദേവരാജാനം ഉപസങ്കമി. സക്കോ ദേവരാജാ സാമണേരം ദിസ്വാവ ‘‘കിം, ഭന്തേ സുമന, ആഹിണ്ഡസീ’’തി ആഹ. ‘‘ത്വം, മഹാരാജ, അമ്ഹേ തമ്ബപണ്ണിദീപം പേസേത്വാ കസ്മാ പമജ്ജസീ’’തി? ‘‘നപ്പമജ്ജാമി, ഭന്തേ, വദേഹി - ‘കിം കരോമീ’’’തി? ‘‘തുമ്ഹാകം കിര ഹത്ഥേ ദ്വേ ധാതുയോ അത്ഥി - ദക്ഖിണദാഠാ ച ദക്ഖിണക്ഖകഞ്ച; തതോ തുമ്ഹേ ദക്ഖിണദാഠം പൂജേഥ, ദക്ഖിണക്ഖകം പന മയ്ഹം ദേഥാ’’തി. ‘‘സാധു, ഭന്തേ’’തി ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ യോജനപ്പമാണം മണിഥൂപം ഉഗ്ഘാടേത്വാ ദക്ഖിണക്ഖകധാതും നീഹരിത്വാ സുമനസ്സ അദാസി. സോ തം ഗഹേത്വാ ചേതിയഗിരിമ്ഹിയേവ പതിട്ഠാസി.

അഥ ഖോ മഹിന്ദപമുഖാ സബ്ബേപി തേ മഹാനാഗാ അസോകധമ്മരാജേന ദിന്നധാതുയോ ചേതിയഗിരിമ്ഹിയേവ പതിട്ഠാപേത്വാ ദക്ഖിണക്ഖകം ആദായ വഡ്ഢമാനകച്ഛായായ മഹാനാഗവനുയ്യാനമഗമംസു . രാജാപി ഖോ സുമനേന വുത്തപ്പകാരം പൂജാസക്കാരം കത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ സയം മങ്ഗലഹത്ഥിമത്ഥകേ സേതച്ഛത്തം ധാരയമാനോ മഹാനാഗവനം സമ്പാപുണി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ‘‘സചേ അയം സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ധാതു, ഛത്തം അപനമതു, മങ്ഗലഹത്ഥീ ജണ്ണുകേഹി ഭൂമിയം പതിട്ഠഹതു, ധാതുചങ്കോടകം മയ്ഹം മത്ഥകേ പതിട്ഠാതൂ’’തി. സഹ രഞ്ഞോ ചിത്തുപ്പാദേന ഛത്തം അപനമി, ഹത്ഥീ ജണ്ണുകേഹി പതിട്ഠഹി, ധാതുചങ്കോടകം രഞ്ഞോ മത്ഥകേ പതിട്ഠഹി. രാജാ അമതേനേവ അഭിസിത്തഗത്തോ വിയ പരമേന പീതിപാമോജ്ജേന സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ പുച്ഛി - ‘‘ധാതും, ഭന്തേ, കിം കരോമാ’’തി? ‘‘ഹത്ഥികുമ്ഭമ്ഹിയേവ താവ, മഹാരാജ, ഠപേഹീ’’തി. രാജാ ധാതുചങ്കോടകം ഗഹേത്വാ ഹത്ഥികുമ്ഭേ ഠപേസി. പമുദിതോ നാഗോ കോഞ്ചനാദം നദി. മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹിത്വാ പോക്ഖരവസ്സം വസ്സി. ഉദകപരിയന്തം കത്വാ മഹാഭൂമിചാലോ അഹോസി. ‘‘പച്ചന്തേപി നാമ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ധാതു പതിട്ഠഹിസ്സതീ’’തി ദേവമനുസ്സാ പമോദിംസു. ഏവം ഇദ്ധാനുഭാവസിരിയാ ദേവമനുസ്സാനം പീതിം ജനയന്തോ -

പുണ്ണമായം മഹാവീരോ, ചാതുമാസിനിയാ ഇധ;
ആഗന്ത്വാ ദേവലോകമ്ഹാ, ഹത്ഥികുമ്ഭേ പതിട്ഠിതോതി.

അഥസ്സ സോ ഹത്ഥിനാഗോ അനേകതാളാവചരപരിവാരിതോ അതിവിയ ഉളാരേന പൂജാസക്കാരേന സക്കരിയമാനോ പച്ഛിമദിസാഭിമുഖോവ ഹുത്വാ, അപസക്കന്തോ യാവ നഗരസ്സ പുരത്ഥിമദ്വാരം താവ ഗന്ത്വാ പുരത്ഥിമേന ദ്വാരേന നഗരം പവിസിത്വാ സകലനാഗരേന ഉളാരായ പൂജായ കരീയമാനായ ദക്ഖിണദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഥൂപാരാമസ്സ പച്ഛിമദിസാഭാഗേ മഹേജവത്ഥു നാമ കിര അത്ഥി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ പുന ഥൂപാരാമാഭിമുഖോയേവ പടിനിവത്തി. തേന ച സമയേന ഥൂപാരാമേ പുരിമകാനം തിണ്ണം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം പരിഭോഗചേതിയട്ഠാനം ഹോതി.

അതീതേ കിര അയം ദീപോ ഓജദീപോ നാമ അഹോസി, രാജാ അഭയോ നാമ, നഗരം അഭയപുരം നാമ, ചേതിയപബ്ബതോ ദേവകൂടപബ്ബതോ നാമ, ഥൂപാരാമോ പടിയാരാമോ നാമ. തേന ഖോ പന സമയേന കകുസന്ധോ ഭഗവാ ലോകേ ഉപ്പന്നോ ഹോതി. തസ്സ സാവകോ മഹാദേവോ നാമ ഥേരോ ഭിക്ഖുസഹസ്സേന സദ്ധിം ദേവകൂടേ പതിട്ഠാസി, മഹിന്ദത്ഥേരോ വിയ ചേതിയപബ്ബതേ. തേന ഖോ പന സമയേന ഓജദീപേ സത്താ പജ്ജരകേന അനയബ്യസനം ആപജ്ജന്തി. അദ്ദസാ ഖോ കകുസന്ധോ ഭഗവാ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം ഓലോകേന്തോ തേ സത്തേ അനയബ്യസനമാപജ്ജന്തേ. ദിസ്വാ ചത്താലീസായ ഭിക്ഖുസഹസ്സേഹി പരിവുതോ അഗമാസി. തസ്സാനുഭാവേന താവദേവ പജ്ജരകോ വൂപസന്തോ. രോഗേ വൂപസന്തേ ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേസി. ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ഭഗവാ ധമകരണം ദത്വാ പക്കാമി. തം അന്തോ പക്ഖിപിത്വാ പടിയാരാമേ ചേതിയം അകംസു. മഹാദേവോ ദീപം അനുസാസന്തോ വിഹാസി.

കോണാഗമനസ്സ പന ഭഗവതോ കാലേ അയം ദീപോ വരദീപോ നാമ അഹോസി, രാജാ സമേണ്ഡീ നാമ, നഗരം വഡ്ഢമാനം നാമ , പബ്ബതോ സുവണ്ണകൂടോ നാമ. തേന ഖോ പന സമയേന വരദീപേ ദുബ്ബുട്ഠികാ ഹോതി ദുബ്ഭിക്ഖം ദുസ്സസ്സം. സത്താ ഛാതകരോഗേന അനയബ്യസനം ആപജ്ജന്തി. അദ്ദസാ ഖോ കോണാഗമനോ ഭഗവാ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം ഓലോകേന്തോ തേ സത്തേ അനയബ്യസനം ആപജ്ജന്തേ. ദിസ്വാ

തിംസഭിക്ഖുസഹസ്സപരിവുതോ അഗമാസി. ബുദ്ധാനുഭാവേന ദേവോ സമ്മാധാരം അനുപ്പവേച്ഛി. സുഭിക്ഖം അഹോസി. ഭഗവാ ധമ്മം ദേസേസി. ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ഭഗവാ ഭിക്ഖുസഹസ്സപരിവാരം മഹാസുമനം നാമ ഥേരം ദീപേ ഠപേത്വാ കായബന്ധനം ദത്വാ പക്കാമി. തം അന്തോ പക്ഖിപിത്വാ ചേതിയം അകംസു.

കസ്സപസ്സ പന ഭഗവതോ കാലേ അയം ദീപോ മണ്ഡദീപോ നാമ അഹോസി, രാജാ ജയന്തോ നാമ, നഗരം വിസാലം നാമ, പബ്ബതോ സുഭകൂടോ നാമ . തേന ഖോ പന സമയേന മണ്ഡദീപേ മഹാവിവാദോ ഹോതി. ബഹൂ സത്താ കലഹവിഗ്ഗഹജാതാ അനയബ്യസനം ആപജ്ജന്തി. അദ്ദസാ ഖോ കസ്സപോ ഭഗവാ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം ഓലോകേന്തോ തേ സത്തേ അനയബ്യസനം ആപജ്ജന്തേ. ദിസ്വാ വീസതിഭിക്ഖുസഹസ്സപരിവുതോ ആഗന്ത്വാ വിവാദം വൂപസമേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ഭഗവാ ഭിക്ഖുസഹസ്സപരിവാരം സബ്ബനന്ദം നാമ ഥേരം ദീപേ പതിട്ഠാപേത്വാ ഉദകസാടകം ദത്വാ പക്കാമി. തം അന്തോ പക്ഖിപിത്വാ ചേതിയം അകംസു. ഏവം ഥൂപാരാമേ പുരിമകാനം തിണ്ണം ബുദ്ധാനം ചേതിയാനി പതിട്ഠഹിംസു. താനി സാസനന്തരധാനേന നസ്സന്തി, ഠാനമത്തം അവസിസ്സതി. തസ്മാ വുത്തം - "തേന ച സമയേന ഥൂപാരാമേ പുരിമകാനം തിണ്ണം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം പരിഭോഗചേതിയട്ഠാനം ഹോതീ"തി. തദേതം വിനട്ഠേസു ചേതിയേസു ദേവതാനുഭാവേന കണ്ടകസമാകിണ്ണസാഖേഹി നാനാഗച്ഛേഹി പരിവുതം തിട്ഠതി - "മാ നം കോചി ഉച്ഛിട്ഠാസുചിമലകചവരേഹി പദൂസേസീ"തി.

അഥ ഖസ്സ ഹത്ഥിനോ പുരതോ പുരതോ ഗന്ത്വാ രാജപുരിസാ സബ്ബഗച്ഛേ ഛിന്ദിത്വാ ഭൂമിം സോധേത്വാ തം ഹത്ഥതലസദിസം അകംസു. ഹത്ഥിനാഗോ ഗന്ത്വാ തം ഠാനം പുരതോ കത്വാ തസ്സ പച്ഛിമദിസാഭാഗേ ബോധിരുക്ഖട്ഠാനേ അട്ഠാസി. അഥസ്സ മത്ഥകതോ ധാതും ഓരോപേതും ആരഭിംസു. നാഗോ ഓരോപേതും ന ദേതി. രാജാ ഥേരം പുച്ഛി - "കസ്മാ, ഭന്തേ, നാഗോ ധാതും ഓരോപേതും ന ദേതീ"തി? "ആരൂള്ഹം, മഹാരാജ, ഓരോപേതും ന വട്ടതീ"തി. തസ്മിഞ്ച കാലേ അഭയവാപിയാ ഉദകം ഛിന്നം ഹോതി. സമന്താ ഭൂമി ഫലിതാ ഹോതി, സുഉദ്ധരാ മത്തികാപിണ്ഡാ. തതോ മഹാജനോ സീഘം സീഘം മത്തികം ആഹരിത്വാ ഹത്ഥികുമ്ഭപ്പമാണം വത്ഥുമകാസി. താവദേവ ച ഥൂപകരണത്ഥം ഇട്ഠകാ കാതും ആരഭിംസു. ന യാവ ഇട്ഠകാ പരിനിട്ഠന്തി താവ ഹത്ഥിനാഗോ കതിപാഹം ദിവാ ബോധിരുക്ഖട്ഠാനേ ഹത്ഥിസാലായം തിട്ഠതി, രത്തിം ഥൂപപതിട്ഠാനഭൂമിം പരിയായതി. അഥ വത്ഥും ചിനാപേത്വാ രാജാ ഥേരം പുച്ഛി - "കീദിസോ, ഭന്തേ, ഥൂപോ കാതബ്ബോ"തി? "വീഹിരാസിസദിസോ, മഹാരാജാ"തി.

"സാധു, ഭന്തേ"തി രാജാ ജങ്ഘപ്പമാണം ഥൂപം ചിനാപേത്വാ ധാതുഓരോപനത്ഥായ മഹാസക്കാരം കാരേസി. സകലനഗരഞ്ച ജനപദോ ച ധാതുമഹദസ്സനത്ഥം സന്നിപതി. സന്നിപതിതേ ച പന തസ്മിം മഹാജനകായേ ദസബലസ്സ ധാതു ഹത്ഥികുമ്ഭതോ സത്തതാലപ്പമാണം വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ യമകപാടിഹാരിയം ദസ്സേസി. തേഹി തേഹി ധാതുപ്പദേസേഹി ഛന്നം വണ്ണാനം ഉദകധാരാ ച അഗ്ഗിക്ഖന്ധാ ച പവത്തന്തി, സാവത്ഥിയം കണ്ഡമ്ബമൂലേ ഭഗവതാ ദസ്സിതപാടിഹാരിയസദിസമേവ പാടിഹാരിയം അഹോസി. തഞ്ച ഖോ നേവ ഥേരാനുഭാവേന, ന ദേവതാനുഭാവേന; അപിച ഖോ ബുദ്ധാനുഭാവേനേവ. ഭഗവാ കിര ധരമാനോവ അധിട്ഠാസി - "മയി പരിനിബ്ബുതേ തമ്ബപണ്ണിദീപേ അനുരാധപുരസ്സ ദക്ഖിണദിസാഭാഗേ പുരിമകാനം തിണ്ണം ബുദ്ധാനം പരിഭോഗചേതിയട്ഠാനേ മമ ദക്ഖിണക്ഖകധാതു പതിട്ഠാനദിവസേ യമകപാടിഹാരിയം ഹോതൂ"തി.

"ഏവം അചിന്തിയാ ബുദ്ധാ, ബുദ്ധധമ്മാ അചിന്തിയാ;
അചിന്തിയേ പസന്നാനം, വിപാകോ ഹോതി അചിന്തിയോ"തി. (അപ॰ ഥേര ൧.൧.൮൨);

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കിര ഇമം ദീപം ധരമാനകാലേപി തിക്ഖത്തും ആഗമാസി. പഠമം - യക്ഖദമനത്ഥം ഏകകോവ ആഗന്ത്വാ യക്ഖേ ദമേത്വാ "മയി പരിനിബ്ബുതേ ഇമസ്മിം ദീപേ സാസനം പതിട്ഠഹിസ്സതീ"തി തമ്ബപണ്ണിദീപേ രക്ഖം കരോന്തോ തിക്ഖത്തും ദീപം ആവിജ്ജി. ദുതിയം - മാതുലഭാഗിനേയ്യാനം നാഗരാജൂനം ദമനത്ഥായ ഏകകോവ ആഗന്ത്വാ തേ ദമേത്വാ അഗമാസി. തതിയം - പഞ്ചഭിക്ഖുസതപരിവാരോ ആഗന്ത്വാ മഹാചേതിയട്ഠാനേ ച ഥൂപാരാമചേതിയട്ഠാനേ ച മഹാബോധിപതിട്ഠിതട്ഠാനേ ച മഹിയങ്ഗണചേതിയട്ഠാനേ ച മുതിയങ്ഗണചേതിയട്ഠാനേ ച ദീഘവാപിചേതിയട്ഠാനേ ച കല്യാണിയചേതിയട്ഠാനേ ച നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ നിസീദി. ഇദമസ്സ ചതുത്ഥം ധാതുസരീരേന ആഗമനം.

ധാതുസരീരതോ ച പനസ്സ നിക്ഖന്തഉദകഫുസിതേഹി സകലതമ്ബപണ്ണിതലേ ന കോചി അഫുട്ഠോകാസോ നാമ അഹോസി. ഏവമസ്സ തം ധാതുസരീരം ഉദകഫുസിതേഹി തമ്ബപണ്ണിതലസ്സ പരിളാഹം വൂപസമേത്വാ മഹാജനസ്സ പാടിഹാരിയം ദസ്സേത്വാ ഓതരിത്വാ രഞ്ഞോ മത്ഥകേ പതിട്ഠാസി . രാജാ സഫലം മനുസ്സപടിലാഭം മഞ്ഞമാനോ മഹന്തം സക്കാരം കരിത്വാ ധാതും പതിട്ഠാപേസി. സഹ ധാതുപതിട്ഠാപനേന മഹാഭൂമിചാലോ അഹോസി. തസ്മിഞ്ച പന ധാതുപാടിഹാരിയേ ചിത്തം പസാദേത്വാ രഞ്ഞോ ഭാതാ അഭയോ നാമ രാജകുമാരോ പുരിസസഹസ്സേന സദ്ധിം പബ്ബജി. ചേതരട്ഠഗാമതോ പഞ്ച ദാരകസതാനി പബ്ബജിംസു, തഥാ ദ്വാരമണ്ഡലാദീഹി ഗാമകേഹി നിക്ഖമിത്വാ പഞ്ചപഞ്ച ദാരകസതാനി സബ്ബാനിപി അന്തോനഗരതോ ച ബഹിനഗരതോ ച പബ്ബജിതാനി തിംസഭിക്ഖുസഹസ്സാനി അഹേസും. നിട്ഠിതേ പന ഥൂപസ്മിം രാജാ ച രാജഭാതികാ ച ദേവിയോ ച ദേവനാഗയക്ഖാനമ്പി വിമ്ഹയകരം പച്ചേകം പച്ചേകം പൂജം അകംസു. നിട്ഠിതായ പന ധാതുപൂജായ പതിട്ഠിതേ ധാതുവരേ മഹിന്ദത്ഥേരോ മേഘവനുയ്യാനമേവ ഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേസി.

തസ്മിം ഖോ പന സമയേ അനുളാ ദേവീ പബ്ബജിതുകാമാ ഹുത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ഥേരം ഏതദവോച - "അനുളാ, ഭന്തേ, ദേവീ പബ്ബജിതുകാമാ, പബ്ബാജേഥ ന"ന്തി. "ന, മഹാരാജ, അമ്ഹാകം മാതുഗാമം പബ്ബാജേതും കപ്പതി. പാടലിപുത്തേ പന മയ്ഹം ഭഗിനീ സങ്ഘമിത്തത്ഥേരീ നാമ അത്ഥി, തം പക്കോസാപേഹി. ഇമസ്മിഞ്ച പന, മഹാരാജ, ദീപേ പുരിമകാനം തിണ്ണം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം ബോധി പതിട്ഠാസി. അമ്ഹാകമ്പി ഭഗവതോ സരസരംസിജാലവിസ്സജ്ജനകേന ബോധിനാ ഇധ പതിട്ഠാതബ്ബം, തസ്മാ തഥാ സാസനം പഹിണേയ്യാസി യഥാ സങ്ഘമിത്താ ബോധിം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാ"തി.

“സാധു, ഭന്തേ”തി രാജാ ഥേരസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അമച്ചേഹി സദ്ധിം മന്തേന്തോ അരിട്ഠം നാമ അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യം ആഹ - “സക്ഖിസ്സസി ത്വം, താത, പാടലിപുത്തം ഗന്ത്വാ മഹാബോധിനാ സദ്ധിം അയ്യം സങ്ഘമിത്തത്ഥേരിം ആനേതു”ന്തി? “സക്ഖിസ്സാമി, ദേവ, സചേ മേ പബ്ബജ്ജം അനുജാനിസ്സസീ”തി. “ഗച്ഛ, താത , ഥേരിം ആനേത്വാ പബ്ബജാഹീ”തി. സോ രഞ്ഞോ ച ഥേരസ്സ ച സാസനം ഗഹേത്വാ ഥേരസ്സ അധിട്ഠാനവസേന ഏകദിവസേനേവ ജമ്ബുകോലപട്ടനം ഗന്ത്വാ നാവം അഭിരുഹിത്വാ സമുദ്ദം അതിക്കമിത്വാ പാടലിപുത്തമേവ അഗമാസി. അനുളാപി ഖോ ദേവീ പഞ്ചഹി കഞ്ഞാസതേഹി പഞ്ചഹി ച അന്തേപുരികാസതേഹി സദ്ധിം ദസ സീലാനി സമാദിയിത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ നഗരസ്സ ഏകദേസേ ഉപസ്സയം കാരാപേത്വാ നിവാസം കപ്പേസി. അരിട്ഠോപി തംദിവസമേവ രഞ്ഞോ സാസനം അപ്പേസി, ഏവഞ്ച അവോച - “പുത്തോ തേ, ദേവ, മഹിന്ദത്ഥേരോ ഏവമാഹ - ‘സഹായകസ്സ കിര തേ ദേവാനമ്പിയതിസ്സസ്സ രഞ്ഞോ ഭാതു ജായാ അനുളാ നാമ ദേവീ പബ്ബജിതുകാമാ , തം പബ്ബാജേതും അയ്യം സങ്ഘമിത്തത്ഥേരിം പഹിണഥ, അയ്യായേവ ച സദ്ധിം മഹാബോധി’”ന്തി. ഥേരസ്സ സാസനം ആരോചേത്വാ സങ്ഘമിത്തത്ഥേരിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - “അയ്യേ, തുമ്ഹാകം ഭാതാ മഹിന്ദത്ഥേരോ മം തുമ്ഹാകം സന്തികം പേസേസി, ദേവാനമ്പിയതിസ്സസ്സ രഞ്ഞോ ഭാതു ജായാ അനുളാ നാമ ദേവീ പഞ്ചഹി കഞ്ഞാസതേഹി, പഞ്ചഹി ച അന്തേപുരികാസതേഹി സദ്ധിം പബ്ബജിതുകാമാ, തം കിര ആഗന്ത്വാ പബ്ബാജേഥാ”തി. സാ താവദേവ തുരിതതുരിതാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏവമാഹ - “മഹാരാജ, മയ്ഹം ഭാതാ മഹിന്ദത്ഥേരോ ഏവം പഹിണി, ‘രഞ്ഞോ കിര ഭാതു ജായാ അനുളാ നാമ ദേവീ പഞ്ചഹി കഞ്ഞാസതേഹി പഞ്ചഹി ച അന്തേപുരികാസതേഹി സദ്ധിം പബ്ബജിതുകാമാ മയ്ഹം ആഗമനം ഉദിക്ഖതി’. ഗച്ഛാമഹം, മഹാരാജ, തമ്ബപണ്ണിദീപ”ന്തി.

രാജാ ആഹ - “അമ്മ, പുത്തോപി മേ മഹിന്ദത്ഥേരോ നത്താ ച മേ സുമനസാമണേരോ മം ഛിന്നഹത്ഥം വിയ കരോന്താ തമ്ബപണ്ണിദീപം ഗതാ. തസ്സ മയ്ഹം തേപി അപസ്സന്തസ്സ ഉപ്പന്നോ സോകോ തവ മുഖം പസ്സന്തസ്സ വൂപസമ്മതി! അലം, അമ്മ, മാ ത്വം അഗമാസീ”തി. “ഭാരിയം മേ, മഹാരാജ, ഭാതു വചനം; അനുളാപി ഖത്തിയാ ഇത്ഥിസഹസ്സപരിവുതാ പബ്ബജ്ജാപുരേക്ഖാരാ മം പടിമാനേതി; ഗച്ഛാമഹം, മഹാരാജാ”തി. “തേന ഹി, അമ്മ, മഹാബോധിം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാഹീ”തി. കുതോ രഞ്ഞോ മഹാബോധി? രാജാ കിര തതോ പുബ്ബേ ഏവ ധാതുഗ്ഗഹണത്ഥായ അനാഗതേ സുമനേ ലങ്കാദീപം മഹാബോധിം പേസേതുകാമോ, “കഥം നു ഖോ അസത്ഥഘാതാരഹം മഹാബോധിം പേസേസ്സാമീ”തി ഉപായം അപസ്സന്തോ മഹാദേവം നാമ അമച്ചം പുച്ഛി. സോ ആഹ - “സന്തി, ദേവ, ബഹൂ പണ്ഡിതാ ഭിക്ഖൂ”തി. തം സുത്വാ രാജാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഭത്തം പടിയാദേത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ സങ്ഘം പുച്ഛി - “ഗന്തബ്ബം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ മഹാബോധിനാ ലങ്കാദീപം നോ”തി? സങ്ഘോ മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരസ്സ ഭാരം അകാസി.

ഥേരോ “ഗന്തബ്ബം, മഹാരാജ, മഹാബോധിനാ ലങ്കാദീപ”ന്തി വത്വാ ഭഗവതോ **പഞ്ച മഹാഅധിട്ഠാനാനി** കഥേസി. കതമാനി പഞ്ച? ഭഗവാ കിര മഹാപരിനിബ്ബാനമഞ്ചേ നിപന്നോ ലങ്കാദീപേ മഹാബോധിപതിട്ഠാപനത്ഥായ “അസോകമഹാരാജാ മഹാബോധിഗ്ഗഹണത്ഥം ഗമിസ്സതി, തദാ മഹാബോധിസ്സ ദക്ഖിണസാഖാ സയമേവ ഛിജ്ജിത്വാ സുവണ്ണകടാഹേ പതിട്ഠാതൂ”തി അധിട്ഠാസി - ഇദമേകമധിട്ഠാനം.

തത്ഥ പതിട്ഠാനകാലേ ച “മഹാബോധി ഹിമവലാഹകഗബ്ഭം പവിസിത്വാ പതിട്ഠാതൂ”തി അധിട്ഠാസി - ഇദം ദുതിയമധിട്ഠാനം.

“സത്തമേ ദിവസേ ഹിമവലാഹകഗബ്ഭതോ ഓരുയ്ഹ സുവണ്ണകടാഹേ പതിട്ഠഹന്തോ പത്തേഹി ച ഫലേഹി ച ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ മുഞ്ചതൂ”തി അധിട്ഠാസി - ഇദം തതിയമധിട്ഠാനം.

“ഥൂപാരാമേ ദക്ഖിണക്ഖകധാതു ചേതിയമ്ഹി പതിട്ഠാനദിവസേ യമകപാടിഹാരിയം കരോതൂ”തി അധിട്ഠാസി - ഇദം ചതുത്ഥം അധിട്ഠാനം.

ലങ്കാദീപമ്ഹിയേവ മേ ദോണമത്താ ധാതുയോ മഹാചേതിയമ്ഹി പതിട്ഠാനകാലേ ബുദ്ധവേസം ഗഹേത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ യമകപാടിഹാരിയം കരോന്തൂ”തി അധിട്ഠാസി - ഇദം പഞ്ചമം അധിട്ഠാനന്തി.

രാജാ ഇമാനി പഞ്ച മഹാഅധിട്ഠാനാനി സുത്വാ പസന്നചിത്തോ പാടലിപുത്തതോ യാവ മഹാബോധി താവ മഗ്ഗം പടിജഗ്ഗാപേത്വാ സുവണ്ണകടാഹത്ഥായ ബഹും സുവണ്ണം നീഹരാപേസി. താവദേവ ച രഞ്ഞോ ചിത്തം ഞത്വാ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തോ കമ്മാരവണ്ണം നിമ്മിനിത്വാ പുരതോ അട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാ “താത, ഇമം സുവണ്ണം ഗഹേത്വാ കടാഹം കരോഹീ”തി ആഹ. “പമാണം, ദേവ, ജാനാഥാ”തി? “ത്വമേവ, താത, ഞത്വാ കരോഹീ”തി. “സാധു, ദേവ, കരിസ്സാമീ”തി സുവണ്ണം ഗഹേത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവേന ഹത്ഥേന പരിമജ്ജിത്വാ സുവണ്ണകടാഹം നിമ്മിനി നവഹത്ഥപരിക്ഖേപം പഞ്ചഹത്ഥുബ്ബേധം തിഹത്ഥവിക്ഖമ്ഭം അട്ഠങ്ഗുലബഹലം ഹത്ഥിസോണ്ഡപ്പമാണമുഖവട്ടിം. അഥ രാജാ സത്തയോജനായാമായ തിയോജനവിത്ഥാരായ മഹതിയാ സേനായ പാടലിപുത്തതോ നിക്ഖമിത്വാ അരിയസങ്ഘമാദായ മഹാബോധിസമീപം അഗമാസി. സേനാ സമുസ്സിതധജപടാകം നാനാരതനവിചിത്തം അനേകാലങ്കാരപഅമണ്ഡിതം നാനാവിധകുസുമസമാകിണ്ണം അനേകതൂരിയസങ്ഘുട്ഠം മഹാബോധിം പരിക്ഖിപി. രാജാ സഹസ്സമത്തേ ഗണപാമോക്ഖേ മഹാഥേരേ ഗഹേത്വാ സകലജമ്ബുദീപേ പത്താഭിസേകാനം രാജൂനം സഹസ്സേന അത്താനഞ്ച മഹാബോധിഞ്ച പരിവാരാപേത്വാ മഹാബോധിമൂലേ ഠത്വാ മഹാബോധിം ഉല്ലോകേസി. മഹാബോധിസ്സ ഖന്ധഞ്ച ദക്ഖിണമഹാസാഖായ ചതുഹത്ഥപ്പമാണപ്പദേസഞ്ച ഠപേത്വാ അവസേസം അദസ്സനം അഗമാസി.

രാജാ തം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നപീതിപാമോജ്ജോ “അഹം, ഭന്തേ, ഇമം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ തുട്ഠോ മഹാബോധിം സകലജമ്ബുദീപരജ്ജേന പൂജേമീ”തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ വത്വാ അഭിസേകം അദാസി. തതോ പുപ്ഫഗന്ധാദീഹി പൂജേത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ അട്ഠസു ഠാനേസു വന്ദിത്വാ ഉട്ഠായ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ഠത്വാ സച്ചവചനകിരിയായ ബോധിം ഗണ്ഹിതുകാമോ ഭൂമിതോ യാവ മഹാബോധിസ്സ ദക്ഖിണസാഖാ താവ ഉച്ചം കത്വാ ഠപിതസ്സ സബ്ബരതനമയപീഠസ്സ ഉപരി സുവണ്ണകടാഹം ഠപാപേത്വാ രതനപീഠം ആരുയ്ഹ സുവണ്ണതുലികം ഗഹേത്വാ മനോസിലായ ലേഖം കത്വാ “യദി മഹാബോധിനാ ലങ്കാദീപേ പതിട്ഠാതബ്ബം, യദി ചാഹം ബുദ്ധസാസനേ നിബ്ബേമതികോ ഭവേയ്യം, മഹാബോധി സയമേവ ഇമസ്മിം സുവണ്ണകടാഹേ ഓരുയ്ഹ

പതിട്ഠാതൂ"തി സച്ചവചനകിരിയമകാസി. സഹ സച്ചകിരിയായ ബോധിസാഖാ മനോസിലായ പരിച്ഛിന്നട്ഠാനേ ഛിജ്ജിത്വാ ഗന്ധകലലപൂരസ്സ സുവണ്ണകടാഹസ്സ ഉപരി അട്ഠാസി. തസ്സ ഉബ്ബേധേന ദസഹത്ഥോ ഖന്ധോ ഹോതി ചതുഹത്ഥാ പഞ്ച മഹാസാഖാ പഞ്ചഹിയേവ ഫലേഹി പടിമണ്ഡിതാ, ഖുദ്ദകസാഖാനം പന സഹസ്സം. അഥ രാജാ മൂലലേഖായ ഉപരി തിവങ്ഗുലപ്പദേസേ അഞ്ഞം ലേഖം പരിച്ഛിന്ദി. തതോ താവദേവ പുപ്ഫുളകാ ഹുത്വാ ദസ മഹാമൂലാനി നിക്ഖമിംസു. പുന ഉപരൂപരി തിവങ്ഗുലേ തിവങ്ഗുലേ അഞ്ഞാ നവ ലേഖാ പരിച്ഛിന്ദി. താഹിപി ദസ ദസ പുപ്ഫുളകാ ഹുത്വാ നവുതി മൂലാനി നിക്ഖമിംസു. പഠമകാ ദസ മഹാമൂലാ ചതുരങ്ഗുലമത്തം നിക്ഖന്താ. ഇതരേപി ഗവക്ഖജാലസദിസം അനുസിബ്ബന്താ നിക്ഖന്താ. എത്തകം പാടിഹാരിയം രാജാ രതനപീഠമത്ഥകേ ഠിതോയേവ ദിസ്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ മഹാനാദം നദി. അനേകാനി ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി സാധുകാരമകംസു. സകലരാജസേനാ ഉന്നാദിനീ അഹോസി. ചേലുക്ഖേപസതസഹസ്സാനി പവത്തയിംസു. ഭൂമട്ഠകദേവേ ആദിം കത്വാ യാവ ബ്രഹ്മകായികാ ദേവാ താവ സാധുകാരം പവത്തയിംസു. രഞ്ഞോ ഇമം പാടിഹാരിയം പസ്സന്തസ്സ പീതിയാ നിരന്തരം ഫുടസരീരസ്സ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഠിതസ്സേവ മഹാബോധി മൂലസതേന സുവണ്ണകടാഹേ പതിട്ഠാസി. ദസ മഹാമൂലാനി സുവണ്ണകടാഹതലം ആഹച്ച അട്ഠംസു. അവസേസാനി നവുതി ഖുദ്ദകമൂലാനി അനുപുബ്ബേന വഡ്ഢനകാനി ഹുത്വാ ഗന്ധകലലേ ഓരുയ്ഹ ഠിതാനി.

ഏവം സുവണ്ണകടാഹേ പതിട്ഠിതമത്തേ മഹാബോധിമ്ഹി മഹാപഥവീ ചലി. ആകാസേ ദേവദുന്ദുഭിയോ ഫലിംസു. പബ്ബതാനം നച്ചേഹി ദേവാനം സാധുകാരേഹി യക്ഖാനം ഹിങ്കാരേഹി അസുരാനം ഥുതിജപ്പേഹി ബ്രഹ്മാനം അപ്ഫോടനേഹി മേഘാനം ഗജ്ജിതേഹി ചതുപ്പദാനം രവേഹി പക്ഖീനം രുതേഹി സബ്ബതാളാവചരാനം സകസകപടിഭാനേഹി പഥവീതലതോ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ താവ ഏകകോലാഹലം ഏകനിന്നാദം അഹോസി. പഞ്ചസു സാഖാസു ഫലതോ ഫലതോ ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ നിക്ഖമിത്വാ സകലചക്കവാളം രതനഗോപാനസീവിനദ്ധം വിയ കുരുമാനാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛിംസു. തം ഖണതോ ച പന പഭുതി സത്ത ദിവസാനി മഹാബോധി ഹിമവലാഹകഗബ്ഭം പവിസിത്വാ അട്ഠാസി. ന കോചി മഹാബോധിം പസ്സതി. രാജാ രതനപീഠതോ ഓരുയ്ഹ സത്ത ദിവസാനി മഹാബോധിപൂജം കാരേസി. സത്തമേ ദിവസേ സബ്ബദിസാഹി ഹിമാ ച ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ ച ആവത്തിത്വാ മഹാബോധിമേവ പവിസിംസു. വിഗതഹിമവലാഹകേ വിപ്പസന്നേ ചക്കവാളഗബ്ഭേ മഹാബോധി പരിപുണ്ണഖന്ധസാഖാപസാഖോ പഞ്ചഫലപടിമണ്ഡിതോ സുവണ്ണകടാഹേ പതിട്ഠിതോവ പഞ്ഞായിത്ഥ. രാജാ മഹാബോധിം ദിസ്വാ തേഹി പാടിഹാരിയേഹി സഞ്ജാതപീതിപാമോജ്ജോ "സകലജമ്ബുദീപരജ്ജേന തരുണമഹാബോധിം പൂജേസ്സാമീ"തി അഭിസേകം ദത്വാ സത്ത ദിവസാനി മഹാബോധിട്ഠാനേയേവ അട്ഠാസി.

മഹാബോധി പുബ്ബകത്തികപവാരണാദിവസേ സായന്ഹസമയേ പഠമം സുവണ്ണകടാഹേ പതിട്ഠഹി. തതോ ഹിമഗബ്ഭസത്താഹം അഭിസേകസത്താഹഞ്ച വീതിനാമേത്വാ കാളപക്ഖസ്സ ഉപോസഥദിവസേ രാജാ ഏകദിവസേനേവ പാടലിപുത്തം പവിസിത്വാ കത്തികജുണ്ഹപക്ഖസ്സ പാടിപദദിവസേ മഹാബോധിം പാചീനമഹാസാലമൂലേ ഠപേസി. സുവണ്ണകടാഹേ പതിട്ഠിതദിവസതോ സത്തരസമേ ദിവസേ മഹാബോധിസ്സ അഭിനവങ്കുരാ പാതുരഹേസും. തേ ദിസ്വാപി പസന്നോ രാജാ പുന മഹാബോധിം രജ്ജേന പൂജേന്തോ സകലജമ്ബുദീപാഭിസേകമദാസി. തദാ സുമനസാമണേരോ കത്തികപുണ്ണമദിവസേ ധാതുഗ്ഗഹണത്ഥം ഗതോ മഹാബോധിസ്സ കത്തികഛണപൂജം അദ്ദസ. ഏവം മഹാബോധിമണ്ഡതോ ആനേത്വാ പാടലിപുത്തേ ഠപിതം മഹാബോധിം സന്ധായ ആഹ - "തേന ഹി, അമ്മ, മഹാബോധിം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാഹീ"തി. സാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി.

രാജാ മഹാബോധിരക്ഖണത്ഥായ അട്ഠാരസ ദേവതാകുലാനി, അട്ഠ അമച്ചകുലാനി, അട്ഠ ബ്രാഹ്മണകുലാനി, അട്ഠ കുടുമ്ബിയകുലാനി, അട്ഠ ഗോപകകുലാനി, അട്ഠ തരച്ഛകുലാനി, അട്ഠ ച കാലിങ്ഗകുലാനി ദത്വാ ഉദകസിഞ്ചനത്ഥായ ച അട്ഠ സുവണ്ണഘടേ, അട്ഠ ച രജതഘടേ ദത്വാ ഇമിനാ പരിവാരേന മഹാബോധിം ഗങ്ഗായ നാവം ആരോപേത്വാ സയമ്പി നഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ വിജ്ഝാടവിം സമതിക്കമ്മ അനുപുബ്ബേന സത്തഹി ദിവസേഹി താമലിത്തിം അനുപ്പത്തോ. അന്തരാമഗ്ഗേ ദേവനാഗമനുസ്സാ ഉളാരം മഹാബോധിപൂജം അകംസു. രാജാപി സമുദ്ദതീരേ സത്ത ദിവസാനി മഹാബോധിം ഠപേത്വാ സകലജമ്ബുദീപമഹാരജ്ജം അദാസി. ഇദമസ്സ തതിയം ജമ്ബുദീപരജ്ജസമ്പദാനം ഹോതി.

ഏവം മഹാരജ്ജേന പൂജേത്വാ മാഗസിരമാസസ്സ പഠമപാടിപദദിവസേ അസോകോ ധമ്മരാജാ മഹാബോധിം ഉക്ഖിപിത്വാ ഗലപ്പമാണം ഉദകം ഓരുയ്ഹ നാവായം പതിട്ഠാപേത്വാ സങ്ഘമിത്തത്ഥേരിമ്പി സപരിവാരം നാവം ആരോപേത്വാ അരിട്ഠം അമച്ചം ഏതദവോച - "അഹം, താത, മഹാബോധിം തിക്ഖത്തും സകലജമ്ബുദീപരജ്ജേന പൂജേത്വാ ഗലപ്പമാണം ഉദകം ഓരുയ്ഹ മമ സഹായകസ്സ പേസേസിം, സോപി ഏവമേവ മഹാബോധിം പൂജേതൂ"തി. ഏവം സഹായകസ്സ സാസനം ദത്വാ "ഗച്ഛതി വതരേ, ദസബലസ്സ സരസരംസിജാലം വിമുഞ്ചന്തോ മഹാബോധിരുക്ഖോ"തി വന്ദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ അസ്സൂനി പവത്തയമാനോ അട്ഠാസി. സാപി ഖോ മഹാബോധിസമാരൂള്ഹാ നാവാ പസ്സതോ പസ്സതോ മഹാരാജസ്സ മഹാസമുദ്ദതലം പക്ഖന്താ. മഹാസമുദ്ദേപി സമന്താ യോജനം വീചിയോ വൂപസന്താ; പഞ്ച വണ്ണാനി പദുമാനി പുപ്ഫിതാനി; അന്തലിക്ഖേ ദിബ്ബാനി തൂരിയാനി പവജ്ജിംസു; ആകാസേ ജലജഥലജരുക്ഖാദിസന്നിസ്സിതാഹി ദേവതാഹി പവത്തിതാ അതിവിയ ഉളാരാ പൂജാ അഹോസി. സങ്ഘമിത്തത്ഥേരീപി സുപണ്ണരൂപേന മഹാസമുദ്ദേ നാഗകുലാനി സന്താസേസി. തേ ച ഉത്രസ്തരൂപാ നാഗാ ആഗന്ത്വാ തം വിഭൂതിം പസ്സിത്വാ ഥേരിം യാചിത്വാ മഹാബോധിം നാഗഭവനം അതിഹരിത്വാ സത്ത ദിവസാനി നാഗരജ്ജേന പൂജേത്വാ പുന നാവായം പതിട്ഠാപേസും. തംദിവസമേവ നാവാ ജമ്ബുകോലപട്ടനം അഗമാസി. അസോകമഹാരാജാപി മഹാബോധിവിയോഗദുക്ഖിതോ കന്ദിത്വാ രോദിത്വാ യാവ ദസ്സനവിസയം ഓലോകേത്വാ പടിനിവത്തി.

ദേവാനമ്പിയതിസ്സോ മഹാരാജാപി ഖോ സുമനസാമണേരസ്സ വചനേന മാഗസിരമാസസ്സ പഠമപാടിപദദിവസതോ പഭുതി ഉത്തരദ്വാരതോ പട്ഠായ യാവ ജമ്ബുകോലപട്ടനം താവ മഗ്ഗം സോധാപേത്വാ അലങ്കാരാപേത്വാ നഗരതോ നിക്ഖമനദിവസേ ഉത്തരദ്വാരസമീപേ സമുദ്ദസാലവത്ഥുസ്മിം ഠിതോയേവ തായ വിഭൂതിയാ മഹാസമുദ്ദേ ആഗച്ഛന്തംയേവ മഹാബോധിം ഥേരസ്സ ആനുഭാവേന ദിസ്വാ തുട്ഠമാനസോ നിക്ഖമിത്വാ സബ്ബം മഗ്ഗം പഞ്ചവണ്ണേഹി പുപ്ഫേഹി ഓകിരാപേന്തോ അന്തരന്തരേ പുപ്ഫഅഗ്ഘിയാനി ഠപേന്തോ ഏകാഹേനേവ ജമ്ബുകോലപട്ടനം ഗന്ത്വാ സബ്ബതാളാവചരപരിവുതോ പുപ്ഫധൂമഗന്ധവാസാദീഹി പൂജയമാനോ ഗലപ്പമാണം ഉദകം ഓരുയ്ഹ "ആഗതോ വതരേ, ദസബലസ്സ സരസരംസിജാലവിസ്സജ്ജനകോ മഹാബോധിരുക്ഖോ"തി

പസന്നചിത്തോ മഹാബോധിം ഉക്ഖിപിത്വാ ഉത്തമങ്ഗേ സിരസ്മിം പതിട്ഠാപേത്വാ മഹാബോധിം പരിവാരേത്വാ ആഗതേഹി സോളസഹി ജാതിസമ്പന്നകുലേഹി സദ്ധിം സമുദ്ദതോ പച്ചുത്തരിത്വാ സമുദ്ദതീരേ മഹാബോധിം ഠപേത്വാ തീണി ദിവസാനി സകലതമ്ബപണ്ണിദീപരജ്ജേന പൂജേസി, സോളസന്നം ജാതിസമ്പന്നകുലാനം രജ്ജം വിചാരേസി. അഥ ചതുത്ഥേ ദിവസേ മഹാബോധിം ആദായ ഉളാരം പൂജം കുരുമാനോ അനുപുബ്ബേന അനുരാധപുരം സമ്പത്തോ. അനുരാധപുരേപി മഹാസക്കാരം കത്വാ ചാതുദ്ദസീദിവസേ വഡ്ഢമാനകച്ഛായായ മഹാബോധിം ഉത്തരദ്വാരേന പവേസേത്വാ നഗരമജ്ഝേന അതിഹരന്തോ ദക്ഖിണദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരതോ പഞ്ചധനുസതികേ ഠാനേ യത്ഥ അമ്ഹാകം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ നിസീദി, പുരിമകാ ച തയോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ സമാപത്തിം അപ്പേത്വാ നിസീദിംസു, യത്ഥ കകുസന്ധസ്സ ഭഗവതോ മഹാസിരീസബോധി, കോനാഗമനസ്സ ഭഗവതോ ഉദുമ്ബരബോധി, കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ച നിഗ്രോധബോധി പതിട്ഠാസി, തസ്മിം മഹാമേഘവനുയ്യാനസ്സ തിലകഭൂതേ സുമനസാമണേരസ്സ വചനേന പഠമമേവ കതഭൂമിപരികമ്മേ രാജവത്ഥുദ്വാരകോട്ഠകട്ഠാനേ മഹാബോധിം പതിട്ഠാപേസി.

കഥം? താനി കിര ബോധിം പരിവാരേത്വാ ആഗതാനി സോളസ ജാതിസമ്പന്നകുലാനി രാജവേസം ഗണ്ഹിംസു. രാജാ ദോവാരികവേസം ഗണ്ഹി. സോളസ കുലാനി മഹാബോധിം ഗഹേത്വാ ഓരോപയിംസു. മഹാബോധി തേസം ഹത്ഥതോ മുത്തസമനന്തരമേവ അസീതിഹത്ഥപ്പമാണം വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ മുഞ്ചി. രംസിയോ സകലദീപം പത്ഥരിത്വാ ഉപരി ബ്രഹ്മലോകം ആഹച്ച അട്ഠംസു. മഹാബോധിപാടിഹാരിയം ദിസ്വാ സഞ്ജാതപ്പസാദാനി ദസപുരിസസഹസ്സാനി അനുപുബ്ബവിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ അരഹത്തം പത്വാ പബ്ബജിംസു. യാവ സൂരിയത്ഥങ്ഗമാ മഹാബോധി അന്തലിക്ഖേ അട്ഠാസി. അത്ഥങ്ഗമിതേ പന സൂരിയേ രോഹിണിനക്ഖത്തേന പഥവിയം പതിട്ഠാസി. സഹ ബോധിപതിട്ഠാനാ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ മഹാപഥവീ അകമ്പി. പതിട്ഠഹിത്വാ ച പന മഹാബോധി സത്ത ദിവസാനി ഹിമഗബ്ഭേ സന്നിസീദി. ലോകസ്സ അദസ്സനം അഗമാസി. സത്തമേ ദിവസേ വിഗതവലാഹകം നഭം അഹോസി. ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ ജലന്താ വിപ്ഫുരന്താ നിച്ഛരിംസു. മഹാബോധിസ്സ ഖന്ധോ ച സാഖായോ ച പത്താനി ച പഞ്ച ഫലാനി ച ദസ്സിംസു. മഹിന്ദത്ഥേരോ ച സങ്ഘമിത്തത്ഥേരീ ച രാജാ ച സപരിവാരാ മഹാബോധിട്ഠാനമേവ അഗമംസു. യേഭുയ്യേന ച സബ്ബേ ദീപവാസിനോ സന്നിപതിംസു. തേസം പസ്സന്താനംയേവ ഉത്തരസാഖതോ ഏകം ഫലം പച്ചിത്വാ സാഖതോ മുച്ചി. ഥേരോ ഹത്ഥം ഉപനാമേസി. ഫലം ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ പതിട്ഠാസി. തം ഥേരോ "രോപയ, മഹാരാജാ"തി രഞ്ഞോ അദാസി. രാജാ ഗഹേത്വാ സുവണ്ണകടാഹേ മധുരപംസും ആകിരിത്വാ ഗന്ധകലലം പൂരേത്വാ രോപേത്വാ മഹാബോധിആസന്നട്ഠാനേ ഠപേസി. സബ്ബേസം പസ്സന്താനംയേവ ചതുഹത്ഥപ്പമാണാ അട്ഠ തരുണബോധിരുക്ഖാ ഉട്ഠഹിംസു. രാജാ തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ അട്ഠ തരുണബോധിരുക്ഖേ സേതച്ഛത്തേന പൂജേത്വാ അഭിസേകം അദാസി. തതോ ഏകം ബോധിരുക്ഖം ആഗമനകാലേ മഹാബോധിനാ പഠമപതിട്ഠിതോകാസേ ജമ്ബുകോലപട്ടനേ രോപയിംസു, ഏകം തവക്കബ്രാഹ്മണസ്സ ഗാമദ്വാരേ, ഏകം ഥൂപാരാമേ, ഏകം ഇസ്സരനിമ്മാനവിഹാരേ, ഏകം പഠമചേതിയട്ഠാനേ, ഏകം ചേതിയപബ്ബതേ, ഏകം രോഹണജനപദമ്ഹി കാജരഗാമേ, ഏകം രോഹണജനപദമ്ഹിയേവ ചന്ദനഗാമേ. ഇതരേസം ചതുന്നം ഫലാനം ബീജേഹി ജാതേ ദ്വത്തിംസ ബോധിതരുണേ യോജനിയആരാമേസു പതിട്ഠാപേസും.

ഏവം പുത്തനത്തുപരമ്പരായ സമന്താ ദീപവാസീനം ഹിതായ സുഖായ പതിട്ഠിതേ ദസബലസ്സ ധമ്മധജഭൂതേ മഹാബോധിമ്ഹി അനുളാ ദേവീ പഞ്ചഹി കഞ്ഞാസതേഹി പഞ്ചഹി ച അന്തേപുരികാസതേഹീതി മാതുഗാമസഹസ്സേന സദ്ധിം സങ്ഘമിത്തത്ഥേരിയാ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ നചിരസ്സേവ സപരിവാരാ അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി. അരിട്ഠോപി ഖോ രഞ്ഞോ ഭാഗിനേയ്യോ പഞ്ചഹി പുരിസസതേഹി സദ്ധിം ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ നചിരസ്സേവ സപരിവാരോ അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി.

അഥേകദിവസം രാജാ മഹാബോധിം വന്ദിത്വാ ഥേരേന സദ്ധിം ഥൂപാരാമം ഗച്ഛതി. തസ്സ ലോഹപാസാദട്ഠാനം സമ്പത്തസ്സ പുരിസാ പുപ്ഫാനി അഭിഹരിംസു. രാജാ ഥേരസ്സ പുപ്ഫാനി അദാസി. ഥേരോ പുപ്ഫേഹി ലോഹപാസാദട്ഠാനം പൂജേസി. പുപ്ഫേസു ഭൂമിയം പതിതമത്തേസു മഹാഭൂമിചാലോ അഹോസി. രാജാ "കസ്മാ, ഭന്തേ, ഭൂമി ചലിതാ"തി പുച്ഛി. "ഇസ്മിം, മഹാരാജ, ഓകാസേ സങ്ഘസ്സ അനാഗതേ ഉപോസഥാഗാരം ഭവിസ്സതി, തസ്സേതം പുബ്ബനിമിത്ത"ന്തി.

രാജാ പുന ഥേരേന സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ അമ്ബങ്ഗണട്ഠാനം പത്തോ. തത്ഥസ്സ വണ്ണഗന്ധസമ്പന്നം അതിമധുരരസം ഏകം അമ്ബപക്കം ആഹരിയിത്ഥ. രാജാ തം ഥേരസ്സ പരിഭോഗത്ഥായ അദാസി. ഥേരോ തത്ഥേവ പരിഭുഞ്ജിത്വാ "ഇദം ഏത്ഥേവ രോപേഥാ"തി ആഹ. രാജാ തം അമ്ബട്ഠിം ഗഹേത്വാ തത്ഥേവ രോപേത്വാ ഉദകം ആസിഞ്ചി. സഹ അമ്ബബീജരോപനേന പഥവീ അകമ്പി. രാജാ "കസ്മാ, ഭന്തേ, പഥവീ കമ്പിത്ഥാ"തി പുച്ഛി. "ഇമസ്മിം, മഹാരാജ, ഓകാസേ സങ്ഘസ്സ അനാഗതേ 'അമ്ബങ്ഗണം' നാമ സന്നിപാതട്ഠാനം ഭവിസ്സതി, തസ്സേതം പുബ്ബനിമിത്ത"ന്തി.

രാജാ തത്ഥ അട്ഠ പുപ്ഫമുട്ഠിയോ ഓകിരിത്വാ വന്ദിത്വാ പുന ഥേരേന സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ മഹാചേതിയട്ഠാനം പത്തോ. തത്ഥസ്സ പുരിസാ ചമ്പകപുപ്ഫാനി അഭിഹരിംസു. താനി രാജാ ഥേരസ്സ അദാസി. ഥേരോ മഹാചേതിയട്ഠാനം പുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ വന്ദി. താവദേവ മഹാപഥവീ സങ്കമ്പി. രാജാ "കസ്മാ, ഭന്തേ, പഥവീ കമ്പിത്ഥാ"തി പുച്ഛി. "ഇമസ്മിം, മഹാരാജ, ഓകാസേ അനാഗതേ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ അസദിസോ മഹാഥൂപോ ഭവിസ്സതി, തസ്സേതം പുബ്ബനിമിത്ത"ന്തി. "അഹമേവ കരോമി, ഭന്തേ"തി. "അലം, മഹാരാജ, തുമ്ഹാകം അഞ്ഞം ബഹുകമ്മം അത്ഥി, തുമ്ഹാകം പന നത്താ ദുട്ഠഗാമണീ അഭയോ നാമ കാരേസ്സതീ"തി. അഥ രാജാ "സചേ, ഭന്തേ, മയ്ഹം നത്താ കരിസ്സതി, കതംയേവ മയാ"തി ദ്വാദസഹത്ഥം പാസാണത്ഥമ്ഭം ആഹരാപേത്വാ "ദേവാനമ്പിയതിസ്സസ്സ രഞ്ഞോ നത്താ ദുട്ഠഗാമണീ അഭയോ നാമ ഇമസ്മിം പദേസേ ഥൂപം കരോതൂ"തി അക്ഖരാനി ലിഖാപേത്വാ പതിട്ഠാപേത്വാ വന്ദിത്വാ ഥേരം പുച്ഛി - "പതിട്ഠിതം നു ഖോ, ഭന്തേ, തമ്ബപണ്ണിദീപേ സാസന"ന്തി? "പതിട്ഠിതം, മഹാരാജ, സാസനം; മൂലാനി പനസ്സ ന താവ ഓതരന്തീ"തി. "കദാ പന, ഭന്തേ മൂലാനി ഓതിണ്ണാനി നാമ ഭവിസ്സന്തീ"തി? "യദാ, മഹാരാജ, തമ്ബപണ്ണിദീപകാനം മാതാപിതൂനം തമ്ബപണ്ണിദീപേ ജാതോ ദാരകോ തമ്ബപണ്ണിദീപേ പബ്ബജിത്വാ തമ്ബപണ്ണിദീപമ്ഹിയേവ വിനയം ഉഗ്ഗഹേത്വാ തമ്ബപണ്ണിദീപേ വാചേസ്സതി, തദാ സാസനസ്സ മൂലാനി ഓതിണ്ണാനി നാമ ഭവിസ്സന്തീ"തി. "അത്ഥി പന, ഭന്തേ, ഏദിസോ ഭിക്ഖൂ"തി? "അത്ഥി, മഹാരാജ, മഹാഅരിട്ഠോ ഭിക്ഖു പടിബലോ ഏതസ്മിം കമ്മേ"തി. "മയാ ഏത്ഥ, ഭന്തേ, കിം കത്തബ്ബ"ന്തി? "മണ്ഡപം, മഹാരാജ, കാതും വട്ടതീ"തി. "സാധു, ഭന്തേ"തി രാജാ മേഘവണ്ണാഭയസ്സ അമച്ചസ്സ പരിവേണട്ഠാനേ

മഹാസങ്ഗീതികാലേ അജാതസത്തുമഹാരാജേന കതമണ്ഡപപ്പകാരം രാജാനുഭാവേന മണ്ഡപം കാരേത്വാ സബ്ബതാളാവചരേ സകസകസിപ്പേസു പയോജേത്വാ "സാസനസ്സ മൂലാനി ഓതരന്താനി പസ്സിസ്സാമീ"തി അനേകപുരിസസഹസ്സപരിവുതോ ഥൂപാരാമം അനുപ്പത്തോ.

തേന ഖോ പന സമയേന ഥൂപാരാമേ അട്ഠസട്ഠി ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി സന്നിപതിംസു. മഹാമഹിന്ദത്ഥേരസ്സ ആസനം ദക്ഖിണാഭിമുഖം പഞ്ഞത്തം ഹോതി. മഹാഅരിട്ഠത്ഥേരസ്സ ധമ്മാസനം ഉത്തരാഭിമുഖം പഞ്ഞത്തം ഹോതി. അഥ ഖോ മഹാഅരിട്ഠത്ഥേരോ മഹിന്ദത്ഥേരേന അജ്ഝിട്ഠോ അത്തനോ അനുരൂപേന പത്താനുക്കമേന ധമ്മാസനേ നിസീദി. മഹിന്ദത്ഥേരപമുഖാ അട്ഠസട്ഠി മഹാഥേരാ ധമ്മാസനം പരിവാരേത്വാ നിസീദിംസു. രഞ്ഞോപി കനിട്ഠഭാതാ മത്താഭയത്ഥേരോ നാമ "ധുരഗ്ഗാഹോ ഹുത്വാ വിനയം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം മഹാഅരിട്ഠത്ഥേരസ്സ ധമ്മാസനമേവ പരിവാരേത്വാ നിസീദി. അവസേസാപി ഭിക്ഖൂ സരാജികാ ച പരിസാ അത്തനോ അത്തനോ പത്താസനേ നിസീദിംസു.

അഥായസ്മാ മഹാഅരിട്ഠത്ഥേരോ തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം വിഹരതി നളേരുപുചിമന്ദമൂലേതി വിനയനിദാനം അഭാസി. ഭാസിതേ ച പനായസ്മതാ അരിട്ഠത്ഥേരേന വിനയനിദാനേ ആകാസം മഹാവിരവം രവി. അകാലവിജ്ജുലതാ നിച്ഛരിംസു. ദേവതാ സാധുകാരം അദംസു. മഹാപഥവീ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ സങ്കമ്പി. ഏവം അനേകേസു പാടിഹാരിയേസു വത്തമാനേസു ആയസ്മാ അരിട്ഠത്ഥേരോ മഹാമഹിന്ദപമുഖേഹി അട്ഠസട്ഠിയാ പച്ചേകഗണീഹി ഖീണാസവമഹാഥേരേഹി തദഞ്ഞേഹി ച അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസഹസ്സേഹി പരിവുതോ പഠമകത്തികപവാരണാദിവസേ ഥൂപാരാമവിഹാരമജ്ഝേ സത്ഥു കരുണാഗുണദീപകം ഭഗവതോ അനുസിട്ഠികരാനം കായകമ്മവചീകമ്മവിപ്ഫന്ദിതവിനയനം വിനയപിടകം പകാസേസി. പകാസേത്വാ ച യാവതായുകം തിട്ഠമാനോ ബഹൂനം വാചേത്വാ ബഹൂനം ഹദയേ പതിട്ഠാപേത്വാ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായി. തേപി ഖോ മഹാമഹിന്ദപ്പമുഖാ തസ്മിം സമാഗമേ -

"അട്ഠസട്ഠി മഹാഥേരാ, ധുരഗ്ഗാഹാ സമാഗതാ;
പച്ചേകഗണിനോ സബ്ബേ, ധമ്മരാജസ്സ സാവകാ.

"ഖീണാസവാ വസിപ്പത്താ, തേവിജ്ജാ ഇദ്ധികോവിദാ;
ഉത്തമത്ഥമഭിഞ്ഞായ, അനുസാസിംസു രാജിനോ.

"ആലോകം ദസ്സയിത്വാന, ഓഭാസേത്വാ മഹിം ഇമം;
ജലിത്വാ അഗ്ഗിക്ഖന്ധാവ, നിബ്ബായിംസു മഹേസയോ".

തേസം പരിനിബ്ബാനതോ അപരഭാഗേ അഞ്ഞേപി തേസം ഥേരാനം അന്തേവാസികാ തിസ്സദത്തകാളസുമന-ദീഘസുമനാദയോ ച മഹാഅരിട്ഠത്ഥേരസ്സ അന്തേവാസികാ, അന്തേവാസികാനം അന്തേവാസികാ ചാതി ഏവം പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരാ ആചരിയപരമ്പരാ ഇമം വിനയപിടകം യാവജ്ജതനാ ആനേസും. തേന വുത്തം -

"തതിയസങ്ഗഹതോ പന ഉദ്ധം ഇമം ദീപം മഹിന്ദാദീഹി ആഭതം, മഹിന്ദതോ ഉഗ്ഗഹേത്വാ കഞ്ചി കാലം അരിട്ഠത്ഥേരാദീഹി ആഭതം, തതോ യാവജ്ജതനാ തേസംയേവ അന്തേവാസികപരമ്പരഭൂതായ ആചരിയപരമ്പരായ ആഭത"ന്തി.

കത്ഥ പതിട്ഠിതന്തി? യേസം പാളിതോ ച അത്ഥതോ ച അനൂനം വത്തതി, മണിഘടേ പക്ഖിത്തതേലമിവ ഈസകമ്പി ന പഗ്ഘരതി, ഏവരൂപേസു അധിമത്തസതി-ഗതി-ധിതി-മന്തേസു ലജ്ജീസു കുക്കുച്ചകേസു സിക്ഖാകാമേസു പുഗ്ഗലേസു പതിട്ഠിതന്തി വേദിതബ്ബം. തസ്മാ വിനയപതിട്ഠാപനത്ഥം വിനയപരിയത്തിയാ ആനിസംസം സല്ലക്ഖേത്വാ സിക്ഖാകാമേന ഭിക്ഖുനാ വിനയോ പരിയാപുണിതബ്ബോ.

തത്രായം **വിനയപരിയത്തിയാ ആനിസംസോ** - വിനയപരിയത്തികുസലോ ഹി പുഗ്ഗലോ സാസനേ പടിലദ്ധസദ്ധാനം കുലപുത്താനം മാതാപിതുട്ഠാനിയോ ഹോതി, തദായത്താ ഹി നേസം പബ്ബജ്ജാ ഉപസമ്പദാ വത്താനുവത്തപടിപത്തി ആചാരഗോചരകുസലതാ. അപി ചസ്സ വിനയപരിയത്തിം നിസ്സായ അത്തനോ സീലക്ഖന്ധോ സുഗുത്തോ ഹോതി സുരക്ഖിതോ; കുക്കുച്ചപകതാനം ഭിക്ഖൂനം പടിസരണം ഹോതി; വിസാരദോ സങ്ഘമജ്ഝേ വോഹരതി; പച്ചത്ഥികേ സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗണ്ഹാതി; സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ പടിപന്നോ ഹോതി. തേനാഹ ഭഗവാ - "പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, ആനിസംസാ വിനയധരേ പുഗ്ഗലേ; അത്തനോ സീലക്ഖന്ധോ സുഗുത്തോ ഹോതി സുരക്ഖിതോ...പേ॰... സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ പടിപന്നോ ഹോതീ"തി (പരി॰ ൩൨൫).

യേ ചാപി സംവരമൂലകാ കുസലാ ധമ്മാ വുത്താ ഭഗവതാ, വിനയധരോ പുഗ്ഗലോ തേസം ദായാദോ; വിനയമൂലകത്താ തേസം ധമ്മാനം. വുത്തമ്പി ഹേതം ഭഗവതാ - "വിനയോ സംവരത്ഥായ, സംവരോ അവിപ്പടിസാരത്ഥായ, അവിപ്പടിസാരോ പാമോജ്ജത്ഥായ, പാമോജ്ജം പീതത്ഥായ, പീതി പസ്സദ്ധത്ഥായ, പസ്സദ്ധി സുഖത്ഥായ, സുഖം സമാധത്ഥായ, സമാധി യഥാഭൂതഞാണദസ്സനത്ഥായ, യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം നിബ്ബിദത്ഥായ, നിബ്ബിദാ വിരാഗത്ഥായ, വിരാഗോ വിമുത്തത്ഥായ , വിമുത്തി വിമുത്തിഞാണദസ്സനത്ഥായ, വിമുത്തിഞാണദസ്സനം അനുപാദാപരിനിബ്ബാനത്ഥായ. ഏതദത്ഥാ കഥാ, ഏതദത്ഥാ മന്തനാ, ഏതദത്ഥാ ഉപനിസാ, ഏതദത്ഥം സോതാവധാനം - യദിദം അനുപാദാചിത്തസ്സ വിമോക്ഖോ"തി (പരി॰ ൩൬൬). തസ്മാ വിനയപരിയത്തിയാ ആയോഗോ കരണീയോതി.

ഏത്താവതാ ച യാ സാ വിനയസംവണ്ണനത്ഥം മാതികാ ഠപിതാ തത്ഥ -

"വുത്തം യേന യദാ യസ്മാ, ധാരിതം യേന ചാഭതം;
യത്ഥപ്പതിട്ഠിതം ചേതമേതം, വത്വാ വിധിം തതോ"തി.

ഇമിസ്സാ താവ ഗാഥായ അത്ഥോ പകാസിതോ വിനയസ്സ ച ബാഹിരനിദാനവണ്ണനാ യഥാധിപ്പായം സംവണ്ണിതാ ഹോതീതി.

തതിയസങ്ഗീതികഥാ നിട്ഠിതാ.

ബാഹിരനിദാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

വേരഞ്ജകണ്ഡവണ്ണനാ

൧. ഇദാനി

“തേനാതിആദിപാഠസ്സ, അത്ഥം നാനപ്പകാരതോ;
ദസ്സയന്തോ കരിസ്സാമി, വിനയസ്സത്ഥവണ്ണന”ന്തി.

വുത്തത്താ **തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ**തിആദീനം അത്ഥവണ്ണനം കരിസ്സാമി. സേയ്യഥിദം - **തേനാ**തി അനിയമനിദ്ദേസവചനം. തസ്സ സരൂപേന അവുത്തേനപി അപരഭാഗേ അത്ഥതോ സിദ്ധേന യേനാതി ഇമിനാ വചനേന പടിനിദ്ദേസോ കാതബ്ബോ. അപരഭാഗേ ഹി വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനഹേതുഭൂതോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പരിവിതക്കോ സിദ്ധോ. തസ്മാ യേന സമയേന സോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി, തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം വിഹരതീതി ഏവമേത്ഥ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. അയഞ്ഹി സബ്ബസ്മിമ്പി വിനയേ യുത്തി, യദിദം യത്ഥ യത്ഥ “തേനാ”തി വുച്ചതി തത്ഥ തത്ഥ പുബ്ബേ വാ പച്ഛാ വാ അത്ഥതോ സിദ്ധേന “യേനാ”തി ഇമിനാ വചനേന പടിനിദ്ദേസോ കാതബ്ബോതി.

തത്രിദം മുഖമത്തനിദസ്സനം - “തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമി, യേന സുദിന്നോ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവി; യസ്മാ പടിസേവി, തസ്മാ പഞ്ഞപേസ്സാമീ”തി വുത്തം ഹോതി. ഏവം താവ പുബ്ബേ അത്ഥതോ സിദ്ധേന യേനാതി ഇമിനാ വചനേന പടിനിദ്ദേസോ യുജ്ജതി. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി, യേന സമയേന ധനിയോ കുമ്ഭകാരപുത്തോ രഞ്ഞോ ദാരൂനി അദിന്നം ആദിയീതി ഏവം പച്ഛാ അത്ഥതോ സിദ്ധേന യേനാതി ഇമിനാ വചനേന പടിനിദ്ദേസോ യുജ്ജതീതി വുത്തോ തേനാതി വചനസ്സ അത്ഥോ. **സമയേനാ**തി ഏത്ഥ പന സമയസദ്ദോ താവ -

സമവായേ ഖണേ കാലേ, സമൂഹേ ഹേതു-ദിട്ഠിസു;
പടിലാഭേ പഹാനേ ച, പടിവേധേ ച ദിസ്സതി.

തഥാ ഹിസ്സ - “അപ്പേവ നാമ സ്വേപി ഉപസങ്കമേയ്യാമ കാലഞ്ച സമയഞ്ച ഉപാദായാ”തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൪൪൭) ഏവമാദീസു സമവായോ അത്ഥോ. “ഏകോവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖണോ ച സമയോ ച ബ്രഹ്മചരിയവാസായാ”തി (അ॰ നി॰ ൮.൨൯) ഏവമാദീസു ഖണോ. “ഉണ്ഹസമയോ പരിളാഹസമയോ”തി (പാചി॰ ൩൫൮) ഏവമാദീസു കാലോ. “മഹാസമയോ പവനസ്മി”ന്തി ഏവമാദീസു സമൂഹോ. “സമയോപി ഖോ തേ, ഭദ്ദാലി, അപ്പടിവിദ്ധോ അഹോസി - ‘ഭഗവാ ഖോ സാവത്ഥിയം വിഹരതി, ഭഗവാപി മം ജാനിസ്സതി - ഭദ്ദാലി നാമ ഭിക്ഖു സത്ഥുസാസനേ സിക്ഖായ അപരിപൂരകാരീ’തി അയമ്പി ഖോ തേ, ഭദ്ദാലി, സമയോ അപ്പടിവിദ്ധോ അഹോസീ”തി (മ॰ നി॰ ൨.൧൩൫) ഏവമാദീസു ഹേതു. “തേന ഖോ പന സമയേന ഉഗ്ഗഹമാനോ പരിബ്ബാജകോ സമണമുണ്ഡികാപുത്തോ സമയപ്പവാദകേ തിന്ദുകാചീരേ ഏകസാലകേ മല്ലികായ ആരാമേ പടിവസതീ”തി (മ॰ നി॰ ൨.൨൬൦) ഏവമാദീസു ദിട്ഠി.

“ദിട്ഠേ ധമ്മേ ച യോ അത്ഥോ, യോ ചത്ഥോ സമ്പരായികോ;

അത്ഥാഭിസമയാ ധീരോ, പണ്ഡിതോതി പവുച്ചതീ''തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൯);

ഏവമാദീസു പടിലാഭോ. ''സമ്മാ മാനാഭിസമയാ അന്തമകാസി ദുക്ഖസ്സാ''തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൮) ഏവമാദീസു പഹാനം. ''ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠോ സങ്ഖതട്ഠോ സന്താപട്ഠോ വിപരിണാമട്ഠോ അഭിസമയട്ഠോ''തി (പടി॰ മ॰ ൨.൮) ഏവമാദീസു പടിവേധോ അത്ഥോ. ഇധ പനസ്സ കാലോ അത്ഥോ. തസ്മാ യേന കാലേന ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനഹേതുഭൂതോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി, തേന കാലേനാതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

ഏത്ഥാഹ - ''അഥ കസ്മാ യഥാ സുത്തന്തേ 'ഏകം സമയ'ന്തി ഉപയോഗവചനേന നിദ്ദേസോ കതോ, അഭിധമ്മേ ച 'യസ്മിം സമയേ കാമാവചര'ന്തി ഭുമ്മവചനേന, തഥാ അകത്വാ ഇധ 'തേന സമയേനാ'തി കരണവചനേന നിദ്ദേസോ കതോ''തി? തത്ഥ തഥാ, ഇധ ച അഞ്ഞഥാ അത്ഥസമ്ഭവതോ. കഥം? സുത്തന്തേ താവ അച്ചന്തസംയോഗത്ഥോ സമ്ഭവതി. യഞ്ഹി സമയം ഭഗവാ ബ്രഹ്മജാലാദീനി സുത്തന്താനി ദേസേസി, അച്ചന്തമേവ തം സമയം കരുണാവിഹാരേന വിഹാസി; തസ്മാ തദത്ഥജോതനത്ഥം തത്ഥ ഉപയോഗനിദ്ദേസോ കതോ. അഭിധമ്മേ ച അധികരണത്ഥോ ഭാവേനഭാവലക്ഖണത്ഥോ ച സമ്ഭവതി. അധികരണഞ്ഹി കാലത്ഥോ സമൂഹത്ഥോ ച സമയോ, തത്ഥ വുത്താനം ഫസ്സാദിധമ്മാനം ഖണസമവായഹേതുസങ്ഖാതസ്സ ച സമയസ്സ ഭാവേന തേസം ഭാവോ ലക്ഖിയതി. തസ്മാ തദത്ഥജോതനത്ഥം തത്ഥ ഭുമ്മവചനേന നിദ്ദേസോ കതോ. ഇധ പന ഹേതുഅത്ഥോ കരണത്ഥോ ച സമ്ഭവതി. യോ ഹി സോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിസമയോ സാരിപുത്താദീഹിപി ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യോ, തേന സമയേന ഹേതുഭൂതേന കരണഭൂതേന ച സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞാപയന്തോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിഹേതുഞ്ച അപേക്ഖമാനോ ഭഗവാ തത്ഥ തത്ഥ വിഹാസി; തസ്മാ തദത്ഥജോതനത്ഥം ഇധ കരണവചനേന നിദ്ദേസോ കതോതി വേദിതബ്ബോ. ഹോതി ചേത്ഥ -

''ഉപയോഗേന ഭുമ്മേന, തം തം അത്ഥമപേക്ഖിയ;
അഞ്ഞത്ര സമയോ വുത്തോ, കരണേനേവ സോ ഇധാ''തി.

പോരാണാ പന വണ്ണയന്തി - 'ഏകം സമയ'ന്തി വാ 'യസ്മിം സമയേ'തി വാ 'തേന സമയേനാ'തി വാ അഭിലാപമത്തഭേദോ ഏസ, സബ്ബത്ഥ ഭുമ്മമേവ അത്ഥോ''തി. തസ്മാ തേസം ലദ്ധിയാ ''തേന സമയേനാ''തി വുത്തേപി ''തസ്മിം സമയേ''തി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ബുദ്ധോ ഭഗവാതി ഇമേസം പദാനം പരതോ അത്ഥം വണ്ണയിസ്സാമ. **വേരഞ്ജായം വിഹരതീ**തി ഏത്ഥ പന **വേരഞ്ജാ**തി അഞ്ഞതരസ്സ നഗരസ്സേതം അധിവചനം, തസ്സം വേരഞ്ജായം; സമീപത്ഥേ ഭുമ്മവചനം. **വിഹരതീ**തി അവിസേസേന ഇരിയാപഥദിബ്ബബ്രഹ്മഅരിയവിഹാരേസു അഞ്ഞതരവിഹാരസമങ്ഗീപരിദീപനമേതം, ഇധ പന ഠാനഗമനനിസജ്ജാസയനപ്പഭേദേസുഇരിയാപഥേസു അഞ്ഞതരഇരിയാപഥസമായോഗപരിദീപനം, തേന ഠിതോപി ഗച്ഛന്തോപി നിസിന്നോപി സയാനോപി ഭഗവാ വിഹരതിച്ചേവ വേദിതബ്ബോ. സോ ഹി

ഏകം ഇരിയാപഥബാധനം അഞ്ഞേന ഇരിയാപഥേന വിച്ഛിന്ദിത്വാ അപരിപതന്തം അത്തഭാവം ഹരതി പവത്തേതി, തസ്മാ "വിഹരതീ"തി വുച്ചതി.

നളേരുപുചിമന്ദമൂലേതി ഏത്ഥ **നളേരു** നാമ യക്ഖോ, **പുചിമന്ദോ**തി നിമ്ബരുക്ഖോ, **മൂല**ന്തി സമീപം. അയഞ്ഹി മൂലസദ്ദോ "മൂലാനി ഉദ്ധരേയ്യ അന്തമസോ ഉസീരനാളിമത്താനിപീ"തി (അം॰ നി॰ ൪.൧൯൫) -ആദീസു മൂലമൂലേ ദിസ്സതി. "ലോഭോ അകുസലമൂല"ന്തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൦൫) -ആദീസു അസാധാരണഹേതുമ്ഹി. "യാവ മജ്ഝന്ഹികേ കാലേ ഛായാ ഫരതി, നിവാതേ പണ്ണാനി പതന്തി, ഏത്താവതാ രുക്ഖമൂല"ന്തിആദീസു സമീപേ. ഇധ പന സമീപേ അധിപ്പേതോ, തസ്മാ നളേരുയക്ഖേന അധിഗ്ഗഹിതസ്സ പുചിമന്ദസ്സ സമീപേതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. സോ കിര പുചിമന്ദോ രമണീയോ പാസാദികോ അനേകേസം രുക്ഖാനം ആധിപച്ചം വിയ കുരുമാനോ തസ്സ നഗരസ്സ അവിദൂരേ ഗമനാഗമനസമ്പന്നേ ഠാനേ അഹോസി. അഥ ഭഗവാ വേരഞ്ജം ഗന്ത്വാ പതിരൂപേ ഠാനേ വിഹരന്തോ തസ്സ രുക്ഖസ്സ സമീപേ ഹേട്ഠാഭാഗേ വിഹാസി. തേന വുത്തം - **"വേരഞ്ജായം വിഹരതി നളേരുപുചിമന്ദമൂലേ"**തി.

തത്ഥ സിയാ യദി താവ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം വിഹരതി, "നളേരുപുചിമന്ദമൂലേ"തി ന വത്തബ്ബം, അഥ തത്ഥ വിഹരതി, "വേരഞ്ജായ"ന്തി ന വത്തബ്ബം, ന ഹി സക്കാ ഉഭയത്ഥ തേനേവ സമയേന അപുബ്ബം അചരിമം വിഹരിതുന്തി? ന ഖോ പനേതം ഏവം ദട്ഠബ്ബം, നനു അവോചുമ്ഹ "സമീപത്ഥേ ഭുമ്മവചന"ന്തി. തസ്മാ യഥാ ഗങ്ഗായമുനാദീനം സമീപേ ഗോയൂഥാനി ചരന്താനി "ഗങ്ഗായ ചരന്തി, യമുനായ ചരന്തീ"തി വുച്ചന്തി; ഏവമിധാപി യദിദം വേരഞ്ജായ സമീപേ നളേരുപുചിമന്ദമൂലം തത്ഥ വിഹരന്തോ വുച്ചതി "വേരഞ്ജായം വിഹരതി നളേരുപുചിമന്ദമൂലേ"തി. ഗോചരഗാമനിദസ്സനത്ഥം ഹിസ്സ വേരഞ്ജാവചനം. പബ്ബജിതാനുരൂപനിവാസനട്ഠാനനിദസ്സനത്ഥം നളേരുപുചിമന്ദമൂലവചനം.

തത്ഥ വേരഞ്ജാകിത്തനേന ആയസ്മാ ഉപാലിത്ഥേരോ ഭഗവതോ ഗഹട്ഠാനുഗ്ഗഹകരണം ദസ്സേതി, നളേരുപുചിമന്ദമൂലകിത്തനേന പബ്ബജിതാനുഗ്ഗഹകരണം, തഥാ പുരിമേന പച്ചയഗ്ഗഹണതോ അത്തകിലമഥാനുയോഗവിവജ്ജനം, പച്ഛിമേന വത്ഥുകാമപ്പഹാനതോ കാമസുഖല്ലികാനുയോഗവിവജ്ജനുപായദസ്സനം; പുരിമേന ച ധമ്മദേസനാഭിയോഗം, പച്ഛിമേന വിവേകാധിമുത്തിം; പുരിമേന കരുണായ ഉപഗമനം , പച്ഛിമേന പഞ്ഞായ അപഗമനം; പുരിമേന സത്താനം ഹിതസുഖനിപ്ഫാദനാധിമുത്തതം, പച്ഛിമേന പരഹിതസുഖകരണേ നിരുപലേപനം; പുരിമേന ധമ്മികസുഖാപരിച്ചാഗനിമിത്തം ഫാസുവിഹാരം, പച്ഛിമേന ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാനുയോഗനിമിത്തം; പുരിമേന മനുസ്സാനം ഉപകാരബഹുലതം, പച്ഛിമേന ദേവതാനം; പുരിമേന ലോകേ ജാതസ്സ ലോകേ സംവഡ്ഢഭാവം, പച്ഛിമേന ലോകേന അനുപലിത്തതം; പുരിമേന "ഏകപുഗ്ഗലോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകേ ഉപ്പജ്ജമാനോ ഉപ്പജ്ജതി ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമോ ഏകപുഗ്ഗലോ? തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി (അം॰ നി॰ ൧.൧൭൦) വചനതോ യദത്ഥം ഭഗവാ ഉപ്പന്നോ

തദത്ഥപരിനിപ്ഫാദനം, പച്ഛിമേന യത്ഥ ഉപ്പന്നോ തദനുരൂപവിഹാരം. ഭഗവാ ഹി പഠമം ലുമ്ബിനീവനേ, ദുതിയം ബോധിമണ്ഡേതി ലോകിയലോകുത്തരായ ഉപ്പത്തിയാ വനേയേവ ഉപ്പന്നോ, തേനസ്സ വനേയേവ വിഹാരം ദസ്സേതീതി ഏവമാദിനാ നയേനേത്ഥ അത്ഥയോജനാ വേദിതബ്ബാ.

മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിന്തി ഏത്ഥ **മഹതാ**തി ഗുണമഹത്തേനപി മഹതാ; സങ്ഖ്യാമഹത്തേനപി, സോ ഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഗുണേഹിപി മഹാ അഹോസി, യസ്മാ യോ തത്ഥ പച്ഛിമകോ സോ സോതാപന്നോ; സങ്ഖ്യായപി മഹാ പഞ്ചസതസങ്ഖ്യത്താ. ഭിക്ഖൂനം സങ്ഘേന **ഭിക്ഖുസങ്ഘേന;** ദിട്ഠിസീലസാമഞ്ഞസങ്ഖാതസങ്ഘാതേന സമണഗണേനാതി അത്ഥോ. **സദ്ധി**ന്തി ഏകതോ. **പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹീ**തി പഞ്ച മത്താ ഏതേസന്തി **പഞ്ചമത്താനി**. മത്താതി പമാണം വുച്ചതി. തസ്മാ യഥാ ''ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ''തി വുത്തേ ഭോജനേ മത്തം ജാനാതി, പമാണം ജാനാതീതി അത്ഥോ ഹോതി; ഏവമിധാപി തേസം ഭിക്ഖുസതാനം പഞ്ച മത്താ പഞ്ചപ്പമാണന്തി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഭിക്ഖൂനം സതാനി **ഭിക്ഖുസതാനി,** തേഹി പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി. ഏതേന യം വുത്തം - ''മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധി''ന്തി, ഏത്ഥ തസ്സ മഹതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സങ്ഖ്യാമഹത്തം ദസ്സിതം ഹോതി. പരതോ പനസ്സ ''നിരബ്ബുദോ ഹി, സാരിപുത്ത ഭിക്ഖുസങ്ഘോ നിരാദീനവോ അപഗതകാളകോ സുദ്ധോ സാരേ പതിട്ഠിതോ. ഇമേസഞ്ഹി, സാരിപുത്ത, പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം യോ പച്ഛിമകോ സോ സോതാപന്നോ''തി വചനേന ഗുണമഹത്തം ആവിഭവിസ്സതി.

അസ്സോസി ഖോ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോതി **അസ്സോസീ**തി സുണി ഉപലഭി, സോതദ്വാരസമ്പത്തവചനനിഗ്ഘോസാനുസാരേന അഞ്ഞാസി. **ഖോ**തി പദപൂരണമത്തേ അവധാരണത്ഥേ വാ നിപാതോ. തത്ഥ അവധാരണത്ഥേന അസ്സോസി ഏവ, നാസ്സ കോചി സവനന്തരായോ അഹോസീതി അയമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. പദപൂരണേന പന ബ്യഞ്ജനസിലിട്ഠതാമത്തമേവ. വേരഞ്ജായം ജാതോ, വേരഞ്ജായം ഭവോ, വേരഞ്ജാ വാ അസ്സ നിവാസോതി **വേരഞ്ജോ**. മാതാപിതൂഹി കതനാമവസേന പനായം ''ഉദയോ''തി വുച്ചതി. ബ്രഹ്മം അണതീതി **ബ്രാഹ്മണോ,** മന്തേ സജ്ഝായതീതി അത്ഥോ. ഇദമേവ ഹി ജാതിബ്രാഹ്മണാനം നിരുത്തിവചനം. അരിയാ പന ബാഹിതപാപത്താ ''ബ്രാഹ്മണാ''തി വുച്ചന്തി.

ഇദാനി യമത്ഥം വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ അസ്സോസി, തം പകാസേന്തോ **സമണോ ഖലു ഭോ ഗോതമോ**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സമിതപാപത്താ **സമണോ**തി വേദിതബ്ബോ. വുത്തം ഹേതം - ''ബാഹിതപാപോതി ബ്രാഹ്മണോ (ധ॰ പ॰ ൩൮൮), സമിതപാപത്താ സമണോതി വുച്ചതീ''തി (ധ॰ പ॰ ൨൬൫). ഭഗവാ ച അനുത്തരേന അരിയമഗ്ഗേന സമിതപാപോ, തേനസ്സ യഥാഭുച്ചഗുണാധിഗതമേതം നാമം യദിദം സമണോതി. **ഖലൂ**തി അനുസ്സവനത്ഥേ നിപാതോ. **ഭോ**തി ബ്രാഹ്മണജാതികാനം ജാതിസമുദാഗതം ആലപനമത്തം. വുത്തമ്പി ഹേതം -

''ഭോവാദീ നാമസോ ഹോതി, സചേ ഹോതി സകിഞ്ചനോ''തി. (ധ॰ പ॰ ൩൯൬; സു॰ നി॰ ൬൨൫). **ഗോതമോ**തി ഭഗവന്തം ഗോത്തവസേന പരികിത്തേതി, തസ്മാ ''സമണോ ഖലു ഭോ ഗോതമോ''തി ഏത്ഥ സമണോ കിര ഭോ ഗോതമഗോത്തോതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **സക്യപുത്തോ**തി ഇദം പന ഭഗവതോ ഉച്ചാകുലപരിദീപനം. **സക്യകുലാ പബ്ബജിതോ**തി

സദ്ധാപബ്ബജിതഭാവപരിദീപനം, കേനചി പാരിജുഞ്ഞേന അനഭിഭൂതോ അപരിക്ഖീണംയേവ, തം കുലം പഹായ സദ്ധായ പബ്ബജിതോതി വുത്തം ഹോതി. തതോ പരം വുത്തത്ഥമേവ. **തം ഖോ പനാ**തി ഇത്ഥമ്ഭൂതാഖ്യാനത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, തസ്സ ഖോ പന ഭോതോ ഗോതമസ്സാതി അത്ഥോ. **കല്യാണോ**തി കല്യാണഗുണസമന്നാഗതോ; സേട്ഠോതി വുത്തം ഹോതി. **കിത്തിസദ്ദോ**തി കിത്തി ഏവ, ഥുതിഘോസോ വാ.

ഇതിപി സോ ഭഗവാതിആദീസു പന അയം താവ യോജനാ - സോ ഭഗവാ ഇതിപി അരഹം, ഇതിപി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ...പേ॰... ഇതിപി ഭഗവാതി ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച കാരണേനാതി വുത്തം ഹോതി.

ഇദാനി വിനയധരാനം സുത്തന്തനയകോസല്ലത്ഥം വിനയസംവണ്ണനാരമ്ഭേ ബുദ്ധഗുണപടിസംയുത്തായ ധമ്മിയാ കഥായ ചിത്തസമ്പഹംസനത്ഥഞ്ച ഏതേസം പദാനം വിത്ഥാരനയേന വണ്ണനം കരിസ്സാമി. തസ്മാ യം വുത്തം - ''സോ ഭഗവാ ഇതിപി അരഹ''ന്തിആദി; തത്ഥ ആരകത്താ, അരീനം അരാനഞ്ച ഹതത്താ, പച്ചയാദീനം അരഹത്താ, പാപകരണേ രഹാഭാവാതി ഇമേഹി താവ കാരണേഹി സോ ഭഗവാ അരഹന്തി വേദിതബ്ബോ. ആരകാ ഹി സോ സബ്ബകിലേസേഹി സുവിദൂരവിദൂരേ ഠിതോ, മഗ്ഗേന സവാസനാനം കിലേസാനം വിദ്ധംസിതത്താതി ആരകത്താ **അരഹം;** തേ ചാനേന കിലേസാരയോ മഗ്ഗേന ഹതാതി അരീനം ഹതത്താപി **അരഹം**. യഞ്ചേതം അവിജ്ജാഭവതണ്ഹാമയനാഭിപുഞ്ഞാദിഅഭിസങ്ഖാരാരം ജരാമരണനേമി ആസവസമുദയമയേന അക്ഖേന വിജ്ഝിത്വാ തിഭവരഥേ സമായോജിതം അനാദികാലപ്പവത്തം സംസാരചക്കം, തസ്സാനേന ബോധിമണ്ഡേ വീരിയപാദേഹി സീലപഥവിയം പതിട്ഠായ സദ്ധാഹത്ഥേന കമ്മക്ഖയകരം ഞാണഫരസും ഗഹേത്വാ സബ്ബേ അരാ ഹതാതി അരാനം ഹതത്താപി **അരഹം**.

അഥ വാ സംസാരചക്കന്തി അനമതഗ്ഗസംസാരവട്ടം വുച്ചതി, തസ്സ ച അവിജ്ജാ നാഭി, മൂലത്താ; ജരാമരണം നേമി, പരിയോസാനത്താ; സേസാ ദസ ധമ്മാ അരാ, അവിജ്ജാമൂലകത്താ ജരാമരണപരിയന്തത്താ ച. തത്ഥ ദുക്ഖാദീസു അഞ്ഞാണം അവിജ്ജാ, കാമഭവേ ച അവിജ്ജാ കാമഭവേ സങ്ഖാരാനം പച്ചയോ ഹോതി. രൂപഭവേ അവിജ്ജാ രൂപഭവേ സങ്ഖാരാനം പച്ചയോ ഹോതി. അരൂപഭവേ അവിജ്ജാ അരൂപഭവേ സങ്ഖാരാനം പച്ചയോ ഹോതി. കാമഭവേ സങ്ഖാരാ കാമഭവേ പടിസന്ധിവിഞ്ഞാണസ്സ പച്ചയാ ഹോന്തി. ഏസ നയോ ഇതരേസു. കാമഭവേ പടിസന്ധിവിഞ്ഞാണം കാമഭവേ നാമരൂപസ്സ പച്ചയോ ഹോതി, തഥാ രൂപഭവേ. അരൂപഭവേ നാമസ്സേവ പച്ചയോ ഹോതി. കാമഭവേ നാമരൂപം കാമഭവേ സളായതനസ്സ പച്ചയോ ഹോതി. രൂപഭവേ നാമരൂപം രൂപഭവേ തിണ്ണം ആയതനാനം പച്ചയോ ഹോതി. അരൂപഭവേ നാമം അരൂപഭവേ ഏകസ്സായതനസ്സ പച്ചയോ ഹോതി. കാമഭവേ സളായതനം കാമഭവേ ഛബ്ബിധസ്സ ഫസ്സസ്സ പച്ചയോ ഹോതി. രൂപഭവേ തീണി ആയതനാനി രൂപഭവേ തിണ്ണം ഫസ്സാനം; അരൂപഭവേ ഏകമായതനം അരൂപഭവേ ഏകസ്സ ഫസ്സസ്സ പച്ചയോ ഹോതി. കാമഭവേ ഛ ഫസ്സാ കാമഭവേ ഛന്നം വേദനാനം പച്ചയാ ഹോന്തി. രൂപഭവേ തയോ തത്ഥേവ തിസ്സന്നം; അരൂപഭവേ ഏകോ തത്ഥേവ ഏകിസ്സാ വേദനായ പച്ചയോ ഹോതി. കാമഭവേ ഛ വേദനാ കാമഭവേ ഛന്നം തണ്ഹാകായാനം പച്ചയാ

ഹോന്തി. രൂപഭവേ തിസ്സോ തഥേവ തിണ്ണം; അരൂപഭവേ ഏകാ വേദനാ അരൂപഭവേ ഏകസ്സ തണ്ഹാകായസ്സ പച്ചയോ ഹോതി. തത്ഥ തത്ഥ സാ സാ തണ്ഹാ തസ്സ തസ്സ ഉപാദാനസ്സ പച്ചയോ; ഉപാദാനാദയോ ഭവാദീനം.

കഥം? ഇധേകച്ചോ ''കാമേ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീ''തി കാമുപാദാനപച്ചയാ കായേന ദുച്ചരിതം ചരതി, വാചായ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരതി; ദുച്ചരിതപാരിപൂരിയാ അപായേ ഉപപജ്ജതി. തത്ഥസ്സ ഉപപത്തിഹേതുഭൂതം കമ്മം കമ്മഭവോ, കമ്മനിബ്ബത്താ ഖന്ധാ ഉപപത്തിഭവോ, ഖന്ധാനം നിബ്ബത്തി ജാതി, പരിപാകോ ജരാ, ഭേദോ മരണം.

അപരോ ''സഗ്ഗസമ്പത്തിം അനുഭവിസ്സാമീ''തി തഥേവ സുചരിതം ചരതി; സുചരിതപാരിപൂരിയാ സഗ്ഗേ ഉപപജ്ജതി. തത്ഥസ്സ ഉപപത്തിഹേതുഭൂതം കമ്മം കമ്മഭവോതി സോ ഏവ നയോ.

അപരോ പന ''ബ്രഹ്മലോകസമ്പത്തിം അനുഭവിസ്സാമീ''തി കാമുപാദാനപച്ചയാ ഏവ മേത്തം ഭാവേതി, കരുണം... മുദിതം... ഉപേക്ഖം ഭാവേതി, ഭാവനാപാരിപൂരിയാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തതി. തത്ഥസ്സ നിബ്ബത്തിഹേതുഭൂതം കമ്മം കമ്മഭവോതി സോയേവ നയോ.

അപരോ ''അരൂപവഭസമ്പത്തിം അനുഭവിസ്സാമീ''തി തഥേവ ആകാസാനഞ്ചായതനാദിസമാപത്തിയോ ഭാവേതി, ഭാവനാപാരിപൂരിയാ തത്ഥ നിബ്ബത്തതി. തത്ഥസ്സ നിബ്ബത്തിഹേതുഭൂതം കമ്മം കമ്മഭവോ, കമ്മനിബ്ബത്താ ഖന്ധാ ഉപപത്തിഭവോ, ഖന്ധാനം നിബ്ബത്തി ജാതി, പരിപാകോ ജരാ, ഭേദോ മരണന്തി. ഏസ നയോ സേസുപാദാനമൂലികാസുപി യോജനാസു.

ഏവം ''അയം അവിജ്ജാ ഹേതു, സങ്ഖാരാ ഹേതുസമുപ്പന്നാ, ഉഭോപേതേ ഹേതുസമുപ്പന്നാതി പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം; അതീതമ്പി അദ്ധാനം, അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം; അവിജ്ജാ ഹേതു, സങ്ഖാരാ ഹേതുസമുപ്പന്നാ, ഉഭോപേതേ ഹേതുസമുപ്പന്നാതി പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണ''ന്തി ഏതേന നയേന സബ്ബപദാനി വിത്ഥാരേതബ്ബാനി. തത്ഥ അവിജ്ജാ സങ്ഖാരാ ഏകോ സങ്ഖേപോ, വിഞ്ഞാണ-നാമരൂപ-സളായതന-ഫസ്സ-വേദനാ ഏകോ, തണ്ഹുപാദാനഭവാ ഏകോ, ജാതി-ജരാ-മരണം ഏകോ. പുരിമസങ്ഖേപോ ചേത്ഥ അതീതോ അദ്ധാ, ദ്വേ മജ്ഝിമാ പച്ചുപ്പന്നോ, ജാതിജരാമരണം അനാഗതോ. അവിജ്ജാസങ്ഖാരഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ തണ്ഹുപാദാനഭവാ ഗഹിതാവ ഹോന്തീതി ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ അതീതേ കമ്മവട്ടം; വിഞ്ഞാണാദയോ പഞ്ച ധമ്മാ ഏതരഹി വിപാകവട്ടം. തണ്ഹുപാദാനഭവഗ്ഗഹണേന അവിജ്ജാസങ്ഖാരാ ഗഹിതാവ ഹോന്തീതി ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ഏതരഹി കമ്മവട്ടം; ജാതിജരാമരണാപദേസേന വിഞ്ഞാണാദീനം നിദ്ദിട്ഠത്താ ഇമേ പഞ്ച ധമ്മാ ആയതിം വിപാകവട്ടം. തേ ആകാരതോ വീസതിവിധാ ഹോന്തി. സങ്ഖാരവിഞ്ഞാണാനഞ്ചേത്ഥ അന്തരാ ഏകോ സന്ധി, വേദനാതണ്ഹാനമന്തരാ ഏകോ, ഭവജാതീനമന്തരാ ഏകോ. ഇതി ഭഗവാ ഏവം ചതുസങ്ഖേപം, തിയദ്ധം, വീസതാകാരം, തിസന്ധിം പടിച്ചസമുപ്പാദം സബ്ബാകാരതോ ജാനാതി പസ്സതി അഞ്ഞാതി പടിവിജ്ഝതി. തം ഞാതട്ഠേന ഞാണം, പജാനനട്ഠേന പഞ്ഞാ. തേന വുച്ചതി - ''പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ പഞ്ഞാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണ''ന്തി. ഇമിനാ ധമ്മട്ഠിതിഞാണേന ഭഗവാ തേ ധമ്മേ യഥാഭൂതം ഞത്വാ തേസു നിബ്ബിന്ദന്തോ വിരജ്ജന്തോ വിമുച്ചന്തോ വുത്തപ്പകാരസ്സ ഇമസ്സ

സംസാരചക്കസ്സ അരേ ഹനി വിഹനി വിദ്ധംസേസി. ഏവമ്പി **അരാനം ഹതത്താ അരഹം**.

അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യത്താ ച ചീവരാദിപച്ചയേ അരഹതി പൂജാവിസേസഞ്ച; തേനേവ ച ഉപ്പന്നേ തഥാഗതേ യേ കേചി മഹേസക്ഖാ ദേവമനുസ്സാ ന തേ അഞ്ഞത്ഥ പൂജം കരോന്തി. തഥാ ഹി ബ്രഹ്മാ സഹമ്പതി സിനേരുമത്തേന രതനദാമേന തഥാഗതം പൂജേസി, യഥാബലഞ്ച അഞ്ഞേപി ദേവാ മനുസ്സാ ച ബിമ്ബിസാരകോസലരാജാദയോ. പരിനിബ്ബുതമ്പി ച ഭഗവന്തം ഉദ്ദിസ്സ ഛന്നവുതികോടിധനം വിസജ്ജേത്വാ അസോകമഹാരാജാ സകലജമ്ബുദീപേ ചതുരാസീതിവിഹാരസഹസ്സാനി പതിട്ഠാപേസി. കോ പന വാദോ അഞ്ഞേസം പൂജാവിസേസാനന്തി! ഏവം **പച്ചയാദീനം അരഹത്താപി അരഹം**. യഥാ ച ലോകേ കേചി പണ്ഡിതമാനിനോ ബാലാ അസിലോകഭയേന രഹോ പാപം കരോന്തി; ഏവമേസ ന കദാചി കരോതീതി **പാപകരണേ രഹാഭാവതോപി അരഹം**. ഹോതി ചേത്ഥ -

"ആരകത്താ ഹതത്താ ച, കിലേസാരീന സോ മുനി;
ഹതസംസാരചക്കാരോ, പച്ചയാദീന ചാരഹോ;
ന രഹോ കരോതി പാപാനി, അരഹം തേന വുച്ചതീ"തി.

സമ്മാ സാമഞ്ച സബ്ബധമ്മാനം ബുദ്ധത്താ പന **സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ**. തഥാ ഹേസ സബ്ബധമ്മേ സമ്മാ സാമഞ്ച ബുദ്ധോ, അഭിഞ്ഞേയ്യേ ധമ്മേ അഭിഞ്ഞേയ്യതോ ബുദ്ധോ, പരിഞ്ഞേയ്യേ ധമ്മേ പരിഞ്ഞേയ്യതോ, പഹാതബ്ബേ ധമ്മേ പഹാതബ്ബതോ, സച്ഛികാതബ്ബേ ധമ്മേ സച്ഛികാതബ്ബതോ, ഭാവേതബ്ബേ ധമ്മേ ഭാവേതബ്ബതോ. തേനേവ ചാഹ -

"അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിഞ്ഞാതം, ഭാവേതബ്ബഞ്ച ഭാവിതം;
പഹാതബ്ബം പഹീനം മേ, തസ്മാ ബുദ്ധോസ്മി ബ്രാഹ്മണാ"തി. (മ॰ നി॰ ൨.൩൯൯; സു॰ നി॰ ൫൬൩);

അപിച ചക്ഖു ദുക്ഖസച്ചം, തസ്സ മൂലകാരണഭാവേന തംസമുട്ഠാപികാ പുരിമതണ്ഹാ സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമപ്പവത്തി നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ പടിപദാ മഗ്ഗസച്ചന്തി ഏവം ഏകേകപദുദ്ധാരേനാപി സബ്ബധമ്മേ സമ്മാ സാമഞ്ച ബുദ്ധോ. ഏസ നയോ സോത-ഘാന-ജിവ്ഹാ-കായമനേസുപി. ഏതേനേവ നയേന രൂപാദീനി ഛ ആയതനാനി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണാദയോ ഛ വിഞ്ഞാണകായാ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സാദയോ ഛ ഫസ്സാ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാദയോ ഛ വേദനാ, രൂപസഞ്ഞാദയോ ഛ സഞ്ഞാ, രൂപസഞ്ചേതനാദയോ ഛ ചേതനാ, രൂപതണ്ഹാദയോ ഛ തണ്ഹാകായാ, രൂപവിതക്കാദയോ ഛ വിതക്കാ, രൂപവിചാരാദയോ ഛ വിചാരാ , രൂപക്ഖന്ധാദയോ പഞ്ചക്ഖന്ധാ, ദസ കസിണാനി, ദസ അനുസ്സതിയോ, ഉദ്ധുമാതകസഞ്ഞാദിവസേന ദസ സഞ്ഞാ, കേസാദയോ ദ്വത്തിംസാകാരാ, ദ്വാദസായതനാനി, അട്ഠാരസ ധാതുയോ, കാമഭവാദയോ നവ ഭവാ, പഠമാദീനി ചത്താരി ഝാനാനി, മേത്താഭാവനാദയോ ചതസ്സോ അപ്പമഞ്ഞാ, ചതസ്സോ അരൂപസമാപത്തിയോ, പടിലോമതോ ജരാമരണാദീനി, അനുലോമതോ അവിജ്ജാദീനി പടിച്ചസമുപ്പാദങ്ഗാനി ച യോജേതബ്ബാനി.

തത്രായം ഏകപദയോജനാ - "ജരാമരണം ദുക്ഖസച്ചം, ജാതി സമുദയസച്ചം, ഉഭിന്നമ്പി നിസ്സരണം നിരോധസച്ചം, നിരോധപ്പജാനനാ പടിപദാ മഗ്ഗസച്ച"ന്തി. ഏവം ഏകേകപദുദ്ധാരേന സബ്ബധമ്മേ സമ്മാ സാമഞ്ച ബുദ്ധോ അനുബുദ്ധോ പടിവിദ്ധോ. തേന വുത്തം - **സമ്മാ സാമഞ്ച സബ്ബധമ്മാനം ബുദ്ധത്താ പന സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ**തി.

വിജ്ജാഹി പന ചരണേന ച സമ്പന്നത്താ **വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ**; തത്ഥ **വിജ്ജാ**തി തിസ്സോപി വിജ്ജാ, അട്ഠപി വിജ്ജാ. തിസ്സോ വിജ്ജാ ഭയഭേരവസുത്തേ (മ॰ നി॰ ൧.൩൮ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാ, അട്ഠ വിജ്ജാ അമ്ബട്ഠസുത്തേ (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൭൮ ആദയോ). തത്ര ഹി വിപസ്സനാഞാണേന മനോമയിദ്ധിയാ ച സഹ ഛ അഭിഞ്ഞാ പരിഗ്ഗഹേത്വാ അട്ഠ വിജ്ജാ വുത്താ. **ചരണ**ന്തി സീലസംവരോ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ, ജാഗരിയാനുയോഗോ, സത്ത സദ്ധമ്മാ, ചത്താരി രൂപാവചരജ്ഝാനാനീതി ഇമേ പന്നരസ ധമ്മാ വേദിതബ്ബാ. ഇമേയേവ ഹി പന്നരസ ധമ്മാ, യസ്മാ ഏതേഹി ചരതി അരിയസാവകോ ഗച്ഛതി അമതം ദിസം തസ്മാ, ചരണന്തി വുത്താ. യഥാഹ - "ഇധ, മഹാനാമ, അരിയസാവകോ സീലവാ ഹോതീ"തി (മ॰ നി॰ ൨.൨൪) വിത്ഥാരോ. ഭഗവാ ഇമാഹി വിജ്ജാഹി ഇമിനാ ച ചരണേന സമന്നാഗതോ, തേന വുച്ചതി വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോതി . തത്ഥ വിജ്ജാസമ്പദാ ഭഗവതോ സബ്ബഞ്ഞുതം പൂരേത്വാ ഠിതാ, ചരണസമ്പദാ മഹാകാരുണികതം. സോ സബ്ബഞ്ഞുതായ സബ്ബസത്താനം അത്ഥാനത്ഥം ഞത്വാ മഹാകാരുണികതായ അനത്ഥം പരിവജ്ജേത്വാ അത്ഥേ നിയോജേതി, യഥാ തം വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ. തേനസ്സ സാവകാ സുപ്പടിപന്നാ ഹോന്തി നോ ദുപ്പടിപന്നാ, വിജ്ജാചരണവിപന്നാനഞ്ഹി സാവകാ അത്തന്തപാദയോ വിയ.

സോഭനഗമനത്താ, സുന്ദരം ഠാനം ഗതത്താ, സമ്മാഗതത്താ, സമ്മാ ച ഗദത്താ **സുഗതോ**. ഗമനമ്പി ഹി ഗതന്തി വുച്ചതി, തഞ്ച ഭഗവതോ സോഭനം പരിസുദ്ധമനവജ്ജം . കിം പന തന്തി? അരിയമഗ്ഗോ. തേന ഹേസ ഗമനേന ഖേമം ദിസം അസജ്ജമാനോ ഗതോതി **സോഭനഗമനത്താ സുഗതോ**. സുന്ദരം ചേസ ഠാനം ഗതോ അമതം നിബ്ബാനന്തി **സുന്ദരം ഠാനം ഗതത്താപി സുഗതോ**. സമ്മാ ച ഗതോ തേന തേന മഗ്ഗേന പഹീനേ കിലേസേ പുന അപച്ചാഗച്ഛന്തോ. വുത്തഞ്ചേതം - "സോതാപത്തിമഗ്ഗേന യേ കിലേസാ പഹീനാ, തേ കിലേസേ ന പുനേതി ന പച്ചേതി ന പച്ചാഗച്ഛതീതി സുഗതോ...പേ॰... അരഹത്തമഗ്ഗേന യേ കിലേസാ പഹീനാ, തേ കിലേസേ ന പുനേതി ന പച്ചേതി ന പച്ചാഗച്ഛതീതി സുഗതോ"തി (മഹാനി॰ ൩൮). സമ്മാ വാ ആഗതോ ദീപങ്കരപാദമൂലതോ പഭുതി യാവ ബോധിമണ്ഡാ താവ സമതിംസപാരമിപൂരിതായ സമ്മാപടിപത്തിയാ സബ്ബലോകസ്സ ഹിതസുഖമേവ കരോന്തോ സസ്സതം ഉച്ഛേദം കാമസുഖം അത്തകിലമഥന്തി ഇമേ ച അന്തേ അനുപഗച്ഛന്തോ ആഗതോതി **സമ്മാഗതത്താപി സുഗതോ**. സമ്മാ ചേസ ഗദതി, യുത്തട്ഠാനേ യുത്തമേവ വാചം ഭാസതീതി **സമ്മാ ഗദത്താപി സുഗതോ**.

തത്രിദം സാധകസുത്തം - "യം തഥാഗതോ വാചം ജാനാതി അഭൂതം അതച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം, സാ ച പരേസം അപ്പിയാ അമനാപാ, ന തം തഥാഗതോ വാചം ഭാസതി. യമ്പി തഥാഗതോ വാചം ജാനാതി ഭൂതം തച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം, സാ ച പരേസം അപ്പിയാ അമനാപാ, തമ്പി തഥാഗതോ

വാചം ന ഭാസതി. യഞ്ച ഖോ തഥാഗതോ വാചം ജാനാതി ഭൂതം തച്ഛം അത്ഥസംഹിതം, സാ ച പരേസം അപ്പിയാ അമനാപാ, തത്ര കാലഞ്ഞൂ തഥാഗതോ ഹോതി തസ്സാ വാചായ വേയ്യാകരണായ. യം തഥാഗതോ വാചം ജാനാതി അഭൂതം അതച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം, സാ ച പരേസം പിയാ മനാപാ, ന തം തഥാഗതോ വാചം ഭാസതി. യമ്പി തഥാഗതോ വാചം ജാനാതി ഭൂതം തച്ഛം അനത്ഥസംഹിതം, സാ ച പരേസം പിയാ മനാപാ, തമ്പി തഥാഗതോ വാചം ന ഭാസതി. യഞ്ച ഖോ തഥാഗതോ വാചം ജാനാതി ഭൂതം തച്ഛം അത്ഥസംഹിതം, സാ ച പരേസം പിയാ മനാപാ, തത്ര കാലഞ്ഞൂ തഥാഗതോ ഹോതി തസ്സാ വാചായ വേയ്യാകരണായാ"തി (മ॰ നി॰ ൨.൮൬). ഏവം **സമ്മാ ഗദത്താപി സുഗതോ**തി വേദിതബ്ബോ.

സബ്ബഥാ വിദിതലോകത്താ പന **ലോകവിദൂ**. സോ ഹി ഭഗവാ സഭാവതോ സമുദയതോ നിരോധതോ നിരോധൂപായതോതി സബ്ബഥാ ലോകം അവേദി അഞ്ഞാസി പടിവിജ്ഝി. യഥാഹ - "യത്ഥ ഖോ, ആവുസോ, ന ജായതി ന ജീയതി ന മീയതി ന ചവതി ന ഉപപജ്ജതി, നാഹം തം ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യം ദട്ഠേയ്യം പത്തേയ്യന്തി വദാമി; ന ചാഹം, ആവുസോ, അപ്പത്വാവ ലോകസ്സ അന്തം ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയം വദാമി. അപി ചാഹം, ആവുസോ, ഇമസ്മിംയേവ ബ്യാമമത്തേ കളേവരേ സസഞ്ഞിമ്ഹി സമനകേ ലോകഞ്ച പഞ്ഞപേമി ലോകസമുദയഞ്ച ലോകനിരോധഞ്ച ലോകനിരോധഗാമിനിഞ്ച പടിപദം.

"ഗമനേന ന പത്തബ്ബോ, ലോകസ്സന്തോ കുദാചനം;
ന ച അപ്പത്വാ ലോകന്തം, ദുക്ഖാ അത്ഥി പമോചനം.

"തസ്മാ ഹവേ ലോകവിദൂ സുമേധോ;
ലോകന്തഗൂ വുസിതബ്രഹ്മചരിയോ;
ലോകസ്സ അന്തം സമിതാവി ഞത്വാ;
നാസീസതീ ലോകമിമം പരഞ്ചാ"തി. (അം॰ നി॰ ൪.൪൬; സം॰ നി॰ ൧.൧൦൭);

അപിച തയോ ലോകാ - സങ്ഖാരലോകോ, സത്തലോകോ, ഓകാസലോകോതി; തത്ഥ "ഏകോ ലോകോ - സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ"തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൧൨) ആഗതട്ഠാനേ സങ്ഖാരലോകോ വേദിതബ്ബോ. "സസ്സതോ ലോകോതി വാ അസസ്സതോ ലോകോതി വാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൪൨൧) ആഗതട്ഠാനേ സത്തലോകോ.

"യാവതാ ചന്ദിമസൂരിയാ, പരിഹരന്തി ദിസാ ഭന്തി വിരോചനാ;
താവ സഹസ്സധാ ലോകോ, ഏത്ഥ തേ വത്തതീ വസോ"തി. (മ॰ നി॰ ൧.൫൦൩) -

ആഗതട്ഠാനേ ഓകാസലോകോ, തമ്പി ഭഗവാ സബ്ബഥാ അവേദി. തഥാ ഹിസ്സ - "ഏകോ ലോകോ - സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ. ദ്വേ ലോകാ - നാമഞ്ച രൂപഞ്ച. തയോ ലോകാ - തിസ്സോ വേദനാ. ചത്താരോ ലോകാ - ചത്താരോ ആഹാരാ. പഞ്ച ലോകാ - പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ. ഛ ലോകാ - ഛ അജ്ഝത്തികാനി ആയതനാനി. സത്ത ലോകാ സത്ത വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ. അട്ഠ ലോകാ - അട്ഠ ലോകധമ്മാ. നവ ലോകാ - നവ സത്താവാസാ. ദസ ലോകാ - ദസായതനാനി. ദ്വാദസ ലോകാ - ദ്വാദസായതനാനി . അട്ഠാരസ

ലോകാ - അട്ഠാരസ ധാതുയോ”തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൧൨). അയം സങ്ഖാരലോകോപി സബ്ബഥാ വിദിതോ.

യസ്മാ പനേസ സബ്ബേസമ്പി സത്താനം ആസയം ജാനാതി, അനുസയം ജാനാതി, ചരിതം ജാനാതി, അധിമുത്തിം ജാനാതി, അപ്പരജക്ഖേ മഹാരജക്ഖേ തിക്ഖിന്ദ്രിയേ മുദിന്ദ്രിയേ സ്വാകാരേ ദ്വാകാരേ സുവിഞ്ഞാപയേ ദുവിഞ്ഞാപയേ ഭബ്ബേ അഭബ്ബേ സത്തേ ജാനാതി, തസ്മാസ്സ സത്തലോകോപി സബ്ബഥാ വിദിതോ. യഥാ ച സത്തലോകോ ഏവം ഓകാസലോകോപി. തഥാ ഹേസ ഏകം ചക്കവാളം ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച യോജനാനം ദ്വാദസ സതസഹസ്സാനി തീണി സഹസ്സാനി ചത്താരി സതാനി പഞ്ഞാസഞ്ച യോജനാനി. പരിക്ഖേപതോ -

സബ്ബം സതസഹസ്സാനി, ഛത്തിംസ പരിമണ്ഡലം;
ദസഞ്ചേവ സഹസ്സാനി, അഡ്ഢുഡ്ഢാനി സതാനി ച.

തത്ഥ -

ദുവേ സതസഹസ്സാനി, ചത്താരി നഹുതാനി ച;
ഏത്തകം ബഹലത്തേന, സങ്ഖാതായം വസുന്ധരാ.

തസ്സാ ഏവ സന്ധാരകം -

ചത്താരി സതസഹസ്സാനി, അട്ഠേവ നഹുതാനി ച;
ഏത്തകം ബഹലത്തേന, ജലം വാതേ പതിട്ഠിതം.

തസ്സാപി സന്ധാരകോ -

നവസതസഹസ്സാനി, മാലുതോ നഭമുഗ്ഗതോ;
സട്ഠി ചേവ സഹസ്സാനി, ഏസാ ലോകസ്സ സണ്ഠിതി.

ഏവം സണ്ഠിതേ ചേത്ഥ യോജനാനം -

ചതുരാസീതി സഹസ്സാനി, അജ്ഝോഗാള്ഹോ മഹണ്ണവേ;
അച്ചുഗ്ഗതോ താവദേവ, സിനേരുപബ്ബതുത്തമോ.

തതോ ഉപഡ്ഢുപഡ്ഢേന, പമാണേന യഥാക്കമം;
അജ്ഝോഗാള്ഹുഗ്ഗതാ ദിബ്ബാ, നാനാരതനചിത്തിതാ.

യുഗന്ധരോ ഈസധരോ, കരവീകോ സുദസ്സനോ;
നേമിന്ധരോ വിനതകോ, അസ്സകണ്ണോ ഗിരീ ബ്രഹാ.

ഏതേ സത്ത മഹാസേലാ, സിനേരുസ്സ സമന്തതോ;
മഹാരാജാനമാവാസാ, ദേവയക്ഖനിസേവിതാ.

യോജനാനം സതാനുച്ചോ, ഹിമവാ പഞ്ച പബ്ബതോ;
യോജനാനം സഹസ്സാനി, തീണി ആയതവിത്ഥതോ;
ചതുരാസീതിസഹസ്സേഹി, കൂടേഹി പടിമണ്ഡിതോ.

തിപഞ്ചയോജനക്ഖന്ധ, പരിക്ഖേപാ നഗവ്ഹയാ;
പഞ്ഞാസ യോജനക്ഖന്ധ, സാഖായാമാ സമന്തതോ.

സതയോജനവിത്ഥിണ്ണാ, താവദേവ ച ഉഗ്ഗതാ;
ജമ്ബൂ യസ്സാനുഭാവേന, ജമ്ബുദീപോ പകാസിതോ.

ദ്വേ അസീതി സഹസ്സാനി, അജ്ഝോഗാള്ഹോ മഹണ്ണവേ;
അച്ചുഗ്ഗതോ താവദേവ, ചക്കവാളസിലുച്ചയോ;
പരിക്ഖിപിത്വാ തം സബ്ബം, ലോകധാതുമയം ഠിതോ.

തത്ഥ ചന്ദമണ്ഡലം ഏകൂനപഞ്ഞാസയോജനം, സൂരിയമണ്ഡലം പഞ്ഞാസയോജനം, താവതിംസഭവനം ദസസഹസ്സയോജനം; തഥാ അസുരഭവനം, അവീചിമഹാനിരയോ, ജമ്ബുദീപോ ച. അപരഗോയാനം സത്തസഹസ്സയോജനം; തഥാ പുബ്ബവിദേഹോ. ഉത്തരകുരു അട്ഠസഹസ്സയോജനോ, ഏകമേകോ ചേത്ഥ മഹാദീപോ പഞ്ചസതപഞ്ചസതപരിത്തദീപപരിവാരോ; തം സബ്ബമ്പി ഏകം ചക്കവാളം , ഏകാ ലോകധാതു, തദന്തരേസു ലോകന്തരികനിരയാ. ഏവം അനന്താനി ചക്കവാളാനി അനന്താ ലോകധാതുയോ ഭഗവാ അനന്തേന ബുദ്ധഞാണേന അവേദി, അഞ്ഞാസി, പടിവിജ്ഝി. ഏവമസ്സ ഓകാസലോകോപി സബ്ബഥാ വിദിതോ. ഏവമ്പി **സബ്ബഥാ വിദിതലോകത്താ ലോകവിദൂ**.

അത്തനോ പന ഗുണേഹി വിസിട്ഠതരസ്സ കസ്സചി അഭാവാ നത്ഥി ഏതസ്സ ഉത്തരോതി **അനുത്തരോ**. തഥാ ഹേസ സീലഗുണേനാപി സബ്ബം ലോകമഭിഭവതി, സമാധി...പേ॰... പഞ്ഞാ... വിമുത്തി... വിമുത്തിഞാണദസ്സനഗുണേനാപി, സീലഗുണേനാപി അസമോ അസമസമോ അപ്പടിമോ അപ്പടിഭാഗോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ...പേ॰... വിമുത്തിഞാണദസ്സനഗുണേനാപി. യഥാഹ - ''ന ഖോ പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, സമനുപസ്സാമി സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ...പേ॰... സദേവമനുസ്സായ അത്തനാ സീലസമ്പന്നതര''ന്തി വിത്ഥാരോ.

ഏവം അഗ്ഗപ്പസാദസുത്താദീനി (അ॰ നി॰ ൪.൩൪; ഇതിവു॰ ൯൦) ''ന മേ ആചരിയോ അത്ഥീ''തിആദികാ ഗാഥായോ (മ॰ നി॰ ൧.൨൮൫; മഹാവ॰ ൧൧) ച വിത്ഥാരേതബ്ബാ.

പുരിസദമ്മേ സാരേതീതി **പുരിസദമ്മസാരഥി**, ദമേതി വിനേതീതി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ **പുരിസദമ്മാ**തി അദന്താ ദമേതും യുത്താ തിരച്ഛാനപുരിസാപി മനുസ്സപുരിസാപി അമനുസ്സപുരിസാപി. തഥാ ഹി ഭഗവതാ തിരച്ഛാനപുരിസാപി അപലാളോ നാഗരാജാ, ചൂളോദരോ, മഹോദരോ, അഗ്ഗിസിഖോ, ധൂമസിഖോ, ധനപാലകോ ഹത്ഥീതി ഏവമാദയോ ദമിതാ, നിബ്ബിസാ കതാ, സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠാപിതാ. മനുസ്സപുരിസാപി സച്ചകനിഗണ്ഠപുത്ത-അമ്ബട്ഠമാണവ-പോക്ഖരസാതി-സോണദണ്ഡകൂടദന്താദയോ. അമനുസ്സപുരിസാപി ആളവക-സൂചിലോമ-ഖരലോമ-യക്ഖ-സക്കദേവരാജാദയോ ദമിതാ വിനീതാ വിചിത്രേഹി വിനയനൂപായേഹി. ''അഹം ഖോ, കേസി, പുരിസദമ്മം സണ്ഹേനപി വിനേമി, ഫരുസേനപി വിനേമി, സണ്ഹഫരുസേനപി വിനേമീ''തി (അ॰ നി॰ ൪.൧൧൧) ഇദഞ്ചേത്ഥ സുത്തം വിത്ഥാരേതബ്ബം. അഥ വാ വിസുദ്ധസീലാദീനം

പഠമജ്ഝാനാദീനി സോതാപന്നാദീനഞ്ച ഉത്തരിമഗ്ഗപടിപദം ആചിക്ഖന്തോ ദന്തേപി ദമേതിയേവ.

അഥ വാ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥീതി ഏകമേവിദം അത്ഥപദം . ഭഗവാ ഹി തഥാ പുരിസദമ്മേ സാരേതി, യഥാ ഏകപല്ലങ്കേനേവ നിസിന്നാ അട്ഠ ദിസാ അസജ്ജമാനാ ധാവന്തി. തസ്മാ "അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥീ"തി വുച്ചതി. "ഹത്ഥിദമകേന, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥിദമ്മോ സാരിതോ ഏകംയേവ ദിസം ധാവതീ"തി ഇദഞ്ചേത്ഥ സുത്തം (മ॰ നി॰ ൩.൩൧൨) വിത്ഥാരേതബ്ബം.

ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികപരമത്ഥേഹി യഥാരഹം അനുസാസതീതി **സത്ഥാ**. അപിച സത്ഥാ വിയാതി സത്ഥാ, ഭഗവാ സത്ഥവാഹോ. "യഥാ സത്ഥവാഹോ സത്ഥേ കന്താരം താരേതി, ചോരകന്താരം താരേതി, വാളകന്താരം താരേതി, ദുബ്ഭിക്ഖകന്താരം താരേതി, നിരുദകകന്താരം താരേതി, ഉത്താരേതി നിത്താരേതി പതാരേതി ഖേമന്തഭൂമിം സമ്പാപേതി; ഏവമേവ ഭഗവാ സത്ഥാ സത്ഥവാഹോ സത്തേ കന്താരം താരേതി ജാതികന്താരം താരേതീ"തിആദിനാ (മഹാനി॰ ൧൯൦) നിദ്ദേസനയേനപേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ദേവമനുസ്സാനന്തി ദഏവാനഞ്ച മനുസ്സാനഞ്ച ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദവസേനേതം വുത്തം, ഭബ്ബപുഗ്ഗലപരിച്ഛേദവസേന ച. ഭഗവാ പന തിരച്ഛാനഗതാനമ്പി അനുസാസനിപ്പദാനേന സത്ഥായേവ. തേപി ഹി ഭഗവതോ ധമ്മസവനേന ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം പത്വാ തായ ഏവ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിയാ ദുതിയേ തതിയേ വാ അത്തഭാവേ മഗ്ഗഫലഭാഗിനോ ഹോന്തി. മണ്ഡൂകദേവപുത്താദയോ ചേത്ഥ നിദസ്സനം. ഭഗവതി കിര ഗഗ്ഗരായ പോക്ഖരണിയാ തീരേ ചമ്പാനഗരവാസീനം ധമ്മം ദേസയമാനേ ഏകോ മണ്ഡൂകോ ഭഗവതോ സരേ നിമിത്തം അഗ്ഗഹേസി. തം ഏകോ വച്ഛപാലകോ ദണ്ഡമോലുബ്ഭ തിട്ഠന്തോ തസ്സ സീസേ സന്നിരുമ്ഭിത്വാ അട്ഠാസി. സോ താവദേവ കാലം കത്വാ താവതിംസഭവനേ ദ്വാദസയോജനികേ കനകവിമാനേ നിബ്ബത്തി. സുത്തപ്പബുദ്ധോ വിയ ച തത്ഥ അച്ഛരാസങ്ഘപരിവുതം അത്താനം ദിസ്വാ "അരേ, അഹമ്പി നാമ ഇധ നിബ്ബത്തോസ്മി! കിം നു ഖോ കമ്മം അകാസി"ന്തി ആവജ്ജേന്തോ നാഞ്ഞം കിഞ്ചി അദ്ദസ, അഞ്ഞത്ര ഭഗവതോ സരേ നിമിത്തഗ്ഗാഹാ. സോ തആവദേവ സഹ വിമാനേന ആഗന്ത്വാ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദി. ഭഗവാ ജാനന്തോവ പുച്ഛി -

"കോ മേ വന്ദതി പാദാനി, ഇദ്ധിയാ യസസാ ജലം;
അഭിക്കന്തേന വണ്ണേന, സബ്ബാ ഓഭാസയം ദിസാ"തി.

"മണ്ഡൂകോഹം പുരേ ആസിം, ഉദകേ വാരിഗോചരോ;
തവ ധമ്മം സുണന്തസ്സ, അവധി വച്ഛപാലകോ"തി. (വി॰ വ॰ ൮൫൭-൮൫൮);

ഭഗവാ തസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ദേവപുത്തോപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സിതം കത്വാ പക്കാമീതി.

യം പന കിഞ്ചി അത്ഥി ഞേയ്യം നാമ, തസ്സ സബ്ബസ്സ ബുദ്ധത്താ വിമോക്ഖന്തികഞാണവസേന **ബുദ്ധോ**. യസ്മാ വാ ചത്താരി സച്ചാനി അത്തനാപി ബുജ്ഝി, അഞ്ഞേപി സത്തേ ബോധേസി; തസ്മാ ഏവമാദീഹിപി കാരണേഹി ബുദ്ധോ. ഇമസ്സ ചത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനത്ഥം "ബുജ്ഝിതാ സച്ചാനീതി ബുദ്ധോ, ബോധേതാ പജായാതി ബുദ്ധോ"തി ഏവം പവത്തോ സബ്ബോപി നിദ്ദേസനയോ (മഹാനി॰ ൧൯൨) പടിസമ്ഭിദാനയോ (പടി॰ മ॰ ൧.൧൬൨) വാ വിത്ഥാരേതബ്ബോ.

ഭഗവാതി ഇദം പനസ്സ ഗുണവിസിട്ഠസത്തുത്തമഗരുഗാരവാധിവചനം. തേനാഹു പോരാണാ -

> "ഭഗവാതി വചനം സേട്ഠം, ഭഗവാതി വചനമുത്തമം;
> ഗരു ഗാരവയുത്തോ സോ, ഭഗവാ തേന വുച്ചതീ"തി.

ചതുബ്ബിധഞ്ഹി നാമം - ആവത്ഥികം, ലിങ്ഗികം, നേമിത്തികം, അധിച്ചസമുപ്പന്നന്തി. അധിച്ചസമുപ്പന്നം നാമ ലോകിയവോഹാരേന "യദിച്ഛക"ന്തി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ "വച്ഛോ ദമ്മോ ബലിബദ്ദോ"തി ഏവമാദി ആവത്ഥികം. "ദണ്ഡീ ഛത്തീ സിഖീ കരീ"തി ഏവമാദി ലിങ്ഗികം. "തേവിജ്ജോ ഛളഭിഞ്ഞോ"തി ഏവമാദി നേമിത്തികം. "സിരിവഡ്ഢകോ ധനവഡ്ഢകോ"തി ഏവമാദി വചനത്ഥമനപേക്ഖിത്വാ പവത്തം അധിച്ചസമുപ്പന്നം. ഇദം പന **ഭഗവാ**തി നാമം നേമിത്തികം, ന മഹാമായായ ന സുദ്ധോദനമഹാരാജേന ന അസീതിയാ ഞാതിസഹസ്സേഹി കതം, ന സക്കസന്തുസിതാദീഹി ദേവതാവിസേസേഹി. വുത്തഞ്ഹേതം ധമ്മസേനാപതിനാ - "ഭഗവാതി നേതം നാമം മാതരാ കതം…പേ॰… വിമോക്ഖന്തികമേതം ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം ബോധിയാ മൂലേ സഹ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ പടിലാഭാ സച്ഛികാപഞ്ഞത്തി, യദിദം ഭഗവാ"തി (മഹാനി॰ ൮൪).

യംഗുണനേമിത്തികഞ്ചേതം നാമം, തേസം ഗുണാനം പകാസനത്ഥം ഇമം ഗാഥം വദന്തി -

> "ഭഗീ ഭജീ ഭാഗീ വിഭത്തവാ ഇതി;
> അകാസി ഭഗ്ഗന്തി ഗരൂതി ഭാഗ്യവാ;
> ബഹൂഹി ഞായേഹി സുഭാവിതത്തനോ;
> ഭവന്തഗോ സോ ഭഗവാതി വുച്ചതീ"തി.

നിദ്ദേസേ വുത്തനയേനേവ ചേത്ഥ തേസം തേസം പദാനമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

അയം പന അപരോ നയോ -

> "ഭാഗ്യവാ ഭഗ്ഗവാ യുത്തോ, ഭഗേഹി ച വിഭത്തവാ;
> ഭത്തവാ വന്തഗമനോ, ഭവേസു ഭഗവാ തതോ"തി.

തത്ഥ വണ്ണാഗമോ വണ്ണവിപരിയയോതി ഏവം നിരുത്തിലക്ഖണം ഗഹേത്വാ സദ്ദനയേന വാ പിസോദരാദിപക്ഖേപലക്ഖണം ഗഹേത്വാ യസ്മാ ലോകിയലോകുത്തരസുഖാഭിനിബ്ബത്തകം ദാനസീലാദിപാരപ്പത്തം ഭാഗ്യമസ്സ അത്ഥി, തസ്മാ "ഭാഗ്യവാ"തി വത്തബ്ബേ "ഭഗവാ"തി വുച്ചതീതി ഞാതബ്ബം.

യസ്മാ പന ലോഭ-ദോസ-മോഹ-വിപരീതമനസികാര-അഹിരികാനോത്തപ്പ-കോധൂപനാഹ-മക്ഖ-പളാസഇസ്സാ-മച്ഛരിയ-മായാസാഠേയ്യ-ഥമ്ഭ-സാരമ്ഭ-മാനാതിമാന-മദ-പമാദ-തണ്ഹാവിജ്ജാ തിവിധാകുസലമൂല-ദുച്ചരിത-സംകിലേസ-മല-വിസമസഞ്ഞാ-വിതക്ക-പപഞ്ച-ചതുബ്ബിധവിപരിയേസആസവ-ഗന്ഥ-ഓഘ-യോഗാഗതി-തണ്ഹുപ്പാദുപാദാന-പഞ്ചചേതോഖീല-വിനിബന്ധ-നീവരണാഭിനന്ദനഛവിവാദമൂല-തണ്ഹാകായ-സത്താനുസയ-അട്ഠമിച്ഛത്ത-നവതണ്ഹാമൂലക-ദസാകുസലകമ ദിട്ഠിഗത-അട്ഠസതതണ്ഹാവിചരിതപ്പഭേദ-സബ്ബദരഥ-പരിളാഹ-കിലേസസതസഹസ്സാനി, സങ്ഖേപതോ വാ പഞ്ച കിലേസ-അഭിസങ്ഖാരഖന്ധമച്ചു-ദേവപുത്ത-മാരേ അഭഞ്ജി, തസ്മാ **ഭഗ്ഗത്താ ഏതേസം പരിസ്സയാനം ഭഗ്ഗവാതി** വത്തബ്ബേ **ഭഗവാതി** വുച്ചതി. ആഹ ചേത്ഥ -

> "ഭഗ്ഗരാഗോ ഭഗ്ഗദോസോ, ഭഗ്ഗമോഹോ അനാസവോ;
> ഭഗ്ഗാസ്സ പാപകാ ധമ്മാ, ഭഗവാ തേന വുച്ചതീ"തി.

ഭാഗ്യവന്തതായ ചസ്സ സതപുഞ്ഞജലക്ഖണധരസ്സ രൂപകായസമ്പത്തിദീപിതാ ഹോതി, ഭഗ്ഗദോസതായ ധമ്മകായസമ്പത്തി. തഥാ ലോകിയപരിക്ഖകാനം ബഹുമതഭാവോ, ഗഹട്ഠപബ്ബജിതേഹി അഭിഗമനീയതാ, അഭിഗതാനഞ്ച നേസം കായചിത്തദുക്ഖാപനയനേ പടിബലഭാവോ, ആമിസദാനധമ്മദാനേഹി ഉപകാരിതാ, ലോകിയലോകുത്തരസുഖേഹി ച സമ്പയോജനസമത്ഥതാ ദീപിതാ ഹോതി.

യസ്മാ ച ലോകേ ഇസ്സരിയ-ധമ്മ-യസ-സിരീ-കാമ-പയത്തേസു ഛസു ധമ്മേസു ഭഗസദ്ദോ വത്തതി, പരമഞ്ചസ്സ സകചിത്തേ ഇസ്സരിയം, അണിമാ ലഘിമാദികം വാ ലോകിയസമ്മതം സബ്ബാകാരപരിപൂരം അത്ഥി തഥാ ലോകുത്തരോ ധമ്മോ ലോകത്തയബ്യാപകോ യഥാഭുച്ചഗുണാധിഗതോ അതിവിയ പരിസുദ്ധോ യസോ, രൂപകായദസ്സനബ്യാവടജനനയനപ്പസാദജനനസമത്ഥാ സബ്ബാകാരപരിപൂരാ സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗസിരീ, യം യം ഏതേന ഇച്ഛിതം പത്ഥിതം അത്തഹിതം പരഹിതം വാ, തസ്സ തസ്സ തഥേവ അഭിനിപ്ഫന്നത്താ ഇച്ഛിതിച്ഛി, തത്ഥ നിപ്ഫത്തിസഞ്ഞിതോ കാമോ, സബ്ബലോകഗരുഭാവപ്പത്തിഹേതുഭൂതോ സമ്മാവായാമസങ്ഖാതോ പയത്തോ ച അത്ഥി; തസ്മാ ഇമേഹി ഭഗേഹി യുത്തത്താപി **ഭഗാ അസ്സ സന്തീ**തി ഇമിനാ അത്ഥേന ഭഗവാതി വുച്ചതി.

യസ്മാ പന കുസലാദീഹി ഭേദേഹി സബ്ബധമ്മേ, ഖന്ധായതന-ധാതുസച്ച-ഇന്ദ്രിയപടിച്ചസമുപ്പാദാദീഹി വാ കുസലാദിധമ്മേ, പീളന-സങ്ഖത-സന്താപവിപരിണാമട്ഠേന വാ ദുക്ഖമരിയസച്ചം, ആയൂഹന-നിദാന-സംയോഗ-പലിബോധട്ഠേന സമുദയം, നിസ്സരണവിവേകാസങ്ഖത-അമതട്ഠേന നിരോധം, നിയ്യാന-ഹേതു-ദസ്സനാധിപതേയ്യട്ഠേന മഗ്ഗം വിഭത്തവാ, വിഭജിത്വാ വിവരിത്വാ ദേസിതവാതി വുത്തം ഹോതി. തസ്മാ **വിഭത്തവാതി** വത്തബ്ബേ ഭഗവാതി വുച്ചതി .

യസ്മാ ച ഏസ ദിബ്ബബ്രഹ്മഅരിയവിഹാരേ കായചിത്തഉപധിവിവേകേ സുഞ്ഞതപ്പണിഹിതാനിമിത്തവിമോക്ഖേ അഞ്ഞേ ച ലോകിയലോകുത്തരേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേ ഭജി സേവി ബഹുലമകാസി, തസ്മാ **ഭത്തവാതി** വത്തബ്ബേ ഭഗവാതി വുച്ചതി.

യസ്മാ പന തീസു ഭവേസു തണ്ഹാസങ്ഖാതം ഗമനമനേന വന്തം, തസ്മാ **ഭവേസു വന്തഗമനോ**തി വത്തബ്ബേ ഭവസദ്ദതോ ഭകാരം, ഗമനസദ്ദതോ ഗകാരം, വന്തസദ്ദതോ വകാരഞ്ച ദീഘം കത്വാ ആദായ ഭഗവാതി വുച്ചതി. യഥാ ലോകേ ''മേഹനസ്സ ഖസ്സ മാലാ''തി വത്തബ്ബേ ''മേഖലാ''തി വുച്ചതി.

സോ ഇമം ലോകന്തി സോ ഭഗവാ ഇമം ലോകം. ഇദാനി വത്തബ്ബം നിദസ്സേതി. **സദേവക**ന്തി സഹ ദേവേഹി സദേവകം; ഏവം സഹ മാരേന **സമാരകം;** സഹ ബ്രഹ്മുനാ **സബ്രഹ്മകം;** സഹ സമണബ്രാഹ്മണേഹി **സസ്സമണബ്രാഹ്മണിം;** പജാതത്താ **പജാ,** തം പജം; സഹ ദേവമനുസ്സേഹി **സദേവമനുസ്സം**. തത്ഥ സദേവകവചനേന പഞ്ചകാമാവചരദേവഗ്ഗഹണം വേദിതബ്ബം, സമാരകവചനേന ഛട്ഠകാമാവചരദേവഗ്ഗഹണം, സബ്രഹ്മകവചനേന ബ്രഹ്മകായികാദിബ്രഹ്മഗ്ഗഹണം, സസ്സമണബ്രാഹ്മണീവചനേന സാസനസ്സ പച്ചത്ഥികപച്ചാമിത്തസമണബ്രാഹ്മണഗ്ഗഹണം, സമിതപാപ-ബാഹിതപാപ-സമണബ്രാഹ്മണഗ്ഗഹണഞ്ച, പജാവചനേന സത്തലോകഗ്ഗഹണം, സദേവമനുസ്സവചനേന സമ്മുതിദേവഅവസേസമനുസ്സഗ്ഗഹണം. ഏവമേത്ഥ തീഹി പദേഹി ഓകാസലോകോ, ദ്വീഹി പജാവസേന സത്തലോകോ ഗഹിതോതി വേദിതബ്ബോ.

അപരോ നയോ - സദേവകഗ്ഗഹണേന അരൂപാവചരദേവലോകോ ഗഹിതോ, സമാരകഗ്ഗഹണേന ഛകാമാവചരദേവലോകാ, സബ്രഹ്മകഗ്ഗഹണേന രൂപീബ്രഹ്മലോകോ, സസ്സമണബ്രാഹ്മണാദിഗ്ഗഹണേന ചതുപരിസവസേന സമ്മുതിദേവേഹി വാ സഹ മനുസ്സലോകോ, അവസേസസബ്ബസത്തലോകോ വാ.

അപിചേത്ഥ സദേവകവചനേന ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദതോ സബ്ബസ്സാപി ലോകസ്സ സച്ഛികതഭാവം സാധേന്തോ തസ്സ ഭഗവതോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ. തതോ യേസം സിയാ - ''മാരോ മഹാനുഭാവോ ഛകാമാവചരിസ്സരോ വസവത്തീ; കിം സോപി ഏതേന സച്ഛികതോ''തി? തേസം വിമതിം വിധമന്തോ **സമാരക**ന്തി അബ്ഭുഗ്ഗതോ. യേസം പന സിയാ - ''ബ്രഹ്മാ മഹാനുഭാവോ ഏകങ്ഗുലിയാ ഏകസ്മിം ചക്കവാളസഹസ്സേ ആലോകം ഫരതി, ദ്വീഹി...പേ॰... ദസഹി അങ്ഗുലീഹി ദസസു ചക്കവാളസഹസ്സേസു ആലോകം ഫരതി, അനുത്തരഞ്ച ഝാനസമാപത്തിസുഖം പടിസംവേദേതി, കിം സോപി സച്ഛികതോ''തി? തേസം വിമതിം വിധമന്തോ **സബ്രഹ്മക**ന്തി അബ്ഭുഗ്ഗതോ. തതോ യേസം സിയാ - ''പുഥൂസമണബ്രാഹ്മണാ സാസനപച്ചത്ഥികാ, കിം തേപി സച്ഛികതാ''തി? തേസം വിമതിം വിധമന്തോ **സസ്സമണബ്രാഹ്മണിം പജ**ന്തി അബ്ഭുഗ്ഗതോ. ഏവം ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠാനം സച്ഛികതഭാവം പകാസേത്വാ അഥ സമ്മുതിദേവേ അവസേസമനുസ്സേ ച ഉപാദായ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദവസേന സേസസത്തലോകസ്സ സച്ഛികതഭാവം പകാസേന്തോ **സദേവമനുസ്സ**ന്തി അബ്ഭുഗ്ഗതോ. അയമേത്ഥാനുസന്ധിക്കമോ.

സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേതീതി ഏത്ഥ പന **സയ**ന്തി സാമം, അപരനേയ്യോ ഹുത്വാ; **അഭിഞ്ഞാ**തി അഭിഞ്ഞായ, അധികേന ഞാണേന ഞത്വാതി അത്ഥോ. **സച്ഛികത്വാ**തി പച്ചക്ഖം കത്വാ, ഏതേന അനുമാനാദിപടിക്ഖേപോ കതോ ഹോതി. **പവേദേതീ**തി ബോധേതി ഞാപേതി പകാസേതി. **സോ ധമ്മം ദേസേതി ആദികല്യാണം...പേ॰... പരിയോസാനകല്യാണ**ന്തി സോ ഭഗവാ സത്തേസു കാരുഞ്ഞതം പടിച്ച ഹിത്വാപി അനുത്തരം

വിവേകസുഖം ധമ്മം ദേസേതി. തഞ്ച ഖോ അപ്പം വാ ബഹും വാ ദേസേന്തോ ആദികല്യാണാദിപ്പകാരമേവ ദേസേതി.

കഥം? ഏകഗാഥാപി ഹി സമന്തഭദ്രകത്താ ധമ്മസ്സ പഠമപാദേന ആദികല്യാണാ, ദുതിയതതിയപാദേഹി മജ്ഝേകല്യാണാ, പച്ഛിമപാദേന പരിയോസാനകല്യാണാ. ഏകാനുസന്ധികം സുത്തം നിദാനേന ആദികല്യാണം, നിഗമനേന പരിയോസാനകല്യാണം, സേസേന മജ്ഝേകല്യാണം. നാനാനുസന്ധികം സുത്തം പഠമാനുസന്ധിനാ ആദികല്യാണം, പച്ഛിമേന പരിയോസാനകല്യാണം, സേസേഹി മജ്ഝേകല്യാണം. സകലോപി സാസനധമ്മോ അത്തനോ അത്ഥഭൂതേന സീലേന ആദികല്യാണോ, സമഥവിപസ്സനാമഗ്ഗഫലേഹി മജ്ഝേകല്യാണോ, നിബ്ബാനേന പരിയോസാനകല്യാണോ. സീലസമാധീഹി വാ ആദികല്യാണോ, വിപസ്സനാമഗ്ഗേഹി മജ്ഝേകല്യാണോ, ഫലനിബ്ബാനേഹി പരിയോസാനകല്യാണോ . ബുദ്ധസുബോധിതായ വാ ആദികല്യാണോ, ധമ്മസുധമ്മതായ മജ്ഝേകല്യാണോ, സങ്ഘസുപ്പടിപത്തിയാ പരിയോസാനകല്യാണോ. തം സുത്വാ തഥത്തായ പടിപന്നേന അധിഗന്തബ്ബായ അഭിസമ്ബോധിയാ വാ ആദികല്യാണോ, പച്ചേകബോധിയാ മജ്ഝേകല്യാണോ, സാവകബോധിയാ പരിയോസാനകല്യാണോ. സുയ്യമാനോ ചേസ നീവരണവിക്ഖമ്ഭനതോ സവനേനപി കല്യാണമേവ ആവഹതീതി ആദികല്യാണോ, പടിപജ്ജിയമാനോ സമഥവിപസ്സനാസുഖാവഹനതോ പടിപത്തിയാപി കല്യാണമേവ ആവഹതീതി മജ്ഝേകല്യാണോ, തഥാ പടിപന്നോ ച പടിപത്തിഫലേ നിട്ഠിതേ താദിഭാവാവഹനതോ പടിപത്തിഫലേനപി കല്യാണമേവ ആവഹതീതി പരിയോസാനകല്യാണോ. നാഥപ്പഭവത്താ ച പഭവസുദ്ധിയാ ആദികല്യാണോ, അത്ഥസുദ്ധിയാ മജ്ഝേകല്യാണോ , കിച്ചസുദ്ധിയാ പരിയോസാനകല്യാണോ. തസ്മാ ഏസോ ഭഗവാ അപ്പം വാ ബഹും വാ ദേസേന്തോ ആദികല്യാണാദിപ്പകാരമേവ ദേസേതീതി വേദിതബ്ബോ.

സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനന്തി ഏവമാദീസു പന യസ്മാ ഇമം ധമ്മം ദേസേന്തോ സാസനബ്രഹ്മചരിയം മഗ്ഗബ്രഹ്മചരിയഞ്ച പകാസേതി, നാനാനയേഹി ദീപേതി; തഞ്ച യഥാനുരൂപം അത്ഥസമ്പത്തിയാ **സാത്ഥം,** ബ്യഞ്ജനസമ്പത്തിയാ **സബ്യഞ്ജനം**. സങ്കാസനപകാസന-വിവരണ-വിഭജന-ഉത്താനീകരണ-പഞ്ഞത്തി-അത്ഥപദസമായോഗതോ സാത്ഥം, അക്ഖരപദ-ബ്യഞ്ജനാകാരനിരുത്തിനിദ്ദേസസമ്പത്തിയാ സബ്യഞ്ജനം. അത്ഥഗമ്ഭീരതാ-പടിവേധഗമ്ഭീരതാഹി സാത്ഥം, ധമ്മഗമ്ഭീരതാദേസനാഗമ്ഭീരതാഹി സബ്യഞ്ജനം. അത്ഥപടിഭാനപടിസമ്ഭിദാവിസയതോ സാത്ഥം, ധമ്മനിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാവിസയതോ സബ്യഞ്ജനം. പണ്ഡിതവേദനീയതോ പരിക്ഖകജനപ്പസാദകന്തി സാത്ഥം, സദ്ധേയ്യതോ ലോകിയജനപ്പസാദകന്തി സബ്യഞ്ജനം. ഗമ്ഭീരാധിപ്പായതോ സാത്ഥം, ഉത്താനപദതോ സബ്യഞ്ജനം. ഉപനേതബ്ബസ്സ അഭാവതോ സകലപരിപുണ്ണഭാവേന **കേവലപരിപുണ്ണം;** അപനേതബ്ബസ്സ അഭാവതോ നിദ്ദോസഭാവേന **പരിസുദ്ധം;** സിക്ഖത്തയപരിഗ്ഗഹിതത്താ ബ്രഹ്മഭൂതേഹി സേട്ഠേഹി ചരിതബ്ബതോ തേസഞ്ച ചരിയഭാവതോ **ബ്രഹ്മചരിയം**. തസ്മാ ''സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം...പേ॰... ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതീ''തി വുച്ചതി.

അപിച യസ്മാ സനിദാനം സഉപ്പത്തികഞ്ച ദേസേന്തോ ആദികല്യാണം ദേസേതി, വേനേയ്യാനം അനുരൂപതോ അത്ഥസ്സ അവിപരീതതായ ച ഹേതുദാഹരണയുത്തതോ ച മജ്ഝേകല്യാണം, സോതൂനം സദ്ധാപടിലാഭേന നിഗമനേന ച പരിയോസാനകല്യാണം ദേസേതി. ഏവം ദേസേന്തോ ച ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതി. തഞ്ച പടിപത്തിയാ അധിഗമബ്യത്തിതോ സാത്ഥം, പരിയത്തിയാ ആഗമബ്യത്തിതോ സബ്യഞ്ജനം, സീലാദിപഞ്ചധമ്മക്ഖന്ധയുത്തതോ കേവലപരിപുണ്ണം, നിരുപക്കിലേസതോ നിത്ഥരണത്ഥായ പവത്തിതോ ലോകാമിസനിരപേക്ഖതോ ച പരിസുദ്ധം, സേട്ഠട്ഠേന ബ്രഹ്മഭൂതാനം ബുദ്ധ-പച്ചേകബുദ്ധ-ബുദ്ധസാവകാനം ചരിയതോ "ബ്രഹ്മചരിയ"ന്തി വുച്ചതി. തസ്മാപി "സോ ധമ്മം ദേസേതി ആദികല്യാണം... പേ॰... ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതീ"തി വുച്ചതി.

സാധു ഖോ പനാതി സുന്ദരം ഖോ പന അത്ഥാവഹം സുഖാവഹന്തി വുത്തം ഹോതി. **തഥാരൂപാനം അരഹത**ന്തി യഥാരൂപോ സോ ഭവ ഗോതമോ, ഏവരൂപാനം യഥാഭുച്ചഗുണാധിഗമേന ലോകേ അരഹന്തോതി ലദ്ധസദ്ദാനം അരഹതം. **ദസ്സനം ഹോതീ**തി പസാദസോമ്മാനി അക്ഖീനി ഉമ്മീലിത്വാ "ദസ്സനമത്തമ്പി സാധു ഹോതീ"തി ഏവം അജ്ഝാസയം കത്വാ **അഥ ഖോ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമീ**തി.

൨. **യേനാ**തി ഭുമ്മത്ഥേ കരണവചനം. തസ്മാ യത്ഥ ഭഗവാ തത്ഥ ഉപസങ്കമീതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ . യേന വാ കാരണേന ഭഗവാ ദേവമനുസ്സേഹി ഉപസങ്കമിതബ്ബോ, തേന കാരണേന ഉപസങ്കമീതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. കേന ച കാരണേന ഭഗവാ ഉപസങ്കമിതബ്ബോ? നാനപ്പകാരഗുണവിസേസാധിഗമാധിപ്പായേന, സാദുഫലൂപഭോഗാധിപ്പായേന ദിജഗണേഹി നിച്ചഫലിതമഹാരുക്ഖോ വിയ. ഉപസങ്കമീതി ച ഗതോതി വുത്തം ഹോതി. **ഉപസങ്കമിത്വാ**തി ഉപസങ്കമനപരിയോസാനദീപനം. അഥ വാ ഏവം ഗതോ തതോ ആസന്നതരം ഠാനം ഭഗവതോ സമീപസങ്ഖാതം ഗന്ത്വാതിപി വുത്തം ഹോതി.

ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദീതി യഥാ ഖമനീയാദീനി പുച്ഛന്തോ ഭഗവാ തേന, ഏവം സോപി ഭഗവതാ സദ്ധിം സമപ്പവത്തമോദോ അഹോസി, സീതോദകം വിയ ഉണ്ഹോദകേന സമ്മോദിതം ഏകീഭാവം അഗമാസി. യായ ച "കച്ചി, ഭോ, ഗോതമ, ഖമനീയം; കച്ചി യാപനീയം, കച്ചി ഭോതോ ഗോതമസ്സ, ച സാവകാനഞ്ച അപ്പാബാധം അപ്പാതങ്കം ലഹുട്ഠാനം ബലം ഫാസുവിഹാരോ"തിആദികായ കഥായ സമ്മോദി, തം പീതിപാമോജ്ജസങ്ഖാതം സമ്മോദം ജനനതോ സമ്മോദിതും യുത്തഭാവതോ ച **സമ്മോദനീയം**. അത്ഥബ്യഞ്ജനമധുരതായ സുചിരമ്പി കാലം സാരേതും നിരന്തരം പവത്തേതും അരഹരൂപതോ സരിതബ്ബഭാവതോ ച **സാരണീയം,** സുയ്യമാനസുഖതോ വാ സമ്മോദനീയം, അനുസ്സരിയമാനസുഖതോ സാരണീയം. തഥാ ബ്യഞ്ജനപരിസുദ്ധതായ സമ്മോദനീയം, അത്ഥപരിസുദ്ധതായ സാരണീയന്തി. ഏവം അനേകേഹി പരിയായേഹി സമ്മോദനീയം സാരണീയം കഥം വീതിസാരേത്വാ പരിയോസാപേത്വാ നിട്ഠാപേത്വാ യേനത്ഥേന ആഗതോ തം പുച്ഛിതുകാമോ ഏകമന്തം നിസീദി.

ഏകമന്തന്തി ഭാവനപുംസകനിദ്ദേസോ "വിസമം ചന്ദിമസൂരിയാ പരിവത്തന്തീ"തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൪.൭൦) വിയ. തസ്മാ യഥാ നിസിന്നോ

ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഹോതി തഥാ നിസീദീതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ഭുമ്മത്ഥേ വാ ഏതം ഉപയോഗവചനം. **നിസീദീ**തി ഉപാവിസി. പണ്ഡിതാ ഹി പുരിസാ ഗരുട്ഠാനിയം ഉപസങ്കമിത്വാ ആസനകുസലതായ ഏകമന്തം നിസീദന്തി. അയഞ്ച തേസം അഞ്ഞതരോ, തസ്മാ ഏകമന്തം നിസീദി.

കഥം നിസിന്നോ പന ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഹോതീതി? ഛ നിസജ്ജദോസേ വജ്ജേത്വാ. സേയ്യഥിദം - അതിദൂരം, അച്ചാസന്നം, ഉപരിവാതം, ഉന്നതപ്പദേസം, അതിസമ്മുഖം, അതിപച്ഛാതി. അതിദൂരേ നിസിന്നോ ഹി സചേ കഥേതുകാമോ ഹോതി ഉച്ചാസദ്ദേന കഥേതബ്ബം ഹോതി. അച്ചാസന്നേ നിസിന്നോ സങ്ഘട്ടനം കരോതി. ഉപരിവാതേ നിസിന്നോ സരീരഗന്ധേന ബാധതി. ഉന്നതപ്പദേസേ നിസിന്നോ അഗാരവം പകാസേതി. അതിസമ്മുഖാ നിസിന്നോ സചേ ദട്ഠുകാമോ ഹോതി, ചക്ഖുനാ ചക്ഖും ആഹച്ച ദട്ഠബ്ബം ഹോതി. അതിപച്ഛാ നിസിന്നോ സചേ ദട്ഠുകാമോ ഹോതി ഗീവം പസാരേത്വാ ദട്ഠബ്ബം ഹോതി. തസ്മാ അയമ്പി ഏതേ ഛ നിസജ്ജദോസേ വജ്ജേത്വാ നിസീദി. തേന വുത്തം - ''ഏകമന്തം നിസീദീ''തി.

ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോചാതി **ഏത**ന്തി ഇദാനി വത്തബ്ബമത്ഥം ദസ്സേതി. **ദകാരോ** പദസന്ധികരോ. **അവോചാ**തി അഭാസി. **സുതം മേത**ന്തി സുതം മേ ഏതം, ഏതം മയാ സുതന്തി ഇദാനി വത്തബ്ബമത്ഥം ദസ്സേതി. **ഭോ ഗോതമാ**തി ഭഗവന്തം ഗോത്തേന ആലപതി.

ഇദാനി യം തേന സുതം - തം ദസ്സേന്തോ **ന സമണോ ഗോതമോ**തി ഏവമാദിമാഹ. തത്രായം അനുത്താനപദവണ്ണനാ - **ബ്രാഹ്മണേ**തി ജാതിബ്രാഹ്മണേ. **ജിണ്ണേ**തി ജജ്ജരീഭൂതേ ജരായ ഖണ്ഡിച്ചാദിഭാവം ആപാദിതേ. **വുഡ്ഢേ**തി അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനം വുഡ്ഢിമരിയാദപ്പത്തേ. **മഹല്ലകേ**തി ജാതിമഹല്ലകതായ സമന്നാഗതേ, ചിരകാലപ്പസുതേതി വുത്തം ഹോതി. **അദ്ധഗതേ**തി അദ്ധാനം ഗതേ , ദ്വേ തയോ രാജപരിവട്ടേ അതീതേതി അധിപ്പായോ. **വയോ അനുപ്പത്തേ**തി പച്ഛിമവയം സമ്പത്തേ, പച്ഛിമവയോ നാമ വസ്സസതസ്സ പച്ഛിമോ തതിയഭാഗോ.

അപിച - **ജിണ്ണേ**തി പോരാണേ, ചിരകാലപ്പവത്തകുലന്വയേതി വുത്തം ഹോതി. **വുഡ്ഢേ**തി സീലാചാരാദിഗുണവുഡ്ഢിയുത്തേ. **മഹല്ലകേ**തി വിഭവമഹത്തതായ സമന്നാഗതേ മഹദ്ധനേ മഹാഭോഗേ. **അദ്ധഗതേ**തി മഗ്ഗപ്പടിപന്നേ, ബ്രാഹ്മണാനം വതചരിയാദിമരിയാദം അവീതിക്കമ്മ ചരമാനേ. **വയോഅനുപ്പത്തേ**തി ജാതിവുഡ്ഢഭാവം അന്തിമവയം അനുപ്പത്തേതി ഏവമേത്ഥ യോജനാ വേദിതബ്ബാ.

ഇദാനി **അഭിവാദേതീ**തി ഏവമാദീനി **''ന സമണോ ഗോതമോ''**തി ഏത്ഥ വുത്തനകാരേന യോജേത്വാ ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോനി - ''ന വന്ദതി വാ, നാസനാ വുട്ഠഹതി വാ, നാപി 'ഇധ ഭോന്തോ നിസീദന്തൂ'തി ഏവം ആസനേന വാ ഉപനിമന്തേതീ''തി. ഏത്ഥ ഹി വാ സദ്ദോ വിഭാവനേ നാമ അത്ഥേ, ''രൂപം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തിആദീസു വിയ. ഏവം വത്വാ അഥ അത്തനോ അഭിവാദനാദീനി അകരോന്തം ഭഗവന്തം ദിസ്വാ ആഹ - **''തയിദം ഭോ ഗോതമ തഥേവാ''**തി. യം തം മയാ സുതം - തം തഥേവ, തം സവനഞ്ച മേ ദസ്സനഞ്ച സംസന്ദതി സമേതി, അത്ഥതോ ഏകീഭാവം ഗച്ഛതി. ''ന ഹി ഭവം ഗോതമോ... പേ... ആസനേന വാ നിമന്തേതീ''തി ഏവം അത്തനാ സുതം ദിട്ഠേന

നിഗമേത്വാ നിന്ദന്തോ ആഹ - **“തയിദം ഭോ ഗോതമ ന സമ്പന്നമേവാ”**തി തം അഭിവാദനാദീനം അകരണം ന യുത്തമേവ.

അഥസ്സ ഭഗവാ അത്തുക്കംസനപരവമ്ഭനദോസം അനുപഗമ്മ കരുണാസീതലഹദയേന തം അഞ്ഞാണം വിധമിത്വാ യുത്തഭാവം ദസ്സേതുകാമോ ആഹ - **“നാഹം തം ബ്രാഹ്മണ ...പേ॰... മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ”**തി. തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - ‘‘അഹം, ബ്രാഹ്മണ, അപ്പടിഹതേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോപി തം പുഗ്ഗലം ഏതസ്മിം സദേവകാദിഭേദേ ലോകേ ന പസ്സാമി, യമഹം അഭിവാദേയ്യം വാ പച്ചുട്ഠേയ്യം വാ ആസനേന വാ നിമന്തേയ്യം. അനച്ഛരിയം വാ ഏതം, യ്വാഹം അജ്ജ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തോ ഏവരൂപം നിപച്ചകാരാരഹം പുഗ്ഗലം ന പസ്സാമി. അപിച ഖോ യദാപാഹം സമ്പതിജാതോവ ഉത്തരാഭിമുഖോ സത്തപദവീതിഹാരേന ഗന്ത്വാ സകലം ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഓലോകേസിം; തദാപി ഏതസ്മിം സദേവകാദിഭേദേ ലോകേ തം പുഗ്ഗലം ന പസ്സാമി, യമഹം അഭിവാദേയ്യം വാ പച്ചുട്ഠേയ്യം വാ ആസനേന വാ നിമന്തേയ്യം. അഥ ഖോ മം സോളസകപ്പസഹസ്സായുകോ ഖീണാസവമഹാബ്രഹ്മാപി അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ‘‘ത്വം ലോകേ മഹാപുരിസോ, ത്വം സദേവകസ്സ ലോകസ്സ അഗ്ഗോ ച ജേട്ഠോ ച സേട്ഠോ ച, നത്ഥി തയാ ഉത്തരിതരോ’’തി സഞ്ജാതസോമനസ്സോ പതിനാമേസി; തദാപി ചാഹം അത്തനാ ഉത്തരിതരം അപസ്സന്തോ ആസഭിം വാചം നിച്ഛാരേസിം - ‘‘അഗ്ഗോഹമസ്മി ലോകസ്സ, ജേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സ, സേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സാ’’തി. ഏവം സമ്പതിജാതസ്സപി മയ്ഹം അഭിവാദനാദിരഹോ പുഗ്ഗലോ നത്ഥി, സ്വാഹം ഇദാനി സബ്ബഞ്ഞുതം പത്തോ കം അഭിവാദേയ്യം വാ...പേ॰... ആസനേന വാ നിമന്തേയ്യം. തസ്മാ ത്വം, ബ്രാഹ്മണ, മാ തഥാഗതേ ഏവരൂപം നിപച്ചകാരം പത്ഥയിത്ഥ. യഞ്ഹി, ബ്രാഹ്മണ, തഥാഗതോ അഭിവാദേയ്യ വാ...പേ॰... ആസനേന വാ നിമന്തേയ്യ, മുദ്ധാപി തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ രത്തിപരിയോസാനേ പരിപാകസിഥിലബന്ധനം വണ്ടാ പവുത്തതാലഫലമിവ ഗീവതോ പച്ഛിജ്ജിത്വാ സഹസാവ ഭൂമിയം വിപതേയ്യാതി.

൩. ഏവം വുത്തേപി ബ്രാഹ്മണോ ദുപ്പഞ്ഞതായ തഥാഗതസ്സ ലോകേ ജേട്ഠഭാവം അസല്ലക്ഖേന്തോ കേവലം തം വചനം അസഹമാനോ ആഹ - **“അരസരൂപോ ഭവം ഗോതമോ”**തി. അയം കിരസ്സ അധിപ്പായോ - യം ലോകേ അഭിവാദനപച്ചുട്ഠാനഅഞ്ജലികമ്മസാമീചികമ്മം ‘‘സാമഗ്ഗിരസോ’’തി വുച്ചതി, തം ഭോതോ ഗോതമസ്സ നത്ഥി , തസ്മാ അരസരൂപോ ഭവം ഗോതമോ, അരസജാതികോ അരസസഭാവോതി. അഥസ്സ ഭഗവാ ചിത്തമുദുഭാവജനനത്ഥം ഉജുവിപച്ചനീകഭാവം പരിഹരന്തോ അഞ്ഞഥാ തസ്സ വചനസ്സത്ഥം അത്തനി സന്ദസ്സേന്തോ **“അത്ഥി ഖ്വേസ ബ്രാഹ്മണ പരിയായോ”**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **പരിയായോ**തി കാരണം; അയഞ്ഹി പരിയായസദ്ദോ ദേസനാ-വാര-കാരണേസു വത്തതി. ‘‘മധുപിണ്ഡികപരിയായോത്വേവ നം ധാരേഹീ’’തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൦൫) ഹി ഏസ ദേസനായം വത്തതി. ‘‘കസ്സ നു ഖോ, ആനന്ദ, അജ്ജ പരിയായോ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദിതു’’ന്തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൩.൩൯൮) വാരേ. ‘‘സാധു, ഭന്തേ, ഭഗവാ അഞ്ഞം പരിയായം ആചിക്ഖതു, യഥായം ഭിക്ഖുസങ്ഘോ അഞ്ഞായ സണ്ഠഹേയ്യാ’’തിആദീസു (പാരാ॰ ൧൬൫) കാരണേ. സ്വായമിധ കാരണേ വത്തതി . തസ്മാ ഏത്ഥ ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ - അത്ഥി

ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏതം കാരണം; യേന കാരണേന മം "അരസരൂപോ ഭവം ഗോതമോ"തി വദമാനോ പുഗ്ഗലോ സമ്മാ വദേയ്യ, അവിതഥവാദീതി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛേയ്യ. കതമോ പന സോതി? യേ തേ ബ്രാഹ്മണ രൂപരസാ...പേ°... ഫോട്ഠബ്ബരസാ തേ തഥാഗതസ്സ പഹീനാതി. കിം വുത്തം ഹോതി? യേ തേ ജാതിവസേന വാ ഉപപത്തിവസേന വാ സേട്ഠസമ്മതാനമ്പി പുഥുജ്ജനാനം രൂപാരമ്മണാദീനി അസ്സാദേന്താനം അഭിനന്ദന്താനം രജ്ജന്താനം ഉപ്പജ്ജന്തി കാമസുഖസ്സാദസങ്ഖാതാ രൂപരസസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബരസാ, യേ ഇമം ലോകം ഗീവായ ബന്ധിത്വാ വിയ ആവിഞ്ഛന്തി, വത്ഥാരമ്മണാദിസാമഗ്ഗിയഞ്ച ഉപ്പന്നത്താ സാമഗ്ഗിരസാതി വുച്ചന്തി, തേ സബ്ബേപി തഥാഗതസ്സ പഹീനാതി. മയ്ഹം പഹീനാതി വത്തബ്ബേപി മമാകാരേന അത്താനം അനുക്ഖിപന്തോ ധമ്മം ദേസേതി. ദേസനാവിലാസോ വാ ഏസ ഭഗവതോ.

തത്ഥ **പഹീനാ**തി ചിത്തസന്താനതോ വിഗതാ ജഹിതാ വാ. ഏതസ്മിം പനത്ഥേ കരണേ സാമിവചനം ദട്ഠബ്ബം. അരിയമഗ്ഗസത്ഥേന ഉച്ഛിന്നം തണ്ഹാവിജ്ജാമയം മൂലമേതേസന്തി **ഉച്ഛിന്നമൂലാ**. താലവത്ഥു വിയ നേസം വത്ഥു കതന്തി **താലാവത്ഥുകതാ**. യഥാ ഹി താലരുക്ഖം സമൂലം ഉദ്ധരിത്വാ തസ്സ വത്ഥുമത്തേ തസ്മിം പദേസേ കതേ ന പുന തസ്സ താലസ്സ ഉപ്പത്തി പഞ്ഞായതി; ഏവം അരിയമഗ്ഗസത്ഥേന സമൂലേ രൂപാദിരസേ ഉദ്ധരിത്വാ തേസം പുബ്ബേ ഉപ്പന്നപുബ്ബഭാവേന വത്ഥുമത്തേ ചിത്തസന്താനേ കതേ സബ്ബേപി തേ "താലാവത്ഥുകതാ"തി വുച്ചന്തി. അവിരൂള്ഹിധമ്മത്താ വാ മത്ഥകച്ഛിന്നതാലോ വിയ കതാതി താലാവത്ഥുകതാ. യസ്മാ പന ഏവം താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവംകതാ ഹോന്തി, യഥാ നേസം പച്ഛാഭാവോ ന ഹോതി, തഥാ കതാ ഹോന്തി; തസ്മാ ആഹ - **"അനഭാവംകതാ"**തി. അയഞ്ഹേത്ഥ പദച്ഛേദോ - അനുഅഭാവം കതാ **അനഭാവംകതാ**തി. "അനഭാവം ഗതാ"തിപി പാഠോ, തസ്സ അനുഅഭാവം ഗതാതി അത്ഥോ. തത്ഥ പദച്ഛേദോ അനുഅഭാവം ഗതാ അനഭാവം ഗതാതി, യഥാ അനുഅച്ഛരിയാ അനച്ഛരിയാതി. **ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ**തി അനാഗതേ അനുപ്പജ്ജനകസഭാവാ. യേ ഹി അഭാവം ഗതാ, തേ പുന കഥം ഉപ്പജ്ജിസ്സന്തി? തേനാഹ - "അനഭാവം ഗതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ"തി.

അയം ഖോ ബ്രാഹ്മണ പരിയായോതി ഇദം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, കാരണം യേന മം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ "അരസരൂപോ സമണോ ഗോതമോ"തി. **നോ ച ഖോ യം ത്വം സന്ധായ വദേസീ**തി യഞ്ച ഖോ ത്വം സന്ധായ വദേസി, സോ പരിയായോ ന ഹോതി. കസ്മാ പന ഭഗവാ ഏവമാഹ? നനു ഏവം വുത്തേ യോ ബ്രാഹ്മണേന വുത്തോ സാമഗ്ഗിരസോ തസ്സ അത്തനി വിജ്ജമാനതാ അനുഞ്ഞാതാ ഹോതീതി. വുച്ചതേ, ന ഹോതി. യോ ഹി തം സാമഗ്ഗിരസം കാതും ഭബ്ബോ ഹുത്വാ ന കരോതി, സോ തദഭാവേന അരസരൂപോതി വത്തബ്ബോ ഭവേയ്യ. ഭഗവാ പന അഭബ്ബോവ ഏതം കാതും, തേനസ്സ കരണേ അഭബ്ബതം പകാസേന്തോ ആഹ - "നോ ച ഖോ യം ത്വം സന്ധായ വദേസീ"തി. യം പരിയായം സന്ധായ ത്വം മം "അരസരൂപോ"തി വദേസി, സോ അമ്ഹേസു നേവ വത്തബ്ബോതി.

ർ. ഏവം ബ്രാഹ്മണോ അത്തനാ അധിപ്പേതം അരസരൂപതം ആരോപേതും അസക്കോന്തോ അഥാപരം **നിബ്ഭോഗോ ഭവം ഗോതമോ**തിആദിമാഹ. സബ്ബപരിയായേസു ചേത്ഥ വുത്തനയേനേവ യോജനക്കമം വിദിത്വാ സന്ധായ

ഭാസിതമത്തം ഏവം വേദിതബ്ബം. ബ്രാഹ്മണോ തമേവ വയോവുഡ്ഢാനം അഭിവാദനകമ്മാദിം ലോകേ സാമഗ്ഗിപരിഭോഗോതി മഞ്ഞമാനോ തദഭാവേന ഭഗവന്തം **നിബ്ഭോഗോ**തി ആഹ. ഭഗവാ പന യ്വായം രൂപാദീസു സത്താനം ഛന്ദരാഗപരിഭോഗോ തദഭാവം അത്തനി സമ്പസ്സമാനോ അപരമ്പി പരിയായം അനുജാനാതി.

൭. പുന ബ്രാഹ്മണോ യം ലോകേ വയോവുഡ്ഢാനം അഭിവാദനാദികുലസമുദാചാരകമ്മം ലോകിയാ കരോന്തി തസ്സ അകിരിയം സമ്പസ്സമാനോ ഭഗവന്തം **അകിരിയവാദോ**തി ആഹ. ഭഗവാ പന, യസ്മാ കായദുച്ചരിതാദീനം അകിരിയം വദതി തസ്മാ, തം അകിരിയവാദം അത്തനി സമ്പസ്സമാനോ അപരമ്പി പരിയായം അനുജാനാതി. തത്ഥ ച **കായദുച്ചരിത**ന്തി പാണാതിപാത-അദിന്നാദാന-മിച്ഛാചാരചേതനാ വേദിതബ്ബാ. **വചീദുച്ചരിത**ന്തി മുസാവാദ-പിസുണവാചാ-ഫരുസവാചാ-സമ്ഫപ്പലാപചേതനാ വേദിതബ്ബാ. **മനോദുച്ചരിത**ന്തി അഭിജ്ഝാബ്യാപാദമിച്ഛാദിട്ഠിയോ വേദിതബ്ബാ. ഠപേത്വാ തേ ധമ്മേ, അവസേസാ അകുസലാ ധമ്മാ **"അനേകവിഹിതാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ"**തി വേദിതബ്ബാ.

൮. പുന ബ്രാഹ്മണോ തമേവ അഭിവാദനാദികമ്മം ഭഗവതി അപസ്സന്തോ ഇമം "ആഗമ്മ അയം ലോകതന്തി ലോകപവേണീ ഉച്ഛിജ്ജതീ"തി മഞ്ഞമാനോ ഭഗവന്തം **ഉച്ഛേദവാദോ**തി ആഹ. ഭഗവാ പന യസ്മാ അട്ഠസു ലോഭസഹഗതചിത്തേസു പഞ്ചകാമഗുണികരാഗസ്സ ദ്വീസു അകുസലചിത്തേസു ഉപ്പജ്ജമാനകദോസസ്സ ച അനാഗാമിമഗ്ഗേന ഉച്ഛേദം വദതി. സബ്ബാകുസലസമ്ഭവസ്സ പന നിരവസേസസ്സ മോഹസ്സ അരഹത്തമഗ്ഗേന ഉച്ഛേദം വദതി. ഠപേത്വാ തേ തയോ, അവസേസാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം യഥാനുരൂപം ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി ഉച്ഛേദം വദതി; തസ്മാ തം ഉച്ഛേദവാദം അത്തനി സമ്പസ്സമാനോ അപരമ്പി പരിയായം അനുജാനാതി.

൯. പുന ബ്രാഹ്മണോ "ജിഗുച്ഛതി മഞ്ഞേ സമണോ ഗോതമോ ഇദം വയോവുഡ്ഢാനം അഭിവാദനാദികുലസമുദാചാരകമ്മം, തേന തം ന കരോതീ"തി മഞ്ഞമാനോ ഭഗവന്തം **ജേഗുച്ഛീ**തി ആഹ. ഭഗവാ പന യസ്മാ ജിഗുച്ഛതി കായദുച്ചരിതാദീഹി; കിം വുത്തം ഹോതി ? യഞ്ച തിവിധം കായദുച്ചരിതം, യഞ്ച ചതുബ്ബിധം വചീദുച്ചരിതം, യഞ്ച തിവിധം മനോദുച്ചരിതം, യാ ച ഠപേത്വാ താനി ദുച്ചരിതാനി അവസേസാനം ലാമകട്ഠേന പാപകാനം അകോസല്ലസമ്ഭൂതട്ഠേന അകുസലാനം ധമ്മാനം സമാപത്തി സമാപജ്ജനാ സമങ്ഗിഭാവോ, തം സബ്ബമ്പി ഗൂഥം വിയ മണ്ഡനകജാതിയോ പുരിസോ ജിഗുച്ഛതി ഹിരീയതി, തസ്മാ തം ജേഗുച്ഛിതം അത്തനി സമ്പസ്സമാനോ അപരമ്പി പരിയായം അനുജാനാതി. തത്ഥ **"കായദുച്ചരിതേനാ"**തി ഉപയോഗത്ഥേ കരണവചനം ദട്ഠബ്ബം.

൧൦. പുന ബ്രാഹ്മണോ തമേവ അഭിവാദനാദികമ്മം ഭഗവതി അപസ്സന്തോ "അയം ഇമം ലോകജേട്ഠകകമ്മം വിനേതി വിനാസേതി, അഥ വാ യസ്മാ ഏതം സാമീചികമ്മം ന കരോതി തസ്മാ അയം വിനേതബ്ബോ നിഗ്ഗണ്ഹിതബ്ബോ"തി മഞ്ഞമാനോ ഭഗവന്തം **വേനയികോ**തി ആഹ. തത്രായം പദത്ഥോ - വിനയതീതി വിനയോ, വിനാസേതീതി വുത്തം ഹോതി. വിനയോ ഏവ **വേനയികോ,** വിനയം വാ അരഹതീതി **വേനയികോ,** നിഗ്ഗഹം അരഹതീതി വുത്തം ഹോതി. ഭഗവാ പന, യസ്മാ രാഗാദീനം വിനയായ

വൂപസമായ ധമ്മം ദേസേതി, തസ്മാ വേനയികോ ഹോതി. അയമേവ ചേത്ഥ പദത്ഥോ - വിനയായ ധമ്മം ദേസേതീതി വേനയികോ. വിചിത്രാ ഹി തദ്ധിതവുത്തി! സ്വായം തം വേനയികഭാവം അത്തനി സമ്പസ്സമാനോ അപരമ്പി പരിയായം അനുജാനാതി.

൬. പുന ബ്രാഹ്മണോ യസ്മാ അഭിവാദനാദീനി സാമീചികമ്മാനി കരോന്താ വയോവുഡ്ഢേ തോസേന്തി ഹാസേന്തി, അകരോന്താ പന താപേന്തി വിഹേസേന്തി ദോമനസ്സം നേസം ഉപ്പാദേന്തി, ഭഗവാ ച താനി ന കരോതി; തസ്മാ ''അയം വയോവുഡ്ഢേ തപതീ''തി മഞ്ഞമാനോ സപ്പുരിസാചാരവിരഹിതത്താ വാ ''കപണപുരിസോ അയ''ന്തി മഞ്ഞമാനോ ഭഗവന്തം **തപസ്സീ**തി ആഹ. തത്രായം പദത്ഥോ - തപതീതി തപോ, രോസേതി വിഹേസേതീതി വുത്തം ഹോതി, സാമീചികമ്മാകരണസ്സേതം നാമം. തപോ അസ്സ അത്ഥീതി **തപസ്സീ**. ദുതിയേ അത്ഥവികപ്പേ ബ്യഞ്ജനാനി അവിചാരേത്വാ ലോകേ കപണപുരിസോ ''തപസ്സീ''തി വുച്ചതി. ഭഗവാ പന യേ അകുസലാ ധമ്മാ ലോകം തപനതോ തപനീയാതി വുച്ചന്തി, തേസം പഹീനത്താ യസ്മാ തപസ്സീതി സങ്ഖ്യം ഗതോ, തസ്മാ തം തപസ്സിതം അത്തനി സമ്പസ്സമാനോ അപരമ്പി പരിയായം അനുജാനാതി. തത്രായം പദത്ഥോ - തപന്തീതി തപാ, അകുസലധമ്മാനമേതം അധിവചനം. വുത്തമ്പി ഹേതം - ''ഇധ തപ്പതി പേച്ച തപ്പതീ''തി. തഥാ തേ തപേ അസ്സി നിരസ്സി പഹാസി വിദ്ധംസേസീതി തപസ്സീ.

൭. പുന ബ്രാഹ്മണോ തം അഭിവാദനാദികമ്മം ദേവലോകഗബ്ഭസമ്പത്തിയാ ദേവലോകപടിസന്ധിപടിലാഭായ സംവത്തതീതി മഞ്ഞമാനോ ഭഗവതി ചസ്സ അഭാവം ദിസ്വാ ഭഗവന്തം **അപഗബ്ഭോ**തി ആഹ. കോധവസേന വാ ഭഗവതോ മാതുകുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിഗ്ഗഹണേ ദോസം ദസ്സേന്തോപി ഏവമാഹ. തത്രായം പദത്ഥോ - ഗബ്ഭതോ അപഗതോതി **അപഗബ്ഭോ,** അഭബ്ബോ ദേവലോകൂപപത്തിം പാപുണിതുന്തി അധിപ്പായോ. ഹീനോ വാ ഗബ്ഭോ അസ്സാതി അപഗബ്ഭോ, ദേവലോകഗബ്ഭപരിബാഹിരത്താ ആയതിം ഹീനഗബ്ഭപടിലാഭഭാഗീതി, ഹീനോ വാസ്സ മാതുകുച്ഛിമ്ഹി ഗബ്ഭവാസോ അഹോസീതി അധിപ്പായോ. ഭഗവതോ പന യസ്മാ ആയതിം ഗബ്ഭസേയ്യാ അപഗതാ, തസ്മാ സോ തം അപഗബ്ഭതം അത്തനി സമ്പസ്സമാനോ അപരമ്പി പരിയായം അനുജാനാതി. തത്ര ച **യസ്സ ഖോ ബ്രാഹ്മണ ആയതിം ഗബ്ഭസേയ്യാ പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി പഹീനാ**തി ഏതേസം പദാനം ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ - ബ്രാഹ്മണ, യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അനാഗതേ ഗബ്ഭസേയ്യാ, പുനബ്ഭവേ ച അഭിനിബ്ബത്തി അനുത്തരേന മഗ്ഗേന വിഹതകാരണത്താ പഹീനാതി. ഗബ്ഭസേയ്യഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ ജലാബുജയോനി ഗഹിതാ. പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തിഗ്ഗഹണേന ഇതരാ തിസ്സോപി.

അപിച ഗബ്ഭസ്സ സേയ്യാ **ഗബ്ഭസേയ്യാ,** പുനബ്ഭവോ ഏവ അഭിനിബ്ബത്തി **പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തീ**തി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. യഥാ ച വിഞ്ഞാണട്ഠിതീതി വുത്തേപി ന വിഞ്ഞാണതോ അഞ്ഞാ ഠിതി അത്ഥി, ഏവമിധാപി ന ഗബ്ഭതോ അഞ്ഞാ സേയ്യാതി വേദിതബ്ബാ. അഭിനിബ്ബത്തി ച നാമ യസ്മാ പുനബ്ഭവഭൂതാപി അപുനബ്ഭവഭൂതാപി അത്ഥി, ഇധ ച പുനബ്ഭവഭൂതാ അധിപ്പേതാ. തസ്മാ വുത്തം - ''പുനബ്ഭവോ ഏവ അഭിനിബ്ബത്തി പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തീ''തി.

൧൧. ഏവം ആഗതകാലതോ പട്ഠായ അരസരൂപതാദീഹി അട്ഠഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി അക്കോസന്തമ്പി ബ്രാഹ്മണം ഭഗവാ ധമ്മിസ്സരോ ധമ്മരാജാ ധമ്മസ്സാമീ തഥാഗതോ അനുകമ്പായ സീതലേനേവ ചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോ യം ധമ്മധാതും പടിവിജ്ഝിത്വാ ദേസനാവിലാസപ്പത്തോ ഹോതി, തസ്സാ ധമ്മധാതുയാ സുപ്പടിവിദ്ധത്താ വിഗതവലാഹകേ അന്തലിക്ഖേ സമബ്ഭുഗ്ഗതോ പുണ്ണചന്ദോ വിയ സരദകാലേ സൂരിയോ വിയ ച ബ്രാഹ്മണസ്സ ഹദയന്ധകാരം വിധമന്തോ താനിയേവ അക്കോസവത്ഥൂനി തേന തേന പരിയായേന അഞ്ഞഥാ ദസ്സേത്വാ, പുനപി അത്തനോ കരുണാവിപ്ഫാരം അട്ഠഹി ലോകധമ്മേഹി അകമ്പിയഭാവേന പടിലദ്ധം, താദിഗുണലക്ഖണം പഥവീസമചിത്തതം അകുപ്പധമ്മതഞ്ച പകാസേന്തോ ''അയം ബ്രാഹ്മണോ കേവലം പലിതസിരഖണ്ഡദന്തവലിത്തചതാദീഹി അത്തനോ വുഡ്ഢഭാവം സഞ്ജാനാതി, നോ ച ഖോ ജാനാതി അത്താനം ജാതിയാ അനുഗതം ജരായ അനുസടം ബ്യാധിനാ അഭിഭൂതം മരണേന അബ്ഭാഹതം വട്ടഖാണുഭൂതം അജ്ജ മരിത്വാ പുന സ്വേവ ഉത്താനസയനദാരകഭാവഗമനീയം. മഹന്തേന ഖോ പന ഉസ്സാഹേന മമ സന്തികം ആഗതോ, തദസ്സ ആഗമനം സാത്ഥകം ഹോതൂ''തി ചിന്തേത്വാ ഇമസ്മിം ലോകേ അത്തനോ അപ്പടിസമം പുരേജാതഭാവം ദസ്സേന്തോ **സേയ്യഥാപി ബ്രാഹ്മണാ**തിആദിനാ നയേന ബ്രാഹ്മണസ്സ ധമ്മദേസനം വഡ്ഢേസി.

തത്ഥ **സേയ്യഥാ**തി ഓപമ്മത്ഥേ നിപാതോ; **പീ**തി സമ്ഭാവനത്ഥേ; ഉഭയേനാപി യഥാ നാമ ബ്രാഹ്മണാതി ദസ്സേതി. **കുക്കുടിയാ അണ്ഡാനി അട്ഠ വാ ദസ വാ ദ്വാദസ വാ**തി ഏത്ഥ പന കിഞ്ചാപി കുക്കുടിയാ വുത്തപ്പകാരതോ ഊനാധികാനിപി അണ്ഡാനി ഹോന്തി, അഥ ഖോ വചനസിലിട്ഠതായ ഏവം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി ലോകേ സിലിട്ഠവചനം ഹോതി. **താനസ്സൂ**തി താനി അസ്സു, ഭവേയ്യുന്തി വുത്തം ഹോതി. **കുക്കുടിയാ സമ്മാ അധിസയിതാനീ**തി തായ ജനേത്തിയാ കുക്കുടിയാ പക്ഖേ പസാരേത്വാ തേസം ഉപരി സയന്തിയാ സമ്മാ അധിസയിതാനി. **സമ്മാ പരിസേദിതാനീ**തി കാലേന കാലം ഉതും ഗണ്ഹാപേന്തിയാ സുട്ഠു സമന്തതോ സേദിതാനി, ഉസ്മീകതാനീതി വുത്തം ഹോതി. **സമ്മാ പരിഭാവിതാനീ**തി കാലേന കാലം സുട്ഠു സമന്തതോ ഭാവിതാനി, കുക്കുടഗന്ധം ഗാഹാപിതാനീതി വുത്തം ഹോതി.

ഇദാനി യസ്മാ തായ കുക്കുടിയാ ഏവം തീഹി പകാരേഹി താനി അണ്ഡാനി പരിപാലിയമാനാനി ന പൂതീനി ഹോന്തി. യോപി നേസം അല്ലസിനേഹോ സോ പരിയാദാനം ഗച്ഛതി. കപാലം തനുകം ഹോതി, പാദനഖസിഖാ ച മുഖതുണ്ഡകഞ്ച ഖരം ഹോതി, കുക്കുടപോതകാ പരിപാകം ഗച്ഛന്തി, കപാലസ്സ തനുകത്താ ബഹിദ്ധാ ആലോകോ അന്തോ പഞ്ഞായതി. അഥ തേ കുക്കുടപോതകാ ''ചിരം വത മയം സങ്കുടിതഹത്ഥപാദാ സമ്ബാധേ സയിമ്ഹ, അയഞ്ച ബഹി ആലോകോ ദിസ്സതി, ഏത്ഥ ദാനി നോ സുഖവിഹാരോ ഭവിസ്സതീ''തി നിക്ഖമിതുകാമാ ഹുത്വാ കപാലം പാദേന പഹരന്തി, ഗീവം പസാരേന്തി. തതോ തം കപാലം ദ്വേധാ ഭിജ്ജതി, കുക്കുടപോതകാ പക്ഖേ വിധുനന്താ തങ്ഖണാനുരൂപം വിരവന്താ നിക്ഖമന്തി. ഏവം നിക്ഖമന്താനഞ്ച നേസം യോ പഠമതരം നിക്ഖമതി സോ 'ജേട്ഠോ'തി വുച്ചതി. തസ്മാ ഭഗവാ തായ ഉപമായ അത്തനോ ജേട്ഠകഭാവം സാധേതുകാമോ ബ്രാഹ്മണം പുച്ഛി - **''യോ നു ഖോ തേസം കുക്കുടച്ഛാപകാനം...**

പേ॰… കിന്തി സ്വാസ്സ വചനീയോ”തി. തത്ഥ **കുക്കുടച്ഛാപകാനന്തി** കുക്കുടപോതകാനം. **കിന്തി സ്വാസ്സ വചനീയോ**തി സോ കിന്തി വചനീയോ അസ്സ, കിന്തി വത്തബ്ബോ ഭവേയ്യ ജേട്ഠോ വാ കനിട്ഠോ വാതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

തതോ ബ്രാഹ്മണോ ആഹ - “**ജേട്ഠോതിസ്സ ഭോ ഗോതമ വചനീയോ**”തി. ഭോ, ഗോതമ, സോ **ജേട്ഠോ** ഇതി അസ്സ വചനീയോ. കസ്മാതി ചേ? സോ ഹി നേസം ജേട്ഠോ, തസ്മാ സോ നേസം വുഡ്ഢതരോതി അത്ഥോ. അഥസ്സ ഭഗവാ ഓപമ്മം സമ്പടിപാദേന്തോ ആഹ - **“ഏവമേവ ഖോ അഹം ബ്രാഹ്മണാ”**തിആദി. യഥാ സോ കുക്കുടച്ഛാപകോ ജേട്ഠോതി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി; ഏവം അഹമ്പി അവിജ്ജാഗതായ പജായ. അവിജ്ജാഗതായാതി **അവിജ്ജാ** വുച്ചതി അഞ്ഞാണം, തത്ഥ ഗതായ. **പജായാ**തി സത്താധിവചനമേതം. തസ്മാ ഏത്ഥ അവിജ്ജണ്ഡകോസസ്സ അന്തോ പവിട്ഠേസു സത്തേസൂതി ഏവം അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **അണ്ഡഭൂതായാ**തി അണ്ഡേ ഭൂതായ ജാതായ സഞ്ജാതായ. യഥാ ഹി അണ്ഡേ നിബ്ബത്താ ഏകച്ചേ സത്താ അണ്ഡഭൂതാതി വുച്ചന്തി; ഏവമയം സബ്ബാപി പജാ അവിജ്ജണ്ഡകോസേ നിബ്ബത്തത്താ അണ്ഡഭൂതാതി വുച്ചതി. **പരിയോനദ്ധായാ**തി തേന അവിജ്ജണ്ഡകോസേന സമന്തതോ ഓനദ്ധായ ബദ്ധായ വേഠിതായ . **അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ**തി തം അവിജ്ജാമയം അണ്ഡകോസം ഭിന്ദിത്വാ . **ഏകോവ ലോകേ**തി സകലേപി ലോകസന്നിവാസേ അഹമേവ ഏകോ അദുതിയോ. **അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ**തി അനുത്തരന്തി ഉത്തരവിരഹിതം സബ്ബസേട്ഠം. **സമ്മാസമ്ബോധി**ന്തി സമ്മാ സാമഞ്ച ബോധിം; അഥ വാ പസത്ഥം സുന്ദരഞ്ച ബോധിം; ബോധീതി രുക്ഖോപി മഗ്ഗോപി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമ്പി നിബ്ബാനമ്പി വുച്ചതി. “ബോധിരുക്ഖമൂലേ പഠമാഭിസമ്ബുദ്ധോ”തി (മഹാവ॰ ൧; ഉദാ॰ ൧) ച “അന്തരാ ച ഗയം അന്തരാ ച ബോധി”ന്തി (മഹാവ॰ ൧൧; മ॰ നി॰ ൧.൨൮൫) ച ആഗതട്ഠാനേസു ഹി രുക്ഖോ ബോധീതി വുച്ചതി. “ബോധി വുച്ചതി ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണ”ന്തി (ചൂളനി॰ ഖഗ്ഗവിസാണസുത്തനിദ്ദേസ ൧൨൧) ആഗതട്ഠാനേ മഗ്ഗോ. “പപ്പോതി ബോധിം വരഭൂരിമേധസോ”തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൧൭) ആഗതട്ഠാനേ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം. “പത്വാന ബോധിം അമതം അസങ്ഖത”ന്തി ആഗതട്ഠാനേ നിബ്ബാനം. ഇധ പന ഭഗവതോ അരഹത്തമഗ്ഗഞാണം അധിപ്പേതം. സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണന്തിപി വദന്തി. അഞ്ഞേസം അരഹത്തമഗ്ഗോ അനുത്തരാ ബോധി ഹോതി, ന ഹോതീതി? ന ഹോതി. കസ്മാ? അസബ്ബഗുണദായകത്താ. തേസഞ്ഹി കസ്സചി അരഹത്തമഗ്ഗോ അരഹത്തഫലമേവ ദേതി, കസ്സചി തിസ്സോ വിജ്ജാ, കസ്സചി ഛ അഭിഞ്ഞാ, കസ്സചി ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ, കസ്സചി സാവകപാരമിഞാണം. പച്ചേകബുദ്ധാനമ്പി പച്ചേകബോധിഞാണമേവ ദേതി. ബുദ്ധാനം പന സബ്ബഗുണസമ്പത്തിം ദേതി, അഭിസേകോ വിയ രഞ്ഞോ സബ്ബലോകിസ്സരിയഭാവം. തസ്മാ അഞ്ഞസ്സ കസ്സചിപി അനുത്തരാ ബോധി ന ഹോതീതി. **അഭിസമ്ബുദ്ധോ**തി അബ്ഭഞ്ഞാസിം പടിവിജ്ഝിം; പത്തോമ്ഹി അധിഗതോമ്ഹീതി വുത്തം ഹോതി.

ഇദാനി യദേതം ഭഗവതാ **“ഏവമേവ ഖോ അഹം ബ്രാഹ്മണാ”**തി ആദിനാ നയേന വുത്തം ഓപമ്മസമ്പടിപാദനം, തം ഏവമത്ഥേന സദ്ധിം സംസന്ദിത്വാ വേദിതബ്ബം. യഥാ ഹി തസ്സാ കുക്കുടിയാ അത്തനോ അണ്ഡേസു അധിസയനാദിതിവിധകിരിയാകരണം; ഏവം ബോധിപല്ലങ്കേ നിസിന്നസ്സ

ബോധിസത്തഭൂതസ്സ ഭഗവതോ അത്തനോ ചിത്തസന്താനേ അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താതി തിവിധാനുപസ്സനാകരണം. കുക്കുടിയാ തിവിധകിരിയാസമ്പാദനേന അണ്ഡാനം അപൂതിഭാവോ വിയ ബോധിസത്തഭൂതസ്സ ഭഗവതോ തിവിധാനുപസ്സനാസമ്പാദനേന വിപസ്സനാഞാണസ്സ അപരിഹാനി. കുക്കുടിയാ തിവിധകിരിയാകരണേന അണ്ഡാനം അല്ലസിനേഹപരിയാദാനം വിയ ബോധിസത്തഭൂതസ്സ ഭഗവതോ തിവിധാനുപസ്സനാസമ്പാദനേന ഭവത്തയാനുഗതനികന്തിസിനേഹപരിയാദാനം. കുക്കുടിയാ തിവിധകിരിയാകരണേന അണ്ഡകപാലാനം തനുഭാവോ വിയ ബോധിസത്തഭൂതസ്സ ഭഗവതോ തിവിധാനുപസ്സനാസമ്പാദനേന അവിജ്ജണ്ഡകോസസ്സ തനുഭാവോ. കുക്കുടിയാ തിവിധകിരിയാകരണേന കുക്കുടച്ഛാപകസ്സ പാദനഖസിഖാതുണ്ഡകാനം ഥദ്ധഖരഭാവോ വിയ ബോധിസത്തഭൂതസ്സ ഭഗവതോ തിവിധാനുപസ്സനാസമ്പാദനേന വിപസ്സനാഞാണസ്സ തിക്ഖഖരവിപ്പസന്നസൂരഭാവോ. കുക്കുടിയാ തിവിധകിരിയാകരണേന കുക്കുടച്ഛാപകസ്സ പരിപാകകാലോ വിയ ബോധിസത്തഭൂതസ്സ ഭഗവതോ തിവിധാനുപസ്സനാസമ്പാദനേന വിപസ്സനാഞാണസ്സ പരിപാകകാലോ വഡ്ഢിതകാലോ ഗബ്ഭഗ്ഗഹണകാലോ വേദിതബ്ബോ.

തതോ കുക്കുടിയാ തിവിധകിരിയാകരണേന കുക്കുടച്ഛാപകസ്സ പാദനഖസിഖായ വാ മുഖതുണ്ഡകേന വാ അണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ പക്ഖേ പപ്ഫോടേത്വാ സോത്ഥിനാ അഭിനിബ്ഭിദാകാലോ വിയ ബോധിസത്തഭൂതസ്സ ഭഗവതോ തിവിധാനുപസ്സനാസമ്പാദനേന വിപസ്സനാഞാണം ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാപേത്വാ അനുപുബ്ബാധിഗതേന അരഹത്തമഗ്ഗേന അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ അഭിഞ്ഞാപക്ഖേ പപ്ഫോടേത്വാ സോത്ഥിനാ സകലബുദ്ധഗുണസച്ഛികതകാലോ വേദിതബ്ബോതി.

സ്വാഹം ബ്രാഹ്മണ ജേട്ഠോ സേട്ഠോ ലോകസ്സാതി സോ അഹം ബ്രാഹ്മണ യഥാ തേസം കുക്കുടപോതകാനം പഠമതരം അണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ അഭിനിബ്ഭിദോ കുക്കുടപോതകോ ജേട്ഠോ ഹോതി; ഏവം അവിജ്ജാഗതായ പജായ തം അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ പഠമതരം അരിയായ ജാതിയാ ജാതത്താ ജേട്ഠോ വുഡ്ഢതരോതി സങ്ഖ്യം ഗതോ. സബ്ബഗുണേഹി പന അപ്പടിസമത്താ സേട്ഠോതി.

ഏവം ഭഗവാ അത്തനോ അനുത്തരം ജേട്ഠസേട്ഠഭാവം ബ്രാഹ്മണസ്സ പകാസേത്വാ ഇദാനി യായ പടിപദായ തം അധിഗതോ തം പടിപദം പുബ്ബഭാഗതോ പഭുതി ദസ്സേതും **"ആരദ്ധം ഖോ പന മേ ബ്രാഹ്മണാ"**തിആദിമാഹ. ഇമം വാ ഭഗവതോ അനുത്തരം ജേട്ഠസേട്ഠഭാവം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ചിത്തമേവമുപ്പന്നം - "കായ നു ഖോ പടിപദായ ഇമം പത്തോ"തി. തസ്സ ചിത്തമഞ്ഞായ "ഇമായാഹം പടിപദായ ഇമം അനുത്തരം ജേട്ഠസേട്ഠഭാവം പത്തോ"തി ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ. തത്ഥ **ആരദ്ധം ഖോ പന മേ ബ്രാഹ്മണ വീരിയം അഹോസീ**തി ബ്രാഹ്മണ, ന മയാ അയം അനുത്തരോ ജേട്ഠസേട്ഠഭാവോ കുസീതേന മുട്ഠസ്സതിനാ സാരദ്ധകായേന വിക്ഖിത്തചിത്തേന അധിഗതോ, അപിച ഖോ തദധിഗമായ ആരദ്ധം ഖോ പന മേ വീരിയം അഹോസി, ബോധിമണ്ഡേ നിസിന്നേന മയാ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം വീരിയം ആരദ്ധം അഹോസി, പഗ്ഗഹിതം അസിഥിലപ്പവത്തിതന്തി വുത്തം ഹോതി. ആരദ്ധത്തായേവ ച മേ തം **അസല്ലീനം** അഹോസി. ന കേവലഞ്ച വീരിയമേവ, സതിപി മേ ആരമ്മണാഭിമുഖീഭാവേന **ഉപട്ഠിതാ** അഹോസി.

ഉപട്ഠിതത്തായേവ ച **അസമ്മുട്ഠാ. പസ്സദ്ധോ കായോ അസാരദ്ധോ**തി കായചിത്തപസ്സദ്ധിവസേന കായോപി മേ പസ്സദ്ധോ അഹോസി . തത്ഥ യസ്മാ നാമകായേ പസ്സദ്ധേ രൂപകായോപി പസ്സദ്ധോയേവ ഹോതി, തസ്മാ നാമകായോ രൂപകായോതി അവിസേസേത്വാവ പസ്സദ്ധോ കായോതി വുത്തം. **അസാരദ്ധോ**തി സോ ച ഖോ പസ്സദ്ധത്തായേവ അസാരദ്ധോ, വിഗതദരഥോതി വുത്തം ഹോതി. **സമാഹിതം ചിത്തം ഏകഗ്ഗ**ന്തി ചിത്തമ്പി മേ സമ്മാ ആഹിതം സുട്ഠു ഠപിതം അപ്പിതം വിയ അഹോസി; സമാഹിതത്താ ഏവ ച ഏകഗ്ഗം അചലം നിപ്ഫന്ദനന്തി. ഏത്താവതാ ഝാനസ്സ പുബ്ബഭാഗപടിപദാ കഥിതാ ഹോതി.

പഠമജ്ഝാനകഥാ

ഇദാനി ഇമായ പടിപദായ അധിഗതം പഠമജ്ഝാനം ആദിം കത്വാ വിജ്ജത്തയപരിയോസാനം വിസേസം ദസ്സേന്തോ **"സോ ഖോ അഹ"**ന്തി ആദിമാഹ. തത്ഥ **വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹീ**തിആദീനം കിഞ്ചാപി "തത്ഥ കതമേ കാമാ? ഛന്ദോ കാമോ, രാഗോ കാമോ, ഛന്ദരാഗോ കാമോ; സങ്കപ്പോ കാമോ, രാഗോ കാമോ, സങ്കപ്പരാഗോ കാമോ - ഇമേ വുച്ചന്തി കാമാ. തത്ഥ കതമേ അകുസലാ ധമ്മാ? കാമച്ഛന്ദോ... പേ॰... വിചികിച്ഛാ - ഇമേ വുച്ചന്തി അകുസലാ ധമ്മാ. ഇതി ഇമേഹി ച കാമേഹി ഇമേഹി ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി വിവിത്തോ ഹോതി പവിവിത്തോ, തേന വുച്ചതി - 'വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹീ'"തിആദിനാ (വിഭ॰ ൫൬൪) നയേന വിഭങ്ഗേയേവ അത്ഥോ വുത്തോ. തഥാപി അട്ഠകഥാനയം വിനാ ന സുട്ഠു പാകടോതി അട്ഠകഥാനയേനേവ നം പകാസയിസ്സാമ.

സേയ്യഥിദം - **വിവിച്ചേവ കാമേഹീ**തി കാമേഹി വിവിച്ചിത്വാ വിനാ ഹുത്വാ അപസക്കിത്വാ. യോ പനായമേത്ഥ ഏവകാരോ, സോ നിയമത്ഥോതി വേദിതബ്ബോ. യസ്മാ ച നിയമത്ഥോ, തസ്മാ തസ്മിം പഠമജ്ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരണസമയേ അവിജ്ജമാനാനമ്പി കാമാനം തസ്സ പഠമജ്ഝാനസ്സ പടിപക്ഖഭാവം കാമപരിച്ചാഗേനേവ ചസ്സ അധിഗമം ദീപേതി. കഥം? "വിവിച്ചേവ കാമേഹീ"തി ഏവഞ്ഹി നിയമേ കരിയമാനേ ഇദം പഞ്ഞായതി. നൂനിമസ്സ ഝാനസ്സ കാമാ പടിപക്ഖഭൂതാ, യേസു സതി ഇദം ന പവത്തതി, അന്ധകാരേ സതി പദീപോ വിയ, തേസം പരിച്ചാഗേനേവ ചസ്സ അധിഗമോ ഹോതി, ഓരിമതീരപരിച്ചാഗേന പാരിമതീരസ്സേവ, തസ്മാ നിയമം കരോതീതി.

തത്ഥ സിയാ - "കസ്മാ പനേസ പുബ്ബപദേയേവ വുത്തോ ന ഉത്തരപദേ, കിം അകുസലേഹി ധമ്മേഹി അവിവിച്ചാപി ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരേയ്യാ"തി? ന ഖോ പനേതം ഏവം ദട്ഠബ്ബം. തന്നിസ്സരണതോ ഹി പുബ്ബപദേഏവ ഏസ വുത്തോ. കാമധാതുസമതിക്കമനതോ ഹി കാമരാഗപടിപക്ഖതോ ച ഇദം ഝാനം കാമാനമേവ നിസ്സരണം. യഥാഹ - "കാമാനമേതം നിസ്സരണം, യദിദം നേക്ഖമ്മ"ന്തി (ഇതിവു॰ ൭൨). ഉത്തരപദേപി പന യഥാ "ഇധേവ, ഭിക്ഖവേ, പഠമോ സമണോ, ഇധ ദുതിയോ സമണോ"തി (മ॰ നി॰ ൧.൧൩൯) ഏത്ഥ ഏവകാരോ ആനേത്വാ വുച്ചതി, ഏവം വത്തബ്ബോ. ന ഹി സക്കാ ഇതോ അഞ്ഞേഹിപി നീവരണസങ്ഖാതേഹി അകുസലേഹി ധമ്മേഹി അവിവിച്ച ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിതും . തസ്മാ "വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ചേവ അകുസലേഹി ധമ്മേഹീ"തി ഏവം പദദ്വയേപി ഏസ

ദട്ഠബ്ബോ. പദദ്വയേപി ച കിഞ്ചാപി "വിവിച്ചാ"തി ഇമിനാ സാധാരണവചനേന തദങ്ഗവിവേകാദയോ കായവിവേകാദയോ ച സബ്ബേപി വിവേകാ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി. തഥാപി കായവിവേകോ, ചിത്തവിവേകോ, വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോതി തയോ ഏവ ഇധ ദട്ഠബ്ബാ. "കാമേഹീ"തി ഇമിനാ പന പദേന യേ ച നിദ്ദേസേ "കതമേ വത്ഥുകാമാ മനാപിയാ രൂപാ"തിആദിനാ (മഹാനി॰ ൧; വിഭ॰ ൯൬൪) നയേന വത്ഥുകാമാ വുത്താ, യേ ച തത്ഥേവ വിഭങ്ഗേ ച "ഛന്ദോ കാമോ"തിആദിനാ (മഹാനി॰ ൧) നയേന കിലേസകാമാ വുത്താ, തേ സബ്ബേപി സങ്ഗഹിതാ ഇച്ചേവ ദട്ഠബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി സതി "വിവിച്ചേവ കാമേഹീ"തി വത്ഥുകാമേഹിപി വിവിച്ചേവാതി അത്ഥോ യുജ്ജതി. തേന കായവിവേകോ വുത്തോ ഹോതി.

വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹീതി കിലേസകാമേഹി സബ്ബാകുസലേഹി ധമ്മേഹി വാ വിവിച്ചാതി അത്ഥോ യുജ്ജതി. തേന ചിത്തവിവേകോ വുത്തോ ഹോതി. പുരിമേന ചേത്ഥ വത്ഥുകാമേഹി വിവേകവചനതോയേവ കാമസുഖപരിച്ചാഗോ, ദുതിയേന കിലേസകാമേഹി വിവേകവചനതോ നേക്ഖമ്മസുഖപരിഗ്ഗഹോ വിഭാവിതോ ഹോതി. ഏവം വത്ഥുകാമകിലേസകാമവിവേകവചനതോയേവ ച ഏതേസം പഠമേന സംകിലേസവത്ഥുപ്പഹാനം, ദുതിയേന സംകിലേസപ്പഹാനം; പഠമേന ലോലഭാവസ്സ ഹേതുപരിച്ചാഗോ, ദുതിയേന ബാലഭാവസ്സ; പഠമേന ച പയോഗസുദ്ധി, ദുതിയേന ആസയപോസനം വിഭാവിതം ഹോതീതി വിഞ്ഞാതബ്ബം. ഏസ താവ നയോ "കാമേഹീ"തി ഏത്ഥ വുത്തകാമേസു വത്ഥുകാമപക്ഖേ.

കിലേസകാമപക്ഖേ പന ഛന്ദോതി ച രാഗോതി ച ഏവമാദീഹി അനേകഭേദോ കാമച്ഛന്ദോയേവ കാമോതി അധിപ്പേതോ. സോ ച അകുസലപരിയാപന്നോപി സമാനോ, "തത്ഥ കതമോ കാമഛന്ദോ കാമോ"തിആദിനാ നയേന വിഭങ്ഗേ ഝാനപടിപക്ഖതോ വിസും വുത്തോ. കിലേസകാമത്താ വാ പുരിമപദേ വുത്തോ, അകുസലപരിയാപന്നത്താ ദുതിയപദേ. അനേകഭേദതോ ചസ്സ കാമതോതി അവത്വാ കാമേഹീതി വുത്തം. അഞ്ഞേസമ്പി ച ധമ്മാനം അകുസലഭാവേ വിജ്ജമാനേ "തത്ഥ കതമേ അകുസലാ ധമ്മാ കാമച്ഛന്ദോ"തിആദിനാ നയേന വിഭങ്ഗേ (വിഭ॰ ൫൬൪) ഉപരിഝാനങ്ഗപച്ചനീകപടിപക്ഖഭാവദസ്സനതോ നീവരണാനേവ വുത്താനി. നീവരണാനി ഹി ഝാനങ്ഗപച്ചനീകാനി, തേസം ഝാനങ്ഗാനേവ പടിപക്ഖാനി, വിദ്ധംസകാനീതി വുത്തം ഹോതി. തഥാ ഹി "സമാധി കാമച്ഛന്ദസ്സ പടിപക്ഖോ, പീതി ബ്യാപാദസ്സ, വിതക്കോ ഥിനമിദ്ധസ്സ, സുഖം ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സ, വിചാരോ വിചികിച്ഛായാ"തി **പേടകേ** വുത്തം.

ഏവമേത്ഥ "വിവിച്ചേവ കാമേഹീ"തി ഇമിനാ കാമച്ഛന്ദസ്സ വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ വുത്തോ ഹോതി. "വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹീ"തി ഇമിനാ പഞ്ചന്നമ്പി നീവരണാനം. അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന പന പഠമേന കാമച്ഛന്ദസ്സ, ദുതിയേന സേസനീവരണാനം. തഥാ പഠമേന തീസു അകുസലമൂലേസു പഞ്ചകാമഗുണഭേദവിസയസ്സ ലോഭസ്സ, ദുതിയേന ആഘാതവത്ഥുഭേദാദിവിസയാനം ദോസമോഹാനം. ഓഘാദീസു വാ ധമ്മേസു പഠമേന കാമോഘ-കാമയോഗ-കാമാസവ-കാമുപാദാന-അഭിജ്ഝാകായഗന്ഥ-കാമരാഗ-സംയോജനാനം, ദുതിയേന അവസേസഓഘ-യോഗാസവ-ഉപാദാന-ഗന്ഥ-

സംയോജനാനം. പഠമേന ച തണ്ഹായ തംസമ്പയുത്തകാനഞ്ച, ദുതിയേന അവിജ്ജായ തംസമ്പയുത്തകാനഞ്ച. അപിച പഠമേന ലോഭസമ്പയുത്തഅട്ഠചിത്തുപ്പാദാനം, ദുതിയേന സേസാനം ചതുന്നം അകുസലചിത്തുപ്പാദാനം വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ വുത്തോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ. അയം താവ "വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹീ"തി ഏത്ഥ അത്ഥപ്പകാസനാ.

ഏത്താവതാ ച പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പഹാനങ്ഗം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സമ്പയോഗങ്ഗം ദസ്സേന്തോ **സവിതക്കം സവിചാര**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ വിതക്കനം വിതക്കോ, ഊഹനന്തി വുത്തം ഹോതി. സ്വായം ആരമ്മണേ ചിത്തസ്സ അഭിനിരോപനലക്ഖണോ, ആഹനനപരിയാഹനനരസോ. തഥാ ഹി "തേന യോഗാവചരോ ആരമ്മണം വിതക്കാഹതം വിതക്കപരിയാഹതം കരോതീ"തി വുച്ചതി. ആരമ്മണേ ചിത്തസ്സ ആനയനപച്ചുപട്ഠാനോ. വിചരണം വിചാരോ, അനുസഞ്ചരണന്തി വുത്തം ഹോതി. സ്വായം ആരമ്മണാനുമജ്ജനലക്ഖണോ, തത്ഥ സഹജാതാനുയോജനരസോ, ചിത്തസ്സ അനുപ്പബന്ധനപച്ചുപട്ഠാനോ. സന്തേപി ച നേസം കത്ഥചി അവിപ്പയോഗേ ഓളാരികട്ഠേന ഘണ്ടാഭിഘാതസദ്ദോ വിയ ചേതസോ പഠമാഭിനിപാതോ വിതക്കോ, സുഖുമട്ഠേന അനുരവോ വിയ അനുപ്പബന്ധോ വിചാരോ. വിപ്ഫാരവാ ചേത്ഥ വിതക്കോ പരിപ്ഫന്ദനഭാവോ ചിത്തസ്സ, ആകാസേ ഉപ്പതിതുകാമസ്സ പക്ഖിനോ പക്ഖവിക്ഖേപോ വിയ പദുമാഭിമുഖപാതോ വിയ ച ഗന്ധാനുബന്ധചേതസോ ഭമരസ്സ. സന്തവുത്തി വിചാരോ നാതിപരിപ്ഫന്ദനഭാവോ ചിത്തസ്സ, ആകാസേ ഉപ്പതിതസ്സ പക്ഖിനോ പക്ഖപ്പസാരണം വിയ പരിബ്ഭമനം വിയ ച പദുമാഭിമുഖപതിതസ്സ ഭമരസ്സ പദുമസ്സ ഉപരിഭാഗേ. സോ പന നേസം വിസേസോ പഠമ-ദുതിയജ്ഝാനേസു പാകടോ ഹോതി. ഇതി ഇമിനാ ച വിതക്കേന ഇമിനാ ച വിചാരേന സഹ വത്തതി രുക്ഖോ വിയ പുപ്ഫേന ച ഫലേന ചാതി ഇദം ഝാനം "സവിതക്കം സവിചാര"ന്തി വുച്ചതി. വിഭങ്ഗേ പന "ഇമിനാ ച വിതക്കേന ഇമിനാ ച വിചാരേന ഉപേതോ ഹോതി സമുപേതോ"തിആദിനാ (വിഭ॰ ൫൬൫) നയേന പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനാ ദേസനാ കതാ. അത്ഥോ പന തത്രാപി ഏവമേവ ദട്ഠബ്ബോ.

വിവേകജന്തി ഏത്ഥ വിവിത്തി വിവേകോ, നീവരണവിഗമോതി അത്ഥോ. വിവിത്തോതി വാ വിവേകോ, നീവരണവിവിത്തോ ഝാനസമ്പയുത്തധമ്മരാസീതി അത്ഥോ. തസ്മാ വിവേകാ, തസ്മിം വാ വിവേകേ ജാതന്തി വിവേകജം. **പീതിസുഖ**ന്തി ഏത്ഥ പിനയതീതി പീതി, സാ സമ്പിയായനലക്ഖണാ കായചിത്തപീനനരസാ , ഫരണരസാ വാ, ഓദഗ്യപച്ചുപട്ഠാനാ. സുഖനം സുഖം, സുട്ഠു വാ ഖാദതി ഖനതി ച കായചിത്താബാധന്തി സുഖം, തം സാതലക്ഖണം, സമ്പയുത്തകാനം ഉപബ്രൂഹനരസം, അനുഗ്ഗഹപച്ചുപട്ഠാനം. സതിപി ച നേസം കത്ഥചി അവിപ്പയോഗേ ഇട്ഠാരമ്മണപടിലാഭതുട്ഠി പീതി, പടിലദ്ധരസാനുഭവനം സുഖം. യത്ഥ പീതി തത്ഥ സുഖം, യത്ഥ സുഖം തത്ഥ ന നിയമതോ പീതി. സങ്ഖാരക്ഖന്ധസങ്ഗഹിതാ പീതി, വേദനാക്ഖന്ധസങ്ഗഹിതം സുഖം. കന്താരഖിന്നസ്സ വനന്തോദകദസ്സനസവനേസു വിയ പീതി, വനച്ഛായപ്പവേസനഉദകപരിഭോഗേസു വിയ സുഖം. തസ്മിം തസ്മിം സമയേ പാകടഭാവതോ ചേതം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. അയഞ്ച പീതി, ഇദഞ്ച സുഖം,

അസ്സ ഝാനസ്സ, അസ്മിം വാ ഝാനേ അത്ഥീതി ഇദം ഝാനം "പീതിസുഖ"ന്തി വുച്ചതി.

അഥ വാ പീതി ച സുഖഞ്ച പീതിസുഖം, ധമ്മവിനയാദയോ വിയ. വിവേകജം പീതിസുഖമസ്സ ഝാനസ്സ, അസ്മിം വാ ഝാനേ അത്ഥീതി എവമ്പി വിവേകജംപീതിസുഖം. യഥേവ ഹി ഝാനം, ഏവം പീതിസുഖം പേത്ഥ വിവേകജമേവ ഹോതി, തഞ്ചസ്സ അത്ഥീതി തസ്മാ ഏകപദേനേവ "വിവേകജം പീതിസുഖ"ന്തിപി വത്തും യുജ്ജതി. വിഭങ്ഗേ പന "ഇദം സുഖം ഇമായ പീതിയാ സഹഗത"ന്തിആദിനാ (വിഭ॰ ൫൬൭) നയേനേതം വുത്തം. അത്ഥോ പന തത്രാപി ഏവമേവ ദട്ഠബ്ബോ.

പഠമന്തി ഗണനാനുപുബ്ബതാ പഠമം, ഇദം പഠമം സമാപജ്ജതീതിപി പഠമം. പച്ചനീകധമ്മേ ഝാപേതീതി **ഝാനം,** ഇമിനാ യോഗിനോ ഝായന്തീതിപി ഝാനം, പച്ചനീകധമ്മേ ഡഹന്തി ഗോചരം വാ ചിന്തേന്തീതി അത്ഥോ. സയം വാ തം ഝായതി ഉപനിജ്ഝായതീതി ഝാനം, തേനേവ ഉപനിജ്ഝായനലക്ഖണന്തി വുച്ചതി. തദേതം ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനം , ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനന്തി ദുവിധം ഹോതി. തത്ഥ **ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാന**ന്തി സഹ ഉപചാരേന അട്ഠ സമാപത്തിയോ വുച്ചന്തി. കസ്മാ? കസിണാദിആരമ്മണൂപനിജ്ഝായനതോ. **ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാന**ന്തി വിപസ്സനാമഗ്ഗഫലാനി വുച്ചന്തി. കസ്മാ? ലക്ഖണൂപനിജ്ഝായനതോ. ഏത്ഥ ഹി വിപസ്സനാ അനിച്ചലക്ഖണാദീനി ഉപനിജ്ഝായതി, വിപസ്സനായ ഉപനിജ്ഝായനകിച്ചം പന മഗ്ഗേന സിജ്ഝതീതി മഗ്ഗോ ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനന്തി വുച്ചതി. ഫലം പന നിരോധസ്സ തഥലക്ഖണം ഉപനിജ്ഝായതീതി ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനന്തി വുച്ചതി. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനമേവ ഝാനന്തി അധിപ്പേതം.

ഏത്ഥാഹ - "കതമം പന തം ഝാനം നാമ, യം സവിതക്കം സവിചാരം... പേ॰... പീതിസുഖന്തി ഏവം അപദേസം അരഹതീ"തി? വുച്ചതേ - യഥാ സധനോ സപരിജനോതിആദീസു ഠപേത്വാ ധനഞ്ച പരിജനഞ്ച അഞ്ഞോ അപദേസാരഹോ ഹോതി, ഏവം ഠപേത്വാ വിതക്കാദിധമ്മേ അഞ്ഞം അപദേസാരഹം നത്ഥി. യഥാ പന സരഥാ സപത്തി സേനാതി വുത്തേ സേനങ്ഗേസുയേവ സേനാസമ്മുതി, ഏവമിധ പഞ്ചസു അങ്ഗേസുയേവ ഝാനസമ്മുതി വേദിതബ്ബാ. കതമേസു പഞ്ചസു? വിതക്കോ, വിചാരോ, പീതി, സുഖം, ചിത്തേകഗ്ഗതാതി ഏതേസു. ഏതാനേവ ഹിസ്സ "സവിതക്കം സവിചാര"ന്തിആദിനാ നയേന അങ്ഗഭാവേന വുത്താനി. അവുത്തത്താ ഏകഗ്ഗതാ അങ്ഗം ന ഹോതീതി ചേ തഞ്ച ന. കസ്മാ? വുത്തത്താ ഏവ. സാപി ഹി വിഭങ്ഗേ "ഝാനന്തി വിതക്കോ വിചാരോ പീതി സുഖം ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ"തി ഏവം വുത്തായേവ. തസ്മാ യഥാ സവിതക്കം സവിചാരന്തി, ഏവം സചിത്തേകഗ്ഗതന്തി ഇധ അവുത്തേപി ഇമിനാ വിഭങ്ഗവചനേന ചിത്തേകഗ്ഗതാപി അങ്ഗമേവാതി വേദിതബ്ബാ. യേന ഹി അധിപ്പായേന ഭഗവതാ ഉദ്ദേസോ കതോ, സോ ഏവ തേന വിഭങ്ഗേപി പകാസിതോതി.

ഉപസമ്പജ്ജാതി ഉപഗന്ത്വാ, പാപുണിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. ഉപസമ്പാദയിത്വാ വാ, നിപ്ഫാദേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. വിഭങ്ഗേ പന "ഉപസമ്പജ്ജാതി പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭോ പടിലാഭോ പത്തി സമ്പത്തി ഫുസനാ

സമ്ഫുസനാ സച്ഛികിരിയാ ഉപസമ്പദാ''തി വുത്തം. തസ്സാപി ഏവമേവത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **വിഹാസീ**തി ബോധിമണ്ഡേ നിസജ്ജസങ്ഖാതേന ഇരിയാപഥവിഹാരേന ഇതിവുത്തപ്പകാരജ്ഝാനസമങ്ഗീ ഹുത്വാ അത്തഭാവസ്സ ഇരിയം വുത്തിം പാലനം യപനം യാപനം ചാരം വിഹാരം അഭിനിപ്ഫാദേസീന്തി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം വിഭങ്ഗേ - ''വിഹരതീതി ഇരിയതി വത്തതി പാലേതി യപേതി യാപേതി ചരതി വിഹരതി, തേന വുച്ചതി വിഹരതീ''തി (വിഭ॰ ၅၆၀).

കിം പന കത്വാ ഭഗവാ ഇമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസീതി? കമ്മട്ഠാനം ഭാവേത്വാ. കതരം? ആനാപാനസ്സതികമ്മട്ഠാനം. അഞ്ഞേന തദത്ഥികേന കിം കാതബ്ബന്തി? അഞ്ഞേനപി ഏതം വാ കമ്മട്ഠാനം പഥവീകസിണാദീനം വാ അഞ്ഞതരം ഭാവേതബ്ബം. തേസം ഭാവനാനയോ വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ (വിസുദ്ധി॰ ၁.၅၅) വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. ഇധ പന വുച്ചമാനേ അതിഭാരിയം വിനയനിദാനം ഹോതി, തസ്മാ പാളിയാ അത്ഥപ്പകാസനമത്തമേവ കരോമാതി.

പഠമജ്ഝാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

ദുതിയജ്ഝാനകഥാ

വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാതി വിതക്കസ്സ ച വിചാരസ്സ ചാതി ഇമേസം ദ്വിന്നം വൂപസമാ സമതിക്കമാ; ദുതിയജ്ഝാനക്ഖണേ അപാതുഭാവാതി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ കിഞ്ചാപി ദുതിയജ്ഝാനേ സബ്ബേപി പഠമജ്ഝാനധമ്മാ ന സന്തി, അഞ്ഞേയേവ ഹി പഠമജ്ഝാനേ ഫസ്സാദയോ, അഞ്ഞേ ഇധ; ഓളാരികസ്സ പന ഓളാരികസ്സ അങ്ഗസ്സ സമതിക്കമാ പഠമജ്ഝാനതോ പരേസം ദുതിയജ്ഝാനാദീനം അധിഗമോ ഹോതീതി ദീപനത്ഥം ''വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ''തി ഏവം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **അജ്ഝത്ത**ന്തി ഇധ നിയകജ്ഝത്തമധിപ്പേതം. വിഭങ്ഗേ പന ''അജ്ഝത്തം പച്ചത്ത''ന്തി (വിഭ॰ ၅၈၇) ഏത്തകമേവ വുത്തം. യസ്മാ പന നിയകജ്ഝത്തം അധിപ്പേതം, തസ്മാ അത്തനി ജാതം അത്തനോ സന്താനേ നിബ്ബത്തന്തി അയമേത്ഥ അത്ഥോ.

സമ്പസാദനന്തി സമ്പസാദനം വുച്ചതി സദ്ധാ. സമ്പസാദനയോഗതോ ഝാനമ്പി സമ്പസാദനം, നീലവണ്ണയോഗതോ നീലവത്ഥം വിയ. യസ്മാ വാ തം ഝാനം സമ്പസാദനസമന്നാഗതത്താ വിതക്കവിചാരക്ഖോഭവൂപസമനേന ചേതോ സമ്പസാദയതി, തസ്മാപി സമ്പസാദനന്തി വുത്തം. ഇമസ്മിഞ്ച അത്ഥവികപ്പേ സമ്പസാദനം ചേതസോതി ഏവം പദസമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. പുരിമസ്മിം പന അത്ഥവികപ്പേ ചേതസോതി ഏതം ഏകോദിഭാവേന സദ്ധിം യോജേതബ്ബം. തത്രായം അത്ഥയോജനാ - ഏകോ ഉദേതീതി **ഏകോദി,** വിതക്കവിചാരേഹി അനജ്ഝാരൂള്ഹത്താ അഗ്ഗോ സേട്ഠോ ഹുത്വാ ഉദേതീതി അത്ഥോ. സേട്ഠോപി ഹി ലോകേ ഏകോതി വുച്ചതി. വിതക്കവിചാരവിരഹതോ വാ ഏകോ അസഹായോ ഹുത്വാതിപി വത്തും വട്ടതി. അഥ വാ സമ്പയുത്തധമ്മേ ഉദായതീതി ഉദി, ഉട്ഠാപേതീതി അത്ഥോ. സേട്ഠട്ഠേന ഏകോ ച സോ ഉദി ചാതി ഏകോദി, സമാധിസ്സേതം അധിവചനം. ഇതി ഇമം ഏകോദിം ഭാവേതി വഡ്ഢയതീതി ഇദം ദുതിയജ്ഝാനം **ഏകോദിഭാവം**. സോ പനായം ഏകോദി യസ്മാ ചേതസോ, ന സത്തസ്സ ന ജീവസ്സ, തസ്മാ ഏതം **ചേതസോ ഏകോദിഭാവ**ന്തി വുത്തം.

നനു ചായം സദ്ധാ പഠമജ്ഝാനേപി അത്ഥി, അയഞ്ച ഏകോദിനാമകോ സമാധി; അഥ കസ്മാ ഇദമേവ സമ്പസാദനം “ചേതസോ ഏകോദിഭാവഞ്ചാ”തി വുത്തന്തി? വുച്ചതേ - അദുഞ്ഹി പഠമജ്ഝാനം വിതക്കവിചാരക്ഖോഭേന വീചിതരങ്ഗസമാകുലമിവ ജലം ന സുപ്പസന്നം ഹോതി, തസ്മാ സതിയാപി സദ്ധായ സമ്പസാദനന്തി ന വുത്തം. ന സുപ്പസന്നത്തായേവ ചേത്ഥ സമാധിപി ന സുട്ഠു പാകടോ, തസ്മാ ഏകോദിഭാവന്തിപി ന വുത്തം. ഇമസ്മിം പന ഝാനേ വിതക്കവിചാരപലിബോധാഭാവേന ലദ്ധോകാസാ ബലവതീ സദ്ധാ, ബലവസദ്ധാസഹായപ്പടിലാഭേനേവ ച സമാധിപി പാകടോ; തസ്മാ ഇദമേവ ഏവം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. വിഭങ്ഗേ പന “സമ്പസാദനന്തി യാ സദ്ധാ സദ്ദഹനാ ഓകപ്പനാ അഭിപ്പസാദോ, ചേതസോ ഏകോദിഭാവന്തി യാ ചിത്തസ്സ ഠിതി...പേ॰... സമ്മാസമാധീ”തി ഏത്തകമേവ വുത്തം. ഏവം വുത്തേന പനേതേന സദ്ധിം അയം അത്ഥവണ്ണനാ യഥാ ന വിരുജ്ഝതി അഞ്ഞദത്ഥു സംസന്ദതി ചേവ സമേതി ച ഏവം വേദിതബ്ബാ.

അവിതക്കം അവിചാരന്തി ഭാവനായ പഹീനത്താ ഏതസ്മിം ഏതസ്സ വാ വിതക്കോ നത്ഥീതി അവിതക്കം. ഇമിനാവ നയേന അവിചാരം. വിഭങ്ഗേപി (വിഭ॰ ൫൭൬) വുത്തം “ഇതി അയഞ്ച വിതക്കോ അയഞ്ച വിചാരോ സന്താ ഹോന്തി സമിതാ വൂപസന്താ അത്ഥങ്ഗതാ അബ്ഭത്ഥങ്ഗതാ അപ്പിതാ ബ്യപ്പിതാ സോസിതാ വിസോസിതാ ബ്യന്തീകതാ, തേന വുച്ചതി അവിതക്കം അവിചാര”ന്തി.

ഏത്ഥാഹ - നനു ച “വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ”തി ഇമിനാപി അയമത്ഥോ സിദ്ധോ, അഥ കസ്മാ പുന വുത്തം അവിതക്കം അവിചാര”ന്തി? വുച്ചതേ - ഏവമേതം സിദ്ധോ വായമത്ഥോ, ന പനേതം തദത്ഥദീപകം; നനു അവോചുമ്ഹ - “ഓളാരികസ്സ പന ഓളാരികസ്സ അങ്ഗസ്സ സമതിക്കമാ പഠമജ്ഝാനതോ പരേസം ദുതിയജ്ഝാനാദീനം അധിഗമോ ഹോതീതി ദീപനത്ഥം വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാതി ഏവം വുത്ത”ന്തി.

അപിച വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ ഇദം സമ്പസാദനം, ന കിലേസകാലുസിയസ്സ. വിതക്കവിചാരാനഞ്ച വൂപസമാ ഏകോദിഭാവം ന ഉപചാരജ്ഝാനമിവ നീവരണപ്പഹാനാ, ന പഠമജ്ഝാനമിവ ച അങ്ഗപാതുഭാവാതി ഏവം സമ്പസാദനഏകോദിഭാവാനം ഹേതുപരിദീപകമിദം വചനം. തഥാ വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ ഇദം അവിതക്കഅവിചാരം, ന തതിയചതുത്ഥജ്ഝാനാനി വിയ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണാദീനി വിയ ച അഭാവാതി ഏവം അവിതക്കഅവിചാരഭാവസ്സ ഹേതുപരിദീപകഞ്ച, ന വിതക്കവിചാരാഭാവമത്തപരിദീപകം. വിതക്കവിചാരാഭാവമത്തപരിദീപകമേവ പന “അവിതക്കം അവിചാര”ന്തി ഇദം വചനം, തസ്മാ പുരിമം വത്വാപി പുന വത്തബ്ബമേവാതി.

സമാധിജന്തി പഠമജ്ഝാനസമാധിതോ സമ്പയുത്തസമാധിതോ വാ ജാതന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ കിഞ്ചാപി പഠമമ്പി സമ്പയുത്തസമാധിതോ ജാതം, അഥ ഖോ അയമേവ “സമാധീ”തി വത്തബ്ബതം അരഹതി വിതക്കവിചാരക്ഖോഭവിരഹേന അതിവിയ അചലത്താ സുപ്പസന്നത്താ ച. തസ്മാ ഇമസ്സ വണ്ണഭണനത്ഥം ഇദമേവ “സമാധിജ”ന്തി വുത്തം. **പീതിസുഖ**ന്തി ഇദം വുത്തനയമേവ.

ദുതിയന്തി ഗണനാനുപുബ്ബതോ ദുതിയം, ഇദം ദുതിയം സമാപജ്ജതീതിപി ദുതിയം. **ഝാന**ന്തി എത്ഥ പന യഥാ പഠമജ്ഝാനം വിതക്കാദീഹി പഞ്ചങ്ഗികം ഹോതി, എവമിദം സമ്പസാദാദീഹി "ചതുരങ്ഗിക"ന്തി വേദിതബ്ബം. യഥാഹ - "ഝാനന്തി സമ്പസാദോ, പീതി, സുഖം, ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ"തി (വിഭ॰ ൫൮൦). പരിയായോയേവ ചേസോ. സമ്പസാദനം പന ഠപേത്വാ നിപ്പരിയായേന തിവങ്ഗികമേവേതം ഹോതി. യഥാഹ - "കതമം തസ്മിം സമയേ തിവങ്ഗികം ഝാനം ഹോതി? പീതി, സുഖം, ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ"തി (ധ॰ സ॰ ൧൬൧). സേസം വുത്തനയമേവാതി.

ദുതിയജ്ഝാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

തതിയജ്ഝാനകഥാ

പീതിയാ ച വിരാഗാതി എത്ഥ വുത്തത്ഥായേവ പീതി. **വിരാഗോ**തി തസ്സാ ജിഗുച്ഛനം വാ സമതിക്കമോ വാ. ഉഭിന്നമന്തരാ "ച" സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, സോ ഹി വൂപസമം വാ സമ്പിണ്ഡേതി വിതക്കവിചാരവൂപസമം വാ. തത്ഥ യദാ വൂപസമമേവ സമ്പിണ്ഡേതി, തദാ പീതിയാ വിരാഗാ ച, കിഞ്ച ഭിയ്യോ വൂപസമാ ചാതി എവം യോജനാ വേദിതബ്ബാ. ഇമിസ്സാ ച യോജനായം വിരാഗോ ജിഗുച്ഛനത്ഥോ ഹോതി. തസ്മാ പീതിയാ ജിഗുച്ഛനാ ച വൂപസമാ ചാതി അയമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. യദാ പന വിതക്കവിചാരവൂപസമം സമ്പിണ്ഡേതി, തദാ പീതിയാ ച വിരാഗാ, കിഞ്ച ഭിയ്യോ വിതക്കവിചാരാനഞ്ച വൂപസമാതി എവം യോജനാ വേദിതബ്ബാ. ഇമിസ്സാ ച യോജനായം വിരാഗോ സമതിക്കമനത്ഥോ ഹോതി. തസ്മാ പീതിയാ ച സമതിക്കമാ, വിതക്കവിചാരാനഞ്ച വൂപസമാതി അയമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

കാമഞ്ചേതേ വിതക്കവിചാരാ ദുതിയജ്ഝാനേയേവ വൂപസന്താ ഇമസ്സ പന ഝാനസ്സ മഗ്ഗപരിദീപനത്ഥം വണ്ണഭണനത്ഥഞ്ചേതം വുത്തം. "വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ"തി ഹി വുത്തേ ഇദം പഞ്ഞായതി - "നൂന വിതക്കവിചാരവൂപസമോ മഗ്ഗോ ഇമസ്സ ഝാനസ്സാ"തി. യഥാ ച തതിയേ അരിയമഗ്ഗേ അപ്പഹീനാനമ്പി സക്കായദിട്ഠാദീനം "പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പഹാനാ"തി (മ॰ നി॰ ൨.൧൩൨) എവം പഹാനം വുച്ചമാനം വണ്ണഭണനം ഹോതി തദധിഗമായ ഉസ്സുകാനം ഉസ്സാഹജനകം; എവമേവം ഇധ അവൂപസന്താനമ്പി വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമോ വുച്ചമാനോ വണ്ണഭണനം ഹോതി. തേനായമത്ഥോ വുത്തോ - "പീതിയാ ച സമതിക്കമാ, വിതക്കവിചാരാനഞ്ച വൂപസമാ"തി.

ഉപേക്ഖകോ ച വിഹാസീന്തി എത്ഥ ഉപപത്തിതോ ഇക്ഖതീതി ഉപേക്ഖാ, സമം പസ്സതി, അപക്ഖപതിതാവ ഹുത്വാ പസ്സതീതി അത്ഥോ. തായ വിസദായ വിപുലായ ഥാമഗതായ സമന്നാഗതത്താ തതിയജ്ഝാനസമങ്ഗീ "ഉപേക്ഖകോ"തി വുച്ചതി. ഉപേക്ഖാ പന ദസവിധാ ഹോതി - ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ, ബ്രഹ്മവിഹാരുപേക്ഖാ, ബോജ്ഝങ്ഗുപേക്ഖാ, വീരിയുപേക്ഖാ, സങ്ഖാരുപേക്ഖാ, വേദനുപേക്ഖാ, വിപസ്സനുപേക്ഖാ, തത്രമജ്ഝത്തുപേക്ഖാ, ഝാനുപേക്ഖാ, പാരിസുദ്ധുപേക്ഖാതി. എവമയം ദസവിധാപി തത്ഥ തത്ഥ ആഗതനയതോ ഭൂമിപുഗ്ഗലചിത്താരമ്മണതോ, ഖന്ധസങ്ഗഹ-ഏകക്ഖണകുസലത്തികസങ്ഖേപവസേന ച **അട്ഠസാലിനിയാ** ധമ്മസങ്ഗഹട്ഠകഥായ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാ. ഇധ പന വുച്ചമാനാ

വിനയനിദാനം അതിഭാരിയം കരോതീതി ന വുത്താ. ലക്ഖണാദിതോ പന ഇധ അധിപ്പേതുപേക്ഖാ മജ്ഝത്തലക്ഖണാ, അനാഭോഗരസാ, അബ്യാപാരപച്ചുപട്ഠാനാ, പീതിവിരാഗപദട്ഠാനാതി.

ഏത്ഥാഹ - നനു ചായം അത്ഥതോ തത്രമജ്ഝത്തുപേക്ഖാവ ഹോതി, സാ ച പഠമദുതിയജ്ഝാനേസുപി അത്ഥി, തസ്മാ തത്രാപി ''ഉപേക്ഖകോ ച വിഹാസി''ന്തി ഏവമയം വത്തബ്ബാ സിയാ, സാ കസ്മാ ന വുത്താതി? അപരിബ്യത്തകിച്ചതോ. അപരിബ്യത്തഞ്ഹി തസ്സാ തത്ഥ കിച്ചം, വിതക്കാദീഹി അഭിഭൂതത്താ. ഇധ പനായം വിതക്കവിചാരപീതീഹി അനഭിഭൂതത്താ ഉക്ഖിത്തസിരാ വിയ ഹുത്വാ പരിബ്യത്തകിച്ചാ ജാതാ, തസ്മാ വുത്താതി.

നിട്ഠിതാ ''ഉപേക്ഖകോ ച വിഹാസി''ന്തി ഏതസ്സ സബ്ബസോ അത്ഥവണ്ണനാ.

ഇദാനി സതോ ച സമ്പജാനോതി ഏത്ഥ സരതീതി **സതോ,** സമ്പജാനാതീതി **സമ്പജാനോ**. പുഗ്ഗലേന സതി ച സമ്പജഞ്ഞഞ്ച വുത്തം. തത്ഥ സരണലക്ഖണാ സതി, അസമ്മുസ്സനരസാ, ആരക്ഖപച്ചുപട്ഠാനാ; അസമ്മോഹലക്ഖണം സമ്പജഞ്ഞം, തീരണരസം, പവിചയപച്ചുപട്ഠാനം. തത്ഥ കിഞ്ചാപി ഇദം സതിസമ്പജഞ്ഞം പുരിമജ്ഝാനേസുപി അത്ഥി, മുട്ഠസ്സതിസ്സ ഹി അസമ്പജാനസ്സ ഉപചാരജ്ഝാനമത്തമ്പി ന സമ്പജ്ജതി, പഗേവ അപ്പനാ; ഓളാരികത്താ പന തേസം ഝാനാനം ഭൂമിയം വിയ പുരിസസ്സ ചിത്തസ്സ ഗതി സുഖാ ഹോതി, അബ്യത്തം തത്ഥ സതിസമ്പജഞ്ഞകിച്ചം. ഓളാരികങ്ഗപ്പഹാനേന പന സുഖുമത്താ ഇമസ്സ ഝാനസ്സ പുരിസസ്സ ഖുരധാരായം വിയ സതിസമ്പജഞ്ഞകിച്ചപരിഗ്ഗഹിതായേവ ചിത്തസ്സ ഗതി ഇച്ഛിതബ്ബാതി ഇധേവ വുത്തം. കിഞ്ച ഭിയ്യോ? യഥാപി ധേനുപഗോ വച്ഛോ ധേനുതോ അപനീതോ അരക്ഖിയമാനോ പുനദേവ ധേനും ഉപഗച്ഛതി; ഏവമിദം തതിയജ്ഝാനസുഖം പീതിതോ അപനീതമ്പി സതിസമ്പജഞ്ഞാരക്ഖേന അരക്ഖിയമാനം പുനദേവ പീതിം ഉപഗച്ഛേയ്യ പീതിസമ്പയുത്തമേവ സിയാ. സുഖേ വാപി സത്താ രജ്ജന്തി, ഇദഞ്ച അതിമധുരം സുഖം, തതോ പരം സുഖാഭാവാ . സതിസമ്പജഞ്ഞാനുഭാവേന പനേത്ഥ സുഖേ അസാരജ്ജനാ ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാതി ഇമമ്പി അത്ഥവിസേസം ദസ്സേതും ഇദം ഇധേവ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ഇദാനി **സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേസി**ന്തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി തതിയജ്ഝാനസമങ്ഗിനോ സുഖപ്പടിസംവേദനാഭോഗോ നത്ഥി, ഏവം സന്തേപി യസ്മാ തസ്സ നാമകായേന സമ്പയുത്തം സുഖം, യം വാ തം നാമകായസമ്പയുത്തം സുഖം, തംസമുട്ഠാനേനസ്സ യസ്മാ അതിപണീതേന രൂപേന രൂപകായോ ഫുടോ, യസ്സ ഫുടത്താ ഝാനാ വുട്ഠിതോപി സുഖം പടിസംവേദേയ്യ, തസ്മാ ഏതമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ''സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേസി''ന്തി ആഹ.

ഇദാനി **യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീതി** ഏത്ഥ യംഝാനഹേതു യംഝാനകാരണാ തം തതിയജ്ഝാനസമങ്ഗീപുഗ്ഗലം ബുദ്ധാദയോ അരിയാ ആചിക്ഖന്തി ദേസേന്തി പഞ്ഞപേന്തി പട്ഠപേന്തി വിവരന്തി വിഭജന്തി ഉത്താനീകരോന്തി പകാസേന്തി, പസംസന്തീതി അധിപ്പായോ. കിന്തി? ''ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ''തി. തം തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിന്തി ഏവമേത്ഥ യോജനാ വേദിതബ്ബാ.

കസ്മാ പന തം തേ ഏവം പസംസന്തീതി? പസംസാരഹതോ. അയഞ്ഹി യസ്മാ അതിമധുരസുഖേ സുഖപാരമിപ്പത്തേപി തതിയജ്ഝാനേ ഉപേക്ഖകോ, ന തത്ഥ സുഖാഭിസങ്ഗേന ആകഡ്ഢീയതി, യഥാ ച പീതി ന ഉപ്പജ്ജതി; ഏവം ഉപട്ഠിതസ്സതിതായ സതിമാ. യസ്മാ ച അരിയകന്തം അരിയജനസേവിതമേവ ച അസംകിലിട്ഠം സുഖം നാമകായേന പടിസംവേദേതി, തസ്മാ പസംസാരഹോ. ഇതി പസംസാരഹതോ നം അരിയാ തേ ഏവം പസംസാഹേതുഭൂതേ ഗുണേ പകാസേന്താ "ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ"തി ഏവം പസംസന്തീതി വേദിതബ്ബം.

തതിയന്തി ഗണനാനുപുബ്ബതോ തതിയം. ഇദം തതിയം സമാപജ്ജതീതിപി തതിയം. **ഝാന**ന്തി ഏത്ഥ ച യഥാ ദുതിയം സമ്പസാദാദീഹി ചതുരങ്ഗികം; ഏവമിദം ഉപേക്ഖാദീഹി പഞ്ചങ്ഗികം. യഥാഹ - "ഝാനന്തി ഉപേക്ഖാ സതി സമ്പജഞ്ഞം സുഖം ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ"തി (വിഭം ൫൯൧). പരിയായോയേവ ചേസോ. ഉപേക്ഖാസതിസമ്പജഞ്ഞാനി പന ഠപേത്വാ നിപ്പരിയായേന ദുവങ്ഗികമേവേതം ഹോതി. യഥാഹ - "കതമം തസ്മിം സമയേ ദുവങ്ഗികം ഝാനം ഹോതി ? സുഖം, ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ"തി (ധ സ ൧൬൩). സേസം വുത്തനയമേവാതി.

തതിയജ്ഝാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

ചതുത്ഥജ്ഝാനകഥാ

സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാതി കായികസുഖസ്സ ച കായികദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ. **പുബ്ബേവാ**തി തഞ്ച ഖോ പുബ്ബേവ, ന ചതുത്ഥജ്ഝാനക്ഖണേ . **സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ**തി ചേതസികസുഖസ്സ ച ചേതസികദുക്ഖസ്സ ചാതി ഇമേസമ്പി ദ്വിന്നം പുബ്ബേവ അത്ഥങ്ഗമാ പഹാനാ ഇച്ചേവ വുത്തം ഹോതി. കദാ പന നേസം പഹാനം ഹോതി? ചതുന്നം ഝാനാനം ഉപചാരക്ഖണേ. സോമനസ്സഞ്ഹി ചതുത്ഥജ്ഝാനസ്സ ഉപചാരക്ഖണേയേവ പഹീയതി, ദുക്ഖദോമനസ്സസുഖാനി പഠമദുതിയതതിയാനം ഉപചാരക്ഖണേസു. ഏവമേതേസം പഹാനക്കമേന അവുത്താനം, ഇന്ദ്രിയവിഭങ്ഗേ പന ഇന്ദ്രിയാനം ഉദ്ദേസക്കമേനേവ ഇധാപി വുത്താനം സുഖദുക്ഖസോമനസ്സ ദോമനസ്സാനം പഹാനം വേദിതബ്ബം.

യദി പനേതാനി തസ്സ തസ്സ ഝാനസ്സുപചാരക്ഖണേയേവ പഹീയന്തി, അഥ കസ്മാ "കത്ഥ ചുപ്പന്നം ദുക്ഖിന്ദ്രിയം അപരിസേസം നിരുജ്ഝതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി...പേ... പഠമജ്ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, ഏത്ഥുപ്പന്നം ദുക്ഖിന്ദ്രിയം അപരിസേസം നിരുജ്ഝതി. കത്ഥ ചുപ്പന്നം ദോമനസ്സിന്ദ്രിയം... സുഖിന്ദ്രിയം... സോമനസ്സിന്ദ്രിയം അപരിസേസം നിരുജ്ഝതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ...പേ... ചതുത്ഥജ്ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, ഏത്ഥുപ്പന്നം സോമനസ്സിന്ദ്രിയം അപരിസേസം നിരുജ്ഝതീ"തി (സം നി ൫.൫൧൦) ഏവം ഝാനേസ്വേവ നിരോധോ വുത്തോതി? അതിസയനിരോധത്താ. അതിസയനിരോധോ ഹി നേസം പഠമജ്ഝാനാദീസു, ന നിരോധോയേവ; നിരോധോയേവ പന ഉപചാരക്ഖണേ, നാതിസയനിരോധോ. തഥാ ഹി നാനാവജ്ജനേ പഠമജ്ഝാനൂപചാരേ നിരുദ്ധസ്സാപി ദുക്ഖിന്ദ്രിയസ്സ ഡംസമകസാദിസമ്ഫസ്സേന വാ വിസമാസനുപതാപേന വാ സിയാ ഉപ്പത്തി, ന ത്വേവ അന്തോഅപ്പനായം.

ഉപചാരേ വാ നിരുദ്ധമ്പേതം ന സുട്ഠു നിരുദ്ധം ഹോതി; പടിപക്ഖേന അവിഹതത്താ. അന്തോഅപ്പനായം പന പീതിഫരണേന സബ്ബോ കായോ സുഖോക്കന്തോ ഹോതി. സുഖോക്കന്തകായസ്സ ച സുട്ഠു നിരുദ്ധം ഹോതി ദുക്ഖിന്ദ്രിയം; പടിപക്ഖേന വിഹതത്താ. നാനാവജ്ജനേ ഏവ ച ദുതിയജ്ഝാനൂപചാരേ പഹീനസ്സ ദോമനസ്സിന്ദ്രിയസ്സ യസ്മാ ഏതം വിതക്കവിചാരപ്പച്ചയേപി കായകിലമഥേ ചിത്തുപഘാതേ ച സതി ഉപ്പജ്ജതി, വിതക്കവിചാരാഭാവേ നേവ ഉപ്പജ്ജതി. യത്ഥ പന ഉപ്പജ്ജതി തത്ഥ വിതക്കവിചാരഭാവേ. അപ്പഹീനാ ഏവ ച ദുതിയജ്ഝാനൂപചാരേ വിതക്കവിചാരാതി തത്ഥസ്സ സിയാ ഉപ്പത്തി; അപ്പഹീനപച്ചയത്താ. ന ത്വേവ ദുതിയജ്ഝാനേ; പഹീനപച്ചയത്താ. തഥാ തതിയജ്ഝാനൂപചാരേ പഹീനസ്സാപി സുഖിന്ദ്രിയസ്സ പീതിസമുട്ഠാനപണീതരൂപഫുടകായസ്സ സിയാ ഉപ്പത്തി, ന ത്വേവ തതിയജ്ഝാനേ. തതിയജ്ഝാനേ ഹി സുഖസ്സ പച്ചയഭൂതാ പീതി സബ്ബസോ നിരുദ്ധാതി. തഥാ ചതുത്ഥജ്ഝാനൂപചാരേ പഹീനസ്സാപി സോമനസ്സിന്ദ്രിയസ്സ ആസന്നത്താ, അപ്പനാപ്പത്തായ ഉപേക്ഖായ അഭാവേന സമ്മാ അനതിക്കന്തത്താ ച സിയാ ഉപ്പത്തി, ന ത്വേവ ചതുത്ഥജ്ഝാനേ. തസ്മാ ഏവ ച "ഏത്ഥുപ്പന്നം ദുക്ഖിന്ദ്രിയം അപരിസേസം നിരുജ്ഝതീ"തി തത്ഥ തത്ഥ അപരിസേസഗ്ഗഹണം കതന്തി.

ഏത്ഥാഹ - "അഥേവം തസ്സ തസ്സ ഝാനസ്സൂപചാരേ പഹീനാപി ഏതാ വേദനാ ഇധ കസ്മാ സമാഹരീ"തി? സുഖഗ്ഗഹണത്ഥം. യാ ഹി അയം "അദുക്ഖമസുഖ"ന്തി ഏത്ഥ അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ വുത്താ, സാ സുഖുമാ അതിദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യാ ന സക്കാ സുഖേന ഗഹേതും. തസ്മാ യഥാ നാമ ദുട്ഠസ്സ യഥാ വാ തഥാ വാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഗഹേതും അസക്കുണേയ്യസ്സ ഗോണസ്സ ഗഹണത്ഥം ഗോപോ ഏകസ്മിം വജേ സബ്ബേ ഗാവോ സമാഹരതി, അഥേകേകം നീഹരന്തോ പടിപാടിയാ ആഗതം "അയം സോ, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി തമ്പി ഗാഹാപയതി; ഏവമേവ ഭഗവാ സുഖഗ്ഗഹണത്ഥം സബ്ബാ ഏതാ സമാഹരി. ഏവഞ്ഹി സമാഹടാ ഏതാ ദസ്സേത്വാ "യം നേവ സുഖം ന ദുക്ഖം ന സോമനസ്സം ന ദോമനസ്സം, അയം അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ"തി സക്കാ ഹോതി ഏസാ ഗാഹയിതും.

അപിച അദുക്ഖമസുഖായ ചേതോവിമുത്തിയാ പച്ചയദസ്സനത്ഥഞ്ചാപി ഏതാ വുത്താതി വേദിതബ്ബാ. സുഖപ്പഹാനാദയോ ഹി തസ്സാ പച്ചയാ. യഥാഹ - "ചത്താരോ ഖോ, ആവുസോ, പച്ചയാ അദുക്ഖമസുഖായ ചേതോവിമുത്തിയാ സമാപത്തിയാ. ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു, സുഖസ്സ ച പഹാനാ...പേ॰... ചതുത്ഥജ്ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, ചത്താരോ പച്ചയാ അദുക്ഖമസുഖായ ചേതോവിമുത്തിയാ സമാപത്തിയാ"തി (മ॰ നി॰ ൧.൪൫൮). യഥാ വാ അഞ്ഞത്ഥ പഹീനാപി സക്കായദിട്ഠിആദയോ തതിയമഗ്ഗസ്സ വണ്ണഭണനത്ഥം തത്ഥ പഹീനാതി വുത്താ; ഏവം വണ്ണഭണനത്ഥമ്പേതസ്സ ഝാനസ്സേതാ ഇധ വുത്താതിപി വേദിതബ്ബാ. പച്ചയഘാതേന വാ ഏത്ഥ രാഗദോസാനം അതിദൂരഭാവം ദസ്സേതുമ്പേതാ വുത്താതി വേദിതബ്ബാ. ഏതാസു ഹി സുഖം സോമനസ്സസ്സ പച്ചയോ, സോമനസ്സം രാഗസ്സ, ദുക്ഖം ദോമനസ്സസ്സ, ദോമനസ്സം ദോസസ്സ. സുഖാദിഘാതേന ച തേ സപ്പച്ചയാ രാഗദോസാ ഹതാതി അതിദൂരേ ഹോന്തീതി.

അദുക്ഖമസുഖന്തി ദുക്ഖാഭാവേന അദുക്ഖം, സുഖാഭാവേന അസുഖം. ഏതേനേത്ഥ ദുക്ഖസുഖപടിപക്ഖഭൂതം തതിയവേദനം ദീപേതി, ന ദുക്ഖസുഖാഭാവമത്തം. തതിയവേദനാ നാമ - അദുക്ഖമസുഖാ, ഉപേക്ഖാതിപി വുച്ചതി. സാ ഇട്ഠാനിട്ഠവിപരീതാനുഭവനലക്ഖണാ, മജ്ഝത്തരസാ, അവിഭൂതപച്ചുപട്ഠാനാ, സുഖനിരോധപദട്ഠാനാതി വേദിതബ്ബാ. **ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധി**ന്തി ഉപേക്ഖായ ജനിതസതിപാരിസുദ്ധിം. ഇമസ്മിഞ്ഹി ഝാനേ സുപരിസുദ്ധാ സതി. യാ ച തസ്സാ സതിയാ പാരിസുദ്ധി, സാ ഉപേക്ഖായ കതാ ന അഞ്ഞേന; തസ്മാ ഏതം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിന്തി വുച്ചതി. **വിഭങ്ഗേ**പി വുത്തം - "അയം സതി ഇമായ ഉപേക്ഖായ വിസദാ ഹോതി പരിസുദ്ധാ പരിയോദാതാ, തേന വുച്ചതി - 'ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധി'"ന്തി (വിഭ॰ ൫൯൭). യായ ച ഉപേക്ഖായ ഏത്ഥ സതിയാ പാരിസുദ്ധി ഹോതി, സാ അത്ഥതോ തത്രമജ്ഝത്തതാ വേദിതബ്ബാ. ന കേവലഞ്ചേത്ഥ തായ സതിയേവ പരിസുദ്ധാ, അപിച ഖോ സബ്ബേപി സമ്പയുത്തധമ്മാ; സതിസീസേന പന ദേസനാ വുത്താ.

തത്ഥ കിഞ്ചാപി അയം ഉപേക്ഖാ ഹേട്ഠാപി തീസു ഝാനേസു വിജ്ജതി, യഥാ പന ദിവാ സൂരിയപ്പഭാഭിഭവാ സോമ്മഭാവേന ച അത്തനോ ഉപകാരകത്തേന വാ സഭാഗായ രത്തിയാ അലാഭാ ദിവാ വിജ്ജമാനാപി ചന്ദലേഖാ അപരിസുദ്ധാ ഹോതി അപരിയോദാതാ; ഏവമയമ്പി തത്രമജ്ഝത്തുപേക്ഖാചന്ദലേഖാ വിതക്കവിചാരാദിപച്ചനീകധമ്മതേജാഭിഭവാ സഭാഗായ ച ഉപേക്ഖാവേദനാരത്തിയാ അലാഭാ വിജ്ജമാനാപി പഠമാദിജ്ഝാനഭേദേസു അപരിസുദ്ധാ ഹോതി. തസ്സാ ച അപരിസുദ്ധായ ദിവാ അപരിസുദ്ധചന്ദലേഖായ പഭാ വിയ സഹജാതാപി സതിആദയോ അപരിസുദ്ധാവ ഹോന്തി; തസ്മാ തേസു ഏകമ്പി "ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധി"ന്തി ന വുത്തം. ഇധ പന വിതക്കാദിപച്ചനീകധമ്മതേജാഭിഭവാഭാവാ സഭാഗായ ച ഉപേക്ഖാവേദനാരത്തിയാ പടിലാഭാ അയം തത്രമജ്ഝത്തുപേക്ഖാചന്ദലേഖാ അതിവിയ പരിസുദ്ധാ, തസ്സാ പരിസുദ്ധത്താ പരിസുദ്ധചന്ദലേഖായ പഭാ വിയ സഹജാതാപി സതിആദയോ പരിസുദ്ധാ ഹോന്തി പരിയോദാതാ, തസ്മാ ഇദമേവ ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിന്തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ചതുത്ഥന്തി ഗണനാനുപുബ്ബതോ ചതുത്ഥം. ഇദം ചതുത്ഥം സമാപജ്ജതീതിപി ചതുത്ഥം. **ഝാന**ന്തി ഏത്ഥ യഥാ തതിയം ഉപേക്ഖാദീഹി പഞ്ചങ്ഗികം; ഏവമിദം ഉപേക്ഖാദീഹി തിവങ്ഗികം. യഥാഹ - "ഝാനന്തി ഉപേക്ഖാ, സതി ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ"തി. പരിയായോ ഏവ ചേസോ. ഠപേത്വാ പന സതിം ഉപേക്ഖേകഗ്ഗതമേവ ഗഹേത്വാ നിപ്പരിയായേന ദുവങ്ഗികമേവേതം ഹോതി. യഥാഹ - "കതമം തസ്മിം സമയേ ദുവങ്ഗികം ഝാനം ഹോതി? ഉപേക്ഖാ, ചിത്തസ്സേകഗ്ഗതാ"തി (ധ॰ സ॰ ൮൩). സേസം വുത്തനയമേവാതി.

ചതുത്ഥജ്ഝാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

പുബ്ബേനിവാസകഥാ

൮൨. ഇതി ഇമാനി ചത്താരി ഝാനാനി കേസഞ്ചി ചിത്തേകഗ്ഗത്ഥാനി ഹോന്തി, കേസഞ്ചി വിപസ്സനാപാദകാനി, കേസഞ്ചി അഭിഞ്ഞാപാദകാനി, കേസഞ്ചി നിരോധപാദകാനി, കേസഞ്ചി ഭവോക്കമനത്ഥാനി. തത്ഥ

ഖീണാസവാനം ചിത്തേകഗ്ഗതത്ഥാനി ഹോന്തി, തേ ഹി സമാപജ്ജിത്വാ "ഏകഗ്ഗചിത്താ സുഖം ദിവസം വിഹരിസ്സാമാ"തി ഇച്ചേവം കസിണപരികമ്മം കത്വാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേന്തി. സേക്ഖപുഥുജ്ജനാനം "സമാപത്തിതോ വുട്ഠായ സമാഹിതേന ചിത്തേന വിപസ്സിസ്സാമാ"തി നിബ്ബത്തേന്താനം വിപസ്സനാപാദകാനി ഹോന്തി. യേ പന അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ അഭിഞ്ഞാപാദകം ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ സമാപത്തിതോ വുട്ഠായ "ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതീ"തി വുത്തനയാ അഭിഞ്ഞായോ പത്ഥേന്താ നിബ്ബത്തേന്തി, തേസം അഭിഞ്ഞാപാദകാനി ഹോന്തി. യേ പന അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ "നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ സത്താഹം അചിത്തകാ ഹുത്വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നിരോധം നിബ്ബാനം പത്വാ സുഖം വിഹരിസ്സാമാ"തി നിബ്ബത്തേന്തി, തേസം നിരോധപാദകാനി ഹോന്തി. യേ പന അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ "അപരിഹീനജ്ഝാനാ ഹുത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സാമാ"തി നിബ്ബത്തേന്തി, തേസം ഭവോക്കമനത്ഥാനി ഹോന്തി.

ഭഗവതാ പനിദം ചതുത്ഥജ്ഝാനം ബോധിരുക്ഖമൂലേ നിബ്ബത്തിതം, തം തസ്സ വിപസ്സനാപാദകഞ്ചേവ അഹോസി അഭിഞ്ഞാപാദകഞ്ച നിരോധപാദകഞ്ച സബ്ബകിച്ചസാധകഞ്ച സബ്ബലോകിയലോകുത്തരഗുണദായകന്തി വേദിതബ്ബം. യേസഞ്ച ഗുണാനം ദായകം അഹോസി, തേസം ഏകദേസം ദസ്സേന്തോ **"സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **സോതി** സോ അഹം. **ഏവന്തി** ചതുത്ഥജ്ഝാനക്കമനിദസ്സനമേതം. ഇമിനാ കമേന ചതുത്ഥജ്ഝാനം പടിലഭിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **സമാഹിതേതി** ഇമിനാ ചതുത്ഥജ്ഝാനസമാധിനാ സമാഹിതേ. **പരിസുദ്ധേ**തിആദീസു പന ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിഭാവേന **പരിസുദ്ധേ**. പരിസുദ്ധത്തായേവ **പരിയോദാതേ,** പഭസ്സരേതി വുത്തം ഹോതി. സുഖാദീനം പച്ചയാനം ഘാതേന വിഹതരാഗാദിഅങ്ഗണത്താ **അനങ്ഗണേ**. അനങ്ഗണത്തായേവ ച **വിഗതൂപക്കിലേസേ;** അങ്ഗണേന ഹി ചിത്തം ഉപക്കിലിസ്സതി. സുഭാവിതത്താ **മുദുഭൂതേ,** വസീഭാവപ്പത്തേതി വുത്തം ഹോതി. വസേ വത്തമാനഞ്ഹി ചിത്തം മുദൂതി വുച്ചതി. മുദുത്തായേവ ച **കമ്മനിയേ,** കമ്മക്ഖമേ കമ്മയോഗ്ഗേതി വുത്തം ഹോതി. മുദു ഹി ചിത്തം കമ്മനിയം ഹോതി സുധന്തമിവ സുവണ്ണം, തദുഭയമ്പി ച സുഭാവിതത്താ ഏവ. യഥാഹ - "നാഹം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞം ഏകധമ്മമ്പി സമനുപസ്സാമി, യം ഏവം ഭാവിതം ബഹുലീകതം മുദു ച ഹോതി കമ്മനിയഞ്ച, യഥയിദം, ഭിക്ഖവേ, ചിത്ത"ന്തി (അം॰ നി॰ ൧.൨൨).

ഏതേസു പരിസുദ്ധഭാവാദീസു ഠിതത്താ **ഠിതേ**. ഠിതത്തായേവ **ആനേഞ്ജപ്പത്തേ**, അചലേ നിരിഞ്ജനേതി വുത്തം ഹോതി. മുദുകമ്മഞ്ഞഭാവേന വാ അത്തനോ വസേ ഠിതത്താ ഠിതേ, സദ്ധാദീഹി പരിഗ്ഗഹിതത്താ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ. സദ്ധാപരിഗ്ഗഹിതഞ്ഹി ചിത്തം അസ്സദ്ധിയേന ന ഇഞ്ജതി, വീരിയപരിഗ്ഗഹിതം കോസജ്ജേന ന ഇഞ്ജതി, സതിപരിഗ്ഗഹിതം പമാദേന ന ഇഞ്ജതി, സമാധിപരിഗ്ഗഹിതം ഉദ്ധച്ചേന ന ഇഞ്ജതി, പഞ്ഞാപരിഗ്ഗഹിതം അവിജ്ജായ ന ഇഞ്ജതി, ഓഭാസഗതം കിലേസന്ധകാരേന ന ഇഞ്ജതി. ഇമേഹി ഛഹി ധമ്മേഹി പരിഗ്ഗഹിതം ആനേഞ്ജപ്പത്തം ചിത്തം ഹോതി. ഏവം അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതം ചിത്തം

അഭിനീഹാരക്ഖമം ഹോതി അഭിഞ്ഞാസച്ഛികരണീയാനം ധമ്മാനം അഭിഞ്ഞാസച്ഛികിരിയായ.

അപരോ നയോ - ചതുത്ഥജ്ഝാനസമാധിനാ സമാഹിതേ. നീവരണദൂരീഭാവേന പരിസുദ്ധേ. വിതക്കാദിസമതിക്കമേന പരിയോദാതേ. ഝാനപ്പടിലാഭപച്ചയാനം പാപകാനം ഇച്ഛാവചരാനം അഭാവേന അനങ്ഗണേ. അഭിജ്ഝാദീനം ചിത്തൂപക്കിലേസാനം വിഗമേന വിഗതൂപക്കിലേസേ. ഉഭയമ്പി ചേതം **അനങ്ഗണവത്ഥ**സുത്താനുസാരേന (മ॰ നി॰ ൧.൫൭ ആദയോ) വേദിതബ്ബം. വസിപ്പത്തിയാ മുദുഭൂതേ. ഇദ്ധിപാദഭാവൂപഗമേന കമ്മനിയേ. ഭാവനാപാരിപൂരിയാ പണീതഭാവൂപഗമേന **ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ** . യഥാ ആനേഞ്ജപ്പത്തം ഹോതി; ഏവം ഠിതേതി അത്ഥോ. ഏവമ്പി അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതം ചിത്തം അഭിനീഹാരക്ഖമം ഹോതി അഭിഞ്ഞാസച്ഛികരണീയാനം ധമ്മാനം അഭിഞ്ഞാസച്ഛികിരിയായ, പാദകം പദട്ഠാനഭൂതന്തി അത്ഥോ.

പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണായാതി ഏവം അഭിഞ്ഞാപാദകേ ജാതേ ഏതസ്മിം ചിത്തേ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിമ്ഹി യം ഞാണം തദത്ഥായ. തത്ഥ **പുബ്ബേനിവാസോ**തി പുബ്ബേ അതീതജാതീസു നിവുത്ഥക്ഖന്ധാ. നിവുത്ഥാതി അജ്ഝാവുത്ഥാ അനുഭൂതാ അത്തനോ സന്താനേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുദ്ധാ നിവുത്ഥധമ്മാ വാ നിവുത്ഥാ, ഗോചരനിവാസേന നിവുത്ഥാ, അത്തനോ വിഞ്ഞാണേന വിഞ്ഞാതാ പരിച്ഛിന്നാ, പരവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതാപി വാ ഛിന്നവടുമകാനുസ്സരണാദീസു. **പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതീ**തി യായ സതിയാ പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സാ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതി. **ഞാണ**ന്തി തായ സതിയാ സമ്പയുത്തഞാണം. ഏവമിമസ്സ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണസ്സ അത്ഥായ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണായ ഏതസ്സ ഞാണസ്സ അധിഗമായ പത്തിയാതി വുത്തം ഹോതി. **അഭിനിന്നാമേസീ**ന്തി അഭിനീഹരിം.

സോതി സോ അഹം. **അനേകവിഹിത**ന്തി അനേകവിധം, അനേകേഹി വാ പകാരേഹി പവത്തിതം സംവണ്ണിതന്തി അത്ഥോ. **പുബ്ബേനിവാസ**ന്തി സമനന്തരാതീതം ഭവം ആദിം കത്വാ തത്ഥ തത്ഥ നിവുത്ഥസന്താനം. **അനുസ്സരാമീ**തി ''ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ''തി ഏവം ജാതിപടിപാടിയാ അനുഗന്ത്വാ അനുഗന്ത്വാ സരാമി, അനുദേവ വാ സരാമി, ചിത്തേ അഭിനിന്നാമിതമത്തേ ഏവ സരാമീതി ദസ്സേതി. പൂരിതപാരമീനഞ്ഹി മഹാപുരിസാനം പരികമ്മകരണം നത്ഥി, തേന തേ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേത്വാവ സരന്തി. ആദികമ്മികകുലപുത്താ പന പരികമ്മം കത്വാവ സരന്തി, തസ്മാ തേസം വസേന പരികമ്മം വത്തബ്ബം സിയാ. തം പന വുച്ചമാനം അതിഭാരിയം വിനയനിദാനം കരോതി, തസ്മാ തം ന വദാമ. അത്ഥികേഹി പന **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ൨.൪൦൨ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ ഗഹേതബ്ബം. ഇധ പന പാളിമേവ വണ്ണയിസ്സാമ.

സേയ്യഥിദന്തി ആരദ്ധപ്പകാരദസ്സനത്ഥേ നിപാതോ. തേനേവ യ്വായം പുബ്ബേനിവാസോ ആരദ്ധോ, തസ്സ പകാരപ്പഭേദം ദസ്സേന്തോ **ഏകമ്പി ജാതി**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഏകമ്പി ജാതി**ന്തി ഏകമ്പി പടിസന്ധിമൂലം ചുതിപരിയോസാനം ഏകഭവപരിയാപന്നം ഖന്ധസന്താനം. ഏസ നയോ **ദ്വേപി ജാതിയോ**തിആദീസു. **അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ**തിആദീസു പന പരിഹായമാനോ കപ്പോ സംവട്ടകപ്പോ, വഡ്ഢമാനോ വിവട്ടകപ്പോതി വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ ച

സംവട്ടേന സംവട്ടട്ഠായീ ഗഹിതോ ഹോതി തമ്മൂലകത്താ. വിവട്ടേന ച വിവട്ടട്ഠായീ. ഏവഞ്ഹി സതി യാനി താനി "ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, കപ്പസ്സ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി . കതമാനി ചത്താരി? സംവട്ടോ സംവട്ടട്ഠായീ, വിവട്ടോ വിവട്ടട്ഠായീ"തി വുത്താനി താനി സബ്ബാനി പരിഗ്ഗഹിതാനി ഹോന്തി.

തത്ഥ തയോ സംവട്ടാ - തേജോസംവട്ടോ, ആപോസംവട്ടോ, വായോസംവട്ടോതി. തിസ്സോ സംവട്ടസീമാ - ആഭസ്സരാ, സുഭകിണ്ഹാ, വേഹപ്ഫലാതി. യദാ കപ്പോ തേജേന സംവട്ടതി, ആഭസ്സരതോ ഹേട്ഠാ അഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹതി. യദാ ഉദകേന സംവട്ടതി, സുഭകിണ്ഹതോ ഹേട്ഠാ ഉദകേന വിലീയതി. യദാ വാതേന സംവട്ടതി, വേഹപ്ഫലതോ ഹേട്ഠാ വാതേന വിദ്ധംസിയതി. വിത്ഥാരതോ പന സദാപി ഏകം ബുദ്ധക്ഖേത്തം വിനസ്സതി.

ബുദ്ധക്ഖേത്തം നാമ തിവിധം ഹോതി - ജാതിക്ഖേത്തം, ആണാക്ഖേത്തം, വിസയക്ഖേത്തഞ്ച. തത്ഥ ജാതിക്ഖേത്തം ദസസഹസ്സചക്കവാളപരിയന്തം ഹോതി, യം തഥാഗതസ്സ പടിസന്ധിആദീസു കമ്പതി. ആണാക്ഖേത്തം കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളപരിയന്തം ഹോതി. യത്ഥ രതനപരിത്തം, ഖന്ധപരിത്തം, ധജഗ്ഗപരിത്തം, ആടാനാടിയപരിത്തം, മോരപരിത്തന്തി ഇമേസം പരിത്താനം ആനുഭാവോ പവത്തതി. വിസയക്ഖേത്തം പന അനന്തം അപരിമാണം, "യം യാവതാ വാ പന ആകങ്ഖേയ്യാ"തി (അം॰ നി॰ ൩.൮൧) വുത്തം യത്ഥ യം യം ആകങ്ഖതി തം തം അനുസ്സരതി. ഏവമേതേസു തീസു ബുദ്ധക്ഖേത്തേസു ഏകം ആണാക്ഖേത്തം വിനസ്സതി. തസ്മിം പന വിനസ്സന്തേ ജാതിക്ഖേത്തമ്പി വിനട്ഠമേവ ഹോതി; വിനസ്സന്തഞ്ച ഏകതോവ വിനസ്സതി, സണ്ഠഹന്തമ്പി ഏകതോവ സണ്ഠഹതി. തസ്സ വിനാസോ ച സണ്ഠഹനഞ്ച **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ൨.൪൦൪) വുത്തം. അത്ഥികേഹി തതോ ഗഹേതബ്ബം.

യേ പനേതേ സംവട്ടവിവട്ടാ വുത്താ, ഏതേസു ഭഗവാ ബോധിമണ്ഡേ സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝനത്ഥായ നിസിന്നോ അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ അനേകേപി സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ സരി. കഥം? **"അമുത്രാസി**"ന്തിആദിനാ നയേന. തത്ഥ **അമുത്രാസി**ന്തി അമുമ്ഹി സംവട്ടകപ്പേ അഹം അമുമ്ഹി ഭവേ വാ യോനിയാ വാ ഗതിയാ വാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയാ വാ സത്താവാസേ വാ സത്തനികായേ വാ അഹോസിം. **ഏവംനാമോ**തി വേസ്സന്തരോ വാ ജോതിപാലോ വാ. **ഏവംഗോത്തോ**തി ഭഗ്ഗവോ വാ ഗോതമോ വാ. **ഏവംവണ്ണോ**തി ഓദാതോ വാ സാമോ വാ. **ഏവമാഹാരോ**തി സാലിമംസോദനാഹാരോ വാ പവത്തഫലഭോജനോ വാ. **ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ**തി അനേകപ്പകാരേന കായികചേതസികാനം സാമിസനിരാമിസാദിപ്പഭേദാനം വാ സുഖദുക്ഖാനം പടിസംവേദീ. **ഏവമായുപരിയന്തോ**തി ഏവം വസ്സസതപരമായുപരിയന്തോ വാ ചതുരാസീതികപ്പസഹസ്സപരമായുപരിയന്തോ വാ.

സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിന്തി സോ അഹം തതോ ഭവതോ യോനിതോ ഗതിതോ വിഞ്ഞാണട്ഠിതിതോ സത്താവാസതോ സത്തനികായതോ വാ ചുതോ, പുന അമുകസ്മിം നാമ ഭവേ യോനിയാ ഗതിയാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയാ സത്താവാസേ സത്തനികായേ വാ ഉദപാദിം. **തത്രാപാസി**ന്തി അഥ തത്രാപി ഭവേ യോനിയാ ഗതിയാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയാ

സത്താവാസേ സത്തനികായേ വാ പുന അഹോസിം. ഏവംനാമോതിആദി വുത്തനയമേവ.

അഥ വാ യസ്മാ **അമുത്രാസി**ന്തി ഇദം അനുപുബ്ബേന ആരോഹന്തസ്സ യാവദിച്ഛകം സരണം. **സോ തതോ ചുതോ**തി പടിനിവത്തന്തസ്സ പച്ചവേക്ഖണം. തസ്മാ **ഇധൂപപന്നോ**തി ഇമിസ്സാ ഇധൂപപത്തിയാ അനന്തരം അമുത്ര ഉദപാദിന്തി തുസിതഭവനം സന്ധായാഹാതി വേദിതബ്ബം. **തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ**തി തത്രാപി തുസിതഭവനേ സേതകേതു നാമ ദേവപുത്തോ അഹോസിം. **ഏവംഗോത്തോ**തി താഹി ദേവതാഹി സദ്ധിം ഏകഗോത്തോ. **ഏവംവണ്ണോ**തി സുവണ്ണവണ്ണോ. **ഏവമാഹാരോ**തി ദിബ്ബസുധാഹാരോ. **ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ**തി ഏവം ദിബ്ബസുഖപ്പടിസംവേദീ. ദുക്ഖം പന സങ്ഖാരദുക്ഖമത്തമേവ. **ഏവമായുപരിയന്തോ**തി ഏവം സത്തപഞ്ഞാസവസ്സകോടിസട്ഠിവസ്സസതസഹസ്സായുപരിയന്തോ. **സോ തതോ ചുതോ**തി സോ അഹം തതോ തുസിതഭവനതോ ചുതോ. **ഇധൂപപന്നോ**തി ഇധ മഹാമായായ ദേവിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ.

ഇതീതി ഏവം. **സാകാരം സഉദ്ദേസ**ന്തി നാമഗോത്തവസേന സഉദ്ദേസം, വണ്ണാദിവസേന സാകാരം. നാമഗോത്തവസേന ഹി സത്തോ ''ദത്തോ, തിസ്സോ, ഗോതമോ''തി ഉദ്ദിസീയതി; വണ്ണാദീഹി ഓദാതോ, സാമോതി നാനത്തതോ പഞ്ഞായതി; തസ്മാ നാമഗോത്തം ഉദ്ദേസോ, ഇതരേ ആകാരാ. കിം പന ബുദ്ധായേവ പുബ്ബേനിവാസം സരന്തീതി? വുച്ചതേ - ന ബുദ്ധായേവ, പച്ചേകബുദ്ധ-ബുദ്ധസാവക-തിത്ഥിയാപി, നോ ച ഖോ അവിസേസേന. തിത്ഥിയാ ഹി ചത്താലീസംയേവ കപ്പേ സരന്തി, ന തതോ പരം. കസ്മാ? ദുബ്ബലപഞ്ഞത്താ. തേസഞ്ഹി നാമരൂപപരിച്ഛേദവിരഹതോ ദുബ്ബലാ പഞ്ഞാ ഹോതി. സാവകേസു പന അസീതിമഹാസാവകാ കപ്പസതസഹസ്സം സരന്തി; ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ഏകമസങ്ഖ്യേയ്യം സതസഹസ്സഞ്ച. പച്ചേകബുദ്ധാ ദ്വേ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി സതസഹസ്സഞ്ച. ഏത്തകോ ഹി തേസം അഭിനീഹാരോ. ബുദ്ധാനം പന പരിച്ഛേദോ നത്ഥി, യാവ ഇച്ഛന്തി താവ സരന്തി. തിത്ഥിയാ ച ഖന്ധപടിപാടിമേവ സരന്തി. പടിപാടിം മുഞ്ചിത്വാ ചുതിപടിസന്ധിവസേന സരിതും ന സക്കോന്തി. തേസഞ്ഹി അന്ധാനം വിയ ഇച്ഛിതപ്പദേസോക്കമനം നത്ഥി. സാവകാ ഉഭയഥാപി സരന്തി; തഥാ പച്ചേകബുദ്ധാ. ബുദ്ധാ പന ഖന്ധപടിപാടിയാപി ചുതിപടിസന്ധിവസേനാപി സീഹോക്കന്തവസേനാപി അനേകാസു കപ്പകോടീസു ഹേട്ഠാ വാ ഉപരി വാ യം യം ഠാനം ആകങ്ഖന്തി, തം സബ്ബം സരന്തിയേവ.

അയം ഖോ മേ ബ്രാഹ്മണാതിആദീസു **മേ**തി മയാ. **വിജ്ജാ**തി വിദിതകരണട്ഠേന വിജ്ജാ. കിം വിദിതം കരോതി? പുബ്ബേനിവാസം. **അവിജ്ജാ**തി തസ്സേവ പുബ്ബേനിവാസസ്സ അവിദിതകരണട്ഠേന തപ്പടിച്ഛാദകമോഹോ വുച്ചതി. **തമോ**തി സ്വേവ മോഹോ തപ്പടിച്ഛാദകട്ഠേന ''തമോ''തി വുച്ചതി. **ആലോകോ**തി സായേവവിജ്ജാ ഓഭാസകരണട്ഠേന ''ആലോകോ''തി വുച്ചതി. ഏത്ഥ ച വിജ്ജാ അധിഗതാതി അയം അത്ഥോ, സേസം പസംസാവചനം. യോജനാ പനേത്ഥ - അയം ഖോ മേ വിജ്ജാ അധിഗതാ, തസ്സ മേ അധിഗതവിജ്ജസ്സ അവിജ്ജാ വിഹതാ, വിനട്ഠാതി അത്ഥോ. കസ്മാ? യസ്മാ വിജ്ജാ ഉപ്പന്നാ. ഏസ നയോ ഇതരസ്മിമ്പി പദദ്വയേ.

യഥാ തന്തി ഏത്ഥ **യഥാ**തി ഓപമ്മത്ഥേ. **തന്തി** നിപാതോ. സതിയാ അവിപ്പവാസേന **അപ്പമത്തസ്സ**. വീരിയാതാപേന **ആതാപിനോ**. കായേ ച ജീവിതേ ച അനപേക്ഖതായ **പഹിതത്തസ്സ,** പേസിതചിത്തസ്സാതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ അവിജ്ജാ വിഹഞ്ഞേയ്യ വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, തമോ വിഹഞ്ഞേയ്യ ആലോകോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ; ഏവമേവ മമ അവിജ്ജാ വിഹതാ വിജ്ജാ ഉപ്പന്നാ, തമോ വിഹതോ ആലോകോ ഉപ്പന്നോ. ഏതസ്സ മേ പധാനാനുയോഗസ്സ അനുരൂപമേവ ഫലം ലദ്ധന്തി.

അയം ഖോ മേ ബ്രാഹ്മണ പഠമാ അഭിനിബ്ഭിദാ അഹോസി കുക്കുടച്ഛാപകസ്സേവ അണ്ഡകോസമ്ഹാതി അയം ഖോ മമ ബ്രാഹ്മണ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണമുഖതുണ്ഡകേന പുബ്ബേ നിവുത്ഥക്ഖന്ധപടിച്ഛാദകം അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ പഠമാ അഭിനിബ്ഭിദാ പഠമാ നിക്ഖന്തി പഠമാ അരിയാജാതി അഹോസി, കുക്കുടച്ഛാപകസ്സേവ മുഖതുണ്ഡകേന വാ പാദനഖസിഖായ വാ അണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ തമ്ഹാ അണ്ഡകോസമ്ഹാ അഭിനിബ്ഭിദാ നിക്ഖന്തി കുക്കുടനികായേ പച്ചാജാതീതി.

പുബ്ബേനിവാസകഥാ നിട്ഠിതാ.

ദിബ്ബചക്ഖുഞാണകഥാ

൧൩. സോ ഏവം...പേ॰... ചുതൂപപാതഞാണായാതി ചുതിയാ ച ഉപപാതേ ച ഞാണായ; യേന ഞാണേന സത്താനം ചുതി ച ഉപപാതോ ച ഞായതി, തദത്ഥന്തി വുത്തം ഹോതി. **ചിത്തം അഭിനിന്നാമേസി**ന്തി പരികമ്മചിത്തം നീഹരിം. **സോ ദിബ്ബേന...പേ॰... പസ്സാമീ**തി ഏത്ഥ പന പൂരിതപാരമീനം മഹാസത്താനം പരികമ്മകരണം നത്ഥി. തേ ഹി ചിത്തേ അഭിനിന്നാമിതമത്തേ ഏവ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ സത്തേ പസ്സന്തി, ആദികമ്മികകുലപുത്താ പന പരികമ്മം കത്വാ. തസ്മാ തേസം വസേന പരികമ്മം വത്തബ്ബം സിയാ. തം പന വുച്ചമാനം അതിഭാരിയം വിനയനിദാനം കരോതി; തസ്മാ തം ന വദാമ. അത്ഥികേഹി പന **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ൨.൪൧൧) വുത്തനയേന ഗഹേതബ്ബം. ഇധ പന പാളിമേവ വണ്ണയിസ്സാമ.

സോതി സോ അഹം. **ദിബ്ബേനാ**തിആദീസു ദിബ്ബസദിസത്താ **ദിബ്ബം** . ദേവതാനഞ്ഹി സുചരിതകമ്മനിബ്ബത്തം പിത്തസേമ്ഹരുഹിരാദീഹി അപലിബുദ്ധം ഉപക്കിലേസവിനിമുത്തതായ ദൂരേപി ആരമ്മണസമ്പടിച്ഛനസമത്ഥം ദിബ്ബം പസാദചക്ഖു ഹോതി. ഇദഞ്ചാപി വീരിയഭാവനാബലനിബ്ബത്തം ഞാണചക്ഖു താദിസമേവാതി ദിബ്ബസദിസത്താ ദിബ്ബം, ദിബ്ബവിഹാരവസേന പടിലദ്ധത്താ അത്തനാ ച ദിബ്ബവിഹാരസന്നിസ്സിതത്താപി ദിബ്ബം, ആലോകപരിഗ്ഗഹേന മഹാജുതികത്താപി ദിബ്ബം, തിരോകുട്ടാദിഗതരൂപദസ്സനേന മഹാഗതികത്താപി ദിബ്ബം. തം സബ്ബം സദ്ദസത്ഥാനുസാരേന വേദിതബ്ബം. ദസ്സനട്ഠേന **ചക്ഖു**. ചക്ഖുകിച്ചകരണേന ചക്ഖുമിവാതിപി ചക്ഖു. ചുതൂപപാതദസ്സനേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധിഹേതുത്താ **വിസുദ്ധം**. യോ ഹി ചുതിമത്തമേവ പസ്സതി ന ഉപപാതം, സോ ഉച്ഛേദദിട്ഠിം ഗണ്ഹാതി. യോ ഉപപാതമത്തമേവ പസ്സതി ന ചുതിം, സോ നവസത്തപാതുഭാവദിട്ഠിം ഗണ്ഹാതി. യോ പന തദുഭയം പസ്സതി, സോ യസ്മാ ദുവിധമ്പി തം ദിട്ഠിഗതം അതിവത്തതി, തസ്മാസ്സ തം ദസ്സനം

ദിട്ഠിവിസുദ്ധിഹേതു ഹോതി. തദുഭയഞ്ച ഭഗവാ അദ്ദസ. തേനേതം വുത്തം - “ചുതൂപപാതദസ്സനേന ദിട്ഠിവിസുദ്ധിഹേതുത്താ വിസുദ്ധ”ന്തി.

ഏകാദസഉപക്കിലേസവിരഹതോ വാ വിസുദ്ധം. ഭഗവതോ ഹി ഏകാദസപക്കിലേസവിരഹിതം ദിബ്ബചക്ഖു. യഥാഹ - “സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധ, ‘വിചികിച്ഛാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ’തി ഇതി വിദിത്വാ വിചികിച്ഛം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം. അമനസികാരോ...പേ॰... ഥിനമിദ്ധം... ഛമ്ഭിതത്തം... ഉപ്പിലം... ദുട്ഠുല്ലം... അച്ചാരദ്ധവീരിയം... അതിലീനവീരിയം... അഭിജപ്പാ... നാനത്തസഞ്ഞാ... ‘അതിനിജ്ഝായിതത്തം രൂപാനം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ’തി ഇതി വിദിത്വാ അതിനിജ്ഝായിതത്തം രൂപാനം ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസം പജഹിം. സോ ഖോ അഹം, അനുരുദ്ധ, അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ ഓഭാസഞ്ഹി ഖോ സഞ്ജാനാമി, ന ച രൂപാനി പസ്സാമി. രൂപാനി ഹി ഖോ പസ്സാമി, ന ച ഓഭാസം സഞ്ജാനാമീ”തി (മ॰ നി॰ ൩.൨൪൨-൨൪൩) ഏവമാദി. തദേവം ഏകാദസുപക്കിലേസവിരഹതോ വിസുദ്ധം.

മനുസ്സൂപചാരം അതിക്കമിത്വാ രൂപദസ്സനേന **അതിക്കന്തമാനുസകം;** മാനുസകം വാ മംസചക്ഖും അതിക്കന്തത്താ അതിക്കന്തമാനുസകന്തി വേദിതബ്ബം. തേന ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന.

സത്തേ പസ്സാമീതി മനുസ്സമംസചക്ഖുനാ വിയ സത്തേ പസ്സാമി ദക്ഖാമി ഓലോകേമി. **ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ**തി ഏത്ഥ ചുതിക്ഖണേ വാ ഉപപത്തിക്ഖണേ വാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ ദട്ഠും ന സക്കാ, യേ പന ആസന്നചുതികാ ഇദാനി ചവിസ്സന്തി തേ **ചവമാനാ**. യേ ച ഗഹിതപടിസന്ധികാ സമ്പതിനിബ്ബത്താ വാ, തേ **ഉപപജ്ജമാനാ**തി അധിപ്പേതാ. തേ ഏവരൂപേ ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ച പസ്സാമീതി ദസ്സേതി. **ഹീനേ**തി മോഹനിസ്സന്ദയുത്തത്താ ഹീനാനം ജാതികുലഭോഗാദീനം വസേന ഹീളിതേ ഓഹീളിതേ ഉഞ്ഞാതേ അവഞ്ഞാതേ. **പണീതേ**തി അമോഹനിസ്സന്ദയുത്തത്താ തബ്ബിപരീതേ. **സുവണ്ണേ**തി അദോസനിസ്സന്ദയുത്തത്താ ഇട്ഠകന്തമനാപവണ്ണയുത്തേ. **ദുബ്ബണ്ണേ**തി ദോസനിസ്സന്ദയുത്തത്താ അനിട്ഠാകന്തഅമനാപവണ്ണയുത്തേ; അഭിരൂപേ വിരൂപേതിപി അത്ഥോ. **സുഗതേ**തി സുഗതിഗതേ, അലോഭനിസ്സന്ദയുത്തത്താ വാ അഡ്ഢേ മഹദ്ധനേ. **ദുഗ്ഗതേ**തി ദുഗ്ഗതിഗതേ, ലോഭനിസ്സന്ദയുത്തത്താ വാ ദലിദ്ദേ അപ്പന്നപാനേ. **യഥാകമ്മൂപഗേ**തി യം യം കമ്മം ഉപചിതം തേന തേന ഉപഗതേ. തത്ഥ പുരിമേഹി “ചവമാനേ”തിആദീഹി ദിബ്ബചക്ഖുകിച്ചം വുത്തം; ഇമിനാ പന പദേന യഥാകമ്മൂപഗഞാണകിച്ചം.

തസ്സ ച ഞാണസ്സ അയമുപ്പത്തിക്കമോ - സോ ഹേട്ഠാ നിരയാഭിമുഖം ആലോകം വഡ്ഢേത്വാ നേരയികസത്തേ പസ്സതി മഹന്തം ദുക്ഖമനുഭവമാനേ, തം ദസ്സനം ദിബ്ബചക്ഖുകിച്ചമേവ. സോ ഏവം മനസി കരോതി - “കിന്നു ഖോ കമ്മം കത്വാ ഇമേ സത്താ ഏതം ദുക്ഖമനുഭവന്തീ”തി? അഥസ്സ “ഇദം നാമ കത്വാ”തി തം കമ്മാരമ്മണം ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. തഥാ ഉപരി ദേവലോകാഭിമുഖം ആലോകം വഡ്ഢേത്വാ നന്ദനവന-മിസ്സകവന-ഫാരുസകവനാദീസു സത്തേ പസ്സതി മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവമാനേ. തമ്പി ദസ്സനം ദിബ്ബചക്ഖുകിച്ചമേവ. സോ ഏവം മനസി കരോതി - “കിന്നു ഖോ കമ്മം കത്വാ ഇമേ സത്താ ഏതം സമ്പത്തിം അനുഭവന്തീ”തി? അഥസ്സ “ഇദം

നാമ കത്വാ''തി തംകമ്മാരമ്മണം ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി. ഇദം യഥാകമ്മൂപഗഞാണം നാമ. ഇമസ്സ വിസും പരികമ്മം നാമ നത്ഥി. യഥാ ചിമസ്സ, ഏവം അനാഗതംസഞാണസ്സപി. ദിബ്ബചക്ഖുപാദകാനേവ ഹി ഇമാനി ദിബ്ബചക്ഖുനാ സഹേവ ഇജ്ഝന്തി.

കായദുച്ചരിതേനാതിആദീസു ദുട്ഠു ചരിതം ദുട്ഠം വാ ചരിതം കിലേസപൂതികത്താതി ദുച്ചരിതം; കായേന ദുച്ചരിതം, കായതോ വാ ഉപ്പന്നം ദുച്ചരിതന്തി **കായദുച്ചരിതം**. ഏവം വചീമനോദുച്ചരിതാനിപി ദട്ഠബ്ബാനി. **സമന്നാഗതാ**തി സമങ്ഗീഭൂതാ. **അരിയാനം ഉപവാദകാ**തി ബുദ്ധ-പച്ചേകബുദ്ധ-ബുദ്ധസാവകാനം അരിയാനം അന്തമസോ ഗിഹിസോതാപന്നാനമ്പി അനത്ഥകാമാ ഹുത്വാ അന്തിമവത്ഥുനാ വാ ഗുണപരിധംസനേന വാ ഉപവാദകാ; അക്കോസകാ, ഗരഹകാതി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ ''നത്ഥി ഇമേസം സമണധമ്മോ, അസ്സമണാ ഏതേ''തി വദന്തോ അന്തിമവത്ഥുനാ ഉപവദതി. ''നത്ഥി ഇമേസം ഝാനം വാ വിമോക്ഖോ വാ മഗ്ഗോ വാ ഫലം വാ''തി വദന്തോ ഗുണപരിധംസനേന ഉപവദതീതി വേദിതബ്ബോ. സോ ച ജാനം വാ ഉപവദേയ്യ അജാനം വാ, ഉഭയഥാപി അരിയൂപവാദോവ ഹോതി. ഭാരിയം കമ്മം സഗ്ഗാവരണം മഗ്ഗാവരണഞ്ച, സതേകിച്ഛം പന ഹോതി. തസ്സ ച ആവിഭാവത്ഥം ഇദം വത്ഥുമുദാഹരന്തി -

''അഞ്ഞതരസ്മിം കിര ഗാമേ ഏകോ ഥേരോ ച ദഹരഭിക്ഖു ച പിണ്ഡായ ചരന്തി. തേ പഠമഘരേയേവ ഉളുങ്കമത്തം ഉണ്ഹയാഗും ലഭിംസു. ഥേരസ്സ ച കുച്ഛിവാതോ അത്ഥി. സോ ചിന്തേസി - 'അയം യാഗു മയ്ഹം സപ്പായാ, യാവ ന സീതലാ ഹോതി താവ നം പിവാമീ'തി. സോ മനുസ്സേഹി ഉമ്മാരത്ഥായ ആഹടേ ദാരുക്ഖന്ധേ നിസീദിത്വാ തം പിവി. ഇതരോ തം ജിഗുച്ഛി - 'അതിച്ഛാതോ വതായം മഹല്ലകോ അമ്ഹാകം ലജ്ജിതബ്ബകം അകാസീ'തി. ഥേരോ ഗാമേ ചരിത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ദഹരഭിക്ഖും ആഹ - 'അത്ഥി തേ, ആവുസോ, ഇമസ്മിം സാസനേ പതിട്ഠാ'തി? 'ആമ, ഭന്തേ, സോതാപന്നോ അഹ'ന്തി. 'തേന ഹാവുസോ, ഉപരിമഗ്ഗത്ഥായ വായാമം മാ അകാസി, ഖീണാസവോ തയാ ഉപവദിതോ'തി. സോ തം ഖമാപേസി. തേനസ്സ തം പാകതികം അഹോസി''. തസ്മാ യോ അഞ്ഞോപി അരിയം ഉപവദതി, തേന ഗന്ത്വാ സചേ അത്തനാ വുഡ്ഢതരോ ഹോതി, ''അഹം ആയസ്മന്തം ഇദഞ്ചിദഞ്ച അവചം, തം മേ ഖമാഹീ''തി ഖമാപേതബ്ബോ. സചേ നവകതരോ ഹോതി , വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ''അഹം ഭന്തേ തുമ്ഹേ ഇദഞ്ചിദഞ്ച അവചം, തം മേ ഖമഥാ''തി ഖമാപേതബ്ബോ. സചേ സോ നക്ഖമതി ദിസാപക്കന്തോ വാ ഹോതി, യേ തസ്മിം വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ വസന്തി തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ സചേ അത്തനാ വുഡ്ഢതരോ ഹോതി ഠിതകേനേവ, സചേ നവകതരോ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ''അഹം, ഭന്തേ, അസുകം നാമ ആയസ്മന്തം ഇദഞ്ചിദഞ്ച അവചം, ഖമതു മേ സോ ആയസ്മാ''തി ഏവം വദന്തേന ഖമാപേതബ്ബോ. സചേ സോ പരിനിബ്ബുതോ ഹോതി, പരിനിബ്ബുതമഞ്ചട്ഠാനം ഗന്ത്വാ യാവ സിവഥികം ഗന്ത്വാപി ഖമാപേതബ്ബോ. ഏവം കതേ സഗ്ഗാവരണഞ്ച മഗ്ഗാവരണഞ്ച ന ഹോതി, പാകതികമേവ ഹോതി.

മിച്ഛാദിട്ഠികാതി വിപരീതദസ്സനാ. **മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ**തി മിച്ഛാദിട്ഠിവസേന സമാദിന്നനാനാവിധകമ്മാ, യേ ച മിച്ഛാദിട്ഠിമൂലകേസു കായകമ്മാദീസു അഞ്ഞേപി സമാദപേന്തി. തത്ഥ വചീദുച്ചരിതഗ്ഗഹണേനേവ

അരിയൂപവാദേ, മനോദുച്ചരിതഗ്ഗഹണേന ച മിച്ഛാദിട്ഠിയാ സങ്ഗഹിതായപി ഇമേസം ദ്വിന്നം പുന വചനം മഹാസാവജ്ജഭാവദസ്സനത്ഥന്തി വേദിതബ്ബം. മഹാസാവജ്ജോ ഹി അരിയൂപവാദോ ആനന്തരിയസദിസോ. യഥാഹ - ''സേയ്യഥാപി, സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു സീലസമ്പന്നോ സമാധിസമ്പന്നോ പഞ്ഞാസമ്പന്നോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അഞ്ഞം ആരാധേയ്യ; ഏവംസമ്പദമിദം, സാരിപുത്ത, വദാമി തം വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ, ഏവം നിരയേ''തി (മ॰ നി॰ ൧.൧൪൯).

മിച്ഛാദിട്ഠിതോ ച മഹാസാവജ്ജതരം നാമ അഞ്ഞം നത്ഥി. യഥാഹ - ''നാഹം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞം ഏകധമ്മമ്പി സമനുപസ്സാമി, ഏവം മഹാസാവജ്ജതരം, യഥയിദം, മിച്ഛാദിട്ഠി. മിച്ഛാദിട്ഠിപരമാനി, ഭിക്ഖവേ, വജ്ജാനീ''തി (അ॰ നി॰ ൧.൩൧൦).

കായസ്സ ഭേദാതി ഉപാദിന്നക്ഖന്ധപരിച്ചാഗാ. **പരം മരണാ**തി തദനന്തരം അഭിനിബ്ബത്തക്ഖന്ധഗ്ഗഹണേ. അഥവാ കായസ്സ ഭേദാതി ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സുപച്ഛേദാ. പരം മരണാതി ചുതിചിത്തതോ ഉദ്ധം. **അപായ**ന്തി ഏവമാദി സബ്ബം നിരയവേവചനം. നിരയോ ഹി സഗ്ഗമോക്ഖഹേതുഭൂതാ പുഞ്ഞസമ്മതാ അയാ അപേതത്താ, സുഖാനം വാ ആയസ്സ അഭാവാ അപായോ. ദുക്ഖസ്സ ഗതി പടിസരണന്തി **ദുഗ്ഗതി;** ദോസബഹുലതായ വാ ദുട്ഠേന കമ്മുനാ നിബ്ബത്താ ഗതീതി ദുഗ്ഗതി. വിവസാ നിപതന്തി ഏത്ഥ ദുക്കടകാരിനോതി **വിനിപാതോ;** വിനസ്സന്താ വാ ഏത്ഥ നിപതന്തി സമ്ഭിജ്ജമാനങ്ഗപച്ചങ്ഗാതി വിനിപാതോ. നത്ഥി ഏത്ഥ അസ്സാദസഞ്ഞിതോ അയോതി **നിരയോ**.

അഥ വാ അപായഗ്ഗഹണേന തിരച്ഛാനയോനിം ദീപേതി. തിരച്ഛാനയോനി ഹി അപായോ, സുഗതിയാ അപേതത്താ; ന ദുഗ്ഗതി, മഹേസക്ഖാനം നാഗരാജാദീനം സമ്ഭവതോ. ദുഗ്ഗതിഗ്ഗഹണേന പേത്തിവിസയം ദീപേതി. സോ ഹി അപായോ ചേവ ദുഗ്ഗതി ച സുഗതിതോ അപേതത്താ, ദുക്ഖസ്സ ച ഗതിഭൂതത്താ; ന തു വിനിപാതോ അസുരസദിസം അവിനിപതിതത്താ. പേതമഹിദ്ധികാനഞ്ഹി വിമാനാനിപി നിബ്ബത്തന്തി. വിനിപാതഗ്ഗഹണേന അസുരകായം ദീപേതി. സോ ഹി യഥാവുത്തേനത്ഥേന അപായോ ചേവ ദുഗ്ഗതി ച സബ്ബസമുസ്സയേഹി ച വിനിപതിതത്താ വിനിപാതോതി വുച്ചതി. നിരയഗ്ഗഹണേന അവീചി-ആദിഅനേകപ്പകാരം നിരയമേവ ദീപേതി. **ഉപപന്നാ**തി ഉപഗതാ, തത്ഥ അഭിനിബ്ബത്താതി അധിപ്പായോ. വുത്തവിപരിയായേന സുക്കപക്ഖോ വേദിതബ്ബോ.

അയം പന വിസേസോ - ഏത്ഥ സുഗതിഗ്ഗഹണേന മനുസ്സഗതിപി സങ്ഗയ്ഹതി. സഗ്ഗഗ്ഗഹണേന ദേവഗതിയേവ. തത്ഥ സുന്ദരാ ഗതീതി **സുഗതി**. രൂപാദിവിസയേഹി സുട്ഠു അഗ്ഗോതി **സഗ്ഗോ**. സോ സബ്ബോപി ലുജ്ജനപലുജ്ജനട്ഠേന **ലോകോ**തി അയം വചനത്ഥോ. **വിജ്ജാ**തി ദിബ്ബചക്ഖുഞാണവിജ്ജാ. **അവിജ്ജാ**തി സത്താനം ചുതിപടിസന്ധിപടിച്ഛാദികാ അവിജ്ജാ. സേസം വുത്തനയമേവ. അയമേവ ഹേത്ഥ വിസേസോ - യഥാ പുബ്ബേനിവാസകഥായം ''പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണമുഖതുണ്ഡകേന പുബ്ബേനിവുത്ഥക്ഖന്ധപഅച്ഛാദകം അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ''തി വുത്തം;

ഏവമിധ "ചുതൂപപാതഞാണമുഖതുണ്ഡകേന ചുതൂപപാതപടിച്ഛാദകം അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ"തി വത്തബ്ബന്തി.

ദിബ്ബചക്ഖുഞാണകഥാ നിട്ഠിതാ.

ആസവക്ഖയഞാണകഥാ

ൻ. സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേതി ഇധ വിപസ്സനാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനചിത്തം വേദിതബ്ബം. **ആസവാനം ഖയഞാണായാ**തി അരഹത്തമഗ്ഗഞാണത്ഥായ. അരഹത്തമഗ്ഗോ ഹി ആസവവിനാസനതോ ആസവാനം ഖയോതി വുച്ചതി. തത്ര ചേതം ഞാണം തപ്പരിയാപന്നത്താതി . **ചിത്തം അഭിനിന്നാമേസി**ന്തി വിപസ്സനാചിത്തം അഭിനീഹരിം. **സോ ഇദം ദുക്ഖ**ന്തി ഏവമാദീസു "ഏത്തകം ദുക്ഖം, ന ഇതോ ഭിയ്യോ"തി സബ്ബമ്പി ദുക്ഖസച്ചം സരസലക്ഖണപടിവേധേന യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം ജാനിം പടിവിജ്ഝിം. തസ്സ ച ദുക്ഖസ്സ നിബ്ബത്തികം തണ്ഹം "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി, തദുഭയമ്പി യം ഠാനം പത്വാ നിരുജ്ഝതി തം തേസം അപ്പവത്തിം നിബ്ബാനം "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി, തസ്സ ച സമ്പാപകം അരിയമഗ്ഗം "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി സരസലക്ഖണപടിവേധേന യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം ജാനിം പടിവിജ്ഝിന്തി ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ഏവം സരൂപതോ സച്ചാനി ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കിലേസവസേന പരിയായതോ ദസ്സേന്തോ **"ഇമേ ആസവാ"**തിആദിമാഹ. **തസ്സ മേ ഏവം ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ**തി തസ്സ മയ്ഹം ഏവം ജാനന്തസ്സ ഏവം പസ്സന്തസ്സ സഹ വിപസ്സനായ കോടിപ്പത്തം മഗ്ഗം കഥേതി. **കാമാസവാ**തി കാമാസവതോ. **വിമുച്ചിത്ഥാ**തി ഇമിനാ ഫലക്ഖണം ദസ്സേതി. മഗ്ഗക്ഖണേ ഹി ചിത്തം വിമുച്ചതി, ഫലക്ഖണേ വിമുത്തം ഹോതി. **വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണ**ന്തി ഇമിനാ പച്ചവേക്ഖണഞാണം ദസ്സേതി. **ഖീണാ ജാതീ**തിആദീഹി തസ്സ ഭൂമിം. തേന ഹി ഞാണേന ഭഗവാ പച്ചവേക്ഖന്തോ "ഖീണാ ജാതീ"തിആദീനി അബ്ഭഞ്ഞാസിം. കതമാ പന ഭഗവതോ ജാതി ഖീണാ, കഥഞ്ച നം അബ്ഭഞ്ഞാസീതി? വുച്ചതേ - ന താവസ്സ അതീതാ ജാതി ഖീണാ, പുബ്ബേവ ഖീണത്താ; ന അനാഗതാ, അനാഗതേ വായാമാഭാവതോ; ന പച്ചുപ്പന്നാ, വിജ്ജമാനത്താ. യാ പന മഗ്ഗസ്സ അഭാവിതത്താ ഉപ്പജ്ജേയ്യ ഏകചതുപഞ്ചവോകാരഭവേസു ഏകചതുപഞ്ചക്ഖന്ധപ്പഭേദാ ജാതി, സാ മഗ്ഗസ്സ ഭാവിതത്താ അനുപ്പാദധമ്മതം ആപജ്ജനേന ഖീണാ; തം സോ മഗ്ഗഭാവനായ പഹീനകിലേസേ പച്ചവേക്ഖിത്വാ "കിലേസാഭാവേ വിജ്ജമാനമ്പി കമ്മം ആയതിം അപ്പടിസന്ധികം ഹോതീ"തി ജാനന്തോ അബ്ഭഞ്ഞാസിം.

വുസിതന്തി വുത്ഥം പരിവുത്ഥം, കതം ചരിതം നിട്ഠിതന്തി അത്ഥോ. **ബ്രഹ്മചരിയ**ന്തി മഗ്ഗബ്രഹ്മചരിയം, പുഥുജ്ജനകല്യാണകേന ഹി സദ്ധിം സത്ത സേക്ഖാ ബ്രഹ്മചരിയവാസം വസന്തി നാമ, ഖീണാസവോ വുത്ഥവാസോ. തസ്മാ ഭഗവാ അത്തനോ ബ്രഹ്മചരിയവാസം പച്ചവേക്ഖന്തോ "വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയ"ന്തി അബ്ഭഞ്ഞാസിം. **കതം കരണീയ**ന്തി ചതൂസു സച്ചേസു ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി പരിഞ്ഞാപഹാനസച്ഛികിരിയാഭാവനാഭിസമയവസേന സോളസവിധമ്പി കിച്ചം നിട്ഠാപിതന്തി അത്ഥോ . പുഥുജ്ജനകല്യാണകാദയോ ഹി ഏതം കിച്ചം കരോന്തി, ഖീണാസവോ കതകരണീയോ. തസ്മാ ഭഗവാ

അത്തനോ കരണീയം പച്ചവേക്ഖന്തോ ''കതം കരണീയ''ന്തി അബ്ഭഞ്ഞാസിം. **നാപരം ഇത്ഥത്തായാ**തി ഇദാനി പുന ഇത്ഥഭാവായ ഏവം സോളസകിച്ചഭാവായ കിലേസക്ഖയായ വാ മഗ്ഗഭാവനാകിച്ചം മേ നത്ഥീതി അബ്ഭഞ്ഞാസിം.

ഇദാനി ഏവം പച്ചവേക്ഖണഞാണപരിഗ്ഗഹിതം തം ആസവാനം ഖയഞാണാധിഗമം ബ്രാഹ്മണസ്സ ദസ്സേന്തോ **അയം ഖോ മേ ബ്രാഹ്മണാ**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **വിജ്ജാ**തി അരഹത്തമഗ്ഗഞാണവിജ്ജാ. **അവിജ്ജാ**തി ചതുസച്ചപടിച്ഛാദികാ അവിജ്ജാ. സേസം വുത്തനയമേവ. അയം പന വിസേസോ - **അയം ഖോ മേ ബ്രാഹ്മണ തതിയാ അഭിനിബ്ഭിദാ അഹോസീ**തി ഏത്ഥ അയം ഖോ മമ ബ്രാഹ്മണ ആസവാനം ഖയഞാണമുഖതുണ്ഡകേന ചതുസച്ചപടിച്ഛാദകം അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ തതിയാ അഭിനിബ്ഭിദാ തതിയാ നിക്ഖന്തി തതിയാ അരിയജാതി അഹോസി, കുക്കുടച്ഛാപകസ്സേവ മുഖതുണ്ഡകേന വാ പാദനഖസിഖായ വാ അണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ തമ്ഹാ അണ്ഡകോസമ്ഹാ അഭിനിബ്ഭിദാ നിക്ഖന്തി കുക്കുടനികായേ പച്ചാജാതീതി.

ഏത്താവതാ കിം ദസ്സേതീതി? സോ ഹി ബ്രാഹ്മണ കുക്കുടച്ഛാപകോ അണ്ഡകോസം

പദാലേത്വാ തതോ നിക്ഖമന്തോ സകിമേവ ജായതി, അഹം പന പുബ്ബേ-നിവുത്ഥക്ഖന്ധപടിച്ഛാദകം അവിജ്ജണ്ഡകോസം ഭിന്ദിത്വാ പഠമം താവ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണവിജ്ജായ ജാതോ, തതോ സത്താനം ചുതിപടിസന്ധിപടിച്ഛാദകം അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ ദുതിയം ദിബ്ബചക്ഖുഞാണവിജ്ജായ ജാതോ, പുന ചതുസച്ചപടിച്ഛാദകം അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ തതിയം ആസവാനം ഖയഞാണവിജ്ജായ ജാതോ; ഏവം തീഹി വിജ്ജാഹി തിക്ഖത്തും ജാതോ. സാ ച മേ ജാതി അരിയാ സുപരിസുദ്ധാതി ഇദം ദസ്സേസി. ഏവം ദസ്സേന്തോ ച പുബ്ബേനിവാസഞാണേന അതീതംസഞാണം, ദിബ്ബചക്ഖുനാ പച്ചുപ്പന്നാനാഗതംസഞാണം, ആസവക്ഖയേന സകലലോകിയലോകുത്തരഗുണന്തി ഏവം തീഹി വിജ്ജാഹി സബ്ബേപി സബ്ബഞ്ഞുഗുണേ പകാസേത്വാ അത്തനോ അരിയായ ജാതിയാ ജേട്ഠസേട്ഠഭാവം ബ്രാഹ്മണസ്സ ദസ്സേസീതി.

ആസവക്ഖയഞാണകഥാ നിട്ഠിതാ.

ദേസനാനുമോദനകഥാ

൧൫. ഏവം വുത്തേ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോതി ഏവം ഭഗവതാ ലോകാനുകമ്പകേന ബ്രാഹ്മണം അനുകമ്പമാനേന വിനിഗൂഹിതബ്ബേപി അത്തനോ അരിയായ ജാതിയാ ജേട്ഠസേട്ഠഭാവേ വിജ്ജത്തയപകാസികായ ധമ്മദേസനായ വുത്തേ പീതിവിപ്ഫാരപരിപുണ്ണഗത്തചിത്തോ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ തം ഭഗവതോ അരിയായ ജാതിയാ ജേട്ഠസേട്ഠഭാവം വിദിത്വാ ''ഈദിസം നാമാഹം സബ്ബലോകജേട്ഠസേട്ഠം സബ്ബഗുണസമന്നാഗതം സബ്ബഞ്ഞും 'അഞ്ഞേസം അഭിവാദനാദികമ്മം ന കരോതീ'തി അവചം - 'ധിരത്ഥു വതരേ അഞ്ഞാണ'''ന്തി അത്താനം ഗരഹിത്വാ ''അയം ദാനി ലോകേ അരിയായ ജാതിയാ പുരേജാതട്ഠേന ജേട്ഠോ, സബ്ബഗുണേഹി അപ്പടിസമട്ഠേന സേട്ഠോ''തി

നിട്ഠം ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “**ജേട്ഠോ ഭവം ഗോതമോ സേട്ഠോ ഭവം ഗോതമോ**”തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുന തം ഭഗവതോ ധമ്മദേസനം അബ്ഭനുമോദമാനോ “**അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ, അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമാ**”തിആദിമാഹ.

തത്ഥായം അഭിക്കന്തസദ്ദോ ഖയസുന്ദരാഭിരൂപഅബ്ഭനുമോദനേസു ദിസ്സതി. “അഭിക്കന്താ, ഭന്തേ, രത്തി; നിക്ഖന്തോ പഠമോ യാമോ, ചിരനിസിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ”തിആദീസു (അം॰ നി॰ വ്വ.൨൦) ഹി ഖയേ ദിസ്സതി. “അയം മേ പുഗ്ഗലോ ഖമതി, ഇമേസം ചതുന്നം പുഗ്ഗലാനം അഭിക്കന്തതരോ ച പണീതതരോ ചാ”തിആദീസു (അം॰ നി॰ ർ.൧൦൦) സുന്ദരേ.

> “കോ മേ വന്ദതി പാദാനി, ഇദ്ധിയാ യസസാ ജലം;
> അഭിക്കന്തേന വണ്ണേന, സബ്ബാ ഓഭാസയം ദിസാ”തി. -

ആദീസു (വി॰ വ॰ വ്വ൭) അഭിരൂപേ. “അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ”തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൫൦) അബ്ഭനുമോദനേ. ഇധാപി അബ്ഭനുമോദനേയേവ. യസ്മാ ച അബ്ഭനുമോദനേ, തസ്മാ “സാധു സാധു, ഭോ ഗോതമാ”തി വുത്തം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

> “ഭയേ കോധേ പസംസായം, തുരിതേ കോതൂഹലച്ഛരേ;
> ഹാസേ സോകേ പസാദേ ച, കരേ ആമേഡിതം ബുധോ”തി.

ഇമിനാ ച ലക്ഖണേന ഇധ പസാദവസേന പസംസാവസേന ചായം ദ്വിക്ഖത്തും വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ.

അഥ വാ **അഭിക്കന്ത**ന്തി അതിഇട്ഠം അതിമനാപം അതിസുന്ദരന്തി വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ ഏകേന അഭിക്കന്തസദ്ദേന ദേസനം ഥോമേതി, ഏകേന അത്തനോ പസാദം. അയഞ്ഹി ഏത്ഥ അധിപ്പായോ - “അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ, യദിദം ഭോതോ ഗോതമസ്സ ധമ്മദേസനാ, അഭിക്കന്തം യദിദം ഭോതോ ഗോതമസ്സ ധമ്മദേസനം ആഗമ്മ മമ പസാദോ”തി. ഭഗവതോയേവ വാ വചനം ദ്വേ ദ്വേ അത്ഥേ സന്ധായ ഥോമേതി - ഭോതോ ഗോതമസ്സ വചനം അഭിക്കന്തം ദോസനാസനതോ അഭിക്കന്തം ഗുണാധിഗമനതോ, തഥാ സദ്ധാജനനതോ പഞ്ഞാജനനതോ, സാത്ഥതോ സബ്യഞ്ജനതോ, ഉത്താനപദതോ ഗമ്ഭീരത്ഥതോ, കണ്ണസുഖതോ ഹദയങ്ഗമതോ, അനത്തുക്കംസനതോ അപരവമ്ഭനതോ, കരുണാസീതലതോ പഞ്ഞാവദാതതോ, അപാഥരമണീയതോ വിമദ്ദക്ഖമതോ, സുയ്യമാനസുഖതോ വീമംസിയമാനഹിതതോതി ഏവമാദീഹി യോജേതബ്ബം.

തതോ പരമ്പി ചതൂഹി ഉപമാഹി ദേസനംയേവ ഥോമേതി. തത്ഥ **നിക്കുജ്ജിത**ന്തി അധോമുഖഠപിതം, ഹേട്ഠാമുഖജാതം വാ. **ഉക്കുജ്ജേയ്യാ**തി ഉപരിമുഖം കരേയ്യ. **പടിച്ഛന്ന**ന്തി തിണപണ്ണാദിപടിച്ഛാദിതം. **വിവരേയ്യാ**തി ഉഗ്ഘാടേയ്യ. **മൂള്ഹസ്സാ**തി ദിസാമൂള്ഹസ്സ. **മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യാ**തി ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ഏസ മഗ്ഗോതി വദേയ്യ. **അന്ധകാരേ**തി കാളപക്ഖചാതുദ്ദസീ അഡ്ഢരത്ത-ഘനവനസണ്ഡ-മേഘപടലേഹി ചതുരങ്ഗേ തമസി. അയം താവ അനുത്താനപദത്ഥോ. അയം പന അധിപ്പായയോജനാ - യഥാ കോചി നിക്കുജ്ജിതം ഉക്കുജ്ജേയ്യ, ഏവം സദ്ധമ്മവിമുഖം അസദ്ധമ്മേ പതിട്ഠിതം മം അസദ്ധമ്മാ വുട്ഠാപേന്തേന; യഥാ പടിച്ഛന്നം വിവരേയ്യ, ഏവം കസ്സപസ്സ

ഭഗവതോ സാസനന്തരധാനാ പഭുതി മിച്ഛാദിട്ഠിഗഹനപടിച്ഛന്നം സാസനം വിവരന്തേന; യഥാ മൂള്ഹസ്സ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, ഏവം കുമ്മഗ്ഗമിച്ഛാമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സ മേ സഗ്ഗമോക്ഖമഗ്ഗം ആചിക്ഖന്തേന; യഥാ അന്ധകാരേ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ, ഏവം മോഹന്ധകാരേ നിമുഗ്ഗസ്സ മേ ബുദ്ധാദിരതനത്തയരൂപാനി അപസ്സതോ തപ്പടിച്ഛാദകമോഹന്ധകാരവിദ്ധംസകദേസനാപജ്ജോതം ധാരേന്തേന, മയ്ഹം ഭോതാ ഗോതമേന ഏതേഹി പരിയായേഹി പകാസിതത്താ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോതി.

ദേസനാനുമോദനകഥാ നിട്ഠിതാ.

പസന്നാകാരകഥാ

ഏവം ദേസനം ഥോമേത്വാ ഇമായ ദേസനായ രതനത്തയേ പസന്നചിത്തോ പസന്നാകാരം കരോന്തോ **“ഏസാഹ”**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഏസാഹ**ന്തി ഏസോ അഹം. **ഭവന്തം ഗോതമം സരണം ഗച്ഛാമീ**തി ഭവന്തം ഗോതമം സരണന്തി ഗച്ഛാമി; ഭവം മേ ഗോതമോ സരണം, പരായണം, അഘസ്സ താതാ, ഹിതസ്സ ച വിധാതാതി ഇമിനാ അധിപ്പായേന ഭവന്തം ഗോതമം ഗച്ഛാമി ഭജാമി സേവാമി പയിരുപാസാമി , ഏവം വാ ജാനാമി ബുജ്ഝാമീതി. യേസഞ്ഹി ധാതൂനം ഗതിഅത്ഥോ, ബുദ്ധിപി തേസം അത്ഥോ; തസ്മാ ‘‘ഗച്ഛാമീ’’തി ഇമസ്സ ജാനാമി ബുജ്ഝാമീതി അയമ്പി അത്ഥോ വുത്തോ. **ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ചാ**തി ഏത്ഥ പന അധിഗതമഗ്ഗേ സച്ഛികതനിരോധേ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജമാനേ ച ചതൂസു അപായേസു അപതമാനേ ധാരേതീതി **ധമ്മോ;** സോ അത്ഥതോ അരിയമഗ്ഗോ ചേവ നിബ്ബാനഞ്ച. വുത്തം ഹേതം - ‘‘യാവതാ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സങ്ഖതാ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതീ’’തി (അം॰ നി॰ ൪.൩൪) വിത്ഥാരോ. ന കേവലഞ്ച അരിയമഗ്ഗോ ചേവ നിബ്ബാനഞ്ച, അപി ച ഖോ അരിയഫലേഹി സദ്ധിം പരിയത്തിധമ്മോപി. വുത്തമ്പി ഹേതം **ഛത്തമാണവകവിമാനേ** -

> ‘‘രാഗവിരാഗമനേജമസോകം, ധമ്മമസങ്ഖതമപ്പടികൂലം;
> മധുരമിമം പഗുണം സുവിഭത്തം, ധമ്മമിമം സരണത്ഥമുപേഹീ’’തി. (വി॰ വ॰ ൮൮൭);

ഏത്ഥ ഹി **രാഗവിരാഗോ**തി മഗ്ഗോ കഥിതോ. **അനേജമസോക**ന്തി ഫലം. **ധമ്മമസങ്ഖത**ന്തി നിബ്ബാനം. **അപ്പടികൂലം മധുരമിമം പഗുണം സുവിഭത്ത**ന്തി പിടകത്തയേന വിഭത്താ സബ്ബധമ്മക്ഖന്ധാതി. ദിട്ഠിസീലസങ്ഘാതേന സംഹതോതി **സങ്ഘോ,** സോ അത്ഥതോ അട്ഠഅരിയപുഗ്ഗലസമൂഹോ. വുത്തഞ്ഹേതം തസ്മിംയേവ **വിമാനേ** -

> ‘‘യത്ഥ ച ദിന്നമഹപ്ഫലമാഹു, ചതൂസു സുചീസു പുരിസയുഗേസു;
> അട്ഠ ച പുഗ്ഗലധമ്മദസാ തേ, സങ്ഘമിമം സരണത്ഥമുപേഹീ’’തി. (വി॰ വ॰ ൮൮൮);

ഭിക്ഖൂനം സങ്ഘോ **ഭിക്ഖുസങ്ഘോ**. ഏത്താവതാ ച ബ്രാഹ്മണോ തീണി സരണഗമനാനി പടിവേദേസി.

പസന്നാകാരകഥാ നിട്ഠിതാ.

സരണഗമനകഥാ

ഇദാനി തേസ്വേവ തീസു സരണഗമനേസു കോസല്ലത്ഥം സരണം, സരണഗമനം, യോ സരണം ഗച്ഛതി,

സരണഗമനപ്പഭേദോ, സരണഗമനഫലം, സംകിലേസോ, ഭേദോതി അയം വിധി വേദി തബ്ബോ. സോ പന ഇധ വുച്ചമാനോ അതിഭാരിയം വിനയനിദാനം കരോതീതി ന വുത്തോ. അത്ഥികേഹി പന പപഞ്ചസൂദനിയം വാ മജ്ഝിമട്ഠകഥായം **ഭയഭേരവസുത്തവണ്ണനതോ** (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൩൭) സുമങ്ഗലവിലാസിനിയം വാ ദീഘനികായട്ഠകഥായം (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൫൦) **സരണവണ്ണനതോ** ഗഹേതബ്ബോതി.

സരണഗമനകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഉപാസകത്തപടിവേദനാകഥാ

ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതൂതി മം ഭവം ഗോതമോ ''ഉപാസകോ അയ''ന്തി ഏവം ധാരേതൂതി അത്ഥോ. ഉപാസകവിധികോസല്ലത്ഥം പനേത്ഥ കോ ഉപാസകോ, കസ്മാ ഉപാസകോതി വുച്ചതി, കിമസ്സ സീലം, കോ ആജീവോ, കാ വിപത്തി, കാ സമ്പത്തീതി ഇദം പകിണ്ണകം വേദിതബ്ബം. തം അതിഭാരിയകരണതോ ഇധ ന വിഭത്തം, അത്ഥികേഹി പന **പപഞ്ചസൂദനിയം മജ്ഝിമട്ഠകഥായം** (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൩൭) വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. **അജ്ജതഗ്ഗേ**തി ഏത്ഥ അയം അഗ്ഗസദ്ദോ ആദികോടികോട്ഠാസസേട്ഠേസു ദിസ്സതി. ''അജ്ജതഗ്ഗേ, സമ്മ ദോവാരിക, ആവരാമി ദ്വാരം നിഗണ്ഠാനം നിഗണ്ഠീന''ന്തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൨.൭൦) ഹി ആദിമ്ഹി ദിസ്സതി. ''തേനേവ അങ്ഗുലഗ്ഗേന തം അങ്ഗുലഗ്ഗം പരാമസേയ്യ (കഥാ॰ ൪൪൧), ഉച്ഛഗ്ഗം വേളഗ്ഗ''ന്തിആദീസു കോടിയം. ''അമ്ബിലഗ്ഗം വാ മധുരഗ്ഗം വാ തിത്തകഗ്ഗം വാ (സം॰ നി॰ ൫.൩൭൪) അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വിഹാരഗ്ഗേന വാ പരിവേണഗ്ഗേന വാ ഭാജേതു''ന്തിആദീസു (ചൂളവ॰ ൩൧൮) കോട്ഠാസേ. ''യാവതാ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ അപദാ വാ ദ്വിപദാ വാ...പേ॰... തഥാഗതോ തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതീ''തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൪.൩൪) സേട്ഠേ. ഇധ പനായം ആദിമ്ഹി ദട്ഠബ്ബോ. തസ്മാ **അജ്ജതഗ്ഗേ**തി അജ്ജതം ആദിം കത്വാതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **അജ്ജത**ന്തി അജ്ജഭാവന്തി വുത്തം ഹോതി. **അജ്ജദഗ്ഗേ** ഇച്ചേവ വാ പാഠോ, ദകാരോ പദസന്ധികരോ, അജ്ജ അഗ്ഗം കത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **പാണുപേത**ന്തി പാണേഹി ഉപേതം, യാവ മേ ജീവിതം പവത്തതി, താവ ഉപേതം അനഞ്ഞസത്ഥുകം തീഹി സരണഗമനേഹി സരണഗതം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു ജാനാതു, അഹഞ്ഹി സചേപി മേ തിഖിണേന അസിനാ സീസം ഛിന്ദേയ്യും, നേവ ബുദ്ധം ''ന ബുദ്ധോ''തി വാ, ധമ്മം ''ന ധമ്മോ''തി വാ, സങ്ഘം ''ന സങ്ഘോ''തി വാ വദേയ്യന്തി. ഏത്ഥ ച ബ്രാഹ്മണോ പാണുപേതം സരണഗതന്തി പുന സരണഗമനം വദന്തോ അത്തസന്നിയ്യാതനം പകാസേതീതി വേദിതബ്ബോ.

ഏവം അത്താനം നിയ്യാതേത്വാ ഭഗവന്തം സപരിസം ഉപട്ഠാതുകാമോ ആഹ - ''**അധിവാസേതു ച മേ ഭവം ഗോതമോ വേരഞ്ജായം വസ്സാവാസം സദ്ധിം**

ഭിക്ഖുസങ്ഘേനാ"തി. കിം വുത്തം ഹോതി - ഉപാസകഞ്ച മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു, അധിവാസേതു ച മേ വേരഞ്ജായം വസ്സാവാസം, തയോ മാസേ വേരഞ്ജം ഉപനിസ്സായ മമ അനുഗ്ഗഹത്ഥം വാസം സമ്പടിച്ഛതൂതി. **അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേനാ**തി അഥസ്സ വചനം സുത്വാ ഭഗവാ കായങ്ഗം വാ വാചങ്ഗം വാ അചോപേത്വാ അബ്ഭന്തരേയേവ ഖന്തിം ചാരേത്വാ തുണ്ഹീഭാവേന അധിവാസേസി; ബ്രാഹ്മണസ്സ അനുഗ്ഗഹത്ഥം മനസാവ സമ്പടിച്ഛീതി വുത്തം ഹോതി.

അഥ ഖോ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാതി അഥ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ സചേ മേ സമണോ ഗോതമോ നാധിവാസേയ്യ, കായേന വാ വാചായ വാ പടിക്ഖിപേയ്യ. യസ്മാ പന അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ അബ്ഭന്തരേ ഖന്തിം ധാരേസി, തസ്മാ മേ മനസാവ അധിവാസേസീതി ഏവം ആകാരസല്ലക്ഖണകുസലതായ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ, അത്തനോ നിസിന്നാസനതോ വുട്ഠായ ചതൂസു ദിസാസു ഭഗവന്തം സക്കച്ചം വന്ദിത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ആഗതകാലതോ പഭുതി ജാതിമഹല്ലകബ്രാഹ്മണാനം അഭിവാദനാദീനി ന കരോതീതി വിഗരഹിത്വാപി ഇദാനി വിഞ്ഞാതബുദ്ധഗുണോ കായേന വാചായ മനസാ ച അനേകക്ഖത്തും വന്ദന്തോപി അതിത്തോയേവ ഹുത്വാ ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജലം അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ സിരസ്മിം പതിട്ഠാപേത്വാ യാവ ദസ്സനവിസയോ താവ പടിമുഖോയേവ അപക്കമിത്വാ ദസ്സനവിസയം വിജഹനട്ഠാനേ വന്ദിത്വാ പക്കാമി.

ഉപാസകത്തപടിവേദനാകഥാ നിട്ഠിതാ.

ദുബ്ഭിക്ഖകഥാ

ന്ന. **തേന ഖോ പന സമയേന വേരഞ്ജാ ദുബ്ഭിക്ഖാ ഹോതീ**തി യസ്മിം സമയേ വേരഞ്ജേന ബ്രാഹ്മണേന ഭഗവാ വേരഞ്ജം ഉപനിസ്സായ വസ്സാവാസം യാചിതോ , തേന സമയേന വേരഞ്ജാ ദുബ്ഭിക്ഖാ ഹോതി. **ദുബ്ഭിക്ഖാ**തി ദുല്ലഭഭിക്ഖാ; സാ പന ദുല്ലഭഭിക്ഖതാ യത്ഥ മനുസ്സാ അസ്സദ്ധാ ഹോന്തി അപ്പസന്നാ, തത്ഥ സുസസ്സകാലേപി അതിസമഗ്ഘേപി പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണേ ഹോതി. വേരഞ്ജായം പന യസ്മാ ന തഥാ അഹോസി, അപിച ഖോ ദുസ്സസ്സതായ ഛാതകദോസേന അഹോസി തസ്മാ തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ **ദ്വീഹിതികാ**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ദ്വീഹിതികാ**തി ദ്വിധാ പവത്തഈഹിതികാ. ഈഹിതം നാമ ഇരിയാ ദ്വിധാ പവത്താ - ചിത്തഇരിയാ, ചിത്തഈഹാ. "ഏത്ഥ ലച്ഛാമ നു ഖോ കിഞ്ചി ഭിക്ഖമാനാ ന ലച്ഛാമാ"തി, "ജീവിതും വാ സക്ഖിസ്സാമ നു ഖോ നോ"തി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ.

അഥ വാ **ദ്വീഹിതികാ**തി ദുജ്ജീവികാ, ഈഹിതം ഈഹാ ഇരിയനം പവത്തനം ജീവിതന്തിആദീനി പദാനി ഏകത്ഥാനി. തസ്മാ ദുക്ഖേന ഈഹിതം ഏത്ഥ പവത്തതീതി ദ്വീഹിതികാതി അയമേത്ഥ പദത്ഥോ. **സേതട്ഠികാ**തി സേതകാനി അട്ഠീനി ഏത്ഥാതി സേതട്ഠികാ. ദിവസമ്പി യാചിത്വാ കിഞ്ചി അലദ്ധാ മതാനം കപണമനുസ്സാനം അഹിച്ഛത്തകവണ്ണേഹി അട്ഠീഹി തത്ര തത്ര പരികിണ്ണാതി വുത്തം ഹോതി. **സേതട്ടികാ**തിപി പാഠോ. തസ്സത്ഥോ - സേതാ അട്ടി ഏത്ഥാതി സേതട്ടികാ. അട്ടീതി ആതുരതാ ബ്യാധി രോഗോ. തത്ഥ ച സസ്സാനം ഗബ്ഭഗ്ഗഹണകാലേ സേതകരോഗേന ഉപഹതമേവ പച്ഛിന്നഖീരം

അഗ്ഗഹിതതണ്ഡുലം പണ്ഡരപണ്ഡരം സാലിസീസം വാ യവഗോധൂമസീസം വാ നിക്ഖമതി, തസ്മാ "സേതട്ടികാ"തി വുച്ചതി.

വപ്പകാലേ സുട്ഠു അഭിസങ്ഖരിത്വാപി വുത്തസസ്സം തത്ഥ സലാകാ ഏവ സമ്പജ്ജതീതി **സലാകാവുത്താ;** സലാകായ വാ തത്ഥ ജീവിതം പവത്തേന്തീതി **സലാകാവുത്താ**. കിം വുത്തം ഹോതി? തത്ഥ കിര ധഞ്ഞവിക്കയകാനം സന്തികം കയകേസു ഗതേസു ദുബ്ബലമനുസ്സേ അഭിഭവിത്വാ ബലവമനുസ്സാവ ധഞ്ഞം കിണിത്വാ ഗച്ഛന്തി. ദുബ്ബലമനുസ്സാ അലഭമാനാ മഹാസദ്ദം കരോന്തി. ധഞ്ഞവിക്കയകാ "സബ്ബേസം സങ്ഗഹം കരിസ്സാമാ"തി ധഞ്ഞകരണട്ഠാനേ ധഞ്ഞമാപകം നിസീദാപേത്വാ ഏകപസ്സേ വണ്ണജ്ഝക്ഖം നിസീദാപേസും. ധഞ്ഞത്ഥികാ വണ്ണജ്ഝക്ഖസ്സ സന്തികം ഗച്ഛന്തി. സോ ആഗതപടിപാടിയാ മൂലം ഗഹേത്വാ "ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഏത്തകം ദാതബ്ബ"ന്തി സലാകം ലിഖിത്വാ ദേതി, തേ തം ഗഹേത്വാ ധഞ്ഞമാപകസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ദിന്നപടിപാടിയാ ധഞ്ഞം ഗണ്ഹന്തി. ഏവം സലാകായ തത്ഥ ജീവിതം പവത്തേന്തീതി സലാകാവുത്താ.

ന സുകരാ ഉഞ്ഛേന പഗ്ഗഹേന യാപേതുന്തി പഗ്ഗഹേന യോ ഉഞ്ഛോ, തേന യാപേതും ന സുകരാ. പത്തം ഗഹേത്വാ യം അരിയാ ഉഞ്ഛം കരോന്തി, ഭിക്ഖാചരിയം ചരന്തി, തേന ഉഞ്ഛേന യാപേതും ന സുകരാതി വുത്തം ഹോതി. തദാ കിര തത്ഥ സത്തട്ഠഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഏകദിവസമ്പി യാപനമത്തം ന ലഭന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഉത്തരാപഥകാ അസ്സവാണിജാ...പേ॰... അസ്സോസി ഖോ ഭഗവാ ഉദുക്ഖലസദ്ദന്തി - **തേനാ**തി യസ്മിം സമയേ ഭഗവാ വേരഞ്ജം ഉപനിസ്സായ വസ്സാവാസം ഉപഗതോ തേന സമയേന. ഉത്തരാപഥവാസികാ ഉത്തരാപഥതോ വാ ആഗതത്താ ഏവം ലദ്ധവോഹാരാ അസ്സവാണിജാ ഉത്തരാപഥേ അസ്സാനം ഉട്ഠാനട്ഠാനേ പഞ്ച അസ്സസതാനി ഗഹേത്വാ ദിഗുണം തിഗുണം ലാഭം പത്ഥയമാനാ ദേസന്തരം ഗച്ഛന്താ തേഹി അത്തനോ വിക്കായികഭണ്ഡഭൂതേഹി പഞ്ചമത്തേഹി അസ്സസതേഹി വേരഞ്ജം വസ്സാവാസം ഉപഗതാ ഹോന്തി. കസ്മാ? ന ഹി സക്കാ തസ്മിം ദേസേ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ അദ്ധാനം പടിപജ്ജിതും. ഉപഗച്ഛന്താ ച ബഹിനഗരേ ഉദകേന അനജ്ഝോത്ഥരണീയേ ഠാനേ അത്തനോ ച വാസാഗാരാനി അസ്സാനഞ്ച മന്ദിരം കാരാപേത്വാ വതിയാ പരിക്ഖിപിംസു. താനി തേസം വസനട്ഠാനാനി "അസ്സമണ്ഡലികായോ"തി പഞ്ഞായിംസു. തേനാഹ - "**തേഹി അസ്സമണ്ഡലികാസു ഭിക്ഖൂനം പത്ഥപത്ഥപുലകം പഞ്ഞത്തം ഹോതീ**"തി. **പത്ഥപത്ഥപുലക**ന്തി ഏകമേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ പത്ഥപത്ഥപമാണം പുലകം. പത്ഥോ നാമ നാളിമത്തം ഹോതി, ഏകസ്സ പുരിസസ്സ അലം യാപനായ. വുത്തമ്പി ഹേതം - "പത്ഥോദനോ നാലമയം ദുവിന്ന"ന്തി (ജാ॰ ൧.൧൪.൧൩൫). പുലകം നാമ നിത്ഥുസം കത്വാ ഉസ്സേദേത്വാ ഗഹിതയവതണ്ഡുലാ വുച്ചന്തി. യദി ഹി സത്ഥുസാ ഹോന്തി, പാണകാ വിജ്ഝന്തി, അദ്ധാനക്ഖമാ ന ഹോന്തി. തസ്മാ തേ വാണിജാ അദ്ധാനക്ഖമം കത്വാ യവതണ്ഡുലമാദായ അദ്ധാനം പടിപജ്ജന്തി "യത്ഥ അസ്സാനം ഖാദനീയം തിണം ദുല്ലഭം ഭവിസ്സതി, തത്ഥേതം അസ്സഭത്തം ഭവിസ്സതീ"തി.

കസ്മാ പന തേഹി തം ഭിക്ഖൂനം പഞ്ഞത്തന്തി? വുച്ചതേ - "ന ഹി തേ ദക്ഖിണാപഥമനുസ്സാ വിയ അസ്സദ്ധാ അപ്പസന്നാ, തേ പന സദ്ധാ പസന്നാ ബുദ്ധമാമകാ, ധമ്മമാമകാ, സങ്ഘമാമകാ; തേ പുബ്ബണ്ഹസമയം കേനചിദേവ

കരണീയേന നഗരം പവിസന്താ ദ്വേ തയോ ദിവസേ അട്ഠസംസു സത്തട്ഠ ഭിക്ഖൂ സുനിവത്ഥേ സുപാരുതേ ഇരിയാപഥസമ്പന്നേ സകലമ്പി നഗരം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കിഞ്ചി അലഭമാനേ. ദിസ്വാന നേസം ഏതദഹോസി - “അയ്യാ ഇമം നഗരം ഉപനിസ്സായ വസ്സം ഉപഗതാ; ഛാതകഞ്ച വത്തതി, ന ച കിഞ്ചി ലഭന്തി, അതിവിയ കിലമന്തി. മയഞ്ചമ്ഹ ആഗന്തുകാ, ന സക്കോമ നേസം ദേവസികം യാഗുഞ്ച ഭത്തഞ്ച പടിയാദേതും. അമ്ഹാകം പന അസ്സാ സായഞ്ച പാതോ ച ദ്വിക്ഖത്തും ഭത്തം ലഭന്തി. യംനൂന മയം ഏകമേകസ്സ അസ്സസ്സ പാതരാസഭത്തതോ ഏകമേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ പത്ഥപത്ഥപുലകം ദദേയ്യാമ. ഏവം അയ്യാ ച ന കിലമിസ്സന്തി , അസ്സാ ച യാപേസ്സന്തീ”തി. തേ ഭിക്ഖൂനം സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേത്വാ “ഭന്തേ, തുമ്ഹേ പത്ഥപത്ഥപുലകം പടിഗ്ഗഹേത്വാ യം വാ തം വാ കത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ”തി യാചിത്വാ ദേവസികം പത്ഥപത്ഥപുലകം പഞ്ഞപേസും. തേന വുത്തം - “തേഹി അസ്സമണ്ഡലികാസു ഭിക്ഖൂനം പത്ഥപത്ഥപുലകം പഞ്ഞത്തം ഹോതീ”തി.

പഞ്ഞത്തന്തി നിച്ചഭത്തസങ്ഖേപേന ഠപിതം. ഇദാനി **ഭിക്ഖൂ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ**തിആദീസു **പുബ്ബണ്ഹസമയ**ന്തി ദിവസസ്സ പുബ്ബഭാഗസമയം, പുബ്ബണ്ഹസമയേതി അത്ഥോ. പുബ്ബണ്ഹേ വാ സമയം പുബ്ബണ്ഹസമയം, പുബ്ബണ്ഹേ ഏകം ഖണന്തി വുത്തം ഹോതി. ഏവം അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം ലബ്ഭതി. **നിവാസേത്വാ**തി പരിദഹിത്വാ, വിഹാരനിവാസനപരിവത്തനവസേനേതം വേദിതബ്ബം. ന ഹി തേ തതോ പുബ്ബേ അനിവത്ഥാ അഹേസും. **പത്തചീവരമാദായാ**തി പത്തം ഹത്ഥേഹി ചീവരം കായേന ആദിയിത്വാ സമ്പടിച്ഛാദേത്വാ, ധാരേത്വാതി അത്ഥോ. യേന വാ തേന വാ ഹി പകാരേന ഗണ്ഹന്താ ആദായഇച്ചേവ വുച്ചന്തി, യഥാ “സമാദായേവ പക്കമതീ”തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൧). **പിണ്ഡം അലഭമാനാ**തി സകലമ്പി വേരഞ്ജം ചരിത്വാ തിട്ഠതു പിണ്ഡോ, അന്തമസോ “അതിച്ഛഥാ”തി വാചമ്പി അലഭമാനാ.

പത്ഥപത്ഥപുലകം ആരാമം ആഹരിത്വാതി ഗതഗതട്ഠാനേ ലദ്ധം ഏകമേകം പത്ഥപത്ഥപുലകം ഗഹേത്വാ ആരാമം നേത്വാ. **ഉദുക്ഖലേ കോട്ടേത്വാ കോട്ടേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തീ**തി ഥേരാനം കോചി കപ്പിയകാരകോ നത്ഥി, യോ നേസം തം ഗഹേത്വാ യാഗും വാ ഭത്തം വാ പചേയ്യ. സാമമ്പി പചനം സമണസാരുപ്പം ന ഹോതി ന ച വട്ടതി. തേ ഏവം നോ സല്ലഹുകവുത്തിതാ ച ഭവിസ്സതി, സാമപാകപരിമോചനഞ്ചാതി അട്ഠ അട്ഠ ജനാ വാ ദസ ദസ ജനാ വാ ഏകതോ ഹുത്വാ ഉദുക്ഖലേ കോട്ടേത്വാ കോട്ടേത്വാ സകം സകം പടിവീസം ഉദകേന തേമേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തി. ഏവം പരിഭുഞ്ജിത്വാ അപ്പോസ്സുക്കാ സമണധമ്മം കരോന്തി . ഭഗവതോ പന തേ അസ്സവാണിജാ പത്ഥപുലകഞ്ച ദേന്തി, തദുപിയഞ്ച സപ്പിമധുസക്കരം. തം ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആഹരിത്വാ സിലായം പിസതി. പുഞ്ഞവതാ പണ്ഡിതപുരിസേന കതം മനാപമേവ ഹോതി. അഥ നം പിസിത്വാ സപ്പിആദീഹി സമ്മാ യോജേത്വാ ഭഗവതോ ഉപനാമേസി. അഥേത്ഥ ദേവതാ ദിബ്ബോജം പക്ഖിപന്തി. തം ഭഗവാ പരിഭുഞ്ജതി. പരിഭുഞ്ജിത്വാ ഫലസമാപത്തിയാ കാലം അതിനാമേതി. ന തതോ പട്ഠായ പിണ്ഡായ ചരതി.

കിം പനാനന്ദത്ഥേരോ തദാ ഭഗവതോ ഉപട്ഠാകോ ഹോതീതി? ഹോതി, നോ ച ഖോ ഉപട്ഠാകട്ഠാനം ലദ്ധാ. ഭഗവതോ ഹി പഠമബോധിയം വീസതിവസ്സന്തരേ നിബദ്ധുപട്ഠാകോ നാമ നത്ഥി. കദാചി നാഗസമാലത്ഥേരോ ഭഗവന്തം ഉപട്ഠാസി, കദാചി നാഗിതത്ഥേരോ, കദാചി മേഘിയത്ഥേരോ, കദാചി ഉപവാണത്ഥേരോ, കദാചി സാഗതത്ഥേരോ, കദാചി സുനക്ഖത്തോ ലിച്ഛവിപുത്തോ. തേ അത്തനോ രുചിയാ ഉപട്ഠഹിത്വാ യദാ ഇച്ഛന്തി തദാ പക്കമന്തി. ആനന്ദത്ഥേരോ തേസു തേസു ഉപട്ഠഹന്തേസു അപ്പോസ്സുക്കോ ഹോതി, പക്കന്തേസു സയമേവ വത്തപടിപത്തിം കരോതി. ഭഗവാപി കിഞ്ചാപി മേ ഞാതിസേട്ഠോ ഉപട്ഠാകട്ഠാനം ന താവ ലഭതി, അഥ ഖോ ഏവരൂപേസു ഠാനേസു അയമേവ പതിരൂപോതി അധിവാസേസി. തേന വുത്തം - ''ആയസ്മാ പനാനന്ദോ പത്ഥപുലകം സിലായം പിസിത്വാ ഭഗവതോ ഉപനാമേസി, തം ഭഗവാ പരിഭുഞ്ജതീ''തി.

നനു ച മനുസ്സാ ദുബ്ഭിക്ഖകാലേ അതിവിയ ഉസ്സാഹജാതാ പുഞ്ഞാനി കരോന്തി, അത്തനാ അഭുഞ്ജിത്വാപി ഭിക്ഖൂനം ദാതബ്ബം മഞ്ഞന്തി. തേ തദാ കസ്മാ കടച്ഛുഭിക്ഖമ്പി ന അദംസു? അയഞ്ച വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ മഹതാ ഉസ്സാഹേന ഭഗവന്തം വസ്സാവാസം യാചി, സോ കസ്മാ ഭഗവതോ അത്ഥിഭാവമ്പി ന ജാനാതീതി? വുച്ചതേ - മാരാവട്ടനായ. വേരഞ്ജഞ്ഹി ബ്രാഹ്മണം ഭഗവതോ സന്തികാ പക്കന്തമത്തമേവ സകലഞ്ച നഗരം സമന്താ ച യോജനമത്തം യത്ഥ സക്കാ പുരേഭത്തം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ചാഗന്തും, തം സബ്ബം മാരോ ആവട്ടേത്വാ മോഹേത്വാ സബ്ബേസം അസല്ലക്ഖണഭാവം കത്വാ പക്കാമി. തസ്മാ ന കോചി അന്തമസോ സാമീചികമ്മമ്പി കത്തബ്ബം മഞ്ഞിത്ഥ.

കിം പന ഭഗവാപി മാരാവട്ടനം അജാനിത്വാവ തത്ഥ വസ്സം ഉപഗതോതി? നോ അജാനിത്വാ. അഥ കസ്മാ ചമ്പാ-സാവത്ഥി-രാജഗഹാദീനം അഞ്ഞതരസ്മിം ന ഉപഗതോതി? തിട്ഠന്തു ചമ്പാ-സാവത്ഥി-രാജഗഹാദീനി, സചേപി ഭഗവാ തസ്മിം സംവച്ഛരേ ഉത്തരകുരും വാ തിദസപുരം വാ ഗന്ത്വാ വസ്സം ഉപഗച്ഛേയ്യ, തമ്പി മാരോ ആവട്ടേയ്യ. സോ കിര തം സംവച്ഛരം അതിവിയ ആഘാതേന പരിയുട്ഠിതചിത്തോ അഹോസി. ഇധ പന ഭഗവാ ഇമം അതിരേകകാരണം അദ്ദസ - ''അസ്സവാണിജാ ഭിക്ഖൂനം സങ്ഗഹം കരിസ്സന്തീ''തി. തസ്മാ വേരഞ്ജായമേവ വസ്സം ഉപഗച്ഛി.

കിം പന മാരോ വാണിജകേ ആവട്ടേതും ന സക്കോതീതി? നോ ന സക്കോതി, തേ പന ആവട്ടിതപരിയോസാനേ ആഗമിംസു. പടിനിവത്തിത്വാ കസ്മാ ന ആവട്ടേതീതി? അവിസഹതായ. ന ഹി സോ തഥാഗതസ്സ അഭിഹടഭിക്ഖായ നിബദ്ധദാനസ്സ അപ്പിതവത്തസ്സ അന്തരായം കാതും വിസഹതി. ചതുന്നഞ്ഹി ന സക്കാ അന്തരായോ കാതും. കതമേസം ചതുന്നം? തഥാഗതസ്സ അഭിഹടഭിക്ഖാസങ്ഖേപേന വാ നിബദ്ധദാനസ്സ അപ്പിതവത്തസങ്ഖേപേന വാ പരിച്ചത്താനം ചതുന്നം പച്ചയാനം ന സക്കാ കേനചി അന്തരായോ കാതും. ബുദ്ധാനം ജീവിതസ്സ ന സക്കാ കേനചി അന്തരായോ കാതും. അസീതിയാ അനുബ്യഞ്ജനാനം ബ്യാമപ്പഭായ വാ ന സക്കാ കേനചി അന്തരായോ കാതും. ചന്ദിമസൂരിയദേവബ്രഹ്മാനമ്പി ഹി പഭാ തഥാഗതസ്സ അനുബ്യഞ്ജനബ്യാമപ്പഭാപ്പദേസം പത്വാ വിഹതാനുഭാവാ ഹോന്തി. ബുദ്ധാനം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ ന സക്കാ കേനചി അന്തരായോ കാതുന്തി ഇമേസം ചതുന്നം ന സക്കാ കേനചി അന്തരായോ കാതും. തസ്മാ മാരേന

അകതന്തരായം ഭിക്ഖം ഭഗവാ സസാവകസങ്ഘോ തദാ പരിഭുഞ്ജതീതി വേദിതബ്ബോ.

ഏവം പരിഭുഞ്ജന്തോ ച ഏകദിവസം **അസ്സോസി ഖോ ഭഗവാ ഉദുക്ഖലസദ്ദ**ന്തി ഭഗവാ പത്ഥപത്ഥപുലകം കോട്ടേന്താനം ഭിക്ഖൂനം മുസലസങ്ഘട്ടജനിതം ഉദുക്ഖലസദ്ദം സുണി. തതോ പരം **ജാനന്താപി തഥാഗതാ**തി ഏവമാദി യം പരതോ "കിന്നു ഖോ സോ, ആനന്ദ, ഉദുക്ഖലസദ്ദോ"തി പുച്ഛി, തസ്സ പരിഹാരദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തത്രായം സങ്ഖേപവണ്ണനാ - തഥാഗതാ നാമ ജാനന്താപി സചേ താദിസം പുച്ഛാകാരണം ഹോതി, പുച്ഛന്തി. സചേ പന താദിസം പുച്ഛാകാരണം നത്ഥി, ജാനന്താപി ന പുച്ഛന്തി. യസ്മാ പന ബുദ്ധാനം അജാനനം നാമ നത്ഥി, തസ്മാ അജാനന്താപീതി ന വുത്തം. **കാലം വിദിത്വാ പുച്ഛന്തീ**തി സചേ തസ്സാ പുച്ഛായ സോ കാലോ ഹോതി, ഏവം തം കാലം വിദിത്വാ പുച്ഛന്തി; സചേ ന ഹോതി , ഏവമ്പി കാലം വിദിത്വാവ ന പുച്ഛന്തി. ഏവം പുച്ഛന്താപി ച അത്ഥസംഹിതം തഥാഗതാ പുച്ഛന്തി, യം അത്ഥനിസ്സിതം കാരണനിസ്സിതം, തദേവ പുച്ഛന്തി, നോ അനത്ഥസംഹിതം. കസ്മാ? യസ്മാ അനത്ഥസംഹിതേ സേതുഘാതോ തഥാഗതാനം. **സേതു** വുച്ചതി മഗ്ഗോ, മഗ്ഗേനേവ താദിസസ്സ വചനസ്സ **ഘാതോ,** സമുച്ഛേദോതി വുത്തം ഹോതി.

ഇദാനി **അത്ഥസംഹിത**ന്തി ഏത്ഥ യം അത്ഥസന്നിസ്സിതം വചനം തഥാഗതാ പുച്ഛന്തി, തം ദസ്സേന്തോ **"ദ്വീഹാകാരേഹീ"**തി ആദിമാഹ. തത്ഥ **ആകാരേഹീ**തി കാരണേഹി. **ധമ്മം വാ ദേസേസ്സാമാ**തി അട്ഠുപ്പത്തിയുത്തം സുത്തം വാ പുബ്ബചരിതകാരണയുത്തം ജാതകം വാ കഥയിസ്സാമ. **സാവകാനം വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമാ**തി സാവകാനം വാ തായ പുച്ഛായ വീതിക്കമം പാകടം കത്വാ ഗരുകം വാ ലഹുകം വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമ ആണം ഠപേസ്സാമാതി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ...പേ... ഏതമത്ഥം ആരോചേസീതി ഏത്ഥ നത്ഥി കിഞ്ചി വത്തബ്ബം. പുബ്ബേ വുത്തമേവ ഹി ഭിക്ഖൂനം പത്ഥപത്ഥപുലകപടിലാഭം സല്ലഹുകവുത്തിതം സാമപാകപരിമോചനഞ്ച ആരോചേന്തോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസീതി വുച്ചതി. **"സാധു സാധു, ആനന്ദാ"**തി ഇദം പന ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം സമ്പഹംസേന്തോ ആഹ. സാധുകാരം പന ദത്വാ ദ്വീസു ആകാരേസു ഏകം ഗഹേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ആഹ - **"തുമ്ഹേഹി, ആനന്ദ, സപ്പുരിസേഹി വിജിതം, പച്ഛിമാ ജനതാ സാലിമംസോദനം അതിമഞ്ഞിസ്സതീ"**തി. തത്രായമധിപ്പായോ - തുമ്ഹേഹി, ആനന്ദ, സപ്പുരിസേഹി ഏവം ദുബ്ഭിക്ഖേ ദുല്ലഭപിണ്ഡേ ഇമായ സല്ലഹുകവുത്തിതായ ഇമിനാ ച സല്ലേഖേന വിജിതം. കിം വിജിതന്തി? ദുബ്ഭിക്ഖം വിജിതം, ലോഭോ വിജിതോ, ഇച്ഛാചാരോ വിജിതോ. കഥം? "അയം വേരഞ്ജാ ദുബ്ഭിക്ഖാ, സമന്തതോ പന അനന്തരാ ഗാമനിഗമാ ഫലഭാരനമിതസസ്സാ സുഭിക്ഖാ സുലഭപിണ്ഡാ. ഏവം സന്തേപി ഭഗവാ ഇധേവ അമ്ഹേ നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ വസതീ"തി ഏകഭിക്ഖുസ്സപി ചിത്താ വാ വിഘാതോ വാ നത്ഥി. ഏവം താവ ദുബ്ഭിക്ഖം വിജിതം അഭിഭൂതം അത്തനോ വസേ വത്തിതം.

കഥം ലോഭോ വിജിതോ? "അയം വേരഞ്ജാ ദുബ്ഭിക്ഖാ, സമന്തതോ പന അനന്തരാ ഗാമനിഗമാ ഫലഭാരനമിതസസ്സാ സുഭിക്ഖാ സുലഭപിണ്ഡാ . ഹന്ദ മയം തത്ഥ ഗന്ത്വാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമാ"തി ലോഭവസേന ഏകഭിക്ഖുനാപി

രത്തിച്ഛേദോ വാ ''പച്ഛിമികായ തത്ഥ വസ്സം ഉപഗച്ഛാമാ''തി വസ്സച്ഛേദോ വാ ന കതോ. ഏവം ലോഭോ വിജിതോ.

കഥം ഇച്ഛാചാരോ വിജിതോ? അയം വേരഞ്ജാ ദുബ്ഭിക്ഖാ, ഇമേ ച മനുസ്സാ അമ്ഹേ ദ്വേ തയോ മാസേ വസന്തേപി ന കിസ്മിഞ്ചി മഞ്ഞന്തി. യംനൂന മയം ഗുണവാണിജ്ജം കത്വാ ''അസുകോ ഭിക്ഖു പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ...പേ.... അസുകോ ഛളഭിഞ്ഞോതി ഏവം മനുസ്സാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം പകാസേത്വാ കുച്ഛിം പടിജഗ്ഗിത്വാ പച്ഛാ സീലം അധിട്ഠഹേയ്യാമാ''തി ഏകഭിക്ഖുനാപി ഏവരൂപാ ഇച്ഛാ ന ഉപ്പാദിതാ. ഏവം ഇച്ഛാചാരോ വിജിതോ അഭിഭൂതോ അത്തനോ വസേ വത്തിതോതി.

അനാഗതേ പന പച്ഛിമാ ജനതാ വിഹാരേ നിസിന്നാ അപ്പകസിരേനേവ ലഭിത്വാപി ''കിം ഇദം ഉത്തണ്ഡുലം അതികിലിന്നം അലോണം അതിലോണം അനമ്ബിലം അച്ചമ്ബിലം, കോ ഇമിനാ അത്ഥോ''തി ആദിനാ നയേന സാലിമംസോദനം അതിമഞ്ഞിസ്സതി, ഓഞ്ഞാതം അവഞ്ഞാതം കരിസ്സതി. അഥ വാ ജനപദോ നാമ ന സബ്ബകാലം ദുബ്ഭിക്ഖോ ഹോതി. ഏകദാ ദുബ്ഭിക്ഖോ ഹോതി, ഏകദാ സുഭിക്ഖോ ഹോതി. സ്വായം യദാ സുഭിക്ഖോ ഭവിസ്സതി, തദാ തുമ്ഹാകം സപ്പുരിസാനം ഇമായ പടിപത്തിയാ പസന്നാ മനുസ്സാ ഭിക്ഖൂനം യാഗുഖജ്ജകാദിപ്പഭേദേന അനേകപ്പകാരം സാലിവികതിം മംസോദനഞ്ച ദാതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തി. തം തുമ്ഹേ നിസ്സായ ഉപ്പന്നം സക്കാരം തുമ്ഹാകം സബ്രഹ്മചാരീസങ്ഖാതാ പച്ഛിമാ ജനതാ തുമ്ഹാകം അന്തരേ നിസീദിത്വാ അനുഭവമാനാവ അതിമഞ്ഞിസ്സതി, തപ്പച്ചയം മാനഞ്ച ഓമാനഞ്ച കരിസ്സതി. കഥം? കസ്മാ ഏത്തകം പക്കം, കിം തുമ്ഹാകം ഭാജനാനി നത്ഥി, യത്ഥ അത്തനോ സന്തകം പക്ഖിപിത്വാ ഠപേയ്യാഥാതി.

ദുബ്ഭിക്ഖകഥാ നിട്ഠിതാ.

മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സസീഹനാദകഥാ

൧൭. **അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ**തിആദീസു **ആയസ്മാ**തി പിയവചനമേതം, ഗരുഗാരവസപ്പതിസ്സാധിവചനമേതം. **മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ**തി മഹാ ച സോ ഗുണമഹന്തതായ മോഗ്ഗല്ലാനോ ച ഗോത്തേനാതി മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ. **ഏതദവോചാ**തി ഏതം അവോച. ഇദാനി വത്തബ്ബം ''ഏതരഹി ഭന്തേ''തിആദിവചനം ദസ്സേതി. കസ്മാ അവോച? ഥേരോ കിര പബ്ബജിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സാവകപാരമിഞാണസ്സ മത്ഥകം പത്തോ, സത്ഥാരാപി മഹിദ്ധികതായ ഏതദഗ്ഗേ ഠപിതോ. സോ തം അത്തനോ മഹിദ്ധികതം നിസ്സായ ചിന്തേസി - ''അയം വേരഞ്ജാ ദുബ്ഭിക്ഖാ, ഭിക്ഖൂ ച കിലമന്തി, യംനൂനാഹം പഥവിം പരിവത്തേത്വാ ഭിക്ഖൂ പപ്പടകോജം ഭോജേയ്യ''ന്തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ''സചേ പനാഹം ഭഗവതോ സന്തികേ വിഹരന്തോ ഭഗവന്തം അയാചിത്വാ ഏവം കരേയ്യം, ന മേതം അസ്സ പതിരൂപം; യുഗഗ്ഗാഹോ വിയ ഭഗവതാ സദ്ധിം കതോ ഭവേയ്യാ''തി. തസ്മാ യാചിതുകാമോ ആഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച.

ഹേട്ഠിമതലം സമ്പന്നന്തി പഥവിയാ കിര ഹേട്ഠിമതലേ പഥവിമണ്ഡോ പഥവോജോ പഥവി-പപ്പടകോ അത്ഥി, തം സന്ധായ വദതി. തത്ഥ **സമ്പന്ന**ന്തി

മധുരം, സാദുരസന്തി അത്ഥോ. യഥേവ ഹി "തത്രസ്സ രുക്ഖോ സമ്പന്നഫലോ ച ഉപപന്നഫലോ ചാ"തി (മ॰ നി॰ ൨.൪൮) ഏത്ഥ മധുരഫലോതി അത്ഥോ; ഏവമിധാപി സമ്പന്നന്തി മധുരം സാദുരസന്തി വേദിതബ്ബം. സേയ്യഥാപി **ഖുദ്ദമധും അനീളക**ന്തി ഇദം പനസ്സ മധുരതായ ഓപമ്മനിദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **ഖുദ്ദമധു**ന്തി ഖുദ്ദകമക്ഖികാഹി കതമധു. **അനീളക**ന്തി നിമ്മക്ഖികം നിമ്മക്ഖികണ്ഡകം പരിസുദ്ധം. ഏതം കിര മധു സബ്ബമധൂഹി അഗ്ഗഞ്ച സേട്ഠഞ്ച സുരസഞ്ച ഓജവന്തഞ്ച. തേനാഹ - "സേയ്യഥാപി ഖുദ്ദമധും അനീളകം ഏവമസ്സാദ"ന്തി.

സാധാഹം , ഭന്തേതി സാധു അഹം, ഭന്തേ. ഏത്ഥ **സാധൂ**തി ആയാചനവചനമേതം. പഥവിപരിവത്തനം ആയാചന്തോ ഹി ഥേരോ ഭഗവന്തം ഏവമാഹ. **പരിവത്തേയ്യ**ന്തി ഉക്കുജ്ജേയ്യം, ഹേട്ഠിമതലം ഉപരിമം കരേയ്യം. കസ്മാ? ഏവഞ്ഹി കതേ സുഖേന ഭിക്ഖൂ പപ്പടകോജം പഥവിമണ്ഡം പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തീതി. അഥ ഭഗവാ അനനുഞ്ഞാതുകാമോപി ഥേരം സീഹനാദം നദാപേതും പുച്ഛി - **"യേ പന തേ, മോഗ്ഗല്ലാന, പഥവിനിസ്സിതാ പാണാ തേ കഥം കരിസ്സസീ"**തി. യേ പഥവിനിസ്സിതാ ഗാമനിഗമാദീസു പാണാ, തേ പഥവിയാ പരിവത്തിയമാനായ ആകാസേ സണ്ഠാതും അസക്കോന്തേ കഥം കരിസ്സസി, കത്ഥ ഠപേസ്സസീതി? അഥ ഥേരോ ഭഗവതാ ഏതദഗ്ഗേ ഠപിതഭാവാനുരൂപം അത്തനോ ഇദ്ധാനുഭാവം പകാസേന്തോ **"ഏകാഹം, ഭന്തേ"**തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ - ഏകം അഹം ഭന്തേ ഹത്ഥം യഥാ അയം മഹാപഥവീ ഏവം അഭിനിമ്മിനിസ്സാമി, പഥവിസദിസം കരിസ്സാമി. ഏവം കത്വാ യേ പഥവിനിസ്സിതാ പാണാ തേ ഏകസ്മിം ഹത്ഥതലേ ഠിതേ പാണേ തതോ ദുതിയഹത്ഥതലേ സങ്കാമേന്തോ വിയ തത്ഥ സങ്കാമേസ്സാമീതി.

അഥസ്സ ഭഗവാ ആയാചനം പടിക്ഖിപന്തോ **"അലം മോഗ്ഗല്ലാനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അല**ന്തി പടിക്ഖേപവചനം. **വിപല്ലാസമ്പി സത്താ പടിലഭേയ്യു**ന്തി വിപരീതഗ്ഗാഹമ്പി സത്താ സമ്പാപുണേയ്യും. കഥം? അയം നു ഖോ പഥവീ , ഉദാഹു ന അയന്തി. അഥ വാ അമ്ഹാകം നു ഖോ അയം ഗാമോ, ഉദാഹു അഞ്ഞേസ"ന്തി. ഏവം നിഗമജനപദഖേത്താരാമാദീസു. ന വാ ഏസ വിപല്ലാസോ, അചിന്തേയ്യോ ഹി ഇദ്ധിമതോ ഇദ്ധിവിസയോ. ഏവം പന വിപല്ലാസം പടിലഭേയ്യും - ഇദം ദുബ്ഭിക്ഖം നാമ ന ഇദാനിയേവ ഹോതി, അനാഗതേപി ഭവിസ്സതി. തദാ ഭിക്ഖൂ താദിസം ഇദ്ധിമന്തം സബ്രഹ്മചാരിം കുതോ ലഭിസ്സന്തി? തേ സോതാപന്ന-സകദാഗാമി-അനാഗാമി-സുക്ഖവിപസ്സക-ഝാനലാഭി-പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തഖീണാസവാപി സമാനാ ഇദ്ധിബലാഭാവാ പരകുലാനി പിണ്ഡായ ഉപസങ്കമിസ്സന്തി. തത്ര മനുസ്സാനം ഏവം ഭവിസ്സതി - "ബുദ്ധകാലേ ഭിക്ഖൂ സിക്ഖാസു പരിപൂരകാരിനോ അഹേസും. തേ ഗുണേ നിബ്ബത്തേത്വാ ദുബ്ഭിക്ഖകാലേ പഥവിം പരിവത്തേത്വാ പപ്പടകോജം പരിഭുഞ്ജിംസു. ഇദാനി പന സിക്ഖായ പരിപൂരകാരിനോ നത്ഥി. യദി സിയും, തഥേവ കരേയ്യും. ന അമ്ഹാകം യം കിഞ്ചി പക്കം വാ ആമം വാ ഖാദിതും ദദേയ്യു"ന്തി. ഏവം തേസുയേവ അരിയപുഗ്ഗലേസു "നത്ഥി അരിയപുഗ്ഗലാ"തി ഇമം വിപല്ലാസം പടിലഭേയ്യും. വിപല്ലാസവസേന ച അരിയേ ഗരഹന്താ ഉപവദന്താ അപായുപഗാ ഭവേയ്യും. തസ്മാ **മാ തേ രുച്ചി പഥവിം പരിവത്തേതു**ന്തി.

അഥ ഥേരോ ഇമം യാചനം അലഭമാനോ അഞ്ഞം യാചന്തോ **"സാധു, ഭന്തേ"**തിആദിമാഹ. തമ്പിസ്സ ഭഗവാ പടിക്ഖിപന്തോ **"അലം മോഗ്ഗല്ലാനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ കിഞ്ചാപി ന വുത്തം "വിപല്ലാസമ്പി സത്താ പടിലഭേയ്യു"ന്തി, അഥ ഖോ പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ ഗഹേതബ്ബം; അത്ഥോപി ചസ്സ വുത്തസദിസമേവ വേദിതബ്ബോ. യദി പന ഭഗവാ അനുജാനേയ്യ, ഥേരോ കിം കരേയ്യാതി? മഹാസമുദ്ദം ഏകേന പദവീതിഹാരേന അതിക്കമിതബ്ബം മാതികാമത്തം അധിട്ഠഹിത്വാ നളേരുപുചിമന്ദതോ ഉത്തരകുരുഅഭിമുഖം മഗ്ഗം നീഹരിത്വാ ഉത്തരകുരും ഗമനാഗമനസമ്പന്നേ ഠാനേ കത്വാ ദസ്സേയ്യ, യഥാ ഭിക്ഖൂ ഗോചരഗാമം വിയ യഥാസുഖം പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ നിക്ഖമേയ്യുന്തി.

നിട്ഠിതാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ സീഹനാദകഥാ.

വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനകഥാവണ്ണനാ

൧൮. ഇദാനി ആയസ്മാ ഉപാലി വിനയപഞ്ഞത്തിയാ മൂലതോ പഭുതി നിദാനം ദസ്സേതും സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സിക്ഖാപദപടിസംയുത്തം വിതക്കുപ്പാദം ദസ്സേന്തോ **"അഥ ഖോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **രഹോഗതസ്സാ**തി രഹസി ഗതസ്സ. **പടിസല്ലീനസ്സാ**തി സല്ലീനസ്സ ഏകീഭാവം ഗതസ്സ. **കതമേസാനന്തി** അതീതേസു വിപസ്സീആദീസു ബുദ്ധേസു കതമേസം. ചിരം അസ്സ ഠിതി, ചിരാ വാ അസ്സ ഠിതീതി **ചിരട്ഠിതികം**. സേസമേത്ഥ ഉത്താനപദത്ഥമേവ.

കിം പന ഥേരോ ഇമം അത്തനോ പരിവിതക്കം സയം വിനിച്ഛിനിതും ന സക്കോതീതി? വുച്ചതേ - സക്കോതി ച ന സക്കോതി ച. അയഞ്ഹി ഇമേസം നാമ ബുദ്ധാനം സാസനം ന ചിരട്ഠിതികം അഹോസി, ഇമേസം ചിരട്ഠിതികന്തി ഏത്തകം സക്കോതി വിനിച്ഛിനിതും. ഇമിനാ പന കാരണേന ന ചിരട്ഠിതികം അഹോസി, ഇമിനാ ചിരട്ഠിതികന്തി ഏതം ന സക്കോതി. മഹാപദുമത്ഥേരോ പനാഹ - "ഏതമ്പി സോളസവിധായ പഞ്ഞായ മത്ഥകം പത്തസ്സ അഗ്ഗസാവകസ്സ ന ഭാരിയം, സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന പന സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ വസന്തസ്സ സയം വിനിച്ഛയകരണം തുലം ഛഡ്ഡേത്വാ ഹത്ഥേന തുലനസദിസം ഹോതീതി ഭഗവന്തംയേവ ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛീ"തി. അഥസ്സ ഭഗവാ തം വിസ്സജ്ജേന്തോ **"ഭഗവതോ ച സാരിപുത്ത വിപസ്സിസ്സാ"**തിആദിമാഹ. തം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൧൯. പുന ഥേരോ കാരണം പുച്ഛന്തോ **കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതൂ**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കോ നു ഖോ ഭന്തേതി** കാരണപുച്ഛാ , തസ്സ കതമോ നു ഖോ ഭന്തേതി അത്ഥോ. **ഹേതു പച്ചയോ**തി ഉഭയമേതം കാരണാധിവചനം; കാരണഞ്ഹി യസ്മാ തേന തസ്സ ഫലം ഹിനോതി പവത്തതി, തസ്മാ ഹേതൂതി വുച്ചതി. യസ്മാ തം പടിച്ച ഏതി പവത്തതി, തസ്മാ പച്ചയോതി വുച്ചതി. ഏവം അത്ഥതോ ഏകമ്പി വോഹാരവസേന ച വചനസിലിട്ഠതായ ച തത്ര തത്ര ഏതം ഉഭയമ്പി വുച്ചതി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഇദാനി തം ഹേതുഞ്ച പച്ചയഞ്ച ദസ്സേതും **"ഭഗവാ ച സാരിപുത്ത വിപസ്സീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കിലാസുനോ അഹേസുന്തി** ന ആലസിയകിലാസുനോ, ന ഹി ബുദ്ധാനം ആലസിയം വാ ഓസന്നവീരിയതാ

വാ അത്ഥി. ബുദ്ധാ ഹി ഏകസ്സ വാ ദ്വിന്നം വാ സകലചക്കവാളസ്സ വാ ധമ്മം ദേസേന്താ സമകേനേവ ഉസ്സാഹേന ധമ്മം ദേസേന്തി, ന പരിസായ അപ്പഭാവം ദിസ്വാ ഓസന്നവീരിയാ ഹോന്തി, നാപി മഹന്തഭാവം ദിസ്വാ ഉസ്സന്നവീരിയാ. യഥാ ഹി സീഹോ മിഗരാജാ സത്തന്നം ദിവസാനം അച്ചയേന ഗോചരായ പക്കന്തോ ഖുദ്ദകേ വാ മഹന്തേ വാ പാണേ ഏകസദിസേനേവ വേഗേന ധാവതി. തം കിസ്സ ഹേതു? "മാ മേ ജവോ പരിഹായീ"തി. ഏവം ബുദ്ധാ അപ്പകായ വാ മഹതിയാ വാ പരിസായ സമകേനേവ ഉസ്സാഹേന ധമ്മം ദേസേന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? "മാ നോ ധമ്മഗരുതാ പരിഹായീ"തി. ധമ്മഗരുനോ ഹി ബുദ്ധാ ധമ്മഗാരവാതി.

യഥാ പന അമ്ഹാകം ഭഗവാ മഹാസമുദ്ദം പൂരയമാനോ വിയ വിത്ഥാരേന ധമ്മം ദേസേസി, ഏവം തേ ന ദേസേസും. കസ്മാ? സത്താനം അപ്പരജക്ഖതായ. തേസം കിര കാലേ ദീഘായുകാ സത്താ അപ്പരജക്ഖാ അഹേസും. തേ ചതുസച്ചപടിസംയുത്തം ഏകഗാഥമ്പി സുത്വാ ധമ്മം അഭിസമേന്തി, തസ്മാ ന വിത്ഥാരേന ധമ്മം ദേസേസും. തേനേവ കാരണേന **അപ്പകഞ്ച നേസം അഹോസി സുത്തം...പേ॰... വേദല്ല**ന്തി. തത്ഥ സുത്താദീനം നാനത്തം **പഠമസങ്ഗീതിവണ്ണനായം** വുത്തമേവ.

അപഞ്ഞത്തം സാവകാനം സിക്ഖാപദന്തി സാവകാനം നിദ്ദോസതായ ദോസാനുരൂപതോ പഞ്ഞപേതബ്ബം സത്താപത്തിക്ഖന്ധവസേന ആണാസിക്ഖാപദം അപഞ്ഞത്തം. **അനുദ്ദിട്ഠം പാതിമോക്ഖ**ന്തി അന്വദ്ധമാസം ആണാപാതിമോക്ഖം അനുദ്ദിട്ഠം അഹോസി. ഓവാദപാതിമോക്ഖമേവ തേ ഉദ്ദിസിംസു; തമ്പി ച നോ അന്വദ്ധമാസം. തഥാ ഹി വിപസ്സീ ഭഗവാ ഛന്നം ഛന്നം വസ്സാനം സകിം സകിം ഓവാദപാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസി; തഞ്ച ഖോ സാമംയേവ. സാവകാ പനസ്സ അത്തനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനേസു ന ഉദ്ദിസിംസു. സകലജമ്ബുദീപേ ഏകസ്മിംയേവ ഠാനേ ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ ഖേമേ മിഗദായേ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ വസനട്ഠാനേ സബ്ബോപി ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഉപോസഥം അകാസി. തഞ്ച ഖോ സങ്ഘുപോസഥമേവ; ന ഗണുപോസഥം, ന പുഗ്ഗലുപോസഥം, ന പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം, ന അധിട്ഠാനുപോസഥം.

തദാ കിര ജമ്ബുദീപേ ചതുരാസീതിവിഹാരസഹസ്സാനി ഹോന്തി. ഏകമേകസ്മിം വിഹാരേ അബ്ബോകിണ്ണാനി ദസപി വീസതിപി ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി വസന്തി, ഭിയ്യോപി വസന്തി. ഉപോസഥാരോചികാ ദേവതാ തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ആരോചേന്തി - "മാരിസാ, ഏകം വസ്സം അതിക്കന്തം, ദ്വേ തീണി ചത്താരി പഞ്ച വസ്സാനി അതിക്കന്താനി, ഇദം ഛട്ഠം വസ്സം, ആഗാമിനിയാ പുണ്ണമാസിയാ ബുദ്ധദസ്സനത്ഥം ഉപോസഥകരണത്ഥഞ്ച ഗന്തബ്ബം! സമ്പത്തോ വോ സന്നിപാതകാലോ"തി. തതോ സാനുഭാവാ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ അത്തനോ ആനുഭാവേന ഗച്ഛന്തി, ഇതരേ ദേവതാനുഭാവേന. കഥം? തേ കിര ഭിക്ഖൂ പാചീനസമുദ്ദന്തേ വാ പച്ഛിമഉത്തരദക്ഖിണസമുദ്ദന്തേ വാ ഠിതാ ഗമിയവത്തം പൂരേത്വാ പത്തചീവരമാദായ "ഗച്ഛാമാ"തി ചിത്തം ഉപ്പാദേന്തി; സഹ ചിത്തുപ്പാദാ ഉപോസഥഗ്ഗം ഗതാവ ഹോന്തി. തേ വിപസ്സിം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഭിവാദേത്വാ നിസീദന്തി. ഭഗവാപി സന്നിസിന്നായ പരിസായ ഇമം **ഓവാദപാതിമോക്ഖം** ഉദ്ദിസതി.

"ഖന്തീ പരമം തപോ തിതിക്ഖാ;

നിബ്ബാനം പരമം വദന്തി ബുദ്ധാ;
ന ഹി പബ്ബജിതോ പരൂപഘാതീ;
ന സമണോ ഹോതി പരം വിഹേഠയന്തോ.

“സബ്ബപാപസ്സ അകരണം, കുസലസ്സ ഉപസമ്പദാ;
സചിത്തപരിയോദപനം, എതം ബുദ്ധാന സാസനം.

“അനുപവാദോ അനുപഘാതോ, പാതിമോക്ഖേ ച സംവരോ;
മത്തഞ്ഞുതാ ച ഭത്തസ്മിം, പന്തഞ്ച സയനാസനം;
അധിചിത്തേ ച ആയോഗോ, എതം ബുദ്ധാന സാസന”ന്തി. (ദീ॰ നി॰ 2.90; ധ॰ പ॰ 183-185);

എതേനേവ ഉപായേന ഇതരേസമ്പി ബുദ്ധാനം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ വേദിതബ്ബോ. സബ്ബബുദ്ധാനഞ്ഹി ഇമാ തിസ്സോവ ഓവാദപാതിമോക്ഖഗാഥായോ ഹോന്തി. താ ദീഘായുകബുദ്ധാനം യാവ സാസനപരിയന്താ ഉദ്ദേസമാഗച്ഛന്തി; അപ്പായുകബുദ്ധാനം പഠമബോധിയംയേവ. സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തികാലതോ പന പഭുതി ആണാപാതിമോക്ഖമേവ ഉദ്ദിസീയതി. തഞ്ച ഖോ ഭിക്ഖൂ എവ ഉദ്ദിസന്തി, ന ബുദ്ധാ. തസ്മാ അമ്ഹാകമ്പി ഭഗവാ പഠമബോധിയം വീസതിവസ്സമത്തമേവ ഇദം ഓവാദപാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസി. അഥേകദിവസം പുബ്ബാരാമേ മിഗാരമാതുപാസാദേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ന ദാനാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇതോ പരം ഉപോസഥം കരിസ്സാമി പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമി, തുമ്ഹേവ ദാനി ഭിക്ഖവേ ഇതോ പരം ഉപോസഥം കരേയ്യാഥ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാഥ. അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ യം തഥാഗതോ അപരിസുദ്ധായ പരിസായ ഉപോസഥം കരേയ്യ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാ”തി (ചൂളവ॰ 386). തതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖൂ ആണാപാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തി. ഇദം ആണാപാതിമോക്ഖം തേസം അനുദ്ദിട്ഠം അഹോസി. തേന വുത്തം - “അനുദ്ദിട്ഠം പാതിമോക്ഖ”ന്തി.

തേസം ബുദ്ധാനന്തി തേസം വിപസ്സീആദീനം തിണ്ണം ബുദ്ധാനം. **അന്തരധാനേനാ**തി ഖന്ധന്തരധാനേന; പരിനിബ്ബാനേനാതി വുത്തം ഹോതി. **ബുദ്ധാനുബുദ്ധാന**ന്തി യേ തേസം ബുദ്ധാനം അനുബുദ്ധാ സമ്മുഖസാവകാ തേസഞ്ച ഖന്ധന്തരധാനേന. **യേ തേ പച്ഛിമാ സാവകാ**തി യേ തേസം സമ്മുഖസാവകാനം സന്തികേ പബ്ബജിതാ പച്ഛിമാ സാവകാ. **നാനാനാമാ**തി “ബുദ്ധരക്ഖിതോ, ധമ്മരക്ഖിതോ”തിആദി നാമവസേന വിവിധനാമാ. **നാനാഗോത്താ**തി “ഗോതമോ, മോഗ്ഗല്ലാനോ”തിആദി ഗോത്തവസേന വിവിധഗോത്താ. **നാനാജച്ചാ**തി “ഖത്തിയോ, ബ്രാഹ്മണോ”തിആദിജാതിവസേന നാനാജച്ചാ. **നാനാകുലാ പബ്ബജിതാ**തി ഖത്തിയകുലാദിവസേ നേവ ഉച്ചനീചഉളാരുളാരഭോഗാദികുലവസേന വാ വിവിധകുലാ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിതാ.

തേ തം ബ്രഹ്മചരിയന്തി തേ പച്ഛിമാ സാവകാ യസ്മാ എകനാമാ എകഗോത്താ എകജാതികാ എകകുലാ പബ്ബജിതാ “അമ്ഹാകം സാസനം തന്തി പവേണീ”തി അത്തനോ ഭാരം കത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം രക്ഖന്തി, ചിരം പരിയത്തിധമ്മം പരിഹരന്തി. ഇമേ ച താദിസാ ന ഹോന്തി. തസ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം വിഹേഠേന്താ വിലോമം ഗണ്ഹന്താ “അസുകോ ഥേരോ

ജാനിസ്സതി, അസുകോ ഥേരോ ജാനിസ്സതീ''തി സിഥിലം കരോന്താ തം ബ്രഹ്മചരിയം ഖിപ്പഞ്ഞേവ അന്തരധാപേസും, സങ്ഗഹം ആരോപേത്വാ ന രക്ഖിംസു. **സേയ്യഥാപീ**തി തസ്സത്ഥസ്സ ഓപമ്മനിദസ്സനം. **വികിരതീ**തി വിക്ഖിപതി. **വിധമതീ**തി ഠാനന്തരം നേതി. **വിദ്ധംസേതീ**തി ഠിതട്ഠാനതോ അപനേതി. **യഥാ തം സുത്തേന അസങ്ഗഹിതത്താ**തി യഥാ സുത്തേന അസങ്ഗഹിതത്താ അഗന്ഥിതത്താ അബദ്ധത്താ ഏവം വികിരതി യഥാ സുത്തേന അസങ്ഗഹിതാനി വികിരിയന്തി, ഏവം വികിരതീതി വുത്തം ഹോതി. **ഏവമേവ ഖോ**തി ഓപമ്മസമ്പടിപാദനം. **അന്തരധാപേസു**ന്തി വഗ്ഗസങ്ഗഹ-പണ്ണാസസങ്ഗഹാദീഹി അസങ്ഗണ്ഹന്താ യം യം അത്തനോ രുച്ചതി, തം തദേവ ഗഹേത്വാ സേസം വിനാസേസും അദസ്സനം നയിംസു.

അകിലാസുനോ ച തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും സാവകേ ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച ഓവദിതുന്തി അപിച സാരിപുത്ത തേ ബുദ്ധാ അത്തനോ ചേതസാ സാവകാനം ചേതോ പരിച്ച പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഓവദിതും അകിലാസുനോ അഹേസും, പരചിത്തം ഞത്വാ അനുസാസനിം ന ഭാരിയതോ ന പപഞ്ചതോ അദ്ദസംസു. **ഭൂതപുബ്ബം സാരിപുത്താ**തിആദി തേസം അകിലാസുഭാവപ്പകാസനത്ഥം വുത്തം. **ഭിംസനകേ**തി ഭയാനകേ ഭയജനനകേ. **ഏവം വിതക്കേഥാ**തി നേക്ഖമ്മവിതക്കാദയോ തയോ വിതക്കേ വിതക്കേഥ. **മാ ഏവം വിതക്കയിത്ഥാ**തി കാമവിതക്കാദയോ തയോ അകുസലവിതക്കേ മാ വിതക്കയിത്ഥ. **ഏവം മനസി കരോഥാ**തി ''അനിച്ചം ദുക്ഖമനത്താ അസുഭ''ന്തി മനസി കരോഥ. **മാ ഏവം മനസാ** കത്ഥാതി ''നിച്ചം സുഖം അത്താ സുഭ''ന്തി മാ മനസി അകരിത്ഥ. **ഇദം പജഹഥാ**തി അകുസലം പജഹഥ. **ഇദം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരഥാ**തി കുസലം ഉപസമ്പജ്ജ പടിലഭിത്വാ നിപ്ഫാദേത്വാ വിഹരഥ.

അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസൂതി അഗ്ഗഹേത്വാ വിമുച്ചിംസു. തേസഞ്ഹി ചിത്താനി യേഹി ആസവേഹി വിമുച്ചിംസു, ന തേ താനി ഗഹേത്വാ വിമുച്ചിംസു. അനുപ്പാദനിരോധേന പന നിരുജ്ഝമാനാ അഗ്ഗഹേത്വാ വിമുച്ചിംസു. തേന വുത്തം - ''അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസൂ''തി. സബ്ബേപി തേ അരഹത്തം പത്വാ സൂരിയരസ്മിസമ്ഫുട്ഠമിവ പദുമവനം വികസിതചിത്താ അഹേസും. **തത്ര സുദം സാരിപുത്ത ഭിംസനകസ്സ വനസണ്ഡസ്സ ഭിംസനകതസ്മിം ഹോതീതി തത്രാ**തി പുരിമവചനാപേക്ഖം; **സുദ**ന്തി പദപൂരണമത്തേ നിപാതോ; **സാരിപുത്താ**തി ആലപനം. അയം പനേത്ഥ അത്ഥയോജനാ - **തത്രാ**തി യം വുത്തം ''അഞ്ഞതരസ്മിം ഭിംസനകേ വനസണ്ഡേ''തി, തത്ര യോ സോ ഭിംസനകോതി വനസണ്ഡോ വുത്തോ, തസ്സ ഭിംസനകസ്സ വനസണ്ഡസ്സ ഭിംസനകതസ്മിം ഹോതി, ഭിംസനകിരിയായ ഹോതീതി അത്ഥോ. കിം ഹോതി? ഇദം ഹോതി - യോ കോചി അവീതരാഗോ...പേ... ലോമാനി ഹംസന്തീതി.

അഥ വാ **തത്രാ**തി സാമിഅത്ഥേ ഭുമ്മം. **സു**ഇതി നിപാതോ; ''കിം സു നാമ തേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ''തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൪൩൬) വിയ. ഇദന്തി അധിപ്പേതമത്ഥം പച്ചക്ഖം വിയ കത്വാ ദസ്സനവചനം. സുഇദന്തി **സുദം,** സന്ധിവസേന ഇകാരലോപോ വേദിതബ്ബോ. ''ചക്ഖുന്ദ്രിയം, ഇത്ഥിന്ദ്രിയം, അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയം (വിഭ॰ ൨൧൯), ''കിം സൂധ വിത്ത''ന്തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൧.൭൩, ൨൪൬; സു॰ നി॰ ൧൮൩) വിയ. അയം പനേത്ഥ അത്ഥയോജനാ - തസ്സ സാരിപുത്ത ഭിംസനകസ്സ വനസണ്ഡസ്സ ഭിംസനകതസ്മിം

ഇദംസു ഹോതി. **ഭിംസനകതസ്മി**ന്തി ഭിംസനകഭാവേതി അത്ഥോ. ഏകസ്സ തകാരസ്സ ലോപോ ദട്ഠബ്ബോ. ഭിംസനകത്തസ്മിന്തിയേവ വാ പാഠോ. ''ഭിംസനകതായ'' ഇതി വാ വത്തബ്ബേ ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ കതോ. നിമിത്തത്ഥേ ചേതം ഭുമ്മവചനം, തസ്മാ ഏവം സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ - ഭിംസനകഭാവേ ഇദംസു ഹോതി, ഭിംസനകഭാവനിമിത്തം ഭിംസനകഭാവഹേതു ഭിംസനകഭാവപച്ചയാ ഇദംസു ഹോതി. **യോ കോചി അവീതരാഗോ തം വനസണ്ഡം പവിസതി, യേഭുയ്യേന ലോമാനി ഹംസന്തീ**തി ബഹുതരാനി ലോമാനി ഹംസന്തി ഉദ്ധം മുഖാനി സൂചിസദിസാനി കണ്ടകസദിസാനി ച ഹുത്വാ തിട്ഠന്തി, അപ്പാനി ന ഹംസന്തി. ബഹുതരാനം വാ സത്താനം ഹംസന്തി. അപ്പകാനം അതിസൂരപുരിസാനം ന ഹംസന്തി.

ഇദാനി **അയം ഖോ, സാരിപുത്ത, ഹേതൂ**തിആദി നിഗമനം. യഞ്ചേത്ഥ അന്തരന്തരാ ന വുത്തം, തം ഉത്താനത്ഥമേവ. തസ്മാ പാളിക്കമേനേവ വേദിതബ്ബം. യം പന വുത്തം **ന ചിരട്ഠിതികം അഹോസീ**തി, തം പുരിസയുഗവസേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. വസ്സഗണനായ ഹി വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയു, സമ്മുഖസാവകാനമ്പിസ്സ തത്തകമേവ. ഏവമസ്സ യ്വായം സബ്ബപച്ഛിമകോ സാവകോ, തേന സഹ ഘടേത്വാ സതസഹസ്സം സട്ഠിമത്താനി ച വസ്സസഹസ്സാനി ബ്രഹ്മചരിയം അട്ഠാസി. പുരിസയുഗവസേന പന യുഗപരമ്പരായ ആഗന്ത്വാ ദ്വേയേവ പുരിസയുഗാനി അട്ഠാസി. തസ്മാ ന ചിരട്ഠിതികന്തി വുത്തം. സിഖിസ്സ പന ഭഗവതോ സത്തതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയു. സമ്മുഖസാവകാനമ്പിസ്സ തത്തകമേവ. വേസ്സഭുസ്സ ഭഗവതോ സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനി ആയു. സമ്മുഖസാവകാനമ്പിസ്സ തത്തകമേവ. ഏവം തേസമ്പി യേ സബ്ബപച്ഛിമകാ സാവകാ തേഹി സഹ ഘടേത്വാ സതസഹസ്സതോ ഉദ്ധം ചത്താലീസമത്താനി വീസതിമത്താനി ച വസ്സസഹസ്സാനി ബ്രഹ്മചരിയം അട്ഠാസി. പുരിസയുഗവസേന പന യുഗപരമ്പരായ ആഗന്ത്വാ ദ്വേ ദ്വേയേവ പുരിസയുഗാനി അട്ഠാസി. തസ്മാ ന ചിരട്ഠിതികന്തി വുത്തം.

൧൯. ഏവം ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ തിണ്ണം ബുദ്ധാനം ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ന ചിരട്ഠിതികാരണം സുത്വാ ഇതരേസം തിണ്ണം ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ചിരട്ഠിതികാരണം സോതുകാമോ പുന ഭഗവന്തം **"കോ പന ഭന്തേ ഹേതൂ"**തി ആദിനാ നയേന പുച്ഛി. ഭഗവാപിസ്സ ബ്യാകാസി. തം സബ്ബം വുത്തപടിപക്ഖവസേന വേദിതബ്ബം. ചിരട്ഠിതികഭാവേപി ചേത്ഥ തേസം ബുദ്ധാനം ആയുപരിമാണതോപി പുരിസയുഗതോപി ഉഭയഥാ ചിരട്ഠിതികതാ വേദിതബ്ബാ. കകുസന്ധസ്സ ഹി ഭഗവതോ ചത്താലീസവസ്സസഹസ്സാനി ആയു, കോണാഗമനസ്സ ഭഗവതോ തിംസവസ്സസഹസ്സാനി, കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ വീസതിവസ്സസഹസ്സാനി; സമ്മുഖസാവകാനമ്പി നേസം തത്തകമേവ. ബഹൂനി ച നേസം സാവകയുഗാനി പരമ്പരായ ബ്രഹ്മചരിയം പവത്തേസും. ഏവം തേസം ആയുപരിമാണതോപി സാവകയുഗതോപി ഉഭയഥാ ബ്രഹ്മചരിയം ചിരട്ഠിതികം അഹോസി.

അമ്ഹാകം പന ഭഗവതോ കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ ഉപഡ്ഢായുകപ്പമാണേ ദസവസ്സസഹസ്സായുകകാലേ ഉപ്പജ്ജിതബ്ബം സിയാ. തം അസമ്ഭുണന്തേന പഞ്ചവസ്സസഹസ്സായുകകാലേ, ഏകവസ്സസഹസ്സായുകകാലേ, പഞ്ചവസ്സസതായുകകാലേപി വാ ഉപ്പജ്ജിതബ്ബം സിയാ. യസ്മാ പനസ്സ ബുദ്ധത്തകാരകേ ധമ്മേ ഏസന്തസ്സ പരിയേസന്തസ്സ ഞാണം പരിപാചേന്തസ്സ

ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാപേന്തസ്സ വസ്സസതായുകകാലേ ഞാണം പരിപാകമഗമാസി. തസ്മാ അതിപരിത്തായുകകാലേ ഉപ്പന്നോ. തേനസ്സ സാവകപരമ്പരാവസേന ചിരട്ഠിതികമ്പി ബ്രഹ്മചരിയം ആയുപരിമാണവസേന വസ്സഗണനായ നചിരട്ഠിതികമേവാതി വത്തും വട്ടതി.

൨൧. **അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ**തി കോ അനുസന്ധി? ഏവം തിണ്ണം ബുദ്ധാനം ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ചിരട്ഠിതികാരണം സുത്വാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയേവ ചിരട്ഠിതികഭാവഹേതൂതി നിട്ഠം ഗന്ത്വാ ഭഗവതോപി ബ്രഹ്മചരിയസ്സ ചിരട്ഠിതികഭാവം ഇച്ഛന്തോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവന്തം സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിം യാചി. തസ്സാ യാചനവിധിദസ്സനത്ഥമേതം വുത്തം - **അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഉട്ഠായാസനാ ...പേ... ചിരട്ഠിതിക**ന്തി. തത്ഥ **അദ്ധനിയ**ന്തി അദ്ധാനക്ഖമം; ദീഘകാലികന്തി വുത്തം ഹോതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

അഥസ്സ ഭഗവാ ''ന താവായം സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തികാലോ''തി പകാസേന്തോ **''ആഗമേഹി ത്വം സാരിപുത്താ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ആഗമേഹി ത്വ**ന്തി തിട്ഠ താവ ത്വം; അധിവാസേഹി താവ ത്വന്തി വുത്തം ഹോതി. ആദരത്ഥവസേനേവേത്ഥ ദ്വിക്ഖത്തും വുത്തം. ഏതേന ഭഗവാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ സാവകാനം വിസയഭാവം പടിക്ഖിപിത്വാ ''ബുദ്ധവിസയോവ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തീ''തി ആവികരോന്തോ **''തഥാഗതോവാ''**തിആദിമാഹ. ഏത്ഥ ച **തത്ഥാ**തി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാചനാപേക്ഖം ഭുമ്മവചനം. തത്രായം യോജനാ - യം വുത്തം ''സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേയ്യാ''തി, തത്ഥ തസ്സാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ തഥാഗതോയേവ കാലം ജാനിസ്സതീതി. ഏവം വത്വാ അകാലം താവ ദസ്സേതും **''ന താവ സാരിപുത്താ''**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ ആസവാ തിട്ഠന്തി ഏതേസൂതി **ആസവട്ഠാനീയാ**. യേസു ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികാ ദുക്ഖാസവാ കിലേസാസവാ ച പരൂപവാദവിപ്പടിസാരവധബന്ധനാദയോ ചേവ അപായദുക്ഖവിസേസഭൂതാ ച ആസവാ തിട്ഠന്തിയേവ, യസ്മാ നേസം തേ കാരണം ഹോന്തീതി അത്ഥോ. തേ ആസവട്ഠാനീയാ വീതിക്കമധമ്മാ യാവ ന സങ്ഘേ പാതുഭവന്തി, ന താവ സത്ഥാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേതീതി അയമേത്ഥ യോജനാ. യദി ഹി പഞ്ഞപേയ്യ, പരൂപവാദാ പരൂപാരമ്ഭാ ഗരഹദോസാ ന പരിമുച്ചേയ്യ.

കഥം? പഞ്ഞപേന്തേന ഹി ''യോ പന ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാ''തിആദി സബ്ബം പഞ്ഞപേതബ്ബം ഭവേയ്യ. അദിസ്വാവ വീതിക്കമദോസം ഇമം പഞ്ഞത്തിം ഞത്വാ പരേ ഏവം ഉപവാദഞ്ച ഉപാരമ്ഭഞ്ച ഗരഹഞ്ച പവത്തേയ്യും - ''കഥഞ്ഹി നാമ സമണോ ഗോതമോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ മേ അനുവായികോ വചനകരോതി ഏത്താവതാ സിക്ഖാപദേഹി പലിവേഠേസ്സതി, പാരാജികം പഞ്ഞപേസ്സതി? നനു ഇമേ കുലപുത്താ മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം മഹന്തഞ്ച ഞാതിപരിവട്ടം ഹത്ഥഗതാനി ച രജ്ജാനിപി പഹായ പബ്ബജിതാ, ഘാസച്ഛാദനപരമതായ സന്തുട്ഠാ, സിക്ഖായ തിബ്ബഗാരവാ, കായേ ച ജീവിതേ ച നിരപേക്ഖാ വിഹരന്തി. തേസു നാമ കോ ലോകാമിസഭൂതം മേഥുനം വാ പടിസേവിസ്സതി, പരഭണ്ഡം വാ ഹരിസ്സതി, പരസ്സ വാ ഇട്ഠം കന്തം അതിമധുരം ജീവിതം ഉപച്ഛിന്ദിസ്സതി, അഭൂതഗുണകഥായ വാ ജീവിതം കപ്പേസ്സതി! നനു പാരാജികേ അപഞ്ഞത്തേപി

പബ്ബജ്ജാസങ്ഖേപേനേവേതം പാകടം കത”ന്തി. തഥാഗതസ്സ ച ഥാമഞ്ച ബലഞ്ച സത്താ ന ജാനേയ്യും. പഞ്ഞത്തമ്പി സിക്ഖാപദം കുപ്പേയ്യ, ന യഥാഠാനേ തിട്ഠേയ്യ. സേയ്യഥാപി നാമ അകുസലോ വേജ്ജോ കഞ്ചി അനുപ്പന്നഗണ്ഡം പുരിസം പക്കോസാപേത്വാ “ഏഹി ഭോ പുരിസ, ഇമസ്മിം തേ സരീരപ്പദേസേ മഹാഗണ്ഡോ ഉപ്പജ്ജിത്വാ അനയബ്യസനം പാപേസ്സതി, പടികച്ചേവ നം തികിച്ഛാപേഹീ”തി വത്വാ “സാധാചരിയ, ത്വംയേവ നം തികിച്ഛസ്സൂ”തി വുത്തോ തസ്സ അരോഗം സരീരപ്പദേസം ഫാലേത്വാ ലോഹിതം നീഹരിത്വാ ആലേപനബന്ധനധോവനാദീഹി തം പദേസം സഞ്ഛവിം കത്വാ തം പുരിസം വദേയ്യ - “മഹാരോഗോ തേ മയാ തികിച്ഛിതോ, ദേഹി മേ ദേയ്യധമ്മ”ന്തി. സോ തം “കിമയം ബാലവേജ്ജോ വദതി? കതരോ കിര മേ ഇമിനാ രോഗോ തികിച്ഛിതോ? നനു മേ അയം ദുക്ഖഞ്ച ജനേതി, ലോഹിതക്ഖയഞ്ച മം പാപേതീ”തി ഏവം ഉപവദേയ്യ ചേവ ഉപാരമ്ഭേയ്യ ച ഗരഹേയ്യ ച, ന ചസ്സ ഗുണം ജാനേയ്യ. ഏവമേവ യദി അനുപ്പന്നേ വീതിക്കമദോസേ സത്ഥാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേയ്യ, പരൂപവാദാദീഹി ച ന പരിമുച്ചേയ്യ, ന ചസ്സ ഥാമം വാ ബലം വാ സത്താ ജാനേയ്യും, പഞ്ഞത്തമ്പി സിക്ഖാപദം കുപ്പേയ്യ, ന യഥാഠാനേ തിട്ഠേയ്യ. തസ്മാ വുത്തം - **“ന താവ സാരിപുത്ത സത്ഥാ സാവകാനം…പേ॰… പാതുഭവന്തീ”**തി.

ഏവം അകാലം ദസ്സേത്വാ പുന കാലം ദസ്സേതും **“യതോ ച ഖോ സാരിപുത്താ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **യതോ**തി യദാ; യസ്മിം കാലേതി വുത്തം ഹോതി. സേസം വുത്താനുസാരേനേവ വേദിതബ്ബം. അയം വാ ഹേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ - യസ്മിം സമയേ “ആസവട്ഠാനീയാ ധമ്മാ”തി സങ്ഖ്യം ഗതാ വീതിക്കമദോസാ സങ്ഘേ പാതുഭവന്തി, തദാ സത്ഥാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേതി, ഉദ്ദിസതി പാതിമോക്ഖം. കസ്മാ? തേസംയേവ “ആസവട്ഠാനീയാ ധമ്മാ”തി സങ്ഖ്യം ഗതാനം വീതിക്കമദോസാനം പടിഘാതായ. ഏവം പഞ്ഞപേന്തോ യഥാ നാമ കുസലോ വേജ്ജോ ഉപ്പന്നം ഗണ്ഡം ഫാലനലേപനബന്ധനധോവനാദീഹി തികിച്ഛന്തോ രോഗം വൂപസമേത്വാ സഞ്ഛവിം കത്വാ ന ത്വേവ ഉപവാദാദിരഹോ ഹോതി, സകേ ച ആചരിയകേ വിദിതാനുഭാവോ ഹുത്വാ സക്കാരം പാപുണാതി; ഏവം ന ച ഉപവാദാദിരഹോ ഹോതി, സകേ ച സബ്ബഞ്ഞുവിസയേ വിദിതാനുഭാവോ ഹുത്വാ സക്കാരം പാപുണാതി. തഞ്ചസ്സ സിക്ഖാപദം അകുപ്പം ഹോതി, യഥാഠാനേ തിട്ഠതീതി.

ഏവം ആസവട്ഠാനീയാനം ധമ്മാനം അനുപ്പത്തിം സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ അകാലം ഉപ്പത്തിഞ്ച കാലന്തി വത്വാ ഇദാനി തേസം ധമ്മാനം അനുപ്പത്തികാലഞ്ച ഉപ്പത്തികാലഞ്ച ദസ്സേതും **“ന താവ സാരിപുത്ത ഇധേകച്ചേ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ഉത്താനത്ഥാനി പദാനി പാളിവസേനേവ വേദിതബ്ബാനി. അയം പന അനുത്താനപദവണ്ണനാ - രത്തിയോ ജാനന്തീതി **രത്തഞ്ഞൂ,** അത്തനോ പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ ബഹുകാ രത്തിയോ ജാനന്തി, ചിരപബ്ബജിതാതി വുത്തം ഹോതി. രത്തഞ്ഞൂഹി മഹത്തം **രത്തഞ്ഞുമഹത്തം;** ചിരപബ്ബജിതേഹി മഹന്തഭാവന്തി അത്ഥോ. തത്ര രത്തഞ്ഞുമഹത്തം പത്തേ സങ്ഘേ ഉപസേനം വങ്ഗന്തപുത്തം ആരബ്ഭ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തന്തി വേദിതബ്ബം. സോ ഹായസ്മാ ഊനദസവസ്സേ ഭിക്ഖൂ ഉപസമ്പാദേന്തേ ദിസ്വാ ഏകവസ്സോ സദ്ധിവിഹാരികം ഉപസമ്പാദേസി. അഥ ഭഗവാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസി - “ന, ഭിക്ഖവേ , ഊനദസവസ്സേന

ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ. യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൭൫). ഏവം പഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ പുന ഭിക്ഖൂ ''ദസവസ്സാമ്ഹ ദസവസ്സാമ്ഹാ''തി ബാലാ അബ്യത്താ ഉപസമ്പാദേന്തി. അഥ ഭഗവാ അപരമ്പി സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസി - ''ന, ഭിക്ഖവേ, ബാലേന അബ്യത്തേന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ. യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന ദസവസ്സേന വാ അതിരേകദസവസ്സേന വാ ഉപസമ്പാദേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൭൬) രത്തഞ്ഞുമഹത്തം പത്തകാലേ ദ്വേ സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞത്താനി.

വേപുല്ലമഹത്തന്തി വിപുലഭാവേന മഹത്തം. സങ്ഘോ ഹി യാവ ന ഥേരനവമജ്ഝിമാനം വസേന വേപുല്ലമഹത്തം പത്തോ ഹോതി, താവ സേനാസനാനി പഹോന്തി. സാസനേ ഏകച്ചേ ആസവട്ഠാനീയാ ധമ്മാ ന ഉപ്പജ്ജന്തി. വേപുല്ലമഹത്തം പന പത്തേ തേ ഉപ്പജ്ജന്തി. അഥ സത്ഥാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേതി. തത്ഥ വേപുല്ലമഹത്തം പത്തേ സങ്ഘേ പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദാനി ''യോ പന ഭിക്ഖു അനുപസമ്പന്നേന ഉത്തരി ദിരത്തതിരത്തം സഹസേയ്യം കപ്പേയ്യ, പാചിത്തിയം'' (പാചി॰ ൫൧); ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ അനുവസ്സം വുട്ഠാപേയ്യ, പാചിത്തിയം'' (പാചി॰ ൧൧൭൧); ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഏകം വസ്സം ദ്വേ വുട്ഠാപേയ്യ, പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൧൧൭൫) ഇമിനാ നയേന വേദിതബ്ബാനി.

ലാഭഗ്ഗമഹത്തന്തി ലാഭസ്സ അഗ്ഗമഹത്തം; യോ ലാഭസ്സ അഗ്ഗോ ഉത്തമോ മഹന്തഭാവോ, തം പത്തോ ഹോതീതി അത്ഥോ. ലാഭേന വാ അഗ്ഗമഹത്തമ്പി, ലാഭേന സേട്ഠത്തഞ്ച മഹന്തത്തഞ്ച പത്തോതി അത്ഥോ. സങ്ഘോ ഹി യാവ ന ലാഭഗ്ഗമഹത്തം പത്തോ ഹോതി, താവ ന ലാഭം പടിച്ച ആസവട്ഠാനീയാ ധമ്മാ ഉപ്പജ്ജന്തി. പത്തേ പന ഉപ്പജ്ജന്തി, അഥ സത്ഥാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേതി - ''യോ പന ഭിക്ഖു അചേലകസ്സ വാ പരിബ്ബാജകസ്സ വാ പരിബ്ബാജികായ വാ സഹത്ഥാ ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ ദദേയ്യ, പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൨൭൦). ഇദഞ്ഹി ലാഭഗ്ഗമഹത്തം പത്തേ സങ്ഘേ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം.

ബാഹുസച്ചമഹത്തന്തി ബാഹുസച്ചസ്സ മഹന്തഭാവം. സങ്ഘോ ഹി യാവ ന ബാഹുസച്ചമഹത്തം പത്തോ ഹോതി, താവ ന ആസവട്ഠാനീയാ ധമ്മാ ഉപ്പജ്ജന്തി. ബാഹുസച്ചമഹത്തം പത്തേ പന യസ്മാ ഏകമ്പി നികായം, ദ്വേപി...പേ॰... പഞ്ചപി നികായേ ഉഗ്ഗഹേത്വാ അയോനിസോ ഉമ്മുജ്ജമാനാ പുഗ്ഗലാ രസേന രസം സംസന്ദിത്വാ ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം സത്ഥുസാസനം ദീപേന്തി. അഥ സത്ഥാ ''യോ പന ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - തഥാഹം ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമി...പേ॰... സമണുദ്ദേസോപി ചേ ഏവം വദേയ്യാ''തിആദിനാ (പാചി॰ ൪൧൭) നയേന സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേതീതി.

ഏവം ഭഗവാ ആസവട്ഠാനീയാനം ധമ്മാനം അനുപ്പത്തികാലഞ്ച ഉപ്പത്തികാലഞ്ച ദസ്സേത്വാ തസ്മിം സമയേ സബ്ബസോപി തേസം അഭാവം ദസ്സേന്തോ **''നിരബ്ബുദോ ഹി സാരിപുത്താ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **നിരബ്ബുദോ**തി അബ്ബുദവിരഹിതോ; അബ്ബുദാ വുച്ചന്തി ചോരാ, നിച്ചോരോതി അത്ഥോ. ചോരാതി ച ഇമസ്മിം അത്ഥേ ദുസ്സീലാവ അധിപ്പേതാ. തേ ഹി അസ്സമണാവ ഹുത്വാ സമണപടിഞ്ഞതായ പരേസം പച്ചയേ ചോരേന്തി. തസ്മാ

നിരബ്ബുദോതി നിച്ഛോരോ, നിദ്ദുസ്സീലോതി വുത്തം ഹോതി. **നിരാദീനവോ**തി നിരുപദ്ദവോ നിരുപസഗ്ഗോ; ദുസ്സീലാദീനവരഹിതോയേവാതി വുത്തം ഹോതി. **അപഗതകാളകോ**തി കാളകാ വുച്ചന്തി ദുസ്സീലായേവ; തേ ഹി സുവണ്ണവണ്ണാപി സമാനാ കാളകധമ്മയോഗാ കാളകാത്വേവ വേദിതബ്ബാ. തേസം അഭാവാ അപഗതകാളകോ . അപഹതകാളകോതിപി പാഠോ. **സുദ്ധോ**തി അപഗതകാളകത്തായേവ സുദ്ധോ പരിയോദാതോ പഭസ്സരോ. **സാരേ പതിട്ഠിതോ**തി സാരോ വുച്ചന്തി സീല-സമാധി-പഞ്ഞാവിമുത്തി-വിമുത്തിഞാണദസ്സനഗുണാ, തസ്മിം സാരേ പതിട്ഠിതത്താ സാരേ പതിട്ഠിതോ.

ഏവം സാരേ പതിട്ഠിതഭാവം വത്വാ പുന സോ ചസ്സ സാരേ പതിട്ഠിതഭാവോ ഏവം വേദിതബ്ബോതി ദസ്സേന്തോ **ഇമേസഞ്ഹി സാരിപുത്താ**തി ആദിമാഹ. തത്രായം സങ്ഖേപവണ്ണനാ - യാനിമാനി വേരഞ്ജായം വസ്സാവാസം ഉപഗതാനി പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി, ഇമേസം യോ ഗുണവസേന പച്ഛിമകോ സബ്ബപരിത്തഗുണോ ഭിക്ഖു, സോ സോതാപന്നോ. **സോതാപന്നോ**തി സോതം ആപന്നോ; സോതോതി ച മഗ്ഗസ്സേതം അധിവചനം. സോതാപന്നോതി തേന സമന്നാഗതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ. യഥാഹ -

''സോതോ സോതോതി ഹിദം, സാരിപുത്ത, വുച്ചതി; കതമോ നു ഖോ, സാരിപുത്ത, സോതോതി? അയമേവ ഹി, ഭന്തേ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധീ''തി. ''സോതാപന്നോ സോതാപന്നോതി ഹിദം, സാരിപുത്ത, വുച്ചതി; കതമോ നു ഖോ, സാരിപുത്ത, സോതാപന്നോ''തി? ''യോ ഹി, ഭന്തേ, ഇമിനാ അരിയേന അട്ഠങ്ഗികേന മഗ്ഗേന സമന്നാഗതോ, അയം വുച്ചതി - സോതാപന്നോ. സോയമായസ്മാ ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ''തി (സം॰ നി॰ ൫.൧൦൦൧). ഇധ പന മഗ്ഗേന ഫലസ്സ നാമം ദിന്നം. തസ്മാ ഫലട്ഠോ ''സോതാപന്നോ''തി വേദിതബ്ബോ.

അവിനിപാതധമ്മോതി വിനിപാതേതീതി വിനിപാതോ; നാസ്സ വിനിപാതോ ധമ്മോതി അവിനിപാതധമ്മോ, ന അത്താനം അപായേസു വിനിപാതനസഭാവോതി വുത്തം ഹോതി. കസ്മാ? യേ ധമ്മാ അപായഗമനീയാ, തേസം പരിക്ഖയാ. വിനിപതനം വാ വിനിപാതോ, നാസ്സ വിനിപാതോ ധമ്മോതി അവിനിപാതധമ്മോ, അപായേസു വിനിപാതനസഭാവോ അസ്സ നത്ഥീതി വുത്തം ഹോതി. സമ്മത്തനിയാമേന മഗ്ഗേന നിയതത്താ **നിയതോ**. സമ്ബോധി പരം അയനം പരാ ഗതി അസ്സാതി **സമ്ബോധിപരായണോ**. ഉപരി മഗ്ഗത്തയം അവസ്സം സമ്പാപകോതി അത്ഥോ. കസ്മാ? പടിലദ്ധപഠമമഗ്ഗത്താതി.

വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനകഥാ നിട്ഠിതാ.

ബുദ്ധാചിണ്ണകഥാ

൨൨. ഏവം ധമ്മസേനാപതിം സഞ്ഞാപേത്വാ വേരഞ്ജായം തം വസ്സാവാസം വീതിനാമേത്വാ വുത്ഥവസ്സോ മഹാപവാരണായ പവാരേത്വാ **അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി. ആമന്തേസീ**തി ആലപി അഭാസി സമ്ബോധേസി. കിന്തി? **ആചിണ്ണം ഖോ പനേത**ന്തി ഏവമാദി. **ആചിണ്ണ**ന്തി ചരിതം വത്തം അനുധമ്മതാ. തം ഖോ പനേതം ആചിണ്ണം ദുവിധം ഹോതി - ബുദ്ധാചിണ്ണം, സാവകാചിണ്ണന്തി. കതമം ബുദ്ധാചിണ്ണം? ഇദം താവ ഏകം -

യേഹി നിമന്തിതാ വസ്സം വസന്തി, ന തേ അനപലോകേത്വാ അനാപുച്ഛിത്വാ ജനപദചാരികം പക്കമന്തി. സാവകാ പന അപലോകേത്വാ വാ അനപലോകേത്വാ വാ യഥാസുഖം പക്കമന്തി.

അപരമ്പി ബുദ്ധാചിണ്ണം - വുത്ഥവസ്സാ പവാരേത്വാ ജനസങ്ഗഹത്ഥായ ജനപദചാരികം പക്കമന്തിയേവ. ജനപദചാരികം ചരന്താ ച മഹാമണ്ഡലം മജ്ഝിമമണ്ഡലം അന്തിമമണ്ഡലന്തി ഇമേസം തിണ്ണം മണ്ഡലാനം അഞ്ഞതരസ്മിം മണ്ഡലേ ചരന്തി. തത്ഥ മഹാമണ്ഡലം നവയോജനസതികം, മജ്ഝിമമണ്ഡലം ഛയോജനസതികം, അന്തിമമണ്ഡലം തിയോജനസതികം. യദാ മഹാമണ്ഡലേ ചാരികം ചരിതുകാമാ ഹോന്തി, തദാ മഹാപവാരണായ പവാരേത്വാ പാടിപദദിവസേ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരാ നിക്ഖമിത്വാ ഗാമനിഗമാദീസു മഹാജനം ആമിസപടിഗ്ഗഹേന അനുഗ്ഗണ്ഹന്താ ധമ്മദാനേന ചസ്സ വിവട്ടുപനിസ്സിതം കുസലം വഡ്ഢേന്താ നവഹി മാസേഹി ജനപദചാരികം പരിയോസാപേന്തി. സചേ പന അന്തോവസ്സേ ഭിക്ഖൂനം സമഥവിപസ്സനാ തരുണാ ഹോന്തി, മഹാപവാരണായ അപ്പവാരേത്വാ പവാരണാസങ്ഗഹം ദത്വാ കത്തികപുണ്ണമായം പവാരേത്വാ മാഗസിരസ്സ പഠമദിവസേ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരാ നിക്ഖമിത്വാ വുത്തനയേനേവ മജ്ഝിമമണ്ഡലേ അട്ഠഹി മാസേഹി ചാരികം പരിയോസാപേന്തി. സചേ പന നേസം വുത്ഥവസ്സാനം അപരിപാകിന്ദ്രിയാ വേനേയ്യസത്താ ഹോന്തി, തേസം ഇന്ദ്രിയപരിപാകം ആഗമേന്താ മാഗസിരമാസമ്പി തത്ഥേവ വസിത്വാ ഫുസ്സമാസസ്സ പഠമദിവസേ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരാ നിക്ഖമിത്വാ വുത്തനയേനേവ അന്തിമമണ്ഡലേ സത്തഹി മാസേഹി ചാരികം പരിയോസാപേന്തി. തേസു ച മണ്ഡലേസു യത്ഥ കത്ഥചി വിചരന്താപി തേ തേ സത്തേ കിലേസേഹി വിയോജേന്താ സോതാപത്തിഫലാദീഹി പയോജേന്താ വേനേയ്യവസേനേവ നാനാവണ്ണാനി പുപ്ഫാനി ഓചിനന്താ വിയ ചരന്തി.

അപരമ്പി ബുദ്ധാനം ആചിണ്ണം - ദേവസികം പച്ചൂസസമയേ സന്തം സുഖം നിബ്ബാനാരമ്മണം കത്വാ ഫലസമാപത്തിസമാപജ്ജനം, ഫലസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ ദേവസികം മഹാകരുണാസമാപത്തിയാ സമാപജ്ജനം, തതോ വുട്ഠഹിത്വാ ദസസഹസ്സചക്കവാളേ ബോധനേയ്യസത്തസമവലോകനം.

അപരമ്പി ബുദ്ധാനം ആചിണ്ണം - ആഗന്തുകേഹി സദ്ധിം പഠമതരം പടിസന്ഥാരകരണം, അട്ഠുപ്പത്തിവസേന ധമ്മദേസനാ, ഓതിണ്ണേ ദോസേ സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനന്തി ഇദം ബുദ്ധാചിണ്ണം.

കതമം സാവകാചിണ്ണം? ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ദ്വിക്ഖത്തും സന്നിപാതോ പുരേ വസ്സൂപനായികായ ച കമ്മട്ഠാനഗ്ഗഹണത്ഥം, വുത്ഥവസ്സാനഞ്ച അധിഗതഗുണാരോചനത്ഥം ഉപരി കമ്മട്ഠാനഗ്ഗഹണത്ഥഞ്ച . ഇദം സാവകാചിണ്ണം. ഇധ പന ബുദ്ധാചിണ്ണം ദസ്സേന്തോ ആഹ - **"ആചിണ്ണം ഖോ പനേതം, ആനന്ദ, തഥാഗതാന"**ന്തി.

ആയാമാതി ആഗച്ഛ യാമ. **അപലോകേസ്സാമാ**തി ചാരികം ചരണത്ഥായ ആപുച്ഛിസ്സാമ. **ഏവ**ന്തി സമ്പടിച്ഛനത്ഥേ നിപാതോ. **ഭന്തേ**തി ഗാരവാധിവചനമേതം; സത്ഥുനോ പടിവചനദാനന്തിപി വട്ടതി. **ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസീ**തി ഭഗവതോ വചനം പടിഅസ്സോസി, അഭിമുഖോ ഹുത്വാ സുണി സമ്പടിച്ഛി. ഏവന്തി ഇമിനാ വചനേന പടിഗ്ഗഹേസീതി വുത്തം ഹോതി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ നിവാസേത്വാതി ഇധ പുബ്ബണ്ഹസമയന്തി വാ സായന്ഹസമയന്തി വാ ന വുത്തം. ഏവം സന്തേപി ഭഗവാ കതഭത്തകിച്ചോ മജ്ഝന്ഹികം വീതിനാമേത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം പച്ഛാസമണം കത്വാ നഗരദ്വാരതോ പട്ഠായ നഗരവീഥിയോ സുവണ്ണരസപിഞ്ജരാഹി രംസീഹി സമുജ്ജോതയമാനോ യേന വേരഞ്ജസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമി. ഘരദ്വാരേ ഠിതമത്തമേവ ചസ്സ ഭഗവന്തം ദിസ്വാ പരിജനോ ആരോചേസി. ബ്രാഹ്മണോ സതിം പടിലഭിത്വാ സംവേഗജാതോ സഹസാ വുട്ഠായ മഹാരഹം ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ ഭഗവന്തം പച്ചുഗ്ഗമ്മ "ഇതോ, ഭഗവാ, ഉപസങ്കമതൂ"തി ആഹ. ഭഗവാ ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. അഥ ഖോ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഉപനിസീദിതുകാമോ അത്തനാ ഠിതപദേസതോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി. ഇതോ പരം ഉത്താനത്ഥമേവ.

യം പന ബ്രാഹ്മണോ ആഹ - **"അപിച യോ ദേയ്യധമ്മോ, സോ ന ദിന്നോ"**തി. തത്രായമധിപ്പായോ - മയാ നിമന്തിതാനം വസ്സംവുത്ഥാനം തുമ്ഹാകം തേമാസം ദിവസേ ദിവസേ പാതോ യാഗുഖജ്ജകം, മജ്ഝന്ഹികേ ഖാദനീയഭോജനീയം, സായന്ഹേ അനേകവിധ പാനവികതി ഗന്ധപുപ്ഫാദീഹി പൂജാസക്കാരോതി ഏവമാദികോ യോ ദേയ്യധമ്മോ ദാതബ്ബോ അസ്സ, സോ ന ദിന്നോതി. **തഞ്ച ഖോ നോ അസന്ത**ന്തി ഏത്ഥ പന ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ വേദിതബ്ബോ. സോ ച ഖോ ദേയ്യധമ്മോ അമ്ഹാകം നോ അസന്തോതി അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ. അഥ വാ യം ദാനവത്ഥും മയം തുമ്ഹാകം ദദേയ്യാമ, തഞ്ച ഖോ നോ അസന്തന്തി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

നോപി അദാതുകമ്യതാതി അദാതുകാമതാപി നോ നത്ഥി, യഥാ പഹൂതവിത്തൂപകരണാനം മച്ഛരീനം. **തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ ബഹുകിച്ചാ ഘരാവാസാ**തി തത്രായം യോജനാ - യസ്മാ ബഹുകിച്ചാ ഘരാവാസാ, തസ്മാ ഏത്ഥ സന്തേപി ദേയ്യധമ്മേ ദാതുകമ്യതായ ച തം കുതോ ലബ്ഭാ കുതോ തം സക്കാ ലദ്ധും, യം മയം തുമ്ഹാകം ദേയ്യധമ്മം ദദേയ്യാമാതി ഘരാവാസം ഗരഹന്തോ ആഹ. സോ കിര മാരേന ആവട്ടിതഭാവം ന ജാനാതി, "ഘരാവാസപലിബോധേന മേ സതിസമ്മോസോ ജാതോ"തി മഞ്ഞി, തസ്മാ ഏവമാഹ. അപിച - **തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ**തി ഇമസ്മിം തേമാസബ്ഭന്തരേ യമഹം തുമ്ഹാകം ദദേയ്യം, തം കുതോ ലബ്ഭാ? ബഹുകിച്ചാ ഹി ഘരാവാസാതി ഏവമേത്ഥ യോജനാ വേദിതബ്ബാ.

അഥ ബ്രാഹ്മണോ "യംനൂനാഹം യം മേ തീഹി മാസേഹി ദാതബ്ബം സിയാ, തം സബ്ബം ഏകദിവസേനേവ ദദേയ്യ"ന്തി ചിന്തേത്വാ **അധിവാസേതു മേ ഭവം ഗോതമോ**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സ്വാതനായാ**തി യം മേ തുമ്ഹേസു സക്കാരം കരോതോ സ്വേ ഭവിസ്സതി പുഞ്ഞഞ്ചേവ പീതിപാമോജ്ജഞ്ച, തദത്ഥായ. അഥ തഥാഗതോ "സചേ അഹം നാധിവാസേയ്യം, 'അയം തേമാസം കിഞ്ചി അലദ്ധാ കുപിതോ മഞ്ഞേ, തേന മേ യാചിയമാനോ ഏകഭത്തമ്പി ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, നത്ഥി ഇമസ്മിം അധിവാസനഖന്തി, അസബ്ബഞ്ഞൂ അയ'ന്തി ഏവം ബ്രാഹ്മണോ ച വേരഞ്ജാവാസിനോ ച ഗരഹിത്വാ ബഹും അപുഞ്ഞം പസവേയ്യും, തം തേസം മാ അഹോസീ"തി തേസം അനുകമ്പായ **അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന**.

അധിവാസേത്വാ ച അഥ ഖോ ഭഗവാ വേരഞ്ജം ബ്രാഹ്മണം "അലം ഘരാവാസപലിബോധചിന്തായാ"തി സഞ്ഞാപേത്വാ തങ്ഖണാനുരൂപായ

ധമ്മിയാ കഥായ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികം അത്ഥം സന്ദസ്സേത്വാ കുസലേ ധമ്മേ സമാദപേത്വാ ഗണ്ഹാപേത്വാ തത്ഥ ച നം സമുത്തേജേത്വാ സഉസ്സാഹം കത്വാ തായ സഉസ്സാഹതായ അഞ്ഞേഹി ച വിജ്ജമാനഗുണേഹി സമ്പഹംസേത്വാ ധമ്മരതനവസ്സം വസ്സേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. പക്കന്തേ ച പന ഭഗവതി വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ പുത്തദാരം ആമന്തേസി - ''മയം, ഭണേ, ഭഗവന്തം തേമാസം നിമന്തേത്വാ ഏകദിവസം ഏകഭത്തമ്പി നാദമ്ഹ. ഹന്ദ, ദാനി തഥാ ദാനം പടിയാദേഥ യഥാ തേമാസികോപി ദേയ്യധമ്മോ സ്വേ ഏകദിവസേനേവ ദാതും സക്കാ ഹോതീ''തി. തതോ പണീതം ദാനം പടിയാദാപേത്വാ യം ദിവസം ഭഗവാ നിമന്തിതോ, തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന ആസനട്ഠാനം അലങ്കാരാപേത്വാ മഹാരഹാനി ആസനാനി പഞ്ഞപേത്വാ ഗന്ധധൂമവാസകുസുമവിചിത്രം മഹാപൂജം സജ്ജേത്വാ ഭഗവതോ കാലം ആരോചാപേസി. തേന വുത്തം - **''അഥ ഖോ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന...പേ॰... നിട്ഠിതം ഭത്ത''**ന്തി.

൨൩. ഭഗവാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ തത്ഥ അഗമാസി. തേന വുത്തം - **''അഥ ഖോ ഭഗവാ...പേ॰... നിസീദി സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേനാ''**തി. **അഥ ഖോ വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘ**ന്തി **ബുദ്ധപ്പമുഖ**ന്തി ബുദ്ധപരിണായകം; ബുദ്ധം സങ്ഘത്ഥേരം കത്വാ നിസിന്നന്തി വുത്തം ഹോതി. **പണീതേനാ**തി ഉത്തമേന. **സഹത്ഥാ**തി സഹത്ഥേന. **സന്തപ്പേത്വാ**തി സുട്ഠു തപ്പേത്വാ, പരിപുണ്ണം സുഹിതം യാവദത്ഥം കത്വാ. **സമ്പവാരേത്വാ**തി സുട്ഠു പവാരേത്വാ 'അല'ന്തി ഹത്ഥസഞ്ഞായ മുഖസഞ്ഞായ വചീഭേദേന ച പടിക്ഖിപാപേത്വാ. **ഭുത്താവി**ന്തി ഭുത്തവന്തം. **ഓനീതപത്തപാണി**ന്തി പത്തതോ ഓനീതപാണിം; അപനീതഹത്ഥന്തി വുത്തം ഹോതി. **തിചീവരേന അച്ഛാദേസീ**തി തിചീവരം ഭഗവതോ അദാസി. ഇദം പന വോഹാരവചനമത്തം ഹോതി ''തിചീവരേന അച്ഛാദേസീ''തി, തസ്മിഞ്ച തിചീവരേ ഏകമേകോ സാടകോ സഹസ്സം അഗ്ഘതി. ഇതി ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവതോ തിസഹസ്സഗ്ഘനകം തിചീവരമദാസി ഉത്തമം കാസികവത്ഥസദിസം. **ഏകമേകഞ്ച ഭിക്ഖും ഏകമേകേന ദുസ്സയുഗേനാ**തി ഏകമേകേന ദുസ്സയുഗളേന. തത്ര ഏകസാടകോ പഞ്ചസതാനി അഗ്ഘതി. ഏവം പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം പഞ്ചസതസഹസ്സഗ്ഘനകാനി ദുസ്സാനി അദാസി. ബ്രാഹ്മണോ ഏത്തകമ്പി ദത്വാ അതുട്ഠോ പുന സത്തട്ഠസഹസ്സഗ്ഘനകേ അനേകരത്തകമ്ബലേ ച പട്ടുണ്ണപത്തപടേ ച ഫാലേത്വാ ഫാലേത്വാ ആയോഗഅംസബദ്ധകകായബന്ധനപരിസ്സാവനാദീനം അത്ഥായ അദാസി. സതപാകസഹസ്സപാകാനഞ്ച ഭേസജ്ജതേലാനം തുമ്ബാനി പൂരേത്വാ ഏകമേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ അബ്ഭഞ്ജനത്ഥായ സഹസ്സഗ്ഘനകം തേലമദാസി. കിം ബഹുനാ, ചതൂസു പച്ചയേസു ന കോചി പരിക്ഖാരോ സമണപരിഭോഗോ അദിന്നോ നാമ അഹോസി. പാളിയം പന ചീവരമത്തമേവ വുത്തം.

ഏവം മഹായാഗം യജിത്വാ സപുത്തദാരം വന്ദിത്വാ നിസിന്നം അഥ ഖോ ഭഗവാ വേരഞ്ജം ബ്രാഹ്മണം തേമാസം മാരാവട്ടനേന ധമ്മസവനാമതരസപരിഭോഗപരിഹീനം ഏകദിവസേനേവ ധമ്മാമതവസ്സം വസ്സേത്വാ പുരിപുണ്ണസങ്കപ്പം കുരുമാനോ **ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ...പേ॰... ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി**. ബ്രാഹ്മണോപി സപുത്തദാരോ ഭഗവന്തഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച വന്ദിത്വാ ''പുനപി, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം അനുഗ്ഗഹം

കരേയ്യാഥാ''തി ഏവമാദീനി വദന്തോ അനുബന്ധിത്വാ അസ്സൂനി പവത്തയമാനോ നിവത്തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാതി യഥാജ്ഝാസയം യഥാരുചിതം വാസം വസിത്വാ വേരഞ്ജായ നിക്ഖമിത്വാ മഹാമണ്ഡലേ ചാരികായ ചരണകാലേ ഗന്തബ്ബം ബുദ്ധവീഥി പഹായ ദുബ്ഭിക്ഖദോസേന കിലന്തം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഉജുനാവ മഗ്ഗേന ഗഹേത്വാ ഗന്തുകാമോ സോരേയ്യാദീനി അനുപഗമ്മ പയാഗപതിട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ഗങ്ഗം നദിം ഉത്തരിത്വാ യേന ബാരാണസീ തദവസരി. തേന അവസരി തദവസരി. തത്രാപി യഥാജ്ഝാസയം വിഹരിത്വാ വേസാലിം അഗമാസി. തേന വുത്തം - **"അനുപഗമ്മ സോരേയ്യം...പേ॰... വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായ"**ന്തി.

ബുദ്ധാചിണ്ണകഥാ നിട്ഠിതാ.

സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

വേരഞ്ജകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തത്രിദം സമന്തപാസാദികായ സമന്തപാസാദികത്തസ്മിം -

ആചരിയപരമ്പരതോ, നിദാനവത്ഥുപ്പഭേദദീപനതോ;
പരസമയവിവജ്ജനതോ, സകസമയവിസുദ്ധിതോ ചേവ.

ബ്യഞ്ജനപരിസോധനതോ, പദത്ഥതോ പാളിയോജനക്കമതോ;
സിക്ഖാപദനിച്ഛയതോ, വിഭങ്ഗനയഭേദദസ്സനതോ.

സമ്പസ്സതം ന ദിസ്സതി, കിഞ്ചി അപാസാദികം യതോ എത്ഥ;
വിഞ്ഞൂനമയം തസ്മാ, സമന്തപാസാദികാത്വേവ.

സംവണ്ണനാ പവത്താ, വിനയസ്സ വിനേയ്യദമനകുസലേന;
വുത്തസ്സ ലോകനാഥേന, ലോകമനുകമ്പമാനേനാതി.

വേരഞ്ജകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

૧. പാരാജികകണ്ഡം

൧. പഠമപാരാജികം

സുദിന്നഭാണവാരവണ്ണനാ

ൻ൪. ഇതോ പരം **തേന ഖോ പന സമയേന വേസാലിയാ അവിദൂരേ**തിആദി യേഭുയ്യേന ഉത്താനത്ഥം. തസ്മാ അനുപദവണ്ണനം പഹായ യത്ഥ യത്ഥ വത്തബ്ബം അത്ഥി, തം തദേവ വണ്ണയിസ്സാമ. **കലന്ദഗാമോ**തി കലന്ദകാ വുച്ചന്തി കാളകാ, തേസം വസേന ലദ്ധനാമോ ഗാമോ. **കലന്ദപുത്തോ**തി ഗാമവസേന ലദ്ധനാമസ്സ രാജസമ്മതസ്സ ചത്താലീസകോടിവിഭവസ്സ കലന്ദസേട്ഠിനോ പുത്തോ. യസ്മാ പന തസ്മിം ഗാമേ അഞ്ഞേപി കലന്ദനാമകാ മനുസ്സാ അത്ഥി, തസ്മാ കലന്ദപുത്തോതി വത്വാ പുന സേട്ഠിപുത്തോതി വുത്തം. **സമ്ബഹുലേഹീ**തി ബഹുകേഹി. **സഹായകേഹീ**തി സുഖദുക്ഖാനി സഹ ആയന്തി ഉപഗച്ഛന്തീതി സഹായാ, സഹായാ ഏവ സഹായകാ, തേഹി സഹായകേഹി. **സദ്ധി**ന്തി ഏകതോ. **കേനചിദേവ കരണീയേനാ**തി കേനചിദേവ ഭണ്ഡപ്പയോജനഉദ്ധാരസാരണാദിനാ കിച്ചേന; കത്തികനക്ഖത്തകീളാകിച്ചേനാതിപി വദന്തി. ഭഗവാ ഹി കത്തികജുണ്ഹപക്ഖേ വേസാലിം സമ്പാപുണി. കത്തികനക്ഖത്തകീളാ ചേത്ഥ ഉളാരാ ഹോതി. തദത്ഥം ഗതോതി വേദിതബ്ബോ.

അദ്ദസ ഖോതി കഥം അദ്ദസ? സോ കിര നഗരതോ ഭുത്തപാതരാസം സുദ്ധുത്തരാസങ്ഗം മാലാഗന്ധവിലേപനഹത്ഥം ബുദ്ധദസ്സനത്ഥം ധമ്മസവനത്ഥഞ്ച നിക്ഖമന്തം മഹാജനം ദിസ്വാ ''ക്വ ഗച്ഛഥാ''തി പുച്ഛി. ''ബുദ്ധദസ്സനത്ഥം ധമ്മസവനത്ഥഞ്ചാ''തി. തേന ഹി ''അഹമ്പി ഗച്ഛാമീ''തി ഗന്ത്വാ ചതുബ്ബിധായ പരിസായ പരിവുതം ബ്രഹ്മസ്സരേന ധമ്മം ദേസേന്തം ഭഗവന്തം അദ്ദസ. തേന വുത്തം - **''അദ്ദസ ഖോ…പേ॰… ദേസേന്ത''**ന്തി. **ദിസ്വാനസ്സാ**തി ദിസ്വാന അസ്സ. **ഏതദഹോസീ**തി പുബ്ബേ കതപുഞ്ഞതായ ചോദിയമാനസ്സ ഭബ്ബകുലപുത്തസ്സ ഏതം അഹോസി. കിം അഹോസി? യംനൂനാഹമ്പി ധമ്മം **സുണേയ്യ**ന്തി . തത്ഥ **യന്നൂനാ**തി പരിവിതക്കദസ്സനമേതം. ഏവം കിരസ്സ പരിവിതക്കോ ഉപ്പന്നോ ''യമയം പരിസാ ഏകഗ്ഗചിത്താ ധമ്മം സുണാതി, അഹോ വതാഹമ്പി തം സുണേയ്യ''ന്തി.

അഥ ഖോ സുദിന്നോ കലന്ദപുത്തോ യേന സാ പരിസാതി ഇധ കസ്മാ ''യേന ഭഗവാ''തി അവത്വാ ''യേന സാ പരിസാ''തി വുത്തന്തി ചേ. ഭഗവന്തഞ്ഹി പരിവാരേത്വാ ഉളാരുളാരജനാ മഹതീ പരിസാ നിസിന്നാ, തത്ര ന സക്കാ ഇമിനാ പച്ഛാ ആഗതേന ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ നിസീദിതും. പരിസായ പന ഏകസ്മിം പദേസേ സക്കാതി സോ തം പരിസംയേവ ഉപസങ്കമന്തോ. തേന വുത്തം - ''അഥ ഖോ സുദിന്നോ കലന്ദപുത്തോ യേന സാ പരിസാ''തി. **ഏകമന്തം നിസിന്നസ്സ ഖോ സുദിന്നസ്സ കലന്ദപുത്തസ്സ ഏതദഹോസീ**തി ന നിസിന്നമത്തസ്സേവ അഹോസി, അഥ ഖോ ഭഗവതോ സിത്ഥയൂപസംഹിതം ഥോകം ധമ്മകഥം സുത്വാ; തം പനസ്സ യസ്മാ ഏകമന്തം നിസിന്നസ്സേവ അഹോസി. തേന വുത്തം - ''ഏകമന്തം നിസിന്നസ്സ ഖോ സുദിന്നസ്സ കലന്ദപുത്തസ്സ ഏതദഹോസീ''തി. കിം അഹോസീതി? **യഥാ യഥാ ഖോ**തിആദി.

തത്രായം സങ്ഖേപകഥാ - അഹം ഖോ യേന യേന ആകാരേന ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമി, തേന തേന മേ ഉപപരിക്ഖതോ ഏവം ഹോതി യദേതം സിത്ഥയബ്രഹ്മചരിയം ഏകമ്പി ദിവസം അഖണ്ഡം കത്വാ ചരിമകചിത്തം പാപേതബ്ബതായ ഏകന്തപരിപുണ്ണം ചരിതബ്ബം, ഏകദിവസമ്പി ച കിലേസമലേന അമലീനം കത്വാ ചരിമകചിത്തം പാപേതബ്ബതായ ഏകന്തപരിസുദ്ധം. സങ്ഖലിഖിതം ലിഖിതസങ്ഖസദിസം ധോതസങ്ഖസപ്പടിഭാഗം ചരിതബ്ബം. ഇദം ന സുകരം അഗാരം അജ്ഝാവസതാ അഗാരമജ്ഝേ വസന്തേന ഏകന്തപരിപുണ്ണം...പേ॰... ചരിതും. യംനൂനാഹം കേസേ ച മസ്സുഞ്ച ഓഹാരേത്വാ കസായരസപീതതായ കാസായാനി ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്താനം അനുച്ഛവികാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ പരിദഹിത്വാ അഗാരസ്മാ നിക്ഖമിത്വാ അനഗാരിയം പബ്ബജേയ്യന്തി. ഏത്ഥ ച യസ്മാ അഗാരസ്സ ഹിതം കസിവാണിജ്ജാദികമ്മം അഗാരിയന്തി വുച്ചതി, തഞ്ച പബ്ബജ്ജായ നത്ഥി; തസ്മാ പബ്ബജ്ജാ "അനഗാരിയാ"തി ഞാതബ്ബാ. തം അനഗാരിയം പബ്ബജ്ജം. **പബ്ബജേയ്യ**ന്തി പരിബ്ബജേയ്യം.

൨൭. **അചിരവുട്ഠിതായ പരിസായ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമീ**തി സുദിന്നോ അവുട്ഠിതായ പരിസായ ന ഭഗവന്തം പബ്ബജ്ജം യാചി. കസ്മാ? തത്രസ്സ ബഹൂ ഞാതിസാലോഹിതാ മിത്താമച്ചാ സന്തി, തേ "'ത്വം മാതാപിതൂനം ഏകപുത്തകോ, ന ലബ്ഭാ തയാ പബ്ബജിതു'ന്തി ബാഹായമ്പി ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢേയ്യും, തതോ പബ്ബജ്ജായ അന്തരായോ ഭവിസ്സതീ"തി സഹേവ പരിസായ ഉട്ഠഹിത്വാ ഥോകം ഗന്ത്വാ പുന കേനചി സരീരകിച്ചലേസേന നിവത്തിത്വാ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമ്മ പബ്ബജ്ജം യാചി. തേന വുത്തം - **"അഥ ഖോ സുദിന്നോ കലന്ദപുത്തോ അചിരവുട്ഠിതായ പരിസായ...പേ॰... പബ്ബാജേതു മം ഭഗവാ"**തി.

ഭഗവാ പന യസ്മാ രാഹുലകുമാരസ്സ പബ്ബജിതതോ പഭുതി മാതാപിതൂഹി അനനുഞ്ഞാതം പുത്തം ന പബ്ബാജേതി, തസ്മാ നം പുച്ഛി - **"അനുഞ്ഞാതോസി പന ത്വം സുദിന്ന മാതാപിതൂഹി...പേ॰... പബ്ബജ്ജായാ"**തി.

൨൮. ഇതോ പരം പാഠാനുസാരേനേവ ഗന്ത്വാ **തം കരണീയം തീരേത്വാ**തി ഏത്ഥ ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ - ധുരനിക്ഖേപേനേവ തം കരണീയം നിട്ഠാപേത്വാതി; ന ഹി പബ്ബജ്ജായ തിബ്ബച്ഛന്ദസ്സ ഭണ്ഡപ്പയോജനഉദ്ധാരസാരണാദീസു വാ നക്ഖത്തകീളായം വാ ചിത്തം നമതി. **അമ്മ താതാ**തി ഏത്ഥ പന **അമ്മാ**തി മാതരം ആലപതി; **താതാ**തി പിതരം. **ത്വം ഖോസീ**തി ത്വം ഖോ അസി. **ഏകപുത്തകോ**തി ഏകോവ പുത്തകോ; അഞ്ഞോ തേ ജേട്ഠോ വാ കനിട്ഠോ വാ നത്ഥി. ഏത്ഥ ച "ഏകപുത്തോ"തി വത്തബ്ബേ അനുകമ്പാവസേന "ഏകപുത്തകോ"തി വുത്തം. **പിയോ**തി പീതിജനനകോ. **മനാപോ**തി മനവഡ്ഢനകോ. **സുഖേധിതോ**തി സുഖേന ഏധിതോ; സുഖസംവഡ്ഢിതോതി അത്ഥോ. **സുഖപരിഹതോ**തി സുഖേന പരിഹതോ; ജാതകാലതോ പഭുതി ധാതീഹി അങ്കതോ അങ്കം ഹരിത്വാ ധാരിയമാനോ അസ്സകരഥകാദീഹി ബാലകീളനകേഹി കീളമാനോ സാദുരസഭോജനം ഭോജിയമാനോ സുഖേന പരിഹതോ.

ന ത്വം, താത സുദിന്ന, കിഞ്ചി ദുക്ഖസ്സ ജാനാസീതി ത്വം താത സുദിന്ന കിഞ്ചി അപ്പമത്തകമ്പി കലഭാഗം ദുക്ഖസ്സ ന ജാനാസി; അഥ വാ കിഞ്ചി ദുക്ഖേന നാനുഭോസീതി അത്ഥോ. കരണത്ഥേ സാമിവചനം, അനുഭവനത്ഥേ ച ജാനനാ;

അഥ വാ കിഞ്ചി ദുക്ഖം നസ്സരസീതി അത്ഥോ. ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം, സരണത്ഥേ ച ജാനനാ. വികപ്പദ്വയേപി പുരിമപദസ്സ ഉത്തരപദേന സമാനവിഭത്തിലോപോ ദട്ഠബ്ബോ. തം സബ്ബം സദ്ദസത്ഥാനുസാരേന ഞാതബ്ബം. **മരണേനപി മയം തേ അകാമകാ വിനാ ഭവിസ്സാമാ**തി സചേപി തവ അമ്ഹേസു ജീവമാനേസു മരണം ഭവേയ്യ, തേന തേ മരണേനപി മയം അകാമകാ അനിച്ഛകാ ന അത്തനോ രുചിയാ, വിനാ ഭവിസ്സാമ; തയാ വിയോഗം വാ പാപുണിസ്സാമാതി അത്ഥോ. **കിം പന മയം ത**ന്തി ഏവം സന്തേ കിം പന കിം നാമ തം കാരണം യേന മയം തം ജീവന്തം അനുജാനിസ്സാമ; അഥ വാ കിം പന മയം തന്തി കേന പന കാരണേന മയം തം ജീവന്തം അനുജാനിസ്സാമാതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

൨൭. **തഥേവാ**തി യഥാ നം ഠിതം മാതാപിതരോ നാനുജാനിംസു, തഥേവ ഠാനേ. **അനന്തരഹിതായാ**തി കേനചി അത്ഥരണേന അനത്ഥതായ.

൨൮. **പരിചാരേഹീ**തി ഗന്ധബ്ബനടനാടകാദീനി പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ തത്ഥ സഹായകേഹി സദ്ധിം യഥാസുഖം ഇന്ദ്രിയാനി ചാരേഹി സഞ്ചാരേഹി; ഇതോ ചിതോ ച ഉപനേഹീതി വുത്തം ഹോതി. അഥ വാ പരിചാരേഹീതി ഗന്ധബ്ബനടനാടകാദീനി പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ തത്ഥ സഹായകേഹി സദ്ധിം ലള, ഉപലള, രമ, കീളസ്സൂതിപി വുത്തം ഹോതി. **കാമേ പരിഭുഞ്ജന്തോ**തി അത്തനോ പുത്തദാരേഹി സദ്ധിം ഭോഗേ ഭുഞ്ജന്തോ. **പുഞ്ഞാനി കരോന്തോ**തി ബുദ്ധഞ്ച ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച ആരബ്ഭ ദാനപ്പദാനാദീനി സുഗതിമഗ്ഗസോധകാനി കുസലകമ്മാനി കരോന്തോ. **തുണ്ഹീ അഹോസീ**തി കഥാനുപ്പബന്ധവിച്ഛേദനത്ഥം നിരാലാപസല്ലാപോ അഹോസി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ തിക്ഖത്തും വത്വാ പടിവചനമ്പി അലഭമാനാ സഹായകേ പക്കോസാപേത്വാ ''ഏസ വോ സഹായകോ പബ്ബജിതുകാമോ, നിവാരേഥ ന''ന്തി ആഹംസു. തേപി തം ഉപസങ്കമിത്വാ തിക്ഖത്തും അവോചും, തേസമ്പി തുണ്ഹീ അഹോസി. തേന വുത്തം - **''അഥ ഖോ സുദിന്നസ്സ കലന്ദപുത്തസ്സ സഹായകാ...പേ॰... തുണ്ഹീ അഹോസീ''**തി.

൨൯. അഥസ്സ സഹായകാനം ഏതദഹോസി - ''സചേ അയം പബ്ബജ്ജം അലഭമാനോ മരിസ്സതി ന കോചി ഗുണോ ഭവിസ്സതി. പബ്ബജിതം പന നം മാതാപിതരോപി കാലേന കാലം പസ്സിസ്സന്തി. മയമ്പി പസ്സിസ്സാമ. പബ്ബജ്ജാപി ച നാമേസാ ഭാരിയാ, ദിവസേ ദിവസേ മത്തികാപത്തം ഗഹേത്വാ പിണ്ഡായ ചരിതബ്ബം. ഏകസേയ്യം ഏകഭത്തം ബ്രഹ്മചരിയം അതിദുക്കരം. അയഞ്ച സുഖുമാലോ നാഗരികജാതിയോ, സോ തം ചരിതും അസക്കോന്തോ പുന ഇധേവ ആഗമിസ്സതി. ഹന്ദസ്സ മാതാപിതരോ അനുജാനാപേസ്സാമാ''തി. തേ തഥാ അകംസു. മാതാപിതരോപി നം അനുജാനിംസു. തേന വുത്തം - **''അഥ ഖോ സുദിന്നസ്സ കലന്ദപുത്തസ്സ സഹായകാ യേന സുദിന്നസ്സ കലന്ദപുത്തസ്സ മാതാപിതരോ...പേ॰... അനുഞ്ഞാതോസി മാതാപിതൂഹി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജ്ജായാ''**തി.

൩൦. **ഹട്ഠോ**തി തുട്ഠോ. **ഉദഗ്ഗോ**തി പീതിവസേന അബ്ഭുന്നതകായചിത്തോ. **കതിപാഹ**ന്തി കതിപയാനി ദിവസാനി. **ബലം ഗാഹേത്വാ**തി സപ്പായഭോജനാനി ഭുഞ്ജന്തോ, ഉച്ഛാദനന്ഹാപനാദീഹി ച കായം പരിഹരന്തോ, കായബലം ജനേത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ അസ്സുമുഖം ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ **യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... പബ്ബാജേതു മം ഭന്തേ ഭഗവാ**തി. ഭഗവാ സമീപേ ഠിതം

അഞ്ഞതരം പിണ്ഡചാരികം ഭിക്ഖും ആമന്തേസി - **“തേന ഹി ഭിക്ഖു സുദിന്നം പബ്ബാജേഹി ചേവ ഉപസമ്പാദേഹി ചാ”**തി. “സാധു, ഭന്തേ”തി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ പടിസ്സുണിത്വാ സുദിന്നം കലന്ദപുത്തം ജിനദത്തിയം സദ്ധിവിഹാരികം ലദ്ധാ പബ്ബാജേസി ചേവ ഉപസമ്പാദേസി ച. തേന വുത്തം - **“അലത്ഥ ഖോ സുദിന്നോ കലന്ദപുത്തോ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥ ഉപസമ്പദ”**ന്തി.

ഏത്ഥ പന ഠത്വാ സബ്ബഅട്ഠകഥാസു പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച കഥിതാ. മയം പന യഥാഠിതപാളിവസേനേവ **ഖന്ധകേ** കഥയിസ്സാമ. ന കേവലഞ്ചേതം, അഞ്ഞമ്പി യം ഖന്ധകേ വാ പരിവാരേ വാ കഥേതബ്ബം അട്ഠകഥാചരിയേഹി **വിഭങ്ഗേ**കഥിതം, തം സബ്ബം തത്ഥ തത്ഥേവ കഥയിസ്സാമ. ഏവഞ്ഹി കഥിയമാനേ പാളിക്കമേനേവ വണ്ണനാ കതാ ഹോതി. തതോ തേന തേന വിനിച്ഛയേന അത്ഥികാനം പാളിക്കമേനേവ ഇമം വിനയസംവണ്ണനം ഓലോകേത്വാ സോ സോ വിനിച്ഛയോ സുവിഞ്ഞേയ്യോ ഭവിസ്സതീതി.

അചിരൂപസമ്പന്നോതി അചിരം ഉപസമ്പന്നോ ഹുത്വാ; ഉപസമ്പദതോ നചിരകാലേയേവാതി വുത്തം ഹോതി. **ഏവരൂപേ**തി ഏവംവിധേ ഏവംജാതികേ. **ധുതഗുണേ**തി കിലേസനിദ്ധുനനകേ ഗുണേ. **സമാദായ വത്തതീ**തി സമാദിയിത്വാ ഗണ്ഹിത്വാ വത്തതി ചരതി വിഹരതി. **ആരഞ്ഞികോ ഹോതീ**തി ഗാമന്തസേനാസനം പടിക്ഖിപിത്വാ ആരഞ്ഞികധുതങ്ഗവസേന അരഞ്ഞവാസികോ ഹോതി. **പിണ്ഡപാതികോ**തി അതിരേകലാഭപടിക്ഖേപേന ചുദ്ദസ ഭത്താനി പടിക്ഖിപിത്വാ പിണ്ഡപാതികധുതങ്ഗവസേന പിണ്ഡപാതികോ ഹോതി. **പംസുകൂലികോ**തി ഗഹപതിചീവരം പടിക്ഖിപിത്വാ പംസുകൂലികധുതങ്ഗവസേന പംസുകൂലികോ ഹോതി. **സപദാനചാരികോ**തി ലോലുപ്പചാരം പടിക്ഖിപിത്വാ സപദാനചാരികധുതങ്ഗവസേന സപദാനചാരികോ ഹോതി; ഘരപടിപാടിയാ ഭിക്ഖായ പവിസതി. **വജ്ജിഗാമ**ന്തി വജ്ജീനം ഗാമം വജ്ജീസു വാ ഗാമം.

അഡ്ഢാ മഹദ്ധനാതിആദീസു ഉപഭോഗപരിഭോഗൂപകരണമഹന്തതായ **അഡ്ഢാ;** യേ ഹി തേസം ഉപഭോഗാ യാനി ച ഉപഭോഗൂപകരണാനി, താനി മഹന്താനി ബഹുലാനി സാരകാനീതി വുത്തം ഹോതി. നിധേത്വാ ഠപിതധനമഹന്തതായ **മഹദ്ധനാ. മഹാഭോഗാ**തി ദിവസപരിബ്ബയസങ്ഖാതഭോഗമഹന്തതായ മഹാഭോഗാ. അഞ്ഞേഹി ഉപഭോഗേഹി ജാതരൂപരജതസ്സേവ പഹൂതതായ **പഹൂതജാതരൂപരജതാ**. അലങ്കാരഭൂതസ്സ വിത്തൂപകരണസ്സ പീതിപാമോജ്ജകരണസ്സ പഹൂതതായ **പഹൂതവിത്തൂപകരണാ**. വോഹാരവസേന പരിവത്തേന്തസ്സ ധനധഞ്ഞസ്സ പഹൂതതായ **പഹൂതധനധഞ്ഞാ**തി വേദിതബ്ബാ.

സേനാസനം സംസാമേത്വാതി സേനാസനം പടിസാമേത്വാ; യഥാ ന വിനസ്സതി തഥാ നം സുട്ഠു ഠപേത്വാതി അത്ഥോ. **സട്ഠിമത്തേ ഥാലിപാകേ**തി ഗണനപരിച്ഛേദതോ സട്ഠിഥാലിപാകേ. ഏകമേകോ ചേത്ഥ ഥാലിപാകോ ദസന്നം ഭിക്ഖൂനം ഭത്തം ഗണ്ഹാതി. തം സബ്ബമ്പി ഛന്നം ഭിക്ഖുസതാനം ഭത്തം ഹോതി. **ഭത്താഭിഹാരം അഭിഹരിംസൂ**തി ഏത്ഥ അഭിഹരീയതീതി **അഭിഹാരോ**. കിം അഭിഹരീയതി? **ഭത്തം**. ഭത്തമേവ അഭിഹാരോ **ഭത്താഭിഹാരോ,** തം ഭത്താഭിഹാരം. **അഭിഹരിംസൂ**തി അഭിമുഖാ ഹരിംസു. തസ്സ സന്തികം ഗഹേത്വാ ആഗമംസൂതി അത്ഥോ. ഏതസ്സ കിം പമാണന്തി?

സട്ഠി ഥാലിപാകാ. തേന വുത്തം - **“സട്ഠിമത്തേ ഥാലിപാകേ ഭത്താഭിഹാരം അഭിഹരിംസൂ”**തി. **ഭിക്ഖൂനം വിസ്സജ്ജേത്വാ**തി സയം ഉക്കട്ഠപിണ്ഡപാതികത്താ സപദാനചാരം ചരിതുകാമോ ഭിക്ഖൂനം പരിഭോഗത്ഥായ പരിച്ചജിത്വാ ദത്വാ. അയം ഹി ആയസ്മാ “ഭിക്ഖൂ ച ലാഭം ലച്ഛന്തി അഹഞ്ച പിണ്ഡകേന ന കിലമിസ്സാമീ”തി ഏതദത്ഥമേവ ആഗതോ. തസ്മാ അത്തനോ ആഗമനാനുരൂപം കരോന്തോ ഭിക്ഖൂനം വിസ്സജ്ജേത്വാ സയം പിണ്ഡായ പാവിസി.

൩൭. **ഞാതിദാസീ**തി ഞാതകാനം ദാസീ. **ആഭിദോസിക**ന്തി പാരിവാസികം ഏകരത്താതിക്കന്തം പൂതിഭൂതം. തത്രായം പദത്ഥോ - പൂതിഭാവദോസേന അഭിഭൂതോതി അഭിദോസോ, അഭിദോസോവ ആഭിദോസികോ, ഏകരത്താതിക്കന്തസ്സ വാ നാമസഞ്ഞാ ഏസാ, യദിദം ആഭിദോസികോതി, തം ആഭിദോസികം. **കുമ്മാസ**ന്തി യവകുമ്മാസം. **ഛഡ്ഡേതുകാമാ ഹോതീ**തി യസ്മാ അന്തമസോ ദാസകമ്മകരാനമ്പി ഗോരൂപാനമ്പി അപരിഭോഗാരഹോ, തസ്മാ തം കചവരം വിയ ബഹി ഛഡ്ഡേതുകാമാ ഹോതി. **സചേത**ന്തി സചേ ഏതം. **ഭഗിനീ**തി അരിയവോഹാരേന ഞാതിദാസിം ആലപതി. **ഛഡ്ഡനീയധമ്മ**ന്തി ഛഡ്ഡേതബ്ബസഭാവം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “ഭഗിനി, ഏതം സചേ ബഹി ഛഡ്ഡനീയധമ്മം നിസ്സട്ഠപരിഗ്ഗഹം, തം ഇധ മേ പത്തേ ആകിരാ”തി.

കിം പന ഏവം വത്തും ലബ്ഭതി, വിഞ്ഞത്തി വാ പയുത്തവാചാ വാ ന ഹോതീതി? ന ഹോതി. കസ്മാ? നിസ്സട്ഠപരിഗ്ഗഹത്താ. യഞ്ഹി ഛഡ്ഡനീയധമ്മം നിസ്സട്ഠപരിഗ്ഗഹം, യത്ഥ സാമികാ അനാലയാ ഹോന്തി, തം സബ്ബം “ദേഥ ആഹരഥ ഇധ ആകിരഥാ”തി വത്തും വട്ടതി. തഥാ ഹി അഗ്ഗഅരിയവംസികോ ആയസ്മാ രട്ഠപാലോപി “ഛഡ്ഡനീയധമ്മം കുമ്മാസം ഇധ മേ പത്തേ ആകിരാ”തി (മ॰ നി॰ ൨.൨൯൭) അവച. തസ്മാ യം ഏവരൂപം ഛഡ്ഡനീയധമ്മം അഞ്ഞം വാ അപരിഗ്ഗഹിതം വനമൂലഫലഭേസജ്ജാദികം തം സബ്ബം യഥാസുഖം ആഹരാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, ന കുക്കുച്ചായിതബ്ബം. **ഹത്ഥാന**ന്തി ഭിക്ഖാഗ്ഗഹണത്ഥം പത്തം ഉപനാമയതോ മണിബന്ധതോ പഭുതി ദിന്നമ്പി ഹത്ഥാനം. **പാദാന**ന്തി നിവാസനന്തതോ പട്ഠായ ദിന്നമ്പി പാദാനം. **സരസ്സാ**തി “സചേതം ഭഗിനീ”തി വാചം നിച്ഛാരയതോ സരസ്സ ച. **നിമിത്തം അഗ്ഗഹേസീ**തി ഗിഹികാലേ സല്ലക്ഖിതപുബ്ബം ആകാരം അഗ്ഗഹേസി സഞ്ജാനി സല്ലക്ഖേസി. സുദിന്നോ ഹി ഭഗവതോ ദ്വാദസമേ വസ്സേ പബ്ബജിതോ വീസതിമേ വസ്സേ ഞാതികുലം പിണ്ഡായ പവിട്ഠോ സയം പബ്ബജ്ജായ അട്ഠവസ്സികോ ഹുത്വാ; തേന നം സാ ഞാതിദാസീ ദിസ്വാവ ന സഞ്ജാനി, നിമിത്തം പന അഗ്ഗഹേസീതി.

സുദിന്നസ്സ മാതരം ഏതദവോചാതി അതിഗരുനാ പബ്ബജ്ജൂപഗതേന സാമിപുത്തേന സദ്ധിം “ത്വം നു ഖോ മേ, ഭന്തേ, അയ്യോ സുദിന്നോ”തിആദിവചനം വത്തും അവിസഹന്തീ വേഗേന ഘരം പവിസിത്വാ സുദിന്നസ്സ മാതരം ഏതം അവോച. **യഗ്ഘേ**തി ആരോചനത്ഥേ നിപാതോ. **സചേ ജേ സച്ച**ന്തി ഏത്ഥ ജേതി ആലപനേ നിപാതോ. ഏവഞ്ഹി തസ്മിം ദേസേ ദാസിജനം ആലപന്തി, തസ്മാ “ത്വം, ഭോതി ദാസി, സചേ സച്ചം ഭണസീ”തി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

൩൮. **അഞ്ഞതരം കുട്ടമൂല**ന്തി തസ്മിം കിര ദേസേ ദാനപതീനം ഘരേസു സാലാ ഹോന്തി, ആസനാനി ചേത്ഥ പഞ്ഞത്താനി ഹോന്തി, ഉപട്ഠാപിതം ഉദകകഞ്ജിയം; തത്ഥ പബ്ബജിതാ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജന്തി.

സചേ ഇച്ഛന്തി, ദാനപതീനമ്പി സന്തകം ഗണ്ഹന്തി. തസ്മാ തമ്പി അഞ്ഞതരസ്സ കുലസ്സ ഈദിസായ സാലായ അഞ്ഞതരം കുട്ടമൂലന്തി വേദിതബ്ബം. ന ഹി പബ്ബജിതാ കപണമനുസ്സാ വിയ അസാരുപ്പേ ഠാനേ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജന്തീതി.

അത്ഥി നാമ താതാതി ഏത്ഥ **അത്ഥീ**തി വിജ്ജമാനത്ഥേ; **നാമാ**തി പുച്ഛനത്ഥേ മഞ്ഞനത്ഥേ ച നിപാതോ. ഇദഞ്ഹി വുത്തം ഹോതി - ''അത്ഥി നു ഖോ, താത സുദിന്ന, അമ്ഹാകം ധനം, ന മയം നിദ്ധനാതി വത്തബ്ബാ, യേസം നോ ത്വം ഈദിസേ ഠാനേ നിസീദിത്വാ ആഭിദോസികം കുമ്മാസം പരിഭുഞ്ജിസ്സസി''; തഥാ ''അത്ഥി നു ഖോ, താത സുദിന്ന, അമ്ഹാകം ജീവിതം, ന മയം മതാതി വത്തബ്ബാ, യേസം നോ ത്വം ഈദിസേ ഠാനേ നിസീദിത്വാ ആഭിദോസികം കുമ്മാസം പരിഭുഞ്ജിസ്സസി''; തഥാ ''അത്ഥി മഞ്ഞേ, താത സുദിന്ന, തവ അബ്ഭന്തരേ സാസനം നിസ്സായ പടിലദ്ധോ സമണഗുണോ, യം ത്വം സുഭോജനരസസംവഡ്ഢിതോപി ഇമം ജിഗുച്ഛനേയ്യം ആഭിദോസികം കുമ്മാസം അമതമിവ നിബ്ബികാരോ പരിഭുഞ്ജിസ്സസീ''തി.

സോ പന ഗഹപതി ദുക്ഖാഭിതുന്നതായ ഏതമത്ഥം പരിപുണ്ണം കത്വാ വത്തുമസക്കോന്തോ ''അത്ഥി നാമ, താത സുദിന്ന, ആഭിദോസികം കുമ്മാസം പരിഭുഞ്ജിസ്സസീ''തി ഏത്തകമേവ അവോച. അക്ഖരചിന്തകാ പനേത്ഥ ഇമം ലക്ഖണം വദന്തി - അനോകപ്പനാമരിസനത്ഥവസേന ഏതം അത്ഥിനാമസദ്ദേ ഉപപദേ ''പരിഭുഞ്ജിസ്സസീ''തി അനാഗതവചനം കതം. തസ്സായമത്ഥോ - അത്ഥി നാമ...പേ॰... പരിഭുഞ്ജിസ്സസി, ഇദം പച്ചക്ഖമ്പി അഹം ന സദ്ദഹാമി ന മരിസയാമീതി. **തതായം ആഭിദോസികോ**തി തതോ തവ ഗേഹതോ അയം ആഭിദോസികോ കുമ്മാസോ ലദ്ധോതി അത്ഥോ. തതോയന്തിപി പാഠോ. തദായന്തിപി പഠന്തി, തം ന സുന്ദരം. **യേന സകപിതു നിവേസന**ന്തി യേന സകസ്സ പിതു അത്തനോ പിതു നിവേസനന്തി അത്ഥോ; ഥേരോ പിതരി പേമേനേവ സുബ്ബചോ ഹുത്വാ അഗമാസി. **അധിവാസേസീ**തി ഥേരോ ഉക്കട്ഠപിണ്ഡപാതികോപി സമാനോ ''സചേ ഏകഭത്തമ്പി ന ഗഹേസ്സാമി, അതിവിയ നേസം ദോമനസ്സം ഭവിസ്സതീ''തി ഞാതീനം അനുകമ്പായ അധിവാസേസി.

൩൩. ഓപുഞ്ജാപേത്വാതി ഉപലിമ്പാപേത്വാ. **ഏകം ഹിരഞ്ഞസ്സാ**തി ഏത്ഥ **ഹിരഞ്ഞ**ന്തി കഹാപണോ വേദിതബ്ബോ. **പുരിസോ**തി നാതിദീഘോ നാതിരസ്സോ മജ്ഝിമപ്പമാണോ വേദിതബ്ബോ. **തിരോകരണീയ**ന്തി കരണത്ഥേ ഭുമ്മം; സാണിപാകാരേന പരിക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ. അഥ വാ തിരോ കരോന്തി ഏതേനാതി തിരോകരണീയം, തം പരിക്ഖിപിത്വാ; സമന്തതോ കത്വാതി അത്ഥോ. **തേന ഹീ**തി യസ്മാ അജ്ജ സുദിന്നോ ആഗമിസ്സതി തേന കാരണേന. **ഹി** ഇതി പദപൂരണമത്തേ നിപാതോ. **തേനാ**തി അയമ്പി വാ ഉയ്യോജനത്ഥേ നിപാതോയേവ.

൩൪. പുബ്ബണ്ഹസമയന്തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി പാളിയം കാലാരോചനം ന വുത്തം, അഥ ഖോ ആരോചിതേയേവ കാലേ അഗമാസീതി വേദിതബ്ബോ. **ഇദം തേ താതാ**തി ദ്വേ പുഞ്ജേ ദസ്സേന്തോ ആഹ. **മാതൂ**തി ജനേത്തിയാ. **മത്തിക**ന്തി മാതിതോ ആഗതം; ഇദം തേ മാതാമഹിയാ മാതു ഇമം ഗേഹം ആഗച്ഛന്തിയാ ദിന്നധനന്തി അത്ഥോ. **ഇത്ഥികായ ഇത്ഥിധന**ന്തി ഹീളേന്തോ ആഹ . **ഇത്ഥികായ** നാമ ഇത്ഥിപരിഭോഗാനംയേവ ന്ഹാനചുണ്ണാദീനം അത്ഥായ ലദ്ധം ധനം കിത്തകം ഭവേയ്യ. തസ്സാപി താവ പരിമാണം പസ്സ. അഥ വാ ഇദം തേ താത

സുദിന്ന മാതു ധനം, തഞ്ച ഖോ മത്തികം, ന മയാ ദിന്നം, തവ മാതുയേവ സന്തകന്തി വുത്തം ഹോതി. തം പനേതം ന കസിയാ ന വണിജ്ജായ സമ്ഭൂതം, അപിച ഖോ ഇത്ഥികായ ഇത്ഥിധനം. യം ഇത്ഥികായ ഞാതികുലതോ സാമികകുലം ഗച്ഛന്തിയാ ലദ്ധബ്ബം ന്ഹാനചുണ്ണാദീനം അത്ഥായ ഇത്ഥിധനം, തം താവ ഏത്തകന്തി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

അഞ്ഞം പേത്തികം അഞ്ഞം പിതാമഹന്തി യം പന തേ പിതു ച പിതാമഹാനഞ്ച സന്തകം, തം അഞ്ഞംയേവ. നിഹിതഞ്ച പയുത്തഞ്ച അതിവിയ ബഹു; ഏത്ഥ ച **പിതാമഹ**ന്തി തദ്ധിതലോപം കത്വാ വേദിതബ്ബം. പേതാമഹന്തി വാ പാഠോ. **ലബ്ഭാ താത സുദിന്ന ഹീനായാവത്തിത്വാ**തി താത, സുദിന്ന, ഉത്തമം അരിയദ്ധജം പബ്ബജിതലിങ്ഗം പഹായ ഹീനായ ഗിഹിഭാവായ ആവത്തിത്വാ ലബ്ഭാ ഭോഗാ ഭുഞ്ജിതും, നാലബ്ഭാ ഭുഞ്ജിതും, ന ത്വം രാജഭീതോ പബ്ബജിതോ, ന ഇണായികേഹി പലിബുദ്ധോ ഹുത്വാതി. **താത ന ഉസ്സഹാമീ**തി ഏത്ഥ പന **താതാ**തി വചനം ഗേഹസിതപേമേന ആഹ, ന സമണതേജേന. **ന ഉസ്സഹാമീ**തി ന സക്കോമി. **ന വിസഹാമീ**തി നപ്പഹോമി, ന സമത്ഥോമ്ഹി.

"വദേയ്യാമ ഖോ തം ഗഹപതീ"തി ഇദം പന വചനം സമണതേജേനാഹ. **നാതികഡ്ഢേയ്യാസീ**തി യം തേ മയി പേമം പതിട്ഠിതം, തം കോധവസേന ന അതികഡ്ഢേയ്യാസി; സചേ ന കുജ്ഝേയ്യാസീതി വുത്തം ഹോതി. തതോ സേട്ഠി "പുത്തോ മേ സങ്ഗഹം മഞ്ഞേ കത്തുകാമോ"തി ഉദഗ്ഗചിത്തോ ആഹ - "വദേഹി താത സുദിന്നാ"തി. **തേനഹീ**തി ഉയ്യോജനത്ഥേ വിഭത്തിപതിരൂപകോ നിപാതോ. **തതോനിദാന**ന്തി തംനിദാനം തംഹേതുകന്തി പച്ചത്തവചനസ്സ തോ-ആദേസോ വേദിതബ്ബോ; സമാസേ ചസ്സ ലോപാഭാവോ. **ഭയം വാ**തി "കിന്തി മേ ഭോഗേ നേവ രാജാനോ ഹരേയ്യു"ന്തിആദിനാ നയേന വുത്തം രാജാദിഭയം; ചിത്തുത്രാസോതി അത്ഥോ. **ഛമ്ഭിതത്ത**ന്തി രാജൂഹി വാ ചോരേഹി വാ "ധനം ദേഹീ"തി കമ്മകാരണം കാരിയമാനസ്സ കായിഞ്ജനം കായകമ്പോ ഹദയമംസചലനം. **ലോമഹംസോ**തി ഉപ്പന്നേ ഭയേ ലോമാനം ഹംസനം ഉദ്ധഗ്ഗഭാവോ. **ആരക്ഖോ**തി അന്തോ ച ബഹി ച രത്തിഞ്ച ദിവാ ച ആരക്ഖണം.

൩൪. തേന ഹി വധൂതി സേട്ഠി ഗഹപതി ധനം ദസ്സേത്വാ പുത്തം അത്തനാ ഗിഹിഭാവത്ഥായ പലോഭേതും അസക്കോന്തോ "മാതുഗാമസദിസം ദാനി പുരിസാനം ബന്ധനം നത്ഥീ"തി മഞ്ഞിത്വാ തസ്സ പുരാണദുതിയികം ആമന്തേസി - "തേന ഹി വധൂ"തി. **പുരാണദുതിയിക**ന്തി പുരാണം ദുതിയികം പുബ്ബേ ഗിഹികാലേ ദുതിയികം, ഗേഹസിതസുഖുപഭോഗസഹായികം ഭൂതപുബ്ബഭരിയന്തി അത്ഥോ. **തേന ഹീ**തി യേന കാരണേന മാതുഗാമസദിസം ബന്ധനം നത്ഥി. **പാദേസു ഗഹേത്വാ**തി പാദേ ഗഹേത്വാ; ഉപയോഗത്ഥേ ഭുമ്മവചനം, പാദേസു വാ തം ഗഹേത്വാ. **"കീദിസാ നാമ താ അയ്യപുത്ത അച്ഛരായോ"**തി കസ്മാ ഏവമാഹ? തദാ കിര സമ്ബഹുലേ ഖത്തിയകുമാരേപി ബ്രാഹ്മണകുമാരേപി സേട്ഠിപുത്തേപി മഹാസമ്പത്തിയോ പഹായ പബ്ബജന്തേ ദിസ്വാ പബ്ബജ്ജാഗുണം അജാനന്താ കഥം സമുട്ഠാപേന്തി - "കസ്മാ ഏതേ പബ്ബജന്തീ"തി. അഥഞ്ഞേ വദന്തി - "ദേവച്ഛരാനം ദേവനാടകാനം കാരണാ"തി. സാ കഥാ വിത്ഥാരികാ അഹോസി. തം ഗഹേത്വാ അയം ഏവമാഹാതി. ഥേരോ തം പടിക്ഖിപന്തോ ന ഖോ അഹം ഭഗിനീതി ആഹ. **സമുദാചരതീ**തി വോഹരതി വദേതി. **തത്ഥേവ മുച്ഛിതാ പപതാ**തി നം

ഭഗിനിവാദേന സമുദാചരന്തം ദിസ്വാ ''അനത്ഥികോ ദാനി മയാ അയം യോ മം പജാപതിം സമാനം അത്തനാ സദ്ധിം ഏകമാതുകുച്ഛിയാ സയിതദാരികം വിയ മഞ്ഞതീ''തി സമുപ്പന്നബലവസോകാ ഹുത്വാ തസ്മിംയേവ പദേസേ മുച്ഛിതാ പപതാ; പതിതാതി അത്ഥോ.

മാ നോ വിഹേഠയിത്ഥാതി മാ അമ്ഹേ ധനം ദസ്സേത്വാ മാതുഗാമഞ്ച ഉയ്യോജേത്വാ വിഹേഠയിത്ഥ; വിഹേസാ ഹേസാ പബ്ബജിതാനന്തി. **തേന ഹി താത സുദിന്ന ബീജകമ്പി ദേഹീ**തി ഏത്ഥ **തേന ഹീ**തി അഭിരതിയം ഉയ്യോജേതി. സചേ ത്വം അഭിരതോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരസി, ചരിത്വാ ആകാസേ നിസീദിത്വാ പരിനിബ്ബായിതാ ഹോഹി, അമ്ഹാകം പന കുലവംസബീജകം ഏകം പുത്തം ദേഹി. **മാ നോ അപുത്തകം സാപതേയ്യം ലിച്ഛവയോ അതിഹരാപേസു**ന്തി മയഞ്ഹി ലിച്ഛവീനം ഗണരാജൂനം രജ്ജേ വസാമ, തേ തേ പിതുനോ അച്ചയേന ഇമം സാപതേയ്യം ഏവം മഹന്തം അമ്ഹാകം വിഭവം അപുത്തകം കുലധനരക്ഖകേന പുത്തേന വിരഹിതം അത്തനോ രാജന്തേപുരം അതിഹരാപേയ്യുന്തി, തം തേ മാ അതിഹരാപേസും, മാ അതിഹരാപേന്തൂതി.

ഏതം ഖോ മേ, അമ്മ, സക്കാ കാതുന്തി കസ്മാ ഏവമാഹ? സോ കിര ചിന്തേസി - ''ഏതേസം സാപതേയ്യസ്സ അഹമേവ സാമീ, അഞ്ഞോ നത്ഥി. തേ മം സാപതേയ്യരക്ഖണത്ഥായ നിച്ചം അനുബന്ധിസ്സന്തി; തേനാഹം ന ലച്ഛാമി അപ്പോസ്സുക്കോ സമണധമ്മം കാതും, പുത്തകം പന ലഭിത്വാ ഓരമിസ്സന്തി, തതോ അഹം യഥാസുഖം സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ''തി ഇമം നയം പസ്സന്തോ ഏവമാഹാതി.

൩൬. **പുപ്ഫ**ന്തി ഉതുകാലേ ഉപ്പന്നലോഹിതസ്സ നാമം. മാതുഗാമസ്സ ഹി ഉതുകാലേ ഗബ്ഭപതിട്ഠാനട്ഠാനേ ലോഹിതവണ്ണാ പിളകാ സണ്ഠഹിത്വാ സത്ത ദിവസാനി വഡ്ഢിത്വാ ഭിജ്ജന്തി, തതോ ലോഹിതം പഗ്ഘരതി, തസ്സേതം നാമം ''പുപ്ഫ''ന്തി. തം പന യാവ ബലവം ഹോതി ബഹു പഗ്ഘരതി, താവ ദിന്നാപി പടിസന്ധി ന തിട്ഠതി, ദോസേനേവ സദ്ധിം പഗ്ഘരതി; ദോസേ പന പഗ്ഘരിതേ സുദ്ധേ വത്ഥുമ്ഹി ദിന്നാ പടിസന്ധി ഖിപ്പം പതിട്ഠാതി. **പുപ്ഫംസാ ഉപ്പജ്ജീ**തി പുപ്ഫം അസ്സാ ഉപ്പജ്ജി; അകാരലോപേന സന്ധി **പുരാണദുതിയികായ ബാഹായം ഗഹേത്വാ**തി പുരാണദുതിയികായ യാ ബാഹാ, തത്ര നം ഗഹേത്വാതി അത്ഥോ.

അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേതി പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദേ അട്ഠപിതേ. ഭഗവതോ കിര പഠമബോധിയം വീസതി വസ്സാനി ഭിക്ഖൂ ചിത്തം ആരാധയിംസു, ന ഏവരൂപം അജ്ഝാചാരമകംസു. തം സന്ധായേവ ഇദം സുത്തമാഹ - ''ആരാധയിംസു വത മേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഏകം സമയം ചിത്ത''ന്തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൨൫). അഥ ഭഗവാ അജ്ഝാചാരം അപസ്സന്തോ പാരാജികം വാ സങ്ഘാദിസേസം വാ ന പഞ്ഞപേസി. തസ്മിം തസ്മിം പന വത്ഥുസ്മിം അവസേസേ പഞ്ച ഖുദ്ദകാപത്തിക്ഖന്ധേ ഏവ പഞ്ഞപേസി. തേന വുത്തം - ''അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ''തി.

അനാദീനവദസ്സോതി യം ഭഗവാ ഇദാനി സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേന്തോ ആദീനവം ദസ്സേസ്സതി, തം അപസ്സന്തോ അനവജ്ജസഞ്ഞീ ഹുത്വാ. സചേ ഹി ''അയം ഇദം ന കരണീയന്തി വാ മൂലച്ഛേജ്ജായ വാ സംവത്തതീ''തി ജാനേയ്യ, സദ്ധാപബ്ബജിതോ കുലപുത്തോ തതോനിദാനം ജീവിതക്ഖയം പാപുണന്തോപി

ന കരേയ്യ. ഏത്ഥ പന ആദീനവം അപസ്സന്തോ നിദ്ദോസസഞ്ഞീ അഹോസി. തേന വുത്തം - "അനാദീനവദസ്സോ"തി. **പുരാണദുതിയികായാ**തി ഭുമ്മവചനം. **അഭിവിഞ്ഞാപേസീ**തി പവത്തേസി; പവത്തനാപി ഹി കായവിഞ്ഞത്തിചോപനതോ "വിഞ്ഞാപനാ"തി വുച്ചതി. തിക്ഖത്തും അഭിവിഞ്ഞാപനഞ്ചേസ ഗബ്ഭസണ്ഠാനസന്നിട്ഠാനത്ഥമകാസീതി വേദിതബ്ബോ.

സാ തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹീതി സാ ച തേനേവ അജ്ഝാചാരേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹി, ന അഞ്ഞഥാ. കിം പന അഞ്ഞഥാപി ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതീതി ? ഹോതി. കഥം? കായസംസഗ്ഗേന , ചോളഗ്ഗഹണേന, അസുചിപാനേന, നാഭിപരാമസനേന, രൂപദസ്സനേന, സദ്ദേന, ഗന്ധേന. ഇത്ഥിയോ ഹി ഏകച്ചാ ഉതുസമയേ ഛന്ദരാഗരത്താ പുരിസാനം ഹത്ഥഗ്ഗാഹ-വേണിഗ്ഗാഹ-അങ്ഗപച്ചങ്ഗപരാമസനം സാദിയന്തിയോപി ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. ഏവം കായസംസഗ്ഗേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി.

ഉദായിത്ഥേരസ്സ പന പുരാണദുതിയികാ ഭിക്ഖുനീ തം അസുചിം ഏകദേസം മുഖേന അഗ്ഗഹേസി, ഏകദേസം ചോളകേനേവ സദ്ധിം അങ്ഗജാതേ പക്ഖിപി. സാ തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹി. ഏവം ചോളഗ്ഗഹണേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി.

മിഗസിങ്ഗതാപസസ്സ മാതാ മിഗീ ഉതുസമയേ താപസസ്സ പസ്സാവട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ സസമ്ഭവം പസ്സാവം പിവി. സാ തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹിത്വാ മിഗസിങ്ഗം വിജായി. ഏവം അസുചിപാനേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി.

സാമസ്സ പന ബോധിസത്തസ്സ മാതാപിതൂനം ചക്ഖുപരിഹാനിം ഞത്വാ സക്കോ പുത്തം ദാതുകാമോ ദുകൂലപണ്ഡിതം ആഹ - "വട്ടതി തുമ്ഹാകം മേഥുനധമ്മോ"തി? "അനത്ഥികാ മയം ഏതേന, ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതാമ്ഹാ"തി. "തേന ഹി ഇമിസ്സാ ഉതുസമയേ അങ്ഗുട്ഠേന നാഭിം പരാമസേയ്യാഥാ"തി. സോ തഥാ അകാസി. സാ തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹിത്വാ സാമം താപസദാരകം വിജായി. ഏവം നാഭിപരാമസനേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി. ഏതേനേവ നയേന മണ്ഡബ്യസ്സ ച ചണ്ഡപജ്ജോതസ്സ ച വത്ഥു വേദിതബ്ബം.

കഥം രൂപദസ്സനേന ഹോതി? ഇധേകച്ചാ ഇത്ഥീ ഉതുസമയേ പുരിസസംസഗ്ഗം അലഭമാനാ ഛന്ദരാഗവസേന അന്തോഗേഹഗതാവ പുരിസം ഉപനിജ്ഝായതി രാജോരോധാ വിയ, സാ തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി. ഏവം രൂപദസ്സനേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി.

ബലാകാസു പന പുരിസോ നാമ നത്ഥി, താ ഉതുസമയേ മേഘസദ്ദം സുത്വാ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. കുക്കുടിയോപി കദാചി ഏകസ്സ കുക്കുടസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ബഹുകാപി ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. തഥാ ഗാവീ ഉസഭസ്സ. ഏവം സദ്ദേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി.

ഗാവീ ഏവ ച കദാചി ഉസഭഗന്ധേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. ഏവം ഗന്ധേന ഗബ്ഭഗ്ഗഹണം ഹോതി.

ഇധ പനായം അജ്ഝാചാരേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹി. യം സന്ധായ വുത്തം - “മാതാപിതരോ ച സന്നിപതിതാ ഹോന്തി, മാതാ ച ഉതുനീ ഹോതി, ഗന്ധബ്ബോ ച പച്ചുപട്ഠിതോ ഹോതി, ഏവം തിണ്ണം സന്നിപാതാ ഗബ്ഭസ്സാവക്കന്തി ഹോതീ”തി (മ॰ നി॰ ൧.൪൦൮).

ഭുമ്മാ ദേവാ സദ്ദമനുസ്സാവേസുന്തി യസ്മാ നത്ഥി ലോകേ രഹോ നാമ പാപകമ്മം പകുബ്ബതോ. സബ്ബപഠമം ഹിസ്സ തം പാപം അത്തനാ ജാനാതി, തതോ ആരക്ഖദേവതാ, അഥഞ്ഞാപി പരചിത്തവിദുനിയോ ദേവതാ. തസ്മാസ്സ പരചിത്തവിദൂ സകലവനസണ്ഡനിസ്സിതാ ഭുമ്മാ ദേവാ തം അജ്ഝാചാരം ദിസ്വാ സദ്ദം അനുസ്സാവേസും. യഥാ അഞ്ഞേപി ദേവാ സുണന്തി, തഥാ നിച്ഛാരേസും. കിന്തി ? **നിരബ്ബുദോ വത, ഭോ…പേ॰… ആദീനവോ ഉപ്പാദിതോ**തി. തസ്സത്ഥോ വേരഞ്ജകണ്ഡേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

ഭുമ്മാനം ദേവാനം സദ്ദം സുത്വാ ചാതുമഹാരാജികാതി ഏത്ഥ പന ഭുമ്മാനം ദേവാനം സദ്ദം ആകാസട്ഠദേവതാ അസ്സോസും; ആകാസട്ഠാനം ചാതുമഹാരാജികാതി അയമനുക്കമോ വേദിതബ്ബോ. **ബ്രഹ്മകായികാ**തി അസഞ്ഞസത്തേ ച അരൂപാവചരേ ച ഠപേത്വാ സബ്ബേപി ബ്രഹ്മാനോ അസ്സോസും; സുത്വാ ച സദ്ദമനുസ്സാവേസുന്തി വേദിതബ്ബോ. **ഇതിഹ തേന ഖണേനാ**തി ഏവം തേന സുദിന്നസ്സ അജ്ഝാചാരക്ഖണേന. **തേന മുഹുത്തേനാ**തി അജ്ഝാചാരമുഹുത്തേനേവ. **യാവ ബ്രഹ്മലോകാ**തി യാവ അകനിട്ഠബ്രഹ്മലോകാ. **അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛീ**തി അഭിഉഗ്ഗച്ഛി അബ്ഭുട്ഠാസി ഏകകോലാഹലമഹോസീതി.

പുത്തം വിജായീതി സുവണ്ണബിമ്ബസദിസം പച്ഛിമഭവികസത്തം ജനേസി. **ബീജകോതി നാമമകംസൂ**തി ന അഞ്ഞം നാമം കാതുമദംസു, “ബീജകമ്പി ദേഹീ”തി മാതാമഹിയാ വുത്തഭാവസ്സ പാകടത്താ “ബീജകോ ത്വേവസ്സ നാമം ഹോതൂ”തി “ബീജകോ”തി നാമമകംസു. പുത്തസ്സ പന നാമവസേനേവ ച മാതാപിതൂനമ്പിസ്സ നാമമകംസു. **തേ അപരേന സമയേനാ**തി ബീജകഞ്ച ബീജകമാതരഞ്ച സന്ധായ വുത്തം. ബീജകസ്സ കിര സത്തട്ഠവസ്സകാലേ തസ്സ മാതാ ഭിക്ഖുനീസു സോ ച ഭിക്ഖൂസു പബ്ബജിത്വാ കല്യാണമിത്തേ ഉപനിസ്സായ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു. തേന വുത്തം - **“ഉഭോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം സച്ഛാകംസൂ”**തി.

൩൭. ഏവം മാതാപുത്താനം പബ്ബജ്ജാ സഫലാ അഹോസി. പിതാ പന വിപ്പടിസാരാഭിഭൂതോ വിഹാസി. തേന വുത്തം - **“അഥ ഖോ ആയസ്മതോ സുദിന്നസ്സഅഹുദേവ കുക്കുച്ച”**ന്തിആദി. തത്ഥ **അഹുദേവാ**തി അഹു ഏവ, ദകാരോ പദസന്ധികരോ. അഹോസിയേവാതി അത്ഥോ. **കുക്കുച്ച**ന്തി അജ്ഝാചാരഹേതുകോ പച്ഛാനുതാപോ. വിപ്പടിസാരോതിപി തസ്സേവ നാമം. സോ ഹി വിഞ്ഞൂഹി അകത്തബ്ബതായ കുച്ഛിതകിരിയഭാവതോ കുക്കുച്ചം. കതം അജ്ഝാചാരം നിവത്തേതും അസമത്ഥതായ തം പടിച്ച വിരൂപം സരണഭാവതോ വിപ്പടിസാരോതി വുച്ചതി. **അലാഭാ വത മേ**തി മയ്ഹം വത അലാഭാ; യേ ഝാനാദീനം ഗുണാനം അലാഭാ നാമ, തേ മയ്ഹം, ന അഞ്ഞസ്സാതി അധിപ്പായോ. **ന വത മേ ലാഭാ**തി യേപി മേ പടിലദ്ധാ പബ്ബജ്ജസരണഗമനസിക്ഖാസമാദാനഗുണാ, തേപി നേവ മയ്ഹം ലാഭാ അജ്ഝാചാരമലീനത്താ. **ദുല്ലദ്ധം വത മേ**തി ഇദം സാസനം ലദ്ധമ്പി മേ ദുല്ലദ്ധം. **ന വത മേ സുലദ്ധ**ന്തി യഥാ അഞ്ഞേസം കുലപുത്താനം, ഏവം ന വത മേ

സുലദ്ധം. കസ്മാ? യമഹം ഏവം സ്വാക്ഖാതേധമ്മവിനയേ...പേ...
ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതുന്തി. **ബ്രഹ്മചരിയ**ന്തി സിക്ഖത്തയസങ്ഗഹിതം മഗ്ഗബ്രഹ്മചരിയം. **കിസോ അഹോസീ**തി ഖാദിതും വാ ഭുഞ്ജിതും വാ അസക്കോന്തോ തനുകോ അഹോസി അപ്പമംസലോഹിതോ . **ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ**തി സഞ്ജാതുപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകഭാവോ പണ്ഡുപലാസപ്പടിഭാഗോ. **ധമനിസന്ഥതഗത്തോ**തി പരിയാദിന്നമംസലോഹിതത്താ സിരാജാലേനേവ സന്ഥരിതഗത്തോ. **അന്തോമനോ**തി അനുസോചനവസേന അബ്ഭന്തരേയേവ ഠിതചിത്തോ. ഹദയവത്ഥും നിസ്സായ പവത്തനവസേന പന സബ്ബേപി അന്തോമനായേവ. **ലീനമനോ**തി ഉദ്ദേസേ പരിപുച്ഛായ കമ്മട്ഠാനേ അധിസീലേ അധിചിത്തേ അധിപഞ്ഞായ വത്തപടിപത്തിപൂരണേ ച നിക്ഖിത്തധുരോ അവിപ്ഫാരികോ അഞ്ഞദത്ഥു കോസജ്ജവസേനേവ ലീനോ സങ്കുചിതോ മനോ അസ്സാതി ലീനമനോ. **ദുക്ഖീ**തി ചേതോദുക്ഖേന ദുക്ഖീ. **ദുമ്മനോ**തി ദോസേന ദുട്ഠമനോ, വിരൂപമനോ വാ ദോമനസ്സാഭിഭൂതതായ. **പജ്ഝായീ**തി വിപ്പടിസാരവസേന വഹച്ഛിന്നോ വിയ ഗദ്രഭോ തം തം ചിന്തയി.

ന്വ. **സഹായകാ ഭിക്ഖൂ**തി തം ഏവംഭൂതം ഗണസങ്ഗണികാപപഞ്ചേന വീതിനാമേന്തം ദിസ്വാ യസ്സ വിസ്സാസികാ കഥാഫാസുകാ ഭിക്ഖൂ തേ നം ഏതദവോചും. **പീണിന്ദ്രിയോ**തി പസാദപതിട്ഠാനോകാസസ്സ സമ്പുണ്ണത്താ പരിപുണ്ണചക്ഖുആദിഇന്ദ്രിയോ. **സോ ദാനി ത്വ**ന്തി ഏത്ഥ **ദാനീ**തി നിപാതോ, സോ പന ത്വന്തി വുത്തം ഹോതി. **കച്ചിനോ ത്വ**ന്തി കച്ചി നു ത്വം . **അനഭിരതോ**തി ഉക്കണ്ഠിതോ; ഗിഹിഭാവം പത്ഥയമാനോതി അത്ഥോ. തസ്മാ തമേവ അനഭിരതിം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ - “ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, അനഭിരതോ”തി. അധികുസലാനം പന ധമ്മാനം ഭാവനായ അഭിരതോവ അഹന്തി . **അത്ഥി മേ പാപകമ്മം കത**ന്തി മയാ കതം ഏകം പാപകമ്മം അത്ഥി ഉപലബ്ഭതി സംവിജ്ജതി, നിച്ചകാലം അഭിമുഖം വിയ മേ തിട്ഠതി. അഥ നം പകാസേന്തോ **“പുരാണദുതിയികായാ”**തിആദിമാഹ.

അലഞ്ഹി തേ, ആവുസോ സുദിന്ന, കുക്കുച്ചായാതി ആവുസോ സുദിന്ന, തുയ്ഹേതം പാപകമ്മം അലം സമത്ഥം കുക്കുച്ചായ; പടിബലം കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേതുന്തി വുത്തം ഹോതി. **യം ത്വ**ന്തി ആദിമ്ഹി യേന പാപേന ത്വം ന സക്ഖിസ്സസി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതും, തം തേ പാപം അലം കുക്കുച്ചായാതി ഏവം സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. അഥ നം അനുസാസന്താ **“നനു ആവുസോ ഭഗവതാ”**തിആദിമാഹംസു. തത്ഥ **നനൂ**തി അനുമതിഗ്ഗഹണത്ഥേ നിപാതോ. **അനേകപരിയായേനാ**തി അനേകകാരണേന. **വിരാഗായാ**തി വിരാഗത്ഥായ. **നോ സരാഗായാ**തി നോ രാഗേന രജ്ജനത്ഥായ. ഭഗവതാ ഹി “ഇമം മേ ധമ്മം സുത്വാ സത്താ സബ്ബഭവഭോഗേസു വിരജ്ജിസ്സന്തി, നോ രജ്ജിസ്സന്തീ” ഏതദത്ഥായ ധമ്മോ ദേസിതോതി അധിപ്പായോ. ഏസ നയോ സബ്ബപദേസു. ഇദം പനേത്ഥ പരിയായവചനമത്തം. **വിസംയോഗായാ**തി കിലേസേഹി വിസംയുജ്ജനത്ഥായ. **നോ സംയോഗായാ**തി ന സംയുജ്ജനത്ഥായ. **അനുപാദാനായാ**തി അഗ്ഗഹണത്ഥായ. **നോ സഉപാദാനായാ**തി ന സങ്ഗഹണത്ഥായ.

തത്ഥ നാമ ത്വന്തി തസ്മിം നാമ ത്വം. **സരാഗായ ചേതേസ്സസീ**തി സഹ രാഗേന വത്തമാനായ മേഥുനധമ്മായ ചേതേസ്സസി കപ്പേസ്സസി പകപ്പേസ്സസി;

ഏതദത്ഥം വായമിസ്സസീതി അത്ഥോ. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. പുന രാഗവിരാഗാദീനി നവ പദാനി നിബ്ബത്തിതലോകുത്തരനിബ്ബാനമേവ സന്ധായ വുത്താനി. തസ്മാ രാഗവിരാഗായാതി വാ മദനിമ്മദനായാതി വാ വുത്തേപി "നിബ്ബാനത്ഥായാ"തി ഏവമേവ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. നിബ്ബാനഞ്ഹി യസ്മാ തം ആഗമ്മ ആരബ്ഭ പടിച്ച രാഗോ വിരജ്ജതി ന ഹോതി, തസ്മാ **രാഗവിരാഗോ**തി വുച്ചതി. യസ്മാ പന തം ആഗമ്മ മാനമദ-പുരിസമദാദയോ മദാ നിമ്മദാ അമദാ ഹോന്തി വിനസ്സന്തി, തസ്മാ **മദനിമ്മദന**ന്തി വുച്ചതി. യസ്മാ ച തം ആഗമ്മ സബ്ബാപി കാമപിപാസാ വിനയം അബ്ഭത്ഥം യാതി, തസ്മാ **പിപാസവിനയോ**തി വുച്ചതി. യസ്മാ പന തം ആഗമ്മ പഞ്ച കാമഗുണാലയാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തി, തസ്മാ **ആലയസമുഗ്ഘാതോ**തി വുച്ചതി. യസ്മാ ച തം ആഗമ്മ തേഭൂമകവട്ടം ഉപച്ഛിജ്ജതി, തസ്മാ **വട്ടുപച്ഛേദോ**തി വുച്ചതി. യസ്മാ പന തം ആഗമ്മ സബ്ബസോ തണ്ഹാ ഖയം ഗച്ഛതി വിരജ്ജതി നിരുജ്ഝതി ച, തസ്മാ **തണ്ഹക്ഖയോ വിരാഗോ നിരോധോ**തി വുച്ചതി. യസ്മാ പനേതം ചതസ്സോ യോനിയോ, പഞ്ച ഗതിയോ, സത്ത വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ, നവ ച സത്താവാസേ, അപരാപരഭാവായ വിനനതോ ആബന്ധനതോ സംസിബ്ബനതോ വാനന്തി ലദ്ധവോഹാരായ തണ്ഹായ നിക്ഖന്തം നിസ്സടം വിസംയുത്തം, തസ്മാ നിബ്ബാനന്തി വുച്ചതീതി.

കാമാനം പഹാനം അക്ഖാതന്തി വത്ഥുകാമാനം, കിലേസകാമാനഞ്ച പഹാനം വുത്തം. **കാമസഞ്ഞാനം പരിഞ്ഞാ**തി സബ്ബാസമ്പി കാമസഞ്ഞാനം ഞാതതീരണപഹാനവസേന തിവിധാ പരിഞ്ഞാ അക്ഖാതാ. **കാമപിപാസാന**ന്തി കാമേസു പാതബ്ബതാനം കാമേ വാ പാതുമിച്ഛാനം. **കാമവിതക്കാന**ന്തി കാമുപസഞ്ഹിതാനംവിതക്കാനം. **കാമപരിളാഹാന**ന്തി പഞ്ചകാമഗുണികരാഗവസേന ഉപ്പന്നപരിളാഹാനം അന്തോദാഹാനം. ഇമേസു പഞ്ചസു ഠാനേസു കിലേസക്ഖയകരോ ലോകുത്തരമഗ്ഗോവ കഥിതോ. സബ്ബപഠമേസു പന തീസു ഠാനേസു ലോകിയലോകുത്തരമിസ്സകോ മഗ്ഗോ കഥിതോതി വേദിതബ്ബോ.

നേതം ആവുസോതി ന ഏതം ആവുസോ, തവ പാപകമ്മം അപ്പസന്നാനഞ്ച പസാദായ ഏവരൂപാനം പസാദത്ഥായ ന ഹോതി. **അഥ ഖോ ത**ന്തി അഥ ഖോ ഏതം. അഥ ഖോ തന്തിപി പാഠോ. **അഞ്ഞഥത്തായാ**തി പസാദഞ്ഞഥാഭാവായ വിപ്പടിസാരായ ഹോതി. യേ മഗ്ഗേന അനാഗതസദ്ധാ, തേസം വിപ്പടിസാരം കരോതി - "ഈദിസേപി നാമ ധമ്മവിനയേ മയം പസന്നാ, യത്ഥേവം ദുപ്പടിപന്നാ ഭിക്ഖൂ"തി. യേ പന മഗ്ഗേനാഗതസദ്ധാ, തേസം സിനേരു വിയ വാതേഹി അചലോ പസാദോ ഈദിസേഹി വത്ഥൂഹി ഇതോ വാ ദാരുണതരേഹി. തേന വുത്തം - "ഏകച്ചാനം അഞ്ഞഥത്തായാ"തി.

൩൯. ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസുന്തി ഭഗവതോ ഏതം അത്ഥം ആചിക്ഖിംസു പടിവേദയിംസു. ആരോചയമാനാ ച നേവ പിയകമ്യതായ ന ഭേദപുരേക്ഖാരതായ , ന തസ്സായസ്മതോ അവണ്ണപകാസനത്ഥായ, ന കലിസാസനാരോപനത്ഥായ, നാപി "ഇദം സുത്വാ ഭഗവാ ഇമസ്സ സാസനേ പതിട്ഠം ന ദസ്സതി, നിക്കഡ്ഢാപേസ്സതി ന"ന്തി മഞ്ഞമാനാ ആരോചേസും. അഥ ഖോ "ഇമം സാസനേ ഉപ്പന്നം അബ്ബുദം ഞത്വാ ഭഗവാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സതി, വേലം മരിയാദം ആണം ഠപേസ്സതീ"തി ആരോചേസും.

ഏതസ്മിം നിദാനേ ഏതസ്മിം പകരണേതി ഏത്ഥ സുദിന്നസ്സ അജ്ഝാചാരവീതിക്കമോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ കാരണത്താ നിദാനഞ്ചേവ പകരണഞ്ചാതി വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ. കാരണഞ്ഹി യസ്മാ നിദേതി അത്തനോ ഫലം ''ഗണ്ഹാഥ ന''ന്തി ദസ്സേന്തം വിയ അപ്പേതി, പകരോതി ച നം കത്തും ആരഭതി, കരോതിയേവ വാ; തസ്മാ നിദാനഞ്ചേവ പകരണഞ്ചാതി വുച്ചതി. **വിഗരഹി ബുദ്ധോ ഭഗവാ**തി ബുദ്ധോ ഭഗവാ വിഗരഹി നിന്ദി; യഥാ തം വണ്ണാവണ്ണാരഹാനം വണ്ണഞ്ച അവണ്ണഞ്ച ഭണന്തേസു അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ. ന ഹി ഭഗവതോ സീലവീതിക്കമകരം പുഗ്ഗലം ദിസ്വാ ''അയം ജാതിയാ വാ ഗോത്തേന വാ കോലപുത്തിയേന വാ ഗന്ഥേന വാ ധുതങ്ഗേന വാ ഞാതോ യസസ്സീ ഈദിസം പുഗ്ഗലം രക്ഖിതും വട്ടതീ''തി ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, നാപി പേസലം ഗുണവന്തം ദിസ്വാ തസ്സ ഗുണം പടിച്ഛാദേതും ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി. അഥ ഖോ ഗരഹിതബ്ബം ഗരഹതി ഏവ, പസംസിതബ്ബഞ്ച പസംസതി ഏവ, അയഞ്ച ഗരഹിതബ്ബോ; തസ്മാ തം താദിലക്ഖണേ ഠിതോ അവികമ്പമാനേന ചിത്തേന വിഗരഹി ബുദ്ധോ ഭഗവാ ''അനനുച്ഛവിക''ന്തിആദീഹി വചനേഹി.

തത്ഥായം അത്ഥവണ്ണനാ - യദിദം തയാ, മോഘപുരിസ, തുച്ഛമനുസ്സ കമ്മം കതം, തം സമണകരണാനം ധമ്മാനം മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനസാസനാനം വാ **ന അനുച്ഛവികം**, തേസം ഛവിം ഛായം സുന്ദരഭാവം ന അന്വേതി നാനുഗച്ഛതി, അഥ ഖോ ആരകാവ തേഹി ധമ്മേഹി. അനനുച്ഛവികത്താ ഏവ ച **അനനുലോമികം,** തേസം ന അനുലോമേതി; അഥ ഖോ വിലോമം പച്ചനീകഭാവേ ഠിതം. അനനുലോമികത്താ ഏവ ച **അപ്പതിരൂപം,** പതിരൂപം സദിസം പടിഭാഗം ന ഹോതി, അഥ ഖോ അസദിസം അപ്പടിഭാഗമേവ. അപ്പതിരൂപത്താ ഏവ ച **അസ്സാമണകം,** സമണാനം കമ്മം ന ഹോതി. അസ്സാമണകത്താ **അകപ്പിയം**. യഞ്ഹി സമണകമ്മം ന ഹോതി, തം തേസം ന കപ്പതി. അകപ്പിയത്താ **അകരണീയം**. ന ഹി സമണാ യം ന കപ്പതി, തം കരോന്തി. തഞ്ചേതം തയാ കതം, തസ്മാ അനനുച്ഛവികം തേ, മോഘപുരിസ, കതം...പേ॰... അകരണീയന്തി. **കഥഞ്ഹി നാമ**ാതി കേന നാമ കാരണേന, കിം നാമ കാരണം പസ്സന്തോതി വുത്തം ഹോതി. തതോ കാരണാഭാവം ദസ്സേന്തോ പരതോ **''നനു മയാ മോഘപുരിസാ''**തിആദിമാഹ. തം സബ്ബം വുത്തത്ഥമേവ.

ഇദാനി യസ്മാ യം തേന പാപകമ്മം കതം, തം വിപച്ചമാനം അതിവിയ ദുക്ഖവിപാകം ഹോതി, തസ്മാസ്സ തം വിപാകം ദസ്സേതും കതാപരാധം വിയ പുത്തം അനുകമ്പകാ മാതാപിതരോ ദയാലുകേന ചിത്തേന സുദിന്നം പരിഭാസന്തോ **''വരം തേ മോഘപുരിസാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ആസു സീഘം ഏതസ്സ വിസം ആഗച്ഛതീതി ആസീവിസോ. ഘോരം ചണ്ഡമസ്സ വിസന്തി ഘോരവിസോ, തസ്സ **ആസീവിസസ്സ ഘോരവിസസ്സ**. ''പക്ഖിത്ത''ന്തി ഏതസ്സ ''വര''ന്തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ . ഈദിസസ്സ ആസീവിസസ്സ ഘോരവിസസ്സ മുഖേ അങ്ഗജാതം വരം പക്ഖിത്തം; സചേ പക്ഖിത്തം ഭവേയ്യ, വരം സിയാ; സുന്ദരം സാധു സുട്ഠു സിയാതി അത്ഥോ. **ന ത്വേവാ**തി ന തു ഏവ വരം ന സുന്ദരമേവ ന സാധുമേവ ന സുട്ഠുമേവ. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **കണ്ഹസപ്പസ്സാ**തി കാളസപ്പസ്സ. **അങ്ഗാരകാസുയാ**തി അങ്ഗാരപുണ്ണകൂപേ, അങ്ഗാരരാസിമ്ഹി വാ. **ആദിത്തായാ**തി പദിത്തായ ഗഹിതഅഗ്ഗിവണ്ണായ. **സമ്പജ്ജലിതായാ**തി സമന്തതോ പജ്ജലിതായ അച്ചിയോ മുച്ചന്തിയാ. **സജോതിഭൂതായാ**തി സപ്പഭായ. സമന്തതോ ഉട്ഠിതാഹി ജാലാഹി ഏകപ്പഭാസമുദയഭൂതായാതി വുത്തം ഹോതി.

തം കിസ്സ ഹേതൂതി യം മയാ വുത്തം "വര"ന്തി തം കിസ്സ ഹേതു, കതരേന കാരണേനാതി ചേ? **മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യാ**തി യോ തഥ അങ്ഗജാതം പക്ഖിപേയ്യ, സോ മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. **ഇതോനിദാനഞ്ച ഖോ...പേ॰... ഉപപജ്ജേയ്യാ**തി യം ഇദം മാതുഗാമസ്സ അങ്ഗജാതേ അങ്ഗജാതപക്ഖിപനം, ഇതോനിദാനം തസ്സ കാരകോ പുഗ്ഗലോ നിരയം ഉപപജ്ജേയ്യ; ഏവം കമ്മസ്സ മഹാസാവജ്ജതം പസ്സന്തോ തം ഗരഹി, ന തസ്സ ദുക്ഖാഗമം ഇച്ഛമാനോ. **തത്ഥ നാമ ത്വ**ന്തി തസ്മിം നാമ ഏവരൂപേ കമ്മേ ഏവം മഹാസാവജ്ജേ സമാനേപി ത്വം. **യം ത്വ**ന്തി ഏത്ഥ **യ**ന്തി ഹീളനത്ഥേ നിപാതോ. **ത്വ**ന്തി തം-സദ്ദസ്സ വേവചനം; ദ്വീഹിപി യം വാ തം വാ ഹീളിതമവഞ്ഞാതന്തി വുത്തം ഹോതി. **അസദ്ധമ്മ**ന്തി അസതം നീചജനാനം ധമ്മം; തേഹി സേവിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ഗാമധമ്മ**ന്തി ഗാമാനം ധമ്മം; ഗാമവാസികമനുസ്സാനം ധമ്മന്തി വുത്തം ഹോതി. **വസലധമ്മ**ന്തി പാപധമ്മേ വസന്തി പഗ്ഘരന്തീതി വസലാ, തേസം വസലാനം ഹീനപുരിസാനം ധമ്മം, വസലം വാ കിലേസപഗ്ഘരണകം ധമ്മം. **ദുട്ഠുല്ല**ന്തി ദുട്ഠു ച കിലേസദൂസിതം ഥൂലഞ്ച അസുഖുമം, അനിപുണന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഓദകന്തിക**ന്തി ഉദകകിച്ചം അന്തികം അവസാനം അസ്സാതി ഓദകന്തികോ, തം ഓദകന്തികം. **രഹസ്സ**ന്തി രഹോഭവം, പടിച്ഛന്നേ ഓകാസേ ഉപ്പജ്ജനകം. അയഞ്ഹി ധമ്മോ ജിഗുച്ഛനീയത്താ ന സക്കാ ആവി അഞ്ഞേസം ദസ്സനവിസയേ കാതും, തേന വുത്തം - "രഹസ്സ"ന്തി. **ദ്വയംദ്വയസമാപത്തി**ന്തി ദ്വീഹി ദ്വീഹി സമാപജ്ജിതബ്ബം, ദ്വയം ദ്വയം സമാപത്തിന്തിപി പാഠോ. ദയം ദയം സമാപത്തിന്തിപി പഠന്തി, തം ന സുന്ദരം. **സമാപജ്ജിസ്സസീ**തി ഏതം "തത്ഥ നാമ ത്വ"ന്തി ഏത്ഥ വുത്തനാമസദ്ദേന യോജേതബ്ബം "സമാപജ്ജിസ്സസി നാമാ"തി.

ബഹൂനം ഖോ...പേ॰... ആദികത്താ പുബ്ബങ്ഗമോതി സാസനം സന്ധായ വദതി. ഇമസ്മിം സാസനേ ത്വം ബഹൂനം പുഗ്ഗലാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം ആദികത്താ, സബ്ബപഠമം കരണതോ; പുബ്ബങ്ഗമോ സബ്ബപഠമം ഏതം മഗ്ഗം പടിപന്നത്താ; ദ്വാരംദദോ, ഉപായദസ്സകോതി വുത്തം ഹോതി. ഇമഞ്ഹി ലേസം ലദ്ധാ തവ അനുസിക്ഖമാനാ ബഹൂ പുഗ്ഗലാ നാനപ്പകാരകേ മക്കടിയാ മേഥുനപടിസേവനാദികേ അകുസലധമ്മേ കരിസ്സന്തീതി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ.

അനേകപരിയായേനാതി ഇമേഹി "അനനുച്ഛവിക"ന്തിആദിനാ നയേന വുത്തേഹി, ബഹൂഹി കാരണേഹി. **ദുബ്ഭരതായ...പേ॰... കോസജ്ജസ്സ അവണ്ണം ഭാസിത്വാ**തി ദുബ്ഭരതാദീനം വത്ഥുഭൂതസ്സ അസംവരസ്സ അവണ്ണം നിന്ദം ഗരഹം ഭാസിത്വാതി അത്ഥോ. യസ്മാ ഹി അസംവരേ ഠിതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അത്താ ദുബ്ഭരതഞ്ചേവ ദുപ്പോസതഞ്ച ആപജ്ജതി, തസ്മാ അസംവരോ **"ദുബ്ഭരതാ, ദുപ്പോസതാ"**തി ച വുച്ചതി. യസ്മാ പന അസംവരേ ഠിതസ്സ അത്താ ചതൂസു പച്ചയേസു മഹിച്ഛതം സിനേരുപ്പമാണേപി ച പച്ചയേ ലദ്ധാ അസന്തുട്ഠിതം ആപജ്ജതി, തസ്മാ അസംവരോ **"മഹിച്ഛതാ, അസന്തുട്ഠിതാ"**തി ച വുച്ചതി. യസ്മാ ച അസംവരേ ഠിതസ്സ അത്താ ഗണസങ്ഗണികായ ചേവ കിലേസസങ്ഗണികായ ച സംവത്തതി, കോസജ്ജാനുഗതോ ച ഹോതി അട്ഠകുസീതവത്ഥുപാരിപൂരിയാ സംവത്തതി, തസ്മാ അസംവരോ **"സങ്ഗണികാ, ചേവ കോസജ്ജഞ്ചാ"**തി വുച്ചതി.

സുഭരതായ…പേ…വീരിയാരമ്ഭസ്സ വണ്ണം ഭാസിത്വാതി സുഭരതാദീനം വത്ഥുഭൂതസ്സ സംവരസ്സ വണ്ണം ഭാസിത്വാതി അത്ഥോ. യസ്മാ ഹി അസംവരം പഹായ സംവരേ ഠിതസ്സ അത്താ സുഭരോ ഹോതി സുപോസോ, ചതൂസു ച പച്ചയേസു അപ്പിച്ഛതം നിത്തണ്ഹഭാവം ആപജ്ജതി, ഏകമേകസ്മിഞ്ച പച്ചയേ യഥാലാഭ-യഥാബല-യഥാസാരുപ്പവസേന തിപ്പഭേദായ സന്തുട്ഠിയാ സംവത്തതി, തസ്മാ സംവരോ **"സുഭരതാ ചേവ സുപോസതാ ച അപ്പിച്ഛോ ച സന്തുട്ഠോ ചാ"**തി വുച്ചതി.

യസ്മാ പന അസംവരം പഹായ സംവരേ ഠിതസ്സ അത്താ കിലേസസല്ലേഖനതായ ചേവ നിദ്ധുനനതായ ച സംവത്തതി, തസ്മാ സംവരോ **"സല്ലേഖോ ച ധുതോ ചാ"**തി വുച്ചതി.

യസ്മാ ച അസംവരം പഹായ സംവരേ ഠിതസ്സ അത്താ കായവാചാനം അപ്പാസാദികം അപ്പസാദനീയം അസന്തം അസാരുപ്പം കായവചീദുച്ചരിതം ചിത്തസ്സ അപ്പാസാദികം അപ്പസാദനീയം അസന്തം അസാരുപ്പം അകുസലവിതക്കത്തയഞ്ച അനുപഗമ്മ തബ്ബിപരീതസ്സ കായവചീസുചരിതസ്സ ചേവ കുസലവിതക്കത്തയസ്സ ച പാസാദികസ്സ പസാദനീയസ്സ സന്തസ്സ സാരുപ്പസ്സ പാരിപൂരിയാ സംവത്തതി, തസ്മാ സംവരോ "പാസാദികോ"തി വുച്ചതി.

യസ്മാ പന അസംവരം പഹായ സംവരേ ഠിതസ്സ അത്താ സബ്ബകിലേസാപചയഭൂതായ, വിവട്ടായ, അട്ഠവീരിയാരമ്ഭവത്ഥുപാരിപൂരിയാ ച സംവത്തതി, തസ്മാ സംവരോ **"അപചയോ ചേവ വീരിയാരമ്ഭോ ചാ"**തി വുച്ചതീതി.

ഭിക്ഖൂനം തദനുച്ഛവികം തദനുലോമികന്തി തത്ഥ സന്നിപതിതാനം ഭിക്ഖൂനം യം ഇദാനി സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സതി, തസ്സ അനുച്ഛവികഞ്ചേവ അനുലോമികഞ്ച. യോ വാ അയം സുഭരതാദീഹി സംവരോ വുത്തോ, തസ്സ അനുച്ഛവികഞ്ചേവ അനുലോമികഞ്ച സംവരപ്പഹാനപടിസംയുത്തം അസുത്തന്തവിനിബദ്ധം പാളിവിനിമുത്തം ഓക്കന്തികധമ്മദേസനം കത്വാതി അത്ഥോ. ഭഗവാ കിര ഈദിസേസു ഠാനേസു പഞ്ചവണ്ണകുസുമമാലം കരോന്തോ വിയ, രതനദാമം സജ്ജേന്തോ വിയ, ച യേ പടിക്ഖിപനാധിപ്പായാ അസംവരാഭിരതാ തേ സമ്പരായികേന വട്ടഭയേന തജ്ജേന്തോ അനേകപ്പകാരം ആദീനവം ദസ്സേന്തോ, യേ സിക്ഖാകാമാ സംവരേ ഠിതാ തേ അപ്പേകച്ചേ അരഹത്തേ പതിട്ഠപേന്തോ അപ്പേകച്ചേ അനാഗാമി-സകദാഗാമി-സോതാപത്തിഫലേസു ഉപനിസ്സയവിരഹിതേപി സഗ്ഗമഗ്ഗേ പതിട്ഠപേന്തോ ദീഘനികായപ്പമാണമ്പി മജ്ഝിമനികായപ്പമാണമ്പി ധമ്മദേസനം കരോതി. തം സന്ധായേതം വുത്തം - "ഭിക്ഖൂനം തദനുച്ഛവികം തദനുലോമികം ധമ്മിം കഥം കത്വാ"തി.

തേന ഹീതി തേന സുദിന്നസ്സ അജ്ഝാചാരേന കാരണഭൂതേന. **സിക്ഖാപദ**ന്തി എത്ഥ സിക്ഖിതബ്ബാതി സിക്ഖാ, പജ്ജതേ ഇമിനാതി പദം, സിക്ഖായ പദം സിക്ഖാപദം; സിക്ഖായ അധിഗമുപായോതി അത്ഥോ. അഥ വാ മൂലം നിസ്സയോ പതിട്ഠാതി വുത്തം ഹോതി. മേഥുനവിരതിയാ മേഥുനസംവരസ്സേതം അധിവചനം. മേഥുനസംവരോ ഹി തദഞ്ഞേസം സിക്ഖാസങ്ഖാതാനം സീലവിപസ്സനാഝാനമഗ്ഗധമ്മാനം വുത്തത്ഥവസേന

പദത്താ ഇധ "സിക്ഖാപദ"ന്തി അധിപ്പേതോ. അയഞ്ച അത്ഥോ സിക്ഖാപദവിഭങ്ഗേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. അപിച തസ്സത്ഥസ്സ ദീപകം വചനമ്പി "സിക്ഖാപദ"ന്തി വേദിതബ്ബം. വുത്തമ്പി ചേതം - "സിക്ഖാപദന്തി യോ തത്ഥ നാമകായോ പദകായോ നിരുത്തികായോ ബ്യഞ്ജനകായോ"തി. അഥ വാ യഥാ "അനഭിജ്ഝാ ധമ്മപദ"ന്തി വുത്തേ അനഭിജ്ഝാ ഏകോ ധമ്മകോട്ഠാസോതി അത്ഥോ ഹോതി, ഏവമിധാപി "സിക്ഖാപദ"ന്തി സിക്ഖാകോട്ഠാസോ സിക്ഖായ ഏകോ പദേസോതിപി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ദസ അത്ഥവസേ പടിച്ചാതി ദസ കാരണവസേ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിഹേതു അധിഗമനീയേ ഹിതവിസേസേ പടിച്ച ആഗമ്മ ആരബ്ഭ, ദസന്നം ഹിതവിസേസാനം നിപ്ഫത്തിം സമ്പസ്സമാനോതി വുത്തം ഹോതി. ഇദാനി തേ ദസ അത്ഥവസേ ദസ്സേന്തോ **"സങ്ഘസുട്ഠുതായാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സങ്ഘസുട്ഠുതാ** നാമ സങ്ഘസ്സ സുട്ഠുഭാവോ, "സുട്ഠു ദേവാ"തി ആഗതട്ഠാനേ വിയ "സുട്ഠു, ഭന്തേ"തി വചനസമ്പടിച്ഛനഭാവോ . യോ ച തഥാഗതസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛതി , തസ്സ തം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ ഹോതി, തസ്മാ സങ്ഘസ്സ "സുട്ഠു, ഭന്തേ"തി മമ വചനസമ്പടിച്ഛനത്ഥം പഞ്ഞപേസ്സാമി, അസമ്പടിച്ഛനേ ആദീനവം സമ്പടിച്ഛനേ ച ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ, ന ബലക്കാരേന അഭിഭവിത്വാതി ഏതമത്ഥം ആവികരോന്തോ ആഹ - "സങ്ഘസുട്ഠുതായാ"തി. **സങ്ഘഫാസുതായാ**തി സങ്ഘസ്സ ഫാസുഭാവായ; സഹജീവിതായ സുഖവിഹാരത്ഥായാതി അത്ഥോ.

ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹായാതി ദുമ്മങ്കൂ നാമ ദുസ്സീലപുഗ്ഗലാ; യേ മങ്കുതം ആപാദിയമാനാപി ദുക്ഖേന ആപജ്ജന്തി, വീതിക്കമം കരോന്താ വാ കത്വാ വാ ന ലജ്ജന്തി, തേസം നിഗ്ഗഹത്ഥായ; തേ ഹി സിക്ഖാപദേ അസതി "കിം തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠം, കിം സുതം - കിം അമ്ഹേഹി കതം; കതരസ്മിം വത്ഥുസ്മിം കതമം ആപത്തിം ആരോപേത്വാ അമ്ഹേ നിഗ്ഗണ്ഹഥാ"തി സങ്ഘം വിഹേഠേസ്സന്തി, സിക്ഖാപദേ പന സതി തേ സങ്ഘോ സിക്ഖാപദം ദസ്സേത്വാ ധമ്മേന വിനയേന സത്ഥുസാസനേന നിഗ്ഗഹേസ്സതി. തേന വുത്തം - "ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹായാ"തി.

പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം ഫാസുവിഹാരായാതി പേസലാനം പിയസീലാനം ഭിക്ഖൂനം ഫാസുവിഹാരത്ഥായ. പിയസീലാ ഹി ഭിക്ഖൂ കത്തബ്ബാകത്തബ്ബം സാവജ്ജാനവജ്ജം വേലം മരിയാദം അജാനന്താ സിക്ഖത്തയപാരിപൂരിയാ ഘടമാനാ കിലമന്തി, സന്ദിട്ഠമാനാ ഉബ്ബാള്ഹാ ഹോന്തി. കത്തബ്ബാകത്തബ്ബം പന സാവജ്ജാനവജ്ജം വേലം മരിയാദം ഞത്വാ സിക്ഖത്തയപാരിപൂരിയാ ഘടമാനാ ന കിലമന്തി, സന്ദിട്ഠമാനാ ന ഉബ്ബാള്ഹാ ഹോന്തി. തേന നേസം സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനാ ഫാസുവിഹാരായ സംവത്തതി. യോ വാ ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹോ, സ്വേവ ഏതേസം ഫാസുവിഹാരോ. ദുസ്സീലപുഗ്ഗലേ നിസ്സായ ഹി ഉപോസഥോ ന തിട്ഠതി , പവാരണാ ന തിട്ഠതി, സങ്ഘകമ്മാനി നപ്പവത്തന്തി, സാമഗ്ഗീ ന ഹോതി, ഭിക്ഖൂ അനേകഗ്ഗാ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാകമ്മട്ഠാനാദീനി അനുയുഞ്ജിതും ന സക്കോന്തി. ദുസ്സീലേസു പന നിഗ്ഗഹിതേസു സബ്ബോപി അയം ഉപദ്ദവോ ന ഹോതി. തതോ പേസലാ ഭിക്ഖൂ ഫാസു വിഹരന്തി. ഏവം "പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം ഫാസു വിഹാരായാ"തി ഏത്ഥ ദ്വിധാ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ദിട്ഠധമ്മികാനം ആസവാനം സംവരായാതി ദിട്ഠധമ്മികാ ആസവാ നാമ അസംവരേ ഠിതേന തസ്മിഞ്ഞേവ അത്തഭാവേ പത്തബ്ബാ പാണിപ്പഹാര-ദണ്ഡപ്പഹാര-ഹത്ഥച്ഛേദ-പാദച്ഛേദ-അകിത്തി-അയസവിപ്പടിസാരാദയോ ദുക്ഖവിസേസാ. ഇതി ഇമേസം ദിട്ഠധമ്മികാനം ആസവാനം സംവരായ പിധാനായ ആഗമനമഗ്ഗഥകനായാതി അത്ഥോ.

സമ്പരായികാനം ആസവാനം പടിഘാതായാതി സമ്പരായികാ ആസവാ നാമ അസംവരേ ഠിതേന കതപാപകമ്മമൂലകാ സമ്പരായേ നരകാദീസു പത്തബ്ബാ ദുക്ഖവിസേസാ, തേസം പടിഘാതത്ഥായ പടിപ്പസ്സമ്ഭനത്ഥായ വൂപസമത്ഥായാതി വുത്തം ഹോതി.

അപ്പസന്നാനം പസാദായാതി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ ഹി സതി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിം ഞത്വാ വാ യഥാപഞ്ഞത്തം പടിപജ്ജമാനേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ വാ യേപി അപ്പസന്നാ പണ്ഡിതമനുസ്സാ, തേ “യാനി വത ലോകേ മഹാജനസ്സ രജ്ജന-ദുസ്സന-മുയ്ഹനട്ഠാനാനി, തേഹി ഇമേ സമണാ സക്യപുത്തിയാ ആരകാ വിരതാ വിഹരന്തി, ദുക്കരം വത കരോന്തി, ഭാരിയം വത കരോന്തീ”തി പസാദം ആപജ്ജന്തി, വിനയപിടകേ പോത്ഥകം ദിസ്വാ മിച്ഛാദിട്ഠിക-തിവേദീ ബ്രാഹ്മണോ വിയ. തേന വുത്തം - “അപ്പസന്നാനം പസാദായാ”തി.

പസന്നാനം ഭിയ്യോഭാവായാതി യേപി സാസനേ പസന്നാ കുലപുത്താ തേപി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിം ഞത്വാ യഥാപഞ്ഞത്തം പടിപജ്ജമാനേ ഭിക്ഖൂ വാ ദിസ്വാ “അഹോ അയ്യാ ദുക്കരകാരിനോ, യേ യാവജീവം ഏകഭത്തം ബ്രഹ്മചരിയം വിനയസംവരം അനുപാലേന്തീ”തി ഭിയ്യോ ഭിയ്യോ പസീദന്തി. തേന വുത്തം - “പസന്നാനം ഭിയ്യോഭാവായാ”തി.

സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാതി തിവിധോ സദ്ധമ്മോ - പരിയത്തിസദ്ധമ്മോ, പടിപത്തിസദ്ധമ്മോ, അധിഗമസദ്ധമ്മോതി. തത്ഥ പിടകത്തയസങ്ഗഹിതം സബ്ബമ്പി ബുദ്ധവചനം “പരിയത്തിസദ്ധമ്മോ” നാമ. തേരസ ധുതഗുണാ, ചുദ്ദസ ഖന്ധകവത്താനി, ദ്വേഅസീതി മഹാവത്താനി, സീലസമാധിവിപസ്സനാതി അയം “പടിപത്തിസദ്ധമ്മോ” നാമ. ചത്താരോ അരിയമഗ്ഗാ ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി നിബ്ബാനഞ്ചാതി അയം “അധിഗമസദ്ധമ്മോ” നാമ. സോ സബ്ബോപി യസ്മാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ സതി ഭിക്ഖൂ സിക്ഖാപദഞ്ച തസ്സ വിഭങ്ഗഞ്ച തദത്ഥജോതനത്ഥം അഞ്ഞഞ്ച ബുദ്ധവചനം പരിയാപുണന്തി, യഥാപഞ്ഞത്തഞ്ച പടിപജ്ജമാനാ പടിപത്തിം പൂരേത്വാ പടിപത്തിയാ അധിഗന്തബ്ബം ലോകുത്തരധമ്മം അധിഗച്ഛന്തി, തസ്മാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ ചിരട്ഠിതികോ ഹോതി. തേന വുത്തം - “സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ”തി.

വിനയാനുഗ്ഗഹായാതി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ ഹി സതി സംവരവിനയോ ച പഹാനവിനയോ ച സമഥവിനയോ ച പഞ്ഞത്തിവിനയോ ചാതി ചതുബ്ബിധോപി വിനയോ അനുഗ്ഗഹിതോ ഹോതി ഉപത്ഥമ്ഭിതോ സൂപത്ഥമ്ഭിതോ. തേന വുത്തം - “വിനയാനുഗ്ഗഹായാ”തി.

സബ്ബാനേവ ചേതാനി പദാനി “സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമീ”തി ഇമിനാ വചനേന സദ്ധിം യോജേതബ്ബാനി . തത്രായം പഠമപച്ഛിമപദയോജനാ -

''സങ്ഘസുട്ഠുതായ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമി, വിനയാനുഗ്ഗഹായ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമീ''തി.

അപി ചേത്ഥ യം സങ്ഘസുട്ഠു തം സങ്ഘഫാസു, യം സങ്ഘഫാസു തം ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹായാതി ഏവം സങ്ഖലികനയം; യം സങ്ഘസുട്ഠു തം സങ്ഘഫാസു, യം സങ്ഘസുട്ഠു തം ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹായാതി ഏവഞ്ച ഏകേകപദമൂലികം ദസക്ഖത്തും യോജനം കത്വാ യം വുത്തം **പരിവാരേ** (പരി॰ ൩൩൪) -

> ''അത്ഥസതം ധമ്മസതം, ദ്വേ ച നിരുത്തിസതാനി;
> ചത്താരി ഞാണസതാനി, അത്ഥവസേ പകരണേ''തി.

തം സബ്ബം വേദിതബ്ബം. തം പനേതം യസ്മാ പരിവാരേയേവ ആവി ഭവിസ്സതി, തസ്മാ ഇധ ന വണ്ണിതന്തി.

ഏവം സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ തസ്മിം സിക്ഖാപദേ ഭിക്ഖൂഹി കത്തബ്ബകിച്ചം ദീപേന്തോ **''ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ''**തി ആഹ. കിം വുത്തം ഹോതി? ഭിക്ഖവേ, ഇമം പന മയാ ഇതി സന്ദസ്സിതാനിസംസം സിക്ഖാപദം ഏവം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ ഉദ്ദിസേയ്യാഥ ച പരിയാപുണേയ്യാഥ ച ധാരേയ്യാഥ ച അഞ്ഞേസഞ്ച വാചേയ്യാഥാതി. അതിരേകാനയനത്ഥോ ഹി ഏത്ഥ ച സദ്ദോ, തേനായമത്ഥോ ആനീതോ ഹോതീതി.

ഇദാനി യം വുത്തം ''ഇമം സിക്ഖാപദ''ന്തി തം ദസ്സേന്തോ **''യോ പന ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യ, പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ''**തി ആഹ. ഏവം മൂലച്ഛേജ്ജവസേന ദള്ഹം കത്വാ പഠമപാരാജികേ പഞ്ഞത്തേ അപരമ്പി അനുപഞ്ഞത്തത്ഥായ മക്കടീവത്ഥു ഉദപാദി. തസ്സുപ്പത്തിദീപനത്ഥമേതം വുത്തം - **ഏവഞ്ചിദം ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം ഹോതീ**തി. തസ്സത്ഥോ - ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം ഇദം സിക്ഖാപദം ഏവം പഞ്ഞത്തം ഹോതി ച, ഇദഞ്ച അഞ്ഞം വത്ഥു ഉദപാദീതി.

പഠമപഞ്ഞത്തികഥാ നിട്ഠിതാ.

സുദിന്നഭാണവാരം നിട്ഠിതം.

മക്കടീവത്ഥുകഥാ

൪൦. ഇദാനി യം തം അഞ്ഞം വത്ഥു ഉപ്പന്നം, തം ദസ്സേതും **''തേന ഖോ പന സമയേനാ''**തിആദിമാഹ. തത്രായം അനുത്താനപദവണ്ണനാ - **മക്കടിം ആമിസേനാ**തി മഹാവനേ ഭിക്ഖൂനം ഖന്തിമേത്താദിഗുണാനുഭാവേന നിരാസങ്കചിത്താ ബഹൂ മിഗമോരകുക്കുടമക്കടാദയോ തിരച്ഛാനാ പധാനാഗാരട്ഠാനേസു വിചരന്തി. തത്ര ഏകം മക്കടിം ആമിസേന യാഗുഭത്തഖജ്ജകാദിനാ ഉപലാപേത്വാ, സങ്ഗണ്ഹിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **തസ്സാ**തി ഭുമ്മവചനം. **പടിസേവതീ**തി പചുരപടിസേവനോ ഹോതി; പചുരത്ഥേ ഹി വത്തമാനവചനം. **സോ ഭിക്ഖൂ**തി സോ മേഥുനധമ്മപടിസേവനകോ ഭിക്ഖു. **സേനാസനചാരികം ആഹിണ്ഡന്താ**തി തേ ഭിക്ഖൂ ആഗന്തുകാ ബുദ്ധദസ്സനായ ആഗതാ പാതോവ ആഗന്തുകഭത്താനി ലഭിത്വാ കതഭത്തകിച്ചാ

ഭിക്ഖൂനം നിവാസനട്ഠാനാനി പസ്സിസ്സാമാതി വിചരിംസു. തേന വുത്തം - **“സേനാസനചാരികം ആഹിണ്ഡന്താ”**തി. **യേന തേ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമീ**തി തിരച്ഛാനഗതാ നാമ ഏകഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം വിസ്സാസം കത്വാ അഞ്ഞേസുപി താദിസഞ്ഞേവ ചിത്തം ഉപ്പാദേന്തി. തസ്മാ സാ മക്കടീ യേന തേ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ച അത്തനോ വിസ്സാസികഭിക്ഖുസ്സേവ തേസമ്പി തം വികാരം ദസ്സേസി.

ഛേപ്പന്തി നങ്ഗുട്ഠം. **ഓഡ്ഡീ**തി അഭിമുഖം ഠപേസി. **നിമിത്തമ്പി അകാസീ**തി യേന നിയാമേന യായ കിരിയായ മേഥുനാധിപ്പായം തേ ജാനന്തി തം അകാസീതി അത്ഥോ . **സോ ഭിക്ഖൂ**തി യസ്സായം വിഹാരോ. **ഏകമന്തം നിലീയിംസൂ**തി ഏകസ്മിം ഓകാസേ പടിച്ഛന്നാ അച്ഛിംസു.

൪൧. **സച്ചം, ആവുസോ**തി സഹോഡ്ഢഗ്ഗഹിതോ ചോരോ വിയ പച്ചക്ഖം ദിസ്വാ ചോദിതത്താ “കിം വാ മയാ കത”ന്തിആദീനി വത്തും അസക്കോന്തോ “സച്ചം, ആവുസോ”തി ആഹ. **നനു, ആവുസോ, തഥേവ തം ഹോതീ**തി ആവുസോ യഥാ മനുസ്സിത്ഥിയാ, നനു തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാപി തം സിക്ഖാപദം തഥേവ ഹോതി. മനുസ്സിത്ഥിയാപി ഹി ദസ്സനമ്പി ഗഹണമ്പി ആമസനമ്പി ഫുസനമ്പി ഘട്ടനമ്പി ദുട്ഠുല്ലമേവ. തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാപി തം സബ്ബം ദുട്ഠുല്ലമേവ. കോ ഏത്ഥ വിസേസോ? അലേസട്ഠാനേ ത്വം ലേസം ഓഡ്ഡേസീതി.

൪൨. **അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായപി പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ**തി തിരച്ഛാനഗതായപി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിത്വാ പാരാജികോ യേവ ഹോതീതി ദള്ഹതരം സിക്ഖാപദമകാസി. ദുവിധഞ്ഹി സിക്ഖാപദം - ലോകവജ്ജം, പണ്ണത്തിവജ്ജഞ്ച. തത്ഥ യസ്സ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, തം ലോകവജ്ജം നാമ. സേസം പണ്ണത്തിവജ്ജം. തത്ഥ ലോകവജ്ജേ അനുപഞ്ഞത്തി ഉപ്പജ്ജമാനാ രുന്ധന്തീ ദ്വാരം പിദഹന്തീ സോതം പച്ഛിന്ദമാനാ ഗാള്ഹതരം കരോന്തീ ഉപ്പജ്ജതി, **അഞ്ഞത്ര അധിമാനാ, അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ**തി അയം പന വീതിക്കമാഭാവാ അബ്ബോഹാരികത്താ ച വുത്താ. പണ്ണത്തിവജ്ജേ അകതേ വീതിക്കമേ ഉപ്പജ്ജമാനാ സിഥിലം കരോന്തീ മോചേന്തീ ദ്വാരം ദദമാനാ അപരാപരമ്പി അനാപത്തിം കുരുമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, ഗണഭോജനപരമ്പരഭോജനാദീസു അനുപഞ്ഞത്തിയോ വിയ. **“അന്തമസോ തങ്ഖണികായപീ”**തി ഏവരൂപാ പന കതേ വീതിക്കമേ ഉപ്പന്നത്താ പഞ്ഞത്തിഗതികാവ ഹോതി. ഇദം പന പഠമസിക്ഖാപദം യസ്മാ ലോകവജ്ജം, ന പണ്ണത്തിവജ്ജം; തസ്മാ അയമനുപഞ്ഞത്തി രുന്ധന്തീ ദ്വാരം പിദഹന്തീ സോതം പച്ഛിന്ദമാനാ ഗാള്ഹതരം കരോന്തീ ഉപ്പജ്ജി.

ഏവം ദ്വേപി വത്ഥൂനി സമ്പിണ്ഡേത്വാ മൂലച്ഛേജ്ജവസേന ദള്ഹതരം കത്വാ പഠമപാരാജികേ പഞ്ഞത്തേ അപരമ്പി അനുപഞ്ഞത്തത്ഥായ വജ്ജിപുത്തകവത്ഥു ഉദപാദി. തസ്സുപ്പത്തിദസ്സനത്ഥമേതം വുത്തം - “ഏവഞ്ചിദം ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം ഹോതീ”തി . തസ്സത്ഥോ - ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം ഇദം സിക്ഖാപദം ഏവം പഞ്ഞത്തം ഹോതി ച ഇദഞ്ച അഞ്ഞമ്പി വത്ഥു ഉദപാദീതി.

മക്കടീവത്ഥുകഥാ നിട്ഠിതാ.

സമ്മതഭാണവാരോ

വജ്ജിപുത്തകവത്ഥുവണ്ണനാ

ർന-ർർ. ഇദാനി യം തം അഞ്ഞമ്പി വത്ഥു ഉപ്പന്നം, തം ദസ്സേതും **"തേന ഖോ പന സമയേനാ"**തിആദിമാഹ. തത്രാപി അയമനുത്താനപദവണ്ണനാ - **വേസാലികാ**തി വേസാലിവാസിനോ. **വജ്ജിപുത്തകാ**തി വജ്ജിരട്ഠേ വേസാലിയം കുലാനം പുത്താ. സാസനേ കിര യോ യോ ഉപദ്ദവോ ആദീനവോ അബ്ബുദമുപ്പജ്ജി, സബ്ബം തം വജ്ജിപുത്തകേ നിസ്സായ. തഥാ ഹി ദേവദത്തോപി വജ്ജിപുത്തകേ പക്ഖേ ലഭിത്വാ സങ്ഘം ഭിന്ദി. വജ്ജിപുത്തകാ ഏവ ച വസ്സസതപരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം സത്ഥുസാസനം ദീപേസും. ഇമേപി തേസം യേവ ഏകച്ചേ ഏവം പഞ്ഞത്തേപി സിക്ഖാപദേ യാവദത്ഥം ഭുഞ്ജിംസു...പേ॰... മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിംസൂതി.

ഞാതിബ്യസനേനപീതി ഏത്ഥ അസനം ബ്യസനം വിക്ഖേപോ വിദ്ധംസനം വിനാസോതി സബ്ബമേതം ഏകത്ഥം. ഞാതീനം ബ്യസനം **ഞാതിബ്യസനം,** തേന ഞാതിബ്യസനേന, രാജദണ്ഡബ്യാധിമരണവിപ്പവാസനിമിത്തേന ഞാതിവിനാസേനാതി അത്ഥോ. ഏസ നയോ ദുതിയപദേപി. തതിയപദേ പന ആരോഗ്യവിനാസകോ രോഗോ ഏവ **രോഗബ്യസനം**. സോ ഹി ആരോഗ്യം ബ്യസതി വിക്ഖിപതി വിനാസേതീതി ബ്യസനം. രോഗോവ ബ്യസനം രോഗബ്യസനം, തേന രോഗബ്യസനേന. **ഫുട്ഠാ**തി അധിപന്നാ അഭിഭൂതാ സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ.

ന മയം, ഭന്തേ ആനന്ദ, ബുദ്ധഗരഹിനോതി ഭന്തേ ആനന്ദ, മയം ന ബുദ്ധം ഗരഹാമ, ന ബുദ്ധസ്സ ദോസം ദേമ. ന ധമ്മഗരഹിനോ, ന സങ്ഘഗരഹിനോ. **അത്തഗരഹിനോ മയ**ന്തി അത്താനമേവ മയം ഗരഹാമ, അത്തനോ ദോസം ദേമ. **അലക്ഖികാ**തി നിസ്സിരികാ. **അപ്പപുഞ്ഞാ**തി പരിത്തപുഞ്ഞാ. **വിപസ്സകാ കുസലാനം ധമ്മാന**ന്തി യേ അട്ഠതിംസാരമ്മണേസു വിഭത്താ കുസലാ ധമ്മാ, തേസം വിപസ്സകാ; തതോ തതോ ആരമ്മണതോ വുട്ഠായ തേവ ധമ്മേ വിപസ്സമാനാതി അത്ഥോ. **പുബ്ബരത്താപരരത്ത**ന്തി രത്തിയാ പുബ്ബം പുബ്ബരത്തം, രത്തിയാ അപരം അപരരത്തം, പഠമയാമഞ്ച പച്ഛിമയാമഞ്ചാതി വുത്തം ഹോതി. **ബോധിപക്ഖികാന**ന്തി ബോധിസ്സ പക്ഖേ ഭവാനം, അരഹത്തമഗ്ഗഞാണസ്സ ഉപകാരകാനന്തി അത്ഥോ. **ഭാവനാനുയോഗ**ന്തി വഡ്ഢനാനുയോഗം. **അനുയുത്താ വിഹരേയ്യാമാ**തി ഗിഹിപലിബോധം ആവാസപലിബോധഞ്ച പഹായ വിവിത്തേസു സേനാസനേസു യുത്തപയുത്താ അനഞ്ഞകിച്ചാ വിഹരേയ്യാമ.

ഏവമാവുസോതി ഥേരോ ഏതേസം ആസയം അജാനന്തോ ഇദം നേസം മഹാഗജ്ജിതം സുത്വാ "സചേ ഇമേ ഈദിസാ ഭവിസ്സന്തി, സാധൂ"തി മഞ്ഞമാനോ "ഏവമാവുസോ"തി സമ്പടിച്ഛി. **അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ**തി ഉഭയമ്പേതം കാരണപടിക്ഖേപവചനം. കാരണഞ്ഹി യസ്മാ തത്ഥ തദായത്തവുത്തിഭാവേന ഫലം തിട്ഠതി. യസ്മാ ചസ്സ തം ഓകാസോ ഹോതി തദായത്തവുത്തിഭാവേന, തസ്മാ "ഠാനഞ്ച അവകാസോ ചാ"തി വുച്ചതി, തം പടിക്ഖിപന്തോ ആഹ - "അട്ഠാനമേതം, ആനന്ദ , അനവകാസോ"തി. ഏതം ഠാനം വാ ഓകാസോ വാ നത്ഥി. **യം തഥാഗതോ**തി യേന തഥാഗതോ വജ്ജീനം വാ...പേ॰... സമൂഹനേയ്യ, തം കാരണം നത്ഥീതി അത്ഥോ. യദി ഹി ഭഗവാ ഏതേസം "ലഭേയ്യാമ ഉപസമ്പദ"ന്തി യാചന്താനം ഉപസമ്പദം ദദേയ്യ, ഏവം

സന്തേ ''പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ''തി പഞ്ഞത്തം സമൂഹനേയ്യ. യസ്മാ പനേതം ന സമൂഹനതി, തസ്മാ ''അട്ഠാനമേത''ന്തിആദിമാഹ.

സോ ആഗതോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോതി ''യദി ഹി ഏവം ആഗതോ ഉപസമ്പദം ലഭേയ്യ, സാസനേ അഗാരവോ ഭവേയ്യ. സാമണേരഭൂമിയം പന ഠിതോ സഗാരവോ ച ഭവിസ്സതി, അത്തത്ഥഞ്ച കരിസ്സതീ''തി ഞത്വാ അനുകമ്പമാനോ ഭഗവാ ആഹ - ''സോ ആഗതോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ''തി. **സോ ആഗതോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ**തി ഏവം ആഗതോ ഭിക്ഖുഭാവേ ഠത്വാ അവിപന്നസീലതായ സാസനേ സഗാരവോ ഭവിസ്സതി, സോ സതി ഉപനിസ്സയേ നചിരസ്സേവ ഉത്തമത്ഥം പാപുണിസ്സതീതി ഞത്വാ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോതി ആഹ.

ഏവം മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിത്വാ ആഗതേസു അനുപസമ്പാദേതബ്ബഞ്ച ഉപസമ്പാദേതബ്ബഞ്ച ദസ്സേത്വാ തീണിപി വത്ഥൂനി സമോധാനേത്വാ പരിപുണ്ണം കത്വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേതുകാമോ ''ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ''തി വത്വാ ''യോ പന ഭിക്ഖു...പേ॰... അസംവാസോ''തി പരിപുണ്ണം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസി.

വജ്ജിപുത്തകവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചതുബ്ബിധവിനയകഥാ

൪൫. ഇദാനിസ്സ അത്ഥം വിഭജന്തോ **''യോ പനാതി, യോ യാദിസോ''**തിആദിമാഹ. തസ്മിം പന സിക്ഖാപദേ ച സിക്ഖാപദവിഭങ്ഗേ ച സകലേ ച വിനയവിനിച്ഛയേ കോസല്ലം പത്ഥയന്തേന **ചതുബ്ബിധോ വിനയോ** ജാനിതബ്ബോ -

> ചതുബ്ബിധഞ്ഹി വിനയം, മഹാഥേരാ മഹിദ്ധികാ;
> നീഹരിത്വാ പകാസേസും, ധമ്മസങ്ഗാഹകാ പുരാ.

കതമം ചതുബ്ബിധം? സുത്തം, സുത്താനുലോമം, ആചരിയവാദം, അത്തനോമതിന്തി. യം സന്ധായ വുത്തം - ''ആഹച്ചപദേന രസേന ആചരിയവംസേന അധിപ്പായാ''തി, ഏത്ഥ ഹി **ആഹച്ചപദ**ന്തി സുത്തം അധിപ്പേതം, **രസോ**തി സുത്താനുലോമം, **ആചരിയവംസോ**തി ആചരിയവാദോ, **അധിപ്പായോ**തി അത്തനോമതി.

തത്ഥ **സുത്തം**നാമ സകലേ വിനയപിടകേ പാളി.

സുത്താനുലോമം നാമ ചത്താരോ മഹാപദേസാ; യേ ഭഗവതാ ഏവം വുത്താ - ''യം, ഭിക്ഖവേ , മയാ 'ഇദം ന കപ്പതീ'തി അപ്പടിക്ഖിത്തം, തം ചേ അകപ്പിയം അനുലോമേതി; കപ്പിയം പടിബാഹതി, തം വോ ന കപ്പതി. യം, ഭിക്ഖവേ, മയാ 'ഇദം ന കപ്പതീ'തി അപ്പടിക്ഖിത്തം, തം ചേ കപ്പിയം അനുലോമേതി; അകപ്പിയം പടിബാഹതി, തം വോ കപ്പതി. യം, ഭിക്ഖവേ , മയാ 'ഇദം കപ്പതീ'തി അനനുഞ്ഞാതം, തം ചേ അകപ്പിയം അനുലോമേതി, കപ്പിയം പടിബാഹതി; തം വോ ന കപ്പതി. യം, ഭിക്ഖവേ, മയാ 'ഇദം കപ്പതീ'തി അനനുഞ്ഞാതം, തം ചേ കപ്പിയം അനുലോമേതി, അകപ്പിയം പടിബാഹതി; തം വോ കപ്പതീ''തി (മഹാവ॰ ൩൦൫).

ആചരിയവാദോ നാമ ധമ്മസങ്ഗാഹകേഹി പഞ്ചഹി അരഹന്തസതേഹി ഠപിതാ പാളിവിനിമുത്താ ഓക്കന്തവിനിച്ഛയപ്പവത്താ അട്ഠകഥാതന്തി.

അത്തനോമതി നാമ സുത്ത-സുത്താനുലോമ-ആചരിയവാദേ മുഞ്ചിത്വാ അനുമാനേന അത്തനോ അനുബുദ്ധിയാ നയഗ്ഗാഹേന ഉപട്ഠിതാകാരകഥനം.

അപിച സുത്തന്താഭിധമ്മവിനയട്ഠകഥാസു ആഗതോ സബ്ബോപി ഥേരവാദോ "അത്തനോമതി" നാമ. തം പന അത്തനോമതിം ഗഹേത്വാ കഥേന്തേന ന ദള്ഹഗ്ഗാഹം ഗഹേത്വാ വോഹരിതബ്ബം. കാരണം സല്ലക്ഖേത്വാ അത്ഥേന പാളിം, പാളിയാ ച അത്ഥം സംസന്ദിത്വാ കഥേതബ്ബം. അത്തനോമതി ആചരിയവാദേ ഓതാരേതബ്ബാ. സചേ തത്ഥ ഓതരതി ചേവ സമേതി ച, ഗഹേതബ്ബാ. സചേ നേവ ഓതരതി ന സമേതി, ന ഗഹേതബ്ബാ. അയഞ്ഹി അത്തനോമതി നാമ സബ്ബദുബ്ബലാ. അത്തനോമതിതോ ആചരിയവാദോ ബലവതരോ.

ആചരിയവാദോപി സുത്താനുലോമേ ഓതാരേതബ്ബോ. തത്ഥ ഓതരന്തോ സമേന്തോയേവ ഗഹേതബ്ബോ, ഇതരോ ന ഗഹേതബ്ബോ. ആചരിയവാദതോ ഹി സുത്താനുലോമം ബലവതരം.

സുത്താനുലോമമ്പി സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബം. തത്ഥ ഓതരന്തം സമേന്തമേവ ഗഹേതബ്ബം, ഇതരം ന ഗഹേതബ്ബം. സുത്താനുലോമതോ ഹി സുത്തമേവ ബലവതരം. സുത്തഞ്ഹി അപ്പടിവത്തിയം കാരകസങ്ഘസദിസം ബുദ്ധാനം ഠിതകാലസദിസം. തസ്മാ യദാ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ സാകച്ഛന്തി, സകവാദീ സുത്തം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരവാദീ സുത്താനുലോമം. തേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഖേപം വാ ഗരഹം വാ അകത്വാ സുത്താനുലോമം സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബം. സചേ ഓതരതി സമേതി, ഗഹേതബ്ബം. നോ ചേ, ന ഗഹേതബ്ബം; സുത്തസ്മിംയേവ ഠാതബ്ബം. അഥായം സുത്തം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ ആചരിയവാദം. തേഹിപി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഖേപം വാ ഗരഹം വാ അകത്വാ ആചരിയവാദോ സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബോ. സചേ ഓതരതി സമേതി, ഗഹേതബ്ബോ. അനോതരന്തോ അസമേന്തോ ച ഗാരയ്ഹാചരിയവാദോ ന ഗഹേതബ്ബോ; സുത്തസ്മിംയേവ ഠാതബ്ബം.

അഥായം സുത്തം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ അത്തനോമതിം. തേഹിപി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഖേപം വാ ഗരഹം വാ അകത്വാ അത്തനോമതി സുത്തേ ഓതാരേതബ്ബാ. സചേ ഓതരതി സമേതി, ഗഹേതബ്ബാ. നോ ചേ, ന ഗഹേതബ്ബാ. സുത്തസ്മിം യേവ ഠാതബ്ബം.

അഥ പനായം സുത്താനുലോമം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ സുത്തം. സുത്തം സുത്താനുലോമേ ഓതാരേതബ്ബം. സചേ ഓതരതി സമേതി, തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ ആരൂള്ഹം പാളിആഗതം പഞ്ഞായതി, ഗഹേതബ്ബം. നോ ചേ തഥാ പഞ്ഞായതി ന ഓതരതി ന സമേതി, ബാഹിരകസുത്തം വാ ഹോതി സിലോകോ വാ അഞ്ഞം വാ ഗാരയ്ഹസുത്തം ഗുള്ഹവേസ്സന്തരഗുള്ഹവിനയവേദല്ലാദീനം അഞ്ഞതരതോ ആഗതം, ന ഗഹേതബ്ബം. സുത്താനുലോമസ്മിംയേവ ഠാതബ്ബം.

അഥായം സുത്താനുലോമം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ ആചരിയവാദം. ആചരിയവാദോ സുത്താനുലോമേ ഓതാരേതബ്ബോ. സചേ ഓതരതി സമേതി, ഗഹേതബ്ബോ. നോ ചേ, ന ഗഹേതബ്ബോ. സുത്താനുലോമേയേവ ഠാതബ്ബം.

അഥായം സുത്താനുലോമം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ അത്തനോമതിം. അത്തനോമതി സുത്താനുലോമേ ഓതാരേതബ്ബാ. സചേ ഓതരതി സമേതി, ഗഹേതബ്ബാ. നോ ചേ, ന ഗഹേതബ്ബാ. സുത്താനുലോമേയേവ ഠാതബ്ബം.

അഥ പനായം ആചരിയവാദം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ സുത്തം. സുത്തം ആചരിയവാദേ ഓതാരേതബ്ബം. സചേ ഓതരതി സമേതി, ഗഹേതബ്ബം. ഇതരം ഗാരയ്ഹസുത്തം ന ഗഹേതബ്ബം. ആചരിയവാദേയേവ ഠാതബ്ബം.

അഥായം ആചരിയവാദം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ സുത്താനുലോമം. സുത്താനുലോമം ആചരിയവാദേ ഓതാരേതബ്ബം. ഓതരന്തം സമേന്തമേവ ഗഹേതബ്ബം, ഇതരം ന ഗഹേതബ്ബം. ആചരിയവാദേയേവ ഠാതബ്ബം.

അഥായം ആചരിയവാദം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ അത്തനോമതിം. അത്തനോമതി ആചരിയവാദേ ഓതാരേതബ്ബാ. സചേ ഓതരതി സമേതി, ഗഹേതബ്ബാ. നോ ചേ, ന ഗഹേതബ്ബാ. ആചരിയവാദേയേവ ഠാതബ്ബം.

അഥ പനായം അത്തനോമതിം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ സുത്തം. സുത്തം അത്തനോമതിയം ഓതാരേതബ്ബം. സചേ ഓതരതി സമേതി, ഗഹേതബ്ബം. ഇതരം ഗാരയ്ഹസുത്തം ന ഗഹേതബ്ബം. അത്തനോമതിയമേവ ഠാതബ്ബം.

അഥായം അത്തനോമതിം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ സുത്താനുലോമം. സുത്താനുലോമം അത്തനോമതിയം ഓതാരേതബ്ബം. ഓതരന്തം സമേന്തമേവ ഗഹേതബ്ബം, ഇതരം ന ഗഹേതബ്ബം. അത്തനോമതിയമേവ ഠാതബ്ബം.

അഥായം അത്തനോമതിം ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ ആചരിയവാദം. ആചരിയവാദോ അത്തനോമതിയം ഓതാരേതബ്ബോ. സചേ ഓതരതി സമേതി, ഗഹേതബ്ബോ; ഇതരോ ഗാരയ്ഹാചരിയവാദോ ന ഗഹേതബ്ബോ. അത്തനോമതിയമേവ ഠാതബ്ബം. അത്തനോ ഗഹണമേവ ബലിയം കാതബ്ബം. സബ്ബട്ഠാനേസു ച ഖേപോ വാ ഗരഹാ വാ ന കാതബ്ബാതി.

അഥ പനായം ''കപ്പിയ''ന്തി ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ ''അകപ്പിയ''ന്തി. സുത്തേ ച സുത്താനുലോമേ ച ഓതാരേതബ്ബം. സചേ കപ്പിയം ഹോതി, കപ്പിയേ ഠാതബ്ബം. സചേ അകപ്പിയം, അകപ്പിയേ ഠാതബ്ബം.

അഥായം തസ്സ കപ്പിയഭാവസാധകം സുത്തതോ ബഹും കാരണഞ്ച വിനിച്ഛയഞ്ച ദസ്സേതി, പരോ കാരണം ന വിന്ദതി. കപ്പിയേവ ഠാതബ്ബം. അഥ പരോ തസ്സ അകപ്പിയഭാവസാധകം സുത്തതോ ബഹും കാരണഞ്ച വിനിച്ഛയഞ്ച ദസ്സേതി, അനേന അത്തനോ ഗഹണന്തി കത്വാ ദള്ഹം ആദായ ന ഠാതബ്ബം. ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അകപ്പിയേവ ഠാതബ്ബം. അഥ ദ്വിന്നമ്പി കാരണച്ഛായാ ദിസ്സതി, പടിക്ഖിത്തഭാവോയേവ സാധു, അകപ്പിയേ ഠാതബ്ബം. വിനയഞ്ഹി പത്വാ കപ്പിയാകപ്പിയവിചാരണമാഗമ്മ രുന്ധിതബ്ബം, ഗാള്ഹം കത്തബ്ബം, സോതം പച്ഛിന്ദിതബ്ബം, ഗരുകഭാവേയേവ ഠാതബ്ബം.

അഥ പനായം “അകപ്പിയ”ന്തി ഗഹേത്വാ കഥേതി, പരോ “കപ്പിയ”ന്തി. സുത്തേ ച സുത്താനുലോമേ ച ഓതാരേതബ്ബം. സചേ കപ്പിയം ഹോതി, കപ്പിയേ ഠാതബ്ബം. സചേ അകപ്പിയം, അകപ്പിയേ ഠാതബ്ബം.

അഥായം ബഹൂഹി സുത്തവിനിച്ഛയകാരണേഹി അകപ്പിയഭാവം ദസ്സേതി, പരോ കാരണം ന വിന്ദതി, അകപ്പിയേ ഠാതബ്ബം. അഥ പരോ ബഹൂഹി സുത്തവിനിച്ഛയകാരണേഹി കപ്പിയഭാവം ദസ്സേതി, അയം കാരണം ന വിന്ദതി, കപ്പിയേ ഠാതബ്ബം. അഥ ദ്വിന്നമ്പി കാരണച്ഛായാ ദിസ്സതി, അത്തനോ ഗഹണം ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബം. യഥാ ചായം കപ്പിയാകപ്പിയേ അകപ്പിയകപ്പിയേ ച വിനിച്ഛയോ വുത്തോ; ഏവം അനാപത്തിആപത്തിവാദേ ആപത്താനാപത്തിവാദേ ച, ലഹുകഗരുകാപത്തിവാദേ ഗരുകലഹുകാപത്തിവാദേ ചാപി വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. നാമമത്തംയേവ ഹി ഏത്ഥ നാനം, യോജനാനയേ നാനം നത്ഥി, തസ്മാ ന വിത്ഥാരിതം.

ഏവം കപ്പിയാകപ്പിയാദിവിനിച്ഛയേ ഉപ്പന്നേ യോ സുത്ത-സുത്താനുലോമആചരിയവാദഅത്തനോമതീസു അതിരേകകാരണം ലഭതി, തസ്സ വാദേ ഠാതബ്ബം. സബ്ബസോ പന കാരണം വിനിച്ഛയം അലഭന്തേന സുത്തം ന ജഹിതബ്ബം, സുത്തസ്മിംയേവ ഠാതബ്ബന്തി. ഏവം തസ്മിം സിക്ഖാപദേ ച സിക്ഖാപദവിഭങ്ഗേ ച സകലേ ച വിനയവിനിച്ഛയേ കോസല്ലം പത്ഥയന്തേന അയം ചതുബ്ബിധോ വിനയോ ജാനിതബ്ബോ.

ഇമഞ്ച പന ചതുബ്ബിധം വിനയം ഞത്വാപി വിനയധരേന പുഗ്ഗലേന തിലക്ഖണസമന്നാഗതേന ഭവിതബ്ബം. **തീണി** ഹി **വിനയധരസ്സ ലക്ഖണാനി** ഇച്ഛിതബ്ബാനി. കതമാനി തീണി? “സുത്തഞ്ചസ്സ സ്വാഗതം ഹോതി സുപ്പവത്തി സുവിനിച്ഛിതം സുത്തതോ അനുബ്യഞ്ജനതോ”തി ഇദമേകം ലക്ഖണം. “വിനയേ ഖോ പന ഠിതോ ഹോതി അസംഹീരോ”തി ഇദം ദുതിയം. “ആചരിയപരമ്പരാ ഖോ പനസ്സ സുഗ്ഗഹിതാ ഹോതി സുമനസികതാ സൂപധാരിതാ”തി ഇദം തതിയം.

തത്ഥ **സുത്തം** നാമ സകലം വിനയപിടകം. തഞ്ചസ്സ **സ്വാഗതം ഹോതീ**തി സുട്ഠു ആഗതം. **സുപ്പവത്തീ**തി സുട്ഠു പവത്തം പഗുണം വാചുഗ്ഗതം സുവിനിച്ഛിതം. **സുത്തതോ അനുബ്യഞ്ജനതോ**തി പാളിതോ ച പരിപുച്ഛതോ ച അട്ഠകഥാതോ ച സുവിനിച്ഛിതം ഹോതി, കങ്ഖച്ഛേദം കത്വാ ഉഗ്ഗഹിതം.

വിനയേ ഖോ പന ഠിതോ ഹോതീതി വിനയേ ലജ്ജീഭാവേന പതിട്ഠിതോ ഹോതി. അലജ്ജീ ഹി ബഹുസ്സുതോപി സമാനോ ലാഭഗരുതായ തന്തിം വിസംവാദേത്വാ ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം സത്ഥുസാസനം ദീപേത്വാ സാസനേ മഹന്തം ഉപദ്ദവം കരോതി. സങ്ഘഭേദമ്പി സങ്ഘരാജിമ്പി ഉപ്പാദേതി. ലജ്ജീ പന കുക്കുച്ചകോ സിക്ഖാകാമോ ജീവിതഹേതുപി തന്തിം അവിസംവാദേത്വാ ധമ്മമേവ വിനയമേവ ച ദീപേതി, സത്ഥുസാസനം ഗരും കത്വാ ഠപേതി. തഥാ ഹി പുബ്ബേ മഹാഥേരാ തിക്ഖത്തും വാചം നിച്ഛാരേസും - **“അനാഗതേ ലജ്ജീ രക്ഖിസ്സതി, ലജ്ജീ രക്ഖിസ്സതി, ലജ്ജീ രക്ഖിസ്സതീ”**തി. ഏവം യോ ലജ്ജീ, സോ വിനയം അവിജഹന്തോ അവോക്കമന്തോ ലജ്ജീഭാവേന വിനയേ ഠിതോ ഹോതി സുപ്പതിട്ഠിതോതി. **അസംഹീരോ**തി സംഹീരോ നാമ യോ പാളിയം വാ അട്ഠകഥായം വാ ഹേട്ഠതോ വാ ഉപരിതോ വാ പദപടിപാടിയാ വാ പുച്ഛിയമാനോ വിത്ഥുനതി വിപ്ഫന്ദതി സന്തിട്ഠിതും ന സക്കോതി; യം യം

പരേന വുച്ചതി തം തം അനുജാനാതി; സകവാദം ഛഡ്ഡേത്വാ പരവാദം ഗണ്ഹാതി. യോ പന പാളിയം വാ അട്ഠകഥായ വാ ഹേട്ഠുപരിയേന വാ പദപടിപാടിയാ വാ പുച്ഛിയമാനോ ന വിത്ഥുനതി ന വിപ്ഫന്ദതി, ഏകേകലോമം സണ്ഡാസേന ഗണ്ഹന്തോ വിയ "ഏവം മയം വദാമ; ഏവം നോ ആചരിയാ വദന്തീ"തി വിസ്സജ്ജേതി; യമ്ഹി പാളി ച പാളിവിനിച്ഛയോ ച സുവണ്ണഭാജനേ പക്ഖിത്തസീഹവസാ വിയ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം അഗച്ഛന്തോ തിട്ഠതി, അയം വുച്ചതി "അസംഹീരോ"തി.

ആചരിയപരമ്പരാ ഖോ പനസ്സ സുഗ്ഗഹിതാ ഹോതീതി ഥേരപരമ്പരാ വംസപരമ്പരാ ചസ്സ സുഉ ഗഹിതാ ഹോതി. **സുമനസികതാ**തി സുട്ഠു മനസികതാ; ആവജ്ജിതമത്തേ ഉജ്ജലിതപദീപോ വിയ ഹോതി. **സൂപധാരിതാ**തി സുട്ഠു ഉപധാരിതാ പുബ്ബാപരാനുസന്ധിതോ അത്ഥതോ കാരണതോ ച ഉപധാരിതാ; അത്തനോ മതിം പഹായ ആചരിയസുദ്ധിയാ വത്താ ഹോതി "മയ്ഹം ആചരിയോ അസുകാചരിയസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗണ്ഹി, സോ അസുകസ്സാ"തി ഏവം സബ്ബം ആചരിയപരമ്പരം ഥേരവാദങ്ഗം ആഹരിത്വാ യാവ ഉപാലിത്ഥേരോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗണ്ഹീതി പാപേത്വാ ഠപേതി. തതോപി ആഹരിത്വാ ഉപാലിത്ഥേരോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗണ്ഹി, ദാസകത്ഥേരോ അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ ഉപാലിത്ഥേരസ്സ, സോണകത്ഥേരോ അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ ദാസകത്ഥേരസ്സ, സിഗ്ഗവത്ഥേരോ അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ സോണകത്ഥേരസ്സ, മോഗ്ഗലിപുത്തതിസ്സത്ഥേരോ അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ സിഗ്ഗവത്ഥേരസ്സ ചണ്ഡവജ്ജിത്ഥേരസ്സ ചാതി. ഏവം സബ്ബം ആചരിയപരമ്പരം ഥേരവാദങ്ഗം ആഹരിത്വാ അത്തനോ ആചരിയം പാപേത്വാ ഠപേതി. ഏവം ഉഗ്ഗഹിതാ ഹി ആചരിയപരമ്പരാ സുഗ്ഗഹിതാ ഹോതി. ഏവം അസക്കോന്തേന പന അവസ്സം ദ്വേ തയോ പരിവട്ടാ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബാ. സബ്ബപച്ഛിമേന ഹി നയേന യഥാ ആചരിയോ ച ആചരിയാചരിയോ ച പാളിഞ്ച പരിപുച്ഛഞ്ച വദന്തി, തഥാ ഞാതും വട്ടതി.

ഇമേഹി ച പന തീഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതേന വിനയധരേന വത്ഥുവിനിച്ഛയത്ഥം സന്നിപതിതേ സങ്ഘേ ഓതിണ്ണേ വത്ഥുസ്മിം ചോദകേന ച ചുദിതകേന ച വുത്തേ വത്തബ്ബേ സഹസാ അവിനിച്ഛിനിത്വാവ **ഛ ഠാനാനി** ഓലോകേതബ്ബാനി. കതമാനി ഛ? വത്ഥു ഓലോകേതബ്ബം, മാതികാ ഓലോകേതബ്ബാ, പദഭാജനീയം ഓലോകേതബ്ബം, തികപരിച്ഛേദോ ഓലോകേതബ്ബോ, അന്തരാപത്തി ഓലോകേതബ്ബാ, അനാപത്തി ഓലോകേതബ്ബാതി.

വത്ഥും ഓലോകേന്തോപി ഹി "തിണേന വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേത്വാ ആഗന്തബ്ബം, ന ത്വേവ നഗ്ഗേന ആഗന്തബ്ബം; യോ ആഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൭൭) ഏവം ഏകച്ചം ആപത്തിം പസ്സതി. സോ തം സുത്തം ആനേത്വാ തം അധികരണം വൂപസമേസ്സതി.

മാതികം ഓലോകേന്തോപി "സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയ"ന്തിആദിനാ (പാചി॰ ൨) നയേന പഞ്ചന്നം ആപത്തീനം അഞ്ഞതരം ആപത്തിം പസ്സതി, സോ തം സുത്തം ആനേത്വാ തം അധികരണം വൂപസമേസ്സതി.

പദഭാജനീയം ഓലോകേന്തോപി "അക്ഖയിതേ സരീരേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. യേഭുയ്യേന ഖയിതേ സരീരേ മേഥുനം

ധമ്മം പടിസേവതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തിആദിനാ (പാരാ॰ ൬൬ ആദയോ, അഥതോ സമാനം) നയേന സത്തന്നം ആപത്തീനം അഞ്ഞതരം ആപത്തിം പസ്സതി, സോ പദഭാജനീയതോ സുത്തം ആനേത്വാ തം അധികരണം വൂപസമേസ്സതി.

തികപരിച്ഛേദം ഓലോകേന്തോപി തികസങ്ഘാദിസേസം വാ തികപാചിത്തിയം വാ തികദുക്കടം വാ അഞ്ഞതരം വാ ആപത്തിം തികപരിച്ഛേദേ പസ്സതി, സോ തതോ സുത്തം ആനേത്വാ തം അധികരണം വൂപസമേസ്സതി.

അന്തരാപത്തിം ഓലോകേന്തോപി ''പടിലാതം ഉക്ഖിപതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പാചി॰ ൩൫൫) ഏവം യാ സിക്ഖാപദന്തരേസു അന്തരാപത്തി ഹോതി തം പസ്സതി, സോ തം സുത്തം ആനേത്വാ തം അധികരണം വൂപസമേസ്സതി.

അനാപത്തിം ഓലോകേന്തോപി ''അനാപത്തി ഭിക്ഖു അസാദിയന്തസ്സ, അഥേയ്യചിത്തസ്സ, ന മരണാധിപ്പായസ്സ, അനുല്ലപനാധിപ്പായസ്സ, ന മോചനാധിപ്പായസ്സ, അസഞ്ചിച്ച, അസ്സതിയാ, അജാനന്തസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൭൨ ആദയോ) ഏവം തസ്മിം തസ്മിം സിക്ഖാപദേ നിദ്ദിട്ഠം അനാപത്തിം പസ്സതി, സോ തം സുത്തം ആനേത്വാ തം അധികരണം വൂപസമേസ്സതി.

യോ ഹി ഭിക്ഖു ചതുബ്ബിധവിനയകോവിദോ തിലക്ഖണസമ്പന്നോ ഇമാനി ഛ ഠാനാനി ഓലോകേത്വാ അധികരണം വൂപസമേസ്സതി, തസ്സ വിനിച്ഛയോ അപ്പടിവത്തിയോ, ബുദ്ധേന സയം നിസീദിത്വാ വിനിച്ഛിതസദിസോ ഹോതി. തം ചേവം വിനിച്ഛയകുസലം ഭിക്ഖും കോചി കതസിക്ഖാപദവീതിക്കമോ ഭിക്ഖു ഉപസങ്കമിത്വാ അത്തനോ കുക്കുച്ചം പുച്ഛേയ്യ; തേന സാധുകം സല്ലക്ഖേത്വാ സചേ അനാപത്തി ഹോതി, ''അനാപത്തീ''തി വത്തബ്ബം. സചേ പന ആപത്തി ഹോതി, ''ആപത്തീ''തി വത്തബ്ബം. സാ ദേസനാഗാമിനീ ചേ, ''ദേസനാഗാമിനീ''തി വത്തബ്ബം. വുട്ഠാനഗാമിനീ ചേ, ''വുട്ഠാനഗാമിനീ''തി വത്തബ്ബം. അഥസ്സ പാരാജികച്ഛായാ ദിസ്സതി, ''പാരാജികാപത്തീ''തി ന താവ വത്തബ്ബം. കസ്മാ? മേഥുനധമ്മവീതിക്കമോ ഹി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മവീതിക്കമോ ച ഓളാരികോ. അദിന്നാദാനമനുസ്സവിഗ്ഗഹവീതിക്കമാ പന സുഖുമാ ചിത്തലഹുകാ. തേ സുഖുമേനേവ ആപജ്ജതി , സുഖുമേന രക്ഖതി, തസ്മാ വിസേസേന തംവത്ഥുകം കുക്കുച്ചം പുച്ഛിയമാനോ ''ആപത്തീ''തി അവത്വാ സചസ്സ ആചരിയോ ധരതി, തതോ തേന സോ ഭിക്ഖു ''അമ്ഹാകം ആചരിയം പുച്ഛാ''തി പേസേതബ്ബോ. സചേ സോ പുന ആഗന്ത്വാ ''തുമ്ഹാകം ആചരിയോ സുത്തതോ നയതോ ഓലോകേത്വാ 'സതേകിച്ഛോ'തി മം ആഹാ''തി വദതി, തതോ അനേന സോ ''സാധു സുട്ഠു യം ആചരിയോ ഭണതി തം കരോഹീ''തി വത്തബ്ബോ. അഥ പനസ്സ ആചരിയോ നത്ഥി, സദ്ധിം ഉഗ്ഗഹിതഥേരോ പന അത്ഥി, തസ്സ സന്തികം പേസേതബ്ബോ - ''അമ്ഹേഹി സഹ ഉഗ്ഗഹിതഥേരോ ഗണപാമോക്ഖോ, തം ഗന്ത്വാ പുച്ഛാ''തി. തേനാപി ''സതേകിച്ഛോ''തി വിനിച്ഛിതേ ''സാധു സുട്ഠു തസ്സ വചനം കരോഹീ''തി വത്തബ്ബോ. അഥ സദ്ധിം ഉഗ്ഗഹിതഥേരോപി നത്ഥി, അന്തേവാസികോ പണ്ഡിതോ അത്ഥി, തസ്സ സന്തികം പേസേതബ്ബോ - ''അസുകദഹരം ഗന്ത്വാ പുച്ഛാ''തി. തേനാപി ''സതേകിച്ഛോ''തി വിനിച്ഛിതേ ''സാധു സുട്ഠു തസ്സ വചനം കരോഹീ''തി വത്തബ്ബോ. അഥ ദഹരസ്സാപി പാരാജികച്ഛായാവ ഉപട്ഠാതി, തേനാപി ''പാരാജികോസീ''തി ന

വത്തബ്ബോ. ദുല്ലഭോ ഹി ബുദ്ധുപ്പാദോ, തതോ ദുല്ലഭതരാ പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച. ഏവം പന വത്തബ്ബോ - ''വിവിത്തം ഓകാസം സമ്മജ്ജിത്വാ ദിവാവിഹാരം നിസീദിത്വാ സീലാനി സോധേത്വാ ദ്വത്തിംസാകാരം താവ മനസി കരോഹീ''തി. സചേ തസ്സ അരോഗം സീലം കമ്മട്ഠാനം ഘടയതി, സങ്ഖാരാ പാകടാ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തി, ഉപചാരപ്പനാപ്പത്തം വിയ ചിത്തമ്പി ഏകഗ്ഗം ഹോതി, ദിവസം അതിക്കന്തമ്പി ന ജാനാതി. സോ ദിവസാതിക്കമേ ഉപട്ഠാനം ആഗതോ ഏവം വത്തബ്ബോ - ''കീദിസാ തേ ചിത്തപ്പവത്തീ''തി. ആരോചിതായ ചിത്തപ്പവത്തിയാ വത്തബ്ബോ - ''പബ്ബജ്ജാ നാമ ചിത്തവിസുദ്ധത്ഥായ, അപ്പമത്തോ സമണധമ്മം കരോഹീ''തി.

യസ്സ പന സീലം ഭിന്നം ഹോതി, തസ്സ കമ്മട്ഠാനം ന ഘടയതി, പതോദാഭിതുന്നം വിയ ചിത്തം വികമ്പതി, വിപ്പടിസാരഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹതി, തത്തപാസാണേ നിസിന്നോ വിയ തങ്ഖണഞ്ഞേവ വുട്ഠാതി. സോ ആഗതോ ''കാ തേ ചിത്തപ്പവത്തീ''തി പുച്ഛിതബ്ബോ. ആരോചിതായ ചിത്തപ്പവത്തിയാ ''നത്ഥി ലോകേ രഹോ നാമ പാപകമ്മം പകുബ്ബതോ. സബ്ബപഠമഞ്ഹി പാപം കരോന്തോ അത്തനാ ജാനാതി, അഥസ്സ ആരക്ഖദേവതാ പരചിത്തവിദൂ സമണബ്രാഹ്മണാ അഞ്ഞാ ച ദേവതാ ജാനന്തി, ത്വംയേവ ദാനി തവ സോത്ഥിം പരിയേസാഹീ''തി വത്തബ്ബോ.

നിട്ഠിതാ ചതുബ്ബിധവിനയകഥാ

വിനയധരസ്സ ച ലക്ഖണാദികഥാ.

ഭിക്ഖുപദഭാജനീയവണ്ണനാ

ഇദാനി സിക്ഖാപദവിഭങ്ഗസ്സ അത്ഥം വണ്ണയിസ്സാമ. യം വുത്തം **യോ പനാതി യോ യാദിസോ**തിആദി. ഏത്ഥ **യോ പനാ**തി വിഭജിതബ്ബപദം; **യോ യാദിസോ**തിആദീനി തസ്സ വിഭജനപദാനി. ഏത്ഥ ച യസ്മാ **പനാ**തി നിപാതമത്തം; **യോ**തി അത്ഥപദം; തഞ്ച അനിയമേന പുഗ്ഗലം ദീപേതി, തസ്മാ തസ്സ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ അനിയമേന പുഗ്ഗലദീപകം യോ സദ്ദമേവ ആഹ. തസ്മാ ഏത്ഥ ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ - **യോ പനാ**തി യോ യോകോചീതി വുത്തം ഹോതി. യസ്മാ പന യോ യോകോചി നാമ, സോ അവസ്സം ലിങ്ഗ-യുത്ത-ജാതി-നാമ-ഗോത്ത-സീല-വിഹാര-ഗോചരവയേസു ഏകേനാകാരേന പഞ്ഞായതി, തസ്മാ തം തഥാ ഞാപേതും തം പഭേദം പകാസേന്തോ **''യാദിസോ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **യാദിസോ**തി ലിങ്ഗവസേന യാദിസോ വാ താദിസോ വാ ഹോതു; ദീഘോ വാ രസ്സോ വാ കാളോ വാ ഓദാതോ വാ മങ്ഗുരച്ഛവി വാ കിസോ വാ ഥൂലോ വാതി അത്ഥോ. **യഥായുത്തോ**തി യോഗവസേന യേന വാ തേന വാ യുത്തോ ഹോതു; നവകമ്മയുത്തോ വാ ഉദ്ദേസയുത്തോ വാ വാസധുരയുത്തോ വാതി അത്ഥോ. **യഥാജച്ചോ**തി ജാതിവസേന യംജച്ചോ വാ തംജച്ചോ വാ ഹോതു; ഖത്തിയോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ വേസ്സോ വാ സുദ്ദോ വാതി അത്ഥോ. **യഥാനാമോ**തി നാമവസേന യഥാനാമോ വാ തഥാനാമോ വാ ഹോതു; ബുദ്ധരക്ഖിതോ വാ ധമ്മരക്ഖിതോ വാ സങ്ഘരക്ഖിതോ വാതി അത്ഥോ. **യഥാഗോത്തോ**തി ഗോത്തവസേന യഥാഗോത്തോ വാ തഥാഗോത്തോ വാ യേന വാ തേന വാ ഗോത്തേന ഹോതു; കച്ചായനോ വാ വാസിട്ഠോ വാ കോസിയോ വാതി അത്ഥോ. **യഥാസീലോ**തി സീലേസു യഥാസീലോ വാ തഥാസീലോ വാ ഹോതു;

നവകമ്മസീലോ വാ ഉദ്ദേസസീലോ വാ വാസധുരസീലോ വാതി അത്ഥോ. **യഥാവിഹാരീ**തി വിഹാരേസുപി യഥാവിഹാരീ വാ തഥാവിഹാരീ വാ ഹോതു; നവകമ്മവിഹാരീ വാ ഉദ്ദേസവിഹാരീ വാ വാസധുരവിഹാരീ വാതി അത്ഥോ. **യഥാഗോചരോ**തി ഗോചരേസുപി യഥാഗോചരോ വാ തഥാഗോചരോ വാ ഹോതു; നവകമ്മഗോചരോ വാ ഉദ്ദേസഗോചരോ വാ വാസധുരഗോചരോ വാതി അത്ഥോ. **ഥേരോ വാ**തി ആദീസു വയോവുഡ്ഢാദീസു യോ വാ സോ വാ ഹോതു; പരിപുണ്ണദസവസ്സതായ ഥേരോ വാ ഊനപഞ്ചവസ്സതായ നവോ വാ അതിരേകപഞ്ചവസ്സതായ മജ്ഝിമോ വാതി അത്ഥോ. അഥ ഖോ സബ്ബോവ ഇമസ്മിം അത്ഥേ ഏസോ വുച്ചതി ''യോ പനാ''തി.

ഭിക്ഖുനിദ്ദേസേ ഭിക്ഖതീതി **ഭിക്ഖകോ;** ലഭന്തോ വാ അലഭന്തോ വാ അരിയായ യാചനായ യാചതീതി അത്ഥോ. ബുദ്ധാദീഹി അജ്ഝുപഗതം ഭിക്ഖാചരിയം അജ്ഝുപഗതത്താ **ഭിക്ഖാചരിയം അജ്ഝുപഗതോ** നാമ. യോ ഹി കോചി അപ്പം വാ മഹന്തം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ, സോ കസിഗോരക്ഖാദീഹി ജീവികകപ്പനം ഹിത്വാ ലിങ്ഗസമ്പടിച്ഛനേനേവ **ഭിക്ഖാചരിയം അജ്ഝുപഗതോതി ഭിക്ഖു**. പരപടിബദ്ധജീവികത്താ വാ വിഹാരമജ്ഝേ കാജഭത്തം ഭുഞ്ജമാനോപി **ഭിക്ഖാചരിയം അജ്ഝുപഗതോതി ഭിക്ഖു;** പിണ്ഡിയാലോപഭോജനം നിസ്സായ പബ്ബജ്ജായ ഉസ്സാഹജാതത്താ വാ **ഭിക്ഖാചരിയം അജ്ഝുപഗതോതി ഭിക്ഖു**. അഗ്ഘഫസ്സവണ്ണഭേദേന ഭിന്നം പടം ധാരേതീതി **ഭിന്നപടധരോ**. തത്ഥ സത്ഥകച്ഛേദനേന അഗ്ഘഭേദോ വേദിതബ്ബോ. സഹസ്സഗ്ഘനകോപി ഹി പടോ സത്ഥകേന ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്നോ ഭിന്നഗ്ഘോ ഹോതി. പുരിമഗ്ഘതോ ഉപഡ്ഢമ്പി ന അഗ്ഘതി. സുത്തസംസിബ്ബനേന ഫസ്സഭേദോ വേദിതബ്ബോ. സുഖസമ്ഫസ്സോപി ഹി പടോ സുത്തേഹി സംസിബ്ബിതോ ഭിന്നഫസ്സോ ഹോതി. ഖരസമ്ഫസ്സതം പാപുണാതി. സൂചിമലാദീഹി വണ്ണഭേദോ വേദിതബ്ബോ. സുപരിസുദ്ധോപി ഹി പടോ സൂചികമ്മതോ പട്ഠായ സൂചിമലേന, ഹത്ഥസേദമലജല്ലികാഹി, അവസാനേ രജനകപ്പകരണേഹി ച ഭിന്നവണ്ണോ ഹോതി; പകതിവണ്ണം വിജഹതി. ഏവം തീഹാകാരേഹി ഭിന്നപടധാരണതോ **ഭിന്നപടധരോതി ഭിക്ഖു**. ഗിഹിവത്ഥവിസഭാഗാനം വാ കാസാവാനം ധാരണമത്തേനേവ **ഭിന്നപടധരോതി ഭിക്ഖു**.

സമഞ്ഞായാതി പഞ്ഞത്തിയാ വോഹാരേനാതി അത്ഥോ. സമഞ്ഞായ ഏവ ഹി ഏകച്ചോ ''ഭിക്ഖൂ''തി പഞ്ഞായതി. തഥാ ഹി നിമന്തനാദിമ്ഹി ഭിക്ഖൂസു ഗണിയമാനേസു സാമണേരേപി ഗഹേത്വാ ''സതം ഭിക്ഖൂ സഹസ്സം ഭിക്ഖൂ''തി വദന്തി. **പടിഞ്ഞായാ**തി അത്തനോ പടിജാനനേന പടിഞ്ഞായപി ഹി ഏകച്ചോ ''ഭിക്ഖൂ''തി പഞ്ഞായതി. തസ്സ ''കോ ഏത്ഥാതി? അഹം, ആവുസോ, ഭിക്ഖൂ''തി (അം॰ നി॰ ൧൦.൯൬) ഏവമാദീസു സമ്ഭവോ ദട്ഠബ്ബോ . അയം പന ആനന്ദത്ഥേരേന വുത്താ ധമ്മികാ പടിഞ്ഞാ. രത്തിഭാഗേ പന ദുസ്സീലാപി പടിപഥം ആഗച്ഛന്താ ''കോ ഏത്ഥാ''തി വുത്തേ അധമ്മികായ പടിഞ്ഞായ അഭൂതായ ''മയം ഭിക്ഖൂ''തി വദന്തി.

ഏഹി ഭിക്ഖൂതി ഏഹി ഭിക്ഖു നാമ ഭഗവതോ ''ഏഹി ഭിക്ഖൂ''തി വചനമത്തേന ഭിക്ഖുഭാവം ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദം പത്തോ. ഭഗവാ ഹി ഏഹിഭിക്ഖുഭാവായ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നം പുഗ്ഗലം ദിസ്വാ രത്തപംസുകൂലന്തരതോ സുവണ്ണവണ്ണം ദക്ഖിണഹത്ഥം നീഹരിത്വാ

ബ്രഹ്മഘോസം നിച്ഛാരേന്തോ "ഏഹി, ഭിക്ഖു, ചര ബ്രഹ്മചരിയം സമ്മാ ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയായാ"തി വദതി. തസ്സ സഹേവ ഭഗവതോ വചനേന ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായതി, പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച രുഹതി. ഭണ്ഡു കാസായവസനോ ഹോതി. ഏകം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ ഏകം അംസേ ഠപേത്വാ വാമംസകൂടേ ആസത്തനീലുപ്പലവണ്ണമത്തികാപത്തോ -

"തിചീവരഞ്ച പത്തോ ച, വാസി സൂചി ച ബന്ധനം;
പരിസ്സാവനേന അട്ഠേതേ, യുത്തയോഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ"തി.

ഏവം വുത്തേഹി അട്ഠഹി പരിക്ഖാരേഹി സരീരേ പടിമുക്കേഹിയേവ സട്ഠിവസ്സികത്ഥേരോ വിയ ഇരിയാപഥസമ്പന്നോ ബുദ്ധാചരിയകോ ബുദ്ധുപജ്ഝായകോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധം വന്ദമാനോയേവ തിട്ഠതി. ഭഗവാ ഹി പഠമബോധിയം ഏകസ്മിം കാലേ ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദായ ഏവ ഉപസമ്പാദേതി. ഏവം ഉപസമ്പന്നാനി ച സഹസ്സുപരി ഏകചത്താലീസുത്തരാനി തീണി ഭിക്ഖുസതാനി അഹേസും; സേയ്യഥിദം - പഞ്ച പഞ്ചവഗ്ഗിയത്ഥേരാ, യസോ കുലപുത്തോ, തസ്സ പരിവാരാ ചതുപണ്ണാസ സഹായകാ, തിംസ ഭദ്ദവഗ്ഗിയാ, സഹസ്സപുരാണജടിലാ, സദ്ധിം ദ്വീഹി അഗ്ഗസാവകേഹി അഡ്ഢതേയ്യസതാ പരിബ്ബാജകാ, ഏകോ അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരോതി. വുത്തഞ്ഹേതം **അട്ഠകഥായം** -

"തീണി സതം സഹസ്സഞ്ച, ചത്താലീസം പുനാപരേ;
ഏകോ ച ഥേരോ സപ്പഞ്ഞോ, സബ്ബേ തേ ഏഹിഭിക്ഖുകാ"തി.

ന കേവലഞ്ച ഏതേ ഏവ, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സന്തി. സേയ്യഥിദം - തിസതപരിവാരോ സേലോ ബ്രാഹ്മണോ, സഹസ്സപരിവാരോ മഹാകപ്പിനോ, ദസസഹസ്സാ കപിലവത്ഥുവാസിനോ കുലപുത്താ, സോളസസഹസ്സാ പാരായനികബ്രാഹ്മണാതി ഏവമാദയോ. തേ പന വിനയപിടകേ പാളിയം ന നിദ്ദിട്ഠത്താ ന വുത്താ. ഇമേ തത്ഥ നിദ്ദിട്ഠത്താ വുത്താതി.

"സത്തവീസ സഹസ്സാനി, തീണിയേവ സതാനി ച;
ഏതേപി സബ്ബേ സങ്ഖാതാ, സബ്ബേ തേ ഏഹിഭിക്ഖുകാ"തി.

തീഹി സരണഗമനേഹി ഉപസമ്പന്നോതി "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമീ"തിആദിനാ നയേന തിക്ഖത്തും വാചം ഭിന്ദിത്വാ വുത്തേഹി തീഹി സരണഗമനേഹി ഉപസമ്പന്നോ. അയഞ്ഹി ഉപസമ്പദാ നാമ അട്ഠവിധാ - ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദാ, സരണഗമനൂപസമ്പദാ, ഓവാദപടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാ, പഞ്ഹബ്യാകരണൂപസമ്പദാ, ഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാ, ദൂതേനൂപസമ്പദാ, അട്ഠവാചികൂപസമ്പദാ, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മൂപസമ്പദാതി. തത്ഥ ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദാ, സരണഗമനൂപസമ്പദാ ച വുത്താ ഏവ.

ഓവാദപടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാ നാമ "തസ്മാതിഹ തേ, കസ്സപ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'തിബ്ബം മേ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠിതം ഭവിസ്സതി ഥേരേസു നവേസു മജ്ഝിമേസു ചാ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, കസ്സപ, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, കസ്സപ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'യം കിഞ്ചി ധമ്മം സോസ്സാമി കുസലൂപസംഹിതം, സബ്ബം തം അട്ഠിം കത്വാ മനസി കത്വാ സബ്ബചേതസാ സമന്നാഹരിത്വാ ഓഹിതസോതോ ധമ്മം സോസ്സാമീ'തി. ഏവം ഹി തേ,

കസ്സപ, സിക്ഖിതബ്ബം. തസ്മാതിഹ തേ, കസ്സപ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'സാതസഹഗതാ ച മേ കായഗതാസതി ന വിജഹിസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി തേ, കസ്സപ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി (സം॰ നി॰ ൨.൧൫൪) ഇമിനാ ഓവാദപടിഗ്ഗഹണേന മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ.

പഞ്ഹബ്യാകരണൂപസമ്പദാ നാമ സോപാകസ്സ അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ. ഭഗവാ കിര പുബ്ബാരാമേ അനുചങ്കമന്തം സോപാകസാമണേരം '''ഉദ്ധുമാതകസഞ്ഞാ'തി വാ, സോപാക, 'രൂപസഞ്ഞാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ നാനാബ്യഞ്ജനാ , ഉദാഹു ഏകത്ഥാ, ബ്യഞ്ജനമേവ നാന''ന്തി ദസ അസുഭനിസ്സിതേ പഞ്ഹേ പുച്ഛി. സോ തേ ബ്യാകാസി. ഭഗവാ തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ ''കതിവസ്സോസി ത്വം, സോപാകാ''തി പുച്ഛി. ''സത്തവസ്സോഹം, ഭഗവാ''തി. ''സോപാക, ത്വം മമ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന സദ്ധിം സംസന്ദിത്വാ പഞ്ഹേ ബ്യാകാസീ''തി ആരദ്ധചിത്തോ ഉപസമ്പദം അനുജാനി. അയം പഞ്ഹബ്യാകരണൂപസമ്പദാ.

ഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാ നാമ മഹാപജാപതിയാ അട്ഠഗരുധമ്മസ്സ പടിഗ്ഗഹണേന അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ.

ദൂതേനൂപസമ്പദാ നാമ അഡ്ഢകാസിയാ ഗണികായ അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദാ.

അട്ഠവാചികൂപസമ്പദാ നാമ ഭിക്ഖുനിയാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘതോ ഞത്തിചതുത്ഥേന ഭിക്ഖുസങ്ഘതോ ഞത്തിചതുത്ഥേനാതി ഇമേഹി ദ്വീഹി കമ്മേഹി ഉപസമ്പദാ.

ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മൂപസമ്പദാ നാമ ഭിക്ഖൂനം ഏതരഹി ഉപസമ്പദാ. ഇമാസു അട്ഠസു ഉപസമ്പദാസു ''യാ സാ, ഭിക്ഖവേ, മയാ തീഹി സരണഗമനേഹി ഉപസമ്പദാ അനുഞ്ഞാതാ, തം അജ്ജതഗ്ഗേ പടിക്ഖിപാമി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന ഉപസമ്പാദേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൬൯) ഏവം അനുഞ്ഞാതായ ഇമായ ഉപസമ്പദായ ഉപസമ്പന്നോതി വുത്തം ഹോതി.

ഭദ്രോതി അപാപകോ. കല്യാണപുഥുജ്ജനാദയോ ഹി യാവ അരഹാ, താവ ഭദ്രേന സീലേന സമാധിനാ പഞ്ഞായ വിമുത്തിയാ വിമുത്തിഞാണദസ്സനേന ച സമന്നാഗതത്താ ''ഭദ്രോ ഭിക്ഖൂ''തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛന്തി. **സാരോതി** തേഹിയേവ സീലസാരാദീഹി സമന്നാഗതത്താ നീലസമന്നാഗമേന നീലോ പടോ വിയ ''സാരോ ഭിക്ഖൂ''തി വേദിതബ്ബോ. വിഗതകിലേസഫേഗ്ഗുഭാവതോ വാ ഖീണാസവോവ ''സാരോ''തി വേദിതബ്ബോ. **സേഖോതി** പുഥുജ്ജനകല്യാണകേന സദ്ധിം സത്ത അരിയാ തിസ്സോ സിക്ഖാ സിക്ഖന്തീതി സേഖാ. തേസു യോ കോചി ''സേഖോ ഭിക്ഖൂ''തി വേദിതബ്ബോ. ന സിക്ഖതീതി **അസേഖോ**. സേക്ഖധമ്മേ അതിക്കമ്മ അഗ്ഗഫലേ ഠിതോ, തതോ ഉത്തരി സിക്ഖിതബ്ബാഭാവതോ ഖീണാസവോ ''അസേഖോ''തി വുച്ചതി. **സമഗ്ഗേന സങ്ഘേനാതി** സബ്ബന്തിമേന പരിയായേന പഞ്ചവഗ്ഗകരണീയേ കമ്മേ യാവതികാ ഭിക്ഖൂ കമ്മപ്പത്താ, തേസം ആഗതത്താ ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദസ്സ ആഹടത്താ, സമ്മുഖീഭൂതാനഞ്ച അപ്പടിക്കോസനതോ ഏകസ്മിം കമ്മേ സമഗ്ഗഭാവം ഉപഗതേന. **ഞത്തിചതുത്ഥേനാതി** തീഹി അനുസ്സാവനാഹി ഏകായ ച ഞത്തിയാ കാതബ്ബേന. **കമ്മേനാതി** ധമ്മികേന വിനയകമ്മേന. **അകുപ്പേനാതി**

വത്ഥു-ഞത്തി-അനുസ്സാവന-സീമാ-പരിസസമ്പത്തിസമ്പന്നത്താ അകോപേതബ്ബതം അപ്പടിക്കോസിതബ്ബതഞ്ച ഉപഗതേന. **ഠാനാരഹേനാ**തി കാരണാരഹേന സത്ഥുസാസനാരഹേന. **ഉപസമ്പന്നോ** നാമ ഉപരിഭാവം സമാപന്നോ, പത്തോതി അത്ഥോ. ഭിക്ഖുഭാവോ ഹി ഉപരിഭാവോ, തഞ്ചേസ യഥാവുത്തേന കമ്മേന സമാപന്നത്താ ''ഉപസമ്പന്നോ''തി വുച്ചതി. ഏത്ഥ ച ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മം ഏകമേവ ആഗതം. ഇമസ്മിം പന ഠാനേ ഠത്വാ ചത്താരി സങ്ഘകമ്മാനി നീഹരിത്വാ വിത്ഥാരതോ കഥേതബ്ബാനീതി സബ്ബഅട്ഠകഥാസു വുത്തം. താനി ച ''അപലോകനകമ്മം ഞത്തികമ്മം ഞത്തിദുതിയകമ്മം ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മ''ന്തി പടിപാടിയാ ഠപേത്വാ വിത്ഥാരേന ഖന്ധകതോ പരിവാരാവസാനേ കമ്മവിഭങ്ഗതോ ച പാളിം ആഹരിത്വാ കഥിതാനി. താനി മയം **പരിവാരാവസാനേ കമ്മവിഭങ്ഗേ**യേവ വണ്ണയിസ്സാമ. ഏവഞ്ഹി സതി പഠമപാരാജികവണ്ണനാ ച ന ഭാരിയാ ഭവിസ്സതി; യഥാഠിതായ ച പാളിയാ വണ്ണനാ സുവിഞ്ഞേയ്യാ ഭവിസ്സതി. താനി ച ഠാനാനി അസുഞ്ഞാനി ഭവിസ്സന്തി; തസ്മാ അനുപദവണ്ണനമേവ കരോമ.

തത്രാതി തേസു ''ഭിക്ഖകോ''തിആദിനാ നയേന വുത്തേസു ഭിക്ഖൂസു. **യ്വായം ഭിക്ഖൂ**തി യോ അയം ഭിക്ഖു. **സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന...പേ... ഉപസമ്പന്നോ**തി അട്ഠസു ഉപസമ്പദാസു ഞത്തിചതുത്ഥേനേവ കമ്മേന ഉപസമ്പന്നോ. **അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ ഭിക്ഖൂ**തി അയം ഇമസ്മിം ''മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിത്വാ പാരാജികോ ഹോതീ''തി അത്ഥേ ''ഭിക്ഖൂ''തി അധിപ്പേതോ. ഇതരേ പന ''ഭിക്ഖകോ''തി ആദയോ അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്താ. തേസു ച ''ഭിക്ഖകോ''തി ആദയോ നിരുത്തിവസേന വുത്താ, ''സമഞ്ഞായ ഭിക്ഖു, പടിഞ്ഞായ ഭിക്ഖൂ''തി ഇമേ ദ്വേ അഭിലാപവസേന വുത്താ, ''ഏഹി ഭിക്ഖൂ''തി ബുദ്ധേന ഉപജ്ഝായേന പടിലദ്ധഉപസമ്പദാവസേന വുത്തോ. സരണഗമനഭിക്ഖു അനുപ്പന്നായ കമ്മവാചായ ഉപസമ്പദാവസേന വുത്തോ, ''ഭദ്രോ''തിആദയോ ഗുണവസേന വുത്താതി വേദിതബ്ബാ.

ഭിക്ഖുപദഭാജനീയം നിട്ഠിതം.

സിക്ഖാസാജീവപദഭാജനീയവണ്ണനാ

ഇദാനി **''ഭിക്ഖൂന''**ന്തി ഇദം പദം വിസേസത്ഥാഭാവതോ അവിഭജിത്വാവ യം സിക്ഖഞ്ച സാജീവഞ്ച സമാപന്നത്താ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ ഹോതി, തം ദസ്സേന്തോ **സിക്ഖാ**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സിക്ഖിതബ്ബാതി **സിക്ഖാ. തിസ്സോ**തി ഗണനപരിച്ഛേദോ . **അധിസീലസിക്ഖാ**തി അധികം ഉത്തമം സീലന്തി അധിസീലം; അധിസീലഞ്ച തം സിക്ഖിതബ്ബതോ സിക്ഖാ ചാതി അധിസീലസിക്ഖാ. ഏസ നയോ അധിചിത്ത-അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാസു.

കതമം പനേത്ഥ സീലം, കതമം അധിസീലം, കതമം ചിത്തം, കതമം അധിചിത്തം, കതമാ പഞ്ഞാ, കതമാ അധിപഞ്ഞാതി? വുച്ചതേ - പഞ്ചങ്ഗദസങ്ഗസീലം താവ സീലമേവ. തഞ്ഹി ബുദ്ധേ ഉപ്പന്നേപി അനുപ്പന്നേപി ലോകേ പവത്തതി. ഉപ്പന്നേ ബുദ്ധേ തസ്മിം സീലേ ബുദ്ധാപി സാവകാപി മഹാജനം സമാദപേന്തി. അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ പച്ചേകബുദ്ധാ ച കമ്മവാദിനോ ച ധമ്മികാ സമണബ്രാഹ്മണാ ചക്കവത്തീ ച മഹാരാജാനോ

മഹാബോധിസത്താ ച സമാദപേന്തി. സാമമ്പി പണ്ഡിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ സമാദിയന്തി. തേ തം കുസലം ധമ്മം പരിപൂരേത്വാ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സമ്പത്തിം അനുഭോന്തി. പാതിമോക്ഖസംവരസീലം പന ''അധിസീല''ന്തി വുച്ചതി, തഞ്ഹി സൂരിയോ വിയ പജ്ജോതാനം സിനേരു വിയ പബ്ബതാനം സബ്ബലോകിയസീലാനം അധികഞ്ചേവ ഉത്തമഞ്ച, ബുദ്ധുപ്പാദേയേവ ച പവത്തതി, ന വിനാ ബുദ്ധുപ്പാദാ. ന ഹി തം പഞ്ഞത്തിം ഉദ്ധരിത്വാ അഞ്ഞോ സത്തോ ഠപേതും സക്കോതി, ബുദ്ധായേവ പന സബ്ബസോ കായവചീദ്വാരഅജ്ഝാചാരസോതം ഛിന്ദിത്വാ തസ്സ തസ്സ വീതിക്കമസ്സ അനുച്ഛവികം തം സീലസംവരം പഞ്ഞപേന്തി. പാതിമോക്ഖസംവരതോപി ച മഗ്ഗഫലസമ്പയുത്തമേവ സീലം അധിസീലം, തം പന ഇധ അനധിപ്പേതം. ന ഹി തം സമാപന്നോ ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി.

കാമാവചരാനി പന അട്ഠ കുസലചിത്താനി, ലോകിയഅട്ഠസമാപത്തിചിത്താനി ച ഏകജ്ഝം കത്വാ ചിത്തമേവാതി വേദിതബ്ബാനി. ബുദ്ധുപ്പാദാനുപ്പാദേ ചസ്സ പവത്തി, സമാദപനം സമാദാനഞ്ച സീലേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. വിപസ്സനാപാദകം അട്ഠസമാപത്തിചിത്തം പന ''അധിചിത്ത''ന്തി വുച്ചതി. തഞ്ഹി അധിസീലം വിയ സീലാനം സബ്ബലോകിയചിത്താനം അധികഞ്ചേവ ഉത്തമഞ്ച, ബുദ്ധുപ്പാദേയേവ ച ഹോതി, ന വിനാ ബുദ്ധുപ്പാദാ. തതോപി ച മഗ്ഗഫലചിത്തമേവ അധിചിത്തം, തം പന ഇധ അനധിപ്പേതം. ന ഹി തം സമാപന്നോ ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി.

''അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠ''ന്തി (ധ॰ സ॰ ൧൩൭൧; വിഭ॰ ൭൯൩; മ॰ നി॰ ൨.൯൪) -ആദിനയപ്പവത്തം പന കമ്മസ്സകതഞാണം പഞ്ഞാ, സാ ഹി ബുദ്ധേ ഉപ്പന്നേപി അനുപ്പന്നേപി ലോകേ പവത്തതി. ഉപ്പന്നേ ബുദ്ധേ തസ്സാ പഞ്ഞായ ബുദ്ധാപി ബുദ്ധസാവകാപി മഹാജനം സമാദപേന്തി. അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ പച്ചേകബുദ്ധാ ച കമ്മവാദിനോ ച ധമ്മികാ സമണബ്രാഹ്മണാ ചക്കവത്തീ ച മഹാരാജാനോ മഹാബോധിസത്താ ച സമാദപേന്തി. സാമമ്പി പണ്ഡിതാ സത്താ സമാദിയന്തി. തഥാ ഹി അങ്കുരോ ദസവസ്സസഹസ്സാനി മഹാദാനം അദാസി. വേലാമോ, വേസ്സന്തരോ, അഞ്ഞേ ച ബഹൂ പണ്ഡിതമനുസ്സാ മഹാദാനാനി അദംസു. തേ തം കുസലം ധമ്മം പരിപൂരേത്വാ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സമ്പത്തിം അനുഭവിംസു. തിലക്ഖണാകാരപരിച്ഛേദകം പന വിപസ്സനാഞാണം ''അധിപഞ്ഞാ''തി വുച്ചതി. സാ ഹി അധിസീല-അധിചിത്താനി വിയ സീലചിത്താനം സബ്ബലോകിയപഞ്ഞാനം അധികാ ചേവ ഉത്തമാ ച, ന ച വിനാ ബുദ്ധുപ്പാദാ ലോകേ പവത്തതി. തതോപി ച മഗ്ഗഫലപഞ്ഞാവ അധിപഞ്ഞാ, സാ പന ഇധ അനധിപ്പേതാ. ന ഹി തം സമാപന്നോ ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതീതി.

തത്രാതി താസു തീസു സിക്ഖാസു. **യായം അധിസീലസിക്ഖാ**തി യാ അയം പാതിമോക്ഖസീലസങ്ഖാതാ അധിസീലസിക്ഖാ. **ഏതം സാജീവം നാമാ**തി ഏതം സബ്ബമ്പി ഭഗവതാ വിനയേ ഠപിതം സിക്ഖാപദം, യസ്മാ ഏത്ഥ നാനാദേസജാതിഗോത്താദിഭേദഭിന്നാ ഭിക്ഖൂ സഹ ജീവന്തി ഏകജീവികാ സഭാഗജീവികാ സഭാഗവുത്തിനോ ഹോന്തി, തസ്മാ ''സാജീവ''ന്തി വുച്ചതി. **തസ്മിം സിക്ഖതീ**തി തം സിക്ഖാപദം ചിത്തസ്സ അധികരണം കത്വാ ''യഥാസിക്ഖാപദം നു ഖോ സിക്ഖാമി ന സിക്ഖാമീ''തി ചിത്തേന

ഓലോകേന്തോ സിക്ഖതി. ന കേവലഞ്ചായമേതസ്മിം സാജീവസങ്ഖാതേ സിക്ഖാപദേയേവ സിക്ഖതി, സിക്ഖായപി സിക്ഖതി, "ഏതം സാജീവം നാമാ"തി ഇമസ്സ പന അനന്തരസ്സ പദസ്സ വസേന "തസ്മിം സിക്ഖതീ"തി വുത്തം. കിഞ്ചാപി തം ഏവം വുത്തം, അഥ ഖോ അയമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ - തസ്സാ ച സിക്ഖായ സിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ സിക്ഖതി, തസ്മിഞ്ച സിക്ഖാപദേ അവീതിക്കമന്തോ സിക്ഖതീതി. **തേന വുച്ചതി സാജീവസമാപന്നോ**തി ഇദമ്പി അനന്തരസ്സ സാജീവപദസ്സേവ വസേന വുത്തം. യസ്മാ പന സോ സിക്ഖമ്പി സമാപന്നോ, തസ്മാ സിക്ഖാസമാപന്നോതിപി അത്ഥതോ വേദിതബ്ബോ. ഏവഞ്ഹി സതി "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി ഏതസ്സ പദസ്സ പദഭാജനമ്പി പരിപുണ്ണം ഹോതി.

സിക്ഖാസാജീവപദഭാജനീയം നിട്ഠിതം.

സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനവിഭങ്ഗവണ്ണനാ

സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാതി സിക്ഖഞ്ച അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ ദുബ്ബലഭാവഞ്ച അപ്പകാസേത്വാ. യസ്മാ ച ദുബ്ബല്യേ ആവികതേപി സിക്ഖാ അപ്പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി, സിക്ഖായ പന പച്ചക്ഖാതായ ദുബ്ബല്യം ആവികതമേവ ഹോതി. തസ്മാ "ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി ഇമിനാ പദേന ന കോചി വിസേസത്ഥോ ലബ്ഭതി. യഥാ പന "ദിരത്തതിരത്തം സഹസേയ്യം കപ്പേയ്യാ"തി വുത്തേ ദിരത്തവചനേന ന കോചി വിസേസത്ഥോ ലബ്ഭതി, കേവലം ലോകവോഹാരവസേന ബ്യഞ്ജനസിലിട്ഠതായ മുഖാരൂള്ഹതായ ഏതം വുത്തം. ഏവമിദമ്പി വോഹാരവസേന ബ്യഞ്ജനസിലിട്ഠതായ മുഖാരൂള്ഹതായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

യസ്മാ വാ ഭഗവാ സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം ധമ്മം ദേസേതി, തസ്മാ "സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായാ"തി ഇമിനാ അത്ഥം സമ്പാദേത്വാ "ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി ഇമിനാ ബ്യഞ്ജനം സമ്പാദേതി. പരിവാരകപദവിരഹിതഞ്ഹി ഏകമേവ അത്ഥപദം വുച്ചമാനം പരിവാരവിരഹിതോ രാജാ വിയ, വത്ഥാലങ്കാരവിരഹിതോ വിയ ച പുരിസോ ന സോഭതി; പരിവാരകേന പന അത്ഥാനുലോമേന സഹായപദേന സദ്ധിം തം സോഭതീതി.

യസ്മാ വാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ ഏകച്ചം ദുബ്ബല്യാവികമ്മം അത്ഥോ ഹോതി, തസ്മാ തം സന്ധായ "സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായാ"തിപദസ്സ അത്ഥം വിവരന്തോ "ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി ആഹ.

തത്ഥ സിയാ യസ്മാ ന സബ്ബം ദുബ്ബല്യാവികമ്മം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം, തസ്മാ "ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി പഠമം വത്വാ തസ്സ അത്ഥനിയമനത്ഥം "സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായാ"തി വത്തബ്ബന്തി, തഞ്ച ന; കസ്മാ? അത്ഥാനുക്കമാഭാവതോ. "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി ഹി വുത്തത്താ യം സിക്ഖം സമാപന്നോ, തം അപ്പച്ചക്ഖായാതി വുച്ചമാനോ അനുക്കമേനേവ അത്ഥോ വുത്തോ ഹോതി, ന അഞ്ഞഥാ. തസ്മാ ഇദമേവ പഠമം വുത്തന്തി.

അപിച അനുപടിപാടിയാപി എത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. കഥം? ''സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ''തി എത്ഥ യം സിക്ഖം സമാപന്നോ തം അപ്പച്ചക്ഖായ യഞ്ച സാജീവം സമാപന്നോ തത്ഥ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാതി.

ഇദാനി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനദുബ്ബല്യാവികമ്മാനം വിസേസാവിസേസം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനലക്ഖണഞ്ച ദസ്സേന്തോ **''അത്ഥി ഭിക്ഖവേ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അത്ഥി ഭിക്ഖവേ**തിആദീനി ദ്വേ മാതികാപദാനി; താനി വിഭജന്തോ **''കഥഞ്ച ഭിക്ഖവേ''**തിആദിമാഹ. തത്രായം അനുത്താനപദവണ്ണനാ - **കഥന്തി** കേന ആകാരേന. **ദുബ്ബല്യാവികമ്മഞ്ചാ**തി ദുബ്ബല്യസ്സ ആവികമ്മഞ്ച. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ. **ഉക്കണ്ഠിതോ**തി അനഭിരതിയാ ഇമസ്മിം സാസനേ കിച്ഛജീവികപ്പത്തോ. അഥ വാ അജ്ജ യാമി, സ്വേ യാമി, ഇതോ യാമി, എത്ഥ യാമീതി ഉദ്ധം കണ്ഠം കത്വാ വിഹരമാനോ, വിക്ഖിത്തോ അനേകഗ്ഗോതി വുത്തം ഹോതി. **അനഭിരതോ**തി സാസനേ അഭിരതിവിരഹിതോ.

സാമഞ്ഞാ ചവിതുകാമോതി സമണഭാവതോ അപഗന്തുകാമോ. **ഭിക്ഖുഭാവന്തി** ഭിക്ഖുഭാവേന. കരണത്ഥേ ഉപയോഗവചനം. ''കണ്ഠേ ആസത്തേന അട്ടീയേയ്യാ''തിആദീസു (പാരാ॰ ൧൬൨) പന യഥാലക്ഖണം കരണവചനേനേവ വുത്തം. **അട്ടീയമാനോ**തി അട്ടം പീളിതം ദുക്ഖിതം വിയ അത്താനം ആചരമാനോ; തേന വാ ഭിക്ഖുഭാവേന അട്ടോ കരിയമാനോ പീളിയമാനോതി അത്ഥോ. **ഹരായമാനോ**തി ലജ്ജമാനോ. **ജിഗുച്ഛമാനോ**തി അസുചിം വിയ തം ജിഗുച്ഛന്തോ. **ഗിഹിഭാവം പത്ഥയമാനോ**തിആദീനി ഉത്താനത്ഥാനിയേവ. **യംനൂനാഹം ബുദ്ധം പച്ചക്ഖേയ്യ**ന്തി എത്ഥ **യംനൂനാ**തി പരിവിതക്കദസ്സനേ നിപാതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ''സചാഹം ബുദ്ധം പച്ചക്ഖേയ്യം, സാധു വത മേ സിയാ''തി. **വദതി വിഞ്ഞാപേതീ**തി ഇമമത്ഥം എതേഹി വാ അഞ്ഞേഹി വാ ബ്യഞ്ജനേഹി വചീഭേദം കത്വാ വദതി ചേവ, യസ്സ ച വദതി, തം വിഞ്ഞാപേതി ജാനാപേതി. **ഏവമ്പീ**തി ഉപരിമത്ഥസമ്പിണ്ഡനത്ഥോ പികാരോ. ഏവമ്പി ദുബ്ബല്യാവികമ്മഞ്ചേവ ഹോതി സിക്ഖാ ച അപ്പച്ചക്ഖാതാ, അഞ്ഞഥാപി.

ഇദാനി തം അഞ്ഞഥാപി ദുബ്ബല്യാവികമ്മം സിക്ഖായ ച അപ്പച്ചക്ഖാനം ദസ്സേന്തോ **''അഥ വാ പനാ''**തിആദിമാഹ. തം സബ്ബം അത്ഥതോ ഉത്താനമേവ. പദതോ പനേത്ഥ ആദിതോ പട്ഠായ ''ബുദ്ധം പച്ചക്ഖേയ്യം, ധമ്മം, സങ്ഘം, സിക്ഖം, വിനയം, പാതിമോക്ഖം, ഉദ്ദേസം, ഉപജ്ഝായം, ആചരിയം, സദ്ധിവിഹാരികം, അന്തേവാസികം, സമാനുപജ്ഝായകം, സമാനാചരിയകം, സബ്രഹ്മചാരിം പച്ചക്ഖേയ്യ''ന്തി ഇമാനി ചുദ്ദസ പദാനി പച്ചക്ഖാനാകാരേന വുത്താനി.

ഗിഹീ അസ്സന്തിആദീനി ''ഗിഹീ, ഉപാസകോ, ആരാമികോ, സാമണേരോ, തിത്ഥിയോ, തിത്ഥിയസാവകോ, അസ്സമണോ, അസക്യപുത്തിയോ അസ്സ''ന്തി ഇമാനി അട്ഠ പദാനി ''അസ്സ''ന്തി ഇമിനാ ഭാവവികപ്പാകാരേന വുത്താനി. ഏവം ''യംനൂനാഹ''ന്തി ഇമിനാ പടിസംയുത്താനി ദ്വാവീസതി പദാനി.

൪൩. യഥാ ച എതാനി, ഏവം ''യദി പനാഹം, അപാഹം, ഹന്ദാഹം, ഹോതി മേ''തി ഇമേസു ഏകമേകേന പടിസംയുത്താനി ദ്വാവീസതീതി സബ്ബാനേവ സതഞ്ച ദസ ച പദാനി ഹോന്തി.

ൾ൭. തതോ പരം സരിതബ്ബവത്ഥുദസ്സനനയേന പവത്താനി “മാതരം സരാമീ”തിആദീനി സത്തരസ പദാനി. തത്ഥ **ഖേത്ത**ന്തി സാലിഖേത്താദിം. **വത്ഥു**ന്തി തിണപണ്ണസാകഫലാഫലസമുട്ഠാനട്ഠാനം. **സിപ്പ**ന്തി കുമ്ഭകാരപേസകാരസിപ്പാദികം.

ൾ൮. തതോ പരം സകിഞ്ചനസപലിബോധഭാവദസ്സനവസേന പവത്താനി “മാതാ മേ അത്ഥി, സാ മയാ പോസേതബ്ബാ”തിആദീനി നവ പദാനി.

ൾ൯. തതോ പരം സനിസ്സയസപ്പതിട്ഠഭാവദസ്സനവസേന പവത്താനി “മാതാ മേ അത്ഥി, സാ മം പോസേസ്സതീ”തിആദീനി സോളസ പദാനി.

൫൦. തതോ പരം ഏകഭത്തഏകസേയ്യബ്രഹ്മചരിയാനം ദുക്കരഭാവദസ്സനവസേന പവത്താനി “ദുക്കര”ന്തിആദീനി അട്ഠ പദാനി.

തത്ഥ **ദുക്കര**ന്തി ഏകഭത്താദീനം കരണേ ദുക്കരതം ദസ്സേതി. **ന സുകര**ന്തി സുകരഭാവം പടിക്ഖിപതി. ഏവം **ദുച്ചരം ന സുചര**ന്തി ഏത്ഥ. **ന ഉസ്സഹാമീ**തി തത്ഥ ഉസ്സാഹാഭാവം അസക്കുണേയ്യതം ദസ്സേതി. **ന വിസഹാമീ**തി അസയ്ഹതം ദസ്സേതി. **ന രമാമീ**തി രതിയാ അഭാവം ദസ്സേതി. **നാഭിരമാമീ**തി അഭിരതിയാ അഭാവം ദസ്സേതി. ഏവം ഇമാനി ച പഞ്ഞാസ, പുരിമാനി ച ദസുത്തരസതന്തി സട്ഠിസതം പദാനി ദുബ്ബല്യാവികമ്മവാരേ വുത്താനീതി വേദിതബ്ബാനി.

൫൧. സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനവാരേപി “കഥഞ്ച ഭിക്ഖവേ”തി ആദി സബ്ബം അത്ഥതോ ഉത്താനമേവ. പദതോ പനേത്ഥാപി “ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമി, ധമ്മം, സങ്ഘം, സിക്ഖം, വിനയം, പാതിമോക്ഖം, ഉദ്ദേസം, ഉപജ്ഝായം, ആചരിയം, സദ്ധിവിഹാരികം, അന്തേവാസികം, സമാനുപജ്ഝായകം, സമാനാചരിയകം, സബ്രഹ്മചാരിം പച്ചക്ഖാമീ”തി ഇമാനി ചുദ്ദസ പദാനി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനവചനസമ്ബന്ധേന പവത്താനി. സബ്ബപദേസു ച “വദതി വിഞ്ഞാപേതീ”തി വചനസ്സ അയമത്ഥോ - വചീഭേദം കത്വാ വദതി, യസ്സ ച വദതി തം തേനേവ വചീഭേദേന “അയം സാസനം ജഹിതുകാമോ സാസനതോ മുച്ചിതുകാമോ ഭിക്ഖുഭാവം ചജിതുകാമോ ഇമം വാക്യഭേദം കരോതീ”തി വിഞ്ഞാപേതി സാവേതി ജാനാപേതി.

സചേ പനായം “ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ”തി വത്തുകാമോ പദപച്ചാഭട്ഠം കത്വാ “പച്ചക്ഖാമി ബുദ്ധ”ന്തി വാ വദേയ്യ. മിലക്ഖഭാസാസു വാ അഞ്ഞതരഭാസായ തമത്ഥം വദേയ്യ. “ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ”തി വത്തുകാമോ ഉപ്പടിപാടിയാ “ധമ്മം പച്ചക്ഖാമീ”തി വാ “സബ്രഹ്മചാരിം പച്ചക്ഖാമീ”തി വാ വദേയ്യ, സേയ്യഥാപി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മവിഭങ്ഗേ “പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജാമീ”തി വത്തുകാമോ “ദുതിയം ഝാന”ന്തി വദതി, സചേ യസ്സ വദതി സോ “അയം ഭിക്ഖുഭാവം ചജിതുകാമോ ഏതമത്ഥം വദതീ”തി ഏത്തകമത്തമ്പി ജാനാതി, വിരദ്ധം നാമ നത്ഥി; ഖേത്തമേവ ഓതിണ്ണം, പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. സക്കത്താ വാ ബ്രഹ്മത്താ വാ ചുതസത്തോ വിയ ചുതോവ ഹോതി സാസനാ.

സചേ പന “ബുദ്ധം പച്ചക്ഖി”ന്തി വാ, “ബുദ്ധം പച്ചക്ഖിസ്സാമീ”തി വാ, “ബുദ്ധം പച്ചക്ഖേയ്യ”ന്തി വാതി അതീതാനാഗതപരികപ്പവചനേഹി വദതി, ദൂതം വാ പഹിണാതി, സാസനം വാ പേസേതി, അക്ഖരം വാ ഛിന്ദതി,

ഹത്ഥമുദ്ദായ വാ തമത്ഥം ആരോചേതി, അപ്പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാരോചനം പന ഹത്ഥമുദ്ദായപി സീസം ഏതി. സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം മനുസ്സജാതികസത്തസ്സ സന്തികേ ചിത്തസമ്പയുത്തം വചീഭേദം കരോന്തസ്സേവ സീസം ഏതി. വചീഭേദം കത്വാ വിഞ്ഞാപേന്തോപി ച യദി "അയമേവ ജാനാതൂ"തി ഏകം നിയമേത്വാ ആരോചേതി, തഞ്ച സോയേവ ജാനാതി, പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. അഥ സോ ന ജാനാതി, അഞ്ഞോ സമീപേ ഠിതോ ജാനാതി, അപ്പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. അഥ ദ്വിന്നം ഠിതട്ഠാനേ ദ്വിന്നമ്പി നിയമേത്വാ "ഏതേസം ആരോചേമീ"തി വദതി, തേസു ഏകസ്മിം ജാനന്തേപി ദ്വീസു ജാനന്തേസുപി പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. ഏവം സമ്ബഹുലേസുപി വേദിതബ്ബം.

സചേ പന അനഭിരതിയാ പീളിതോ സഭാഗേ ഭിക്ഖൂ പരിസങ്കമാനോ "യോ കോചി ജാനാതൂ"തി ഉച്ചസദ്ദം കരോന്തോ "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി വദതി, തഞ്ച അവിദൂരേ ഠിതോ നവകമ്മികോ വാ അഞ്ഞോ വാ സമയഞ്ഞൂ പുരിസോ സുത്വാ "ഉക്കണ്ഠിതോ അയം സമണോ ഗിഹിഭാവം പത്ഥേതി, സാസനതോ ചുതോ"തി ജാനാതി, പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. തങ്ഖണഞ്ഞേവ പന അപുബ്ബം അചരിമം ദുജ്ജാനം, സചേ ആവജ്ജനസമയേ ജാനാതി; യഥാ പകതിയാ ലോകേ മനുസ്സാ വചനം സുത്വാ ജാനന്തി, പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. അഥ അപരഭാഗേ "കിം ഇമിനാ വുത്ത"ന്തി കങ്ഖന്തോ ചിരേന ജാനാതി, അപ്പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. ഇദഞ്ഹി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഞ്ച ഉപരി അഭൂതാരോചനദുട്ഠുല്ലവാചാ-അത്തകാമദുട്ഠദോസഭൂതാ-രോചനസിക്ഖാപദാനി ച ഏകപരിച്ഛേദാനി. ആവജ്ജനസമയേ ഞാതേ ഏവ സീസം ഏന്തി, "കിം അയം ഭണതീ"തി കങ്ഖതാ ചിരേന ഞാതേ സീസം ന ഏന്തി. യഥാ ചായം "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി പദേ വിനിച്ഛയോ വുത്തോ; ഏവം സബ്ബപദേസു വേദിതബ്ബോ.

യസ്മാ ച യദാ സിക്ഖാ പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി, തദാ "യംനൂനാഹം ബുദ്ധം പച്ചക്ഖേയ്യ"ന്തിആദീനി അവദതാപി ദുബ്ബല്യം ആവികതമേവ ഹോതി; തസ്മാ സബ്ബേസം പദാനം അവസാനേ വുത്തം - **"ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ദുബ്ബല്യാവികമ്മഞ്ചേവ ഹോതി സിക്ഖാ ച പച്ചക്ഖാതാ"**തി.

തതോ പരം **ഗിഹീതി മം ധാരേഹീ**തി ഏത്ഥ സചേപി "ഗിഹീ ഭവിസ്സാമീ"തി വാ "ഗിഹീ ഹോമീ"തി വാ "ഗിഹീ ജാതോമ്ഹീ"തി വാ "ഗിഹിമ്ഹീ"തി വാ വദതി, അപ്പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. സചേ പന "അജ്ജ പട്ഠായ ഗിഹീതി മം ധാരേഹീ"തി വാ "ജാനാഹീ"തി വാ "സഞ്ജാനാഹീ"തി വാ "മനസി കരോഹീ"തി വാ വദതി, അരിയകേന വാ വദതി മിലക്ഖകേന വാ; ഏവമേതസ്മിം അത്ഥേ വുത്തേ യസ്സ വദതി, സചേ സോ ജാനാതി, പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. ഏസ നയോ സേസേസുപി "ഉപാസകോ"തിആദീസു സത്തസു പദേസു. ഏവം ഇമാനി ച അട്ഠ, പുരിമാനി ച ചുദ്ദസാതി ദ്വാവീസതി പദാനി ഹോന്തി.

൫൨. ഇതോ പരം പുരിമാനേവ ചുദ്ദസ പദാനി "അലം മേ, കിന്നു മേ, ന മമത്ഥോ, സുമുത്താഹ"ന്തി ഇമേഹി ചതൂഹി യോജേത്വാ വുത്താനി ഛപ്പഞ്ഞാസ ഹോന്തി. തത്ഥ **അല**ന്തി ഹോതു, പരിയത്തന്തി അത്ഥോ. **കിംനു മേ**തി കിം മയ്ഹം കിച്ചം, കിം കരണീയം, കിം സാധേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ന മമത്ഥോ**തി നത്ഥി മമ അത്ഥോ. **സുമുത്താഹ**ന്തി സുമുത്തോ അഹം.

സേസമേത്ഥ വുത്തനയമേവ. ഏവം ഇമാനി ച ഛപ്പഞ്ഞാസ പുരിമാനി ച ദ്വാവീസതീതി അട്ഠസത്തതി പദാനി സരൂപേനേവ വുത്താനി.

൪൩. യസ്മാ പന തേസം വേവചനേഹിപി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി, തസ്മാ **"യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **യാനി വാ പനഞ്ഞാനിപീ**തി പാളിയം "ബുദ്ധ"ന്തിആദീനി ആഗതപദാനി ഠപേത്വാ യാനി അഞ്ഞാനി അത്ഥി. **ബുദ്ധവേവചനാനി വാ**തി ബുദ്ധസ്സ വാ പരിയായനാമാനി... പേ॰... അസക്യപുത്തിയസ്സ വാ. തത്ഥ വണ്ണപട്ഠാനേ ആഗതം നാമസഹസ്സം ഉപാലിഗാഥാസു (മ॰ നി॰ ൨.൭൬) നാമസതം അഞ്ഞാനി ച ഗുണതോ ലബ്ഭമാനാനി നാമാനി "ബുദ്ധവേവചനാനീ"തി വേദിതബ്ബാനി. സബ്ബാനിപി ധമ്മസ്സ നാമാനി ധമ്മവേവചനാനീതി വേദിതബ്ബാനി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ.

അയം പനേത്ഥ യോജനാ - **ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ**തി ന വേവവചനേന പച്ചക്ഖാനം യഥാരുതമേവ. "സമ്മാസമ്ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമി, അനന്തബുദ്ധിം, അനോമബുദ്ധിം, ബോധിപഞ്ഞാണം, ധീരം, വിഗതമോഹം, പഭിന്നഖീലം, വിജിതവിജയം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഏവമാദിബുദ്ധവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം.

ധമ്മം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം, യഥാരുതമേവ. "സ്വാക്ഖാതം ധമ്മം പച്ചക്ഖാമി, സന്ദിട്ഠികം, അകാലികം, ഏഹിപസ്സികം, ഓപനേയ്യികം, പച്ചത്തം വേദിതബ്ബം വിഞ്ഞൂഹി ധമ്മം പച്ചക്ഖാമി. അസങ്ഖതം ധമ്മം പച്ചക്ഖാമി; വിരാഗം, നിരോധം, അമതം ധമ്മം പച്ചക്ഖാമി, ദീഘനികായം പച്ചക്ഖാമി, ബ്രഹ്മജാലം മജ്ഝിമനികായം, മൂലപരിയായം, സംയുത്തനികായം, ഓഘതരണം, അങ്ഗുത്തരനികായം, ചിത്തപരിയാദാനം, ഖുദ്ദകനികായം, ജാതകം, അഭിധമ്മം, കുസലം ധമ്മം, അകുസലം ധമ്മം, അബ്യാകതം ധമ്മം, സതിപട്ഠാനം, സമ്മപ്പധാനം, ഇദ്ധിപാദം, ഇന്ദ്രിയം, ബലം, ബോജ്ഝങ്ഗം, മഗ്ഗം, ഫലം, നിബ്ബാനം പച്ചക്ഖാമീ"തി ചതുരാസീതിധമ്മക്ഖന്ധസഹസ്സേസു ഏകധമ്മക്ഖന്ധസ്സപി നാമം ധമ്മവേവചനമേവ. ഏവം ധമ്മവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

സങ്ഘം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "സുപ്പടിപന്നം സങ്ഘം പച്ചക്ഖാമി, ഉജുപ്പടിപന്നം, ഞായപ്പടിപന്നം, സാമീചിപ്പടിപന്നം സങ്ഘം, ചതുപുരിസയുഗം സങ്ഘം, അട്ഠപുരിസപുഗ്ഗലം സങ്ഘം, ആഹുനേയ്യം സങ്ഘം, പാഹുനേയ്യം, ദക്ഖിണേയ്യം, അഞ്ജലികരണീയം, അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം സങ്ഘം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഏവം സങ്ഘവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

സിക്ഖം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "ഭിക്ഖുസിക്ഖം പച്ചക്ഖാമി, ഭിക്ഖുനീസിക്ഖം, അധിസീലസിക്ഖം, അധിചിത്തസിക്ഖം, അധിപഞ്ഞാസിക്ഖം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഏവം സിക്ഖാവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

വിനയം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "ഭിക്ഖുവിനയം പച്ചക്ഖാമി, ഭിക്ഖുനീവിനയം, പഠമം പാരാജികം, ദുതിയം തതിയം ചതുത്ഥം പാരാജികം, സങ്ഘാദിസേസം, ഥുല്ലച്ചയം, പാചിത്തിയം, പാടിദേസനീയം,

ദുക്കടം, ദുബ്ഭാസിതം പച്ചക്ഖാമീ''തി ഏവമാദിവിനയവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

പാതിമോക്ഖം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. ''ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖം ഭിക്ഖുനീപാതിമോക്ഖം പച്ചക്ഖാമീ''തി ഏവം പാതിമോക്ഖവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

ഉദ്ദേസം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. ''ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖുദ്ദേസം, ഭിക്ഖുനീപാതിമോക്ഖുദ്ദേസം , പഠമം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം, ദുതിയം തതിയം ചതുത്ഥം പഞ്ചമം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം, സമ്മാസമ്ബുദ്ധുദ്ദേസം, അനന്തബുദ്ധിഉദ്ദേസം, അനോമബുദ്ധിഉദ്ദേസം, ബോധിപഞ്ഞാണുദ്ദേസം, ധീരുദ്ദേസം, വിഗതമോഹുദ്ദേസം, പഭിന്നഖീലുദ്ദേസം, വിജിതവിജയുദ്ദേസം പച്ചക്ഖാമീ''തി ഏവമാദിഉദ്ദേസവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

ഉപജ്ഝായം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. ''യോ മം പബ്ബാജേസി, യോ മം ഉപസമ്പാദേസി, യസ്സ മൂലേനാഹം പബ്ബജിതോ, യസ്സ മൂലേനാഹം ഉപസമ്പന്നോ, യസ്സമൂലികാ മയ്ഹം പബ്ബജ്ജാ, യസ്സമൂലികാ മയ്ഹം ഉപസമ്പദാ താഹം പച്ചക്ഖാമീ''തി ഏവം ഉപജ്ഝായവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

ആചരിയം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. ''യോ മം പബ്ബാജേസി, യോ മം അനുസ്സാവേസി, യാഹം നിസ്സായ വസാമി, യാഹം ഉദ്ദിസാപേമി, യാഹം പരിപുച്ഛാമി, യോ മം ഉദ്ദിസതി, യോ മം പരിപുച്ഛാപേതി താഹം പച്ചക്ഖാമീ''തി ഏവം ആചരിയവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

സദ്ധിവിഹാരികം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. ''യാഹം പബ്ബാജേസിം, യാഹം ഉപസമ്പാദേസിം, മയ്ഹം മൂലേന യോ പബ്ബജിതോ, മയ്ഹം മൂലേന യോ ഉപസമ്പന്നോ, മയ്ഹംമൂലികാ യസ്സ പബ്ബജ്ജാ, മയ്ഹം മൂലികാ യസ്സ ഉപസമ്പദാ താഹം പച്ചക്ഖാമീ''തി ഏവം സദ്ധിവിഹാരികവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

അന്തേവാസികം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. ''യാഹം പബ്ബാജേസിം, യാഹം അനുസ്സാവേസിം, യോ മം നിസ്സായ വസതി, യോ മം ഉദ്ദിസാപേതി, യോ മം പരിപുച്ഛതി, യസ്സാഹം ഉദ്ദിസാമി, യാഹം പരിപുച്ഛാപേമി തം പച്ചക്ഖാമീ''തി ഏവം അന്തേവാസികവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

സമാനുപജ്ഝായകം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. ''മയ്ഹം ഉപജ്ഝായോ യം പബ്ബാജേസി, യം ഉപസമ്പാദേസി, യോ തസ്സ മൂലേന പബ്ബജിതോ, യോ തസ്സ മൂലേന ഉപസമ്പന്നോ, യസ്സ തമ്മൂലികാ പബ്ബജ്ജാ, യസ്സ തമ്മൂലികാ ഉപസമ്പദാ തം പച്ചക്ഖാമീ''തി ഏവം സമാനുപജ്ഝായകവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

സമാനാചരിയകം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "മയ്ഹം ആചരിയോ യം പബ്ബാജേസി, യം അനുസ്സാവേസി, യോ തം നിസ്സായ വസതി, യോ തം ഉദ്ദിസാപേതി പരിപുച്ഛതി, യസ്സ മേ ആചരിയോ ഉദ്ദിസതി, യം പരിപുച്ഛാപേതി തം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഏവം സമാനാചരിയകവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

സബ്രഹ്മചാരിം പച്ചക്ഖാമീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "യേനാഹം സദ്ധിം അധിസീലം സിക്ഖാമി, അധിചിത്തം അധിപഞ്ഞം സിക്ഖാമി തം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഏവം സബ്രഹ്മചാരിവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

ഗിഹീതി മം ധാരേഹീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "ആഗാരികോതി മം ധാരേഹി, കസ്സകോ, വാണിജോ, ഗോരക്ഖോ, ഓകല്ലകോ, മോളിബദ്ധോ, കാമഗുണികോതി മം ധാരേഹീ"തി ഏവം ഗിഹിവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

ഉപാസകോതി മം ധാരേഹീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "ദ്വേവാചികോ ഉപാസകോതി മം ധാരേഹി, തേവാചികോ ഉപാസകോ, ബുദ്ധം സരണഗമനികോ, ധമ്മം സങ്ഘം സരണഗമനികോ, പഞ്ചസിക്ഖാപദികോ ദസസിക്ഖാപദികോ ഉപാസകോതി മം ധാരേഹീ"തി ഏവം ഉപാസകവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

ആരാമികോതി മം ധാരേഹീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "കപ്പിയകാരകോതി മം ധാരേഹി, വേയ്യാവച്ചകരോ, അപ്പഹരിതകാരകോ, യാഗുഭാജകോ, ഫലഭാജകോ, ഖജ്ജകഭാജകോതി മം ധാരേഹീ"തി ഏവം ആരാമികവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

സാമണേരോതി മം ധാരേഹീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "കുമാരകോതി മം ധാരേഹി, ചേല്ലകോ, ചേടകോ, മോളിഗല്ലോ, സമണുദ്ദേസോ'തി മം ധാരേഹീ"തി ഏവം സാമണേരവേചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

തിത്ഥിയോതി മം ധാരേഹീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "നിഗണ്ഠോതി മം ധാരേഹി, ആജീവകോ, താപസോ, പരിബ്ബാജകോ, പണ്ഡരങ്ഗോതി മം ധാരേഹീ"തി ഏവം തിത്ഥിയവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

തിത്ഥിയസാവകോതി മം ധാരേഹീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "നിഗണ്ഠസാവകോതി മം ധാരേഹി" ആജീവക താപസ പരിബ്ബാജക പണ്ഡരങ്ഗസാവകോതി മം ധാരേഹീതി ഏവം തിത്ഥിയസാവകവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

അസ്സമണോതി മം ധാരേഹീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "ദുസ്സീലോതി മം ധാരേഹി, പാപധമ്മോ, അസുചിസങ്കസ്സരസമാചാരോ, പടിച്ഛന്നകമ്മന്തോ, അസ്സമണോ സമണപടിഞ്ഞോ, അബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരിപടിഞ്ഞോ, അന്തോപൂതി, അവസ്സുതോ, കസമ്ബുജാതോ, കോണ്ഠോ'തി മം ധാരേഹീ"തി ഏവം അസ്സമണവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

അസക്യപുത്തിയോതി മം ധാരേഹീതി ന വേവചനേന പച്ചക്ഖാനം. "ന സമ്മാസമ്ബുദ്ധപുത്തോതി മം ധാരേഹി, ന അനന്തബുദ്ധിപുത്തോ, ന അനോമബുദ്ധിപുത്തോ, ന ബോധിപഞ്ഞാണപുത്തോ, ന ധീരപുത്തോ, ന വിഗതമോഹപുത്തോ, ന പഭിന്നഖീലപുത്തോ , ന വിജിതവിജയപുത്തോതി മം ധാരേഹീ"തി ഏവമാദിഅസക്യപുത്തിയവേവചനേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി.

തേഹി ആകാരേഹി തേഹി ലിങ്ഗേഹി തേഹി നിമിത്തേഹീതി തേഹി "ബുദ്ധവേവചനാനി വാ"തിആദിനാ നയേന വുത്തേഹി ബുദ്ധാദീനം വേവചനേഹി. വേവചനാനി ഹി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ കാരണത്താ **ആകാരാനി,** ബുദ്ധാദീനം സണ്ഠാനദീപനത്താ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസണ്ഠാനത്താ ഏവ വാ **ലിങ്ഗാനി,** സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനസ്സ സഞ്ജാനനഹേതുതോ മനുസ്സാനം തിലകാദീനി വിയ **നിമിത്താനീ**തി വുച്ചന്തി. **ഏവം ഖോ ഭിക്ഖവേ**തി ഇതോ പരം അഞ്ഞസ്സ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനകാരണസ്സ അഭാവതോ നിയമേന്തോ ആഹ. അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ, ഏവമേവ ദുബ്ബല്യാവികമ്മഞ്ചേവ ഹോതി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനഞ്ച, ന ഇതോ പരം കാരണമത്ഥീതി.

൫൪. ഏവം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനലക്ഖണം ദസ്സേത്വാ അപ്പച്ചക്ഖാനേ അസമ്മോഹത്ഥം തസ്സേവ ച സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനലക്ഖണസ്സ പുഗ്ഗലാദിവസേന വിപത്തിദസ്സനത്ഥം **"കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അപ്പച്ചക്ഖാതാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **യേഹി ആകാരേഹീ**തിആദി വുത്തനയമേവ. **ഉമ്മത്തകോ**തി യക്ഖുമ്മത്തകോ വാ പിത്തുമ്മത്തകോ വാ യോ കോചി വിപരീതസഞ്ഞോ, സോ സചേ പച്ചക്ഖാതി, അപ്പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. **ഉമ്മത്തകസ്സാ**തി താദിസസ്സേവ ഉമ്മത്തകസ്സ; താദിസസ്സ ഹി സന്തികേ സചേ പകതത്തോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതി, ഉമ്മത്തകോ ന ജാനാതി, അപ്പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി സിക്ഖാ. **ഖിത്തചിത്തോ**തി യക്ഖുമ്മത്തകോ വുച്ചതി. പുരിമപദേ പന ഉമ്മത്തകസാമഞ്ഞേന വുത്തം "യക്ഖുമ്മത്തകോ വാ പിത്തുമ്മത്തകോ വാ"തി. ഉഭിന്നമ്പി വിസേസോ അനാപത്തിവാരേ ആവി ഭവിസ്സതി . ഏവം ഖിത്തചിത്തോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതി, അപ്പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി. തസ്സ സന്തികേ പച്ചക്ഖാതാപി തമ്ഹി അജാനന്തേ അപ്പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി.

വേദനാട്ടോതി ബലവതിയാ ദുക്ഖവേദനായ ഫുട്ഠോ മുച്ഛാപരേതോ; തേന വിലപന്തേന പച്ചക്ഖാതാപി അപ്പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി. തസ്സ സന്തികേ പച്ചക്ഖാതാപി തമ്ഹി അജാനന്തേ അപ്പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി.

ദേവതായ സന്തികേതി ഭുമ്മദേവതം ആദിം കത്വാ യാവ അകനിട്ഠദേവതായ സന്തികേ പച്ചക്ഖാതാപി അപ്പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി. **തിരച്ഛാനഗതസ്സാ**തി നാഗമാണവകസ്സ വാ സുപണ്ണമാണവകസ്സ വാ കിന്നര-ഹത്ഥി-മക്കടാദീനം വാ യസ്സ കസ്സചി സന്തികേ പച്ചക്ഖാതാപി അപ്പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി . തത്ര ഉമ്മത്തകാദീനം സന്തികേ അജാനനഭാവേന അപ്പച്ചക്ഖാതാതി ആഹ. ദേവതായ സന്തികേ അതിഖിപ്പം ജാനനഭാവേന. ദേവതാ നാമ മഹാപഞ്ഞാ തിഹേതുകപടിസന്ധികാ അതിഖിപ്പം ജാനന്തി, ചിത്തഞ്ച നാമേതം ലഹുപരിവത്തം. തസ്മാ ചിത്തലഹുകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ചിത്തവസേനേവ "മാ അതിഖിപ്പം വിനാസോ അഹോസീ"തി ദേവതായ സന്തികേ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം പടിക്ഖിപി.

മനുസ്സേസു പന നിയമോ നത്ഥി. യസ്സ കസ്സചി സഭാഗസ്സ വാ വിസഭാഗസ്സ വാ ഗഹട്ഠസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ വിഞ്ഞുസ്സ സന്തികേ പച്ചക്ഖാതാ പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതി. സചേ പന സോ ന ജാനാതി, അപ്പച്ചക്ഖാതാവ ഹോതീതി ഏതമത്ഥം ദസ്സേന്തോ **"അരിയകേനാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അരിയകം** നാമ അരിയവോഹാരോ, മാഗധഭാസാ. **മിലക്ഖകം** നാമ യോ കോചി അനരിയകോ അന്ധദമിളാദി. **സോ ച ന പടിവിജാനാതീ**തി ഭാസന്തരേ വാ അനഭിഞ്ഞതായ, ബുദ്ധസമയേ വാ അകോവിദതായ "ഇദം നാമ അത്ഥം ഏസ ഭണതീ"തി നപ്പടിവിജാനാതി. **ദവായാ**തി സഹസാ അഞ്ഞം ഭണിതുകാമോ സഹസാ "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി ഭണതി. **രവായാ**തി രവാഭഞ്ഞേന, "അഞ്ഞം ഭണിസ്സാമീ"തി അഞ്ഞം ഭണന്തോ. പുരിമേന കോ വിസേസോതി ചേ? പുരിമം പണ്ഡിതസ്സാപി സഹസാവസേന അഞ്ഞഭണനം. ഇദം പന മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ അപകതഞ്ഞുത്താ പക്ഖലന്തസ്സ "അഞ്ഞം ഭണിസ്സാമീ"തി അഞ്ഞഭണനം.

അസാവേതുകാമോ സാവേതീതി ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ പാളിം വാചേതി പരിപുച്ഛതി ഉഗ്ഗണ്ഹാതി സജ്ഝായം കരോതി വണ്ണേതി, അയം വുച്ചതി "അസാവേതുകാമോ സാവേതീ"തി. **സാവേതുകാമോ ന സാവേതീ**തി ദുബ്ബലഭാവം ആവികത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖന്തോ വചീഭേദം ന കരോതി, അയം വുച്ചതി "സാവേതുകാമോ ന സാവേതീ"തി. **അവിഞ്ഞുസ്സ സാവേതീ**തി മഹല്ലകസ്സ വാ പോത്ഥകരൂപസദിസസ്സ, ഗരുമേധസ്സ വാ സമയേ അകോവിദസ്സ, ഗാമദാരകാനം വാ അവിഞ്ഞുതം പത്താനം സാവേതി. **വിഞ്ഞുസ്സ ന സാവേതീ**തി പണ്ഡിതസ്സ ഞാതും സമത്ഥസ്സ ന സാവേതി. **സബ്ബസോ വാ പനാ**തി "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തിആദീസു യേന യേന പരിയായേന സിക്ഖാ പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി, തതോ ഏകമ്പി വചീഭേദം കത്വാ ന സാവേതി. **ഏവം ഖോ**തി അപ്പച്ചക്ഖാനലക്ഖണം നിയമേതി. അയം ഹേത്ഥ അത്ഥോ - "ഏവമേവ സിക്ഖാ അപ്പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി, ന അഞ്ഞേന കാരണേനാ"തി.

സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനവിഭങ്ഗം നിട്ഠിതം.

മൂലപഞ്ഞത്തിവണ്ണനാ

൫൬. ഇദാനി **"മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാ"**തിആദീനം അത്ഥദസ്സനത്ഥം **"മേഥുനധമ്മോ നാമാ"**തിആദിമാഹ. **തത്ഥ മേഥുനധമ്മോ നാമാ**തി ഇദം നിദ്ദിസിതബ്ബസ്സ മേഥുനധമ്മസ്സ ഉദ്ദേസപദം. **അസദ്ധമ്മോ**തി അസതം നീചജനാനം ധമ്മോ. **ഗാമധമ്മോ**തി ഗാമവാസീനം സേവനധമ്മോ. **വസലധമ്മോ**തി വസലാനം ധമ്മോ; കിലേസവസ്സനതോ വാ സയമേവ വസലോ ധമ്മോതി വസലധമ്മോ. **ദുട്ഠുല്ല**ന്തി ദുട്ഠുഞ്ച കിലേസേഹി ദുട്ഠത്താ, ഥൂലഞ്ച അനിപുണഭാവതോതി ദുട്ഠുല്ലം. ഇതോ പട്ഠായ ച തീസു പദേസു "യോ സോ"തി ഇദം പരിവത്തേത്വാ "യം ത"ന്തി കത്വാ യോജേതബ്ബം - "യം തം ദുട്ഠുല്ലം, യം തം ഓദകന്തികം, യം തം രഹസ്സ"ന്തി. ഏത്ഥ ച യസ്മാ തസ്സ കമ്മസ്സ പരിവാരഭൂതം ദസ്സനമ്പി ഗഹണമ്പി ആമസനമ്പി ഫുസനമ്പി ഘട്ടനമ്പി ദുട്ഠുല്ലം, തസ്മാപി തം കമ്മം ദുട്ഠുല്ലം. യം തം ദുട്ഠുല്ലം സോ മേഥുനധമ്മോ. ഉദകം അസ്സ അന്തേ സുദ്ധത്ഥം ആദീയതീതി ഉദകന്തം, ഉദകന്തമേവ ഓദകന്തികം; യം തം ഓദകന്തികം , സോ മേഥുനധമ്മോ. രഹോ പടിച്ഛന്നേ ഓകാസേ കത്തബ്ബതായ രഹസ്സം. യം തം രഹസ്സം, സോ മേഥുനധമ്മോതി ഏവം യോജനാ വേദിതബ്ബാ.

ദ്വയേന ദ്വയേന സമാപജ്ജിതബ്ബതോ **ദ്വയംദ്വയസമാപത്തി**. തത്ഥ യോജനാ - ''യാ സാ ദ്വയംദ്വയസമാപത്തി സോ മേഥുനധമ്മോ നാമാ''തി. ഇധ പന തം സബ്ബം ഏകജ്ഝം നിഗമേന്തോ ആഹ **''ഏസോ മേഥുനധമ്മോ നാമാ''**തി. കിം കാരണാ വുച്ചതി മേഥുനധമ്മോതി? ഉഭിന്നം രത്താനം സാരത്താനം അവസ്സുതാനം പരിയുട്ഠിതാനം ഉഭിന്നം സദിസാനം ധമ്മോതി, തം കാരണാ വുച്ചതി മേഥുനധമ്മോതി.

പടിസേവതി നാമാതി ഇദം ''പടിസേവേയ്യാ''തി ഏത്ഥ യേനാകാരേന പടിസേവേയ്യാതി വുച്ചതി, തസ്സാകാരസ്സ ദസ്സനത്ഥം മാതികാപദം. **യോ നിമിത്തേന നിമിത്ത**ന്തിആദീസു യോ ഭിക്ഖു ഇത്ഥിയാ നിമിത്തേന അത്തനോ നിമിത്തം, ഇത്ഥിയാ അങ്ഗജാതേന അത്തനോ അങ്ഗജാതം സബ്ബന്തിമേന പമാണേന ഏകതിലബീജമത്തമ്പി വാതേന അസമ്ഫുട്ഠേ അല്ലോകാസേ പവേസേതി, ഏസോ പടിസേവതി നാമ; ഏത്തകേന സീലഭേദം പാപുണാതി, പാരാജികോ ഹോതി.

ഏത്ഥ ച ഇത്ഥിനിമിത്തേ ചത്താരി പസ്സാനി, വേമജ്ഝഞ്ചാതി പഞ്ച ഠാനാനി ലബ്ഭന്തി. പുരിസനിമിത്തേ ചത്താരി പസ്സാനി, മജ്ഝം, ഉപരിചാതി ഛ. തസ്മാ ഇത്ഥിനിമിത്തേ ഹേട്ഠാ പവേസേന്തോപി പാരാജികോ ഹോതി. ഉപരിതോ പവേസേന്തോപി, ഉഭോഹി പസ്സേഹി പവേസേന്തോപി ചത്താരി ഠാനാനി മുഞ്ചിത്വാ മജ്ഝേന പവേസേന്തോപി പാരാജികോ ഹോതി. പുരിസനിമിത്തം പന ഹേട്ഠാഭാഗേന ഛുപന്തം പവേസേന്തോപി പാരാജികോ ഹോതി. ഉപരിഭാഗേന ഛുപന്തം പവേസേന്തോപി, ഉഭോഹി പസ്സേഹി ഛുപന്തം പവേസേന്തോപി, മജ്ഝേനേവ ഛുപന്തം പവേസേന്തോപി സമഞ്ഛിതങ്ഗുലിം വിയ മജ്ഝിമപബ്ബപിട്ഠിയാ സങ്കോചേത്വാ ഉപരിഭാഗേന ഛുപന്തം പവേസേന്തോപി പാരാജികോ ഹോതി. തത്ഥ തുലാദണ്ഡസദിസം പവേസേന്തസ്സാപി ചത്താരി പസ്സാനി, മജ്ഝഞ്ചാതി പഞ്ച ഠാനാനി; സങ്കോചേത്വാ പവേസേന്തസ്സാപി ചത്താരി പസ്സാനി, ഉപരിഭാഗമജ്ഝഞ്ചാതി പഞ്ച ഠാനാനി - ഏവം സബ്ബാനിപി പുരിസനിമിത്തേ ദസ ഠാനാനി ഹോന്തി.

നിമിത്തേ ജാതം അനട്ഠകായപ്പസാദം ചമ്മഖീലം വാ പിളകം വാ പവേസേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. നട്ഠകായപ്പസാദം മതചമ്മം വാ സുക്ഖപിളകം വാ പവേസേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. മേഥുനസ്സാദേന ലോമം വാ അങ്ഗുലി-അങ്ഗുട്ഠബീജാദീനി വാ പവേസേന്തസ്സാപി ദുക്കടമേവ. അയഞ്ച മേഥുനകഥാ നാമ യസ്മാ ദുട്ഠുല്ലാ കഥാ അസബ്ഭികഥാ, തസ്മാ ഏതം വാ അഞ്ഞം വാ വിനയേ ഈദിസം ഠാനം കഥേന്തേന പടിക്കൂലമനസികാരഞ്ച സമണസഞ്ഞഞ്ച ഹിരോത്തപ്പഞ്ച പച്ചുപട്ഠപേത്വാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ഗാരവം ഉപ്പാദേത്വാ അസമകാരുണികസ്സ ലോകനാഥസ്സ കരുണാഗുണം ആവജ്ജേത്വാ കഥേതബ്ബം. സോ ഹി നാമ ഭഗവാ സബ്ബസോ കാമേഹി വിനിവത്തമാനസോപി സത്താനുദ്ദയായ ലോകാനുകമ്പായ സത്ഥേസു കാരുഞ്ഞതം പടിച്ച സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനത്ഥായ ഈദിസം കഥം കഥേസി. ''അഹോ സത്ഥു കരുണാഗുണോ''തി ഏവം ലോകനാഥസ്സ കരുണാഗുണം ആവജ്ജേത്വാ കഥേതബ്ബം.

അപിച യദി ഭഗവാ സബ്ബാകാരേന ഈദിസം കഥം ന കഥേയ്യ, കോ ജാനേയ്യ ''ഏത്തകേസു

ഠാനേസു പാരാജികം, ഏത്തകേസു ഥുല്ലച്ചയം, ഏത്തകേസു ദുക്കട''ന്തി. തസ്മാ സുണന്തേനപി കഥേന്തേനപി ബീജകേന മുഖം അപിധായ ദന്തവിദംസകം ഹസമാനേന ന നിസീദിതബ്ബം. ''സമ്മാസമ്ബുദ്ധേനാപി ഈദിസം കഥിത''ന്തി പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഗബ്ഭിതേന ഹിരോത്തപ്പസമ്പന്നേന സത്ഥുപടിഭാഗേന ഹുത്വാ കഥേതബ്ബന്തി.

മൂലപഞ്ഞത്തം നിട്ഠിതം.

അനുപഞ്ഞത്തിവാരേ - **അന്തമസോ**തി സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന. **തിരച്ഛാനഗതായപീ**തി പടിസന്ധിവസേന തിരച്ഛാനേസു ഗതായപി. **പഗേവ മനുസ്സിത്ഥിയാ**തി പഠമതരം മനുസ്സജാതികായ ഇത്ഥിയാ. പാരാജികവത്ഥുഭൂതാ ഏവ ചേത്ഥ തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീ തിരച്ഛാനഗതാതി ഗഹേതബ്ബാ, ന സബ്ബാ. തത്രായം പരിച്ഛേദോ -

> അപദാനം അഹി മച്ഛാ, ദ്വിപദാനഞ്ച കുക്കുടീ;
> ചതുപ്പദാനം മജ്ജാരീ, വത്ഥു പാരാജികസ്സിമാതി.

തത്ഥ അഹിഗ്ഗഹണേന സബ്ബാപി അജഗരഗോനസാദിഭേദാ ദീഘജാതി സങ്ഗഹിതാ. തസ്മാ ദീഘജാതീസു യത്ഥ തിണ്ണം മഗ്ഗാനം അഞ്ഞതരസ്മിം സക്കാ തിലഫലമത്തമ്പി പവേസേതും, സാ പാരാജികവത്ഥു. അവസേസാ ദുക്കടവത്ഥൂതി വേദിതബ്ബാ. മച്ഛഗ്ഗഹണേന സബ്ബാപി മച്ഛകച്ഛപമണ്ഡൂകാദിഭേദാ ഓദകജാതി സങ്ഗഹിതാ. തത്രാപി ദീഘജാതിയം വുത്തനയേനേവ പാരാജികവത്ഥു ച ദുക്കടവത്ഥു ച വേദിതബ്ബം. അയം പന വിസേസോ - പതങ്ഗമുഖമണ്ഡൂകാ നാമ ഹോന്തി തേസം മുഖസണ്ഠാനം മഹന്തം, ഛിദ്ദം അപ്പകം, തത്ഥ പവേസനം നപ്പഹോതി; മുഖസണ്ഠാനം പന വണസങ്ഖേപം ഗച്ഛതി, തസ്മാ തം ഥുല്ലച്ചയവത്ഥൂതി വേദിതബ്ബം. കുക്കുടിഗ്ഗഹണേന സബ്ബാപി കാകകപോതാദിഭേദാ പക്ഖിജാതി സങ്ഗഹിതാ. തത്രാപി വുത്തനയേനേവ പാരാജികവത്ഥു ച ദുക്കടവത്ഥു ച വേദിതബ്ബം. മജ്ജാരിഗ്ഗഹണേന സബ്ബാപി രുക്ഖസുനഖ-മുങ്ഗുസ-ഗോധാദിഭേദാ ചതുപ്പദജാതി സങ്ഗഹിതാ. തത്രാപി വുത്തനയേനേവ പാരാജികവത്ഥു ച ദുക്കടവത്ഥു ച വേദിതബ്ബം.

പാരാജികോതി പരാജിതോ, പരാജയം ആപന്നോ. അയഞ്ഹി പാരാജികസദ്ദോ സിക്ഖാപദാപത്തിപുഗ്ഗലേസു വത്തതി. തത്ഥ ''അട്ഠാനമേതം, ആനന്ദ, അനവകാസോ യം തഥാഗതോ വജ്ജീനം വാ വജ്ജിപുത്തകാനം വാ കാരണാ സാവകാനം പാരാജികം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം സമൂഹനേയ്യാ''തി (പാരാ॰ ൪൩) ഏവം സിക്ഖാപദേ വത്തമാനോ വേദിതബ്ബോ. ''ആപത്തിം ത്വം, ഭിക്ഖു, ആപന്നോ പാരാജിക''ന്തി (പാരാ॰ ൬൭) ഏവം ആപത്തിയം. ''ന മയം പാരാജികാ, യോ അവഹടോ സോ പാരാജികോ''തി (പാരാ॰ ൧൫൫) ഏവം പുഗ്ഗലേ വത്തമാനോ വേദിതബ്ബോ. ''പാരാജികേന ധമ്മേന അനുദ്ധംസേയ്യാ''തിആദീസു (പാരാ॰ ൩൮൪) പന ധമ്മേ വത്തതീതി വദന്തി. യസ്മാ പന തത്ഥ ധമ്മോതി കത്ഥചി ആപത്തി , കത്ഥചി സിക്ഖാപദമേവ അധിപ്പേതം, തസ്മാ സോ വിസും ന വത്തബ്ബോ. തത്ഥ സിക്ഖാപദം യോ തം അതിക്കമതി, തം പരാജേതി, തസ്മാ ''പാരാജിക''ന്തി വുച്ചതി. ആപത്തി പന യോ നം അജ്ഝാപജ്ജതി, തം പരാജേതി, തസ്മാ ''പാരാജികാ''തി വുച്ചതി. പുഗ്ഗലോ യസ്മാ പരാജിതോ പരാജയമാപന്നോ, തസ്മാ ''പാരാജികോ''തി വുച്ചതി. ഏതമേവ ഹി അത്ഥം സന്ധായ **പരിവാരേപി** -

“പാരാജികന്തി യം വുത്തം, തം സുണോഹി യഥാതഥം;
ചുതോ പരദ്ധോ ഭട്ഠോ ച, സദ്ധമ്മാ ഹി നിരങ്കതോ;
സംവാസോപി തഹിം നത്ഥി, തേനേതം ഇതി വുച്ചതീ”തി വുത്തം.
(പരി॰ ൩൩൯);

അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ - “തം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമന്തോ ആപത്തിഞ്ച ആപന്നോ പുഗ്ഗലോ ചുതോ ഹോതീതി സബ്ബം യോജേതബ്ബം. **തേന വുച്ചതീ**തി യേന കാരണേന അസ്സമണോ ഹോതി അസക്യപുത്തിയോ പരിഭട്ഠോ ഛിന്നോ പരാജിതോ സാസനതോ, തേന വുച്ചതി. കിന്തി? “പാരാജികോ ഹോതീ”തി.

സഹ വസന്തി ഏത്ഥാതി **സംവാസോ,** തം ദസ്സേതും **“സംവാസോ നാമാ”**തി വത്വാ **“ഏകകമ്മ”**ന്തിആദിമാഹ. തത്രായം സദ്ധിം യോജനായ വണ്ണനാ - ചതുബ്ബിധമ്പി സങ്ഘകമ്മം സീമാപരിച്ഛിന്നേഹി പകതത്തേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏകതോ കത്തബ്ബത്താ **ഏകകമ്മം നാമ**. തഥാ പഞ്ചവിധോപി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ ഏകതോ ഉദ്ദിസിതബ്ബത്താ **ഏകുദ്ദേസോ നാമ**. പഞ്ഞത്തം പന സിക്ഖാപദം സബ്ബേഹിപി ലജ്ജീപുഗ്ഗലേഹി സമം സിക്ഖിതബ്ബഭാവതോ **സമസിക്ഖതാ നാമ**. ഏത്ഥ യസ്മാ സബ്ബേപി ലജ്ജിനോ ഏതേസു കമ്മാദീസു സഹ വസന്തി, ന ഏകോപി തതോ ബഹിദ്ധാ സന്ദിസ്സതി, തസ്മാ താനി സബ്ബാനിപി ഗഹേത്വാ **“ഏസോ സംവാസോ നാമാ”**തി ആഹ. സോ ച വുത്തപ്പകാരോ സംവാസോ തേന പുഗ്ഗലേന സദ്ധിം നത്ഥി, തേന കാരണേന സോ പാരാജികോ പുഗ്ഗലോ അസംവാസോതി വുച്ചതീതി.

൫൫. ഏവം ഉദ്ദിട്ഠസിക്ഖാപദം പദാനുക്കമേന വിഭജിത്വാ ഇദാനി യം തം “പടിസേവേയ്യാ”തി ഏത്ഥ യേനാകാരേന പടിസേവേയ്യാതി വുച്ചതി, തസ്സാകാരസ്സ ദസ്സനത്ഥം “പടിസേവതി നാമാ”തി ഇദം മാതികാപദം ഠപേത്വാ **“നിമിത്തേന നിമിത്തം അങ്ഗജാതേന അങ്ഗജാത”**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ യസ്മാ ന കേവലം ഇത്ഥിയാ ഏവ നിമിത്തം പാരാജികവത്ഥു, ന ച മനുസ്സിത്ഥിയാ ഏവ, സുവണ്ണരജതാദിമയാനഞ്ച ഇത്ഥീനമ്പി നിമിത്തം വത്ഥുമേവ ന ഹോതി; തസ്മാ യം യം വത്ഥു ഹോതി, തം തം ദസ്സേതും “തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ”തിആദിനാ നയേന യേസം നിമിത്താനി വത്ഥൂനി ഹോന്തി, തേ സത്തേ വത്വാ “മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ മഗ്ഗേ”തിആദിനാ നയേന താനി വത്ഥൂനി ആഹ.

തത്ഥ തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ, തയോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ, തയോ പണ്ഡകാ, തയോ പുരിസാതി പാരാജികവത്ഥൂനം നിമിത്താനം നിസ്സയാ ദ്വാദസ സത്താ ഹോന്തി. തേസു ഇത്ഥിപുരിസാ പാകടാ ഏവ . പണ്ഡകഉഭതോബ്യഞ്ജനകഭേദോ **പബ്ബജ്ജാഖന്ധകവണ്ണനായം** പാകടോ ഭവിസ്സതി.

മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ മഗ്ഗേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സാതി ഏത്ഥ ച മനുസ്സിത്ഥിയാ തീസു മഗ്ഗേസൂതി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഏവം സബ്ബത്ഥ. സബ്ബേ ഏവ ചേതേ മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ മഗ്ഗാ, അമനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ, തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ തയോതി നവ; മനുസ്സഉഭതോബ്യഞ്ജനകാദീനം നവ; മനുസ്സപണ്ഡകാദീനം ദ്വേ ദ്വേ കത്വാ ഛ; തഥാ മനുസ്സപുരിസാദീനന്തി സമതിംസ മഗ്ഗാ ഹോന്തി. ഏതേസു നിമിത്തസങ്ഖാതേസു യത്ഥ കത്ഥചി അത്തനോ

അങ്ഗജാതം തിലഫലമത്തമ്പി പവേസേത്വാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ പാരാജികം ആപജ്ജതി.

പഠമചതുക്കകഥാവണ്ണനാ

൭൩. ആപജ്ജന്തോ പന യസ്മാ സേവനചിത്തേനേവ ആപജ്ജതി, ന വിനാ തേന; തസ്മാ തം ലക്ഖണം ദസ്സേന്തോ ഭഗവാ **“ഭിക്ഖുസ്സ സേവനചിത്തം ഉപട്ഠിതേ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഭിക്ഖുസ്സാ**തി മേഥുനസേവനകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. **സേവനചിത്തം ഉപട്ഠിതേ**തി ഭുമ്മത്ഥേ പച്ചത്തവചനം, സേവനചിത്തേ പച്ചുപട്ഠിതേതി അത്ഥോ. **വച്ചമഗ്ഗം അങ്ഗജാതം പവേസേന്തസ്സാ**തി യേന മഗ്ഗേന വച്ചം നിക്ഖമതി തം മഗ്ഗം അത്തനോ അങ്ഗജാതം പുരിസനിമിത്തം തിലഫലമത്തമ്പി പവേസേന്തസ്സ. **ആപത്തി പാരാജികസ്സാ**തി ആപത്തി പാരാജികാ അസ്സ ഹോതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ **ആപത്തീ**തി ആപജ്ജനം ഹോതി. **പാരാജികസ്സാ**തി പാരാജികധമ്മസ്സ. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ.

൭൪. ഏവം സേവനചിത്തേനേവ പവേസേന്തസ്സ ആപത്തിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യസ്മാ തം പവേസനം നാമ ന കേവലം അത്തൂപക്കമേനേവ, പരൂപക്കമേനാപി ഹോതി . തത്രാപി ച സാദിയന്തസ്സേവ ആപത്തി പടിസേവനചിത്തസമങ്ഗിസ്സ, ന ഇതരസ്സ. തസ്മാ യേ സദ്ധാപബ്ബജിതാ കുലപുത്താ സമ്മാപടിപന്നകാ പരൂപക്കമേന പവേസനേപി സതി ന സാദിയന്തി, തേസം രക്ഖണത്ഥം **“ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ മനുസ്സിത്ഥി”**ന്തിആദിമാഹ.

തത്ഥ പടിപക്ഖം അത്ഥയന്തി ഇച്ഛന്തീതി **പച്ചത്ഥികാ,** ഭിക്ഖൂ ഏവ പച്ചത്ഥികാ **ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ;** വിസഭാഗാനം വേരിഭിക്ഖൂനമേതം അധിവചനം. **മനുസ്സിത്ഥിം ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ ആനേത്വാ**തി ഇസ്സാപകതാ തം ഭിക്ഖും നാസേതുകാമാ ആമിസേന വാ ഉപലാപേത്വാ മിത്തസന്ഥവവസേന വാ “ഇദം അമ്ഹാകം കിച്ചം കരോഹീ”തി വത്വാ കഞ്ചി മനുസ്സിത്ഥിം രത്തിഭാഗേ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ വസനോകാസം ആനേത്വാ. **വച്ചമഗ്ഗേന അങ്ഗജാതം അഭിനിസീദേന്തീ**തി തം ഭിക്ഖും ഹത്ഥപാദസീസാദീസു സുഗ്ഗഹിതം നിപ്പരിപ്ഫന്ദം ഗഹേത്വാ ഇത്ഥിയാ വച്ചമഗ്ഗേന തസ്സ ഭിക്ഖുനോ അങ്ഗജാതം അഭിനിസീദേന്തി; സമ്പയോജേന്തീതി അത്ഥോ.

സോ ചേതിആദീസു സോ ചേ ഭിക്ഖു വച്ചമഗ്ഗബ്ഭന്തരം അത്തനോ അങ്ഗജാതസ്സ പവേസനം സാദിയതി അധിവാസേതി തസ്മിം ഖണേ സേവനചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി. പവിട്ഠം സാദിയതി അധിവാസേതി, പവിട്ഠകാലേ സേവനചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി. ഠിതം സാദിയതി അധിവാസേതി, ഠാനപ്പത്തകാലേ സുക്കവിസ്സട്ഠിസമയേ സേവനചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി. ഉദ്ധരണം സാദിയതി അധിവാസേതി, നീഹരണകാലേ പടിസേവനചിത്തം ഉപട്ഠാപേതി. ഏവം ചതൂസു ഠാനേസു സാദിയന്തോ “മമ വേരിസമണേഹി ഇദം കത”ന്തി വത്തും ന ലഭതി, പാരാജികാപത്തിമേവ ആപജ്ജതി. യഥാ ച ഇമാനി ചത്താരി സാദിയന്തോ ആപജ്ജതി; ഏവം പുരിമം ഏകം അസാദിയിത്വാ തീണി സാദിയന്തോപി, ദ്വേ അസാദിയിത്വാ ദ്വേ സാദിയന്തോപി, തീണി അസാദിയിത്വാ ഏകം സാദിയന്തോപി ആപജ്ജതിയേവ. സബ്ബസോ പന അസാദിയന്തോ ആസീവിസമുഖം വിയ അങ്ഗാരകാസും വിയ ച പവിട്ഠം അങ്ഗജാതം മഞ്ഞമാനോ നാപജ്ജതി. തേന വുത്തം - **“പവേസനം ന സാദിയതി... പേ... ഉദ്ധരണം ന സാദിയതി, അനാപത്തീ”**തി. ഇമഞ്ഹി ഏവരൂപം

ആരദ്ധവിപസ്സകം കായേ ച ജീവിതേ ച അനപേക്ഖം ഏകാദസഹി അഗ്ഗീഹി സമ്പജ്ജലിതാനി ച സബ്ബായതനാനി ഉക്ഖിത്താസികേ വിയ ച വധകേ പഞ്ച കാമഗുണേ പസ്സന്തം പുഗ്ഗലം രക്ഖന്തോ ഭഗവാ പച്ചത്ഥികാനഞ്ചസ്സ മനോരഥവിഘാതം കരോന്തോ ഇമം ''പവേസനം ന സാദിയതീ''തിആദികം ചതുക്കം നീഹരിത്വാ ഠപേസീതി.

പഠമചതുക്കകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഏകൂനസത്തതിദ്വിസതചതുക്കകഥാ

൫൯-൬൦. ഏവം പഠമചതുക്കം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യസ്മാ ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ ഇത്ഥിം ആനേത്വാ ന കേവലം വച്ചമഗ്ഗേനേവ അഭിനിസീദേന്തി, അഥ ഖോ പസ്സാവമഗ്ഗേനപി മുഖേനപി. ഇത്ഥിം ആനേത്വാപി ച കേചി ജാഗരന്തിം ആനേന്തി, കേചി സുത്തം, കേചി മത്തം, കേചി ഉമ്മത്തം, കേചി പമത്തം അഞ്ഞവിഹിതം വിക്ഖിത്തചിത്തന്തി അത്ഥോ. കേചി മതം അക്ഖായിതം, സോണസിങ്ഗാലാദീഹി അക്ഖായിതനിമിത്തന്തി അത്ഥോ. കേചി മതം യേഭുയ്യേന അക്ഖായിതം, യേഭുയ്യേന അക്ഖായിതാ നാമ യസ്സാ നിമിത്തേ വച്ചമഗ്ഗേ പസ്സാവമഗ്ഗേ മുഖേ വാ ബഹുതരോ ഓകാസോ അക്ഖായിതോ ഹോതി. കേചി മതം യേഭുയ്യേന ഖായിതം, യേഭുയ്യേന ഖായിതാ നാമ യസ്സാ വച്ചമഗ്ഗാദികേ നിമിത്തേ ബഹും ഖായിതം ഹോതി, അപ്പം അക്ഖായിതം. ന കേവലഞ്ച മനുസ്സിത്ഥിമേവ ആനേന്തി, അഥ ഖോ അമനുസ്സിത്ഥിമ്പി തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിമ്പി. ന കേവലഞ്ച വുത്തപ്പകാരം ഇത്ഥിമേവ, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകമ്പി പണ്ഡകമ്പി പുരിസമ്പി ആനേന്തി. തസ്മാ തേസം വസേന അഞ്ഞാനിപി ചതുക്കാനി ദസ്സേന്തോ **''ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ മനുസ്സിത്ഥിം ജാഗരന്തി''**ന്തിആദിമാഹ.

തത്ഥ പാളിയാ അസമ്മോഹത്ഥം വുത്തചതുക്കാനി ഏവം സങ്ഖ്യാതോ വേദിതബ്ബാനി - മനുസ്സിത്ഥിയാ തിണ്ണം മഗ്ഗാനം വസേന തീണി സുദ്ധികചതുക്കാനി, തീണി ജാഗരന്തീചതുക്കാനി, തീണി സുത്തചതുക്കാനി, തീണി മത്തചതുക്കാനി, തീണി ഉമ്മത്തചതുക്കാനി, തീണി പമത്തചതുക്കാനി, തീണി മതഅക്ഖായിതചതുക്കാനി, തീണി യേഭുയ്യേന അക്ഖായിതചതുക്കാനി, തീണി യേഭുയ്യേന ഖായിതചതുക്കാനീതി സത്തവീസതി ചതുക്കാനി. തഥാ അമനുസ്സിത്ഥിയാ; തഥാ തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാതി ഇത്ഥിവാരേ ഏകാസീതി ചതുക്കാനി. യഥാ ച ഇത്ഥിവാരേ ഏവം ഉഭതോബ്യഞ്ജനകവാരേ. പണ്ഡകപുരിസവാരേസു പന ദ്വിന്നം മഗ്ഗാനം വസേന ചതുപണ്ണാസ ചതുപണ്ണാസ ഹോന്തി. ഏവം സബ്ബാനിപി ദ്വേസതാനി, സത്തതി ച ചതുക്കാനി ഹോന്തി, താനി ഉത്താനത്ഥാനിയേവ.

സബ്ബവാരേസു പനേത്ഥ **''മതം യേഭുയ്യേന അക്ഖായിതം ഖായിത''**ന്തി ഏതസ്മിം ഠാനേ അയം വിനിച്ഛയോ - തമ്ബപണ്ണിദീപേ കിര ദ്വേ വിനയധരാ സമാനാചരിയകാ ഥേരാ അഹേസും - ഉപതിസ്സത്ഥേരോ ച, ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ ച. തേ മഹാഭയേ ഉപ്പന്നേ വിനയപിടകം പരിഹരന്താ രക്ഖിംസു. തേസു ഉപതിസ്സത്ഥേരോ ബ്യത്തതരോ. തസ്സാപി ദ്വേ അന്തേവാസികാ അഹേസും - മഹാപദുമത്ഥേരോ ച മഹാസുമത്ഥേരോ ച. തേസു മഹാസുമത്ഥേരോ നക്ഖത്തും വിനയപിടകം അസ്സോസി, മഹാപദുമത്ഥേരോ തേന സദ്ധിം നവക്ഖത്തും, വിസുഞ്ച ഏകകോവ നവക്ഖത്തുന്തി അട്ഠാരസക്ഖത്തും

അസ്സോസി; അയമേവ തേസു ബ്യത്തതരോ . തേസു മഹാസുമത്ഥേരോ നവക്ഖത്തും വിനയപിടകം സുത്വാ ആചരിയം മുഞ്ചിത്വാ അപരഗങ്ഗം അഗമാസി. തതോ മഹാപദുമത്ഥേരോ ആഹ - "സൂരോ വത, രേ, ഏസ വിനയധരോ യോ ധരമാനകംയേവ ആചരിയം മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ വസിതബ്ബം മഞ്ഞതി. നനു ആചരിയേ ധരമാനേ വിനയപിടകഞ്ച അട്ഠകഥാ ച അനേകക്ഖത്തും ഗഹേത്വാപി ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബം, നിച്ചകാലം സോതബ്ബം, അനുസംവച്ഛരം സജ്ഝായിതബ്ബ"ന്തി.

ഏവം വിനയഗരുകാനം ഭിക്ഖൂനം കാലേ ഏകദിവസം ഉപതിസ്സത്ഥേരോ മഹാപദുമത്ഥേരപ്പമുഖാനം പഞ്ചന്നം അന്തേവാസികസതാനം പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദേ ഇമം പദേസം വണ്ണേന്തോ നിസിന്നോ ഹോതി. തം അന്തേവാസികാ പുച്ഛിംസു - "ഭന്തേ, യേഭുയ്യേന അക്ഖായിതേ പാരാജികം, യേഭുയ്യേന ഖായിതേ ഥുല്ലച്ചയം, ഉപഡ്ഢക്ഖായിതേ കേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി? ഥേരോ ആഹ - "ആവുസോ, ബുദ്ധാ നാമ പാരാജികം പഞ്ഞപേന്താ ന സാവസേസം കത്വാ പഞ്ഞപേന്തി, അനവസേസംയേവ കത്വാ സബ്ബം പരിയാദിയിത്വാ സോതം ഛിന്ദിത്വാ പാരാജികവത്ഥുസ്മിം പാരാജികമേവ പഞ്ഞപേന്തി. ഇദഞ്ഹി സിക്ഖാപദം ലോകവജ്ജം, ന പണ്ണത്തിവജ്ജം. തസ്മാ യദി ഉപഡ്ഢക്ഖായിതേ പാരാജികം ഭവേയ്യ, പഞ്ഞപേയ്യ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. പാരാജികച്ഛായാ പനേത്ഥ ന ദിസ്സതി, ഥുല്ലച്ചയമേവ ദിസ്സതീ"തി.

അപിച മതസരീരേ പാരാജികം പഞ്ഞപേന്തോ ഭഗവാ യേഭുയ്യേന അക്ഖായിതേ ഠപേസി "തതോ പരം പാരാജികം നത്ഥീ"തി ദസ്സേതും. ഥുല്ലച്ചയം പഞ്ഞപേന്തോ യേഭുയ്യേന ഖായിതേ ഠപേസി "തതോ പരം ഥുല്ലച്ചയം നത്ഥീ"തി ദസ്സേതുന്തിപി വേദിതബ്ബം. ഖായിതാഖായിതഞ്ച നാമേതം മതസരീരസ്മിംയേവ വേദിതബ്ബം, ന ജീവമാനേ. ജീവമാനേ ഹി നഖപിട്ഠിപ്പമാണേപി ഛവിമംസേ വാ ന്ഹാരുമ്ഹി വാ സതി പാരാജികമേവ ഹോതി. യദിപി നിമിത്തം സബ്ബസോ ഖായിതം ഛവിചമ്മം നത്ഥി, നിമിത്തസണ്ഠാനം പഞ്ഞായതി, പവേസനം ജായതി, പാരാജികമേവ. നിമിത്തസണ്ഠാനം പന അനവസേസേത്വാ സബ്ബസ്മിം നിമിത്തേ ഛിന്ദിത്വാ സമന്തതോ തച്ഛേത്വാ ഉപ്പാടിതേ വണസങ്ഖേപവസേന ഥുല്ലച്ചയം. നിമിത്തതോ പതിതായ മംസപേസിയാ ഉപക്കമന്തസ്സ ദുക്കടം. മതസരീരേ പന യദിപി സബ്ബം സരീരം ഖായിതം ഹോതി, യദിപി അക്ഖായിതം, തയോ പന മഗ്ഗാ അക്ഖായിതാ, തേസു ഉപക്കമന്തസ്സ പാരാജികം. യേഭുയ്യേന അക്ഖായിതേ പാരാജികമേവ. ഉപഡ്ഢക്ഖായിതേ ച യേഭുയ്യേന ഖായിതേ ച ഥുല്ലച്ചയം.

മനുസ്സാനം ജീവമാനകസരീരേ അക്ഖിനാസകണ്ണച്ഛിദ്ദവത്ഥികോസേസു സത്ഥകാദീഹി കതവണേ വാ മേഥുനരാഗേന തിലഫലമത്തമ്പി അങ്ഗജാതം പവേസേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയമേവ. അവസേസസരീരേ ഉപകച്ഛകാദീസു ദുക്കടം. മതേ അല്ലസരീരേ പാരാജികക്ഖേത്തേ പാരാജികം, ഥുല്ലച്ചയക്ഖേത്തേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുക്കടക്ഖേത്തേ ദുക്കടം. യദാ പന സരീരം ഉദ്ധുമാതകം ഹോതി കുഥിതം നീലമക്ഖികസമാകിണ്ണം കിമികുലസമാകുലം നവഹി വണമുഖേഹി പഗ്ഘളിതപുബ്ബകുണപഭാവേന ഉപഗന്തുമ്പി അസക്കുണേയ്യം, തദാ പാരാജികവത്ഥുഞ്ച ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുഞ്ച വിജഹതി; താദിസേ സരീരേ യത്ഥ കത്ഥചി ഉപക്കമതോ ദുക്കടമേവ. തിരച്ഛാനഗതാനം ഹത്ഥി-അസ്സ-ഗോണ-ഗദ്രഭ-ഓട്ഠമഹിംസാദീനം നാസായ ഥുല്ലച്ചയം. വത്ഥികോസേ ഥുല്ലച്ചയമേവ. സബ്ബേസമ്പി തിരച്ഛാനഗതാനം അക്ഖികണ്ണവണേസു ദുക്കടം,

അവസേസസരീരേപി ദുക്കടമേവ. മതാനം അല്ലസരീരേ പാരാജികക്ഖേത്തേ പാരാജികം, ഥുല്ലച്ചയക്ഖേത്തേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുക്കടക്ഖേത്തേ ദുക്കടം.

കുഥിതകുണപേ പന പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ സബ്ബത്ഥ ദുക്കടം. കായസംസഗ്ഗരാഗേന വാ മേഥുനരാഗേന വാ ജീവമാനകപുരിസസ്സ വത്ഥികോസം അപ്പവേസേന്തോ നിമിത്തേന നിമിത്തം ഛുപതി, ദുക്കടം. മേഥുനരാഗേന ഇത്ഥിയാ അപ്പവേസേന്തോ നിമിത്തേന നിമിത്തം ഛുപതി, ഥുല്ലച്ചയം. മഹാഅട്ഠകഥായം പന ''ഇത്ഥിനിമിത്തം മേഥുനരാഗേന മുഖേന ഛുപതി ഥുല്ലച്ചയ''ന്തി വുത്തം. ചമ്മക്ഖന്ധകേ ''ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ അചിരവതിയാ നദിയാ ഗാവീനം തരന്തീനം വിസാണേസുപി ഗണ്ഹന്തി, കണ്ണേസുപി ഗണ്ഹന്തി, ഗീവായപി ഗണ്ഹന്തി, ഛേപ്പായപി ഗണ്ഹന്തി, പിട്ഠിമ്പി അഭിരുഹന്തി, രത്തചിത്താപി അങ്ഗജാതം ഛുപന്തീ''തി (മഹാവ॰ ൨൫൨) ഇമിസ്സാ അട്ഠുപ്പത്തിയാ അവിസേസേന വുത്തം - ''ന ച, ഭിക്ഖവേ, രത്തചിത്തേന അങ്ഗജാതം ഛുപിതബ്ബം, യോ ഛുപേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൫൨). തം സബ്ബമ്പി സംസന്ദിത്വാ യഥാ ന വിരുജ്ഝതി തഥാ ഗഹേതബ്ബം. കഥഞ്ച ന വിരുജ്ഝതി? യം താവ മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തം ''മേഥുനരാഗേന മുഖേന ഛുപതീ''തി. തത്ര കിര നിമിത്തമുഖം മുഖന്തി അധിപ്പേതം. ''മേഥുനരാഗേനാ''തി ച വുത്തത്താപി അയമേവ തത്ഥ അധിപ്പായോതി വേദിതബ്ബോ. ന ഹി ഇത്ഥിനിമിത്തേ പകതിമുഖേന മേഥുനുപക്കമോ ഹോതി. ഖന്ധകേപി യേ പിട്ഠിം അഭിരുഹന്താ മേഥുനരാഗേന അങ്ഗജാതേന അങ്ഗജാതം ഛുപിംസു, തേ സന്ധായ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഇതരഥാ ഹി ദുക്കടം സിയാ. കേചി പനാഹു ''ഖന്ധകേപി മുഖേനേവ ഛുപനം സന്ധായ ഓളാരികത്താ കമ്മസ്സ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം. അട്ഠകഥായമ്പി തം സന്ധായഭാസിതം ഗഹേത്വാവ മേഥുനരാഗേന മുഖേന ഛുപതി ഥുല്ലച്ചയന്തി വുത്ത''ന്തി. തസ്മാ സുട്ഠു സല്ലക്ഖേത്വാ ഉഭോസു വിനിച്ഛയേസു യോ യുത്തതരോ സോ ഗഹേതബ്ബോ. വിനയഞ്ഞൂ പന പുരിമം പസംസന്തി. കായസംസഗ്ഗരാഗേന പന പകതിമുഖേന വാ നിമിത്തമുഖേന വാ ഇത്ഥിനിമിത്തം ഛുപന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ. തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ പസ്സാവമഗ്ഗം നിമിത്തമുഖേന ഛുപന്തസ്സ വുത്തനയേനേവ ഥുല്ലച്ചയം. കായസംസഗ്ഗരാഗേന ദുക്കടന്തി.

ഏകൂനസത്തതിദ്വിസതചതുക്കകഥാ നിട്ഠിതാ.

സന്ഥതചതുക്കഭേദകഥാ

൬൨-൬൫. ഏവം ഭഗവാ പടിപന്നകസ്സ ഭിക്ഖുനോ രക്ഖണത്ഥം സത്തതിദ്വിസതചതുക്കാനി നീഹരിത്വാ ''ഇദാനി യേ അനാഗതേ പാപഭിക്ഖൂ 'സന്ഥതം ഇമം ന കിഞ്ചി ഉപാദിന്നകം ഉപാദിന്നകേന ഫുസതി, കോ എത്ഥ ദോസോ'തി സഞ്ചിച്ച ലേസം ഓഡ്ഡേസ്സന്തി, തേസം സാസനേ പതിട്ഠാ ഏവ ന ഭവിസ്സതീ''തി ദിസ്വാ തേസു സത്തതിദ്വിസതചതുക്കേസു ഏകമേകം ചതുക്കം ചതൂഹി സന്ഥതാദിഭേദേഹി ഭിന്ദിത്വാ ദസ്സേന്തോ **ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ മനുസ്സിത്ഥിം ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ ആനേത്വാ വച്ചമഗ്ഗേന പസ്സാവമഗ്ഗേന മുഖേന അങ്ഗജാതം അഭിനിസീദേന്തി സന്ഥതായ അസന്ഥതസ്സാ**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **സന്ഥതായ അസന്ഥതസ്സാ**തിആദീസു സന്ഥതായ ഇത്ഥിയാ വച്ചമഗ്ഗേന പസ്സാവമഗ്ഗേന മുഖേന അസന്ഥതസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അങ്ഗജാതം അഭിനിസീദേന്തീതി

ഇമിനാ നയേന യോജനാ വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ **സന്ഥതാ** നാമ യസ്സാ തീസു മഗ്ഗേസു യോ കോചി മഗ്ഗോ പലിവേഠേത്വാ വാ അന്തോ വാ പവേസേത്വാ യേന കേനചി വത്ഥേന വാ പണ്ണേന വാ വാകപട്ടേന വാ ചമ്മേന വാ തിപുസീസാദീനം പട്ടേന വാ പടിച്ഛന്നോ. **സന്ഥതോ** നാമ യസ്സ അങ്ഗജാതം തേസംയേവ വത്ഥാദീനം യേന കേനചി പടിച്ഛന്നം. തത്ഥ ഉപാദിന്നകേന വാ അനുപാദിന്നകം ഘട്ടിയതു, അനുപാദിന്നകേന വാ ഉപാദിന്നകം, അനുപാദിന്നകേന വാ അനുപാദിന്നകം, ഉപാദിന്നകേന വാ ഉപാദിന്നകം, സചേ യത്തകേ പവിട്ഠേ പാരാജികം ഹോതീതി വുത്തം, തത്തകം പവിസതി, സബ്ബത്ഥ സാദിയന്തസ്സ പാരാജികക്ഖേത്തേ പാരാജികം; ഥുല്ലച്ചയക്ഖേത്തേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുക്കടക്ഖേത്തേ ദുക്കടമേവ ഹോതി. സചേ ഇത്ഥിനിമിത്തം ഖാണും കത്വാ സന്ഥതം, ഖാണും ഘട്ടേന്തസ്സ ദുക്കടം. സചേ പുരിസനിമിത്തം ഖാണും കത്വാ സന്ഥതം, ഖാണും പവേസേന്തസ്സ ദുക്കടം. സചേ ഉഭയം ഖാണും കത്വാ സന്ഥതം, ഖാണുനാ ഖാണും ഘട്ടേന്തസ്സ ദുക്കടം. സചേ ഇത്ഥിനിമിത്തേ വേളുനളപബ്ബാദീനം കിഞ്ചി പക്ഖിത്തം, തസ്സ ഹേട്ഠാഭാഗം ചേപി ഫുസന്തോ തിലഫലമത്തം പവേസേതി, പാരാജികം. ഉപരിഭാഗം ചേപി ഉഭോസു പസ്സേസു ഏകപസ്സം ചേപി ഫുസന്തോ പവേസേതി, പാരാജികം. ചത്താരിപി പസ്സാനി അഫുസന്തോ പവേസേത്വാ തസ്സ തലം ചേപി ഫുസതി, പാരാജികം. യദി പന പസ്സേസു വാ തലേ വാ അഫുസന്തോ ആകാസഗതമേവ കത്വാ പവേസേത്വാ നീഹരതി, ദുക്കടം. ബഹിദ്ധാ ഖാണുകേ ഫുസതി ദുക്കടമേവ. യഥാ ച ഇത്ഥിനിമിത്തേ വുത്തം, ഏവം സബ്ബത്ഥ ലക്ഖണം വേദിതബ്ബന്തി.

സന്ഥതചതുക്കഭേദകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികചതുക്കഭേദവണ്ണനാ

൫൯-൬൦. ഏവം സന്ഥതചതുക്കഭേദം വത്വാ ഇദാനി യസ്മാ ന കേവലം മനുസ്സിത്ഥിആദികേ ഭിക്ഖുസ്സ ഏവ സന്തികേ ആനേന്തി. അഥ ഖോ ഭിക്ഖുമ്പി താസം സന്തികേ ആനേന്തി, തസ്മാ തപ്പഭേദം ദസ്സേന്തോ **"ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ ഭിക്ഖും മനുസ്സിത്ഥിയാ സന്തികേ"**തി ആദിനാ നയേന സബ്ബാനി താനി ചതുക്കാനി പുനപി നീഹരിത്വാ ദസ്സേസി. തേസു വിനിച്ഛയോ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോതി.

ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികവസേന ചതുക്കഭേദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

രാജപച്ചത്ഥികാദിചതുക്കഭേദകഥാ

൬൧. യസ്മാ പന ന ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ ഏവ ഏവം കരോന്തി, രാജപച്ചത്ഥികാദയോപി കരോന്തി. തസ്മാ തമ്പി പഭേദം ദസ്സേന്തോ **"രാജപച്ചത്ഥികാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ രാജാനോ ഏവ പച്ചത്ഥികാ **രാജപച്ചത്ഥികാ**. തേ ച സയം ആനേന്താപി അഞ്ഞേഹി ആണാപേന്താപി ആനേന്തിയേവാതി വേദിതബ്ബാ. ചോരാ ഏവ പച്ചത്ഥികാ **ചോരപച്ചത്ഥികാ. ധുത്താ**തി മേഥുനുപസംഹിതഖിഡ്ഡാപസുതാ നാഗരികകേരാടിയപുരിസാ, ഇത്ഥിധുത്തസുരാധുത്താദയോ വാ; ധുത്താ ഏവ പച്ചത്ഥികാ **ധുത്തപച്ചത്ഥികാ**. ഗന്ധന്തി ഹദയം വുച്ചതി, തം ഉപ്പാടേന്തീതി ഉപ്പലഗന്ധാ, ഉപ്പലഗന്ധാ ഏവ പച്ചത്ഥികാ **ഉപ്പലഗന്ധപച്ചത്ഥികാ**. ഏതേ കിര ന കസിവണിജ്ജാദീഹി ജീവന്തി, പന്ഥഘാതഗാമഘാതാദീനി കത്വാ പുത്തദാരം പോസേന്തി. തേ കമ്മസിദ്ധിം

പത്ഥയമാനാ ദേവതാനം ആയാചേത്വാ താസം ബലികമ്മത്ഥം മനുസ്സാനം ഹദയം ഉപ്പാടേന്തി. സബ്ബകാലേ ച മനുസ്സാ ദുല്ലഭാ. ഭിക്ഖൂ പന അരഞ്ഞേ വിഹരന്താ സുലഭാ ഹോന്തി. തേ സീലവന്തം ഭിക്ഖും ഗഹേത്വാ ''സീലവതോ വധോ നാമ ഭാരിയോ ഹോതീ''തി മഞ്ഞമാനാ തസ്സ സീലവിനാസനത്ഥം മനുസ്സിത്ഥിആദികേ വാ ആനേന്തി; തം വാ തത്ഥ നേന്തി. അയമേത്ഥ വിസേസോ. സേസം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികവാരേ വുത്തനയേനേവ ച ഇമേസു ചതൂസുപി വാരേസു ചതുക്കാനി വേദിതബ്ബാനി. പാളിയം പന സംഖിത്തേന വുത്താനി.

സബ്ബാകാരേന ചതുക്കഭേദകഥാ നിട്ഠിതാ.

ആപത്താനാപത്തിവാരവണ്ണനാ

൬൬. ഇദാനി യം വുത്തം ''മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ മഗ്ഗേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സാ''തിആദി, ഏത്ഥ അസമ്മോഹത്ഥം **''മഗ്ഗേന മഗ്ഗ''**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **മഗ്ഗേന മഗ്ഗ**ന്തി ഇത്ഥിയാ തീസു മഗ്ഗേസു അഞ്ഞതരേന മഗ്ഗേന അത്തനോ അങ്ഗജാതം പവേസേതി അഥ വാ സമ്ഭിന്നേസു ദ്വീസു മഗ്ഗേസു പസ്സാവമഗ്ഗേന വച്ചമഗ്ഗം വച്ചമഗ്ഗേന വാ പസ്സാവമഗ്ഗം പവേസേതി. **മഗ്ഗേന അമഗ്ഗ**ന്തി പസ്സാവാദിമഗ്ഗേന പവേസേത്വാ തസ്സ സാമന്താ വണേന നീഹരതി. **അമഗ്ഗേന മഗ്ഗ**ന്തി മഗ്ഗസാമന്തേന വണേന പവേസേത്വാ മഗ്ഗേന നീഹരതി. **അമഗ്ഗേന അമഗ്ഗ**ന്തി ദ്വീസു സമ്ഭിന്നവണേസു ഏകേന വണേന പവേസേത്വാ ദുതിയേന നീഹരതി. ഇമസ്സ സുത്തസ്സ അനുലോമവസേന സബ്ബത്ഥ വണസങ്ഖേപേ ഥുല്ലച്ചയം വേദിതബ്ബം.

ഇദാനി യം പരതോ വക്ഖതി ''അനാപത്തി അജാനന്തസ്സ അസാദിയന്തസ്സാ''തി, തത്ഥ അസമ്മോഹത്ഥം **''ഭിക്ഖു സുത്തഭിക്ഖുമ്ഹീ''**തിആദിമാഹ. തത്രായം അധിപ്പായോ - യോ പടിബുദ്ധോ സാദിയതി സോ ''സുത്തമ്ഹി മയി ഏസോ വിപ്പടിപജ്ജി, നാഹം ജാനാമീ''തി ന മുച്ചതി. **ഉഭോ നാസേതബ്ബാ**തി ചേത്ഥ ദ്വേപി ലിങ്ഗനാസനേന നാസേതബ്ബാ. തത്ര ദൂസകസ്സ പടിഞ്ഞാകരണം നത്ഥി, ദൂസിതോ പുച്ഛിത്വാ പടിഞ്ഞായ നാസേതബ്ബോ. സചേ ന സാദിയതി, ന നാസേതബ്ബോ. ഏസ നയോ സാമണേരവാരേപി.

ഏവം തത്ഥ തത്ഥ തം തം ആപത്തിഞ്ച അനാപത്തിഞ്ച ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അനാപത്തിമേവ ദസ്സേന്തോ **''അനാപത്തി അജാനന്തസ്സാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അജാനന്തോ** നാമ യോ മഹാനിദ്ദം ഓക്കന്തോ പരേന കതം ഉപക്കമമ്പി ന ജാനാതി വേസാലിയം മഹാവനേ ദിവാവിഹാരഗതോ ഭിക്ഖു വിയ. ഏവരൂപസ്സ അനാപത്തി. വുത്തമ്പി ചേതം - '''നാഹം ഭഗവാ ജാനാമീ'തി; 'അനാപത്തി, ഭിക്ഖു, അജാനന്തസ്സാ'''തി (പാരാ॰ ൭൭). **അസാദിയന്തോ** നാമ യോ ജാനിത്വാപി ന സാദിയതി, തത്ഥേവ സഹസാ വുട്ഠിതഭിക്ഖു വിയ. വുത്തമ്പി ചേതം - '''നാഹം ഭഗവാ സാദിയി'ന്തി. 'അനാപത്തി, ഭിക്ഖു, അസാദിയന്തസ്സാ''തി.

ഉമ്മത്തകോ നാമ പിത്തുമ്മത്തകോ. ദുവിധഞ്ഹി പിത്തം - ബദ്ധപിത്തം, അബദ്ധപിത്തഞ്ചാതി. തത്ഥ അബദ്ധപിത്തം ലോഹിതം വിയ സബ്ബങ്ഗഗതം, തമ്ഹി കുപിതേ സത്താനം കണ്ഡുകച്ഛുസരീരകമ്പാദീനി ഹോന്തി. താനി

ഭേസജ്ജകിരിയായ വൂപസമന്തി. ബദ്ധപിത്തം പന പിത്തകോസകേ ഠിതം. തമ്ഹി കുപിതേ സത്താ ഉമ്മത്തകാ ഹോന്തി വിപല്ലത്ഥസഞ്ഞാ ഹിരോത്തപ്പം ഛഡ്ഡേത്വാ അസാരുപ്പാചാരം ചരന്തി. ലഹുകഗരുകാനി സിക്ഖാപദാനി മദ്ദന്താപി ന ജാനന്തി. ഭേസജ്ജകിരിയായപി അതേകിച്ഛാ ഹോന്തി. ഏവരൂപസ്സ ഉമ്മത്തകസ്സ അനാപത്തി.

ഖിത്തചിത്തോ നാമ വിസ്സട്ഠചിത്തോ യക്ഖുമ്മത്തകോ വുച്ചതി. യക്ഖാ കിര ഭേരവാനി വാ ആരമ്മണാനി ദസ്സേത്വാ മുഖേന ഹത്ഥം പവേസേത്വാ ഹദയരൂപം വാ മദ്ദന്താ സത്തേ വിക്ഖിത്തചിത്തേ വിപല്ലത്ഥസഞ്ഞേ കരോന്തി. ഏവരൂപസ്സ ഖിത്തചിത്തസ്സ അനാപത്തി. തേസം പന ഉഭിന്നം അയം വിസേസോ - പിത്തുമ്മത്തകോ നിച്ചമേവ ഉമ്മത്തകോ ഹോതി, പകതിസഞ്ഞം ന ലഭതി. യക്ഖുമ്മത്തകോ അന്തരന്തരാ പകതിസഞ്ഞം പടിലഭതീതി. ഇധ പന പിത്തുമ്മത്തകോ വാ ഹോതു യക്ഖുമ്മത്തകോ വാ, യോ സബ്ബസോ മുട്ഠസ്സതി കിഞ്ചി ന ജാനാതി, അഗ്ഗിമ്പി സുവണ്ണമ്പി ഗൂഥമ്പി ചന്ദനമ്പി ഏകസദിസം മദ്ദന്തോവ വിചരതി, ഏവരൂപസ്സ അനാപത്തി. അന്തരന്തരാ സഞ്ഞം പടിലഭിത്വാ ഞത്വാ കരോന്തസ്സ പന ആപത്തിയേവ.

വേദനാട്ടോ നാമ യോ അധിമത്തായ ദുക്ഖവേദനായ ആതുരോ കിഞ്ചി ന ജാനാതി, ഏവരൂപസ്സ അനാപത്തി.

ആദികമ്മികോ നാമ യോ തസ്മിം തസ്മിം കമ്മേ ആദിഭൂതോ. ഇധ പന സുദിന്നത്ഥേരോ ആദികമ്മികോ, തസ്സ അനാപത്തി. അവസേസാനം മക്കടീസമണവജ്ജിപുത്തകാദീനം ആപത്തിയേവാതി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പകിണ്ണകകഥാ

ഇമസ്മിം പന സിക്ഖാപദേ കോസല്ലത്ഥം ഇദം **പകിണ്ണകം**വേദിതബ്ബം -

''സമുട്ഠാനഞ്ച കിരിയാ, അഥോ സഞ്ഞാ സചിത്തകം;
ലോകവജ്ജഞ്ച കമ്മഞ്ച, കുസലം വേദനായ ചാ''തി.

തത്ഥ **''സമുട്ഠാന''**ന്തി സബ്ബസങ്ഗാഹകവസേന ഛ സിക്ഖാപദസമുട്ഠാനാനി. താനി **പരിവാരേ** ആവി ഭവിസ്സന്തി. സമാസതോ പന സിക്ഖാപദം നാമ - അത്ഥി ഛസമുട്ഠാനം, അത്ഥി ചതുസമുട്ഠാനം, അത്ഥി തിസമുട്ഠാനം, അത്ഥി കഥിനസമുട്ഠാനം, അത്ഥി ഏളകലോമസമുട്ഠാനം, അത്ഥി ധുരനിക്ഖേപാദിസമുട്ഠാനന്തി.

തത്രാപി കിഞ്ചി കിരിയതോ സമുട്ഠാതി, കിഞ്ചി അകിരിയതോ സമുട്ഠാതി, കിഞ്ചി കിരിയാകിരിയതോ സമുട്ഠാതി, കിഞ്ചി സിയാ കിരിയതോ, സിയാ അകിരിയതോ സമുട്ഠാതി, കിഞ്ചി സിയാ കിരിയതോ സിയാ കിരിയാകിരിയതോ സമുട്ഠാതി.

തത്രാപി അത്ഥി സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അത്ഥി നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം. തത്ഥ യം ചിത്തങ്ഗം ലഭതിയേവ, തം സഞ്ഞാവിമോക്ഖം; ഇതരം നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം.

പുന അത്ഥി സചിത്തകം, അത്ഥി അചിത്തകം. യം സഹേവ ചിത്തേന ആപജ്ജതി, തം സചിത്തകം; യം വിനാപി ചിത്തേന ആപജ്ജതി, തം അചിത്തകം . തം സബ്ബമ്പി ലോകവജ്ജം പണ്ണത്തിവജ്ജന്തി ദുവിധം. തേസം ലക്ഖണം വുത്തമേവ.

കമ്മകുസലവേദനാവസേനാപി ചേത്ഥ അത്ഥി സിക്ഖാപദം കായകമ്മം, അത്ഥി വചീകമ്മം. തത്ഥ യം കായദ്വാരികം, തം കായകമ്മം; യം വചീദ്വാരികം, തം വചീകമ്മന്തി വേദിതബ്ബം. അത്ഥി പന സിക്ഖാപദം കുസലം, അത്ഥി അകുസലം, അത്ഥി അബ്യാകതം. ദ്വത്തിംസേവ ഹി ആപത്തിസമുട്ഠാപകചിത്താനി - അട്ഠ കാമാവചരകുസലാനി, ദ്വാദസ അകുസലാനി, ദസ കാമാവചരകിരിയചിത്താനി, കുസലതോ ച കിരിയതോ ച ദ്വേ അഭിഞ്ഞാചിത്താനീതി. തേസു യം കുസലചിത്തേന ആപജ്ജതി, തം കുസലം; ഇതരേഹി ഇതരം. അത്ഥി ച സിക്ഖാപദം തിവേദനം, അത്ഥി ദ്വിവേദനം, അത്ഥി ഏകവേദനം. തത്ഥ യം ആപജ്ജന്തോ തീസു വേദനാസു അഞ്ഞതരവേദനാസമങ്ഗീ ഹുത്വാ ആപജ്ജതി, തം തിവേദനം; യം ആപജ്ജന്തോ സുഖസമങ്ഗീ വാ ഉപേക്ഖാസമങ്ഗീ വാ ആപജ്ജതി, തം ദ്വിവേദനം; യം ആപജ്ജന്തോ ദുക്ഖവേദനാസമങ്ഗീയേവ ആപജ്ജതി, തം ഏകവേദനന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവം -

> ''സമുട്ഠാനഞ്ച കിരിയാ, അഥോ സഞ്ഞാ സചിത്തകം;
> ലോകവജ്ജഞ്ച കമ്മഞ്ച, കുസലം വേദനായ ചാ''തി.

ഇമം പകിണ്ണകം വിദിത്വാ തേസു സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം സിക്ഖാപദം സമുട്ഠാനതോ ഏകസമുട്ഠാനം. അങ്ഗവസേന ദുകസമുട്ഠാനം, കായചിത്തതോ സമുട്ഠാതി. കിരിയസമുട്ഠാനഞ്ച കരോന്തോയേവ ഹി ഏതം ആപജ്ജതി. മേഥുനപടിസംയുത്തായ കാമസഞ്ഞായ അഭാവേന മുച്ചനതോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖം. ''അനാപത്തി അജാനന്തസ്സ അസാദിയന്തസ്സാ''തി ഹി വുത്തം. മേഥുനചിത്തേനേവ നം ആപജ്ജതി, ന വിനാ ചിത്തേനാതി സചിത്തകം. രാഗവസേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബതോ ലോകവജ്ജം. കായദ്വാരേനേവ സമുട്ഠാനതോ കായകമ്മം. ചിത്തം പനേത്ഥ അങ്ഗമത്തം ഹോതി, ന തസ്സ വസേന കമ്മഭാവോ ലബ്ഭതി. ലോഭചിത്തേന ആപജ്ജിതബ്ബതോ അകുസലചിത്തം. സുഖസമങ്ഗീ വാ ഉപേക്ഖാസമങ്ഗീ വാ തം ആപജ്ജതീതി ദ്വിവേദനന്തി വേദിതബ്ബം. സബ്ബഞ്ചേതം ആപത്തിയം യുജ്ജതി. സിക്ഖാപദസീസേന പന **സബ്ബഅട്ഠകഥാസു**ദേസനാ ആരൂള്ഹാ, തസ്മാ ഏവം വുത്തം.

പകിണ്ണകകഥാ നിട്ഠിതാ.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

മക്കടീ വജ്ജിപുത്താ ച...പേ॰... വുഡ്ഢപബ്ബജിതോ മിഗോതി ഇദം കിം? ഇമാ വിനീതവത്ഥൂനം ഭഗവതാ സയം വിനിച്ഛിതാനം തേസം തേസം വത്ഥൂനം ഉദ്ദാനഗാഥാ നാമ. താനി വത്ഥൂനി ''സുഖം വിനയധരാ ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സന്തീ''തി ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി ഠപിതാനി. വത്ഥുഗാഥാ പന ധരമാനേയേവ ഭഗവതി ഉപാലിത്ഥേരേന ഠപിതാ ''ഇമിനാ ലക്ഖണേന ആയതിം വിനയധരാ വിനയം വിനിച്ഛിനിസ്സന്തീ''തി. തസ്മാ ഏത്ഥ വുത്തലക്ഖണം സാധുകം സല്ലക്ഖേത്വാ

പഠമസിക്ഖാപദം വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. ദുതിയാദീനഞ്ച വിനീതവത്ഥൂസു വുത്തലക്ഖണേന ദുതിയാദീനി. വിനീതവത്ഥൂനി ഹി സിപ്പികാനം പടിച്ഛന്നകരൂപാനി വിയ വിനയധരാനം പടിച്ഛന്നകവത്ഥൂനി ഹോന്തീതി.

൬൭. തത്ഥ പുരിമാനി ദ്വേ വത്ഥൂനി അനുപഞ്ഞത്തിയംയേവ വുത്തത്ഥാനി. തതിയേ വത്ഥുമ്ഹി **ഗിഹിലിങ്ഗേനാ**തി ഗിഹിവേസേന ഓദാതവത്ഥോ ഹുത്വാ. ചതുത്ഥേ നത്ഥി കിഞ്ചി വത്തബ്ബം. തതോ പരേസു സത്തസു വത്ഥൂസു **കുസചീര**ന്തി കുസേ ഗന്ഥേത്വാ കതചീരം. **വാകചീരം** നാമ താപസാനം വക്കലം. **ഫലകചീരം** നാമ ഫലകസണ്ഠാനാനി ഫലകാനി സിബ്ബിത്വാ കതചീരം. **കേസകമ്ബലോ**തി കേസേഹി തന്തേ വായിത്വാ കതകമ്ബലോ. **വാലകമ്ബലോ**തി ചമരവാലേഹി വായിത്വാ കതകമ്ബലോ. **ഉലൂകപക്ഖിക**ന്തി ഉലൂകസകുണസ്സ പക്ഖേഹി കതനിവാസനം. **അജിനക്ഖിപ**ന്തി സലോമം സഖുരം അജിനമിഗചമ്മം. ദ്വാദസമേ വത്ഥുമ്ഹി **സാരത്തോ**തി കായസംസഗ്ഗരാഗേന സാരത്തോ; തം രാഗം ഞത്വാ ഭഗവാ **"ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"**തി ആഹ.

൬൮. തേരസമേ വത്ഥുമ്ഹി **ഉപ്പലവണ്ണാ**തി സാ ഥേരീ സാവത്ഥിയം സേട്ഠിധീതാ സതസഹസ്സകപ്പേ അഭിനീഹാരസമ്പന്നാ. തസ്സാ പകതിയാപി അതിദസ്സനീയാ നീലുപ്പലവണ്ണാ കായച്ഛവി, അബ്ഭന്തരേ പന കിലേസസന്താപസ്സ അഭാവേന അതിവിയ വിരോചതി. സാ തായേവ വണ്ണപോക്ഖരതായ "ഉപ്പലവണ്ണാ"തി നാമം ലഭി. **പടിബദ്ധചിത്തോ**തി ഗിഹികാലതോ പട്ഠായ രത്തചിത്തോ; സോ കിര തസ്സാ ഞാതിദാരകോ ഹോതി. **അഥ ഖോ**തി അനന്തരത്ഥേ നിപാതോ; മഞ്ചകേ നിസിന്നാനന്തരമേവാതി വുത്തം ഹോതി. ദിവാ ബാഹിരതോ ആഗന്ത്വാ ദ്വാരം പിധായ നിസിന്നാനഞ്ഹി പഠമം അന്ധകാരം ഹോതി. സോ യാവസ്സാ തം അന്ധകാരം ന നസ്സതി, താവദേവ ഏവമകാസീതി അത്ഥോ. **ദൂസേസീ**തി പധംസേസി. ഥേരീ പന അനവജ്ജാ അത്തനോ സമണസഞ്ഞം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ അസാദിയന്തീ നിസീദി അസദ്ധമ്മാധിപ്പായേന പരാമട്ഠാ അഗ്ഗിക്ഖന്ധ-സിലാഥമ്ഭ-ഖദിരസാരഖാണുകാ വിയ. സോപി അത്തനോ മനോരഥം പൂരേത്വാ ഗതോ. തസ്സാ ഥേരിയാ ദസ്സനപഥം വിജഹന്തസ്സേവ അയം മഹാപഥവീ സിനേരുപബ്ബതം ധാരേതും സമത്ഥാപി തം പാപപുരിസം ബ്യാമമത്തകളേവരം ധാരേതും അസക്കോന്തീ വിയ ഭിജ്ജിത്വാ വിവരമദാസി. സോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ അവീചിജാലാനം ഇന്ധനഭാവം അഗമാസി. ഭഗവാ തം സുത്വാ "അനാപത്തി, ഭിക്ഖവേ, അസാദിയന്തിയാ"തി വത്വാ ഥേരിം സന്ധായ **ധമ്മപദേ** ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

> "വാരി പോക്ഖരപത്തേവ, ആരഗ്ഗേരിവ സാസപോ;
> യോ ന ലിമ്പതി കാമേസു, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൪൦൧);

൬൯. ചുദ്ദസമേ വത്ഥുമ്ഹി **ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുഭൂത**ന്തി രത്തിഭാഗേ നിദ്ദം ഓക്കന്തസ്സ പുരിസസണ്ഠാനം മസ്സുദാഠികാദി സബ്ബം അന്തരഹിതം ഇത്ഥിസണ്ഠാനം ഉപ്പന്നം. **തമേവ ഉപജ്ഝം തമേവ ഉപസമ്പദ**ന്തി പുബ്ബേ ഗഹിതഉപജ്ഝായമേവ പുബ്ബേ കതഉപസമ്പദമേവ അനുജാനാമി. പുന ഉപജ്ഝാ ന ഗഹേതബ്ബാ; ഉപസമ്പദാ ന കാതബ്ബാതി അത്ഥോ. **താനിയേവ വസ്സാനീ**തി ഭിക്ഖുഉപസമ്പദതോ പഭുതി യാവ വസ്സഗണനാ, തംയേവ വസ്സഗണനം അനുജാനാമി. ന ഇതോ പട്ഠായ വസ്സഗണനാ കാതബ്ബാതി

അത്ഥോ. **ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഗമിതുന്തി** ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം സങ്ഗമിതും സങ്ഗന്തും സമങ്ഗീ ഭവിതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അപ്പതിരൂപം ദാനിസ്സാ ഭിക്ഖൂനം മജ്ഝേ വസിതും, ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം വസതൂതി. **യാ ആപത്തിയോ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി സാധാരണാ**തി യാ ദേസനാഗാമിനിയോ വാ വുട്ഠാനഗാമിനിയോ വാ ആപത്തിയോ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം സാധാരണാ. **താ ആപത്തിയോ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ വുട്ഠാതുന്തി** താ സബ്ബാപി ഭിക്ഖുനീഹി കാതബ്ബം വിനയകമ്മം കത്വാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ വുട്ഠാതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. **താഹി ആപത്തീഹി അനാപത്തീ**തി യാ പന ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാ സുക്കവിസ്സട്ഠി-ആദികാ ആപത്തിയോ, താഹി അനാപത്തി. ലിങ്ഗപരിവത്തനേന താ ആപത്തിയോ വുട്ഠിതാവ ഹോന്തി. പുന പകതിലിങ്ഗേ ഉപ്പന്നേപി താഹി ആപത്തീഹി തസ്സ അനാപത്തിയേവാതി അയം താവേത്ഥ പാളിവിനിച്ഛയോ.

അയം പന **പാളിമുത്തോ ഓക്കന്തികവിനിച്ഛയോ** - ഇമേസു താവ ദ്വീസു ലിങ്ഗേസു പുരിസലിങ്ഗം ഉത്തമം, ഇത്ഥിലിങ്ഗം ഹീനം; തസ്മാ പുരിസലിങ്ഗം ബലവഅകുസലേന അന്തരധായതി. ഇത്ഥിലിങ്ഗം ദുബ്ബലകുസലേന പതിട്ഠാതി. ഇത്ഥിലിങ്ഗം പന അന്തരധായന്തം ദുബ്ബലഅകുസലേന അന്തരധായതി. പുരിസലിങ്ഗം ബലവകുസലേന പതിട്ഠാതി. ഏവം ഉഭയമ്പി അകുസലേന അന്തരധായതി, കുസലേന പടിലബ്ഭതി.

തത്ഥ സചേ ദ്വിന്നം ഭിക്ഖൂനം ഏകതോ സജ്ഝായം വാ ധമ്മസാകച്ഛം വാ കത്വാ ഏകാഗാരേ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കന്താനം ഏകസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുഭവതി, ഉഭിന്നമ്പി സഹസേയ്യാപത്തി ഹോതി. സോ ചേ പടിബുജ്ഝിത്വാ അത്തനോ തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ രത്തിഭാഗേയേവ ഇതരസ്സ ആരോചേയ്യ, തേന സമസ്സാസേതബ്ബോ - "ഹോതു, മാ ചിന്തയിത്ഥ. വട്ടസ്സേവേസോ ദോസോ. സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദ്വാരം ദിന്നം, ഭിക്ഖു വാ ഹോതു ഭിക്ഖുനീ വാ, അനാവടോ ധമ്മോ അവാരിതോ സഗ്ഗമഗ്ഗോ"തി. സമസ്സാസേത്വാ ച ഏവം വത്തബ്ബം - "തുമ്ഹേഹി ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്തും വട്ടതി. അത്ഥി വോ കാചി സന്ദിട്ഠാ ഭിക്ഖുനിയോ"തി. സചസ്സാ ഹോന്തി താദിസാ ഭിക്ഖുനിയോ അത്ഥീതി, നോ ചേ ഹോന്തി നത്ഥീതി വത്വാ സോ ഭിക്ഖു വത്തബ്ബോ - "മമ സങ്ഗഹം കരോഥ; ഇദാനി മം പഠമം ഭിക്ഖുനുപസ്സയം നേഥാ"തി. തേന ഭിക്ഖുനാ തം ഗഹേത്വാ തസ്സാ വാ സന്ദിട്ഠാനം അത്തനോ വാ സന്ദിട്ഠാനം ഭിക്ഖുനീനം സന്തികം ഗന്തബ്ബം. ഗച്ഛന്തേന ച ന ഏകകേന ഗന്തബ്ബം. ചതൂഹി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ജോതികഞ്ച കത്തരദണ്ഡഞ്ച ഗഹേത്വാ സംവിദഹനം പരിമോചേത്വാ "മയം അസുകം നാമ ഠാനം ഗച്ഛാമാ"തി ഗന്തബ്ബം. സചേ ബഹിഗാമേ ദൂരേ വിഹാരോ ഹോതി, അന്തരാമഗ്ഗേ ഗാമന്തര-നദീപാര-രത്തിവിപ്പവാസ-ഗണഓഹീയനാപത്തീഹി അനാപത്തി. ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ താ ഭിക്ഖുനിയോ വത്തബ്ബാ - "അസുകം നാമ ഭിക്ഖും ജാനാഥാ"തി? "ആമ, അയ്യാ"തി. "തസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുഭൂതം, സങ്ഗഹം ദാനിസ്സ കരോഥാ"തി. താ ചേ "സാധു, അയ്യാ, ഇദാനി മയമ്പി സജ്ഝായിസ്സാമ, ധമ്മം സോസ്സാമ, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ"തി വത്വാ സങ്ഗഹം കരോന്തി, ആരാധികാ ച ഹോന്തി സങ്ഗാഹികാ ലജ്ജിനിയോ, താ കോപേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ന ഗന്തബ്ബം. ഗച്ഛതി

ചേ, ഗാമന്തര-നദീപാര-രത്തിവിപ്പവാസ-ഗണഓഹീയനാപത്തീഹി ന മുച്ചതി. സചേ പന ലജ്ജിനിയോ ഹോന്തി, ന സങ്ഗാഹികായോ; അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും ലബ്ഭതി. സചേപി അലജ്ജിനിയോ ഹോന്തി, സങ്ഗഹം പന കരോന്തി; താപി പരിച്ചജിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും ലബ്ഭതി. സചേ ലജ്ജിനിയോ ച സങ്ഗാഹികാ ച, ഞാതികാ ന ഹോന്തി, ആസന്നഗാമേ പന അഞ്ഞാ ഞാതികായോ ഹോന്തി പടിജഗ്ഗനികാ, താസമ്പി സന്തികം ഗന്തും വട്ടതീതി വദന്തി. ഗന്ത്വാ സചേ ഭിക്ഖുഭാവേപി നിസ്സയപടിപന്നോ, പതിരൂപായ ഭിക്ഖുനിയാ സന്തികേ നിസ്സയോ ഗഹേതബ്ബോ. മാതികാ വാ വിനയോ വാ ഉഗ്ഗഹിതോ സുഗ്ഗഹിതോ, പുന ഉഗ്ഗണ്ഹനകാരണം നത്ഥി. സചേ ഭിക്ഖുഭാവേ പരിസാവചരോ, തസ്സ സന്തികേയേവ ഉപസമ്പന്നാ സൂപസമ്പന്നാ. അഞ്ഞസ്സ സന്തികേ നിസ്സയോ ഗഹേതബ്ബോ. പുബ്ബേ തം നിസ്സായ വസന്തേഹിപി അഞ്ഞസ്സ സന്തികേയേവ നിസ്സയോ ഗഹേതബ്ബോ. പരിപുണ്ണവസ്സസാമണേരേനാപി അഞ്ഞസ്സ സന്തികേയേവ ഉപജ്ഝാ ഗഹേതബ്ബാ.

യം പനസ്സ ഭിക്ഖുഭാവേ അധിട്ഠിതം തിചീവരഞ്ച പത്തോ ച, തം അധിട്ഠാനം വിജഹതി, പുന അധിട്ഠാതബ്ബം. സങ്കച്ചികാ ച ഉദകസാടികാ ച ഗഹേതബ്ബാ. യം അതിരേകചീവരം വാ അതിരേകപത്തോ വാ വിനയകമ്മം കത്വാ ഠപിതോ ഹോതി, തം സബ്ബമ്പി വിനയകമ്മം വിജഹതി, പുന കാതബ്ബം. പടിഗ്ഗഹിതതേലമധുഫാണിതാദീനിപി പടിഗ്ഗഹണം വിജഹന്തി. സചേ പടിഗ്ഗഹണതോ സത്തമേ ദിവസേ ലിങ്ഗം പരിവത്തതി, പുന പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹം വട്ടതി. യം പന ഭിക്ഖുകാലേ അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തകം പടിഗ്ഗഹിതം, തം പടിഗ്ഗഹണം ന വിജഹതി. യം ഉഭിന്നം സാധാരണം അവിഭജിത്വാ ഠപിതം, തം പകതത്തോ രക്ഖതി. യം പന വിഭത്തം ഏതസ്സേവ സന്തകം, തം പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതി. വുത്തമ്പി ചേതം **പരിവാരേ** -

> ‘‘തേലം മധും ഫാണിതഞ്ചാപി സപ്പിം;
> സാമം ഗഹേത്വാന നിക്ഖിപേയ്യ;
> അവീതിവത്തേ സത്താഹേ;
> സതി പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി;
> പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ’’തി. (പരി॰ ർവ്വം);

ഇദഞ്ഹി ലിങ്ഗപരിവത്തനം സന്ധായ വുത്തം. പടിഗ്ഗഹണം നാമ ലിങ്ഗപരിവത്തനേന, കാലംകിരിയായ, സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന, ഹീനായാവത്തനേന, അനുപസമ്പന്നസ്സ ദാനേന, അനപേക്ഖവിസ്സജ്ജനേന, അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണേന ച വിജഹതി. തസ്മാ സചേപി ഹരീതകഖണ്ഡമ്പി പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഠപിതമത്ഥി, സബ്ബമസ്സ പടിഗ്ഗഹണം വിജഹതി. ഭിക്ഖുവിഹാരേ പന യംകിഞ്ചിസ്സാ സന്തകം പടിഗ്ഗഹേത്വാ വാ അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ വാ ഠപിതം, സബ്ബസ്സ സാവ ഇസ്സരാ, ആഹരാപേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. യം പനേത്ഥ ഥാവരം തസ്സാ സന്തകം സേനാസനം വാ ഉപരോപകാ വാ, തേ യസ്സിച്ഛതി തസ്സ ദാതബ്ബാ. തേരസസു സമ്മുതീസു യാ ഭിക്ഖുകാലേ ലദ്ധാ സമ്മുതി, സബ്ബാ സാ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. പുരിമികായ സേനാസനഗ്ഗാഹോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സചേ പച്ഛിമികായ സേനാസനേ ഗഹിതേ ലിങ്ഗം പരിവത്തതി, ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ചസ്സാ ഉപ്പന്നം ലാഭം ദാതുകാമോ ഹോതി, അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബോ. സചേ ഭിക്ഖുനീഹി സാധാരണായ പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ പരിവസന്തസ്സ ലിങ്ഗം പരിവത്തതി, പക്ഖമാനത്തമേവ ദാതബ്ബം. സചേ മാനത്തം ചരന്തസ്സ

പരിവത്തതി, പുന പക്ഖമാനത്തമേവ ദാതബ്ബം. സചേ ചിണ്ണമാനത്തസ്സ പരിവത്തതി, ഭിക്ഖുനീഹി അബ്ഭാനകമ്മം കാതബ്ബം. സചേ അകുസലവിപാകേ പരിക്ഖീണേ പക്ഖമാനത്തകാലേ പുനദേവ ലിങ്ഗം പരിവത്തതി, ഛാരത്തം മാനത്തമേവ ദാതബ്ബം. സചേ ചിണ്ണേ പക്ഖമാനത്തേ പരിവത്തതി, ഭിക്ഖൂഹി അബ്ഭാനകമ്മം കാതബ്ബന്തി.

അനന്തരേ ഭിക്ഖുനിയാ ലിങ്ഗപരിവത്തനവത്ഥുമ്ഹി ഇധ വുത്തനയേനേവ സബ്ബോ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. അയം പന വിസേസോ - സചേപി ഭിക്ഖുനികാലേ ആപന്നാ സഞ്ചരിത്താപത്തി പടിച്ഛന്നാ ഹോതി, പരിവാസദാനം നത്ഥി, ഛാരത്തം മാനത്തമേവ ദാതബ്ബം. സചേ പക്ഖമാനത്തം ചരന്തിയാ ലിങ്ഗം പരിവത്തതി, ന തേനത്ഥോ, ഛാരത്തം മാനത്തമേവ ദാതബ്ബം. സചേ ചിണ്ണമാനത്തായ പരിവത്തതി, പുന മാനത്തം അദത്വാ ഭിക്ഖൂഹി അബ്ഭേതബ്ബോ. അഥ ഭിക്ഖൂഹി മാനത്തേ അദിന്നേ പുന ലിങ്ഗം പരിവത്തതി, ഭിക്ഖുനീഹി പക്ഖമാനത്തമേവ ദാതബ്ബം. അഥ ഛാരത്തം മാനത്തം ചരന്തസ്സ പുന പരിവത്തതി, പക്ഖമാനത്തമേവ ദാതബ്ബം. ചിണ്ണമാനത്തസ്സ പന ലിങ്ഗപരിവത്തേ ജാതേ ഭിക്ഖുനീഹി അബ്ഭാനകമ്മം കാതബ്ബം . പുന പരിവത്തേ ച ലിങ്ഗേ ഭിക്ഖുനിഭാവേ ഠിതായപി യാ ആപത്തിയോ പുബ്ബേ പടിപ്പസ്സദ്ധാ, താ സുപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഏവാതി.

൭൦. ഇതോ പരാനി **''മാതുയാ മേഥുനം ധമ്മ''**ന്തിആദീനി ചത്താരി വത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനിയേവ.

൭൧. മുദുപിട്ഠികവത്ഥുമ്ഹി സോ കിര ഭിക്ഖു നടപുബ്ബകോ. തസ്സ സിപ്പകോസല്ലത്ഥം പരികമ്മകതാ പിട്ഠി മുദുകാ അഹോസി. തസ്മാ ഏവം കാതും അസക്ഖി.

ലമ്ബീവത്ഥുമ്ഹി തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അങ്ഗജാതം ദീഘം ഹോതി ലമ്ബതി, തസ്മാ ലമ്ബീതി വുത്തോ.

ഇതോ പരാനി ദ്വേ വണവത്ഥൂനി ഉത്താനാനേവ. ലേപചിത്തവത്ഥുമ്ഹി **ലേപചിത്തം** നാമ ചിത്തകമ്മരൂപം.

ദാരുധീതലികവത്ഥുമ്ഹി **ദാരുധീതലികാ** നാമ കട്ഠരൂപം. യഥാ ച ഇമേസു ദ്വീസു ഏവം അഞ്ഞേസുപി ദന്തരൂപ-പോത്ഥകരൂപ-ലോഹരൂപാദീസു അനുപാദിന്നകേസു ഇത്ഥിരൂപേസു നിമിത്തേ മേഥുനരാഗേന ഉപക്കമന്തസ്സ അസുചി മുച്ചതു വാ മാ വാ, ദുക്കടമേവ. കായസംസഗ്ഗരാഗേന ഉപക്കമന്തസ്സാപി തഥേവ ദുക്കടം. മോചനരാഗേന പന ഉപക്കമന്തസ്സ മുത്തേ സങ്ഘാദിസേസോ, അമുത്തേ ഥുല്ലച്ചയന്തി.

൭൨. സുന്ദരവത്ഥുമ്ഹി അയം **സുന്ദരോ** നാമ രാജഗഹേ കുലദാരകോ സദ്ധായ പബ്ബജിതോ; അത്തഭാവസ്സ അഭിരൂപതായ ''സുന്ദരോ''തി നാമം ലഭി. തം രഥികായ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സമുപ്പന്നഛന്ദരാഗാ സാ ഇത്ഥീ ഇമം വിപ്പകാരം അകാസി. ഥേരോ പന അനാഗാമീ. തസ്മാ സോ ന സാദിയി. അഞ്ഞേസം പന അവിസയോ ഏസോ.

ഇതോ പരേസു ചതൂസു വത്ഥൂസു തേ ഭിക്ഖൂ ജളാ ദുമ്മേധാ മാതുഗാമസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ തഥാ കത്വാ പച്ഛാ കുക്കുച്ചായിംസു.

൭൩. അക്ഖായിതാദീനി തീണി വത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനേവ. ദ്വീസു ഛിന്നസീസവത്ഥൂസു അയം വിനിച്ഛയോ - വട്ടകതേ മുഖേ വിവടേ അങ്ഗജാതം പവേസേന്തോ സചേ ഹേട്ഠാ വാ ഉപരി വാ ഉഭയപസ്സേഹി വാ ഛുപന്തം പവേസേതി, പാരാജികം. ചതൂഹിപി പസ്സേഹി അഛുപന്തം പവേസേത്വാ അബ്ഭന്തരേ താലുകം ഛുപതി, പാരാജികമേവ. ചത്താരി പസ്സാനി താലുകഞ്ച അഛുപന്തോ ആകാസഗതമേവ കത്വാ പവേസേതി ച നീഹരതി ച, ദുക്കടം. യദി പന ദന്താ സുഫുസിതാ, അന്തോമുഖേ ഓകാസോ നത്ഥി, ദന്താ ച ബഹി ഓട്ഠമംസേന പടിച്ഛന്നാ, തത്ഥ വാതേന അസമ്ഫുട്ഠം അല്ലോകാസം തിലഫലമത്തമ്പി പവേസേന്തസ്സ പാരാജികമേവ. ഉപ്പാടിതേ പന ഓട്ഠമംസേ ദന്തേസുയേവ ഉപക്കമന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. യോപി ദന്തോ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ തിട്ഠതി , ന സക്കാ ഓട്ഠേഹി പിദഹിതും. തത്ഥ ഉപക്കമന്തേപി ബഹി നിക്ഖന്തജിവ്ഹായ ഉപക്കമന്തേപി ഥുല്ലച്ചയമേവ. ജീവമാനകസരീരേപി ബഹി നിക്ഖന്തജിവ്ഹായ ഥുല്ലച്ചയമേവ. യദി പന ബഹിജിവ്ഹായ പലിവേഠേത്വാ അന്തോമുഖം പവേസേതി, പാരാജികമേവ. ഉപരിഗീവായ ഛിന്നസീസസ്സാപി അധോഭാഗേന അങ്ഗജാതം പവേസേത്വാ താലുകം ഛുപന്തസ്സ പാരാജികമേവ.

അട്ഠികവത്ഥുമ്ഹി സുസാനം ഗച്ഛന്തസ്സാപി ദുക്കടം. അട്ഠികാനി സങ്കഡ്ഢന്തസ്സാപി, നിമിത്തേ മേഥുനരാഗേന ഉപക്കമന്തസ്സാപി, കായസംസഗ്ഗരാഗേന ഉപക്കമന്തസ്സാപി, മുച്ചതു വാ മാ വാ, ദുക്കടമേവ. മോചനരാഗേന പന ഉപക്കമന്തസ്സ മുച്ചന്തേ സങ്ഘാദിസേസോ, അമുച്ചന്തേ ഥുല്ലച്ചയമേവ.

നാഗീവത്ഥുമ്ഹി നാഗമാണവികാ വാ ഹോതു കിന്നരീആദീനം വാ അഞ്ഞതരാ, സബ്ബത്ഥ പാരാജികം.

യക്ഖീവത്ഥുമ്ഹി സബ്ബാപി ദേവതാ യക്ഖീയേവ.

പേതീവത്ഥുമ്ഹി നിജ്ഝാമതണ്ഹികാദിപേതിയോ അല്ലീയിതുമ്പി ന സക്കാ. വിമാനപേതിയോ പന അത്ഥി; യാസം കാളപക്ഖേ അകുസലം വിപച്ചതി, ജുണ്ഹപക്ഖേ ദേവതാ വിയ സമ്പത്തിം അനുഭോന്തി. ഏവരൂപായ പേതിയാ വാ യക്ഖിയാ വാ സചേ ദസ്സന-ഗഹണ-ആമസന-ഫുസന-ഘട്ടനാനി പഞ്ഞായന്തി, പാരാജികം. അഥാപി ദസ്സനം നത്ഥി, ഇതരാനി പഞ്ഞായന്തി, പാരാജികമേവ. അഥ ദസ്സനഗഹണാനി ന പഞ്ഞായന്തി, ആമസനഫുസനഘട്ടനേഹി പഞ്ഞായമാനേഹി തം പുഗ്ഗലം വിസഞ്ഞം കത്വാ അത്തനോ മനോരഥം പൂരേത്വാ ഗച്ഛതി, അയം അവിസയോ നാമ. തസ്മാ ഏത്ഥ അവിസയത്താ അനാപത്തി. പണ്ഡകവത്ഥു പാകടമേവ.

ഉപഹതിന്ദ്രിയവത്ഥുമ്ഹി **ഉപഹതിന്ദ്രിയോ**തി ഉപഹതകായപ്പസാദോ ഖാണുകണ്ടകമിവ സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ ന വേദയതി. അവേദയന്തസ്സാപി സേവനചിത്തവസേന ആപത്തി.

ഛുപിതമത്തവത്ഥുസ്മിം യോ “മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിസ്സാമീ”തി മാതുഗാമം ഗണ്ഹിത്വാ മേഥുനേ വിരജ്ജിത്വാ വിപ്പടിസാരീ ഹോതി, ദുക്കടമേവസ്സ ഹോതി. മേഥുനധമ്മസ്സ ഹി പുബ്ബപയോഗാ ഹത്ഥഗ്ഗാഹാദയോ യാവ സീസം ന പാപുണാതി, താവ ദുക്കടേ തിട്ഠന്തി. സീസേ പത്തേ പാരാജികം ഹോതി. പഠമപാരാജികസ്സ ഹി ദുക്കടമേവ സാമന്തം. ഇതരേസം തിണ്ണം ഥുല്ലച്ചയം. അയം പന ഭിക്ഖു മേഥുനധമ്മേ വിരജ്ജിത്വാ കായസംസഗ്ഗം സാദിയീതി വേദിതബ്ബോ. തേനാഹ ഭഗവാ - “ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ”തി.

൭൮. ഭദ്ദിയവത്ഥുസ്മിം **ഭദ്ദിയം** നാമ തം നഗരം. ജാതിയാവനം നാമ ജാതിപുപ്ഫഗുമ്ബാനം ഉസ്സന്നതായ ഏവം ലദ്ധനാമം; തം തസ്സ നഗരസ്സ ഉപചാരേ വനം ഹോതി. സോ തത്ഥ നിപന്നോ തേന വാതുപത്ഥമ്ഭേന മഹാനിദ്ദം ഓക്കമി. ഏകരസം ഭവങ്ഗമേവ വത്തതി. **കിലിന്നം പസ്സിത്വാ**തി അസുചികിലിട്ഠം പസ്സിത്വാ.

൭൯. ഇതോ പരാനി സാദിയനപടിസംയുത്താനി ചത്താരി വത്ഥൂനി, അജാനനവത്ഥു ചാതി പഞ്ച ഉത്താനത്ഥാനേവ.

൭൩. ദ്വീസു അസാദിയനവത്ഥൂസു **സഹസാ വുട്ഠാസീ**തി ആസീവിസേന ദട്ഠോ വിയ അഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢോ വിയ ച തുരിതം വുട്ഠാസി. **അക്കമിത്വാ പവത്തേസീ**തി അപ്പമത്തോ ഭിക്ഖു ആരദ്ധവിപസ്സകോ ഉപട്ഠിതസ്സതി ഖിപ്പം വുട്ഠഹന്തോവ അക്കമിത്വാ ഭൂമിയം വട്ടേന്തോ പരിവട്ടേന്തോ വിഹേഠേന്തോ പാതേസി. പുഥുജ്ജനകല്യാണകേന ഹി ഏവരൂപേസു ഠാനേസു ചിത്തം രക്ഖിതബ്ബം. അയഞ്ച തേസം അഞ്ഞതരോ സങ്ഗാമസീസയോധോ ഭിക്ഖു.

൭൭. ദ്വാരം വിവരിത്വാ നിപന്നവത്ഥുമ്ഹി **ദിവാ പടിസല്ലീയന്തേനാ**തി ദിവാ നിപജ്ജന്തേന. **ദ്വാരം സംവരിത്വാ പടിസല്ലീയിതു**ന്തി ദ്വാരം പിദഹിത്വാ നിപജ്ജിതും. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി പാളിയം “അയം നാമ ആപത്തീ”തി ന വുത്താ. വിവരിത്വാ നിപന്നദോസേന പന ഉപ്പന്നേ വത്ഥുസ്മിം “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദിവാ പടിസല്ലീയന്തേന ദ്വാരം സംവരിത്വാ പടിസല്ലീയിതു”ന്തി വുത്തത്താ അസംവരിത്വാ പടിസല്ലീയന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തം. ഭഗവതോ ഹി അധിപ്പായം ഞത്വാ ഉപാലിത്ഥേരാദീഹി അട്ഠകഥാ ഠപിതാ. “അത്ഥാപത്തി ദിവാ ആപജ്ജതി നോ രത്തി”ന്തി (പരി॰ ൩൨൩) ഇമിനാപി ചേതം സിദ്ധം.

കീദിസം പന ദ്വാരം സംവരിതബ്ബം, കീദിസം ന സംവരിതബ്ബം? രുക്ഖപദരവേളുപദരകിലഞ്ജപണ്ണാദീനം യേന കേനചി കവാടം കത്വാ ഹേട്ഠാ ഉദുക്ഖലേ ഉപരി ഉത്തരപാസകേ ച പവേസേത്വാ കതം പരിവത്തകദ്വാരമേവ സംവരിതബ്ബം. അഞ്ഞം ഗോരൂപാനം വജേസു വിയ രുക്ഖസൂചികണ്ടകദ്വാരം, ഗാമഥകനകം ചക്കലകയുത്തദ്വാരം, ഫലകേസു വാ കിടികാസു വാ ദ്വേ തീണി ചക്കലകാനി യോജേത്വാ കതം സംസരണകിടികദ്വാരം, ആപണേസു വിയ കതം ഉഗ്ഘാടനകിടികദ്വാരം, ദ്വീസു തീസു ഠാനേസു വേണുസലാകാ ഗോപ്ഫേത്വാ പണ്ണകുടീസു കതം സലാകഹത്ഥകദ്വാരം, ദുസ്സസാണിദ്വാരന്തി ഏവരൂപം ദ്വാരം ന സംവരിതബ്ബം. പത്തഹത്ഥസ്സ കവാടപ്പണാമനേ പന ഏകം ദുസ്സസാണിദ്വാരമേവ അനാപത്തികരം, അവസേസാനി പണാമേന്തസ്സ ആപത്തി. ദിവാ പടിസല്ലീയന്തസ്സ പന പരിവത്തകദ്വാരമേവ ആപത്തികരം, സേസാനി

സംവരിത്വാ വാ അസംവരിത്വാ വാ നിപന്നസ്സ ആപത്തി നത്ഥി. സംവരിത്വാ പന നിപജ്ജിതബ്ബം, ഏതം വത്തം.

പരിവത്തകദ്വാരം പന കിത്തകേന സംവുതം ഹോതി? സൂചിഘടികാദീസു ദിന്നാസു സംവുതമേവ ഹോതി. അപിച ഖോ സൂചിമത്തേപി ദിന്നേ വട്ടതി. ഘടികമത്തേപി ദിന്നേ വട്ടതി. ദ്വാരബാഹം ഫുസിത്വാ പിഹിതമത്തേപി വട്ടതി. ഈസകം അഫുസിതേപി വട്ടതി. സബ്ബന്തിമേന വിധിനാ യാവതാ സീസം നപ്പവിസതി താവതാ അഫുസിതേപി വട്ടതീതി. സചേ ബഹൂനം വളഞ്ജനട്ഠാനം ഹോതി, ഭിക്ഖും വാ സാമണേരം വാ ''ദ്വാരം, ആവുസോ, ജഗ്ഗാഹീ''തി വത്വാപി നിപജ്ജിതും വട്ടതി. അഥ ഭിക്ഖൂ ചീവരകമ്മം വാ അഞ്ഞം വാ കിഞ്ചി കരോന്താ നിസിന്നാ ഹോന്തി, ''ഏതേ ദ്വാരം ജഗ്ഗിസ്സന്തീ''തി ആഭോഗം കത്വാപി നിപജ്ജിതും വട്ടതി. **കുരുന്ദട്ഠകഥായം** പന ''ഉപാസകമ്പി ആപുച്ഛിത്വാ വാ, 'ഏസ ജഗ്ഗിസ്സതീ'തി ആഭോഗം കത്വാ വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതി. കേവലം ഭിക്ഖുനിം വാ മാതുഗാമം വാ ആപുച്ഛിതും ന വട്ടതീ''തി വുത്തം. അഥ ദ്വാരസ്സ ഉദുക്ഖലം വാ ഉത്തരപാസകോ വാ ഭിന്നോ വാ ഹോതി അട്ഠപിതോ വാ, സംവരിതും ന സക്കോതി, നവകമ്മത്ഥം വാ പന ഇട്ഠകപുഞ്ജോ വാ മത്തികാദീനം വാ രാസി അന്തോദ്വാരേ കതോ ഹോതി, അട്ടം വാ ബന്ധന്തി, യഥാ സംവരിതും ന സക്കോതി; ഏവരൂപേ അന്തരായേ സതി അസംവരിത്വാപി നിപജ്ജിതും വട്ടതി. യദി പന കവാടം നത്ഥി, ലദ്ധകപ്പമേവ. ഉപരി സയന്തേന നിസ്സേണിം ആരോപേത്വാ നിപജ്ജിതബ്ബം. സചേ നിസ്സേണിമത്ഥകേ ഥകനകം ഹോതി, ഥകേത്വാപി നിപജ്ജിതബ്ബം. ഗബ്ഭേ നിപജ്ജന്തേന ഗബ്ഭദ്വാരം വാ പമുഖദ്വാരം വാ യംകിഞ്ചി സംവരിത്വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതി. സചേ ഏകകുട്ടകേ ഗേഹേ ദ്വീസു പസ്സേസു ദ്വാരാനി കത്വാ വളഞ്ജന്തി, ദ്വേപി ദ്വാരാനി ജഗ്ഗിതബ്ബാനി.

തിഭൂമകേപി പാസാദേ ദ്വാരം ജഗ്ഗിതബ്ബമേവ. സചേ ഭിക്ഖാചാരാ പടിക്കമ്മ ലോഹപാസാദസദിസം പാസാദം ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ദിവാവിഹാരത്ഥം പവിസന്തി, സങ്ഘത്ഥേരേന ദ്വാരപാലസ്സ ''ദ്വാരം ജഗ്ഗാഹീ''തി വത്വാ വാ ''ദ്വാരജഗ്ഗനം ഏതസ്സ ഭാരോ''തി ആഭോഗം കത്വാ വാ പവിസിത്വാ നിപജ്ജിതബ്ബം . യാവ സങ്ഘനവകേന ഏവമേവ കത്തബ്ബം. പുരേ പവിസന്താനം ''ദ്വാരജഗ്ഗനം നാമ പച്ഛിമാനം ഭാരോ''തി ഏവം ആഭോഗം കാതുമ്പി വട്ടതി. അനാപുച്ഛാ വാ ആഭോഗം വാ അകത്വാ അന്തോഗബ്ഭേ വാ അസംവുതദ്വാരേ ബഹി വാ നിപജ്ജന്താനം ആപത്തി. ഗബ്ഭേ വാ ബഹി വാ നിപജ്ജനകാലേപി ''ദ്വാരജഗ്ഗനം നാമ മഹാദ്വാരേ ദ്വാരപാലസ്സ ഭാരോ''തി ആഭോഗം കത്വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതിയേവ. ലോഹപാസാദാദീസു ആകാസതലേ നിപജ്ജന്തേനാപി ദ്വാരം സംവരിതബ്ബമേവ.

അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപോ - ഇദം ദിവാപടിസല്ലീയനം യേന കേനചി പരിക്ഖിത്തേ സദ്വാരബന്ധേ ഠാനേ കഥിതം. തസ്മാ അബ്ഭോകാസേ വാ രുക്ഖമൂലേ വാ മണ്ഡപേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി സദ്വാരബന്ധേ നിപജ്ജന്തേന ദ്വാരം സംവരിത്വാവ നിപജ്ജിതബ്ബം. സചേ മഹാപരിവേണം ഹോതി, മഹാബോധിയങ്ഗണലോഹപാസാദങ്ഗണസദിസം ബഹൂനം ഓസരണട്ഠാനം, യത്ഥ ദ്വാരം സംവുതമ്പി സംവുതട്ഠാനേ ന തിട്ഠതി, ദ്വാരം അലഭന്താ പാകാരം ആരുഹിത്വാപി വിചരന്തി, തത്ഥ സംവരണകിച്ചം നത്ഥി. രത്തിം ദ്വാരം വിവരിത്വാ നിപന്നോ അരുണേ ഉഗ്ഗതേ ഉട്ഠഹതി, അനാപത്തി. സചേ പബുജ്ഝിത്വാ പുന സുപതി, ആപത്തി. യോ പന ''അരുണേ ഉഗ്ഗതേ

വുട്ഠഹിസ്സാമീ”തി പരിച്ഛിന്ദിത്വാവ ദ്വാരം അസംവരിത്വാ രത്തിം നിപജ്ജതി, യഥാപരിച്ഛേദമേവ ച ന വുട്ഠാതി, തസ്സ ആപത്തിയേവ. **മഹാപച്ചരിയം** പന “ഏവം നിപജ്ജന്തോ അനാദരിയദുക്കടാപി ന മുച്ചതീ”തി വുത്തം.

യോ പന ബഹുദേവ രത്തിം ജഗ്ഗിത്വാ അദ്ധാനം വാ ഗന്ത്വാ ദിവാ കിലന്തരൂപോ മഞ്ചേ നിസിന്നോ പാദേ ഭൂമിതോ അമോചേത്വാവ നിദ്ദാവസേന നിപജ്ജതി, തസ്സ അനാപത്തി. സചേ ഓക്കന്തനിദ്ദോ അജാനന്തോപി പാദേ മഞ്ചകം ആരോപേതി, ആപത്തിയേവ. നിസീദിത്വാ അപസ്സായ സുപന്തസ്സ അനാപത്തി. യോപി ച “നിദ്ദം വിനോദേസ്സാമീ”തി ചങ്കമന്തോ പതിത്വാ സഹസാവ വുട്ഠാതി, തസ്സാപി അനാപത്തി. യോ പന പതിത്വാ തത്ഥേവ സയതി, ന വുട്ഠാതി, തസ്സ ആപത്തി.

കോ മുച്ചതി, കോ ന മുച്ചതീതി? **മഹാപച്ചരിയം** താവ “ഏകഭങ്ഗേന നിപന്നകോയേവ മുച്ചതി. പാദേ പന ഭൂമിതോ മോചേത്വാ നിപന്നോ യക്ഖഗഹിതകോപി വിസഞ്ഞീഭൂതോപി ന മുച്ചതീ”തി വുത്തം. **കുരുന്ദട്ഠകഥായം** പന “ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോവ മുച്ചതീ”തി വുത്തം. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന “യോ ചങ്കമന്തോ മുച്ഛിത്വാ പതിതോ തത്ഥേവ സുപതി, തസ്സാപി അവിസയത്താ ആപത്തി ന ദിസ്സതി. ആചരിയാ പന ഏവം ന കഥയന്തി. തസ്മാ ആപത്തിയേവാതി **മഹാപദുമത്ഥേരേന** വുത്തം. ദ്വേ പന ജനാ ആപത്തിതോ മുച്ചന്തിയേവ, യോ ച യക്ഖഗഹിതകോ, യോ ച ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോ”തി.

൭൭. ഭാരുകച്ഛകവത്ഥുമ്ഹി **അനാപത്തി സുപിനന്തേനാതി** യസ്മാ സുപിനന്തേ അവിസയത്താ ഏവം ഹോതി, തസ്മാ ഉപാലിത്ഥേരോ ഭഗവതാ അവിനിച്ഛിതപുബ്ബമ്പി ഇമം വത്ഥും നയഗ്ഗാഹേന വിനിച്ഛിനി. ഭഗവാപി ച സുത്വാ “സുകഥിതം, ഭിക്ഖവേ, ഉപാലിനാ; അപദേ പദം കരോന്തോ വിയ, ആകാസേ പദം ദസ്സേന്തോ വിയ ഉപാലി ഇമം പഞ്ഹം കഥേസീ”തി വത്വാ ഥേരം ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി - “ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം വിനയധരാനം യദിദം ഉപാലീ”തി (അം॰ നി॰ ൧.൨൨൮, ൨൨൭). ഇതോ പരാനി സുപബ്ബാദീനി വത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

൭൦. ഭിക്ഖുനീസമ്പയോജനാദീസു തേ ലിച്ഛവികുമാരകാ ഖിഡ്ഡാപസുതാ അത്തനോ അനാചാരേന ഏവം അകംസു. തതോ പട്ഠായ ച ലിച്ഛവീനം വിനാസോ ഏവ ഉദപാദി.

൭൨. വുഡ്ഢപബ്ബജിതവത്ഥുമ്ഹി **ദസ്സനം അഗമാസീതി** അനുകമ്പായ “തം ദക്ഖിസ്സാമീ”തി ഗേഹം അഗമാസി. അഥസ്സ സാ അത്തനോ ച ദാരകാനഞ്ച നാനപ്പകാരേഹി അനാഥഭാവം സംവണ്ണേസി. അനപേക്ഖഞ്ച നം ഞത്വാ കുപിതാ “ഏഹി വിബ്ഭമാഹീ”തി ബലക്കാരേന അഗ്ഗഹേസി. സോ അത്താനം മോചേതും പടിക്കമന്തോ ജരാദുബ്ബലതായ ഉത്താനോ പരിപതി. തതോ സാ അത്തനോ മനം അകാസി. സോ പന ഭിക്ഖു അനാഗാമീ സമുച്ഛിന്നകാമരാഗോ തസ്മാ ന സാദിയീതി.

൭൩. മിഗപോതകവത്ഥു ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

വിനീതവത്ഥു നിട്ഠിതം.

സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

പഠമപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തത്രിദം സമന്തപാസാദികായ സമന്തപാസാദികത്തസ്മിം -

ആചരിയപരമ്പരതോ, നിദാനവത്ഥുപ്പഭേദദീപനതോ;
പരസമയവിവജ്ജനതോ, സകസമയവിസുദ്ധിതോ ചേവ.

ബ്യഞ്ജനപരിസോധനതോ, പദത്ഥതോ പാളിയോജനക്കമതോ;
സിക്ഖാപദനിച്ഛയതോ, വിഭങ്ഗനയഭേദദസ്സനതോ.

സമ്പസ്സതം ന ദിസ്സതി, കിഞ്ചി അപാസാദികം യതോ എത്ഥ;
വിഞ്ഞൂനമയം തസ്മാ, സമന്തപാസാദികാത്വേവ.

സംവണ്ണനാ പവത്താ, വിനയസ്സ വിനേയ്യദമനകുസലേന;
വുത്തസ്സ ലോകനാഥേന, ലോകമനുകമ്പമാനേനാതി.

പഠമപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയപാരാജികം

ദുതിയം അദുതിയേന, യം ജിനേന പകാസിതം;
പാരാജികം തസ്സ ദാനി, പത്തോ സംവണ്ണനാക്കമോ.

യസ്മാ തസ്മാ സുവിഞ്ഞേയ്യം, യം പുബ്ബേ ച പകാസിതം;
തം സബ്ബം വജ്ജയിത്വാന, ഹോതി സംവണ്ണനാ അയം.

ധനിയവത്ഥുവണ്ണനാ

൮൪. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേതി തത്ഥ **രാജഗഹേ**തി എവംനാമകേ നഗരേ, തഞ്ഹി മന്ധാതുമഹാഗോവിന്ദാദീഹി പരിഗ്ഗഹിതത്താ ''രാജഗഹ''ന്തി വുച്ചതി. അഞ്ഞേപേത്ഥ പകാരേ വണ്ണയന്തി. കിം തേഹി! നാമമേതം തസ്സ നഗരസ്സ. തം പനേതം ബുദ്ധകാലേ ച ചക്കവത്തികാലേ ച നഗരം ഹോതി. സേസകാലേ സുഞ്ഞം ഹോതി യക്ഖപരിഗ്ഗഹിതം, തേസം വസന്തവനം ഹുത്വാ തിട്ഠതി. എവം ഗോചരഗാമം ദസ്സേത്വാ നിവാസനട്ഠാനമാഹ - **ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ**തി. സോ ച ഗിജ്ഝാ തസ്സ കൂടേസു വസിംസു, ഗിജ്ഝസദിസാനി വാ തസ്സ കൂടാനി; തസ്മാ **ഗിജ്ഝകൂടോ**തി വുച്ചതീതി വേദിതബ്ബോ.

സമ്ബഹുലാതി വിനയപരിയായേന തയോ ജനാ സമ്ബഹുലാതി വുച്ചന്തി, തതോ പരം സങ്ഘോ. സുത്തന്തപരിയായേന തയോ തയോ എവ, തതോ പട്ഠായ സമ്ബഹുലാ. ഇധ പന തേ സുത്തന്തപരിയായേന സമ്ബഹുലാതി വേദിതബ്ബാ. **സന്ദിട്ഠാ**തി നാതിവിസ്സാസികാ ന ദള്ഹമിത്താ; തത്ഥ തത്ഥ സങ്ഗമ്മ ദിട്ഠത്താ ഹി തേ സന്ദിട്ഠാതി വുച്ചന്തി. **സമ്ഭത്താ**തി അതിവിസ്സാസികാ ദള്ഹമിത്താ; തേ ഹി സുട്ഠു ഭത്താ ഭജമാനാ ഏകസമ്ഭോഗപരിഭോഗാതി കത്വാ ''സമ്ഭത്താ''തി വുച്ചന്തി. **ഇസിഗിലിപസ്സേ**തി

ഇസിഗിലി നാമ പബ്ബതോ, തസ്സ പസ്സേ. പുബ്ബേ കിര പഞ്ചസതമത്താ പച്ചേകബുദ്ധാ കാസികോസലാദീസു ജനപദേസു പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം തസ്മിം പബ്ബതേ സന്നിപതിത്വാ സമാപത്തിയാ വീതിനാമേന്തി. മനുസ്സാ തേ പവിസന്തേവ പസ്സന്തി ന നിക്ഖമന്തേ. തതോ ആഹംസു - "അയം പബ്ബതോ ഇമേ ഇസയോ ഗിലതീ"തി. തദുപാദായ തസ്സ "ഇസിഗിലി"ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി, തസ്സ പസ്സേ പബ്ബതപാദേ.

തിണകുടിയോ കരിത്വാതി തിണച്ഛദനാ സദ്വാരബന്ധാ കുടിയോ കത്വാ. വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തേന ഹി നാലകപടിപദം പടിപന്നേനാപി പഞ്ചന്നം ഛദനാനം അഞ്ഞതരേന ഛന്നേയേവ സദ്വാരബന്ധേ സേനാസനേ ഉപഗന്തബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം - "ന, ഭിക്ഖവേ, അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബം. യോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൨൦൪). തസ്മാ വസ്സകാലേ സചേ സേനാസനം ലഭതി, ഇച്ചേതം കുസലം; നോ ചേ ലഭതി, ഹത്ഥകമ്മം പരിയേസിത്വാപി കാതബ്ബം. ഹത്ഥകമ്മം അലഭന്തേന സാമമ്പി കാതബ്ബം. ന ത്വേവ അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബം. അയമനുധമ്മതാ. തസ്മാ തേ ഭിക്ഖൂ തിണകുടിയോ കരിത്വാ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാദീനി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ കതികവത്താനി ച ഖന്ധകവത്താനി ച അധിട്ഠായ തീസു സിക്ഖാസു സിക്ഖമാനാ വസ്സം ഉപഗച്ഛിംസു.

ആയസ്മാപി ധനിയോതി ന കേവലം തേ ഥേരാവ ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ ആദികമ്മികോ ആയസ്മാ ധനിയോപി. **കുമ്ഭകാരപുത്തോ**തി കുമ്ഭകാരസ്സ പുത്തോ; തസ്സ ഹി നാമം ധനിയോ, പിതാ കുമ്ഭകാരോ, തേന വുത്തം - "ധനിയോ കുമ്ഭകാരപുത്തോ"തി. **വസ്സം ഉപഗച്ഛീ**തി തേഹി ഥേരേഹി സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേയേവ തിണകുടികം കരിത്വാ വസ്സം ഉപഗച്ഛി. **വസ്സംവുത്ഥാ**തി പുരിമികായ ഉപഗതാ മഹാപവാരണായ പവാരിതാ പാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ "വുത്ഥവസ്സാ"തി വുച്ചന്തി. ഏവം വസ്സംവുത്ഥാ ഹുത്വാ.

തിണകുടിയോ ഭിന്ദിത്വാതി ന ദണ്ഡമുഗ്ഗരാദീഹി ചുണ്ണവിചുണ്ണം കത്വാ, വത്തസീസേന പന തിണഞ്ച ദാരുവല്ലി-ആദീനി ച ഓരോപേത്വാതി അത്ഥോ. യേന ഹി വിഹാരപച്ചന്തേ കുടി കതാ ഹോതി, തേന സചേ ആവാസികാ ഭിക്ഖൂ ഹോന്തി, തേ ആപുച്ഛിതബ്ബാ. "സചേ ഇമം കുടിം പടിജഗ്ഗിത്വാ കോചി വസിതും ഉസ്സഹതി, തസ്സ ദേഥാ"തി വത്വാ പക്കമിതബ്ബം. യേന അരഞ്ഞേ വാ കതാ ഹോതി , പടിജഗ്ഗനകം വാ ന ലഭതി, തേന "അഞ്ഞേസമ്പി പരിഭോഗം ഭവിസ്സതീ"തി പടിസാമേത്വാ ഗന്തബ്ബം. തേ പന ഭിക്ഖൂ അരഞ്ഞേ കുടിയോ കത്വാ പടിജഗ്ഗനകം അലഭന്താ തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച പടിസാമേത്വാ സങ്ഗോപേത്വാതി അത്ഥോ. യഥാ ച ഠപിതം തം ഉപചികാഹി ന ഖജ്ജതി , അനോവസ്സകഞ്ച ഹോതി, തഥാ ഠപേത്വാ "ഇദം ഠാനം ആഗന്ത്വാ വസിതുകാമാനം സബ്രഹ്മചാരീനം ഉപകാരായ ഭവിസ്സതീ"തി ഗമിയവത്തം പൂരേത്വാ.

ജനപദചാരികം പക്കമിംസൂതി അത്തനോ അത്തനോ ചിത്താനുകൂലം ജനപദം അഗമംസു. **ആയസ്മാ പന ധനിയോ കുമ്ഭകാരപുത്തോ തത്ഥേവ വസ്സം വസീ**തിആദി ഉത്താനത്ഥമേവ. **യാവതതിയകന്തി** യാവതതിയവാരം. **അനവയോ**തി അനുഅവയോ, സന്ധിവസേന ഉകാരലോപോ. അനു അനു അവയോ, യം യം കുമ്ഭകാരേഹി കത്തബ്ബം നാമ അത്ഥി, സബ്ബത്ഥ അനൂനോ പരിപുണ്ണസിപ്പോതി അത്ഥോ. **സകേ**തി അത്തനോ സന്തകേ. **ആചരിയകേ**തി

ആചരിയകമ്മേ. **കുമ്ഭകാരകമ്മേ**തി കുമ്ഭകാരാനം കമ്മേ; കുമ്ഭകാരേഹി കത്തബ്ബകമ്മേതി അത്ഥോ. ഏതേന സകം ആചരിയകം സരൂപതോ ദസ്സിതം ഹോതി. **പരിയോദാതസിപ്പോ**തി പരിസുദ്ധസിപ്പോ. അനവയത്തേപി സതി അഞ്ഞേഹി അസദിസസിപ്പോതി വുത്തം ഹോതി.

സബ്ബമത്തികാമയന്തി പിട്ഠസങ്ഘാടകകവാടസൂചിഘടികവാതപാനകവാടമത്തം ഠപേത്വാ അവസേസം ഭിത്തിഛദനിട്ഠകഥമ്ഭാദിഭേദം സബ്ബം ഗേഹസമ്ഭാരം മത്തികാമയമേവ കത്വാതി അത്ഥോ. **തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച ഗോമയഞ്ച സങ്കഡ്ഢിത്വാ തം കുടികം പചീ**തി തം സബ്ബമത്തികാമയം കത്വാ പാണികായ ഘംസിത്വാ സുക്ഖാപേത്വാ തേലതമ്ബമത്തികായ പരിമജ്ജിത്വാ അന്തോ ച ബഹി ച തിണാദീഹി പൂരേത്വാ യഥാ പക്കാ സുപക്കാ ഹോതി, ഏവം പചി. ഏവം പക്കാ ച പന സാ അഹോസി കുടികാ . **അഭിരൂപാ**തി സുരൂപാ. **പാസാദികാ**തി പസാദജനികാ. **ലോഹിതികാ**തി ലോഹിതവണ്ണാ. **കിങ്കണികസദ്ദോ**തി കിങ്കണികജാലസ്സ സദ്ദോ. യഥാ കിര നാനാരതനേഹി കതസ്സ കിങ്കണികജാലസ്സ സദ്ദോ ഹോതി, ഏവം തസ്സാ കുടികായ വാതപാനന്തരികാദീഹി പവിട്ഠേന വാതേന സമാഹതായ സദ്ദോ അഹോസി. ഏതേനസ്സാ അന്തോ ച ബഹി ച സുപക്കഭാവോ ദസ്സിതോ ഹോതി. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന ''കിങ്കണികാ''തി കംസഭാജനം, തസ്മാ യഥാ അഭിഹതസ്സ കംസഭാജനസ്സ സദ്ദോ, ഏവമസ്സാ വാതപ്പഹതായ സദ്ദോ അഹോസീ''തി വുത്തം.

വുത്ത. കിം ഏതം, ഭിക്ഖവേതി ഏത്ഥ ജാനന്തോവ ഭഗവാ കഥാസമുട്ഠാപനത്ഥം പുച്ഛി. **ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസു**ന്തി സബ്ബമത്തികാമയായ കുടികായ കരണഭാവം ആദിതോ പട്ഠായ ഭഗവതോ ആരോചേസും. **കഥഞ്ഹി നാമ സോ, ഭിക്ഖവേ...പേ... കുടികം കരിസ്സതീ**തി ഇദം അതീതത്ഥേ അനാഗതവചനം; അകാസീതി വുത്തം ഹോതി. തസ്സ ലക്ഖണം സദ്ദസത്ഥതോ പരിയേസിതബ്ബം. **ന ഹി നാമ, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ മോഘപുരിസസ്സ പാണേസു അനുദ്ദയാ അനുകമ്പാ അവിഹേസാ ഭവിസ്സതീ**തി ഏത്ഥ **അനുദ്ദയാ**തി അനുരക്ഖണാ; ഏതേന മേത്താപുബ്ബഭാഗം ദസ്സേതി. **അനുകമ്പാ**തി പരദുക്ഖേന ചിത്തകമ്പനാ. **അവിഹേസാ**തി അവിഹിംസനാ; ഏതേഹി കരുണാപുബ്ബഭാഗം ദസ്സേതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ''ഭിക്ഖവേ , തസ്സ മോഘപുരിസസ്സ പഥവീഖണനചിക്ഖല്ലമദ്ദനഅഗ്ഗിദാനേസു ബഹൂ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകേ പാണേ ബ്യാബാധേന്തസ്സ വിനാസേന്തസ്സ തേസു പാണേസു മേത്താകരുണാനം പുബ്ബഭാഗമത്താപി അനുദ്ദയാ അനുകമ്പാ അവിഹേസാ ന ഹി നാമ ഭവിസ്സതി അപ്പമത്തകാപി നാമ ന ഭവിസ്സതീ''തി. **മാ പച്ഛിമാ ജനതാ പാണേസു പാതബ്യതം ആപജ്ജീ**തി പച്ഛിമോ ജനസമൂഹോ പാണേസു പാതബ്യഭാവം മാ ആപജ്ജി. ''ബുദ്ധകാലേപി ഭിക്ഖൂഹി ഏവം കതം, ഈദിസേസു ഠാനേസു പാണാതിപാതം കരോന്താനം നത്ഥി ദോസോ''തി മഞ്ഞിത്വാ ഇമസ്സ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജമാനാ പച്ഛിമാ ജനതാ മാ പാണേസു പാതബ്യേ ഘംസിതബ്ബേ ഏവം മഞ്ഞീതി വുത്തം ഹോതി.

ഏവം ധനിയം ഗരഹിത്വാ **ന ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബമത്തികാമയാ കുടികാ കാതബ്ബാ**തി ആയതിം താദിസായ കുടികായ കരണം പടിക്ഖിപി; പടിക്ഖിപിത്വാ ച ''യോ കരേയ്യ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി സബ്ബമത്തികാമയകുടികാകരണേ ആപത്തിം ഠപേസി. തസ്മാ യോപി

പഥവീഖണനാദിനാ പാണേസു പാതബ്യതം അനാപജ്ജന്തോ താദിസം കുടികം കരോതി, സോപി ദുക്കടം ആപജ്ജതി. പഥവീഖണനാദീഹി പന പാണേസു പാതബ്യതം ആപജ്ജന്തോ യം യം വത്ഥും വീതിക്കമതി, തത്ഥ തത്ഥ വുത്തമേവ ആപത്തിം ആപജ്ജതി. ധനിയത്ഥേരസ്സ ആദികമ്മികത്താ അനാപത്തി. സേസാനം സിക്ഖാപദം അതിക്കമിത്വാ കരോന്താനമ്പി കതം ലഭിത്വാ തത്ഥ വസന്താനമ്പി ദുക്കടമേവ. ദബ്ബസമ്ഭാരമിസ്സകാ പന യഥാ വാ തഥാ വാ മിസ്സാ ഹോതു, വട്ടതി. സുദ്ധമത്തികാമയാവ ന വട്ടതി. സാപി ഇട്ഠകാഹി ഗിഞ്ജകാവസഥസങ്ഖേപേന കതാ വട്ടതി. **ഏവം ഭന്തേതി ഖോ... പേ॰... തം കുടിം ഭിന്ദിംസൂ**തി ഭഗവതോ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ കട്ഠേഹി ച പാസാണേഹി ച തം കുടികം വികിരന്താ ഭിന്ദിംസു.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ധനിയോതിആദിമ്ഹി അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - ധനിയോ ഏകപസ്സേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നോ തേന സദ്ദേന ആഗന്ത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ "കിസ്സ മേ തുമ്ഹേ, ആവുസോ, കുടിം ഭിന്ദഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഭഗവാ ഭേദാപേതീ"തി സുത്വാ സുബ്ബചതായ സമ്പടിച്ഛി.

കസ്മാ പന ഭഗവാ ഇമിനാ അതിമഹന്തേന ഉസ്സാഹേന അത്തനോ വസനത്ഥം കതം കുടികം ഭേദാപേസി, നനു ഏതസ്സേത്ഥ വയകമ്മമ്പി അത്ഥീതി? കിഞ്ചാപി അത്ഥി, അഥ ഖോ നം ഭഗവാ അകപ്പിയാതി ഭിന്ദാപേസി, തിത്ഥിയധജോതി ഭിന്ദാപേസി. അയമേത്ഥ വിനിച്ഛയോ. അട്ഠകഥായം പന അഞ്ഞാനിപി കാരണാനി വുത്താനി - സത്താനുദ്ദയായ, പത്തചീവരഗുത്തത്ഥായ, സേനാസനബാഹുല്ലപഅസേധനായാതിആദീനി. തസ്മാ ഇദാനിപി യോ ഭിക്ഖു ബഹുസ്സുതോ വിനയഞ്ഞൂ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും അകപ്പിയം പരിക്ഖാരം ഗഹേത്വാ വിചരന്തം ദിസ്വാ തം ഛിന്ദാപേയ്യ വാ ഭിന്ദാപേയ്യ വാ അനുപവജ്ജോ , സോ നേവ ചോദേതബ്ബോ ന സാരേതബ്ബോ; ന തം ലബ്ഭാ വത്തും "മമ പരിക്ഖാരോ തയാ നാസിതോ, തം മേ ദേഹീ"തി.

പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയോ

തത്രായം പാളിമുത്തകോ **കപ്പിയാകപ്പിയപരിക്ഖാരവിനിച്ഛയോ** - കേചി താലപണ്ണച്ഛത്തം അന്തോ വാ ബഹി വാ പഞ്ചവണ്ണേന സുത്തേന സിബ്ബന്താ വണ്ണമട്ഠം കരോന്തി, തം ന വട്ടതി. ഏകവണ്ണേന പന നീലേന വാ പീതകേന വാ യേന കേനചി സുത്തേന അന്തോ വാ ബഹി വാ സിബ്ബിതും ഛത്തദണ്ഡഗ്ഗാഹകം സലാകപഞ്ജരം വാ വിനന്ധിതും വട്ടതി. തഞ്ച ഖോ ഥിരകരണത്ഥം, ന വണ്ണമട്ഠത്ഥായ. ഛത്തപണ്ണകേസു മകരദന്തകം വാ അഡ്ഢചന്ദകം വാ ഛിന്ദിതും ന വട്ടതി. ഛത്തദണ്ഡേ ഗേഹത്ഥമ്ഭേസു വിയ ഘടകോ വാ വാളരൂപകം വാ ന വട്ടതി. സചേപി സബ്ബത്ഥ ആരഗ്ഗേന ലേഖാ ദിന്നാ ഹോതി, സാപി ന വട്ടതി. ഘടകമ്പി വാളരൂപമ്പി ഭിന്ദിത്വാ ധാരേതബ്ബം. ലേഖാപി ഘംസിത്വാ വാ അപനേതബ്ബാ, സുത്തകേന വാ ദണ്ഡോ വേഠേതബ്ബോ. ദണ്ഡബുന്ദേ പന അഹിച്ഛത്തകസണ്ഠാനം വട്ടതി. വാതപ്പഹാരേന അചലനത്ഥം ഛത്തമണ്ഡലികം രജ്ജുകേഹി ഗാഹേത്വാ ദണ്ഡേ ബന്ധന്തി, തസ്മിം ബന്ധനട്ഠാനേ വലയമിവ ഉക്കിരിത്വാ ലേഖം ഠപേന്തി, സാ വട്ടതി.

ചീവരമണ്ഡനത്ഥായ നാനാസുത്തകേഹി സതപദീസദിസം സിബ്ബന്താ ആഗന്തുകപട്ടം ഠപേന്തി, അഞ്ഞമ്പി യംകിഞ്ചി സൂചികമ്മവികാരം കരോന്തി, പട്ടമുഖേ വാ പരിയന്തേ വാ വേണിം വാ സങ്ഖലികം വാ, ഏവമാദി സബ്ബം

ന വട്ടതി, പകതിസൂചികമ്മമേവ വട്ടതി. ഗണ്ഠികപട്ടകഞ്ച പാസകപട്ടഞ്ച അട്ഠകോണമ്പി സോളസകോണമ്പി കരോന്തി, തത്ഥ അഗ്ഘിയഗയമുഗ്ഗരാദീനി ദസ്സേന്തി, കക്കടക്ഖീനി ഉക്കിരന്തി, സബ്ബം ന വട്ടതി, ചതുകോണമേവ വട്ടതി. കോണസുത്തപിളകാ ച ചീവരേ രത്തേ ദുവിഞ്ഞേയ്യരൂപാ വട്ടന്തി. കഞ്ജികപിട്ഠഖലിആദീസു ചീവരം പക്ഖിപിതും ന വട്ടതി. ചീവരകമ്മകാലേ പന ഹത്ഥമലസൂചിമലാദീനം ധോവനത്ഥം കിലിട്ഠകാലേ ച ധോവനത്ഥം വട്ടതി. ഗന്ധം വാ ലാഖം വാ തേലം വാ രജനേ പക്ഖിപിതും ന വട്ടതി.

ചീവരം രജിത്വാ സങ്ഖേന വാ മണിനാ വാ യേന കേനചി ന ഘട്ടേതബ്ബം. ഭൂമിയം ജാണുകാനി നിഹന്ത്വാ ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ ദോണിയമ്പി ന ഘംസിതബ്ബം. ദോണിയം വാ ഫലകേ വാ ഠപേത്വാ അന്തേ ഗാഹാപേത്വാ ഹത്ഥേഹി പഹരിതും പന വട്ടതി; തമ്പി മുട്ഠിനാ ന കാതബ്ബം. പോരാണകത്ഥേരാ പന ദോണിയമ്പി ന ഠപേസും. ഏകോ ഗഹേത്വാ തിട്ഠതി; അപരോ ഹത്ഥേ കത്വാ ഹത്ഥേന പഹരതി. ചീവരസ്സ കണ്ണസുത്തകം ന വട്ടതി, രജിതകാലേ ഛിന്ദിതബ്ബം. യം പന ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, കണ്ണസുത്തക''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൪) ഏവം അനുഞ്ഞാതം, തം അനുവാതേ പാസകം കത്വാ ബന്ധിതബ്ബം രജനകാലേ ലഗ്ഗനത്ഥായ. ഗണ്ഠികേപി സോഭാകരണത്ഥം ലേഖാ വാ പിളകാ വാ ന വട്ടതി, നാസേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം.

പത്തേ വാ ഥാലകേ വാ ആരഗ്ഗേന ലേഖം കരോന്തി, അന്തോ വാ ബഹി വാ ന വട്ടതി. പത്തം ഭമം ആരോപേത്വാ മജ്ജിത്വാ പചന്തി - ''മണിവണ്ണം കരിസ്സാമാ''തി, ന വട്ടതി; തേലവണ്ണോ പന വട്ടതി. പത്തമണ്ഡലേ ഭിത്തികമ്മം ന വട്ടതി, മകരദന്തകം പന വട്ടതി.

ധമകരണഛത്തകസ്സ ഉപരി വാ ഹേട്ഠാ വാ ധമകരണകുച്ഛിയം വാ ലേഖാ ന വട്ടതി, ഛത്തമുഖവട്ടിയം പനസ്സ ലേഖാ വട്ടതി.

കായബന്ധനസ്സ സോഭനത്ഥം തഹിം തഹിം ദിഗുണം സുത്തം കോട്ടേന്തി, കക്കടച്ഛീനി ഉട്ഠപേന്തി, ന വട്ടതി. ഉഭോസു പന അന്തേസു ദസാമുഖസ്സ ഥിരഭാവായ ദിഗുണം കോട്ടേതും വട്ടതി. ദസാമുഖേ പന ഘടകം വാ മകരമുഖം വാ ദേഡ്ഡുഭസീസം വാ യംകിഞ്ചി വികാരരൂപം കാതും ന വട്ടതി. തത്ഥ തത്ഥ അച്ഛീനി ദസ്സേത്വാ മാലാകമ്മലതാകമ്മാദീനി വാ കത്വാ കോട്ടിതകായബന്ധനമ്പി ന വട്ടതി. ഉജുകമേവ പന മച്ഛകണ്ടകം വാ ഖജ്ജുരിപത്തകം വാ മട്ഠപട്ടികം വാ കത്വാ കോട്ടിതും വട്ടതി. കായബന്ധനസ്സ ദസാ ഏകാ വട്ടതി, ദ്വേ തീണി ചത്താരിപി വട്ടന്തി; തതോ പരം ന വട്ടന്തി. രജ്ജുകകായബന്ധനം ഏകമേവ വട്ടതി. പാമങ്ഗസണ്ഠാനം പന ഏകമ്പി ന വട്ടതി. ദസാ പന പാമങ്ഗസണ്ഠാനാപി വട്ടതി. ബഹുരജ്ജുകേ ഏകതോ കത്വാ ഏകേന നിരന്തരം വേഠേത്വാ കതം ബഹുരജ്ജുകന്തി ന വത്തബ്ബം, തം വട്ടതി.

കായബന്ധനവിധേ അട്ഠമങ്ഗലാദികം യംകിഞ്ചി വികാരരൂപം ന വട്ടതി, പരിച്ഛേദലേഖാമത്തം വട്ടതി. വിധകസ്സ ഉഭോസു അന്തേസു ഥിരകരണത്ഥായ ഘടകം കരോന്തി, അയമ്പി വട്ടതി.

അഞ്ജനിയം ഇത്ഥിപുരിസചതുപ്പദസകുണരൂപം വാ മാലാകമ്മ-ലതാകമ്മമകരദന്തക-ഗോമുത്തകഅഡ്ഢചന്ദകാദിഭേദം വാ വികാരരൂപം ന

വട്ടതി. ഘംസിത്വാ വാ ഛിന്ദിത്വാ വാ യഥാ വാ ന പഞ്ഞായതി, തഥാ സുത്തേന വേഠേത്വാ വളഞ്ജേതബ്ബാ. ഉജുകമേവ പന ചതുരംസാ വാ അട്ഠംസാ വാ സോളസംസാ വാ അഞ്ജനീ വട്ടതി. ഹേട്ഠതോ പിസ്സാ ദ്വേ വാ തിസ്സോ വാ വട്ടലേഖായോ വട്ടന്തി. ഗീവായമ്പിസ്സാ പിധാനകബന്ധനത്ഥം ഏകാ വട്ടലേഖാ വട്ടതി.

അഞ്ജനിസലാകായപി വണ്ണമട്ഠകമ്മം ന വട്ടതി. അഞ്ജനിത്ഥവികായമ്പി യംകിഞ്ചി നാനാവണ്ണേന സുത്തേന വണ്ണമട്ഠകമ്മം ന വട്ടതി. ഏസേവ നയോ കുഞ്ചികാകോസകേപി. കുഞ്ചികായ വണ്ണമട്ഠകമ്മം ന വട്ടതി, തഥാ സിപാടികായം. ഏകവണ്ണസുത്തേന പനേത്ഥ യേന കേനചി സിബ്ബിതും വട്ടതി.

ആരകണ്ടകേപി വട്ടമണികം വാ അഞ്ഞം വാ വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതി. ഗീവായം പന പരിച്ഛേദലേഖാ വട്ടതി. പിപ്ഫലികേപി മണികം വാ പിളകം വാ യംകിഞ്ചി ഉട്ഠപേതും ന വട്ടതി. ദണ്ഡകേ പന പരിച്ഛേദലേഖാ വട്ടതി. നഖച്ഛേദനം വലിതകംയേവ കരോന്തി, തസ്മാ തം വട്ടതി. ഉത്തരാരണിയം വാ അധരാരണിയം വാ അരണിധനുകേ വാ ഉപരിപേല്ലനദണ്ഡകേ വാ മാലാകമ്മാദികം യംകിഞ്ചി വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതി, പേല്ലനദണ്ഡകസ്സ പന വേമജ്ഝേ മണ്ഡലം ഹോതി, തത്ഥ പരിച്ഛേദലേഖാമത്തം വട്ടതി. സൂചിസണ്ഡാസം കരോന്തി, യേന സൂചിം ഡംസാപേത്വാ ഘംസന്തി, തത്ഥ മകരമുഖാദികം യംകിഞ്ചി വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതി, സൂചിഡംസനത്ഥം പന മുഖമത്തം ഹോതി, തം വട്ടതി.

ദന്തകട്ഠച്ഛേദനവാസിയമ്പി യംകിഞ്ചി വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതി, ഉജുകമേവ കപ്പിയലോഹേന ഉഭോസു വാ പസ്സേസു ചതുരംസം വാ അട്ഠംസം വാ ബന്ധിതും വട്ടതി. കത്തരദണ്ഡേപി യംകിഞ്ചി വണ്ണമട്ഠം ന വട്ടതി, ഹേട്ഠാ ഏകാ വാ ദ്വേ വാ വട്ടലേഖാ ഉപരി അഹിച്ഛത്തകമകുളമത്തഞ്ച വട്ടതി.

തേലഭാജനേസു വിസാണേ വാ നാളിയം വാ അലാബുകേ വാ ആമണ്ഡസാരകേ വാ ഠപേത്വാ ഇത്ഥിരൂപം പുരിസരൂപഞ്ച അവസേസം സബ്ബമ്പി വണ്ണമട്ഠകമ്മം വട്ടതി.

മഞ്ചപീഠേ ഭിസിബിമ്ബോഹനേ ഭൂമത്ഥരണേ പാദപുഞ്ഛനേ ചങ്കമനഭിസിയാ സമ്മുഞ്ജനിയം കചവരഛഡ്ഡനകേ രജനദോണികായ പാനീയഉളുങ്കേ പാനീയഘടേ പാദകഥലികായ ഫലകപീഠകേ വലയാധാരകേ ദണ്ഡാധാരകേപത്തപിധാനേ താലവണ്ടേ വീജനേതി - ഏതേസു സബ്ബം മാലാകമ്മാദിവണ്ണമട്ഠകമ്മം വട്ടതി. സേനാസനേ പന ദ്വാരകവാടവാതപാനകവാടാദീസു സബ്ബരതനമയമ്പി വണ്ണമട്ഠകമ്മം വട്ടതി.

സേനാസനേ കിഞ്ചി പടിസേധേതബ്ബം നത്ഥി, അഞ്ഞത്ര വിരുദ്ധസേനാസനാ. വിരുദ്ധസേനാസനം നാമ അഞ്ഞേസം സീമായ രാജവല്ലഭേഹി കതസേനാസനം വുച്ചതി, തസ്മാ യേ താദിസം സേനാസനം കരോന്തി, തേ വത്തബ്ബാ - ''മാ അമ്ഹാകം സീമായ സേനാസനം കരോഥാ''തി. അനാദിയിത്വാ കരോന്തിയേവ, പുനപി വത്തബ്ബാ - ''മാ ഏവം അകത്ഥ, മാ അമ്ഹാകം ഉപോസഥപവാരണാനം അന്തരായമകത്ഥ, മാ സാമഗ്ഗിം ഭിന്ദിത്ഥ, തുമ്ഹാകം സേനാസനം കതമ്പി കതട്ഠാനേ ന ഠസ്സതീ''തി. സചേ ബലക്കാരേന കരോന്തിയേവ, യദാ തേസം ലജ്ജിപരിസാ ഉസ്സന്നാ ഹോതി, സക്കാ ച

ഹോതി ലദ്ധും ധമ്മികോ വിനിച്ഛയോ, തദാ തേസം പേസേതബ്ബം - “തുമ്ഹാകം ആവാസം ഹരഥാ”തി. സചേ യാവ തതിയം പേസിതേ ഹരന്തി, സാധു; നോ ചേ ഹരന്തി, ഠപേത്വാ ബോധിഞ്ച ചേതിയഞ്ച അവസേസസേനാസനാനി ഭിന്ദിതബ്ബാനി, നോ ച ഖോ അപരിഭോഗം കരോന്തേഹി, പടിപാടിയാ പന ഛദന-ഗോപാനസീ-ഇട്ഠകാദീനി അപനേത്വാ തേസം പേസേതബ്ബം - “തുമ്ഹാകം ദബ്ബസമ്ഭാരേ ഹരഥാ”തി. സചേ ഹരന്തി, സാധു; നോ ചേ ഹരന്തി, അഥ തേസു ദബ്ബസമ്ഭാരേസു ഹിമവസ്സവാതാതപാദീഹി പൂതിഭൂതേസു വാ ചോരേഹി വാ ഹടേസു അഗ്ഗിനാ വാ ദഡ്ഢേസു സീമസാമികാ ഭിക്ഖൂ അനുപവജ്ജാ, ന ലബ്ഭാ ചോദേതും “തുമ്ഹേഹി അമ്ഹാകം ദബ്ബസമ്ഭാരാ നാസിതാ”തി വാ “തുമ്ഹാകം ഗീവാ”തി വാ. യം പന സീമസാമികേഹി ഭിക്ഖൂഹി കതം, തം സുകതമേവ ഹോതീതി.

പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയോ നിട്ഠിതോ.

വ്വന്ത. ഏവം ഭിന്നായ പന കുടികായ ധനിയസ്സ പരിവിതക്കഞ്ച പുന കുടികരണത്ഥായ ഉസ്സാഹഞ്ച ദസ്സേതും **“അഥ ഖോ ആയസ്മതോ”**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ദാരുഗഹേ ഗണകോ**തി രഞ്ഞോ ദാരുഭണ്ഡാഗാരേ ദാരുഗോപകോ. **ദേവഗഹദാരൂനി**തി ദേവേന ഗഹിതദാരൂനി. രാജപടിഗ്ഗഹിതഭൂതാനി ദാരൂനീതി അത്ഥോ. **നഗരപടിസങ്ഖാരികാനീ**തി നഗരസ്സ പടിസങ്ഖാരൂപകരണാനി. **ആപദത്ഥായ നിക്ഖിത്താനീ**തി അഗ്ഗിദാഹേന വാ പുരാണഭാവേന വാ പടിരാജൂപരുന്ധനാദിനാ വാ ഗോപുരട്ടാലകരാജന്തേപുരഹത്ഥിസാലാദീനം വിപത്തി ആപദാതി വുച്ചതി. തദത്ഥം നിക്ഖിത്താനീതി വുത്തം ഹോതി. **ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛേദാപേത്വാ**തി അത്തനോ കുടിയാ പമാണം സല്ലക്ഖേത്വാ കിഞ്ചി അഗ്ഗേ കിഞ്ചി മജ്ഝേ കിഞ്ചി മൂലേ ഖണ്ഡാഖണ്ഡം കരോന്തോ ഛേദാപേസി.

വ്വ൭. വസ്സകാരോതി തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ നാമം. **മഗധമഹാമത്തോ**തി മഗധരട്ഠേ മഹാമത്തോ, മഹതിയാ ഇസ്സരിയമത്തായ സമന്നാഗതോ, മഗധരഞ്ഞോ വാ മഹാമത്തോ; മഹാഅമച്ചോതി വുത്തം ഹോതി. **അനുസഞ്ഞായമാനോ**തി തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പച്ചവേക്ഖമാനോ. **ഭണേ**തി ഇസ്സരാനം നീചട്ഠാനികപുരിസാലപനം. **ബന്ധം ആണാപേസീ**തി ബ്രാഹ്മണോ പകതിയാപി തസ്മിം ഇസ്സാപകതോവ. സോ രഞ്ഞോ “ആണാപേഹീ”തി വചനം സുത്വാ യസ്മാ “പക്കോസാപേഹീ”തി രഞ്ഞോ ന വുത്തം, തസ്മാ “നം ഹത്ഥേസു ച പാദേസു ച ബന്ധം കത്വാ ആണാപേസ്സാമീ”തി ബന്ധം ആണാപേസി. **അദ്ദസ ഖോ ആയസ്മാ ധനിയോ**തി കഥം അദ്ദസ? സോ കിര അത്തനാ ലേസേന ദാരൂനം ഹടഭാവം ഞത്വാ “നിസ്സംസയം ഏസ ദാരൂനം കാരണാ രാജകുലതോ വധം വാ ബന്ധം വാ പാപുണിസ്സതി, തദാ നം അഹമേവ മോചേസ്സാമീ”തി നിച്ചകാലം തസ്സ പവത്തിം സുണന്തോയേവ വിചരതി. തസ്മാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഗന്ത്വാ അദ്ദസ. തേന വുത്തം - “അദ്ദസ ഖോ ആയസ്മാ ധനിയോ”തി. **ദാരൂനം കിച്ചാ**തി ദാരൂനം കാരണാ. **പുരാഹം ഹഞ്ഞാമീ**തി അഹം പുരാ ഹഞ്ഞാമി; യാവ അഹം ന ഹഞ്ഞാമി, താവ ത്വം ഏയ്യാസീതി അത്ഥോ.

വ്വ്വ. ഇങ്ഘ, ഭന്തേ, സരാപേഹീതി ഏത്ഥ **ഇങ്ഘാ**തി ചോദനത്ഥേ നിപാതോ. **പഠമാഭിസിത്തോ**തി അഭിസിത്തോ ഹുത്വാ പഠമം. **ഏവരൂപിം**

വാചം ഭാസിതാതി "ദിന്നഞ്ഞേവ സമണബ്രാഹ്മണാനം തിണകട്ഠോദകം പരിഭുഞ്ജന്തൂ"തി ഇമം ഏവരൂപിം വാചം അഭിസിത്തോ ഹുത്വാ പഠമമേവ യം ത്വം അഭാസി, തം സയമേവ ഭാസിത്വാ ഇദാനി സരസി, ന സരസീതി വുത്തം ഹോതി. രാജാനോ കിര അഭിസിത്തമത്തായേവ ധമ്മഭേരിം ചരാപേന്തി - "ദിന്നഞ്ഞേവ സമണബ്രാഹ്മണാനം തിണകട്ഠോദകം പരിഭുഞ്ജന്തൂ"തി തം സന്ധായ ഏസ വദതി. **തേസം മയാ സന്ധായ ഭാസിത**ന്തി തേസം അപ്പമത്തകേപി കുക്കുച്ചായന്താനം സമിതബാഹിതപാപാനം സമണബ്രാഹ്മണാനം തിണകട്ഠോദകഹരണം സന്ധായ മയാ ഏതം ഭാസിതം; ന തുമ്ഹാദിസാനന്തി അധിപ്പായോ. **തഞ്ച ഖോ അരഞ്ഞേ അപരിഗ്ഗഹിത**ന്തി തഞ്ച തിണകട്ഠോദകം യം അരഞ്ഞേ അപരിഗ്ഗഹിതം ഹോതി; ഏതം സന്ധായ മയാ ഭാസിതന്തി ദീപേതി.

ലോമേന ത്വം മുത്തോസീതി ഏത്ഥ ലോമമിവ ലോമം, കിം പന തം? പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗം. കിം വുത്തം ഹോതി? യഥാ നാമ ധുത്താ "മംസം ഖാദിസ്സാമാ"തി മഹഗ്ഘലോമം ഏളകം ഗണ്ഹേയ്യും. തമേനം അഞ്ഞോ വിഞ്ഞുപുരിസോ ദിസ്വാ "ഇമസ്സ ഏളകസ്സ മംസം കഹാപണമത്തം അഗ്ഘതി. ലോമാനി പന ലോമവാരേ ലോമവാരേ അനേകേ കഹാപണേ അഗ്ഘന്തീ"തി ദ്വേ അലോമകേ ഏളകേ ദത്വാ ഗണ്ഹേയ്യ. ഏവം സോ ഏളകോ വിഞ്ഞുപുരിസമാഗമ്മ ലോമേന മുച്ചേയ്യ. ഏവമേവ ത്വം ഇമസ്സ കമ്മസ്സ കതത്താ വധബന്ധനാരഹോ. യസ്മാ പന അരഹദ്ധജോ സബ്ഭി അവജ്ഝരൂപോ, ത്വഞ്ച സാസനേ പബ്ബജിതത്താ യം പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗഭൂതം അരഹദ്ധജം ധാരേസി. തസ്മാ ത്വം ഇമിനാ പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗലോമേന ഏളകോ വിയ വിഞ്ഞുപുരിസമാഗമ്മ മുത്തോസീതി.

മനുസ്സാ ഉജ്ഝായന്തീതി രഞ്ഞോ പരിസതി ഭാസമാനസ്സ സമ്മുഖാ ച പരമ്മുഖാ ച സുത്വാ തത്ഥ തത്ഥ മനുസ്സാ ഉജ്ഝായന്തി, അവജ്ഝായന്തി, അവജാനന്താ തം ഝായന്തി ഓലോകേന്തി ലാമകതോ വാ ചിന്തേന്തീതി അത്ഥോ. **ഖിയ്യന്തീ**തി തസ്സ അവണ്ണം കഥേന്തി പകാസേന്തി. **വിപാചേന്തീ**തി വിത്ഥാരികം കരോന്തി, സബ്ബത്ഥ പത്ഥരന്തി; അയഞ്ച അത്ഥോ സദ്ദസത്ഥാനുസാരേന വേദിതബ്ബോ. അയം പനേത്ഥ യോജനാ - "അലജ്ജിനോ ഇമേ സമണാ സക്യപുത്തിയാ"തിആദീനി ചിന്തേന്താ ഉജ്ഝായന്തി. "നത്ഥി ഇമേസം സാമഞ്ഞ"ന്തിആദീനി ഭണന്താ ഖിയ്യന്തി. "അപഗതാ ഇമേ സാമഞ്ഞാ"തിആദീനി തത്ഥ തത്ഥ വിത്ഥാരേന്താ വിപാചേന്തീതി. ഏതേന നയേന ഇമേസം പദാനം ഇതോ പരമ്പി തത്ഥ തത്ഥ ആഗതപദാനുരൂപേന യോജനാ വേദിതബ്ബാ. **ബ്രഹ്മചാരിനോ**തി സേട്ഠചാരിനോ. **സാമഞ്ഞ**ന്തി സമണഭാവോ. **ബ്രഹ്മഞ്ഞ**ന്തി സേട്ഠഭാവോ. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

രഞ്ഞോ ദാരൂനീതിആദിമ്ഹി "അദിന്നം ആദിയിസ്സതീ"തി അയം ഉജ്ഝായനത്ഥോ. യം പനേതം അദിന്നം ആദിയി, തം ദസ്സേതും "രഞ്ഞോ ദാരൂനീ"തി വുത്തം. ഇതി വചനഭേദേ അസമ്മുയ്ഹന്തേഹി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **പുരാണവോഹാരികോ മഹാമത്തോ**തി ഭിക്ഖുഭാവതോ പുരാണേ ഗിഹികാലേ വിനിച്ഛയവോഹാരേ നിയുത്തത്താ "വോഹാരികോ"തി സങ്ഖം ഗതോ മഹാഅമച്ചോ.

അഥ ഖോ ഭഗവാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോചാതി ഭഗവാ സാമംയേവ ലോകവോഹാരമ്പി ജാനാതി, അതീതബുദ്ധാനം പഞ്ഞത്തിമ്പി ജാനാതി -

‘‘പുബ്ബേപി ബുദ്ധാ ഏത്തകേന പാരാജികം പഞ്ഞപേന്തി, ഏത്തകേന ഥുല്ലച്ചയം, ഏത്തകേന ദുക്കട’’ന്തി. ഏവം സന്തേപി സചേ അഞ്ഞേഹി ലോകവോഹാരവിഞ്ഞൂഹി സദ്ധിം അസംസന്ദിത്വാ പാദമത്തേന പാരാജികം പഞ്ഞപേയ്യ, തേനസ്സ സിയും വത്താരോ ‘‘സീലസംവരോ നാമ ഏകഭിക്ഖുസ്സപി അപ്പമേയ്യോ അസങ്ഖ്യേയ്യോ മഹാപഥവീ-സമുദ്ദ-ആകാസാനി വിയ അതിവിത്ഥിണ്ണോ, കഥഞ്ഹി നാമ ഭഗവാ പാദമത്തകേന നാസേസീ’’തി! തതോ തഥാഗതസ്സ ഞാണബലം അജാനന്താ സിക്ഖാപദം കോപേയ്യും, പഞ്ഞത്തമ്പി സിക്ഖാപദം യഥാഠാനേ ന തിട്ഠേയ്യ. ലോകവോഹാരവിഞ്ഞൂഹി പന സദ്ധിം സംസന്ദിത്വാ പഞ്ഞത്തേ സോ ഉപവാദോ ന ഹോതി. അഞ്ഞദത്ഥു ഏവം വത്താരോ ഹോന്തി - ‘‘ഇമേഹി നാമ അഗാരികാപി പാദമത്തേന ചോരം ഹനന്തിപി ബന്ധന്തിപി പബ്ബാജേന്തിപി. കസ്മാ ഭഗവാ പബ്ബജിതം ന നാസേസ്സതി; യേന പരസന്തകം തിണസലാകമത്തമ്പി ന ഗഹേതബ്ബ’’ന്തി! തഥാഗതസ്സ ച ഞാണബലം ജാനിസ്സന്തി. പഞ്ഞത്തമ്പി ച സിക്ഖാപദം അകുപ്പം ഭവിസ്സതി, യഥാഠാനേ ഠസ്സതി. തസ്മാ ലോകവോഹാരവിഞ്ഞൂഹി സദ്ധിം സംസന്ദിത്വാ പഞ്ഞപേതുകാമോ സബ്ബാവന്തം പരിസം അനുവിലോകേന്തോ **അഥ ഖോ ഭഗവാ അവിദൂരേ നിസിന്നം ദിസ്വാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച ‘‘കിത്തകേന ഖോ ഭിക്ഖു രാജാ മാഗധോ സേനിയോ ബിമ്ബിസാരോ ചോരം ഗഹേത്വാ ഹനതി വാ ബന്ധതി വാ പബ്ബാജേതി വാ’’**തി.

തത്ഥ **മാഗധോ**തി മഗധാനം ഇസ്സരോ. **സേനിയോ**തി സേനായ സമ്പന്നോ. **ബിമ്ബിസാരോ**തി തസ്സ നാമം. **പബ്ബാജേതി വാ**തി രട്ഠതോ നിക്ഖാമേതി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ. **പഞ്ചമാസകോ പാദോ**തി തദാ രാജഗഹേ വീസതിമാസകോ കഹാപണോ ഹോതി, തസ്മാ പഞ്ചമാസകോ പാദോ. ഏതേന ലക്ഖണേന സബ്ബജനപദേസു കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥോ ഭാഗോ ‘‘പാദോ’’തി വേദിതബ്ബോ. സോ ച ഖോ പോരാണസ്സ നീലകഹാപണസ്സ വസേന, ന ഇതരേസം രുദ്രദാമകാദീനം. തേന ഹി പാദേന അതീതബുദ്ധാപി പാരാജികം പഞ്ഞപേസും, അനാഗതാപി പഞ്ഞപേസ്സന്തി. സബ്ബബുദ്ധാനഞ്ഹി പാരാജികവത്ഥുമ്ഹി വാ പാരാജികേ വാ നാനത്തം നത്ഥി. ഇമാനേവ ചത്താരി പാരാജികവത്ഥൂനി . ഇമാനേവ ചത്താരി പാരാജികാനി. ഇതോ ഊനം വാ അതിരേകം വാ നത്ഥി. തസ്മാ ഭഗവാപി ധനിയം വിഗരഹിത്വാ പാദേനേവ ദുതിയപാരാജികം പഞ്ഞപേന്തോ **‘‘യോ പന ഭിക്ഖു അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാത’’**ന്തിആദിമാഹ.

ഏവം മൂലച്ഛേജ്ജവസേന ദള്ഹം കത്വാ ദുതിയപാരാജികേ പഞ്ഞത്തേ അപരമ്പി അനുപഞ്ഞത്തത്ഥായ രജകഭണ്ഡികവത്ഥു ഉദപാദി, തസ്സുപ്പത്തിദീപനത്ഥമേതം വുത്തം - **‘‘ഏവഞ്ചിദം ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം ഹോതീ’’**തി. തസ്സത്ഥോ ച അനുപഞ്ഞത്തിസമ്ബന്ധോ ച **പഠമപാരാജികവണ്ണനായം** വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. യഥാ ച ഇധ, ഏവം ഇതോ പരേസു സബ്ബസിക്ഖാപദേസു. യം യം പുബ്ബേ വുത്തം, തം തം സബ്ബം വജ്ജേത്വാ ഉപരൂപരി അപുബ്ബമേവ വണ്ണയിസ്സാമ. യദി ഹി യം യം വുത്തനയം, തം തം പുനപി വണ്ണയിസ്സാമ, കദാ വണ്ണനായ അന്തം ഗമിസ്സാമ! തസ്മാ യം യം പുബ്ബേ വുത്തം, തം തം സബ്ബം സാധുകം ഉപസല്ലക്ഖേത്വാ തത്ഥ തത്ഥ അത്ഥോ ച യോജനാ ച വേദിതബ്ബാ. അപുബ്ബം പന യംകിഞ്ചി അനുത്താനത്ഥം, തം സബ്ബം മയമേവ വണ്ണയിസ്സാമ.

ധനിയവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯൦. രജകത്ഥരണം ഗന്ത്വാതി രജകതിത്ഥം ഗന്ത്വാ; തഞ്ഹി യസ്മാ തത്ഥ രജകാ വത്ഥാനി അത്ഥരന്തി, തസ്മാ രജകത്ഥരണന്തി വുച്ചതി. **രജകഭണ്ഡിക**ന്തി രജകാനം ഭണ്ഡികം; രജകാ സായന്ഹസമയേ നഗരം പവിസന്താ ബഹൂനി വത്ഥാനി ഏകേകം ഭണ്ഡികം ബന്ധന്തി. തതോ ഏകം ഭണ്ഡികം ഥേസം പമാദേന അപസ്സന്താനം അവഹരിത്വാ ഥേനേത്വാതി അത്ഥോ.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

൯൨. ഗാമോ നാമാതി ഏവമാദി "ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ"തി ഏത്ഥ വുത്തസ്സ ഗാമസ്സ ച അരഞ്ഞസ്സ ച പഭേദദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തത്ഥ യസ്മിം ഗാമേ ഏകാ ഏവ കുടി, ഏകം ഗേഹം സേയ്യഥാപി മലയജനപദേ; അയം ഏകകുടികോ ഗാമോ നാമ. ഏതേന നയേന അപരേപി വേദിതബ്ബാ. **അമനുസ്സോ നാമ** യോ സബ്ബസോ വാ മനുസ്സാനം അഭാവേന യക്ഖപരിഗ്ഗഹഭൂതോ; യതോ വാ മനുസ്സാ കേനചി കാരണേന പുനപി ആഗന്തുകാമാ ഏവ അപക്കന്താ. **പരിക്ഖിത്തോ നാമ** ഇട്ഠകപാകാരം ആദിം കത്വാ അന്തമസോ കണ്ടകസാഖാഹിപി പരിക്ഖിത്തോ. **ഗോനിസാദിനിവിട്ഠോ നാമ** വീഥിസന്നിവേസാദിവസേന അനിവിസിത്വാ യഥാ ഗാവോ തത്ഥ തത്ഥ ദ്വേ തയോ നിസീദന്തി, ഏവം തത്ഥ തത്ഥ ദ്വേ തീണി ഘരാനി കത്വാ നിവിട്ഠോ. **സത്ഥോ**തി ജങ്ഘസത്ഥസകടസത്ഥാദീസു യോ കോചി. ഇമസ്മിഞ്ച സിക്ഖാപദേ നിഗമോപി നഗരമ്പി ഗാമഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതന്തി വേദിതബ്ബം.

ഗാമൂപചാരോതിആദി അരഞ്ഞപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **ഇന്ദഖീലേ ഠിതസ്സാ**തി യസ്സ ഗാമസ്സ അനുരാധപുരസ്സേവ ദ്വേ ഇന്ദഖീലാ, തസ്സ അബ്ഭന്തരിമേ ഇന്ദഖീലേ ഠിതസ്സ; തസ്സ ഹി ബാഹിരോ ഇന്ദഖീലോ ആഭിധമ്മികനയേന അരഞ്ഞസങ്ഖേപം ഗച്ഛതി. യസ്സ പന ഏകോ, തസ്സ ഗാമദ്വാരബാഹാനം വേമജ്ഝേ ഠിതസ്സ. യത്രാപി ഹി ഇന്ദഖീലോ നത്ഥി, തത്ര ഗാമദ്വാരബാഹാനം വേമജ്ഝമേവ "ഇന്ദഖീലോ"തി വുച്ചതി. തേന വുത്തം - "ഗാമദ്വാരബാഹാനം വേമജ്ഝേ ഠിതസ്സാ"തി. **മജ്ഝിമസ്സാ**തി ഥാമമജ്ഝിമസ്സ, നോ പമാണമജ്ഝിമസ്സ, നേവ അപ്പഥാമസ്സ, ന മഹാഥാമസ്സ; മജ്ഝിമഥാമസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **ലേഡ്ഡുപാതോ**തി യഥാ മാതുഗാമോ കാകേ ഉഡ്ഡാപേന്തോ ഉജുകമേവ ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ ലേഡ്ഡും ഖിപതി, യഥാ ച ഉദകുക്ഖേപേ ഉദകം ഖിപന്തി, ഏവം അഖിപിത്വാ യഥാ തരുണമനുസ്സാ അത്തനോ ബലം ദസ്സേന്താ ബാഹം പസാരേത്വാ ലേഡ്ഡും ഖിപന്തി, ഏവം ഖിത്തസ്സ ലേഡ്ഡുസ്സ പതനട്ഠാനം. പതിതോ പന ലുഠിത്വാ യത്ഥ ഗച്ഛതി, തം ന ഗഹേതബ്ബം.

അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോതി ഏത്ഥ പന നിബ്ബകോസസ്സ ഉദകപാതട്ഠാനേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സുപ്പപാതോ വാ മുസലപാതോ വാ **ഘരൂപചാരോ** നാമ. തസ്മിം ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ **ഗാമൂപചാരോ**തി **കുരുന്ദട്ഠകഥായം** വുത്തം. **മഹാപച്ചരിയമ്പി** താദിസമേവ. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന "ഘരം നാമ, ഘരൂപചാരോ നാമ, ഗാമോ നാമ, ഗാമൂപചാരോ നാമാ"തി മാതികം ഠപേത്വാ നിബ്ബകോസസ്സ ഉദകപാതട്ഠാനബ്ഭന്തരം **ഘരം** നാമ. യം പന ദ്വാരേ ഠിതോ മാതുഗാമോ ഭാജനധോവനഉദകം ഛഡ്ഡേതി, തസ്സ പതനട്ഠാനഞ്ച മാതുഗാമേനേവ അന്തോഗേഹേ ഠിതേന പകതിയാ ബഹി ഖിത്തസ്സ സുപ്പസ്സ വാ സമ്മുഞ്ജനിയാ വാ പതനട്ഠാനഞ്ച, ഘരസ്സ പുരതോ ദ്വീസു കോണേസു സമ്ബന്ധിത്വാ മജ്ഝേ രുക്ഖസൂചിദ്വാരം ഠപേത്വാ ഗോരൂപാനം

പവേസനനിവാരണത്ഥം കതപരിക്ഖേപോ ച അയം സബ്ബോപി **ഘരൂപചാരോ** നാമ. തസ്മിം ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതബ്ഭന്തരം ഗാമോ നാമ. തതോ അഞ്ഞസ്സ ലേഡ്ഡുപാതസ്സ അബ്ഭന്തരം ഗാമൂപചാരോ നാമാതി വുത്തം. ഇദമേത്ഥ പമാണം. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം സബ്ബത്ഥ യോ യോ അട്ഠകഥാവാദോ വാ ഥേരവാദോ വാ പച്ഛാ വുച്ചതി സോ പമാണതോ ദട്ഠബ്ബോ.

യഞ്ചേതം **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം, തം പാളിയാ വിരുദ്ധമിവ ദിസ്സതി. പാളിയഞ്ഹി - "ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി ഏത്തകമേവ വുത്തം. അട്ഠകഥായം പന തം ലേഡ്ഡുപാതം ഗാമസങ്ഖേപം കത്വാ തതോ പരം ഗാമൂപചാരോ വുത്തോതി? വുച്ചതേ - സച്ചമേവ പാളിയം വുത്തം , അധിപ്പായോ പനേത്ഥ വേദിതബ്ബോ. സോ ച അട്ഠകഥാചരിയാനമേവ വിദിതോ. തസ്മാ യഥാ "ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സാ"തി ഏത്ഥ ഘരൂപചാരലക്ഖണം പാളിയം അവുത്തമ്പി അട്ഠകഥായം വുത്തവസേന ഗഹിതം. ഏവം സേസമ്പി ഗഹേതബ്ബം.

തത്രായം നയോ - ഇധ ഗാമോ നാമ ദുവിധോ ഹോതി - പരിക്ഖിത്തോ ച അപരിക്ഖിത്തോ ച. തത്ര പരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപോയേവ പരിച്ഛേദോ. തസ്മാ തസ്സ വിസും പരിച്ഛേദം അവത്വാ "ഗാമൂപചാരോ നാമ പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഇന്ദഖീലേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി പാളിയം വുത്തം. അപരിക്ഖിത്തസ്സ പന ഗാമസ്സ ഗാമപരിച്ഛേദോ വത്തബ്ബോ. തസ്മാ തസ്സ ഗാമപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം "അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി വുത്തം. ഗാമപരിച്ഛേദേ ച ദസ്സിതേ ഗാമൂപചാരലക്ഖണം പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ സക്കാ ഞാതുന്തി പുന "തത്ഥ ഠിതസ്സ മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ ലേഡ്ഡുപാതോ"തി ന വുത്തം. യോ പന ഘരൂപചാരേ ഠിതസ്സ ലേഡ്ഡുപാതംയേവ "ഗാമൂപചാരോ"തി വദതി, തസ്സ ഘരൂപചാരോ ഗാമോതി ആപജ്ജതി. തതോ ഘരം, ഘരൂപചാരോ, ഗാമോ , ഗാമൂപചാരോതി ഏസ വിഭാഗോ സങ്കരീയതി. അസങ്കരതോ ചേത്ഥ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ വികാലേ ഗാമപ്പവേസനാദീസു. തസ്മാ പാളിഞ്ച അട്ഠകഥഞ്ച സംസന്ദിത്വാ വുത്തനയേനേവേത്ഥ ഗാമോ ച ഗാമൂപചാരോ ച വേദിതബ്ബോ. യോപി ച ഗാമോ പുബ്ബേ മഹാ ഹുത്വാ പച്ഛാ കുലേസു നട്ഠേസു അപ്പകോ ഹോതി, സോ ഘരൂപചാരതോ ലേഡ്ഡുപാതേനേവ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോ. പുരിമപരിച്ഛേദോ പനസ്സ പരിക്ഖിത്തസ്സാപി അപരിക്ഖിത്തസ്സാപി അപ്പമാണമേവാതി.

അരഞ്ഞം നാമ ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാതി ഇമം യഥാവുത്തലക്ഖണം ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച ഠപേത്വാ ഇമസ്മിം അദിന്നാദാനസിക്ഖാപദേ അവസേസം "അരഞ്ഞം" നാമാതി വേദിതബ്ബം. അഭിധമ്മേ പന "അരഞ്ഞന്തി നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ഇന്ദഖീലാ സബ്ബമേതം അരഞ്ഞ"ന്തി (വിഭം൦ ൫൨൯) വുത്തം. ആരഞ്ഞകസിക്ഖാപദേ "ആരഞ്ഞകം നാമ സേനാസനം പഞ്ചധനുസതികം പച്ഛിമ"ന്തി (പാരാ൦ ൬൫൨) വുത്തം. തം ഇന്ദഖീലതോ പട്ഠായ ആരോപിതേന ആചരിയധനുനാ പഞ്ചധനുസതപ്പമാണന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവം ഭഗവതാ "ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ"തി ഏതസ്സ അത്ഥം വിഭജന്തേന "ഘരം, ഘരൂപചാരോ, ഗാമോ, ഗാമൂപചാരോ അരഞ്ഞ"ന്തി പാപഭിക്ഖൂനം ലേസോകാസനിസേധനത്ഥം പഞ്ച കോട്ഠാസാ ദസ്സിതാ. തസ്മാ

ഘരേ വാ ഘരൂപചാരേ വാ ഗാമേ വാ ഗാമൂപചാരേ വാ അരഞ്ഞേ വാ പാദഗ്ഘനകതോ പട്ഠായ സസ്സാമികം ഭണ്ഡം അവഹരന്തസ്സ പാരാജികമേവാതി വേദിതബ്ബം.

ഇദാനി ''അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയേയ്യാ''തിആദീനം അത്ഥദസ്സനത്ഥം **''അദിന്നം നാമാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അദിന്ന**ന്തി ദന്തപോനസിക്ഖാപദേ അത്തനോ സന്തകമ്പി അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം കപ്പിയം അജ്ഝോഹരണീയം വുച്ചതി. ഇധ പന യംകിഞ്ചി പരപരിഗ്ഗഹിതം സസ്സാമികം ഭണ്ഡം, തദേതം തേഹി സാമികേഹി കായേന വാ വാചായ വാ ന ദിന്നന്തി അദിന്നം. അത്തനോ ഹത്ഥതോ വാ യഥാഠിതട്ഠാനതോ വാ ന നിസ്സട്ഠന്തി **അനിസ്സട്ഠം**. യഥാഠാനേ ഠിതമ്പി അനപേക്ഖതായ ന പരിച്ചത്തന്തി **അപരിച്ചത്തം**. ആരക്ഖസംവിധാനേന രക്ഖിതത്താ **രക്ഖിതം**. മഞ്ജൂസാദീസു പക്ഖിപിത്വാ ഗോപിതത്താ **ഗോപിതം**. ''മമ ഇദ''ന്തി തണ്ഹാമമത്തേന മമായിതത്താ **മമായിതം**. താഹി അപരിച്ചാഗരക്ഖണഗോപനാഹി തേഹി ഭണ്ഡസാമികേഹി പരേഹി പരിഗ്ഗഹിതന്തി **പരപരിഗ്ഗഹിതം**. ഏതം അദിന്നം നാമ.

ഥേയ്യസങ്ഖാതന്തി ഏത്ഥ **ഥേനോ**തി ചോരോ, ഥേനസ്സ ഭാവോ **ഥേയ്യം**; അവഹരണചിത്തസ്സേതം അധിവചനം. ''സങ്ഖാ, സങ്ഖാത''ന്തി അത്ഥതോ ഏകം; കോട്ഠാസസ്സേതം അധിവചനം, ''സഞ്ഞാനിദാനാ ഹി പപഞ്ചസങ്ഖാ''തിആദീസു (സു॰ നി॰ വ്വ്വം) വിയ. ഥേയ്യഞ്ച തം സങ്ഖാതഞ്ചാതി **ഥേയ്യസങ്ഖാതം,** ഥേയ്യചിത്തസങ്ഖാതോ ഏകോ ചിത്തകോട്ഠാസോതി അത്ഥോ. കരണത്ഥേ ചേതം പച്ചത്തവചനം, തസ്മാ ഥേയ്യസങ്ഖാതേനാതി അത്ഥതോ ദട്ഠബ്ബം. യോ ച ഥേയ്യസങ്ഖാതേന ആദിയതി, സോ യസ്മാ ഥേയ്യചിത്തോ ഹോതി, തസ്മാ ബ്യഞ്ജനം അനാദിയിത്വാ അത്ഥമേവ ദസ്സേതും **ഥേയ്യചിത്തോ അവഹരണചിത്തോ**തി ഏവമസ്സ പദഭാജനം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ആദിയേയ്യ , ഹരേയ്യ, അവഹരേയ്യ, ഇരിയാപഥം വികോപേയ്യ, ഠാനാ ചാവേയ്യ, സങ്കേതം വീതിനാമേയ്യാതി ഏത്ഥ പന പഠമപദം അഭിയോഗവസേന വുത്തം, ദുതിയപദം അഞ്ഞേസം ഭണ്ഡം ഹരന്തസ്സ ഗച്ഛതോ വസേന, തതിയപദം ഉപനിക്ഖിത്തഭണ്ഡവസേന, ചതുത്ഥം സവിഞ്ഞാണകവസേന, പഞ്ചമം ഥലേ നിക്ഖിത്താദിവസേന, ഛട്ഠം പരികപ്പവസേന വാ സുങ്കഘാതവസേന വാ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. യോജനാ പനേത്ഥ ഏകഭണ്ഡവസേനപി നാനാഭണ്ഡവസേനപി ഹോതി. ഏകഭണ്ഡവസേന ച സവിഞ്ഞാണകേനേവ ലബ്ഭതി, നാനാഭണ്ഡവസേന സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകമിസ്സകേന.

തത്ഥ നാനാഭണ്ഡവസേന താവ ഏവം വേദിതബ്ബം - **ആദിയേയ്യാ**തി ആരാമം അഭിയുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. സാമികോ ''ന മയ്ഹം ഭവിസ്സതീ''തി ധുരം നിക്ഖിപതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ.

ഹരേയ്യാതി അഞ്ഞസ്സ ഭണ്ഡം ഹരന്തോ സീസേ ഭാരം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഫന്ദാപേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ഖന്ധം ഓരോപേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ.

അവഹരേയ്യാതി ഉപനിക്ഖിത്തം ഭണ്ഡം "ദേഹി മേ ഭണ്ഡ"ന്തി വുച്ചമാനോ "നാഹം ഗണ്ഹാമീ"തി ഭണതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. സാമികോ "ന മയ്ഹം ദസ്സതീ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ .

ഇരിയാപഥം വികോപേയ്യാതി "സഹഭണ്ഡഹാരകം നേസ്സാമീ"തി പഠമം പാദം സങ്കാമേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ദുതിയം പാദം സങ്കാമേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ.

ഠാനാ ചാവേയ്യാതി ഥലട്ഠം ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഫന്ദാപേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ഠാനാ ചാവേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ.

സങ്കേതം വീതിനാമേയ്യാതി പരികപ്പിതട്ഠാനം പഠമം പാദം അതിക്കാമേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ദുതിയം പാദം അതിക്കാമേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. അഥ വാ പഠമം പാദം സുങ്കഘാതം അതിക്കാമേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ദുതിയം പാദം അതിക്കാമേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാതി - അയമേത്ഥ നാനാഭണ്ഡവസേന യോജനാ.

ഏകഭണ്ഡവസേന പന സസ്സാമികം ദാസം വാ തിരച്ഛാനം വാ യഥാവുത്തേന അഭിയോഗാദിനാ നയേന ആദിയതി വാ ഹരതി വാ അവഹരതി വാ ഇരിയാപഥം വാ വികോപേതി, ഠാനാ വാ ചാവേതി, പരിച്ഛേദം വാ അതിക്കാമേതി - അയമേത്ഥ ഏകഭണ്ഡവസേന യോജനാ.

പഞ്ചവീസതിഅവഹാരകഥാ

അപിച ഇമാനി ഛ പദാനി വണ്ണേന്തേന പഞ്ച പഞ്ചകേ സമോധാനേത്വാ പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ ദസ്സേതബ്ബാ. ഏവം വണ്ണയതാ ഹി ഇദം അദിന്നാദാനപാരാജികം സുവണ്ണിതം ഹോതി. ഇമസ്മിഞ്ച ഠാനേ സബ്ബഅട്ഠകഥാ ആകുലാ ലുളിതാ ദുവിഞ്ഞേയ്യവിനിച്ഛയാ. തഥാ ഹി സബ്ബഅട്ഠകഥാസു യാനി താനി പാളിയം "പഞ്ചഹാകാരേഹി അദിന്നം ആദിയന്തസ്സ ആപത്തി പാരാജികസ്സ, പരപരിഗ്ഗഹിതഞ്ച ഹോതീ"തിആദിനാ നയേന അവഹാരങ്ഗാനി വുത്താനി, താനിപി ഗഹേത്വാ കത്ഥചി ഏകം പഞ്ചകം ദസ്സിതം, കത്ഥചി "ഛഹാകാരേഹീ"തി ആഗതേഹി സദ്ധിം ദ്വേ പഞ്ചകാനി ദസ്സിതാനി. ഏതാനി ച പഞ്ചകാനി ന ഹോന്തി. യത്ഥ ഹി ഏകേകേന പദേന അവഹാരോ സിജ്ഝതി, തം പഞ്ചകം നാമ വുച്ചതി. ഏത്ഥ പന സബ്ബേഹിപി പദേഹി ഏകോയേവ അവഹാരോ. യാനി ച തത്ഥ ലബ്ഭമാനാനിയേവ പഞ്ചകാനി ദസ്സിതാനി, തേസമ്പി ന സബ്ബേസം അത്ഥോ പകാസിതോ. ഏവമിമസ്മിം ഠാനേ സബ്ബഅട്ഠകഥാ ആകുലാ ലുളിതാ ദുവിഞ്ഞേയ്യവിനിച്ഛയാ. തസ്മാ **പഞ്ച പഞ്ചകേ**സമോധാനേത്വാ ദസ്സിയമാനാ ഇമേ **പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ** സാധുകം സല്ലക്ഖേതബ്ബാ.

പഞ്ച പഞ്ചകാനി നാമ - നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകം, ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകം, സാഹത്ഥികപഞ്ചകം, പുബ്ബപയോഗപഞ്ചകം , ഥേയ്യാവഹാരപഞ്ചകന്തി. തത്ഥ നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകഞ്ച ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകഞ്ച "ആദിയേയ്യ, ഹരേയ്യ, അവഹരേയ്യ, ഇരിയാപഥം വികോപേയ്യ, ഠാനാ ചാവേയ്യാ"തി ഇമേസം പദാനം വസേന

ലബ്ഭന്തി. താനി പുബ്ബേ യോജേത്വാ ദസ്സിതനയേനേവ വേദിതബ്ബാനി. യം പനേതം ‘‘സങ്കേതം വീതിനാമേയ്യാ’’തി ഛട്ഠം പദം, തം പരികപ്പാവഹാരസ്സ ച നിസ്സഗ്ഗിയാവഹാരസ്സ ച സാധാരണം. തസ്മാ തം തതിയപഞ്ചമേസു പഞ്ചകേസു ലബ്ഭമാനപദവസേന യോജേതബ്ബം. വുത്തം നാനാഭണ്ഡപഞ്ചകഞ്ച ഏകഭണ്ഡപഞ്ചകഞ്ച.

കതമം സാഹത്ഥികപഞ്ചകം? പഞ്ച അവഹാരാ - സാഹത്ഥികോ, ആണത്തികോ, നിസ്സഗ്ഗിയോ, അത്ഥസാധകോ, ധുരനിക്ഖേപോതി. തത്ഥ **സാഹത്ഥികോ** നാമ പരസ്സ ഭണ്ഡം സഹത്ഥാ അവഹരതി. **ആണത്തികോ** നാമ ‘‘അസുകസ്സ ഭണ്ഡം **അവഹരാ’’തി അഞ്ഞം ആണാപേതി. നിസ്സഗ്ഗിയോ** നാമ അന്തോസുങ്കഘാതേ ഠിതോ ബഹിസുങ്കഘാതം പാതേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാതി, ഇമിനാ ച സദ്ധിം ‘‘സങ്കേതം വീതിനാമേയ്യാ’’തി ഇദം പദയോജനം ലഭതി. **അത്ഥസാധകോ** നാമ ‘‘അസുകം നാമ ഭണ്ഡം യദാ സക്കോസി, തദാ അവഹരാ’’തി ആണാപേതി. തത്ഥ സചേ പരോ അനന്തരായികോ ഹുത്വാ തം അവഹരതി, ആണാപകോ ആണത്തിക്ഖണേയേവ പാരാജികോ ഹോതി, അവഹാരകോ പന അവഹടകാലേ. അയം അത്ഥസാധകോ. **ധുരനിക്ഖേപോ** പന ഉപനിക്ഖിത്തഭണ്ഡവസേന വേദിതബ്ബോ. ഇദം സാഹത്ഥികപഞ്ചകം.

കതമം പുബ്ബപയോഗപഞ്ചകം? അപരേപി പഞ്ച അവഹാരാ - പുബ്ബപയോഗോ, സഹപയോഗോ, സംവിദാവഹാരോ, സങ്കേതകമ്മം, നിമിത്തകമ്മന്തി. തത്ഥ ആണത്തിവസേന **പുബ്ബപയോഗോ** വേദിതബ്ബോ. ഠാനാ ചാവനവസേന **സഹപയോഗോ**. ഇതരേ പന തയോ പാളിയം (പാരാ॰ ൧൧൮-൧൨൦) ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബാതി. ഇദം പുബ്ബപയോഗപഞ്ചകം.

കതമം ഥേയ്യാവഹാരപഞ്ചകം? അപരേപി പഞ്ച അവഹാരാ - ഥേയ്യാവഹാരോ, പസയ്ഹാവഹാരോ, പരികപ്പാവഹാരോ , പടിച്ഛന്നാവഹാരോ, കുസാവഹാരോതി. തേ പഞ്ചപി ‘‘അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു സങ്ഘസ്സ ചീവരേ ഭാജിയമാനേ ഥേയ്യചിത്തോ കുസം സങ്കാമേത്വാ ചീവരം അഗ്ഗഹേസീ’’തി (പാരാ॰ ൧൩൮) ഏതസ്മിം കുസസങ്കാമനവത്ഥുസ്മിം വണ്ണയിസ്സാമ. ഇദം ഥേയ്യാവഹാരപഞ്ചകം. ഏവമിമാനി പഞ്ച പഞ്ചകാനി സമോധാനേത്വാ ഇമേ പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ വേദിതബ്ബാ.

ഇമേസു ച പന പഞ്ചസു പഞ്ചകേസു കുസലേന വിനയധരേന ഓതിണ്ണം വത്ഥും സഹസാ അവിനിച്ഛിനിത്വാവ **പഞ്ച ഠാനാനി** ഓലോകേതബ്ബാനി. യാനി സന്ധായ പോരാണാ ആഹു -

‘‘വത്ഥും കാലഞ്ച ദേസഞ്ച, അഗ്ഘം പരിഭോഗപഞ്ചമം;
തുലയിത്വാ പഞ്ച ഠാനാനി, ധാരേയ്യത്ഥം വിചക്ഖണോ’’തി.

തത്ഥ **വത്ഥു**ന്തി ഭണ്ഡം; അവഹാരകേന ഹി ‘‘മയാ ഇദം നാമ അവഹട’’ന്തി വുത്തേപി ആപത്തിം അനാരോപേത്വാവ തം ഭണ്ഡം സസ്സാമികം വാ അസ്സാമികം വാതി ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. സസ്സാമികേപി സാമികാനം സാലയഭാവോ വാ നിരാലയഭാവോ വാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബോ. സചേ തേസം സാലയകാലേ അവഹടം, ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ ആപത്തി കാതബ്ബാ. സചേ

നിരാലയകാലേ , ന പാരാജികേന കാരേതബ്ബോ. ഭണ്ഡസാമികേസു പന ഭണ്ഡം ആഹരാപേന്തേസു ഭണ്ഡം ദാതബ്ബം. അയമേത്ഥ സാമീചി.

ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ ദീപനത്ഥമിദം വത്ഥു - ഭാതിയരാജകാലേ കിര മഹാചേതിയപൂജായ ദക്ഖിണദിസതോ ഏകോ ഭിക്ഖു സത്തഹത്ഥം പണ്ഡുകാസാവം അംസേ കരിത്വാ ചേതിയങ്ഗണം പാവിസി; തങ്ഖണമേവ ച രാജാപി ചേതിയവന്ദനത്ഥം ആഗതോ. തത്ഥ ഉസ്സാരണായ വത്തമാനായ മഹാജനസമ്മദ്ദോ അഹോസി. അഥ സോ ഭിക്ഖു ജനസമ്മദ്ദപീളിതോ അംസതോ പതന്തം കാസാവം അദിസ്വാവ നിക്ഖന്തോ; നിക്ഖമിത്വാ ച കാസാവം അപസ്സന്തോ "കോ ഈദിസേ ജനസമ്മദ്ദേ കാസാവം ലച്ഛതി, ന ദാനി തം മയ്ഹ"ന്തി ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ ഗതോ. അഥഞ്ഞോ ഭിക്ഖു പച്ഛാ ആഗച്ഛന്തോ തം കാസാവം ദിസ്വാ ഥേയ്യചിത്തേന ഗഹേത്വാ പുന വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ "അസ്സമണോ ദാനിമ്ഹി, വിബ്ഭമിസ്സാമീ"തി ചിത്തേ ഉപ്പന്നേപി "വിനയധരേ പുച്ഛിത്വാ ഞസ്സാമീ"തി ചിന്തേസി.

തേന ച സമയേന ചൂളസുമനത്ഥേരോ നാമ സബ്ബപരിയത്തിധരോ വിനയാചരിയപാമോക്ഖോ മഹാവിഹാരേ പടിവസതി. സോ ഭിക്ഖു ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഓകാസം കാരേത്വാ അത്തനോ കുക്കുച്ചം പുച്ഛി. ഥേരോ തേന ഭട്ഠേ ജനകായേ പച്ഛാ ആഗന്ത്വാ ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ "അത്ഥി ദാനി ഏത്ഥ ഓകാസോ"തി ചിന്തേത്വാ ആഹ - "സചേ കാസാവസാമികം ഭിക്ഖും ആനേയ്യാസി, സക്കാ ഭവേയ്യ തവ പതിട്ഠാ കാതു"ന്തി. "കഥാഹം, ഭന്തേ, തം ദക്ഖിസ്സാമീ"തി? "തഹിം തഹിം ഗന്ത്വാ ഓലോകേഹീ"തി. സോ പഞ്ചപി മഹാവിഹാരേ ഓലോകേത്വാ നേവ അദ്ദക്ഖി. തതോ നം ഥേരോ പുച്ഛി - "കതരായ ദിസായ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തീ"തി? "ദക്ഖിണദിസായ, ഭന്തേ"തി. "തേന ഹി കാസാവം ദീഘതോ ച തിരിയഞ്ച മിനിത്വാ ഠപേഹി. ഠപേത്വാ ദക്ഖിണദിസായ വിഹാരപടിപാടിയാ വിചിനിത്വാ തം ഭിക്ഖും ആനേഹീ"തി. സോ തഥാ കത്വാ തം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ ഥേരസ്സ സന്തികം ആനേസി. ഥേരോ പുച്ഛി - "തവേദം കാസാവ"ന്തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. "കുഹിം തേ പാതിത"ന്തി? സോ സബ്ബം ആചിക്ഖി. ഥേരോ പന തേന കതം ധുരനിക്ഖേപം സുത്വാ ഇതരം പുച്ഛി - "തയാ ഇദം കുഹിം ദിസ്വാ ഗഹിത"ന്തി? സോപി സബ്ബം ആരോചേസി. തതോ നം ഥേരോ ആഹ - "സചേ തേ സുദ്ധചിത്തേന ഗഹിതം അഭവിസ്സ, അനാപത്തിയേവ തേ അസ്സ. ഥേയ്യചിത്തേന പന ഗഹിതത്താ ദുക്കടം ആപന്നോസി. തം ദേസേത്വാ അനാപത്തികോ ഹോഹി. ഇദഞ്ച കാസാവം അത്തനോ സന്തകം കത്വാ ഏതസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ ദേഹീ"തി. സോ ഭിക്ഖു അമതേനേവ അഭിസിത്തോ പരമസ്സാസപ്പത്തോ അഹോസീതി. ഏവം വത്ഥു ഓലോകേതബ്ബം.

കാലോതി അവഹാരകാലോ. തദേവ ഹി ഭണ്ഡം കദാചി സമഗ്ഘം ഹോതി, കദാചി മഹഗ്ഘം. തസ്മാ തം ഭണ്ഡം യസ്മിം കാലേ അവഹടം, തസ്മിംയേവ കാലേ യോ തസ്സ അഗ്ഘോ ഹോതി, തേന അഗ്ഘേന ആപത്തി കാരേതബ്ബാ. ഏവം കാലോ ഓലോകേതബ്ബോ.

ദേസോതി അവഹാരദേസോ. തഞ്ഹി ഭണ്ഡം യസ്മിം ദേസേ അവഹടം, തസ്മിംയേവ ദേസേ യോ തസ്സ അഗ്ഘോ ഹോതി, തേന അഗ്ഘേന ആപത്തി കാരേതബ്ബാ. ഭണ്ഡുട്ഠാനദേസേ ഹി ഭണ്ഡം സമഗ്ഘം ഹോതി, അഞ്ഞത്ഥ മഹഗ്ഘം.

ഇമസ്സാപി ച അത്ഥസ്സ ദീപനത്ഥമിദം വത്ഥു - അന്തരസമുദ്ദേ കിര ഏകോ ഭിക്ഖു സുസണ്ഠാനം നാളികേരം ലഭിത്വാ ഭമം ആരോപേത്വാ സങ്ഖഥാലകസദിസം മനോരമം പാനീയഥാലകം കത്വാ തത്ഥേവ ഠപേത്വാ ചേതിയഗിരിം അഗമാസി. അഥഞ്ഞോ ഭിക്ഖു അന്തരസമുദ്ദം ഗന്ത്വാ തസ്മിം വിഹാരേ പടിവസന്തോ തം ഥാലകം ദിസ്വാ ഥേയ്യചിത്തേന ഗഹേത്വാ ചേതിയഗിരിമേവ ആഗതോ. തസ്സ തത്ഥ യാഗും പിവന്തസ്സ തം ഥാലകം ദിസ്വാ ഥാലകസാമികോ ഭിക്ഖു ആഹ - "കുതോ തേ ഇദം ലദ്ധ"ന്തി? "അന്തരസമുദ്ദതോ മേ ആനീത"ന്തി. സോ തം "നേതം തവ സന്തകം, ഥേയ്യായ തേ ഗഹിത"ന്തി സങ്ഘമജ്ഝം ആകഡ്ഢി. തത്ഥ ച വിനിച്ഛയം അലഭിത്വാ മഹാവിഹാരം അഗമിംസു. തത്ഥ ഭേരിം പഹരാപേത്വാ മഹാചേതിയസമീപേ സന്നിപാതം കത്വാ വിനിച്ഛയം ആരഭിംസു. വിനയധരത്ഥേരാ അവഹാരം സഞ്ഞാപേസും.

തസ്മിഞ്ച സന്നിപാതേ ആഭിധമ്മികഗോദത്തത്ഥേരോ നാമ വിനയകുസലോ ഹോതി. സോ ഏവമാഹ - "ഇമിനാ ഇദം ഥാലകം കുഹിം അവഹട"ന്തി? "അന്തരസമുദ്ദേ അവഹട"ന്തി. "തത്രിദം കിം അഗ്ഘതീ"തി? "ന കിഞ്ചി അഗ്ഘതി. തത്ര ഹി നാളികേരം ഭിന്ദിത്വാ മിഞ്ജം ഖാദിത്വാ കപാലം ഛഡ്ഡേന്തി, ദാരുഅത്ഥം പന ഫരതീ"തി. "ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏത്ഥ ഹത്ഥകമ്മം കിം അഗ്ഘതീ"തി? "മാസകം വാ ഊനമാസകം വാ"തി. "അത്ഥി പന കത്ഥചി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന മാസകേന വാ ഊനമാസകേന വാ പാരാജികം പഞ്ഞത്ത"ന്തി. ഏവം വുത്തേ "സാധു! സാധു! സുകഥിതം സുവിനിച്ഛിത"ന്തി ഏകസാധുകാരോ അഹോസി. തേന ച സമയേന ഭാതിയരാജാപി ചേതിയവന്ദനത്ഥം നഗരതോ നിക്ഖമന്തോ തം സദ്ദം സുത്വാ "കിം ഇദ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ സബ്ബം പടിപാടിയാ സുത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - "മയി സന്തേ ഭിക്ഖൂനമ്പി ഭിക്ഖുനീനമ്പി ഗിഹീനമ്പി അധികരണം ആഭിധമ്മികഗോദത്തത്ഥേരേന വിനിച്ഛിതം സുവിനിച്ഛിതം, തസ്സ വിനിച്ഛയേ അതിട്ഠമാനം രാജാണായ ഠപേമീ"തി. ഏവം ദേസോ ഓലോകേതബ്ബോ.

അഗ്ഘോതി ഭണ്ഡഗ്ഘോ. നവഭണ്ഡസ്സ ഹി യോ അഗ്ഘോ ഹോതി, സോ പച്ഛാ പരിഹായതി; യഥാ നവധോതോ പത്തോ അട്ഠ വാ ദസ വാ അഗ്ഘതി, സോ പച്ഛാ ഭിന്നോ വാ ഛിദ്ദോ വാ ആണിഗണ്ഠികാഹതോ വാ അപ്പഗ്ഘോ ഹോതി തസ്മാ ന സബ്ബദാ ഭണ്ഡം പകതിഅഗ്ഘേനേവ കാതബ്ബന്തി. ഏവം അഗ്ഘോ ഓലോകേതബ്ബോ.

പരിഭോഗോതി ഭണ്ഡപരിഭോഗോ. പരിഭോഗേനാപി ഹി വാസിആദിഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘോ പരിഹായതി. തസ്മാ ഏവം ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം, സചേ കോചി കസ്സചി പാദഗ്ഘനകം വാസിം ഹരതി, തത്ര വാസിസാമികോ പുച്ഛിതബ്ബോ - "തയാ അയം വാസി കിത്തകേന കീതാ"തി? "പാദേന, ഭന്തേ"തി. "കിം പന തേ കിണിത്വാവ ഠപിതാ, ഉദാഹു തം വളഞ്ജേസീ"തി? സചേ വദതി "ഏകദിവസം മേ ദന്തകട്ഠം വാ രജനഛല്ലിം വാ പത്തപചനകദാരും വാ ഛിന്നം, ഘംസിത്വാ വാ നിസിതാ"തി. അഥസ്സാ പോരാണോ അഗ്ഘോ ഭട്ഠോതി വേദിതബ്ബോ. യഥാ ച വാസിയാ ഏവം അഞ്ജനിയാ വാ അഞ്ജനിസലാകായ വാ കുഞ്ചികായ വാ പലാലേന വാ ഥുസേഹി വാ ഇട്ഠകചുണ്ണേന വാ ഏകവാരം ഘംസിത്വാ ധോവനമത്തേനാപി അഗ്ഘോ ഭസ്സതി. തിപുമണ്ഡലസ്സ മകരദന്തച്ഛേദനേനാപി പരിമജ്ജിതമത്തേനാപി, ഉദകസാടികായ സകിം നിവാസനപാരുപനേനാപി പരിഭോഗസീസേന അംസേ വാ സീസേ വാ

ഠപനമത്തേനാപി, തണ്ഡുലാദീനം പപ്ഫോടനേനാപി തതോ ഏകം വാ ദ്വേ വാ അപനയനേനാപി, അന്തമസോ ഏകം പാസാണസക്ഖരം ഉദ്ധരിത്വാ ഛഡ്ഡിതമത്തേനാപി, സപ്പിതേലാദീനം ഭാജനന്തരപഅവത്തനേനാപി, അന്തമസോ തതോ മക്ഖികം വാ കിപില്ലികം വാ ഉദ്ധരിത്വാ ഛഡ്ഡിതമത്തേനാപി, ഗുളപിണ്ഡകസ്സ മധുരഭാവജാനനത്ഥം നഖേന വിജ്ഝിത്വാ അണുമത്തം ഗഹിതമത്തേനാപി അഗ്ഘോ ഭസ്സതി. തസ്മാ യംകിഞ്ചി പാദഗ്ഘനകം വുത്തനയേനേവ സാമികേഹി പരിഭോഗേന ഊനം കതം ഹോതി, ന തം അവഹടോ ഭിക്ഖു പാരാജികേന കാതബ്ബോ. ഏവം പരിഭോഗോ ഓലോകേതബ്ബോ. ഏവം ഇമാനി തുലയിത്വാ പഞ്ച ഠാനാനി ധാരേയ്യത്ഥം വിചക്ഖണോ, ആപത്തിം വാ അനാപത്തിം വാ ഗരുകം വാ ലഹുകം വാ ആപത്തിം യഥാഠാനേ ഠപേയ്യാതി.

നിട്ഠിതോ ''ആദിയേയ്യ…പേ॰… സങ്കേതം വീതിനാമേയ്യാ''തി.

ഇമേസം പദാനം വിനിച്ഛയോ.

ഇദാനി യദിദം ''യഥാരൂപേ അദിന്നാദാനേ''തിആദീനി വിഭജന്തേന **''യഥാരൂപം നാമാ''**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **യഥാരൂപന്തി** യഥാജാതികം. തം പന യസ്മാ പാദതോ പട്ഠായ ഹോതി, തസ്മാ **''പാദം വാ പാദാരഹം വാ അതിരേകപാദം വാ''**തി ആഹ. തത്ഥ പാദേന കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥഭാഗം അകപ്പിയഭണ്ഡമേവ ദസ്സേതി. പാദാരഹേന പാദഗ്ഘനകം കപ്പിയഭണ്ഡം. അതിരേകപാദേന ഉഭയമ്പി. ഏത്താവതാ സബ്ബാകാരേന ദുതിയപാരാജികപ്പഹോനകവത്ഥു ദസ്സിതം ഹോതി.

പഥബ്യാ രാജാതി സകലപഥവിയാ രാജാ ദീപചക്കവത്തീ അസോകസദിസോ, യോ വാ പനഞ്ഞോപി ഏകദീപേ രാജാ, സീഹളരാജസദിസോ. **പദേസരാജാ**തി ഏകദീപസ്സ പദേസിസ്സരോ, ബിമ്ബിസാര-പസേനദി-ആദയോ വിയ. **മണ്ഡലികാ** നാമ യേ ദീപപദേസേപി ഏകമേകം മണ്ഡലം ഭുഞ്ജന്തി. **അന്തരഭോഗികാ** നാമ ദ്വിന്നം രാജൂനം അന്തരാ കതിപയഗാമസാമികാ. **അക്ഖദസ്സാ**തി ധമ്മവിനിച്ഛനകാ, തേ ധമ്മസഭായം നിസീദിത്വാ അപരാധാനുരൂപം ചോരാനം ഹത്ഥപാദച്ഛേജ്ജാദിം അനുസാസന്തി. യേ പന ഠാനന്തരപ്പത്താ അമച്ചാ വാ രാജകുമാരാ വാ കതാപരാധാ ഹോന്തി, തേ രഞ്ഞോ ആരോചേന്തി, ഗരുകം ഠാനം സയം ന വിനിച്ഛിനന്തി. **മഹാമത്താ**തി ഠാനന്തരപ്പത്താ മഹാഅമച്ചാ; തേപി തത്ഥ തത്ഥ ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ നിസീദിത്വാ രാജകിച്ചം കരോന്തി. **യേ വാ പനാ**തി അഞ്ഞേപി യേ രാജകുലനിസ്സിതാ വാ സകിസ്സരിയനിസ്സിതാ വാ ഹുത്വാ ഛേജ്ജഭേജ്ജം അനുസാസന്തി, സബ്ബേപി തേ ഇമസ്മിം അത്ഥേ ''രാജാനോ''തി ദസ്സേതി.

ഹനേയ്യുന്തി പോഥേയ്യുഞ്ചേവ ഛിന്ദേയ്യുഞ്ച. **പബ്ബാജേയ്യു**ന്തി നീഹരേയ്യും. **ചോരോസീ**തി ഏവമാദീനി ച വത്വാ പരിഭാസേയ്യും; തേനേവാഹ - ''പരിഭാസോ ഏസോ''തി. **പുരിമം ഉപാദായാ**തി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിത്വാ പാരാജികം ആപത്തിം ആപന്നം പുഗ്ഗലം ഉപാദായ. സേസം പുബ്ബേ വുത്തനയത്താ ഉത്താനപദത്ഥത്താ ച പാകടമേവാതി.

൯൩. ഏവം ഉദ്ദിട്ഠസിക്ഖാപദം പദാനുക്കമേന വിഭജിത്വാ ഇദാനി യം തം ആദിയേയ്യാതിആദീഹി ഛഹി പദേഹി സങ്ഖേപതോ ആദാനം ദസ്സേത്വാ

സങ്ഖേപതോഏവ "പാദം വാ പാദാരഹം വാ അതിരേകപാദം വാ"തി ആദാതബ്ബഭണ്ഡം ദസ്സിതം, തം യഥ യഥ ഠിതം, യഥാ യഥാ ആദാനം ഗച്ഛതി, അനാഗതേ പാപഭിക്ഖൂനം ലേസോകാസനിരുന്ധനത്ഥം തഥാ തഥാ വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും "ഭൂമട്ഠം ഥലട്ഠ"ന്തിആദിനാ നയേന മാതികം ഠപേത്വാ **"ഭൂമട്ഠം നാമ ഭണ്ഡം ഭൂമിയം നിക്ഖിത്തം ഹോതീ"**തിആദിനാ നയേന തസ്സ വിഭങ്ഗം ആഹ.

പഞ്ചവീസതിഅവഹാരകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഭൂമട്ഠകഥാ

൯൪. തത്രായം അനുത്താനപദവണ്ണനായ സദ്ധിം വിനിച്ഛയകഥാ. **നിഖാത**ന്തി ഭൂമിയം ഖണിത്വാ ഠപിതം. **പടിച്ഛന്ന**ന്തി പംസുഇട്ഠകാദീഹി പടിച്ഛന്നം. **ഭൂമട്ഠം ഭണ്ഡം...പേ॰... ഗച്ഛതി വാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി തം ഏവം നിഖണിത്വാ വാ പടിച്ഛാദേത്വാ വാ ഠപിതത്താ ഭൂമിയം ഠിതം ഭണ്ഡം യോ ഭിക്ഖു കേനചിദേവ ഉപായേന ഞത്വാ "ആഹരിസ്സാമീ"തി ഥേയ്യചിത്തോ ഹുത്വാ രത്തിഭാഗേ ഉട്ഠായ ഗച്ഛതി, സോ ഭണ്ഡട്ഠാനം അപ്പത്വാപി സബ്ബകായവചീവികാരേസു ദുക്കടം ആപജ്ജതി. കഥം? സോ ഹി തസ്സ ആഹരണത്ഥായ ഉട്ഠഹന്തോ യം യം അങ്ഗപച്ചങ്ഗം ഫന്ദാപേതി, സബ്ബത്ഥ ദുക്കടമേവ. നിവാസനപാരുപനം സണ്ഠപേതി, ഹത്ഥവാരേ ഹത്ഥവാരേ ദുക്കടം. "മഹന്തം നിധാനം ന സക്കാ ഏകകേന ആഹരിതും, ദുതിയം പരിയേസിസ്സാമീ"തി കസ്സചി സഹായസ്സ സന്തികം ഗന്തുകാമോ ദ്വാരം വിവരതി, പദവാരേ ച ഹത്ഥവാരേ ച ദുക്കടം. ദ്വാരപിദഹനേ പന അഞ്ഞസ്മിം വാ ഗമനസ്സ അനുപകാരേ അനാപത്തി. തസ്സ നിപന്നോകാസം ഗന്ത്വാ "ഇത്ഥന്നാമാ"തി പക്കോസതി, തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "ഏഹി ഗച്ഛാമാ"തി വദതി, വാചായ വാചായ ദുക്കടം. സോ തസ്സ വചനേന ഉട്ഠഹതി, തസ്സാപി ദുക്കടം. ഉട്ഠഹിത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്തുകാമോ നിവാസനപാരുപനം സണ്ഠപേതി, ദ്വാരം വിവരിത്വാ തസ്സ സമീപം ഗച്ഛതി, ഹത്ഥവാരപദവാരേസു സബ്ബത്ഥ ദുക്കടം. സോ തം പുച്ഛതി "അസുകോ ച അസുകോ ച കുഹിം, അസുകഞ്ച അസുകഞ്ച പക്കോസാഹീ"തി, വാചായ വാചായ ദുക്കടം. സബ്ബേ സമാഗതേ ദിസ്വാ "മയാ അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ ഏവരൂപോ നിധി ഉപലദ്ധോ, ഗച്ഛാമ തം ഗഹേത്വാ പുഞ്ഞാനി ച കരിസ്സാമ, സുഖഞ്ച ജീവിസ്സാമാ"തി വദതി, വാചായ വാചായ ദുക്കടമേവ.

ഏവം ലദ്ധസഹായോ കുദാലം പരിയേസതി. സചേ പനസ്സ അത്തനോ കുദാലോ അത്ഥി, "തം ആഹരിസ്സാമീ"തി ഗച്ഛന്തോ ച ഗണ്ഹന്തോ ച ആഹരന്തോ ച സബ്ബത്ഥ ഹത്ഥവാരപദവാരേസു ദുക്കടം ആപജ്ജതി . സചേ നത്ഥി, അഞ്ഞം ഭിക്ഖും വാ ഗഹട്ഠം വാ ഗന്ത്വാ യാചതി, യാചന്തോ ച സചേ "കുദാലം മേ ദേഹി, കുദാലേന മേ അത്ഥോ , കിഞ്ചി കാതബ്ബമത്ഥി, തം കത്വാ പച്ചാഹരിസ്സാമീ"തി മുസാ അഭണന്തോ യാചതി, വാചായ വാചായ ദുക്കടം. സചേ "മാതികാ സോധേതബ്ബാ അത്ഥി, വിഹാരേ ഭൂമികമ്മം കാതബ്ബം അത്ഥീ"തി മുസാപി ഭണതി, യം യം വചനം മുസാ, തത്ഥ തത്ഥ പാചിത്തിയം. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന സച്ചേപി അലികേപി ദുക്കടമേവ വുത്തം, തം പമാദലിഖിതന്തി വേദിതബ്ബം. ന ഹി അദിന്നാദാനസ്സ പുബ്ബപയോഗേ പാചിത്തിയട്ഠാനേ ദുക്കടം നാമ അത്ഥി. സചേ പന കുദാലസ്സ ദണ്ഡോ നത്ഥി, "ദണ്ഡം കരിസ്സാമീ"തി വാസിം വാ ഫരസും വാ നിസേതി, തദത്ഥായ ഗച്ഛതി, ഗന്ത്വാ സുക്ഖകട്ഠം ഛിന്ദതി തച്ഛതി ആകോടേതി, സബ്ബത്ഥ

ഹത്ഥവാരപദവാരേസു ദുക്കടം. അല്ലരുക്ഖം ഛിന്ദതി, പാചിത്തിയം. തതോ പരം സബ്ബപയോഗേസു ദുക്കടം. **സങ്ഖേപട്ഠകഥായം** പന **മഹാപച്ചരിയഞ്ച** തത്ഥ ജാതകകട്ഠലതാഛേദനത്ഥം വാസിഫരസും പരിയേസന്താനമ്പി ദുക്കടം വുത്തം. സചേ പന തേസം ഏവം ഹോതി "വാസിഫരസുകുദാലേ യാചന്താ ആസങ്കിതാ ഭവിസ്സാമ, ലോഹം സമുട്ഠാപേത്വാ കരോമാ"തി. തതോ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ലോഹബീജത്ഥം പഥവിം ഖണന്തി, അകപ്പിയപഥവിം ഖണന്താനം ദുക്കടേഹി സദ്ധിം പാചിത്തിയാനീതി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം. യഥാ ച ഇധ, ഏവം സബ്ബത്ഥ പാചിത്തിയട്ഠാനേ ദുക്കടാ ന മുച്ചതി. കപ്പിയപഥവിം ഖണന്താനം ദുക്കടാനിയേവ. ബീജം പന ഗഹേത്വാ തതോ പരം സബ്ബകിരിയാസു പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം.

പിടകപരിയേസനേപി ഹത്ഥവാരപദവാരേസു വുത്തനയേനേവ ദുക്കടം. മുസാവാദേ പാചിത്തിയം. പിടകം കാതുകാമതായ വല്ലിച്ഛേദനേ പാചിത്തിയന്തി സബ്ബം പുരിമനയേനേവ വേദിതബ്ബം. **ഗച്ഛതി വാ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ഏവം പരിയിട്ഠസഹായകുദാലപിടകോ നിധിട്ഠാനം ഗച്ഛതി, പദവാരേ പദവാരേ ദുക്കടം. സചേ പന ഗച്ഛന്തോ "ഇമം നിധിം ലദ്ധാ ബുദ്ധപൂജം വാ ധമ്മപൂജം വാ സങ്ഘഭത്തം വാ കരിസ്സാമീ"തി കുസലം ഉപ്പാദേതി, കുസലചിത്തേന ഗമനേ അനാപത്തി. കസ്മാ? "ഥേയ്യചിത്തോ ദുതിയം വാ…പേ॰… ഗച്ഛതി വാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തത്താ. യഥാ ച ഇധ, ഏവം സബ്ബത്ഥ അഥേയ്യചിത്തസ്സ അനാപത്തി. മഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മ നിധാനട്ഠാനം ഗമനത്ഥായ മഗ്ഗം കരോന്തോ ഭൂതഗാമം ഛിന്ദതി, പാചിത്തിയം. സുക്ഖകട്ഠം ഛിന്ദതി, ദുക്കടം.

തത്ഥജാതകന്തി ചിരനിഹിതായ കുമ്ഭിയാ ഉപരി ജാതകം. **കട്ഠം വാ ലതം വാ**തി ന കേവലം കട്ഠലതമേവ, യംകിഞ്ചി അല്ലം വാ സുക്ഖം വാ തിണരുക്ഖലതാദിം ഛിന്ദന്തസ്സ സഹപയോഗത്താ ദുക്കടമേവ ഹോതി.

അട്ഠവിധം ഹേതം **ദുക്കടം** നാമ ഇമസ്മിം ഠാനേ സമോധാനേത്വാ ഥേരേഹി ദസ്സിതം - പുബ്ബപയോഗദുക്കടം , സഹപയോഗദുക്കടം, അനാമാസദുക്കടം, ദുരുപചിണ്ണദുക്കടം, വിനയദുക്കടം, ഞാതദുക്കടം, ഞത്തിദുക്കടം, പടിസ്സവദുക്കടന്തി. തത്ഥ "ഥേയ്യചിത്തോ ദുതിയം വാ കുദാലം വാ പിടകം വാ പരിയേസതി ഗച്ഛതി വാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ഇദം **പുബ്ബപയോഗദുക്കടം** നാമ. ഏത്ഥ ഹി ദുക്കടട്ഠാനേ ദുക്കടം, പാചിത്തിയട്ഠാനേ പാചിത്തിയമേവ ഹോതി. "തത്ഥജാതകം കട്ഠം വാ ലതം വാ ഛിന്ദതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ഇദം **സഹപയോഗദുക്കടം** നാമ. ഏത്ഥ പന പാചിത്തിയവത്ഥു ച ദുക്കടവത്ഥു ച ദുക്കടട്ഠാനേയേവ തിട്ഠതി. കസ്മാ? അവഹാരസ്സ സഹപയോഗത്താതി. യം പന ദസവിധം രതനം, സത്തവിധം ധഞ്ഞം, സബ്ബഞ്ച ആവുധഭണ്ഡാദിം ആമസന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തം, ഇദം **അനാമാസദുക്കടം** നാമ. യം കദലിനാളികേരാദീനം തത്ഥജാതകഫലാനി ആമസന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തം, ഇദം **ദുരുപചിണ്ണദുക്കടം** നാമ. യം പന പിണ്ഡായ ചരന്തസ്സ പത്തേ രജേ പതിതേ പത്തം അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ അധോവിത്വാ വാ തത്ഥ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തം, ഇദം **വിനയദുക്കടം** നാമ. "സുത്വാ ന വദന്തി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാരാ॰ ർ൮൩) ഇദം **ഞാതദുക്കടം** നാമ. യം ഏകാദസസു സമനുഭാസനാസു "ഞത്തിയാ ദുക്കട"ന്തി (പാരാ॰ ർ൮ർ) വുത്തം, ഇദം **ഞത്തിദുക്കടം** നാമ. "തസ്സ, ഭിക്ഖവേ,

ഭിക്ഖുനോ പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതി, പടിസ്സവേ ച ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (മഹാവ॰ ൨൦൭) ഇദം **പടിസ്സവദുക്കടം** നാമ. ഇദം പന സഹപയോഗദുക്കടം. തേന വുത്തം - ''യംകിഞ്ചി അല്ലം വാ സുക്ഖം വാ തിണരുക്ഖലതാദിം ഛിന്ദന്തസ്സ സഹപയോഗത്താ ദുക്കടമേവ ഹോതീ''തി.

സചേ പനസ്സ തത്ഥജാതകേ തിണരുക്ഖലതാദിമ്ഹി ഛിന്നേപി ലജ്ജിധമ്മോ ഓക്കമതി, സംവരോ ഉപ്പജ്ജതി, ഛേദനപച്ചയാ ദുക്കടം ദേസേത്വാ മുച്ചതി. അഥ ധുരനിക്ഖേപം അകത്വാ സഉസ്സാഹോവ പംസും ഖണതി, ഛേദനദുക്കടം പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, ഖണനദുക്കടേ പതിട്ഠാതി. അകപ്പിയപഥവിം ഖണന്തോപി ഹി ഇധ സഹപയോഗത്താ ദുക്കടമേവ ആപജ്ജതി. സചേ പനസ്സ സബ്ബദിസാസു ഖണിത്വാ കുമ്ഭിമൂലം പത്തസ്സാപി ലജ്ജിധമ്മോ ഓക്കമതി, ഖണനപച്ചയാ ദുക്കടം ദേസേത്വാ മുച്ചതി.

ബ്യൂഹതി വാതി അഥ പന സഉസ്സാഹോവ പംസും വിയൂഹതി, ഏകപസ്സേ രാസിം കരോതി, ഖണനദുക്കടം പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, വിയൂഹനദുക്കടേ പതിട്ഠാതി. തഞ്ച പംസും തത്ഥ തത്ഥ പുഞ്ജം കരോന്തോ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം ആപജ്ജതി. സചേ പന രാസിം കത്വാപി ധുരനിക്ഖേപം കരോതി, ലജ്ജിധമ്മം ആപജ്ജതി , വിയൂഹനദുക്കടം ദേസേത്വാ മുച്ചതി. **ഉദ്ധരതി വാ**തി അഥ പന സഉസ്സാഹോവ പംസും ഉദ്ധരിത്വാ ബഹി പാതേതി, വിയൂഹനദുക്കടം പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, ഉദ്ധരണദുക്കടേ പതിട്ഠാതി. പംസും പന കുദാലേന വാ ഹത്ഥേഹി വാ പച്ഛിയാ വാ തഹിം തഹിം പാതേന്തോ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം ആപജ്ജതി. സചേ പന സബ്ബം പംസും നീഹരിത്വാ കുമ്ഭിം ഥലട്ഠം കത്വാപി ലജ്ജിധമ്മം ആപജ്ജതി, ഉദ്ധരണദുക്കടം ദേസേത്വാ മുച്ചതി. അഥ പന സഉസ്സാഹോവ കുമ്ഭിം ആമസതി, ഉദ്ധരണദുക്കടം പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, ആമസനദുക്കടേ പതിട്ഠാതി. ആമസിത്വാപി ച ലജ്ജിധമ്മം ആപജ്ജന്തോ ആമസനദുക്കടം ദേസേത്വാ മുച്ചതി. അഥ സഉസ്സാഹോവ കുമ്ഭിം ഫന്ദാപേതി, ആമസനദുക്കടം പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, ''ഫന്ദാപേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി വുത്തഥുല്ലച്ചയേ പതിട്ഠാതി.

തത്രായം ദുക്കടഥുല്ലച്ചയാനം ദ്വിന്നമ്പി വചനത്ഥോ - പഠമം താവേത്ഥ ദുട്ഠു കതം സത്ഥാരാ വുത്തകിച്ചം വിരാധേത്വാ കതന്തി ദുക്കടം. അഥ വാ ദുട്ഠം കതം, വിരൂപാ സാ കിരിയാ ഭിക്ഖുകിരിയാനം മജ്ഝേ ന സോഭതീതി ഏവമ്പി ദുക്കടം. വുത്തഞ്ചേതം -

''ദുക്കടം ഇതി യം വുത്തം, തം സുണോഹി യഥാതഥം;
അപരദ്ധം വിരദ്ധഞ്ച, ഖലിതം യഞ്ച ദുക്കടം.

''യം മനുസ്സോ കരേ പാപം, ആവി വാ യദി വാ രഹോ;
ദുക്കടന്തി പവേദേന്തി, തേനേതം ഇതി വുച്ചതീ''തി. (പരി॰ ൩൩൯);

ഇതരം പന ഥൂലത്താ, അച്ചയത്താ ച ഥുല്ലച്ചയം. ''സമ്പരായേ ച ദുഗ്ഗതി'' (സം॰ നി॰ ൧.൪൯), ''യം ഹോതി കടുകപ്ഫല''ന്തിആദീസു (ധ॰ പ॰ ൬൬; നേത്തി॰ ൯൧) വിയ ഛേത്ഥ സംയോഗഭാവോ വേദിതബ്ബോ. ഏകസ്സ സന്തികേ ദേസേതബ്ബേസു ഹി അച്ചയേസു തേന സമോ ഥൂലോ അച്ചയോ നത്ഥി. തസ്മാ വുത്തം ''ഥൂലത്താ അച്ചയത്താ ച ഥുല്ലച്ചയ''ന്തി. വുത്തഞ്ചേതം -

“ഥുല്ലച്ചയന്തി യം വുത്തം, തം സുണോഹി യഥാതഥം;
ഏകസ്സ മൂലേ യോ ദേസേതി, യോ ച തം പടിഗ്ഗണ്ഹതി;
അച്ചയോ തേന സമോ നത്ഥി, തേനേതം ഇതി വുച്ചതീ”തി. (പരിം
ന്ന.ന്ന൯);

ഫന്ദാപേന്തസ്സ ച പയോഗേ പയോഗേ ഥുല്ലച്ചയം. ഫന്ദാപേത്വാപി ച ലജ്ജിധമ്മം ഓക്കന്തോ ഥുല്ലച്ചയം ദേസേത്വാ മുച്ചതി. സഹപയോഗതോ പട്ഠായേവ ചേത്ഥ പുരിമാ പുരിമാ ആപത്തി പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സഹപയോഗം പന അകത്വാ ലജ്ജിധമ്മം ഓക്കന്തേന യാ പുബ്ബപയോഗേ ദുക്കടപാചിത്തിയാ ആപന്നാ, സബ്ബാ താ ദേസേതബ്ബാ. സഹപയോഗേ ച തത്ഥജാതകച്ഛേദനേ ബഹുകാനിപി ദുക്കടാനി പംസുഖണനം പത്വാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി. ഏകം ഖണനദുക്കടമേവ ഹോതി. ഖണനേ ബഹുകാനിപി വിയൂഹനം, വിയൂഹനേ ബഹുകാനിപി ഉദ്ധരണം, ഉദ്ധരണേ ബഹുകാനിപി ആമസനം, ആമസനേ ബഹുകാനിപി ഫന്ദാപനം പത്വാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി. പംസുഖണനാദീസു ച ലജ്ജിധമ്മേ ഉപ്പന്നേ ബഹുകാപി ആപത്തിയോ ഹോന്തു, ഏകമേവ ദേസേത്വാ മുച്ചതീതി **കുരുന്ദട്ഠകഥായം** വുത്തം. പുരിമാപത്തിപടിപ്പസ്സദ്ധി ച നാമേസാ “ഞത്തിയാ ദുക്കടം, ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലച്ചയാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീ”തി (പാരാം ർ൧ർ) ഏവം അനുസാവനാസുത്തേസുയേവ ആഗതാ. ഇധ പന ദുതിയപാരാജികേ അട്ഠകഥാചരിയപ്പമാണേന ഗഹേതബ്ബാതി.

ഠാനാ ചാവേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാതി യോ പന ഫന്ദാപേത്വാപി ലജ്ജിധമ്മം അനോക്കമിത്വാവ തം കുമ്ഭിം ഠാനതോ അന്തമസോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ചാവേതി, പാരാജികമേവ ആപജ്ജതീതി അത്ഥോ. ഠാനാ ചാവനഞ്ചേത്ഥ ഛഹി ആകാരേഹി വേദിതബ്ബം. കഥം? കുമ്ഭിം മുഖവട്ടിയം ഗഹേത്വാ അത്തനോ അഭിമുഖം ആകഡ്ഢന്തോ ഇമിനാ അന്തേന ഫുട്ഠോകാസം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി പാരിമന്തേന അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. തഥേവ ഗഹേത്വാ പരതോ പേല്ലേന്തോ പാരിമന്തേന ഫുട്ഠോകാസം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഇമിനാ അന്തേന അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. വാമതോ വാ ദക്ഖിണതോ വാ അപനാമേന്തോ വാമന്തേന ഫുട്ഠോകാസം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ദക്ഖിണന്തേന അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. ദക്ഖിണന്തേന വാ ഫുട്ഠോകാസം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി വാമന്തേന അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. ഉദ്ധം ഉക്ഖിപന്തോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഭൂമിതോ മോചേതി, പാരാജികം. ഖണിത്വാ ഹേട്ഠതോ ഓസീദേന്തോ ബുന്ദേന ഫുട്ഠോകാസം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി മുഖവട്ടിയാ അതിക്കാമേതി, പാരാജികന്തി ഏവം ഏകട്ഠാനേ ഠിതായ കുമ്ഭിയാ. യദി പന കുമ്ഭിമുഖവട്ടിയാ പാസം കത്വാ ലോഹഖാണും വാ ഖദിരസാരാദിഖാണും വാ പഥവിയം ആകോടേത്വാ തത്ഥ സങ്ഖലികായ ബന്ധിത്വാ ഠപേന്തി, ഏകിസ്സാ ദിസായ ഏകായ സങ്ഖലികായ ബദ്ധായ ദ്വേ ഠാനാനി ലബ്ഭന്തി, ദ്വീസു തീസു ചതൂസു ദിസാസു ചതൂഹി സങ്ഖലികാഹി ബദ്ധായ പഞ്ച ഠാനാനി ലബ്ഭന്തി.

തത്ഥ ഏകഖാണുകേ ബദ്ധകുമ്ഭിയാ പഠമം ഖാണുകം വാ ഉദ്ധരതി, സങ്ഖലികം വാ ഛിന്ദതി, ഥുല്ലച്ചയം. തതോ കുമ്ഭിം യഥാവുത്തനയേന കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനാ ചാവേതി, പാരാജികം. അഥ പഠമം കുമ്ഭിം ഉദ്ധരതി, ഥുല്ലച്ചയം. തതോ ഖാണുകം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനാ ചാവേതി, സങ്ഖലികം വാ ഛിന്ദതി, പാരാജികം. ഏതേന ഉപായേന ദ്വീസു തീസു ചതൂസു ഖാണുകേസു

ബദ്ധകുമ്ഭിയാപി പച്ഛിമേ ഠാനാചാവനേ പാരാജികം. സേസേസു ഥുല്ലച്ചയം വേദിതബ്ബം.

സചേ ഖാണു നത്ഥി, സങ്ഖലികായ അഗ്ഗേ വലയം കത്വാ തത്ഥജാതകേ മൂലേ പവേസിതം ഹോതി, പഠമം കുമ്ഭിം ഉദ്ധരിത്വാ പച്ഛാ മൂലം ഛേത്വാ വലയം നീഹരതി, പാരാജികം. അഥ മൂലം അച്ഛേത്വാ വലയം ഇതോ ചിതോ ച സാരേതി, രക്ഖതി. സചേ പന മൂലതോ അനീഹരിത്വാപി ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ആകാസഗതം കരോതി, പാരാജികം. അയമേത്ഥ വിസേസോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

കേചി പന നിമിത്തത്ഥായ കുമ്ഭിമത്ഥകേ നിഗ്രോധരുക്ഖാദീനി രോപേന്തി, മൂലാനി കുമ്ഭിം വിനന്ധിത്വാ ഠിതാനി ഹോന്തി, ''മൂലാനി ഛിന്ദിത്വാ കുമ്ഭിം ഗഹേസ്സാമീ''തി ഛിന്ദന്തസ്സ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. ഛിന്ദിത്വാ ഓകാസം കത്വാ കുമ്ഭിം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠാനാ ചാവേതി, പാരാജികം. മൂലാനി ഛിന്ദതോവ ലുഠിത്വാ കുമ്ഭീ നിന്നട്ഠാനം ഗതാ, രക്ഖതി താവ. ഗതട്ഠാനതോ ഉദ്ധരതി, പാരാജികം. സചേ ഛിന്നേസു മൂലേസു ഏകമൂലമത്തേന കുമ്ഭീ തിട്ഠതി, സോ ച തം ''ഇമസ്മിം മൂലേ ഛിന്നേ പതിസ്സതീ''തി ഛിന്ദതി, ഛിന്നമത്തേ പാരാജികം. സചേ പന ഏകമൂലേനേവ പാസേ ബദ്ധസൂകരോ വിയ ഠിതാ ഹോതി, അഞ്ഞം കിഞ്ചി ലഗ്ഗനകം നത്ഥി, തസ്മിമ്പി മൂലേ ഛിന്നമത്തേ പാരാജികം. സചേ കുമ്ഭിമത്ഥകേ മഹാപാസാണോ ഠപിതോ ഹോതി, തം ദണ്ഡേന ഉക്ഖിപിത്വാ അപനേതുകാമോ കുമ്ഭിമത്ഥകേ ജാതരുക്ഖം ഛിന്ദതി, ദുക്കടം. തസ്സാ സമീപേ ജാതകം ഛേത്വാ ആഹരതി, അതത്ഥജാതകത്താ തം ഛിന്ദതോ പാചിത്തിയം.

അത്തനോ ഭാജനന്തി സചേ പന കുമ്ഭിം ഉദ്ധരിതും അസക്കോന്തോ കുമ്ഭിഗതഭണ്ഡഗ്ഗഹണത്ഥം അത്തനോ ഭാജനം പവേസേത്വാ അന്തോകുമ്ഭിയം പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ അഗ്ഘനകം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. പരിച്ഛേദോ ചേത്ഥ പാരാജികനിയമനത്ഥം വുത്തോ. ഥേയ്യചിത്തേന പന ഊനപഞ്ചമാസകമ്പി ആമസന്തോ ദുക്കടം ആപജ്ജതിയേവ.

ഫന്ദാപേതീതി ഏത്ഥ യാവ ഏകാബദ്ധം കത്വാ അത്തനോ ഭാജനം പവേസേതി, താവ ഫന്ദാപേതീതി വുച്ചതി. അപി ച ഇതോ ചിതോ ച അപബ്യൂഹന്തോപി ഫന്ദാപേതിയേവ, സോ ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജതി. യദാ പന ഏകാബദ്ധഭാവോ ഛിന്നോ, കുമ്ഭിഗതം കുമ്ഭിയമേവ, ഭാജനഗതമ്പി ഭാജനേയേവ ഹോതി, തദാ അത്തനോ ഭാജനഗതം നാമ ഹോതി. ഏവം കത്വാ കുമ്ഭിതോ അനീഹടേപി ച ഭാജനേ പാരാജികം ആപജ്ജതി.

മുട്ഠിം വാ ഛിന്ദതീതി ഏത്ഥ യഥാ അങ്ഗുലന്തരേഹി നിക്ഖന്തകഹാപണാ കുമ്ഭിഗതേ കഹാപണേ ന സമ്ഫുസന്തി, ഏവം മുട്ഠിം കരോന്തോ മുട്ഠിം ഛിന്ദതി നാമ; സോപി പാരാജികം ആപജ്ജതി.

സുത്താരൂള്ഹന്തി സുത്തേ ആരൂള്ഹം; സുത്തേന ആവുതസ്സാപി സുത്തമയസ്സാപി ഏതം അധിവചനം . പാമങ്ഗാദീനിഹി സോവണ്ണമയാനിപി ഹോന്തി രൂപിയമയാനിപി സുത്തമയാനിപി, മുത്താവലിആദയോപി ഏത്ഥേവ സങ്ഗഹം ഗതാ. **വേഠനന്**തി സീസവേഠനപടോ വുച്ചതി. ഏതേസു യംകിഞ്ചി

ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതി, ദുക്കടം. ഫന്ദാപേതി, ഥുല്ലച്ചയം. പാമങ്ഗാദീനി കോടിയം ഗഹേത്വാ ആകാസട്ഠം അകരോന്തോ ഉച്ചാരേതി, ഥുല്ലച്ചയം.

ഘംസന്തോ നീഹരതീതി ഏത്ഥ പന പരിപുണ്ണായ കുമ്ഭിയാ ഉപരി സമതിത്തികം കുമ്ഭിം കത്വാ ഠപിതം വാ ഏകം കോടിം ബുന്ദേ ഏകം കോടിം മുഖവട്ടിയം കത്വാ ഠപിതം വാ ഘംസന്തസ്സ നീഹരതോ ഥുല്ലച്ചയം. കുമ്ഭിമുഖാ മോചേന്തസ്സ പാരാജികം. യം പന ഉപഡ്ഢകുമ്ഭിയം വാ രിത്തകുമ്ഭിയം വാ ഠപിതം, തസ്സ അത്തനോ ഫുട്ഠോകാസോവ ഠാനം, ന സകലാ കുമ്ഭീ, തസ്മാ തം ഘംസന്തസ്സാപി നീഹരതോ പതിട്ഠിതോകാസതോ കേസഗ്ഗമത്തേ മുത്തേ പാരാജികമേവ. കുമ്ഭിയാ പന പരിപുണ്ണായ വാ ഊനായ വാ ഉജുകമേവ ഉദ്ധരന്തസ്സ ഹേട്ഠിമകോടിയാ പതിട്ഠിതോകാസാ മുത്തമത്തേവ പാരാജികം. അന്തോകുമ്ഭിയം ഠപിതം യംകിഞ്ചി പാരാജികപ്പഹോനകം ഭണ്ഡം സകലകുമ്ഭിയം ചാരേന്തസ്സ, പാമങ്ഗാദിഞ്ച ഘംസിത്വാ നീഹരന്തസ്സ യാവ മുഖവട്ടിം നാതിക്കമതി, താവ ഥുല്ലച്ചയമേവ. തസ്സ ഹി സബ്ബാപി കുമ്ഭീ ഠാനന്തി **സങ്ഖേപമഹാപച്ചരിയാദീസു** വുത്തം. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന "ഠപിതട്ഠാനമേവ ഠാനം, ന സകലാ കുമ്ഭീ. തസ്മാ യഥാഠിതട്ഠാനതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി മോചേന്തസ്സ പാരാജികമേവാ"തി വുത്തം, തം പമാണം. ഇതരം പന ആകാസഗതം അകരോന്തസ്സ ചീവരവംസേ ഠപിതചീവരവേഠനകനയേന വുത്തം, തം ന ഗഹേതബ്ബം. **വിനയവിനിച്ഛയേ ഹി ആഗതേ ഗരുകേ ഠാതബ്ബം, ഏസാ വിനയധമ്മതാ**. അപിച "അത്തനോ ഭാജനഗതം വാ കരോതി, മുട്ഠിം വാ ഛിന്ദതീ"തി വചനതോ പേതം വേദിതബ്ബം. യഥാ അന്തോകുമ്ഭിയം ഠിതസ്സ ന സബ്ബാ കുമ്ഭീ ഠാനന്തി.

സപ്പിആദീസു യംകിഞ്ചി പിവതോ ഏകപയോഗേന പീതമത്തേ പാരാജികന്തി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം. **മഹാപച്ചരിയാ**ദീസു പന അയം വിഭാഗോ ദസ്സിതോ - "മുഖം അനപനേത്വാ ആകഡ്ഢന്തസ്സ പിവതോ സചേ പരഗലഗതം പാദം ന അഗ്ഘതി, മുഖഗതേന സദ്ധിം അഗ്ഘതി, രക്ഖതി താവ. കണ്ഠേന പന പരിച്ഛിന്നകാലേയേവ പാരാജികം ഹോതി. സചേപി ഓട്ഠേഹി പരിച്ഛിന്ദന്തോ ഓട്ഠേ പിദഹതി, പാരാജികമേവ. ഉപ്പലദണ്ഡവേളുനാളിനളനാളിആദീഹി പിവന്തസ്സാപി സചേ പരഗലഗതമേവ പാദം അഗ്ഘതി, പാരാജികം. സചേ സഹ മുഖഗതേന അഗ്ഘതി, ന താവ പാരാജികം ഹോതി. ഉപ്പലദണ്ഡാദിഗതേന സദ്ധിം ഏകാബദ്ധഭാവം കോപേത്വാ ഓട്ഠേഹി പരിച്ഛിന്നമത്തേ പാരാജികം. സചേ ഉപ്പലദണ്ഡാദിഗതേന സദ്ധിം അഗ്ഘതി, ഉപ്പലദണ്ഡാദീനം ബുന്ദേ അങ്ഗുലിയാപി പിഹിതമത്തേ പാരാജികം. പാദഗ്ഘനകേ പരഗലം അപ്പവിട്ഠേ ഉപ്പലദണ്ഡാദീസു ച മുഖേ ച അതിരേകപാദാരഹമ്പി ഏകാബദ്ധം ഹുത്വാ തിട്ഠതി, രക്ഖതിയേവാ"തി. തം സബ്ബമ്പി യസ്മാ "അത്തനോ ഭാജനഗതം വാ കരോതി , മുട്ഠിം വാ ഛിന്ദതീ"തി ഇമം നയം ഭജതി, തസ്മാ സുദസ്സിതമേവ. ഏസ താവ ഏകാബദ്ധേ നയോ.

സചേ പന ഹത്ഥേന വാ പത്തേന വാ ഥാലകാദിനാ വാ കേനചി ഭാജനേന ഗഹേത്വാ പിവതി, യമ്ഹി പയോഗേ പാദഗ്ഘനകം പൂരേതി, തമ്ഹി ഗതേ പാരാജികം. അഥ മഹഗ്ഘം ഹോതി, സിപ്പികായപി ഏകപയോഗേനേവ പാദഗ്ഘനകം ഗഹേതും സക്കാ ഹോതി, ഏകുദ്ധാരേയേവ പാരാജികം. ഭാജനം പന നിമുജ്ജാപേത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ യാവ ഏകാബദ്ധം ഹോതി, താവ രക്ഖതി. മുഖവട്ടിപരിച്ഛേദേന വാ ഉദ്ധാരേന വാ പാരാജികം. യദാ പന

സപ്പിം വാ തേലം വാ അച്ഛം തേലസദിസമേവ മധുഫാണിതം വാ കുമ്ഭിം ആവിഞ്ഛേത്വാ അത്തനോ ഭാജനേ പവേസേതി, തദാ തേസം അച്ഛതായ ഏകാബദ്ധതാ നത്ഥീതി പാദഗ്ഘനകേ മുഖവട്ടിതോ ഗളിതമത്തേ പാരാജികം.

പചിത്വാ ഠപിതം പന മധുഫാണിതം സിലേസോ വിയ ചിക്കനം ആകഡ്ഢനവികഡ്ഢനയോഗ്ഗം ഹോതി, ഉപ്പന്നേ കുക്കുച്ചേ ഏകാബദ്ധമേവ ഹുത്വാ പടിനീഹരിതും സക്കോതി, ഏതം മുഖവട്ടിയാ നിക്ഖമിത്വാ ഭാജനേ പവിട്ഠമ്പി ബാഹിരേന സദ്ധിം ഏകാബദ്ധത്താ രക്ഖതി, മുഖവട്ടിതോ ഛിന്നമത്തേ പന പാരാജികം. യോപി ഥേയ്യചിത്തേന പരസ്സ കുമ്ഭിയാ പാദഗ്ഘനകം സപ്പിം വാ തേലം വാ അവസ്സപിവനകം യംകിഞ്ചി ദുകൂലസാടകം വാ ചമ്മഖണ്ഡാദീനം വാ അഞ്ഞതരം പക്ഖിപതി, ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികം.

രിത്തകുമ്ഭിയാ "ഇദാനി തേലം ആകിരിസ്സന്തീ"തി ഞത്വാ യംകിഞ്ചി ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തോ പക്ഖിപതി, തം ചേ തത്ഥ തേലേ ആകിണ്ണേ പഞ്ചമാസകഅഗ്ഘനകം പിവതി, പീതമത്തേ പാരാജികന്തി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം. തം പന തത്ഥേവ സുക്ഖതളാകേ സുക്ഖമാതികായ ഉജുകരണവിനിച്ഛയേന വിരുജ്ഝതി, അവഹാരലക്ഖണഞ്ചേത്ഥ ന പഞ്ഞായതി, തസ്മാ ന ഗഹേതബ്ബം. **മഹാപച്ചരിയാ**ദീസു പന തസ്സ ഉദ്ധാരേ പാരാജികം വുത്തം, തം യുത്തം.

പരസ്സ രിത്തകുമ്ഭിയാ സങ്ഗോപനത്ഥായ ഭണ്ഡം ഠപേത്വാ തത്ഥ തേലേ ആകിണ്ണേ "സചേ അയം ജാനിസ്സതി, മം പലിബുജ്ഝിസ്സതീ"തി ഭീതോ പാദഗ്ഘനകം തേലം പീതം ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തേന ഉദ്ധരതി, പാരാജികം. സുദ്ധചിത്തേന ഉദ്ധരതി, പരേ ആഹരാപേന്തേ ഭണ്ഡദേയ്യം. **ഭണ്ഡദേയ്യം** നാമ യം പരസ്സ നട്ഠം, തസ്സ മൂലം വാ തദേവ വാ ഭണ്ഡം ദാതബ്ബന്തി അത്ഥോ. നോ ചേ ദേതി, സാമികസ്സ ധുരനിക്ഖേപേ പാരാജികം. സചേ പരസ്സ കുമ്ഭിയാ അഞ്ഞോ സപ്പിം വാ തേലം വാ ആകിരതി, തത്ര ചായം ഥേയ്യചിത്തേന തേലപിവനകം ഭണ്ഡം പക്ഖിപതി, വുത്തനയേനേവ പാരാജികം. അത്തനോ രിത്തകുമ്ഭിയാ പരസ്സ സപ്പിം വാ തേലം വാ ആകിരണഭാവം ഞത്വാ ഥേയ്യചിത്തേന ഭണ്ഡം നിക്ഖിപതി, പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. സുദ്ധചിത്തോ നിക്ഖിപിത്വാ പച്ഛാ ഥേയ്യചിത്തേന ഉദ്ധരതി, പാരാജികമേവ. സുദ്ധചിത്തോവ ഉദ്ധരതി, നേവ അവഹാരോ, ന ഗീവാ; **മഹാപച്ചരിയം** പന അനാപത്തിമത്തമേവ വുത്തം. "'കിസ്സ മമ കുമ്ഭിയം തേലം ആകിരസീ'തി കുപിതോ അത്തനോ ഭണ്ഡം ഉദ്ധരിത്വാ ഛഡ്ഡേതി, നോ ഭണ്ഡദേയ്യ"ന്തി **കുരുന്ദിയം** വുത്തം. ഥേയ്യചിത്തേന മുഖവട്ടിയം ഗഹേത്വാ കുമ്ഭിം ആവിഞ്ഛതി തേലം ഗളേതുകാമോ, പാദഗ്ഘനകേ ഗളിതേ പാരാജികം. ഥേയ്യചിത്തേനേവ ജജ്ജരം കരോതി "സവിത്വാ ഗമിസ്സതീ"തി പാദഗ്ഘനകേ സവിത്വാ ഗതേ പാരാജികം. ഥേയ്യചിത്തേനേവ ഛിദ്ദം കരോതി ഓമട്ഠം വാ ഉമ്മട്ഠം വാ വേമട്ഠം വാ, ഇദം പന സമ്മോഹട്ഠാനം; തസ്മാ സുട്ഠു സല്ലക്ഖേതബ്ബം. അയഞ്ഹേത്ഥ വിനിച്ഛയോ - **ഓമട്ഠം** നാമ അധോമുഖഛിദ്ദം; **ഉമ്മട്ഠം** നാമ ഉദ്ധംമുഖഛിദ്ദം; **വേമട്ഠം** നാമ ഉളുങ്കസ്സേവ ഉജുഗതഛിദ്ദം. തത്ര ഓമട്ഠസ്സ ബഹി പട്ഠായ കതസ്സ അബ്ഭന്തരന്തതോ പാദഗ്ഘനകേ തേലേ ഗളിതേ ബഹി അനിക്ഖന്തേപി പാരാജികം. കസ്മാ? യസ്മാ തതോ ഗളിതമത്തമേവ ബഹിഗതം നാമ ഹോതി, ന കുമ്ഭിഗതസങ്ഖ്യം ലഭതി. അന്തോ പട്ഠായ കതസ്സ ബാഹിരന്തതോ

പാദഗ്ഘനകേ ഗളിതേ പാരാജികം. ഉമ്മട്ഠസ്സ യഥാ തഥാ വാ കതസ്സ ബാഹിരന്തതോ പാദഗ്ഘനകേ ഗളിതേ പാരാജികം. തഞ്ഹി യാവ ബാഹിരന്തതോ ന ഗളതി, താവ കുമ്ഭിഗതമേവ ഹോതി. “വേമട്ഠസ്സ ച കപാലമജ്ഝതോ ഗളിതവസേന കാരേതബ്ബോ”തി അട്ഠകഥാസു വുത്തം. തം പന അന്തോ ച ബഹി ച പട്ഠായ മജ്ഝേ ഠപേത്വാ കതഛിദ്ദേ തളാകസ്സ ച മരിയാദഭേദേന സമേതി. അന്തോ പട്ഠായ കതേ പന ബാഹിരന്തേന, ബഹി പട്ഠായ കതേ അബ്ഭന്തരന്തേന കാരേതബ്ബോതി ഇദമേത്ഥ യുത്തം. യോ പന “വട്ടിത്വാ ഗച്ഛിസ്സതീ”തി ഥേയ്യചിത്തേന കുമ്ഭിയാ ആധാരകം വാ ഉപത്ഥമ്ഭനലേഡ്ഡുകേ വാ അപനേതി, വട്ടിത്വാ ഗതായ പാരാജികം. തേലാകിരണഭാവം പന ഞത്വാ രിത്തകുമ്ഭിയാ ജജ്ജരഭാവേ വാ ഛിദ്ദേസു വാ കതേസു പച്ഛാ നിക്ഖന്തതേലപ്പമാണേന ഭണ്ഡദേയ്യം ഹോതി. **അട്ഠകഥാസു** പന കത്ഥചി പാരാജികന്തിപി ലിഖിതം, തം പമാദലിഖിതം.

പരിപുണ്ണായ കുമ്ഭിയാ ഉപരി കഥലം വാ പാസാണം വാ “പതിത്വാ ഭിന്ദിസ്സതി, തതോ തേലം പഗ്ഘരിസ്സതീ”തി ഥേയ്യചിത്തേന ദുബ്ബന്ധം വാ കരോതി, ദുട്ഠപിതം വാ ഠപേതി, അവസ്സപതനകം തഥാ കരോന്തസ്സ കതമത്തേ പാരാജികം. രിത്തകുമ്ഭിയാ ഉപരി കരോതി, തം പച്ഛാ പുണ്ണകാലേ പതിത്വാ ഭിന്ദതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. ഈദിസേസു ഹി ഠാനേസു ഭണ്ഡസ്സ നത്ഥികാലേ കതപയോഗത്താ ആദിതോവ പാരാജികം ന ഹോതി. ഭണ്ഡവിനാസദ്വാരസ്സ പന കതത്താ ഭണ്ഡദേയ്യം ഹോതി. ആഹരാപേന്തേസു അദദതോ സാമികാനം ധുരനിക്ഖേപേന പാരാജികം.

ഥേയ്യചിത്തേന മാതികം ഉജുകം കരോതി “വട്ടിത്വാ വാ ഗമിസ്സതി, വേലം വാ ഉത്തരാപേസ്സതീ”തി ; വട്ടിത്വാ വാ ഗച്ഛതു, വേലം വാ ഉത്തരതു, ഉജുകരണകാലേ പാരാജികം. ഈദിസാ ഹി പയോഗാ പുബ്ബപയോഗാവഹാരേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി. സുക്ഖമാതികായ ഉജുകതായ പച്ഛാ ഉദകേ ആഗതേ വട്ടിത്വാ വാ ഗച്ഛതു, വേലം വാ ഉത്തരതു, ഭണ്ഡദേയ്യം. കസ്മാ? ഠാനാ ചാവനപയോഗസ്സ അഭാവാ. തസ്സ ലക്ഖണം നാവട്ഠേ ആവി ഭവിസ്സതി.

തഥേവ ഭിന്ദതി വാതിആദീസു അട്ഠകഥായം താവ വുത്തം - **“ഭിന്ദതി വാതി** മുഗ്ഗരേന പോഥേത്വാ ഭിന്ദതി. **ഛഡ്ഡേതി വാതി** ഉദകം വാ വാലികം വാ ആകിരിത്വാ ഉത്തരാപേതി. **ഝാപേതി വാതി** ദാരൂനി ആഹരിത്വാ ഝാപേതി. **അപരിഭോഗം വാ കരോതീതി** അഖാദിതബ്ബം വാ അപാതബ്ബം വാ കരോതി; ഉച്ചാരം വാ പസ്സാവം വാ വിസം വാ ഉച്ഛിട്ഠം വാ കുണപം വാ പാതേസി, **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി** ഠാനാചാവനസ്സ നത്ഥിതായ ദുക്കടം, ബുദ്ധവിസയോ നാമേസോ. കിഞ്ചാപി ദുക്കടം, ആഹരാപേന്തേ പന ഭണ്ഡദേയ്യ”ന്തി. തത്ഥ പുരിമദ്വയം ന സമേതി. തഞ്ഹി കുമ്ഭിജജ്ജരകരണേന ച മാതികാഉജുകരണേന ച സദ്ധിം ഏകലക്ഖണം. പച്ഛിമം പന ദ്വയം ഠാനാ അചാവേന്തേനാപി സക്കാ കാതും. തസ്മാ ഏത്ഥ ഏവം വിനിച്ഛയം വദന്തി - “അട്ഠകഥായം കിര ‘ഠാനാ ചാവനസ്സ നത്ഥിതായ ദുക്കട’ന്തി ഇദം പച്ഛിമദ്വയം സന്ധായ വുത്തം. ഠാനാ ചാവനം അകരോന്തോയേവ ഹി ഥേയ്യചിത്തേന വാ വിനാസേതുകാമതായ വാ ഝാപേയ്യപി, അപരിഭോഗമ്പി കരേയ്യ. പുരിമദ്വയേ പന വുത്തനയേന ഭിന്ദന്തസ്സ വാ ഛഡ്ഡേന്തസ്സ വാ ഠാനാ ചാവനം അത്ഥി, തസ്മാ തഥാ കരോന്തസ്സ വിനാസേതുകാമതായ ഭണ്ഡദേയ്യം, ഥേയ്യചിത്തേന പാരാജിക”ന്തി. പാളിയം “ദുക്കട”ന്തി വുത്തത്താ അയുത്തന്തി ചേ? ന; അഞ്ഞഥാ ഗഹേതബ്ബത്ഥതോ. പാളിയഞ്ഹി ഥേയ്യചിത്തപക്ഖേ **“ഭിന്ദതി വാതി**

ഉദകേന സമ്ഭിന്ദതി, **ഛഡ്ഡേതി** **വാ**തി തത്ഥ വമതി വാ പസ്സാവം വാ ഛഡ്ഡേതീ’’തി ഏവമേകേ വദന്തി.

അയം പനേത്ഥ സാരോ - വിനീതവത്ഥുമ്ഹി തിണജ്ഝാപകോ വിയ ഠാനാ അചാവേതുകാമോവ കേവലം ഭിന്ദതി, ഭിന്നത്താ പന തേലാദീനി നിക്ഖമന്തി, യം വാ പനേത്ഥ പത്ഥിന്നം, തം ഏകാബദ്ധമേവ തിട്ഠതി. അഛഡ്ഡേതുകാമോയേവ ച കേവലം തത്ഥ ഉദകവാലികാദീനി ആകിരതി, ആകിണ്ണത്താ പന തേലം ഛഡ്ഡീയതി. തസ്മാ വോഹാരവസേന **“ഭിന്ദതി വാ ഛഡ്ഡേതി വാ”**തി വുച്ചതീതി. ഏവമേതേസം പദാനം അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. നാസേതുകാമതാപക്ഖേ പന ഇതരഥാപി യുജ്ജതി. ഏവഞ്ഹി കഥിയമാനേ പാളി ച അട്ഠകഥാ ച പുബ്ബാപരേന സംസന്ദിത്വാ കഥിതാ ഹോന്തി. ഏത്താവതാപി ച സന്തോസം അകത്വാ ആചരിയേ പയിരുപാസിത്വാ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി.

ഭൂമട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഥലട്ഠകഥാ

൯൭. ഥലട്ഠേ **ഥലേ നിക്ഖിത്ത**ന്തി ഭൂമിതലേ വാ പാസാണതലപബ്ബതതലാദീസു വാ യത്ഥ കത്ഥചി പടിച്ഛന്നേ വാ അപ്പടിച്ഛന്നേ വാ ഠപിതം ഥലട്ഠന്തി വേദിതബ്ബം. തം സചേ രാസികതം ഹോതി, അന്തോകുമ്ഭിയം ഭാജനഗതകരണമുട്ഠിച്ഛേദനവിനിച്ഛയേന വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. സചേ ഏകാബദ്ധം സിലേസനിയ്യാസാദി പക്കമധുഫാണിതവിനിച്ഛയേന വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. സചേ ഗരുകം ഹോതി ഭാരബദ്ധം ലോഹപിണ്ഡി-ഗുളപിണ്ഡി-തേലമധുഘടാദി വാ, കുമ്ഭിയം ഠാനാചാവനവിനിച്ഛയേന വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. സങ്ഖലികബദ്ധസ്സ ച ഠാനഭേദോ സല്ലക്ഖേതബ്ബോ. പത്ഥരിത്വാ ഠപിതം പന പാവാരത്ഥരണസാടകാദിം ഉജുകം ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢതി, പാരിമന്തേ ഓരിമന്തേന ഫുട്ഠോകാസം അതിക്കന്തേ പാരാജികം. ഏവം സബ്ബദിസാസു സല്ലക്ഖേതബ്ബം. വേഠേത്വാ ഉദ്ധരതി, കേസഗ്ഗമത്തം ആകാസഗതം കരോന്തസ്സ പാരാജികം. സേസം വുത്തനയമേവാതി.

ഥലട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

ആകാസട്ഠകഥാ

൯൮. ആകാസട്ഠേ മോരസ്സ ഛഹി ആകാരേഹി ഠാനപരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ - പുരതോ മുഖതുണ്ഡകേന, പച്ഛതോ കലാപഗ്ഗേന, ഉഭയപസ്സേസു പക്ഖപരിയന്തേഹി, അധോ പാദനഖസിഖായ, ഉദ്ധം സിഖഗ്ഗേനാതി. ഭിക്ഖു ‘‘സസ്സാമികം ആകാസട്ഠം മോരം ഗഹേസ്സാമീ’’തി പുരതോ വാ തിട്ഠതി, ഹത്ഥം വാ പസാരേതി, മോരോ ആകാസേയേവ പക്ഖേ ചാരേതി, വാതം ഗാഹാപേത്വാ ഗമനം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ തിട്ഠതി. തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം. തം അഫന്ദേന്തോ ഹത്ഥേന ആമസതി, ദുക്കടമേവ. ഠാനാ അചാവേന്തോ ഫന്ദാപേതി, ഥുല്ലച്ചയം. ഹത്ഥേന പന ഗഹേത്വാ വാ അഗ്ഗഹേത്വാ വാ മുഖതുണ്ഡകേന ഫുട്ഠോകാസം കലാപഗ്ഗം, കലാപഗ്ഗേന വാ ഫുട്ഠോകാസം മുഖതുണ്ഡകം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. തഥാ വാമപക്ഖപരിയന്തേന ഫുട്ഠോകാസം ദക്ഖിണപക്ഖപരിയന്തം, ദക്ഖിണപക്ഖപരിയന്തേന വാ

ഫുട്ഠോകാസം വാമപക്ഖപരിയന്തം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. തഥാ പാദനഖസിഖായ ഫുട്ഠോകാസം സിഖഗ്ഗം, സിഖഗ്ഗേന വാ ഫുട്ഠോകാസം പാദനഖസിഖം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം.

ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ മോരോ സീസാദീസു യസ്മിം അങ്ഗേ നിലീയതി, തം തസ്സ ഠാനം. തസ്മാ തം ഹത്ഥേ നിലീനം ഇതോ ചിതോ ച കരോന്തോപി ഫന്ദാപേതിയേവ, യദി പന ഇതരേന ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഠാനാ ചാവേതി, പാരാജികം . ഇതരം ഹത്ഥം ഉപനേതി, മോരോ സയമേവ ഉഡ്ഡേത്വാ തത്ഥ നിലീയതി, അനാപത്തി . അങ്ഗേ നിലീനഭാവം ഞത്വാ ഥേയ്യചിത്തേന ഏകം പദവാരം ഗച്ഛതി, ഥുല്ലച്ചയം. ദുതിയേ പാരാജികം.

ഭൂമിയം ഠിതമോരോ ദ്വിന്നം വാ പാദാനം കലാപസ്സ ച വസേന തീണി ഠാനാനി ലഭതി. തം ഉക്ഖിപന്തസ്സ യാവ ഏകമ്പി ഠാനം പഥവിം ഫുസതി, താവ ഥുല്ലച്ചയം. കേസഗ്ഗമത്തമ്പി പഥവിയാ മോചിതമത്തേ പാരാജികം. പഞ്ജരേ ഠിതം സഹ പഞ്ജരേന ഉദ്ധരതി, പാരാജികം. യദി പന പാദം ന അഗ്ഘതി, സബ്ബത്ഥ അഗ്ഘവസേന കാതബ്ബം. അന്തോവത്ഥുമ്ഹി ചരന്തം മോരം ഥേയ്യചിത്തേന പദസാ ബഹിവത്ഥും നീഹരന്തോ ദ്വാരപരിച്ഛേദം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. വജേ ഠിതബലീബദ്ദസ്സ ഹി വജോ വിയ അന്തോവത്ഥു തസ്സ ഠാനം. ഹത്ഥേന പന ഗഹേത്വാ അന്തോവത്ഥുസ്മിമ്പി ആകാസഗതം കരോന്തസ്സ പാരാജികമേവ. അന്തോഗാമേ ചരന്തമ്പി ഗാമപരിക്ഖേപം അതിക്കാമേന്തസ്സ പാരാജികം . സയമേവ നിക്ഖമിത്വാ ഗാമൂപചാരേ വാ വത്ഥൂപചാരേ വാ ചരന്തം പന ഥേയ്യചിത്തോ കട്ഠേന വാ കഥലായ വാ ഉത്രാസേത്വാ അടവിമുഖം കരോതി, മോരോ ഉഡ്ഡേത്വാ അന്തോഗാമേ വാ അന്തോവത്ഥുമ്ഹി വാ ഛദനപിട്ഠേ വാ നിലീയതി, രക്ഖതി. സചേ പന അടവിമുഖേ ഉഡ്ഡേതി വാ ഗച്ഛതി വാ "അടവിം പവേസേത്വാ ഗഹേസ്സാമീ"തി പരികപ്പേ അസതി പഥവിതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഉഡ്ഡിതമത്തേ വാ ദുതിയപദവാരേ വാ പാരാജികം. കസ്മാ? യസ്മാ ഗാമതോ നിക്ഖന്തസ്സ ഠിതട്ഠാനമേവ ഠാനം ഹോതി. **കപിഞ്ജരാദീസുപി** അയമേവ വിനിച്ഛയോ.

സാടകം വാതി വാതവേഗുക്ഖിത്തം പഥവിതലേ പത്ഥരിത്വാ ഠപിതമിവ ആകാസേന ഗച്ഛന്തം ഖലിബദ്ധം സാടകം അഭിമുഖാഗതം ഹത്ഥേന ഏകസ്മിം അന്തേ ഗണ്ഹാതി, ഇതോ ചിതോ ച ഠാനം അവികോപേന്തോയേവ ഗമനുപച്ഛേദേ ദുക്കടം. ഠാനാചാവനം അകരോന്തോ ചാലേതി, ഫന്ദാപനേ ഥുല്ലച്ചയം. ഠാനാ ചാവേതി, പാരാജികം. ഠാനപരിച്ഛേദോ ചസ്സ മോരസ്സേവ ഛഹി ആകാരേഹി വേദിതബ്ബോ.

അബദ്ധസാടകോ പന ഏകസ്മിം അന്തേ ഗഹിതമത്തേവ ദുതിയേനന്തേന പതിത്വാ ഭൂമിയം പതിട്ഠാതി, തസ്സ ദ്വേ ഠാനാനി ഹോന്തി - ഹത്ഥോ ചേവ ഭൂമി ച. തം യഥാഗഹിതമേവ പഠമം ഗഹിതോകാസപ്പദേസതോ ചാലേതി, ഥുല്ലച്ചയം. പച്ഛാ ഭൂമിതോ ദുതിയഹത്ഥേന വാ പാദേന വാ ഉക്ഖിപതി, പാരാജികം. പഠമം വാ ഭൂമിതോ ഉദ്ധരതി, ഥുല്ലച്ചയം. പച്ഛാ ഗഹിതോകാസപ്പദേസതോ ചാവേതി, പാരാജികം. ഗഹണം വാ അമുഞ്ചന്തോ ഉജുകമേവ ഹത്ഥം ഓനാമേത്വാ ഭൂമിഗതം കത്വാ തേനേവ ഹത്ഥേന ഉക്ഖിപതി, പാരാജികം. **വേഠനേപി** അയമേവ വിനിച്ഛയോ.

ഹിരഞ്ഞം വാ സുവണ്ണം വാ ഛിജ്ജമാനന്തി മനുസ്സാനം അലങ്കരോന്താനം ഗീവേയ്യകാദിപിളന്ധനം വാ സുവണ്ണസലാകം ഛിന്ദന്താനം സുവണ്ണകാരാനം സുവണ്ണഖണ്ഡം വാ ഛിജ്ജമാനം പതതി, തഞ്ചേ ഭിക്ഖു ആകാസേന ആഗച്ഛന്തം ഥേയ്യചിത്തോ ഹത്ഥേന ഗണ്ഹാതി, ഗഹണമേവ ഠാനം. ഗഹിതപ്പദേസതോ ഹത്ഥം അപനേതി, പാരാജികം. ചീവരേ പതിതം ഹത്ഥേന ഉക്ഖിപതി, പാരാജികം. അനുദ്ധരിത്വാവ യാതി, ദുതിയേ പദവാരേ പാരാജികം. പത്തേ പതിതേപി ഏസേവ നയോ. സീസേ വാ മുഖേ വാ പാദേ വാ പതിട്ഠിതം ഹത്ഥേന ഗണ്ഹാതി, പാരാജികം. അഗ്ഗഹേത്വാവ യാതി, ദുതിയേ പദവാരേ പാരാജികം. യത്ഥ കത്ഥചി പതതി, തസ്സ പതിതോകാസോവ ഠാനം, ന സബ്ബം അങ്ഗപച്ചങ്ഗം പത്തചീവരം വാതി.

ആകാസട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

വേഹാസട്ഠകഥാ

൯൭. വേഹാസട്ഠേ മഞ്ചപീഠാദീസു ഠപിതം ഭണ്ഡം ആമാസം വാ ഹോതു അനാമാസം വാ, ഥേയ്യചിത്തേന ആമസന്തസ്സ ദുക്കടം. മഞ്ചപീഠേസു ഠപിതഭണ്ഡേസു പനേത്ഥ ഥലട്ഠേ വുത്തനയേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. അയം പന വിസേസോ - സചേ ഖലിയാ ബദ്ധസാടകോ മഞ്ചേ വാ പീഠേ വാ പത്ഥടോ മജ്ഝേന മഞ്ചതലം ന ഫുസതി, മഞ്ചപാദേവ ഫുസതി, തേസം വസേന ഠാനം വേദിതബ്ബം. പാദാനം ഉപരി ഫുട്ഠോകാസമേവ ഹി അതിക്കമിതമത്തേന തത്ഥ പാരാജികം ഹോതി. സഹ മഞ്ചപീഠേഹി ഹരന്തസ്സ പന മഞ്ചപീഠപാദാനം പതിട്ഠിതോകാസവസേന ഠാനം വേദിതബ്ബം.

ചീവരവംസേ വാതി ചീവരഠപനത്ഥായ ബന്ധിത്വാ ഠപിതേ വംസേ വാ കട്ഠദണ്ഡകേ വാ. തത്ഥ സംഹരിത്വാ പാരതോ അന്തം ഓരതോ ഭോഗം കത്വാ ഠപിതചീവരസ്സ പതിട്ഠിതോകാസേന ഫുട്ഠോകാസോവ ഠാനം, ന സബ്ബോ ചീവരവംസോ. തസ്മാ ഥേയ്യചിത്തേന തം ഭോഗേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢന്തസ്സ പാരതോ വംസേ പതിട്ഠിതോകാസം ഓരതോ ചീവരേന വംസസ്സ ഫുട്ഠപ്പദേസം അതിക്കാമേന്തസ്സ ഏകദ്വങ്ഗുലമത്താകഡ്ഢനേനേവ പാരാജികം. അന്തേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ. തത്ഥേവ പന ചീവരവംസേ വാമതോ വാ ദക്ഖിണതോ വാ സാരേന്തസ്സ വാമന്തേന ദക്ഖിണന്തട്ഠാനം ദക്ഖിണന്തേന വാ വാമന്തട്ഠാനം അതിക്കന്തമത്തേ ദസദ്വാദസങ്ഗുലമത്തസാരണേനേവ പാരാജികം. ഉദ്ധം ഉക്ഖിപന്തസ്സ കേസഗ്ഗമത്തുക്ഖിപനേന പാരാജികം. ചീവരവംസം ഫുസന്തം വാ അഫുസന്തം വാ രജ്ജുകേന ബന്ധിത്വാ ഠപിതചീവരം മോചേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, മുത്തേ പാരാജികം. മുത്തമത്തമേവ ഹി തം "ഠാനാ ചുത"ന്തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. വംസേ വേഠേത്വാ ഠപിതം നിബ്ബേഠേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, നിബ്ബേഠിതമത്തേ പാരാജികം. വലയം കത്വാ ഠപിതേ വലയം ഛിന്ദതി വാ മോചേതി വാ ഏകം വാ വംസകോടിം മോചേത്വാ നീഹരതി, ഥുല്ലച്ചയം . ഛിന്നമത്തേ മുത്തമത്തേ നീഹടമത്തേ ച പാരാജികം. തഥാ അകത്വാവ ചീവരവംസേ ഇതോ ചിതോ ച സാരേതി, രക്ഖതി താവ. വലയസ്സ ഹി സബ്ബോപി ചീവരവംസോ ഠാനം. കസ്മാ? തത്ഥ സംസരണധമ്മതായ. യദാ പന നം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ആകാസഗതം കരോതി, പാരാജികം. പസാരേത്വാ ഠപിതസ്സ പതിട്ഠിതോകാസേന ഫുട്ഠോകാസോവ ഠാനം. തത്ഥ സംഹരിത്വാ ഠപിതേ വുത്തനയേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. യം പന ഏകേനന്തേന ഭൂമിം

ഫുസിത്വാ ഠിതം ഹോതി, തസ്സ ചീവരവംസേ ച ഭൂമിയഞ്ച പതിട്ഠിതോകാസവസേന ദ്വേ ഠാനാനി. തഥ ഭൂമിയം ഏകേനന്തേന പതിട്ഠിതേ അബദ്ധസാടകേ വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. ചീവരരജ്ജുയാപി അയമേവ വിനിച്ഛയോ.

അങ്കുസകേ ലഗ്ഗേത്വാ ഠപിതഭണ്ഡം പന ഭേസജ്ജഘടോ വാ ഭേസജ്ജത്ഥവികാ വാ സചേ ഭിത്തിം വാ ഭൂമിം വാ അഫുസിത്വാ ഠപിതം ലഗ്ഗനകം ഘംസന്തസ്സ നീഹരതോ അങ്കുസകോടിതോ നിക്ഖന്തമത്തേ പാരാജികം. ലഗ്ഗനകം ബദ്ധം ഹോതി, ബുന്ദേന ഉക്ഖിപിത്വാ ആകാസഗതം കരോന്തസ്സ അങ്കുസകോടിതോ അനിക്ഖന്തേപി പാരാജികം. ഭിത്തിനിസ്സിതം ഹോതി, പഠമം അങ്കുസകോടിതോ നീഹരതി, ഥുല്ലച്ചയം. പച്ഛാ ഭിത്തിം മോചേതി, പാരാജികം. പഠമം ഭിത്തിം മോചേത്വാ പച്ഛാ അങ്കുസതോ നീഹരന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ. സചേ പന ഭാരിയം ഭണ്ഡം നീഹരിതും അസക്കോന്തോ സയം ഭിത്തിനിസ്സിതം കത്വാ അങ്കുസതോ നീഹരതി, പുന ഭിത്തിം അമോചേത്വാപി അങ്കുസതോ നീഹടമത്തേയേവ പാരാജികം. അത്തനാ കതട്ഠാനഞ്ഹി ഠാനം ന ഹോതി. ഭൂമിം ഫുസിത്വാ ഠിതസ്സ പന ദ്വേ ഏവ ഠാനാനി. തഥ വുത്തോയേവ വിനിച്ഛയോ . യം പന സിക്കായ പക്ഖിപിത്വാ ലഗ്ഗിതം ഹോതി, തം സിക്കാതോ നീഹരന്തസ്സാപി സഹ സിക്കായ അങ്കുസതോ നീഹരന്തസ്സാപി പാരാജികം. ഭിത്തിഭൂമിസന്നിസ്സിതവസേന ചേത്ഥ ഠാനഭേദോപി വേദിതബ്ബോ.

ഭിത്തിഖീലോതി ഉജുകം കത്വാ ഭിത്തിയം ആകോടിതോ വാ തത്ഥജാതകോ ഏവ വാ; നാഗദന്തോ പന വങ്കോ ആകോടിതോ ഏവ. തേസു ലഗ്ഗേത്വാ ഠപിതം അങ്കുസകേ വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. ദ്വീസു തീസു പന പടിപാടിയാ ഠിതേസു ആരോപേത്വാ ഠപിതം കുന്തം വാ ഭിന്ദിവാലം വാ അഗ്ഗേ വാ ബുന്ദേ വാ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢതി, ഏകമേകസ്സ ഫുട്ഠോകാസമത്തേ അതിക്കന്തേ പാരാജികം. ഫുട്ഠോകാസമത്തമേവ ഹി തേസം ഠാനം ഹോതി, ന സബ്ബേ ഖീലാ വാ നാഗദന്താ വാ. ഭിത്തിഅഭിമുഖോ ഠത്വാ മജ്ഝേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢതി, ഓരിമന്തേന ഫുട്ഠോകാസം പാരിമന്തേന അതിക്കന്തമത്തേ പാരാജികം. പരതോ പേല്ലേന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ. ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഉജുകം ഉക്ഖിപന്തോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ആകാസഗതം കരോതി, പാരാജികം. ഭിത്തിം നിസ്സായ ഠപിതം ഭിത്തിം ഘംസന്തോ ആകഡ്ഢതി, അഗ്ഗേന ഫുട്ഠോകാസം ബുന്ദം, ബുന്ദേന വാ ഫുട്ഠോകാസം അഗ്ഗം അതിക്കാമേന്തസ്സ പാരാജികം . ഭിത്തിഅഭിമുഖോ ഠത്വാ ആകഡ്ഢന്തോ ഏകേനന്തേന ഫുട്ഠോകാസം അപരന്തം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. ഉജുകം ഉക്ഖിപന്തോ കേസഗ്ഗമത്തം ആകാസഗതം കരോതി, പാരാജികം.

രുക്ഖേ വാ ലഗ്ഗിതന്തി താലരുക്ഖാദീസു ആരോപേത്വാ ലഗ്ഗിതേ അങ്കുസകാദീസു വുത്തനയേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥജാതകം പന താലപിണ്ഡിം ചാലേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. യസ്മിം ഫലേ പാരാജികവത്ഥു പൂരതി, തസ്മിം ബന്ധനാ മുത്തമത്തേ പാരാജികം. പിണ്ഡിം ഛിന്ദതി, പാരാജികം. അഗ്ഗേന പണ്ണന്തരം ആരോപേത്വാ ഠപിതാ ദ്വേ ഠാനാനി ലഭതി - ഠപിതട്ഠാനഞ്ച വണ്ടട്ഠാനഞ്ച; തഥ വുത്തനയേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. യോ പന "ഛിന്നമത്താ പതമാനാ സദ്ദം കരേയ്യാ"തി ഭയേന സയം അഗ്ഗേന പണ്ണന്തരം ആരോപേത്വാ ഛിന്ദതി, ഛിന്നമത്തേ പാരാജികം . അത്തനാ കതട്ഠാനഞ്ഹി

ഠാനം ന ഹോതി. ഏതേന ഉപായേന സബ്ബരുക്ഖാനം പുപ്ഫഫലേസു വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

പത്താധാരകേപീതി ഏത്ഥ രുക്ഖാധാരകോ വാ ഹോതു വലയാധാരകോ വാ ദണ്ഡാധാരകോ വാ യംകിഞ്ചി പത്തട്ഠപനകം പച്ഛികാപി ഹോതു പത്താധാരകോ ത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. തത്ഥ ഠപിതപത്തസ്സ പത്തേന ഫുട്ഠോകാസോ ഏവ ഠാനം. തത്ഥ രുക്ഖാധാരകേ പഞ്ചഹാകാരേഹി ഠാനപരിച്ഛേദോ ഹോതി. തത്ഥ ഠിതം പത്തം മുഖവട്ടിയം ഗഹേത്വാ ചതൂസു ദിസാസു യതോ കുതോചി കഡ്ഢന്തോ ഏകേനന്തേന ഫുട്ഠോകാസം അപരന്തം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. ഉദ്ധം കേസഗ്ഗമത്തം ഉക്ഖിപതോ പാരാജികം. സഹാധാരകേന ഹരന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോതി.

വേഹാസട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഉദകട്ഠകഥാ

൯൭. ഉദകട്ഠേ - **ഉദകേ നിക്ഖിത്തം ഹോതീ**തി രാജഭയാദിഭീതേഹി ഉദകേന അവിനസ്സനധമ്മേസു തമ്ബലോഹഭാജനാദീസു സുപ്പടിച്ഛന്നം കത്വാ പോക്ഖരണീആദീസു അസന്ദനകേ ഉദകേ നിക്ഖിത്തം. തസ്സ പതിട്ഠിതോകാസോയേവ ഠാനം, ന സബ്ബം ഉദകം. **ഗച്ഛതി വാ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി അഗമ്ഭീരേ ഉദകേ പദസാ ഗച്ഛന്തസ്സ പദവാരേ പദവാരേ ദുക്കടം. ഗമ്ഭീരേ ഹത്ഥേഹി വാ പാദേഹി വാ പയോഗം കരോന്തസ്സ ഹത്ഥവാരേഹി വാ പദവാരേഹി വാ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. ഏസേവ നയോ കുമ്ഭിഗഹണത്ഥം നിമുജ്ജനുമ്മുജ്ജനേസു. സചേ പന അന്തരാ കിഞ്ചി ഉദകസപ്പം വാ വാളമച്ഛം വാ ദിസ്വാ ഭീതോ പലായതി, അനാപത്തി. ആമസനാദീസു ഭൂമിഗതായ കുമ്ഭിയാ വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ . അയം പന വിസേസോ - തത്ഥ ഭൂമിം ഖണിത്വാ കഡ്ഢതി, ഇധ കദ്ദമേ ഓസാരേതി. ഏവം ഛഹാകാരേഹി ഠാനപരിച്ഛേദോ ഹോതി.

ഉപ്പലാദീസു യസ്മിം പുപ്ഫേ വത്ഥും പൂരേതി, തസ്മിം ഛിന്നമത്തേ പാരാജികം. ഉപ്പലജാതികാനഞ്ചേത്ഥ യാവ ഏകസ്മിമ്പി പസ്സേ വാകോ ന ഛിജ്ജതി, താവ രക്ഖതി. പദുമജാതികാനം പന ദണ്ഡേ ഛിന്നേ അബ്ഭന്തരേ സുത്തം അച്ഛിന്നമ്പി ന രക്ഖതി. സാമികേഹി ഛിന്ദിത്വാ ഠപിതാനി ഉപ്പലാദീനി ഹോന്തി, യം വത്ഥും പൂരേതി, തസ്മിം ഉദ്ധടേ പാരാജികം. ഹത്ഥകബദ്ധാനി ഹോന്തി, യസ്മിം ഹത്ഥകേ വത്ഥു പൂരതി, തസ്മിം ഉദ്ധടേ പാരാജികം. ഭാരബദ്ധാനി ഹോന്തി, തം ഭാരം ഛന്നം ആകാരാനം യേന കേനചി ആകാരേന ഠാനാ ചാവേന്തസ്സ ഭൂമട്ഠകുമ്ഭിയം വുത്തനയേന പാരാജികം. ദീഘനാളാനി ഉപ്പലാദീനി ഹോന്തി, പുപ്ഫേസു വാ നാളേസു വാ വേണിം കത്വാ ഉദകപിട്ഠേ രജ്ജുകേസു തിണാനി സന്ഥരിത്വാ ഠപേന്തി വാ ബന്ധന്തി വാ, തേസം ദീഘതോ പുപ്ഫഗ്ഗേന ച നാളന്തേന ച തിരിയം പരിയന്തേഹി ഹേട്ഠാ പതിട്ഠിതോകാസേന ഉദ്ധം ഉപരി ഠിതസ്സ പിട്ഠിയാതി ഛഹാകാരേഹി ഠാനാ ചാവനപരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ.

യോപി ഉദകപിട്ഠിയം ഠപിതപുപ്ഫകലാപം ഉദകം ചാലേത്വാ വീചിം ഉട്ഠാപേത്വാ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി യഥാഠിതട്ഠാനതോ ചാവേതി, പാരാജികം. അഥ പന പരികപ്പേതി "ഏത്ഥ ഗതം ഗഹേസ്സാമീ"തി, രക്ഖതി താവ; ഗതട്ഠാനേ

പന ഉദ്ധരതോ പാരാജികം. ഉദകതോ അച്ചുഗ്ഗതസ്സ പുപ്ഫസ്സ സകലമുദകം ഠാനം, തം ഉപ്പാടേത്വാ ഉജുകം ഉദ്ധരന്തസ്സ നാളന്തേ കേസഗ്ഗമത്തം ഉദകതോ അതിക്കന്തേ പാരാജികം. പുപ്ഫേ ഗഹേത്വാ അപനാമേത്വാ ആകഡ്ഢന്തോ ഉപ്പാടേതി, ന ഉദകം ഠാനം, ഉപ്പാടിതമത്തേ പാരാജികം. കലാപബദ്ധാനി പുപ്ഫാനി ഉദകട്ഠാനേ വാ രുക്ഖേ വാ ഗച്ഛേ വാ ബന്ധിത്വാ ഠപേന്തി, ബന്ധനം അമോചേത്വാ ഇതോ ചിതോ ച കരോന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, ബന്ധനേ മുത്തമത്തേ പാരാജികം. പഠമം ബന്ധനം മോചേത്വാ പച്ഛാ ഹരതി, ഏത്ഥ ഛഹാകാരേഹി ഠാനപരിച്ഛേദോതി ഇദം ഉഭയം **മഹാപച്ചരിയാ**ദീസു വുത്തം. പദുമിനിയം പുപ്ഫാനി സഹ പദുമിനിംയാ ഗണ്ഹിതുകാമസ്സ പുപ്ഫനാളേഹി ച പത്തനാളേഹി ച ഫുട്ഠഉദകവസേന ഉദ്ധഞ്ചേവ തിരിയഞ്ച ഠാനപരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ. തം പനസ്സ പദുമിനിം അനുപ്പാടേത്വാ പുപ്ഫാനി വാ പത്താനി വാ അത്തനോ അഭിമുഖം ആകഡ്ഢന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. ഉപ്പാടിതമത്തേ പാരാജികം.

പുപ്ഫപത്തനാളേ ഠാനതോ അചാവേത്വാപി പഠമം പദുമിനിം ഉപ്പാടേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. പച്ഛാ പുപ്ഫപത്തനാളേസു ഠാനാ ചാവിതേസു പാരാജികം. ഉപ്പാടിതായ പദുമിനിയാ പുപ്ഫം ഗണ്ഹന്തോ പന ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോ. ബഹി ഠപിതേ രാസികതകലാപബദ്ധഭാരബദ്ധപുപ്ഫേപി ഏസേവ നയോ. ഭിസം വാ മുളാലം വാ യേന വത്ഥു പൂരതി, തം ഉപ്പാടേന്തസ്സ പാരാജികം. കദ്ദമേ ഫുട്ഠോകാസവസേന ചേത്ഥ ഠാനം പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബം. താനി ഉപ്പാടേന്തസ്സ സുഖുമമ്പി മൂലം അച്ഛിന്നം ഹോതി, രക്ഖതി താവ. ഭിസപബ്ബേ ജാതം പത്തം വാ പുപ്ഫം വാ ഹോതി, തമ്പി രക്ഖതീതി **മഹാഅട്ഠകഥായ**മേവ വുത്തം. ഭിസഗണ്ഠിമ്ഹി പന കണ്ടകോ ഹോതി യോബ്ബനപ്പത്താനം മുഖപിളകാ വിയ, അയം അദീഘത്താ ന രക്ഖതി. സേസം ഉപ്പലാദീസു വുത്തനയമേവ.

മച്ഛകച്ഛപാനം സസ്സാമികാനം വാപിആദീസു സകലമുദകം ഠാനം. തസ്മാ യോ പടിജഗ്ഗനട്ഠാനേ സസ്സാമികം മച്ഛം ബളിസേന വാ ജാലേന വാ കുമനേന വാ ഹത്ഥേന വാ ഗണ്ഹാതി, തസ്സ യേന മച്ഛേന വത്ഥു പൂരതി, തസ്മിം കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഉദകതോ ഉദ്ധടമത്തേ പാരാജികം. കോചി മച്ഛോ ഗയ്ഹമാനോ ഇതോ ചിതോ ച ധാവതി, ആകാസം വാ ഉപ്പതതി, തീരേ വാ പതതി, ആകാസേ വാ ഠിതം തീരേ വാ പതിതം ഗണ്ഹതോപി പാരാജികമേവ. കച്ഛപമ്പി ബഹി ഗോചരത്ഥം ഗതം ഗണ്ഹതോ ഏസേവ നയോ. ഉദകട്ഠം പന ഉദകാ മോചയതോ പാരാജികം.

തേസു തേസു പന ജനപദേസു സബ്ബസാധാരണസ്സ മഹാതളാകസ്സ നിദ്ധമനതുമ്ബം നിസ്സായ സബ്ബസാധാരണമേവ കുന്നദീസദിസം ഉദകവാഹകം ഖണന്തി. തതോ ഖുദ്ദകമാതികായോ നീഹരിത്വാ മാതികാകോടിയം അത്തനോ അത്തനോ വളഞ്ജനത്ഥായ ആവാടേ ഖണന്തി. തേസം പന യദാ ഉദകേന അത്ഥോ ഹോതി, തദാ ആവാടേ ഖുദ്ദകമാതികായോ ഉദകവാഹകഞ്ച സോധേത്വാ നിദ്ധമനതുമ്ബം ഉഗ്ഘാടേന്തി. തതോ ഉദകേന സദ്ധിം മച്ഛാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ആവാടേ പത്വാ വസന്തി. തത്ഥ തളാകേ ച ഉദകവാഹകേസു ച മച്ഛേ ഗണ്ഹന്തേ ന വാരേന്തി. ഖുദ്ദകാസു പന അത്തനോ അത്തനോ മാതികാസു ഉദകആവാടേസു ച പവിട്ഠമച്ഛേ ഗണ്ഹിതും ന ദേന്തി, വാരേന്തി; തത്ഥ യോ തളാകേ വാ നിദ്ധമനതുമ്ബേ വാ ഉദകവാഹകേ വാ മച്ഛേ ഗണ്ഹാതി, അവഹാരേന സോ ന കാരേതബ്ബോ. ഖുദ്ദകമാതികാസു

പന ആവാടേസു വാ പവിട്ഠം ഗണ്ഹന്തോ ഗഹിതസ്സ അഗ്ഘവസേന കാരേതബ്ബോ. സചേ തതോ ഗയ്ഹമാനോ മച്ഛോ ആകാസേ വാ ഉപ്പതതി, തീരേ വാ പതതി, തം ആകാസട്ഠം വാ തീരട്ഠം വാ ഉദകവിനിമുത്തം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ നത്ഥി. കസ്മാ? യസ്മാ അത്തനോ പരിഗ്ഗഹട്ഠാനേ ഠിതസ്സേവ തേ സാമികാ. ഏവരൂപാ ഹി തത്ഥ കതികാ. കച്ഛപേപി ഏസേവ നയോ.

സചേ പന മച്ഛോ ഗയ്ഹമാനോ ആവാടതോ ഖുദ്ദകമാതികം ആരുഹതി, തത്ഥ നം ഗണ്ഹതോപി അവഹാരോയേവ. ഖുദ്ദകമാതികാതോ പന ഉദകവാഹകം, തതോ ച തളാകം ആരൂള്ഹം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ നത്ഥി. യോ ആവാടതോ ഭത്തസിത്ഥേഹി പലോഭേത്വാ മാതികം ആരോപേത്വാ ഗണ്ഹാതി, അവഹാരോവ. തതോ പന പലോഭേത്വാ ഉദകവാഹകം ആരോപേത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ അവഹാരോ നത്ഥി. കേചി പന കുതോചിദേവ സബ്ബസാധാരണട്ഠാനതോ മച്ഛേ ആനേത്വാ പച്ഛിമവത്ഥുഭാഗേ ഉദകാവാടേ ഖിപിത്വാ പോസേത്വാ ദിവസേ ദിവസേ ദ്വേ തീണി ഉത്തരിഭങ്ഗത്ഥായ മാരേന്തി. ഏവരൂപം മച്ഛം ഉദകേ വാ ആകാസേ വാ തീരേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ ഏവ. കച്ഛപേപി ഏസേവ നയോ.

നിദാഘകാലേ പന നദിയാ സോതേ പച്ഛിന്നേ കത്ഥചി നിന്നട്ഠാനേ ഉദകം തിട്ഠതി, തത്ഥ മനുസ്സാ മച്ഛാനം വിനാസായ മദനഫലവസാദീനി പക്ഖിപിത്വാ ഗച്ഛന്തി, മച്ഛാ താനി ഖാദന്താ മരിത്വാ ഉത്താനാ ഉദകേ പ്ലവന്താ തിട്ഠന്തി. യോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ''യാവ സാമികാ നാഗച്ഛന്തി, താവിമേ മച്ഛേ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ഗണ്ഹാതി, അഗ്ഘവസേന കാരേതബ്ബോ. പംസുകൂലസഞ്ഞായ ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ നത്ഥി, ആഹരാപേന്തേ പന ഭണ്ഡദേയ്യം. മച്ഛവിസം പക്ഖിപിത്വാ ഗതമനുസ്സാ ഭാജനാനി ആഹരിത്വാ പൂരേത്വാ ഗച്ഛന്തി, യാവ ''പുനപി ആഗച്ഛിസ്സാമാ''തി സാലയാ ഹോന്തി, താവ തേ സസ്സാമികമച്ഛാവ. യദാ പന തേ ''അലം അമ്ഹാക''ന്തി നിരാലയാ പക്കമന്തി, തതോ പട്ഠായ ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടം. പംസുകൂലസഞ്ഞിസ്സ അനാപത്തി. യഥാ ച മച്ഛകച്ഛപേസു, ഏവം സബ്ബായപി ഓദകജാതിയാ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി.

ഉദകട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

നാവട്ഠകഥാ

൯൯. നാവട്ഠേ - പഠമം താവ നാവം ദസ്സേന്തോ **''നാവാ നാമ യായ തരതീ''**തി ആഹ. തസ്മാ ഇധ അന്തമസോ രജനദോണികാപി വേണുകലാപകോപി **''നാവാ''**ത്വേവ വേദിതബ്ബോ. സീമാസമ്മന്നനേ പന ധുവനാവാ അന്തോ ഖണിത്വാ വാ ഫലകേഹി ബന്ധിത്വാ വാ കതാ സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന തിണ്ണം വാഹനികാ ഏവ വട്ടതി. ഇധ പന ഏകസ്സപി വാഹനികാ ''നാവാ'' ത്വേവ വുച്ചതി. **നാവായ നിക്ഖിത്ത**ന്തി യംകിഞ്ചി ഇന്ദ്രിയബദ്ധം വാ അനിന്ദ്രിയബദ്ധം വാ; തസ്സ അവഹാരലക്ഖണം ഥലട്ഠേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. **നാവം അവഹരിസ്സാമീ**തിആദിമ്ഹി ച ദുതിയപരിയേസനഗമനആമസനഫന്ദാപനാനി വുത്തനയാനേവ. **ബന്ധനം മോചേതീ**തി ഏത്ഥ പന യാ ബന്ധനേ മുത്തമത്തേ ഠാനാ ന ചവതി, തസ്സാ ബന്ധനം യാവ ന മുത്തം ഹോതി, താവ ദുക്കടം. മുത്തേ പന ഥുല്ലച്ചയമ്പി

പാരാജികമ്പി ഹോതി, തം പരതോ ആവി ഭവിസ്സതി. സേസം വുത്തനയമേവ. അയം താവ പാളിവണ്ണനാ.

അയം പനേത്ഥ **പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയോ** - ചണ്ഡസോതേ ബന്ധിത്വാ ഠപിതനാവായ ഏകം ഠാനം ബന്ധനമേവ , തസ്മിം മുത്തമത്തേ പാരാജികം. തത്ഥ യുത്തി പുബ്ബേ വുത്താ ഏവ. വിപ്പനട്ഠാ നാവാ പന യം യം ഉദകപ്പദേസം ഫരിത്വാ ഠിതാ ഹോതി, സ്വാസ്സാ ഠാനം. തസ്മാ തം ഉദ്ധം വാ ഉച്ചാരേന്തസ്സ, അധോ വാ ഓപിലാപേന്തസ്സ, ചതൂസു വാ ദിസാസു ഫുട്ഠോകാസം അതിക്കാമേന്തസ്സ അതിക്കന്തമത്തേ പാരാജികം. നിച്ചലേ ഉദകേ അബന്ധനം അത്തനോ ധമ്മതായ ഠിതനാവം പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ വാമദക്ഖിണപസ്സതോ വാ കഡ്ഢന്തസ്സ ഏകേനന്തേന ഫുട്ഠോകാസം അപരേന ഉദകേ പതിട്ഠിതന്തേന അതിക്കന്തമത്തേ പാരാജികം. ഉദ്ധം കേസഗ്ഗമത്തം ഉദകതോ മോചിതേ അധോ നാവാതലേന ഫുട്ഠോകാസം മുഖവട്ടിം അതിക്കന്തമത്തേ പാരാജികം. തീരേ ബന്ധിത്വാ നിച്ചലേ ഉദകേ ഠപിതനാവായ ബന്ധനഞ്ച ഠിതോകാസോ ചാതി ദ്വേ ഠാനാനി. തം പഠമം ബന്ധനാ മോചേതി, ഥുല്ലച്ചയം. പച്ഛാ ഛന്നം ആകാരാനം അഞ്ഞതരേന ഠാനാ ചാവേതി, പാരാജികം. പഠമം ഠാനാ ചാവേത്വാ പച്ഛാ ബന്ധനമോചനേപി ഏസേവ നയോ. ഥലേ ഉസ്സാദേത്വാ ഉക്കുജ്ജിത്വാ ഠപിതനാവായ ഫുട്ഠോകാസോവ ഠാനം. തസ്സാ പഞ്ചഹാകാരേഹി ഠാനപരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ.

നിക്കുജ്ജിത്വാ ഠപിതനാവായ പന മുഖവട്ടിയാ ഫുട്ഠോകാസോവ ഠാനം, തസ്സാപി പഞ്ചഹാകാരേഹി ഠാനപരിച്ഛേദം ഞത്വാ യതോ കുതോചി ഫുട്ഠോകാസം ഉദ്ധഞ്ച കേസഗ്ഗമത്തം അതിക്കന്തമത്തേ പാരാജികം വേദിതബ്ബം. ഥലേ പന ഉസ്സാദേത്വാ ദ്വിന്നം ദാരുഘടികാനം ഉപരി ഠപിതനാവായ ദാരുഘടികാനം ഫുട്ഠോകാസോയേവ ഠാനം, തസ്മാ തത്ഥ മഞ്ചപാദമത്ഥകേസുയേവ പത്ഥടബദ്ധസാടകേ നാഗദന്തേസു ഠപിതഭിന്ദിവാലേ ച വുത്തനയേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

യോത്തബദ്ധായ പന നാവായ സട്ഠിസത്തതിബ്യാമപ്പമാണം യോത്തം അമോചേത്വാവ ആകഡ്ഢിത്വാ

പഥവിലഗ്ഗം കത്വാ സഹ യോത്തേന ഥലേ ഠപിതായ നാവായ ന ഫുട്ഠോകാസമത്തമേവ ഠാനം. അഥ ഖോ യോത്തകോടിതോ പട്ഠായ യാവ നാവായ പഥവിയം പതിട്ഠിതോകാസസ്സ പച്ഛിമന്തോ താവ ദീഘതോ, തിരിയം പന നാവായ ച യോത്തസ്സ ച പഥവിയം പതിട്ഠിതപരിയന്തപ്പമാണം ഠാനന്തി വേദിതബ്ബം. തം ദീഘതോ വാ തിരിയതോ വാ കഡ്ഢന്തസ്സ ഏകേനന്തേന ഫുട്ഠോകാസം അപരേന പഥവിയം പതിട്ഠിതന്തേന അതിക്കന്തമത്തേ, ഉദ്ധം കേസഗ്ഗമത്തം സഹ യോത്തേന പഥവിതോ മോചിതേ പാരാജികം. യോ പന തിത്ഥേ ഠിതനാവം ആരുഹിത്വാ ഥേയ്യചിത്തോ അരിത്തേന വാ ഫിയേന വാ പാജേതി, പാരാജികം. സചേ പന ഛത്തം വാ പണാമേത്വാ ചീവരം വാ പാദേഹി അക്കമിത്വാ ഹത്ഥേഹി ഉക്ഖിപിത്വാ ലങ്കാരസദിസം കത്വാ വാതം ഗണ്ഹാപേതി, ബലവാ ച വാതോ ആഗമ്മ നാവം ഹരതി, വാതേനേവ സാ ഹടാ ഹോതി; പുഗ്ഗലസ്സ നത്ഥി അവഹാരോ. പയോഗോ അത്ഥി, സോ പന ഠാനാ ചാവനപയോഗോ ന ഹോതി. യദി പന തം നാവം ഏവം ഗച്ഛന്തിം പകതിഗമനം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ അഞ്ഞം ദിസാഭാഗം നേതി, പാരാജികം. സയമേവ

യംകിഞ്ചി ഗാമതിത്ഥം സമ്പത്തം ഠാനാ അചാവേന്തോവ വിക്കിണിത്വാ ഗച്ഛതി, നേവ അത്ഥി അവഹാരോ. ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതീതി.

നാവട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

യാനട്ഠകഥാ

൧൦൦. യാനട്ഠേ - യാനം താവ ദസ്സേന്തോ **"യാനം നാമ വയ്ഹ"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ ഉപരി മണ്ഡപസദിസം പദരച്ഛന്നം സബ്ബപലിഗുണ്ഠിമം വാ ഛാദേത്വാ കതം **വയ്ഹം**. ഉഭോസു പസ്സേസു സുവണ്ണരജതാദിമയാ ഗോപാനസിയോ ദത്വാ ഗരുളപക്ഖകനയേന കതാ **സന്ദമാനികാ. രഥോ ച സകടഞ്ച** പാകടമേവ. തേസു യത്ഥ കത്ഥചി സവിഞ്ഞാണകം വാ അവിഞ്ഞാണകം വാ രാസിആദിവസേന ഠപിതം ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തേന ഠാനാ ചാവേന്തസ്സ നാവട്ഠേ ച ഥലട്ഠേ ച വുത്തനയേനേവ പാരാജികം വേദിതബ്ബം.

അയം പന വിസേസോ - യാനട്ഠം തണ്ഡുലാദിഭണ്ഡം പിടകേന ഗണ്ഹതോ പിടകേ അനുക്ഖിത്തേപി പിടകം അപഹരിത്വാ തണ്ഡുലാദീനം ഏകാബദ്ധഭാവേ വികോപിതേ പാരാജികം. ഥലട്ഠാദീസുപി അയം നയോ ലബ്ഭതി. **യാനം അവഹരിസ്സാമീ**തിആദിമ്ഹി ദുതിയപരിയേസനാദീനി വുത്തനയാനേവ. **ഠാനാ ചാവേതീ**തി ഏത്ഥ പന ദുകയുത്തസ്സ യാനസ്സ ദ്വിന്നം ഗോണാനം അട്ഠ പാദാ, ദ്വേ ച ചക്കാനീതി ദസ ഠാനാനി. തം ഥേയ്യചിത്തസ്സ ധുരേ നിസീദിത്വാ പാജയതോ ഗോണാനം പാദുദ്ധാരേ ഥുല്ലച്ചയം. ചക്കാനം പന പഥവിയം പതിട്ഠിതപ്പദേസതോ കേസഗ്ഗമത്തേ അതിക്കന്തേ പാരാജികം. സചേ പന ഗോണാ "നായം അമ്ഹാകം സാമികോ"തി ഞത്വാ ധുരം ഛഡ്ഡേത്വാ ആകഡ്ഢന്താ തിട്ഠന്തി വാ ഫന്ദന്തി വാ, രക്ഖതി താവ. ഗോണേ പുന ഉജുകം പടിപാദേത്വാ ധുരം ആരോപേത്വാ ദള്ഹം യോജേത്വാ പാചനേന വിജ്ഝിത്വാ പാജേന്തസ്സ വുത്തനയേനേവ തേസം പാദുദ്ധാരേ ഥുല്ലച്ചയം. ചക്കാതിക്കമേ പാരാജികം.

സചേപി സകദ്ദമേ മഗ്ഗേ ഏകം ചക്കം കദ്ദമേ ലഗ്ഗം ഹോതി, ദുതിയം ചക്കം ഗോണാ പരിവത്തേന്താ പവത്തേന്തി, ഏകസ്സ ഠിതത്താ ന താവ അവഹാരോ ഹോതി . ഗോണേ പന പുന ഉജുകം പടിപാദേത്വാ പാജേന്തസ്സ ഠിതചക്കേ കേസഗ്ഗമത്തം ഫുട്ഠോകാസം അതിക്കന്തേ പാരാജികം. ചതുയുത്തകസ്സ പന അട്ഠാരസ ഠാനാനി, അട്ഠയുത്തകസ്സ ചതുത്തിംസാതി - ഏതേനുപായേന യുത്തയാനസ്സ ഠാനഭേദോ വേദിതബ്ബോ.

യം പന അയുത്തകം ധുരേ ഏകായ പച്ഛതോ ച ദ്വീഹി ഉപത്ഥമ്ഭിനീഹി ഉപത്ഥമ്ഭേത്വാ ഠപിതം, തസ്സ തിണ്ണം ഉപത്ഥമ്ഭിനീനം ചക്കാനഞ്ച വസേന പഞ്ച ഠാനാനി. സചേ ധുരേ ഉപത്ഥമ്ഭിനീ ഹേട്ഠാഭാഗേ കപ്പകതാ ഹോതി, ഛ ഠാനാനി. പച്ഛതോ പന അനുപത്ഥമ്ഭേത്വാ ധുരേ ഉപത്ഥമ്ഭിതസ്സേവ ഉപത്ഥമ്ഭിനീവസേന തീണി വാ ചത്താരി വാ ഠാനാനി. ധുരേന ഫലകസ്സ വാ ദാരുകസ്സ വാ ഉപരി ഠപിതസ്സ തീണി ഠാനാനി. തഥാ പഥവിയം ഠപിതസ്സ. തം ധുരംകഡ്ഢിത്വാ വാ ഉക്ഖിപിത്വാ വാ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ഠാനാ ചാവേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. ചക്കാനം പതിട്ഠിതട്ഠാനേ കേസഗ്ഗമത്തം അതിക്കന്തേ പാരാജികം. ചക്കാനി അപനേത്വാ ദ്വീഹി അക്ഖസീസേഹി ദാരൂനം ഉപരി ഠപിതസ്സ ദ്വേ ഠാനാനി. തം കഡ്ഢന്തോ വാ ഉക്ഖിപന്തോ വാ ഫുട്ഠോകാസം

അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. ഭൂമിയം ഠപിതസ്സ ധുരേന ച ചതൂഹി ച അക്ഖുദ്ധീഹി പതിട്ഠിതവസേന പഞ്ച ഠാനാനി. തം ധുരേ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢതോ ഉദ്ധീനം പച്ഛിമന്തേഹി പുരിമന്തേ അതിക്കന്തേ പാരാജികം. ഉദ്ധീസു ഗഹേത്വാ കഡ്ഢതോ ഉദ്ധീനം പുരിമന്തേഹി പച്ഛിമന്തേ അതിക്കന്തേ പാരാജികം. പസ്സേ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢതോ ഉദ്ധീനംയേവ തിരിയം പതിട്ഠിതട്ഠാനസ്സ അതിക്കമേന പാരാജികം. മജ്ഝേ ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപതോ കേസഗ്ഗമത്തം പഥവിതോ മുത്തേ പാരാജികം. അഥ ഉദ്ധിഖാണുകാ ന ഹോന്തി, സമമേവ ബാഹം കത്വാ മജ്ഝേ വിജ്ഝിത്വാ അക്ഖസീസാനി പവേസിതാനി ഹോന്തി, തം ഹേട്ഠിമതലസ്സ സമന്താ സബ്ബം പഥവിം ഫുസിത്വാ തിട്ഠതി. തത്ഥ ചതൂസു ദിസാസു ഉദ്ധഞ്ച ഫുട്ഠട്ഠാനാതിക്കമവസേന പാരാജികം വേദിതബ്ബം. ഭൂമിയം നാഭിയാ ഠപിതചക്കസ്സ ഏകമേവ ഠാനം, തസ്സ പഞ്ചഹാകാരേഹി പരിച്ഛേദോ. നേമിപസ്സേന ച നാഭിയാ ച ഫുസിത്വാ ഠിതസ്സ ദ്വേ ഠാനാനി. നേമിയാ ഉട്ഠിതഭാഗം പാദേന അക്കമിത്വാ ഭൂമിയം ഫുസാപേത്വാ അരേസു വാ നേമിയാ വാ ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപന്തസ്സ അത്തനാ കതട്ഠാനം ഠാനം ന ഹോതി, തസ്മാ തസ്മിം ഠിതേപി അവസേസട്ഠാനേ അതിക്കന്തമത്തേ പാരാജികം.

ഭിത്തിം നിസ്സായ ഠപിതചക്കസ്സാപി ദ്വേ ഠാനാനി. തത്ഥ പഠമം ഭിത്തിതോ മോചേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. പച്ഛാ പഥവിതോ കേസഗ്ഗമത്തുദ്ധാരേ പാരാജികം. പഠമം ഭൂമിതോ മോചേന്തസ്സ പന സചേ ഭിത്തിയം പതിട്ഠിതട്ഠാനം ന കുപ്പതി, ഏസേവ നയോ. അഥ അരേസു ഗഹേത്വാ ഹേട്ഠാ കഡ്ഢന്തസ്സ ഭിത്തിം ഫുസിത്വാ ഠിതോകാസസ്സ ഉപരിമോ അന്തോ ഹേട്ഠിമം അതിക്കമതി, പാരാജികം. മഗ്ഗപ്പടിപന്നേ യാനേ യാനസാമികോ കേനചിദേവ കരണീയേന ഓരോഹിത്വാ മഗ്ഗാ ഓക്കന്തോ ഹോതി, അഥഞ്ഞോ ഭിക്ഖു പടിപഥം ആഗച്ഛന്തോ ആരക്ഖസുഞ്ഞം പസ്സിത്വാ, "യാനം അവഹരിസ്സാമീ"തി ആരോഹതി, തസ്സ പയോഗം വിനായേവ ഗോണാ ഗഹേത്വാ പക്കന്താ, അവഹാരോ നത്ഥി. സേസം നാവായം വുത്തസദിസന്തി.

യാനട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഭാരട്ഠകഥാ

൧൦൧. ഇതോ പരം ഭാരോയേവ **ഭാരട്ഠം**. സോ സീസഭാരാദിവസേന ചതുധാ ദസ്സിതോ. തത്ഥ സീസഭാരാദീസു അസമ്മോഹത്ഥം സീസാദീനം പരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ സീസസ്സ താവ പുരിമഗലേ ഗലവാടകോ, പിട്ഠിഗലേ കേസഞ്ചി കേസന്തേ ആവട്ടോ ഹോതി, ഗലസ്സേവ ഉഭോസു പസ്സേസു കേസഞ്ചി കേസാ ഓരുയ്ഹ ജായന്തി, യേ കണ്ണചൂളികാതി വുച്ചന്തി, തേസം അധോഭാഗോ ചാതി അയം ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദോ, തതോ ഉപരി സീസം. ഏത്ഥന്തരേ ഠിതഭാരോ **സീസഭാരോ** നാമ.

ഉഭോസു പസ്സേസു കണ്ണചൂളികാഹി പട്ഠായ ഹേട്ഠാ, കപ്പരേഹി പട്ഠായ ഉപരി, പിട്ഠിഗലാവത്തതോ ച ഗലവാടകതോ ച പട്ഠായ ഹേട്ഠാ, പിട്ഠിവേമജ്ഝാവത്തതോ ച ഉരപരിച്ഛേദമജ്ഝേ ഹദയആവാടതോ ച പട്ഠായ ഉപരി ഖന്ധോ. ഏത്ഥന്തരേ ഠിതഭാരോ **ഖന്ധഭാരോ** നാമ.

പിട്ഠിവേമജ്ഝാവത്തതോ പന ഹദയആവാടതോ ച പട്ഠായ ഹേട്ഠാ യാവ പാദനഖസിഖാ, അയം കടിപരിച്ഛേദോ. ഏത്ഥന്തരേ സമന്തതോ സരീരേ ഠിതഭാരോ **കടിഭാരോ** നാമ.

കപ്പരതോ പട്ഠായ പന ഹേട്ഠാ യാവ ഹത്ഥനഖസിഖാ, അയം ഓലമ്ബകപരിച്ഛേദോ. ഏത്ഥന്തരേ ഠിതഭാരോ **ഓലമ്ബകോ** നാമ.

ഇദാനി **സീസേ ഭാരന്തി**ആദീസു അയം അപുബ്ബവിനിച്ഛയോ - യോ ഭിക്ഖു "ഇദം ഗഹേത്വാ ഏത്ഥ യാഹീ"തി സാമികേഹി അനാണത്തോ സയമേവ "മയ്ഹം ഇദം നാമ ദേഥ, അഹം വോ ഭണ്ഡം വഹാമീ"തി തേസം ഭണ്ഡം സീസേന ആദായ ഗച്ഛന്തോ ഥേയ്യചിത്തേന തം ഭണ്ഡം ആമസതി, ദുക്കടം. യഥാവുത്തസീസപരിച്ഛേദം അനതിക്കാമേന്തോവ ഇതോ ചിതോ ച ഘംസന്തോ സാരേതിപി പച്ചാസാരേതിപി, ഥുല്ലച്ചയം. ഖന്ധം ഓരോപിതമത്തേ കിഞ്ചാപി സാമികാനം "വഹതൂ"തി ചിത്തം അത്ഥി, തേഹി പന അനാണത്തത്താ പാരാജികം. ഖന്ധം പന അനോരോപേത്വാപി സീസതോ കേസഗ്ഗമത്തം മോചേന്തസ്സ പാരാജികം. യമകഭാരസ്സ പന ഏകോ ഭാരോ സീസേ പതിട്ഠാതി, ഏകോ പിട്ഠിയം, തത്ഥ ദ്വിന്നം ഠാനാനം വസേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. അയം പന സുദ്ധസീസഭാരാദീനംയേവ വസേന ദേസനാ ആരദ്ധാ. യോ ചായം സീസഭാരേ വുത്തോ, ഖന്ധഭാരാദീസുപി അയമേവ വിനിച്ഛയോ.

ഹത്ഥേ ഭാരന്തി ഏത്ഥ പന ഹത്ഥേന ഗഹിതത്താ ഓലമ്ബകോ "ഹത്ഥേ ഭാരോ"തി വുത്തോ.

സോ പഠമംയേവ ഭൂമിതോ വാ ഗഹിതോ ഹോതു, സുദ്ധചിത്തേന സീസാദീഹി വാ, "ഹത്ഥേ ഭാരോ" ത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി . തം ഥേയ്യചിത്തേന താദിസം ഗഹനട്ഠാനം ദിസ്വാ ഭൂമിയം വാ ഗച്ഛാദീസു വാ നിക്ഖിപന്തസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികം. **ഭൂമിതോ ഗണ്ഹാതീ**തി ഏത്ഥ പന തേസം ഭാരാനം യംകിഞ്ചി പാതരാസാദികാരണാ സുദ്ധചിത്തേന ഭൂമിയം നിക്ഖിപിത്വാ പുന ഥേയ്യചിത്തേന കേസഗ്ഗമത്തം ഉദ്ധരന്തസ്സ പാരാജികന്തി.

ഭാരട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

ആരാമട്ഠകഥാ

൹൨. ആരാമട്ഠേപി - ആരാമം താവ ദസ്സേന്തോ **"ആരാമോ നാമ പുപ്ഫാരാമോ ഫലാരാമോ"**തി ആഹ. തേസു വസ്സികാദീനം പുപ്ഫനകോ **പുപ്ഫാരാമോ**. അമ്ബഫലാദീനം ഫലനകോ **ഫലാരാമോ**. ആരാമേ ചതൂഹി ഠാനേഹി നിക്ഖിത്തസ്സ വിനിച്ഛയോ ഭൂമട്ഠാദീസു വുത്തനയോ ഏവ.

തത്ഥജാതകേ പന **മൂലന്തി** ഉസീരഹിരിവേരാദികം യംകിഞ്ചി മൂലം, തം ഉപ്പാടേത്വാ വാ ഉപ്പാടിതം വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ യേന മൂലേന വത്ഥു പൂരതി, തസ്മിം ഗഹിതേ പാരാജികം. കന്ദോപി മൂലേനേവ സങ്ഗഹിതോ. ഉപ്പാടേന്തസ്സ ചേത്ഥ അപ്പമത്തകേപി അച്ഛിന്നേ ഥുല്ലച്ചയമേവ. തത്ഥ വിനിച്ഛയോ ഭിസേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. **തചന്തി** ഭേസജ്ജത്ഥായ വാ രജനത്ഥായ വാ ഉപയോഗഗമനൂപഗം യംകിഞ്ചി രുക്ഖത്തചം; തം ഉപ്പാടേത്വാ വാ ഉപ്പാടിതം വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ മൂലേ വുത്തനയേന പാരാജികം. **പുപ്ഫന്തി**

വസ്സികമല്ലികാദികം യംകിഞ്ചി പുപ്ഫം, തം ഓചിനിത്വാ വാ ഓചിനിതം വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ ഉപ്പലപദുമേസു വുത്തനയേന പാരാജികം. പുപ്ഫാനമ്പി ഹി വണ്ടം വാ ബന്ധനം വാ അച്ഛിന്നം രക്ഖതി. വണ്ടബ്ഭന്തരേ പന കേസഞ്ചി സൂചികാ ഹോതി, സാ ന രക്ഖതി. **ഫലന്തി** അമ്ബഫലതാലഫലാദികം യംകിഞ്ചി, തം രുക്ഖതോ ഗണ്ഹന്തസ്സ വിനിച്ഛയോ രുക്ഖേ ലഗ്ഗിതകഥായം വുത്തോ. അപനേത്വാ ഠപിതം ഭൂമട്ഠാദിസങ്ഗഹിതമേവ.

ആരാമം അഭിയുഞ്ജതീതി പരസന്തകം ''മമ സന്തകോ അയ''ന്തി മുസാ ഭണിത്വാ അഭിയുഞ്ജതി, അദിന്നാദാനസ്സ പയോഗത്താ ദുക്കടം. **സാമികസ്സ വിമതിം ഉപ്പാദേതീ**തി വിനിച്ഛയകുസലതായ ബലവനിസ്സിതാദിഭാവേന വാ ആരാമസാമികസ്സ സംസയം ജനേതി. കഥം? തഞ്ഹി തഥാ വിനിച്ഛയപ്പസുതം ദിസ്വാ സാമികോ ചിന്തേതി - ''സക്ഖിസ്സാമി നു ഖോ അഹം ഇമം ആരാമം അത്തനോ കാതും, ന സക്ഖിസ്സാമി നു ഖോ''തി. ഏവം തസ്സ വിമതി ഉപ്പജ്ജമാനാ തേന ഉപ്പാദിതാ ഹോതി, തസ്മാ ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജതി.

ധുരം നിക്ഖിപതീതി യദാ പന സാമികോ ''അയം ഥദ്ധോ കക്ഖളോ ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായമ്പി മേ കരേയ്യ, അലം ദാനി മയ്ഹം ഇമിനാ ആരാമേനാ''തി ധുരം നിക്ഖിപതി, അഭിയുഞ്ജകോ പാരാജികം ആപജ്ജതി. സചേ സയമ്പി കതധുരനിക്ഖേപോ ഹോതി, അഥ ച പന സാമികേന ധുരേ നിക്ഖിത്തേപി അഭിയുഞ്ജകോ ധുരം അനിക്ഖിപിത്വാവ ''ഇമം സുട്ഠു പീളേത്വാ മമ ആണാപവത്തിം ദസ്സേത്വാ കിങ്കാരപ്പടിസ്സാവിഭാവേ നം ഠപേത്വാ ദസ്സാമീ''തി ദാതബ്ബഭാവേ സഉസ്സാഹോ ഹോതി, രക്ഖതി താവ. അഥാപി അഭിയുഞ്ജകോ ''അച്ഛിന്ദിത്വാ ന ദാനി നം ഇമസ്സ ദസ്സാമീ''തി ധുരം നിക്ഖിപതി, സാമികോ പന ന ധുരം നിക്ഖിപതി, പക്ഖം പരിയേസതി, കാലം ആഗമേതി, ''ലജ്ജിപരിസം താവ ലഭാമി, പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ''തി പുന ഗഹണേയേവ സഉസ്സാഹോ ഹോതി, രക്ഖതിയേവ. യദാ പന സോപി ''ന ദസ്സാമീ''തി, സാമികോപി ''ന ലച്ഛാമീ''തി - ഏവം ഉഭോപി ധുരം നിക്ഖിപന്തി, തദാ അഭിയുഞ്ജകസ്സ പാരാജികം. അഥ പന അഭിയുഞ്ജിത്വാ വിനിച്ഛയം കുരുമാനോ അനിട്ഠിതേ വിനിച്ഛയേ സാമികേനപി ധുരനിക്ഖേപേ അകതേ അത്തനോ അസ്സാമികഭാവം ജാനന്തോയേവ തതോ കിഞ്ചി പുപ്ഫം വാ ഫലം വാ ഗണ്ഹാതി, ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ.

ധമ്മം ചരന്തോതി ഭിക്ഖുസങ്ഘേ വാ രാജകുലേ വാ വിനിച്ഛയം കരോന്തോ. **സാമികം പരാജേതീ**തി വിനിച്ഛയികാനം ഉക്കോചം ദത്വാ കൂടസക്ഖിം ഓതാരേത്വാ ആരാമസാമികം ജിനാതീതി അത്ഥോ. **ആപത്തി പാരാജികസ്സാ**തി ന കേവലം തസ്സേവ, സഞ്ചിച്ച തസ്സ അത്ഥസാധനേ പവത്താനം കൂടവിനിച്ഛയികാനമ്പി കൂടസക്ഖീനമ്പി സബ്ബേസം പാരാജികം. ഏത്ഥ ച സാമികസ്സ ധുരനിക്ഖേപവസേനേവ പരാജയോ വേദിതബ്ബോ. അനിക്ഖിത്തധുരോ ഹി അപരാജിതോവ ഹോതി. **ധമ്മം ചരന്തോ പരജ്ജതീ**തി സചേപി ധമ്മേന വിനയേന സത്ഥുസാസനേന വിനിച്ഛയസ്സ പവത്തത്താ സയം പരാജയം പാപുണാതി; ഏവമ്പി മുസാവാദേന സാമികാനം പീളാകരണപച്ചയാ ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജതീതി.

ആരാമട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

വിഹാരട്ഠകഥാ

൧൦൩. വിഹാരട്ഠേപി - ചതൂഹി ഠാനേഹി നിക്ഖിത്തം വുത്തനയമേവ. അഭിയോഗേപി ചേത്ഥ ചാതുദ്ദിസം സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ ഭിക്ഖൂനം ദിന്നം വിഹാരം വാ പരിവേണം വാ ആവാസം വാ മഹന്തമ്പി ഖുദ്ദകമ്പി അഭിയുഞ്ജതോ അഭിയോഗോ ന രുഹതി. അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹിതുമ്പി ന സക്കോതി. കസ്മാ? സബ്ബേസം ധുരനിക്ഖേപാഭാവതോ. ന ഹേത്ഥ സബ്ബേ ചാതുദ്ദിസാ ഭിക്ഖൂ ധുരനിക്ഖേപം കരോന്തീതി . ദീഘഭാണകാദിഭേദസ്സ പന ഗണസ്സ ഏകപുഗ്ഗലസ്സ വാ സന്തകം അഭിയുഞ്ജിത്വാ ഗണ്ഹന്തോ സക്കോതി തേ ധുരം നിക്ഖിപാപേതും. തസ്മാ തത്ഥ ആരാമേ വുത്തനയേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോതി.

വിഹാരട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഖേത്തട്ഠകഥാ

൧൦൪. ഖേത്തട്ഠേപി - ഖേത്തം താവ ദസ്സേന്തോ **"ഖേത്തം നാമ യത്ഥ പുബ്ബണ്ണം വാ അപരണ്ണം വാ ജായതീ"**തി ആഹ. തത്ഥ **പുബ്ബണ്ണന്തി** സാലിആദീനി സത്ത ധഞ്ഞാനി; **അപരണ്ണന്തി** മുഗ്ഗമാസാദീനി; ഉച്ഛുഖേത്താദികമ്പി ഏത്ഥേവ സങ്ഗഹിതം. ഇധാപി ചതൂഹി ഠാനേഹി നിക്ഖിത്തം വുത്തനയമേവ. തത്ഥജാതകേ പന സാലിസീസാദീനി നിരുമ്ഭിത്വാ വാ ഏകമേകം ഹത്ഥേനേവ ഛിന്ദിത്വാ വാ അസിതേന ലായിത്വാ വാ ബഹൂനി ഏകതോ ഉപ്പാടേത്വാ വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ യസ്മിം ബീജേ വാ സീസേ വാ മുട്ഠിയം വാ മുഗ്ഗമാസാദിഫലേ വാ വത്ഥു പൂരതി, തസ്മിം ബന്ധനാ മോചിതമത്തേ പാരാജികം. അച്ഛിജ്ജമാനോ പന ദണ്ഡകോ വാ വാകോ വാ തചോ വാ അപ്പമത്തകോപി രക്ഖതി.

വീഹിനാളം ദീഘമ്പി ഹോതി, യാവ അന്തോനാളതോ വീഹിസീസദണ്ഡകോ ന നിക്ഖമതി, താവ രക്ഖതി. കേസഗ്ഗമത്തമ്പി നാളതോ ദണ്ഡകസ്സ ഹേട്ഠിമതലേ നിക്ഖന്തേ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. അസിതേന ലായിത്വാ ഗണ്ഹതോ പന മുട്ഠിഗതേസു ഹേട്ഠാ ഛിന്നേസുപി സചേ സീസാനി ജടിതാനി, രക്ഖന്തി താവ. വിജടേത്വാ പന കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഉക്ഖിപതോ സചേ വത്ഥു പൂരതി, പാരാജികം. സാമികേഹി പന ലായിത്വാ ഠപിതം സഭുസം വാ അഭുസം വാ കത്വാ ഗണ്ഹതോ യേന വത്ഥു പൂരതി, തസ്മിം ഗഹിതേ പാരാജികം. സചേ പരികപ്പേതി "ഇദം മദ്ദിത്വാ പപ്ഫോടേത്വാ സാരമേവ ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി രക്ഖതി താവ. മദ്ദനപപ്ഫോടനേസു ഠാനാ ചാവേന്തസ്സാപി പാരാജികം നത്ഥി, പച്ഛാ ഭാജനഗതേ കതമത്തേ പാരാജികം. അഭിയോഗോ പനേത്ഥ വുത്തനയോ ഏവ.

ഖീലസങ്കമനാദീസു പഥവീ നാമ അനഗ്ഘാ. തസ്മാ സചേ ഏകേനേവ ഖീലേന ഇതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി പഥവിപ്പദേസം സാമികാനം പസ്സന്താനം വാ അപസ്സന്താനം വാ അത്തനോ സന്തകം കരോതി, തസ്മിം ഖീലേ നാമം ഛിന്ദിത്വാ വാ അച്ഛിന്ദിത്വാ വാ സങ്കാമിതമത്തേ തസ്സ ച, യേ ചസ്സ ഏകച്ഛന്ദാ, സബ്ബേസം പാരാജികം. സചേ പന ദ്വീഹി ഖീലേഹി ഗഹേതബ്ബം ഹോതി, പഠമേ ഖീലേ ഥുല്ലച്ചയം; ദുതിയേ പാരാജികം. സചേ തീഹി ഗഹേതബ്ബം ഹോതി, പഠമേ ദുക്കടം, ദുതിയേ ഥുല്ലച്ചയം, തതിയേ പാരാജികം. ഏവം ബഹുകേസുപി അവസാനേ ദ്വേ ഠപേത്വാ പുരിമേഹി ദുക്കടം,

അവസാനേ ദ്വിന്നം ഏകേന ഥുല്ലച്ചയം, ഇതരേന പാരാജികം വേദിതബ്ബം. തഞ്ച ഖോ സാമികാനം ധുരനിക്ഖേപേന. ഏവം സബ്ബത്ഥ.

രജ്ജും വാതി ''മമ സന്തകം ഇദ''ന്തി ഞാപേതുകാമോ രജ്ജും വാ പസാരേതി, യട്ഠിം വാ പാതേതി, ദുക്കടം. ''ഇദാനി ദ്വീഹി പയോഗേഹി അത്തനോ സന്തകം കരിസ്സാമീ''തി തേസം പഠമേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുതിയേ പാരാജികം.

വതിം വാതി പരസ്സ ഖേത്തം പരിക്ഖേപവസേന അത്തനോ കാതുകാമോ ദാരൂനി നിഖണതി, പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. ഏകസ്മിം അനാഗതേ ഥുല്ലച്ചയം, തസ്മിം ആഗതേ പാരാജികം. സചേ തത്തകേന അസക്കോന്തോ സാഖാപരിവാരേനേവ അത്തനോ കാതും സക്കോതി, സാഖാപാതനേപി ഏസേവ നയോ. ഏവം യേന യേന പരിക്ഖിപിത്വാ അത്തനോ കാതും സക്കോതി, തത്ഥ തത്ഥ പഠമപയോഗേഹി ദുക്കടം. അവസാനേ ദ്വിന്നം ഏകേന ഥുല്ലച്ചയം, ഇതരേന പാരാജികം വേദിതബ്ബം.

മരിയാദം വാതി പരസ്സ ഖേത്തം ''മമ ഇദ''ന്തി ഞാപേതുകാമോ അത്തനോ ഖേത്തമരിയാദം

കേദാരപാളിം യഥാ പരസ്സ ഖേത്തം അതിക്കമതി, ഏവം സങ്കാമേതി, പംസുമത്തികാദീഹി വാ വഡ്ഢേത്വാ വിത്ഥതം കരോതി, അകതം വാ പന പതിട്ഠാപേതി, പുരിമപയോഗേഹി ദുക്കടം. ദ്വിന്നം പച്ഛിമാനം ഏകേന ഥുല്ലച്ചയം, ഇതരേന പാരാജികന്തി.

ഖേത്തട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

വത്ഥുട്ഠകഥാ

൧൦൭. വത്ഥുട്ഠേപി - വത്ഥും താവ ദസ്സേന്തോ **വത്ഥു നാമ ''ആരാമവത്ഥു വിഹാരവത്ഥൂ''**തി ആഹ. തത്ഥ ബീജം വാ ഉപരോപകേ വാ അരോപേത്വാവ കേവലം ഭൂമിം സോധേത്വാ തിണ്ണം പാകാരാനം യേന കേനചി പരിക്ഖിപിത്വാ വാ അപരിക്ഖിപിത്വാ വാ പുപ്ഫാരാമാദീനം അത്ഥായ ഠപിതോ ഭൂമിഭാഗോ ആരാമവത്ഥു നാമ. ഏതേനേവ നയേന ഏകവിഹാരപരിവേണആവാസാനം അത്ഥായ ഠപിതോ ഭൂമിഭാഗോ വിഹാരവത്ഥു നാമ. യോപി പുബ്ബേ ആരാമോ ച വിഹാരോ ച ഹുത്വാ പച്ഛാ വിനസ്സിത്വാ ഭൂമിമത്തോ ഠിതോ, ആരാമവിഹാരകിച്ചം ന കരോതി, സോപി ആരാമവിഹാരവത്ഥുസങ്ഗഹേനേവ സങ്ഗഹിതോ. വിനിച്ഛയോ പനേത്ഥ ഖേത്തട്ഠേ വുത്തസദിസോയേവാതി.

വത്ഥുട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

൧൦൮. ഗാമട്ഠേ യം വത്തബ്ബം തം വുത്തമേവ.

അരഞ്ഞട്ഠകഥാ

൧൦൯. അരഞ്ഞട്ഠേ - അരഞ്ഞം താവ ദസ്സേന്തോ **''അരഞ്ഞം നാമ യം മനുസ്സാനം പരിഗ്ഗഹിതം ഹോതി, തം അരഞ്ഞ''**ന്തി ആഹ. തത്ഥ യസ്മാ **അരഞ്ഞം**

നാമ മനുസ്സാനം പരിഗ്ഗഹിതമ്പി അത്ഥി, അപരിഗ്ഗഹിതമ്പി; ഇധ പന യം പരിഗ്ഗഹിതം സാരക്ഖം, യതോ ന വിനാ മൂലേന കട്ഠലതാദീനി ഗഹേതും ലബ്ഭന്തി, തം അധിപ്പേതം. തസ്മാ "യം മനുസ്സാനം പരിഗ്ഗഹിതം ഹോതീ"തി വത്വാ പുന "അരഞ്ഞ"ന്തി വുത്തം. തേന ഇമമത്ഥം ദസ്സേതി - "ന പരിഗ്ഗഹിതഭാവോ അരഞ്ഞസ്സ ലക്ഖണം. യം പന അത്തനോ അരഞ്ഞലക്ഖണേന അരഞ്ഞം മനുസ്സാനഞ്ച പരിഗ്ഗഹിതം, തം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അരഞ്ഞ"ന്തി. തത്ഥ വിനിച്ഛയോ ആരാമട്ഠാദീസു വുത്തസദിസോ.

തത്ഥജാതകേസു പനേത്ഥ ഏകസ്മിമ്പി മഹഗ്ഘരുക്ഖേ ഛിന്നമത്തേ പാരാജികം. **ലതം വാ**തി ഏത്ഥ ച വേത്തോപി ലതാപി ലതാ ഏവ; തത്ഥ യോ വേത്തോ വാ ലതാ വാ ദീഘാ ഹോതി, മഹാരുക്ഖേ ച ഗച്ഛേ ച വിനിവിജ്ഝിത്വാ വാ വേഠേത്വാ വാ ഗതാ, സാ മൂലേ ഛിന്നാപി അവഹാരം ന ജനേതി അഗ്ഗേ ഛിന്നാപി, യദാ പന അഗ്ഗേപി മൂലേപി ഛിന്നാ ഹോതി, തദാ അവഹാരം ജനേതി. സചേ പന വേഠേത്വാ ഠിതാ ഹോതി, വേഠേത്വാ ഠിതാ പന രുക്ഖതോ മോചിതമത്താ അവഹാരം ജനേതി.

തിണം വാതി ഏത്ഥ തിണം വാ ഹോതു പണ്ണം വാ, സബ്ബം തിണഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതം; തം ഗേഹച്ഛദനാദീനമത്ഥായ പരേഹി ഛിന്നം വാ അത്തനാ ഛിന്ദിത്വാ വാ ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. ന കേവലഞ്ച തിണപണ്ണമേവ, അഞ്ഞമ്പി യംകിഞ്ചി വാകഛല്ലി ആദി, യത്ഥ സാമികാ സാലയാ, തം ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. തച്ഛേത്വാ ഠപിതോ അദ്ധഗതോപി രുക്ഖോ ന ഗഹേതബ്ബോ. യോ പന അഗ്ഗേ ച മൂലേ ച ഛിന്നോ ഹോതി, സാഖാപിസ്സ പൂതികാ ജാതാ, ഛല്ലിയോപി ഗളിതാ, "അയം സാമികേഹി ഛഡ്ഡിതോ"തി ഗഹേതും വട്ടതി. ലക്ഖണച്ഛിന്നസ്സാപി യദാ ലക്ഖണം ഛല്ലിയാ പരിയോനദ്ധം ഹോതി, തദാ ഗഹേതും വട്ടതി. ഗേഹാദീനം അത്ഥായ രുക്ഖേ ഛിന്ദിത്വാ യദാ താനി കതാനി അജ്ഝാവുത്ഥാനി ച ഹോന്തി, ദാരൂനിപി അരഞ്ഞേ വസ്സേന ച ആതപേന ച വിനസ്സന്തി, ഈദിസാനിപി ദിസ്വാ "ഛഡ്ഡിതാനീ"തി ഗഹേതും വട്ടതി. കസ്മാ? യസ്മാ അരഞ്ഞസാമികാ ഏതേസം അനിസ്സരാ. യേഹി അരഞ്ഞസാമികാനം ദേയ്യധമ്മം ദത്വാ ഛിന്നാനി, തേ ഏവ ഇസ്സരാ, തേഹി ച താനി ഛഡ്ഡിതാനി, നിരാലയാ തത്ഥ ജാതാതി.

യോപി ഭിക്ഖു പഠമംയേവ അരഞ്ഞപാലാനം ദേയ്യധമ്മം ദത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ യഥാരുചിതേ രുക്ഖേ ഗാഹാപേതി, തസ്സ തേസം ആരക്ഖട്ഠാനം അഗന്ത്വാപി യഥാരുചിതേന മഗ്ഗേന ഗന്തും വട്ടതി. അഥാപി പവിസന്തോ അദത്വാ "നിക്ഖമന്തോ ദസ്സാമീ"തി രുക്ഖേ ഗാഹാപേത്വാ നിക്ഖമന്തോ തേസം ദാതബ്ബം ദത്വാ ഗച്ഛതി, വട്ടതി ഏവ. അഥാപി ആഭോഗം കത്വാ ഗച്ഛതി "ദേഹീ"തി വുത്തേ "ദസ്സാമീ"തി, "ദേഹീ"തി വുത്തേ ദാതബ്ബമേവ. സചേ കോചി അത്തനോ ധനം ദത്വാ "ഭിക്ഖുസ്സ ഗന്തും ദേഥാ"തി വദതി, ലദ്ധകപ്പമേവ, ഗന്തും വട്ടതി. സചേ പന കോചി ഇസ്സരജാതികോ ധനം അദത്വാവ "ഭിക്ഖൂനം ഭാഗം മാ ഗണ്ഹഥാ"തി വാരേതി, അരഞ്ഞപാലാ ച "മയം ഭിക്ഖൂനം താപസാനഞ്ച ഭാഗം അഗണ്ഹന്താ കുതോ ലച്ഛാമ, ദേഥ, ഭന്തേ"തി വദന്തി, ദാതബ്ബമേവ.

യോ പന അരഞ്ഞപാലേസു നിദ്ദായന്തേസു വാ കീളാപസുതേസു വാ കത്ഥചി പക്കന്തേസു വാ ആഗന്ത്വാ "കുഹിം അരഞ്ഞപാലാ"തി

പക്കോസിത്വാപി അദിസ്വാ ഗച്ഛതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. യോപി ആരക്ഖട്ഠാനം പത്വാ കമ്മട്ഠാനാദീനി മനസികരോന്തോ വാ അഞ്ഞവിഹിതോ വാ അസ്സതിയാ അതിക്കമതി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. യസ്സാപി തം ഠാനം പത്തസ്സ ചോരോ വാ ഹത്ഥീ വാ വാളമിഗോ വാ മഹാമേഘോ വാ വുട്ഠഹതി, സോ ച തമ്ഹാ ഉപദ്ദവാ മുച്ചിതുകമ്യതായ സഹസാ തം ഠാനം അതിക്കമതി, രക്ഖതി താവ, ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതി. ഇദം പന അരഞ്ഞേ ആരക്ഖട്ഠാനം നാമ സുങ്കഘാതതോപി ഗരുകതരം. സുങ്കഘാതസ്സ ഹി പരിച്ഛേദം അനോക്കമിത്വാ ദൂരതോവ പരിഹരന്തോ ദുക്കടമേവ ആപജ്ജതി. ഇദം പന ഥേയ്യചിത്തേന പരിഹരന്തസ്സ ആകാസേന ഗച്ഛതോപി പാരാജികമേവ. തസ്മാ എത്ഥ അപ്പമത്തേന ഭവിതബ്ബന്തി.

അരഞ്ഞട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഉദകകഥാ

ഏംവ്വ. ഉദകേ പന - **ഭാജനഗതന്തി** ഉദകദുല്ലഭകാലേ ഉദകമണികാദീസു ഭാജനേസു സങ്ഗോപേത്വാ ഠപിതം; തം യസ്മിം ഭാജനേ ഠപിതം ഹോതി, തം ഭാജനം ആവിഞ്ഛിത്വാ വാ ഛിദ്ദം കത്വാ വാ തത്ഥ പോക്ഖരണീതളാകേസു ച അത്തനോ ഭാജനം പവേസേത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ സപ്പിതേലേസു വുത്തനയേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

മരിയാദച്ഛേദനേ പന തത്ഥ ജാതകഭൂതഗാമേന സദ്ധിമ്പി മരിയാദം ഛിന്ദന്തസ്സ അദിന്നാദാനപയോഗത്താ ദുക്കടം. തഞ്ച പന പഹാരേ പഹാരേ ഹോതി. അന്തോഠത്വാ ബഹിമുഖോ ഛിന്ദന്തോ ബഹി അന്തേന കാരേതബ്ബോ. ബഹി ഠത്വാ അന്തോമുഖോ ഛിന്ദന്തോ അന്തോഅന്തേന കാരേതബ്ബോ. അന്തോ ച ബഹി ച ഛിന്ദിത്വാ മജ്ഝേ ഠപേത്വാ തം ഛിന്ദന്തോ മജ്ഝേന കാരേതബ്ബോ. മരിയാദം ദുബ്ബലം കത്വാ ഗാവോ പക്കോസതി, ഗാമദാരകേഹി വാ പക്കോസാപേതി, താ ആഗന്ത്വാ ഖുരേഹി മരിയാദം ഛിന്ദന്തി, തേനേവ ഛിന്നാ ഹോതി. മരിയാദം ദുബ്ബലം കത്വാ ഗാവോ ഉദകേ പവേസേതി, ഗാമദാരകേഹി വാ പവേസാപേതി, താഹി ഉട്ഠാപിതവീചിയോ മരിയാദം ഭിന്ദിത്വാ ഗച്ഛന്തി. ഗാമദാരകേ വാ ‘‘ഉദകേ കീളഥാ’’തി വദതി, കീളന്തേ വാ ഉത്രാസേതി, തേഹി ഉട്ഠാപിതവീചിയോപി മരിയാദം ഛിന്ദിത്വാ ഗച്ഛന്തി. അന്തോഉദകേ ജാതരുക്ഖം ഛിന്ദതി, അഞ്ഞേന വാ ഛിന്ദാപേതി, തേനപി പതന്തേന ഉട്ഠാപിതവീചിയോ മരിയാദം ഛിന്ദിത്വാ ഗച്ഛന്തി, തേനേവ ഛിന്നാ ഹോതി. മരിയാദം ദുബ്ബലം കത്വാ തളാകരക്ഖണത്ഥായ തളാകതോ നിബ്ബഹനഉദകം വാ നിദ്ധമനതുമ്ബം വാ പിദഹതി, അഞ്ഞതോ ഗച്ഛന്തം വാ ഉദകം യഥാ എത്ഥ പവിസതി, എവം പാളിം വാ ബന്ധതി, മാതികം വാ ഉജുകം കരോതി, തസ്സ ഉപരിഭാഗേ ഠിതം അത്തനോ തളാകം വാ ഭിന്ദതി, ഉസ്സന്നം ഉദകം മരിയാദം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, തേനേവ ഛിന്നാ ഹോതി. സബ്ബത്ഥ നിക്ഖന്തഉദകഗ്ഘാനുരൂപേന അവഹാരേന കാരേതബ്ബോ.

നിദ്ധമനപനാളിം ഉഗ്ഘാടേത്വാ നീഹരന്തസ്സാപി എസേവ നയോ. സചേ പന തേന മരിയാദായ ദുബ്ബലായ കതായ അത്തനോ ധമ്മതായ ആഗന്ത്വാ വാ അനാണത്തേഹി ഗാമദാരകേഹി ആരോപിതാ വാ ഗാവിയോ ഖുരേഹി മരിയാദം ഭിന്ദന്തി, അത്തനോയേവ ധമ്മതായ അനാണത്തേഹി വാ ഗാമദാരകേഹി ഉദകേ പവേസിതാ വീചിയോ ഉട്ഠാപേന്തി, ഗാമദാരകാ വാ

സയമേവ പവിസിത്വാ കീളന്താ ഉട്ഠാപേന്തി അഞ്ഞോഉദകേ വാ രുക്ഖോ അഞ്ഞേന ഛിജ്ജമാനോ പതിത്വാ ഉട്ഠാപേതി, ഉട്ഠാപിതാ വീചിയോ മരിയാദം ഛിന്ദന്തി, സചേപി മരിയാദം ദുബ്ബലം കത്വാ സുക്ഖതളാകസ്സ ഉദകനിബ്ബഹനട്ഠാനം വാ ഉദകനിദ്ധമനതുമ്ബം വാ പിദഹതി, അഞ്ഞതോ ഗമനമഗ്ഗേ വാ പാളിം ബന്ധതി, സുക്ഖമാതികം വാ ഉജുകം കരോതി, പച്ഛാ ദേവേ വുട്ഠേ ഉദകം ആഗന്ത്വാ മരിയാദം ഭിന്ദതി, സബ്ബത്ഥ ഭണ്ഡദേയ്യം.

യോ പന നിദാഘേ സുക്ഖവാപിയാ മരിയാദം യാവ തലം പാപേത്വാ ഛിന്ദതി, പച്ഛാ ദേവേ വുട്ഠേ ആഗതാഗതം ഉദകം പലായതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. യത്തകം തപ്പച്ചയാ സസ്സം ഉപ്പജ്ജതി, തതോ പാദമത്തഗ്ഘനകമ്പി അദേന്തോ സാമികാനം ധുരനിക്ഖേപേന അസ്സമണോ ഹോതി.

യം പന സബ്ബസാധാരണം തളാകം ഹോതി; തളാകേ ഉദകസ്സ സബ്ബേപി മനുസ്സാ ഇസ്സരാ. ഹേട്ഠതോ പനസ്സ സസ്സാനി കരോന്തി, സസ്സപാലനത്ഥം തളാകതോ മഹാമാതികാ നിക്ഖമിത്വാ ഖേത്തമജ്ഝേന യാതി, സാപി സദാ സന്ദനകാലേ സബ്ബസാധാരണാ. തതോ പന ഖുദ്ദകമാതികാ നീഹരിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ കേദാരേസു ഉദകം പവേസേന്തി. തം അഞ്ഞേസം ഗഹേതും ന ദേന്തി. നിദാഘസമയേവ ഉദകേ മന്ദീഭൂതേ വാരേന ഉദകം ദേന്തി, യോ ഉദകവാരേ സമ്പത്തേ ന ലഭതി, തസ്സ സസ്സാനി മിലായന്തി; തസ്മാ അഞ്ഞേസം വാരേ അഞ്ഞോ ഗഹേതും ന ലഭതി. തത്ഥ യോ ഭിക്ഖു പരേസം ഖുദ്ദകമാതികാതോ വാ കേദാരതോ വാ ഉദകം ഥേയ്യചിത്തേന അത്തനോ വാ പരസ്സ വാ മാതികം വാ കേദാരം വാ പവേസേതി, അടവിമുഖം വാ വാഹേതി, അവഹാരോ വസ്സ ഹോതി.

യോപി "ചിരേന മേ ഉദകവാരോ ഭവിസ്സതി, ഇദഞ്ച സസ്സം മിലായതീ"തി പരേസം കേദാരേ

പവിസന്തസ്സ ഉദകസ്സ പവിസനമഗ്ഗം പിദഹിത്വാ അത്തനോ കേദാരം പവേസേതി, അവഹാരോ ഏവ. സചേ പന തളാകതോ അനിഗ്ഗതേ പരേസം മാതികാമുഖം അസമ്പത്തേവ ഉദകേ സുക്ഖമാതികംയേവ യഥാ ആഗച്ഛന്തം ഉദകം അഞ്ഞേസം കേദാരേ അപ്പവിസിത്വാ അത്തനോയേവ കേദാരം പവിസതി, ഏവം തത്ഥ തത്ഥ ബന്ധതി. അനിക്ഖന്തേ ബദ്ധാ സുബദ്ധാ, നിക്ഖന്തേ ബദ്ധാ, ഭണ്ഡദേയ്യം. തളാകം ഗന്ത്വാ സയമേവ നിദ്ധമനപനാളിം ഉഗ്ഘാടേത്വാ അത്തനോ കേദാരം പവേസേന്തസ്സാപി നത്ഥി അവഹാരോ. കസ്മാ? തളാകം നിസ്സായ ഖേത്തസ്സ കതത്താ. **കുരുന്ദിയാ**ദീസു പന "അവഹാരോ"തി വുത്തം. തം "വത്ഥും കാലഞ്ച ദേസഞ്ചാ"തി ഇമിനാ ലക്ഖണേന ന സമേതി. തസ്മാ **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തമേവ യുത്തന്തി.

ഉദകകഥാ നിട്ഠിതാ.

ദന്തപോനകഥാ

ദന്ത. ദന്തപോണം ആരാമട്ഠകവിനിച്ഛയേന വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. അയം പന വിസേസോ - യോ സങ്ഘസ്സ വേതനഭതോ ഹുത്വാ ദേവസികം വാ പക്ഖമാസവാരേന വാ ദന്തകട്ഠം ആഹരതി, സോ തം ആഹരിത്വാ ഛിന്ദിത്വാപി യാവ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ന സമ്പടിച്ഛാപേതി, താവ തസ്സേവ

ഹോതി. തസ്മാ തം ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. തത്ഥജാതകം പന ഗരുഭണ്ഡം, തമ്പി ഭിക്ഖുസങ്ഘേന രക്ഖിതഗോപിതം ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. ഏസേവ നയോ ഗണപുഗ്ഗലഗിഹിമനുസ്സസന്തകേപി ഛിന്നകേ അച്ഛിന്നകേ ച. തേസം ആരാമുയ്യാനഭൂമീസു ജാതം സാമണേരാ വാരേന ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദന്തകട്ഠം ആഹരന്താ ആചരിയുപജ്ഝായാനമ്പി ആഹരന്തി, തം യാവ ഛിന്ദിത്വാ സങ്ഘം ന പടിച്ഛാപേന്തി, താവ സബ്ബം തേസംയേവ ഹോതി. തസ്മാ തമ്പി ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. യദാ പന തേ ഛിന്ദിത്വാ സങ്ഘസ്സ പടിച്ഛാപേത്വാ ദന്തകട്ഠമാളകേ നിക്ഖിപന്തി, “യഥാസുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘോ പരിഭുഞ്ജതൂ”തി; തതോ പട്ഠായ അവഹാരോ നത്ഥി, വത്തം പന ജാനിതബ്ബം. യോ ഹി ദേവസികം സങ്ഘമജ്ഝേ ഓസരതി, തേന ദിവസേ ദിവസേ ഏകമേവ ദന്തകട്ഠം ഗഹേതബ്ബം. യോ പന ദേവസികം ന ഓസരതി, പധാനഘരേ വസിത്വാ ധമ്മസവനേ വാ ഉപോസഥഗ്ഗേ വാ ദിസ്സതി, തേന പമാണം സല്ലക്ഖേത്വാ ചത്താരി പഞ്ചദന്തകട്ഠാനി അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ഖാദിതബ്ബാനി. തേസു ഖീണേസു സചേ പുനപി ദന്തകട്ഠമാളകേ ബഹൂനി ഹോന്തിയേവ, പുനപി ആഹരിത്വാ ഖാദിതബ്ബാനി. യദി പന പമാണം അസല്ലക്ഖേത്വാ ആഹരതി, തേസു അക്ഖീണേസുയേവ മാളകേ ഖീയന്തി, തതോ കേചി ഥേരാ “യേഹി ഗഹിതാനി, തേ പടിആഹരന്തൂ”തി വദേയ്യും, കേചി “ഖാദന്തു, പുന സാമണേരാ ആഹരിസ്സന്തീ”തി, തസ്മാ വിവാദപരിഹരണത്ഥം പമാണം സല്ലക്ഖേതബ്ബം. ഗഹണേ പന ദോസോ നത്ഥി. മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തേനാപി ഏകം വാ ദ്വേ വാ ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ ഗന്തബ്ബന്തി.

ദന്തപോനകഥാ നിട്ഠിതാ.

വനപ്പതികഥാ

ഏഥം. വനസ്സ പതീതി **വനപ്പതി;** വനജേട്ഠകരുക്ഖസ്സേതം അധിവചനം. ഇധ പന സബ്ബോപി മനുസ്സേഹി പരിഗ്ഗഹിതരുക്ഖോ അധിപ്പേതോ അമ്ബലബുജപനസാദികോ. യത്ഥ വാ പന മരിചവല്ലിആദീനി ആരോപേന്തി, സോ ഛിജ്ജമാനോ സചേ ഏകായപി ഛല്ലിയാ വാ വാകേന വാ സകലികായ വാ ഫേഗ്ഗുനാ വാ സമ്ബദ്ധോവ ഹുത്വാ ഭൂമിയം പതതി, രക്ഖതി താവ.

യോ പന ഛിന്നോപി വല്ലീഹി വാ സാമന്തരുക്ഖസാഖാഹി വാ സമ്ബദ്ധോ സന്ധാരിതത്താ ഉജുകമേവ തിട്ഠതി, പതന്തോ വാ ഭൂമിം ന പാപുണാതി, നത്ഥി തത്ഥ പരിഹാരോ, അവഹാരോ ഏവ ഹോതി. യോപി കകചേന ഛിന്നോ അച്ഛിന്നോ വിയ ഹുത്വാ തഥേവ തിട്ഠതി, തസ്മിമ്പി ഏസേവ നയോ.

യോ പന രുക്ഖം ദുബ്ബലം കത്വാ പച്ഛാ ചാലേത്വാ പാതേതി, അഞ്ഞേന വാ ചാലാപേതി; അഞ്ഞം വാസ്സ സന്തികേ രുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ അജ്ഝോത്ഥരതി, പരേന വാ അജ്ഝോത്ഥരാപേതി; മക്കടേ വാ പരിപാതേത്വാ തത്ഥ ആരോപേതി, അഞ്ഞേന വാ ആരോപാപേതി; വഗ്ഗുലിയോ വാ തത്ഥ ആരോപേതി, പരേന വാ ആരോപാപേതി; താ തം രുക്ഖം പാതേന്തി, തസ്സേവ അവഹാരോ.

സചേ പന തേന രുക്ഖേ ദുബ്ബലേ കതേ അഞ്ഞോ അനാണത്തോ ഏ്വവ തം ചാലേത്വാ പാതേതി,

രുക്ഖേന വാ അജ്ഝോത്ഥരതി, അത്തനോ ധമ്മതായ മക്കടാ വാ വഗ്ഗുലിയോ വാ ആരോഹന്തി, പരോ വാ അനാണത്തോ ആരോപേതി, സയം വാ ഏ്വസ വാതമുഖം സോധേതി, ബലവവാതോ ആഗന്ത്വാ രുക്ഖം പാതേതി; സബ്ബത്ഥ ഭണ്ഡദേയ്യം. വാതമുഖസോധനം പനേത്ഥ അസമ്പത്തേ വാതേ സുക്ഖമാതികായ ഉജുകരണാദീഹി സമേതി, നോ അഞ്ഞഥാ. രുക്ഖം ആവിജ്ഝിത്വാ സത്ഥേന വാ ആകോടേതി, അഗ്ഗിം വാ ദേതി, മണ്ഡുകകണ്ടകം വാ വിസം വാ ആകോടേതി, യേന സോ മരതി, സബ്ബത്ഥ ഭണ്ഡദേയ്യമേവാതി.

വനപ്പതികഥാ നിട്ഠിതാ.

ഹരണകകഥാ

൧൧൧. ഹരണകേ - **അഞ്ഞസ്സ ഹരണകം ഭണ്ഡം ഥേയ്യചിത്തോ ആമസതീ**തി പരം സീസഭാരാദീഹി ഭണ്ഡം ആദായ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "ഏതം ഹരിസ്സാമീ"തി വേഗേന ഗന്ത്വാ ആമസതി, ഏത്താവതാ അസ്സ ദുക്കടം. **ഫന്ദാപേതീ**തി ആകഡ്ഢനവികഡ്ഢനം കരോതി, സാമികോ ന മുഞ്ചതി, തേനസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. **ഠാനാ ചാവേതീ**തി ആകഡ്ഢിത്വാ സാമികസ്സ ഹത്ഥതോ മോചേതി, തേനസ്സ പാരാജികം. സചേ പന തം ഭണ്ഡസാമികോ ഉട്ഠഹിത്വാ പോഥേത്വാ പുന തം ഭണ്ഡം മോചാപേത്വാ ഗണ്ഹേയ്യ, ഭിക്ഖു പഠമഗ്ഗഹണേനേവ പാരാജികോ. സീസതോ വാ കണ്ണതോ വാ ഗീവതോ വാ ഹത്ഥതോ വാ അലങ്കാരം ഛിന്ദിത്വാ വാ മോചേത്വാ വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ സീസാദീഹി മോചിതമത്തേ പാരാജികം. ഹത്ഥേ പന വലയം വാ കടകം വാ അനീഹരിത്വാ അഗ്ഗബാഹം ഘംസന്തോവ അപരാപരം വാ സാരേതി, ആകാസഗതം വാ കരോതി, രക്ഖതി താവ. രുക്ഖമൂലചീവരവംസേസു വലയമിവ ന പാരാജികം ജനേതി. കസ്മാ? സവിഞ്ഞാണകത്താ. സവിഞ്ഞാണകകോട്ഠാസഗതഞ്ഹി യാവ തതോ ന നീഹടം, താവ തത്ഥേവ ഹോതി. ഏസേവ നയോ അങ്ഗുലിമുദ്ദികപാദകടകകടൂപഗപിളന്ധനേസു.

യോ പന പരസ്സ നിവത്ഥസാടകം അച്ഛിന്ദതി, പരോ ച സലജ്ജിതായ സഹസാ ന മുഞ്ചതി, ഏകേനന്തേന ചോരോ കഡ്ഢതി, ഏകേനന്തേന പരോ, രക്ഖതി താവ. പരസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികം. അഥാപി തം കഡ്ഢന്തസ്സ ഛിജ്ജിത്വാ ഏകദേസോ ഹത്ഥഗതോ ഹോതി, സോ ച പാദം അഗ്ഘതി പാരാജികമേവ. **സഹഭണ്ഡഹാരകന്തി** "സഭണ്ഡഹാരകം ഭണ്ഡം നേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഇതോ യാഹീ"തി ഭണ്ഡഹാരകം തജ്ജേതി, സോ ഭീതോ ചോരേന അധിപ്പേതദിസാഭിമുഖോ ഹുത്വാ ഏകം പാദം സങ്കാമേതി, ചോരസ്സ ഥുല്ലച്ചയം; ദുതിയേ പാരാജികം. **പാതാപേതീ**തി അഥാപി ചോരോ ഭണ്ഡഹാരകസ്സ ഹത്ഥേ ആവുധം ദിസ്വാ സാസങ്കോ ഹുത്വാ പാതാപേത്വാ ഗഹേതുകാമോ ഏകമന്തം പടിക്കമ്മ സന്തജ്ജേത്വാ പാതാപേതി, പരസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികം.

പാതാപേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതിആദി പന പരികപ്പവസേന വുത്തം. യോ ഹി ഭണ്ഡം പാതാപേത്വാ "യം മമ രുച്ചതി, തം ഗഹേസ്സാമീ"തി പരികപ്പേത്വാ പാതാപേതി, തസ്സ പാതാപനേ ച ആമസനേ ച ദുക്കടം, ഫന്ദാപനേ ഥുല്ലച്ചയം.

പാദഗ്ഘനകസ്സ ഠാനാ ചാവനേ പാരാജികം. തം പച്ഛാ പടിപാതിയമാനസ്സ മുഞ്ചതോപി നത്ഥിയേവ സമണഭാവോ. യോപി ഭണ്ഡഹാരകം അതിക്കമന്തം ദിസ്വാ അനുബന്ധന്തോ "തിട്ഠ, തിട്ഠ, ഭണ്ഡം പാതേഹീ"തി വത്വാ പാതാപേതി, തസ്സാപി തേന ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികം.

യോ പന "തിട്ഠ തിട്ഠാ"തി വദതി, "പാതേഹീ"തി ന വദതി; ഇതരോ ച തം ഓലോകേത്വാ "സചേ ഏസ മം പാപുണേയ്യ, ഘാതേയ്യാപി മ" ന്തി സാലയോവ ഹുത്വാ തം ഭണ്ഡം ഗഹനട്ഠാനേ പക്ഖിപിത്വാ "പുന നിവത്തിത്വാ ഗഹേസ്സാമീ"തി പക്കമതി, പാതനപച്ചയാ പാരാജികം നത്ഥി. ആഗന്ത്വാ പന ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹതോ ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. അഥ പനസ്സ ഏവം ഹോതി - "മയാ പാതാപേന്തേനേവ ഇദം മമ സന്തകം കത"ന്തി തതോ നം സകസഞ്ഞായ ഗണ്ഹാതി; ഗഹണേ രക്ഖതി, ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതി. "ദേഹീ"തി വുത്തേ അദേന്തസ്സ സാമികാനം ധുരനിക്ഖേപേ പാരാജികം. "സോ ഇമം ഛഡ്ഡേത്വാ ഗതോ, അനജ്ഝാവുത്ഥകം ദാനി ഇദ"ന്തി പംസുകൂലസഞ്ഞായ ഗണ്ഹതോപി ഏസേവ നയോ. അഥ പന സാമികോ "തിട്ഠ തിട്ഠാ"തി വുത്തമത്തേനേവ ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ "ന ദാനി ഇദം മയ്ഹ"ന്തി ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ നിരാലയോ ഛഡ്ഡേത്വാ പലായതി, തം ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹതോ ഉദ്ധാരേ ദുക്കടം. ആഹരാപേന്തേ ദാതബ്ബം, അദേന്തസ്സ പാരാജികം. കസ്മാ? തസ്സ പയോഗേന ഛഡ്ഡിതത്താതി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം. അഞ്ഞേസു പന വിചാരണാ ഏവ നത്ഥി. പുരിമനയേനേവ സകസഞ്ഞായ വാ പംസുകൂലസഞ്ഞായ വാ ഗണ്ഹന്തേപി അയമേവ വിനിച്ഛയോതി.

ഹരണകകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഉപനിധികഥാ

ഉപ. ഉപനിധിമ്ഹി - **നാഹം ഗണ്ഹാമീ**തി സമ്പജാനമുസാവാദേപി അദിന്നാദാനസ്സ പയോഗത്താ ദുക്കടം. "കിം തുമ്ഹേ ഭണഥ? നേവിദം മയ്ഹം അനുരൂപം, ന തുമ്ഹാക"ന്തിആദീനി വദന്തസ്സാപി ദുക്കടമേവ. "രഹോ മയാ ഏതസ്സ ഹത്ഥേ ഠപിതം, ന അഞ്ഞോ കോചി ജാനാതി, 'ദസ്സതി നു ഖോ മേ നോ'"തി സാമികോ വിമതിം ഉപ്പാദേതി, ഭിക്ഖുസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. തസ്സ ഫരുസാദിഭാവം ദിസ്വാ സാമികോ "ന മയ്ഹം ദസ്സതീ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി, തത്ര സചായം ഭിക്ഖു "കിലമേത്വാ നം ദസ്സാമീ"തി ദാനേ സഉസ്സാഹോ, രക്ഖതി താവ. സചേപി സോ ദാനേ നിരുസ്സാഹോ, ഭണ്ഡസ്സാമികോ പന ഗഹണേ സഉസ്സാഹോ , രക്ഖതേവ. യദി പന സോ ദാനേ നിരുസ്സാഹോ ഭണ്ഡസാമികോപി "ന മയ്ഹം ദസ്സതീ"തി ധുരം നിക്ഖിപതി, ഏവം ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേന ഭിക്ഖുനോ പാരാജികം . യദിപി മുഖേന "ദസ്സാമീ"തി വദതി, ചിത്തേന പന അദാതുകാമോ, ഏവമ്പി സാമികസ്സ ധുരനിക്ഖേപേ പാരാജികം. തം പന ഉപനിധി നാമ സങ്ഗോപനത്ഥായ അത്തനോ ഹത്ഥേ പരേഹി ഠപിതഭണ്ഡം, അഗുത്തദേസതോ ഠാനാ ചാവേത്വാ ഗുത്തട്ഠാനേ ഠപനത്ഥായ ഹരതോ അനാപത്തി. ഥേയ്യചിത്തേനപി ഠാനാ ചാവേന്തസ്സ അവഹാരോ നത്ഥി. കസ്മാ? അത്തനോ ഹത്ഥേ നിക്ഖിത്തത്താ, ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതി. ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭുഞ്ജതോപി ഏസേവ നയോ. താവകാലികഗ്ഗഹണേപി തഥേവ. **ധമ്മം ചരന്തോ**തിആദി വുത്തനയമേവ. അയം താവ **പാളിവണ്ണനാ**.

പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയോ പനേത്ഥ പത്തചതുക്കാദിവസേന ഏവം വുത്തോ - ഏകോ കിര ഭിക്ഖു പരസ്സ മഹഗ്ഘേ പത്തേ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ തം ഹരിതുകാമോ ഠപിതട്ഠാനമസ്സ സുട്ഠു സല്ലക്ഖേത്വാ അത്തനോപി പത്തം തസ്സേവ സന്തികേ ഠപേസി. സോ പച്ചൂസസമയേ ആഗന്ത്വാ ധമ്മം വാചാപേത്വാ നിദ്ദായമാനം മഹാഥേരമാഹ - "വന്ദാമി, ഭന്തേ"തി. "കോ ഏസോ"തി? "അഹം, ഭന്തേ, ആഗന്തുകഭിക്ഖു, കാലസ്സേവമ്ഹി ഗന്തുകാമോ, അസുകസ്മിഞ്ച മേ ഠാനേ ഈദിസേന നാമ അംസബദ്ധകേന ഈദിസായ പത്തത്ഥവികായ പത്തോ ഠപിതോ. സാധാഹം, ഭന്തേ, തം ലഭേയ്യ"ന്തി ഥേരോ പവിസിത്വാ തം ഗണ്ഹി. ഉദ്ധാരേയേവ ചോരസ്സ പാരാജികം. സചേ ആഗന്ത്വാ "കോസി ത്വം അവേലായ ആഗതോ"തി വുത്തോ ഭീതോ പലായതി, പാരാജികം പത്വാവ പലായതി. ഥേരസ്സ പന സുദ്ധചിത്തത്താ അനാപത്തി. ഥേരോ "തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി അഞ്ഞം ഗണ്ഹി, ഏസേവ നയോ. അയം പന അഞ്ഞം താദിസമേവ ഗണ്ഹന്തേ യുജ്ജതി, മനുസ്സവിഗ്ഗഹേ ആണത്തസദിസവത്ഥുസ്മിം വിയ. **കുരുന്ദിയം** പന "പദവാരേന കാരേതബ്ബോ"തി വുത്തം, തം അതാദിസമേവ ഗണ്ഹന്തേ യുജ്ജതി.

തം മഞ്ഞമാനോ അത്തനോ പത്തം ഗണ്ഹിത്വാ അദാസി, ചോരസ്സ സാമികേന ദിന്നത്താ പാരാജികം നത്ഥി, അസുദ്ധചിത്തേന പന ഗഹിതത്താ ദുക്കടം. തം മഞ്ഞമാനോ ചോരസ്സേവ പത്തം ഗണ്ഹിത്വാ അദാസി, ഇധാപി ചോരസ്സ അത്തനോ സന്തകത്താ പാരാജികം നത്ഥി, അസുദ്ധചിത്തേന പന ഗഹിതത്താ ദുക്കടമേവ. സബ്ബത്ഥ ഥേരസ്സ അനാപത്തി.

അപരോ "പത്തം ചോരേസ്സാമീ"തി തഥേവ നിദ്ദായമാനം ഥേരം വന്ദി. "കോ അയ"ന്തി ച വുത്തേ 'അഹം, ഭന്തേ, ഗിലാനഭിക്ഖു, ഏകം താവ മേ പത്തം ദേഥ, ഗാമദ്വാരം ഗന്ത്വാ ഭേസജ്ജം ആഹരിസ്സാമീ"തി. ഥേരോ "ഇധ ഗിലാനോ നത്ഥി, ചോരോ അയം ഭവിസ്സതീ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ "ഇമം ഹരതൂ"തി അത്തനോ വേരിഭിക്ഖുസ്സ പത്തം നീഹരിത്വാ അദാസി, ദ്വിന്നമ്പി ഉദ്ധാരേയേവ പാരാജികം. "വേരിഭിക്ഖുസ്സ പത്തോ"തി സഞ്ഞായ അഞ്ഞസ്സ പത്തം ഉദ്ധരന്തേപി ഏസേവ നയോ. സചേ പന "വേരിസ്സായ"ന്തി സഞ്ഞായ ചോരസ്സേവ പത്തം ഉദ്ധരിത്വാ ദേതി, വുത്തനയേനേവ ഥേരസ്സ പാരാജികം, ചോരസ്സ ദുക്കടം. അഥ "വേരിസ്സായ"ന്തി മഞ്ഞമാനോ അത്തനോ പത്തം ദേതി, വുത്തനയേനേവ ഉഭിന്നമ്പി ദുക്കടം.

ഏകോ മഹാഥേരോ ഉപട്ഠാകം ദഹരഭിക്ഖും "പത്തചീവരം ഗണ്ഹ, അസുകം നാമ ഗാമം ഗന്ത്വാ പിണ്ഡായ ചരിസ്സാമാ"തി ആഹ. ദഹരോ ഗഹേത്വാ ഥേരസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തോ ഥേയ്യചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ സചേ സീസേ ഭാരം ഖന്ധേ കരോതി, പാരാജികം നത്ഥി. കസ്മാ? ആണത്തിയാ ഗഹിതത്താ. സചേ പന മഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മ അടവിം പവിസതി, പദവാരേന കാരേതബ്ബോ. അഥ നിവത്തിത്വാ വിഹാരാഭിമുഖോ പലായിത്വാ വിഹാരം പവിസിത്വാ ഗച്ഛതി, ഉപചാരാതിക്കമേ പാരാജികം. അഥാപി മഹാഥേരസ്സ നിവാസനപരിവത്തനട്ഠാനതോ ഗാമാഭിമുഖോ പലായതി, ഗാമൂപചാരാതിക്കമേ പാരാജികം. യദി പന ഉഭോപി പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ വാ ഗഹേത്വാ വാ നിക്ഖമന്തി, ഥേരോ ച പുനപി തം വദതി - "പത്തചീവരം ഗണ്ഹ, വിഹാരം ഗമിസ്സാമാ"തി. തത്ര ചേ സോ പുരിമനയേനേവ ഥേയ്യചിത്തേന സീസേ ഭാരം ഖന്ധേ കരോതി, രക്ഖതി താവ. അടവിം പവിസതി, പദവാരേന കാരേതബ്ബോ. നിവത്തിത്വാ ഗാമാഭിമുഖോ ഏവ പലായതി,

ഗാമൂപചാരാതിക്കമേ പാരാജികം. പുരതോ വിഹാരാഭിമുഖോ പലായിത്വാ വിഹാരേ അട്ഠത്വാ അനിസീദിത്വാ അവൂപസന്തേനേവ ഥേയ്യചിത്തേന ഗച്ഛതി, ഉപചാരാതിക്കമേ പാരാജികം. യോ പന അനാണത്തോ ഗണ്ഹാതി, തസ്സ സീസേ ഭാരം ഖന്ധേ കരണാദീസുപി പാരാജികം. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

യോ പന "അസുകം നാമ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ചീവരം ധോവിത്വാ രജിത്വാ വാ ഏഹീ"തി വുത്തോ "സാധൂ"തി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, തസ്സപി അന്തരാമഗ്ഗേ ഥേയ്യചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ സീസേ ഭാരം ഖന്ധേ കരണാദീസു പാരാജികം നത്ഥി. മഗ്ഗാ ഓക്കമനേ പദവാരേന കാരേതബ്ബോ. തം വിഹാരം ഗന്ത്വാ തത്ഥേവ വസന്തോ ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭുഞ്ജന്തോ ജീരാപേതി, ചോരാ വാ തസ്സ തം ഹരന്തി, അവഹാരോ നത്ഥി, ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതി. തതോ നിക്ഖമിത്വാ ആഗച്ഛതോപി ഏസേവ നയോ.

യോ പന അനാണത്തോ ഥേരേന നിമിത്തേ വാ കതേ സയമേവ വാ കിലിട്ഠം സല്ലക്ഖേത്വാ "ദേഥ, ഭന്തേ, ചീവരം; അസുകം നാമ ഗാമം ഗന്ത്വാ രജിത്വാ ആഹരിസ്സാമീ"തി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി; തസ്സ അന്തരാമഗ്ഗേ ഥേയ്യചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ സീസേ ഭാരം ഖന്ധേ കരണാദീസു പാരാജികം. കസ്മാ? അനാണത്തിയാ ഗഹിതത്താ. മഗ്ഗാ ഓക്കമതോപി പടിനിവത്തിത്വാ തമേവ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ വിഹാരസീമം അതിക്കമതോപി വുത്തനയേനേവ പാരാജികം. തത്ഥ ഗന്ത്വാ രജിത്വാ പച്ചാഗച്ഛതോപി ഥേയ്യചിത്തേ ഉപ്പന്നേ ഏസേവ നയോ. സചേ പന യത്ഥ ഗതോ, തത്ഥ വാ അന്തരാമഗ്ഗേ വിഹാരേ വാ തമേവ വിഹാരം പച്ചാഗന്ത്വാ തസ്സ ഏകപസ്സേ വാ ഉപചാരസീമം അനതിക്കമിത്വാ വസന്തോ ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭുഞ്ജന്തോ ജീരാപേതി, ചോരാ വാ തസ്സ തം ഹരന്തി, യഥാ വാ തഥാ വാ നസ്സതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. ഉപചാരസീമം അതിക്കമതോ പന പാരാജികം.

യോ പന ഥേരേന നിമിത്തേ കയിരമാനേ "ദേഥ, ഭന്തേ, അഹം രജിത്വാ ആഹരിസ്സാമീ"തി വത്വാ "കത്ഥ ഗന്ത്വാ, ഭന്തേ, രജാമീ"തി പുച്ഛതി. ഥേരോ ച നം "യത്ഥ ഇച്ഛസി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ രജാഹീ"തി വദതി, അയം "വിസ്സട്ഠദൂതോ" നാമ. ഥേയ്യചിത്തേന പലായന്തോപി ന അവഹാരേന കാരേതബ്ബോ. ഥേയ്യചിത്തേന പന പലായതോപി പരിഭോഗേന വാ അഞ്ഞഥാ വാ നാസയതോപി ഭണ്ഡദേയ്യമേവ ഹോതി. ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുസ്സ ഹത്ഥേ കിഞ്ചി പരിക്ഖാരം പഹിണതി - "അസുകവിഹാരേ അസുകഭിക്ഖുസ്സ ദേഹീ"തി, തസ്സ ഥേയ്യചിത്തേ ഉപ്പന്നേ സബ്ബട്ഠാനേസു "അസുകം നാമ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ചീവരം ധോവിത്വാ രജിത്വാ വാ ഏഹീ"തി ഏത്ഥ വുത്തസദിസോ വിനിച്ഛയോ.

അപരോ ഭിക്ഖും പഹിണിതുകാമോ നിമിത്തം കരോതി - "കോ നു ഖോ ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സതീ"തി, തത്ര ചേ ഏകോ - "ദേഥ, ഭന്തേ, അഹം ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, തസ്സ ഥേയ്യചിത്തേ ഉപ്പന്നേ സബ്ബട്ഠാനേസു "ദേഥ, ഭന്തേ, ചീവരം, അസുകം നാമ ഗാമം ഗന്ത്വാ രജിത്വാ ആഹരിസ്സാമീ"തി ഏത്ഥ വുത്തസദിസോ വിനിച്ഛയോ. ഥേരേന ചീവരത്ഥായ വത്ഥം ലഭിത്വാ ഉപട്ഠാകകുലേ ഠപിതം ഹോതി. അഥസ്സ അന്തേവാസികോ വത്ഥം ഹരിതുകാമോ തത്ര ഗന്ത്വാ "തം കിര വത്ഥം ദേഥാ"തി ഥേരേന പേസിതോ വിയ വദതി; തസ്സ വചനം സദ്ദഹിത്വാ ഉപാസകേന ഠപിതം ഉപാസികാ വാ, ഉപാസികായ ഠപിതം ഉപാസകോ വാ അഞ്ഞോ വാ, കോചി നീഹരിത്വാ

ദേതി, ഉദ്ധാരേയേവസ്സ പാരാജികം. സചേ പന ഥേരസ്സ ഉപട്ഠാകേഹി ''ഇമം ഥേരസ്സ ദസ്സാമാ''തി അത്തനോ വത്ഥം ഠപിതം ഹോതി. അഥസ്സ അന്തേവാസികോ തം ഹരിതുകാമോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ''ഥേരസ്സ കിര വത്ഥം ദാതുകാമത്ഥ, തം ദേഥാ''തി വദതി. തേ ചസ്സ സദ്ദഹിത്വാ ''മയം, ഭന്തേ, ഭോജേത്വാ ദസ്സാമാതി ഠപയിമ്ഹ, ഹന്ദ ഗണ്ഹാഹീ''തി ദേന്തി. സാമികേഹി ദിന്നത്താ പാരാജികം നത്ഥി, അസുദ്ധചിത്തേന പന ഗഹിതത്താ ദുക്കടം, ഭണ്ഡദേയ്യഞ്ച ഹോതി.

ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുസ്സ വത്വാ ഗാമം ഗച്ഛതി, ''ഇത്ഥന്നാമോ മമ വസ്സാവാസികം ദസ്സതി, തം ഗഹേത്വാ ഠപേയ്യാസീ''തി. ''സാധൂ''തി സോ ഭിക്ഖു തേന ദിന്നം മഹഗ്ഘസാടകം അത്തനാ ലദ്ധേന അപ്പഗ്ഘസാടകേന സദ്ധിം ഠപേത്വാ തേന ആഗതേന അത്തനോ മഹഗ്ഘസാടകസ്സ ലദ്ധഭാവം ഞത്വാ വാ അഞത്വാ വാ ''ദേഹി മേ വസ്സാവാസിക''ന്തി വുത്തോ ''തവ ഥൂലസാടകോ ലദ്ധോ, മയ്ഹം പന സാടകോ മഹഗ്ഘോ, ദ്വേപി അസുകസ്മിം നാമ ഓകാസേ ഠപിതാ, പവിസിത്വാ ഗണ്ഹാഹീ''തി വദതി. തേന പവിസിത്വാ ഥൂലസാടകേ ഗഹിതേ ഇതരസ്സ ഇതരം ഗണ്ഹതോ ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. അഥാപി തസ്സ സാടകേ അത്തനോ നാമം അത്തനോ ച സാടകേ തസ്സ നാമം ലിഖിത്വാ ''ഗച്ഛ നാമം വാചേത്വാ ഗണ്ഹാഹീ''തി വദതി, തത്രാപി ഏസേവ നയോ. യോ പന അത്തനാ ച തേന ച ലദ്ധസാടകേ ഏകതോ ഠപേത്വാ തം ഏവം വദതി - ''തയാ ച മയാ ച ലദ്ധസാടകാ ദ്വേപി അന്തോഗബ്ഭേ ഠപിതാ, ഗച്ഛ യം ഇച്ഛസി, തം വിചിനിത്വാ ഗണ്ഹാഹീ''തി. സോ ച ലജ്ജായ ആവാസികേന ലദ്ധം ഥൂലസാടകമേവ ഗണ്ഹേയ്യ, തത്രാവാസികസ്സ വിചിനിത്വാ ഗഹിതാവസേസം ഇതരം ഗണ്ഹതോ അനാപത്തി. ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖു ആവാസികാനം ചീവരകമ്മം കരോന്താനം സമീപേ പത്തചീവരം ഠപേത്വാ ''ഏതേ സങ്ഗോപേസ്സന്തീ''തി മഞ്ഞമാനോ ന്ഹായിതും വാ അഞ്ഞത്ര വാ ഗച്ഛതി. സചേ നം ആവാസികാ സങ്ഗോപേന്തി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ, നട്ഠേ ഗീവാ ന ഹോതി. സചേപി സോ ''ഇദം, ഭന്തേ, ഠപേഥാ''തി വത്വാ ഗച്ഛതി, ഇതരേ ച സകിച്ചപ്പസുതത്താ ന ജാനന്തി, ഏസേവ നയോ. അഥാപി തേ ''ഇദം, ഭന്തേ, ഠപേഥാ''തി വുത്താ ''മയം ബ്യാവടാ''തി പടിക്ഖിപന്തി, ഇതരോ ച ''അവസ്സം ഠപേസ്സന്തീ''തി അനാദിയിത്വാ ഗച്ഛതി, ഏസേവ നയോ. സചേ പന തേന യാചിതാ വാ അയാചിതാ വാ ''മയം ഠപേസ്സാമ, ത്വം ഗച്ഛാ''തി വദന്തി; തം സങ്ഗോപിതബ്ബം. നോ ചേ സങ്ഗോപേന്തി, നട്ഠേ ഗീവാ. കസ്മാ? സമ്പടിച്ഛിതത്താ.

യോ ഭിക്ഖു ഭണ്ഡാഗാരികോ ഹുത്വാ പച്ചൂസസമയേ ഏവ ഭിക്ഖൂനം പത്തചീവരാനി ഹേട്ഠാപാസാദം ഓരോപേത്വാ ദ്വാരം അപിദഹിത്വാ തേസമ്പി അനാരോചേത്വാവ ദൂരേ ഭിക്ഖാചാരം ഗച്ഛതി; താനി ചേ ചോരാ ഹരന്തി, തസ്സേവ ഗീവാ. യോ പന ഭിക്ഖൂഹി ''ഓരോപേഥ, ഭന്തേ, പത്തചീവരാനി; കാലോ സലാകഗ്ഗഹണസ്സാ''തി വുത്തോ ''സമാഗതത്ഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, സമാഗതമ്ഹാ''തി വുത്തേ പത്തചീവരാനി നീഹരിത്വാ നിക്ഖിപിത്വാ ഭണ്ഡാഗാരദ്വാരം ബന്ധിത്വാ ''തുമ്ഹേ പത്തചീവരാനി ഗഹേത്വാ ഹേട്ഠാപാസാദദ്വാരം പടിജഗ്ഗിത്വാ ഗച്ഛേയ്യാഥാ''തി വത്വാ ഗച്ഛതി. തത്ര ചേകോ അലസജാതികോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂസു ഗതേസു പച്ഛാ അക്ഖീനി പുഞ്ഛന്തോ ഉട്ഠഹിത്വാ ഉദകട്ഠാനം മുഖധോവനത്ഥം ഗച്ഛതി, തം ഖണം ദിസ്വാ ചോരാ തസ്സ പത്തചീവരം ഹരന്തി, സുഹടം. ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ഗീവാ ന ഹോതി.

സചേപി കോചി ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ അനാരോചേത്വാവ ഭണ്ഡാഗാരേ അത്തനോ പരിക്ഖാരം ഠപേതി, തസ്മിമ്പി നട്ഠേ ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ഗീവാ ന ഹോതി. സചേ പന ഭണ്ഡാഗാരികോ തം ദിസ്വാ "അട്ഠാനേ ഠപിത"ന്തി ഗഹേത്വാ ഠപേതി, നട്ഠേ തസ്സ ഗീവാ. സചേപി ഠപിതഭിക്ഖുനാ "മയാ, ഭന്തേ, ഈദിസോ നാമ പരിക്ഖാരോ ഠപിതോ, ഉപധാരേയ്യാഥാ"തി വുത്തോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛതി, ദുന്നിക്ഖിത്തം വാ മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ ഠപേതി, തസ്സേവ ഗീവാ. "നാഹം ജാനാമീ"തി പടിക്ഖിപന്തസ്സ പന നത്ഥി ഗീവാ. യോപി തസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ ഠപേതി, ഭണ്ഡാഗാരികഞ്ച ന സമ്പടിച്ഛാപേതി , നട്ഠം സുനട്ഠമേവ. സചേ തം ഭണ്ഡാഗാരികോ അഞ്ഞത്ര ഠപേതി, നട്ഠേ ഗീവാ. സചേ ഭണ്ഡാഗാരം സുഗുത്തം, സബ്ബോ സങ്ഘസ്സ ച ചേതിയസ്സ ച പരിക്ഖാരോ തത്ഥേവ ഠപീയതി, ഭണ്ഡാഗാരികോ ച ബാലോ അബ്യത്തോ ദ്വാരം വിവരിത്വാ ധമ്മകഥം വാ സോതും, അഞ്ഞം വാ കിഞ്ചി കാതും കത്ഥചി ഗച്ഛതി, തം ഖണം ദിസ്വാ യത്തകം ചോരാ ഹരന്തി, സബ്ബം തസ്സ ഗീവാ. ഭണ്ഡാഗാരതോ നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ചങ്കമന്തസ്സ വാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ സരീരം ഉതും ഗാഹാപേന്തസ്സ വാ തത്ഥേവ സമണധമ്മാനുയോഗേന നിസിന്നസ്സ വാ തത്ഥേവ നിസീദിത്വാ കേനചി കമ്മേന ബ്യാവടസ്സ വാ ഉച്ചാരപസ്സാവപീളിതസ്സാപി തതോ തത്ഥേവ ഉപചാരേ വിജ്ജമാനേ ബഹി ഗച്ഛതോ വാ അഞ്ഞേന വാ കേനചി ആകാരേന പമത്തസ്സ സതോ ദ്വാരം വിവരിത്വാ വാ വിവടമേവ പവിസിത്വാ വാ സന്ധിം ഛിന്ദിത്വാ വാ യത്തകം തസ്സ പമാദപച്ചയാ ചോരാ ഹരന്തി, സബ്ബം തസ്സേവ ഗീവാ. ഉണ്ഹസമയേ പന വാതപാനം വിവരിത്വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതീതി വദന്തി. ഉച്ചാരപീളിതസ്സ പന തസ്മിം ഉപചാരേ അസതി അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തസ്സ ഗിലാനപക്ഖേ ഠിതത്താ അവിസയോ; തസ്മാ ഗീവാ ന ഹോതി.

യോ പന അന്തോ ഉണ്ഹപീളിതോ ദ്വാരം സുഗുത്തം കത്വാ ബഹി നിക്ഖമതി, ചോരാ ച നം ഗഹേത്വാ "ദ്വാരം വിവരാ"തി വദന്തി, യാവ തതിയം ന വിവരിതബ്ബം. യദി പന തേ ചോരാ "സചേ ന വിവരസി, തഞ്ച മാരേസ്സാമ, ദ്വാരഞ്ച ഭിന്ദിത്വാ പരിക്ഖാരം ഹരിസ്സാമാ"തി ഫരസുആദീനി ഉക്ഖിപന്തി. "മയി ച മതേ സങ്ഘസ്സ ച സേനാസനേ വിനട്ഠേ ഗുണോ നത്ഥീ"തി വിവരിതും വട്ടതി. ഇധാപി അവിസയത്താ ഗീവാ നത്ഥീതി വദന്തി. സചേ കോചി ആഗന്തുകോ കുഞ്ചികം വാ ദേതി, ദ്വാരം വാ വിവരതി, യത്തകം ചോരാ ഹരന്തി, സബ്ബം തസ്സ ഗീവാ. സങ്ഘേന ഭണ്ഡാഗാരഗുത്തത്ഥായ സൂചിയന്തകഞ്ച കുഞ്ചികമുദ്ദികാ ച യോജേത്വാ ദിന്നാ ഹോതി, ഭണ്ഡാഗാരികോ ഘടികമത്തം ദത്വാ നിപജ്ജതി, ചോരാ വിവരിത്വാ പരിക്ഖാരം ഹരന്തി, തസ്സേവ ഗീവാ. സൂചിയന്തകഞ്ച കുഞ്ചികമുദ്ദികഞ്ച യോജേത്വാ നിപന്നം പനേതം സചേ ചോരാ ആഗന്ത്വാ "വിവരാ"തി വദന്തി, തത്ഥ പുരിമനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം. ഏവം ഗുത്തം കത്വാ നിപന്നേ പന സചേ ഭിത്തിം വാ ഛദനം വാ ഭിന്ദിത്വാ ഉമങ്ഗേന വാ പവിസിത്വാ ഹരന്തി, ന തസ്സ ഗീവാ. സചേ ഭണ്ഡാഗാരേ അഞ്ഞേപി ഥേരാ വസന്തി, വിവടേ ദ്വാരേ അത്തനോ അത്തനോ പരിക്ഖാരം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ഭണ്ഡാഗാരികോ തേസു ഗതേസു ദ്വാരം ന ജഗ്ഗതി, സചേ തത്ഥ കിഞ്ചി അവഹരീയതി, ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ഇസ്സരതായ ഭണ്ഡാഗാരികസ്സേവ ഗീവാ. ഥേരേഹി പന സഹായേഹി ഭവിതബ്ബം. അയം തത്ഥ സാമീചി.

യദി ഭണ്ഡാഗാരികോ "തുമ്ഹേ ബഹി ഠത്വാവ തുമ്ഹാകം പരിക്ഖാരം ഗണ്ഹഥ, മാ പവിസിത്ഥാ"തി വദതി, തേസഞ്ച ഏകോ ലോലമഹാഥേരോ സാമണേരേഹി ചേവ ഉപട്ഠാകേഹി ച സദ്ധിം ഭണ്ഡാഗാരം പവിസിത്വാ നിസീദതി ചേവ നിപജ്ജതി ച, യത്തകം ഭണ്ഡം നസ്സതി, സബ്ബം തസ്സ ഗീവാ. ഭണ്ഡാഗാരികേന പന അവസേസത്ഥേരേഹി ച സഹായേഹി ഭവിതബ്ബം. അഥ ഭണ്ഡാഗാരികോവ ലോലസാമണേരേ ച ഉപട്ഠാകേ ച ഗഹേത്വാ ഭണ്ഡാഗാരേ നിസീദതി ചേവ നിപജ്ജതി ച, യം തത്ഥ നസ്സതി, സബ്ബം തസ്സേവ ഗീവാ. തസ്മാ ഭണ്ഡാഗാരികേനേവ തത്ഥ വസിതബ്ബം. അവസേസേഹി അപ്പേവ രുക്ഖമൂലേ വസിതബ്ബം, ന ച ഭണ്ഡാഗാരേതി.

യേ പന അത്തനോ അത്തനോ സഭാഗഭിക്ഖൂനം വസനഗബ്ഭേസു പരിക്ഖാരം ഠപേന്തി, പരിക്ഖാരേ നട്ഠേ യേഹി ഠപിതോ, തേസംയേവ ഗീവാ. ഇതരേഹി പന സഹായേഹി ഭവിതബ്ബം. യദി പന സങ്ഘോ ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വിഹാരേയേവ യാഗുഭത്തം ദാപേതി, സോ ച ഭിക്ഖാചാരത്ഥായ ഗാമം ഗച്ഛതി, നട്ഠം തസ്സേവ ഗീവാ. ഭിക്ഖാചാരം പവിസന്തേഹി അതിരേകചീവരരക്ഖണത്ഥായ ഠപിതവിഹാരവാരികസ്സാപി യാഗുഭത്തം വാ നിവാപം വാ ലഭമാനസ്സേവ ഭിക്ഖാചാരം ഗച്ഛതോ യം തത്ഥ നസ്സതി, സബ്ബം ഗീവാ. ന കേവലഞ്ച ഏത്തകമേവ, ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വിയ യം തസ്സ പമാദപ്പച്ചയാ നസ്സതി, സബ്ബം ഗീവാ.

സചേ വിഹാരോ മഹാ ഹോതി, അഞ്ഞം പദേസം രക്ഖിതും ഗച്ഛന്തസ്സ അഞ്ഞസ്മിം പദേസേ നിക്ഖിത്തം ഹരന്തി, അവിസയത്താ ഗീവാ ന ഹോതി. ഈദിസേ പന വിഹാരേ വേമജ്ഝേ സബ്ബേസം ഓസരണട്ഠാനേ പരിക്ഖാരേ ഠപേത്വാ നിസീദിതബ്ബം. വിഹാരവാരികാ വാ ദ്വേ തയോ ഠപേതബ്ബാ. സചേ തേസം അപ്പമത്താനം ഇതോ ചിതോ ച രക്ഖതംയേവ കിഞ്ചി നസ്സതി, ഗീവാ ന ഹോതി. വിഹാരവാരികേ ബന്ധിത്വാ ഹരിതഭണ്ഡമ്പി ചോരാനം പടിപഥം ഗതേസു അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന ഹരിതഭണ്ഡമ്പി ന തേസം ഗീവാ. സചേ വിഹാരവാരികാനം വിഹാരേ ദാതബ്ബം യാഗുഭത്തം വാ നിവാപോ വാ ന ഹോതി, തേഹി പത്തബ്ബലാഭതോ അതിരേകാ ദ്വേ തിസ്സോ യാഗുസലാകാ, തേസം പഹോനകഭത്തസലാകാ ച ഠപേതും വട്ടതി. നിബദ്ധം കത്വാ പന ന ഠപേതബ്ബാ, മനുസ്സാ ഹി വിപ്പടിസാരിനോ ഹോന്തി, "വിഹാരവാരികായേവ അമ്ഹാകം ഭത്തം ഭുഞ്ജന്തീ"തി. തസ്മാ പരിവത്തേത്വാ ഠപേതബ്ബാ. സചേ തേസം സഭാഗാ സലാകഭത്താനി ആഹരിത്വാ ദേന്തി, ഇച്ചേതം കുസലം; നോ ചേ ദേന്തി, വാരം ഗാഹാപേത്വാ നീഹരാപേതബ്ബാനി. സചേ വിഹാരവാരികോ ദ്വേ തിസ്സോ യാഗുസലാകാ, ചത്താരി പഞ്ച സലാകഭത്താനി ച ലഭമാനോവ ഭിക്ഖാചാരം ഗച്ഛതി, ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ വിയ സബ്ബം നട്ഠം ഗീവാ ഹോതി. സചേ സങ്ഘസ്സ വിഹാരപാലാനം ദാതബ്ബം ഭത്തം വാ നിവാപോ വാ നത്ഥി, ഭിക്ഖൂ വിഹാരവാരം ഗഹേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ നിസ്സിതകേ ജഗ്ഗേന്തി, സമ്പത്തവാരം അഗ്ഗഹേതും ന ലഭന്തി, യഥാ അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ കരോന്തി, തഥേവ കാതബ്ബം. ഭിക്ഖൂഹി പന അസഹായകസ്സ വാ അത്തദുതിയസ്സ വാ യസ്സ സഭാഗോ ഭിക്ഖു ഭത്തം ആനേത്വാ ദാതാ നത്ഥി, ഏവരൂപസ്സ വാരോ ന പാപേതബ്ബോ.

യമ്പി പാകവത്തത്ഥായ വിഹാരേ ഠപേന്തി, തം ഗഹേത്വാ ഉപജീവന്തേന ഠാതബ്ബം. യോ തം ന ഉപജീവതി , സോ വാരം ന ഗാഹാപേതബ്ബോ. ഫലാഫലത്ഥായപി വിഹാരേ ഭിക്ഖും ഠപേന്തി, ജഗ്ഗിത്വാ ഗോപേത്വാ

ഫലവാരേന ഭാജേത്വാ ഖാദന്തി. യോ താനി ഖാദതി, തേന ഠാതബ്ബം. അനുപജീവന്തോ ന ഗാഹാപേതബ്ബോ. സേനാസനമഞ്ചപീഠപച്ചത്ഥരണരക്ഖണത്ഥായപി ഠപേന്തി, ആവാസേ വസന്തേന ഠാതബ്ബം. അബ്ഭോകാസികോ പന രുക്ഖമൂലികോ വാ ന ഗാഹാപേതബ്ബോ.

ഏകോ നവകോ ഹോതി, ബഹുസ്സുതോ പന ബഹൂനം ധമ്മം വാചേതി, പരിപുച്ഛം ദേതി, പാളിം വണ്ണേതി, ധമ്മകഥം കഥേതി, സങ്ഘസ്സ ഭാരം നിത്ഥരതി, അയം ലാഭം പരിഭുഞ്ജന്തോപി ആവാസേ വസന്തോപി വാരം ന ഗാഹേതബ്ബോ. **"പുരിസവിസേസോ നാമ ഞാതബ്ബോ"**തി വദന്തി.

ഉപോസഥാഗാരപടിമാഘരജഗ്ഗകസ്സ പന ദിഗുണം യാഗുഭത്തം ദേവസികം തണ്ഡുലനാളി സംവച്ഛരേ തിചീവരം, ദസവീസഗ്ഘനകം കപ്പിയഭണ്ഡഞ്ച ദാതബ്ബം. സചേ പന തസ്സ തം ലഭമാനസ്സേവ പമാദേന തത്ഥ കിഞ്ചി നസ്സതി, സബ്ബം ഗീവാ. ബന്ധിത്വാ ബലക്കാരേന അച്ഛിന്നം പന ന ഗീവാ. തത്ഥ ചേതിയസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ സന്തകേന ചേതിയസ്സ സന്തകം രക്ഖാപേതും വട്ടതി. ചേതിയസ്സ സന്തകേന സങ്ഘസ്സ സന്തകം രക്ഖാപേതും ന വട്ടതി. യം പന ചേതിയസ്സ സന്തകേന സദ്ധിം സങ്ഘസ്സ സന്തകം ഠപിതം ഹോതി, തം ചേതിയസന്തകേ രക്ഖാപിതേ രക്ഖിതമേവ ഹോതീതി ഏവം വട്ടതി. പക്ഖവാരേന ഉപോസഥാഗാരാദീനി രക്ഖതോപി പമാദവസേന നട്ഠം ഗീവായേവാതി.

ഉപനിധികഥാ നിട്ഠിതാ.

സുങ്കഘാതകഥാ

__ഫ__ന. സുങ്കം തതോ ഹനന്തീതി **സുങ്കഘാതം;** സുങ്കട്ഠാനസ്സേതം അധിവചനം. തഞ്ഹി യസ്മാ തതോ സുങ്കാരഹം ഭണ്ഡം സുങ്കം അദത്വാ നീഹരന്താ രഞ്ഞോ സുങ്കം ഹനന്തി വിനാസേന്തി, തസ്മാ സുങ്കഘാതന്തി വുത്തം. **തത്ര പവിസിത്വാ**തി തത്ര പബ്ബതഖണ്ഡാദീസു രഞ്ഞാ പരിച്ഛേദം കത്വാ ഠപിതേ സുങ്കട്ഠാനേ പവിസിത്വാ. **രാജഗ്ഗം ഭണ്ഡ**ന്തി രാജാരഹം ഭണ്ഡം; യതോ രഞ്ഞോ പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ അഗ്ഘനകം സുങ്കം ദാതബ്ബം ഹോതി, തം ഭണ്ഡന്തി അത്ഥോ. രാജകന്തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. **ഥേയ്യചിത്തോ**തി "ഇതോ രഞ്ഞോ സുങ്കം ന ദസ്സാമീ"തി ഥേയ്യചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ തം ഭണ്ഡം ആമസതി, ദുക്കടം. ഠപിതട്ഠാനതോ ഗഹേത്വാ ഥവികായ വാ പക്ഖിപതി, പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ വാ ഊരുനാ സദ്ധിം ബന്ധതി, ഥുല്ലച്ചയം. സുങ്കട്ഠാനേന പരിച്ഛിന്നത്താ ഠാനാചാവനം ന ഹോതി. സുങ്കട്ഠാനപരിച്ഛേദം ദുതിയം പാദം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം.

ബഹിസുങ്കഘാതം പാതേതീതി രാജപുരിസാനം അഞ്ഞവിഹിതഭാവം പസ്സിത്വാ അന്തോ ഠിതോവ ബഹി പതനത്ഥായ ഖിപതി. തഞ്ചേ അവസ്സം പതനകം, ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികം. തഞ്ചേ രുക്ഖേ വാ ഖാണുമ്ഹി വാ പടിഹതം ബലവവാതവേഗുക്ഖിത്തം വാ ഹുത്വാ പുന അന്തോയേവ പതതി, രക്ഖതി. പുന ഗണ്ഹിത്വാ ഖിപതി, പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ പാരാജികം. ഭൂമിയം പതിത്വാ വട്ടന്തം പുന അന്തോ പവിസതി, പാരാജികമേവ. **കുരുന്ദീസങ്ഖേപട്ഠകഥാസു** പന "സചേ ബഹി പതിതം ഠത്വാ

വട്ടന്തം പവിസതി, പാരാജികം. സചേ അതിട്ഠമാനംയേവ വട്ടിത്വാ പവിസതി രക്ഖതീ''തി വുത്തം.

അഞ്ഞോ ഠത്വാ ഹത്ഥേന വാ പാദേന വാ യട്ഠിയാ വാ വട്ടേതി, അഞ്ഞേന വാ വട്ടാപേതി, സചേ അട്ഠത്വാ വട്ടമാനം ഗതം, പാരാജികം. അഞ്ഞോ ഠത്വാ ബഹി ഗച്ഛന്തം രക്ഖതി, ''വട്ടിത്വാ ഗമിസ്സതീ''തി വാ ''അഞ്ഞോ നം വട്ടേസ്സതീ''തി വാ അഞ്ഞോ ഠപിതം പച്ഛാ സയം വാ വട്ടമാനം അഞ്ഞേന വാ വട്ടിതം ബഹി ഗച്ഛതി, രക്ഖതിയേവ. സുദ്ധചിത്തേന ഠപിതേ പന തഥാ ഗച്ഛന്തേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. ദ്വേ പുടകേ ഏകാബദ്ധേ കത്വാ സുങ്കട്ഠാനസീമന്തരേ ഠപേതി, കിഞ്ചാപി ബഹിപുടകേ സുങ്കം പാദം അഗ്ഘതി, തേന സദ്ധിം ഏകാബദ്ധതായ പന അഞ്ഞോ പുടകോ രക്ഖതി. സചേ പന പരിവത്തേത്വാ അബ്ഭന്തരിമം ബഹി ഠപേതി, പാരാജികം. കാജേപി ഏകബദ്ധം കത്വാ ഠപിതേ ഏസേവ നയോ. സചേ പന അബന്ധിത്വാ കാജകോടിയം ഠപിതമത്തമേവ ഹോതി, പാരാജികം.

ഗച്ഛന്തേ യാനേ വാ അസ്സപിട്ഠിആദീസു വാ ഠപേതി ''ബഹി നീഹരിസ്സതീ''തി നീഹടേപി അവഹാരോ നത്ഥി, ഭണ്ഡദേയ്യമ്പി ന ഹോതി. കസ്മാ? ''അത്ര പവിട്ഠസ്സ സുങ്കം ഗണ്ഹന്തൂ''തി വുത്തത്താ ഇദഞ്ച സുങ്കട്ഠാനസ്സ ബഹി ഠിതം, ന ച തേന നീതം, തസ്മാ നേവ ഭണ്ഡദേയ്യം ന പാരാജികം.

ഠിതയാനാദീസു ഠപിതേ വിനാ തസ്സ പയോഗം ഗതേസു ഥേയ്യചിത്തേപി സതി നേവത്ഥി അവഹാരോ. യദി പന ഠപേത്വാ യാനാദീനി പാജേന്തോ അതിക്കാമേതി , ഹത്ഥിസുത്താദീസു വാ കതപരിചയത്താ പുരതോ ഠത്വാ ''ഏഹി, രേ''തി പക്കോസതി, സീമാതിക്കമേ പാരാജികം. ഏളകലോമസിക്ഖാപദേ ഇമസ്മിം ഠാനേ അഞ്ഞം ഹരാപേതി, അനാപത്തി, ഇധ പാരാജികം. തത്ര അഞ്ഞസ്സ യാനേ വാ ഭണ്ഡേ വാ അജാനന്തസ്സ പക്ഖിപിത്വാ തിയോജനം അതിക്കാമേതി, നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തീതി പാചിത്തിയം. ഇധ അനാപത്തി.

സുങ്കട്ഠാനേ സുങ്കം ദത്വാവ ഗന്തും വട്ടതി. ഏകോ ആഭോഗം കത്വാ ഗച്ഛതി ''സചേ 'സുങ്കം ദേഹീ'തി വക്ഖന്തി, ദസ്സാമി; നോ ചേ വക്ഖന്തി, ഗമിസ്സാമീ''തി. തം ദിസ്വാ ഏകോ സുങ്കികോ ''ഏസോ ഭിക്ഖു ഗച്ഛതി, ഗണ്ഹഥ നം സുങ്ക''ന്തി വദതി, അപരോ ''കുതോ പബ്ബജിതസ്സ സുങ്കം, ഗച്ഛതൂ''തി വദതി, ലദ്ധകപ്പം ഹോതി, ഗന്തബ്ബം. ''ഭിക്ഖൂനം സുങ്കം അദത്വാ ഗന്തും ന വട്ടതി, ഗണ്ഹ ഉപാസകാ''തി വുത്തേ പന ''ഭിക്ഖുസ്സ സുങ്കം ഗണ്ഹന്തേഹി പത്തചീവരം ഗഹേതബ്ബം ഭവിസ്സതി, കിം തേന, ഗച്ഛതൂ''തി വുത്തേപി ലദ്ധകപ്പമേവ. സചേപി സുങ്കികാ നിദ്ദായന്തി വാ, ജൂതം വാ കീളന്തി, യത്ഥ കത്ഥചി വാ ഗതാ, അയഞ്ച ''കുഹിം സുങ്കികാ''തി പക്കോസിത്വാപി ന പസ്സതി, ലദ്ധകപ്പമേവ. സചേപി സുങ്കട്ഠാനം പത്വാ അഞ്ഞവിഹിതോ, കിഞ്ചി ചിന്തേന്തോ വാ സജ്ഝായന്തോ വാ മനസികാരം അനുയുഞ്ജന്തോ വാ ചോരഹത്ഥിസീഹബ്യഗ്ഘാദീഹി സഹസാ വുട്ഠായ സമനുബദ്ധോ വാ, മഹാമേഘം ഉട്ഠിതം ദിസ്വാ പുരതോ സാലം പവിസിതുകാമോ വാ ഹുത്വാ തം ഠാനം അതിക്കമതി, ലദ്ധകപ്പമേവ.

സുങ്കം പരിഹരതീതി ഏത്ഥ ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ കിഞ്ചാപി പരിഹരതി, അവഹാരോയേവാതി

കുരുന്ദട്ഠകഥായം വുത്തം. **മഹാഅട്ഠകഥായം**പന "'പരിഹരന്തം രാജപുരിസാ വിഹേഠേന്തീ'തി കേവലം ആദീനവം ദസ്സേത്വാ ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ പരിഹരതോ ദുക്കടം, അനോക്കമിത്വാ പരിഹരതോ അനാപത്തീ"തി വുത്തം. ഇദം പാളിയാ സമേതി. ഏത്ഥ ദ്വീഹി ലേഡ്ഡുപാതേഹി ഉപചാരോ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോതി.

സുങ്കഘാതകഥാ നിട്ഠിതാ.

പാണകഥാ

൧൦൫. ഇതോ പരസ്മിം ഏകംസേന അവഹാരപ്പഹോനകപാണം ദസ്സേന്തോ **"മനുസ്സപാണോ"**തി ആഹ. തമ്പി ഭുജിസ്സം ഹരന്തസ്സ അവഹാരോ നത്ഥി. യോപി ഭുജിസ്സോ മാതരാ വാ പിതരാ വാ ആഠപിതോ ഹോതി, അത്തനാ വാ അത്തനോ ഉപരി കത്വാ പഞ്ഞാസം വാ സട്ഠിം വാ അഗ്ഗഹേസി, തമ്പി ഹരന്തസ്സ അവഹാരോ നത്ഥി; ധനം പന ഗതട്ഠാനേ വഡ്ഢതി. അന്തോജാതക-ധനക്കീത-കരമരാനീതപ്പഭേദം പന ദാസംയേവ ഹരന്തസ്സ അവഹാരോ ഹോതി. തമേവ ഹി സന്ധായ ഇദം വുത്തം - "പാണോ നാമ മനുസ്സപാണോ വുച്ചതീ"തി. ഏത്ഥ ച ഗേഹദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ദാസസ്സ ജാതോ അന്തോജാതകോ, ധനേന കീതോ ധനക്കീതോ, പരദേസതോ പഹരിത്വാ ആനേത്വാ ദാസബ്യം ഉപഗമിതോ കരമരാനീതോതി വേദിതബ്ബോ. ഏവരൂപം പാണം "ഹരിസ്സാമീ"തി ആമസതി, ദുക്കടം. ഹത്ഥേ വാ പാദേ വാ ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപന്തോ ഫന്ദാപേതി, ഥുല്ലച്ചയം. ഉക്ഖിപിത്വാ പലായിതുകാമോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഠിതട്ഠാനതോ അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. കേസേസു വാ ഹത്ഥേസു വാ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢതി, പദവാരേന കാരേതബ്ബോ.

പദസാ നേസ്സാമീതി തജ്ജേന്തോ വാ പഹരന്തോ വാ "ഇതോ ഗച്ഛാഹീ"തി വദതി, തേന വുത്തദിസാഭാഗം ഗച്ഛന്തസ്സ ദുതിയപദവാരേന പാരാജികം. യേപി തേന സദ്ധിം ഏകച്ഛന്ദാ ഹോന്തി, സബ്ബേസം ഏകക്ഖണേ പാരാജികം. ഭിക്ഖു ദാസം ദിസ്വാ സുഖദുക്ഖം പുച്ഛിത്വാ വാ അപുച്ഛിത്വാ വാ "ഗച്ഛ, പലായിത്വാ സുഖം ജീവാ"തി വദതി, സോ ചേ പലായതി, ദുതിയപദവാരേ പാരാജികം. തം അത്തനോ സമീപം ആഗതം അഞ്ഞോ "പലായാ"തി വദതി, സചേ ഭിക്ഖുസതം പടിപാടിയാ അത്തനോ സമീപമാഗതം വദതി, സബ്ബേസം പാരാജികം. യോ പന വേഗസാ പലായന്തംയേവ "പലായ, യാവ തം സാമികാ ന ഗണ്ഹന്തീ"തി ഭണതി, അനാപത്തി പാരാജികസ്സ. സചേ പന സണികം ഗച്ഛന്തം ഭണതി, സോ ച തസ്സ വചനേന സീഘം ഗച്ഛതി, പാരാജികം. പലായിത്വാ അഞ്ഞം ഗാമം വാ ദേസം വാ ഗതം ദിസ്വാ തതോപി പലാപേന്തസ്സ പാരാജികമേവ.

അദിന്നാദാനം നാമ പരിയായേന മുച്ചതി. യോ ഹി ഏവം വദതി - "ത്വം ഇധ കിം കരോസി,

കിം തേ പലായിതും ന വട്ടതീതി വാ, കിം കത്ഥചി ഗന്ത്വാ സുഖം ജീവിതും ന വട്ടതീതി വാ, ദാസദാസിയോ പലായിത്വാ അമുകം നാമ പദേസം

ഗന്ത്വാ സുഖം ജീവന്തീ''തി വാ, സോ ച തസ്സ വചനം സുത്വാ പലായതി, അവഹാരോ നത്ഥി. യോപി "മയം അമുകം നാമ പദേസം ഗച്ഛാമ, തത്രാഗതാ സുഖം ജീവന്തി, അമ്ഹേഹി ച സദ്ധിം ഗച്ഛന്താനം അന്തരാമഗ്ഗേപി പാഥേയ്യാദീഹി കിലമഥോ നത്ഥീ''തി വത്വാ സുഖം അത്തനാ സദ്ധിം ആഗച്ഛന്തം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി മഗ്ഗഗമനവസേന, ന ഥേയ്യചിത്തേന; നേവത്ഥി അവഹാരോ. അന്തരാമഗ്ഗേ ച ചോരേസു ഉട്ഠിതേസു "അരേ! ചോരാ ഉട്ഠിതാ, വേഗേന പലായ, ഏഹി യാഹീ''തി വദന്തസ്സാപി ചോരന്തരായ മോചനത്ഥായ വുത്തത്താ അവഹാരം ന വദന്തീതി.

പാണകഥാ നിട്ഠിതാ.

അപദകഥാ

അപദേസു **അഹി** നാമ സസ്സാമികോ അഹിതുണ്ഡികാദീഹി ഗഹിതസപ്പോ; യം കീളാപേന്താ

അഡ്ഢമ്പി പാദമ്പി കഹാപണമ്പി ലഭന്തി, മുഞ്ചന്താപി ഹിരഞ്ഞം വാ സുവണ്ണം വാ ഗഹേത്വാവ മുഞ്ചന്തി. തേ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ നിസിന്നോകാസം ഗന്ത്വാ സപ്പകരണ്ഡം ഠപേത്വാ നിദ്ദായന്തി വാ, കത്ഥചി വാ ഗച്ഛന്തി, തത്ര ചേ സോ ഭിക്ഖു ഥേയ്യചിത്തേന തം കരണ്ഡം ആമസതി, ദുക്കടം. ഫന്ദാപേതി, ഥുല്ലച്ചയം. ഠാനാ ചാവേതി, പാരാജികം. സചേ പന കരണ്ഡകം ഉഗ്ഘാടേത്വാ സപ്പം ഗീവായ ഗണ്ഹാതി, ദുക്കടം. ഉദ്ധരതി, ഥുല്ലച്ചയം. ഉജുകം കത്വാ ഉദ്ധരന്തസ്സ കരണ്ഡതലതോ സപ്പസ്സ നങ്ഗുട്ഠേ കേസഗ്ഗമത്തേ മുത്തേ പാരാജികം. ഘംസിത്വാ കഡ്ഢന്തസ്സ നങ്ഗുട്ഠേ മുഖവട്ടിതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികം . കരണ്ഡമുഖം ഈസകം വിവരിത്വാ പഹാരം വാ ദത്വാ "ഏഹി, രേ''തി നാമേന പക്കോസിത്വാ നിക്ഖാമേതി, പാരാജികം . തഥേവ വിവരിത്വാ മണ്ഡൂകസദ്ദം വാ മൂസികസദ്ദം വാ ലാജാവികിരണം വാ കത്വാ നാമേന പക്കോസതി, അച്ഛരം വാ പഹരതി, ഏവം നിക്ഖന്തേപി പാരാജികം. മുഖം അവിവരിത്വാപി ഏവം കതേ ഛാതോ സപ്പോ സീസേന കരണ്ഡപുടം ആഹച്ച ഓകാസം കത്വാ പലായതി, പാരാജികമേവ. സചേ പന മുഖേ വിവരിതേ സയമേവ സപ്പോ നിക്ഖമിത്വാ പലായതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. അഥാപി മുഖം വിവരിത്വാ വാ അവിവരിത്വാ വാ കേവലം മണ്ഡൂകമൂസികസദ്ദം ലാജാവികിരണമേവ ച കരോതി, ന നാമം ഗഹേത്വാ പക്കോസതി, ന അച്ഛരം വാ പഹരതി, സപ്പോ ച ഛാതത്താ "മണ്ഡൂകാദീനി ഖാദിസ്സാമീ''തി നിക്ഖമിത്വാ പലായതി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. മച്ഛോ കേവലം ഇധ അപദഗ്ഗഹണേന ആഗതോ. യം പനേത്ഥ വത്തബ്ബം, തം ഉദകട്ഠേ വുത്തമേവാതി.

അപദകഥാ നിട്ഠിതാ.

ദ്വിപദകഥാ

൧൫൫. ദ്വിപദേസു - യേ അവഹരിതും സക്കാ, തേ ദസ്സേന്തോ **"മനുസ്സാ പക്ഖജാതാ"**തി ആഹ. ദേവതാ പന അവഹരിതും ന സക്കാ. പക്ഖാ ജാതാ ഏതേസന്തി **പക്ഖജാതാ**. തേ ലോമപക്ഖാ ചമ്മപക്ഖാ അട്ഠിപക്ഖാതി തിവിധാ. തത്ഥ മോരകുക്കുടാദയോ ലോമപക്ഖാ, വഗ്ഗുലിആദയോ ചമ്മപക്ഖാ, ഭമരാദയോ അട്ഠിപക്ഖാതി വേദിതബ്ബാ. തേ സബ്ബേപി മനുസ്സാ

ച പക്ഖജാതാ ച കേവലം ഇധ ദ്വിപദഗ്ഗഹണേന ആഗതാ. യം പനേത്ഥ വത്തബ്ബം, തം ആകാസട്ഠേ ച പാണേ ച വുത്തനയമേവാതി.

ദ്വിപദകഥാ നിട്ഠിതാ.

ചതുപ്പദകഥാ

൧൧൬. ചതുപ്പദേസു - **പസുകാ**തി പാളിയം ആഗതാവസേസാ സബ്ബാ ചതുപ്പദജാതീതി വേദിതബ്ബാ. ഹത്ഥിആദയോ പാകടായേവ. തത്ഥ ഥേയ്യചിത്തേന ഹത്ഥിം ആമസന്തസ്സ ദുക്കടം, ഫന്ദാപേന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. യോ പന മഹാബലോ ബലമദേന തരുണം ഭിങ്കച്ഛാപം നാഭിമൂലേ സീസേന ഉച്ചാരേത്വാ ഗണ്ഹന്തോ ചത്താരോ പാദേ, സോണ്ഡം ച ഭൂമിതോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി മോചേതി, പാരാജികം. ഹത്ഥീ പന കോചി ഹത്ഥിസാലായം ബന്ധിത്വാ ഠപിതോ ഹോതി, കോചി അബദ്ധോവ തിട്ഠതി, കോചി അന്തോവത്ഥുമ്ഹി തിട്ഠതി, കോചി രാജങ്ഗണേ തിട്ഠതി, തത്ഥ ഹത്ഥിസാലായം ഗീവായ ബന്ധിത്വാ ഠപിതസ്സ ഗീവാബന്ധനഞ്ച ചത്താരോ ച പാദാതി പഞ്ച ഠാനാനി ഹോന്തി. ഗീവായ ച ഏകസ്മിഞ്ച പാദേ അയസങ്ഖലികായ ബദ്ധസ്സ ഛ ഠാനാനി. ഗീവായ ച ദ്വീസു ച പാദേസു ബദ്ധസ്സ സത്ത ഠാനാനി. തേസം വസേന ഫന്ദാപനഠാനാചാവനാനി വേദിതബ്ബാനി. അബദ്ധസ്സ സകലാ ഹത്ഥിസാലാ ഠാനം. തതോ അതിക്കമനേ, പാരാജികം. അന്തോവത്ഥുമ്ഹി ഠിതസ്സ സകലം അന്തോവത്ഥുമേവ ഠാനം. തസ്സ വത്ഥുദ്വാരാതിക്കമനേ പാരാജികം. രാജങ്ഗണേ ഠിതസ്സ സകലനഗരം ഠാനം. തസ്സ നഗരദ്വാരാതിക്കമനേ പാരാജികം. ബഹിനഗരേ ഠിതസ്സ ഠിതട്ഠാനമേവ ഠാനം. തം ഹരന്തോ പദവാരേന കാരേതബ്ബോ. നിപന്നസ്സ ഏകമേവ ഠാനം. തം ഥേയ്യചിത്തേന ഉട്ഠാപേന്തസ്സ ഉട്ഠിതമത്തേ പാരാജികം. അസ്സേപി അയമേവ വിനിച്ഛയോ. സചേ പന സോ ചതൂസു പാദേസു ബദ്ധോ ഹോതി, അട്ഠ ഠാനാനി വേദിതബ്ബാനി. ഏസ നയോ ഓട്ഠേപി.

ഗോണോപി കോചി ഗേഹേ ബന്ധിത്വാ ഠപിതോ ഹോതി. കോചി അബദ്ധോവ തിട്ഠതി, കോചി പന വജേ ബന്ധിത്വാ ഠപിതോ ഹോതി, കോചി അബദ്ധോവ തിട്ഠതി. തത്ഥ ഗേഹേ ബന്ധിത്വാ ഠപിതസ്സ ചത്താരോ പാദാ, ബന്ധനഞ്ചാതി പഞ്ച ഠാനാനി; അബദ്ധസ്സ സകലം ഗേഹം. വജേപി ബദ്ധസ്സ പഞ്ച ഠാനാനി. അബദ്ധസ്സ സകലോ വജോ. തം വജദ്വാരം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. വജം ഭിന്ദിത്വാ ഹരന്തോ ഖണ്ഡദ്വാരം അതിക്കാമേതി, പാരാജികം. ദ്വാരം വാ വിവരിത്വാ വജം വാ ഭിന്ദിത്വാ ബഹി ഠിതോ നാമേന പക്കോസിത്വാ നിക്ഖാമേതി, പാരാജികം. സാഖാഭങ്ഗം ദസ്സേത്വാ പക്കോസന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ. ദ്വാരം അവിവരിത്വാ വജം അഭിന്ദിത്വാ സാഖാഭങ്ഗം ചാലേത്വാ പക്കോസതി, ഗോണോ ഛാതതായ വജം ലങ്ഘേത്വാ നിക്ഖമതി, പാരാജികമേവ. സചേ പന ദ്വാരേ വിവരിതേ വജേ വാ ഭിന്നേ സയമേവ നിക്ഖമതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. ദ്വാരം വിവരിത്വാ വാ അവിവരിത്വാ വാ വജമ്പി ഭിന്ദിത്വാ വാ അഭിന്ദിത്വാ വാ കേവലം സാഖാഭങ്ഗം ചാലേതി, ന പക്കോസതി, ഗോണോ ഛാതതായ പദസാ വാ ലങ്ഘേത്വാ വാ നിക്ഖമതി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. ഏകോ മജ്ഝേ ഗാമേ ബദ്ധോ ഠിതോ, ഏകോ നിപന്നോ. ഠിതഗോണസ്സ പഞ്ച ഠാനാനി ഹോന്തി, നിപന്നസ്സ ദ്വേ ഠാനാനി; തേസം വസേന ഫന്ദാപനഠാനാചാവനാനി വേദിതബ്ബാനി.

യോ പന നിപന്നം അനുട്ഠാപേത്വാ തത്ഥേവ ഘാതേതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. സുപരിക്ഖിത്തേ പന ദ്വാരയുത്തേ ഗാമേ ഠിതഗോണസ്സ സകലഗാമോ ഠാനം. അപരിക്ഖിത്തേ ഠിതസ്സ വാ ചരന്തസ്സ വാ പാദേഹി അക്കന്തട്ഠാനമേവ ഠാനം ഗദ്രഭപസുകാസുപി അയമേവ വിനിച്ഛയോതി.

ചതുപ്പദകഥാ നിട്ഠിതാ.

ബഹുപ്പദകഥാ

൧൧൭. ബഹുപ്പദേസു - സചേ ഏകായ സതപദിയാ വത്ഥു പൂരതി, തം പദസാ നേന്തസ്സ നവനവുതി ഥുല്ലച്ചയാനി, ഏകം പാരാജികം. സേസം വുത്തനയമേവാതി.

ബഹുപ്പദകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഓചരകകഥാ

൧൧൮. ഓചരതീതി **ഓചരകോ,** തത്ഥ തത്ഥ അന്തോ അനുപവിസതീതി വുത്തം ഹോതി. **ഓചരിത്വാ**തി സല്ലക്ഖേത്വാ, ഉപധാരേത്വാതി അത്ഥോ. **ആചിക്ഖതീ**തി പരകുലേസു വാ വിഹാരാദീസു വാ ദുട്ഠപിതം അസംവിഹിതാരക്ഖം ഭണ്ഡം അഞ്ഞസ്സ ചോരകമ്മം കാതും പടിബലസ്സ ആരോചേതി. **ആപത്തി ഉഭിന്നം പാരാജികസ്സാ**തി അവസ്സം ഹാരിയേ ഭണ്ഡേ ഓചരകസ്സ ആണത്തിക്ഖണേ ഇതരസ്സ ഠാനാചാവനേതി ഏവം ആപത്തി ഉഭിന്നം പാരാജികസ്സ. യോ പന ''പുരിസോ ഗേഹേ നത്ഥി, ഭണ്ഡം അസുകസ്മിം നാമ പദേസേ ഠപിതം അസംവിഹിതാരക്ഖം, ദ്വാരം അസംവുതം, ഗതമത്തേനേവ സക്കാ ഹരിതും, നത്ഥി നാമ കോചി പുരിസകാരൂപജീവീ, യോ തം ഗന്ത്വാ ഹരേയ്യാ''തിആദിനാ നയേന പരിയായകഥം കരോതി, തഞ്ച സുത്വാ അഞ്ഞോ ''അഹം ദാനി ഹരിസ്സാമീ''തി ഗന്ത്വാ ഹരതി, തസ്സ ഠാനാചാവനേ പാരാജികം, ഇതരസ്സ പന അനാപത്തി. പരിയായേന ഹി അദിന്നാദാനതോ മുച്ചതീതി.

ഓചരകകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഓണിരക്ഖകഥാ

ഓണിം രക്ഖതീതി **ഓണിരക്ഖോ**. യോ പരേന അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ആഭതം ഭണ്ഡം ''ഇദം

താവ, ഭന്തേ, മുഹുത്തം ഓലോകേഥ, യാവ അഹം ഇദം നാമ കിച്ചം കത്വാ ആഗച്ഛാമീ''തി വുത്തോ രക്ഖതി, തസ്സേതം അധിവചനം. തേനേവാഹ - **''ഓണിരക്ഖോ നാമ ആഹടം ഭണ്ഡം ഗോപേന്തോ''**തി. തത്ഥ ഓണിരക്ഖോ യേഭുയ്യേന ബന്ധിത്വാ ലഗ്ഗേത്വാ ഠപിതഭണ്ഡം അമോചേത്വാവ ഹേട്ഠാ പസിബ്ബകം വാ പുടകം വാ ഛിന്ദിത്വാ കിഞ്ചിമത്തം ഗഹേത്വാ സിബ്ബനാദിം പുന പാകതികം കരോതി, ''ഏവം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ആമസനാദീനി കരോന്തസ്സ അനുരൂപാ ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാതി.

ഓണിരക്ഖകഥാ നിട്ഠിതാ.

സംവിദാവഹാരകഥാ

സംവിധായ അവഹാരോ **സംവിദാവഹാരോ;** അഞ്ഞമഞ്ഞസഞ്ഞത്തിയാ കതാവഹാരോതി വുത്തം ഹോതി. **സംവിദഹിത്വാ**തി ഏകച്ഛന്ദതായ ഏകജ്ഝാസയതായ സമ്മന്തയിത്വാതി അത്ഥോ. തത്രായം വിനിച്ഛയോ - സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ ''അസുകം നാമ ഗേഹം ഗന്ത്വാ, ഛദനം വാ ഭിന്ദിത്വാ, സന്ധിം വാ ഛിന്ദിത്വാ ഭണ്ഡം ഹരിസ്സാമാ''തി സംവിദഹിത്വാ ഗച്ഛന്തി. തേസു ഏകോ ഭണ്ഡം അവഹരതി. തസ്സുദ്ധാരേ സബ്ബേസം പാരാജികം. **പരിവാരേപി** ചേതം വുത്തം -

> ''ചതുരോ ജനാ സംവിധായ, ഗരുഭണ്ഡം അവാഹരും;
> തയോ പാരാജികാ, ഏകോ ന പാരാജികോ;
> പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ''തി. (പരി॰ ർ൩൯);

തസ്സായം അത്ഥോ - ചത്താരോ ജനാ ആചരിയന്തേവാസികാ ഛമാസകം ഗരുഭണ്ഡം ആഹരിതുകാമാ ജാതാ. തത്ഥ ആചരിയോ ''ത്വം ഏകം മാസകം ഹര, ത്വം ഏകം, ത്വം ഏകം, അഹം തയോ ഹരിസ്സാമീ''തി ആഹ. അന്തേവാസികേസു പന പഠമോ ''തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, തയോ ഹരഥ, ത്വം ഏകം ഹര, ത്വം ഏകം, അഹം ഏകം ഹരിസ്സാമീ''തി ആഹ. ഇതരേപി ദ്വേ ഏവമേവ ആഹംസു. തത്ഥ അന്തേവാസികേസു ഏകമേകസ്സ ഏകേകോ മാസകോ സാഹത്ഥികോ ഹോതി, തേന നേസം ദുക്കടാപത്തിയോ; പഞ്ച ആണത്തികാ, തേഹി തിണ്ണമ്പി പാരാജികം. ആചരിയസ്സ പന തയോ സാഹത്ഥികാ, തേഹിസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. തയോ ആണത്തികാ, തേഹിപി ഥുല്ലച്ചയമേവ. ഇമസ്മിഞ്ഹി അദിന്നാദാനസിക്ഖാപദേ സാഹത്ഥികം വാ ആണത്തികസ്സ, ആണത്തികം വാ സാഹത്ഥികസ്സ അങ്ഗം ന ഹോതി. സാഹത്ഥികം പന സാഹത്ഥികേനേവ കാരേതബ്ബം, ആണത്തികം ആണത്തികേനേവ. തേന വുത്തം - ''ചതുരോ ജനാ സംവിധായ...പേ॰... പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ''തി.

അപിച സംവിദാവഹാരേ അസമ്മോഹത്ഥം ''ഏകഭണ്ഡം ഏകട്ഠാനം, ഏകഭണ്ഡം നാനാഠാനം; നാനാഭണ്ഡം ഏകട്ഠാനം, നാനാഭണ്ഡം നാനാഠാന''ന്തി ഇദമ്പി ചതുക്കം അത്ഥതോ സല്ലക്ഖേതബ്ബം. തത്ഥ **ഏകഭണ്ഡം ഏകട്ഠാന**ന്തി ഏകകുലസ്സ ആപണഫലകേ പഞ്ചമാസകം ഭണ്ഡം ദുട്ഠപിതം ദിസ്വാ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ ഏകം ആണാപേന്തി ''ഗച്ഛേതം ആഹരാ''തി, തസ്സുദ്ധാരേ സബ്ബേസം പാരാജികം. **ഏകഭണ്ഡം നാനാഠാന**ന്തി ഏകകുലസ്സ പഞ്ചസു ആപണഫലകേസു ഏകേകമാസകം ദുട്ഠപിതം ദിസ്വാ സമ്ബഹുലാ ഏകം ആണാപേന്തി ''ഗച്ഛേതേ ആഹരാ''തി, പഞ്ചമസ്സ മാസകസ്സ ഉദ്ധാരേ സബ്ബേസം പാരാജികം. **നാനാഭണ്ഡം ഏകട്ഠാന**ന്തി ബഹൂനം സന്തകം പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ അഗ്ഘനകം ഭണ്ഡം ഏകസ്മിം ഠാനേ ദുട്ഠപിതം ദിസ്വാ സമ്ബഹുലാ ഏകം ആണാപേന്തി ''ഗച്ഛേതം ആഹരാ''തി, തസ്സുദ്ധാരേ സബ്ബേസം പാരാജികം. **നാനാഭണ്ഡം നാനാഠാന**ന്തി പഞ്ചന്നം കുലാനം പഞ്ചസു ആപണഫലകേസു ഏകേകമാസകം ദുട്ഠപിതം ദിസ്വാ സമ്ബഹുലാ ഏകം ആണാപേന്തി ''ഗച്ഛേതേ ആഹരാ''തി, പഞ്ചമസ്സ മാസകസ്സ ഉദ്ധാരേ സബ്ബേസം പാരാജികന്തി.

സംവിദാവഹാരകഥാ നിട്ഠിതാ.

സങ്കേതകമ്മകഥാ

൧൧൯. **സങ്കേതകമ്മ**ന്തി സഞ്ജാനനകമ്മം; കാലപരിച്ഛേദവസേന സഞ്ഞാണകരണന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച "പുരേഭത്തം അവഹരാ"തി വുത്തേ അജ്ജ വാ പുരേഭത്തം അവഹരതു, സ്വേ വാ, അനാഗതേ വാ സംവച്ഛരേ, നത്ഥി വിസങ്കേതോ; ഉഭിന്നമ്പി ഓചരകേ വുത്തനയേനേവ പാരാജികം. സചേ പന "അജ്ജ പുരേഭത്തം അവഹരാ"തി വുത്തേ സ്വേ പുരേഭത്തം അവഹരതി, "അജ്ജാ"തി നിയാമിതം തം സങ്കേതം അതിക്കമ്മ പച്ഛാ അവഹടം ഹോതി. സചേ "സ്വേ പുരേഭത്തം അവഹരാ"തി വുത്തേ അജ്ജ പുരേഭത്തം അവഹരതി , "സ്വേ"തി നിയാമിതം തം സങ്കേതം അപ്പത്വാ പുരേ അവഹടം ഹോതി; ഏവം അവഹരന്തസ്സ അവഹാരകസ്സേവ പാരാജികം, മൂലട്ഠസ്സ അനാപത്തി. "സ്വേ പുരേഭത്ത"ന്തി വുത്തേ തദഹേവ വാ സ്വേ പച്ഛാഭത്തം വാ ഹരന്തോപി തം സങ്കേതം പുരേ ച പച്ഛാ ച ഹരതീതി വേദിതബ്ബോ. ഏസ നയോ പച്ഛാഭത്തരത്തിന്ദിവേസുപി. പുരിമയാമ-മജ്ഝിമയാമ-പച്ഛിമയാമ-കാളജുണ്ഹ-മാസ-ഉതു-സംവച്ഛരാദിവസേനാപി ചേത്ഥ സങ്കേതവിസങ്കേതതാ വേദിതബ്ബാ. "പുരേഭത്തം ഹരാ"തി വുത്തേ "പുരേഭത്തമേവ ഹരിസ്സാമീ"തി വായമന്തസ്സ പച്ഛാഭത്തം ഹോതി; ഏത്ഥ കഥന്തി? **മഹാസുമത്ഥേരോ** താവ ആഹ - "പുരേഭത്തപയോഗോവ ഏസോ, തസ്മാ മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതീ"തി. **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പനാഹ - "കാലപരിച്ഛേദം അതിക്കന്തത്താ വിസങ്കേതം, തസ്മാ മൂലട്ഠോ മുച്ചതീ"തി.

സങ്കേതകമ്മകഥാ നിട്ഠിതാ.

നിമിത്തകമ്മകഥാ

൧൨൦. **നിമിത്തകമ്മ**ന്തി സഞ്ഞുപ്പാദനത്ഥം കസ്സചി നിമിത്തസ്സ കരണം, തം **"അക്ഖിം വാ നിഖണിസ്സാമീ"**തിആദിനാ നയേന തിധാ വുത്തം. അഞ്ഞമ്പി പനേത്ഥ ഹത്ഥലങ്ഘന-പാണിപ്പഹാരഅങ്ഗുലിഫോടന-ഗീവുന്നാമന-ഉക്കാസനാദിഅനേകപ്പകാരം സങ്ഗഹേതബ്ബം. സേസമേത്ഥ സങ്കേതകമ്മേ വുത്തനയമേവാതി.

നിമിത്തകമ്മകഥാ നിട്ഠിതാ.

ആണത്തികഥാ

൧൨൧. ഇദാനി ഏതേസ്വേവ സങ്കേതകമ്മനിമിത്തകമ്മേസു അസമ്മോഹത്ഥം **"ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും ആണാപേതീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സോ തം മഞ്ഞമാനോ ത**ന്തി സോ അവഹാരകോ യം ആണാപകേന നിമിത്തസഞ്ഞം കത്വാ വുത്തം, തം ഏതന്തി മഞ്ഞമാനോ തമേവ അവഹരതി, ഉഭിന്നം പാരാജികം. **സോ തം മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞ**ന്തി യം അവഹരാതി വുത്തം, തം ഏതന്തി മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞം തസ്മിംയേവ ഠാനേ ഠപിതം അവഹരതി, മൂലട്ഠസ്സ അനാപത്തി. **അഞ്ഞം മഞ്ഞമാനോ ത**ന്തി ആണാപകേന നിമിത്തസഞ്ഞം കത്വാ വുത്തഭണ്ഡം അപ്പഗ്ഘം, ഇദം അഞ്ഞം തസ്സേവ സമീപേ ഠപിതം സാരഭണ്ഡന്തി ഏവം അഞ്ഞം മഞ്ഞമാനോ തമേവ അവഹരതി, ഉഭിന്നമ്പി പാരാജികം. **അഞ്ഞം മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞ**ന്തി പുരിമനയേനേവ ഇദം അഞ്ഞം തസ്സേവ സമീപേ

ഠപിതം സാരഭണ്ഡന്തി മഞ്ഞതി, തഞ്ചേ അഞ്ഞമേവ ഹോതി, തസ്സേവ പാരാജികം.

ഇത്ഥന്നാമസ്സ പാവദാതിആദീസു ഏകോ ആചരിയോ തയോ ബുദ്ധരക്ഖിത-ധമ്മരക്ഖിത-സങ്ഘരക്ഖിതനാമകാ അന്തേവാസികാ ദട്ഠബ്ബാ. തത്ഥ **ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും ആണാപേതീ**തി ആചരിയോ കിഞ്ചി ഭണ്ഡം കത്ഥചി സല്ലക്ഖേത്വാ തസ്സ ഹരണത്ഥായ ബുദ്ധരക്ഖിതം ആണാപേതി. **ഇത്ഥന്നാമസ്സ പാവദാ**തി ഗച്ഛ ത്വം, ബുദ്ധരക്ഖിത, ഏതമത്ഥം ധമ്മരക്ഖിതസ്സ പാവദ. **ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമസ്സ പാവദതൂ**തി ധമ്മരക്ഖിതോപി സങ്ഘരക്ഖിതസ്സ പാവദതു. **ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമം ഭണ്ഡം അവഹരതൂ**തി ഏവം തയാ ആണത്തേന ധമ്മരക്ഖിതേന ആണത്തോ സങ്ഘരക്ഖിതോ ഇത്ഥന്നാമം ഭണ്ഡം അവഹരതു, സോ ഹി അമ്ഹേസു വീരജാതികോ പടിബലോ ഇമസ്മിം കമ്മേതി. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ഏവം ആണാപേന്തസ്സ ആചരിയസ്സ താവ ദുക്കടം. സചേ പന സാ ആണത്തി യഥാധിപ്പായം ഗച്ഛതി, യം പരതോ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം, ആണത്തിക്ഖണേ തദേവ ഹോതി. അഥ തം ഭണ്ഡം അവസ്സം ഹാരിയം ഹോതി, യം പരതോ "സബ്ബേസം ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി വുത്തം, തതോ ഇമസ്സ തങ്ഖണേയേവ പാരാജികം ഹോതീതി അയം യുത്തി സബ്ബത്ഥ വേദിതബ്ബാ.

സോ ഇതരസ്സ ആരോചേതീതി ബുദ്ധരക്ഖിതോ ധമ്മരക്ഖിതസ്സ, ധമ്മരക്ഖിതോ ച സങ്ഘരക്ഖിതസ്സ "അമ്ഹാകം ആചരിയോ ഏവം വദതി - 'ഇത്ഥന്നാമം കിര ഭണ്ഡം അവഹര, ത്വം കിര അമ്ഹേസു ച വീരപുരിസോ'"തി ആരോചേതി, ഏവം തേസമ്പി ദുക്കടം. **അവഹാരകോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി "സാധു ഹരിസ്സാമീ"തി സങ്ഘരക്ഖിതോ സമ്പടിച്ഛതി. **മൂലട്ഠസ്സ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ**തി സങ്ഘരക്ഖിതേന പടിഗ്ഗഹിതമത്തേ ആചരിയസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, മഹാജനോ ഹി തേന പാപേ നിയോജിതോതി. **സോ തം ഭണ്ഡ**ന്തി സോ ചേ സങ്ഘരക്ഖിതോ തം ഭണ്ഡം അവഹരതി, സബ്ബേസം ചതുന്നമ്പി ജനാനം പാരാജികം. ന കേവലഞ്ച ചതുന്നം, ഏതേന ഉപായേന വിസങ്കേതം അകത്വാ പരമ്പരായ ആണാപേന്തം സമണസതം സമണസഹസ്സം വാ ഹോതു, സബ്ബേസം പാരാജികമേവ.

ദുതിയവാരേ - **സോ അഞ്ഞം ആണാപേതീ**തി സോ ആചരിയേന ആണത്തോ ബുദ്ധരക്ഖിതോ ധമ്മരക്ഖിതം അദിസ്വാ വാ അവത്തുകാമോ വാ ഹുത്വാ സങ്ഘരക്ഖിതമേവ ഉപസങ്കമിത്വാ "അമ്ഹാകം ആചരിയോ ഏവമാഹ - 'ഇത്ഥന്നാമം കിര ഭണ്ഡം അവഹരാ'"തി ആണാപേതി. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ആണത്തിയാ താവ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ ദുക്കടം. **പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി സങ്ഘരക്ഖിതേന സമ്പടിച്ഛിതേ മൂലട്ഠസ്സേവ ദുക്കടന്തി വേദിതബ്ബം. സചേ പന സോ തം ഭണ്ഡം അവഹരതി, ആണാപകസ്സ ച ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ, അവഹാരകസ്സ ച സങ്ഘരക്ഖിതസ്സാതി ഉഭിന്നമ്പി പാരാജികം. മൂലട്ഠസ്സ പന ആചരിയസ്സ വിസങ്കേതത്താ പാരാജികേന അനാപത്തി. ധമ്മരക്ഖിതസ്സ അജാനനതായ സബ്ബേന സബ്ബം അനാപത്തി. ബുദ്ധരക്ഖിതോ പന ദ്വിന്നം സോത്ഥിഭാവം കത്വാ അത്തനാ നട്ഠോ.

ഇതോ പരേസു ചതൂസു ആണത്തിവാരേസു പഠമേ താവ **സോ ഗന്ത്വാ പുന പച്ചാഗച്ഛതീ**തി ഭണ്ഡട്ഠാനം ഗന്ത്വാ അന്തോ ച ബഹി ച ആരക്ഖം ദിസ്വാ അവഹരിതും അസക്കോന്തോ ആഗച്ഛതി. **യദാ സക്കോസി, തദാ**തി കിം

അജ്ജേവ അവഹടം ഹോതി? ഗച്ഛ യദാ സക്കോസി തദാ നം അവഹരാതി. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ഏവം പുന ആണത്തിയാപി ദുക്കടമേവ ഹോതി. സചേ പന തം ഭണ്ഡം അവസ്സം ഹാരിയം ഹോതി, അത്ഥസാധകചേതനാ നാമ മഗ്ഗാനന്തരഫലസദിസാ, തസ്മാ അയം ആണത്തിക്ഖണേയേവ പാരാജികോ. സചേപി അവഹാരകോ സട്ഠിവസ്സാതിക്കമേന തം ഭണ്ഡം അവഹരതി, ആണാപകോ ച അന്തരായേവ കാലം വാ കരോതി, ഹീനായ വാ ആവത്തതി; അസ്സമണോവ ഹുത്വാ കാലം വാ കരിസ്സതി, ഹീനായ വാ ആവത്തിസ്സതി, അവഹാരകസ്സ പന അവഹാരക്ഖണേയേവ പാരാജികം.

ദുതിയവാരേ - യസ്മാ തം സണികം വാ ഭണന്തോ തസ്സ വാ ബധിരതായ ''മാ അവഹരീ''തി

ഏതം വചനം ന സാവേതി, തസ്മാ മൂലട്ഠോ ന മുത്തോ. തതിയവാരേ - പന സാവിതത്താ മുത്തോ. ചതുത്ഥവാരേ - തേന ച സാവിതത്താ, ഇതരേന ച ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഓരതത്താ ഉഭോപി മുത്താതി.

ആണത്തികഥാ നിട്ഠിതാ.

ആപത്തിഭേദം

൧൨൨. ഇദാനി തത്ഥ തത്ഥ ഠാനാ ചാവനവസേന വുത്തസ്സ അദിന്നാദാനസ്സ അങ്ഗം വത്ഥുഭേദേന ച ആപത്തിഭേദം ദസ്സേന്തോ **''പഞ്ചഹി ആകാരേഹീ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **പഞ്ചഹി ആകാരേഹീ**തി പഞ്ചഹി കാരണേഹി; പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹീതി വുത്തം ഹോതി. തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - അദിന്നം ആദിയന്തസ്സ **''പരപരിഗ്ഗഹിതഞ്ച ഹോതീ''**തിആദിനാ നയേന വുത്തേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി പാരാജികം ഹോതി, ന തതോ ഊനേഹീതി. തത്രിമേ പഞ്ച ആകാരാ - പരപരിഗ്ഗഹിതം, പരപരിഗ്ഗഹിതസഞ്ഞിതാ , പരിക്ഖാരസ്സ ഗരുകഭാവോ, ഥേയ്യചിത്തം, ഠാനാചാവനന്തി. ഇതോ പരേഹി പന ദ്വീഹി വാരേഹി ലഹുകേ പരിക്ഖാരേ വത്ഥുഭേദേന ഥുല്ലച്ചയഞ്ച ദുക്കടഞ്ച ദസ്സിതം.

൧൨൫. **''ഛഹാകാരേഹീ''**തിആദിനാ നയേന വുത്തവാരത്തയേ പന ന സകസഞ്ഞിതാ, ന വിസ്സാസഗ്ഗാഹിതാ, ന താവകാലികതാ, പരിക്ഖാരസ്സ ഗരുകഭാവോ, ഥേയ്യചിത്തം, ഠാനാചാവനന്തി ഏവം ഛ ആകാരാ വേദിതബ്ബാ. വത്ഥുഭേദേന പനേത്ഥാപി പഠമവാരേ പാരാജികം. ദുതിയതതിയേസു ഥുല്ലച്ചയദുക്കടാനി വുത്താനി. തതോ പരേസു പന തീസു വാരേസു വിജ്ജമാനേപി വത്ഥുഭേദേ വത്ഥുസ്സ പരേഹി അപരിഗ്ഗഹിതത്താ ദുക്കടമേവ വുത്തം. തത്ര യദേതം **''ന ച പരപരിഗ്ഗഹിത''**ന്തി വുത്തം, തം അനജ്ഝാവുത്ഥകം വാ ഹോതു ഛഡ്ഡിതം ഛിന്നമൂലകം അസ്സാമികവത്ഥു, അത്തനോ സന്തകം വാ, ഉഭയമ്പി ''ന ച പരപരിഗ്ഗഹിത''ന്ത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. യസ്മാ പനേത്ഥ പരപരിഗ്ഗഹിതസഞ്ഞാ ച അത്ഥി, ഥേയ്യചിത്തേന ച ഗഹിതം, തസ്മാ അനാപത്തി ന വുത്താതി.

ആപത്തിഭേദം നിട്ഠിതം.

അനാപത്തിഭേദം

൧൩൧. ഏവം വത്ഥുവസേന ച ചിത്തവസേന ച ആപത്തിഭേദം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അനാപത്തിഭേദം ദസ്സേന്തോ **"അനാപത്തി സസഞ്ഞിസ്സാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സസഞ്ഞിസ്സാ**തി സകസഞ്ഞിസ്സ, "മയ്ഹം സന്തകം ഇദം ഭണ്ഡ"ന്തി ഏവം സസഞ്ഞിസ്സ പരഭണ്ഡമ്പി ഗണ്ഹതോ ഗഹണേ അനാപത്തി, ഗഹിതം പന പുന ദാതബ്ബം. സചേ സാമികേഹി "ദേഹീ"തി വുത്തോ ന ദേതി, തേസം ധുരനിക്ഖേപേ പാരാജികം.

വിസ്സാസഗ്ഗാഹേതി വിസ്സാസഗ്ഗഹണേപി അനാപത്തി. വിസ്സാസഗ്ഗാഹലക്ഖണം പന ഇമിനാ സുത്തേന ജാനിതബ്ബം - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ വിസ്സാസം ഗഹേതും - സന്ദിട്ഠോ ച ഹോതി, സമ്ഭത്തോ ച, ആലപിതോ ച, ജീവതി ച, ഗഹിതേ ച അത്തമനോ"തി (മഹാവ॰ ൩൫൬). തത്ഥ **സന്ദിട്ഠോ**തി ദിട്ഠമത്തകമിത്തോ, **സമ്ഭത്തോ**തി ദള്ഹമിത്തോ, **ആലപിതോ**തി "മമ സന്തകം യം ഇച്ഛസി, തം ഗണ്ഹേയ്യാസി, ആപുച്ഛിത്വാ ഗഹണേ കാരണം നത്ഥീ"തി വുത്തോ. **ജീവതീ**തി അനുട്ഠാനസേയ്യായ സയിതോപി യാവ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദം ന പാപുണാതി. **ഗഹിതേ ച അത്തമനോ**തി ഗഹിതേ തുട്ഠചിത്തോ ഹോതി, ഏവരൂപസ്സ സന്തകം "ഗഹിതേ മേ അത്തമനോ ഭവിസ്സതീ"തി ജാനന്തേന ഗഹേതും വട്ടതി. അനവസേസപരിയാദാനവസേന ചേതാനി പഞ്ചങ്ഗാനി വുത്താനി. വിസ്സാസഗ്ഗാഹോ പന തീഹി അങ്ഗേഹി രുഹതി - സന്ദിട്ഠോ, ജീവതി, ഗഹിതേ അത്തമനോ; സമ്ഭത്തോ, ജീവതി, ഗഹിതേ അത്തമനോ; ആലപിതോ, ജീവതി, ഗഹിതേ അത്തമനോതി.

യോ പന ന ജീവതി, ന ച ഗഹിതേ അത്തമനോ ഹോതി; തസ്സ സന്തകം വിസ്സാസഗ്ഗാഹേന ഗഹിതമ്പി പുന ദാതബ്ബം. ദദമാനേന ച മതകധനം താവ യേ തസ്സ ധനേ ഇസ്സരാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ, തേസം ദാതബ്ബം. അനത്തമനസ്സ സന്തകം തസ്സേവ ദാതബ്ബം. യോ പന പഠമംയേവ "സുട്ഠു കതം തയാ മമ സന്തകം ഗണ്ഹന്തേനാ"തി വചീഭേദേന വാ ചിത്തുപ്പാദമത്തേന വാ അനുമോദിത്വാ പച്ഛാ കേനചി കാരണേന കുപിതോ, പച്ചാഹരാപേതും ന ലഭതി. യോപി അദാതുകാമോ ചിത്തേന പന അധിവാസേതി, ന കിഞ്ചി വദതി, സോപി പുന പച്ചാഹരാപേതും ന ലഭതി. യോ പന "മയാ തുമ്ഹാകം സന്തകം ഗഹിതം വാ പരിഭുത്തം വാ"തി വുത്തേ "ഗഹിതം വാ ഹോതു പരിഭുത്തം വാ, മയാ പന തം കേനചിദേവ കരണീയേന ഠപിതം, പാകതികം കാതും വട്ടതീ"തി വദതി. അയം പച്ചാഹരാപേതും ലഭതി.

താവകാലികേതി "പടിദസ്സാമി പടികരിസ്സാമീ"തി ഏവം ഗണ്ഹന്തസ്സ താവകാലികേപി ഗഹണേ അനാപത്തി. ഗഹിതം പന സചേ ഭണ്ഡസാമികോ പുഗ്ഗലോ വാ ഗണോ വാ "തുയ്ഹേവേതം ഹോതൂ"തി അനുജാനാതി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ അനുജാനാതി, ആഹരാപേന്തേ ദാതബ്ബം. സങ്ഘസന്തകം പന പടിദാതുമേവ വട്ടതി.

പേതപരിഗ്ഗഹേതി ഏത്ഥ പന പേത്തിവിസയേ ഉപപന്നാപി കാലം കത്വാ തസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ നിബ്ബത്താപി ചാതുമഹാരാജികാദയോ ദേവാപി സബ്ബേ "പേതാ" ത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗതാ, തേസം പരിഗ്ഗഹേ അനാപത്തി. സചേപി ഹി സക്കോ ദേവരാജാ ആപണം പസാരേത്വാ നിസിന്നോ ഹോതി, ദിബ്ബചക്ഖുകോ ച ഭിക്ഖു തം ഞത്വാ അത്തനോ ചീവരത്ഥായ സതസഹസ്സഗ്ഘനകമ്പി സാടകം തസ്സ "മാ ഗണ്ഹ, മാ ഗണ്ഹാ"തി

വദന്തസ്സാപി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, വട്ടതി. ദേവതാ പന ഉദ്ദിസ്സ ബലികമ്മം കരോന്തേഹി രുക്ഖാദീസു ലഗ്ഗിതസാടകേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി.

തിരച്ഛാനഗതപരിഗ്ഗഹേതി തിരച്ഛാനഗതാനമ്പി പരിഗ്ഗഹേ അനാപത്തി. സചേപി ഹി നാഗരാജാ വാ സുപണ്ണമാണവകോ വാ മനുസ്സരൂപേന ആപണം പസാരേതി, തതോ ചസ്സ സന്തകം കോചി ഭിക്ഖു പുരിമനയേനേവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, വട്ടതി. സീഹോ വാ ബ്യഗ്ഘോ വാ മിഗമഹിംസാദയോ വധിത്വാ ഖാദന്തോ ജിഘച്ഛാപീളിതോ ആദിതോവ ന വാരേതബ്ബോ. അനത്ഥമ്പി ഹി കരേയ്യ. യദി പന ഥോകേ ഖായിതേ വാരേതും സക്കോതി, വാരേത്വാ ഗഹേതും വട്ടതി. സേനാദയോപി ആമിസം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ പാതാപേത്വാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി.

പംസുകൂലസഞ്ഞിസ്സാതി അസ്സാമികം "ഇദം പംസുകൂല"ന്തി ഏവംസഞ്ഞിസ്സാപി ഗഹണേ അനാപത്തി. സചേ പന തം സസ്സാമികം ഹോതി, ആഹരാപേന്തേ ദാതബ്ബം . **ഉമ്മത്തകസ്സാ**തി പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരസ്സ ഉമ്മത്തകസ്സാപി അനാപത്തി. **ആദികമ്മികസ്സാ**തി ഇധ ധനിയോ ആദികമ്മികോ, തസ്സ അനാപത്തി. അവസേസാനം പന രജകഭണ്ഡികാദിചോരാനം ഛബ്ബഗ്ഗിയാദീനം ആപത്തിയേവാതി.

അനാപത്തിഭേദം നിട്ഠിതം.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പകിണ്ണകകഥാ

സമുട്ഠാനഞ്ച കിരിയാ, അഥോ സഞ്ഞാ സചിത്തകം;
ലോകവജ്ജഞ്ച കമ്മഞ്ച, കുസലം വേദനായ ചാതി.

ഇമസ്മിം പന പകിണ്ണകേ ഇദം സിക്ഖാപദം തിസമുട്ഠാനം - സാഹത്ഥികം കായതോ ച ചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി, ആണത്തികം വാചതോ ച ചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി, സാഹത്ഥികാണത്തികം കായതോ ച വാചതോ ച ചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. കിരിയാസമുട്ഠാനഞ്ചേ, കരോന്തോയേവ ഹി ഏതം ആപജ്ജതി ന അകരോന്തോ. "അദിന്നം ആദിയാമീ"തി സഞ്ഞായ അഭാവേന മുച്ചനതോ സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം , ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, തുട്ഠോ വാ ഭീതോ വാ മജ്ഝത്തോ വാ തം ആപജ്ജതീതി തിവേദനന്തി സബ്ബം പഠമസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

പകിണ്ണകകഥാ നിട്ഠിതാ.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

൯൩-൪. വിനീതവത്ഥുകഥാസു ഛബ്ബഗ്ഗിയവത്ഥു അനുപഞ്ഞത്തിയം വുത്തമേവ.

ദുതിയവത്ഥുമ്ഹി - ചിത്തം നാമ പുഥുജ്ജനാനം രാഗാദിവസേന പകതിം വിജഹിത്വാ ധാവതി സന്ധാവതി വിധാവതി. സചേ ഭഗവാ

കായവചീദ്വാരഭേദം വിനാപി ചിത്തുപ്പാദമത്തേന ആപത്തിം പഞ്ഞപേയ്യ, കോ സക്കുണേയ്യ അനാപത്തികം അത്താനം കാതും! തേനാഹ - **“അനാപത്തി ഭിക്ഖു ചിത്തുപ്പാദേ”**തി. ചിത്തവസികേന പന ന ഭവിതബ്ബം, പടിസങ്ഖാനബലേന ചിത്തം നിവാരേതബ്ബമേവാതി.

൧൩൩-൪. ആമസന-ഫന്ദാപന-ഠാനാചാവനവത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനേവ. തതോ പരാനി ച **ഥേയ്യചിത്തോ ഭൂമിതോ അഗ്ഗഹേസീ**തി വത്ഥുപരിയോസാനാനി.

൧൩൫. നിരുത്തിപഥവത്ഥുസ്മിം ൧൩൫ൻ **ആദിയീ**തി ഗണ്ഹി, “ചോരോസി ത്വ”ന്തി പരാമസി. ഇതരോ പന “കേന അവഹട”ന്തി വുത്തേ “മയാ അവഹട”ന്തി പുച്ഛാസഭാഗേന പടിഞ്ഞം അദാസി. യദി ഹി ഇതരേന “കേന ഗഹിതം, കേന അപനീതം, കേന ഠപിത”ന്തി വുത്തം അഭവിസ്സ, അഥ അയമ്പി “മയാ ഗഹിതം, അപനീതം, ഠപിത”ന്തി വാ വദേയ്യ. മുഖം നാമ ഭുഞ്ജനത്ഥായ ച കഥനത്ഥായ ച കതം, ഥേയ്യചിത്തം പന വിനാ അവഹാരോ നത്ഥി. തേനാഹ ഭഗവാ - **“അനാപത്തി ഭിക്ഖു നിരുത്തിപഥേ”**തി. വോഹാരവചനമത്തേ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. തതോ പരം വേഠനവത്ഥു പരിയോസാനം സബ്ബം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൧൩൭. അഭിന്നസരീരവത്ഥുസ്മിം **അധിവത്ഥോ**തി സാടകതണ്ഹായ തസ്മിംയേവ സരീരേ നിബ്ബത്തോ. **അനാദിയന്തോ**തി തസ്സ വചനം അഗണ്ഹന്തോ, ആദരം വാ അകരോന്തോ. **തം സരീരം ഉട്ഠഹിത്വാ**തി പേതോ അത്തനോ ആനുഭാവേന തം സരീരം ഉട്ഠാപേസി. തേന വുത്തം - “തം സരീരം ഉട്ഠഹിത്വാ”തി. **ദ്വാരം ഥകേസീ**തി ഭിക്ഖുസ്സ സുസാനസമീപേയേവ വിഹാരോ, തസ്മാ ഭീരുകജാതികോ ഭിക്ഖു ഖിപ്പമേവ തത്ഥ പവിസിത്വാ ദ്വാരം ഥകേസി. **തത്ഥേവ പരിപതീ**തി ദ്വാരേ ഥകിതേ പേതോ സാടകേ നിരാലയോ ഹുത്വാ തം സരീരം പഹായ യഥാകമ്മം ഗതോ, തസ്മാ തം സരീരം തത്ഥേവ പരിപതി, പതിതന്തി വുത്തം ഹോതി.

അഭിന്നേ സരീരേതി അബ്ഭുണ്ഹേ അല്ലസരീരേ പംസുകൂലം ന ഗഹേതബ്ബം, ഗണ്ഹന്തസ്സ ഏവരൂപാ ഉപദ്ദവാ ഹോന്തി, ദുക്കടഞ്ച ആപജ്ജതി. ഭിന്നേ പന ഗഹേതും വട്ടതി. കിത്താവതാ പന ഭിന്നം ഹോതി? കാക-കുലല-സോണ-സിങ്ഗാലാദീഹി മുഖതുണ്ഡകേന വാ ദാഠായ വാ ഈസകം ഫാലിതമത്തേനാപി. യസ്സ പന പതതോ ഘംസനേന ഛവിമത്തം ഛിന്നം ഹോതി, ചമ്മം അച്ഛിന്നം, ഏതം അഭിന്നമേവ; ചമ്മേ പന ഛിന്നേ ഭിന്നം. യസ്സാപി സജീവകാലേയേവ പഭിന്നാ ഗണ്ഡകുട്ഠപിളകാ വാ വണോ വാ ഹോതി, ഇദമ്പി ഭിന്നം. തതിയദിവസതോ പഭുതി ഉദ്ധുമാതകാദിഭാവേന കുണപഭാവം ഉപഗതമ്പി ഭിന്നമേവ. സബ്ബേന സബ്ബം പന അഭിന്നേപി സുസാനഗോപകേഹി വാ അഞ്ഞേഹി വാ മനുസ്സേഹി ഗാഹാപേതും വട്ടതി. നോ ചേ അഞ്ഞം ലഭതി, സത്ഥകേന വാ കേനചി വാ വണം കത്വാ ഗഹേതബ്ബം. വിസഭാഗസരീരേ പന സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ സമണസഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ സീസേ വാ ഹത്ഥപാദപിട്ഠിയം വാ വണം കത്വാ ഗഹേതും വട്ടതി.

കുസസങ്കാമനവത്ഥുകഥാ

ഏസേവ. തദനന്തരേ വത്ഥുസ്മിം **കുസം സങ്കാമേത്വാ ചീവരം അഗ്ഗഹേസീ**തി പുബ്ബേ "ആദിയേയ്യാ"തി ഇമസ്സ പദസ്സ അത്ഥവണ്ണനായം നാമമത്തേന ദസ്സിതേസു ഥേയ്യാവഹാര-പസയ്ഹാവഹാര-പരികപ്പാവഹാരപഅച്ഛന്നാവഹാര-കുസാവഹാരേസു കുസാവഹാരേന അവഹരീതി അത്ഥോ.

ഇമേസം പന അവഹാരാനം ഏവം നാനത്തം വേദിതബ്ബം - യോ ഹി കോചി സസ്സാമികം ഭണ്ഡം രത്തിഭാഗേ വാ ദിവസഭാഗേ വാ സന്ധിച്ഛേദാദീനി കത്വാ അദിസ്സമാനോ അവഹരതി, കൂടമാനകൂടകഹാപണാദീഹി വാ വഞ്ചേത്വാ ഗണ്ഹാതി, തസ്സേവം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ **"ഥേയ്യാവഹാരോ"**തി വേദിതബ്ബോ.

യോ പന പരേ പസയ്ഹ ബലസാ അഭിഭുയ്യ, അഥ വാ പന സന്തജ്ജേത്വാ ഭയം ദസ്സേത്വാ തേസം സന്തകം ഗണ്ഹാതി, പന്ഥഘാത-ഗാമഘാതാദീനി കരോന്താ ദാമരികചോരാ വിയ കോധവസേന പരഘരവിലോപം കരോന്താ അത്തനോ പത്തബലിതോ ച അധികം ബലക്കാരേന ഗണ്ഹന്താ രാജ-രാജമഹാമത്താദയോ വിയ; തസ്സേവം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ **"പസയ്ഹാവഹാരോ"**തി വേദിതബ്ബോ.

പരികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹതോ പന അവഹാരോ **"പരികപ്പാവഹാരോ"**തി വുച്ചതി, സോ ഭണ്ഡപരികപ്പ-ഓകാസപരികപ്പവസേന ദുവിധോ . തത്രായം **ഭണ്ഡപരികപ്പോ** - ഇധേകച്ചോ സാടകത്ഥികോ അന്തോഗബ്ഭം പവിസിത്വാ "സചേ സാടകോ ഭവിസ്സതി, ഗണ്ഹിസ്സാമി; സചേ സുത്തം, ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പരികപ്പേത്വാ അന്ധകാരേ പസിബ്ബകം ഗണ്ഹാതി, സാടകോ ചേ തത്ര ഹോതി, ഉദ്ധാരേയേവ പാരാജികം. സുത്തം ചേ ഹോതി, രക്ഖതി. ബഹി നീഹരിത്വാ മുഞ്ചിത്വാ "സുത്ത"ന്തി ഞത്വാ പുന ആഹരിത്വാ യഥാഠാനേ ഠപേതി, രക്ഖതിയേവ. "സുത്ത"ന്തി ഞത്വാപി "യം ലദ്ധം, തം ഗഹേതബ്ബ"ന്തി ഗച്ഛതി, പദവാരേന കാരേതബ്ബോ. ഭൂമിയം ഠപേത്വാ ഗണ്ഹാതി, ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. "ചോരോ, ചോരോ"തി സാമികേഹി പരിയുട്ഠിതോ ഛഡ്ഡേത്വാ പലായതി, രക്ഖതി. സാമികാ തം ദിസ്വാ ഗണ്ഹന്തി, ഇച്ചേതം കുസലം. അഞ്ഞോ ചേ കോചി ഗണ്ഹാതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. അഥ നിവത്തേസു സാമികേസു സയമേവ തം ദിസ്വാ "പഗേവേതം മയാ നീഹടം, മമ ദാനി സന്തക"ന്തി ഗണ്ഹാതി, രക്ഖതി; ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതി. "സചേ സുത്തം ഭവിസ്സതി, ഗണ്ഹിസ്സാമി; സചേ സാടകോ, ന ഗണ്ഹിസ്സാമി. സചേ സപ്പി ഭവിസ്സതി, ഗണ്ഹിസ്സാമി; സചേ തേലം, ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തിആദിനാ നയേന പരികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ.

മഹാപച്ചരിയാദീസു പന "സാടകത്ഥികോപി സാടകപസിബ്ബകമേവ ഗഹേത്വാ നിക്ഖന്തോ ബഹി ഠത്വാ മുഞ്ചിത്വാ 'സാടകോ അയ'ന്തി ദിസ്വാ ഗച്ഛന്തോ പദുദ്ധാരേനേവ കാരേതബ്ബോ"തി വുത്തം. ഏത്ഥ പന "സചേ സാടകോ ഭവിസ്സതി, ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പരികപ്പിതത്താ പരികപ്പോ ദിസ്സതി, ദിസ്വാ ഹടത്താ പരികപ്പാവഹാരോ ന ദിസ്സതി. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന യം പരികപ്പിതം തം അദിട്ഠം പരികപ്പിതഭാവേ ഠിതംയേവ ഉദ്ധരന്തസ്സ അവഹാരോ വുത്തോ, തസ്മാ തത്ഥ പരികപ്പാവഹാരോ ദിസ്സതി. "തം മഞ്ഞമാനോ തം അവഹരീ"തി പാളിയാ ച സമേതീതി. തത്ഥ യ്വായം "സചേ സാടകോ ഭവിസ്സതി, ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തിആദിനാ നയേന പവത്തോ പരികപ്പോ, അയം "ഭണ്ഡപരികപ്പോ" നാമ.

ഓകാസപരികപ്പോ പന ഏവം വേദിതബ്ബോ - ഇധേകച്ചോ ലോലഭിക്ഖു പരപരിവേണം വാ കുലഘരം വാ അരഞ്ഞേ കമ്മന്തസാലം വാ പവിസിത്വാ തത്ഥ കഥാസല്ലാപേന നിസിന്നോ കിഞ്ചി ലോഭനേയ്യം പരിക്ഖാരം ഓലോകേതി, ഓലോകേന്തോ ച പന ദിസ്വാ ദ്വാരപമുഖഹേട്ഠാപാസാദപരിവേണദ്വാരകോട്ഠകരുക്ഖമൂലാദിവസേന പരിച്ഛേദം കത്വാ "സചേ മം ഏത്ഥന്തരേ പസ്സിസ്സന്തി, ദട്ഠുകാമതായ ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ വിയ ഏതേസംയേവ ദസ്സാമി; നോ ചേ പസ്സിസ്സന്തി, ഹരിസ്സാമീ"തി പരികപ്പേതി. തസ്സ തം ആദായ പരികപ്പിതപരിച്ഛേദം അതിക്കന്തമത്തേ പാരാജികം. സചേ ഉപചാരസീമം പരികപ്പേതി, തദഭിമുഖോവ ഗച്ഛന്തോ കമ്മട്ഠാനാദീനി മനസി കരോന്തോ വാ അഞ്ഞവിഹിതോ വാ അസതിയാ ഉപചാരസീമം അതിക്കമതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. അഥാപിസ്സ തം ഠാനം പത്തസ്സ ചോരോ വാ ഹത്ഥീ വാ വാളമിഗോ വാ മഹാമേഘോ വാ വുട്ഠഹതി, സോ ച തമ്ഹാ ഉപദ്ദവാ മുച്ചിതുകമ്യതായ സഹസാ തം ഠാനം അതിക്കമതി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. കേചി പനേത്ഥ "യസ്മാ മൂലേവ ഥേയ്യചിത്തേന ഗഹിതം, തസ്മാ ന രക്ഖതി, അവഹാരോയേവാ"തി വദന്തി. അയം താവ **മഹാഅട്ഠകഥാനയോ**. **മഹാപച്ചരിയം** പന "സചേപി സോ അന്തോപരിച്ഛേദേ ഹത്ഥിം വാ അസ്സം വാ അഭിരുഹിത്വാ തം നേവ പാജേതി, ന പാജാപേതി; പരിച്ഛേദേ അതിക്കന്തേപി പാരാജികം നത്ഥി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവാ"തി വുത്തം. തത്ര യ്വായം "സചേ മം ഏത്ഥന്തരേ പസ്സിസ്സന്തി, ദട്ഠുകാമതായ ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ വിയ ഏതേസംയേവ ദസ്സാമീ"തി പവത്തോ പരികപ്പോ, അയം "ഓകാസപരികപ്പോ" നാമ.

ഏവമിമേസം ദ്വിന്നമ്പി പരികപ്പാനം വസേന പരികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ "പരികപ്പാവഹാരോ"തി വേദിതബ്ബോ.

പടിച്ഛാദേത്വാ പന അവഹരണം **പടിച്ഛന്നാവഹാരോ**. സോ ഏവം വേദിതബ്ബോ - യോ ഭിക്ഖു മനുസ്സാനം ഉയ്യാനാദീസു കീളന്താനം വാ പവിസന്താനം വാ ഓമുഞ്ചിത്വാ ഠപിതം അലങ്കാരഭണ്ഡം ദിസ്വാ "സചേ ഓനമിത്വാ ഗഹേസ്സാമി, 'കിം സമണോ ഗണ്ഹാതീ'തി മം ജാനിത്വാ വിഹേഠേയ്യു"ന്തി പംസുനാ വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേതി - "പച്ഛാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി, തസ്സ ഏത്താവതാ ഉദ്ധാരോ നത്ഥീതി ന താവ അവഹാരോ ഹോതി. യദാ പന തേ മനുസ്സാ അന്തോഗാമം പവിസിതുകാമാ തം ഭണ്ഡകം വിചിനന്താപി അപസ്സിത്വാ "ഇദാനി അന്ധകാരോ, സ്വേ ജാനിസ്സാമാ"തി സാലയാ ഏവ ഗതാ ഹോന്തി. അഥസ്സ തം ഉദ്ധരതോ ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. "പടിച്ഛന്നകാലേയേവ തം മമ സന്തക"ന്തി സകസഞ്ഞായ വാ "ഗതാ ദാനി തേ, ഛഡ്ഡിതഭണ്ഡം ഇദ"ന്തി പംസുകൂലസഞ്ഞായ വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ പന ഭണ്ഡദേയ്യം. തേസു ദുതിയദിവസേ ആഗന്ത്വാ വിചിനിത്വാ അദിസ്വാ ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ ഗതേസുപി ഗഹിതം ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. കസ്മാ? യസ്മാ തസ്സ പയോഗേന തേഹി ന ദിട്ഠം, യോ പന തഥാരൂപം ഭണ്ഡം ദിസ്വാ യഥാഠാനേ ഠിതംയേവ അപ്പടിച്ഛാദേത്വാ ഥേയ്യചിത്തോ പാദേന അക്കമിത്വാ കദ്ദമേ വാ വാലികായ വാ പവേസേതി, തസ്സ പവേസിതമത്തേയേവ പാരാജികം.

കുസം സങ്കാമേത്വാ പന അവഹരണം **"കുസാവഹാരോ"**തി വുച്ചതി. സോപി ഏവം വേദിതബ്ബോ - യോ ഭിക്ഖു കുസം പാതേത്വാ ചീവരേ ഭാജിയമാനേ അത്തനോ കോട്ഠാസസ്സ സമീപേ ഠിതം അപ്പഗ്ഘതരം വാ മഹഗ്ഘതരം വാ സമസമം വാ അഗ്ഘേന പരസ്സ കോട്ഠാസം ഹരിതുകാമോ

അത്തനോ കോട്ഠാസേ പതിതം കുസദണ്ഡകം പരസ്സ കോട്ഠാസേ പാതേതുകാമോ ഉദ്ധരതി, രക്ഖതി താവ. പരസ്സ കോട്ഠാസേ പാതേതി, രക്ഖതേവ. യദാ പന തസ്മിം പതിതേ പരസ്സ കോട്ഠാസതോ പരസ്സ കുസദണ്ഡകം ഉദ്ധരതി, ഉദ്ധടമത്തേ പാരാജികോ ഹോതി. സചേ പഠമതരം പരകോട്ഠാസതോ കുസദണ്ഡകം ഉദ്ധരതി അത്തനോ കോട്ഠാസേ പാതേതുകാമതായ ഉദ്ധാരേ രക്ഖതി , പാതനേ രക്ഖതി. അത്തനോ കോട്ഠാസതോ പന അത്തനോ കുസദണ്ഡകം ഉദ്ധരതി, ഉദ്ധാരേയേവ രക്ഖതി. തം ഉദ്ധരിത്വാ പരകോട്ഠാസേ പാതേന്തസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികം.

സചേ പന ദ്വീസുപി കോട്ഠാസേസു പതിതദണ്ഡകേ അദസ്സനം ഗമേതി, തതോ അവസേസഭിക്ഖൂസു ഗതേസു ഇതരോ '''മയ്ഹം, ഭന്തേ, ദണ്ഡകോ ന പഞ്ഞായതീ'തി. 'മയ്ഹമ്പി, ആവുസോ, ന പഞ്ഞായതീ'തി. 'കതമോ പന, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഭാഗോ'തി? 'അയം തുയ്ഹം ഭാഗോ'''തി അത്തനോ ഭാഗം ദസ്സേതി, തസ്മിം വിവദിത്വാ വാ അവിവദിത്വാ വാ തം ഗണ്ഹിത്വാ ഗതേ ഇതരോ തസ്സ ഭാഗം ഉദ്ധരതി, ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. സചേപി തേന ''അഹം മമ ഭാഗം തുയ്ഹം ന ദേമി, ത്വം പന അത്തനോ ഭാഗം ഞത്വാ ഗണ്ഹാ''തി വുത്തേ ''നായം മമാ''തി ജാനന്തോപി തസ്സേവ ഭാഗം ഗണ്ഹാതി, ഉദ്ധാരേ പാരാജികം. സചേ പന ഇതരോ ''അയം തുയ്ഹം ഭാഗോ, അയം മയ്ഹം ഭാഗോതി കിം ഇമിനാ വിവാദേനാ''തി ചിന്തേത്വാ ''മയ്ഹം വാ പത്തോ ഹോതു, തുമ്ഹാകം വാ, യോ വരഭാഗോ തം തുമ്ഹേ ഗണ്ഹഥാ''തി വദതി, ദിന്നകം നാമ ഗഹിതം ഹോതി, നത്ഥേത്ഥ അവഹാരോ. സചേപി സോ വിവാദഭീരുകോ ഭിക്ഖു ''യം തുയ്ഹം രുച്ചതി, തം ഗണ്ഹാ''തി വുത്തോ അത്തനോ പത്തം വരഭാഗം ഠപേത്വാ ലാമകംയേവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, തതോ ഇതരസ്സ വിചിനിതാവസേസം ഗണ്ഹന്തസ്സാപി അവഹാരോ നത്ഥേവാതി.

അട്ഠകഥാസുപന വുത്തം - ''ഇമസ്മിം ഠാനേ കുസസങ്കാമനവസേന ചീവരഭാജനീയമേവ ഏകം ആഗതം, ചതുന്നമ്പി പന പച്ചയാനം ഉപ്പത്തിഞ്ച ഭാജനീയഞ്ച നീഹരിത്വാ ദസ്സേതബ്ബ''ന്തി ഏവഞ്ച വത്വാ **ചീവരക്ഖന്ധകേ**''പടിഗ്ഗണ്ഹാതു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സീവേയ്യകം ദുസ്സയുഗം; ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഗഹപതിചീവരം അനുജാനാതൂ''തി (മഹാവ॰ ൩൩൭) ഇദം ജീവകവത്ഥും ആദിം കത്വാ **ഉപ്പന്നചീവരകഥാ,** സേനാസനക്ഖന്ധകേ ''തേന ഖോ പന സമയേന രാജഗഹം ദുബ്ഭിക്ഖം ഹോതി, മനുസ്സാ ന സക്കോന്തി സങ്ഘഭത്തം കാതും, ഇച്ഛന്തി ഉദ്ദേസഭത്തം നിമന്തനം സലാകഭത്തം പക്ഖികം ഉപോസഥികം പാടിപദികം കാതു''ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൨൫) ഇദം സുത്തമാദിം കത്വാ **പിണ്ഡപാതകഥാ,** സേനാസനക്ഖന്ധകേയേവ ''തേന ഖോ പന സമയേന സത്തരസവഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞതരം പച്ചന്തിമം മഹാവിഹാരം പടിസങ്ഖരോന്തി - 'ഇധ മയം വസ്സം വസിസ്സാമാ'തി. അദ്ദസംസു ഖോ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ സത്തരസവഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ വിഹാരം പടിസങ്ഖരോന്തേ''തി (ചൂളവ॰ ൩൧൫) ഇദം ഛബ്ബഗ്ഗിയവത്ഥും ആദിം കത്വാ **ആഗതസേനാസനകഥാ,** തദവസാനേ ച **സപ്പിആദിഭേസജ്ജകഥാ** വിത്ഥാരേന കഥിതാ. മയം പന തം സബ്ബം ആഗതാഗതട്ഠാനേയേവ കഥയിസ്സാമ; ഏവം കഥനേ കാരണം പുബ്ബേ വുത്തമേവ.

കുസസങ്കാമനവത്ഥുകഥാ നിട്ഠിതാ.

൧൩൯. ഇതോ പരം ജന്താഘരവത്ഥു ഉത്താനത്ഥമേവ.

൧൬൦. പഞ്ചസു വിഘാസവത്ഥൂസു തേ ഭിക്ഖൂ അനുപസമ്പന്നേന കപ്പിയം കാരാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിംസു. വിഘാസം പന ഗണ്ഹന്തേന ഖാദിതാവസേസം ഛഡ്ഡിതം ഗഹേതബ്ബം. യദി സക്കോതി ഖാദന്തേ ഛഡ്ഡാപേത്വാ ഗണ്ഹിതും, ഏതമ്പി വട്ടതി. അത്തഗുത്തത്ഥായ പന പരാനുദ്ദയതായ ച ന ഗഹേതബ്ബം.

൧൬൧. ഓദനഖാദനീയപൂവഉച്ഛുതിമ്ബരൂസകഭാജനീയവത്ഥൂസു **അപരസ്സ ഭാഗം ദേഹീ**തി അസന്തം പുഗ്ഗലം ആഹ. **അമൂലകം അഗ്ഗഹേസീ**തി സാമികേസു ദേന്തേസു ഏവം അഗ്ഗഹേസി. **അനാപത്തി ഭിക്ഖു പാരാജികസ്സാ**തി സാമികേഹി ദിന്നം അഗ്ഗഹേസി; തേനസ്സ അനാപത്തി വുത്താ. **ആപത്തി സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയസ്സാ**തി യോ പനാനേന സമ്പജാനമുസാവാദോ വുത്തോ, തസ്മിം പാചിത്തിയം ആഹ; പരതോ തേകടുലയാഗുവത്ഥുമ്ഹി വിയ. ഗഹണേ പന അയം വിനിച്ഛയോ - സങ്ഘസ്സ സന്തകം സമ്മതേന വാ ആണത്തേഹി വാ ആരാമികാദീഹി ദിയ്യമാനം, ഗിഹീനഞ്ച സന്തകം സാമികേന വാ ആണത്തേന വാ ദിയ്യമാനം “അപരസ്സ ഭാഗം ദേഹീ”തി വത്വാ ഗണ്ഹതോ ഭണ്ഡദേയ്യം. അഞ്ഞേന ദിയ്യമാനം ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. അസമ്മതേന വാ അനാണത്തേന വാ ദിയ്യമാനേ “അപരമ്പി ഭാഗം ദേഹീ”തി വത്വാ വാ കൂടവസ്സാനി ഗണേത്വാ വാ ഗണ്ഹന്തോ പത്തചതുക്കേ വിയ തസ്സുദ്ധാരേയേവ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. ഇതരേഹി ദിയ്യമാനം ഏവം ഗണ്ഹതോ ഭണ്ഡദേയ്യം. സാമികേന പന “ഇമസ്സ ദേഹീ”തി ദാപിതം വാ സയം ദിന്നം വാ സുദിന്നന്തി അയമേത്ഥ **സബ്ബഅട്ഠകഥാ**വിനിച്ഛയതോ സാരോ.

൧൬൨-൩. ഓദനിയഘരാദിവത്ഥൂസു - **ഓദനിയഘരം** നാമ വിക്കായികഭത്തപചനഘരം. **സൂനഘരം** നാമ വിക്കായികമംസപചനഘരം. **പൂവഘരം** നാമ വിക്കായികഖജ്ജകപചനഘരം. സേസമേത്ഥ, പരിക്ഖാരവത്ഥൂസു ച പാകടമേവ.

൧൬൪. പീഠവത്ഥുസ്മിം - സോ ഭിക്ഖു പരികപ്പേത്വാ “ഏതം ഠാനം സമ്പത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി സങ്കാമേസി. തേനസ്സ സങ്കാമനേ അവഹാരോ നത്ഥി. സങ്കാമേത്വാ പന പരികപ്പിതോകാസതോ ഗഹണേ പാരാജികം വുത്തം. ഏവം ഹരന്തോ ച യദി പീഠകേ ഥേയ്യചിത്തം നത്ഥി, ഥവികം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോ. അഥ പീഠകേപി അത്ഥി, ഉഭോ അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോതി. ഭിസിആദീനി തീണി വത്ഥൂനി പാകടാനേവ.

൧൬൫. വിസ്സാസഗ്ഗാഹാദീസു തീസു വത്ഥൂസു ഗഹണേ അനാപത്തി, ആഹരാപേന്തേസു ഭണ്ഡദേയ്യം. പിണ്ഡായ പവിട്ഠസ്സ പടിവിസോ അന്തോഉപചാരസീമായം ഠിതസ്സേവ ഗഹേതും വട്ടതി. യദി പന ദായകാ “ബഹിഉപചാരട്ഠാനമ്പി ഭന്തേ, ഭാഗം ഗണ്ഹഥ, ആഗന്ത്വാ പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തീ”തി വദന്തി, ഏവം അന്തോഗാമട്ഠാനമ്പി ഗഹേതും വട്ടതി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

൧൬൬-൭. സത്തസു അമ്ബചോരകാദിവത്ഥൂസു പംസുകൂലസഞ്ഞായ ഗഹണേ അനാപത്തി, ആഹരാപേന്തേസു ഭണ്ഡദേയ്യം, ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭോഗേ പാരാജികം. തത്രായം വിനിച്ഛയോ - സാമികാപി സാലയാ, ചോരാപി സാലയാ, പംസുകൂലസഞ്ഞായ ഖാദന്തസ്സ ഭണ്ഡദേയ്യം, ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹതോ ഉദ്ധാരേയേവ അവഹാരോ, ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോ. സാമികാ സാലയാ, ചോരാ നിരാലയാ, ഏസേവ നയോ. സാമികാ നിരാലയാ,

ചോരാ സാലയാ; "പുന ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി കിസ്മിഞ്ചിദേവ ഗഹനട്ഠാനേ ഖിപിത്വാ ഗതാ, ഏസേവ നയോ. ഉഭോപി നിരാലയാ, പംസുകൂലസഞ്ഞായ ഖാദതോ അനാപത്തി, ഥേയ്യചിത്തേന ദുക്കടം.

സങ്ഘസ്സ അമ്ബാദീസു പന സങ്ഘാരാമേ ജാതം വാ ഹോതു, ആനേത്വാ ദിന്നം വാ പഞ്ചമാസകം വാ അതിരേകപഞ്ചമാസകം വാ അഗ്ഘനകം അവഹരന്തസ്സ പാരാജികം. പച്ചന്തേ ചോരുപദ്ദവേന ഗാമേസു വുട്ഠഹന്തേസു ഭിക്ഖൂപി വിഹാരേ ഛഡ്ഡേത്വാ "പുന ആവസന്തേ ജനപദേ ആഗമിസ്സാമാ"തി സഉസ്സാഹാവ ഗച്ഛന്തി. ഭിക്ഖൂ താദിസം വിഹാരം പത്വാ അമ്ബപക്കാദീനി "ഛഡ്ഡിതകാനീ"തി പംസുകൂലസഞ്ഞായ പരിഭുഞ്ജന്തി, അനാപത്തി; ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭുഞ്ജതോ അവഹാരോ ഹോതി, ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോ.

മഹാപച്ചരിയം പന **സങ്ഖേപട്ഠകഥായഞ്ച** അവിസേസേന വുത്തം - "ഛഡ്ഡിതവിഹാരേ പന ഫലാഫലം ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭുഞ്ജതോ പാരാജികം. കസ്മാ? ആഗതാനാഗതാനം സന്തകത്താ"തി. ഗണസന്തകേ പന പുഗ്ഗലികേ ച സഉസ്സാഹമത്തമേവ പമാണം. സചേ പന തതോ അമ്ബപക്കാദിം കുലസങ്ഗഹണത്ഥായ ദേതി, കുലദൂസകദുക്കടം. ഥേയ്യചിത്തേന ദേന്തോ അഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. സങ്ഘികേപി ഏസേവ നയോ. സേനാസനത്ഥായ നിയമിതം കുലസങ്ഗഹണത്ഥായ ദദതോ ദുക്കടം, ഇസ്സരവതായ ഥുല്ലച്ചയം, ഥേയ്യചിത്തേന പാരാജികം. നോ ചേ വത്ഥു പഹോതി, അഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. ബഹി ഉപചാരസീമായ നിസീദിത്വാ ഇസ്സരവതായ പരിഭുഞ്ജതോ ഗീവാ. ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ കാലം ഘോസേത്വാ "മയ്ഹം പാപുണാതീ"തി ഖാദിതം സുഖാദിതം. ഘണ്ടിം അപഹരിത്വാ കാലമേവ ഘോസേത്വാ, ഘണ്ടിമേവ പഹരിത്വാ കാലം അഘോസേത്വാ, ഘണ്ടിമ്പി അപഹരിത്വാ കാലമ്പി അഘോസേത്വാ അഞ്ഞേസം നത്ഥിഭാവം ഞത്വാ "മയ്ഹം പാപുണാതീ"തി ഖാദിതമ്പി സുഖാദിതമേവ. പുപ്ഫാരാമവത്ഥുദ്വയം പാകടമേവ.

൧൪൦. വുത്തവാദകവത്ഥുത്തയേ **വുത്തോ വജ്ജേമീ**തി തയാ വുത്തോ ഹുത്വാ "തവ വചനേന വദാമീ"തി അത്ഥോ. **അനാപത്തി ഭിക്ഖു പാരാജികസ്സാ**തി സാമികേഹി ദിന്നത്താ അനാപത്തി. **ന ച, ഭിക്ഖവേ, "വുത്തോ വജ്ജേമീ"തി വത്തബ്ബോ**തി "അഹം തയാ വുത്തോ ഹുത്വാ തവ വചനേന വദാമീ"തി ഏവം അഞ്ഞോ ഭിക്ഖു അഞ്ഞേന ഭിക്ഖുനാ ന വത്തബ്ബോതി അത്ഥോ. പരിച്ഛേദം പന കത്വാ "ഇത്ഥന്നാമം തവ വചനേന ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി വത്തും വട്ടതി. **വുത്തോ വജ്ജേഹീ**തി മയാ വുത്തോ ഹുത്വാ മമ വചനേന വദേഹീതി അത്ഥോ. സേസം വുത്തനയമേവ. ഇമേസുപി ച ദ്വീസു വത്ഥൂസു പരിച്ഛേദം കത്വാ വത്തും വട്ടതി. ഏത്താവതാ ഹി ഉപാരമ്ഭാ മുത്തോ ഹോതീതി.

൧൪൧-൨. മണിവത്ഥുത്തയസ്സ മജ്ഝിമേ വത്ഥുസ്മിം - **നാഹം അകല്ലകോ**തി നാഹം ഗിലാനോതി അത്ഥോ. സേസം പാകടമേവ.

൧൪൩. സൂകരവത്ഥുദ്വയേ - കിഞ്ചാപി പഠമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഛാതജ്ഝത്തം ദിസ്വാ കാരുഞ്ഞേന മോചിതത്താ അനാപത്തി. സാമികേസു പന അസമ്പടിച്ഛന്തേസു ഭണ്ഡദേയ്യം, താവ മഹന്തോ വാ മതസൂകരോ ആഹരിത്വാ

ദാതബ്ബോ, തദഗ്ഘനകം വാ ഭണ്ഡം. സചേ പാസസാമികേ കുഹിഞ്ചിപി ന പസ്സതി, പാസസാമന്താ തദഗ്ഘനകം സാടകം വാ കാസാവം വാ ഥാലകം വാ യഥാ തേ ആഗതാ പസ്സന്തി, ഈദിസേ ഠാനേ ഠപേത്വാവ ഗന്തബ്ബം, ഥേയ്യചിത്തേന പന മോചേന്തസ്സ പാരാജികമേവ. ഏത്ഥ ച കോചി സൂകരോ പാസം പാദേന കഡ്ഢിത്വാ ഛിന്നമത്തേ പാസേ ഠാനാചാവനധമ്മേന ഠാനേന ഠിതോ ഹോതി ചണ്ഡസോതേ ബദ്ധനാവാ വിയ. കോചി അത്തനോ ധമ്മതായ ഠിതോ, കോചി നിപന്നോ, കോചി കൂടപാസേന ബദ്ധോ ഹോതി. **കൂടപാസോ** നാമ യസ്സ അന്തേ ധനുകം വാ അങ്കുസകോ വാ അഞ്ഞോ വാ കോചി ദണ്ഡകോ ബദ്ധോ ഹോതി, യോ തത്ഥ തത്ഥ രുക്ഖാദീസു ലഗ്ഗിത്വാ സൂകരസ്സ ഗമനം നിവാരേതി. തത്ര പാസം കഡ്ഢിത്വാ ഠിതസ്സ ഏകമേവ ഠാനം പാസബന്ധനം, സോ ഹി പാസേ മുത്തമത്തേ വാ ഛിന്നമത്തേ വാ പലായതി. അത്തനോ ധമ്മതായ ഠിതസ്സ ബന്ധനഞ്ച ചത്താരോ ച പാദാതി പഞ്ച ഠാനാനി. നിപന്നസ്സ ബന്ധനഞ്ച സയനഞ്ചാതി ദ്വേ ഠാനാനി. കൂടപാസബദ്ധസ്സ യത്ഥ യത്ഥ ഗച്ഛതി, തം തദേവ ഠാനം. തസ്മാ തം തതോ തതോ മോചേന്താ ദസപി വീസതിപി സതമ്പി ഭിക്ഖൂ പാരാജികം ആപജ്ജന്തി. തത്ഥ തത്ഥ ആഗതം ദിസ്വാ ഏകമേവ ദാസം പലാപേന്തോ വിയ.

പുരിമാനം പന തിണ്ണം ചതുപ്പദകഥായം വുത്തനയേന ഫന്ദാപനഠാനാചാവനാനി വേദിതബ്ബാനി. സുനഖദട്ഠം സൂകരം വിസ്സജ്ജാപേന്തസ്സാപി കാരുഞ്ഞാധിപ്പായേന ഭണ്ഡദേയ്യം, ഥേയ്യചിത്തേന പാരാജികം. പാസട്ഠാനം പന സുനഖസമീപം വാ അസമ്പത്തം പടിപഥം ഗന്ത്വാ പഠമമേവ പലാപേന്തസ്സ അവഹാരോ നത്ഥി. യോപി ബദ്ധസൂകരസ്സ ഘാസഞ്ച പാനീയഞ്ച ദത്വാ ബലം ഗാഹാപേത്വാ ഉക്കുട്ഠിം കരോതി - ‘‘ഉത്രസ്തോ പലായിസ്സതീ’’തി; സോ ചേ പലായതി, പാരാജികം. പാസം ദുബ്ബലം കത്വാ ഉക്കുട്ഠിസദ്ദേന പലാപേന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ.

യോ പന ഘാസഞ്ച പാനീയഞ്ച ദത്വാ ഗച്ഛതി, ‘‘ബലം ഗഹേത്വാ പലായിസ്സതീ’’തി; സോ ചേ പലായതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. പാസം ദുബ്ബലം കത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ. പാസസന്തികേ സത്ഥം വാ അഗ്ഗിം വാ ഠപേതി ‘‘ഛിന്നേ വാ ദഡ്ഢേ വാ പലായിസ്സതീ’’തി. സൂകരോ പാസം ചാലേന്തോ ഛിന്നേ വാ ദഡ്ഢേ വാ പലായതി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. പാസം യട്ഠിയാ സഹ പാതേതി, പച്ഛാ സൂകരോ തം മദ്ദന്തോ ഗച്ഛതി , ഭണ്ഡദേയ്യം. സൂകരോ അദൂഹലപാസാണേഹി അക്കന്തോ ഹോതി, തം പലാപേതുകാമസ്സ അദൂഹലം കാരുഞ്ഞേന ഉക്ഖിപതോ ഭണ്ഡദേയ്യം, ഥേയ്യചിത്തേന പാരാജികം. സചേ ഉക്ഖിത്തമത്തേ അഗന്ത്വാ പച്ഛാ ഗച്ഛതി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. ഉക്ഖിപിത്വാ ഠപിതം അദൂഹലം പാതേതി, പച്ഛാ സൂകരോ തം മദ്ദന്തോ ഗച്ഛതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. ഓപാതേ പതിതസൂകരമ്പി കാരുഞ്ഞേന ഉദ്ധരതോ ഭണ്ഡദേയ്യം, ഥേയ്യചിത്തേന പാരാജികം. ഓപാതം പൂരേത്വാ നാസേതി, പച്ഛാ സൂകരോ തം മദ്ദന്തോ ഗച്ഛതി, ഭണ്ഡദേയ്യം. സൂലേ വിദ്ധം കാരുഞ്ഞേന ഉദ്ധരതി, ഭണ്ഡദേയ്യം, ഥേയ്യചിത്തേന പാരാജികം. സൂലം ഉദ്ധരിത്വാ ഛഡ്ഡേതി, ഭണ്ഡദേയ്യം.

വിഹാരഭൂമിയം പന പാസേ വാ അദൂഹലം വാ ഓഡ്ഡേന്താ വാരേതബ്ബാ - ‘‘മിഗരൂപാനം പടിസരണട്ഠാനമേതം, മാ ഇധ ഏവം കരോഥാ’’തി. സചേ ‘‘ഹരാപേഥ, ഭന്തേ’’തി വദന്തി, ഹരാപേതും വട്ടതി. അഥ സയം ഹരന്തി, സുന്ദരമേവ. അഥ നേവ ഹരന്തി, ന ഹരിതും ദേന്തി, രക്ഖം യാചിത്വാ ഹരാപേതും വട്ടതി. മനുസ്സാ സസ്സരക്ഖണകാലേ ഖേത്തേസു പാസേ ച

അദൂഹലപാസാണാദീനി ച കരോന്തി - "മംസം ഖാദന്താ സസ്സാനി രക്ഖിസ്സാമാ"തി. വീതിവത്തേ സസ്സകാലേ തേസു അനാലയേസു പക്കന്തേസു തത്ഥ ബദ്ധം വാ പതിതം വാ മോചേതും വട്ടതീതി.

മിഗവത്ഥുദ്വയേപി സൂകരവത്ഥൂസു വുത്തസദിസോയേവ വിനിച്ഛയോ.

മച്ഛവത്ഥുദ്വയേപി ഏസേവ നയോ. അയം പന വിസേസോ - കുമീനമുഖം വിവരിത്വാ വാ പച്ഛാപുടകം മുഞ്ചിത്വാ വാ പസ്സേന ഛിദ്ദം കത്വാ വാ കുമീനതോ മച്ഛേ പോഥേത്വാ പലാപേന്തസ്സ പാരാജികം. ഭത്തസിത്ഥാനി ദസ്സേത്വാ ഏവം പലാപേന്തസ്സാപി പാരാജികം. സഹ കുമീനേന ഉദ്ധരതോപി പാരാജികം. കേവലം കുമീനമുഖം വിവരതി, പച്ഛാപുടകം മുഞ്ചതി, ഛിദ്ദം വാ കരോതി, മച്ഛാ പന അത്തനോ ധമ്മതായ പലായന്തി, ഭണ്ഡദേയ്യം. ഏവം കത്വാ ഭത്തസിത്ഥാനി ദസ്സേതി, മച്ഛാ ഗോചരത്ഥായ നിക്ഖമിത്വാ പലായന്തി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. മുഖം അവിവരിത്വാ പച്ഛാപുടകം അമുഞ്ചിത്വാ പസ്സേന ഛിദ്ദം അകത്വാ കേവലം ഭത്തസിത്ഥാനി ദസ്സേതി, മച്ഛാ പന ഛാതജ്ഝത്താ സീസേന പഹരിത്വാ ഓകാസം കത്വാ ഗോചരത്ഥായ നിക്ഖമിത്വാ പലായന്തി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. തുച്ഛകുമീനസ്സ മുഖം വാ വിവരതി, പച്ഛാപുടകം വാ മുഞ്ചതി, ഛിദ്ദം വാ കരോതി, ആഗതാഗതാ മച്ഛാ ദ്വാരം പത്താ പുടകഛിദ്ദേഹി പലായന്തി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവ. തുച്ഛകുമീനം ഗഹേത്വാ ഗുമ്ബേ ഖിപതി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവാതി. യാനേ ഭണ്ഡം പീഠേ ഥവികായ സദിസം.

മംസപേസിവത്ഥുമ്ഹി - സചേ ആകാസേ ഗണ്ഹാതി, ഗഹിതട്ഠാനമേവ ഠാനം. തം ഛഹാകാരേഹി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഠാനാചാവനം വേദിതബ്ബം. സേസമേത്ഥ ദാരുഗോപാലകരജകസാടകവത്ഥൂസു ച അമ്ബചോരകാദിവത്ഥൂസു വുത്തനയേന വിനിച്ഛിനിതബ്ബം.

൧൫൭. കുമ്ഭിവത്ഥുസ്മിം - യോ സപ്പിതേലാദീനി അപാദഗ്ഘനകാനി ഗഹേത്വാ "ന പുന ഏവം കരിസ്സാമീ"തി സംവരേ ഠത്വാ ദുതിയദിവസാദീസുപി പുന ചിത്തേ ഉപ്പന്നേ ഏവമേവ ധുരനിക്ഖേപം കത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തോ സബ്ബമ്പി തം പരിഭുഞ്ജതി, നേവത്ഥി പാരാജികം. ദുക്കടം വാ ഥുല്ലച്ചയം വാ ആപജ്ജതി, ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതി. അയമ്പി ഭിക്ഖു ഏവമേവമകാസി. തേന വുത്തം - "അനാപത്തി ഭിക്ഖു പാരാജികസ്സാ"തി. ധുരനിക്ഖേപം പന അകത്വാ "ദിവസേ ദിവസേ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീ"തി ഥോകം ഥോകമ്പി പരിഭുഞ്ജതോ യസ്മിം ദിവസേ പാദഗ്ഘനകം പൂരതി, തസ്മിം പാരാജികം.

സംവിദാവഹാരവത്ഥൂനി സംവിദാവഹാരേ, മുട്ഠിവത്ഥൂനി ഓദനിയഘരാദിവത്ഥൂസു ദ്വേ വിഘാസവത്ഥൂനി അമ്ബചോരകാദിവത്ഥൂസു വുത്തവിനിച്ഛയനയേന വേദിതബ്ബാനി. ദ്വേ തിണവത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

൧൫൮. അമ്ബഭാജാപനാദിവത്ഥൂസു തേ ഭിക്ഖൂ ഏകം ഗാമകാവാസം പരിച്ഛിന്നഭിക്ഖുകം അഗമംസു. തത്ഥ ഭിക്ഖൂ ഫലാഫലം പരിഭുഞ്ജമാനാപി തേസു ആഗതേസു "ഥേരാനം ഫലാനി ദേഥാ"തി കപ്പിയകാരകേ ന അവോചും. അഥ തേ ഭിക്ഖൂ "കിം സങ്ഘികം അമ്ഹാകം ന പാപുണാതീ"തി ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ ഭാജാപേത്വാ തേസമ്പി വസ്സഗ്ഗേന ഭാഗം ദത്വാ അത്തനാപി പരിഭുഞ്ജിംസു. തേന നേസം ഭഗവാ **"അനാപത്തി, ഭിക്ഖവേ, പരിഭോഗത്ഥായാ"**തി ആഹ. തസ്മാ ഇദാനിപി യത്ഥ ആവാസികാ

ആഗന്തുകാനം ന ദേന്തി, ഫലവാരേ ച സമ്പത്തേ അഞ്ഞേസം അത്ഥിഭാവം ദിസ്വാ ചോരികായ അത്തനാവ ഖാദന്തി, തത്ഥ ആഗന്തുകേഹി ഘണ്ടിം പഹരിത്വാ ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

യത്ഥ പന ആവാസികാ രുക്ഖേ രക്ഖിത്വാ ഫലവാരേ സമ്പത്തേ ഭാജേത്വാ ഖാദന്തി, ചതൂസു പച്ചയേസു സമ്മാ ഉപനേന്തി, അനിസ്സരാ തത്ഥ ആഗന്തുകാ. യേപി രുക്ഖാ ചീവരത്ഥായ നിയമേത്വാ ദിന്നാ, തേസുപി ആഗന്തുകാ അനിസ്സരാ. ഏസേവ നയോ സേസപച്ചയത്ഥായ നിയമേത്വാ ദിന്നേസുപി.

യേ പന തഥാ അനിയമിതാ, ആവാസികാ ച തേ രക്ഖിത്വാ ഗോപേത്വാ ചോരികായ പരിഭുഞ്ജന്തി, ന തേസു ആവാസികാനം കതികായ ഠാതബ്ബം. യേ ഫലപരിഭോഗത്ഥായ ദിന്നാ, ആവാസികാപി നേ രക്ഖിത്വാ ഗോപേത്വാ സമ്മാ ഉപനേന്തി, തേസുയേവ തേസം കതികായ ഠാതബ്ബം. **മഹാപച്ചരിയം** പന വുത്തം - ''ചതുന്നം പച്ചയാനം നിയമേത്വാ ദിന്നം ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭുഞ്ജന്തോ ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോ. പരിഭോഗവസേനേവ തം ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ഭണ്ഡദേയ്യം. യം പനേത്ഥ സേനാസനത്ഥായ നിയമിതം, തം പരിഭോഗവസേനേവ ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയഞ്ച ഭണ്ഡദേയ്യഞ്ചാ''തി.

ഓദിസ്സ ചീവരത്ഥായ ദിന്നം ചീവരേയേവ ഉപനേതബ്ബം. സചേ ദുബ്ഭിക്ഖം ഹോതി, ഭിക്ഖൂ പിണ്ഡപാതേന കിലമന്തി, ചീവരം പന സുലഭം, സങ്ഘസുട്ഠുതായ അപലോകനകമ്മം കത്വാ പിണ്ഡപാതേപി ഉപനേതും വട്ടതി. സേനാസനേന ഗിലാനപച്ചയേന വാ കിലമന്തേസു സങ്ഘസുട്ഠുതായ അപലോകനകമ്മം കത്വാ തദത്ഥായപി ഉപനേതും വട്ടതി. ഓദിസ്സ പിണ്ഡപാതത്ഥായ ഗിലാനപച്ചയത്ഥായ ച ദിന്നേപി ഏസേവ നയോ. ഓദിസ്സ സേനാസനത്ഥായ ദിന്നം പന ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി, തം രക്ഖിത്വാ ഗോപേത്വാ തദത്ഥമേവ ഉപനേതബ്ബം. സചേ പന ദുബ്ഭിക്ഖം ഹോതി, ഭിക്ഖൂ പിണ്ഡപാതേന ന യാപേന്തി. ഏത്ഥ രാജരോഗചോരഭയാദീഹി അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്താനം വിഹാരാ പലുജ്ജന്തി, താലനാളികേരാദികേ വിനാസേന്തി, സേനാസനപച്ചയം പന നിസ്സായ യാപേതും സക്കാ ഹോതി. ഏവരൂപേ കാലേ സേനാസനം വിസ്സജ്ജേത്വാപി സേനാസനജഗ്ഗനത്ഥായ പരിഭോഗോ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതോ. തസ്മാ ഏകം വാ ദ്വേ വാ വരസേനാസനാനി ഠപേത്വാ ഇതരാനി ലാമകകോടിയാ പിണ്ഡപാതത്ഥായ വിസ്സജ്ജേതും വട്ടതി. മൂലവത്ഥുച്ഛേദം പന കത്വാ ന ഉപനേതബ്ബം .

യോ പന ആരാമോ ചതുപ്പച്ചയത്ഥായ നിയമേത്വാ ദിന്നോ, തത്ഥ അപലോകനകമ്മം ന കാതബ്ബം. യേന പന പച്ചയേന ഊനം, തദത്ഥം ഉപനേതും വട്ടതി. ആരാമോ ജഗ്ഗിതബ്ബോ, വേതനം ദത്വാപി ജഗ്ഗാപേതും വട്ടതി. യേ പന വേതനം ലഭിത്വാ ആരാമേയേവ ഗേഹം കത്വാ വസന്താ രക്ഖന്തി, തേ ചേ ആഗതാനം ഭിക്ഖൂനം നാളികേരം വാ താലപക്കം വാ ദേന്തി, യം തേസം സങ്ഘേന അനുഞ്ഞാതം ഹോതി - ''ദിവസേ ദിവസേ ഏത്തകം നാമ ഖാദഥാ''തി തദേവ തേ ദാതും ലഭന്തി; തതോ ഉത്തരി തേസം ദദന്താനമ്പി ഗഹേതും ന വട്ടതി.

യോ പന ആരാമം കേണിയാ ഗഹേത്വാ സങ്ഘസ്സ ചതുപ്പച്ചയത്ഥായ കപ്പിയഭണ്ഡമേവ ദേതി, അയം ബഹുകമ്പി ദാതും ലഭതി. ചേതിയസ്സ

പദീപത്ഥായ വാ ഖണ്ഡഫുല്ലപടിസങ്ഖരണത്ഥായ വാ ദിന്നോ ആരാമോപി പടിജഗ്ഗിതബ്ബോ; വേതനം ദത്വാപി ജഗ്ഗാപേതബ്ബോ. വേതനഞ്ച പനേത്ഥ ചേതിയസന്തകമ്പി സങ്ഘസന്തകമ്പി ദാതും വട്ടതി. ഏതമ്പി ആരാമം വേതനേന തത്ഥേവ വസിത്വാ രക്ഖന്താനഞ്ച കേണിയാ ഗഹേത്വാ കപ്പിയഭണ്ഡദായകാനഞ്ച തത്ഥ ജാതകഫലദാനം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബന്തി.

അമ്ബപാലകാദിവത്ഥൂസു - **അനാപത്തി, ഭിക്ഖവേ, ഗോപകസ്സ ദാനേതി** എത്ഥ കതരം പന ഗോപകദാനം വട്ടതി, കതരം ന വട്ടതീതി? **മഹാസുമത്ഥേരോ** താവ ആഹ - "യം ഗോപകസ്സ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദിന്നം ഹോതി - 'എത്തകം ദിവസേ ദിവസേ ഗണ്ഹാ'തി തദേവ വട്ടതി; തതോ ഉത്തരി ന വട്ടതീ"തി. **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പനാഹ - "കിം ഗോപകാനം പണ്ണം ആരോപേത്വാ നിമിത്തസഞ്ഞം വാ കത്വാ ദിന്നം അത്ഥി, എതേസം ഹത്ഥേ വിസ്സട്ഠകസ്സ എതേ ഇസ്സരാ, തസ്മാ യം തേ ദേന്തി തം ബഹുകമ്പി വട്ടതീ"തി. **കുരുന്ദട്ഠകഥായം** പന വുത്തം - "മനുസ്സാനം ആരാമം വാ അഞ്ഞം വാ ഫലാഫലം ദാരകാ രക്ഖന്തി, തേഹി ദിന്നം വട്ടതി . ആഹരാപേത്വാ പന ന ഗഹേതബ്ബം. സങ്ഘികേ പന ചേതിയസന്തകേ ച കേണിയാ ഗഹേത്വാ രക്ഖന്തസ്സേവ ദാനം വട്ടതി. വേതനേന രക്ഖന്തസ്സ അത്തനോ ഭാഗമത്തം വട്ടതീ"തി. **മഹാപച്ചരിയം** പന "യം ഗിഹീനം ആരാമരക്ഖകാ ഭിക്ഖൂനം ദേന്തി, എതം വട്ടതി. ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പന ആരാമഗോപകാ യം അത്തനോ ഭതിയാ ഖണ്ഡേത്വാ ദേന്തി, എതം വട്ടതി. യോപി ഉപഡ്ഢാരാമം വാ കേചിദേവ രുക്ഖേ വാ ഭതിം ലഭിത്വാ രക്ഖതി, തസ്സാപി അത്തനോ പത്തരുക്ഖതോയേവ ദാതും വട്ടതി. കേണിയാ ഗഹേത്വാ രക്ഖന്തസ്സ പന സബ്ബമ്പി വട്ടതീ"തി വുത്തം. എതം പന സബ്ബം ബ്യഞ്ജനതോ നാനം, അത്ഥതോ എകമേവ; തസ്മാ അധിപ്പായം ഞത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ദാരുവത്ഥുമ്ഹി - **താവകാലികോ അഹം ഭഗവാ**തി താവകാലികചിത്തോ അഹം ഭഗവാതി വത്തുകാമേന വുത്തം, താവകാലികചിത്തോതി "പുന ആഹരിത്വാ ദസ്സാമീ"തി എവംചിത്തോ അഹന്തി വുത്തം ഹോതി. ഭഗവാ **"താവകാലികേ അനാപത്തീ"**തി ആഹ.

അയം പനേത്ഥ **പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയോ** - സചേ സങ്ഘോ സങ്ഘികം കമ്മം കാരേതി ഉപോസഥാഗാരം വാ ഭോജനസാലം വാ, തതോ ആപുച്ഛിത്വാ താവകാലികം ഹരിതബ്ബം. യോ പന സങ്ഘികോ ദബ്ബസമ്ഭാരോ അഗുത്തോ ദേവേ വസ്സന്തേ തേമേതി, ആതപേന സുക്ഖതി, തം സബ്ബമ്പി ആഹരിത്വാ അത്തനോ ആവാസേ കാതും വട്ടതി. സങ്ഘോ ആഹരാപേന്തോ അഞ്ഞേന വാ ദബ്ബസമ്ഭാരേന മൂലേന വാ സഞ്ഞാപേതബ്ബോ. ന സക്കാ ചേ ഹോതി സഞ്ഞാപേതും, "സങ്ഘികേന, ഭന്തേ, കതം സങ്ഘികപരിഭോഗേന വളഞ്ജഥാ"തി വത്തബ്ബം. സേനാസനസ്സ പന അയമേവ ഭിക്ഖു ഇസ്സരോ. സചേപി പാസാണത്ഥമ്ഭോ വാ രുക്ഖത്ഥമ്ഭോ വാ കവാടം വാ വാതപാനം വാ നപ്പഹോതി, സങ്ഘികം താവകാലികം ആഹരിത്വാ പാകതികം കാതും വട്ടതി. എസ നയോ അഞ്ഞേസുപി ദബ്ബസമ്ഭാരേസൂതി.

ഉദകവത്ഥുസ്മിം - യദാ ഉദകം ദുല്ലഭം ഹോതി, യോജനതോപി അഡ്ഢയോജനതോപി ആഹരീയതി, എവരൂപേ പരിഗ്ഗഹിതഉദകേ അവഹാരോ. യതോപി ആഹരിമതോ വാ പോക്ഖരണീആദീസു ഠിതതോ വാ കേവലം യാഗുഭത്തം സമ്പാദേന്തി, പാനീയപരിഭോഗഞ്ച കരോന്തി, ന അഞ്ഞം

മഹാപരിഭോഗം, തമ്പി ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ. യതോ പന ഏകം വാ ദ്വേ വാ ഘടേ ഗഹേത്വാ ആസനം ധോവിതും, ബോധിരുക്ഖേ സിഞ്ചിതും ഉദകപൂജം കാതും, രജനം പചിതും ലബ്ഭതി, തത്ഥ സങ്ഘസ്സ കതികവസേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം. അതിരേകം ഗണ്ഹന്തോ, മത്തികാദീനി വാ ഥേയ്യചിത്തേന പക്ഖിപന്തോ ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോ.

സചേ ആവാസികാ കതികവത്തം ദള്ഹം കരോന്തി, അഞ്ഞേസം ഭണ്ഡകം ധോവിതും വാ രജിതും വാ ന ദേന്തി, അത്തനാ പന അഞ്ഞേസം അപസ്സന്താനം ഗഹേത്വാ സബ്ബം കരോന്തി, തേസം കതികായ ന ഠാതബ്ബം. യത്തകം തേ ധോവന്തി, തത്തകം ധോവിതബ്ബം. സചേ സങ്ഘസ്സ ദ്വേ തിസ്സോ പോക്ഖരണിയോ വാ ഉദകസോണ്ഡിയോ വാ ഹോന്തി, കതികാ ച കതാ "ഏത്ഥ ന്ഹായിതബ്ബം, ഇതോ പാനീയം ഗഹേതബ്ബം, ഇധ സബ്ബപരിഭോഗോ കാതബ്ബോ"തി. കതികവത്തേനേവ സബ്ബം കാതബ്ബം. യത്ഥ കതികാ നത്ഥി, തത്ഥ സബ്ബപരിഭോഗോ വട്ടതീതി.

മത്തികാവത്ഥുസ്മിം - യത്ഥ മത്തികാ ദുല്ലഭാ ഹോതി, നാനപ്പകാരാ വാ വണ്ണമത്തികാ ആഹരിത്വാ ഠപിതാ, തത്ഥ ഥോകാപി പഞ്ചമാസകം അഗ്ഘതി, തസ്മാ പാരാജികം. സങ്ഘികേ പന കമ്മേ ചേതിയകമ്മേ ച നിട്ഠിതേ സങ്ഘം ആപുച്ഛിത്വാ വാ താവകാലികം വാ ഗഹേതും വട്ടതി. സുധായപി ചിത്തകമ്മവണ്ണേസുപി ഏസേവ നയോ.

തിണവത്ഥൂസു - ഝാപിതതിണേ ഠാനാചാവനസ്സ അഭാവാ ദുക്കടം, ഭണ്ഡദേയ്യം പന ഹോതി. സങ്ഘോ തിണവത്ഥും ജഗ്ഗിത്വാ സങ്ഘികം ആവാസം ഛാദേതി, പുന കദാചി ജഗ്ഗിതും ന സക്കോതി, അഥഞ്ഞോ ഏകോ ഭിക്ഖു വത്തസീസേന ജഗ്ഗതി, സങ്ഘസ്സേവേതം. നോ ചേ ജഗ്ഗതി, സങ്ഘേനേകോ ഭിക്ഖു വത്തബ്ബോ "ജഗ്ഗിത്വാ ദേഹീ"തി. സോ ചേ ഭാഗം ഇച്ഛതി, ഭാഗം ദത്വാപി ജഗ്ഗാപേതബ്ബം. സചേ ഭാഗം വഡ്ഢേതി, ദാതബ്ബമേവ. വഡ്ഢേതിയേവ, "ഗച്ഛ ജഗ്ഗിത്വാ സബ്ബം ഗഹേത്വാ അത്തനോ സന്തകം സേനാസനം ഛാദേഹീ"തി വത്തബ്ബോ. കസ്മാ? നട്ഠേ അത്ഥോ നത്ഥി. ദദന്തേഹി പന സവത്ഥുകം ന ദാതബ്ബം , ഗരുഭണ്ഡം ഹോതി; തിണമത്തം പന ദാതബ്ബം. തസ്മിം ചേ ജഗ്ഗിത്വാ അത്തനോ സേനാസനം ഛാദേന്തേ പുന സങ്ഘോ ജഗ്ഗിതും പഹോതി, "ത്വം മാ ജഗ്ഗി, സങ്ഘോ ജഗ്ഗിസ്സതീ"തി വത്തബ്ബോതി.

മഞ്ചാദീനി സത്ത വത്ഥൂനി പാകടാനേവ. പാളിയം പന അനാഗതമ്പി പാസാണത്ഥമ്ഭം വാ രുക്ഖത്ഥമ്ഭം വാ അഞ്ഞം വാ കിഞ്ചി പാദഗ്ഘനകം ഹരന്തസ്സ പാരാജികമേവ. പധാനഘരാദീസു ഛഡ്ഡിതപതിതാനം പരിവേണാദീനം കുട്ടമ്പി പാകാരമ്പി ഭിന്ദിത്വാ ഇട്ഠകാദീനി അവഹരന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ. കസ്മാ? സങ്ഘികം നാമ കദാചി അജ്ഝാവസന്തി, കദാചി ന അജ്ഝാവസന്തി. പച്ചന്തേ ചോരഭയേന ജനപദേ വുട്ഠഹന്തേ ഛഡ്ഡിതവിഹാരാദീസു കിഞ്ചി പരിക്ഖാരം ഹരന്തസ്സാപി ഏസേവ നയോ. യേ പന തതോ താവകാലികം ഹരന്തി, പുന ആവസിതേസു ച വിഹാരേസു ഭിക്ഖൂ ആഹരാപേന്തി, ദാതബ്ബം. സചേപി തതോ ആഹരിത്വാ സേനാസനം കതം ഹോതി, തം വാ തദഗ്ഘനകം വാ ദാതബ്ബമേവ. "പുന ആവസിസ്സാമാ"തി ആലയം അച്ഛിന്ദിത്വാ വുട്ഠിതേസു ജനപദേസു ഗണസന്തകം

വാ പുഗ്ഗലികം വാ ഗഹിതം ഹോതി; തേ ചേ അനുജാനന്തി, പടികമ്മേന കിച്ചം നത്ഥി. സങ്ഘികം പന ഗരുഭണ്ഡം, തസ്മാ പടികമ്മം കത്തബ്ബമേവ.

൩൭൩. വിഹാരപരിഭോഗവത്ഥു ഉത്താനത്ഥമേവ.

അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, താവകാലികം ഹരിതുന്തി എത്ഥ യോ ഭിക്ഖു സങ്ഘികം മഞ്ചം വാ പീഠം വാ താവകാലികം ഹരിത്വാ അത്തനോ ഫാസുകട്ഠാനേ ഏകമ്പി ദ്വേപി മാസേ സങ്ഘികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജതി, ആഗതാഗതാനം വുഡ്ഢതരാനം ദേതി, നപ്പടിബാഹതി , തസ്സ തസ്മിം നട്ഠേപി ജിണ്ണേപി ചോരാവഹടേപി ഗീവാ ന ഹോതി. വസിത്വാ പന ഗച്ഛന്തേന യഥാഠാനേ ഠപേതബ്ബം. യോ പന പുഗ്ഗലികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജതി, ആഗതാഗതാനം വുഡ്ഢതരാനം ന ദേതി, തസ്മിം നട്ഠേ തസ്സ ഗീവാ ഹോതി. അഞ്ഞം പന ആവാസം ഹരിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തേന സചേ തത്ഥ വുഡ്ഢതരോ ആഗന്ത്വാ വുട്ഠാപേതി, ''മയാ ഇദം അസുകാവാസതോ നാമ ആഹടം, ഗച്ഛാമി, നം പാകതികം കരോമീ''തി വത്തബ്ബം. സചേ സോ ഭിക്ഖു ''അഹം പാകതികം കരിസ്സാമീ''തി വദതി, തസ്സ ഭാരം കത്വാപി ഗന്തും വട്ടതീതി **സങ്ഖേപട്ഠകഥായം** വുത്തം.

ചമ്പാവത്ഥുമ്ഹി - **തേകടുലയാഗൂ**തി തിലതണ്ഡുലമുഗ്ഗേഹി വാ തിലതണ്ഡുലമാസേഹി വാ തിലതണ്ഡുലകുലത്ഥേഹി വാ തിലതണ്ഡുലേഹി സദ്ധിം യംകിഞ്ചി ഏകം അപരണ്ണം പക്ഖിപിത്വാ തീഹി കതാ, ഏതം കിര ഇമേഹി തീഹി ചതുഭാഗഉദകസമ്ഭിന്നേ ഖീരേ സപ്പിമധുസക്കരാദീഹി യോജേത്വാ കരോന്തി.

രാജഗഹവത്ഥുമ്ഹി - **മധുഗോളകോ**തി അതിരസകപൂവോ വുച്ചതി; ''മധുസീസക''ന്തിപി വദന്തി. സേസമേത്ഥ വത്ഥുദ്വയേപി ഓദനഭാജനീയവത്ഥുസ്മിം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

൩൭൪. അജ്ജുകവത്ഥുസ്മിം - **ഏതദവോചാ**തി ഗിലാനോ ഹുത്വാ അവോച. **ആയസ്മാ ഉപാലി ആയസ്മതോ അജ്ജുകസ്സ പക്ഖോ**തി ന അഗതിഗമനവസേന പക്ഖോ, അപി ച ഖോ അനാപത്തിസഞ്ഞിതായ ലജ്ജീഅനുഗ്ഗഹേന വിനയാനുഗ്ഗഹേന ച ഥേരോ പക്ഖോതി വേദിതബ്ബോ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവ.

൩൭൫. ബാരാണസീവത്ഥുസ്മിം - **ചോരേഹി ഉപദ്ദുത**ന്തി ചോരേഹി വിലുത്തം. **ഇദ്ധിയാ ആനേത്വാ പാസാദേ ഠപേസീ**തി ഥേരോ കിര തം കുലം സോകസല്ലസമപ്പിതം ആവട്ടന്തം വിവട്ടന്തം ദിസ്വാ തസ്സ കുലസ്സ അനുകമ്പായ പസാദാനുരക്ഖണത്ഥായ ധമ്മാനുഗ്ഗഹേന അത്തനോ ഇദ്ധിയാ ''തേസംയേവ പാസാദം ദാരകാനം സമീപേ ഹോതൂ''തി അധിട്ഠാസി. ദാരകാ ''അമ്ഹാകം പാസാദോ''തി സഞ്ജാനിത്വാ അഭിരുഹിംസു. തതോ ഥേരോ ഇദ്ധിം പടിസംഹരി, പാസാദോപി സകട്ഠാനേയേവ അട്ഠാസി. വോഹാരവസേന പന വുത്തം **''തേ ദാരകേ ഇദ്ധിയാ ആനേത്വാ പാസാദേ ഠപേസീ''**തി. **ഇദ്ധിവിസയേ**തി ഈദിസായ അധിട്ഠാനിദ്ധിയാ അനാപത്തി. വികുബ്ബനിദ്ധി പന ന വട്ടതി.

൩൭൬-൭. അവസാനേ വത്ഥുദ്വയം ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ദുതിയപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തത്രായം അനുസാസനീ -

ദുതിയം അദുതിയേന, യം ജിനേന പകാസിതം;
പരാജിതകിലേസേന, പാരാജികമിദം ഇധ.

സിക്ഖാപദം സമം തേന, അഞ്ഞം കിഞ്ചി ന വിജ്ജതി;
അനേകനയവോകിണ്ണം, ഗമ്ഭീരത്ഥവിനിച്ഛയം.

തസ്മാ വത്ഥുമ്ഹി ഓതിണ്ണേ, ഭിക്ഖുനാ വിനയഞ്ഞുനാ;
വിനയാനുഗ്ഗഹേനേത്ഥ, കരോന്തേന വിനിച്ഛയം.

പാളിം അട്ഠകഥഞ്ചേവ, സാധിപ്പായമസേസതോ;
ഓഗയ്ഹ അപ്പമത്തേന, കരണീയോ വിനിച്ഛയോ.

ആപത്തിദസ്സനുസ്സാഹോ, ന കത്തബ്ബോ കുദാചനം;
പസ്സിസ്സാമി അനാപത്തി-മിതി കയിരാഥ മാനസം.

പസ്സിത്വാപി ച ആപത്തിം, അവത്വാവ പുനപ്പുനം;
വീമംസിത്വാഥ വിഞ്ഞൂഹി, സംസന്ദിത്വാ ച തം വദേ.

കപ്പിയേപി ച വത്ഥുസ്മിം, ചിത്തസ്സ ലഹുവത്തിനോ;
വസേന സാമഞ്ഞഗുണാ, ചവന്തീധ പുഥുജ്ജനാ.

തസ്മാ പരപരിക്ഖാരം, ആസീവിസമിവോരഗം;
അഗ്ഗിം വിയ ച സമ്പസ്സം, നാമസേയ്യ വിചക്ഖണോതി.

പാരാജികകണ്ഡ-അട്ഠകഥായ

പഠമോ ഭാഗോ നിട്ഠിതോ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

വിനയപിടകേ

പാരാജികകണ്ഡ-അട്ഠകഥാ (ദുതിയോ ഭാഗോ)

൩. തതിയപാരാജികം

തതിയം തീഹി സുദ്ധേന, യം ബുദ്ധേന വിഭാവിതം;
പാരാജികം തസ്സ ദാനി, പത്തോ സംവണ്ണനാക്കമോ.

യസ്മാ തസ്മാ സുവിഞ്ഞേയ്യം, യം പുബ്ബേ ച പകാസിതം;

തം വജ്ജയിത്വാ അസ്സാപി, ഹോതി സംവണ്ണനാ അയം.

പഠമപഞ്ഞത്തിനിദാനവണ്ണനാ

൧൬൨. **തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായ**ന്തി ഏത്ഥ **വേസാലിയ**ന്തി ഏവംനാമകേ ഇത്ഥിലിങ്ഗവസേന പവത്തവോഹാരേ നഗരേ. തഞ്ഹി നഗരം തിക്ഖത്തും പാകാരപരിക്ഖേപവഡ്ഢനേന വിസാലീഭൂതത്താ ''വേസാലീ''തി വുച്ചതി. ഇദമ്പി ച നഗരം സബ്ബഞ്ഞുതപ്പത്തേയേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ സബ്ബാകാരേന വേപുല്ലം പത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവം ഗോചരഗാമം ദസ്സേത്വാ നിവാസട്ഠാന മാഹ - **''മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായ''**ന്തി. തത്ഥ **മഹാവനം** നാമ സയംജാതം അരോപിമം സപരിച്ഛേദം മഹന്തം വനം. കപിലവത്ഥുസാമന്താ പന മഹാവനം ഹിമവന്തേന സഹ ഏകാബദ്ധം അപരിച്ഛേദം ഹുത്വാ മഹാസമുദ്ദം ആഹച്ച ഠിതം. ഇദം താദിസം ന ഹോതി, സപരിച്ഛേദം മഹന്തം വനന്തി മഹാവനം. **കൂടാഗാരസാലാ** പന മഹാവനം നിസ്സായ കതേ ആരാമേ കൂടാഗാരം അന്തോ കത്വാ ഹംസവട്ടകച്ഛദനേന കതാ സബ്ബാകാരസമ്പന്നാ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഗന്ധകുടി വേദിതബ്ബാ.

അനേകപരിയായേന അസുഭകഥം കഥേതീതി അനേകേഹി കാരണേഹി അസുഭാകാരസന്ദസ്സനപ്പവത്തം കായവിച്ഛന്ദനിയകഥം കഥേതി. സേയ്യഥിദം - ''അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ...പേ॰ ... മുത്ത''ന്തി. കിം വുത്തം ഹോതി? ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്മിം ബ്യാമമത്തേ കളേവരേ സബ്ബാകാരേനപി വിചിനന്തോ ന കോചി കിഞ്ചി മുത്തം വാ മണിം വാ വേളുരിയം വാ അഗരും വാ ചന്ദനം വാ കുങ്കുമം വാ കപ്പൂരം വാ വാസചുണ്ണാദീനി വാ അണുമത്തമ്പി സുചിഭാവം പസ്സതി. അഥ ഖോ പരമദുഗ്ഗന്ധം ജേഗുച്ഛം അസ്സിരീകദസ്സനം കേസലോമാദിനാനപ്പകാരം അസുചിംയേവ പസ്സതി. തസ്മാ ന ഏത്ഥ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ കരണീയോ. യേപി ഹി ഉത്തമങ്ഗേ സിരസ്മിം ജാതാ കേസാ നാമ, തേപി അസുഭാ ചേവ അസുചിനോ ച പടിക്കൂലാ ച. സോ ച നേസം അസുഭാസുചിപടിക്കൂലഭാവോ വണ്ണതോപി സണ്ഠാനതോപി ഗന്ധതോപി ആസയതോപി ഓകാസതോപീതി പഞ്ചഹി കാരണേഹി വേദിതബ്ബോ. ഏവം ലോമാദീനന്തി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൮൨) വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ. ഇതി ഭഗവാ ഏകമേകസ്മിം കോട്ഠാസേ പഞ്ചപഞ്ചപ്പഭേദേന അനേകപരിയായേന അസുഭകഥം കഥേതി.

അസുഭായ വണ്ണം ഭാസതീതി ഉദ്ധുമാതകാദിവസേന അസുഭമാതികം നിക്ഖിപിത്വാ പദഭാജനീയേന തം വിഭജന്തോ വണ്ണേന്തോ സംവണ്ണേന്തോ അസുഭായ വണ്ണം ഭാസതി. **അസുഭഭാവനായ വണ്ണം ഭാസതീ**തി യാ അയം കേസാദീസു വാ ഉദ്ധുമാതകാദീസു വാ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാവത്ഥൂസു അസുഭാകാരം ഗഹേത്വാ പവത്തസ്സ ചിത്തസ്സ ഭാവനാ വഡ്ഢനാ ഫാതികമ്മം, തസ്സാ അസുഭഭാവനായ ആനിസംസം ദസ്സേന്തോ വണ്ണം ഭാസതി, ഗുണം പരികിത്തേതി. സേയ്യഥിദം - ''അസുഭഭാവനാഭിയുത്തോ, ഭിക്ഖവേ , ഭിക്ഖു കേസാദീസു വാ വത്ഥൂസു ഉദ്ധുമാതകാദീസു വാ പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനം പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതം തിവിധകല്യാണം ദസലക്ഖണസമ്പന്നം പഠമം ഝാനം പടിലഭതി. സോ തം പഠമജ്ഝാനസങ്ഖാതം ചിത്തമഞ്ജൂസം നിസ്സായ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ ഉത്തമത്ഥം അരഹത്തം പാപുണാതീ''തി.

തത്രിമാനി പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ദസ ലക്ഖണാനി - പാരിപന്ഥികതോ ചിത്തവിസുദ്ധി, മജ്ഝിമസ്സ സമാധിനിമിത്തസ്സ പടിപത്തി, തത്ഥ ചിത്തപക്ഖന്ദനം, വിസുദ്ധസ്സ ചിത്തസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖനം, സമഥപ്പടിപന്നസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖനം, ഏകത്തുപട്ഠാനസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖനം, തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന ആസേവനട്ഠേന സമ്പഹംസനാതി.

തത്രായം പാളി - "പഠമസ്സ ഝാനസ്സ കോ ആദി, കിം മജ്ഝേ, കിം പരിയോസാനം? പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി, ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ, സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം. പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി, ആദിസ്സ കതി ലക്ഖണാനി? ആദിസ്സ തീണി ലക്ഖണാനി - യോ തസ്സ പരിപന്ഥോ തതോ ചിത്തം വിസുജ്ഝതി, വിസുദ്ധത്താ ചിത്തം മജ്ഝിമം സമഥനിമിത്തം പടിപജ്ജതി, പടിപന്നത്താ തത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി. യഞ്ച പരിപന്ഥതോ ചിത്തം വിസുജ്ഝതി, യഞ്ച വിസുദ്ധത്താ ചിത്തം മജ്ഝിമം സമഥനിമിത്തം പടിപജ്ജതി, യഞ്ച പടിപന്നത്താ തത്ഥ ചിത്തം പക്ഖന്ദതി. പഠമസ്സ ഝാനസ്സ പടിപദാവിസുദ്ധി ആദി, ആദിസ്സ ഇമാനി തീണി ലക്ഖണാനി. തേന വുച്ചതി - 'പഠമം ഝാനം ആദികല്യാണഞ്ചേവ ഹോതി തിലക്ഖണസമ്പന്നഞ്ച'.

"പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ, മജ്ഝസ്സ കതി ലക്ഖണാനി? മജ്ഝസ്സ തീണി ലക്ഖണാനി - വിസുദ്ധം ചിത്തം അജ്ഝുപേക്ഖതി, സമഥപ്പടിപന്നം അജ്ഝുപേക്ഖതി, ഏകത്തുപട്ഠാനം അജ്ഝുപേക്ഖതി. യഞ്ച വിസുദ്ധം ചിത്തം അജ്ഝുപേക്ഖതി, യഞ്ച സമഥപ്പടിപന്നം അജ്ഝുപേക്ഖതി , യഞ്ച ഏകത്തുപട്ഠാനം അജ്ഝുപേക്ഖതി. പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ, മജ്ഝസ്സ ഇമാനി തീണി ലക്ഖണാനി. തേന വുച്ചതി - 'പഠമം ഝാനം മജ്ഝേകല്യാണഞ്ചേവ ഹോതി തിലക്ഖണസമ്പന്നഞ്ച'.

"പഠമസ്സ ഝാനസ്സ സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം, പരിയോസാനസ്സ കതി ലക്ഖണാനി? പരിയോസാനസ്സ ചത്താരി ലക്ഖണാനി - തത്ഥ ജാതാനം ധമ്മാനം അനതിവത്തനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, ഇന്ദ്രിയാനം ഏകരസട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ, ആസേവനട്ഠേന സമ്പഹംസനാ. പഠമസ്സ ഝാനസ്സ സമ്പഹംസനാ പരിയോസാനം, പരിയോസാനസ്സ ഇമാനി ചത്താരി ലക്ഖണാനി . തേന വുച്ചതി - 'പഠമം ഝാനം പരിയോസാനകല്യാണഞ്ചേവ ഹോതി ചതുലക്ഖണസമ്പന്നഞ്ച. "ഏവം തിവിധത്തഗതം ചിത്തം തിവിധകല്യാണകം ദസലക്ഖണസമ്പന്നം വിതക്കസമ്പന്നഞ്ചേവ ഹോതി വിചാരസമ്പന്നഞ്ച പീതിസമ്പന്നഞ്ച സുഖസമ്പന്നഞ്ച ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനസമ്പന്നഞ്ച സദ്ധാസമ്പന്നഞ്ച വീരിയസമ്പന്നഞ്ച സതിസമ്പന്നഞ്ച സമാധിസമ്പന്നഞ്ച പഞ്ഞാസമ്പന്നഞ്ചാ"തി (പടി॰ രോ॰ ൧.൧൫൮).

ആദിസ്സ ആദിസ്സ അസുഭസമാപത്തിയാ വണ്ണം ഭാസതീതി "ഏവമ്പി ഇത്ഥമ്പീ"തി പുനപ്പുനം വവത്ഥാനം കത്വാ ആദിസന്തോ അസുഭസമാപത്തിയാ വണ്ണം ഭാസതി, ആനിസംസം കഥേതി, ഗുണം പരികിത്തേതി. സേയ്യഥിദം - "അസുഭസഞ്ഞാപരിചിതേന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ചേതസാ ബഹുലം വിഹരതോ മേഥുനധമ്മസമാപത്തിയാ ചിത്തം പടിലീയതി പടികുടതി

പടിവട്ടതി, ന സമ്പസാരീയതി, ഉപേക്ഖാ വാ പാടികുല്യതാ വാ സണ്ഠാതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, കുക്കുടപത്തം വാ ന്ഹാരുദദ്ദുലം വാ അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്തം പടിലീയതി പടികുടതി പടിവട്ടതി, ന സമ്പസാരീയതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസുഭസഞ്ഞാപരിചിതേന ഭിക്ഖുനോ ചേതസാ ബഹുലം വിഹരതോ മേഥുനധമ്മസമാപത്തിയാ ചിത്തം പടിലീയതി പടികുടതി പടിവട്ടതി, ന സമ്പസാരീയതീ"തി (അം॰ നി॰ ൭.൪൯).

ഇച്ഛാമഹം, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധമാസം പടിസല്ലീയിതുന്തി അഹം ഭിക്ഖവേ ഏകം അദ്ധമാസം പടിസല്ലീയിതും നിലീയിതും ഏകോവ ഹുത്വാ വിഹരിതും ഇച്ഛാമീതി അത്ഥോ. **നമ്ഹി കോചി ഉപസങ്കമിതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര ഏകേന പിണ്ഡപാതനീഹാരകേനാ**തി യോ അത്തനാ പയുത്തവാചം അകത്വാ മമത്ഥായ സദ്ധേസു കുലേസു പടിയത്തം പിണ്ഡപാതം നീഹരിത്വാ മയ്ഹം ഉപനാമേതി, തം പിണ്ഡപാതനീഹാരകം ഏകം ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ നമ്ഹി അഞ്ഞേന കേനചി ഭിക്ഖുനാ വാ ഗഹട്ഠേന വാ ഉപസങ്കമിതബ്ബോതി.

കസ്മാ പന ഏവമാഹാതി? അതീതേ കിര പഞ്ചസതാ മിഗലുദ്ദകാ മഹതീഹി ദണ്ഡവാഗുരാഹി അരഞ്ഞം പരിക്ഖിപിത്വാ ഹട്ഠതുട്ഠാ ഏകതോയേവ യാവജീവം മിഗപക്ഖിഘാതകമ്മേന ജീവികം കപ്പേത്വാ നിരയേ ഉപപന്നാ; തേ തത്ഥ പച്ചിത്വാ പുബ്ബേ കതേന കേനചിദേവ കുസലകമ്മേന മനുസ്സേസു ഉപപന്നാ കല്യാണൂപനിസ്സയവസേന സബ്ബേപി ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിംസു; തേസം തതോ മൂലാകുസലകമ്മതോ അവിപക്കവിപാകാ അപരാപരചേതനാ തസ്മിം അദ്ധമാസബ്ഭന്തരേ അത്തൂപക്കമേന ച പരൂപക്കമേന ച ജീവതുപച്ഛേദായ ഓകാസമകാസി, തം ഭഗവാ അദ്ദസ. കമ്മവിപാകോ നാമ ന സക്കാ കേനചി പടിബാഹിതും. തേസു ച ഭിക്ഖൂസു പുഥുജ്ജനാപി അത്ഥി സോതാപന്നസകദാഗാമീഅനാഗാമീഖീണാസവാപി. തത്ഥ ഖീണാസവാ അപ്പടിസന്ധികാ, ഇതരേ അരിയസാവകാ നിയതഗതികാ സുഗതിപരായണാ, പുഥുജ്ജനാനം പന ഗതി അനിയതാ. അഥ ഭഗവാ ചിന്തേസി - "ഇമേ അത്തഭാവേ ഛന്ദരാഗേന മരണഭയഭീതാ ന സക്ഖിസ്സന്തി ഗതിം വിസോധേതും, ഹന്ദ നേസം ഛന്ദരാഗപ്പഹാനായ അസുഭകഥം കഥേമി. തം സുത്വാ അത്തഭാവേ വിഗതച്ഛന്ദരാഗതായ ഗതിവിസോധനം കത്വാ സഗ്ഗേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിസ്സന്തി. ഏവം നേസം മമ സന്തികേ പബ്ബജ്ജാ സാത്ഥികാ ഭവിസ്സതീ"തി.

തതോ തേസം അനുഗ്ഗഹായ അസുഭകഥം കഥേസി കമ്മട്ഠാനസീസേന, നോ മരണവണ്ണസംവണ്ണനാധിപ്പായേന. കഥേത്വാ ച പനസ്സ ഏതദഹോസി - "സചേ മം ഇമം അദ്ധമാസം ഭിക്ഖൂ പസ്സിസ്സന്തി, 'അജ്ജ ഏകോ ഭിക്ഖു മതോ, അജ്ജ ദ്വേ…പേ॰… അജ്ജ ദസാ'തി ആഗന്ത്വാ ആഗന്ത്വാ ആരോചേസ്സന്തി. അയഞ്ച കമ്മവിപാകോ ന സക്കാ മയാ വാ അഞ്ഞേന വാ പടിബാഹിതും. സ്വാഹം തം സുത്വാപി കിം കരിസ്സാമി? കിം മേ അനത്ഥകേന അനയബ്യസനേന സുതേന? ഹന്ദാഹം ഭിക്ഖൂനം അദസ്സനം ഉപഗച്ഛാമീ"തി. തസ്മാ ഏവമാഹ - "ഇച്ഛാമഹം, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധമാസം പതിസല്ലീയിതും; നമ്ഹി കോചി ഉപസങ്കമിതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര ഏകേന പിണ്ഡപാതനീഹാരകേനാ"തി.

അപരേ പനാഹു - "പരൂപവാദവിവജ്ജനത്ഥം ഏവം വത്വാ പടിസല്ലീനോ"തി. പരേ കിര ഭഗവന്തം ഉപവദിസ്സന്തി - "അയം 'സബ്ബഞ്ഞൂ, അഹം സദ്ധമ്മവരചക്കവത്തീ'തി പടിജാനമാനോ അത്തനോപി സാവകേ

അഞ്ഞമഞ്ഞം ഘാതേന്തേ നിവാരേതും ന സക്കോതി. കിമഞ്ഞം സക്ഖിസ്സതീ''തി? തത്ഥ പണ്ഡിതാ വക്ഖന്തി - ''ഭഗവാ പടിസല്ലാനമനുയുത്തോ നയിമം പവത്തിം ജാനാതി, കോചിസ്സ ആരോചയിതാപി നത്ഥി, സചേ ജാനേയ്യ അദ്ധാ നിവാരേയ്യാ''തി. ഇദം പന ഇച്ഛാമത്തം, പഠമമേവേത്ഥ കാരണം. **നാസ്സുധാതി** ഏത്ഥ **''അസ്സുധാ''**തി പദപൂരണമത്തേ അവധാരണത്ഥേ വാ നിപാതോ; നേവ കോചി ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമതീതി അത്ഥോ.

അനേകേഹി വണ്ണസണ്ഠാനാദീഹി കാരണേഹി വോകാരോ അസ്സാതി **അനേകാകാരവോകാരോ;** അനേകാകാരവോകിണ്ണോ അനേകകാരണസമ്മിസ്സോതി വുത്തം ഹോതി. കോ സോ? അസുഭഭാവനാനുയോഗോ, തം **അനേകാകാരവോകാരം അസുഭഭാവനാനുയോഗം അനുയുത്താ വിഹരന്തീ**തി യുത്തപയുത്താ വിഹരന്തി. **അട്ടീയന്തീ**തി സകേന കായേന അട്ടാ ദുക്ഖിതാ ഹോന്തി . **ഹരായന്തീ**തി ലജ്ജന്തി. **ജിഗുച്ഛന്തീ**തി സഞ്ജാതജിഗുച്ഛാ ഹോന്തി. **ദഹരോ**തി തരുണോ. **യുവാ**തി യോബ്ബനേന സമന്നാഗതോ. **മണ്ഡനകജാതികോ**തി മണ്ഡനകപകതികോ. **സീസംന്ഹാതോ**തി സീസേന സദ്ധിം ന്ഹാതോ. **ദഹരോ യുവാ**തി ചേത്ഥ ദഹരവചനേന പഠമയോബ്ബനഭാവം ദസ്സേതി. പഠമയോബ്ബനേ ഹി സത്താ വിസേസേന മണ്ഡനകജാതികാ ഹോന്തി. സീസംന്ഹാതോതി ഇമിനാ മണ്ഡനാനുയോഗകാലം. യുവാപി ഹി കിഞ്ചി കമ്മം കത്വാ സംകിലിട്ഠസരീരോ ന മണ്ഡനാനുയുത്തോ ഹോതി; സീസംന്ഹാതോ പന സോ മണ്ഡനമേവാനുയുഞ്ജതി. അഹികുണപാദീനി ദട്ഠുമ്പി ന ഇച്ഛതി. സോ തസ്മിം ഖണേ അഹികുണപേന വാ കുക്കുരകുണപേന വാ മനുസ്സകുണപേന വാ കണ്ഠേ ആസത്തേന കേനചിദേവ പച്ചത്ഥികേന ആനേത്വാ കണ്ഠേ ബദ്ധേന പടിമുക്കേന യഥാ അട്ടീയേയ്യ ഹരായേയ്യ ജിഗുച്ഛേയ്യ; ഏവമേവ തേ ഭിക്ഖൂ സകേന കായേന അട്ടീയന്താ ഹരായന്താ ജിഗുച്ഛന്താ സോ വിയ പുരിസോ തം കുണപം വിഗതച്ഛന്ദരാഗതായ അത്തനോ കായം പരിച്ചജിതുകാമാ ഹുത്വാ സത്ഥം ആദായ അത്തനാപി അത്താനം ജീവിതാ വോരോപേന്തി. ''ത്വം മം ജീവിതാ വോരോപേഹി; അഹം ത''ന്തി ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞമ്പി ജീവിതാ വോരോപേന്തി.

മിഗലണ്ഡികമ്പി സമണകുത്തകന്തി മിഗലണ്ഡികോതി തസ്സ നാമം; **സമണകുത്തകോ**തി സമണവേസധാരകോ. സോ കിര സിഖാമത്തം ഠപേത്വാ സീസം മുണ്ഡേത്വാ ഏകം കാസാവം നിവാസേത്വാ ഏകം അംസേ കത്വാ വിഹാരംയേവ ഉപനിസ്സായ വിഘാസാദഭാവേന ജീവതി. തമ്പി മിഗലണ്ഡികം സമണകുത്തകം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദന്തി. **സാധൂ**തി ആയാചനത്ഥേ നിപാതോ. **നോ**തി ഉപയോഗബഹുവചനം, സാധു ആവുസോ അമ്ഹേ ജീവിതാ വോരോപേഹീതി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥ ച അരിയാ നേവ പാണാതിപാതം കരിംസു ന സമാദപേസും, ന സമനുഞ്ഞാ അഹേസും. പുഥുജ്ജനാ പന സബ്ബമകംസു. **ലോഹിതക**ന്തി ലോഹിതമക്ഖിതം. **യേന വഗ്ഗുമുദാനദീ**തി വഗ്ഗുമതാ ലോകസ്സ പുഞ്ഞസമ്മതാ നദീ. സോപി കിര ''തം പാപം തത്ഥ പവാഹേസ്സാമീ''തി സഞ്ഞായ ഗതോ, നദിയാ ആനുഭാവേന അപ്പമത്തകമ്പി പാപം പഹീനം നാമ നത്ഥി.

ഫന്ദന. **അഹുദേവ കുക്കുച്ച**ന്തി തേസു കിര ഭിക്ഖൂസു കേനചിപി കായവികാരോ വാ വചീവികാരോ വാ ന കതോ, സബ്ബേ സതാ സമ്പജാനാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന നിപജ്ജിംസു. തം അനുസ്സരതോ തസ്സ കുക്കുച്ചം അഹോസിയേവ. **അഹു വിപ്പടിസാരോ**തി തസ്സേവ കുക്കുച്ചസ്സ

സഭാവനിയമനത്ഥമേതം വുത്തം . വിപ്പടിസാരകുക്കുച്ചം അഹോസി, ന വിനയകുക്കുച്ചന്തി. **അലാഭാ വത മേ**തിആദി കുക്കുച്ചസ്സ പവത്തിആകാരദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തത്ഥ **അലാഭാ വത മേ**തി ആയതിം ദാനി മമ ഹിതസുഖലാഭാ നാമ നത്ഥീതി അനുത്ഥുനാതി. **"ന വത മേ ലാഭാ"**തിഇമിനാ പന തമേവത്ഥം ദള്ഹം കരോതി. അയഞ്ഹേത്ഥ അധിപ്പായോ - സചേപി കോചി "ലാഭാ തേ"തി വദേയ്യ, തം മിച്ഛാ, ന വത മേ ലാഭാതി. **ദുല്ലദ്ധം വത മേ**തി കുസലാനുഭാവേന ലദ്ധമ്പി ഇദം മനുസ്സത്തം ദുല്ലദ്ധം വത മേ. **ന വത മേ സുലദ്ധ**ന്തിഇമിനാ പന തമേവത്ഥം ദള്ഹം കരോതി. അയഞ്ഹേത്ഥ അധിപ്പായോ - സചേപി കോചി "സുലദ്ധം തേ"തി വദേയ്യ, തം മിച്ഛാ; ന വത മേ സുലദ്ധന്തി. **അപുഞ്ഞം പസുത**ന്തി അപുഞ്ഞം ഉപചിതം ജനിതം വാ. കസ്മാതി ചേ? **യോഹം ഭിക്ഖൂ...പേ॰... വോരോപേസി**ന്തി . തസ്സത്ഥോ - യോ അഹം സീലവന്തേ തായ ഏവ സീലവന്തതായ കല്യാണധമ്മേ ഉത്തമധമ്മേ സേട്ഠധമ്മേ ഭിക്ഖൂ ജീവിതാ വോരോപേസിന്തി.

അഞ്ഞതരാ മാരകായികാതി നാമവസേന അപാകടാ ഏകാ ഭുമ്മദേവതാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മാരപക്ഖികാ മാരസ്സനുവത്തികാ "ഏവമയം മാരധേയ്യം മാരവിസയം നാതിക്കമിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ സബ്ബാഭരണവിഭൂസിതാ ഹുത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവം ദസ്സയമാനാ അഭിജ്ജമാനേ ഉദകേ പഥവീതലേ ചങ്കമമാനാ വിയ ആഗന്ത്വാ മിഗലണ്ഡികം സമണകുത്തകം ഏതദവോച. **സാധു സാധൂ**തി സമ്പഹംസനത്ഥേ നിപാതോ; തസ്മാ ഏവ ദ്വിവചനം കതം. **അതിണ്ണേ താരേസീ**തി സംസാരതോ അതിണ്ണേ ഇമിനാ ജീവിതാവോരോപനേന താരേസി പരിമോചേസീതി. അയം കിര ഏതിസ്സാ ദേവതായ ബാലായ ദുമ്മേധായ ലദ്ധി "യേ ന മതാ, തേ സംസാരതോ ന മുത്താ. യേ മതാ, തേ മുത്താ"തി. തസ്മാ സംസാരമോചകമിലക്ഖാ വിയ ഏവംലദ്ധികാ ഹുത്വാ തമ്പി തത്ഥ നിയോജേന്തീ ഏവമാഹ. അഥ ഖോ മിഗലണ്ഡികോ സമണകുത്തകോ താവ ഭുസം ഉപ്പന്നവിപ്പടിസാരോപി തം ദേവതായ ആനുഭാവം ദിസ്വാ "അയം ദേവതാ ഏവമാഹ - അദ്ധാ ഇമിനാ അത്ഥേന ഏവമേവ ഭവിതബ്ബ"ന്തി നിട്ഠം ഗന്ത്വാ **"ലാഭാ കിര മേ"**തിആദീനി പരികിത്തയന്തോ. **വിഹാരേന വിഹാരം പരിവേണേന പരിവേണം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദേതീ**തി തം തം വിഹാരഞ്ച പരിവേണഞ്ച ഉപസങ്കമിത്വാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ അന്തോ പവിസിത്വാ ഭിക്ഖൂ ഏവം വദതി - "കോ അതിണ്ണോ, കം താരേമീ"തി?

ഹോതിയേവ ഭയന്തി മരണം പടിച്ച ചിത്തുത്രാസോ ഹോതി. **ഹോതി ഛമ്ഭിതത്ത**ന്തി ഹദയമംസം ആദിം കത്വാ തസ്മാ സരീരചലനം ഹോതി; അതിഭയേന ഥദ്ധസരീരത്തന്തിപി ഏകേ, ഥമ്ഭിതത്തഞ്ഹി ഛമ്ഭിതത്തന്തി വുച്ചതി. **ലോമഹംസോ**തി ഉദ്ധംഠിതലോമതാ, ഖീണാസവാ പന സത്തസുഞ്ഞതായ സുദിട്ഠത്താ മരണകസത്തമേവ ന പസ്സന്തി, തസ്മാ തേസം സബ്ബമ്പേതം നാഹോസീതി വേദിതബ്ബം. **ഏകമ്പി ഭിക്ഖും ദ്വേപി...പേ॰... സട്ഠിമ്പി ഭിക്ഖൂ ഏകാഹേന ജീവിതാ വോരോപേസീ**തി ഏവം ഗണനവസേന സബ്ബാനിപി താനി പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി ജീവിതാ വോരോപേസി.

൧൬൨. പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോതി തേസം പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം ജീവിതക്ഖയപത്തഭാവം ഞത്വാ തതോ ഏകീഭാവതോ വുട്ഠിതോ ജാനന്തോപി അജാനന്തോ വിയ കഥാസമുട്ഠാപനത്ഥം ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി. **കിം നു ഖോ ആനന്ദ തനുഭൂതോ വിയ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ**തി ആനന്ദ ഇതോ പുബ്ബേ

ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ഏകതോ ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തി, ഉദ്ദേസം പരിപുച്ഛം ഗണ്ഹന്തി സജ്ഝായന്തി, ഏകപജ്ജോതോ വിയ ആരാമോ ദിസ്സതി, ഇദാനി പന അഡ്ഢമാസമത്തസ്സ അച്ചയേന തനുഭൂതോ വിയ തനുകോ മന്ദോ അപ്പകോ വിരളവിരളോ വിയ ജാതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ. കിന്നു ഖോ കാരണം, കിം ദിസാസു പക്കന്താ ഭിക്ഖൂതി?

അഥായസ്മാ ആനന്ദോ കമ്മവിപാകേന തേസം ജീവിതക്ഖയപ്പത്തിം അസല്ലക്ഖേന്തോ അസുഭകമ്മട്ഠാനാനുയോഗപച്ചയാ പന സല്ലക്ഖേന്തോ **"തഥാ ഹി പന ഭന്തേ ഭഗവാ"**തിആദിം വത്വാ ഭിക്ഖൂനം അരഹത്തപ്പത്തിയാ അഞ്ഞം കമ്മട്ഠാനം യാചന്തോ **"സാധു ഭന്തേ ഭഗവാ"**തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ - സാധു ഭന്തേ ഭഗവാ അഞ്ഞം കാരണം ആചിക്ഖതു, യേന ഭിക്ഖുസങ്ഘോ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹേയ്യ; മഹാസമുദ്ദം ഓരോഹണതിത്ഥാനി വിയ ഹി അഞ്ഞാനിപി ദസാനുസ്സതിദസകസിണചതുധാതുവവത്ഥാനബ്രഹ്മവിഹാരാനാപാനസതിപ്പഭേദാനി ബഹൂനി നിബ്ബാനോരോഹണകമ്മട്ഠാനാനി സന്തി. തേസു ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ സമസ്സാസേത്വാ അഞ്ഞതരം കമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖതൂതി അധിപ്പായോ.

അഥ ഭഗവാ തഥാ കാതുകാമോ ഥേരം ഉയ്യോജേന്തോ **"തേനഹാനന്ദാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **വേസാലിം ഉപനിസ്സായാ**തി വേസാലിം ഉപനിസ്സായ സമന്താ ഗാവുതേപി അഡ്ഢയോജനേപി യാവതികാ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി , തേ സബ്ബേ സന്നിപാതേഹീതി അത്ഥോ. **തേ സബ്ബേ ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിപാതേത്വാ**തി അത്തനാ ഗന്തും യുത്തട്ഠാനം സയം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ദഹരഭിക്ഖൂ പഹിണിത്വാ മുഹുത്തേനേവ അനവസേസേ ഭിക്ഖൂ ഉപട്ഠാനസാലായം സമൂഹം കത്വാ. **യസ്സ ദാനി ഭന്തേ ഭഗവാ കാലം മഞ്ഞതീ**തി ഏത്ഥ അയമധിപ്പായോ - ഭഗവാ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ സന്നിപതിതോ ഏസ കാലോ ഭിക്ഖൂനം ധമ്മകഥം കാതും, അനുസാസനിം ദാതും, ഇദാനി യസ്സ തുമ്ഹേ കാലം ജാനാഥ, തം കത്തബ്ബന്തി.

ആനാപാനസ്സതിസമാധികഥാ

൧൬൫. അഥ ഖോ ഭഗവാ…പേ… ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - **അയമ്പി ഖോ ഭിക്ഖവേ**തി ആമന്തേത്വാ ച പന ഭിക്ഖൂനം അരഹത്തപ്പത്തിയാ പുബ്ബേ ആചിക്ഖിതഅസുഭകമ്മട്ഠാനതോ അഞ്ഞം പരിയായം ആചിക്ഖന്തോ **"ആനാപാനസ്സതിസമാധീ"**തി ആഹ.

ഇദാനി യസ്മാ ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം സന്തപണീതകമ്മട്ഠാനദസ്സനത്ഥമേവ അയം പാളി വുത്താ, തസ്മാ അപരിഹാപേത്വാ അത്ഥയോജനാക്കമം ഏത്ഥ വണ്ണനം കരിസ്സാമി. തത്ര **"അയമ്പി ഖോ ഭിക്ഖവേ"**തി ഇമസ്സ താവ പദസ്സ അയം യോജനാ - ഭിക്ഖവേ ന കേവലം അസുഭഭാവനായേവ കിലേസപ്പഹാനായ സംവത്തതി, അപിച അയമ്പി ഖോ ആനാപാനസ്സതിസമാധി…പേ… വൂപസമേതീതി.

അയം പനേത്ഥ അത്ഥവണ്ണനാ - **ആനാപാനസ്സതീ**തി അസ്സാസപസ്സാസപരിഗ്ഗാഹികാ സതി. വുത്തഞ്ഹേതം **പടിസമ്ഭിദായം** -

“**ആനന്തി** അസ്സാസോ, നോ പസ്സാസോ. **അപാനന്തി** പസ്സാസോ, നോ അസ്സാസോ. അസ്സാസവസേന ഉപട്ഠാനം **സതി,** പസ്സാസവസേന ഉപട്ഠാനം **സതി**. യോ അസ്സസതി തസ്സുപട്ഠാതി, യോ പസ്സസതി തസ്സുപട്ഠാതീ”തി (പടിം മം ൧.൧൬൫).

സമാധീതി തായ ആനാപാനപരിഗ്ഗാഹികായ സതിയാ സദ്ധിം ഉപ്പന്നാ ചിത്തേകഗ്ഗതാ; സമാധിസീസേന ചായം ദേസനാ, ന സതിസീസേന. തസ്മാ ആനാപാനസ്സതിയാ യുത്തോ സമാധി ആനാപാനസ്സതിസമാധി, ആനാപാനസ്സതിയം വാ സമാധി ആനാപാനസ്സതിസമാധീതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **ഭാവിതോ**തി ഉപ്പാദിതോ വഡ്ഢിതോ ച. **ബഹുലീകതോ**തി പുനപ്പുനം കതോ. **സന്തോ ചേവ പണീതോ ചാ**തി സന്തോ ചേവ പണീതോ ചേവ, ഉഭയത്ഥ ഏവസദ്ദേന നിയമോ വേദിതബ്ബോ. കിം വുത്തം ഹോതി? അയഞ്ഹി യഥാ അസുഭകമ്മട്ഠാനം കേവലം പടിവേധവസേന സന്തഞ്ച പണീതഞ്ച ഓളാരികാരമ്മണത്താ പന പടികൂലാരമ്മണത്താ ച ആരമ്മണവസേന നേവ സന്തം ന പണീതം, ന ഏവം കേനചി പരിയായേന അസന്തോ വാ അപ്പണീതോ വാ, അപിച ഖോ ആരമ്മണസന്തതായപി സന്തോ വൂപസന്തോ നിബ്ബുതോ പടിവേധസങ്ഖാതഅങ്ഗസന്തതായപി ആരമ്മണപ്പണീതതായപി പണീതോ അതിത്തികരോ അങ്ഗപ്പണീതതായപീതി. തേന വുത്തം - “സന്തോ ചേവ പണീതോ ചാ”തി.

അസേചനകോ ച സുഖോ ച വിഹാരോതി ഏത്ഥ പന നാസ്സ സേചനന്തി അസേചനകോ അനാസിത്തകോ അബ്ബോകിണ്ണോ പാടേക്കോ ആവേണികോ, നത്ഥേത്ഥ പരികമ്മേന വാ ഉപചാരേന വാ സന്തതാ ആദിമനസികാരതോ പഭുതി അത്തനോ സഭാവേനേവ സന്തോ ച പണീതോ ചാതി അത്ഥോ. കേചി പന **അസേചനകോ**തി അനാസിത്തകോ ഓജവന്തോ സഭാവേനേവ മധുരോതി വദന്തി. ഏവമയം അസേചനകോ ച അപ്പിതപ്പിതക്ഖണേ കായികചേതസികസുഖപ്പടിലാഭായ സംവത്തനതോ സുഖോ ച വിഹാരോതി വേദിതബ്ബോ.

ഉപ്പന്നുപ്പന്നേതി അവിക്ഖമ്ഭിതേ അവിക്ഖമ്ഭിതേ. **പാപകേ**തി ലാമകേ. **അകുസലേ ധമ്മേ**തി അകോസല്ലസമ്ഭൂതേ ധമ്മേ. **ഠാനസോ അന്തരധാപേതീ**തി ഖണേനേവ അന്തരധാപേതി വിക്ഖമ്ഭേതി. **വൂപസമേതീ**തി സുട്ഠു ഉപസമേതി, നിബ്ബേധഭാഗിയത്താ വാ അനുപുബ്ബേന അരിയമഗ്ഗവുഡ്ഢിപ്പത്തോ സമുച്ഛിന്ദതി പടിപ്പസ്സമ്ഭേതീതിപി അത്ഥോ.

സേയ്യഥാപീതി ഓപമ്മനിദസ്സനമേതം. **ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമേ മാസേ**തി ആസാള്ഹമാസേ. **ഊഹതം രജോജല്ല**ന്തി അട്ഠമാസേ വാതാതപസുക്ഖായ ഗോമഹിംസാദിപാദപ്പഹാരസമ്ഭിന്നായ പഥവിയാ ഉദ്ധം ഹതം ഊഹതം ആകാസേ സമുട്ഠിതം രജഞ്ച രേണുഞ്ച. **മഹാ അകാലമേഘോ**തി സബ്ബം നഭം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ ഉട്ഠിതോ ആസാള്ഹജുണ്ഹപക്ഖേ സകലം അട്ഠമാസം വസ്സനകമേഘോ. സോ ഹി അസമ്പത്തേ വസ്സകാലേ ഉപ്പന്നത്താ അകാലമേഘോതി ഇധാധിപ്പേതോ. **ഠാനസോ അന്തരധാപേതി വൂപസമേതീ**തി ഖണേനേവ അദസ്സനം നേതി, പഥവിയം സന്നിസീദാപേതി. **ഏവമേവ ഖോ**തി ഓപമ്മസമ്പടിപാദനമേതം. തതോ പരം വുത്തനയമേവ.

ഇദാനി **കഥം ഭാവിതോ ച ഭിക്ഖവേ ആനാപാനസ്സതിസമാധീതി** ഏത്ഥ **കഥന്തി** ആനാപാനസ്സതിസമാധിഭാവനം നാനപ്പകാരതോ വിത്ഥാരേതുകമ്യതാപുച്ഛാ. **ഭാവിതോ ച ഭിക്ഖവേ ആനാപാനസ്സതിസമാധീ**തി നാനപ്പകാരതോ വിത്ഥാരേതുകമ്യതായ പുട്ഠധമ്മനിദസ്സനം . ഏസ നയോ ദുതിയപദേപി. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ കേനപകാരേന കേനാകാരേന കേന വിധിനാ ഭാവിതോ ആനാപാനസ്സതിസമാധി കേനപകാരേന ബഹുലീകതോ സന്തോ ചേവ...പേ॰... വൂപസമേതീതി.

ഇദാനി തമത്ഥം വിത്ഥാരേന്തോ **"ഇധ ഭിക്ഖവേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഇധ ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖൂ**തി ഭിക്ഖവേ ഇമസ്മിം സാസനേ ഭിക്ഖു. അയഞ്ഹേത്ഥ ഇധസദ്ദോ സബ്ബപ്പകാരആനാപാനസ്സതിസമാധിനിബ്ബത്തകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സന്നിസ്സയഭൂതസാസനപരിദീപനോ അഞ്ഞസാസനസ്സ തഥാഭാവപടിസേധനോ ച. വുത്തഞ്ഹേതം - ''ഇധേവ, ഭിക്ഖവേ, സമണോ...പേ॰... സുഞ്ഞാ പരപ്പവാദാ സമണേഭി അഞ്ഞേഹീ''തി (മ॰ നി॰ ൧.൧൩൯). തേന വുത്തം - ''ഇമസ്മിം സാസനേ ഭിക്ഖൂ''തി.

അരഞ്ഞഗതോ വാ...പേ॰... സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാതി ഇദമസ്സ ആനാപാനസ്സതിസമാധിഭാവനാനുരൂപസേനാസനപരിഗ്ഗഹപരിദീപനം. ഇമസ്സ ഹി ഭിക്ഖുനോ ദീഘരത്തം രൂപാദീസു ആരമ്മണേസു അനുവിസടം ചിത്തം ആനാപാനസ്സതിസമാധിആരമ്മണം അഭിരുഹിതും ന ഇച്ഛതി. കൂടഗോണയുത്തരഥോ വിയ ഉപ്പഥമേവ ധാവതി. തസ്മാ സേയ്യഥാപി നാമ ഗോപോ കൂടധേനുയാ സബ്ബം ഖീരം പിവിത്വാ വഡ്ഢിതം കൂടവച്ഛം ദമേതുകാമോ ധേനുതോ അപനേത്വാ ഏകമന്തേ മഹന്തം ഥമ്ഭം നിഖണിത്വാ തത്ഥ യോത്തേന ബന്ധേയ്യ. അഥസ്സ സോ വച്ഛോ ഇതോ ചിതോ ച വിപ്ഫന്ദിത്വാ പലായിതും അസക്കോന്തോ തമേവ ഥമ്ഭം ഉപനിസീദേയ്യ വാ ഉപനിപജ്ജേയ്യ വാ; ഏവമേവ ഇമിനാപി ഭിക്ഖുനാ ദീഘരത്തം രൂപാരമ്മണാദിരസപാനവഡ്ഢിതം ദുട്ഠചിത്തം ദമേതുകാമേന രൂപാദിആരമ്മണതോ അപനേത്വാ അരഞ്ഞം വാ...പേ॰... സുഞ്ഞാഗാരം വാ പവേസേത്വാ തത്ഥ അസ്സാസപസ്സാസഥമ്ഭേ സതിയോത്തേന ബന്ധിതബ്ബം. ഏവമസ്സ തം ചിത്തം ഇതോ ചിതോ ച വിപ്ഫന്ദിത്വാപി പുബ്ബേ ആചിണ്ണാരമ്മണം അലഭമാനം സതിയോത്തം ഛിന്ദിത്വാ പലായിതും അസക്കോന്തം തമേവാരമ്മണം ഉപചാരപ്പനാവസേന ഉപനിസീദതി ചേവ ഉപനിപജ്ജതി ച. തേനാഹു പോരാണാ -

> ''യഥാ ഥമ്ഭേ നിബന്ധേയ്യ, വച്ഛം ദമ്മം നരോ ഇധ;
> ബന്ധേയ്യേവം സകം ചിത്തം, സതിയാരമ്മണേ ദള്ഹ''ന്തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൧൭; ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൭൪; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൦൭; പടി॰ മ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧.൧൬൩);

ഏവമസ്സേതം സേനാസനം ഭാവനാനുരൂപം ഹോതി. തേന വുത്തം - ''ഇദമസ്സ ആനാപാനസ്സതിസമആധിഭാവനാനുരൂപസേനാസനപരിഗ്ഗഹപരിദീപന''ന്തി.

അഥ വാ യസ്മാ ഇദം കമ്മട്ഠാനപ്പഭേദേ മുദ്ധഭൂതം സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധസാവകാനം വിസേസാധിഗമദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരപദട്ഠാനം ആനാപാനസ്സതികമ്മട്ഠാനം

ഇത്ഥിപുരിസഹത്ഥിഅസ്സാദിസദ്ദസമാകുലം ഗാമന്തം അപരിച്ചജിത്വാ ന സുകരം സമ്പാദേതും, സദ്ദകണ്ടകത്താ ഝാനസ്സ. അഗാമകേ പന അരഞ്ഞേ സുകരം യോഗാവചരേന ഇദം കമ്മട്ഠാനം പരിഗ്ഗഹേത്വാ ആനാപാനചതുത്ഥജ്ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ തദേവ ച പാദകം കത്വാ സങ്ഖാരേ സമ്മസിത്വാ അഗ്ഗഫലം അരഹത്തം സമ്പാപുണിതും, തസ്മാസ്സ അനുരൂപംസേനാസനം ദസ്സേന്തോ ഭഗവാ "അരഞ്ഞഗതോ വാ"തിആദിമാഹ.

വത്ഥുവിജ്ജാചരിയോ വിയ ഹി ഭഗവാ, സോ യഥാ വത്ഥുവിജ്ജാചരിയോ നഗരഭൂമിം പസ്സിത്വാ സുട്ഠു ഉപപരിക്ഖിത്വാ "എത്ഥ നഗരം മാപേഥാ"തി ഉപദിസതി, സോത്ഥിനാ ച നഗരേ നിട്ഠിതേ രാജകുലതോ മഹാസക്കാരം ലഭതി; എവമേവ യോഗാവചരസ്സ അനുരൂപസേനാസനം ഉപപരിക്ഖിത്വാ എത്ഥ കമ്മട്ഠാനം അനുയുഞ്ജിതബ്ബന്തി ഉപദിസതി. തതോ തത്ഥ കമ്മട്ഠാനം അനുയുത്തേന യോഗിനാ കമേന അരഹത്തേ പത്തേ "സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വത സോ ഭഗവാ"തി മഹന്തം സക്കാരം ലഭതി. അയം പന ഭിക്ഖു "ദീപിസദിസോ"തി വുച്ചതി. യഥാ ഹി മഹാദീപിരാജാ അരഞ്ഞേ തിണഗഹനം വാ വനഗഹനം വാ പബ്ബതഗഹനം വാ നിസ്സായ നിലീയിത്വാ വനമഹിംസഗോകണ്ണസൂകരാദയോ മിഗേ ഗണ്ഹാതി; എവമേവായം അരഞ്ഞാദീസു കമ്മട്ഠാനം അനുയുഞ്ജന്തോ ഭിക്ഖു യഥാക്കമേന സോതാപത്തിസകദാഗാമിഅനാഗാമിഅരഹത്തമഗ്ഗേ ചേവ അരിയഫലഞ്ച ഗണ്ഹാതീതി വേദിതബ്ബോ. തേനാഹു പോരാണാ -

> "യഥാപി ദീപികോ നാമ, നിലീയിത്വാ ഗണ്ഹതീ മിഗേ;
> തഥേവായം ബുദ്ധപുത്തോ, യുത്തയോഗോ വിപസ്സകോ;
> അരഞ്ഞം പവിസിത്വാന, ഗണ്ഹാതി ഫലമുത്തമ"ന്തി. (മിം പം ൱.൧.൫);

തേനസ്സ പരക്കമജവയോഗ്ഗഭൂമിം അരഞ്ഞസേനാസനം ദസ്സേന്തോ ഭഗവാ "അരഞ്ഞഗതോ വാ"തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **അരഞ്ഞഗതോ വാ**തി അരഞ്ഞന്തി "നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ഇന്ദഖീലാ സബ്ബമേതം അരഞ്ഞ"ന്തി (വിഭം ൫൨൯) ച "ആരഞ്ഞകം നാമ സേനാസനം പഞ്ചധനുസതികം പച്ഛിമ"ന്തി (പാരാം ൬൫൪) ച എവം വുത്തലക്ഖണേസു അരഞ്ഞേസു അനുരൂപം യംകിഞ്ചി പവിവേകസുഖം അരഞ്ഞം ഗതോ. **രുക്ഖമൂലഗതോ വാ**തി രുക്ഖസമീപം ഗതോ. **സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ**തി സുഞ്ഞം വിവിത്തോകാസം ഗതോ. എത്ഥ ച ഠപേത്വാ അരഞ്ഞഞ്ച രുക്ഖമൂലഞ്ച അവസേസസത്തവിധസേനാസനഗതോപി സുഞ്ഞാഗാരഗതോതി വത്തും വട്ടതി. എവമസ്സ ഉതുത്തയാനുകൂലം ധാതുചരിയാനുകൂലഞ്ച ആനാപാനസ്സതിഭാവനാനുരൂപം സേനാസനം ഉപദിസിത്വാ അലീനാനുദ്ധച്ചപക്ഖികം സന്തമിരിയാപഥം ഉപദിസന്തോ **"നിസീദതീ"**തി ആഹ. അഥസ്സ നിസജ്ജായ ദള്ഹഭാവം അസ്സാസപസ്സാസാനം പവത്തനസുഖതം ആരമ്മണപരിഗ്ഗഹൂപായഞ്ച ദസ്സേന്തോ **"പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **പല്ലങ്ക**ന്തി സമന്തതോ ഊരുബദ്ധാസനം. **ആഭുജിത്വാ**തി ആബന്ധിത്വാ. **ഉജും കായം പണിധായാ**തി ഉപരിമം സരീരം ഉജുകം ഠപേത്വാ, അട്ഠാരസ പിട്ഠികണ്ടകേ കോടിയാ കോടിം പടിപാദേത്വാ. എവഞ്ഹി നിസിന്നസ്സ ചമ്മമംസന്ഹാരൂനി ന പണമന്തി. അഥസ്സ യാ തേസം പണമനപ്പച്ചയാ ഖണേ ഖണേ വേദനാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും, താ ന ഉപ്പജ്ജന്തി. താസു അനുപ്പജ്ജമാനാസു

ചിത്തം ഏകഗ്ഗം ഹോതി. കമ്മട്ഠാനം ന പരിപതതി. വുഡ്ഢിം ഫാതിം ഉപഗച്ഛതി.

പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാതി കമ്മട്ഠാനാഭിമുഖം സതിം ഠപയിത്വാ. അഥ വാ **"പരീ"**തി പരിഗ്ഗഹട്ഠോ; **"മുഖ"**ന്തി നിയ്യാനട്ഠോ; **"സതീ"**തി ഉപട്ഠാനട്ഠോ; തേന വുച്ചതി - "പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ"തി. ഏവം **പടിസമ്ഭിദായം** (പടി॰ മ॰ ૧.൧൬൪-൧൬൫) വുത്തനയേനപേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. തത്രായം സങ്ഖേപോ - "പരിഗ്ഗഹിതനിയ്യാനം സതിം കത്വാ"തി. **സോ സതോവ അസ്സസതീ**തി സോ ഭിക്ഖു ഏവം നിസീദിത്വാ ഏവഞ്ച സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ തം സതിം അവിജഹന്തോ സതോഏവ അസ്സസതി, സതോ പസ്സസതി, സതോകാരീ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി.

ഇദാനി യേഹാകാരേഹി സതോകാരീ ഹോതി, തേ ദസ്സേന്തോ **"ദീഘം വാ അസ്സസന്തോ"**തിആദിമാഹ. വുത്തഞ്ഹേതം **പടിസമ്ഭിദായം** - "സോ സതോവ അസ്സസതി, സതോ പസ്സസതീ"തി ഏതസ്സേവ വിഭങ്ഗേ -

> "ബാത്തിംസായ ആകാരേഹി സതോകാരീ ഹോതി. ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സതോകാരീ ഹോതി. ദീഘം പസ്സാസവസേന...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സാസവസേന പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സതോകാരീ ഹോതീ"തി (പടി॰ മ॰ ૧.൧൬൫).

തത്ഥ **ദീഘം വാ അസ്സസന്തോ**തി ദീഘം വാ അസ്സാസം പവത്തേന്തോ. **"അസ്സാസോ"**തി ബഹി നിക്ഖമനവാതോ. **"പസ്സാസോ"**തി അന്തോ പവിസനവാതോ. സുത്തന്തട്ഠകഥാസു പന ഉപ്പടിപാടിയാ ആഗതം.

തത്ഥ സബ്ബേസമ്പി ഗബ്ഭസേയ്യകാനം മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമനകാലേ പഠമം അബ്ഭന്തരവാതോ ബഹി നിക്ഖമതി. പച്ഛാ ബാഹിരവാതോ സുഖുമം രജം ഗഹേത്വാ അബ്ഭന്തരം പവിസന്തോ താലും ആഹച്ച നിബ്ബായതി. ഏവം താവ അസ്സാസപസ്സാസാ വേദിതബ്ബാ. യാ പന തേസം ദീഘരസ്സതാ, സാ അദ്ധാനവസേന വേദിതബ്ബാ. യഥാ ഹി ഓകാസദ്ധാനം ഫരിത്വാ ഠിതം ഉദകം വാ വാലികാ വാ "ദീഘമുദകം ദീഘാ വാലികാ, രസ്സമുദകം രസ്സാ വാലികാ"തി വുച്ചതി. ഏവം ചുണ്ണവിചുണ്ണാപി അസ്സാസപസ്സാസാ ഹത്ഥിസരീരേ അഹിസരീരേ ച തേസം അത്തഭാവസങ്ഖാതം ദീഘം അദ്ധാനം സണികം പൂരേത്വാ സണികമേവ നിക്ഖമന്തി, തസ്മാ "ദീഘാ"തി വുച്ചന്തി. സുനഖസസാദീനം അത്തഭാവസങ്ഖാതം രസ്സം അദ്ധാനം സീഘം പൂരേത്വാ സീഘമേവ നിക്ഖമന്തി, തസ്മാ "രസ്സാ"തി വുച്ചന്തി. മനുസ്സേസു പന കേചി ഹത്ഥിഅഹിആദയോ വിയ കാലദ്ധാനവസേന ദീഘം അസ്സസന്തി ച പസ്സസന്തി ച. കേചി സുനഖസസാദയോ വിയ രസ്സം. തസ്മാ തേസം കാലവസേന ദീഘമദ്ധാനം നിക്ഖമന്താ ച പവിസന്താ ച തേ ദീഘാ. ഇത്തരമദ്ധാനം നിക്ഖമന്താ ച പവിസന്താ ച "രസ്സാ"തി വേദിതബ്ബാ. തത്രായം ഭിക്ഖു നവഹാകാരേഹി ദീഘം അസ്സസന്തോ ച പസ്സസന്തോ ച "ദീഘം അസ്സസാമി പസ്സസാമീ"തി പജാനാതി. ഏവം പജാനതോ ചസ്സ ഏകേനാകാരേന

കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ സമ്പജ്ജതീതി വേദിതബ്ബാ. യഥാഹ **പടിസമ്ഭിദായം** -

"കഥം ദീഘം അസ്സസന്തോ 'ദീഘം അസ്സസാമീ'തി പജാനാതി, ദീഘം പസ്സസന്തോ 'ദീഘം പസ്സസാമീ'തി പജാനാതി? ദീഘം അസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതി, ദീഘം പസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ പസ്സസതി, ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതിപി പസ്സസതിപി. ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതോപി പസ്സസതോപി ഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി; ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതി, ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം പസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ പസ്സസതി, ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതിപി പസ്സസതിപി. ഛന്ദവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതോപി പസ്സസതോപി പാമോജ്ജം ഉപ്പജ്ജതി; പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതി, പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം പസ്സാസം...പേ॰... ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതിപി പസ്സസതിപി. പാമോജ്ജവസേന തതോ സുഖുമതരം ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ അസ്സസതോപി പസ്സസതോപി ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസാ ചിത്തം വിവത്തതി, ഉപേക്ഖാ സണ്ഠാതി. ഇമേഹി നവഹി ആകാരേഹി ദീഘം അസ്സാസപസ്സാസാ കായോ; ഉപട്ഠാനം സതി; അനുപസ്സനാ ഞാണം; കായോ ഉപട്ഠാനം, നോ സതി; സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം കായം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - "കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ"തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൭൦).

ഏസേവ നയോ രസ്സപദേപി. അയം പന വിസേസോ - "യഥാ ഏത്ഥ 'ദീഘം അസ്സാസം അദ്ധാനസങ്ഖാതേ'തി വുത്തം; ഏവമിധ 'രസ്സം അസ്സാസം ഇത്തരസങ്ഖാതേ അസ്സസതീ"തി ആഗതം. തസ്മാ തസ്സ വസേന യാവ "തേന വുച്ചതി കായേ കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനഭാവനാ"തി താവ യോജേതബ്ബം. ഏവമയം അദ്ധാനവസേന ഇത്തരവസേന ച ഇമേഹാകാരേഹി അസ്സാസപസ്സാസേ പജാനന്തോ ദീഘം വാ അസ്സസന്തോ "ദീഘം അസ്സസാമീ"തി പജാനാതി...പേ॰... രസ്സം വാ പസ്സസന്തോ "രസ്സം പസ്സസാമീ"തി പജാനാതീതി വേദിതബ്ബോ.

ഏവം പജാനതോ ചസ്സ -

"ദീഘോ രസ്സോ ച അസ്സാസോ;
പസ്സാസോപി ച താദിസോ;
ചത്താരോ വണ്ണാ വത്തന്തി;
നാസികഗ്ഗേവ ഭിക്ഖുനോ"തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൧൯; പടി॰ മ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧.൧൭൨);

സബ്ബകായപ്പടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമി...പേ॰... പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതീതി സകലസ്സ അസ്സാസകായസ്സ ആദിമജ്ഝപരിയോസാനം വിദിതം കരോന്തോ പാകടം കരോന്തോ "അസ്സസിസ്സാമീ"തി സിക്ഖതി. സകലസ്സ പസ്സാസകായസ്സ

ആദിമജ്ഝപരിയോസാനം വിദിതം കരോന്തോ പാകടം കരോന്തോ “പസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതി. ഏവം വിദിതം കരോന്തോ പാകടം കരോന്തോ ഞാണസമ്പയുത്തചിത്തേന അസ്സസതി ചേവ പസ്സസതി ച; തസ്മാ “അസ്സസിസ്സാമി പസ്സസിസ്സാമീ”തി സിക്ഖതീതി വുച്ചതി. ഏകസ്സ ഹി ഭിക്ഖുനോ ചുണ്ണവിചുണ്ണവിസടേ അസ്സാസകായേ പസ്സാസകായേ വാ ആദി പാകടോ ഹോതി, ന മജ്ഝപരിയോസാനം. സോ ആദിമേവ പരിഗ്ഗഹേതും സക്കോതി, മജ്ഝപരിയോസാനേ കിലമതി. ഏകസ്സ മജ്ഝം പാകടം ഹോതി, ന ആദിപരിയോസാനം. സോ മജ്ഝമേവ പരിഗ്ഗഹേതും സക്കോതി, ആദിപരിയോസാനേ കിലമതി. ഏകസ്സ പരിയോസാനം പാകടം ഹോതി, ന ആദിമജ്ഝം. സോ പരിയോസാനംയേവ പരിഗ്ഗഹേതും സക്കോതി, ആദിമജ്ഝേ കിലമതി. ഏകസ്സ സബ്ബമ്പി പാകടം ഹോതി, സോ സബ്ബമ്പി പരിഗ്ഗഹേതും സക്കോതി, ന കത്ഥചി കിലമതി. താദിസേന ഭവിതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ ആഹ - “സബ്ബകായപ്പടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമി...പേ॰... പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതീ”തി.

തത്ഥ **സിക്ഖതീ**തി ഏവം ഘടതി വായമതി. യോ വാ തഥാഭൂതസ്സ സംവരോ; അയമേത്ഥ അധിസീലസിക്ഖാ. യോ തഥാഭൂതസ്സ സമാധി; അയം അധിചിത്തസിക്ഖാ. യാ തഥാഭൂതസ്സ പഞ്ഞാ; അയം അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാതി. ഇമാ തിസ്സോ സിക്ഖായോ തസ്മിം ആരമ്മണേ തായ സതിയാ തേന മനസികാരേന സിക്ഖതി ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതീതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. തത്ഥ യസ്മാ പുരിമനയേ കേവലം അസ്സസിതബ്ബം പസ്സസിതബ്ബമേവ ച, ന അഞ്ഞം കിഞ്ചി കാതബ്ബം; ഇതോ പട്ഠായ പന ഞാണുപ്പാദനാദീസു യോഗോ കരണീയോ. തസ്മാ തത്ഥ “അസ്സസാമീതി പജാനാതി പസ്സസാമീതി പജാനാതി”ച്ചേവ വത്തമാനകാലവസേന പാളിം വത്വാ ഇതോ പട്ഠായ കത്തബ്ബസ്സ ഞാണുപ്പാദനാദിനോ ആകാരസ്സ ദസ്സനത്ഥം “സബ്ബകായപ്പടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ”തിആദിനാ നയേന അനാഗതവചനവസേന പാളി ആരോപിതാതി വേദിതബ്ബാ.

പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമി...പേ॰... പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതീതി ഓളാരികം കായസങ്ഖാരം പസ്സമ്ഭേന്തോ പടിപ്പസ്സമ്ഭേന്തോ നിരോധേന്തോ വൂപസമേന്തോ അസ്സസിസ്സാമി പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി.

തത്രേവം ഓളാരികസുഖുമതാ ച പസ്സദ്ധി ച വേദിതബ്ബാ. ഇമസ്സ ഹി ഭിക്ഖുനോ പുബ്ബേ അപരിഗ്ഗഹിതകാലേ കായോ ച ചിത്തഞ്ച സദരഥാ ഹോന്തി. ഓളാരികാനം കായചിത്താനം ഓളാരികത്തേ അവൂപസന്തേ അസ്സാസപസ്സാസാപി ഓളാരികാ ഹോന്തി, ബലവതരാ ഹുത്വാ പവത്തന്തി, നാസികാ നപ്പഹോതി, മുഖേന അസ്സസന്തോപി പസ്സസന്തോപി തിട്ഠതി. യദാ പനസ്സ കായോപി ചിത്തമ്പി പരിഗ്ഗഹിതാ ഹോന്തി, തദാ തേ സന്താ ഹോന്തി വൂപസന്താ. തേസു വൂപസന്തേസു അസ്സാസപസ്സാസാ സുഖുമാ ഹുത്വാ പവത്തന്തി, “അത്ഥി നു ഖോ നത്ഥീ”തി വിചേതബ്ബാകാരപ്പത്താ ഹോന്തി. സേയ്യഥാപി പുരിസസ്സ ധാവിത്വാ പബ്ബതാ വാ ഓരോഹിത്വാ മഹാഭാരം വാ സീസതോ ഓരോപേത്വാ ഠിതസ്സ ഓളാരികാ അസ്സാസപസ്സാസാ ഹോന്തി, നാസികാ നപ്പഹോതി, മുഖേന അസ്സസന്തോപി പസ്സസന്തോപി തിട്ഠതി. യദാ പനേസ തം പരിസ്സമം വിനോദേത്വാ ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ച അല്ലസാടകം ഹദയേ കത്വാ സീതായ ഛായായ നിപന്നോ ഹോതി, അഥസ്സ തേ അസ്സാസപസ്സാസാ സുഖുമാ ഹോന്തി, “അത്ഥി നു ഖോ നത്ഥീ”തി

വിചേതബ്ബാകാരപ്പത്താ. ഏവമേവ ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ പുബ്ബേ അപരിഗ്ഗഹിതകാലേ കായോ ച...പേ॰... വിചേതബ്ബാകാരപ്പത്താ ഹോന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? തഥാ ഹിസ്സ പുബ്ബേ അപരിഗ്ഗഹിതകാലേ ''ഓളാരികോളാരികേ കായസങ്ഖാരേ പസ്സമ്ഭേമീ''തി ആഭോഗസമന്നാഹാരമനസികാരപച്ചവേക്ഖണാ നത്ഥി, പരിഗ്ഗഹിതകാലേ പന അത്ഥി. തേനസ്സ അപരിഗ്ഗഹിതകാലതോ പരിഗ്ഗഹിതകാലേ കായസങ്ഖാരോ സുഖുമോ ഹോതി. തേനാഹു പോരാണാ -

> ''സാരദ്ധേ കായേ ചിത്തേ ച, അധിമത്തം പവത്തതി;
> അസാരദ്ധമ്ഹി കായമ്ഹി, സുഖുമം സമ്പവത്തതീ''തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൨൦; പടി॰ മ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧.൧൭൦);

പരിഗ്ഗഹേപി ഓളാരികോ, പഠമജ്ഝാനൂപചാരേ സുഖുമോ; തസ്മിമ്പി ഓളാരികോ പഠമജ്ഝാനേ സുഖുമോ. പഠമജ്ഝാനേ ച ദുതിയജ്ഝാനൂപചാരേ ച ഓളാരികോ, ദുതിയജ്ഝാനേ സുഖുമോ. ദുതിയജ്ഝാനേ ച തതിയജ്ഝാനൂപചാരേ ച ഓളാരികോ, തതിയജ്ഝാനേ സുഖുമോ. തതിയജ്ഝാനേ ച ചതുത്ഥജ്ഝാനൂപചാരേ ച ഓളാരികോ, ചതുത്ഥജ്ഝാനേ അതിസുഖുമോ അപ്പവത്തിമേവ പാപുണാതി. ഇദം താവ **ദീഘഭാണകസംയുത്തഭാണകാനം** മതം.

മജ്ഝിമഭാണകാ പന ''പഠമജ്ഝാനേ ഓളാരികോ, ദുതിയജ്ഝാനൂപചാരേ സുഖുമോ''തി ഏവം ഹേട്ഠിമഹേട്ഠിമജ്ഝാനതോ ഉപരൂപരിജ്ഝാനൂപചാരേപി സുഖുമതരം ഇച്ഛന്തി. സബ്ബേസംയേവ പന മതേന അപരിഗ്ഗഹിതകാലേ പവത്തകായസങ്ഖാരോ പരിഗ്ഗഹിതകാലേ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, പരിഗ്ഗഹിതകാലേ പവത്തകായസങ്ഖാരോ പഠമജ്ഝാനൂപചാരേ...പേ॰... ചതുത്ഥജ്ഝാനൂപചാരേ പവത്തകായസങ്ഖാരോ ചതുത്ഥജ്ഝാനേ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. അയം താവ സമഥേ നയോ.

വിപസ്സനായം പന അപരിഗ്ഗഹേ പവത്തോ കായസങ്ഖാരോ ഓളാരികോ, മഹാഭൂതപരിഗ്ഗഹേ സുഖുമോ. സോപി ഓളാരികോ, ഉപാദാരൂപപരിഗ്ഗഹേ സുഖുമോ. സോപി ഓളാരികോ, സകലരൂപപരിഗ്ഗഹേ സുഖുമോ. സോപി ഓളാരികോ, അരൂപപരിഗ്ഗഹേ സുഖുമോ. സോപി ഓളാരികോ, രൂപാരൂപപരിഗ്ഗഹേ സുഖുമോ. സോപി ഓളാരികോ, പച്ചയപരിഗ്ഗഹേ സുഖുമോ. സോപി ഓളാരികോ, സപ്പച്ചയനാമരൂപപരിഗ്ഗഹേ സുഖുമോ. സോപി ഓളാരികോ, ലക്ഖണാരമ്മണികവിപസ്സനായ സുഖുമോ. സോപി ദുബ്ബലവിപസ്സനായ ഓളാരികോ, ബലവവിപസ്സനായ സുഖുമോ. തത്ഥ പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ പുരിമസ്സ പുരിമസ്സ പച്ഛിമേന പച്ഛിമേന പസ്സദ്ധി വേദിതബ്ബാ. ഏവമേത്ഥ ഓളാരികസുഖുമതാ ച പസ്സദ്ധി ച വേദിതബ്ബാ.

പടിസമ്ഭിദായം പനസ്സ സദ്ധിം ചോദനാസോധനാഹി ഏവമത്ഥോ വുത്തോ - ''കഥം പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമി...പേ॰... പസ്സസിസ്സാമീ''തി സിക്ഖതി? കതമേ കായസങ്ഖാരാ? ദീഘം അസ്സാസാ കായികാ ഏതേ ധമ്മാ കായപ്പടിബദ്ധാ കായസങ്ഖാരാ, തേ കായസങ്ഖാരേ പസ്സമ്ഭേന്തോ നിരോധേന്തോ വൂപസമേന്തോ സിക്ഖതി. ദീഘം പസ്സാസാ കായികാ ഏതേ ധമ്മാ...പേ॰... രസ്സം അസ്സാസാ...പേ॰... രസ്സം പസ്സാസാ... സബ്ബകായപ്പടിസംവേദീ അസ്സാസാ... സബ്ബകായപ്പടിസംവേദീ പസ്സാസാ കായികാ ഏതേ ധമ്മാ

കായപ്പടിബദ്ധാ കായസങ്ഖാരാ, തേ കായസങ്ഖാരേ പസ്സമ്ഭേന്തോ നിരോധേന്തോ വൂപസമേന്തോ സിക്ഖതി.

യഥാരൂപേഹി കായസങ്ഖാരേഹി യാ കായസ്സ ആനമനാ വിനമനാ സന്നമനാ പണമനാ ഇഞ്ജനാ ഫന്ദനാ ചലനാ കമ്പനാ പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി, പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി.

യഥാരൂപേഹി കായസങ്ഖാരേഹി യാ കായസ്സ ന ആനമനാ ന വിനമനാ ന സന്നമനാ ന പണമനാ അനിഞ്ജനാ അഫന്ദനാ അചലനാ അകമ്പനാ, സന്തം സുഖുമം പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി, പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി.

ഇതി കിര പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി, പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി. ഏവം സന്തേ വാതൂപലദ്ധിയാ ച പഭാവനാ ന ഹോതി, അസ്സാസപസ്സാസാനഞ്ച പഭാവനാ ന ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിയാ ച പഭാവനാ ന ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ ച പഭാവനാ ന ന ഹോതി, ന ച നം തം സമാപത്തിം പണ്ഡിതാ സമാപജ്ജന്തിപി വുട്ഠഹന്തിപി.

ഇതി കിര പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമി…പേ॰… പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി. ഏവം സന്തേ വാതൂപലദ്ധിയാ ച പഭാവനാ ഹോതി, അസ്സാസപസ്സാസാനഞ്ച പഭാവനാ ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിയാ ച പഭാവനാ ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ ച പഭാവനാ ഹോതി, തഞ്ച നം സമാപത്തിം പണ്ഡിതാ സമാപജ്ജന്തിപി വുട്ഠഹന്തിപി.

യഥാ കഥം വിയ? സേയ്യഥാപി കംസേ ആകോടിതേ പഠമം ഓളാരികാ സദ്ദാ പവത്തന്തി, ഓളാരികാനം സദ്ദാനം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതത്താ സുമനസികതത്താ സൂപധാരിതത്താ നിരുദ്ധേപി ഓളാരികേ സദ്ദേ അഥ പച്ഛാ സുഖുമകാ സദ്ദാ പവത്തന്തി, സുഖുമകാനം സദ്ദാനം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതത്താ സുമനസികതത്താ സൂപധാരിതത്താ നിരുദ്ധേപി സുഖുമകേ സദ്ദേ അഥ പച്ഛാ സുഖുമസദ്ദനിമിത്താരമ്മണതാപി ചിത്തം പവത്തതി; ഏവമേവ പഠമം ഓളാരികാ അസ്സാസപസ്സാസാ പവത്തന്തി, ഓളാരികാനം അസ്സാസപസ്സാസാനം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതത്താ സുമനസികതത്താ സൂപധാരിതത്താ നിരുദ്ധേപി ഓളാരികേ അസ്സാസപസ്സാസേ അഥ പച്ഛാ സുഖുമകാ അസ്സാസപസ്സാസാ പവത്തന്തി, സുഖുമകാനം അസ്സാസപസ്സാസാനം നിമിത്തം സുഗ്ഗഹിതത്താ സുമനസികതത്താ സൂപധാരിതത്താ നിരുദ്ധേപി സുഖുമകേ അസ്സാസപസ്സാസേ അഥ പച്ഛാ സുഖുമഅസ്സാസപസ്സാസനിമിത്താരമ്മണതാപി ചിത്തം ന വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി.

ഏവം സന്തേ വാതൂപലദ്ധിയാ ച പഭാവനാ ഹോതി, അസ്സാസപസ്സാസാനഞ്ച പഭാവനാ ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിയാ ച പഭാവനാ ഹോതി, ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ ച പഭാവനാ ഹോതി, തഞ്ച നം സമാപത്തിം പണ്ഡിതാ സമാപജ്ജന്തിപി വുട്ഠഹന്തിപി.

പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരന്തി അസ്സാസപസ്സാസാ കായോ, ഉപട്ഠാനം സതി, അനുപസ്സനാ ഞാണം. കായോ ഉപട്ഠാനം നോ സതി, സതി ഉപട്ഠാനഞ്ചേവ സതി ച, തായ സതിയാ തേന ഞാണേന തം കായം അനുപസ്സതി. തേന വുച്ചതി - "കായേ കായാനുപസ്സനാ സതിപട്ഠാനഭാവനാതി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൭൦).

അയം താവേത്ഥ കായാനുപസ്സനാവസേന വുത്തസ്സ പഠമചതുക്കസ്സ അനുപുബ്ബപദവണ്ണനാ.

യസ്മാ പനേത്ഥ ഇദമേവ ചതുക്കം ആദികമ്മികസ്സ കമ്മട്ഠാനവസേന വുത്തം, ഇതരാനി പന തീണി ചതുക്കാനി ഏത്ഥ പത്തജ്ഝാനസ്സ വേദനാചിത്തധമ്മാനുപസ്സനാവസേന വുത്താനി, തസ്മാ ഇദം കമ്മട്ഠാനം ഭാവേത്വാ ആനാപാനസ്സതിചതുത്ഥജ്ഝാനപദട്ഠാനായ വിപസ്സനായ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിതുകാമേന ബുദ്ധപുത്തേന യം കാതബ്ബം തം സബ്ബം ഇധേവ താവ ആദികമ്മികസ്സ കുലപുത്തസ്സ വസേന ആദിതോ പഭുതി ഏവം വേദിതബ്ബം. ചതുബ്ബിധം താവ സീലം വിസോധേതബ്ബം. തത്ഥ തിവിധാ വിസോധനാ - അനാപജ്ജനം, ആപന്നവുട്ഠാനം, കിലേസേഹി ച അപ്പതിപീളനം. ഏവം വിസുദ്ധസീലസ്സ ഹി ഭാവനാ സമ്പജ്ജതി. യമ്പിദം ചേതിയങ്ഗണവത്തം ബോധിയങ്ഗണവത്തം ഉപജ്ഝായവത്തം ആചരിയവത്തം ജന്താഘരവത്തം ഉപോസഥാഗാരവത്തം ദ്വേഅസീതി ഖന്ധകവത്താനി ചുദ്ദസവിധം മഹാവത്തന്തി ഇമേസം വസേന ആഭിസമാചാരികസീലം വുച്ചതി, തമ്പി സാധുകം പരിപൂരേതബ്ബം. യോ ഹി "അഹം സീലം രക്ഖാമി, കിം ആഭിസമാചാരികേന കമ്മ"ന്തി വദേയ്യ, തസ്സ സീലം പരിപൂരേസ്സതീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. ആഭിസമാചാരികവത്തേ പന പരിപൂരേ സീലം പരിപൂരതി, സീലേ പരിപൂരേ സമാധി ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ - "സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ആഭിസമാചാരികം ധമ്മം അപരിപൂരേത്വാ 'സീലാനി പരിപൂരേസ്സതീ'തി നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ"തി (അ॰ നി॰ ൫.൨൧) വിത്ഥാരേതബ്ബം. തസ്മാ തേന യമ്പിദം ചേതിയങ്ഗണവത്താദി ആഭിസമാചാരികസീലം വുച്ചതി, തമ്പി സാധുകം പരിപൂരേതബ്ബം. തതോ -

> "ആവാസോ ച കുലം ലാഭോ, ഗണോ കമ്മഞ്ച പഞ്ചമം;
> അദ്ധാനം ഞാതി ആബാധോ, ഗന്ഥോ ഇദ്ധീതി തേ ദസാ"തി.

ഏവം വുത്തേസു ദസസു പലിബോധേസു യോ പലിബോധോ അത്ഥി, സോ ഉപച്ഛിന്ദിതബ്ബോ.

ഏവം ഉപച്ഛിന്നപലിബോധേന കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം. തമ്പി ദുവിധം ഹോതി - സബ്ബത്ഥകകമ്മട്ഠാനഞ്ച പാരിഹാരിയകമ്മട്ഠാനഞ്ച. തത്ഥ സബ്ബത്ഥകകമ്മട്ഠാനം നാമ ഭിക്ഖുസങ്ഘാദീസു മേത്താ മരണസ്സതി ച അസുഭസഞ്ഞാതിപി ഏകേ. കമ്മട്ഠാനികേന ഹി ഭിക്ഖുനാ പഠമം താവ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ സീമട്ഠകഭിക്ഖുസങ്ഘേ മേത്താ ഭാവേതബ്ബാ; തതോ സീമട്ഠകദേവതാസു, തതോ ഗോചരഗാമേ ഇസ്സരജനേ, തതോ തത്ഥ മനുസ്സേ ഉപാദായ സബ്ബസത്തേസു. സോ ഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘേ മേത്തായ സഹവാസീനം മുദുചിത്തതം ജനേതി, അഥസ്സ സുഖസംവാസതാ ഹോതി. സീമട്ഠകദേവതാസു മേത്തായ മുദുകതചിത്താഹി ദേവതാഹി ധമ്മികായ രക്ഖായ സുസംവിഹിതാരക്ഖോ ഹോതി. ഗോചരഗാമേ ഇസ്സരജനേ മേത്തായ മുദുകതചിത്തസന്താനേഹി ഇസ്സരേഹി ധമ്മികായ രക്ഖായ

സുരക്ഖിതപരിക്ഖാരോ ഹോതി. തഥ മനുസ്സേസു മേത്തായ പസാദിതചിത്തേഹി തേഹി അപരിഭൂതോ ഹുത്വാ വിചരതി. സബ്ബസത്തേസു മേത്തായ സബ്ബത്ഥ അപ്പടിഹതചാരോ ഹോതി.

മരണസ്സതിയാ പന "അവസ്സം മരിതബ്ബ"ന്തി ചിന്തേന്തോ അനേസനം പഹായ ഉപരൂപരിവഡ്ഢമാനസംവേഗോ അനോലീനവുത്തികോ ഹോതി. അസുഭസഞ്ഞായ ദിബ്ബേസുപി ആരമ്മണേസു തണ്ഹാ നുപ്പജ്ജതി. തേനസ്സേതം തയം ഏവം ബഹൂപകാരത്താ "സബ്ബത്ഥ അത്ഥയിതബ്ബം ഇച്ഛിതബ്ബ"ന്തി കത്വാ അധിപ്പേതസ്സ ച യോഗാനുയോഗകമ്മസ്സ പദട്ഠാനത്താ **"സബ്ബത്ഥകകമ്മട്ഠാന"**ന്തി വുച്ചതി.

അട്ഠതിംസാരമ്മണേസു പന യം യസ്സ ചരിതാനുകൂലം, തം തസ്സ നിച്ചം പരിഹരിതബ്ബത്താ യഥാവുത്തേനേവ നയേന **"പാരിഹാരിയകമ്മട്ഠാന"**ന്തിപി വുച്ചതി. ഇധ പന ഇദമേവ ആനാപാനസ്സതികമ്മട്ഠാനം "പാരിഹാരിയകമ്മട്ഠാന"ന്തി വുച്ചതി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ. വിത്ഥാരോ പന സീലവിസോധനകഥം പലിബോധുപച്ഛേദകഥഞ്ച ഇച്ഛന്തേന **വിസുദ്ധിമഗ്ഗതോ** ഗഹേതബ്ബോ.

ഏവം വിസുദ്ധസീലേന പന ഉപച്ഛിന്നപലിബോധേന ച ഇദം കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തേന ഇമിനാവ കമ്മട്ഠാനേന ചതുത്ഥജ്ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പത്തസ്സ ബുദ്ധപുത്തസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം. തം അലഭന്തേന അനാഗാമിസ്സ, തമ്പി അലഭന്തേന സകദാഗാമിസ്സ, തമ്പി അലഭന്തേന സോതാപന്നസ്സ, തമ്പി അലഭന്തേന ആനാപാനചതുത്ഥജ്ഝാനലാഭിസ്സ, തമ്പി അലഭന്തേന പാളിയാ അട്ഠകഥായ ച അസമ്മൂള്ഹസ്സ വിനിച്ഛയാചരിയസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം. അരഹന്താദയോ ഹി അത്തനാ അധിഗതമഗ്ഗമേവ ആചിക്ഖന്തി. അയം പന ഗഹനപദേസേ മഹാഹത്ഥിപഥം നീഹരന്തോ വിയ സബ്ബത്ഥ അസമ്മൂള്ഹോ സപ്പായാസപ്പായം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ കഥേതി.

തത്രായം **അനുപുബ്ബികഥാ** - തേന ഭിക്ഖുനാ സല്ലഹുകവുത്തിനാ വിനയാചാരസമ്പന്നേന വുത്തപ്പകാരമാചരിയം ഉപസങ്കമിത്വാ വത്തപടിപത്തിയാ ആരാധിതചിത്തസ്സ തസ്സ സന്തികേ പഞ്ചസന്ധികം കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം. തത്രിമേ പഞ്ച സന്ധയോ - ഉഗ്ഗഹോ, പരിപുച്ഛാ, ഉപട്ഠാനം, അപ്പനാ, ലക്ഖണന്തി. തത്ഥ **"ഉഗ്ഗഹോ"** നാമ കമ്മട്ഠാനസ്സ ഉഗ്ഗണ്ഹനം, **"പരിപുച്ഛാ"** നാമ കമ്മട്ഠാനസ്സ പരിപുച്ഛനാ, **"ഉപട്ഠാനം"** നാമ കമ്മട്ഠാനസ്സ ഉപട്ഠാനം, **"അപ്പനാ"** നാമ കമ്മട്ഠാനപ്പനാ, **"ലക്ഖണം"** നാമ കമ്മട്ഠാനസ്സ ലക്ഖണം. "ഏവംലക്ഖണമിദം കമ്മട്ഠാന"ന്തി കമ്മട്ഠാനസഭാവൂപധാരണന്തി വുത്തം ഹോതി.

ഏവം പഞ്ചസന്ധികം കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ അത്തനാപി ന കിലമതി, ആചരിയമ്പി ന വിഹേഠേതി; തസ്മാ ഥോകം ഉദ്ദിസാപേത്വാ ബഹുകാലം സജ്ഝായിത്വാ ഏവം പഞ്ചസന്ധികം കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗഹേത്വാ സചേ തത്ഥ സപ്പായം ഹോതി, തത്ഥേവ വസിതബ്ബം. നോ ചേ തത്ഥ സപ്പായം ഹോതി, ആചരിയം ആപുച്ഛിത്വാ സചേ മന്ദപഞ്ഞോ യോജനപരമം ഗന്ത്വാ, സചേ തിക്ഖപഞ്ഞോ ദൂരമ്പി ഗന്ത്വാ അട്ഠാരസസേനാസനദോസവിവജ്ജിതം, പഞ്ചസേനാസനങ്ഗസമന്നാഗതം സേനാസനം ഉപഗമ്മ തത്ഥ വസന്തേന

ഉപച്ഛിന്നഖുദ്ദകപലിബോധേന കതഭത്തകിച്ചേന ഭത്തസമ്മദം പടിവിനോദേത്വാ രതനത്തയഗുണാനുസ്സരണേന ചിത്തം സമ്പഹംസേത്വാ ആചരിയുഗ്ഗഹതോ ഏകപദമ്പി അസമ്മുസ്സന്തേന ഇദം ആനാപാനസ്സതികമ്മട്ഠാനം മനസികാതബ്ബം. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ. വിത്ഥാരോ പന ഇമം കഥാമഗ്ഗം ഇച്ഛന്തേന **വിസുദ്ധിമഗ്ഗതോ** (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൭) ഗഹേതബ്ബോ.

യം പന വുത്തം ''ഇദം ആനാപാനസ്സതികമ്മട്ഠാനം മനസികാതബ്ബ''ന്തി തത്രായം **മനസികാരവിധി** -

''ഗണനാ അനുബന്ധനാ, ഫുസനാ ഠപനാ സല്ലക്ഖണാ;
വിവട്ടനാ പാരിസുദ്ധി, തേസഞ്ച പടിപസ്സനാ''തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൨൩; പടി॰ മ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧.൧൬൩);

''ഗണനാ''തി ഗണനായേവ. **''അനുബന്ധനാ''**തി അനുവഹനാ. **''ഫുസനാ''**തി ഫുട്ഠട്ഠാനം. **''ഠപനാ''**തി അപ്പനാ. **''സല്ലക്ഖണാ''**തി വിപസ്സനാ. ''വിവട്ടനാ''തി മഗ്ഗോ. **''പാരിസുദ്ധീ''**തി ഫലം. **''തേസഞ്ച പടിപസ്സനാ''**തി പച്ചവേക്ഖണാ. തത്ഥ ഇമിനാ ആദികമ്മികകുലപുത്തേന പഠമം ഗണനായ ഇദം കമട്ഠാനം മനസികാതബ്ബം. ഗണേന്തേന ച പഞ്ചന്നം ഹേട്ഠാ ന ഠപേതബ്ബം, ദസന്നം ഉപരി ന നേതബ്ബം, അന്തരേ ഖണ്ഡം ന ദസ്സേതബ്ബം. പഞ്ചന്നം ഹേട്ഠാ ഠപേന്തസ്സ ഹി സമ്ബാധേ ഓകാസേ ചിത്തുപ്പാദോ വിപ്ഫന്ദതി, സമ്ബാധേ വജേ സന്നിരുദ്ധഗോഗണോ വിയ. ദസന്നം ഉപരി നേന്തസ്സ ഗണനാനിസ്സിതോവ ചിത്തുപ്പാദോ ഹോതി. അന്തരാ ഖണ്ഡം ദസ്സേന്തസ്സ ''സിഖാപ്പത്തം നു ഖോ മേ കമ്മട്ഠാനം, നോ''തി ചിത്തം വികമ്പതി. തസ്മാ ഏതേ ദോസേ വജ്ജേത്വാ ഗണേതബ്ബം.

ഗണേന്തേന ച പഠമം ദന്ധഗണനായ ധഞ്ഞമാപകഗണനായ ഗണേതബ്ബം. ധഞ്ഞമാപകോ ഹി നാളിം പൂരേത്വാ ''ഏക''ന്തി വത്വാ ഓകിരതി. പുന പൂരേന്തോ കിഞ്ചി കചവരം ദിസ്വാ തം ഛഡ്ഡേന്തോ ''ഏകം ഏക''ന്തി വദതി. ഏസ നയോ ''ദ്വേ ദ്വേ''തിആദീസു. ഏവമേവ ഇമിനാപി അസ്സാസപസ്സാസേസു യോ ഉപട്ഠാതി തം ഗഹേത്വാ ''ഏകം ഏക''ന്തി ആദിംകത്വാ യാവ ''ദസ ദസാ''തി പവത്തമാനം പവത്തമാനം ഉപലക്ഖേത്വാവ ഗണേതബ്ബം. തസ്സേവം ഗണയതോ നിക്ഖമന്താ ച പവിസന്താ ച അസ്സാസപസ്സാസാ പാകടാ ഹോന്തി.

അഥാനേന തം ദന്ധഗണനം ധഞ്ഞമാപകഗണനം പഹായ സീഘഗണനായ ഗോപാലകഗണനായ ഗണേതബ്ബം . ഛേകോ ഹി ഗോപാലകോ സക്ഖരായോ ഉച്ഛങ്ഗേന ഗഹേത്വാ രജ്ജുദണ്ഡഹത്ഥോ പാതോവ വജം ഗന്ത്വാ ഗാവോ പിട്ഠിയം പഹരിത്വാ പലിഘത്ഥമ്ഭമത്ഥകേ നിസിന്നോ ദ്വാരം പത്തം പത്തംയേവ ഗാവം ''ഏകോ ദ്വേ''തി സക്ഖരം ഖിപിത്വാ ഖിപിത്വാ ഗണേതി. തിയാമരത്തിം സമ്ബാധേ ഓകാസേ ദുക്ഖം വുത്ഥഗോഗണോ നിക്ഖമന്തോ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപനിഘംസന്തോ വേഗേന വേഗേന പുഞ്ജോ പുഞ്ജോ ഹുത്വാ നിക്ഖമതി. സോ വേഗേന വേഗേന ''തീണി ചത്താരി പഞ്ച ദസാ''തി ഗണേതിയേവ. ഏവമിമസ്സാപി പുരിമനയേന ഗണയതോ അസ്സാസപസ്സാസാ പാകടാ ഹുത്വാ സീഘം സീഘം പുനപ്പുനം സഞ്ചരന്തി. തതോ തേന ''പുനപ്പുനം സഞ്ചരന്തീ''തി ഞത്വാ അന്തോ ച ബഹി ച അഗ്ഗഹേത്വാ ദ്വാരപ്പത്തം ദ്വാരപ്പത്തംയേവ ഗഹേത്വാ ''ഏകോ ദ്വേ തീണി ചത്താരി പഞ്ച , ഏകോ ദ്വേ തീണി ചത്താരി പഞ്ച ഛ, ഏകോ ദ്വേ തീണി ചത്താരി പഞ്ച ഛ

സത്ത... പേ॰... അട്ഠ... നവ... ദസാ''തി സീഘം സീഘം ഗണേതബ്ബമേവ. ഗണനാപടിബദ്ധേ ഹി കമ്മട്ഠാനേ ഗണനാബലേനേവ ചിത്തം ഏകഗ്ഗം ഹോതി അരിത്തൂപത്ഥമ്ഭനവസേന ചണ്ഡസോതേ നാവാഠപനമിവ.

തസ്സേവം സീഘം സീഘം ഗണയതോ കമ്മട്ഠാനം നിരന്തരപ്പവത്തം വിയ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാതി. അഥ ''നിരന്തരം പവത്തതീ''തി ഞത്വാ അന്തോ ച ബഹി ച വാതം അപരിഗ്ഗഹേത്വാ പുരിമനയേനേവ വേഗേന വേഗേന ഗണേതബ്ബം. അന്തോപവിസനവാതേന ഹി സദ്ധിം ചിത്തം പവേസയതോ അബ്ഭന്തരം വാതബ്ഭാഹതം മേദപൂരിതം വിയ ഹോതി, ബഹിനിക്ഖമനവാതേന സദ്ധിം ചിത്തം നീഹരതോ ബഹിദ്ധാ പുഥുത്താരമ്മണേ ചിത്തം വിക്ഖിപതി. ഫുട്ഠോകാസേ പന സതിം ഠപേത്വാ ഭാവേന്തസ്സേവ ഭാവനാ സമ്പജ്ജതി. തേന വുത്തം - ''അന്തോ ച ബഹി ച വാതം അപരിഗ്ഗഹേത്വാ പുരിമനയേനേവ വേഗേന വേഗേന ഗണേതബ്ബ''ന്തി.

കീവ ചിരം പനേതം ഗണേതബ്ബന്തി? യാവ വിനാ ഗണനായ അസ്സാസപസ്സാസാരമ്മണേ സതി സന്തിട്ഠതി. ബഹി വിസടവിതക്കവിച്ഛേദം കത്വാ അസ്സാസപസ്സാസാരമ്മണേ സതി സണ്ഠപനത്ഥംയേവ ഹി ഗണനാതി.

ഏവം ഗണനായ മനസികത്വാ അനുബന്ധനായ മനസികാതബ്ബം. അനുബന്ധനാ നാമ ഗണനം പടിസംഹരിത്വാ സതിയാ നിരന്തരം അസ്സാസപസ്സാസാനം അനുഗമനം; തഞ്ച ഖോ ന ആദിമജ്ഝപരിയോസാനാനുഗമനവസേന. ബഹിനിക്ഖമനവാതസ്സ ഹി നാഭി ആദി, ഹദയം മജ്ഝം, നാസികഗ്ഗം പരിയോസാനം. അബ്ഭന്തരപവിസനവാതസ്സ നാസികഗ്ഗം ആദി, ഹദയം മജ്ഝം, നാഭി പരിയോസാനം. തഞ്ചസ്സ അനുഗച്ഛതോ വിക്ഖേപഗതം ചിത്തം സാരദ്ധായ ചേവ ഹോതി ഇഞ്ജനായ ച. യഥാഹ -

> ''അസ്സാസാദിമജ്ഝപരിയോസാനം സതിയാ അനുഗച്ഛതോ അജ്ഝത്തം വിക്ഖേപഗതേന ചിത്തേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ച. പസ്സാസാദിമജ്ഝപരിയോസാനം സതിയാ അനുഗച്ഛതോ ബഹിദ്ധാ വിക്ഖേപഗതേന ചിത്തേന കായോപി ചിത്തമ്പി സാരദ്ധാ ച ഹോന്തി ഇഞ്ജിതാ ച ഫന്ദിതാ ചാ''തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൫൭).

തസ്മാ അനുബന്ധനായ മനസികരോന്തേന ന ആദിമജ്ഝപരിയോസാനവസേന മനസികാതബ്ബം. അപിച ഖോ ഫുസനാവസേന ച ഠപനാവസേന ച മനസികാതബ്ബം. ഗണനാനുബന്ധനാവസേന വിയ ഹി ഫുസനാഠപനാവസേന വിസും മനസികാരോ നത്ഥി. ഫുട്ഠഫുട്ഠട്ഠാനേയേവ പന ഗണേന്തോ ഗണനായ ച ഫുസനായ ച മനസി കരോതി. തത്ഥേവ ഗണനം പടിസംഹരിത്വാ തേ സതിയാ അനുബന്ധന്തോ അപ്പനാവസേന ച ചിത്തം ഠപേന്തോ ''അനുബന്ധനായ ച ഫുസനായ ച ഠപനായ ച മനസി കരോതീ''തി വുച്ചതി. സ്വായമത്ഥോ **അട്ഠകഥായം** വുത്തപങ്ഗുളദോവാരികോപമാഹി **പടിസമ്ഭിദായം** വുത്തകകചോപമായ ച വേദിതബ്ബോ.

തത്രായം പങ്ഗുളോപമാ - ''സേയ്യഥാപി പങ്ഗുളോ ദോലായ കീളതം മാതാപുത്താനം ദോലം ഖിപിത്വാ തത്ഥേവ ദോലത്ഥമ്ഭമൂലേ നിസിന്നോ കമേന ആഗച്ഛന്തസ്സ ച ഗച്ഛന്തസ്സ ച ദോലാഫലകസ്സ ഉഭോ കോടിയോ മജ്ഝഞ്ച

പസ്സതി, ന ച ഉഭോകോടിമജ്ഝാനം ദസ്സനത്ഥം ബ്യാവടോ ഹോതി. ഏവമേവായം ഭിക്ഖു സതിവസേന ഉപനിബന്ധനത്ഥമ്ഭമൂലേ ഠത്വാ അസ്സാസപസ്സാസദോലം ഖിപിത്വാ തത്ഥേവ നിമിത്തേ സതിയാ നിസിന്നോ കമേന ആഗച്ഛന്താനഞ്ച ഗച്ഛന്താനഞ്ച ഫുട്ഠട്ഠാനേ അസ്സാസപസ്സാസാനം ആദിമജ്ഝപരിയോസാനം സതിയാ അനുഗച്ഛന്തോ തത്ഥ ച ചിത്തം ഠപേന്തോ പസ്സതി, ന ച തേസം ദസ്സനത്ഥം ബ്യാവടോ ഹോതി. അയം പങ്ഗുളോപമാ.

അയം പന ദോവാരികോപമാ - "സേയ്യഥാപി ദോവാരികോ നഗരസ്സ അന്തോ ച ബഹി ച പുരിസേ 'കോ ത്വം, കുതോ വാ ആഗതോ, കുഹിം വാ ഗച്ഛസി, കിം വാ തേ ഹത്ഥേ'തി ന വീമംസതി, ന ഹി തസ്സ തേ ഭാരാ. ദ്വാരപ്പത്തം ദ്വാരപ്പത്തംയേവ പന വീമംസതി; ഏവമേവ ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ അന്തോ പവിട്ഠവാതാ ച ബഹി നിക്ഖന്തവാതാ ച ന ഭാരാ ഹോന്തി, ദ്വാരപ്പത്താ ദ്വാരപ്പത്തായേവ ഭാരാതി. അയം ദോവാരികോപമാ.

കകചോപമാ പന ആദിതോപഭുതി ഏവം വേദിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം -

"നിമിത്തം അസ്സാസപസ്സാസാ, അനാരമ്മണമേകചിത്തസ്സ;
അജാനതോ ച തയോ ധമ്മേ, ഭാവനാനുപലബ്ഭതി.

"നിമിത്തം അസ്സാസപസ്സാസാ, അനാരമ്മണമേകചിത്തസ്സ;
ജാനതോ ച തയോ ധമ്മേ, ഭാവനാ ഉപലബ്ഭതീ"തി. (പടി॰ മ॰ ൧.൧൫൯);

കഥം ഇമേ തയോ ധമ്മാ ഏകചിത്തസ്സ ആരമ്മണം ന ഹോന്തി, ന ചിമേ തയോ ധമ്മാ അവിദിതാ ഹോന്തി, ന ച ചിത്തം വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി, പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി, വിസേസമധിഗച്ഛതി ? സേയ്യഥാപി രുക്ഖോ സമേ ഭൂമിഭാഗേ നിക്ഖിത്തോ, തമേനം പുരിസോ കകചേന ഛിന്ദേയ്യ, രുക്ഖേ ഫുട്ഠകകചദന്താനം വസേന പുരിസസ്സ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി, ന ആഗതേ വാ ഗതേ വാ കകചദന്തേ മനസി കരോതി, ന ആഗതാ വാ ഗതാ വാ കകചദന്താ അവിദിതാ ഹോന്തി, പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി.

യഥാ രുക്ഖോ സമേ ഭൂമിഭാഗേ നിക്ഖിത്തോ; ഏവം ഉപനിബന്ധനനിമിത്തം. യഥാ കകചദന്താ; ഏവം അസ്സാസപസ്സാസാ. യഥാ രുക്ഖേ ഫുട്ഠകകചദന്താനം വസേന പുരിസസ്സ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി, ന ആഗതേ വാ ഗതേ വാ കകചദന്തേ മനസി കരോതി, ന ആഗതാ വാ ഗതാ വാ കകചദന്താ അവിദിതാ ഹോന്തി, പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി, ഏവമേവ ഭിക്ഖു നാസികഗ്ഗേ വാ മുഖനിമിത്തേ വാ സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ നിസിന്നോ ഹോതി, ന ആഗതേ വാ ഗതേ വാ അസ്സാസപസ്സാസേ മനസി കരോതി, ന ആഗതാ വാ ഗതാ വാ അസ്സാസപസ്സാസാ അവിദിതാ ഹോന്തി, പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി, വിസേസമധിഗച്ഛതി.

പധാനന്തി കതമം **പധാനം**? ആരദ്ധവീരിയസ്സ കായോപി ചിത്തമ്പി കമ്മനിയം ഹോതി - ഇദം പധാനം. കതമോ **പയോഗോ**? ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഉപക്കിലേസാ പഹീയന്തി, വിതക്കാ വൂപസമ്മന്തി - അയം പയോഗോ. കതമോ **വിസേസോ**? ആരദ്ധവീരിയസ്സ സംയോജനാ പഹീയന്തി, അനുസയാ ബ്യന്തീ ഹോന്തി - അയം വിസേസോ. ഏവം ഇമേ തയോ ധമ്മാ ഏകചിത്തസ്സ

ആരമ്മണാ ന ഹോന്തി, ന ചിമേ തയോ ധമ്മാ അവിദിതാ ഹോന്തി, ന ച ചിത്തം വിക്ഖേപം ഗച്ഛതി, പധാനഞ്ച പഞ്ഞായതി, പയോഗഞ്ച സാധേതി, വിസേസമധിഗച്ഛതി.

''ആനാപാനസ്സതീ യസ്സ, പരിപുണ്ണാ സുഭാവിതാ;
അനുപുബ്ബം പരിചിതാ, യഥാ ബുദ്ധേന ദേസിതാ;
സോ ഇമം ലോകം പഭാസേതി, അബ്ഭാ മുത്തോവ ചന്ദിമാ''തി. (പടി॰ മ॰ ൧.൧൬൦);

അയം കകചോപമാ. ഇധ പനസ്സ ആഗതാഗതവസേന അമനസികാരമത്തമേവ പയോജനന്തി വേദിതബ്ബം. ഇദം കമ്മട്ഠാനം മനസികരോതോ കസ്സചി നചിരേനേവ നിമിത്തഞ്ച ഉപ്പജ്ജതി, അവസേസജ്ഝാനങ്ഗപടിമണ്ഡിതാ അപ്പനാസങ്ഖാതാ ഠപനാ ച സമ്പജ്ജതി. കസ്സചി പന ഗണനാവസേനേവ മനസികാരകാലതോപഭുതി അനുക്കമതോ ഓളാരികഅസ്സാസപസ്സാസനിരോധവസേന കായദരഥേ വൂപസന്തേ കായോപി ചിത്തമ്പി ലഹുകം ഹോതി, സരീരം ആകാസേ ലങ്ഘനാകാരപ്പത്തം വിയ ഹോതി. യഥാ സാരദ്ധകായസ്സ മഞ്ചേ വാ പീഠേ വാ നിസീദതോ മഞ്ചപീഠം ഓനമതി, വികൂജതി, പച്ചത്ഥരണം വലിം ഗണ്ഹാതി. അസാരദ്ധകായസ്സ പന നിസീദതോ നേവ മഞ്ചപീഠം ഓനമതി, ന വികൂജതി, ന പച്ചത്ഥരണം വലിം ഗണ്ഹാതി, തൂലപിചുപൂരിതം വിയ മഞ്ചപീഠം ഹോതി. കസ്മാ? യസ്മാ അസാരദ്ധോ കായോ ലഹുകോ ഹോതി; ഏവമേവ ഗണനാവസേന മനസികാരകാലതോപഭുതി അനുക്കമതോ ഓളാരികഅസ്സാസപസ്സാസനിരോധവസേന കായദരഥേ വൂപസന്തേ കായോപി ചിത്തമ്പി ലഹുകം ഹോതി, സരീരം ആകാസേ ലങ്ഘനാകാരപ്പത്തം വിയ ഹോതി.

തസ്സ ഓളാരികേ അസ്സാസപസ്സാസേ നിരുദ്ധേ സുഖുമഅസ്സാസപസ്സാസനിമിത്താരമ്മണം ചിത്തം പവത്തതി, തസ്മിമ്പി നിരുദ്ധേ അപരാപരം തതോ സുഖുമതരസുഖുമതമനിമിത്താരമ്മണം പവത്തതിയേവ. കഥം? യഥാ പുരിസോ മഹതിയാ ലോഹസലാകായ കംസതാളം ആകോടേയ്യ, ഏകപ്പഹാരേന മഹാസദ്ദോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, തസ്സ ഓളാരികസദ്ദാരമ്മണം ചിത്തം പവത്തേയ്യ, നിരുദ്ധേ ഓളാരികേ സദ്ദേ അഥ പച്ഛാ സുഖുമസദ്ദനിമിത്താരമ്മണം, തസ്മിമ്പി നിരുദ്ധേ അപരാപരം തതോ സുഖുമതരസുഖുമതമസദ്ദനിമിത്താരമ്മണം ചിത്തം പവത്തതേവ; ഏവന്തി വേദിതബ്ബം. വുത്തമ്പി ചേതം - ''സേയ്യഥാപി കംസേ ആകോടിതേ''തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൫൯) വിത്ഥാരോ.

യഥാ ഹി അഞ്ഞാനി കമ്മട്ഠാനാനി ഉപരൂപരി വിഭൂതാനി ഹോന്തി, ന തഥാ ഇദം. ഇദം പന ഉപരൂപരി ഭാവേന്തസ്സ ഭാവേന്തസ്സ സുഖുമത്തം ഗച്ഛതി, ഉപട്ഠാനമ്പി ന ഉപഗച്ഛതി. ഏവം അനുപട്ഠഹന്തേ പന തസ്മിം ന തേന ഭിക്ഖുനാ ഉട്ഠായാസനാ ചമ്മഖണ്ഡം പപ്ഫോടേത്വാ ഗന്തബ്ബം. കിം കാതബ്ബം? ''ആചരിയം പുച്ഛിസ്സാമീ''തി വാ ''നട്ഠം ദാനി മേ കമ്മട്ഠാന''ന്തി വാ ന വുട്ഠാതബ്ബം, ഇരിയാപഥം വികോപേത്വാ ഗച്ഛതോ ഹി കമ്മട്ഠാനം നവനവമേവ ഹോതി. തസ്മാ യഥാനിസിന്നേനേവ ദേസതോ ആഹരിതബ്ബം.

തത്രായം ആഹരണൂപായോ. തേന ഹി ഭിക്ഖുനാ കമ്മട്ഠാനസ്സ അനുപട്ഠഹനഭാവം ഞത്വാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - "ഇമേ അസ്സാസപസ്സാസാ നാമ കത്ഥ അത്ഥി, കത്ഥ നത്ഥി, കസ്സ വാ അത്ഥി, കസ്സ വാ നത്ഥീ"തി. അഥേവം പടിസഞ്ചിക്ഖതാ "ഇമേ അന്തോമാതുകുച്ഛിയം നത്ഥി, ഉദകേ നിമുഗ്ഗാനം നത്ഥി, തഥാ അസഞ്ഞീഭൂതാനം മതാനം ചതുത്ഥജ്ഝാനസമാപന്നാനം രൂപാരൂപഭവസമങ്ഗീനം നിരോധസമാപന്നാന"ന്തി ഞത്വാ ഏവം അത്തനാവ അത്താ പടിചോദേതബ്ബോ - "നനു ത്വം, പണ്ഡിത, നേവ മാതുകുച്ഛിഗതോ, ന ഉദകേ നിമുഗ്ഗോ, ന അസഞ്ഞീഭൂതോ, ന മതോ, ന ചതുത്ഥജ്ഝാനസമആപന്നോ, ന രൂപാരൂപഭവസമങ്ഗീ, ന നിരോധസമാപന്നോ, അത്ഥിയേവ തേ അസ്സാസപസ്സാസാ, മന്ദപഞ്ഞതായ പന പരിഗ്ഗഹേതും ന സക്കോസീ"തി. അഥാനേന പകതിഫുട്ഠവസേനേവ ചിത്തം ഠപേത്വാ മനസികാരോ പവത്തേതബ്ബോ. ഇമേ ഹി ദീഘനാസികസ്സ നാസാ പുടം ഘട്ടേന്താ പവത്തന്തി, രസ്സനാസികസ്സ ഉത്തരോട്ഠം. തസ്മാനേന ഇമം നാമ ഠാനം ഘട്ടേന്തീതി നിമിത്തം പട്ഠപേതബ്ബം. ഇമമേവ ഹി അത്ഥവസം പടിച്ച വുത്തം ഭഗവതാ - "നാഹം, ഭിക്ഖവേ, മുട്ഠസ്സതിസ്സ അസമ്പജാനസ്സ ആനാപാനസ്സതിഭാവനം വദാമീ"തി (മ॰ നി॰ ൩.൧൪൯; സം॰ നി॰ ൫.൯൯൨). കിഞ്ചാപി ഹി യംകിഞ്ചി കമ്മട്ഠാനം സതസ്സ സമ്പജാനസ്സേവ സമ്പജ്ജതി, ഇതോ അഞ്ഞം പന മനസികരോന്തസ്സ പാകടം ഹോതി. ഇദം പന ആനാപാനസ്സതികമ്മട്ഠാനം ഗരുകം ഗരുകഭാവനം ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധപുത്താനം മഹാപുരിസാനമേവ മനസികാരഭൂമിഭൂതം, ന ചേവ ഇത്തരം, ന ച ഇത്തരസത്തസമാസേവിതം. യഥാ യഥാ മനസി കരീയതി, തഥാ തഥാ സന്തഞ്ചേവ ഹോതി സുഖുമഞ്ച. തസ്മാ ഏത്ഥ ബലവതീ സതി ച പഞ്ഞാ ച ഇച്ഛിതബ്ബാ.

യഥാ ഹി മട്ഠസാടകസ്സ തുന്നകരണകാലേ സൂചിപി സുഖുമാ ഇച്ഛിതബ്ബാ, സൂചിപാസവേധനമ്പി തതോ സുഖുമതരം; ഏവമേവ മട്ഠസാടകസദിസസ്സ ഇമസ്സ കമ്മട്ഠാനസ്സ ഭാവനാകാലേ സൂചിപടിഭാഗാ സതിപി സൂചിപാസവേധനപടിഭാഗാ തംസമ്പയുത്താ പഞ്ഞാപി ബലവതീ ഇച്ഛിതബ്ബാ. താഹി ച പന സതിപഞ്ഞാഹി സമന്നാഗതേന ഭിക്ഖുനാ ന തേ അസ്സാസപസ്സാസാ അഞ്ഞത്ര പകതിഫുട്ഠോകാസാ പരിയേസിതബ്ബാ.

യഥാ പന കസ്സകോ കസിം കസിത്വാ ബലിബദ്ദേ മുഞ്ചിത്വാ ഗോചരാഭിമുഖേ കത്വാ ഛായായ നിസിന്നോ വിസ്സമേയ്യ, അഥസ്സ തേ ബലിബദ്ദാ വേഗേന അടവിം പവിസേയ്യും. യോ ഹോതി ഛേകോ കസ്സകോ സോ പുന തേ ഗഹേത്വാ യോജേതുകാമോ ന തേസം അനുപദം ഗന്ത്വാ അടവിം ആഹിണ്ഡതി. അഥ ഖോ രസ്മിഞ്ച പതോദഞ്ച ഗഹേത്വാ ഉജുകമേവ തേസം നിപാതതിത്ഥം ഗന്ത്വാ നിസീദതി വാ നിപജ്ജതി വാ. അഥ തേ ഗോണേ ദിവസഭാഗം ചരിത്വാ നിപാതതിത്ഥം ഓതരിത്വാ ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ച പച്ചുത്തരിത്വാ ഠിതേ ദിസ്വാ രസ്മിയാ ബന്ധിത്വാ പതോദേന വിജ്ഝന്തോ ആനേത്വാ യോജേത്വാ പുന കമ്മം കരോതി; ഏവമേവ തേന ഭിക്ഖുനാ ന തേ അസ്സാസപസ്സാസാ അഞ്ഞത്ര പകതിഫുട്ഠോകാസാ പരിയേസിതബ്ബാ. സതിരസ്മിം പന പഞ്ഞാപതോദഞ്ച ഗഹേത്വാ പകതിഫുട്ഠോകാസേ ചിത്തം ഠപേത്വാ മനസികാരോ പവത്തേതബ്ബോ. ഏവഞ്ഹിസ്സ മനസികരോതോ നചിരസ്സേവ തേ ഉപട്ഠഹന്തി, നിപാതതിത്ഥേ വിയ ഗോണാ. തതോ തേന സതിരസ്മിയാ ബന്ധിത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ യോജേത്വാ പഞ്ഞാപതോദേന

വിജ്ഝന്തേന പുന കമ്മട്ഠാനം അനുയുഞ്ജിതബ്ബം; തസ്സേവമനുയുഞ്ജതോ നചിരസ്സേവ നിമിത്തം ഉപട്ഠാതി. തം പനേതം ന സബ്ബേസം ഏകസദിസം ഹോതി ; അപിച ഖോ കസ്സചി സുഖസമ്ഫസ്സം ഉപ്പാദയമാനോ തൂലപിചു വിയ, കപ്പാസപിചു വിയ, വാതധാരാ വിയ ച ഉപട്ഠാതീതി ഏകച്ചേ ആഹു.

അയം പന **അട്ഠകഥാവിനിച്ഛയോ** - ഇദഞ്ഹി കസ്സചി താരകരൂപം വിയ, മണിഗുളികാ വിയ, മുത്താഗുളികാ വിയ ച കസ്സചി ഖരസമ്ഫസ്സം ഹുത്വാ കപ്പാസട്ഠി വിയ, സാരദാരുസൂചി വിയ ച കസ്സചി ദീഘപാമങ്ഗസുത്തം വിയ, കുസുമദാമം വിയ, ധൂമസിഖാ വിയ ച കസ്സചി വിത്ഥത മക്കടകസുത്തം വിയ, വലാഹകപടലം വിയ, പദുമപുപ്ഫം വിയ, രഥചക്കം വിയ, ചന്ദമണ്ഡലം വിയ, സൂരിയമണ്ഡലം വിയ ച ഉപട്ഠാതി. തഞ്ച പനേതം യഥാ സമ്ബഹുലേസു ഭിക്ഖൂസു സുത്തന്തം സജ്ഝായിത്വാ നിസിന്നേസു ഏകേന ഭിക്ഖുനാ "തുമ്ഹാകം കീദിസം ഹുത്വാ ഇദം സുത്തം ഉപട്ഠാതീ"തി വുത്തേ ഏകോ "മയ്ഹം മഹതീ പബ്ബതേയ്യാ നദീ വിയ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാതീ"തി ആഹ. അപരോ "മയ്ഹം ഏകാ വനരാജി വിയ". അഞ്ഞോ "മയ്ഹം സീതച്ഛായോ സാഖാസമ്പന്നോ ഫലഭാരഭരിതരുക്ഖോ വിയാ"തി. തേസഞ്ഹി തം ഏകമേവ സുത്തം സഞ്ഞാനാനതായ നാനതോ ഉപട്ഠാതി. ഏവം ഏകമേവ കമ്മട്ഠാനം സഞ്ഞാനാനതായ നാനതോ ഉപട്ഠാതി. സഞ്ഞജഞ്ഹി ഏതം സഞ്ഞാനിദാനം സഞ്ഞാപ്പഭവം തസ്മാ സഞ്ഞാനാനതായ നാനതോ ഉപട്ഠാതീതി വേദിതബ്ബം.

ഏത്ഥ ച അഞ്ഞമേവ അസ്സാസാരമ്മണം ചിത്തം, അഞ്ഞം പസ്സാസാരമ്മണം, അഞ്ഞം നിമിത്താരമ്മണം യസ്സ ഹി ഇമേ തയോ ധമ്മാ നത്ഥി, തസ്സ കമ്മട്ഠാനം നേവ അപ്പനം ന ഉപചാരം പാപുണാതി. യസ്സ പനിമേ തയോ ധമ്മാ അത്ഥി, തസ്സേവ കമ്മട്ഠാനം അപ്പനഞ്ച ഉപചാരഞ്ച പാപുണാതി. വുത്തഞ്ഹേതം -

> "നിമിത്തം അസ്സാസപസ്സാസാ, അനാരമ്മണമേകചിത്തസ്സ;
> അജാനതോ ച തയോ ധമ്മേ, ഭാവനാനുപലബ്ഭതി.
>
> "നിമിത്തം അസ്സാസപസ്സാസാ, അനാരമ്മണമേകചിത്തസ്സ;
> ജാനതോ ച തയോ ധമ്മേ, ഭാവനാ ഉപലബ്ഭതീ"തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൩൧);

ഏവം ഉപട്ഠിതേ പന നിമിത്തേ തേന ഭിക്ഖുനാ ആചരിയസന്തികം ഗന്ത്വാ ആരോചേതബ്ബം - "മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഏവരൂപം നാമ ഉപട്ഠാതീ"തി. ആചരിയേന പന "ഏതം നിമിത്ത"ന്തി വാ "ന നിമിത്ത"ന്തി വാ ന വത്തബ്ബം. "ഏവം ഹോതി, ആവുസോ"തി വത്വാ പന "പുനപ്പുനം മനസി കരോഹീ"തി വത്തബ്ബോ. "നിമിത്ത"ന്തി ഹി വുത്തേ വോസാനം ആപജ്ജേയ്യ; "ന നിമിത്ത"ന്തി വുത്തേ നിരാസോ വിസീദേയ്യ. തസ്മാ തദുഭയമ്പി അവത്വാ മനസികാരേയേവ നിയോജേതബ്ബോതി. ഏവം താവ **ദീഘഭാണകാ. മജ്ഝിമഭാണകാ** പനാഹു - "നിമിത്തമിദം, ആവുസോ, കമ്മട്ഠാനം പുനപ്പുനം മനസി കരോഹി സപ്പുരിസാതി വത്തബ്ബോ"തി. അഥാനേന നിമിത്തേയേവ ചിത്തം ഠപേതബ്ബം. ഏവമസ്സായം ഇതോ പഭുതി ഠപനാവസേന ഭാവനാ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം പോരാണേഹി -

“നിമിത്തേ ഠപയം ചിത്തം, നാനാകാരം വിഭാവയം;
ധീരോ അസ്സാസപസ്സാസേ, സകം ചിത്തം നിബന്ധതീ”തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൩൨; പടി॰ മ॰ അട്ഠ॰ ൨.൧.൧൫൫);

തസ്സേവം നിമിത്തുപട്ഠാനതോ പഭുതി നീവരണാനി വിക്ഖമ്ഭിതാനേവ ഹോന്തി കിലേസാ സന്നിസിന്നാവ സതി ഉപട്ഠിതായേവ, ചിത്തം സമാഹിതമേവ. ഇദഞ്ഹി ദ്വീഹാകാരേഹി ചിത്തം സമാഹിതം നാമ ഹോഹി - ഉപചാരഭൂമിയം വാ നീവരണപ്പഹാനേന, പടിലാഭഭൂമിയം വാ അങ്ഗപാതുഭാവേന. തത്ഥ **“ഉപചാരഭൂമീ”**തി ഉപചാരസമാധി; **“പടിലാഭഭൂമീ”**തി അപ്പനാസമാധി. തേസം കിം നാനാകരണം? ഉപചാരസമാധി കുസലവീഥിയം ജവിത്വാ ഭവങ്ഗം ഓതരതി, അപ്പനാസമാധി ദിവസഭാഗേ അപ്പേത്വാ നിസിന്നസ്സ ദിവസഭാഗമ്പി കുസലവീഥിയം ജവതി, ന ഭവങ്ഗം ഓതരതി. ഇമേസു ദ്വീസു സമാധീസു നിമിത്തപാതുഭാവേന ഉപചാരസമാധിനാ സമാഹിതം ചിത്തം ഹോതി . അഥാനേന തം നിമിത്തം നേവ വണ്ണതോ മനസികാതബ്ബം, ന ലക്ഖണതോ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം. അപിച ഖോ ഖത്തിയമഹേസിയാ ചക്കവത്തിഗബ്ഭോ വിയ കസ്സകേന സാലിയവഗബ്ഭോ വിയ ച അപ്പമത്തേന രക്ഖിതബ്ബം; രക്ഖിതം ഹിസ്സ ഫലദം ഹോതി.

“നിമിത്തം രക്ഖതോ ലദ്ധ, പരിഹാനി ന വിജ്ജതി;
ആരക്ഖമ്ഹി അസന്തമ്ഹി, ലദ്ധം ലദ്ധം വിനസ്സതീ”തി.

തത്രായം **രക്ഖണൂപായോ** - തേന ഭിക്ഖുനാ ആവാസോ, ഗോചരോ, ഭസ്സം, പുഗ്ഗലോ, ഭോജനം, ഉതു, ഇരിയാപഥോതി ഇമാനി സത്ത അസപ്പായാനി വജ്ജേത്വാ താനേവ സത്ത സപ്പായാനി സേവന്തേന പുനപ്പുനം തം നിമിത്തം മനസികാതബ്ബം.

ഏവം സപ്പായസേവനേന നിമിത്തം ഥിരം കത്വാ വുഡ്ഢിം വിരൂള്ഹിം ഗമയിത്വാ വത്ഥുവിസദകിരിയാ, ഇന്ദ്രിയസമത്തപടിപാദനതാ, നിമിത്തകുസലതാ, യസ്മിം സമയേ ചിത്തം സപഗ്ഗഹേതബ്ബ തസ്മിം സമയേ ചിത്തപഗ്ഗണ്ഹനാ, യസ്മിം സമയേ ചിത്തം നിഗ്ഗഹേതബ്ബം തസ്മിം സമയേ ചിത്തനിഗ്ഗണ്ഹനാ, യസ്മിം സമയേ ചിത്തം സമ്പഹംസേതബ്ബം തസ്മിം സമയേ സമ്പഹംസേതബ്ബം തസ്മിം സമയേ ചിത്തസമ്പഹംസനാ, യസ്മിം സമയേ ചിത്തം അജ്ഝുപേക്ഖിതബ്ബം തസ്മിം സമയേ ചിത്തഅജ്ഝുപേക്ഖനാ, അസമാഹിതപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനാ, സമാഹിതപുഗ്ഗലസേവനാ, തദധിമുത്തതാതി ഇമാനി ദസ അപ്പനാകോസല്ലാനി അവിജഹന്തേന യോഗോ കരണീയോ.

തസ്സേവം അനുയുത്തസ്സ വിഹരതോ ഇദാനി അപ്പനാ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീതി ഭവങ്ഗം വിച്ഛിന്ദിത്വാ നിമിത്താരമ്മണം മനോദ്വാരാവജ്ജനം ഉപ്പജ്ജതി. തസ്മിഞ്ച നിരുദ്ധേ തദേവാരമ്മണം ഗഹേത്വാ ചത്താരി പഞ്ച വാ ജവനാനി, യേസം പഠമം പരികമ്മം, ദുതിയം ഉപചാരം, തതിയം അനുലോമം, ചതുത്ഥം ഗോത്രഭു , പഞ്ചമം അപ്പനാചിത്തം. പഠമം വാ പരികമ്മഞ്ചേവ ഉപചാരഞ്ച, ദുതിയം അനുലോമം, തതിയം ഗോത്രഭു, ചതുത്ഥം അപ്പനാചിത്തന്തി വുച്ചതി. ചതുത്ഥമേവ ഹി പഞ്ചമം വാ അപ്പേതി, ന ഛട്ഠം സത്തമം വാ ആസന്നഭവങ്ഗപാതത്താ.

ആഭിധമ്മികഗോദത്തത്ഥേരോ പനാഹ - ''ആസേവനപച്ചയേന കുസലാ ധമ്മാ ബലവന്തോ ഹോന്തി; തസ്മാ ഛട്ഠം സത്തമം വാ അപ്പേതീ''തി. തം **അട്ഠകഥാസു** പടിക്ഖിത്തം. തത്ഥ പുബ്ബഭാഗചിത്താനി കാമാവചരാനി ഹോന്തി, അപ്പനാചിത്തം പന രൂപാവചരം. ഏവമനേന പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനം, പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതം, ദസലക്ഖണസമ്പന്നം, തിവിധകല്യാണം, പഠമജ്ഝാനം അധിഗതം ഹോതി. സോ തസ്മിംയേവാരമ്മണേ വിതക്കാദയോ വൂപസമേത്വാ ദുതിയതതിയചതുത്ഥജ്ഝാനാനി പാപുണാതി. ഏത്താവതാ ച ഠപനാവസേന ഭാവനായ പരിയോസാനപ്പത്തോ ഹോതി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപകഥാ. വിത്ഥാരോ പന ഇച്ഛന്തേന **വിസുദ്ധിമഗ്ഗതോ** ഗഹേതബ്ബോ.

ഏവം പത്തചതുത്ഥജ്ഝാനോ പനേത്ഥ ഭിക്ഖു സല്ലക്ഖണാവിവട്ടനാവസേന കമ്മട്ഠാനം വഡ്ഢേത്വാ പാരിസുദ്ധിം പത്തുകാമോ തദേവ ഝാനം ആവജ്ജനസമാപജ്ജനഅധിട്ഠാനവുട്ഠാനപച്ചവേക്ഖണസങ്ഖാതേഹി പഞ്ചഹാകാരേഹി വസിപ്പത്തം പഗുണം കത്വാ അരൂപപുബ്ബങ്ഗമം വാ രൂപം, രൂപപുബ്ബങ്ഗമം വാ അരൂപന്തി രൂപാരൂപം പരിഗ്ഗഹേത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേതി. കഥം? സോ ഹി ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ ഝാനങ്ഗാനി പരിഗ്ഗഹേത്വാ തേസം നിസ്സയം ഹദയവത്ഥും തം നിസ്സയാനി ച ഭൂതാനി തേസഞ്ച നിസ്സയം സകലമ്പി കരജകായം പസ്സതി. തതോ ''ഝാനങ്ഗാനി അരൂപം, വത്ഥാദീനി രൂപ''ന്തി രൂപാരൂപം വവത്ഥപേതി.

അഥ വാ സമാപത്തിതോ വുട്ഠഹിത്വാ കേസാദീസു കോട്ഠാസേസു പഥവീധാതുആദിവസേന ചത്താരി ഭൂതാനി തംനിസ്സിതരൂപാനി ച പരിഗ്ഗഹേത്വാ യഥാപരിഗ്ഗഹിതരൂപാരമ്മണം യഥാപരിഗ്ഗഹിതരൂപവത്ഥുദ്വാരാരമ്മണം വാ സസമ്പയുത്തധമ്മം വിഞ്ഞാണഞ്ച പസ്സതി. തതോ ''ഭൂതാദീനി രൂപം സസമ്പയുത്തധമ്മം വിഞ്ഞാണം അരൂപ''ന്തി വവത്ഥപേതി.

അഥ വാ സമാപത്തിതോ വുട്ഠഹിത്വാ അസ്സാസപസ്സാസാനം സമുദയോ കരജകായോ ച ചിത്തഞ്ചാതി പസ്സതി. യഥാ ഹി കമ്മാരഗഗ്ഗരിയാ ധമമാനായ ഭസ്തഞ്ച പുരിസസ്സ ച തജ്ജം വായാമം പടിച്ച വാതോ സഞ്ചരതി; ഏവമേവ കായഞ്ച ചിത്തഞ്ച പടിച്ച അസ്സാസപസ്സാസാതി. തതോ അസ്സാസപസ്സാസേ ച കായഞ്ച രൂപം, ചിത്തഞ്ച തംസമ്പയുത്തധമ്മേ ച അരൂപന്തി വവത്ഥപേതി.

ഏവം നാമരൂപം വവത്ഥപേത്വാ തസ്സ പച്ചയം പരിയേസതി, പരിയേസന്തോ ച തം ദിസ്വാ തീസുപി അദ്ധാസു നാമരൂപസ്സ പവത്തിം ആരബ്ഭ കങ്ഖം വിതരതി. വിതിണ്ണകങ്ഖോ കലാപസമ്മസനവസേന തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനായ പുബ്ബഭാഗേ ഉപ്പന്നേ ഓഭാസാദയോ ദസ വിപസ്സനുപക്കിലേസേ പഹായ ഉപക്കിലേസവിമുത്തം പടിപദാഞാണം ''മഗ്ഗോ''തി വവത്ഥപേത്വാ ഉദയം പഹായ ഭങ്ഗാനുപസ്സനം പത്വാ നിരന്തരം ഭങ്ഗാനുപസ്സനേന ഭയതോ ഉപട്ഠിതേസു സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദന്തോ വിരജ്ജന്തോ വിമുച്ചന്തോ യഥാക്കമം ചത്താരോ അരിയമഗ്ഗേ പാപുണിത്വാ അരഹത്തഫലേ പതിട്ഠായ ഏകൂനവീസതിഭേദസ്സ പച്ചവേക്ഖണഞാണസ്സ പരിയന്തപ്പത്തോ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യോ ഹോതി. ഏത്താവതാ ചസ്സ ഗണനം ആദിം കത്വാ

വിപസ്സനാപരിയോസാനാ ആനാപാനസ്സതിസമാധിഭാവനാ ച സമത്താ ഹോതീതി.

അയം സബ്ബാകാരതോ പഠമചതുക്കവണ്ണനാ.

ഇതരേസു പന തീസു ചതുക്കേസു യസ്മാ വിസും കമ്മട്ഠാനഭാവനാനയോ നാമ നത്ഥി; തസ്മാ അനുപദവണ്ണനാനയേനേവ നേസം അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **പീതിപ്പടിസംവേദീ**തി പീതിം പടിസംവിദിതം കരോന്തോ പാകടം കരോന്തോ അസ്സസിസ്സാമി പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി. തത്ഥ ദ്വീഹാകാരേഹി പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതി - ആരമ്മണതോ ച അസമ്മോഹതോ ച.

കഥം ആരമ്മണതോ പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതി? സപ്പീതികേ ദ്വേ ഝാനേ സമാപജ്ജതി, തസ്സ സമാപത്തിക്ഖണേ ഝാനപടിലാഭേന ആരമ്മണതോ പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതി ആരമ്മണസ്സ പടിസംവിദിതത്താ.

കഥം അസമ്മോഹതോ? സപ്പീതികേ ദ്വേ ഝാനേ സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ ഝാനസമ്പയുത്തകപീതിം ഖയതോ വയതോ സമ്മസതി, തസ്സ വിപസ്സനാക്ഖണേ ലക്ഖണപടിവേധേന അസമ്മോഹതോ പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം **പടിസമ്ഭിദായം** -

> ''ദീഘം അസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി. തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സാ പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതി. ദീഘം പസ്സാസവസേന...പേ॰... രസ്സം അസ്സാസവസേന... രസ്സം പസ്സാസവസേന... സബ്ബകായപ്പടിസംവേദീ അസ്സാസവസേന... സബ്ബകായപ്പടിസംവേദീ പസ്സാസവസേന... പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സാസവസേന... പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സാസവസേന ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതം അവിക്ഖേപം പജാനതോ സതി ഉപട്ഠിതാ ഹോതി, തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സാ പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതി. ആവജ്ജതോ സാ പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതി ജാനതോ... പസ്സതോ... പച്ചവേക്ഖതോ... ചിത്തം അധിട്ഠഹതോ... സദ്ധായ അധിമുച്ചതോ... വീരിയം പഗ്ഗണ്ഹതോ... സതിം ഉപട്ഠാപയതോ... ചിത്തം സമാദഹതോ... പഞ്ഞായ പജാനതോ... അഭിഞ്ഞേയ്യം അഭിജാനതോ... പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനതോ... പഹാതബ്ബം പജഹതോ... ഭാവേതബ്ബം ഭാവയതോ... സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികരോതോ സാ പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതി. ഏവം സാ പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതീ''തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൭൨).

ഏതേനേവ നയേന അവസേസപദാനിപി അത്ഥതോ വേദിതബ്ബാനി. ഇദം പനേത്ഥ വിസേസമത്തം. തിണ്ണം ഝാനാനം വസേന സുഖപടിസംവേദിതാ ചതുന്നമ്പി വസേന ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദിതാ വേദിതബ്ബാ. **''ചിത്തസങ്ഖാരോ''**തി വേദനാദയോ ദ്വേ ഖന്ധാ. **സുഖപ്പടിസംവേദി**പദേ ചേത്ഥ വിപസ്സനാഭൂമിദസ്സനത്ഥം ''സുഖന്തി ദ്വേ സുഖാനി - കായികഞ്ച സുഖം ചേതസികഞ്ചാ''തി **പടിസമ്ഭിദായം** വുത്തം. **പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാര**ന്തി ഓളാരികം ഓളാരികം ചിത്തസങ്ഖാരം പസ്സമ്ഭേന്തോ, നിരോധേന്തോതി അത്ഥോ. സോ വിത്ഥാരതോ കായസങ്ഖാരേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. അപിചേത്ഥ **പീതി**പദേ പീതിസീസേന വേദനാ വുത്താ. **സുഖ**പദേ

സരൂപേനേവ വേദനാ . ദ്വീസു ചിത്തസങ്ഖാരപദേസു "സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചേതസികാ ഏതേ ധമ്മാ ചിത്തപടിബദ്ധാ ചിത്തസങ്ഖാരാ"തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൭൪; മ॰ നി॰ ൧.൪൬൩) വചനതോ സഞ്ഞാസമ്പയുത്താ വേദനാതി. ഏവം വേദനാനുപസ്സനാനയേന ഇദം ചതുക്കം ഭാസിതന്തി വേദിതബ്ബം.

തതിയചതുക്കേപി ചതുന്നം ഝാനാനം വസേന ചിത്തപടിസംവേദിതാ വേദിതബ്ബാ. **അഭിപ്പമോദയം ചിത്ത**ന്തി ചിത്തം മോദേന്തോ പമോദേന്തോ ഹാസേന്തോ പഹാസേന്തോ അസ്സസിസ്സാമി പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതി. തത്ഥ ദ്വീഹാകാരേഹി അഭിപ്പമോദോ ഹോതി - സമാധിവസേന ച വിപസ്സനാവസേന ച.

കഥം സമാധിവസേന? സപ്പീതികേ ദ്വേ ഝാനേ സമാപജ്ജതി, സോ സമാപത്തിക്ഖണേ സമ്പയുത്തായ പീതിയാ ചിത്തം ആമോദേതി പമോദേതി. കഥം വിപസ്സനാവസേന? സപ്പീതികേ ദ്വേ ഝാനേ സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ ഝാനസമ്പയുത്തകപീതിം ഖയതോ വയതോ സമ്മസതി; ഏവം വിപസ്സനാക്ഖണേ ഝാനസമ്പയുത്തകപീതിം ആരമ്മണം കത്വാ ചിത്തം ആമോദേതി പമോദേതി. ഏവം പടിപന്നോ "അഭിപ്പമോദയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമി പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതീ"തി വുച്ചതി.

സമാദഹം ചിത്തന്തി പഠമജ്ഝാനാദിവസേന ആരമ്മണേ ചിത്തം സമം ആദഹന്തോ സമം ഠപേന്തോ താനി വാ പന ഝാനാനി സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ ഝാനസമ്പയുത്തകചിത്തം ഖയതോ വയതോ സമ്മസതോ വിപസ്സനാക്ഖണേ ലക്ഖണപടിവേധേന ഉപ്പജ്ജതി ഖണികചിത്തേകഗ്ഗതാ; ഏവം ഉപ്പന്നായ ഖണികചിത്തേകഗ്ഗതായ വസേനപി ആരമ്മണേ ചിത്തം സമം ആദഹന്തോ സമം ഠപേന്തോ "സമാദഹം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമി പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതീ"തി വുച്ചതി.

വിമോചയം ചിത്തന്തി പഠമജ്ഝാനേന നീവരണേഹി ചിത്തം മോചേന്തോ വിമോചേന്തോ, ദുതിയേന വിതക്കവിചാരേഹി, തതിയേന പീതിയാ, ചതുത്ഥേന സുഖദുക്ഖേഹി ചിത്തം മോചേന്തോ വിമോചേന്തോ. താനി വാ പന ഝാനാനി സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ ഝാനസമ്പയുത്തകചിത്തം ഖയതോ വയതോ സമ്മസതി. സോ വിപസ്സനാക്ഖണേ അനിച്ചാനുപസ്സനായ നിച്ചസഞ്ഞാതോ ചിത്തം മോചേന്തോ വിമോചേന്തോ, ദുക്ഖാനുപസ്സനായ സുഖസഞ്ഞാതോ, അനത്താനുപസ്സനായ അത്തസഞ്ഞാതോ, നിബ്ബിദാനുപസ്സനായ നന്ദിതോ, വിരാഗാനുപസ്സനായ രാഗതോ, നിരോധാനുപസ്സനായ സമുദയതോ, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ ആദാനതോ ചിത്തം മോചേന്തോ വിമോചേന്തോ അസ്സസതി ചേവ പസ്സസതി ച. തേന വുത്തം - "വിമോചയം ചിത്തം അസ്സസിസ്സാമി പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതീ"തി. ഏവം ചിത്താനുപസ്സനാവസേന ഇദം ചതുക്കം ഭാസിതന്തി വേദിതബ്ബം.

ചതുത്ഥചതുക്കേ പന **അനിച്ചാനുപസ്സീ**തി ഏത്ഥ താവ അനിച്ചം വേദിതബ്ബം, അനിച്ചതാ വേദിതബ്ബാ, അനിച്ചാനുപസ്സനാ വേദിതബ്ബാ , അനിച്ചാനുപസ്സീ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ **"അനിച്ച"**ന്തി പഞ്ചക്ഖന്ധാ. കസ്മാ? ഉപ്പാദവയഞ്ഞഥത്തഭാവാ. **"അനിച്ചതാ"**തി തേസഞ്ഞേവ ഉപ്പാദവയഞ്ഞഥത്തം ഹുത്വാ അഭാവോ വാ നിബ്ബത്താനം തേനേവാകാരേന അഠത്വാ ഖണഭങ്ഗേന ഭേദോതി അത്ഥോ. **"അനിച്ചാനുപസ്സനാ"**തി തസ്സാ അനിച്ചതായ വസേന

രൂപാദീസു “അനിച്ച”ന്തി അനുപസ്സനാ; **“അനിച്ചാനുപസ്സീ”**തി തായ അനുപസ്സനായ സമന്നാഗതോ; തസ്മാ ഏവം ഭൂതോ അസ്സസന്തോ ച പസ്സസന്തോ ച ഇധ “അനിച്ചാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമി, പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതീ”തി വേദിതബ്ബോ.

വിരാഗാനുപസ്സീതി ഏത്ഥ പന ദ്വേ വിരാഗാ - ഖയവിരാഗോ ച അച്ചന്തവിരാഗോ ച. തത്ഥ **“ഖയവിരാഗോ”**തി സങ്ഖാരാനം ഖണഭങ്ഗോ; **“അച്ചന്തവിരാഗോ”**തി നിബ്ബാനം; **“വിരാഗാനുപസ്സനാ”**തി തദുഭയദസ്സനവസേന പവത്താ വിപസ്സനാ ച മഗ്ഗോ ച. തായ ദുവിധായപി അനുപസ്സനായ സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ അസ്സസന്തോ ച പസ്സസന്തോ ച “വിരാഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമി പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതീ”തി വേദിതബ്ബോ. **നിരോധാനുപസ്സീ**പദേപി ഏസേവ നയോ.

പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീതി ഏത്ഥാപി ദ്വേ പടിനിസ്സഗ്ഗാ - പരിച്ചാഗപടിനിസ്സഗ്ഗോ ച പക്ഖന്ദനപടിനിസ്സഗ്ഗോ ച. പടിനിസ്സഗ്ഗോയേവ അനുപസ്സനാ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനാ; വിപസ്സനാമഗ്ഗാനമേതം അധിവചനം. **വിപസ്സനാ** ഹി തദങ്ഗവസേന സദ്ധിം ഖന്ധാഭിസങ്ഖാരേഹി കിലേസേ പരിച്ചജതി, സങ്ഖതദോസദസ്സനേന ച തബ്ബിപരീതേ നിബ്ബാനേ തന്നിന്നതായ പക്ഖന്ദതീതി **പരിച്ചാഗപടിനിസ്സഗ്ഗോ** ചേവ **പക്ഖന്ദനപടിനിസ്സഗ്ഗോ** ചാതി വുച്ചതി. **മഗ്ഗോ** സമുച്ഛേദവസേന സദ്ധിം ഖന്ധാഭിസങ്ഖാരേഹി കിലേസേ പരിച്ചജതി, ആരമ്മണകരണേന ച നിബ്ബാനേ പക്ഖന്ദതീതി **പരിച്ചാഗപടിനിസ്സഗ്ഗോ** ചേവ **പക്ഖന്ദനപടിനിസ്സഗോ** ചാതി വുച്ചതി. ഉഭയമ്പി പന പുരിമപുരിമഞാണാനം അനുഅനു പസ്സനതോ അനുപസ്സനാതി വുച്ചതി. തായ ദുവിധായ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സനായ സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ അസ്സസന്തോ ച പസ്സസന്തോ ച പടിനിസഗ്ഗാനുപസ്സീ അസ്സസിസ്സാമി പസ്സസിസ്സാമീതി സിക്ഖതീതി വേദിതബ്ബോ. **ഏവം ഭാവിതോ**തി ഏവം സോളസഹി ആകാരേഹി ഭാവിതോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

ആനാപാനസ്സതിസമാധികഥാ നിട്ഠിതാ.

൧൬൭. അഥ ഖോ ഭഗവാതിആദിമ്ഹി പന അയം സങ്ഖേപത്ഥോ. ഏവം ഭഗവാ ആനാപാനസ്സതിസമാധികഥായ ഭിക്ഖൂ സമസ്സാസേത്വാ അഥ യം തം തതിയപാരാജികപഞ്ഞത്തിയാ നിദാനഞ്ചേവ പകരണഞ്ച ഉപ്പന്നം ഭിക്ഖൂനം അഞ്ഞമഞ്ഞം ജീവിതാ വോരോപനം, ഏതസ്മിം നിദാനേ ഏതസ്മിം പകരണേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതേത്വാ പടിപുച്ഛിത്വാ വിഗരഹിത്വാ ച യസ്മാ തത്ഥ അത്തനാ അത്താനം ജീവിതാ വോരോപനം മിഗലണ്ഡികേന ച വോരോപാപനം പാരാജികവത്ഥു ന ഹോതി; തസ്മാ തം ഠപേത്വാ പാരാജികസ്സ വത്ഥുഭൂതം അഞ്ഞമഞ്ഞം ജീവിതാ വോരോപനമേവ ഗഹേത്വാ പാരാജികം പഞ്ഞപേന്തോ **“യോ പന ഭിക്ഖു സഞ്ചിച്ച മനുസ്സവിഗ്ഗഹ”**ന്തിആദിമാഹ. അരിയപുഗ്ഗലമിസ്സകത്താ പനേത്ഥ “മോഘപുരിസാ”തി അവത്വാ “തേ ഭിക്ഖൂ”തി വുത്തം.

ഏവം മൂലച്ഛേജ്ജവസേന ദള്ഹം കത്വാ തതിയപാരാജികേ പഞ്ഞത്തേ അപരമ്പി അനുപഞ്ഞത്തത്ഥായ മരണവണ്ണസംവണ്ണനവത്ഥു ഉദപാദി, തസ്സുപ്പത്തിദീപനത്ഥം “ഏവഞ്ചിദം ഭഗവതാ”തിആദി വുത്തം.

൧൮൨. തത്ഥ **പടിബദ്ധചിത്താതി** ഛന്ദരാഗേന പടിബദ്ധചിത്താ; സാരത്താ അപേക്ഖവന്തോതി അത്ഥോ. **മരണവണ്ണം സംവണ്ണേമാതി** ജീവിതേ ആദീനവം ദസ്സേത്വാ മരണസ്സ ഗുണം വണ്ണേമ; ആനിസംസം ദസ്സേമാതി. **കതകല്യാണോതി**ആദീസു അയം പദത്ഥോ - കല്യാണം സുചികമ്മം കതം തയാതി ത്വം ഖോ അസി **കതകല്യാണോ**. തഥാ കുസലം അനവജ്ജകമ്മം കതം തയാതി **കതകുസലോ**. മരണകാലേ സമ്പത്തേ യാ സത്താനം ഉപ്പജ്ജതി ഭയസങ്ഖാതാ ഭീരുതാ, തതോ തായനം രക്ഖണകമ്മം കതം തയാതി **കതഭീരുത്താണോ** പാപം. ലാമകകമ്മം അകതം തയാതി **അകതപാപോ**. ലുദ്ദം ദാരുണം ദുസ്സീല്യകമ്മം അകതം തയാതി **അകതലുദ്ദോ**. കിബ്ബിസം സാഹസികകമ്മം ലോഭാദികിലേസുസ്സദം അകതം തയാതി **അകതകിബ്ബിസോ**. കസ്മാ ഇദം വുച്ചതി? യസ്മാ സബ്ബപ്പകാരമ്പി കതം തയാ കല്യാണം, അകതം തയാ പാപം; തേന തം വദാമ - ''കിം തുയ്ഹം ഇമിനാ രോഗാഭിഭൂതത്താ ലാമകേന പാപകേന ദുക്ഖബഹുലത്താ ദുജ്ജീവിതേന''. **മതം തേ ജീവിതാ സേയ്യോതി** തവ മരണം ജീവിതാ സുന്ദരതരം. കസ്മാ? യസ്മാ ഇതോ ത്വം കാലങ്കതോ കതകാലോ ഹുത്വാ കാലം കത്വാ മരിത്വാതി അത്ഥോ. കായസ്സ ഭേദാ...പേ॰... ഉപപജ്ജിസ്സസി. ഏവം ഉപപന്നോ ച തത്ഥ ദിബ്ബേഹി ദേവലോകേ ഉപ്പന്നേഹി പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി മനാപിയരൂപാദികേഹി പഞ്ചഹി വത്ഥുകാമകോട്ഠാസേഹി സമപ്പിതോ സമങ്ഗീഭൂതോ പരിചരിസ്സസി സമ്പയുത്തോ സമോധാനഗതോ ഹുത്വാ ഇതോ ചിതോ ച ചരിസ്സസി, വിചരിസ്സസി അഭിരമിസ്സസി വാതി അത്ഥോ.

൧൮൩. **അസപ്പായാനീതി** അഹിതാനി അവുഡ്ഢികരാനി യാനി ഖിപ്പമേവ ജീവിതക്ഖയം പാപേന്തി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

൧൭൨. **സഞ്ചിച്ചാതി** അയം ''സഞ്ചിച്ച മനുസ്സവിഗ്ഗഹ''ന്തി മാതികായ വുത്തസ്സ സഞ്ചിച്ചപദസ്സ ഉദ്ധാരോ. തത്ഥ **സന്തി** ഉപസഗ്ഗോ, തേന സദ്ധിം ഉസ്സുക്കവചനമേതം സഞ്ചിച്ചാതി ; തസ്സ സഞ്ചേതേത്വാ സുട്ഠു ചേതേത്വാതി അത്ഥോ. യസ്മാ പന യോ സഞ്ചിച്ച വോരോപേതി, സോ ജാനന്തോ സഞ്ജാനന്തോ ഹോതി, തഞ്ചസ്സ വോരോപനം ചേച്ച അഭിവിതരിത്വാ വീതിക്കമോ ഹോതി. തസ്മാ ബ്യഞ്ജനേ ആദരം അകത്വാ അത്ഥമേവ ദസ്സേതും ''ജാനന്തോ സഞ്ജാനന്തോ ചേച്ച അഭിവിതരിത്വാ വീതിക്കമോ''തി ഏവമസ്സ പദഭാജനം വുത്തം. തത്ഥ **ജാനന്തോതി** ''പാണോ''തി ജാനന്തോ. **സഞ്ജാനന്തോതി** ''ജീവിതാ വോരോപേമീ''തി സഞ്ജാനന്തോ; തേനേവ പാണജാനനാകാരേന സദ്ധിം ജാനന്തോതി അത്ഥോ. **ചേച്ചാതി** വധകചേതനാവസേന ചേതേത്വാ പകപ്പേത്വാ. **അഭിവിതരിത്വാതി** ഉപക്കമവസേന മദ്ദന്തോ നിരാസങ്കചിത്തം പേസേത്വാ. **വീതിക്കമോതി** ഏവം പവത്തസ്സ യോ വീതിക്കമോ അയം സഞ്ചിച്ചസദ്ദസ്സ സിഖാപ്പത്തോ അത്ഥോതി വുത്തം ഹോതി.

ഇദാനി ''മനുസ്സവിഗ്ഗഹം ജീവിതാ വോരോപേയ്യാ''തി ഏത്ഥ വുത്തം മനുസ്സത്തഭാവം ആദിതോ പട്ഠായ ദസ്സേതും **''മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ നാമാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ഗബ്ഭസേയ്യകാനം വസേന സബ്ബസുഖുമഅത്തഭാവദസ്സനത്ഥം **''യം മാതുകുച്ഛിസ്മി''**ന്തി വുത്തം. **പഠമം ചിത്തന്തി** പടിസന്ധിചിത്തം. **ഉപ്പന്നന്തി** ജാതം. **പഠമം വിഞ്ഞാണം പാതുഭൂതന്തി**

ഇദം തസ്സേവ വേവചനം. ''മാതുകുച്ഛിസ്മിം പഠമം ചിത്ത''ന്തി വചനേന ചേത്ഥ സകലാപി പഞ്ചവോകാരപടിസന്ധി ദസ്സിതാ ഹോതി. തസ്മാ തഞ്ച പഠമം ചിത്തം തംസമ്പയുത്താ ച തയോ അരൂപക്ഖന്ധാ തേന സഹ നിബ്ബത്തഞ്ച കലലരൂപന്തി അയം സബ്ബപഠമോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ. തത്ഥ **''കലലരൂപ''**ന്തി ഇത്ഥിപുരിസാനം കായവത്ഥുഭാവദസകവസേന സമതിംസ രൂപാനി, നപുംസകാനം കായവത്ഥുദസകവസേന വീസതി. തത്ഥ ഇത്ഥിപുരിസാനം കലലരൂപം ജാതിഉണ്ണായ ഏകേന അംസുനാ ഉദ്ധടതേലബിന്ദുമത്തം ഹോതി അച്ഛം വിപ്പസന്നം. വുത്തഞ്ചേതം **അട്ഠകഥായം** -

> ''തിലതേലസ്സ യഥാ ബിന്ദു, സപ്പിമണ്ഡോ അനാവിലോ;
> ഏവംവണ്ണപ്പടിഭാഗം കലലന്തി പവുച്ചതീ''തി. (വിഭം॰ അട്ഠ॰ ൨൬ പകിണ്ണകകഥാ; സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൩൫);

ഏവം പരിത്തകം വത്ഥും ആദിം കത്വാ പകതിയാ വീസവസ്സസതായുകസ്സ സത്തസ്സ യാവ മരണകാലാ ഏത്ഥന്തരേ അനുപുബ്ബേന വുഡ്ഢിപ്പത്തോ അത്തഭാവോ ഏസോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ നാമ.

ജീവിതാ വോരോപേയ്യാതി കലലകാലേപി താപനമദ്ദനേഹി വാ ഭേസജ്ജസമ്പദാനേന വാ തതോ വാ ഉദ്ധമ്പി തദനുരൂപേന ഉപക്കമേന ജീവിതാ വിയോജേയ്യാതി അത്ഥോ. യസ്മാ പന ജീവിതാ വോരോപനം നാമ അത്ഥതോ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദനമേവ ഹോതി, തസ്മാ ഏതസ്സ പദഭാജനേ **''ജീവിതിന്ദ്രിയം ഉപച്ഛിന്ദതി ഉപരോധേതി സന്തതിം വികോപേതീ''**തി വുത്തം. തത്ഥ ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സ പവേണിഘടനം ഉപച്ഛിന്ദന്തോ ഉപരോധേന്തോ ച ''ജീവിതിന്ദ്രിയം ഉപച്ഛിന്ദതി ഉപരോധേതീ''തി വുച്ചതി. സ്വായമത്ഥോ ''സന്തതിം വികോപേതീ''തിപദേന ദസ്സിതോ. **വികോപേതീ**തി വിയോജേതി.

തത്ഥ ദുവിധം ജീവിതിന്ദ്രിയം - രൂപജീവിതിന്ദ്രിയം, അരൂപജീവിതിന്ദ്രിയഞ്ച. തേസു അരൂപജീവിതിന്ദ്രിയേ ഉപക്കമോ നത്ഥി, തം വോരോപേതും ന സക്കാ. രൂപജീവിതിന്ദ്രിയേ പന അത്ഥി, തം വോരോപേതും സക്കാ. തം പന വോരോപേന്തോ അരൂപജീവിതിന്ദ്രിയമ്പി വോരോപേതി. തേനേവ ഹി സദ്ധിം തം നിരുജ്ഝതി തദായത്തവുത്തിതോ. തം പന വോരോപേന്തോ കിം അതീതം വോരോപേതി, അനാഗതം, പച്ചുപ്പന്നന്തി? നേവ അതീതം, ന അനാഗതം, തേസു ഹി ഏകം നിരുദ്ധം ഏകം അനുപ്പന്നന്തി ഉഭയമ്പി അസന്തം, അസന്തത്താ ഉപക്കമോ നത്ഥി, ഉപക്കമസ്സ നത്ഥിതായ ഏകമ്പി വോരോപേതും ന സക്കാ. വുത്തമ്പി ചേതം -

> ''അതീതേ ചിത്തക്ഖണേ ജീവിത്ഥ, ന ജീവതി; ന ജീവിസ്സതി. അനാഗതേ ചിത്തക്ഖണേ ജീവിസ്സതി, ന ജീവിത്ഥ; ന ജീവതി. പച്ചുപ്പന്നേ ചിത്തക്ഖണേ ജീവതി, ന ജീവിത്ഥ; ന ജീവിസ്സതീ''തി (മഹാനി॰ ൧൦).

തസ്മാ യത്ഥ ജീവതി തത്ഥ ഉപക്കമോ യുത്തോതി പച്ചുപ്പന്നം വോരോപേതി.

പച്ചുപ്പന്നഞ്ച നാമേതം ഖണപച്ചുപ്പന്നം, സന്തതിപച്ചുപ്പന്നം, അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നന്തി തിവിധം. തത്ഥ **''ഖണപച്ചുപ്പന്നം''** നാമ

ഉപ്പാദജരാഭങ്ഗസമങ്ഗി, തം വോരോപേതും ന സക്കാ. കസ്മാ? സയമേവ നിരുജ്ഝനതോ. **"സന്തതിപച്ചുപ്പന്നം"** നാമ സത്തട്ഠജവനവാരമത്തം സഭാഗസന്തതിവസേന പവത്തിത്വാ നിരുജ്ഝനകം, യാവ വാ ഉണ്ഹതോ ആഗന്ത്വാ ഓവരകം പവിസിത്വാ നിസിന്നസ്സ അന്ധകാരം ഹോതി, സീതതോ വാ ആഗന്ത്വാ ഓവരകേ നിസിന്നസ്സ യാവ വിസഭാഗഉതുപാതുഭാവേന പുരിമകോ ഉതു നപ്പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, ഏത്ഥന്തരേ "സന്തതിപച്ചുപ്പന്ന"ന്തി വുച്ചതി . പടിസന്ധിതോ പന യാവ ചുതി, ഏതം **"അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നം"** നാമ. തദുഭയമ്പി വോരോപേതും സക്കാ. കഥം? തസ്മിഞ്ഹി ഉപക്കമേ കതേ ലദ്ധുപക്കമം ജീവിതനവകം നിരുജ്ഝമാനം ദുബ്ബലസ്സ പരിഹീനവേഗസ്സ സന്താനസ്സ പച്ചയോ ഹോതി. തതോ സന്തതിപച്ചുപ്പന്നം വാ അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നം വാ യഥാപരിച്ഛിന്നം കാലം അപത്വാ അന്തരാവ നിരുജ്ഝതി . ഏവം തദുഭയമ്പി വോരോപേതും സക്കാ, തസ്മാ തദേവ സന്ധായ "സന്തതിം വികോപേതീ"തി ഇദം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം പാണോ വേദിതബ്ബോ, പാണാതിപാതോ വേദിതബ്ബോ, പാണാതിപാതി വേദിതബ്ബോ, പാണാതിപാതസ്സ പയോഗോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ **"പാണോ"**തി വോഹാരതോ സത്തോ, പരമത്ഥതോ ജീവിതിന്ദ്രിയം. ജീവിതിന്ദ്രിയഞ്ഹി അതിപാതേന്തോ "പാണം അതിപാതേതീ"തി വുച്ചതി തം വുത്തപ്പകാരമേവ. **"പാണാതിപാതോ"**തി യായ ചേതനായ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദകം പയോഗം സമുട്ഠാപേതി, സാ വധകചേതനാ "പാണാതിപാതോ"തി വുച്ചതി. **"പാണാതിപാതീ"**തി വുത്തചേതനാസമങ്ഗി പുഗ്ഗലോ ദട്ഠബ്ബോ. **"പാണാതിപാതസ്സ പയോഗോ"**തി പാണാതിപാതസ്സ ഛപയോഗാ - സാഹത്ഥികോ, ആണത്തികോ, നിസ്സഗ്ഗിയോ, ഥാവരോ, വിജ്ജാമയോ, ഇദ്ധിമയോതി.

തത്ഥ **"സാഹത്ഥികോ"**തി സയം മാരേന്തസ്സ കായേന വാ കായപ്പടിബദ്ധേന വാ പഹരണം. **"ആണത്തികോ"**തി അഞ്ഞം ആണാപേന്തസ്സ "ഏവം വിജ്ഝിത്വാ വാ പഹരിത്വാ വാ മാരേഹീ"തി ആണാപനം. **"നിസ്സഗ്ഗിയോ"**തി ദൂരേ ഠിതം മാരേതുകാമസ്സ കായേന വാ കായപ്പടിബദ്ധേന വാ ഉസുസത്തിയന്തപാസാണാദീനം നിസ്സജ്ജനം. **"ഥാവരോ"**തി അസഞ്ചാരിമേന ഉപകരണേന മാരേതുകാമസ്സ ഓപാതഅപസ്സേനഉപനിക്ഖിപനം ഭേസജ്ജസംവിധാനം. തേ ചത്താരോപി പരതോ പാളിവണ്ണനായമേവ വിത്ഥാരതോ ആവിഭവിസ്സന്തി.

വിജ്ജാമയഇദ്ധിമയാ പന പാളിയം അനാഗതാ. തേ ഏവം വേദിതബ്ബാ. സങ്ഖേപതോ ഹി മാരണത്ഥം വിജ്ജാപരിജപ്പനം **വിജ്ജാമയോ** പയോഗോ. **അട്ഠകഥാസു** പന "കതമോ വിജ്ജാമയോ പയോഗോ? ആഥബ്ബണികാ ആഥബ്ബണം പയോജേന്തി; നഗരേ വാ രുദ്ധേ സങ്ഗാമേ വാ പച്ചുപട്ഠിതേ പടിസേനായ പച്ചത്ഥികേസു പച്ചാമിത്തേസു ഈതിം ഉപ്പാദേന്തി, ഉപദ്ദവം ഉപ്പാദേന്തി, രോഗം ഉപ്പാദേന്തി, പജ്ജരകം ഉപ്പാദേന്തി, സൂചികം കരോന്തി, വിസൂചികം കരോന്തി, പക്ഖന്ദിയം കരോന്തി. ഏവം ആഥബ്ബണികാ ആഥബ്ബണം പയോജേന്തി. വിജ്ജാധരാ വിജ്ജം പരിവത്തേത്വാ നഗരേ വാ രുദ്ധേ...പേ॰... പക്ഖന്ദിയം കരോന്തീ"തി ഏവം വിജ്ജാമയം പയോഗം ദസ്സേത്വാ ആഥബ്ബണികേഹി ച വിജ്ജാധരേഹി ച മാരിതാനം ബഹൂനി വത്ഥൂനി

വുത്താനി, കിം തേഹി! ഇദഞ്ഹേത്ഥ ലക്ഖണം മാരണായ വിജ്ജാപരിജപ്പനം വിജ്ജാമയോ പയോഗോതി.

കമ്മവിപാകജായ ഇദ്ധിയാ പയോജനം **ഇദ്ധിമയോ** പയോഗോ. കമ്മവിപാകജിദ്ധി ച നാമേസാ നാഗാനം നാഗിദ്ധി, സുപണ്ണാനം സുപണ്ണിദ്ധി, യക്ഖാനം യക്ഖിദ്ധി, ദേവാനം ദേവിദ്ധി, രാജൂനം രാജിദ്ധീതി ബഹുവിധാ. തത്ഥ ദിട്ഠദട്ഠഫുട്ഠവിസാനം നാഗാനം ദിസ്വാ ഡംസിത്വാ ഫുസിത്വാ ച പരൂപഘാതകരണേ **"നാഗിദ്ധി"** വേദിതബ്ബാ. സുപണ്ണാനം മഹാസമുദ്ദതോ ദ്വത്തിബ്യാമസതപ്പമാണനാഗുദ്ധരണേ **"സുപണ്ണിദ്ധി"** വേദിതബ്ബാ. യക്ഖാ പന നേവ ആഗച്ഛന്താ ന പഹരന്താ ദിസ്സന്തി, തേഹി പഹടസത്താ പന തസ്മിംയേവ ഠാനേ മരന്തി, തത്ര തേസം **"യക്ഖിദ്ധി"** ദട്ഠബ്ബാ. വേസ്സവണസ്സ സോതാപന്നകാലതോ പുബ്ബേ നയനാവുധേന ഓലോകിതകുമ്ഭണ്ഡാനം മരണേ അഞ്ഞേസഞ്ച ദേവാനം യഥാസകം ഇദ്ധാനുഭാവേ **"ദേവിദ്ധി"** വേദിതബ്ബാ. രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സപരിസസ്സ ആകാസഗമനാദീസു, അസോകസ്സ ഹേട്ഠാ ഉപരി ച യോജനേ ആണാപവത്തനാദീസു, പിതുരഞ്ഞോ ച സീഹളനരിന്ദസ്സ ദാഠാകോടനേന ചൂളസുമനകുടുമ്ബിയസ്സമരണേ **"രാജിദ്ധി"** ദട്ഠബ്ബാതി.

കേചി പന ''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ അഞ്ഞിസ്സാ കുച്ഛിഗതം ഗബ്ഭം പാപകേന മനസാഅനുപേക്ഖിതാ ഹോതി 'അഹോ വതായം കുച്ഛിഗതോ ഗബ്ഭോ ന സോത്ഥിനാ അഭിനിക്ഖമേയ്യാ'തി. ഏവമ്പി ഭിക്ഖവേ കുലുമ്ബസ്സ ഉപഘാതോ ഹോതീ''തി ആദികാനി സുത്താനി ദസ്സേത്വാ ഭാവനാമയിദ്ധിയാപി പരൂപഘാതകമ്മം വദന്തി; സഹ പരൂപഘാതകരണേന ച ആദിത്തഘരൂപരിഖിത്തസ്സ ഉദകഘടസ്സ ഭേദനമിവ ഇദ്ധിവിനാസഞ്ച ഇച്ഛന്തി; തം തേസം ഇച്ഛാമത്തമേവ. കസ്മാ? യസ്മാ കുസലവേദനാവിതക്കപരിത്തത്തികേഹി ന സമേതി. കഥം? അയഞ്ഹി ഭാവനാമയിദ്ധി നാമ കുസലത്തികേ കുസലാ ചേവ അബ്യാകതാ ച, പാണാതിപാതോ അകുസലോ. വേദനാത്തികേ അദുക്ഖമസുഖസമ്പയുത്താ പാണാതിപാതോ ദുക്ഖസമ്പയുത്തോ. വിതക്കത്തികേ അവിതക്കാവിചാരാ, പാണാതിപാതോ സവിതക്കസവിചാരോ. പരിത്തത്തികേ മഹഗ്ഗതാ, പാണാതിപാതോ പരിത്തോതി.

സത്ഥഹാരകം വാസ്സ പരിയേസേയ്യാതി ഏത്ഥ ഹരതീതി **ഹാരകം**. കിം ഹരതി? ജീവിതം. അഥ വാ ഹരിതബ്ബന്തി ഹാരകം; ഉപനിക്ഖിപിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. സത്ഥഞ്ച തം ഹാരകഞ്ചാതി **സത്ഥഹാരകം. അസ്സാ**തി മനുസ്സവിഗ്ഗഹസ്സ. **പരിയേസേയ്യാ**തി യഥാ ലഭതി തഥാ കരേയ്യ; ഉപനിക്ഖിപേയ്യാതി അത്ഥോ. ഏതേന ഥാവരപ്പയോഗം ദസ്സേതി. ഇതരഥാ ഹി പരിയിട്ഠമത്തേനേവ പാരാജികോ ഭവേയ്യ; ന ചേതം യുത്തം. **പാളിയം** പന സബ്ബം ബ്യഞ്ജനം അനാദിയിത്വാ യം ഏത്ഥ ഥാവരപ്പയോഗസങ്ഗഹിതം സത്ഥം, തദേവ ദസ്സേതും **"അസിം വാ…പേ॰… രജ്ജും വാ"**തി പദഭാജനം വുത്തം.

തത്ഥ **സത്ഥ**ന്തി വുത്താവസേസം യംകിഞ്ചി സമുഖം വേദിതബ്ബം. ലഗുളപാസാണവിസരജ്ജൂനഞ്ച ജീവിതവിനാസനഭാവതോ സത്ഥസങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ. **മരണവണ്ണം വാ**തി ഏത്ഥ യസ്മാ ''കിം തുയ്ഹിമിനാ പാപകേന ദുജ്ജീവിതേന, യോ ത്വം ന ലഭസി പണീതാനി ഭോജനാനി ഭുഞ്ജിതു''ന്തിആദിനാ നയേന ജീവിതേ ആദീനവം ദസ്സേന്തോപി ''ത്വം ഖോസി

ഉപാസക കതകല്യാണോ…പേ॰… അകതം തയാ പാപം, മതം തേ ജീവിതാ സേയ്യോ, ഇതോ ത്വം കാലങ്കതോ പരിചരിസ്സസി അച്ഛരാപരിവുതോ നന്ദനവനേ സുഖപ്പത്തോ വിഹരിസ്സസീ"തിആദിനാ നയേന മരണേ വണ്ണം ഭണന്തോപി മരണവണ്ണമേവ സംവണ്ണേതി. തസ്മാ ദ്വിധാ ഭിന്ദിത്വാ പദഭാജനം വുത്തം - **"ജീവിതേ ആദീനവം ദസ്സേതി, മരണേ വണ്ണം ഭണതീ"**തി.

മരണായ വാ സമാദപേയ്യാതി മരണത്ഥായ ഉപായം ഗാഹാപേയ്യ. **സത്ഥം വാ ആഹരാ**തി ആദീസു ച യമ്പി ന വുത്തം "സോബ്ഭേ വാ നരകേ വാ പപാതേ വാ പപതാ"തിആദി, തം സബ്ബം പരതോ വുത്തനയത്താ അത്ഥതോ വുത്തമേവാതി വേദിതബ്ബം. ന ഹി സക്കാ സബ്ബം സരൂപേനേവ വത്തും.

ഇതി ചിത്തമനോതി ഇതിചിത്തോ ഇതിമനോ; "മതം തേ ജീവിതാ സേയ്യോ"തി ഏത്ഥ വുത്തമരണചിത്തോ മരണമനോതി അത്ഥോ. യസ്മാ പനേത്ഥ മനോ ചിത്തസദ്ദസ്സ അത്ഥദീപനത്ഥം വുത്തോ, അത്ഥതോ പനേതം ഉഭയമ്പി ഏകമേവ, തസ്മാ തസ്സ അത്ഥതോ അഭേദം ദസ്സേതും **"യം ചിത്തം തം മനോ, യം മനോ തം ചിത്ത"**ന്തി വുത്തം. ഇതിസദ്ദം പന ഉദ്ധരിത്വാപി ന താവ അത്ഥോ വുത്തോ. **ചിത്തസങ്കപ്പോ**തി ഇമസ്മിം പദേ അധികാരവസേന ഇതിസദ്ദോ ആഹരിതബ്ബോ. ഇദഞ്ഹി "ഇതിചിത്തസങ്കപ്പോ"തി ഏവം അവുത്തമ്പി അധികാരതോ വുത്തമേവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. തഥാ ഹിസ്സ തമേവത്ഥം ദസ്സേന്തോ **"മരണസഞ്ഞീ"**തിആദിമാഹ. യസ്മാ ചേത്ഥ "സങ്കപ്പോ"തി നയിദം വിതക്കസ്സ നാമം. അഥ ഖോ സംവിദഹനമത്തസ്സേതം അധിവചനം. തഞ്ച സംവിദഹനം ഇമസ്മിം അത്ഥേ സഞ്ഞാചേതനാധിപ്പായേഹി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. തസ്മാ ചിത്തോ നാനപ്പകാരകോ സങ്കപ്പോ അസ്സാതി ചിത്തസങ്കപ്പോതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. തഥാ ഹിസ്സ പദഭാജനമ്പി സഞ്ഞാചേതനാധിപ്പായവസേന വുത്തം. ഏത്ഥ ച "അധിപ്പായോ"തി വിതക്കോ വേദിതബ്ബോ.

ഉച്ചാവചേഹി ആകാരേഹീതി മഹന്താമഹന്തേഹി ഉപായേഹി. തത്ഥ മരണവണ്ണസംവണ്ണനേ താവ ജീവിതേ ആദീനവദസ്സനവസേന അവചാകാരതാ മരണേ വണ്ണഭണനവസേന ഉച്ചാകാരതാ വേദിതബ്ബാ. സമാദപനേ പന മുട്ഠിജാണുനിപ്ഫോടനാദീഹി മരണസമാദപനവസേന ഉച്ചാകാരതാ, ഏകതോ ഭുഞ്ജന്തസ്സ നവേ വിസം പക്ഖിപിത്വാ മരണാദിസമാദപനവസേന അവചാകാരതാ വേദിതബ്ബാ.

സോബ്ഭേ വാ നരകേ വാ പപാതേ വാതി ഏത്ഥ **സോബ്ഭോ** നാമ സമന്തതോ ഛിന്നതടോ ഗമ്ഭീരോ ആവാടോ. **നരകോ** നാമ തത്ഥ തത്ഥ ഫലന്തിയാ ഭൂമിയാ സയമേവ നിബ്ബത്താ മഹാദരീ, യത്ഥ ഹത്ഥീപി പതന്തി, ചോരാപി നിലീനാ തിട്ഠന്തി. **പപാതോ**തി പബ്ബതന്തരേ വാ ഥലന്തരേ വാ ഏകതോ ഛിന്നോ ഹോതി. **പുരിമേ ഉപാദായാ**തി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിത്വാ അദിന്നഞ്ച ആദിയിത്വാ പാരാജികം ആപത്തിം ആപന്നേ പുഗ്ഗലേ ഉപാദായ. സേസം പുബ്ബേ വുത്തനയത്താ ഉത്താനത്ഥത്താ ച പാകടമേവാതി.

൧൭൮. ഏവം ഉദ്ദിട്ഠസിക്ഖാപദം പദാനുക്കമേന വിഭജിത്വാ ഇദാനി യസ്മാ ഹേട്ഠാ പദഭാജനീയമ്ഹി സങ്ഖേപേനേവ മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികം ദസ്സിതം, ന വിത്ഥാരേന ആപത്തിം ആരോപേത്വാ തന്തി ഠപിതാ. സങ്ഖേപദസ്സിതേ ച അത്ഥേ ന സബ്ബാകാരേനേവ ഭിക്ഖൂ നയം ഗഹേതും

സക്കോന്തി, അനാഗതേ ച പാപപുഗ്ഗലാനമ്പി ഓകാസോ ഹോതി, തസ്മാ ഭിക്ഖൂനഞ്ച സഞ്ഞാകാരേന നയഗ്ഗഹണത്ഥം അനാഗതേ ച പാപപുഗ്ഗലാനം ഓകാസപടിബാഹനത്ഥം പുന **"സാമം അധിട്ഠായാ"**തിആദിനാ നയേന മാതികം ഠപേത്വാ വിത്ഥാരതോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികം ദസ്സേന്തോ **"സാമന്തി സയം ഹനതീ"**തിആദിമാഹ.

തത്രായം അനുത്താനപദവണ്ണനായ സദ്ധിം വിനിച്ഛയകഥാ - **കായേനാ**തി ഹത്ഥേന വാ പാദേന വാ മുട്ഠിനാ വാ ജാണുനാ വാ യേന കേനചി അങ്ഗപച്ചങ്ഗേന. **കായപടിബദ്ധേനാ**തി കായതോ അമോചിതേന അസിആദിനാ പഹരണേന. **നിസ്സഗ്ഗിയേനാ**തി കായതോ ച കായപടിബദ്ധതോ ച മോചിതേന ഉസുസത്തിആദിനാ. ഏത്താവതാ സാഹത്ഥികോ ച നിസ്സഗ്ഗിയോ ചാതി ദ്വേ പയോഗാ വുത്താ ഹോന്തി.

തത്ഥ ഏകമേകോ ഉദ്ദിസ്സാനുദ്ദിസ്സഭേദതോ ദുവിധോ. തത്ഥ ഉദ്ദേസികേ യം ഉദ്ദിസ്സ പഹരതി, തസ്സേവ മരണേന കമ്മുനാ ബജ്ഝതി. "യോ കോചി മരതൂ"തി ഏവം അനുദ്ദേസികേ പഹാരപ്പച്ചയാ യസ്സ കസ്സചി മരണേന കമ്മുനാ ബജ്ഝതി. ഉഭയഥാപി ച പഹരിതമത്തേ വാ മരതു പച്ഛാ വാ തേനേവ രോഗേന, പഹരിതമത്തേയേവ കമ്മുനാ ബജ്ഝതി. മരണാധിപ്പായേന ച പഹാരം ദത്വാ തേന അമതസ്സ പുന അഞ്ഞചിത്തേന പഹാരേ ദിന്നേ പച്ഛാപി യദി പഠമപ്പഹാരേനേവ മരതി, തദാ ഏവ കമ്മുനാ ബദ്ധോ. അഥ ദുതിയപ്പഹാരേന മരതി, നത്ഥി പാണാതിപാതോ. ഉഭയേഹി മതേപി പഠമപ്പഹാരേനേവ കമ്മുനാ ബദ്ധോ. ഉഭയേഹി അമതേ നേവത്ഥി പാണാതിപാതോ. ഏസ നയോ ബഹൂഹിപി ഏകസ്സ പഹാരേ ദിന്നേ. തത്രാപി ഹി യസ്സ പഹാരേന മരതി, തസ്സേവ കമ്മുനാ ബദ്ധോ ഹോതീതി.

കമ്മാപത്തിബ്യത്തിഭാവത്ഥഞ്ചേത്ഥ ഏളകചതുക്കമ്പി വേദിതബ്ബം. യോ ഹി ഏളകം ഏകസ്മിം ഠാനേ നിപന്നം ഉപധാരേതി "രത്തിം ആഗന്ത്വാ വധിസ്സാമീ"തി. ഏളകസ്സ ച നിപന്നോകാസേ തസ്സ മാതാ വാ പിതാ വാ അരഹാ വാ പണ്ഡുകാസാവം പാരുപിത്വാ നിപന്നോ ഹോതി. സോ രത്തിഭാഗേ ആഗന്ത്വാ "ഏളകം മാരേമീ"തി മാതരം വാ പിതരം വാ അരഹന്തം വാ മാരേതി. "ഇമം വത്ഥും മാരേമീ"തി ചേതനായ അത്ഥിഭാവതോ ഘാതകോ ച ഹോതി, അനന്തരിയകമ്മഞ്ച ഫുസതി, പാരാജികഞ്ച ആപജ്ജതി . അഞ്ഞോ കോചി ആഗന്തുകോ നിപന്നോ ഹോതി , "ഏളകം മാരേമീ"തി തം മാരേതി, ഘാതകോ ച ഹോതി പാരാജികഞ്ച ആപജ്ജതി, ആനന്തരിയം ന ഫുസതി. യക്ഖോ വാ പേതോ വാ നിപന്നോ ഹോതി, "ഏളകം മാരേമീ"തി തം മാരേതി ഘാതകോവ ഹോതി, ന ചാനന്തരിയം ഫുസതി, ന ച പാരാജികം ആപജ്ജതി, ഥുല്ലച്ചയം പന ഹോതി. അഞ്ഞോ കോചി നിപന്നോ നത്ഥി, ഏളകോവ ഹോതി തം മാരേതി, ഘാതകോ ച ഹോതി, പാചിത്തിയഞ്ച ആപജ്ജതി. "മാതാപിതുഅരഹന്താനം അഞ്ഞതരം മാരേമീ"തി തേസംയേവ അഞ്ഞതരം മാരേതി, ഘാതകോ ച ഹോതി, ആനന്തരിയഞ്ച ഫുസതി, പാരാജികഞ്ച ആപജ്ജതി. "തേസം അഞ്ഞതരം മാരേസ്സാമീ"തി അഞ്ഞം ആഗന്തുകം മാരേതി, യക്ഖം വാ പേതം വാ മാരേതി, ഏളകം വാ മാരേതി, പുബ്ബേ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബം. ഇധ പന ചേതനാ ദാരുണാ ഹോതീതി.

അഞ്ഞാനിപി ഏത്ഥ പലാലപുഞ്ജാദിവത്ഥൂനി വേദിതബ്ബാനി. യോ ഹി "ലോഹിതകം അസിം വാ സത്തിം വാ പുച്ഛിസ്സാമീ"തി പലാലപുഞ്ജേ

പവേസേന്തോ തത്ഥ നിപന്നം മാതരം വാ പിതരം വാ അരഹന്തം വാ ആഗന്തുകപുരിസം വാ യക്ഖം വാ പേതം വാ തിരച്ഛാനഗതം വാ മാരേതി, വോഹാരവസേന "ഘാതകോ"തി വുച്ചതി, വധകചേതനായ പന അഭാവതോ നേവ കമ്മം ഫുസതി, ന ആപത്തിം ആപജ്ജതി. യോ പന ഏവം പവേസേന്തോ സരീരസമ്ഫസ്സം സല്ലക്ഖേത്വാ "സത്തോ മഞ്ചേ അബ്ഭന്തരഗതോ മരതൂ"തി പവേസേത്വാ മാരേതി, തസ്സ തേസം വത്ഥൂനം അനുരൂപേന കമ്മബദ്ധോ ച ആപത്തി ച വേദിതബ്ബാ. ഏസ നയോ തത്ഥ നിദഹനത്ഥം പവേസേന്തസ്സാപി വനപ്പഗുമ്ബാദീസു ഖിപന്തസ്സാപി.

യോപി "ചോരം മാരേമീ"തി ചോരവേസേന ഗച്ഛന്തം പിതരം മാരേതി, ആനന്തരിയഞ്ച ഫുസതി, പാരാജികോ ച ഹോതി. യോ പന പരസേനായ അഞ്ഞഞ്ച യോധം പിതരഞ്ച കമ്മം കരോന്തേ ദിസ്വാ യോധസ്സ ഉസും ഖിപതി, "ഏതം വിജ്ഝിത്വാ മമ പിതരം വിജ്ഝിസ്സതീ"തി യഥാധിപ്പായം ഗതേ പിതുഘാതകോ ഹോതി. "യോധേ വിദ്ധേ മമ പിതാ പലായിസ്സതീ"തി ഖിപതി, ഉസു അയഥാധിപ്പായം ഗന്ത്വാ പിതരം മാരേതി, വോഹാരവസേന "പിതുഘാതകോ"തി വുച്ചതി; ആനന്തരിയം പന നത്ഥീതി.

അധിട്ഠഹിത്വാതി സമീപേ ഠത്വാ. **ആണാപേതീ**തി ഉദ്ദിസ്സ വാ അനുദ്ദിസ്സ വാ ആണാപേതി. തത്ഥ പരസേനായ പച്ചുപട്ഠിതായ അനുദ്ദിസ്സേവ "ഏവം വിജ്ഝ , ഏവം പഹര, ഏവം ഘാതേഹീ"തി ആണത്തേ യത്തകേ ആണത്തോ ഘാതേതി, തത്തകാ ഉഭിന്നം പാണാതിപാതാ. സചേ തത്ഥ ആണാപകസ്സ മാതാപിതരോ ഹോന്തി, ആനന്തരിയമ്പി ഫുസതി. സചേ ആണത്തസ്സേവ മാതാപിതരോ, സോവ ആനന്തരിയം ഫുസതി. സചേ അരഹാ ഹോതി, ഉഭോപി ആനന്തരിയം ഫുസന്തി. ഉദ്ദിസിത്വാ പന "ഏതം ദീഘം രസ്സം രത്തകഞ്ചുകം നീലകഞ്ചുകം ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ നിസിന്നം മജ്ഝേ നിസിന്നം വിജ്ഝ പഹര ഘാതേഹീ"തി ആണത്തേ സചേ സോ തമേവ ഘാതേതി, ഉഭിന്നമ്പി പാണാതിപാതോ; ആനന്തരിയവത്ഥുമ്ഹി ച ആനന്തരിയം. സചേ അഞ്ഞം മാരേതി, ആണാപകസ്സ നത്ഥി പാണാതിപാതോ. ഏതേന ആണത്തികോ പയോഗോ വുത്തോ ഹോതി. തത്ഥ -

> വത്ഥും കാലഞ്ച ഓകാസം, ആവുധം ഇരിയാപഥം;
> തുലയിത്വാ പഞ്ച ഠാനാനി, ധാരേയ്യത്ഥം വിചക്ഖണോ.

അപരോ നയോ -

> വത്ഥു കാലോ ച ഓകാസോ, ആവുധം ഇരിയാപഥോ;
> കിരിയാവിസേസോതി ഇമേ, ഛ ആണത്തിനിയാമകാ.

തത്ഥ **"വത്ഥൂ"**തി മാരേതബ്ബോ സത്തോ. **"കാലോ"**തി പുബ്ബണ്ഹസായന്ഹാദികാലോ ച യോബ്ബനഥാവരിയാദികാലോ ച. **"ഓകാസോ"**തി ഗാമോ വാ വനം വാ ഗേഹദ്വാരം വാ ഗേഹമജ്ഝം വാ രഥികാ വാ സിങ്ഘാടകം വാതി ഏവമാദി. **"ആവുധ"**ന്തി അസി വാ ഉസു വാ സത്തി വാതി ഏവമാദി. **"ഇരിയാപഥോ"**തി മാരേതബ്ബസ്സ ഗമനം വാ നിസജ്ജാ വാതി ഏവമാദി. **"കിരിയാവിസേസോ"**തി വിജ്ഝനം വാ ഛേദനം വാ ഭേദനം വാ സങ്ഖമുണ്ഡകം വാതി ഏവമാദി.

യദി ഹി വത്ഥും വിസംവാദേത്വാ ‘‘യം മാരേഹീ’’തി ആണത്തോ തതോ അഞ്ഞം മാരേതി, ‘‘പുരതോ പഹരിത്വാ മാരേഹീ’’തി വാ ആണത്തോ പച്ഛതോ വാ പസ്സതോ വാ അഞ്ഞസ്മിം വാ പദേസേ പഹരിത്വാ മാരേതി. ആണാപകസ്സ നത്ഥി കമ്മബന്ധോ; ആണത്തസ്സേവ കമ്മബന്ധോ. അഥ വത്ഥും അവിസംവാദേത്വാ യഥാണത്തിയാ മാരേതി, ആണാപകസ്സ ആണത്തിക്ഖണേ ആണത്തസ്സ ച മാരണക്ഖണേതി ഉഭയേസമ്പി കമ്മബന്ധോ. വത്ഥുവിസേസേന പനേത്ഥ കമ്മവിസേസോ ച ആപത്തിവിസേസോ ച ഹോതീതി. ഏവം താവ വത്ഥുമ്ഹി സങ്കേതവിസങ്കേതതാ വേദിതബ്ബാ.

കാലേ പന യോ ‘‘അജ്ജ സ്വേ’’തി അനിയമേത്വാ ‘‘പുബ്ബണ്ഹേ മാരേഹീ’’തി ആണത്തോ യദാ കദാചി പുബ്ബണ്ഹേ മാരേതി, നത്ഥി വിസങ്കേതോ. യോ പന ‘‘അജ്ജ പുബ്ബണ്ഹേ’’തി വുത്തോ മജ്ഝന്ഹേ വാ സായന്ഹേ വാ സ്വേ വാ പുബ്ബണ്ഹേ മാരേതി. വിസങ്കേതോ ഹോതി, ആണാപകസ്സ നത്ഥി കമ്മബന്ധോ. പുബ്ബണ്ഹേ മാരേതും വായമന്തസ്സ മജ്ഝന്ഹേ ജാതേപി ഏസേവ നയോ. ഏതേന നയേന സബ്ബകാലപ്പഭേദേസു സങ്കേതവിസങ്കേതതാ വേദിതബ്ബാ.

ഓകാസേപി യോ ‘‘ഏതം ഗാമേ ഠിതം മാരേഹീ’’തി അനിയമേത്വാ ആണത്തോ തം യത്ഥ കത്ഥചി മാരേതി, നത്ഥി വിസങ്കേതോ. യോ പന ‘‘ഗാമേയേവാ’’തി നിയമേത്വാ ആണത്തോ വനേ മാരേതി, തഥാ ‘‘വനേ’’തി ആണത്തോ ഗാമേ മാരേതി. ‘‘അന്തോഗേഹദ്വാരേ’’തി ആണത്തോ ഗേഹമജ്ഝേ മാരേതി, വിസങ്കേതോ. ഏതേന നയേന സബ്ബോകാസഭേദേസു സങ്കേതവിസങ്കേതതാ വേദിതബ്ബാ.

ആവുധേപി യോ ‘‘അസിനാ വാ ഉസുനാ വാ’’തി അനിയമേത്വാ ‘‘ആവുധേന മാരേഹീ’’തി ആണത്തോ യേന കേനചി ആവുധേന മാരേതി, നത്ഥി വിസങ്കേതോ. യോ പന ‘‘അസിനാ’’തി വുത്തോ ഉസുനാ, ‘‘ഇമിനാ വാ അസിനാ’’തി വുത്തോ അഞ്ഞേന അസിനാ മാരേതി. ഏതസ്സേവ വാ അസിസ്സ ‘‘ഇമായ ധാരായ മാരേഹീ’’തി വുത്തോ ഇതരായ വാ ധാരായ തലേന വാ തുണ്ഡേന വാ ഥരുനാ വാ മാരേതി, വിസങ്കേതോ. ഏതേന നയേന സബ്ബആവുധഭേദേസു സങ്കേതവിസങ്കേതതാ വേദിതബ്ബാ.

ഇരിയാപഥേ പന യോ ‘‘ഏതം ഗച്ഛന്തം മാരേഹീ’’തി വദതി, ആണത്തോ ച നം സചേ ഗച്ഛന്തം മാരേതി, നത്ഥി വിസങ്കേതോ. ‘‘ഗച്ഛന്തമേവ മാരേഹീ’’തി വുത്തോ പന സചേ നിസിന്നം മാരേതി. ‘‘നിസിന്നമേവ വാ മാരേഹീ’’തി വുത്തോ ഗച്ഛന്തം മാരേതി, വിസങ്കേതോ ഹോതി. ഏതേന നയേന സബ്ബഇരിയാപഥഭേദേസു സങ്കേതവിസങ്കേതതാ വേദിതബ്ബാ.

കിരിയാവിസേസേപി യോ ‘‘വിജ്ഝിത്വാ മാരേഹീ’’തി വുത്തോ വിജ്ഝിത്വാവ മാരേതി, നത്ഥി വിസങ്കേതോ. യോ പന ‘‘വിജ്ഝിത്വാ മാരേഹീ’’തി വുത്തോ ഛിന്ദിത്വാ മാരേതി, വിസങ്കേതോ. ഏതേന നയേന സബ്ബകിരിയാവിസേസഭേദേസു സങ്കേതവിസങ്കേതതാ വേദിതബ്ബാ.

യോ പന ലിങ്ഗവസേന ‘‘ദീഘം രസ്സം കാളം ഓദാതം കിസം ഥൂലം മാരേഹീ’’തി അനിയമേത്വാ ആണാപേതി, ആണത്തോ ച യംകിഞ്ചി താദിസം മാരേതി, നത്ഥി വിസങ്കേതോ ഉഭിന്നം പാരാജികം. അഥ പന സോ അത്താനം സന്ധായ ആണാപേതി, ആണത്തോ ച ‘‘അയമേവ ഈദിസോ’’തി

ആണാപകമേവ മാരേതി, ആണാപകസ്സ ദുക്കടം, വധകസ്സ പാരാജികം. ആണാപകോ അത്താനം സന്ധായ ആണാപേതി, ഇതരോ അഞ്ഞം താദിസം മാരേതി, ആണാപകോ മുച്ചതി, വധകസ്സേവ പാരാജികം. കസ്മാ? ഓകാസസ്സ അനിയമിതത്താ. സചേ പന അത്താനം സന്ധായ ആണാപേന്തോപി ഓകാസം നിയമേതി, ''അസുകസ്മിം നാമ രത്തിട്ഠാനേ വാ ദിവാട്ഠാനേ വാ ഥേരാസനേ വാ നവാസനേ വാ മജ്ഝിമാസനേ വാ നിസിന്നം ഏവരൂപം നാമ മാരേഹീ''തി. തത്ഥ ച അഞ്ഞോ നിസിന്നോ ഹോതി, സചേ ആണത്തോ തം മാരേതി, നേവ വധകോ മുച്ചതി ന ആണാപകോ. കസ്മാ? ഓകാസസ്സ നിയമിതത്താ. സചേ പന നിയമിതോകാസതോ അഞ്ഞത്ര മാരേതി, ആണാപകോ മുച്ചതീതി അയം നയോ **മഹാഅട്ഠകഥായം** സുട്ഠു ദള്ഹം കത്വാ വുത്തോ. തസ്മാ ഏത്ഥ ന അനാദരിയം കാതബ്ബന്തി.

അധിട്ഠായാതി മാതികാവസേന ആണത്തികപയോഗകഥാ നിട്ഠിതാ.

ഇദാനി യേ **ദൂതേനാ**തി ഇമസ്സ മാതികാപദസ്സ നിദ്ദേസദസ്സനത്ഥം **''ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും ആണാപേതീ''**തിആദയോ ചത്താരോ വാരാ വുത്താ. തേസു **സോ തം മഞ്ഞമാനോ**തി സോ ആണത്തോ യോ ആണാപകേന ''ഇത്ഥന്നാമോ''തി അക്ഖാതോ, തം മഞ്ഞമാനോ തമേവ ജീവിതാ വോരോപേതി, ഉഭിന്നം പാരാജികം. **തം മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞ**ന്തി ''യം ജീവിതാ വോരോപേഹീ''തി വുത്തോ തം മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞം താദിസം ജീവിതാ വോരോപേതി, മൂലട്ഠസ്സ അനാപത്തി. **അഞ്ഞം മഞ്ഞമാനോ ത**ന്തി യോ ആണാപകേന വുത്തോ, തസ്സ ബലവസഹായം സമീപേ ഠിതം ദിസ്വാ ''ഇമസ്സ ബലേനായം ഗജ്ജതി, ഇമം താവ ജീവിതാ വോരോപേമീ''തി പഹരന്തോ ഇതരമേവ പരിവത്തിത്വാ തസ്മിം ഠാനേ ഠിതം ''സഹായോ''തി മഞ്ഞമാനോ ജീവിതാ വോരോപേതി, ഉഭിന്നം പാരാജികം. **അഞ്ഞം മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞ**ന്തി പുരിമനയേനേവ ''ഇമം താവസ്സ സഹായം ജീവിതാ വോരോപേമീ''തി സഹായമേവ വോരോപേതി, തസ്സേവ പാരാജികം.

ദൂതപരമ്പരാപദസ്സ നിദ്ദേസവാരേ **ഇത്ഥന്നാമസ്സ പാവദാ**തിആദീസു ഏകോ ആചരിയോ തയോ ബുദ്ധരക്ഖിതധമ്മരക്ഖിതസങ്ഘരക്ഖിതനാമകാ അന്തേവാസികാ ദട്ഠബ്ബാ. തത്ഥ **ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും ആണാപേതീ**തി ആചരിയോ കഞ്ചി പുഗ്ഗലം മാരാപേതുകാമോ തമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ ബുദ്ധരക്ഖിതം ആണാപേതി. **ഇത്ഥന്നാമസ്സ പാവദാ**തി ഗച്ഛ ത്വം, ബുദ്ധരക്ഖിത, ഏതമത്ഥം ധമ്മരക്ഖിതസ്സ പാവദ. **ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമസ്സ പാവദതൂ**തി ധമ്മരക്ഖിതോപി സങ്ഘരക്ഖിതസ്സ പാവദതു. **ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമം ജീവിതാ വോരോപേതൂ**തി ഏവം തയാ ആണത്തേന ധമ്മരക്ഖിതേന ആണത്തോ സങ്ഘരക്ഖിതോ ഇത്ഥന്നാമം പുഗ്ഗലം ജീവിതാ വോരോപേതു; സോ ഹി അമ്ഹേസു വീരജാതികോ പടിബലോ ഇമസ്മിം കമ്മേതി. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ഏവം ആണാപേന്തസ്സ ആചരിയസ്സ താവ ദുക്കടം. **സോ ഇതരസ്സ ആരോചേതീ**തി ബുദ്ധരക്ഖിതോ ധമ്മരക്ഖിതസ്സ, ധമ്മരക്ഖിതോ ച സങ്ഘരക്ഖിതസ്സ ''അമ്ഹാകം ആചരിയോ ഏവം വദതി - 'ഇത്ഥന്നാമം കിര ജീവിതാ വോരോപേഹീ'തി. ത്വം കിര അമ്ഹേസു വീരപുരിസോ''തി ആരോചേതി; ഏവം തേസമ്പി ദുക്കടം. **വധകോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി ''സാധു വോരോപേസ്സാമീ''തി സങ്ഘരക്ഖിതോ സമ്പടിച്ഛതി. **മൂലട്ഠസ്സ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ**തി സങ്ഘരക്ഖിതേന പടിഗ്ഗഹിതമത്തേ ആചരിയസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. മഹാജനോ ഹി തേന പാപേ നിയോജിതോതി. **സോ ത**ന്തി സോ ചേ

സങ്ഘരക്ഖിതോ തം പുഗ്ഗലം ജീവിതാ വോരോപേതി, സബ്ബേസം ചതുന്നമ്പി ജനാനം പാരാജികം. ന കേവലഞ്ച ചതുന്നം, ഏതേനൂപായേന വിസങ്കേതം അകത്വാ പരമ്പരായ ആണാപേന്തം സമണസതം സമണസഹസ്സം വാ ഹോതു സബ്ബേസം പാരാജികമേവ.

വിസക്കിയദൂതപദനിദ്ദേസേ **സോ അഞ്ഞം ആണാപേതീ**തി സോ ആചരിയേന ആണത്തോ ബുദ്ധരക്ഖിതോ ധമ്മരക്ഖിതം അദിസ്വാ വാ അവത്തുകാമോ വാ ഹുത്വാ സങ്ഘരക്ഖിതമേവ ഉപസങ്കമിത്വാ "അമ്ഹാകം ആചരിയോ ഏവമാഹ - 'ഇത്ഥന്നാമം കിര ജീവിതാ വോരോപേഹീ"തി വിസങ്കേതം കരോന്തോ ആണാപേതി. വിസങ്കേതകരണേനേവ ഹി ഏസ **"വിസക്കിയദൂതോ"**തി വുച്ചതി. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ആണത്തിയാ താവ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ ദുക്കടം. **പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി സങ്ഘരക്ഖിതേന സമ്പടിച്ഛിതേ മൂലട്ഠസ്സേവ ദുക്കടന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവം സന്തേ പടിഗ്ഗഹണേ ആപത്തിയേവ ന സിയാ, സഞ്ചരിത്ത പടിഗ്ഗഹണമരണാഭിനന്ദനേസുപി ച ആപത്തി ഹോതി, മരണപടിഗ്ഗഹണേ കഥം ന സിയാ തസ്മാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സേവേതം ദുക്കടം. തേനേവേത്ഥ "മൂലട്ഠസ്സാ"തി ന വുത്തം. പുരിമനയേപി ചേതം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ വേദിതബ്ബമേവ; ഓകാസാഭാവേന പന ന വുത്തം. തസ്മാ യോ യോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, തസ്സ തസ്സ തപ്പച്ചയാ ആപത്തിയേവാതി അയമേത്ഥ അമ്ഹാകം ഖന്തി. യഥാ ചേത്ഥ ഏവം അദിന്നാദാനേപീതി.

സചേ പന സോ തം ജീവിതാ വോരോപേതി, ആണാപകസ്സ ച ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ വോരോപകസ്സ ച സങ്ഘരക്ഖിതസ്സാതി ഉഭിന്നമ്പി പാരാജികം. മൂലട്ഠസ്സ പന ആചരിയസ്സ വിസങ്കേതത്താ പാരാജികേന അനാപത്തി. ധമ്മരക്ഖിതസ്സ അജാനനതായ സബ്ബേന സബ്ബം അനാപത്തി. ബുദ്ധരക്ഖിതോ പന ദ്വിന്നം സോത്ഥിഭാവം കത്വാ അത്തനാ നട്ഠോതി.

ഗതപച്ചാഗതദൂതനിദ്ദേസേ - **സോ ഗന്ത്വാ പുന പച്ചാഗച്ഛതീ**തി തസ്സ ജീവിതാ വോരോപേതബ്ബസ്സ സമീപം ഗന്ത്വാ സുസംവിഹിതാരക്ഖത്താ തം ജീവിതാ വോരോപേതും അസക്കോന്തോ ആഗച്ഛതി. **യദാ സക്കോസി തദാ**തി കിം അജ്ജേവ മാരിതോ മാരിതോ ഹോതി, ഗച്ഛ യദാ സക്കോസി, തദാ നം ജീവിതാ വോരോപേഹീതി. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ഏവം പുന ആണത്തിയാപി ദുക്കടമേവ ഹോതി. സചേ പന സോ അവസ്സം ജീവിതാ വോരോപേതബ്ബോ ഹോതി, അത്ഥസാധകചേതനാ മഗ്ഗാനന്തരഫലസദിസാ, തസ്മാ അയം ആണത്തിക്ഖണേയേവ പാരാജികോ. സചേപി വധകോ സട്ഠിവസ്സാതിക്കമേന തം വധതി, ആണാപകോ ച അന്തരാവ കാലങ്കരോതി, ഹീനായ വാ ആവത്തതി, അസ്സമണോവ ഹുത്വാ കാലഞ്ച കരിസ്സതി, ഹീനായ വാ ആവത്തിസ്സതി. സചേ ആണാപകോ ഗിഹികാലേ മാതരം വാ പിതരം വാ അരഹന്തം വാ സന്ധായ ഏവം ആണാപേത്വാ പബ്ബജതി, തസ്മിം പബ്ബജിതേ ആണത്തോ തം മാരേതി, ആണാപകോ ഗിഹികാലേയേവ മാതുഘാതകോ പിതുഘാതകോ അരഹന്തഘാതകോ വാ ഹോതി, തസ്മാ നേവസ്സ പബ്ബജ്ജാ , ന ഉപസമ്പദാ രുഹതി. സചേപി മാരേതബ്ബപുഗ്ഗലോ ആണത്തിക്ഖണേ പുഥുജ്ജനോ, യദാ പന നം ആണത്തോ മാരേതി തദാ അരഹാ ഹോതി, ആണത്തതോ വാ പഹാരം ലഭിത്വാ ദുക്ഖമൂലികം സദ്ധം നിസ്സായ വിപസ്സന്തോ അരഹത്തം പത്വാ തേനേവാബാധേന കാലംകരോതി,

ആണാപകോ ആണത്തിക്ഖണേയേവ അരഹന്തഘാതകോ. വധകോ പന സബ്ബത്ഥ ഉപക്കമകരണക്ഖണേയേവ പാരാജികോതി.

ഇദാനി യേ സബ്ബേസുയേവ ഇമേസു ദൂതവസേന വുത്തമാതികാപദേസു സങ്കേതവിസങ്കേതദസ്സനത്ഥം

വുത്താ തയോ വാരാ, തേസു പഠമവാരേ താവ - യസ്മാ തം സണികം വാ ഭണന്തോ തസ്സ വാ ബധിരതായ "മാ ഘാതേഹീ"തി ഏതം വചനം ന സാവേതി, തസ്മാ മൂലട്ഠോ ന മുത്തോ. ദുതിയവാരേ - സാവിതത്താ മുത്തോ. തതിയവാരേ പന തേന ച സാവിതത്താ ഇതരേന ച "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിതത്താ ഓരതത്താ ഉഭോപി മുത്താതി.

ദൂതകഥാ നിട്ഠിതാ.

൧൭൭. അരഹോ രഹോസഞ്ഞീനിദ്ദേസാദീസു **അരഹോതി** സമ്മുഖേ. **രഹോതി** പരമ്മുഖേ. തത്ഥ യോ ഉപട്ഠാനകാലേ വേരിഭിക്ഖുമ്ഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ പുരതോ നിസിന്നേയേവ അന്ധകാരദോസേന തസ്സ ആഗതഭാവം അജാനന്തോ "അഹോ വത ഇത്ഥന്നാമോ ഹതോ അസ്സ, ചോരാപി നാമ തം ന ഹനന്തി, സപ്പോ വാ ന ഡംസതി, ന സത്ഥം വാ വിസം വാ ആഹരതീ"തി തസ്സ മരണം അഭിനന്ദന്തോ ഈദിസാനി വചനാനി ഉല്ലപതി, അയം **അരഹോ രഹോസഞ്ഞീ ഉല്ലപതി** നാമ. സമ്മുഖേവ തസ്മിം പരമ്മുഖസഞ്ഞീതി അത്ഥോ. യോ പന തം പുരതോ നിസിന്നം ദിസ്വാ പുന ഉപട്ഠാനം കത്വാ ഗതേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഗതേപി തസ്മിം "ഇധേവ സോ നിസിന്നോ"തി സഞ്ഞീ ഹുത്വാ പുരിമനയേനേവ ഉല്ലപതി, അയം **രഹോ അരഹോസഞ്ഞീ ഉല്ലപതി** നാമ. ഏതേനേവുപായേന അരഹോ അരഹോസഞ്ഞീ ച രഹോ രഹോസഞ്ഞീ ച വേദിതബ്ബോ. ചതുന്നമ്പി ച ഏതേസം വാചായ വാചായ ദുക്കടന്തി വേദിതബ്ബം.

ഇദാനി മരണവണ്ണസംവണ്ണനായ വിഭാഗദസ്സനത്ഥം വുത്തേസു പഞ്ചസു കായേന സംവണ്ണനാദിമാതികാനിദ്ദേസേസു - **കായേന വികാരം കരോതീതി** യഥാ സോ ജാനാതി "സത്ഥം വാ ആഹരിത്വാ വിസം വാ ഖാദിത്വാ രജ്ജുയാ വാ ഉബ്ബന്ധിത്വാ സോബ്ഭാദീസു വാ പപതിത്വാ യോ മരതി സോ കിര ധനം വാ ലഭതി, യസം വാ ലഭതി, സഗ്ഗം വാ ഗച്ഛതീതി അയമത്ഥോ ഏതേന വുത്തോ"തി തഥാ ഹത്ഥമുദ്ദാദീഹി ദസ്സേതി. **വാചായ ഭണതീതി** തമേവത്ഥം വാക്യഭേദം കത്വാ ഭണതി. തതിയവാരോ ഉഭയവസേന വുത്തോ. സബ്ബത്ഥ സംവണ്ണനായ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. തസ്സ ദുക്ഖുപ്പത്തിയം സംവണ്ണകസ്സ ഥുല്ലച്ചയം. യം ഉദ്ദിസ്സ സംവണ്ണനാ കതാ, തസ്മിം മതേ സംവണ്ണനക്ഖണേയേവ സംവണ്ണകസ്സ പാരാജികം. സോ തം ന ജാനാതി അഞ്ഞോ ഞത്വാ "ലദ്ധോ വത മേ സുഖുപ്പത്തിഉപായോ"തി തായ സംവണ്ണനായ മരതി, അനാപത്തി. ദ്വിന്നം ഉദ്ദിസ്സ സംവണ്ണനായ കതായ ഏകോ ഞത്വാ മരതി, പാരാജികം. ദ്വേപി മരന്തി, പാരാജികഞ്ച അകുസലരാസി ച. ഏസ നയോ സമ്ബഹുലേസു. അനുദ്ദിസ്സ മരണം സംവണ്ണേന്തോ ആഹിണ്ഡതി, യോ യോ തം സംവണ്ണനം ഞത്വാ മരതി, സബ്ബോ തേന മാരിതോ ഹോതി.

ദൂതേന സംവണ്ണനായം "അസുകം നാമ ഗേഹം വാ ഗാമം വാ ഗന്ത്വാ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഏവം മരണവണ്ണം സംവണ്ണേഹീ"തി സാസനേ ആരോചിതമത്തേ

ദുക്കടം. യസ്സത്ഥായ പഹിതോ തസ്സ ദുക്ഖുപ്പത്തിയാ മൂലട്ഠസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, മരണേന പാരാജികം. ദൂതോ ''ഞാതോ ദാനി അയം സഗ്ഗമഗ്ഗോ''തി തസ്സ അനാരോചേത്വാ അത്തനോ ഞാതിസ്സ വാ സാലോഹിതസ്സ വാ ആരോചേതി, തസ്മിം മതേ വിസങ്കേതോ ഹോതി, മൂലട്ഠോ മുച്ചതി. ദൂതോ തഥേവ ചിന്തേത്വാ സയം സംവണ്ണനായ വുത്തം കത്വാ മരതി, വിസങ്കേതോവ. അനുദ്ദിസ്സ പന സാസനേ ആരോചിതേ യത്തകാ ദൂതസ്സ സംവണ്ണനായ മരന്തി, തത്തകാ പാണാതിപാതാ. സചേ മാതാപിതരോ മരന്തി, ആനന്തരിയമ്പി ഹോതി.

ഏഠന്ന. ലേഖാസംവണ്ണനായ - **ലേഖം ഛിന്ദതീ**തി പണ്ണേ വാ പോത്ഥകേ വാ അക്ഖരാനി ലിഖതി - ''യോ സത്ഥം വാ ആഹരിത്വാ പപാതേ വാ പപതിത്വാ അഞ്ഞേഹി വാ അഗ്ഗിപ്പവേസനഉദകപ്പവേസനാദീഹി ഉപായേഹി മരതി, സോ ഇദഞ്ചിദഞ്ച ലഭതീ''തി വാ ''തസ്സ ധമ്മോ ഹോതീ''തി വാതി. ഏത്ഥാപി ദുക്കടഥുല്ലച്ചയാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാ. ഉദ്ദിസ്സ ലിഖിതേ പന യം ഉദ്ദിസ്സ ലിഖിതം തസ്സേവ മരണേന പാരാജികം. ബഹൂ ഉദ്ദിസ്സ ലിഖിതേ യത്തകാ മരന്തി, തത്തകാ പാണാതിപാതാ. മാതാപിതൂനം മരണേന ആനന്തരിയം. അനുദ്ദിസ്സ ലിഖിതേപി ഏസേവ നയോ. ''ബഹൂ മരന്തീ''തി വിപ്പടിസാരേ ഉപ്പന്നേ തം പോത്ഥകം ഝാപേത്വാ വാ യഥാ വാ അക്ഖരാനി ന പഞ്ഞായന്തി തഥാ കത്വാ മുച്ചതി. സചേ സോ പരസ്സ പോത്ഥകോ ഹോതി, ഉദ്ദിസ്സ ലിഖിതോ വാ ഹോതി അനുദ്ദിസ്സ ലിഖിതോ വാ, ഗഹിതട്ഠാനേ ഠപേത്വാ മുച്ചതി. സചേ മൂലേന കീതോ ഹോതി, പോത്ഥകസ്സാമികാനം പോത്ഥകം, യേസം ഹത്ഥതോ മൂലം ഗഹിതം, തേസം മൂലം ദത്വാ മുച്ചതി. സചേ സമ്ബഹുലാ ''മരണവണ്ണം ലിഖിസ്സാമാ''തി ഏകജ്ഝാസയാ ഹുത്വാ ഏകോ താലരുക്ഖം ആരോഹിത്വാ പണ്ണം ഛിന്ദതി, ഏകോ ആഹരതി, ഏകോ പോത്ഥകം കരോതി, ഏകോ ലിഖതി, ഏകോ സചേ കണ്ടകലേഖാ ഹോതി, മസിം മക്ഖേതി, മസിം മക്ഖേത്വാ തം പോത്ഥകം സജ്ജേത്വാ സബ്ബേവ സഭായം വാ ആപണേ വാ യത്ഥ വാ പന ലേഖാദസ്സനകോതൂഹലകാ ബഹൂ സന്നിപതന്തി, തത്ഥ ഠപേന്തി. തം വാചേത്വാ സചേപി ഏകോ മരതി, സബ്ബേസം പാരാജികം. സചേ ബഹുകാ മരന്തി, വുത്തസദിസോവ നയോ. വിപ്പടിസാരേ പന ഉപ്പന്നേ തം പോത്ഥകം സചേപി മഞ്ജൂസായം ഗോപേന്തി, അഞ്ഞോ ച തം ദിസ്വാ നീഹരിത്വാ പുന ബഹൂനം ദസ്സേതി, നേവ മുച്ചന്തി. തിട്ഠതു മഞ്ജൂസാ, സചേപി തം പോത്ഥകം നദിയം വാ സമുദ്ദേ വാ ഖിപന്തി വാ ധോവന്തി വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡം വാ ഛിന്ദന്തി, അഗ്ഗിമ്ഹി വാ ഝാപേന്തി, യാവ സങ്ഘട്ടിതേപി ദുദ്ധോതേ വാ ദുജ്ഝാപിതേ വാ പത്തേ അക്ഖരാനി പഞ്ഞായന്തി, താവ ന മുച്ചന്തി. യഥാ പന അക്ഖരാനി ന പഞ്ഞായന്തി തഥേവ കതേ മുച്ചന്തീതി.

ഇദാനി ഥാവരപയോഗസ്സ വിഭാഗദസ്സനത്ഥം വുത്തേസു ഓപാതാദിമാതികാനിദ്ദേസേസു **മനുസ്സം ഉദ്ദിസ്സ ഓപാതം ഖനതീ**തി ''ഇത്ഥന്നാമോ പതിത്വാ മരിസ്സതീ''തി കഞ്ചി മനുസ്സം ഉദ്ദിസിത്വാ യത്ഥ സോ ഏകതോ വിചരതി, തത്ഥ ആവാടം ഖനതി, ഖനന്തസ്സ താവ സചേപി ജാതപഥവിയാ ഖനതി, പാണാതിപാതസ്സ പയോഗത്താ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. യം ഉദ്ദിസ്സ ഖനതി, തസ്സ ദുക്ഖുപ്പത്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, മരണേന പാരാജികം. അഞ്ഞസ്മിം പതിത്വാ മതേ അനാപത്തി. സചേ അനുദ്ദിസ്സ ''യോ കോചി മരിസ്സതീ''തി ഖതോ ഹോതി, യത്തകാ പതിത്വാ മരന്തി, തത്തകാ പാണാതിപാതാ.

ആനന്തരിയവത്ഥൂസു ച ആനന്തരിയം ഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയവത്ഥൂസു ഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയാനി.

ബഹൂ തത്ഥ ചേതനാ; കതമായ പാരാജികം ഹോതീതി? **മഹാഅട്ഠകഥായം** താവ വുത്തം - "ആവാടം ഗമ്ഭീരതോ ച ആയാമവിത്ഥാരതോ ച ഖനിത്വാ പമാണേ ഠപേത്വാ തച്ഛേത്വാ പുഞ്ഛിത്വാ പംസുപച്ഛിം ഉദ്ധരന്തസ്സ സന്നിട്ഠാപികാ അത്ഥസാധകചേതനാ മഗ്ഗാനന്തരഫലസദിസാ. സചേപി വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന പതിത്വാ അവസ്സം മരണകസത്തോ ഹോതി, സന്നിട്ഠാപകചേതനായമേവ പാരാജിക"ന്തി. **മഹാപച്ചരിയം** പന **സങ്ഖേപട്ഠകഥായഞ്ച** - "ഇമസ്മിം ആവാടേ പതിത്വാ മരിസ്സതീതി ഏകസ്മിമ്പി കുദ്ദാലപ്പഹാരേ ദിന്നേ സചേ കോചി തത്ഥ പക്ഖലിതോ പതിത്വാ മരതി, പാരാജികമേവ. **സുത്തന്തികത്ഥേരാ** പന സന്നിട്ഠാപകചേതനം ഗണ്ഹന്തീ"തി വുത്തം.

ഏകോ "ഓപാതം ഖനിത്വാ അസുകം നാമ ആനേത്വാ ഇധ പാതേത്വാ മാരേഹീ"തി അഞ്ഞം ആണാപേതി, സോ തം പാതേത്വാ മാരേതി, ഉഭിന്നം പാരാജികം. അഞ്ഞം പാതേത്വാ മാരേതി, സയം പതിത്വാ മരതി, അഞ്ഞോ അത്തനോ ധമ്മതായ പതിത്വാ മരതി, സബ്ബത്ഥ വിസങ്കേതോ ഹോതി, മൂലട്ഠോ മുച്ചതി. "അസുകോ അസുകം ആനേത്വാ ഇധ മാരേസ്സതീ"തി ഖതേപി ഏസേവ നയോ. മരിതുകാമാ ഇധ മരിസ്സന്തീതി ഖനതി, ഏകസ്സ മരണേ പാരാജികം. ബഹുന്നം മരണേ അകുസലരാസി , മാതാപിതൂനം മരണേ ആനന്തരിയം, ഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയവത്ഥൂസു ഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയാനി.

"യേ കേചി മാരേതുകാമാ, തേ ഇധ പാതേത്വാ മാരേസ്സന്തീ"തി ഖനതി, തത്ഥ പാതേത്വാ മാരേന്തി , ഏകസ്മിം മതേ പാരാജികം, ബഹൂസു അകുസലരാസി, ആനന്തരിയാദിവത്ഥൂസു ആനന്തരിയാദീനി. ഇധേവ അരഹന്താപി സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി. പുരിമനയേ പന "തേസം മരിതുകാമതായ പതനം നത്ഥീ"തി തേ ന സങ്ഗയ്ഹന്തി. ദ്വീസുപി നയേസു അത്തനോ ധമ്മതായ പതിത്വാ മതേ വിസങ്കേതോ. "യേ കേചി അത്തനോ വേരികേ ഏത്ഥ പാതേത്വാ മാരേസ്സന്തീ"തി ഖനതി, തത്ഥ ച വേരികാ വേരികേ പാതേത്വാ മാരേന്തി, ഏകസ്മിം മാരിതേ പാരാജികം, ബഹൂസു അകുസലരാസി, മാതരി വാ പിതരി വാ അരഹന്തേ വാ വേരികേഹി ആനേത്വാ തത്ഥ മാരിതേ ആനന്തരിയം. അത്തനോ ധമ്മതായ പതിത്വാ മതേസു വിസങ്കേതോ.

യോ പന "മരിതുകാമാ വാ അമരിതുകാമാ വാ മാരേതുകാമാ വാ അമാരേതുകാമാ വാ യേ കേചി ഏത്ഥ പതിതാ വാ പാതിതാ വാ മരിസ്സന്തീ"തി സബ്ബഥാപി അനുദ്ദിസ്സേവ ഖനതി. യോ യോ മരതി തസ്സ തസ്സ മരണേന യഥാനുരൂപം കമ്മഞ്ച ഫുസതി, ആപത്തിഞ്ച ആപജ്ജതി. സചേ ഗബ്ഭിനീ പതിത്വാ സഗബ്ഭാ മരതി, ദ്വേ പാണാതിപാതാ. ഗബ്ഭോയേവ വിനസ്സതി, ഏകോ. ഗബ്ഭോ ന വിനസ്സതി, മാതാ മരതി, ഏകോയേവ. ചോരേഹി അനുബദ്ധോ പതിത്വാ മരതി, ഓപാതഖനകസ്സേവ പാരാജികം. ചോരാ തത്ഥ പാതേത്വാ മാരേന്തി, പാരാജികമേവ. തത്ഥ പതിതം ബഹി നീഹരിത്വാ മാരേന്തി, പാരാജികമേവ. കസ്മാ? ഓപാതേ പതിതപ്പയോഗേന ഗഹിതത്താ. ഓപാതതോ നിക്ഖമിത്വാ തേനേവ ആബാധേന മരതി, പാരാജികമേവ. ബഹൂനി വസ്സാനി അതിക്കമിത്വാ പുന കുപിതേന തേനേവാബാധേന മരതി, പാരാജികമേവ. ഓപാതേ പതനപ്പച്ചയാ

ഉപ്പന്നരോഗേന ഗിലാനസ്സേവ അഞ്ഞോ രോഗോ ഉപ്പജ്ജതി, ഓപാതരോഗോ ബലവതരോ ഹോതി, തേന മതേപി ഓപാതഖണകോ ന മുച്ചതി. സചേ പച്ഛാ ഉപ്പന്നരോഗോ ബലവാ ഹോതി, തേന മതേ മുച്ചതി. ഉഭോഹി മതേ ന മുച്ചതി. ഓപാതേ ഓപപാതികമനുസ്സോ നിബ്ബത്തിത്വാ ഉത്തരിതും അസക്കോന്തോ മരതി, പാരാജികമേവ. മനുസ്സം ഉദ്ദിസ്സ ഖതേ യക്ഖാദീസു പതിത്വാ മതേസു അനാപത്തി. യക്ഖാദയോ ഉദ്ദിസ്സ ഖതേ മനുസ്സാദീസു മരന്തേസുപി ഏസേവ നയോ. യക്ഖാദയോ ഉദ്ദിസ്സ ഖനന്തസ്സ പന ഖനനേപി തേസം ദുക്ഖുപ്പത്തിയമ്പി ദുക്കടമേവ. മരണേ വത്ഥുവസേന ഥുല്ലച്ചയം വാ പാചിത്തിയം വാ. അനുദ്ദിസ്സ ഖതേ ഓപാതേ യക്ഖരൂപേന വാ പേതരൂപേന വാ പതതി, തിരച്ഛാനരൂപേന മരതി, പതനരൂപം പമാണം, തസ്മാ ഥുല്ലച്ചയന്തി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. മരണരൂപം പമാണം, തസ്മാ പാചിത്തിയന്തി **ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ**. തിരച്ഛാനരൂപേന പതിത്വാ യക്ഖപേതരൂപേന മതേപി ഏസേവ നയോ.

ഓപാതഖനകോ ഓപാതം അഞ്ഞസ്സ വിക്കിണാതി വാ മുധാ വാ ദേതി, യോ യോ പതിത്വാ മരതി, തപ്പച്ചയാ തസ്സേവ ആപത്തി ച കമ്മബന്ധോ ച. യേന ലദ്ധോ സോ നിദ്ദോസോ. അഥ സോപി ''ഏവം പതിതാ ഉത്തരിതും അസക്കോന്താ നസ്സിസ്സന്തി, സുഉദ്ധരാ വാ ന ഭവിസ്സന്തീ''തി തം ഓപാതം ഗമ്ഭീരതരം വാ ഉത്താനതരം വാ ദീഘതരം വാ രസ്സതരം വാ വിത്ഥതതരം വാ സമ്ബാധതരം വാ കരോതി, ഉഭിന്നമ്പി ആപത്തി ച കമ്മബന്ധോ ച. ബഹൂ മരന്തീതി വിപ്പടിസാരേ ഉപ്പന്നേ ഓപാതം പംസുനാ പൂരേതി, സചേ കോചി പംസുമ്ഹി പതിത്വാ മരതി, പൂരേത്വാപി മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതി. ദേവേ വസ്സന്തേ കദ്ദമോ ഹോതി, തത്ഥ ലഗ്ഗിത്വാ മതേപി. രുക്ഖോ വാ പതന്തോ വാതോ വാ വസ്സോദകം വാ പംസും ഹരതി, കന്ദമൂലത്ഥം വാ പഥവിം ഖനന്താ തത്ഥ ആവാടം കരോന്തി. തത്ഥ സചേ കോചി ലഗ്ഗിത്വാ വാ പതിത്വാ വാ മരതി, മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതി. തസ്മിം പന ഓകാസേ മഹന്തം തളാകം വാ പോക്ഖരണിം വാ കാരേത്വാ ചേതിയം വാ പതിട്ഠാപേത്വാ ബോധിം വാ രോപേത്വാ ആവാസം വാ സകടമഗ്ഗം വാ കാരേത്വാ മുച്ചതി. യദാപി ഥിരം കത്വാ പൂരിതേ ഓപാതേ രുക്ഖാദീനം മൂലാനി മൂലേഹി സംസിബ്ബിതാനി ഹോന്തി , ജാതപഥവീ ജാതാ, തദാപി മുച്ചതി. സചേപി നദീ ആഗന്ത്വാ ഓപാതം ഹരതി, ഏവമ്പി മുച്ചതീതി. അയം താവ ഓപാതകഥാ.

ഓപാതസ്സേവ പന അനുലോമേസു പാസാദീസുപി യോ താവ പാസം ഓഡ്ഡേതി ''ഏത്ഥ ബജ്ഝിത്വാ സത്താ മരിസ്സന്തീ''തി അവസ്സം ബജ്ഝനകസത്താനം വസേന ഹത്ഥാ മുത്തമത്തേ പാരാജികാനന്തരിയഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയാനി വേദിതബ്ബാനി. ഉദ്ദിസ്സ കതേ യം ഉദ്ദിസ്സ ഓഡ്ഡിതോ, തതോ അഞ്ഞേസം ബന്ധനേ അനാപത്തി. പാസേ മൂലേന വാ മുധാ വാ ദിന്നേപി മൂലട്ഠസ്സേവ കമ്മബന്ധോ. സചേ യേന ലദ്ധോ സോ ഉഗ്ഗലിതം വാ പാസം സണ്ഠപേതി, പസ്സേന വാ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ വതിം കത്വാ സമ്മുഖേ പവേസേതി, ഥദ്ധതരം വാ പാസയട്ഠിം ഠപേതി, ദള്ഹതരം വാ പാസരജ്ജും ബന്ധതി, ഥിരതരം വാ ഖാണുകം വാ ആകോടേതി, ഉഭോപി ന മുച്ചന്തി. സചേ വിപ്പടിസാരേ ഉപ്പന്നേ പാസം ഉഗ്ഗലാപേത്വാ ഗച്ഛതി, തം ദിസ്വാ പുന അഞ്ഞേ സണ്ഠപേന്തി, ബദ്ധാ ബദ്ധാ മരന്തി, മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതി.

സചേ പന തേന പാസയട്ഠി സയം അകതാ ഹോതി, ഗഹിതട്ഠാനേ ഠപേത്വാ മുച്ചതി. തത്ഥജാതകയട്ഠിം ഛിന്ദിത്വാ മുച്ചതി. സയം കതയട്ഠിം പന

ഗോപേന്തോപി ന മുച്ചതി. യദി ഹി തം അഞ്ഞോ ഗണ്ഹിത്വാ പാസം സണ്ഠപേതി, തപ്പച്ചയാ മരന്തേസു മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതി. സചേ തം ഝാപേത്വാ അലാതം കത്വാ ഛഡ്ഡേതി, തേന അലാതേന പഹാരം ലദ്ധാ മരന്തേസുപി ന മുച്ചതി. സബ്ബസോ പന ഝാപേത്വാ വാ നാസേത്വാ വാ മുച്ചതി, പാസരജ്ജുമ്പി അഞ്ഞേഹി ച വട്ടിതം ഗഹിതട്ഠാനേ ഠപേത്വാ മുച്ചതി. രജ്ജുകേ ലഭിത്വാ സയം വട്ടിതം ഉബ്ബട്ടേത്വാ വാകേ ലഭിത്വാ വട്ടിതം ഹീരം ഹീരം കത്വാ മുച്ചതി. അരഞ്ഞതോ പന സയം വാകേ ആഹരിത്വാ വട്ടിതം ഗോപേന്തോപി ന മുച്ചതി. സബ്ബസോ പന ഝാപേത്വാ വാ നാസേത്വാ വാ മുച്ചതി.

അദൂഹലം സജ്ജേന്തോ ചതൂസു പാദേസു അദൂഹലമഞ്ചം ഠപേത്വാ പാസാണേ ആരോപേതി, പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. സബ്ബസജ്ജം കത്വാ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ അവസ്സം അജ്ഝോത്ഥരിതബ്ബകസത്താനം വസേന ഉദ്ദിസ്സകാനുദ്ദിസ്സകാനുരൂപേന പാരാജികാദീനി വേദിതബ്ബാനി. അദൂഹലേ മൂലേന വാ മുധാ വാ ദിന്നേപി മൂലട്ഠസ്സേവ കമ്മബദ്ധോ. സചേ യേന ലദ്ധം സോ പതിതം വാ ഉക്ഖിപതി, അഞ്ഞേപി പാസാണേ ആരോപേത്വാ ഗരുകതരം വാ കരോതി, പസ്സേന വാ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ വതിം കത്വാ അദൂഹലേ പവേസേതി, ഉഭോപി ന മുച്ചന്തി. സചേപി വിപ്പടിസാരേ ഉപ്പന്നേ അദൂഹലം പാതേത്വാ ഗച്ഛതി, തം ദിസ്വാ അഞ്ഞോ സണ്ഠപേതി, മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതി. പാസാണേ പന ഗഹിതട്ഠാനേ ഠപേത്വാ അദൂഹലപാദേ ച പാസയട്ഠിയം വുത്തനയേന ഗഹിതട്ഠാനേ വാ ഠപേത്വാ ഝാപേത്വാ വാ മുച്ചതി.

സൂലം രോപേന്തസ്സാപി സബ്ബസജ്ജം കത്വാ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ സൂലമുഖേ പതിത്വാ അവസ്സം മരണകസത്താനം വസേന ഉദ്ദിസ്സാനുദ്ദിസ്സാനുരൂപതോ പാരാജികാദീനി വേദിതബ്ബാനി. സൂലേ മൂലേന വാ മുധാ വാ ദിന്നേപി മൂലട്ഠസ്സേവ കമ്മബദ്ധോ. സചേ യേന ലദ്ധം സോ "ഏകപ്പഹാരേനേവ മരിസ്സന്തീ"തി തിഖിണതരം വാ കരോതി, "ദുക്ഖം മരിസ്സന്തീ"തി കുണ്ഠതരം വാ കരോതി, "ഉച്ച"ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ നീചതരം വാ "നീച"ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ ഉച്ചതരം വാ പുന രോപേതി, വങ്കം വാ ഉജുകം അതിഉജുകം വാ ഈസകം പോണം കരോതി, ഉഭോപി ന മുച്ചന്തി. സചേ പന "അട്ഠാനേ ഠിത"ന്തി അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ ഠപേതി, തം ചേ മാരണത്ഥായ ആദിതോ പഭുതി പരിയേസിത്വാ കതം ഹോതി, മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതി. അപരിയേസിത്വാ പന കതമേവ ലഭിത്വാ രോപിതേ മൂലട്ഠോ മുച്ചതി. വിപ്പടിസാരേ ഉപ്പന്നേ പാസയട്ഠിയം വുത്തനയേന ഗഹിതട്ഠാനേ വാ ഠപേത്വാ ഝാപേത്വാ വാ മുച്ചതി.

൧൭൭. അപസ്സേനേ **സത്ഥം വാ**തി ഏത്ഥ **അപസ്സേനം** നാമ നിച്ചപരിഭോഗോ മഞ്ചോ വാ പീഠം വാ അപസ്സേനഫലകം വാ ദിവാട്ഠാനേ നിസീദന്തസ്സ അപസ്സേനകത്ഥമ്ഭോ വാ തത്ഥജാതകരുക്ഖോ വാ ചങ്കമേ അപസ്സായ തിട്ഠന്തസ്സ ആലമ്ബനരുക്ഖോ വാ ആലമ്ബനഫലകം വാ സബ്ബമ്പേതം അപസ്സയനീയട്ഠേന അപസ്സേനം നാമ; തസ്മിം അപസ്സേനേ യഥാ അപസ്സയന്തം വിജ്ഝതി വാ ഛിന്ദതി വാ തഥാ കത്വാ വാസിഫരസുസത്തിആരകണ്ടകാദീനം അഞ്ഞതരം സത്ഥം ഠപേതി, ദുക്കടം. ധുവപരിഭോഗട്ഠാനേ നിരാസങ്കസ്സ നിസീദതോ വാ നിപജ്ജതോ വാ അപസ്സയന്തസ്സ വാ സത്ഥസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ദുക്ഖുപ്പത്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, മരണേന പാരാജികം. തം ചേ അഞ്ഞോപി തസ്സ വേരിഭിക്ഖു വിഹാരചാരികം ചരന്തോ ദിസ്വാ "ഇമസ്സ മഞ്ചേ മരണത്ഥായ

ഇദം നിഖിത്തം, സാധു സുട്ഠു മരതൂ"തി അഭിനന്ദന്തോ ഗച്ഛതി, ദുക്കടം. സചേ പന സോപി തഥ "ഏവം കതേ സുകതം ഭവിസ്സതീ"തി തിഖിണതരാദികരണേന കിഞ്ചി കമ്മം കരോതി, തസ്സാപി പാരാജികം. സചേ പന "അട്ഠാനേ ഠിത"ന്തി ഉദ്ധരിത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ ഠപേതി തദത്ഥമേവ കത്വാ ഠപിതേ മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതി. പാകതികം ലഭിത്വാ ഠപിതം ഹോതി, മുച്ചതി. തം അപനേത്വാ അഞ്ഞം തിഖിണതരം ഠപേതി മൂലട്ഠോ മുച്ചതേവ.

വിസമക്ഖനേപി യാവ മരണാഭിനന്ദനേ ദുക്കടം താവ ഏസേവ നയോ. സചേ പന സോപി ഖുദ്ദകം വിസമണ്ഡലന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ മഹന്തതരം വാ കരോതി , മഹന്തം വാ "അതിരേകം ഹോതീ"തി ഖുദ്ദകം കരോതി, തനുകം വാ ബഹലം; ബഹലം വാ തനുകം കരോതി, അഗ്ഗിനാ താപേത്വാ ഹേട്ഠാ വാ ഉപരി വാ സഞ്ചാരേതി, തസ്സാപി പാരാജികം. "ഇദം അഠാനേ ഠിത"ന്തി സബ്ബമേവ തച്ഛേത്വാ പുഞ്ഛിത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ ഠപേതി, അത്തനാ ഭേസജ്ജാനി യോജേത്വാ കതേ മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതി , അത്തനാ അകതേ മുച്ചതി. സചേ പന സോ "ഇദം വിസം അതിപരിത്ത"ന്തി അഞ്ഞമ്പി ആനേത്വാ പക്ഖിപതി, യസ്സ വിസേന മരതി, തസ്സ പാരാജികം. സചേ ഉഭിന്നമ്പി സന്തകേന മരതി, ഉഭിന്നമ്പി പാരാജികം. "ഇദം വിസം നിബ്ബിസ"ന്തി തം അപനേത്വാ അത്തനോ വിസമേവ ഠപേതി, തസ്സേവ പാരാജികം മൂലട്ഠോ മുച്ചതി.

ദുബ്ബലം വാ കരോതീതി മഞ്ചപീഠം അടനിയാ ഹേട്ഠാഭാഗേ ഛിന്ദിത്വാ വിദലേഹി വാ രജ്ജുകേഹി വാ യേഹി വീതം ഹോതി, തേ വാ ഛിന്ദിത്വാ അപ്പാവസേസമേവ കത്വാ ഹേട്ഠാ ആവുധം നിക്ഖിപതി "ഏത്ഥ പതിത്വാ മരിസ്സതീ"തി. അപസ്സേനഫലകാദീനമ്പി ചങ്കമേ ആലമ്ബനരുക്ഖഫലകപരിയോസാനാനം പരഭാഗം ഛിന്ദിത്വാ ഹേട്ഠാ ആവുധം നിക്ഖിപതി, സോബ്ഭാദീസു മഞ്ചം വാ പീഠം വാ അപസ്സേനഫലകം വാ ആനേത്വാ ഠപേതി, യഥാ തത്ഥ നിസിന്നമത്തോ വാ അപസ്സിതമത്തോ വാ പതതി, സോബ്ഭാദീസു വാ സഞ്ചരണസേതു ഹോതി, തം ദുബ്ബലം കരോതി; ഏവം കരോന്തസ്സ കരണേ ദുക്കടം. ഇതരസ്സ ദുക്ഖുപ്പത്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, മരണേ പാരാജികം. ഭിക്ഖും ആനേത്വാ സോബ്ഭാദീനം തടേ ഠപേതി "ദിസ്വാ ഭയേന കമ്പേന്തോ പതിത്വാ മരിസ്സതീ"തി ദുക്കടം. സോ തഥേവ പതതി, ദുക്ഖുപ്പത്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, മരണേ പാരാജികം. സയം വാ പാതേതി, അഞ്ഞേന വാ പാതാപേതി, അഞ്ഞോ അവുത്തോ വാ അത്തനോ ധമ്മതായ പാതേതി, അമനുസ്സോ പാതേതി, വാതപ്പഹാരേന പതതി, അത്തനോ ധമ്മതായ പതത്തി, സബ്ബത്ഥ മരണേ പാരാജികം. കസ്മാ? തസ്സ പയോഗേന സോബ്ഭാദിതടേ ഠിതത്താ.

ഉപനിക്ഖിപനം നാമ സമീപേ നിക്ഖിപനം. തത്ഥ "യോ ഇമിനാ അസിനാ മതോ സോ ധനം വാ ലഭതീ"തിആദിനാ നയേന മരണവണ്ണം വാ സംവണ്ണേത്വാ "ഇമിനാ മരണത്ഥികാ മരന്തു, മാരണത്ഥികാ മാരേന്തൂ"തി വാ വത്വാ അസിം ഉപനിക്ഖിപതി, തസ്സ ഉപനിക്ഖിപനേ ദുക്കടം. മരിതുകാമോ വാ തേന അത്താനം പഹരതു , മാരേതുകാമോ വാ അഞ്ഞം പഹരതു, ഉഭയഥാപി പരസ്സ ദുക്ഖുപ്പത്തിയാ ഉപനിക്ഖേപകസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, മരണേ പാരാജികം. അനുദ്ദിസ്സ നിക്ഖിത്തേ ബഹൂനം മരണേ അകുസലരാസി. പാരാജികാദിവത്ഥൂസു പാരാജികാദീനി. വിപ്പടിസാരേ ഉപ്പന്നേ അസിം ഗഹിതട്ഠാനേ ഠപേത്വാ മുച്ചതി. കിണിത്വാ ഗഹിതോ ഹോതി,

അസിസ്സാമികാനം അസിം, യേസം ഹത്ഥതോ മൂലം ഗഹിതം, തേസം മൂലം ദത്വാ മുച്ചതി. സചേ ലോഹപിണ്ഡിം വാ ഫാലം വാ കുദാലം വാ ഗഹേത്വാ അസി കാരാപിതോ ഹോതി, യം ഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ കാരിതോ, തദേവ കത്വാ മുച്ചതി. സചേ കുദാലം ഗഹേത്വാ കാരിതം വിനാസേത്വാ ഫാലം കരോതി, ഫാലേന പഹാരം ലഭിത്വാ മരന്തേസുപി പാണാതിപാതതോ ന മുച്ചതി. സചേ പന ലോഹം സമുട്ഠാപേത്വാ ഉപനിക്ഖിപനത്ഥമേവ കാരിതോ ഹോതി, അരേന ഘംസിത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കത്വാ വിപ്പകിണ്ണേ മുച്ചതി. സചേപി സംവണ്ണനാപോത്ഥകോ വിയ ബഹൂഹി ഏകജ്ഝാസയേഹി കതോ ഹോതി, പോത്ഥകേ വുത്തനയേനേവ കമ്മബന്ധവിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. ഏസ നയോ **സത്തിഭേണ്ഡീസു. ലഗുളേ** പാസയട്ഠിസദിസോ വിനിച്ഛയോ. തഥാ **പാസാണേ. സത്ഥേ** അസിസദിസോവ. **വിസം വാ**തി വിസം ഉപനിക്ഖിപന്തസ്സ വത്ഥുവസേന ഉദ്ദിസ്സാനുദ്ദിസ്സാനുരൂപതോ പാരാജികാദിവത്ഥൂസു പാരാജികാദീനി വേദിതബ്ബാനി. കിണിത്വാ ഠപിതേ പുരിമനയേന പടിപാകതികം കത്വാ മുച്ചതി. സയം ഭേസജ്ജേഹി യോജിതേ അവിസം കത്വാ മുച്ചതി. **രജ്ജുയാ** പാസരജ്ജുസദിസോവ വിനിച്ഛയോ.

ഭേസജ്ജേ - യോ ഭിക്ഖു വേരിഭിക്ഖുസ്സ പജ്ജരകേ വാ വിസഭാഗരോഗേ വാ ഉപ്പന്നേ അസപ്പായാനിപി സപ്പിആദീനി സപ്പായാനീതി മരണാധിപ്പായോ ദേതി, അഞ്ഞം വാ കിഞ്ചി കന്ദമൂലഫലം തസ്സ ഏവം ഭേസജ്ജദാനേ ദുക്കടം. പരസ്സ ദുക്ഖുപ്പത്തിയം മരണേ ച ഥുല്ലച്ചയപാരാജികാനി, ആനന്തരിയവത്ഥുമ്ഹി ആനന്തരിയന്തി വേദിതബ്ബം.

ഛഠവ്വ. രൂപൂപഹാരേ - **ഉപസംഹരതീ**തി പരം വാ അമനാപരൂപം തസ്സ സമീപേ ഠപേതി, അത്തനാ വാ യക്ഖപേതാദിവേസം ഗഹേത്വാ തിട്ഠതി, തസ്സ ഉപസംഹാരമത്തേ ദുക്കടം. പരസ്സ തം രൂപം ദിസ്വാ ഭയുപ്പത്തിയം ഥുല്ലച്ചയം, മരണേ പാരാജികം. സചേ പന തദേവ രൂപം ഏകച്ചസ്സ മനാപം ഹോതി, അലാഭകേന ച സുസ്സിത്വാ മരതി, വിസങ്കേതോ. **മനാപിയേപി** ഏസേവ നയോ. തത്ഥ പന വിസേസേന ഇത്ഥീനം പുരിസരൂപം പുരിസാനഞ്ച ഇത്ഥിരൂപം മനാപം തം അലങ്കരിത്വാ ഉപസംഹരതി, ദിട്ഠമത്തകമേവ കരോതി, അതിചിരം പസ്സിതുമ്പി ന ദേതി, ഇതരോ അലാഭകേന സുസ്സിത്വാ മരതി, പാരാജികം. സചേ ഉത്തസിത്വാ മരതി , വിസങ്കേതോ. അഥ പന ഉത്തസിത്വാ വാ അലാഭകേന വാതി അവിചാരേത്വാ “കേവലം പസ്സിത്വാ മരിസ്സതീ”തി ഉപസംഹരതി, ഉത്തസിത്വാ വാ സുസ്സിത്വാ വാ മതേ പാരാജികമേവ. ഏതേനേവൂപായേന **സദ്ദൂപഹാരാദയോപി** വേദിതബ്ബാ. കേവലഞ്ഹേത്ഥ അമനുസ്സസദ്ദാദയോ ഉത്രാസജനകാ അമനാപസദ്ദാ, പുരിസാനം ഇത്ഥിസദ്ദമധുരഗന്ധബ്ബസദ്ദാദയോ ചിത്തസ്സാദകരാ മനാപസദ്ദാ. ഹിമവന്തേ വിസരുക്ഖാനം മൂലാദിഗന്ധാ കുണപഗന്ധാ ച അമനാപഗന്ധാ, കാളാനുസാരീമൂലഗന്ധാദയോ മനാപഗന്ധാ . പടികൂലമൂലരസാദയോ അമനാപരസാ, അപ്പടികൂലമൂലരസാദയോ മനാപരസാ. വിസഫസ്സമഹാകച്ഛുഫസ്സാദയോ അമനാപഫോട്ഠബ്ബാ, ചീനപടഹംസപുപ്ഫതൂലികഫസ്സാദയോ മനാപഫോട്ഠബ്ബാതി വേദിതബ്ബാ.

ധമ്മൂപഹാരേ - **ധമ്മോ**തി ദേസനാധമ്മോ വേദിതബ്ബോ. ദേസനാവസേന വാ നിരയേ ച സഗ്ഗേ ച വിപത്തിസമ്പത്തിഭേദം ധമ്മാരമ്മണമേവ. **നേരയികസ്സാ**തി ഭിന്നസംവരസ്സ കതപാപസ്സ നിരയേ നിബ്ബത്തനാരഹസ്സ സത്തസ്സ പഞ്ചവിധബന്ധനകമ്മകരണാദിനിരയകഥം കഥേതി. തം ചേ സുത്വാ സോ

ഉത്തസിത്വാ മരതി, കഥികസ്സ പാരാജികം. സചേ പന സോ സുത്വാപി അത്തനോ ധമ്മതായ മരതി, അനാപത്തി. “ഇദം സുത്വാ ഏവരൂപം പാപം ന കരിസ്സതി ഓരമിസ്സതി വിരമിസ്സതീ”തി നിരയകഥം കഥേതി, തം സുത്വാ ഇതരോ ഉത്തസിത്വാ മരതി, അനാപത്തി. **സഗ്ഗകഥ**ന്തി ദേവനാടകാദീനം നന്ദനവനാദീനഞ്ച സമ്പത്തികഥം; തം സുത്വാ ഇതരോ സഗ്ഗാധിമുത്തോ സീഘം തം സമ്പത്തിം പാപുണിതുകാമോ സത്ഥാഹരണവിസഖാദനആഹാരുപച്ഛേദ-അസ്സാസപസ്സാസസന്നിരുന്ധനാദീഹി ദുക്ഖം ഉപ്പാദേതി, കഥികസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, മരതി പാരാജികം. സചേ പന സോ സുത്വാപി യാവതായുകം ഠത്വാ അത്തനോ ധമ്മതായ മരതി, അനാപത്തി . “ഇമം സുത്വാ പുഞ്ഞാനി കരിസ്സതീ”തി കഥേതി, തം സുത്വാ ഇതരോ അധിമുത്തോ കാലംകരോതി, അനാപത്തി.

ഥേൻ. ആചിക്ഖനായം - **പുട്ഠോ ഭണതീ**തി “ഭന്തേ കഥം മതോ ധനം വാ ലഭതി സഗ്ഗേ വാ ഉപപജ്ജതീ”തി ഏവം പുച്ഛിതോ ഭണതി.

അനുസാസനിയം - **അപുട്ഠോ**തി ഏവം അപുച്ഛിതോ സാമഞ്ഞേവ ഭണതി.

സങ്കേതകമ്മനിമിത്തകമ്മാനി അദിന്നാദാനകഥായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാനി.

ഏവം നാനപ്പകാരതോ ആപത്തിഭേദം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അനാപത്തിഭേദം ദസ്സേന്തോ **“അനാപത്തി അസഞ്ചിച്ചാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അസഞ്ചിച്ചാ**തി “ഇമിനാ ഉപക്കമേന ഇമം മാരേമീ”തി അചേതേത്വാ. ഏവഞ്ഹി അചേതേത്വാ കതേന ഉപക്കമേന പരേ മതേപി അനാപത്തി, വക്ഖതി ച “അനാപത്തി ഭിക്ഖു അസഞ്ചിച്ചാ”തി. **അജാനന്തസ്സാ**തി “ഇമിനാ അയം മരിസ്സതീ”തി അജാനന്തസ്സ ഉപക്കമേന പരേ മതേപി അനാപത്തി, വക്ഖതി ച വിസഗതപിണ്ഡപാതവത്ഥുസ്മിം “അനാപത്തി ഭിക്ഖു അജാനന്തസ്സാ”തി. **നമരണാധിപ്പായസ്സാ**തി മരണം അനിച്ഛന്തസ്സ. യേന ഹി ഉപക്കമേന പരോ മരതി, തേന ഉപക്കമേന തസ്മിം മാരിതേപി നമരണാധിപ്പായസ്സ അനാപത്തി. വക്ഖതി ച “അനാപത്തി ഭിക്ഖു നമരണാധിപ്പായസ്സാ”തി. **ഉമ്മത്തകാ**ദയോ പുബ്ബേ വുത്തനയാ ഏവ. ഇധ പന ആദികമ്മികാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ജീവിതാ വോരോപിതഭിക്ഖൂ, തേസം അനാപത്തി. അവസേസാനം മരണവണ്ണസംവണ്ണനകാദീനം ആപത്തിയേവാതി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമുട്ഠാനാദീസു - ഇദം സിക്ഖാപദം തിസമുട്ഠാനം; കായചിത്തതോ ച വാചാചിത്തതോ ച കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദുക്ഖവേദനം. സചേപി ഹി സിരിസയനം ആരൂള്ഹോ രജ്ജസമ്പത്തിസുഖം അനുഭവന്തോ രാജാ “ചോരോ ദേവ ആനീതോ”തി വുത്തേ “ഗച്ഛഥ നം മാരേഥാ”തി ഹസമാനോവ ഭണതി, ദോമനസ്സചിത്തേനേവ ഭണതീതി വേദിതബ്ബോ. സുഖവോകിണ്ണത്താ പന അനുപ്പബന്ധാഭാവാ ച ദുജ്ജാനമേതം പുഥുജ്ജനേഹീതി.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

ഛട്ഠം. വിനീതവത്ഥുകഥാസു പഠമവത്ഥുസ്മിം - **കാരുഞ്ഞേനാതി** തേ ഭിക്ഖൂ തസ്സ മഹന്തം ഗേലഞ്ഞദുക്ഖം ദിസ്വാ കാരുഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ "സീലവാ ത്വം കതകുസലോ, കസ്മാ മീയമാനോ ഭായസി, നനു സീലവതോ സഗ്ഗോ നാമ മരണമത്തപടിബദ്ധോയേവാ"തി ഏവം മരണത്ഥികാവ ഹുത്വാ മരണത്ഥികഭാവം അജാനന്താ മരണവണ്ണം സംവണ്ണേസും. സോപി ഭിക്ഖു തേസം സംവണ്ണനായ ആഹാരുപച്ഛേദം കത്വാ അന്തരാവ കാലമകാസി. തസ്മാ ആപത്തിം ആപന്നാ. വോഹാരവസേന പന വുത്തം "കാരുഞ്ഞേന മരണവണ്ണം സംവണ്ണേസു"ന്തി. തസ്മാ ഇദാനിപി പണ്ഡിതേന ഭിക്ഖുനാ ഗിലാനസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവം മരണവണ്ണോ ന സംവണ്ണേതബ്ബോ. സചേ ഹി തസ്സ സംവണ്ണനം സുത്വാ ആഹാരൂപച്ഛേദാദിനാ ഉപക്കമേന ഏകജവനവാരാവസേസേപി ആയുസ്മിം അന്തരാ കാലംകരോതി, ഇമിനാവ മാരിതോ ഹോതി. ഇമിനാ പന നയേന അനുസിട്ഠി ദാതബ്ബാ - "സീലവതോ നാമ അനച്ഛരിയാ മഗ്ഗഫലുപ്പത്തി, തസ്മാ വിഹാരാദീസു ആസത്തിം അകത്വാ ബുദ്ധഗതം ധമ്മഗതം സങ്ഘഗതം കായഗതഞ്ച സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ മനസികാരേ അപ്പമാദോ കാതബ്ബോ"തി. മരണവണ്ണേ ച സംവണ്ണിതേപി യോ തായ സംവണ്ണനായ കഞ്ചി ഉപക്കമം അകത്വാ അത്തനോ ധമ്മതായ യഥായുനാ യഥാനുസന്ധിനാവ മരതി, തപ്പച്ചയാ സംവണ്ണകോ ആപത്തിയാ ന കാരേതബ്ബോതി.

ദുതിയവത്ഥുസ്മിം - **ന ച ഭിക്ഖവേ അപ്പടിവേക്ഖിത്വാതി** ഏത്ഥ കീദിസം ആസനം പടിവേക്ഖിതബ്ബം , കീദിസം ന പടിവേക്ഖിതബ്ബം? യം സുദ്ധം ആസനമേവ ഹോതി അപച്ചത്ഥരണകം, യഞ്ച ആഗന്ത്വാ ഠിതാനം പസ്സതംയേവ അത്ഥരീയതി, തം നപച്ചവേക്ഖിതബ്ബം , നിസീദിതും വട്ടതി. യമ്പി മനുസ്സാ സയം ഹത്ഥേന അക്കമിത്വാ "ഇധ ഭന്തേ നിസീദഥാ"തി ദേന്തി, തസ്മിമ്പി വട്ടതി. സചേപി പഠമമേവാഗന്ത്വാ നിസിന്നാ പച്ഛാ ഉദ്ധം വാ അധോ വാ സങ്കമന്തി, പച്ചവേക്ഖണകിച്ചം നത്ഥി. യമ്പി തനുകേന വത്ഥേന യഥാ തലം ദിസ്സതി, ഏവം പടിച്ഛന്നം ഹോതി, തസ്മിമ്പി പച്ചവേക്ഖണകിച്ചം നത്ഥി. യം പന പടികച്ഛേവ പാവാരകോജവാദീഹി അത്ഥതം ഹോതി, തം ഹത്ഥേന പരാമസിത്വാ സല്ലക്ഖേത്വാ നിസീദിതബ്ബം. **മഹാപച്ചരിയം** പന "ഘനസാടകേനാപി അത്ഥതേ യസ്മിം വലി ന പഞ്ഞായതി, തം നപ്പടിവേക്ഖിതബ്ബന്തി വുത്തം.

മുസലവത്ഥുസ്മിം - **അസഞ്ചിച്ചോതി** അവധകചേതനോ വിരദ്ധപയോഗോ ഹി സോ. തേനാഹ "അസഞ്ചിച്ചോ അഹ"ന്തി. **ഉദുക്ഖലവത്ഥു** ഉത്താനമേവ. **വുഡ്ഢപബ്ബജിതവത്ഥൂസു**പഠമവത്ഥുസ്മിം "ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പടിബന്ധം മാ അകാസീ"തി പണാമേസി. ദുതിയവത്ഥുസ്മിം - സങ്ഘമജ്ഝേപി ഗണമജ്ഝേപി "മഹല്ലകത്ഥേരസ്സ പുത്തോ"തി വുച്ചമാനോ തേന വചനേന അട്ടീയമാനോ "മരതു അയ"ന്തി പണാമേസി. തതിയവത്ഥുസ്മിം - തസ്സ ദുക്ഖുപ്പാദനേന ഥുല്ലച്ചയം.

ഛട്ഠ. തതോ പരാനി തീണി വത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനേവ. **വിസഗതപിണ്ഡപാതവത്ഥുസ്മിം** - സാരാണീയധമ്മപൂരകോ സോ ഭിക്ഖു അഗ്ഗപിണ്ഡം സബ്രഹ്മചാരീനം ദത്വാവ ഭുഞ്ജതി. തേന വുത്തം "അഗ്ഗകാരികം അദാസീ"തി. **അഗ്ഗകാരിക**ന്തി അഗ്ഗകിരിയം; പഠമം ലദ്ധപിണ്ഡപാതം അഗ്ഗഗ്ഗം വാ പണീതപണീതം പിണ്ഡപാതന്തി അത്ഥോ. യാ പന തസ്സ ദാനസങ്ഖാതാ അഗ്ഗകിരിയാ, സാ ന സക്കാ ദാതും, പിണ്ഡപാതഞ്ഹി സോ ഥേരാസനതോ

പട്ഠായ അദാസി. **തേ ഭിക്ഖൂ**തി തേ ഥേരാസനതോ പട്ഠായ പരിഭുത്തപിണ്ഡപാതാ ഭിക്ഖൂ; തേ കിര സബ്ബേപി കാലമകംസു. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവ. അസ്സദ്ധേസു പന മിച്ഛാദിട്ഠികേസു കുലേസു സക്കച്ചം പണീതഭോജനം ലഭിത്വാ അനുപപരിക്ഖിത്വാ നേവ അത്തനാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, ന പരേസം ദാതബ്ബം. യമ്പി ആഭിദോസികം ഭത്തം വാ ഖജ്ജകം വാ തതോ ലഭതി, തമ്പി ന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. അപിഹിതവത്ഥുമ്പി ഹി സപ്പവിച്ഛികാദീഹി അധിസയിതം ഛഡ്ഡനീയധമ്മം താനി കുലാനി ദേന്തി. ഗന്ധഹലിദ്ദാദിമക്ഖിതോപി തതോ പിണ്ഡപാതോ ന ഗഹേതബ്ബോ. സരീരേ രോഗട്ഠാനാനി പുഞ്ഛിത്വാ ഠപിതഭത്തമ്പി ഹി താനി ദാതബ്ബം മഞ്ഞന്തീതി.

വീമംസനവത്ഥുസ്മിം - വീമംസമാനോ ദ്വേ വീമംസതി - "സക്കോതി നു ഖോ ഇമം മാരേതും നോ"തി വിസം വാ വീമംസതി, "മരേയ്യ നു ഖോ അയം ഇമം വിസം ഖാദിത്വാ നോ"തി പുഗ്ഗലം വാ. ഉഭയഥാപി വീമംസാധിപ്പായേന ദിന്നേ മരതു വാ മാ വാ ഥുല്ലച്ചയം. "ഇദം വിസം ഏതം മാരേതൂ"തി വാ "ഇദം വിസം ഖാദിത്വാ അയം മരതൂ"തി വാ ഏവം ദിന്നേ പന സചേ മരതി, പാരാജികം; നോ ചേ, ഥുല്ലച്ചയം.

൧൮൨-൩. ഇതോ പരാനി തീണി സിലാവത്ഥൂനി തീണി ഇട്ഠകവാസിഗോപാനസീവത്ഥൂനി ച ഉത്താനത്ഥാനേവ. ന കേവലഞ്ച സിലാദീനംയേവ വസേന അയം ആപത്താനാപത്തിഭേദോ ഹോതി, ദണ്ഡമുഗ്ഗരനിഖാദനവേമാദീനമ്പി വസേന ഹോതിയേവ, തസ്മാ പാളിയം അനാഗതമ്പി ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

അട്ടകവത്ഥൂസു - **അട്ടകോ**തി വേഹാസമഞ്ചോ വുച്ചതി; യം സേതകമ്മമാലാകമ്മലതാകമ്മാദീനം അത്ഥായ ബന്ധന്തി. തത്ഥ **ആവുസോ അത്രട്ഠിതോ ബന്ധാഹീ**തി മരണാധിപ്പായോ യത്ര ഠിതോ പതിത്വാ ഖാണുനാ വാ ഭിജ്ജേയ്യ, സോബ്ഭപപാതാദീസു വാ മരേയ്യ , താദിസം ഠാനം സന്ധായാഹ. ഏത്ഥ ച കോചി ഉപരിഠാനം നിയാമേതി "ഇതോ പതിത്വാ മരിസ്സതീ"തി, കോചി ഹേട്ഠാ ഠാനം "ഇധ പതിത്വാ മരിസ്സതീ"തി, കോചി ഉഭയമ്പി "ഇതോ ഇധ പതിത്വാ മരിസ്സതീ"തി. തത്ര യോ ഉപരി നിയമിതട്ഠാനാ അപതിത്വാ അഞ്ഞതോ പതതി, ഹേട്ഠാ നിയമിതട്ഠാനേ വാ അപതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ പതതി, ഉഭയനിയാമേ വാ യംകിഞ്ചി ഏകം വിരാധേത്വാ പതതി, തസ്മിം മതേ വിസങ്കേതത്താ അനാപത്തി. **വിഹാരച്ഛാദനവത്ഥുസ്മിമ്പി** ഏസേവ നയോ.

അനഭിരതിവത്ഥുസ്മിം - സോ കിര ഭിക്ഖു കാമവിതക്കാദീനം സമുദാചാരം ദിസ്വാ നിവാരേതും അസക്കോന്തോ സാസനേ അനഭിരതോ ഗിഹിഭാവാഭിമുഖോ ജാതോ. തതോ ചിന്തേസി - "യാവ സീലഭേദം ന പാപുണാമി താവ മരിസ്സാമീ"തി. അഥ തം പബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ പപാതേ പപതന്തോ അഞ്ഞതരം വിലീവകാരം ഓത്ഥരിത്വാ മാരേസി. **വിലീവകാര**ന്തി വേണുകാരം. **ന ച ഭിക്ഖവേ അത്താനം പാതേതബ്ബ**ന്തി ന അത്താ പാതേതബ്ബോ. വിഭത്തിബ്യത്തയേന പനേതം വുത്തം. ഏത്ഥ ച ന കേവലം ന പാതേതബ്ബം, അഞ്ഞേനപി യേന കേനചി ഉപക്കമേന അന്തമസോ ആഹാരുപച്ഛേദേനപി ന മാരേതബ്ബോ. യോപി ഹി ഗിലാനോ വിജ്ജമാനേ ഭേസജ്ജേ ച ഉപട്ഠാകേസു ച മരിതുകാമോ ആഹാരം ഉപച്ഛിന്ദതി, ദുക്കടമേവ. യസ്സ പന മഹാആബാധോ ചിരാനുബദ്ധോ, ഭിക്ഖൂ ഉപട്ഠഹന്താ കിലമന്തി ജിഗുച്ഛന്തി

“കദാ നു ഖോ ഗിലാനതോ മുച്ചിസ്സാമാ”തി അട്ടീയന്തി. സചേ സോ “അയം അത്തഭാവോ പടിജഗ്ഗിയമാനോപി ന തിട്ഠതി, ഭിക്ഖൂ ച കിലമന്തീ”തി ആഹാരം ഉപച്ഛിന്ദതി, ഭേസജ്ജം ന സേവതി വട്ടതി. യോ പന “അയം രോഗോ ഖരോ, ആയുസങ്ഖാരാ ന തിട്ഠന്തി, അയഞ്ച മേ വിസേസാധിഗമോ ഹത്ഥപ്പത്തോ വിയ ദിസ്സതീ”തി ഉപച്ഛിന്ദതി വട്ടതിയേവ. അഗിലാനസ്സാപി ഉപ്പന്നസംവേഗസ്സ “ആഹാരപരിയേസനം നാമ പപഞ്ചോ, കമ്മട്ഠാനമേവ അനുയുഞ്ജിസ്സാമീ”തി കമ്മട്ഠാനസീസേന ഉപച്ഛിന്ദന്തസ്സ വട്ടതി. വിസേസാധിഗമം ബ്യാകരിത്വാ ആഹാരം ഉപച്ഛിന്ദതി, ന വട്ടതി. സഭാഗാനഞ്ഹി ലജ്ജീഭിക്ഖൂനം കഥേതും വട്ടതി.

സിലാവത്ഥുസ്മിം - **ദവായാ**തി ദവേന ഹസ്സേന; ഖിഡ്ഡായാതി അത്ഥോ. **സിലാ**തി പാസാണോ; ന കേവലഞ്ച പാസാണോ, അഞ്ഞമ്പി യംകിഞ്ചി ദാരുഖണ്ഡം വാ ഇട്ഠകാഖണ്ഡം വാ ഹത്ഥേന വാ യന്തേന വാ പവിജ്ഝിതും ന വട്ടതി. ചേതിയാദീനം അത്ഥായ പാസാണാദയോ ഹസന്താ ഹസന്താ പവട്ടേന്തിപി ഖിപന്തിപി ഉക്ഖിപന്തിപി കമ്മസമയോതി വട്ടതി. അഞ്ഞമ്പി ഈദിസം നവകമ്മം വാ കരോന്താ ഭണ്ഡകം വാ ധോവന്താ രുക്ഖം വാ ധോവനദണ്ഡകം വാ ഉക്ഖിപിത്വാ പവിജ്ഝന്തി, വട്ടതി. ഭത്തവിസ്സഗ്ഗകാലാദീസു കാകേ വാ സോണേ വാ കട്ഠം വാ കഥലം വാ ഖിപിത്വാ പലാപേതി, വട്ടതി.

൧൮൪. സേദനാദിവത്ഥൂനി സബ്ബാനേവ ഉത്താനത്ഥാനി. എത്ഥ ച **അഹം കുക്കുച്ചകോ**തി ന ഗിലാനുപട്ഠാനം ന കാതബ്ബം, ഹിതകാമതായ സബ്ബം ഗിലാനസ്സ ബലാബലഞ്ച രുചിഞ്ച സപ്പായാസപ്പായഞ്ച ഉപലക്ഖേത്വാ കാതബ്ബം.

൧൮൫. ജാരഗബ്ഭിനിവത്ഥുസ്മിം - **പവുത്ഥപതികാ**തി പവാസം ഗതപതികാ. **ഗബ്ഭപാതന**ന്തി യേന പരിഭുത്തേന ഗബ്ഭോ പതതി, താദിസം ഭേസജ്ജം. ദ്വേ **പജാപതികവത്ഥൂനി** ഉത്താനത്ഥാനേവ. **ഗബ്ഭമദ്ദനവത്ഥുസ്മിം** - “മദ്ദിത്വാ പാതേഹീ”തി വുത്തേ അഞ്ഞേന മദ്ദാപേത്വാ പാതേതി, വിസങ്കേതം. “മദ്ദാപേത്വാ പാതാപേഹീ”തി വുത്തേപി സയം മദ്ദിത്വാ പാതേതി, വിസങ്കേതമേവ. മനുസ്സവിഗ്ഗഹേ പരിയായോ നാമ നത്ഥി. തസ്മാ “ഗബ്ഭോ നാമ മദ്ദിതേ പതതീ”തി വുത്തേ സാ സയം വാ മദ്ദതു, അഞ്ഞേന വാ മദ്ദാപേത്വാ പാതേതു, വിസങ്കേതോ നത്ഥി; പാരാജികമേവ **താപനവത്ഥുസ്മിമ്പി** ഏസേവ നയോ.

വഞ്ഝിത്ഥിവത്ഥുസ്മിം - **വഞ്ഝിത്ഥീ** നാമ യാ ഗബ്ഭം ന ഗണ്ഹാതി. ഗബ്ഭം അഗണ്ഹനകഇത്ഥീ നാമ നത്ഥി, യസ്സാ പന ഗഹിതോപി ഗബ്ഭോ ന സണ്ഠാതി, തംയേവ സന്ധായേതം വുത്തം. ഉതുസമയേ കിര സബ്ബിത്ഥിയോ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. യാ പനായം “വഞ്ഝാ”തി വുച്ചതി, തസ്സാ കുച്ഛിയം നിബ്ബത്തസത്താനം അകുസലവിപാകോ സമ്പാപുണാതി. തേ പരിത്തകുസലവിപാകേന ഗഹിതപടിസന്ധികാ അകുസലവിപാകേന അധിഭൂതാ വിനസ്സന്തി. അഭിനവപടിസന്ധിയംയേവ ഹി കമ്മാനുഭാവേന ദ്വീഹാകാരേഹി ഗബ്ഭോ ന സണ്ഠാതി - വാതേന വാ പാണകേഹി വാ. വാതോ സോസേത്വാ അന്തരധാപേതി, പാണകാ ഖാദിത്വാ. തസ്സ പന വാതസ്സ പാണകാനം വാ പടിഘാതായ ഭേസജ്ജേ കതേ ഗബ്ഭോ സണ്ഠഹേയ്യ; സോ ഭിക്ഖു തം അകത്വാ അഞ്ഞം ഖരഭേസജ്ജം അദാസി. തേന സാ കാലമകാസി. ഭഗവാ ഭേസജ്ജസ്സ കടത്താ ദുക്കടം പഞ്ഞാപേസി.

ദുതിയവത്ഥുസ്മിമ്പി ഏസേവ നയോ. തസ്മാ ആഗതാഗതസ്സ പരജനസ്സ ഭേസജ്ജം ന കാതബ്ബം, കരോന്തോ ദുക്കടം ആപജ്ജതി. പഞ്ചന്നം പന സഹധമ്മികാനം കാതബ്ബം ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖമാനായ സാമണേരസ്സ സാമണേരിയാതി. സമസീലസദ്ധാപഞ്ഞാനഞ്ഹി ഏതേസം തീസു സിക്ഖാസു യുത്താനം ഭേസജ്ജം അകാതും ന ലബ്ഭതി, കരോന്തേന ച സചേ തേസം അത്ഥി, തേസം സന്തകം ഗഹേത്വാ യോജേത്വാ ദാതബ്ബം. സചേ നത്ഥി, അത്തനോ സന്തകം കാതബ്ബം. സചേ അത്തനോപി നത്ഥി, ഭിക്ഖാചാരവത്തേന വാ ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോ വാ പരിയേസിതബ്ബം. അലഭന്തേന ഗിലാനസ്സ അത്ഥായ അകതവിഞ്ഞത്തിയാപി ആഹരിത്വാ കാതബ്ബം.

അപരേസമ്പി പഞ്ചന്നം കാതും വട്ടതി - മാതു, പിതു, തദുപട്ഠാകാനം, അത്തനോ വേയ്യാവച്ചകരസ്സ, പണ്ഡുപലാസസ്സാതി. **പണ്ഡുപലാസോ** നാമ യോ പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ യാവ പത്തചീവരം പടിയാദിയതി താവ വിഹാരേ വസതി. തേസു സചേ മാതാപിതരോ ഇസ്സരാ ഹോന്തി, ന പച്ചാസീസന്തി, അകാതും വട്ടതി. സചേ പന രജ്ജേപി ഠിതാ പച്ചാസീസന്തി, അകാതും ന വട്ടതി. ഭേസജ്ജം പച്ചാസീസന്താനം ഭേസജ്ജം ദാതബ്ബം, യോജേതും അജാനന്താനം യോജേത്വാ ദാതബ്ബം. സബ്ബേസം അത്ഥായ സഹധമ്മികേസു വുത്തനയേനേവ പരിയേസിതബ്ബം. സചേ പന മാതരം വിഹാരേ ആനേത്വാ ജഗ്ഗതി, സബ്ബം പരികമ്മം അനാമസന്തേന കാതബ്ബം. ഖാദനീയം ഭോജനീയം സഹത്ഥാ ദാതബ്ബം. പിതാ പന യഥാ സാമണേരോ ഏവം സഹത്ഥേന ന്ഹാപനസമ്ബാഹനാദീനി കത്വാ ഉപട്ഠാതബ്ബോ. യേ ച മാതാപിതരോ ഉപട്ഠഹന്തി പടിജഗ്ഗന്തി, തേസമ്പി ഏവമേവ കാതബ്ബം. **വേയ്യാവച്ചകരോ** നാമ യോ വേതനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ ദാരൂനി വാ ഛിന്ദതി, അഞ്ഞം വാ കിഞ്ചി കമ്മം കരോതി, തസ്സ രോഗേ ഉപ്പന്നേ യാവ ഞാതകാ ന പസ്സന്തി താവ ഭേസജ്ജം കാതബ്ബം. യോ പന ഭിക്ഖുനിസ്സിതകോവ ഹുത്വാ സബ്ബകമ്മാനി കരോതി, തസ്സ ഭേസജ്ജം കാതബ്ബമേവ. പണ്ഡുപലാസേപി സാമണേരേ വിയ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

അപരേസമ്പി ദസന്നം കാതും വട്ടതി - ജേട്ഠഭാതു, കനിട്ഠഭാതു, ജേട്ഠഭഗിനിയാ, കനിട്ഠഭഗിനിയാ, ചൂളമാതുയാ, മഹാമാതുയാ, ചൂളപിതുനോ, മഹാപിതുനോ, പിതുച്ഛായ, മാതുലസ്സാതി. തേസം പന സബ്ബേസമ്പി കരോന്തേന തേസംയേവ സന്തകം ഭേസജ്ജം ഗഹേത്വാ കേവലം യോജേത്വാ ദാതബ്ബം. സചേ പന നപ്പഹോന്തി, യാചന്തി ച "ദേഥ നോ, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പടിദസ്സാമാ"തി താവകാലികം ദാതബ്ബം. സചേപി ന യാചന്തി, "അമ്ഹാകം ഭേസജ്ജം അത്ഥി, താവകാലികം ഗണ്ഹഥാ"തി വത്വാ വാ "യദാ നേസം ഭവിസ്സതി തദാ ദസ്സന്തീ"തി ആഭോഗം വാ കത്വാ ദാതബ്ബം. സചേ പടിദേന്തി, ഗഹേതബ്ബം, നോ ചേ ദേന്തി, ന ചോദേതബ്ബാ. ഏതേ ദസ ഞാതകേ ഠപേത്വാ അഞ്ഞേസം ന കാതബ്ബം.

ഏതേസം പുത്തപരമ്പരായ പന യാവ സത്തമോ കുലപരിവട്ടോ താവ ചത്താരോ പച്ചയേ ആഹരാപേന്തസ്സ അകതവിഞ്ഞത്തി വാ ഭേസജ്ജം കരോന്തസ്സ വേജ്ജകമ്മം വാ കുലദൂസകാപത്തി വാ ന ഹോതി. സചേ ഭാതുജായാ ഭഗിനിസാമികോ വാ ഗിലാനാ ഹോന്തി, ഞാതകാ ചേ, തേസമ്പി വട്ടതി. അഞ്ഞാതകാ ചേ, ഭാതു ച ഭഗിനിയാ ച കത്വാ ദാതബ്ബം, "തുമ്ഹാകം ജഗ്ഗനട്ഠാനേ ദേഥാ"തി. അഥ വാ തേസം പുത്താനം കത്വാ ദാതബ്ബം,

‘‘തുമ്ഹാകം മാതാപിതൂനം ദേഥാ’’തി. ഏതേനുപായേന സബ്ബപദേസുപി വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

തേസം അത്ഥായ ച സാമണേരേഹി അരഞ്ഞതോ ഭേസജ്ജം ആഹരാപേന്തേന ഞാതിസാമണേരേഹി വാ ആഹരാപേതബ്ബം. അത്തനോ അത്ഥായ വാ ആഹരാപേത്വാ ദാതബ്ബം. തേഹിപി ‘‘ഉപജ്ഝായസ്സ ആഹരാമാ’’തി വത്തസീസേന ആഹരിതബ്ബം. ഉപജ്ഝായസ്സ മാതാപിതരോ ഗിലാനാ വിഹാരം ആഗച്ഛന്തി, ഉപജ്ഝായോ ച ദിസാപക്കന്തോ ഹോതി, സദ്ധിവിഹാരികേന ഉപജ്ഝായസ്സ സന്തകം ഭേസജ്ജം ദാതബ്ബം. നോ ചേ അത്ഥി, അത്തനോ ഭേസജ്ജം ഉപജ്ഝായസ്സ പരിച്ചജിത്വാ ദാതബ്ബം. അത്തനോപി അസന്തേ വുത്തനയേന പരിയേസിത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ സന്തകം കത്വാ ദാതബ്ബം. ഉപജ്ഝായേനപി സദ്ധിവിഹാരികസ്സ മാതാപിതൂസു ഏവമേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം. ഏസ നയോ ആചരിയന്തേവാസികേസുപി. അഞ്ഞോപി യോ ആഗന്തുകോ വാ ചോരോ വാ യുദ്ധപരാജിതോ ഇസ്സരോ വാ ഞാതകേഹി പരിച്ചത്തോ കപണോ വാ ഗമിയമനുസ്സോ വാ ഗിലാനോ ഹുത്വാ വിഹാരം പവിസതി, സബ്ബേസം അപച്ചാസീസന്തേന ഭേസജ്ജം കാതബ്ബം.

സദ്ധം കുലം ഹോതി ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠായകം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മാതാപിതുട്ഠാനിയം, തത്ര ചേ കോചി ഗിലാനോ ഹോതി, തസ്സത്ഥായ വിസ്സാസേന ‘‘ഭേസജ്ജം കത്വാ ഭന്തേ ദേഥാ’’തി വദന്തി, നേവ ദാതബ്ബം ന കാതബ്ബം. അഥ പന കപ്പിയം ഞത്വാ ഏവം പുച്ഛന്തി - ‘‘ഭന്തേ, അസുകസ്സ നാമ രോഗസ്സ കിം ഭേസജ്ജം കരോന്തീ’’തി? ‘‘ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഗഹേത്വാ കരോന്തീ’’തി വത്തും വട്ടതി. ‘‘ഭന്തേ, മയ്ഹം മാതാ ഗിലാനാ, ഭേസജ്ജം താവ ആചിക്ഖഥാ’’തി ഏവം പുച്ഛിതേ പന ന ആചിക്ഖിതബ്ബം. അഞ്ഞമഞ്ഞം പന കഥാ കാതബ്ബാ - ‘‘ആവുസോ, അസുകസ്സ നാമ ഭിക്ഖുനോ ഇമസ്മിം രോഗേ കിം ഭേസജ്ജം കരിംസൂ’’തി? ‘‘ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഭന്തേ’’തി. തം സുത്വാ ഇതരോ മാതു ഭേസജ്ജം കരോതി, വട്ടതേവ.

മഹാപദുമത്ഥേരോപി കിര വസഭരഞ്ഞോ ദേവിയാ രോഗേ ഉപ്പന്നേ ഏകായ ഇത്ഥിയാ ആഗന്ത്വാ പുച്ഛിതോ ‘‘ന ജാനാമീ’’തി അവത്വാ ഏവമേവ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സമുല്ലപേസി. തം സുത്വാ തസ്സാ ഭേസജ്ജമകംസു. വൂപസന്തേ ച രോഗേ തിചീവരേന തീഹി ച കഹാപണസതേഹി സദ്ധിം ഭേസജ്ജചങ്കോടകം പൂരേത്വാ ആഹരിത്വാ ഥേരസ്സ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ‘‘ഭന്തേ, പുപ്ഫപൂജം കരോഥാ’’തി ആഹംസു. ഥേരോ ‘‘ആചരിയഭാഗോ നാമായ’’ന്തി കപ്പിയവസേന ഗാഹാപേത്വാ പുപ്ഫപൂജം അകാസി. ഏവം താവ ഭേസജ്ജേ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

പരിത്തേ പന ‘‘ഗിലാനസ്സ പരിത്തം കരോഥ, ഭന്തേ’’തി വുത്തേ ന കാതബ്ബം, ‘‘ഭണഥാ’’തി വുത്തേ പന കാതബ്ബം. സചേ പിസ്സ ഏവം ഹോതി ‘‘മനുസ്സാ നാമ ന ജാനന്തി, അകയിരമാനേ വിപ്പടിസാരിനോ ഭവിസ്സന്തീ’’തി കാതബ്ബം; ‘‘പരിത്തോദകം പരിത്തസുത്തം കത്വാ ദേഥാ’’തി വുത്തേന പന തേസംയേവ ഉദകം ഹത്ഥേന ചാലേത്വാ സുത്തം പരിമജ്ജേത്വാ ദാതബ്ബം. സചേ വിഹാരതോ ഉദകം അത്തനോ സന്തകം വാ സുത്തം ദേതി, ദുക്കടം. മനുസ്സാ ഉദകഞ്ച സുത്തഞ്ച ഗഹേത്വാ നിസീദിത്വാ ‘‘പരിത്തം ഭണഥാ’’തി വദന്തി, കാതബ്ബം. നോ ചേ ജാനന്തി, ആചിക്ഖിതബ്ബം. ഭിക്ഖൂനം നിസിന്നാനം

പാദേസു ഉദകം ആകിരിത്വാ സുത്തഞ്ച ഠപേത്വാ ഗച്ഛന്തി “പരിത്തം കരോഥ, പരിത്തം ഭണഥാ”തി ന പാദാ അപനേതബ്ബാ. മനുസ്സാ ഹി വിപ്പടിസാരിനോ ഹോന്തി. അന്തോഗാമേ ഗിലാനസ്സത്ഥായ വിഹാരം പേസേന്തി, “പരിത്തം ഭണന്തൂ”തി ഭണിതബ്ബം. അന്തോഗാമേ രാജഗേഹാദീസു രോഗേ വാ ഉപദ്ദവേ വാ ഉപ്പന്നേ പക്കോസാപേത്വാ ഭണാപേന്തി, **ആടാനാടിയസുത്താദീനി** ഭണിതബ്ബാനി. “ആഗന്ത്വാ ഗിലാനസ്സ സിക്ഖാപദാനി ദേന്തു, ധമ്മം കഥേന്തു. രാജന്തേപുരേ വാ അമച്ചഗേഹേ വാ ആഗന്ത്വാ സിക്ഖാപദാനി ദേന്തു, ധമ്മം കഥേന്തൂ”തി പേസിതേപി ഗന്ത്വാ സിക്ഖാപദാനി ദാതബ്ബാനി, ധമ്മോ കഥേതബ്ബോ. “മതാനം പരിവാരത്ഥം ആഗച്ഛന്തൂ”തി പക്കോസന്തി, ന ഗന്തബ്ബം. സീവഥികദസ്സനേ അസുഭദസ്സനേ ച മരണസ്സതിം പടിലഭിസ്സാമീതി കമ്മട്ഠാനസീസേന ഗന്തും വട്ടതി. **ഏവം പരിത്തേ പടിപജ്ജിതബ്ബം**.

പിണ്ഡപാതേ പന - അനാമട്ഠപിണ്ഡപാതോ കസ്സ ദാതബ്ബോ, കസ്സ ന ദാതബ്ബോ? മാതാപിതുനം താവ ദാതബ്ബോ. സചേപി കഹാപണഗ്ഘനകോ ഹോതി, സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം നത്ഥി. മാതാപിതുഉപട്ഠാകാനം വേയ്യാവച്ചകരസ്സ പണ്ഡുപലാസസ്സാതി ഏതേസമ്പി ദാതബ്ബോ. തത്ഥ പണ്ഡുപലാസസ്സ ഥാലകേ പക്ഖിപിത്വാപി ദാതും വട്ടതി. തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞേസം ആഗാരികാനം മാതാപിതുനമ്പി ന വട്ടതി. **പബ്ബജിതപരിഭോഗോ ഹി ആഗാരികാനം ചേതിയട്ഠാനിയോ**. അപിച അനാമട്ഠപിണ്ഡപാതോ നാമേസ സമ്പത്തസ്സ ദാമരികചോരസ്സാപി ഇസ്സരസ്സാപി ദാതബ്ബോ. കസ്മാ? തേ ഹി അദീയമാനേപി “ന ദേന്തീ”തി ആമസിത്വാ ദീയമാനേപി “ഉച്ഛിട്ഠകം ദേന്തീ”തി കുജ്ഝന്തി. കുദ്ധാ ജീവിതാപി വോരോപേന്തി, സാസനസ്സാപി അന്തരായം കരോന്തി. രജ്ജം പത്ഥയമാനസ്സ വിചരതോ ചോരനാഗസ്സ വത്ഥു ചേത്ഥ കഥേതബ്ബം. ഏവം പിണ്ഡപാതേ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

പടിസന്ഥാരോ പന കസ്സ കാതബ്ബോ, കസ്സ ന കാതബ്ബോ? പടിസന്ഥാരോ നാമ വിഹാരം സമ്പത്തസ്സ യസ്സ കസ്സചി ആഗന്തുകസ്സ വാ ദലിദ്ദസ്സ വാ ചോരസ്സ വാ ഇസ്സരസ്സ വാ കാതബ്ബോയേവ. കഥം? ആഗന്തുകം താവ ഖീണപരിബ്ബയം വിഹാരം സമ്പത്തം ദിസ്വാ പാനീയം ദാതബ്ബം, പാദമക്ഖനതേലം ദാതബ്ബം. കാലേ ആഗതസ്സ യാഗുഭത്തം, വികാലേ ആഗതസ്സ സചേ തണ്ഡുലാ അത്ഥി; തണ്ഡുലാ ദാതബ്ബാ. അവേലായം സമ്പത്തോ “ഗച്ഛാഹീ”തി ന വത്തബ്ബോ. സയനട്ഠാനം ദാതബ്ബം. സബ്ബം അപച്ചാസീസന്തേനേവ കാതബ്ബം. “മനുസ്സാ നാമ ചതുപച്ചയദായകാ ഏവം സങ്ഗഹേ കയിരമാനേ പുനപ്പുനം പസീദിത്വാ ഉപകാരം കരിസ്സന്തീ”തി ചിത്തം ന ഉപ്പാദേതബ്ബം. ചോരാനം പന സങ്ഘികമ്പി ദാതബ്ബം.

പടിസന്ഥാരാനിസംസദീപനത്ഥഞ്ച ചോരനാഗവത്ഥു, ഭാതരാ സദ്ധിം ജമ്ബുദീപഗതസ്സ മഹാനാഗരഞ്ഞോ വത്ഥു, പിതുരാജസ്സ രജ്ജേ ചതുന്നം അമച്ചാനം വത്ഥു, അഭയചോരവത്ഥൂതി ഏവമാദീനി ബഹൂനി വത്ഥൂനി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വിത്ഥാരതോ വുത്താനി.

തത്രായം ഏകവത്ഥുദീപനാ - സീഹളദീപേ കിര അഭയോ നാമ ചോരോ പഞ്ചസതപരിവാരോ ഏകസ്മിം ഠാനേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ സമന്താ തിയോജനം ഉബ്ബാസേത്വാ വസതി. അനുരാധപുരവാസിനോ കദമ്ബനദിം ന ഉത്തരന്തി, ചേതിയഗിരിമഗ്ഗേ ജനസഞ്ചാരോ ഉപച്ഛിന്നോ. അഥേകദിവസം ചോരോ “ചേതിയഗിരിം വിലുമ്പിസ്സാമീ”തി അഗമാസി. ആരാമികാ ദിസ്വാ

ദീഘഭാണകഅഭയത്ഥേരസ്സ ആരോചേസും. ഥേരോ "സപ്പിഫാണിതാദീനി അത്ഥീ"തി പുച്ഛി. "അത്ഥി, ഭന്തേ"തി. "ചോരാനം ദേഥ, തണ്ഡുലാ അത്ഥീ"തി? "അത്ഥി, ഭന്തേ, സങ്ഘസ്സത്ഥായ ആഹടാ തണ്ഡുലാ ച പത്തസാകഞ്ച ഗോരസോ ചാ"തി. "ഭത്തം സമ്പാദേത്വാ ചോരാനം ദേഥാ"തി. ആരാമികാ തഥാ കരിംസു. ചോരാ ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ "കേനായം പടിസന്ഥാരോ കതോ"തി പുച്ഛിംസു. "അമ്ഹാകം അയ്യേന അഭയത്ഥേരേനാ"തി. ചോരാ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ആഹംസു - "മയം സങ്ഘസ്സ ച ചേതിയസ്സ ച സന്തകം അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹേസ്സാമാതി ആഗതാ, തുമ്ഹാകം പന ഇമിനാ പടിസന്ഥാരേനമ്ഹ പസന്നാ, അജ്ജ പട്ഠായ വിഹാരേ ധമ്മികാ രക്ഖാ അമ്ഹാകം ആയത്താ ഹോതു, നാഗരാ ആഗന്ത്വാ ദാനം ദേന്തു, ചേതിയം വന്ദന്തൂ"തി. തതോ പട്ഠായ ച നാഗരേ ദാനം ദാതും ആഗച്ഛന്തേ നദീതീരേയേവ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ രക്ഖന്താ വിഹാരം നേന്തി, വിഹാരേപി ദാനം ദേന്താനം രക്ഖം കത്വാ തിട്ഠന്തി. തേപി ഭിക്ഖൂനം ഭുത്താവസേസം ചോരാനം ദേന്തി. ഗമനകാലേപി തേ ചോരാ നദീതീരം പാപേത്വാ നിവത്തന്തി.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഖീയനകകഥാ ഉപ്പന്നാ "ഥേരോ ഇസ്സരവതായ സങ്ഘസ്സ സന്തകം ചോരാനം അദാസീ"തി. ഥേരോ സന്നിപാതം കാരാപേത്വാ ആഹ - "ചോരാ സങ്ഘസ്സ പകതിവട്ടഞ്ച ചേതിയസന്തകഞ്ച അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി ആഗമിംസു. അഥ നേസം മയാ ഏവം ന ഹരിസ്സന്തീതി ഏത്തകോ നാമ പടിസന്ഥാരോ കതോ, തം സബ്ബമ്പി ഏകതോ സമ്പിണ്ഡേത്വാ അഗ്ഘാപേഥ. തേന കാരണേന അവിലുത്തം ഭണ്ഡം ഏകതോ സമ്പിണ്ഡേത്വാ അഗ്ഘാപേഥാതി. തതോ സബ്ബമ്പി ഥേരേന ദിന്നകം ചേതിയഘരേ ഏകം വരപോത്ഥകചിത്തത്ഥരണം ന അഗ്ഘതി. തതോ ആഹംസു - "ഥേരേന കതപടിസന്ഥാരോ സുകതോ ചോദേതും വാ സാരേതും വാ ന ലബ്ഭാ, ഗീവാ വാ അവഹാരോ വാ നത്ഥീ"തി. ഏവം മഹാനിസംസോ പടിസന്ഥാരോതി സല്ലക്ഖേത്വാ കത്തബ്ബോ പണ്ഡിതേന ഭിക്ഖുനാതി.

൧൮൩. അങ്ഗുലിപതോദകവത്ഥുസ്മിം - **ഉത്തന്തോ**തി കിലമന്തോ. **അനസ്സാസകോ**തി നിരസ്സാസോ. ഇമസ്മിം പന വത്ഥുസ്മിം യായ ആപത്തിയാ ഭവിതബ്ബം സാ "ഖുദ്ദകേസു നിദ്ദിട്ഠാ"തി ഇധ ന വുത്താ.

തദനന്തരേ വത്ഥുസ്മിം - **ഓത്ഥരിത്വാ**തി അക്കമിത്വാ. സോ കിര തേഹി ആകഡ്ഢിയമാനോ പതിതോ. ഏകോ തസ്സ ഉദരം അഭിരുഹിത്വാ നിസീദി. സേസാപി പന്നരസ ജനാ പഥവിയം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ അദൂഹലപാസാണാ വിയ മിഗം മാരേസും. യസ്മാ പന തേ കമ്മാധിപ്പായാ, ന മരണാധിപ്പായാ; തസ്മാ പാരാജികം ന വുത്തം.

ഭൂതവേജ്ജകവത്ഥുസ്മിം - **യക്ഖം മാരേസീ**തി ഭൂതവിജ്ജാകപാഠകാ യക്ഖഗഹിതം മോചേതുകാമാ യക്ഖം ആവാഹേത്വാ മുഞ്ചാതി വദന്തി. നോ ചേ മുഞ്ചതി, പിട്ഠേന വാ മത്തികായ വാ രൂപം കത്വാ ഹത്ഥപാദാദീനി ഛിന്ദന്തി, യം യം തസ്സ ഛിജ്ജതി തം തം യക്ഖസ്സ ഛിന്നമേവ ഹോതി. സീസേ ഛിന്നേ യക്ഖോപി മരതി . ഏവം സോപി മാരേസി; തസ്മാ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം. ന കേവലഞ്ച യക്ഖമേവ, യോപി ഹി സക്കം ദേവരാജം മാരേയ്യ, സോപി ഥുല്ലച്ചയമേവ ആപജ്ജതി.

വാളയക്ഖവത്ഥുസ്മിം - **വാളയക്ഖവിഹാര**ന്തി യസ്മിം വിഹാരേ വാളോ ചണ്ഡോ യക്ഖോ വസതി, തം വിഹാരം. യോ ഹി ഏവരൂപം വിഹാരം അജാനന്തോ കേവലം വസനത്ഥായ പേസേതി, അനാപത്തി. യോ മരണാധിപ്പായോ പേസേതി, സോ ഇതരസ്സ മരണേന പാരാജികം, അമരണേന ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജതി. യഥാ ച വാളയക്ഖവിഹാരം; ഏവം യത്ഥ വാളസീഹബ്യഗ്ഘാദിമിഗാ വാ അജഗരകണ്ഹസപ്പാദയോ ദീഘജാതികാ വാ വസന്തി, തം വാളവിഹാരം പേസേന്തസ്സാപി ആപത്താനാപത്തിഭേദോ വേദിതബ്ബോ. അയം **പാളിമുത്തകനയോ**. യഥാ ച ഭിക്ഖും വാളയക്ഖവിഹാരം പേസേന്തസ്സ; ഏവം വാളയക്ഖമ്പി ഭിക്ഖുസന്തികം പേസേന്തസ്സ ആപത്താനാപത്തിഭേദോ വേദിതബ്ബോ. ഏസേവ നയോ **വാളകന്താരാ**ദിവത്ഥൂസുപി. കേവലഞ്ഹേത്ഥ യസ്മിം കന്താരേ വാളമിഗാ വാ ദീഘജാതികാ വാ അത്ഥി, സോ **വാളകന്താരോ**. യസ്മിം ചോരാ അത്ഥി, സോ **ചോരകന്താരോ**തി ഏവം പദത്ഥമത്തമേവ നാനം. മനുസ്സവിഗ്ഗഹപാരാജികഞ്ച നാമേതം സണ്ഹം, പരിയായകഥായ ന മുച്ചതി; തസ്മാ യോ വദേയ്യ "അസുകസ്മിം നാമ ഓകാസേ ചോരോ നിസിന്നോ , യോ തസ്സ സീസം ഛിന്ദിത്വാ ആഹരതി, സോ രാജതോ സക്കാരവിസേസം ലഭതീ"തി. തസ്സ ചേതം വചനം സുത്വാ കോചി നം ഗന്ത്വാ മാരേതി, അയം പാരാജികോ ഹോതീതി.

൧൮൮. **തം മഞ്ഞമാനോ**തി ആദീസു സോ കിര ഭിക്ഖു അത്തനോ വേരിഭിക്ഖും മാരേതുകാമോ ചിന്തേസി - "ഇമം മേ ദിവാ മാരേന്തസ്സ ന സുകരം ഭവേയ്യ സോത്ഥിനാ ഗന്തും, രത്തിം നം മാരേസ്സാമീ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ രത്തിം ആഗമ്മ ബഹൂനം സയിതട്ഠാനേ തം മഞ്ഞമാനോ തമേവ ജീവിതാ വോരോപേസി. അപരോ തം മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞം, അപരോ അഞ്ഞം തസ്സേവ സഹായം മഞ്ഞമാനോ തം, അപരോ അഞ്ഞം തസ്സേവ സഹായം മഞ്ഞമാനോ അഞ്ഞം തസ്സ സഹായമേവ ജീവിതാ വോരോപേസി. സബ്ബേസമ്പി പാരാജികമേവ.

അമനുസ്സഗഹിതവത്ഥൂസു പഠമേ വത്ഥുസ്മിം "യക്ഖം പലാപേസ്സാമീ"തി പഹാരം അദാസി, ഇതരോ "ന ദാനായം വിരജ്ഝിതും സമത്ഥോ, മാരേസ്സാമി ന"ന്തി . ഏത്ഥ ച നമരണാധിപ്പായസ്സ അനാപത്തി വുത്താതി. ന ഏത്തകേനേവ അമനുസ്സഗഹിതസ്സ പഹാരോ ദാതബ്ബോ, താലപണ്ണം പന പരിത്തസുത്തം വാ ഹത്ഥേ വാ പാദേ വാ ബന്ധിതബ്ബം, രതനസുത്താദീനി പരിത്താനി ഭണിതബ്ബാനി, "മാ സീലവന്തം ഭിക്ഖും വിഹേഠേഹീ"തി ധമ്മകഥാ കാതബ്ബാതി. **സഗ്ഗകഥാദീനി** ഉത്താനത്ഥാനി. യഞ്ഹേത്ഥ വത്തബ്ബം തം വുത്തമേവ.

൧൮൯. **രുക്ഖച്ഛേദനവത്ഥു** അട്ടബന്ധനവത്ഥുസദിസം. അയം പന വിസേസോ - യോ രുക്ഖേന ഓത്ഥതോപി ന മരതി , സക്കാ ച ഹോതി ഏകേന പസ്സേന രുക്ഖം ഛേത്വാ പഥവിം വാ ഖനിത്വാ നിക്ഖമിതും, ഹത്ഥേ ചസ്സ വാസി വാ കുഠാരീ വാ അത്ഥി, തേന അപി ജീവിതം പരിച്ചജിതബ്ബം, ന ച രുക്ഖോ വാ ഛിന്ദിതബ്ബോ, ന പഥവീ വാ ഖണിതബ്ബാ. കസ്മാ? ഏവം കരോന്തോ ഹി പാചിത്തിയം ആപജ്ജതി, ബുദ്ധസ്സ ആണം ഭഞ്ജതി, ന ജീവിതപരിയന്തം സീലം കരോതി. തസ്മാ അപി ജീവിതം പരിച്ചജിതബ്ബം, ന ച സീലന്തി പരിഗ്ഗഹേത്വാ ന ഏവം കാതബ്ബം. അഞ്ഞസ്സ പന ഭിക്ഖുനോ രുക്ഖം വാ ഛിന്ദിത്വാ പഥവിം വാ ഖനിത്വാ തം നീഹരിതും വട്ടതി. സചേ ഉദുക്ഖലയന്തകേന രുക്ഖം പവട്ടേത്വാ നീഹരിതബ്ബോ ഹോതി, തംയേവ

രുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ ഉദുക്ഖലം ഗഹേതബ്ബന്തി **മഹാസുമത്ഥേരോ** ആഹ. അഞ്ഞമ്പി ഛിന്ദിത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീതി **മഹാപദുമത്ഥേരോ**. സോബ്ഭാദീസു പതിതസ്സാപി നിസ്സേണിം ബന്ധിത്വാ ഉത്താരണേ ഏസേവ നയോ. അത്തനാ ഭൂതഗാമം ഛിന്ദിത്വാ നിസ്സേണീ ന കാതബ്ബാ, അഞ്ഞേസം കത്വാ ഉദ്ധരിതും വട്ടതീതി.

൧൯൦. ദായാലിമ്പനവത്ഥൂസു - **ദായം ആലിമ്പേസു**ന്തി വനേ അഗ്ഗിം അദംസു. ഏത്ഥ പന ഉദ്ദിസ്സാനുദ്ദിസ്സവസേന പാരാജികാനന്തരിയഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിവത്ഥൂനം അനുരൂപതോ പാരാജികാദീനി അകുസലരാസിഭാവോ ച പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. ''അല്ലതിണവനപ്പഗുമ്ബാദയോ ഡയ്ഹന്തൂ''തി ആലിമ്പേന്തസ്സ ച പാചിത്തിയം. ''ദബ്ബൂപകരണാനി വിനസ്സന്തൂ''തി ആലിമ്പേന്തസ്സ ദുക്കടം. ഖിഡ്ഡാധിപ്പായേനാപി ദുക്കടന്തി **സങ്ഖേപട്ഠകഥായം** വുത്തം. ''യംകിഞ്ചി അല്ലസുക്ഖം സഇന്ദ്രിയാനിന്ദ്രിയം ഡയ്ഹതൂ''തി ആലിമ്പേന്തസ്സ വത്ഥുവസേന പാരാജികഥുല്ലച്ചയപാചിത്തിയദുക്കടാനി വേദിതബ്ബാനി.

പടഗ്ഗിദാനം പന പരിത്തകരണഞ്ച ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ അരഞ്ഞേ വനകമ്മികേഹി വാ ദിന്നം സയം വാ ഉട്ഠിതം അഗ്ഗിം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ''തിണകുടിയോ മാ വിനസ്സന്തൂ''തി തസ്സ അഗ്ഗിനോ പടിഅഗ്ഗിം ദാതും വട്ടതി, യേന സദ്ധിം ആഗച്ഛന്തോ അഗ്ഗി ഏകതോ ഹുത്വാ നിരുപാദാനോ നിബ്ബാതി. പരിത്തമ്പി കാതും വട്ടതി തിണകുടികാനം സമന്താ ഭൂമിതച്ഛനം പരിഖാഖണനം വാ, യഥാ ആഗതോ അഗ്ഗി ഉപാദാനം അലഭിത്വാ നിബ്ബാതി. ഏതഞ്ച സബ്ബം ഉട്ഠിതേയേവ അഗ്ഗിസ്മിം കാതും വട്ടതി. അനുട്ഠിതേ അനുപസമ്പന്നേഹി കപ്പിയവോഹാരേന കാരേതബ്ബം. ഉദകേന പന നിബ്ബാപേന്തേഹി അപ്പാണകമേവ ഉദകം ആസിഞ്ചിതബ്ബം.

൧൯൧. ആഘാതനവത്ഥുസ്മിം - യഥാ ഏകപ്പഹാരവചനേ; ഏവം ''ദ്വീഹി പഹാരേഹീ''തി ആദിവചനേസുപി പാരാജികം വേദിതബ്ബം. ''ദ്വീഹീ''തി വുത്തേ ച ഏകേന പഹാരേന മാരിതേപി ഖേത്തമേവ ഓതിണ്ണത്താ പാരാജികം, തീഹി മാരിതേ പന വിസങ്കേതം. ഇതി യഥാപരിച്ഛേദേ വാ പരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ വാ അവിസങ്കേതം, പരിച്ഛേദാതിക്കമേ പന സബ്ബത്ഥ വിസങ്കേതം ഹോതി, ആണാപകോ മുച്ചതി, വധകസ്സേവ ദോസോ. യഥാ ച പഹാരേസു; ഏവം പുരിസേസുപി ''ഏകോ മാരേതൂ''തി വുത്തേ ഏകേനേവ മാരിതേ പാരാജികം, ദ്വീഹി മാരിതേ വിസങ്കേതം. ''ദ്വേ മാരേന്തൂ''തി വുത്തേ ഏകേന വാ ദ്വീഹി വാ മാരിതേ പാരാജികം, തീഹി മാരിതേ വിസങ്കേതന്തി വേദിതബ്ബം. ഏകോ സങ്ഗാമേ വേഗേന ധാവതോ പുരിസസ്സ സീസം അസിനാ ഛിന്ദതി, അസീസകം കബന്ധം ധാവതി, തമഞ്ഞോ പഹരിത്വാ പാതേസി, കസ്സ പാരാജികന്തി വുത്തേ ഉപഡ്ഢാ ഥേരാ ''ഗമനൂപച്ഛേദകസ്സാ''തി ആഹംസു. **ആഭിധമ്മികഗോദത്തത്ഥേരോ** ''സീസച്ഛേദകസ്സാ''തി. ഏവരൂപാനിപി വത്ഥൂനി ഇമസ്സ വത്ഥുസ്സ അത്ഥദീപനേ വത്തബ്ബാനീതി.

൧൯൨. തക്കവത്ഥുസ്മിം - അനിയമേത്വാ ''തക്കം പായേഥാ''തി വുത്തേ യം വാ തം വാ തക്കം പായേത്വാ മാരിതേ പാരാജികം. നിയമേത്വാ പന ''ഗോതക്കം മഹിംസതക്കം അജികാതക്ക''ന്തി വാ, ''സീതം ഉണ്ഹം ധൂപിതം അധൂപിത''ന്തി വാ വുത്തേ യം വുത്തം, തതോ അഞ്ഞം പായേത്വാ മാരിതേ വിസങ്കേതം.

ലോണസോവീരകവത്ഥുസ്മിം - ലോണസോവീരകം നാമ സബ്ബരസാഭിസങ്ഖതം ഏകം ഭേസജ്ജം. തം കിര കരോന്താ ഹരീതകാമലകവിഭീതകകസാവേ സബ്ബധഞ്ഞാനി സബ്ബഅപരണ്ണാനി സത്തന്നമ്പി ധഞ്ഞാനം ഓദനം കദലിഫലാദീനി സബ്ബഫലാനി വേത്തകേതകഖജ്ജൂരികളീരാദയോ സബ്ബകളീരേ മച്ഛമംസഖണ്ഡാനി അനേകാനി ച മധുഫാണിതസിന്ധവലോണനികടുകാദീനി ഭേസജ്ജാനി പക്ഖിപിത്വാ കുമ്ഭിമുഖം ലിമ്പിത്വാ ഏകം വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ സംവച്ഛരാനി ഠപേന്തി, തം പരിപച്ചിത്വാ ജമ്ബുരസവണ്ണം ഹോതി. വാതകാസകുട്ഠപണ്ഡുഭഗന്ദരാദീനം സിനിദ്ധഭോജനം ഭുത്താനഞ്ച ഉത്തരപാനം ഭത്തജീരണകഭേസജ്ജം താദിസം നത്ഥി. തം പനേതം ഭിക്ഖൂനം പച്ഛാഭത്തമ്പി വട്ടതി, ഗിലാനാനം പാകതികമേവ, അഗിലാനാനം പന ഉദകസമ്ഭിന്നം പാനപരിഭോഗേനാതി.

സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

തതിയപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥപാരാജികം

ചതുസച്ചവിദൂ സത്ഥാ, ചതുത്ഥം യം പകാസയി;
പാരാജികം തസ്സ ദാനി, പത്തോ സംവണ്ണനാക്കമോ.

യസ്മാ തസ്മാ സുവിഞ്ഞേയ്യം, യം പുബ്ബേ ച പകാസിതം;
തം വജ്ജയിത്വാ അസ്സാപി, ഹോതി സംവണ്ണനാ അയം.

വഗ്ഗുമുദാതീരിയഭിക്ഖുവത്ഥുവണ്ണനാ

൧൯൩. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി...പേ॰... ഗിഹീനം കമ്മന്തം അധിട്ഠേമാതി ഗിഹീനം ഖേത്തേസു ചേവ ആരാമാദീസു ച കത്തബ്ബകിച്ചം അധിട്ഠാമ; ''ഏവം കാതബ്ബം, ഏവം ന കാതബ്ബ''ന്തി ആചിക്ഖാമ ചേവ അനുസാസാമ ചാതി വുത്തം ഹോതി. **ദൂതേയ്യ**ന്തി ദൂതകമ്മം. **ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സാ**തി മനുസ്സേ ഉത്തിണ്ണധമ്മസ്സ; മനുസ്സേ അതിക്കമിത്വാ ബ്രഹ്മത്തം വാ നിബ്ബാനം വാ പാപനകധമ്മസ്സാതി അത്ഥോ. ഉത്തരിമനുസ്സാനം വാ സേട്ഠപുരിസാനം ഝായീനഞ്ച അരിയാനഞ്ച ധമ്മസ്സ. **അസുകോ ഭിക്ഖൂ**തിആദീസു അത്തനാ ഏവം മന്തയിത്വാ പച്ഛാ ഗിഹീനം ഭാസന്താ ''ബുദ്ധരക്ഖിതോ നാമ ഭിക്ഖു പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ, ധമ്മരക്ഖിതോ ദുതിയസ്സാ''തി ഏവം നാമവസേനേവ വണ്ണം ഭാസിംസൂതി വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ **ഏസോയേവ ഖോ ആവുസോ സേയ്യോ**തി കമ്മന്താധിട്ഠാനം ദൂതേയ്യഹരണഞ്ച ബഹുസപത്തം മഹാസമാരമ്ഭം ന ച സമണസാരുപ്പം. തതോ പന ഉഭയതോപി ഏസോ ഏവ സേയ്യോ പാസംസതരോ സുന്ദരതരോ യോ അമ്ഹാകം ഗിഹീനം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ വണ്ണോ ഭാസിതോ. കിം വുത്തം ഹോതി? ഇരിയാപഥം സണ്ഠപേത്വാ നിസിന്നം വാ ചങ്കമന്തം വാ പുച്ഛന്താനം വാ അപുച്ഛന്താനം വാ ഗിഹീനം ''അയം അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു പഠമസ്സ ഝാനസ്സ ലാഭീ''തി ഏവമാദിനാ നയേന യോ അമ്ഹാകം അഞ്ഞേന അഞ്ഞസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ വണ്ണോ ഭാസിതോ ഭവിസ്സതി, ഏസോ ഏവ സേയ്യോതി. അനാഗതസമ്ബന്ധേ പന അസതി ന ഏതേഹി സോ തസ്മിം ഖണേ ഭാസിതോവ യസ്മാ ന യുജ്ജതി, തസ്മാ അനാഗതസമ്ബന്ധം കത്വാ

“യോ ഏവം ഭാസിതോ ഭവിസ്സതി, സോ ഏവ സേയ്യോ”തി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ലക്ഖണം പന സദ്ദസത്ഥതോ പരിയേസിതബ്ബം.

൧൯൪. വണ്ണവാ അഹേസുന്തി അഞ്ഞോയേവ നേസം അഭിനവോ സരീരവണ്ണോ ഉപ്പജ്ജി, തേന വണ്ണേന വണ്ണവന്തോ അഹേസും. **പീണിന്ദ്രിയാ**തി പഞ്ചഹി പസാദേഹി അഭിനിവിട്ഠോകാസസ്സ പരിപുണ്ണത്താ മനച്ഛട്ഠാനം ഇന്ദ്രിയാനം അമിലാതഭാവേന പീണിന്ദ്രിയാ. **പസന്നമുഖവണ്ണാ**തി കിഞ്ചാപി അവിസേസേന വണ്ണവന്തോ സരീരവണ്ണതോ പന നേസം മുഖവണ്ണോ അധികതരം പസന്നോ; അച്ഛോ അനാവിലോ പരിസുദ്ധോതി അത്ഥോ. **വിപ്പസന്നഛവിവണ്ണാ**തി യേന ച തേ മഹാകണികാരപുപ്ഫാദിസദിസേന വണ്ണേന വണ്ണവന്തോ, താദിസോ അഞ്ഞേസമ്പി മനുസ്സാനം വണ്ണോ അത്ഥി. യഥാ പന ഇമേസം; ഏവം ന തേസം ഛവിവണ്ണോ വിപ്പസന്നോ. തേന വുത്തം - “വിപ്പസന്നഛവിവണ്ണാ”തി. ഇതിഹ തേ ഭിക്ഖൂ നേവ ഉദ്ദേസം ന പരിപുച്ഛം ന കമ്മട്ഠാനം അനുയുഞ്ജന്താ. അഥ ഖോ കുഹകതായ അഭൂതഗുണസംവണ്ണനായ ലദ്ധാനി പണീതഭോജനാനി ഭുഞ്ജിത്വാ യഥാസുഖം നിദ്ദാരാമതം സങ്ഗണികാരാമതഞ്ച അനുയുഞ്ജന്താ ഇമം സരീരസോഭം പാപുണിംസു, യഥാ തം ബാലാ ഭന്തമിഗപ്പടിഭാഗാതി.

വഗ്ഗുമുദാതീരിയാതി വഗ്ഗുമുദാതീരവാസിനോ. **കച്ചി ഭിക്ഖവേ ഖമനീയ**ന്തി ഭിക്ഖവേ കച്ചി തുമ്ഹാകം ഇദം ചതുചക്കം നവദ്വാരം സരീരയന്തം ഖമനീയം സക്കാ ഖമിതും സഹിതും പരിഹരിതും ന കിഞ്ചി ദുക്ഖം ഉപ്പാദേതീതി. **കച്ചി യാപനീയ**ന്തി കച്ചി സബ്ബകിച്ചേസു യാപേതും ഗമേതും സക്കാ, ന കിഞ്ചി അന്തരായം ദസ്സേതീതി. **കുച്ഛി പരികന്തോ**തി കുച്ഛി പരികന്തിതോ വരം ഭവേയ്യ; “പരികത്തോ”തിപി പാഠോ യുജ്ജതി. ഏവം വഗ്ഗുമുദാതീരിയേ അനേകപരിയായേന വിഗരഹിത്വാ ഇദാനി യസ്മാ തേഹി കതകമ്മം ചോരകമ്മം ഹോതി, തസ്മാ ആയതിം അഞ്ഞേസമ്പി ഏവരൂപസ്സ കമ്മസ്സ അകരണത്ഥം അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി.

൧൯൫. ആമന്തേത്വാ ച പന **“പഞ്ചിമേ ഭിക്ഖവേ മഹാചോരാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ**തി അത്ഥി ചേവ ഉപലബ്ഭന്തി ചാതി വുത്തം ഹോതി. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം സത്തലോകേ. **ഏവം ഹോതീ**തി ഏവം പുബ്ബഭാഗേ ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി. **കുദാസ്സു നാമാഹ**ന്തി ഏത്ഥ സുഇതി നിപാതോ; കുദാ നാമാതി അത്ഥോ. **സോ അപരേന സമയേനാ**തി സോ പുബ്ബഭാഗേ ഏവം ചിന്തേത്വാ അനുക്കമേന പരിസം വഡ്ഢേന്തോ പന്ഥദൂഹനകമ്മം പച്ചന്തിമഗാമവിലോപന്തി ഏവമാദീനി കത്വാ വേപുല്ലപ്പത്തപരിസോ ഹുത്വാ ഗാമേപി അഗാമേ, ജനപദേപി അജനപദേ കരോന്തോ **ഹനന്തോ ഘാതേന്തോ ഛിന്ദന്തോ ഛേദാപേന്തോ പചന്തോ പാചേന്തോ**.

ഇതി ബാഹിരകമഹാചോരം ദസ്സേത്വാ തേന സദിസേ സാസനേ പഞ്ച മഹാചോരേ ദസ്സേതും **“ഏവമേവ ഖോ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **പാപഭിക്ഖുനോ**തി അഞ്ഞേസു ഠാനേസു മൂലച്ഛിന്നോ പാരാജികപ്പത്തോ “പാപഭിക്ഖൂ”തി വുച്ചതി. ഇധ പന പാരാജികം അനാപന്നോ ഇച്ഛാചാരേ ഠിതോ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനി മദ്ദിത്വാ വിചരന്തോ “പാപഭിക്ഖൂ”തി അധിപ്പേതോ. തസ്സാപി ബാഹിരകചോരസ്സ വിയ പുബ്ബഭാഗേ ഏവം ഹോതി - **“കുദാസ്സു നാമാഹം... പേ॰... പരിക്ഖാരാന”**ന്തി. തത്ഥ **സക്കതോ**തി സക്കാരപ്പത്തോ. **ഗരുകതോ**തി ഗരുകാരപ്പത്തോ. **മാനിതോ**തി മനസാ പിയായിതോ. **പൂജിതോ**തി

ചതുപച്ചയാഭിഹാരപൂജായ പൂജിതോ. **അപചിതോ**തി അപചിതിപ്പത്തോ. തഥ യസ്സ ചത്താരോ പച്ചയേ സക്കരിത്വാ സുട്ഠു അഭിസങ്ഖതേ പണീതപണീതേ കത്വാ ദേന്തി, സോ സക്കതോ. യസ്മിം ഗരുഭാവം പച്ചുപേത്വാ ദേന്തി, സോ ഗരുകതോ. യം മനസാ പിയായന്തി, സോ മാനിതോ. യസ്സ സബ്ബമ്പേതം കരോന്തി, സോ പൂജിതോ. യസ്സ അഭിവാദനപച്ചുട്ഠാനഅഞ്ജലികമ്മാദിവസേന പരമനിപച്ചകാരം കരോന്തി, സോ അപചിതോ. ഇമസ്സ ച പന സബ്ബമ്പി ഇമം ലോകാമിസം പത്ഥയമാനസ്സ ഏവം ഹോതി.

സോ അപരേന സമയേനാതി സോ പുബ്ബഭാഗേ ഏവം ചിന്തേത്വാ അനുക്കമേന സിക്ഖായ അതിബ്ബഗാരവേ ഉദ്ധതേ ഉന്നളേ ചപലേ മുഖരേ വികിണ്ണവാചേ മുട്ഠസ്സതീ അസമ്പജാനേ പാകതിന്ദ്രിയേ ആചരിയുപജ്ഝായേഹി പരിച്ചത്തകേ ലാഭഗരുകേ പാപഭിക്ഖൂ സങ്ഗണ്ഹിത്വാ ഇരിയാപഥസണ്ഠപനാദീനി കുഹകവത്താനി സിക്ഖാപേത്വാ "അയം ഥേരോ അസുകസ്മിം നാമ സേനാസനേ വസ്സം ഉപഗമ്മ വത്തപടിപത്തിം പൂരയമാനോ വസ്സം വസിത്വാ നിഗ്ഗതോ"തി ലോകസമ്മതസേനാസനസംവണ്ണനാദീഹി ഉപായേഹി ലോകം പരിപാചേതും പടിബലേഹി ജാതകാദീസു കതപരിചയേഹി സരസമ്പന്നേഹി പാപഭിക്ഖൂഹി സംവണ്ണിയമാനഗുണോ ഹുത്വാ **സതേന വാ സഹസ്സേന വാ പരിവുതോ...പേ॰... ഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം. അയം ഭിക്ഖവേ പഠമോ മഹാചോരോ**തി അയം സന്ധിച്ഛേദാദിചോരകോ വിയ ന ഏകം കുലം ന ദ്വേ, അഥ ഖോ മഹാജനം വഞ്ചേത്വാ ചതുപച്ചയഗഹണതോ **"പഠമോ മഹാചോരോ"**തി വേദിതബ്ബോ. യേ പന സുത്തന്തികാ വാ ആഭിധമ്മികാ വാ വിനയധരാ വാ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖാചാരേ അസമ്പജ്ജമാനേ പാളിം വാചേന്താ അട്ഠകഥം കഥേന്താ അനുമോദനായ ധമ്മകഥായ ഇരിയാപഥസമ്പത്തിയാ ച ലോകം പസാദേന്താ ജനപദചാരികം ചരന്തി സക്കതാ ഗരുകതാ മാനിതാ പൂജിതാ അപചിതാ, തേ "തന്തിപവേണിഘടനകാ സാസനജോതകാ"തി വേദിതബ്ബാ.

തഥാഗതപ്പവേദിതന്തി തഥാഗതേന പടിവിദ്ധം പച്ചക്ഖകതം ജാനാപിതം വാ. **അത്തനോ ദഹതീ**തി പരിസമജ്ഝേ പാളിഞ്ച അട്ഠകഥഞ്ച സംസന്ദിത്വാ മധുരേന സരേന പസാദനീയം സുത്തന്തം കഥേത്വാ ധമ്മകഥാവസേന അച്ഛരിയബ്ഭുതജാതേന വിഞ്ഞൂജനേന "അഹോ, ഭന്തേ, പാളി ച അട്ഠകഥാ ച സുപരിസുദ്ധാ, കസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്ഥാ"തി പുച്ഛിതോ "കോ അമ്ഹാദിസേ ഉഗ്ഗഹാപേതും സമത്ഥോ"തി ആചരിയം അനുദ്ദിസിത്വാ അത്തനാ പടിവിദ്ധം സയമ്ഭുഞാണാധിഗതം ധമ്മവിനയം പവേദേതി. അയം തഥാഗതേന സതസഹസ്സകപ്പാധികാനി ചത്താരി അസങ്ഖേയ്യാനി പാരമിയോ പൂരേത്വാ കിച്ഛേന കസിരേന പടിവിദ്ധധമ്മത്ഥേനകോ **ദുതിയോ മഹാചോരോ**.

സുദ്ധം ബ്രഹ്മചാരിന്തി ഖീണാസവഭിക്ഖും. **പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്ത**ന്തി നിരുപക്കിലേസം സേട്ഠചരിയം ചരന്തം; അഞ്ഞമ്പി വാ അനാഗാമിം ആദിം കത്വാ യാവ സീലവന്തം പുഥുജ്ജനം അവിപ്പടിസാരാദിവത്ഥുകം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തം. **അമൂലകേന അബ്രഹ്മചരിയേന അനുദ്ധംസേതീ**തി തസ്മിം പുഗ്ഗലേ അവിജ്ജമാനേന അന്തിമവത്ഥുനാ അനുവദതി ചോദേതി; അയം വിജ്ജമാനഗുണമക്ഖീ അരിയഗുണത്ഥേനകോ **തതിയോ മഹാചോരോ**.

ഗരുഭണ്ഡാനി ഗരുപരിക്ഖാരാനീതി യഥാ അദിന്നാദാനേ "ചതുരോ ജനാ സംവിധായ ഗരുഭണ്ഡം അവാഹരു"ന്തി (പരി॰ ൪൭൯) എത്ഥ പഞ്ചമാസകഗ്ഘനകം "ഗരുഭണ്ഡ"ന്തി വുച്ചതി, ഇധ പന ന ഏവം. അഥ ഖോ "പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, അവിസ്സജ്ജിയാനി ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബാനി സങ്ഘേന വാ ഗണേന വാ പുഗ്ഗലേന വാ. വിസ്സജ്ജിതാനിപി അവിസ്സജ്ജിതാനി ഹോന്തി. യോ വിസ്സജ്ജേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. കതമാനി പഞ്ച? ആരാമോ, ആരാമവത്ഥു... പേ॰... ദാരുഭണ്ഡം, മത്തികാഭണ്ഡ"ന്തി വചനതോ അവിസ്സജ്ജിതബ്ബത്താ ഗരുഭണ്ഡാനി. "പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, അവേഭങ്ഗിയാനി ന വിഭജിതബ്ബാനി സങ്ഘേന വാ ഗണേന വാ പുഗ്ഗലേന വാ. വിഭത്താനിപി അവിഭത്താനി ഹോന്തി. യോ വിഭജേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. കതമാനി പഞ്ച? ആരാമോ, ആരാമവത്ഥു...പേ॰... ദാരുഭണ്ഡം, മത്തികാഭണ്ഡ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൩൨൨) വചനതോ അവേഭങ്ഗിയത്താ സാധാരണപരിക്ഖാരഭാവേന ഗരുപരിക്ഖാരാനി. **ആരാമോ ആരാമവത്ഥൂ**തിആദീസു യം വത്തബ്ബം തം സബ്ബം "പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, അവിസ്സജ്ജിയാനീ"തി **ഖന്ധകേ** ആഗതസുത്തവണ്ണനായമേവ ഭണിസ്സാമ. **തേഹി ഗിഹീ സങ്ഗണ്ഹാതീ**തി താനി ദത്വാ ദത്വാ ഗിഹീം സങ്ഗണ്ഹാതി അനുഗ്ഗണ്ഹാതി. **ഉപലാപേതീ**തി "അഹോ അമ്ഹാകം അയ്യോ"തി ഏവം ലപനകേ അനുബന്ധനകേ സസ്നേഹേ കരോതി. അയം അവിസ്സജ്ജിയം അവേഭങ്ഗിയഞ്ച ഗരുപരിക്ഖാരം ഥാഭാവതോ ഥേനേത്വാ ഗിഹി സങ്ഗണ്ഹനകോ **ചതുത്ഥോ മഹാചോരോ**. സോ ച പനായം ഇമം ഗരുഭണ്ഡം കുലസങ്ഗണ്ഹനത്ഥം വിസ്സജ്ജേന്തോ കുലദൂസകദുക്കടം ആപജ്ജതി. പബ്ബാജനീയകമ്മാരഹോ ച ഹോതി. ഭിക്ഖുസങ്ഘം അഭിഭവിത്വാ ഇസ്സരവതായ വിസ്സജ്ജേന്തോ ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജതി. ഥേയ്യചിത്തേന വിസ്സജ്ജേന്തോ ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോതി.

അയം അഗ്ഗോ മഹാചോരോതി അയം ഇമേസം ചോരാനം ജേട്ഠചോരോ; ഇമിനാ സദിസോ ചോരോ നാമ നത്ഥി, യോ പഞ്ചിന്ദ്രിയഗ്ഗഹണാതീതം അതിസണ്ഹസുഖുമം ലോകുത്തരധമ്മം ഥേനേതി. കിം പന സക്കാ ലോകുത്തരധമ്മോ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദീനി വിയ വഞ്ചേത്വാ ഥേനേത്വാ ഗഹേതുന്തി? ന സക്കാ, തേനേവാഹ - **"യോ അസന്തം അഭൂതം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം ഉല്ലപതീ"**തി. അയഞ്ഹി അത്തനി അസന്തം തം ധമ്മം കേവലം "അത്ഥി മയ്ഹം ഏസോ"തി ഉല്ലപതി, ന പന സക്കോതി ഠാനാ ചാവേതും, അത്തനി വാ സംവിജ്ജമാനം കാതും. അഥ കസ്മാ ചോരോതി വുത്തോതി? യസ്മാ തം ഉല്ലപിത്വാ അസന്തസമ്ഭാവനായ ഉപ്പന്നേ പച്ചയേ ഗണ്ഹാതി. ഏവഞ്ഹി ഗണ്ഹതാ തേ പച്ചയാ സുഖുമേന ഉപായേന വഞ്ചേത്വാ ഥേനേത്വാ ഗഹിതാ ഹോന്തി. തേനേവാഹ - **"തം കിസ്സ ഹേതു? ഥേയ്യായ വോ ഭിക്ഖവേ രട്ഠപിണ്ഡോ ഭുത്തോ"**തി. അയഞ്ഹി ഏത്ഥ അത്ഥോ - യം അവോചുമ്ഹ - "അയം അഗ്ഗോ മഹാചോരോ, യോ അസന്തം അഭൂതം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം ഉല്ലപതീ"തി . **തം കിസ്സ ഹേതൂ**തി കേന കാരണേന ഏതം അവോചുമ്ഹാതി ചേ. **"ഥേയ്യായ വോ ഭിക്ഖവേ രട്ഠപിണ്ഡോ ഭുത്തോ"**തി ഭിക്ഖവേ യസ്മാ സോ തേന രട്ഠപിണ്ഡോ ഥേയ്യായ ഥേയ്യചിത്തേന ഭുത്തോ ഹോതി. ഏത്ഥ ഹി വോകാരോ "യേ ഹി വോ അരിയാ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനീ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൩൪-൩൫) വിയ പദപൂരണമത്തേ നിപാതോ. തസ്മാ "തുമ്ഹേഹി ഭുത്തോ"തി ഏവമസ്സ അത്ഥോ ന ദട്ഠബ്ബോ.

ഇദാനി തമേവത്ഥം ഗാഥാഹി വിഭൂതതരം കരോന്തോ **“അഞ്ഞഥാ സന്ത”**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അഞ്ഞഥാ സന്ത**ന്തി അപരിസുദ്ധകായസമാചാരാദികേന അഞ്ഞേനാകാരേന സന്തം. **അഞ്ഞഥാ യോ പവേദയേ**തി പരിസുദ്ധകായസമാചാരാദികേന അഞ്ഞേന ആകാരേന യോ പവേദേയ്യ. ‘‘പരമപരിസുദ്ധോ അഹം, അത്ഥി മേ അബ്ഭന്തരേ ലോകുത്തരധമ്മോ’’തി ഏവം ജാനാപേയ്യ. പവേദേത്വാ ച പന തായ പവേദനായ ഉപ്പന്നം ഭോജനം അരഹാ വിയ ഭുഞ്ജതി. **നികച്ച കിതവസ്സേവ ഭുത്തം ഥേയ്യേന തസ്സ തന്തി നികച്ചാ**തി വഞ്ചേത്വാ അഞ്ഞഥാ സന്തം അഞ്ഞഥാ ദസ്സേത്വാ. അഗുമ്ബഅഗച്ഛഭൂതമേവ സാഖാപലാസപല്ലവാദിച്ഛാദനേന ഗുമ്ബമിവ ഗച്ഛമിവ ച അത്താനം ദസ്സേത്വാ. **കിതവസ്സേവാ**തി വഞ്ചകസ്സ കേരാടികസ്സ ഗുമ്ബഗച്ഛസഞ്ഞായ അരഞ്ഞേ ആഗതാഗതേ സകുണേ ഗഹേത്വാ ജീവിതകപ്പകസ്സ സാകുണികസ്സേവ. **ഭുത്തം ഥേയ്യേന തസ്സ ത**ന്തി തസ്സാപി അനരഹന്തസ്സേവ സതോ അരഹന്തഭാവം ദസ്സേത്വാ ലദ്ധഭോജനം ഭുഞ്ജതോ; യം തം ഭുത്തം തം യഥാ സാകുണികകിതവസ്സ നികച്ച വഞ്ചേത്വാ സകുണഗ്ഗഹണം, ഏവം മനുസ്സേ വഞ്ചേത്വാ ലദ്ധസ്സ ഭോജനസ്സ ഭുത്തത്താ ഥേയ്യേന ഭുത്തം നാമ ഹോതി.

ഇമം പന അത്ഥവസം അജാനന്താ യേ ഏവം ഭുഞ്ജന്തി, **കാസാവകണ്ഠാ... പേ॰... നിരയം തേ ഉപപജ്ജരേ കാസാവകണ്ഠാ**തി കാസാവേന വേഠിതകണ്ഠാ. ഏത്തകമേവ അരിയദ്ധജധാരണമത്തം, സേസം സാമഞ്ഞം നത്ഥീതി വുത്തം ഹോതി. ‘‘ഭവിസ്സന്തി ഖോ പനാനന്ദ അനാഗതമദ്ധാനം ഗോത്രഭുനോ കാസാവകണ്ഠാ’’തി (മ॰ നി॰ ൩.൩൮൦) ഏവം വുത്തദുസ്സീലാനം ഏതം അധിവചനം. **പാപധമ്മാ**തി ലാമകധമ്മാ. **അസഞ്ഞതാ**തി കായാദീഹി അസഞ്ഞതാ. **പാപാ**തി ലാമകപുഗ്ഗലാ. **പാപേഹി കമ്മേഹീ**തി തേഹി കരണകാലേ ആദീനവം അദിസ്വാ കതേഹി പരവഞ്ചനാദീഹി പാപകമ്മേഹി. **നിരയം തേ ഉപപജ്ജരേ**തി നിരസ്സാദം ദുഗ്ഗതിം തേ ഉപപജ്ജന്തി; തസ്മാ **സേയ്യോ അയോഗുള്ളോ**തി ഗാഥാ. തസ്സത്ഥോ - സചായം ദുസ്സീലോ അസഞ്ഞതോ ഇച്ഛാചാരേ ഠിതോ കുഹനായ ലോകം വഞ്ചകോ പുഗ്ഗലോ തത്തം അഗ്ഗിസിഖൂപമം അയോഗുളം ഭുഞ്ജേയ്യ അജ്ഝോഹരേയ്യ, തസ്സ യഞ്ചേതം രട്ഠപിണ്ഡം ഭുഞ്ജേയ്യ, യഞ്ചേതം അയോഗുളം, തേസു ദ്വീസു അയോഗുള്ളോവ ഭുത്തോ സേയ്യോ സുന്ദരതരോ പണീതതരോ ച ഭവേയ്യ, ന ഹി അയോഗുളസ്സ ഭുത്തത്താ സമ്പരായേ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേനാപി ദുജ്ജാനപരിച്ഛേദം ദുക്ഖം അനുഭവതി. ഏവം പടിലദ്ധസ്സ പന തസ്സ രട്ഠപിണ്ഡസ്സ ഭുത്തത്താ സമ്പരായേ വുത്തപ്പകാരം ദുക്ഖം അനുഭോതി, അയഞ്ഹി കോടിപ്പത്തോ മിച്ഛാജീവോതി.

ഏവം പാപകിരിയായ അനാദീനവദസ്സാവീനം ആദീനവം ദസ്സേത്വാ ‘‘അഥ ഖോ ഭഗവാ വഗ്ഗുമുദാതീരിയേ ഭിക്ഖൂ അനേകപരിയായേന വിഗരഹിത്വാ ദുബ്ഭരതായ ദുപ്പോസതായ...പേ॰... ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ’’തി ച വത്വാ ചതുത്ഥപാരാജികം പഞ്ഞപേന്തോ **“യോ പന ഭിക്ഖു അനഭിജാന”**ന്തി ആദിമാഹ.

ഏവം മൂലച്ഛേജ്ജവസേന ദള്ഹം കത്വാ ചതുത്ഥപാരാജികേ പഞ്ഞത്തേ അപരമ്പി അനുപ്പഞ്ഞത്തത്ഥായ അധിമാനവത്ഥു ഉദപാദി. തസ്സുപ്പത്തിദീപനത്ഥം ഏതം വുത്തം - ‘‘ഏവഞ്ചിദം ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം ഹോതീ’’തി.

അധിമാനവത്ഥുവണ്ണനാ

൧൯൭. തത്ഥ **അദിട്ഠേ ദിട്ഠസഞ്ഞിനോതി** അരഹത്തേ ഞാണചക്ഖുനാ അദിട്ഠേയേവ ''ദിട്ഠം അമ്ഹേഹി അരഹത്ത''ന്തി ദിട്ഠസഞ്ഞിനോ ഹുത്വാ. ഏസ നയോ അപ്പത്താദീസു. അയം പന വിസേസോ - **അപ്പത്തേ**തി അത്തനോ സന്താനേ ഉപ്പത്തിവസേന അപ്പത്തേ. **അനധിഗതേ**തി മഗ്ഗഭാവനായ അനധിഗതേ; അപ്പടിലദ്ധേതിപി അത്ഥോ. **അസച്ഛികതേ**തി അപ്പടിവിദ്ധേ പച്ചവേക്ഖണവസേന വാ അപ്പച്ചക്ഖകതേ. **അധിമാനേനാ**തി അധിഗതമാനേന; ''അധിഗതാ മയ''ന്തി ഏവം ഉപ്പന്നമാനേനാതി അത്ഥോ, അധികമാനേന വാ ഥദ്ധമാനേനാതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞം ബ്യാകരിംസൂ**തി അരഹത്തം ബ്യാകരിംസു; ''പത്തം ആവുസോ അമ്ഹേഹി അരഹത്തം, കതം കരണീയ''ന്തി ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസും. തേസം മഗ്ഗേന അപ്പഹീനകിലേസത്താ കേവലം സമഥവിപസ്സനാബലേന വിക്ഖമ്ഭിതകിലേസാനം അപരേന സമയേന തഥാരൂപപച്ചയസമായോഗേ **രാഗായ ചിത്തം നമതി;** രാഗത്ഥായ നമതീതി അത്ഥോ. ഏസ നയോ ഇതരേസു.

തഞ്ച ഖോ ഏതം അബ്ബോഹാരികന്തി തഞ്ച ഖോ ഏതം തേസം അഞ്ഞബ്യാകരണം അബ്ബോഹാരികം ആപത്തിപഞ്ഞാപനേ വോഹാരം ന ഗച്ഛതി; ആപത്തിയാ അങ്ഗം ന ഹോതീതി അത്ഥോ.

കസ്സ പനായം അധിമാനോ ഉപ്പജ്ജതി, കസ്സ നുപ്പജ്ജതീതി? അരിയസാവകസ്സ താവ നുപ്പജ്ജതി സോ ഹി മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനപഹീനകിലേസഅവസിട്ഠകിലേസപച്ചവേക്ഖണേന സഞ്ജാതസോമനസ്സോ അരിയഗുണപടിവേധേ നിക്കങ്ഖോ. തസ്മാ സോതാപന്നാദീനം ''അഹം സകദാഗാമീ''തിആദിവസേന അധിമാനോ നുപ്പജ്ജതി. ദുസ്സീലസ്സ നുപ്പജ്ജതി, സോ ഹി അരിയഗുണാധിഗമേ നിരാസോവ. സീലവതോപി പരിച്ചത്തകമ്മട്ഠാനസ്സ നിദ്ദാരാമതാദിമനുയുത്തസ്സ നുപ്പജ്ജതി. സുപരിസുദ്ധസീലസ്സ പന കമ്മട്ഠാനേ അപ്പമത്തസ്സ നാമരൂപം വവത്ഥപേത്വാ പച്ചയപരിഗ്ഗഹേന വിതിണ്ണകങ്ഖസ്സ തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തസ്സ ആരദ്ധവിപസ്സകസ്സ ഉപ്പജ്ജതി, ഉപ്പന്നോ ച സുദ്ധസമഥലാഭിം വാ സുദ്ധവിപസ്സനാലാഭിം വാ അന്തരാ ഠപേതി, സോ ഹി ദസപി വീസതിപി തിംസമ്പി വസ്സാനി കിലേസസമുദാചാരം അപസ്സിത്വാ ''അഹം സോതാപന്നോ''തി വാ ''സകദാഗാമീ''തി വാ ''അനാഗാമീ''തി വാ മഞ്ഞതി. സമഥവിപസ്സനാലാഭിം പന അരഹത്തേയേവ ഠപേതി. തസ്സ ഹി സമാധിബലേന കിലേസാ വിക്ഖമ്ഭിതാ, വിപസ്സനാബലേന സങ്ഖാരാ സുപരിഗ്ഗഹിതാ, തസ്മാ സട്ഠിമ്പി വസ്സാനി അസീതിമ്പി വസ്സാനി വസ്സസതമ്പി കിലേസാ ന സമുദാചരന്തി, ഖീണാസവസ്സേവ ചിത്തചാരോ ഹോതി. സോ ഏവം ദീഘരത്തം കിലേസസമുദാചാരം അപസ്സന്തോ അന്തരാ അഠത്വാവ ''അരഹാ അഹ''ന്തി മഞ്ഞതീതി.

സവിഭങ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൯൯. അനഭിജാനന്തി ന അഭിജാനം. യസ്മാ പനായം അനഭിജാനം സമുദാചരതി, സ്വസ്സ സന്താനേ അനുപ്പന്നോ ഞാണേന ച അസച്ഛികതോതി അഭൂതോ ഹോതി. തേനസ്സ പദഭാജനേ ''അസന്തം അഭൂതം അസംവിജ്ജമാന''ന്തി വത്വാ ''അജാനന്തോ അപസ്സന്തോ''തി വുത്തം .

ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മന്തി ഉത്തരിമനുസ്സാനം ഝായീനഞ്ചേവ അരിയാനഞ്ച ധമ്മം. **അത്തുപനായിക**ന്തി അത്തനി തം ഉപനേതി, അത്താനം വാ തത്ഥ ഉപനേതീതി അത്തുപനായികോ, തം അത്തുപനായികം; ഏവം കത്വാ സമുദാചരേയ്യാതി സമ്ബന്ധോ. പദഭാജനേ പന യസ്മാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ നാമ ഝാനം വിമോക്ഖം സമാധി സമാപത്തി ഞാണദസ്സനം...പേ॰... സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരതീതി ഏവം ഝാനാദയോ അനേകധമ്മാ വുത്താ. തസ്മാ തേസം സബ്ബേസം വസേന അത്തുപനായികഭാവം ദസ്സേന്തോ "തേ വാ കുസലേ ധമ്മേ അത്തനി ഉപനേതീ"തി ബഹുവചനനിദ്ദേസം അകാസി. തത്ഥ "ഏതേ ധമ്മാ മയി സന്ദിസ്സന്തീ"തി സമുദാചരന്തോ അത്തനി ഉപനേതി. "അഹം ഏതേസു സന്ദിസ്സാമീ"തി സമുദാചരന്തോ അത്താനം തേസു ഉപനേതീതി വേദിതബ്ബോ.

അലമരിയഞാണദസ്സനന്തി ഏത്ഥ ലോകിയലോകുത്തരാ പഞ്ഞാ ജാനനട്ഠേന **ഞാണം,** ചക്ഖുനാ ദിട്ഠമിവ ധമ്മം പച്ചക്ഖകരണതോ ദസ്സനട്ഠേന ദസ്സനന്തി **ഞാണദസ്സനം**. അരിയം വിസുദ്ധം ഉത്തമം ഞാണദസ്സനന്തി **അരിയഞാണദസ്സനം**. അലം പരിയത്തം കിലേസവിദ്ധംസനസമത്ഥം അരിയഞാണദസ്സനമേത്ഥ, ഝാനാദിഭേദേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേ അലം വാ അരിയഞാണദസ്സനമസ്സാതി അലമരിയഞാണദസ്സനോ, തം അലമരിയഞാണദസ്സനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മന്തി ഏവം പദത്ഥസമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ യേന ഞാണദസ്സനേന സോ അലമരിയഞാണദസ്സനോതി വുച്ചതി. തദേവ ദസ്സേതും "ഞാണന്തി തിസ്സോ വിജ്ജാ, ദസ്സനന്തി യം ഞാണം തം ദസ്സനം; യം ദസ്സനം തം ഞാണ"ന്തി വിജ്ജാസീസേന പദഭാജനം വുത്തം. മഹഗ്ഗതലോകുത്തരാ പനേത്ഥ സബ്ബാപി പഞ്ഞാ "ഞാണ"ന്തി വേദിതബ്ബാ.

സമുദാചരേയ്യാതി വുത്തപ്പകാരമേതം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം അത്തുപനായികം കത്വാ ആരോചേയ്യ. **ഇത്ഥിയാ വാ**തിആദി പന ആരോചേതബ്ബപുഗ്ഗലനിദസ്സനം. ഏതേസഞ്ഹി ആരോചിതേ ആരോചിതം ഹോതി ന ദേവമാരബ്രഹ്മാനം, നാപി പേതയക്ഖതിരച്ഛാനഗതാനന്തി. **ഇതി ജാനാമി ഇതി പസ്സാമീ**തി സമുദാചരണാകാരനിദസ്സനമേതം. പദഭാജനേ പനസ്സ "ജാനാമഹം ഏതേ ധമ്മേ, പസ്സാമഹം ഏതേ ധമ്മേ"തി ഇദം തേസു ഝാനാദീസു ധമ്മേസു ജാനനപസ്സനാനം പവത്തിദീപനം, "അത്ഥി ച മേ ഏതേ ധമ്മാ"തിആദി അത്തുപനായികഭാവദീപനം .

ഫന്‌വ്യ. തതോ അപരേന സമയേനാതി ആപത്തിപടിജാനനസമയദസ്സനമേതം. അയം പന ആരോചിതക്ഖണേയേവ പാരാജികം ആപജ്ജതി. ആപത്തിം പന ആപന്നോ യസ്മാ പരേന ചോദിതോ വാ അചോദിതോ വാ പടിജാനാതി; തസ്മാ **"സമനുഗ്ഗാഹിയമാനോ വാ അസമനുഗ്ഗാഹിയമാനോ വാ"**തി വുത്തം.

തത്ഥ സമനുഗ്ഗാഹിയമാനേ താവ - **കിം തേ അധിഗത**ന്തി അധിഗമപുച്ഛാ; ഝാനവിമോക്ഖാദീസു, സോതാപത്തിമഗ്ഗാദീസു വാ കിം തയാ അധിഗതന്തി. **കിന്തി തേ അധിഗത**ന്തി ഉപായപുച്ഛാ. അയഞ്ഹി ഏത്ഥാധിപ്പായോ - കിം തയാ അനിച്ചലക്ഖണം ധുരം കത്വാ അധിഗതം, ദുക്ഖാനത്തലക്ഖണേസു അഞ്ഞതരം വാ? കിം വാ സമാധിവസേന അഭിനിവിസിത്വാ, ഉദാഹു വിപസ്സനാവസേന? തഥാ കിം രൂപേ അഭിനിവിസിത്വാ, ഉദാഹു അരൂപേ? കിം വാ അജ്ഝത്തം അഭിനിവിസിത്വാ, ഉദാഹു ബഹിദ്ധാതി? **കദാ തേ അധിഗത**ന്തി കാലപുച്ഛാ. പുബ്ബണ്ഹമജ്ഝന്ഹികാദീസു കതരസ്മിം കാലേതി വുത്തം ഹോതി? **കത്ഥ തേ**

അധിഗതന്തി ഓകാസപുച്ഛാ. കതരസ്മിം ഓകാസേ, കിം രത്തിട്ഠാനേ, ദിവാട്ഠാനേ, രുക്ഖമൂലേ, മണ്ഡപേ, കതരസ്മിം വാ വിഹാരേതി വുത്തം ഹോതി. **കതമേ തേ കിലേസാ പഹീനാ**തി പഹീനകിലേസപുച്ഛാ. കതരമഗ്ഗവജ്ഝാ തവ കിലേസാ പഹീനാതി വുത്തം ഹോതി. **കതമേസം ത്വം ധമ്മാനം ലാഭീ**തി പടിലദ്ധധമ്മപുച്ഛാ. പഠമമഗ്ഗാദീസു കതമേസം ധമ്മാനം ത്വം ലാഭീതി വുത്തം ഹോതി.

തസ്മാ ഇദാനി ചേപി കോചി ഭിക്ഖു ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാധിഗമം ബ്യാകരേയ്യ, ന സോ എത്താവതാവ സക്കാതബ്ബോ. ഇമേസു പന ഛസു ഠാനേസു സോധനത്ഥം വത്തബ്ബോ - ''കിം തേ അധിഗതം, കിം ഝാനം, ഉദാഹു വിമോക്ഖാദീസു അഞ്ഞതര''ന്തി? യോ ഹി യേന അധിഗതോ ധമ്മോ, സോ തസ്സ പാകടോ ഹോതി. സചേ ''ഇദം നാമ മേ അധിഗത''ന്തി വദതി, തതോ ''കിന്തി തേ അധിഗത''ന്തി പുച്ഛിതബ്ബോ, ''അനിച്ചലക്ഖണാദീസു കിം ധുരം കത്വാ അട്ഠതിംസായ വാ ആരമ്മണേസു രൂപാരൂപഅജ്ഝത്തബഹിദ്ധാദിഭേദേസു വാ ധമ്മേസു കേന മുഖേന അഭിനിവിസിത്വാ''തി യോ ഹി യസ്സാഭിനിവേസോ, സോ തസ്സ പാകടോ ഹോതി. സചേ ''അയം നാമ മേ അഭിനിവേസോ ഏവം മയാ അധിഗത''ന്തി വദതി, തതോ ''കദാ തേ അധിഗത''ന്തി പുച്ഛിതബ്ബോ, ''കിം പുബ്ബണ്ഹേ, ഉദാഹു മജ്ഝന്ഹികാദീസു അഞ്ഞതരസ്മിം കാലേ''തി സബ്ബേസഞ്ഹി അത്തനാ അധിഗതകാലോ പാകടോ ഹോതി. സചേ ''അസുകസ്മിം നാമ കാലേ അധിഗത''ന്തി വദതി, തതോ ''കത്ഥ തേ അധിഗത''ന്തി പുച്ഛിതബ്ബോ, ''കിം ദിവാട്ഠാനേ, ഉദാഹു രത്തിട്ഠാനാദീസു അഞ്ഞതരസ്മിം ഓകാസേ''തി സബ്ബേസഞ്ഹി അത്തനാ അധിഗതോകാസോ പാകടോ ഹോതി. സചേ ''അസുകസ്മിം നാമ മേ ഓകാസേ അധിഗത''ന്തി വദതി, തതോ ''കതമേ തേ കിലേസാ പഹീനാ''തി പുച്ഛിതബ്ബോ, ''കിം പഠമമഗ്ഗവജ്ഝാ, ഉദാഹു ദുതിയാദിമഗ്ഗവജ്ഝാ''തി സബ്ബേസഞ്ഹി അത്തനാ അധിഗതമഗ്ഗേന പഹീനകിലേസാ പാകടാ ഹോന്തി. സചേ ''ഇമേ നാമ മേ കിലേസാ പഹീനാ''തി വദതി, തതോ ''കതമേസം ത്വം ധമ്മാനം ലാഭീ''തി പുച്ഛിതബ്ബോ , ''കിം സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ, ഉദാഹു സകദാഗാമിമഗ്ഗാദീസു അഞ്ഞതരസ്സാ''തി സബ്ബേസം ഹി അത്തനാ അധിഗതധമ്മാ പാകടാ ഹോന്തി. സചേ ''ഇമേസം നാമാഹം ധമ്മാനം ലാഭീ''തി വദതി, എത്താവതാപിസ്സ വചനം ന സദ്ധാതബ്ബം, ബഹുസ്സുതാ ഹി ഉഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാകുസലാ ഭിക്ഖൂ ഇമാനി ഛ ഠാനാനി സോധേതും സക്കോന്തി.

ഇമസ്സ പന ഭിക്ഖുനോ ആഗമനപടിപദാ സോധേതബ്ബാ. യദി ആഗമനപടിപദാ ന സുജ്ഝതി, ''ഇമായ പടിപദായ ലോകുത്തരധമ്മോ നാമ ന ലബ്ഭതീ''തി അപനേതബ്ബോ. യദി പനസ്സ ആഗമനപടിപദാ സുജ്ഝതി, ''ദീഘരത്തം തീസു സിക്ഖാസു അപ്പമത്തോ ജാഗരിയമനുയുത്തോ ചതൂസു പച്ചയേസു അലഗ്ഗോ ആകാസേ പാണിസമേന ചേതസാ വിഹരതീ''തി പഞ്ഞായതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബ്യാകരണം പടിപദായ സദ്ധിം സംസന്ദതി. ''സേയ്യഥാപി നാമ ഗങ്ഗോദകം യമുനോദകേന സദ്ധിം സംസന്ദതി സമേതി; ഏവമേവ സുപഞ്ഞത്താ തേന ഭഗവതാ സാവകാനം നിബ്ബാനഗാമിനീ പടിപദാ സംസന്ദതി നിബ്ബാനഞ്ച പടിപദാ ചാ''തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൯൬) വുത്തസദിസം ഹോതി.

അപിച ഖോ ന ഏത്തകേനാപി സക്കാരോ കാതബ്ബോ. കസ്മാ? ഏകച്ചസ്സ ഹി പുഥുജ്ജനസ്സാപി സതോ ഖീണാസവപടിപത്തിസദിസാ പടിപദാ ഹോതി, തസ്മാ സോ ഭിക്ഖു തേഹി തേഹി ഉപായേഹി ഉത്താസേതബ്ബോ. ഖീണാസവസ്സ നാമ അസനിയാപി മത്ഥകേ പതമാനായ ഭയം വാ ഛമ്ഭിതത്തം വാ ലോമഹംസോ വാ ന ഹോതി. സചസ്സ ഭയം വാ ഛമ്ഭിതത്തം വാ ലോമഹംസോ വാ ഉപ്പജ്ജതി, "ന ത്വം അരഹാ"തി അപനേതബ്ബോ. സചേ പന അഭീരൂ അച്ഛമ്ഭീ അനുത്രാസീ ഹുത്വാ സീഹോ വിയ നിസീദതി, അയം ഭിക്ഖു സമ്പന്നവേയ്യാകരണോ സമന്താ രാജരാജമഹാമത്താദീഹി പേസിതം സക്കാരം അരഹതീതി.

പാപിച്ഛോതി യാ സാ "ഇധേകച്ചോ ദുസ്സീലോവ സമാനോ സീലവാതി മം ജനോ ജാനാതൂതി ഇച്ഛതീ"തിആദിനാ (വിഭ॰ ൮൫൧) നയേന വുത്താ പാപിച്ഛാ തായ സമന്നാഗതോ. **ഇച്ഛാപകതോ**തി തായ പാപികായ ഇച്ഛായ അപകതോ അഭിഭൂതോ പാരാജികോ ഹുത്വാ.

വിസുദ്ധാപേക്ഖോതി അത്തനോ വിസുദ്ധിം അപേക്ഖമാനോ ഇച്ഛമാനോ പത്ഥയമാനോ. അയഞ്ഹി യസ്മാ പാരാജികം ആപന്നോ, തസ്മാ ഭിക്ഖുഭാവേ ഠത്വാ അഭബ്ബോ ഝാനാദീനി അധിഗന്തും, ഭിക്ഖുഭാവോ ഹിസ്സ സഗ്ഗന്തരായോ ചേവ ഹോതി മഗ്ഗന്തരായോ ച. വുത്തഞ്ഹേതം - "സാമഞ്ഞം ദുപ്പരാമട്ഠം നിരയായുപകഡ്ഢതീ"തി (ധ॰ പ॰ ൩൧൧). അപരമ്പി വുത്തം - "സിഥിലോ ഹി പരിബ്ബാജോ, ഭിയ്യോ ആകിരതേ രജ"ന്തി (ധ॰ പ॰ ൩൧൩). ഇച്ചസ്സ ഭിക്ഖുഭാവോ വിസുദ്ധി നാമ ന ഹോതി . യസ്മാ പന ഗിഹീ വാ ഉപാസകോ വാ ആരാമികോ വാ സാമണേരോ വാ ഹുത്വാ ദാനസരണസീലസംവരാദീഹി സഗ്ഗമഗ്ഗം വാ ഝാനവിമോക്ഖാദീഹി മോക്ഖമഗ്ഗം വാ ആരാധേതും ഭബ്ബോ ഹോതി, തസ്മാസ്സ ഗിഹിആദിഭാവോ വിസുദ്ധി നാമ ഹോതി, തസ്മാ തം വിസുദ്ധിം അപേക്ഖനതോ "വിസുദ്ധാപേക്ഖോ"തി വുച്ചതി. തേനേവ ചസ്സ പദഭാജനേ "ഗിഹീ വാ ഹോതുകാമോ"തിആദി വുത്തം.

ഏവം വദേയ്യാതി ഏവം ഭണേയ്യ. കഥം? **"അജാനമേവം ആവുസോ അവചം ജാനാമി, അപസ്സം പസ്സാമീ"**തി. പദഭാജനേ പന "ഏവം വദേയ്യാ"തി ഇദം പദം അനുദ്ധരിത്വാവ യഥാ വദന്തോ "അജാനമേവം ആവുസോ അവചം ജാനാമി, അപസ്സം പസ്സാമീ"തി വദതി നാമാതി വുച്ചതി, തം ആകാരം ദസ്സേതും "നാഹം ഏതേ ധമ്മേ ജാനാമീ"തിആദി വുത്തം. **തുച്ഛം മുസാ വിലപി**ന്തി അഹം വചനത്ഥവിരഹതോ തുച്ഛം വഞ്ചനാധിപ്പായതോ മുസാ വിലപിം, അഭണിന്തി വുത്തം ഹോതി. പദഭാജനേ പനസ്സ അഞ്ഞേന പദബ്യഞ്ജനേന അത്ഥമത്തം ദസ്സേതും "തുച്ഛകം മയാ ഭണിത"ന്തിആദി വുത്തം.

പുരിമേ ഉപാദായാതി പുരിമാനി തീണി പാരാജികാനി ആപന്നേ പുഗ്ഗലേ ഉപാദായ. സേസം പുബ്ബേ വുത്തനയത്താ ഉത്താനത്ഥത്താ ച പാകടമേവാതി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

൨൦൦. ഏവം ഉദ്ദിട്ഠസിക്ഖാപദം പദാനുക്കമേന വിഭജിത്വാ ഇദാനി യസ്മാ ഹേട്ഠാ പദഭാജനീയമ്ഹി "ഝാനം വിമോക്ഖം സമാധി സമാപത്തി ഞാണദസ്സനം...പേ॰... സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരതീ"തി ഏവം സംഖിത്തേനേവ

ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ ദസ്സിതോ, ന വിത്ഥാരേന ആപത്തിം ആരോപേത്വാ തന്തി ഠപിതാ. സങ്ഖേപദസ്സിതേ ച അത്ഥേ ന സബ്ബേ സബ്ബാകാരേന നയം ഗഹേതും സക്കോന്തി, തസ്മാ സബ്ബാകാരേന നയഗ്ഗഹണത്ഥം പുന തദേവ പദഭാജനം മാതികാഠാനേ ഠപേത്വാ വിത്ഥാരതോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം ദസ്സേത്വാ ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതുകാമോ **"ഝാനന്തി പഠമം ഝാനം, ദുതിയം ഝാന"**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ പഠമജ്ഝാനാദീഹി മേത്താഝാനാദീനിപി അസുഭജ്ഝാനാദീനിപി ആനാപാനസ്സതിസമാധിജ്ഝാനമ്പി ലോകിയജ്ഝാനമ്പി ലോകുത്തരജ്ഝാനമ്പി സങ്ഗഹിതമേവ. തസ്മാ "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജിന്തിപി...പേ॰... ചതുത്ഥം ജ്ഝാനം, മേത്താഝാനം, ഉപേക്ഖാഝാനം അസുഭജ്ഝാനം ആനാപാനസ്സതിസമാധിജ്ഝാനം , ലോകിയജ്ഝാനം, ലോകുത്തരജ്ഝാനം സമാപജ്ജി"ന്തിപി ഭണന്തോ പാരാജികോവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ.

സുട്ഠു മുത്തോ വിവിധേഹി വാ കിലേസേഹി മുത്തോതി **വിമോക്ഖോ**. സോ പനായം രാഗദോസമോഹേഹി സുഞ്ഞത്താ **സുഞ്ഞതോ**. രാഗദോസമോഹനിമിത്തേഹി അനിമിത്തത്താ **അനിമിത്തോ**. രാഗദോസമോഹപണിധീനം അഭാവതോ **അപ്പണിഹിതോ**തി വുച്ചതി. ചിത്തം സമം ആദഹതി ആരമ്മണേ ഠപേതീതി **സമാധി**. അരിയേഹി സമാപജ്ജിതബ്ബതോ **സമാപത്തി**. സേസമേത്ഥ വുത്തനയമേവ. ഏത്ഥ ച വിമോക്ഖത്തികേന ച സമാധിത്തികേന ച അരിയമഗ്ഗോവ വുത്തോ. സമാപത്തിത്തികേന പന ഫലസമാപത്തി. തേസു യംകിഞ്ചി ഏകമ്പി പദം ഗഹേത്വാ "അഹം ഇമസ്സ ലാഭീമ്ഹീ"തി ഭണന്തോ പാരാജികോവ ഹോതി.

തിസ്സോ വിജ്ജാതി പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതി, ദിബ്ബചക്ഖു, ആസവാനം ഖയേ ഞാണന്തി. തത്ഥ ഏകിസ്സാപി നാമം ഗഹേത്വാ "അഹം ഇമിസ്സാ വിജ്ജായ ലാഭീമ്ഹീ"തി ഭണന്തോ പാരാജികോ ഹോതി. **സങ്ഖേപട്ഠകഥായം** പന "വിജ്ജാനം ലാഭീമ്ഹീ'തി ഭണന്തോപി 'തിസ്സന്നം വിജ്ജാനം ലാഭീമ്ഹീ'തി ഭണന്തോപി പാരാജികോ വാ"തി വുത്തം. മഗ്ഗഭാവനാപദഭാജനേ വുത്താ സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയധമ്മാ മഗ്ഗസമ്പയുത്താ ലോകുത്തരാവ ഇധാധിപ്പേതാ. തസ്മാ ലോകുത്തരാനം സതിപട്ഠാനാനം സമ്മപ്പധാനാനം ഇദ്ധിപാദാനം ഇന്ദ്രിയാനം ബലാനം ബോജ്ഝങ്ഗാനം അരിയസ്സ അട്ഠങ്ഗികസ്സ മഗ്ഗസ്സ ലാഭീമ്ഹീതി വദതോ പാരാജികന്തി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം. **മഹാപച്ചരിയാ**ദീസു പന "സതിപട്ഠാനാനം ലാഭീമ്ഹീ'തി ഏവം ഏകേകകോട്ഠാസവസേനാപി 'കായാനുപസ്സനാസതിപട്ഠാനസ്സ ലാഭീമ്ഹീ'തി ഏവം തത്ഥ ഏകേകധമ്മവസേനാപി വദതോ പാരാജികമേവാ"തി വുത്തം തമ്പി സമേതി. കസ്മാ? മഗ്ഗക്ഖണുപ്പന്നേയേവ സന്ധായ വുത്തത്താ. ഫലസച്ഛികിരിയായപി ഏകേകഫലവസേന പാരാജികം വേദിതബ്ബം.

രാഗസ്സ പഹാനന്തിആദിത്തികേ കിലേസപ്പഹാനമേവ വുത്തം. തം പന യസ്മാ മഗ്ഗേന വിനാ നത്ഥി, തതിയമഗ്ഗേന ഹി കാമരാഗദോസാനം പഹാനം, ചതുത്ഥേന മോഹസ്സ, തസ്മാ "രാഗോ മേ പഹീനോ"തിആദീനി വദതോപി പാരാജികം വുത്തം.

രാഗാ ചിത്തം വിനീവരണതാതിആദിത്തികേ ലോകുത്തരചിത്തമേവ വുത്തം. തസ്മാ "രാഗാ മേ ചിത്തം വിനീവരണ"ന്തിആദീനി വദതോപി പാരാജികമേവ.

സുഞ്ഞാഗാരപദഭാജനേ പന യസ്മാ ഝാനേന അഘടേത്വാ "സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരമാമീ"തി വചനമത്തേന പാരാജികം നാധിപ്പേതം, തസ്മാ **"പഠമേന ഝാനേന സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരതീ"**തിആദി വുത്തം. തസ്മാ യോ ഝാനേന ഘടേത്വാ "ഇമിനാ നാമ ഝാനേന സുഞ്ഞാഗാരേ അഭിരമാമീ"തി വദതി, അയമേവ പാരാജികോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ.

യാ ച "ഞാണ"ന്തി ഇമസ്സ പദഭാജനേ **അമ്ബട്ഠസുത്താ**ദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൭൮ ആദയോ) വുത്താസു അട്ഠസു വിജ്ജാസു വിപസ്സനാഞാണമനോമയിദ്ധിഇദ്ധിവിധദിബ്ബസോതചേതോപരിയഞാണഭേദാ പഞ്ച വിജ്ജാ ന ആഗതാ, താസു ഏകാ വിപസ്സനാവ പാരാജികവത്ഥു ന ഹോതി, സേസാ ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബാ. തസ്മാ "വിപസ്സനായ ലാഭീമ്ഹീ"തിപി "വിപസ്സനാഞാണസ്സ ലാഭീമ്ഹീ"തിപി വദതോ പാരാജികം നത്ഥി. **ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ** പന ഭണതി - "ഇതരാപി ചതസ്സോ വിജ്ജാ ഞാണേന അഘടിതാ പാരാജികവത്ഥൂ ന ഹോന്തി. തസ്മാ 'മനോമയസ്സ ലാഭീമ്ഹി, ഇദ്ധിവിധസ്സ, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ, ചേതോപരിയസ്സ ലാഭീമ്ഹീ'തി വദതോപി പാരാജികം നത്ഥീ"തി. തം തസ്സ അന്തേവാസികേഹേവ പടിക്ഖിത്തം - "ആചരിയോ ന ആഭിധമ്മികോ ഭുമ്മന്തരം ന ജാനാതി, അഭിഞ്ഞാ നാമ ചതുത്ഥജ്ഝാനപാദകോവ മഹഗ്ഗതധമ്മോ, ഝാനേനേവ ഇജ്ഝതി. തസ്മാ മനോമയസ്സ ലാഭീമ്ഹീ'തി വാ 'മനോമയഞാണസ്സ ലാഭീമ്ഹീ'തി വാ യഥാ വാ തഥാ വാ വദതു പാരാജികമേവാ"തി. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി നിബ്ബാനം പാളിയാ അനാഗതം, അഥ ഖോ "നിബ്ബാനം മേ പത്ത"ന്തി വാ "സച്ഛികത"ന്തി വാ വദതോ പാരാജികമേവ. കസ്മാ? നിബ്ബാനസ്സ നിബ്ബത്തിതലോകുത്തരത്താ. തഥാ "ചത്താരി സച്ചാനി പടിവിജ്ഝിം പടിവിദ്ധാനി മയാ"തി വദതോപി പാരാജികമേവ. കസ്മാ? സച്ചപ്പടിവേധോതി ഹി മഗ്ഗസ്സ പരിയായവചനം. യസ്മാ പന "തിസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ കാമാവചരകുസലതോ ചതൂസു ഞാണസമ്പയുത്തേസു ചിത്തുപ്പാദേസു ഉപ്പജ്ജന്തി, ക്രിയതോ ചതൂസു ഞാണസമ്പയുത്തേസു ചിത്തുപ്പാദേസു ഉപ്പജ്ജന്തി, അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ ഏതേസു ചേവ ഉപ്പജ്ജതി, ചതൂസു മഗ്ഗേസു ചതൂസു ഫലേസു ച ഉപ്പജ്ജതീ"തി **വിഭങ്ഗേ** (വിഭ॰ ൭൪൬) വുത്തം. തസ്മാ "ധമ്മപടിസമ്ഭിദായ ലാഭീമ്ഹീ"തി വാ, "നിരുത്തി...പേ॰... പടിഭാനപടിസമ്ഭിദായ ലാഭീമ്ഹീ"തി വാ "ലോകിയഅത്ഥപടിസമ്ഭിദായ ലാഭീമ്ഹീ"തി വാ വുത്തേപി പാരാജികം നത്ഥി. "പടിസമ്ഭിദാനം ലാഭീമ്ഹീ"തി വുത്തേ ന താവ സീസം ഓതരതി. "ലോകുത്തരഅത്ഥപടിസമ്ഭിദായ ലാഭീമ്ഹീ"തി വുത്തേ പന പാരാജികം ഹോതി. **സങ്ഖേപട്ഠകഥായം** പന അത്ഥപടിസമ്ഭിദാപ്പത്തോമ്ഹീതി അവിസേസേനാപി വദതോ പാരാജികം വുത്തം. **കുരുന്ദിയമ്പി** "ന മുച്ചതീ"തി വുത്തം. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന "ഏത്താവതാ പാരാജികം നത്ഥി, ഏത്താവതാ സീസം ന ഓതരതി, ഏത്താവതാ ന പാരാജിക"ന്തി വിചാരിതത്താ ന സക്കാ അഞ്ഞം പമാണം കാതുന്തി.

"നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജാമീ"തി വാ "ലാഭീമ്ഹാഹം തസ്സാ"തി വാ വദതോപി പാരാജികം നത്ഥി. കസ്മാ? നിരോധസമാപത്തിയാ നേവ ലോകിയത്താ ന ലോകുത്തരത്താതി. സചേ പനസ്സ ഏവം ഹോതി - "നിരോധം നാമ അനാഗാമീ വാ ഖീണാസവോ വാ സമാപജ്ജതി, തേസം മം അഞ്ഞതരോതി ജാനിസ്സതീ"തി ബ്യാകരോതി, സോ ച നം തഥാ ജാനാതി,

പാരാജികന്തി **മഹാപച്ചരിസങ്ഖേപട്ഠകഥാസു** വുത്തം. തം വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

“അതീതഭവേ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ സോതാപന്നോമ്ഹീ”തി വദതോപി പാരാജികം നത്ഥി. അതീതക്ഖന്ധാനഞ്ഹി പരാമട്ഠത്താ സീസം ന ഓതരതീതി. **സങ്ഖേപട്ഠകഥായം** പന “അതീതേ അട്ഠസമാപത്തിലാഭീമ്ഹീ”തി വദതോ പാരാജികം നത്ഥി, കുപ്പധമ്മത്താ ഇധ പന “അത്ഥി അകുപ്പധമ്മത്താതി കേചി വദന്തീ”തി വുത്തം. തമ്പി തത്ഥേവ “അതീതത്തഭാവം സന്ധായ കഥേന്തസ്സ പാരാജികം ന ഹോതി, പച്ചുപ്പന്നത്തഭാവം സന്ധായ കഥേന്തസ്സേവ ഹോതീ”തി പടിക്ഖിത്തം.

സുദ്ധികവാരകഥാവണ്ണനാ

൨൦൦. ഏവം ഝാനാദീനി ദസ മാതികാപദാനി വിത്ഥാരേത്വാ ഇദാനി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം ഉല്ലപന്തോ യം സമ്പജാനമുസാവാദം ഭണതി, തസ്സ അങ്ഗം ദസ്സേത്വാ തസ്സേവ വിത്ഥാരസ്സ വസേന ചക്കപേയ്യാലം ബന്ധന്തോ ഉല്ലപനാകാരഞ്ച ആപത്തിഭേദഞ്ച ദസ്സേതും **“തീഹാകാരേഹീ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സുദ്ധികവാരോ വത്ഥുകാമവാരോ പച്ചയപടിസംയുത്തവാരോതി തയോ മഹാവാരാ. തേസു സുദ്ധികവാരേ പഠമജ്ഝാനം ആദിം കത്വാ യാവ **മോഹാ ചിത്തം വിനീവരണപദം,** താവ ഏകമേകസ്മിം പദേ **സമാപജ്ജിം, സമാപജ്ജാമി, സമാപന്നോ, ലാഭീമ്ഹി, വസീമ്ഹി, സച്ഛികതം മയാ**തി ഇമേസു ഛസു പദേസു ഏകമേകം പദം തീഹാകാരേഹി, ചതൂഹി, പഞ്ചഹി, ഛഹി, സത്തഹാകാരേഹീതി ഏവം പഞ്ചക്ഖത്തും യോജേത്വാ **സുദ്ധികനയോ** നാമ വുത്തോ. തതോ **പഠമഞ്ച ഝാനം, ദുതിയഞ്ച ഝാന**ന്തി ഏവം പഠമജ്ഝാനേന സദ്ധിം ഏകമേകം പദം ഘടേന്തേന സബ്ബപദാനി ഘടേത്വാ തേനേവ വിത്ഥാരേന **ഖണ്ഡചക്കം** നാമ വുത്തം. തഞ്ഹി പുന ആനേത്വാ പഠമജ്ഝാനാദീഹി ന യോജിതം, തസ്മാ “ഖണ്ഡചക്ക”ന്തി വുച്ചതി. തതോ **ദുതിയഞ്ച ഝാനം, തതിയഞ്ച ഝാന**ന്തി ഏവം ദുതിയജ്ഝാനേന സദ്ധിം ഏകമേകം പദം ഘടേത്വാ പുന ആനേത്വാ പഠമജ്ഝാനേന സദ്ധിം സമ്ബന്ധിത്വാ തേനേവ വിത്ഥാരേന **ബദ്ധചക്കം** നാമ വുത്തം. തതോ യഥാ ദുതിയജ്ഝാനേന സദ്ധിം, ഏവം തതിയജ്ഝാനാദീഹിപി സദ്ധിം, ഏകമേകം പദം ഘടേത്വാ പുന ആനേത്വാ ദുതിയജ്ഝാനാദീഹി സദ്ധിം സമ്ബന്ധിത്വാ തേനേവ വിത്ഥാരേന അഞ്ഞാനിപി ഏകൂനതിംസ ബദ്ധചക്കാനി വത്വാ **ഏകമൂലകനയോ** നിട്ഠാപിതോ. പാഠോ പന സങ്ഖേപേന ദസ്സിതോ, സോ അസമ്മുയ്ഹന്തേന വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബോ.

യഥാ ച ഏകമൂലകോ, ഏവം ദുമൂലകാദയോപി സബ്ബമൂലകപരിയോസാനാ ചതുന്നം സതാനം ഉപരി പഞ്ചതിംസ നയാ വുത്താ. സേയ്യഥിദം - ദ്വിമൂലകാ ഏകൂനതിംസ, തിമൂലകാ അട്ഠവീസ, ചതുമൂലകാ സത്തവീസ; ഏവം പഞ്ചമൂലകാദയോപി ഏകേകം ഊനം കത്വാ യാവ തിംസമൂലകാ, താവ വേദിതബ്ബാ. പാഠേ പന തേസം നാമമ്പി സങ്ഖിപിത്വാ **“ഇദം സബ്ബമൂലക”**ന്തി തിംസമൂലകനയോ ഏകോ ദസ്സിതോ. യസ്മാ ച സുഞ്ഞാഗാരപദം ഝാനേന അഘടിതം സീസം ന ഓതരതി, തസ്മാ തം അനാമസിത്വാ മോഹാ ചിത്തം വിനീവരണപദപരിയോസാനായേവ സബ്ബത്ഥ യോജനാ ദസ്സിതാതി വേദിതബ്ബാ. ഏവം പഠമജ്ഝാനാദീനി പടിപാടിയാ വാ ഉപ്പടിപാടിയാ വാ

ദുതിയജ്ഝാനാദീഹി ഘടേത്വാ വാ അഘടേത്വാ വാ സമാപജ്ജിന്തിആദിനാ നയേന ഉല്ലപതോ മോക്ഖോ നത്ഥി, പാരാജികം ആപജ്ജതിയേവാതി.

ഇമസ്സ അത്ഥസ്സ ദസ്സനവസേന വുത്തേ ച പനേതസ്മിം സുദ്ധികമഹാവാരേ അയം സങ്ഖേപതോ അത്ഥവണ്ണനാ - **തീഹാകാരേഹീ**തി സമ്പജാനമുസാവാദസ്സ അങ്ഗഭൂതേഹി തീഹി കാരണേഹി. **പുബ്ബേവസ്സ ഹോതീ**തി പുബ്ബഭാഗേയേവ അസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഏവം ഹോതി ''മുസാ ഭണിസ്സ''ന്തി. **ഭണന്തസ്സ ഹോതീ**തി ഭണമാനസ്സ ഹോതി. **ഭണിതസ്സ ഹോതീ**തി ഭണിതേ അസ്സ ഹോതി, യം വത്തബ്ബം തസ്മിം വുത്തേ ഹോതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ **ഭണിതസ്സാ**തി വുത്തവതോ നിട്ഠിതവചനസ്സ ഹോതീതി. യോ ഏവം പുബ്ബഭാഗേപി ജാനാതി, ഭണന്തോപി ജാനാതി, പച്ഛാപി ജാനാതി, ''മുസാ മയാ ഭണിത''ന്തി സോ ''പഠമജ്ഝാനം സമാപജ്ജി''ന്തി ഭണന്തോ പാരാജികം ആപജ്ജതീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ ദസ്സിതോ. കിഞ്ചാപി ദസ്സിതോ, അഥ ഖോ അയമേത്ഥ വിസേസോ - പുച്ഛാ താവ ഹോതി '''മുസാ ഭണിസ്സ'ന്തി പുബ്ബഭാഗോ അത്ഥി, 'മുസാ മയാ ഭണിത'ന്തി പച്ഛാഭാഗോ നത്ഥി, വുത്തമത്തമേവ ഹി കോചി പമുസ്സതി, കിം തസ്സ പാരാജികം ഹോതി, ന ഹോതീ''തി? സാ ഏവം **അട്ഠകഥാസു** വിസ്സജ്ജിതാ - പുബ്ബഭാഗേ ''മുസാ ഭണിസ്സ''ന്തി ച ഭണന്തസ്സ ''മുസാ ഭണാമീ''തി ച ജാനതോ പച്ഛാഭാഗേ ''മുസാ മയാ ഭണിത''ന്തി ന സക്കാ ന ഭവിതും. സചേപി ന ഹോതി പാരാജികമേവ. പുരിമമേവ ഹി അങ്ഗദ്വയം പമാണം. യസ്സാപി പുബ്ബഭാഗേ ''മുസാ ഭണിസ്സ''ന്തി ആഭോഗോ നത്ഥി, ഭണന്തോ പന ''മുസാ ഭണാമീ''തി ജാനാതി, ഭണിതേപി ''മുസാ മയാ ഭണിത''ന്തി ജാനാതി, സോ ആപത്തിയാ ന കാരേതബ്ബോ. പുബ്ബഭാഗോ ഹി പമാണതരോ. തസ്മിം അസതി ദവാ ഭണിതം വാ രവാ ഭണിതം വാ ഹോതീ''തി.

ഏത്ഥ ച തംഞാണതാ ച ഞാണസമോധാനഞ്ച പരിച്ചജിതബ്ബം. **തംഞാണതാ പരിച്ചജിതബ്ബാ**തി യേന ചിത്തേന ''മുസാ ഭണിസ്സ''ന്തി ജാനാതി, തേനേവ ''മുസാ ഭണാമീ''തി ച ''മുസാ മയാ ഭണിത''ന്തി ച ജാനാതീതി ഏവം ഏകചിത്തേനേവ തീസു ഖണേസു ജാനാതീതി അയം തംഞ്ഞണതാ പരിച്ചജിതബ്ബാ, ന ഹി സക്കാ തേനേവ ചിത്തേന തം ചിത്തം ജാനിതും യഥാ ന സക്കാ തേനേവ അസിനാ സോ അസി ഛിന്ദിതുന്തി. പുരിമം പുരിമം പന ചിത്തം പച്ഛിമസ്സ പച്ഛിമസ്സ ചിത്തസ്സ തഥാ ഉപ്പത്തിയാ പച്ചയോ ഹുത്വാ നിരുജ്ഝതി. തേനേതം വുച്ചതി -

''പമാണം പുബ്ബഭാഗോവ, തസ്മിം സതി ന ഹേസ്സതി;
സേസദ്വയന്തി നത്ഥേത, മിതി വാചാ തിവങ്ഗികാ''തി.

''ഞാണസമോധാനം പരിച്ചജിതബ്ബ''ന്തി ഏതാനി തീണി ചിത്താനി ഏകക്ഖണേ ഉപ്പജ്ജന്തീതി ന ഗഹേതബ്ബാനി. ഇദഞ്ഹി ചിത്തം നാമ -

അനിരുദ്ധമ്ഹി പഠമേ, ന ഉപ്പജ്ജതി പച്ഛിമം;
നിരന്തരുപ്പജ്ജനതോ, ഏകം വിയ പകാസതി.

ഇതോ പരം പന യ്വായം ''പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജി''ന്തി സമ്പജാനമുസാ ഭണതി, യസ്മാ സോ ''നത്ഥി മേ പഠമം ഝാന''ന്തി ഏവംദിട്ഠികോ ഹോതി, തസ്സ ഹി അത്ഥേവായം ലദ്ധി. തഥാ ''നത്ഥി മേ പഠമം ഝാന''ന്തി ഏവമസ്സ ഖമതി ചേവ രുച്ചതി ച. ഏവംസഭാവമേവ ചസ്സ ചിത്തം ''നത്ഥി മേ പഠമം ഝാന''ന്തി. യദാ പന മുസാ വത്തുകാമോ ഹോതി, തദാ തം ദിട്ഠിം വാ

ദിട്ഠിയാ സഹ ഖന്തിം വാ ദിട്ഠിഖന്തീഹി സദ്ധിം രുചിം വാ, ദിട്ഠിഖന്തിരുചീഹി സദ്ധിം ഭാവം വാ വിനിധായ നിക്ഖിപിത്വാ പടിച്ഛാദേത്വാ അഭൂതം കത്വാ ഭണതി, തസ്മാ തേസമ്പി വസേന അങ്ഗഭേദം ദസ്സേതും **"ചതൂഹാകാരേഹീ"**തിആദി വുത്തം. **പരിവാരേ** ച "അട്ഠങ്ഗികോ മുസാവാദോ"തി (പരി॰ ൩൨൨) വുത്തത്താ തത്ഥ അധിപ്പേതായ സഞ്ഞായ സദ്ധിം അഞ്ഞോപി ഇധ "അട്ഠഹാകാരേഹീ"തി ഏകോ നയോ യോജേതബ്ബോ.

ഏത്ഥ ച **വിനിധായ ദിട്ഠി**ന്തി ബലവധമ്മവിനിധാനവസേനേതം വുത്തം. **വിനിധായ ഖന്തി**ന്തിആദീനി തതോ ദുബ്ബലദുബ്ബലാനം വിനിധാനവസേന. **വിനിധായ സഞ്ഞ**ന്തി ഇദം പനേത്ഥ സബ്ബദുബ്ബലധമ്മവിനിധാനം. സഞ്ഞാമത്തമ്പി നാമ അവിനിധായ സമ്പജാനമുസാ ഭാസിസ്സതീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യസ്മാ പന "സമാപജ്ജിസ്സാമീ"തിആദിനാ അനാഗതവചനേന പാരാജികം ന ഹോതി, തസ്മാ "സമാപജ്ജി"ന്തിആദീനി അതീതവത്തമാനപദാനേവ പാഠേ വുത്താനീതി വേദിതബ്ബാനി.

൨൦൭. ഇതോ പരം സബ്ബമ്പി ഇമസ്മിം സുദ്ധികമഹാവാരേ ഉത്താനത്ഥമേവ. ന ഹേത്ഥ തം അത്ഥി - യം ഇമിനാ വിനിച്ഛയേന ന സക്കാ ഭവേയ്യ വിഞ്ഞാതും, ഠപേത്വാ കിലേസപ്പഹാനപദസ്സ പദഭാജനേ "രാഗോ മേ ചത്തോ വന്തോ"തിആദീനം പദാനം അത്ഥം. സ്വായം വുച്ചതി - ഏത്ഥ ഹി **ചത്തോ**തി ഇദം സകഭാവപരിച്ചജനവസേന വുത്തം. **വന്തോ**തി ഇദം പുന അനാദിയനഭാവദസ്സനവസേന. **മുത്തോ**തി ഇദം സന്തതിതോ വിമോചനവസേന. **പഹീനോ**തി ഇദം മുത്തസ്സാപി ക്വചി അനവട്ഠാനദസ്സനവസേന. **പടിനിസ്സട്ഠോ**തി ഇദം പുബ്ബേ ആദിന്നപുബ്ബസ്സ പടിനിസ്സഗ്ഗദസ്സനവസേന. **ഉക്ഖേടിതോ**തി ഇദം അരിയമഗ്ഗേന ഉത്താസിതത്താ പുന അനല്ലീയനഭാവദസ്സനവസേന. സ്വായമത്ഥോ സദ്ദസത്ഥതോ പരിയേസിതബ്ബോ . **സമുക്ഖേടിതോ**തി ഇദം സുട്ഠു ഉത്താസേത്വാ അണുസഹഗതസ്സാപി പുന അനല്ലീയനഭാവദസ്സനവസേന വുത്തന്തി.

സുദ്ധികവാരകഥാ നിട്ഠിതാ.

വത്ഥുകാമവാരകഥാ

൨൨൦. വത്ഥുകാമവാരേപി "തീഹാകാരേഹീ"തിആദീനം അത്ഥോ, വാരപേയ്യാലപ്പഭേദോ ച സബ്ബോ ഇധ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. കേവലഞ്ഹി യം "മയാ വിരജ്ഝിത്വാ അഞ്ഞം വത്ഥുകാമേന അഞ്ഞം വുത്തം, തസ്മാ നത്ഥി മയ്ഹം ആപത്തീ"തി ഏവം ഓകാസഗവേസകാനം പാപപുഗ്ഗലാനം ഓകാസനിസേധനത്ഥം വുത്തോ. യഥേവ ഹി "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി വത്ഥുകാമോ "ധമ്മം പച്ചക്ഖാമീ"തിആദീസു സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനപദേസു യം വാ തം വാ വദന്തോപി ഖേത്തേ ഓതിണ്ണത്താ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോവ ഹോതി; ഏവം പഠമജ്ഝാനാദീസു ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപദേസു യംകിഞ്ചി ഏകം വത്ഥുകാമോ തതോ അഞ്ഞം യം വാ തം വാ വദന്തോപി ഖേത്തേ ഓതിണ്ണത്താ പാരാജികോവ ഹോതി. സചേ യസ്സ വദതി, സോ തമത്ഥം തങ്ഖണഞ്ഞേവ ജാനാതി. ജാനനലക്ഖണഞ്ചേത്ഥ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

അയം പന വിസേസോ - സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹത്ഥമുദ്ദായ സീസം ന ഓതരതി. ഇദം അഭൂതാരോചനം ഹത്ഥമുദ്ദായപി ഓതരതി. യോ ഹി ഹത്ഥവികാരാദീഹിപി അങ്ഗപച്ചങ്ഗചോപനേഹി അഭൂതം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം വിഞ്ഞത്തിപഥേ ഠിതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ആരോചേതി, സോ ച തമത്ഥം ജാനാതി, പാരാജികോവ ഹോതി. അഥ പന യസ്സ ആരോചേതി, സോ ന ജാനാതി ''കിം അയം ഭണതീ''തി, സംസയം വാ ആപജ്ജതി, ചിരം വീമംസിത്വാ വാ പച്ഛാ ജാനാതി, അപ്പടിവിജാനന്തോ ഇച്ചേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. ഏവം അപ്പടിവിജാനന്തസ്സ വുത്തേ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതി. യോ പന ഝാനാദീനി അത്തനോ അധിഗമവസേന വാ ഉഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാദിവസേന വാ ന ജാനാതി, കേവലം ഝാനന്തി വാ വിമോക്ഖോതി വാ വചനമത്തമേവ സുതം ഹോതി, സോപി തേന വുത്തേ ''ഝാനം കിര സമാപജ്ജിന്തി ഏസ വദതീ''തി യദി ഏത്തകമത്തമ്പി ജാനാതി, ജാനാതിച്ചേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. തസ്സ വുത്തേ പാരാജികമേവ. സേസോ ഏകസ്സ വാ ദ്വിന്നം വാ ബഹൂനം വാ നിയമിതാനിയമിതവസേന വിസേസോ സബ്ബോ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനകഥായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോതി.

വത്ഥുകാമവാരകഥാ നിട്ഠിതാ.

പച്ചയപടിസംയുത്തവാരകഥാ

൨൨൦. പച്ചയപടിസംയുത്തവാരേപി - സബ്ബം വാരപേയ്യാലഭേദം പുബ്ബേ ആഗതപദാനഞ്ച അത്ഥം വുത്തനയേനേവ ഞത്വാ പാളിക്കമോ താവ ഏവം ജാനിതബ്ബോ. ഏത്ഥ ഹി ''യോ തേ വിഹാരേ വസി, യോ തേ ചീവരം പരിഭുഞ്ജി, യോ തേ പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജി, യോ തേ സേനാസനം പരിഭുഞ്ജി, യോ തേ ഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം പരിഭുഞ്ജീ''തി ഇമേ പഞ്ച പച്ചത്തവചനവാരാ, ''യേന തേ വിഹാരോ പരിഭുത്തോ''തിആദയോ പഞ്ച കരണവചനവാരാ, ''യം ത്വം ആഗമ്മ വിഹാരം അദാസീ''തിആദയോ പഞ്ച ഉപയോഗവചനവാരാ വുത്താ , തേസം വസേന ഇധ വുത്തേന സുഞ്ഞാഗാരപദേന സദ്ധിം പുബ്ബേ വുത്തേസു പഠമജ്ഝാനാദീസു സബ്ബപദേസു വാരപേയ്യാലഭേദോ വേദിതബ്ബോ. ''യോ തേ വിഹാരേ, യേന തേ വിഹാരോ, യം ത്വം ആഗമ്മ വിഹാര''ന്തി ഏവം പരിയായേന വുത്തത്താ പന ''അഹ''ന്തി ച അവുത്തത്താ പടിവിജാനന്തസ്സ വുത്തേപി ഇധ ഥുല്ലച്ചയം, അപടിവിജാനന്തസ്സ ദുക്കടന്തി അയമേത്ഥ വിനിച്ഛയോ.

അനാപത്തിഭേദകഥാ

ഏവം വിത്ഥാരവസേന ആപത്തിഭേദം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അനാപത്തിം ദസ്സേന്തോ **''അനാപത്തി അധിമാനേനാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അധിമാനേനാതി** അധിഗതമാനേന സമുദാചരന്തസ്സ അനാപത്തി. **അനുല്ലപനാധിപ്പായസ്സാതി** കോഹഞ്ഞേ ഇച്ഛാചാരേ അഠത്വാ അനുല്ലപനാധിപ്പായസ്സ സബ്രഹ്മചാരീനം സന്തികേ അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തസ്സ അനാപത്തി. ഉമ്മത്തകാദയോ പുബ്ബേ വുത്തനയാഏവ. ഇധ പന ആദികമ്മികാ വഗ്ഗുമുദാതീരിയാ ഭിക്ഖൂ. തേസം അനാപത്തീതി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം സിക്ഖാപദം തിസമുട്ഠാനം - ഹത്ഥമുദ്ദായ ആരോചേന്തസ്സ കായചിത്തതോ, വചീഭേദേന ആരോചേന്തസ്സ വാചാചിത്തതോ, ഉഭയം കരോന്തസ്സ കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാതി. കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, തിവേദനം ഹസന്തോപി ഹി സോമനസ്സികോ ഉല്ലപതി ഭായന്തോപി മജ്ഝത്തോപീതി.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

൨൨൩. വിനീതവത്ഥൂസു - അധിമാനവത്ഥു അനുപഞ്ഞത്തിയം വുത്തനയമേവ.

ദുതിയവത്ഥുസ്മിം - **പണിധായാ**തി പത്ഥനം കത്വാ. **ഏവം മം ജനോ സമ്ഭാവേസ്സതീ**തി ഏവം അരഞ്ഞേ വസന്തം മം ജനോ അരഹത്തേ വാ സേക്ഖഭൂമിയം വാ സമ്ഭാവേസ്സതി, തതോ ലോകസ്സ സക്കതോ ഭവിസ്സാമി ഗരുകതോ മാനിതോ പൂജിതോതി. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ഏവം പണിധായ ''അരഞ്ഞേ വസിസ്സാമീ''തി ഗച്ഛന്തസ്സ പദവാരേ പദവാരേ ദുക്കടം. തഥാ അരഞ്ഞേ കുടികരണചങ്കമനനിസീദനനിവാസനപാവുരണാദീസു സബ്ബകിച്ചേസു പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. തസ്മാ ഏവം അരഞ്ഞേ ന വസിതബ്ബം. ഏവം വസന്തോ ഹി സമ്ഭാവനം ലഭതു വാ മാ വാ ദുക്കടം ആപജ്ജതി. യോ പന സമാദിന്നധുതങ്ഗോ ''ധുതങ്ഗം രക്ഖിസ്സാമീ''തി വാ ''ഗാമന്തേ മേ വസതോ ചിത്തം വിക്ഖിപതി, അരഞ്ഞം സപ്പായ''ന്തി ചിന്തേത്വാ വാ ''അദ്ധാ അരഞ്ഞേ തിണ്ണം വിവേകാനം അഞ്ഞതരം പാപുണിസ്സാമീ''തി വാ ''അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അരഹത്തം അപാപുണിത്വാ ന നിക്ഖമിസ്സാമീ''തി വാ ''അരഞ്ഞവാസോ നാമ ഭഗവതാ പസത്ഥോ, മയി ച അരഞ്ഞേ വസന്തേ ബഹൂ സബ്രഹ്മചാരിനോ ഗാമന്തം ഹിത്വാ ആരഞ്ഞകാ ഭവിസ്സന്തീ''തി വാ ഏവം അനവജ്ജവാസം വസിതുകാമോ ഹോതി, തേന വസിതബ്ബം.

തതിയവത്ഥുസ്മിമ്പി - ''അഭിക്കന്താദീനി സണ്ഠപേത്വാ പിണ്ഡായ ചരിസ്സാമീ''തി നിവാസനപാരുപനകിച്ചതോ പഭുതി യാവ ഭോജനപരിയോസാനം താവ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. സമ്ഭാവനം ലഭതു വാ മാ വാ ദുക്കടമേവ. ഖന്ധകവത്തസേഖിയവത്തപരിപൂരണത്ഥം പന സബ്രഹ്മചാരീനം ദിട്ഠാനുഗതിആപജ്ജനത്ഥം വാ പാസാദികേഹി അഭിക്കമപടിക്കമാദീഹി പിണ്ഡായ പവിസന്തോ അനുപവജ്ജോ വിഞ്ഞൂനന്തി.

ചതുത്ഥപഞ്ചമവത്ഥൂസു - ''യോ തേ വിഹാരേ വസീ''തി ഏത്ഥ വുത്തനയേനേവ ''അഹ''ന്തി അവുത്തത്താ പാരാജികം നത്ഥി. അത്തുപനായികമേവ ഹി സമുദാചരന്തസ്സ പാരാജികം വുത്തം.

പണിധായ ചങ്കമീതിആദീനി ഹേട്ഠാ വുത്തനയാനേവ.

സംയോജനവത്ഥുസ്മിം - **സംയോജനാ പഹീനാ**തിപി ''ദസ സംയോജനാ പഹീനാ''തിപി ''ഏകം സംയോജനം പഹീന''ന്തിപി വദതോ കിലേസപ്പഹാനമേവ ആരോചിതം ഹോതി, തസ്മാ പാരാജികം.

൨൨൮. രഹോവത്ഥൂസു - **രഹോ ഉല്ലപതീ**തി "രഹോഗതോ അരഹാ അഹ"ന്തി വദതി, ന മനസാ ചിന്തിതമേവ കരോതി. തേനേത്ഥ ദുക്കടം വുത്തം.

വിഹാരവത്ഥു ഉപട്ഠാനവത്ഥു ച വുത്തനയമേവ.

൨൨൯. ന ദുക്കരവത്ഥുസ്മിം - തസ്സ ഭിക്ഖുനോ അയം ലദ്ധി - "അരിയപുഗ്ഗലാവ ഭഗവതോ സാവകാ"തി. തേനാഹ - "യേ ഖോ തേ ഭഗവതോ സാവകാ തേ ഏവം വദേയ്യു"ന്തി. യസ്മാ ചസ്സ അയമധിപ്പായോ - "സീലവതാ ആരദ്ധവിപസ്സകേന ന ദുക്കരം അഞ്ഞം ബ്യാകാതും, പടിബലോ സോ അരഹത്തം പാപുണിതു"ന്തി. തസ്മാ "അനുല്ലപനാധിപ്പായോ അഹ"ന്തി ആഹ.

വീരിയവത്ഥുസ്മിം **ആരാധനീയോ**തി സക്കാ ആരാധേതും സമ്പാദേതും നിബ്ബത്തേതുന്തി അത്ഥോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

മച്ചുവത്ഥുസ്മിം സോ ഭിക്ഖു "യസ്സ വിപ്പടിസാരോ ഉപ്പജ്ജതി, സോ ഭായേയ്യ. മയ്ഹം പന അവിപ്പടിസാരവത്ഥുകാനി പരിസുദ്ധാനി സീലാനി, സ്വാഹം കിം മരണസ്സ ഭായിസ്സാമീ"തി ഏതമത്ഥവസം പടിച്ച "നാഹം ആവുസോ മച്ചുനോ ഭായാമീ"തി ആഹ. തേനസ്സ അനാപത്തി.

വിപ്പടിസാരവത്ഥുസ്മിമ്പി ഏസേവ നയോ. തതോ പരാനി തീണി വത്ഥൂനി വീരിയവത്ഥുസദിസാനേവ.

വേദനാവത്ഥൂസുപഠമസ്മിം താവ സോ ഭിക്ഖു പടിസങ്ഖാനബലേന അധിവാസനഖന്തിയം ഠത്വാ "നാവുസോ സക്കാ യേന വാ തേന വാ അധിവാസേതു"ന്തി ആഹ. തേനസ്സ അനാപത്തി.

ദുതിയേ പന അത്തുപനായികം അകത്വാ "നാവുസോ സക്കാ പുഥുജ്ജനേനാ"തി പരിയായേന വുത്തത്താ ഥുല്ലച്ചയം.

൨൩൦. ബ്രാഹ്മണവത്ഥൂസുസോ കിര ബ്രാഹ്മണോ ന കേവലം "ആയന്തു ഭോന്തോ അരഹന്തോ"തി ആഹ. യം യം പനസ്സ വചനം മുഖതോ നിഗ്ഗച്ഛതി, സബ്ബം "അരഹന്താനം ആസനാനി പഞ്ഞപേഥ, പാദോദകം ദേഥ, അരഹന്തോ പാദേ ധോവന്തൂ"തി അരഹന്തവാദപടിസംയുത്തംയേവ. തം പനസ്സ പസാദഭഞ്ഞം സദ്ധാചരിതത്താ അത്തനോ സദ്ധാബലേന സമുസ്സാഹിതസ്സ വചനം. തസ്മാ ഭഗവാ **"അനാപത്തി, ഭിക്ഖവേ, പസാദഭഞ്ഞേ"**തി ആഹ. ഏവം വുച്ചമാനേന പന ഭിക്ഖുനാ ന ഹട്ഠതുട്ഠേനേവ പച്ചയാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, "അരഹത്തസമ്പാപികം പടിപദം പരിപൂരേസ്സാമീ"തി ഏവം യോഗോ കരണീയോതി.

അഞ്ഞബ്യാകരണവത്ഥൂനിസംയോജനവത്ഥുസദിസാനേവ. **അഗാരവത്ഥുസ്മി**ം സോ ഭിക്ഖു ഗിഹിഭാവേ അനത്ഥികതായ അനപേക്ഖതായ "അഭബ്ബോ ഖോ ആവുസോ മാദിസോ"തി ആഹ, ന ഉല്ലപനാധിപ്പായേന. തേനസ്സ അനാപത്തി.

൨൩൧. ആവടകാമവത്ഥുസ്മിം സോ ഭിക്ഖു വത്ഥുകാമേസു ച കിലേസകാമേസു ച ലോകിയേനേവ ആദീനവദസ്സനേന നിരപേക്ഖോ. തസ്മാ

“ആവടാ മേ ആവുസോ കാമാ”തി ആഹ. തേനസ്സ അനാപത്തി. ഏത്ഥ ച **ആവടാ**തി ആവാരിതാ നിവാരിതാ, പടിക്ഖിത്താതി അത്ഥോ.

അഭിരതിവത്ഥുസ്മിം സോ ഭിക്ഖു സാസനേ അനുക്കണ്ഠിതഭാവേന ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീസു ച അഭിരതഭാവേന “അഭിരതോ അഹം ആവുസോ പരമായ അഭിരതിയാ”തി ആഹ, ന ഉല്ലപനാധിപ്പായേന. തേനസ്സ അനാപത്തി.

പക്കമനവത്ഥുസ്മിം **യോ ഇമമ്ഹാ ആവാസാ പഠമം പക്കമിസ്സതീ**തി ഏവം ആവാസം വാ മണ്ഡപം വാ സീമം വാ യംകിഞ്ചി ഠാനം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ കതായ കതികായ യോ “മം അരഹാതി ജാനന്തൂ”തി തമ്ഹാ ഠാനാ പഠമം പക്കമതി, പാരാജികോ ഹോതി. യോ പന ആചരിയുപജ്ഝായാനം വാ കിച്ചേന മാതാപിതൂനം വാ കേനചിദേവ കരണീയേന ഭിക്ഖാചാരത്ഥം വാ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാനം വാ അത്ഥായ അഞ്ഞേന വാ താദിസേന കരണീയേന തം ഠാനം അതിക്കമിത്വാ ഗച്ഛതി, അനാപത്തി. സചേപിസ്സ ഏവം ഗതസ്സ പച്ഛാ ഇച്ഛാചാരോ ഉപ്പജ്ജതി “ന ദാനാഹം തത്ഥ ഗമിസ്സാമി ഏവം മം അരഹാതി സമ്ഭാവേസ്സന്തീ”തി അനാപത്തിയേവ.

യോപി കേനചിദേവ കരണീയേന തം ഠാനം പത്വാ സജ്ഝായമനസികാരാദിവസേന അഞ്ഞവിഹിതോ വാ ഹുത്വാ ചോരാദീഹി വാ അനുബദ്ധോ മേഘം വാ ഉട്ഠിതം ദിസ്വാ അനോവസ്സകം പവിസിതുകാമോ തം ഠാനം അതിക്കമതി, അനാപത്തി. യാനേന വാ ഇദ്ധിയാ വാ ഗച്ഛന്തോപി പാരാജികം നാപജ്ജതി, പദഗമനേനേവ ആപജ്ജതി. തമ്പി യേഹി സഹ കതികാ കതാ, തേഹി സദ്ധിം അപുബ്ബംഅചരിമം ഗച്ഛന്തോ നാപജ്ജതി. ഏവം ഗച്ഛന്താ ഹി സബ്ബേപി അഞ്ഞമഞ്ഞം രക്ഖന്തി. സചേപി മണ്ഡപരുക്ഖമൂലാദീസു കിഞ്ചി ഠാനം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ “യോ ഏത്ഥ നിസീദതി വാ ചങ്കമതി വാ, തം അരഹാതി ജാനിസ്സാമ” പുപ്ഫാനി വാ ഠപേത്വാ “യോ ഇമാനി ഗഹേത്വാ പൂജം കരിസ്സതി, തം അരഹാതി ജാനിസ്സാമാ”തിആദിനാ നയേന കതികാ കതാ ഹോതി, തത്രാപി ഇച്ഛാചാരവസേന തഥാ കരോന്തസ്സ പാരാജികമേവ. സചേപി ഉപാസകേന അന്തരാമഗ്ഗേ വിഹാരോ വാ കതോ ഹോതി, ചീവരാദീനി വാ ഠപിതാനി ഹോന്തി, “യേ അരഹന്തോ തേ ഇമസ്മിം വിഹാരേ വസന്തു, ചീവരാദീനി ച ഗണ്ഹന്തൂ”തി. തത്രാപി ഇച്ഛാചാരവസേന വസന്തസ്സ വാ ചീവരാദീനി വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ പാരാജികമേവ . ഏതം പന അധമ്മികകതികവത്തം , തസ്മാ ന കാതബ്ബം, അഞ്ഞം വാ ഏവരൂപം “ഇമസ്മിം തേമാസബ്ഭന്തരേ സബ്ബേവ ആരഞ്ഞകാ ഹോന്തു, പിണ്ഡപാതികങ്ഗാദിഅവസേസധുതങ്ഗധരാ വാ അഥ വാ സബ്ബേവ ഖീണാസവാ ഹോന്തൂ”തി ഏവമാദി. നാനാവേരജ്ജകാ ഹി ഭിക്ഖൂ സന്നിപതന്തി. തത്ഥ കേചി ദുബ്ബലാ അപ്പഥാമാ ഏവരൂപം വത്തം അനുപാലേതും ന സക്കോന്തി. തസ്മാ ഏവരൂപമ്പി വത്തം ന കാതബ്ബം. “ഇമം തേമാസം സബ്ബേഹേവ ന ഉദ്ദിസിതബ്ബം, ന പരിപുച്ഛിതബ്ബം, ന പബ്ബാജേതബ്ബം, മൂഗബ്ബതം ഗണ്ഹിതബ്ബം, ബഹി സീമട്ഠസ്സാപി സങ്ഘലാഭോ ദാതബ്ബോ”തി ഏവമാദികം പന ന കാതബ്ബമേവ.

൨൨൮. **ലക്ഖണസംയുത്തേ** യ്വായം **ആയസ്മാ ച ലക്ഖണോ**തി ലക്ഖണത്ഥേരോ വുത്തോ, ഏസ ജടിലസഹസ്സസ്സ അബ്ഭന്തരേ ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദായ ഉപസമ്പന്നോ ആദിത്തപരിയായാവസാനേ അരഹത്തപ്പത്തോ ഏകോ മഹാസാവകോതി വേദിതബ്ബോ. യസ്മാ പനേസ

ലക്ഖണസമ്പന്നേന സബ്ബാകാരപരിപൂരേന ബ്രഹ്മസമേന അത്തഭാവേന സമന്നാഗതോ, തസ്മാ ലക്ഖണോതി സങ്ഖം ഗതോ. മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ പന പബ്ബജിതദിവസതോ സത്തമേ ദിവസേ അരഹത്തപ്പത്തോ ദുതിയോ അഗ്ഗസാവകോ.

സിതം പാത്വാകാസീതി മന്ദഹസിതം പാതുഅകാസി, പകാസയി ദസ്സേസീതി വുത്തം ഹോതി. കിം പന ദിസ്വാ ഥേരോ സിതം പാത്വാകാസീതി? ഉപരി പാളിയം ആഗതം അട്ഠികസങ്ഖലികം ഏകം പേതലോകേ നിബ്ബത്തം സത്തം ദിസ്വാ, തഞ്ച ഖോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ, ന പസാദചക്ഖുനാ. പസാദചക്ഖുസ്സ ഹി ഏതേ അത്തഭാവാ ന ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി. ഏവരൂപം പന അത്തഭാവം ദിസ്വാ കാരുഞ്ഞേ കാതബ്ബേ കസ്മാ സിതം പാത്വാകാസീതി? അത്തനോ ച ബുദ്ധഞാണസ്സ ച സമ്പത്തിസമനുസ്സരണതോ. തഞ്ഹി ദിസ്വാ ഥേരോ "അദിട്ഠസച്ചേന നാമ പുഗ്ഗലേന പടിലഭിതബ്ബാ ഏവരൂപാ അത്തഭാവാ മുത്തോ അഹം, ലാഭാ വത മേ, സുലദ്ധം വത മേ"തി അത്തനോ ച സമ്പത്തിം അനുസ്സരിത്വാ "അഹോ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണസമ്പത്തി, യോ 'കമ്മവിപാകോ, ഭിക്ഖവേ, അചിന്തേയ്യോ; ന ചിന്തേതബ്ബോ'തി (അം॰ നി॰ ൪.൭൭) ദേസേസി, പച്ചക്ഖം വത കത്വാ ബുദ്ധാ ദേസേന്തി, സുപ്പടിവിദ്ധാ ബുദ്ധാനം ധമ്മധാതൂ"തി ഏവം ബുദ്ധഞാണസമ്പത്തിഞ്ച സരിത്വാ സിതം പാത്വാകാസീതി. യസ്മാ പന ഖീണാസവാ നാമ ന അകാരണാ സിതം പാതുകരോന്തി, തസ്മാ തം ലക്ഖണത്ഥേരോ പുച്ഛി - **"കോ നു ഖോ ആവുസോ മോഗ്ഗല്ലാന ഹേതു, കോ പച്ചയോ സിതസ്സ പാതുകമ്മായാ"**തി. ഥേരോ പന യസ്മാ യേഹി അയം ഉപപത്തി സാമം അദിട്ഠാ, തേ ദുസ്സദ്ധാപയാ ഹോന്തി, തസ്മാ ഭഗവന്തം സക്ഖിം കത്വാ ബ്യാകാതുകാമതായ **"അകാലോ ഖോ, ആവുസോ"**തിആദിമാഹ . തതോ ഭഗവതോ സന്തികേ പുട്ഠോ **"ഇധാഹം ആവുസോ"**തിആദിനാ നയേന ബ്യാകാസി.

തത്ഥ **അട്ഠികസങ്ഖലിക**ന്തി സേതം നിമ്മംസലോഹിതം അട്ഠിസങ്ഘാതം. **ഗിജ്ഝാപി കാകാപി കുലലാപീ**തി ഏതേപി യക്ഖഗിജ്ഝാ ചേവ യക്ഖകാകാ ച യക്ഖകുലലാ ച പച്ചേതബ്ബാ. പാകതികാനം പന ഗിജ്ഝാദീനം ആപാഥമ്പി ഏതം രൂപം നാഗച്ഛതി. **അനുപതിത്വാ അനുപതിത്വാ**തി അനുബന്ധിത്വാ അനുബന്ധിത്വാ. **വിതുഡേന്തീ**തി വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗച്ഛന്തി. വിതുദേന്തീതി വാ പാഠോ, അസിധാരൂപമേഹി തിഖിണേഹി ലോഹതുണ്ഡേഹി വിജ്ഝന്തീതി അത്ഥോ. **സാ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതീ**തി ഏത്ഥ **സുദ**ന്തി നിപാതോ, സാ അട്ഠികസങ്ഖലികാ അട്ടസ്സരം ആതുരസ്സരം കരോതീതി അത്ഥോ. അകുസലവിപാകാനുഭവനത്ഥം കിര യോജനപ്പമാണാപി താദിസാ അത്തഭാവാ നിബ്ബത്തന്തി, പസാദുസ്സദാ ച ഹോന്തി പക്കഗണ്ഡസദിസാ; തസ്മാ സാ അട്ഠികസങ്ഖലികാ ബലവവേദനാതുരാ താദിസം സരമകാസീതി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുന ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ "വട്ടഗാമികസത്താ നാമ ഏവരൂപാ അത്തഭാവാ ന മുച്ചന്തീ"തി സത്തേസു കാരുഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പന്നം ധമ്മസംവേഗം ദസ്സേന്തോ **"തസ്സ മയ്ഹം ആവുസോ ഏതദഹോസി; അച്ഛരിയം വത ഭോ"**തിആദിമാഹ.

ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായന്തീതി യേസം സാ പേതൂപപത്തി അപ്പച്ചക്ഖാ, തേ ഉജ്ഝായന്തി . ഭഗവാ പന ഥേരസ്സാനുഭാവം പകാസേന്തോ **"ചക്ഖുഭൂതാ വത ഭിക്ഖവേ സാവകാ വിഹരന്തീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ചക്ഖു ഭൂതം ജാതം

ഉപ്പന്നം തേസന്തി **ചക്ഖുഭൂതാ;** ഭൂതചക്ഖുകാ ഉപ്പന്നചക്ഖുകാ, ചക്ഖും ഉപ്പാദേത്വാ, വിഹരന്തീതി അത്ഥോ. ദുതിയപദേപി ഏസേവ നയോ. **യത്ര ഹി നാമാ**തി ഏത്ഥ **യത്രാ**തി കാരണവചനം. തത്രായമത്ഥയോജനാ; യസ്മാ നാമ സാവകോപി ഏവരൂപം ഞസ്സതി വാ ദക്ഖതി വാ സക്ഖിം വാ കരിസ്സതി, തസ്മാ അവോചുമ്ഹ - "ചക്ഖുഭൂതാ വത ഭിക്ഖവേ സാവകാ വിഹരന്തി, ഞാണഭൂതാ വത ഭിക്ഖവേ സാവകാ വിഹരന്തീ"തി.

പുബ്ബേവ മേ സോ ഭിക്ഖവേ സത്തോ ദിട്ഠോതി ബോധിമണ്ഡേ സബ്ബഞ്ഞുതഞാണപ്പടിവേധേന അപ്പമാണേസു ചക്കവാളേസു അപ്പമാണേ സത്തനികായേ ഭവഗതിയോനിഠിതിനിവാസേ ച പച്ചക്ഖം കരോന്തേന മയാ പുബ്ബേവ സോ സത്തോ ദിട്ഠോതി വദതി.

ഗോഘാതകോതി ഗാവോ വധിത്വാ വധിത്വാ അട്ഠിതോ മംസം മോചേത്വാ വിക്കിണിത്വാ ജീവികകപ്പനകസത്തോ. **തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേനാ**തി തസ്സ നാനാചേതനാഹി ആയൂഹിതസ്സ അപരാപരിയകമ്മസ്സ. തത്ര ഹി യായ ചേതനായ നരകേ പടിസന്ധി ജനിതാ, തസ്സാ വിപാകേ പരിക്ഖീണേ അവസേസകമ്മം വാ കമ്മനിമിത്തം വാ ആരമ്മണം കത്വാ പുന പേതാദീസു പടിസന്ധി നിബ്ബത്തതി, തസ്മാ സാ പടിസന്ധി കമ്മസഭാഗതായ വാ ആരമ്മണസഭാഗതായ വാ "തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസോ"തി വുച്ചതി. അയഞ്ച സത്തോ ഏവം ഉപപന്നോ. തേനാഹ - "തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേനാ"തി. തസ്സ കിര നരകാ ചവനകാലേ നിമ്മംസകതാനം ഗുന്നം അട്ഠിരാസി ഏവ നിമിത്തം അഹോസി. സോ പടിച്ഛന്നമ്പി തം കമ്മം വിഞ്ഞൂനം പാകടം വിയ കരോന്തോ അട്ഠിസങ്ഖലികപേതോ ജാതോ.

ഢ.ഢ൯. മംസപേസിവത്ഥുസ്മിം **ഗോഘാതകോ**തി ഗോമംസപേസിയോ കത്വാ സുക്ഖാപേത്വാ വല്ലൂരവിക്കയേന അനേകാനി വസ്സാനി ജീവികം കപ്പേസി. തേനസ്സ നരകാ ചവനകാലേ മംസപേസിയേവ നിമിത്തം അഹോസി. സോ മംസപേസിപേതോ ജാതോ.

മംസപിണ്ഡവത്ഥുസ്മിം സോ സാകുണികോ സകുണേ ഗഹേത്വാ വിക്കിണനകാലേ നിപ്പക്ഖചമ്മേ മംസപിണ്ഡമത്തേ കത്വാ വിക്കിണന്തോ ജീവികം കപ്പേസി. തേനസ്സ നരകാ ചവനകാലേ മംസപിണ്ഡോവ നിമിത്തം അഹോസി. സോ മംസപിണ്ഡപേതോ ജാതോ.

നിച്ഛവിവത്ഥുസ്മിം തസ്സ ഓരബ്ഭികസ്സ ഏളകേ വധിത്വാ നിച്ചമ്മേ കത്വാ കപ്പിതജീവികസ്സ പുരിമനയേനേവ നിച്ചമ്മം ഏളകസരീരം നിമിത്തമഹോസി. സോ നിച്ഛവിപേതോ ജാതോ.

അസിലോമവത്ഥുസ്മിം സോ സൂകരികോ ദീഘരത്തം നിവാപപുട്ഠേ സൂകരേ അസിനാ വധിത്വാ വധിത്വാ ദീഘരത്തം ജീവികം കപ്പേസി. തേനസ്സ ഉക്ഖിത്താസികഭാവോവ നിമിത്തം അഹോസി. തസ്മാ അസിലോമപേതോ ജാതോ.

സത്തിലോമവത്ഥുസ്മിം സോ മാഗവികോ ഏകം മിഗഞ്ച സത്തിഞ്ച ഗഹേത്വാ വനം ഗന്ത്വാ തസ്സ മിഗസ്സ സമീപം ആഗതാഗതേ മിഗേ സത്തിയാ

വിജ്ഝിത്വാ മാരേസി, തസ്സ സത്തിയാ വിജ്ഝനകഭാവോയേവ നിമിത്തം അഹോസി. തസ്മാ സത്തിലോമപേതോ ജാതോ.

ഉസുലോമവത്ഥുസ്മിം **കാരണികോ**തി രാജാപരാധികേ അനേകാഹി കാരണാഹി പീളേത്വാ അവസാനേ കണ്ഡേന വിജ്ഝിത്വാ മാരണകപുരിസോ. സോ കിര അസുകസ്മിം പദേസേ വിദ്ധോ മരതീതി ഞത്വാവ വിജ്ഝതി. തസ്സേവം ജീവികം കപ്പേത്വാ നരകേ ഉപ്പന്നസ്സ തതോ പക്കാവസേസേന ഇധൂപപത്തികാലേ ഉസുനാ വിജ്ഝനഭാവോയേവ നിമിത്തം അഹോസി. തസ്മാ ഉസുലോമപേതോ ജാതോ.

സൂചിലോമവത്ഥുസ്മിം **സാരഥീ**തി അസ്സദമകോ. ഗോദമകോതിപി **കുരുന്ദട്ഠകഥായം**വുത്തം. തസ്സ പതോദസൂചിയാ വിജ്ഝനഭാവോയേവ നിമിത്തം അഹോസി. തസ്മാ സൂചിലോമപേതോ ജാതോ.

ദുതിയസൂചിലോമവത്ഥുസ്മിം **സൂചകോ**തി പേസുഞ്ഞകാരകോ . സോ കിര മനുസ്സേ അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ച ഭിന്ദി. രാജകുലേ ച ''ഇമസ്സ ഇമം നാമ അത്ഥി, ഇമിനാ ഇദം നാമ കത''ന്തി സൂചേത്വാ സൂചേത്വാ അനയബ്യസനം പാപേസി. തസ്മാ യഥാനേന സൂചേത്വാ മനുസ്സാ ഭിന്നാ, തഥാ സൂചീഹി ഭേദനദുക്ഖം പച്ചനുഭോതും കമ്മമേവ നിമിത്തം കത്വാ സൂചിലോമപേതോ ജാതോ.

അണ്ഡഭാരിതവത്ഥുസ്മിം **ഗാമകൂടോ**തി വിനിച്ഛയാമച്ചോ. തസ്സ കമ്മസഭാഗതായ കുമ്ഭമത്താ മഹാഘടപ്പമാണാ അണ്ഡാ അഹേസും. സോ ഹി യസ്മാ രഹോ പടിച്ഛന്ന ഠാനേ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ കൂടവിനിച്ഛയേന പാകടം ദോസം കരോന്തോ സാമികേ അസ്സാമികേ അകാസി. തസ്മാസ്സ രഹസ്സം അങ്ഗം പാകടം നിബ്ബത്തം. യസ്മാ ദണ്ഡം പട്ഠപേന്തോ പരേസം അസയ്ഹം ഭാരം ആരോപേസി, തസ്മാസ്സ രഹസ്സങ്ഗം അസയ്ഹഭാരോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തം. യസ്മാ യസ്മിം ഠാനേ ഠിതേന സമേന ഭവിതബ്ബം, തസ്മിം ഠത്വാ വിസമോ അഹോസി, തസ്മാസ്സ രഹസ്സങ്ഗേ വിസമാ നിസജ്ജാ അഹോസീതി.

പാരദാരികവത്ഥുസ്മിം സോ സത്തോ പരസ്സ രക്ഖിതം ഗോപിതം സസ്സാമികം ഫസ്സം ഫുസന്തോ മീള്ഹസുഖേന കാമസുഖേന ചിത്തം രമയിത്വാ കമ്മസഭാഗതായ ഗൂഥഫസ്സം ഫുസന്തോ ദുക്ഖമനുഭവിതും തത്ഥ നിബ്ബത്തോ. **ദുട്ഠബ്രാഹ്മണവത്ഥു** പാകടമേവ.

൮൯. നിച്ഛവിത്ഥിവത്ഥുസ്മിം യസ്മാ മാതുഗാമോ നാമ അത്തനോ ഫസ്സേ അനിസ്സരോ, സാ ച തം സാമികസ്സ സന്തകം ഫസ്സം ഥേനേത്വാ പരേസം അഭിരതിം ഉപ്പാദേസി, തസ്മാ കമ്മസഭാഗതായ സുഖസമ്ഫസ്സാ ധംസിത്വാ ദുക്ഖസമ്ഫസ്സം അനുഭവിതും നിച്ഛവിത്ഥീ ഹുത്വാ ഉപപന്നാ.

മങ്ഗുലിത്ഥിവത്ഥുസ്മിം **മങ്ഗുലി**ന്തി വിരൂപം ദുദ്ദസികം ബീഭച്ഛം, സാ കിര ഇക്ഖണികാകമ്മം യക്ഖദാസികമ്മം കരോന്തീ ''ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച ഏവം ബലികമ്മേ കതേ അയം നാമ തുമ്ഹാകം വഡ്ഢി ഭവിസ്സതീ''തി മഹാജനസ്സ ഗന്ധപുപ്ഫാദീനി വഞ്ചനായ ഗഹേത്വാ മഹാജനം ദുദ്ദിട്ഠിം മിച്ഛാദിട്ഠിം ഗണ്ഹാപേസി, തസ്മാ തായ കമ്മസഭാഗതായ ഗന്ധപുപ്ഫാദീനം ഥേനിതത്താ ദുഗ്ഗന്ധാ ദുദ്ദസ്സനസ്സ ഗാഹിതത്താ ദുദ്ദസികാ വിരൂപാ ബീഭച്ഛാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ.

ഓകിലിനിവത്ഥുസ്മിം **ഉപ്പക്കം ഓകിലിനിം ഓകിരിനി**ന്തി സാ കിര അങ്ഗാരചിതകേ നിപന്നാ വിപ്ഫന്ദമാനാ വിപരിവത്തമാനാ പച്ചതി, തസ്മാ ഉപ്പക്കാ ചേവ ഹോതി ഖരേന അഗ്ഗിനാ പക്കസരീരാ; ഓകിലിനീ ച കിലിന്നസരീരാ ബിന്ദുബിന്ദൂനി ഹിസ്സാ സരീരതോ പഗ്ഘരന്തി. ഓകിരിനീ ച അങ്ഗാരസമ്പരികിണ്ണാ, തസ്സാ ഹി ഹേട്ഠതോപി കിംസുകപുപ്ഫവണ്ണാ അങ്ഗാരാ, ഉഭയപസ്സേസുപി , ആകാസതോപിസ്സാ ഉപരി അങ്ഗാരാ പതന്തി, തേന വുത്തം - "ഉപ്പക്കം ഓകിലിനിം ഓകിരിനി"ന്തി. **സാ ഇസ്സാപകതാ സപത്തിം അങ്ഗാരകടാഹേന ഓകിരീ**തി തസ്സാ കിര കലിങ്ഗരഞ്ഞോ ഏകാ നാടകിനീ അങ്ഗാരകടാഹം സമീപേ ഠപേത്വാ ഗത്തതോ ഉദകഞ്ച പുഞ്ഛതി, പാണിനാ ച സേദം കരോതി. രാജാപി തായ സദ്ധിം കഥഞ്ച കരോതി, പരിതുട്ഠാകാരഞ്ച ദസ്സേതി. അഗ്ഗമഹേസീ തം അസഹമാനാ ഇസ്സാപകതാ ഹുത്വാ അചിരപക്കന്തസ്സ രഞ്ഞോ തം അങ്ഗാരകടാഹം ഗഹേത്വാ തസ്സാ ഉപരി അങ്ഗാരേ ഓകിരി. സാ തം കമ്മം കത്വാ താദിസംയേവ വിപാകം പച്ചനുഭവിതും പേതലോകേ നിബ്ബത്താ.

ചോരഘാതകവത്ഥുസ്മിം സോ രഞ്ഞോ ആണായ ദീഘരത്തം ചോരാനം സീസാനി ഛിന്ദിത്വാ പേതലോകേ നിബ്ബത്തന്തോ അസീസകം കബന്ധം ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി.

ഭിക്ഖുവത്ഥുസ്മിം **പാപഭിക്ഖൂ**തി ലാമകഭിക്ഖു. സോ കിര ലോകസ്സ സദ്ധാദേയ്യേ ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജിത്വാ കായവചീദ്വാരേഹി അസംയതോ ഭിന്നാജീവോ ചിത്തകേളിം കീളന്തോ വിചരി. തതോ ഏകം ബുദ്ധന്തരം നിരയേ പച്ചിത്വാ പേതലോകേ നിബ്ബത്തന്തോ ഭിക്ഖുസദിസേനേവ അത്തഭാവേന നിബ്ബത്തി. **ഭിക്ഖുനീ-സിക്ഖമാനാ-സാമണേര-സാമണേരീവത്ഥൂസുപി** അയമേവ വിനിച്ഛയോ.

൨൩൧. തപോദാവത്ഥുസ്മിം **അച്ഛോദകോ**തി പസന്നോദകോ. **സീതോദകോ**തി സീതലഉദകോ. **സാതോദകോ**തി മധുരോദകോ. **സേതകോ**തി പരിസുദ്ധോ നിസ്സേവാലപണകകദ്ദമോ. **സുപ്പതിത്ഥോ**തി സുന്ദരേഹി തിത്ഥേഹി ഉപപന്നോ. **രമണീയോ**തി രതിജനകോ. **ചക്കമത്താനീ**തി രഥചക്കപ്പമാണാനി. **കുഥിതാ സന്ദതീ**തി തത്താ സന്തത്താ ഹുത്വാ സന്ദതി. **യതായം ഭിക്ഖവേ**തി യതോ അയം ഭിക്ഖവേ. **സോ ദഹോ**തി സോ രഹദോ. കുതോ പനായം സന്ദതീതി? വേഭാരപബ്ബതസ്സ കിര ഹേട്ഠാ ഭുമ്മട്ഠകനാഗാനം പഞ്ചയോജനസതികം നാഗഭവനം ദേവലോകസദിസം മണിമയേന തലേന ആരാമുയ്യാനേഹി ച സമന്നാഗതം; തത്ഥ നാഗാനം കീളനട്ഠാനേ സോ ഉദകദഹോ, തതോ അയം തപോദാ സന്ദതി. **ദ്വിന്നം മഹാനിരയാനം അന്തരികായ ആഗച്ഛതീ**തി രാജഗഹനഗരം കിര ആവിഞ്ജേത്വാ മഹാപേതലോകോ, തത്ഥ ദ്വിന്നം മഹാലോഹകുമ്ഭിനിരയാനം അന്തരേന അയം തപോദാ ആഗച്ഛതി, തസ്മാ കുഥിതാ സന്ദതീതി.

യുദ്ധവത്ഥുസ്മിം **നന്ദീ ചരതീ**തി വിജയഭേരീ ആഹിണ്ഡതി. **രാജാ ആവുസോ ലിച്ഛവീഹീ**തി ഥേരോ കിര അത്തനോ ദിവാട്ഠാനേ ച രത്തിട്ഠാനേ ച നിസീദിത്വാ "ലിച്ഛവയോ കതഹത്ഥാ കതൂപാസനാ, രാജാ ച തേഹി സദ്ധിം സമ്പഹാരം ദേതീ"തി ആവജ്ജേന്തോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ രാജാനം പരാജിതം പലായമാനം അദ്ദസ. തതോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ **"രാജാ ആവുസോ തുമ്ഹാകം**

ഉപട്ഠാകോ ലിച്ഛവീഹി പഭഗ്ഗോ"തി ആഹ. **സച്ചം, ഭിക്ഖവേ, മോഗ്ഗല്ലാനോ ആഹാ**തി പരാജികകാലേ ആവജ്ജിത്വാ യം ദിട്ഠം തം ഭണന്തോ സച്ചം ആഹ.

൨൩൨. നാഗോഗാഹവത്ഥുസ്മിം **സപ്പിനികായാ**തി ഏവംനാമികായ. **ആനേഞ്ജം സമാധി**ന്തി അനേജം അചലം കായവാചാവിപ്ഫന്ദവിരഹിതം ചതുത്ഥജ്ഝാനസമാധിം. **നാഗാന**ന്തി ഹത്ഥീനം. **ഓഗയ്ഹ ഉത്തരന്താന**ന്തി ഓഗയ്ഹ ഓഗാഹേത്വാ പുന ഉത്തരന്താനം. തേ കിര ഗമ്ഭീരം ഉദകം ഓതരിത്വാ തത്ഥ ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ച സോണ്ഡായ ഉദകം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആലോലേന്താ ഉത്തരന്തി, തേസം ഏവം ഓഗയ്ഹ ഉത്തരന്താനന്തി വുത്തം ഹോതി. **കോഞ്ചം കരോന്താന**ന്തി നദീതീരേ ഠത്വാ സോണ്ഡം മുഖേ പക്ഖിപിത്വാ കോഞ്ചനാദം കരോന്താനം. **സദ്ദം അസ്സോസി**ന്തി തം കോഞ്ചനാദസദ്ദം അസ്സോസിം. **അത്ഥേസോ, ഭിക്ഖവേ, സമാധി സോ ച ഖോ അപരിസുദ്ധോ**തി അത്ഥി ഏസോ സമാധി മോഗ്ഗല്ലാനസ്സ, സോ ച ഖോ പരിസുദ്ധോ ന ഹോതി. ഥേരോ കിര പബ്ബജിതതോ സത്തമേ ദിവസേ തദഹുഅരഹത്തപ്പത്തോ അട്ഠസു സമാപത്തീസു പഞ്ചഹാകാരേഹി അനാചിണ്ണവസീഭാവോ സമാധിപരിപന്ഥകേ ധമ്മേ ന സുട്ഠു പരിസോധേത്വാ ആവജ്ജനസമാപജ്ജനാധിട്ഠാനവുട്ഠാനപച്ചവേക്ഖണാനം സഞ്ഞാമത്തകമേവ കത്വാ ചതുത്ഥജ്ഝാനം അപ്പേത്വാ നിസിന്നോ, ഝാനങ്ഗേഹി വുട്ഠായ നാഗാനം സദ്ദം സുത്വാ "അന്തോസമാപത്തിയം അസ്സോസി"ന്തി ഏവംസഞ്ഞീ അഹോസി. തേന വുത്തം - "അത്ഥേസോ, ഭിക്ഖവേ, സമാധി; സോ ച ഖോ അപരിസുദ്ധോ"തി.

സോഭിതവത്ഥുസ്മിം **അഹം, ആവുസോ, പഞ്ച കപ്പസതാനി അനുസ്സരാമീ**തി ഏകാവജ്ജനേന അനുസ്സരാമീതി ആഹ. ഇതരഥാ ഹി അനച്ഛരിയം അരിയസാവകാനം പടിപാടിയാ നാനാവജ്ജനേന തസ്സ തസ്സ അതീതേ നിവാസസ്സ അനുസ്സരണന്തി ന ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായേയ്യും. യസ്മാ പനേസ "ഏകാവജ്ജനേന അനുസ്സരാമീ"തി ആഹ, തസ്മാ ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു. **അത്ഥേസാ, ഭിക്ഖവേ, സോഭിതസ്സ, സാ ച ഖോ ഏകായേവ ജാതീ**തി യം സോഭിതോ ജാതിം അനുസ്സരാമീതി ആഹ, അത്ഥേസാ ജാതി സോഭിതസ്സ, സാ ച ഖോ ഏകായേവ അനന്തരാ ന ഉപ്പടിപാടിയാ അനുസ്സരിതാതി അധിപ്പായോ.

കഥം പനായം ഏതം അനുസ്സരീതി? അയം കിര പഞ്ചന്നം കപ്പസതാനം ഉപരി തിത്ഥായതനേ

പബ്ബജിത്വാ അസഞ്ഞസമാപത്തിം നിബ്ബത്തേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ കാലം കത്വാ അസഞ്ഞഭവേ നിബ്ബത്തി. തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ അവസാനേ മനുസ്സലോകേ ഉപ്പന്നോ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ തിസ്സോ വിജ്ജാ സച്ഛാകാസി. സോ പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരമാനോ ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ പടിസന്ധിം ദിസ്വാ തതോ പരം തതിയേ അത്തഭാവേ ചുതിമേവ അദ്ദസ. അഥ ഉഭിന്നമന്തരാ അചിത്തകം അത്തഭാവം അനുസ്സരിതും അസക്കോന്തോ നയതോ സല്ലക്ഖേസി - "അദ്ധാഅഹം അസഞ്ഞഭവേ നിബ്ബത്തോ"തി. ഏവം സല്ലക്ഖേന്തേന പനാനേന ദുക്കരം കതം, സതധാ ഭിന്നസ്സ വാലസ്സ കോടിയാ കോടി പടിവിദ്ധാ, ആകാസേ പദം ദസ്സിതം. തസ്മാ നം ഭഗവാ ഇമസ്മിംയേവ വത്ഥുസ്മിം ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി - "ഏതദഗ്ഗം ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം

ഭിക്ഖൂനം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരന്താനം യദിദം സോഭിതോ''തി (അം നി ൧.൨൧൯, ൨൨൭).

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനവണ്ണനാ

൨൩൩. **ഉദ്ദിട്ഠാ ഖോ ആയസ്മന്തോ ചത്താരോ പാരാജികാ ധമ്മാ**തി ഇദം ഇധ ഉദ്ദിട്ഠപാരാജികപരിദീപനമേവ. സമോധാനേത്വാ പന സബ്ബാനേവ ചതുവീസതി പാരാജികാനി വേദിതബ്ബാനി. കതമാനി ചതുവീസതി? പാളിയം ആഗതാനി താവ ഭിക്ഖൂനം ചത്താരി, ഭിക്ഖുനീനം അസാധാരണാനി ചത്താരീതി അട്ഠ. ഏകാദസ അഭബ്ബപുഗ്ഗലാ, തേസു പണ്ഡകതിരച്ഛാനഗതഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ, തയോ വത്ഥുവിപന്നാ അഹേതുകപടിസന്ധികാ, തേസം സഗ്ഗോ അവാരിതോ മഗ്ഗോ പന വാരിതോ, അഭബ്ബാ ഹി തേ മഗ്ഗപ്പടിലാഭായ വത്ഥുവിപന്നത്താതി. പബ്ബജ്ജാപി നേസം പടിക്ഖിത്താ, തസ്മാ തേപി പാരാജികാ. ഥേയ്യസംവാസകോ, തിത്ഥിയപക്കന്തകോ, മാതുഘാതകോ, പിതുഘാതകോ, അരഹന്തഘാതകോ, ഭിക്ഖുനീദൂസകോ, ലോഹിതുപ്പാദകോ, സങ്ഘഭേദകോതി ഇമേ അട്ഠ അത്തനോ കിരിയായ വിപന്നത്താ അഭബ്ബട്ഠാനം പത്താതി പാരാജികാവ. തേസു ഥേയ്യസംവാസകോ, തിത്ഥിയപക്കന്തകോ, ഭിക്ഖുനീദൂസകോതി ഇമേസം തിണ്ണം സഗ്ഗോ അവാരിതോ മഗ്ഗോ പന വാരിതോവ. ഇതരേസം പഞ്ചന്നം ഉഭയമ്പി വാരിതം. തേ ഹി അനന്തരഭവേ നരകേ നിബ്ബത്തനകസത്താ. ഇതി ഇമേ ച ഏകാദസ, പുരിമാ ച അട്ഠാതി ഏകൂനവീസതി. തേ ഗിഹിലിങ്ഗേ രുചിം ഉപ്പാദേത്വാ ഗിഹിനിവാസനനിവത്ഥായ ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം വീസതി. സാ ഹി അജ്ഝാചാരവീതിക്കമം അകത്വാപി ഏത്താവതാവ അസ്സമണീതി ഇമാനി താവ വീസതി പാരാജികാനി.

അപരാനിപി - ലമ്ബീ, മുദുപിട്ഠികോ, പരസ്സ അങ്ഗജാതം മുഖേന ഗണ്ഹാതി, പരസ്സ അങ്ഗജാതേ അഭിനിസീദതീതി ഇമേസം ചതുന്നം വസേന ചത്താരി അനുലോമപാരാജികാനീതി വദന്തി. ഏതാനി ഹി യസ്മാ ഉഭിന്നം രാഗവസേന സദിസഭാവൂപഗതാനം ധമ്മോ ''മേഥുനധമ്മോ''തി വുച്ചതി. തസ്മാ ഏതേന പരിയായേന മേഥുനധമ്മം അപ്പടിസേവിത്വായേവ കേവലം മഗ്ഗേന മഗ്ഗപ്പവേസനവസേന ആപജ്ജിതബ്ബത്താ മേഥുനധമ്മപാരാജികസ്സ അനുലോമേന്തീതി അനുലോമപാരാജികാനീതി വുച്ചന്തി. ഇതി ഇമാനി ച ചത്താരി പുരിമാനി ച വീസതീതി സമോധാനേത്വാ സബ്ബാനേവ ചതുവീസതി പാരാജികാനി വേദിതബ്ബാനി.

ന ലഭതി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സംവാസന്തി ഉപോസഥ-പവാരണ-പാതിമോക്ഖുദ്ദേസ-സങ്ഘകമ്മപ്പഭേദം ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സംവാസം ന ലഭതി. **യഥാ പുരേ തഥാ പച്ഛാ**തി യഥാ പുബ്ബേ ഗിഹികാലേ അനുപസമ്പന്നകാലേ ച പച്ഛാ പാരാജികം ആപന്നോപി തഥേവ അസംവാസോ ഹോതി. നത്ഥി തസ്സ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഉപോസഥപവാരണപാതിമോക്ഖുദ്ദേസസങ്ഘകമ്മപ്പഭേദോ സംവാസോതി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സംവാസം ന ലഭതി. **തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമീ**തി തേസു ചതൂസു പാരാജികേസു ആയസ്മന്തേ ''കച്ചിത്ഥ പരിസുദ്ധാ''തി പുച്ഛാമി. **കച്ചിത്ഥാ**തി കച്ചി ഏത്ഥ; ഏതേസു ചതൂസു പാരാജികേസു കച്ചി പരിസുദ്ധാതി അത്ഥോ. അഥ വാ **കച്ചിത്ഥ പരിസുദ്ധാ**തി

കച്ചി പരിസുദ്ധാ അത്ഥ, ഭവഥാതി അത്ഥോ. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

ചതുത്ഥപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡം

൧. സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

യം പാരാജികകണ്ഡസ്സ, സങ്ഗീതം സമനന്തരം;
തസ്സ തേരസകസ്സായമപുബ്ബപദവണ്ണനാ.

൫൬൪. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ സേയ്യസകോ അനഭിരതോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരതീതി എത്ഥ **ആയസ്മാ**തി പിയവചനം. **സേയ്യസകോ**തി തസ്സ ഭിക്ഖുനോ നാമം. **അനഭിരതോ**തി വിക്ഖിത്തചിത്തോ കാമരാഗപരിളാഹേന പരിഡയ്ഹമാനോ ന പന ഗിഹിഭാവം പത്ഥയമാനോ. **സോ തേന കിസോ ഹോതീ**തി സോ സേയ്യസകോ തേന അനഭിരതഭാവേന കിസോ ഹോതി.

അദ്ദസാ ഖോ ആയസ്മാ ഉദായീതി എത്ഥ **ഉദായീ**തി തസ്സ ഥേരസ്സ നാമം, അയഞ്ഹി സേയ്യസകസ്സ ഉപജ്ഝായോ ലാളുദായീ നാമ ഭന്തമിഗസപ്പടിഭാഗോ നിദ്ദാരാമതാദിമനുയുത്താനം അഞ്ഞതരോ ലോലഭിക്ഖു. **കച്ചി നോ ത്വ**ന്തി കച്ചി നു ത്വം. **യാവദത്ഥം ഭുഞ്ജാ**തിആദീസു യാവതാ അത്ഥോതി യാവദത്ഥം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യാവതാ തേ ഭോജനേന അത്ഥോ യത്തകം ത്വം ഇച്ഛസി തത്തകം ഭുഞ്ജ, യത്തകം കാലം രത്തിം വാ ദിവാ വാ സുപിതും ഇച്ഛസി തത്തകം സുപ, മത്തികാദീഹി കായം ഉബ്ബട്ടേത്വാ ചുണ്ണാദീഹി ഘംസിത്വാ യത്തകം ന്ഹാനം ഇച്ഛസി തത്തകം ന്ഹായ, ഉദ്ദേസേന വാ പരിപുച്ഛായ വാ വത്തപടിപത്തിയാ വാ കമ്മട്ഠാനേന വാ അത്ഥോ നത്ഥീതി. **യദാ തേ അനഭിരതി ഉപ്പജ്ജതീ**തി യസ്മിം കാലേ തവ കാമരാഗവസേന ഉക്കണ്ഠിതതാ വിക്ഖിത്തചിത്തതാ ഉപ്പജ്ജതി. **രാഗോ ചിത്തം അനുദ്ധംസേതീ**തി കാമരാഗോ ചിത്തം ധംസേതി പധംസേതി വിക്ഖിപതി ചേവ മിലാപേതി ച. **തദാ ഹത്ഥേന ഉപക്കമിത്വാ അസുചിം മോചേഹീ**തി തസ്മിം കാലേ ഹത്ഥേന വായമിത്വാ അസുചിമോചനം കരോഹി, എവഞ്ഹി തേ ചിത്തേകഗ്ഗതാ ഭവിസ്സതി. ഇതി തം ഉപജ്ഝായോ അനുസാസി യഥാ തം ബാലോ ബാലം മഗോ മഗം.

൫൬൫. **തേസം മുട്ഠസ്സതീനം അസമ്പജാനാനം നിദ്ദം ഓക്കമന്താന**ന്തി സതിസമ്പജഞ്ഞം പഹായ നിദ്ദം ഓതരന്താനം. തത്ഥ കിഞ്ചാപി നിദ്ദം ഓക്കമന്താനം അബ്യാകതോ ഭവങ്ഗവാരോ പവത്തതി, സതിസമ്പജഞ്ഞവാരോ ഗളതി, തഥാപി സയനകാലേ മനസികാരോ കാതബ്ബോ. ദിവാ സുപന്തേന യാവ ന്ഹാതസ്സ ഭിക്ഖുനോ കേസാ ന സുക്ഖന്തി താവ സുപിത്വാ വുട്ഠഹിസ്സാമീതി സഉസ്സാഹേന സുപിതബ്ബം. രത്തിം സുപന്തേന എത്തകം നാമ രത്തിഭാഗം സുപിത്വാ ചന്ദേന വാ താരകായ വാ ഇദം നാമ ഠാനം പത്തകാലേ വുട്ഠഹിസ്സാമീതി സഉസ്സാഹേന സുപിതബ്ബം. ബുദ്ധാനുസ്സതിആദീസു ച ദസസു കമ്മട്ഠാനേസു എകം അഞ്ഞം വാ ചിത്തരുചിയം കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാവ നിദ്ദാ ഓക്കമിതബ്ബാ. എവം കരോന്തോ ഹി സതോ സമ്പജാനോ സതിഞ്ച സമ്പജഞ്ഞഞ്ച അവിജഹിത്വാവ നിദ്ദം ഓക്കമതീതി വുച്ചതി. തേ പന ഭിക്ഖൂ ബാലാ ലോലാ ഭന്തമിഗസപ്പടിഭാഗാ ന എവമകംസു. തേന വുത്തം - ''തേസം മുട്ഠസ്സതീനം അസമ്പജാനാനം നിദ്ദം ഓക്കമന്താന''ന്തി.

അത്ഥി ചേത്ഥ ചേതനാ ലബ്ഭതീതി ഏത്ഥ ച സുപിനന്തേ അസ്സാദചേതനാ അത്ഥി ഉപലബ്ഭതി. **അത്ഥേസാ, ഭിക്ഖവേ, ചേതനാ; സാ ച ഖോ അബ്ബോഹാരികാ**തി ഭിക്ഖവേ ഏസാ അസ്സാദചേതനാ അത്ഥി, സാ ച ഖോ അവിസയേ ഉപ്പന്നത്താ അബ്ബോഹാരികാ, ആപത്തിയാ അങ്ഗം ന ഹോതി. ഇതി ഭഗവാ സുപിനന്തേ ചേതനായ അബ്ബോഹാരികഭാവം ദസ്സേത്വാ "ഏവഞ്ച പന ഭിക്ഖവേ ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥ, **സഞ്ചേതനികാ സുക്കവിസ്സട്ഠി അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ സങ്ഘാദിസേസോ"**തി സാനുപഞ്ഞത്തികം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസി.

൨൩൭-൨൩൭. തത്ഥ സംവിജ്ജതി ചേതനാ അസ്സാതി സഞ്ചേതനാ, സഞ്ചേതനാവ **സഞ്ചേതനികാ,** സഞ്ചേതനാ വാ അസ്സാ അത്ഥീതി സഞ്ചേതനികാ. യസ്മാ പന യസ്സ സഞ്ചേതനികാ സുക്കവിസ്സട്ഠി ഹോതി സോ ജാനന്തോ സഞ്ജാനന്തോ ഹോതി, സാ ചസ്സ സുക്കവിസ്സട്ഠി ചേച്ച അഭിവിതരിത്വാ വീതിക്കമോ ഹോതി, തസ്മാ ബ്യഞ്ജനേ ആദരം അകത്വാ അത്ഥമേവ ദസ്സേതും **"ജാനന്തോ സഞ്ജാനന്തോ ചേച്ച അഭിവിതരിത്വാ വീതിക്കമോ"**തി ഏവമസ്സ പദഭാജനം വുത്തം. തത്ഥ **ജാനന്തോ**തി ഉപക്കമാമീതി ജാനന്തോ. **സഞ്ജാനന്തോ**തി സുക്കം മോചേമീതി സഞ്ജാനന്തോ, തേനേവ ഉപക്കമജാനനാകാരേന സദ്ധിം ജാനന്തോതി അത്ഥോ. **ചേച്ചാ**തി മോചനസ്സാദചേതനാവസേന ചേതേത്വാ പകപ്പേത്വാ. **അഭിവിതരിത്വാ**തി ഉപക്കമവസേന മദ്ദന്തോ നിരാസങ്കചിത്തം പേസേത്വാ. **വീതിക്കമോ**തി ഏവം പവത്തസ്സ യോ വീതിക്കമോ അയം സഞ്ചേതനികാസദ്ദസ്സ സിഖാപ്പത്തോ അത്ഥോതി വുത്തം ഹോതി.

ഇദാനി സുക്കവിസ്സട്ഠീതി ഏത്ഥ യസ്സ സുക്കസ്സ വിസ്സട്ഠി തം താവ സങ്ഖ്യാതോ വണ്ണഭേദതോ ച ദസ്സേതും **"സുക്കന്തി ദസ സുക്കാനീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ സുക്കാനം ആസയഭേദതോ ധാതുനാനത്തതോ ച നീലാദിവണ്ണഭേദോ വേദിതബ്ബോ.

വിസ്സട്ഠീതി വിസ്സഗ്ഗോ, അത്ഥതോ പനേതം ഠാനാചാവനം ഹോതി, തേനാഹ - "വിസ്സട്ഠീതി ഠാനതോചാവനാ വുച്ചതീ"തി. തത്ഥ വത്ഥിസീസം കടി കായോതി തിധാ സുക്കസ്സ ഠാനം പകപ്പേന്തി, ഏകോ കിരാചരിയോ "വത്ഥിസീസം സുക്കസ്സ ഠാന"ന്തി ആഹ. ഏകോ "കടീ"തി, ഏകോ "സകലോ കായോ"തി, തേസു തതിയസ്സ ഭാസിതം സുഭാസിതം. കേസലോമനഖദന്താനഞ്ഹി മംസവിനിമുത്തട്ഠാനം ഉച്ചാരപസ്സാവഖേളസിങ്ഘാണികാഥദ്ധസുക്ഖചമ്മാനി ച വജ്ജേത്വാ അവസേസോ ഛവിമംസലോഹിതാനുഗതോ സബ്ബോപി കായോ കായപ്പസാദഭാവജീവിതിന്ദ്രിയാബദ്ധപിത്താനം സമ്ഭവസ്സ ച ഠാനമേവ. തഥാ ഹി രാഗപരിയുട്ഠാനേനാഭിഭൂതാനം ഹത്ഥീനം ഉഭോഹി കണ്ണചൂളികാഹി സമ്ഭവോ നിക്ഖമതി, മഹാസേനരാജാ ച രാഗപരിയുട്ഠിതോ സമ്ഭവവേഗം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ സത്ഥേന ബാഹുസീസം ഫാലേത്വാ വണമുഖേന നിക്ഖന്തം സമ്ഭവം ദസ്സേസീതി.

ഏത്ഥ പന പഠമസ്സ ആചരിയസ്സ വാദേ മോചനസ്സാദേന നിമിത്തേ ഉപക്കമതോ യത്തകം ഏകാ ഖുദ്ദകമക്ഖികാ പിവേയ്യ തത്തകേ അസുചിമ്ഹി വത്ഥിസീസതോ മുഞ്ചിത്വാ ദകസോതം ഓതിണ്ണമത്തേ ബഹി നിക്ഖന്തേ വാ അനിക്ഖന്തേ വാ സങ്ഘാദിസേസോ. ദുതിയസ്സ വാദേ തഥേവ കടിതോ മുച്ചിത്വാ ദകസോതം ഓതിണ്ണമത്തേ, തതിയസ്സ വാദേ തഥേവ സകലകായം

സങ്ഖോഭേത്വാ തതോ മുച്ഛിത്വാ ദകസോതം ഓതിണ്ണമത്തേ ബഹി നിക്ഖന്തേ വാ അനിക്ഖന്തേ വാ സങ്ഘാദിസേസോ. ദകസോതോരോഹണഞ്ചേത്ഥ അധിവാസേത്വാ അന്തരാ നിവാരേതും അസക്കുണേയ്യതായ വുത്തം, ഠാനാ ചുതഞ്ഹി അവസ്സം ദകസോതം ഓതരതി. തസ്മാ ഠാനാ ചാവനമത്തേനേവേത്ഥ ആപത്തി വേദിതബ്ബാ, സാ ച ഖോ നിമിത്തേ ഉപക്കമന്തസ്സേവ ഹത്ഥപരികമ്മപാദപരികമ്മഗത്തപരികമ്മകരണേന സചേപി അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. അയം സബ്ബാചരിയസാധാരണവിനിച്ഛയോ.

അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താതി ഏത്ഥ സുപിനോ ഏവ **സുപിനന്തോ,** തം ഠപേത്വാ അപനേത്വാതി വുത്തം ഹോതി. തഞ്ച പന സുപിനം പസ്സന്തോ ചതൂഹി കാരണേഹി പസ്സതി ധാതുക്ഖോഭതോ വാ അനുഭൂതപുബ്ബതോ വാ ദേവതോപസംഹാരതോ വാ പുബ്ബനിമിത്തതോ വാതി.

തത്ഥ പിത്താദീനം ഖോഭകരണപച്ചയയോഗേന ഖുഭിതധാതുകോ ധാതുക്ഖോഭതോ സുപിനം പസ്സതി, പസ്സന്തോ ച നാനാവിധം സുപിനം പസ്സതി - പബ്ബതാ പതന്തോ വിയ, ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ വിയ, വാളമിഗഹത്ഥിചോരാദീഹി അനുബദ്ധോ വിയ ഹോതി. അനുഭൂതപുബ്ബതോ പസ്സന്തോ പുബ്ബേ അനുഭൂതപുബ്ബം ആരമ്മണം പസ്സതി. ദേവതോപസംഹാരതോ പസ്സന്തസ്സ ദേവതാ അത്ഥകാമതായ വാ അനത്ഥകാമതായ വാ അത്ഥായ വാ അനത്ഥായ വാ നാനാവിധാനി ആരമ്മണാനി ഉപസംഹരന്തി, സോ താസം ദേവതാനം ആനുഭാവേന താനി ആരമ്മണാനി പസ്സതി. പുബ്ബനിമിത്തതോ പസ്സന്തോ പുഞ്ഞാപുഞ്ഞവസേന ഉപ്പജ്ജിതുകാമസ്സ അത്ഥസ്സ വാ അനത്ഥസ്സ വാ പുബ്ബനിമിത്തഭൂതം സുപിനം പസ്സതി, ബോധിസത്തസ്സമാതാ വിയ പുത്തപടിലാഭനിമിത്തം, ബോധിസത്തോ വിയ പഞ്ച മഹാസുപിനേ (അം॰ നി॰ ൫.൧൯൬), കോസലരാജാ വിയ സോളസ സുപിനേതി.

തത്ഥ യം ധാതുക്ഖോഭതോ അനുഭൂതപുബ്ബതോ ച സുപിനം പസ്സതി ന തം സച്ചം ഹോതി. യം ദേവതോപസംഹാരതോ പസ്സതി തം സച്ചം വാ ഹോതി അലീകം വാ, കുദ്ധാ ഹി ദേവതാ ഉപായേന വിനാസേതുകാമാ വിപരീതമ്പി കത്വാ ദസ്സേന്തി. യം പന പുബ്ബനിമിത്തതോ പസ്സതി തം ഏകന്തസച്ചമേവ ഹോതി. ഏതേസഞ്ച ചതുന്നം മൂലകാരണാനം സംസഗ്ഗഭേദതോപി സുപിനഭേദോ ഹോതിയേവ.

തഞ്ച പനേതം ചതുബ്ബിധമ്പി സുപിനം സേക്ഖപുഥുജ്ജനാവ പസ്സന്തി അപ്പഹീനവിപല്ലാസത്താ, അസേക്ഖാ പന ന പസ്സന്തി പഹീനവിപല്ലാസത്താ. കിം പനേതം പസ്സന്തോ സുത്തോ പസ്സതി പടിബുദ്ധോ, ഉദാഹു നേവ സുത്തോ ന പടിബുദ്ധോതി? കിഞ്ചേത്ഥ യദി താവ സുത്തോ പസ്സതി അഭിധമ്മവിരോധോ ആപജ്ജതി, ഭവങ്ഗചിത്തേന ഹി സുപതി തം രൂപനിമിത്താദിആരമ്മണം രാഗാദിസമ്പയുത്തം വാ ന ഹോതി, സുപിനം പസ്സന്തസ്സ ച ഈദിസാനി ചിത്താനി ഉപ്പജ്ജന്തി. അഥ പടിബുദ്ധോ പസ്സതി വിനയവിരോധോ ആപജ്ജതി, യഞ്ഹി പടിബുദ്ധോ പസ്സതി തം സബ്ബോഹാരികചിത്തേന പസ്സതി, സബ്ബോഹാരികചിത്തേന ച കതേ വീതിക്കമേ അനാപത്തി നാമ നത്ഥി. സുപിനം പസ്സന്തേന പന കതേപി വീതിക്കമേ ഏകന്തം അനാപത്തി ഏവ. അഥ നേവ സുത്തോ ന പടിബുദ്ധോ പസ്സതി, കോ നാമ പസ്സതി; ഏവഞ്ച സതി സുപിനസ്സ അഭാവോവ ആപജ്ജതീതി, ന അഭാവോ. കസ്മാ ? യസ്മാ കപിമിദ്ധപരേതോ പസ്സതി. വുത്തഞ്ഹേതം -

‘‘കപിമിദ്ധപരേതോ ഖോ, മഹാരാജ, സുപിനം പസ്സതീ’’തി. **കപിമിദ്ധപരേതോ**തി മക്കടനിദ്ദായ യുത്തോ. യഥാ ഹി മക്കടസ്സ നിദ്ദാ ലഹുപരിവത്താ ഹോതി; ഏവം യാ നിദ്ദാ പുനപ്പുനം കുസലാദിചിത്തവോകിണ്ണത്താ ലഹുപരിവത്താ, യസ്സാ പവത്തിയം പുനപ്പുനം ഭവങ്ഗതോ ഉത്തരണം ഹോതി തായ യുത്തോ സുപിനം പസ്സതി, തേനായം സുപിനോ കുസലോപി ഹോതി അകുസലോപി അബ്യാകതോപി. തത്ഥ സുപിനന്തേ ചേതിയവന്ദനധമ്മസ്സവനധമ്മദേസനാദീനി കരോന്തസ്സ കുസലോ, പാണാതിപാതാദീനി കരോന്തസ്സ അകുസലോ, ദ്വീഹി അന്തേഹി മുത്തോ ആവജ്ജനതദാരമ്മണക്ഖണേ അബ്യാകതോതി വേദിതബ്ബോ. സ്വായം ദുബ്ബലവത്ഥുകത്താ ചേതനായ പടിസന്ധിം ആകഡ്ഢിതും അസമത്ഥോ, പവത്തേ പന അഞ്ഞേഹി കുസലാകുസലേഹി ഉപത്ഥമ്ഭിതോ വിപാകം ദേതി. കിഞ്ചാപി വിപാകം ദേതി? അഥ ഖോ അവിസയേ ഉപ്പന്നത്താ അബ്ബോഹാരികാവ സുപിനന്തചേതനാ. തേനാഹ - **‘‘ഠപേത്വാ സുപിനന്ത’’**ന്തി.

സങ്ഘാദിസേസോതി ഇമസ്സ ആപത്തിനികായസ്സ നാമം. തസ്മാ യാ അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ സഞ്ചേതനികാ സുക്കവിസ്സട്ഠി , അയം സങ്ഘാദിസേസോ നാമ ആപത്തിനികായോതി ഏവമേത്ഥ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ . വചനത്ഥോ പനേത്ഥ സങ്ഘോ ആദിമ്ഹി ചേവ സേസേ ച ഇച്ഛിതബ്ബോ അസ്സാതി സങ്ഘാദിസേസോ. കിം വുത്തം ഹോതി? ഇമം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ വുട്ഠാതുകാമസ്സ യം തം ആപത്തിവുട്ഠാനം, തസ്സ ആദിമ്ഹി ചേവ പരിവാസദാനത്ഥായ ആദിതോ സേസേ ച മജ്ഝേ മാനത്തദാനത്ഥായ മൂലായ പടികസ്സനേന വാ സഹ മാനത്തദാനത്ഥായ അവസാനേ അബ്ഭാനത്ഥായ സങ്ഘോ ഇച്ഛിതബ്ബോ. ന ഹേത്ഥ ഏകമ്പി കമ്മം വിനാ സങ്ഘേന സക്കാ കാതുന്തി സങ്ഘോ ആദിമ്ഹി ചേവ സേസേ ച ഇച്ഛിതബ്ബോ അസ്സാതി സങ്ഘാദിസേസോതി. ബ്യഞ്ജനം പന അനാദിയിത്വാ അത്ഥമേവ ദസ്സേതും ‘‘സങ്ഘോവ തസ്സാ ആപത്തിയാ പരിവാസം ദേതി, മൂലായ പടികസ്സതി, മാനത്തം ദേതി, അബ്ഭേതി ന സമ്ബഹുലാ ന ഏകപുഗ്ഗലോ, തേന വുച്ചതി സങ്ഘാദിസേസോ’’തി ഇദമസ്സ പദഭാജനം -

> ‘‘സങ്ഘാദിസേസോതി യം വുത്തം, തം സുണോഹി യഥാതഥം;
> സങ്ഘോവ ദേതി പരിവാസം, മൂലായ പടികസ്സതി;
> മാനത്തം ദേതി അബ്ഭേതി, തേനേതം ഇതി വുച്ചതീ’’തി. (പരി॰ ൩൩൯)
> -

പരിവാരേ വചനകാരണഞ്ച വുത്തം, തത്ഥ പരിവാസദാനാദീനി **സമുച്ചയക്ഖന്ധകേ** വിത്ഥാരതോ ആഗതാനി, തത്ഥേവ നേസം സംവണ്ണനം കരിസ്സാമ.

തസ്സേവ ആപത്തിനികായസ്സാതി തസ്സ ഏവ ആപത്തിസമൂഹസ്സ. തത്ഥ കിഞ്ചാപി അയം ഏകാവ ആപത്തി, രൂള്ഹിസദ്ദേന പന അവയവേ സമൂഹവോഹാരേന വാ ‘‘നികായോ’’തി വുത്തോ - ‘‘ഏകോ വേദനാക്ഖന്ധോ, ഏകോ വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ’’തിആദീസു വിയ.

ഏവം ഉദ്ദിട്ഠസിക്ഖാപദം പദാനുക്കമേന വിഭജിത്വാ ഇദാനി ഇമം സുക്കവിസ്സട്ഠിം ആപജ്ജന്തസ്സ ഉപായഞ്ച കാലഞ്ച അധിപ്പായഞ്ച അധിപ്പായവത്ഥുഞ്ച ദസ്സേതും **‘‘അജ്ഝത്തരൂപേ മോചേതീ’’**തിആദിമാഹ. ഏത്ഥ

ഹി അജ്ഝത്തരൂപാദീഹി ചതൂഹി പദേഹി ഉപായോ ദസ്സിതോ, അജ്ഝത്തരൂപേ വാ മോചേയ്യ ബഹിദ്ധാരൂപേ വാ ഉഭയത്ഥ വാ ആകാസേ വാ കടിം കമ്പേന്തോ, ഇതോ പരം അഞ്ഞോ ഉപായോ നത്ഥി. തത്ഥ രൂപേ ഘട്ടേത്വാ മോചേന്തോപി രൂപേന ഘട്ടേത്വാ മോചേന്തോപി രൂപേ മോചേതിച്ചേവ വേദിതബ്ബോ. രൂപേ ഹി സതി സോ മോചേതി ന രൂപം അലഭിത്വാ. രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദീഹി പന പഞ്ചഹി കാലോ ദസ്സിതോ. രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദികാലേസു ഹി അങ്ഗജാതം കമ്മനിയം ഹോതി, യസ്സ കമ്മനിയത്തേ സതി മോചേതി. ഇതോ പരം അഞ്ഞോ കാലോ നത്ഥി, ന ഹി വിനാ രാഗൂപത്ഥമ്ഭാദീഹി പുബ്ബണ്ഹാദയോ കാലഭേദാ മോചനേ നിമിത്തം ഹോന്തി.

ആരോഗ്യത്ഥായാതിആദീഹി ദസഹി അധിപ്പായോ ദസ്സിതോ, ഏവരൂപേന ഹി അധിപ്പായഭേദേന മോചേതി ന അഞ്ഞഥാ. നീലാദീഹി പന ദസഹി നവമസ്സ അധിപ്പായസ്സ വത്ഥു ദസ്സിതം, വീമംസന്തോ ഹി നീലാദീസു അഞ്ഞതരസ്സ വസേന വീമംസതി ന തേഹി വിനിമുത്തന്തി.

൨൩൭. ഇതോ പരം പന ഇമേസംയേവ അജ്ഝത്തരൂപാദീനം പദാനം പകാസനത്ഥം **"അജ്ഝത്തരൂപേതി അജ്ഝത്തം ഉപാദിന്നേ രൂപേ"**തിആദി വുത്തം, തത്ഥ **അജ്ഝത്തം ഉപാദിന്നേ രൂപേ**തി അത്തനോ ഹത്ഥാദിഭേദേ രൂപേ. **ബഹിദ്ധാ ഉപാദിന്നേ**തി പരസ്സ താദിസേയേവ. **അനുപാദിന്നേ**തി താലച്ഛിദ്ദാദിഭേദേ. **തദുഭയേ**തി അത്തനോ ച പരസ്സ ച രൂപേ, ഉഭയഘട്ടനവസേനേതം വുത്തം. അത്തനോ രൂപേന ച അനുപാദിന്നരൂപേന ച ഏകതോ ഘട്ടനേപി ലബ്ഭതി. **ആകാസേ വായമന്തസ്സാ**തി കേനചി രൂപേന അഘട്ടേത്വാ ആകാസേയേവ കടികമ്പനപയോഗേന അങ്ഗജാതം ചാലേന്തസ്സ.

രാഗൂപത്ഥമ്ഭേതി രാഗസ്സ ബലവഭാവേ, രാഗേന വാ അങ്ഗജാതസ്സ ഉപത്ഥമ്ഭേ, ഥദ്ധഭാവേ സഞ്ജാതേതി വുത്തം ഹോതി. **കമ്മനിയം ഹോതീ**തി മോചനകമ്മക്ഖമം അജ്ഝത്തരൂപാദീസു ഉപക്കമാരഹം ഹോതി.

ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകദട്ഠൂപത്ഥമ്ഭേതി ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകദട്ഠേന അങ്ഗജാതേ ഉപത്ഥമ്ഭേ. ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകാ നാമ ലോമസപാണകാ ഹോന്തി, തേസം ലോമേഹി ഫുട്ഠം അങ്ഗജാതം കണ്ഡും ഗഹേത്വാ ഥദ്ധം ഹോതി, തത്ഥ യസ്മാ താനി ലോമാനി അങ്ഗജാതം ഡംസന്താനി വിയ വിജ്ഝന്തി, തസ്മാ "ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകദട്ഠേനാ"തി വുത്തം, അത്ഥതോ പന ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകലോമവേധനേനാതി വുത്തം ഹോതി.

൨൩൮. **അരോഗോ ഭവിസ്സാമീ**തി മോചേത്വാ അരോഗോ ഭവിസ്സാമി. **സുഖം വേദനം ഉപ്പാദേസ്സാമീ**തി മോചനേന ച മുച്ചനുപ്പത്തിയാ മുത്തപച്ചയാ ച യാ സുഖാ വേദനാ ഹോതി, തം ഉപ്പാദേസ്സാമീതി അത്ഥോ. **ഭേസജ്ജം ഭവിസ്സതീ**തി ഇദം മേ മോചിതം കിഞ്ചിദേവ ഭേസജ്ജം ഭവിസ്സതി. **ദാനം ദസ്സാമീ**തി മോചേത്വാ കീടകിപില്ലികാദീനം ദാനം ദസ്സാമി. **പുഞ്ഞം ഭവിസ്സതീ**തി മോചേത്വാ കീടാദീനം ദേന്തസ്സ പുഞ്ഞം ഭവിസ്സതി. **യഞ്ഞം യജിസ്സാമീ**തി മോചേത്വാ കീടാദീനം യഞ്ഞം യജിസ്സാമി. കിഞ്ചി കിഞ്ചി മന്തപദം വത്വാ ദസ്സാമീതി വുത്തം ഹോതി. **സഗ്ഗം ഗമിസ്സാമീ**തി മോചേത്വാ കീടാദീനം ദിന്നദാനേന വാ പുഞ്ഞേന വാ യഞ്ഞേന വാ സഗ്ഗം ഗമിസ്സാമി. **ബീജം ഭവിസ്സതീ**തി കുലവംസങ്കുരസ്സ ദാരകസ്സ ബീജം ഭവിസ്സതി, "ഇമിനാ ബീജേന പുത്തോ

നിബ്ബത്തിസ്സതീ"തി ഇമിനാ അധിപ്പായേന മോചേതീതി അത്ഥോ. **വീമംസത്ഥായാ**തി ജാനനത്ഥായ. **നീലം ഭവിസ്സതീ**തിആദീസു ജാനിസ്സാമി താവ കിം മേ മോചിതം നീലം ഭവിസ്സതി പീതകാദീസു അഞ്ഞതരവണ്ണന്തി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ഖിഡ്ഡാധിപ്പായോ**തി ഖിഡ്ഡാപസുതോ, തേന തേന അധിപ്പായേന കീളന്തോ മോചേതീതി വുത്തം ഹോതി.

ഠർം. ഇദാനി യദിദം "അജ്ഝത്തരൂപേ മോചേതീ"തിആദി വുത്തം തത്ഥ യഥാ മോചേന്തോ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, തേസഞ്ച പദാനം വസേന യത്തകോ ആപത്തിഭേദോ ഹോതി, തം സബ്ബം ദസ്സേന്തോ **"അജ്ഝത്തരൂപേ ചേതേതി ഉപക്കമതി മുച്ചതി ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **ചേതേതീ**തി മോചനസ്സാദസമ്പയുത്തായ ചേതനായ മുച്ചതൂതി ചേതേതി. **ഉപക്കമതീ**തി തദനുരൂപം വായാമം കരോതി. **മുച്ചതീ**തി ഏവം ചേതേന്തസ്സ തദനുരൂപേന വായാമേന വായമതോ സുക്കം ഠാനാ ചവതി. **ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ**തി ഇമേഹി തീഹി അങ്ഗേഹി അസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ നാമ ആപത്തിനികായോ ഹോതീതി അത്ഥോ. ഏസ നയോ **ബഹിദ്ധാരൂപേ**തിആദീസുപി അവസേസേസു അട്ഠവീസതിയാ പദേസു.

ഏത്ഥ പന ദ്വേ ആപത്തിസഹസ്സാനി നീഹരിത്വാ ദസ്സേതബ്ബാനി. കഥം? അജ്ഝത്തരൂപേ താവ രാഗൂപത്ഥമ്ഭേ ആരോഗ്യത്ഥായ നീലം മോചേന്തസ്സ ഏകാ ആപത്തി, അജ്ഝത്തരൂപേയേവ രാഗൂപത്ഥമ്ഭേ ആരോഗ്യത്ഥായ പീതാദീനം മോചനവസേന അപരാ നവാതി ദസ. യഥാ ച ആരോഗ്യത്ഥായ ദസ, ഏവം സുഖാദീനം നവന്നം പദാനം അത്ഥായ ഏകേകപദേ ദസ ദസ കത്വാ നവുതി, ഇതി ഇമാ ച നവുതി പുരിമാ ച ദസാതി രാഗൂപത്ഥമ്ഭേ താവ സതം. യഥാ പന രാഗൂപത്ഥമ്ഭേ ഏവം വച്ചൂപത്ഥമ്ഭാദീസുപി ചതൂസു ഏകേകസ്മിം ഉപത്ഥമ്ഭേ സതം സതം കത്വാ ചത്താരി സതാനി, ഇതി ഇമാനി ചത്താരി പുരിമഞ്ച ഏകന്തി അജ്ഝത്തരൂപേ താവ പഞ്ചന്നം ഉപത്ഥമ്ഭാനം വസേന പഞ്ച സതാനി. യഥാ ച അജ്ഝത്തരൂപേ പഞ്ച, ഏവം ബഹിദ്ധാരൂപേ പഞ്ച, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരൂപേ പഞ്ച, ആകാസേ കടിം കമ്പേന്തസ്സ പഞ്ചാതി സബ്ബാനിപി ചതുന്നം പഞ്ചകാനം വസേന ദ്വേ ആപത്തിസഹസ്സാനി വേദിതബ്ബാനി.

ഇദാനി **ആരോഗ്യത്ഥായാ**തിആദീസു താവ ദസസു പദേസു പടിപാടിയാ വാ ഉപ്പടിപാടിയാ വാ ഹേട്ഠാ വാ ഗഹേത്വാ ഉപരി ഗണ്ഹന്തസ്സ, ഉപരി വാ ഗഹേത്വാ ഹേട്ഠാ ഗണ്ഹന്തസ്സ, ഉഭതോ വാ ഗഹേത്വാ മജ്ഝേ ഠപേന്തസ്സ, മജ്ഝേ വാ ഗഹേത്വാ ഉഭതോ ഹരന്തസ്സ, സബ്ബമൂലം വാ കത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ ചേതനൂപക്കമമോചനേ സതി വിസങ്കേതോ നാമ നത്ഥീതി ദസ്സേതും **"ആരോഗ്യത്ഥഞ്ച സുഖത്ഥഞ്ചാ"**തി ഖണ്ഡചക്കബദ്ധചക്കാദിഭേദവിചിത്തം പാളിമാഹ.

തത്ഥ **ആരോഗ്യത്ഥഞ്ച സുഖത്ഥഞ്ച ആരോഗ്യത്ഥഞ്ച ഭേസജ്ജത്ഥഞ്ചാ** തി ഏവം ആരോഗ്യപദം സബ്ബപദേഹി യോജേത്വാ വുത്തമേകം ഖണ്ഡചക്കം. സുഖപദാദീനി സബ്ബപദേഹി യോജേത്വാ യാവ അത്തനോ അത്തനോ അതീതാനന്തരപദം താവ ആനേത്വാ വുത്താനി നവ ബദ്ധചക്കാനീതി ഏവം ഏകേകമൂലകാനി ദസ ചക്കാനി ഹോന്തി, താനി ദുമൂലകാദീഹി സദ്ധിം

അസമ്മോഹതോ വിത്ഥാരേത്വാ വേദിതബ്ബാനി. അത്ഥോ പനേത്ഥ പാകടോയേവ.

യഥാ ച ആരോഗ്യത്ഥായാതിആദീസു ദസസു പദേസു, ഏവം നീലാദീസുപി **"നീലഞ്ച പീതകഞ്ച ചേതേതി ഉപക്കമതീ"**തിആദിനാ നയേന ദസ ചക്കാനി വുത്താനി, താനിപി അസമ്മോഹതോ വിത്ഥാരേത്വാ വേദിതബ്ബാനി. അത്ഥോ പനേത്ഥ പാകടോയേവ.

പുന **ആരോഗ്യത്ഥഞ്ച നീലഞ്ച ആരോഗ്യത്ഥഞ്ച സുഖത്ഥഞ്ച നീലഞ്ച പീതകഞ്ചാ**തി ഏകേനേകം ദ്വീഹി ദ്വേ...പേ॰... ദസഹി ദസാതി ഏവം പുരിമപദേഹി സദ്ധിം പച്ഛിമപദാനി യോജേത്വാ ഏകം മിസ്സകചക്കം വുത്തം.

ഇദാനി യസ്മാ ''നീലം മോചേസ്സാമീ''തി ചേതേത്വാ ഉപക്കമന്തസ്സ പീതകാദീസു മുത്തേസുപി പീതകാദിവസേന ചേതേത്വാ ഉപക്കമന്തസ്സ ഇതരേസു മുത്തേസുപി നേവത്ഥി വിസങ്കേതോ , തസ്മാ ഏതമ്പി നയം ദസ്സേതും **"നീലം മോചേസ്സാമീതി ചേതേതി ഉപക്കമതി പീതകം മുച്ചതീ"**തിആദിനാ നയേന ചക്കാനി വുത്താനി. തതോ പരം സബ്ബപച്ഛിമപദം നീലാദീഹി നവഹി പദേഹി സദ്ധിം യോജേത്വാ കുച്ഛിചക്കം നാമ വുത്തം. തതോ പീതകാദീനി നവ പദാനി ഏകേന നീലപദേനേവ സദ്ധിം യോജേത്വാ പിട്ഠിചക്കം നാമ വുത്തം. തതോ ലോഹിതകാദീനി നവ പദാനി ഏകേന പീതകപദേനേവ സദ്ധിം യോജേത്വാ ദുതിയം പിട്ഠിചക്കം വുത്തം. ഏവം ലോഹിതകപദാദീഹി സദ്ധിം ഇതരാനി നവ നവ പദാനി യോജേത്വാ അഞ്ഞാനിപി അട്ഠ ചക്കാനി വുത്താനീതി ഏവം ദസഗതികം പിട്ഠിചക്കം വേദിതബ്ബം.

ഏവം ഖണ്ഡചക്കാദീനം അനേകേസം ചക്കാനം വസേന വിത്ഥാരതോ ഗരുകാപത്തിമേവ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അങ്ഗവസേനേവ ഗരുകാപത്തിഞ്ച ലഹുകാപത്തിഞ്ച അനാപത്തിഞ്ച ദസ്സേതും **"ചേതേതി ഉപക്കമതി മുച്ചതീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പുരിമനയേന അജ്ഝത്തരൂപാദീസു രാഗാദിഉപത്ഥമ്ഭേ സതി ആരോഗ്യാദീനം അത്ഥായ ചേതേന്തസ്സ ഉപക്കമിത്വാ അസുചിമോചനേ തിവങ്ഗസമ്പന്നാ ഗരുകാപത്തി വുത്താ. ദുതിയേന നയേന ചേതേന്തസ്സ ഉപക്കമന്തസ്സ ച മോചനേ അസതി ദുവങ്ഗസമ്പന്നാ ലഹുകാ ഥുല്ലച്ചയാപത്തി. **"ചേതേതി ന ഉപക്കമതി മുച്ചതീ"**തിആദീഹി ഛഹി നയേഹി അനാപത്തി.

അയം പന ആപത്താനാപത്തിഭേദോ സണ്ഹോ സുഖുമോ, തസ്മാ സുട്ഠു സല്ലക്ഖേതബ്ബോ . സുട്ഠു സല്ലക്ഖേത്വാ കുക്കുച്ചം പുച്ഛിതേന ആപത്തി വാ അനാപത്തി വാ ആചിക്ഖിതബ്ബാ, വിനയകമ്മം വാ കാതബ്ബം. അസല്ലക്ഖേത്വാ കരോന്തോ ഹി രോഗനിദാനം അജാനിത്വാ ഭേസജ്ജം കരോന്തോ വേജ്ജോ വിയ വിഘാതഞ്ച ആപജ്ജതി, ന ച തം പുഗ്ഗലം തികിച്ഛിതും സമത്ഥോ ഹോതി. തത്രായം സല്ലക്ഖണവിധി - കുക്കുച്ചേന ആഗതോ ഭിക്ഖു യാവതതിയം പുച്ഛിതബ്ബോ - ''കതരേന പയോഗേന കതരേന രാഗേന ആപന്നോസീ''തി. സചേ പഠമം അഞ്ഞം വത്വാ പച്ഛാ അഞ്ഞം വദതി ന ഏകമഗ്ഗേന കഥേതി, സോ വത്തബ്ബോ - ''ത്വം ന ഏകമഗ്ഗേന കഥേസി പരിഹരസി, ന സക്കാ തവ വിനയകമ്മം കാതും ഗച്ഛ സോത്ഥിം ഗവേസാ''തി. സചേ പന തിക്ഖത്തുമ്പി ഏകമഗ്ഗേനേവ കഥേതി, യഥാഭൂതം അത്താനം

ആവികരോതി, അഥസ്സ ആപത്താനാപത്തിഗരുകലഹുകാപത്തിവിനിച്ഛയത്ഥം ഏകാദസന്നം രാഗാനം വസേന ഏകാദസ പയോഗാ സമവേക്ഖിതബ്ബാ.

തത്രിമേ ഏകാദസ രാഗാ - മോചനസ്സാദോ, മുച്ചനസ്സാദോ, മുത്തസ്സാദോ, മേഥുനസ്സാദോ, ഫസ്സസ്സാദോ, കണ്ഡുവനസ്സാദോ, ദസ്സനസ്സാദോ, നിസജ്ജസ്സാദോ, വാചസ്സാദോ, ഗേഹസ്സിതപേമം, വനഭങ്ഗിയന്തി. തത്ഥ മോചേതും അസ്സാദോ മോചനസ്സാദോ, മുച്ചനേ അസ്സാദോ മുച്ചനസ്സാദോ, മുത്തേ അസ്സാദോ മുത്തസ്സാദോ, മേഥുനേ അസ്സാദോ മേഥുനസ്സാദോ, ഫസ്സേ അസ്സാദോ ഫസ്സസ്സാദോ, കണ്ഡുവനേ അസ്സാദോ കണ്ഡുവനസ്സാദോ, ദസ്സനേ അസ്സാദോ ദസ്സനസ്സാദോ, നിസജ്ജായ അസ്സാദോ നിസജ്ജസ്സാദോ, വാചായ അസ്സാദോ വാചസ്സാദോ, ഗേഹസ്സിതം പേമം ഗേഹസ്സിതപേമം, വനഭങ്ഗിയന്തി യംകിഞ്ചി പുപ്ഫഫലാദി വനതോ ഭഞ്ജിത്വാ ആഹടം. ഏത്ഥ ച നവഹി പദേഹി സമ്പയുത്തഅസ്സാദസീസേന രാഗോ വുത്തോ. ഏകേന പദേന സരൂപേനേവ, ഏകേന പദേന വത്ഥുനാ വുത്തോ, വനഭങ്ഗോ ഹി രാഗസ്സ വത്ഥു ന രാഗോയേവ.

ഏതേസം പന രാഗാനം വസേന ഏവം പയോഗാ സമവേക്ഖിതബ്ബാ - മോചനസ്സാദേ മോചനസ്സാദചേതനായ ചേതേന്തോ ചേവ അസ്സാദേന്തോ ച ഉപക്കമതി മുച്ചതി സങ്ഘാദിസേസോ. തഥേവ ചേതേന്തോ ച അസ്സാദേന്തോ ച ഉപക്കമതി ന മുച്ചതി ഥുല്ലച്ചയം. സചേ പന സയനകാലേ രാഗപരിയുട്ഠിതോ ഹുത്വാ ഊരുനാ വാ മുട്ഠിനാ വാ അങ്ഗജാതം ഗാള്ഹം പീളേത്വാ മോചനത്ഥായ സഉസ്സാഹോവ സുപതി, സുപന്തസ്സ ചസ്സ അസുചി മുച്ചതി സങ്ഘാദിസേസോ. സചേ രാഗപരിയുട്ഠാനം അസുഭമനസികാരേന വൂപസമേത്വാ സുദ്ധചിത്തോ സുപതി, സുപന്തസ്സ മുത്തേപി അനാപത്തി.

മുച്ചനസ്സാദേ അത്തനോ ധമ്മതായ മുച്ചമാനം അസ്സാദേതി ന ഉപക്കമതി അനാപത്തി. സചേ പന മുച്ചമാനം അസ്സാദേന്തോ ഉപക്കമതി, തേന ഉപക്കമേന മുത്തേ സങ്ഘാദിസേസോ. അത്തനോ ധമ്മതായ മുച്ചമാനേ "മാ കാസാവം വാ സേനാസനം വാ ദുസ്സീ"തി അങ്ഗജാതം ഗഹേത്വാ ജഗ്ഗനത്ഥായ ഉദകട്ഠാനം ഗച്ഛതി വട്ടതീതി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം.

മുത്തസ്സാദേ അത്തനോ ധമ്മതായ മുത്തേ ഠാനാ ചുതേ അസുചിമ്ഹി പച്ഛാ അസ്സാദേന്തസ്സ വിനാ ഉപക്കമേന മുച്ചതി, അനാപത്തി. സചേ അസ്സാദേത്വാ പുന മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ.

മേഥുനസ്സാദേ മേഥുനരാഗേന മാതുഗാമം ഗണ്ഹാതി, തേന പയോഗേന അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. മേഥുനധമ്മസ്സ പയോഗത്താ പന താദിസേ ഗഹണേ ദുക്കടം, സീസം പത്തേ പാരാജികം. സചേ മേഥുനരാഗേന രത്തോ പുന അസ്സാദേത്വാ മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ.

ഫസ്സസ്സാദേ ദുവിധോ ഫസ്സോ - അജ്ഝത്തികോ, ബാഹിരോ ച. അജ്ഝത്തികേ താവ അത്തനോ നിമിത്തം ഥദ്ധം മുദുകന്തി ജാനിസ്സാമീതി വാ ലോലഭാവേന വാ കീളാപയതോ അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. സചേ കീളാപേന്തോ അസ്സാദേത്വാ മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ. ബാഹിരഫസ്സേ പന കായസംസഗ്ഗരാഗേന മാതുഗാമസ്സ

അങ്ഗമങ്ഗാനി പരാമസതോ ചേവ ആലിങ്ഗതോ ച അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. കായസംസഗ്ഗസങ്ഘാദിസേസം പന ആപജ്ജതി. സചേ കായസംസഗ്ഗരാഗേന രത്തോ പുന അസ്സാദേത്വാ മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി വിസട്ഠിപച്ചയാപി സങ്ഘാദിസേസോ.

കണ്ഡുവനസ്സാദേ ദദ്ദുകച്ഛുപിളകപാണകാദീനം അഞ്ഞതരവസേന കണ്ഡുവമാനം നിമിത്തം കണ്ഡുവനസ്സാദേ നേവ കണ്ഡുവതോ അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. കണ്ഡുവനസ്സാദേന രത്തോ പുന അസ്സാദേത്വാ മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ.

ദസ്സനസ്സാദേ ദസ്സനസ്സാദേന പുനപ്പുനം മാതുഗാമസ്സ അനോകാസം ഉപനിജ്ഝായതോ അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. മാതുഗാമസ്സ അനോകാസുപനിജ്ഝാനേ പന ദുക്കടം. സചേ ദസ്സനസ്സാദേന രത്തോ പുന അസ്സാദേത്വാ മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ.

നിസജ്ജസ്സാദേ മാതുഗാമേന സദ്ധിം രഹോ നിസജ്ജസ്സാദരാഗേന നിസിന്നസ്സ അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. രഹോ നിസജ്ജപച്ചയാ പന ആപന്നായ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ. സചേ നിസജ്ജസ്സാദേന രത്തോ പുന അസ്സാദേത്വാ മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ.

വാചസ്സാദേ വാചസ്സാദരാഗേന മാതുഗാമം മേഥുനസന്നിസ്സിതാഹി വാചാഹി ഓഭാസന്തസ്സ അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. ദുട്ഠുല്ലവാചാസങ്ഘാദിസേസം പന ആപജ്ജതി. സചേ വാചസ്സാദേന രത്തോ പുന അസ്സാദേത്വാ മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ.

ഗേഹസ്സിതപേമേ മാതരം വാ മാതുപേമേന ഭഗിനിം വാ ഭഗിനിപേമേന പുനപ്പുനം പരാമസതോ ചേവ ആലിങ്ഗതോ ച അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. ഗേഹസ്സിതപേമേന പന ഫുസനപച്ചയാ ദുക്കടം. സചേ ഗേഹസ്സിതപേമേന രത്തോ പുന അസ്സാദേത്വാ മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ.

വനഭങ്ഗേ ഇത്ഥിപുരിസാ അഞ്ഞമഞ്ഞം കിഞ്ചിദേവ തമ്ബൂലഗന്ധപുപ്ഫവാസാദിപ്പകാരം പണ്ണാകാരം മിത്തസന്ഥവഭാവസ്സ ദള്ഹഭാവത്ഥായ പേസേന്തി അയം വനഭങ്ഗോ നാമ. തഞ്ചേ മാതുഗാമോ കസ്സചി സംസട്ഠവിഹാരികസ്സ കുലൂപകഭിക്ഖുനോ പേസേതി, തസ്സ ച “അസുകായ നാമ ഇദം പേസിത”ന്തി സാരത്തസ്സ പുനപ്പുനം ഹത്ഥേഹി തം വനഭങ്ഗം കീളാപയതോ അസുചി മുച്ചതി, അനാപത്തി. സചേ വനഭങ്ഗേ സാരത്തോ പുന അസ്സാദേത്വാ മോചനത്ഥായ നിമിത്തേ ഉപക്കമിത്വാ മോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ. സചേ ഉപക്കമന്തേപി ന മുച്ചതി, ഥുല്ലച്ചയം.

ഏവമേതേസം ഏകാദസന്നം രാഗാനം വസേന ഇമേ ഏകാദസ പയോഗേ സമേവേക്ഖിത്വാ ആപത്തി വാ അനാപത്തി വാ സല്ലക്ഖേതബ്ബാ. സല്ലക്ഖേത്വാ സചേ ഗരുകാ ഹോതി “ഗരുകാ”തി ആചിക്ഖിതബ്ബാ. സചേ ലഹുകാ ഹോതി “ലഹുകാ”തി ആചിക്ഖിതബ്ബാ. തദനുരൂപഞ്ച വിനയകമ്മം

കാതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി കതം സുകതം ഹോതി രോഗനിദാനം ഞത്വാ വേജ്ജേന കതഭേസജ്ജമിവ, തസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ സോത്ഥിഭാവായ സംവത്തതി.

൨൬൬. **ചേതേതി ന ഉപക്കമതീ**തിആദീസു മോചനസ്സാദചേതനായ ചേതേതി, ന ഉപക്കമതി, മുച്ചതി, അനാപത്തി. മോചനസ്സാദപീളിതോ "അഹോ വത മുച്ചേയ്യാ"തി ചേതേതി, ന ഉപക്കമതി, ന മുച്ചതി, അനാപത്തി. മോചനസ്സാദേന ന ചേതേതി, ഫസ്സസ്സാദേന കണ്ഡുവനസ്സാദേന വാ ഉപക്കമതി, മുച്ചതി, അനാപത്തി. തഥേവ ന ചേതേതി, ഉപക്കമതി, ന മുച്ചതി, അനാപത്തി. കാമവിതക്കം വിതക്കേന്തോ മോചനത്ഥായ ന ചേതേതി, ന ഉപക്കമതി, മുച്ചതി, അനാപത്തി. സചേ പനസ്സ വിതക്കയതോപി ന മുച്ചതി ഇദം ആഗതമേവ ഹോതി, "ന ചേതേതി, ന ഉപക്കമതി, ന മുച്ചതി, അനാപത്തീ"തി.

അനാപത്തി സുപിനന്തേനാതി സുത്തസ്സ സുപിനേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ വിയ കായസംസഗ്ഗാദീനി ആപജ്ജന്തസ്സ വിയ സുപിനന്തേനേവ കാരണേന യസ്സ അസുചി മുച്ചതി, തസ്സ അനാപത്തി. സുപിനേ പന ഉപ്പന്നായ അസ്സാദചേതനായ സചസ്സ വിസയോ ഹോതി, നിച്ചലേന ഭവിതബ്ബം, ന ഹത്ഥേന നിമിത്തം കീളാപേതബ്ബം, കാസാവപച്ചത്ഥരണരക്ഖണത്ഥം പന ഹത്ഥപുടേന ഗഹേത്വാ ജഗ്ഗനത്ഥായ ഉദകട്ഠാനം ഗന്തും വട്ടതി.

നമോചനാധിപ്പായസ്സാതി യസ്സ ഭേസജ്ജേന വാ നിമിത്തം ആലിമ്പന്തസ്സ ഉച്ചാരാദീനി വാ കരോന്തസ്സ നമോചനാധിപ്പായസ്സ മുച്ചതി, തസ്സാപി അനാപത്തി. ഉമ്മത്തകസ്സ ദുവിധസ്സാപി അനാപത്തി. ഇധ സേയ്യസകോ ആദികമ്മികോ, തസ്സ അനാപത്തി ആദികമ്മികസ്സാതി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം സിക്ഖാപദം പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനം കായചിത്തതോ സമുട്ഠാതി. കിരിയാ, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദ്വിവേദനം, സുഖമജ്ഝത്തദ്വയേനാതി.

൨൬൭. വിനീതവത്ഥൂസു സുപിനവത്ഥു അനുപഞ്ഞത്തിയം വുത്തനയമേവ. ഉച്ചാരപസ്സാവവത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

വിതക്കവത്ഥുസ്മിം **കാമവിതക്ക**ന്തി ഗേഹസ്സിതകാമവിതക്കം. തത്ഥ കിഞ്ചാപി അനാപത്തി വുത്താ, അഥ ഖോ വിതക്കഗതികേന ന ഭവിതബ്ബം. ഉണ്ഹോദകവത്ഥൂസു പഠമം ഉത്താനമേവ. ദുതിയേ സോ ഭിക്ഖു മോചേതുകാമോ ഉണ്ഹോദകേന നിമിത്തം പഹരിത്വാ പഹരിത്വാ ന്ഹായി, തേനസ്സ ആപത്തി വുത്താ. തതിയേ ഉപക്കമസ്സ അത്ഥിതായ ഥുല്ലച്ചയം. ഭേസജ്ജകണ്ഡുവനവത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

൨൬൮. **മഗ്ഗവത്ഥൂസു** പഠമസ്സ ഥൂലഊരുകസ്സ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തസ്സ സമ്ബാധട്ഠാനേ ഘട്ടനായ അസുചി മുച്ചി, തസ്സ നമോചനാധിപ്പായത്താ അനാപത്തി. ദുതിയസ്സ തഥേവ മുച്ചി, മോചനാധിപ്പായത്താ പന സങ്ഘാദിസേസോ. തതിയസ്സ ന മുച്ചി, ഉപക്കമസബ്ഭാവതോ പന ഥുല്ലച്ചയം. തസ്മാ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തേന ഉപ്പന്നേ പരിളാഹേ ന ഗന്തബ്ബം, ഗമനം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ അസുഭാദിമനസികാരേന ചിത്തം

വൂപസമേത്വാ സുദ്ധചിത്തേന കമ്മട്ഠാനം ആദായ ഗന്തബ്ബം. സചേ ഠിതോ വിനോദേതും ന സക്കോതി, മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ നിസീദിത്വാ വിനോദേത്വാ കമ്മട്ഠാനം ആദായ സുദ്ധചിത്തേനേവ ഗന്തബ്ബം.

വത്ഥിവത്ഥൂസു തേ ഭിക്ഖൂ വത്ഥിം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ പൂരേത്വാ പൂരേത്വാ വിസ്സജ്ജേന്താ ഗാമദാരകാ വിയ പസ്സാവമകംസു. **ജന്താഘരവത്ഥുസ്മിം** ഉദരം താപേന്തസ്സ മോചനാധിപ്പായസ്സാപി അമോചനാധിപ്പായസ്സാപി മുത്തേ അനാപത്തിയേവ. പരികമ്മം കരോന്തസ്സ നിമിത്തചാലനവസേന അസുചി മുച്ചി, തസ്മാ ആപത്തിട്ഠാനേ ആപത്തി വുത്താ.

൨൬൭. **ഊരുഘട്ടാപനവത്ഥൂസു** യേസം ആപത്തി വുത്താ തേ അങ്ഗജാതമ്പി ഫുസാപേസുന്തി വേദിതബ്ബാതി ഏവം **കുരുന്ദട്ഠകഥായ**ം വുത്തം. സാമണേരാദിവത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനേവ.

൨൬൬. കായത്ഥമ്ഭനവത്ഥുസ്മിം **കായം ഥമ്ഭേന്തസ്സാ**തി ചിരം നിസീദിത്വാ വാ നിപജ്ജിത്വാ വാ നവകമ്മം വാ കത്വാ ആലസിയവിമോചനത്ഥം വിജമ്ഭേന്തസ്സ.

ഉപനിജ്ഝായനവത്ഥുസ്മിം സചേപി പടസതം നിവത്ഥാ ഹോതി പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ ഠത്വാ "ഇമസ്മിം നാമ ഓകാസേ നിമിത്ത"ന്തി ഉപനിജ്ഝായന്തസ്സ ദുക്കടമേവ. അനിവത്ഥാനം ഗാമദാരികാനം നിമിത്തം ഉപനിജ്ഝായന്തസ്സ പന കിമേവ വത്തബ്ബം. തിരച്ഛാനഗതാനമ്പി നിമിത്തേ ഏസേവ നയോ. ഇതോ ചിതോ ച അവിലോകേത്വാ പന ദിവസമ്പി ഏകപയോഗേന ഉപനിജ്ഝായന്തസ്സ ഏകമേവ ദുക്കടം. ഇതോ ചിതോ ച വിലോകേത്വാ പുനപ്പുനം ഉപനിജ്ഝായന്തസ്സ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. ഉമ്മീലനനിമീലനവസേന പന ന കാരേതബ്ബോ. സഹസാ ഉപനിജ്ഝായിത്വാ പുന പടിസങ്ഖായ സംവരേ തിട്ഠതോ അനാപത്തി, തം സംവരം പഹായ പുന ഉപനിജ്ഝായതോ ദുക്കടമേവ.

൨൬൭. **താളച്ഛിദ്ദാദിവത്ഥൂനി** ഉത്താനത്ഥാനേവ. **ന്ഹാനവത്ഥൂസു** യേ ഉദകസോതം നിമിത്തേന പഹരിംസു തേസം ആപത്തി വുത്താ. **ഉദഞ്ജലവത്ഥൂസു**പി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ ച **ഉദഞ്ജല**ന്തി ഉദകചിക്ഖല്ലോ വുച്ചതി. ഏതേനേവ ഉപായേന ഇതോ പരാനി സബ്ബാനേവ ഉദകേ ധാവനാദിവത്ഥൂനി വേദിതബ്ബാനി. അയം പന വിസേസോ. **പുപ്ഫാവളിയവത്ഥൂസു** സചേപി നമോചനാധിപ്പായസ്സ അനാപത്തി, കീളനപച്ചയാ പന ദുക്കടം ഹോതീതി.

സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൬൯. **തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ**തി കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദം. തത്രായം അനുത്താനപദവണ്ണനാ - **അരഞ്ഞേ വിഹരതീ**തി ന ആവേണികേ അരഞ്ഞേ, ജേതവനവിഹാരസ്സേവ പച്ചന്തേ ഏകപസ്സേ. **മജ്ഝേ ഗബ്ഭോ**തി തസ്സ ച വിഹാരസ്സ മജ്ഝേ ഗബ്ഭോ ഹോതി. **സമന്താ പരിയാഗാരോ**തി സമന്താ

പനസ്സ മണ്ഡലമാളപരിക്ഖേപോ ഹോതി. സോ കിര മജ്ഝേ ചതുരസ്സം ഗബ്ഭം കത്വാ ബഹി മണ്ഡലമാളപരിക്ഖേപേന കതോ, യഥാ സക്കാ ഹോതി അന്തോയേവ ആവിഞ്ഛന്തേഹി വിചരിതും.

സുപഞ്ഞത്തന്തി സുട്ഠ ഠപിതം, യഥാ യഥാ യസ്മിം യസ്മിഞ്ച ഓകാസേ ഠപിതം പാസാദികം ഹോതി ലോകരഞ്ജകം തഥാ തഥാ തസ്മിം തസ്മിം ഓകാസേ ഠപിതം, വത്ഥസീസേന ഹി സോം ഏകകിച്ചമ്പി ന കരോതി. **ഏകച്ചേ വാതപാനേ വിവരന്തോ**തി യേസു വിവടേസു അന്ധകാരോ ഹോതി താനി വിവരന്തോ യേസു വിവടേസു ആലോകോ ഹോതി താനി ഥകേന്തോ.

ഏവം വുത്തേ സാ ബ്രാഹ്മണീ തം ബ്രാഹ്മണം ഏതദവോചാതി ഏവം തേന ബ്രാഹ്മണേന പസംസിത്വാ വുത്തേ സാ ബ്രാഹ്മണീ "പസന്നോ അയം ബ്രാഹ്മണോ പബ്ബജിതുകാമോ മഞ്ഞേ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ നിഗൂഹിതബ്ബമ്പി തം അത്തനോ വിപ്പകാരം പകാസേന്തീ കേവലം തസ്സ സദ്ധാവിഘാതാപേക്ഖാ ഹുത്വാ ഏതം **"കുതോ തസ്സ ഉളാരത്തതാ"**തിആദിവചനമവോച. തത്ഥ ഉളാരോ അത്താ അസ്സാതി **ഉളാരത്താ,** ഉളാരത്തനോ ഭാവോ ഉട്ഠാരത്തതാ. **കുലിത്ഥീഹീ**തിആദീസു കുലിത്ഥിയോ നാമ ഘരസ്സാമിനിയോ. **കുലധീതരോ** നാമ പുരിസന്തരഗതാ കുലധീതരോ . **കുലകുമാരിയോ** നാമ അനിവിട്ഠാ വുച്ചന്തി. **കുലസുണ്ഹാ** നാമ പരകുലതോ ആനീതാ കുലദാരകാനം വധുയോ.

൨൭൦. **ഓതിണ്ണോ**തി യക്ഖാദീഹി വിയ സത്താ അന്തോ ഉപ്പജ്ജന്തേന രാഗേന ഓതിണ്ണോ, കൂപാദീനി വിയ സത്താ അസമപേക്ഖിത്വാ രജനീയേ ഠാനേ രജ്ജന്തോ സയം വാ രാഗം ഓതിണ്ണോ, യസ്മാ പന ഉഭയഥാപി രാഗസമങ്ഗിസ്സേവേതം അധിവചനം, തസ്മാ "ഓതിണ്ണോ നാമ സാരത്തോ അപേക്ഖവാ പടിബദ്ധചിത്തോ"തി ഏവമസ്സ പദഭാജനം വുത്തം.

തത്ഥ **സാരത്തോ**തി കായസംസഗ്ഗരാഗേന സുട്ഠു രത്തോ. **അപേക്ഖവാ**തി കായസംസഗ്ഗാപേക്ഖായ അപേക്ഖവാ. **പടിബദ്ധചിത്തോ**തി കായസംസഗ്ഗരാഗേനേവ തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം പടിബദ്ധചിത്തോ. **വിപരിണതേനാ**തി പരിസുദ്ധഭവങ്ഗസന്തതിസങ്ഖാതം പകതിം വിജഹിത്വാ അഞ്ഞഥാ പവത്തേന, വിരൂപം വാ പരിണതേന വിരൂപം പരിവത്തേന, യഥാ പരിവത്തമാനം വിരൂപം ഹോതി ഏവം പരിവത്തിത്വാ ഠിതേനാതി അധിപ്പായോ.

൨൭൧. യസ്മാ പനേതം രാഗാദീഹി സമ്പയോഗം നാതിവത്തതി, തസ്മാ **"വിപരിണതന്തി രത്തമ്പി ചിത്ത"**ന്തിആദിനാ നയേനസ്സ പദഭാജനം വത്വാ അന്തേ ഇധാധിപ്പേതമത്ഥം ദസ്സേന്തോ **"അപിച രത്തം ചിത്തം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതം വിപരിണത"**ന്തി ആഹ.

തദഹുജാതാതി തംദിവസം ജാതാ ജാതമത്താ അല്ലമംസപേസിവണ്ണാ, ഏവരൂപായപി ഹി സദ്ധിം കായസംസഗ്ഗേ സങ്ഘാദിസേസോ, മേഥുനവീതിക്കമേ പാരാജികം, രഹോ നിസജ്ജസ്സാദേ പാചിത്തിയഞ്ച ഹോതി. **പഗേവാ**തി പഠമമേവ.

കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജെയ്യാതി ഹത്ഥഗ്ഗഹണാദികായസമ്പയോഗം കായമിസ്സീഭാവം സമാപജ്ജെയ്യ, യസ്മാ പനേതം സമാപജ്ജന്തസ്സ യോ സോ

കായസംസഗ്ഗോ നാമ സോ അത്ഥതോ അജ്ഝാചാരോ ഹോതി, രാഗവസേന അഭിഭവിത്വാ സഞ്ഞമവേലം ആചാരോ, തസ്മാസ്സ സങ്ഖേപന അത്ഥം ദസ്സേന്തോ **“അജ്ഝാചാരോ വുച്ചതീ”**തി പദഭാജനമാഹ.

ഹത്ഥഗ്ഗാഹം വാതിആദിഭേദം പനസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥദസ്സനം. തത്ഥ ഹത്ഥാദീനം വിഭാഗദസ്സനത്ഥം **“ഹത്ഥോ നാമ കപ്പരം ഉപാദായാ”**തിആദിമാഹ തത്ഥ **കപ്പരം ഉപാദായാ**തി ദുതിയം. മഹാസന്ധിം ഉപാദായ. അഞ്ഞത്ഥ പന മണിബന്ധതോ പട്ഠായ യാവ അഗ്ഗനഖാ ഹത്ഥോ ഇധ സന്ധിം അഗ്ഗബാഹായ കപ്പരതോ പട്ഠായ അധിപ്പേതോ.

സുദ്ധകേസാ വാതി സുത്താദീഹി അമിസ്സാ സുദ്ധാ കേസായേവ. **വേണീ**തി തീഹി കേസവട്ടീഹി വിനന്ധിത്വാ കതകേസകലാപസ്സേതം നാമം. **സുത്തമിസ്സാ**തി പഞ്ചവണ്ണേന സുത്തേന കേസേ മിസ്സേത്വാ കതാ. **മാലാമിസ്സാ**തി വസ്സികപുപ്ഫാദീഹി മിസ്സേത്വാ തീഹി കേസവട്ടീഹി വിനന്ധിത്വാ കതാ, അവിനദ്ധോപി വാ കേവലം പുപ്ഫമിസ്സകോ കേസകലാപോ ഇധ “വേണീ”തി വേദിതബ്ബോ. **ഹിരഞ്ഞമിസ്സാ**തി കഹാപണമാലായ മിസ്സേത്വാ കതാ. **സുവണ്ണമിസ്സാ**തി സുവണ്ണചീരകേഹി വാ പാമങ്ഗാദീഹി വാ മിസ്സേത്വാ കതാ. **മുത്താമിസ്സാ**തി മുത്താവലീഹി മിസ്സേത്വാ കതാ. **മണിമിസ്സാ**തി സുത്താരൂള്ഹേഹി മണീഹി മിസ്സേത്വാ കതാ. ഏതാസു ഹി യംകിഞ്ചി വേണിം ഗണ്ഹന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോയേവ. “അഹം മിസ്സകവേണിം അഗ്ഗഹേസി”ന്തി വദന്തസ്സ മോക്ഖോ നത്ഥി. വേണിഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ കേസാപി ഗഹിതാവ ഹോന്തി, തസ്മാ യോ ഏകമ്പി കേസം ഗണ്ഹാതി തസ്സപി ആപത്തിയേവ.

ഹത്ഥഞ്ച വേണിഞ്ച ഠപേത്വാതി ഇധ വുത്തലക്ഖണം ഹത്ഥഞ്ച സബ്ബപ്പകാരഞ്ച വേണിം ഠപേത്വാ അവസേസം സരീരം “അങ്ഗ”ന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവം പരിച്ഛിന്നേസു ഹത്ഥാദീസു ഹത്ഥസ്സ ഗഹണം **ഹത്ഥഗ്ഗാഹോ,** വേണിയാ ഗഹണം **വേണിഗ്ഗാഹോ,** അവസേസസസരീരസ്സ പരാമസനം **അഞ്ഞതരസ്സ വാ അഞ്ഞതരസ്സ വാ അങ്ഗസ്സ പരാമസനം,** യോ തം ഹത്ഥഗ്ഗാഹം വാ വേണിഗ്ഗാഹം വാ അഞ്ഞതരസ്സ വാ അഞ്ഞതരസ്സ വാ അങ്ഗസ്സ പരാമസനം സമാപജ്ജേയ്യ, തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ നാമ ആപത്തിനികായോ ഹോതീതി. അയം സിക്ഖാപദസ്സ അത്ഥോ.

൨൭൨. യസ്മാ പന യോ ച ഹത്ഥഗ്ഗാഹോ യോ ച വേണിഗ്ഗാഹോ യഞ്ച അവസേസസ്സ അങ്ഗസ്സ പരാമസനം തം സബ്ബമ്പി ഭേദതോ ദ്വാദസവിധം ഹോതി, തസ്മാ തം ഭേദം ദസ്സേതും **“ആമസനാ പരാമസനാ”**തിആദിനാ നയേനസ്സ പദഭാജനം വുത്തം. തത്ഥ യഞ്ച വുത്തം **“ആമസനാ നാമ ആമട്ഠമത്താ”**തി യഞ്ച **“ഛുപനം നാമ ഫുട്ഠമത്ത”**ന്തി, ഇമേസം അയം വിസേസോ - **ആമസനാ**തി ആമജ്ജനാ ഫുട്ഠോകാസം അനതിക്കമിത്വാപി തത്ഥേവ സങ്ഘട്ടനാ. അയഞ്ഹി “ആമട്ഠമത്താ”തി വുച്ചതി. **ഛുപന**ന്തി അസങ്ഘട്ടേത്വാ ഫുട്ഠമത്തം.

യമ്പി ഉമ്മസനായ ച ഉല്ലങ്ഘനായ ച നിദ്ദേസേ “ഉദ്ധം ഉച്ചാരണാ”തി ഏകമേവ പദം വുത്തം. തത്രാപി അയം വിസേസോ - പഠമം അത്തനോ കായസ്സ ഇത്ഥിയാ കായേ ഉദ്ധം പേസനവസേന വുത്തം, ദുതിയം ഇത്ഥിയാ കായം ഉക്ഖിപനവസേന, സേസം പാകടമേവ.

൨൭൩. ഇദാനി യഥായം ഓതിണ്ണോ വിപരിണതേന ചിത്തേന കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജതി, തസ്സ ഏതേസം പദാനം വസേന വിത്ഥാരതോ ആപത്തിഭേദം ദസ്സേന്തോ **“ഇത്ഥീ ച ഹോതി ഇത്ഥിസഞ്ഞീ സാരത്തോ ച ഭിക്ഖു ച നം ഇത്ഥിയാ കായേന കായ”**ന്തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഭിക്ഖു ച നം ഇത്ഥിയാ കായേന കായ**ന്തി സോ സാരത്തോ ച ഇത്ഥിസഞ്ഞീ ച ഭിക്ഖു അത്തനോ കായേന. **ന**ന്തി നിപാതമത്തം. അഥ വാ ഏതം തസ്സാ ഇത്ഥിയാ ഹത്ഥാദിഭേദം കായം. **ആമസതി പരാമസതീ**തി ഏതേസു ചേ ഏകേനാപി ആകാരേന അജ്ഝാചരതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സ. തത്ഥ സകിം ആമസതോ ഏകാ ആപത്തി, പുനപ്പുനം ആമസതോ പയോഗേ പയോഗേ സങ്ഘാദിസേസോ.

പരാമസന്തോപി സചേ കായതോ അമോചേത്വാവ ഇതോ ചിതോ ച അത്തനോ ഹത്ഥം വാ കായം വാ സഞ്ചോപേതി ഹരതി പേസേതി ദിവസമ്പി പരാമസതോ ഏകാവ ആപത്തി. സചേ കായതോ മോചേത്വാ മോചേത്വാ പരാമസതി പയോഗേ പയോഗേ ആപത്തി.

ഓമസന്തോപി സചേ കായതോ അമോചേത്വാവ ഇത്ഥിയാ മത്ഥകതോ പട്ഠായ യാവ പാദപിട്ഠിം ഓമസതി ഏകാവ ആപത്തി. സചേ പന ഉദരാദീസു തം തം ഠാനം പത്വാ മുഞ്ചിത്വാ മുഞ്ചിത്വാ ഓമസതി പയോഗേ പയോഗേ ആപത്തി. **ഉമ്മസനായപി** പാദതോ പട്ഠായ യാവ സീസം ഉമ്മസന്തസ്സ ഏസേവ നയോ.

ഓലങ്ഘനായ മാതുഗാമം കേസേസു ഗഹേത്വാ നാമേത്വാ ചുമ്ബനാദീസു യം അജ്ഝാചാരം ഇച്ഛതി തം കത്വാ മുഞ്ചതോ ഏകാവ ആപത്തി. ഉട്ഠിതം പുനപ്പുനം നാമയതോ പയോഗേ പയോഗേ ആപത്തി. **ഉല്ലങ്ഘനായപി** കേസേസു വാ ഹത്ഥേസു വാ ഗഹേത്വാ വുട്ഠാപയതോ ഏസേവ നയോ.

ആകഡ്ഢനായ അത്തനോ അഭിമുഖം ആകഡ്ഢന്തോ യാവ ന മുഞ്ചതി താവ ഏകാവ ആപത്തി. മുഞ്ചിത്വാ മുഞ്ചിത്വാ ആകഡ്ഢന്തസ്സ പയോഗേ പയോഗേ ആപത്തി. **പതികഡ്ഢനായപി** പരമ്മുഖം പിട്ഠിയം ഗഹേത്വാ പടിപ്പണാമയതോ ഏസേവ നയോ.

അഭിനിഗ്ഗണ്ഹനായ ഹത്ഥേ വാ ബാഹായ വാ ദള്ഹം ഗഹേത്വാ യോജനമ്പി ഗച്ഛതോ ഏകാവ ആപത്തി. മുഞ്ചിത്വാ പുനപ്പുനം ഗണ്ഹതോ പയോഗേ പയോഗേ ആപത്തി. അമുഞ്ചിത്വാ പുനപ്പുനം ഫുസതോ ച ആലിങ്ഗതോ ച പയോഗേ പയോഗേ ആപത്തീതി **മഹാസുമത്ഥേരോ** ആഹ. **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പനാഹ - ‘‘മൂലഗ്ഗഹണമേവ പമാണം, തസ്മാ യാവ ന മുഞ്ചതി താവ ഏകാ ഏവ ആപത്തീ’’തി.

അഭിനിപ്പീളനായ വത്ഥേന വാ ആഭരണേന വാ സദ്ധിം പീളയതോ അങ്ഗം അഫുസന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, ഫുസന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ, ഏകപയോഗേന ഏകാ ആപത്തി, നാനാപയോഗേന നാനാ.

ഗഹണഛുപനേസു അഞ്ഞം കിഞ്ചി വികാരം അകരോന്തോപി ഗഹിതമത്തഫുട്ഠമത്തേനാപി ആപത്തിം ആപജ്ജതി.

ഏവമേതേസു ആമസനാദീസു ഏകേനാപി ആകാരേന അജ്ഝാചാരതോ ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞിസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ, വേമതികസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, പണ്ഡകപുരിസതിരച്ഛാനഗതസഞ്ഞിസ്സാപി ഥുല്ലച്ചയമേവ. പണ്ഡകേ പണ്ഡകസഞ്ഞിസ്സ ഥുല്ലച്ചയം, വേമതികസ്സ ദുക്കടം. പുരിസതിരച്ഛാനഗതഇത്ഥിസഞ്ഞിസ്സാപി ദുക്കടമേവ. പുരിസേ പുരിസസഞ്ഞിസ്സാപി വേമതികസ്സാപി ഇത്ഥിപണ്ഡകതിരച്ഛാനഗതസഞ്ഞിസ്സാപി ദുക്കടമേവ. തിരച്ഛാനഗതേപി സബ്ബാകാരേന ദുക്കടമേവാതി. ഇമാ ഏകമൂലകനയേ വുത്താ ആപത്തിയോ സല്ലക്ഖേത്വാ ഇമിനാവ ഉപായേന **“ദ്വേ ഇത്ഥിയോ ദ്വിന്നം ഇത്ഥീന”**ന്തിആദിവസേന വുത്തേ ദുമൂലകനയേപി ദിഗുണാ ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ. യഥാ ച ദ്വീസു ഇത്ഥീസു ദ്വേ സങ്ഘാദിസേസാ; ഏവം സമ്ബഹുലാസു സമ്ബഹുലാ വേദിതബ്ബാ.

യോ ഹി ഏകതോ ഠിതാ സമ്ബഹുലാ ഇത്ഥിയോ ബാഹാഹി പരിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹാതി സോ യത്തകാ ഇത്ഥിയോ ഫുട്ഠാ താസം ഗണനായ സങ്ഘാദിസേസേ ആപജ്ജതി, മജ്ഝഗതാനം ഗണനായ ഥുല്ലച്ചയേ. താ ഹി തേന കായപ്പടിബദ്ധേന ആമട്ഠാ ഹോന്തി. യോ പന സമ്ബഹുലാനം അങ്ഗുലിയോ വാ കേസേ വാ ഏകതോ കത്വാ ഗണ്ഹാതി, സോ അങ്ഗുലിയോ ച കേസേ ച അഗണേത്വാ ഇത്ഥിയോ ഗണേത്വാ സങ്ഘാദിസേസേഹി കാരേതബ്ബോ. യാസഞ്ച ഇത്ഥീനം അങ്ഗുലിയോ വാ കേസാ വാ മജ്ഝഗതാ ഹോന്തി, താസം ഗണനായ ഥുല്ലച്ചയേ ആപജ്ജതി. താ ഹി തേന കായപ്പടിബദ്ധേന ആമട്ഠാ ഹോന്തി, സമ്ബഹുലാ പന ഇത്ഥിയോ കായപ്പടിബദ്ധേഹി രജ്ജുവത്ഥാദീഹി പരിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹന്തോ സബ്ബാസംയേവ അന്തോപരിക്ഖേപഗതാനം ഗണനായ ഥുല്ലച്ചയേ ആപജ്ജതി. **മഹാപച്ചരിയം** അഫുട്ഠാസു ദുക്കടം വുത്തം. തത്ഥ യസ്മാ പാളിയം കായപ്പടിബദ്ധപ്പടിബദ്ധേന ആമസനം നാമ നത്ഥി, തസ്മാ സബ്ബമ്പി കായപ്പടിബദ്ധപ്പടിബദ്ധം കായപ്പടിബദ്ധേനേവ സങ്ഗഹേത്വാ **മഹാഅട്ഠകഥായഞ്ച കുരുന്ദിയഞ്ച** വുത്തോ പുരിമനയോയേവേത്ഥ യുത്തതരോ ദിസ്സതി.

യോ ഹി ഹത്ഥേന ഹത്ഥം ഗഹേത്വാ പടിപാടിയാ ഠിതാസു ഇത്ഥീസു സമസാരാഗോ ഏകം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹാതി, സോ ഗഹിതിത്ഥിയാ വസേന ഏകം സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതി, ഇതരാസം ഗണനായ പുരിമനയേനേവ ഥുല്ലച്ചയേ. സചേ സോ തം കായപ്പടിബദ്ധേ വത്ഥേ വാ പുപ്ഫേ വാ ഗണ്ഹാതി, സബ്ബാസം ഗണനായ ഥുല്ലച്ചയേ ആപജ്ജതി. യഥേവ ഹി രജ്ജുവത്ഥാദീഹി പരിക്ഖിപന്തേന സബ്ബാപി കായപ്പടിബദ്ധേന ആമട്ഠാ ഹോന്തി, തഥാ ഇധാപി സബ്ബാപി കായപ്പടിബദ്ധേന ആമട്ഠാ ഹോന്തി. സചേ പന താ ഇത്ഥിയോ അഞ്ഞമഞ്ഞം വത്ഥകോടിയം ഗഹേത്വാ ഠിതാ ഹോന്തി, തത്ര ചേസോ പുരിമനയേനേവ പഠമം ഇത്ഥിം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹാതി ഗഹിതായ വസേന സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതി, ഇതരാസം ഗണനായ ദുക്കടാനി. സബ്ബാസഞ്ഹി താസം തേന പുരിമനയേനേവ കായപടിബദ്ധേന കായപ്പടിബദ്ധം ആമട്ഠം ഹോതി. സചേ പന സോപി തം കായപ്പടിബദ്ധേയേവ ഗണ്ഹാതി തസ്സാ വസേന ഥുല്ലച്ചയം ആപജ്ജതി, ഇതരാസം ഗണനായ അനന്തരനയേനേവ ദുക്കടാനി.

യോ പന ഘനവത്ഥനിവത്ഥം ഇത്ഥിം കായസംസഗ്ഗരാഗേന വത്ഥേ ഘട്ടേതി, ഥുല്ലച്ചയം. വിരളവത്ഥനിവത്ഥം ഘട്ടേതി, തത്ര ചേ വത്ഥന്തരേഹി ഇത്ഥിയാ

വാ നിക്ഖന്തലോമാനി ഭിക്ഖും ഭിക്ഖുനോ വാ പവിട്ഠലോമാനി ഇത്ഥിം ഫുസന്തി, ഉഭിന്നം ലോമാനിയേവ വാ ലോമാനി ഫുസന്തി, സങ്ഘാദിസേസോ. ഉപാദിന്നകേന ഹി കമ്മജരൂപേന ഉപാദിന്നകം വാ അനുപാദിന്നകം വാ അനുപാദിന്നകേനപി കേനചി കേസാദിനാ ഉപാദിന്നകം വാ അനുപാദിന്നകം വാ ഫുസന്തോപി സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതിയേവ.

തത്ഥ **കുരുന്ദിയം** ''ലോമാനി ഗണേത്വാ സങ്ഘാദിസേസോ''തി വുത്തം. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന ''ലോമാനി ഗണേത്വാ ആപത്തിയാ ന കാരേതബ്ബോ, ഏകമേവ സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതി. സങ്ഘികമഞ്ചേ പന അപച്ചത്ഥരിത്വാ നിപന്നോ ലോമാനി ഗണേത്വാ കാരേതബ്ബോ''തി വുത്തം , തദേവ യുത്തം. ഇത്ഥിവസേന ഹി അയം ആപത്തി, ന കോട്ഠാസവസേനാതി.

ഏത്ഥാഹ ''യോ പന 'കായപ്പടിബദ്ധം ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി കായം ഗണ്ഹാതി, 'കായം ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി കായപ്പടിബദ്ധം ഗണ്ഹാതി, സോ കിം ആപജ്ജതീ''തി. **മഹാസുമത്ഥേരോ** താവ ''യഥാവത്ഥുകമേവാ''തി വദതി. അയം കിരസ്സ ലദ്ധി -

''വത്ഥു സഞ്ഞാ ച രാഗോ ച, ഫസ്സപ്പടിവിജാനനാ;
യഥാനിദ്ദിട്ഠനിദ്ദേസേ, ഗരുകം തേന കാരയേ''തി.

ഏത്ഥ **''വത്ഥൂ''**തി ഇത്ഥീ. **''സഞ്ഞാ''**തി ഇത്ഥിസഞ്ഞാ. **''രാഗോ''**തി കായസംസഗ്ഗരാഗോ. **''ഫസ്സപ്പടിവിജാനനാ''**തി കായസംസഗ്ഗഫസ്സജാനനാ. തസ്മാ യോ ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞീ കായസംസഗ്ഗരാഗേന ''കായപ്പടിബദ്ധം ഗഹേസ്സാമീ''തി പവത്തോപി കായം ഫുസതി, ഗരുകം സങ്ഘാദിസേസംയേവ ആപജ്ജതി. ഇതരോപി ഥുല്ലച്ചയന്തി **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പനാഹ -

''സഞ്ഞായ വിരാഗിതമ്ഹി, ഗഹണേ ച വിരാഗിതേ;
യഥാനിദ്ദിട്ഠനിദ്ദേസേ, ഗരുകം തത്ഥ ന ദിസ്സതീ''തി.

അസ്സാപായം ലദ്ധി ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞിനോ ഹി സങ്ഘാദിസേസോ വുത്തോ. ഇമിനാ ച ഇത്ഥിസഞ്ഞാ വിരാഗിതാ കായപ്പടിബദ്ധേ കായപ്പടിബദ്ധസഞ്ഞാ ഉപ്പാദിതാ, തം ഗണ്ഹന്തസ്സ പന ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം. ഇമിനാ ച ഗഹണമ്പി വിരാഗിതം തം അഗ്ഗഹേത്വാ ഇത്ഥീ ഗഹിതാ, തസ്മാ ഏത്ഥ ഇത്ഥിസഞ്ഞായ അഭാവതോ സങ്ഘാദിസേസോ ന ദിസ്സതി, കായപ്പടിബദ്ധസ്സ അഗ്ഗഹിതത്താ ഥുല്ലച്ചയം ന ദിസ്സതി, കായസംസഗ്ഗരാഗേന ഫുട്ഠത്താ പന ദുക്കടം. കായസംസഗ്ഗരാഗേന ഹി ഇമം നാമ വത്ഥും ഫുസതോ അനാപത്തീതി നത്ഥി, തസ്മാ ദുക്കടമേവാതി.

ഇദഞ്ച പന വത്വാ ഇദം ചതുക്കമാഹ. ''സാരത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി സാരത്തം ഗണ്ഹി സങ്ഘാദിസേസോ, 'വിരത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി വിരത്തം ഗണ്ഹി ദുക്കടം, 'സാരത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി വിരത്തം ഗണ്ഹി ദുക്കടം, 'വിരത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി സാരത്തം ഗണ്ഹി ദുക്കടമേവാ''തി. കിഞ്ചാപി ഏവമാഹ? അഥ ഖോ **മഹാസുമത്ഥേരവാദോയേവേത്ഥ** ''ഇത്ഥി ച ഹോതി ഇത്ഥിസഞ്ഞീ സാരത്തോ ച ഭിക്ഖു ച നം ഇത്ഥിയാ കായേന കായപ്പടിബദ്ധം ആമസതി പരാമസതി...പേ॰... ഗണ്ഹാതി ഛുപതി ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി ഇമായ പാളിയാ ''യോ ഹി ഏകതോ ഠിതാ സമ്ബഹുലാ ഇത്ഥിയോ ബാഹാഹി പരിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹാതി, സോ യത്തകാ ഇത്ഥിയോ ഫുട്ഠാ

താസം ഗണനായ സങ്ഘാദിസേസേ ആപജ്ജതി, മജ്ഝഗതാനം ഗണനായ ഥുല്ലച്ചയേ''തിആദീഹി അട്ഠകഥാവിനിച്ഛയേഹി ച സമേതി. യദി ഹി സഞ്ഞാദിവിരാഗേന വിരാഗിതം നാമ ഭവേയ്യ ''പണ്ഡകോ ച ഹോതി ഇത്ഥിസഞ്ഞീ''തിആദീസു വിയ ''കായപ്പടിബദ്ധഞ്ച ഹോതി കായസഞ്ഞീ ചാ''തിആദിനാപി നയേന പാളിയം വിസേസം വദേയ്യ. യസ്മാ പന സോ ന വുത്തോ, തസ്മാ ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞായ സതി ഇത്ഥിം ആമസന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ, കായപ്പടിബദ്ധം ആമസന്തസ്സ ഥുല്ലച്ചയന്തി യഥാവത്ഥുകമേവ യുജ്ജതി.

മഹാപച്ചരിയമ്പി ചേതം വുത്തം - ''നീലം പാരുപിത്വാ സയിതായ കാളിത്ഥിയാ കായം ഘട്ടേസ്സാമീ'തി കായം ഘട്ടേതി, സങ്ഘാദിസേസോ; 'കായം ഘട്ടേസ്സാമീ'തി നീലം ഘട്ടേതി, ഥുല്ലച്ചയം; 'നീലം ഘട്ടേസ്സാമീ'തി കായം ഘട്ടേതി, സങ്ഘാദിസേസോ; 'നീലം ഘട്ടേസ്സാമീ'തി നീലം ഘട്ടേതി, ഥുല്ലച്ചയ''ന്തി. യോപായം ''ഇത്ഥീ ച പണ്ഡകോ ചാ''തിആദിനാ നയേന വത്ഥുമിസ്സകനയോ വുത്തോ, തസ്മിമ്പി വത്ഥു സഞ്ഞാവിമതിവസേന വുത്താ ആപത്തിയോ പാളിയം അസമ്മുയ്ഹന്തേന വേദിതബ്ബാ.

കായേനകായപ്പടിബദ്ധവാരേ പന ഇത്ഥിയാ ഇത്ഥിസഞ്ഞിസ്സ കായപ്പടിബദ്ധം ഗണ്ഹതോ ഥുല്ലച്ചയം, സേസേ സബ്ബത്ഥ ദുക്കടം. കായപ്പടിബദ്ധേനകായവാരേപി ഏസേവ നയോ. കായപ്പടിബദ്ധേനകആയപ്പടിബദ്ധവാരേ ച നിസ്സഗ്ഗിയേനകായവാരാദീസു ചസ്സ സബ്ബത്ഥ ദുക്കടമേവ.

''ഇത്ഥീ ച ഹോതി ഇത്ഥിസഞ്ഞീ സാരത്തോ ച ഇത്ഥീ ച നം ഭിക്ഖുസ്സ കായേന കായ''ന്തിആദിവാരോ പന ഭിക്ഖുമ്ഹി മാതുഗാമസ്സ രാഗവസേന വുത്തോ. തത്ഥ **ഇത്ഥീ ച നം ഭിക്ഖുസ്സ കായേന കായ**ന്തി ഭിക്ഖുമ്ഹി സാരത്താ ഇത്ഥീ തസ്സ നിസിന്നോകാസം വാ നിപന്നോകാസം വാ ഗന്ത്വാ അത്തനോ കായേന തം ഭിക്ഖുസ്സ കായം ആമസതി...പേ॰... ഛുപതി. **സേവനാധിപ്പായോ കായേന വായമതി, ഫസ്സം പടിവിജാനാതീ**തി ഏവം തായ ആമട്ഠോ വാ ഛുപിതോ വാ സേവനാധിപ്പായോ ഹുത്വാ സചേ ഫസ്സപ്പടിവിജാനനത്ഥം ഈസകമ്പി കായം ചാലേതി ഫന്ദേതി, സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതി.

ദ്വേ ഇത്ഥിയോതി ഏത്ഥ ദ്വേ സങ്ഘാദിസേസേ ആപജ്ജതി, ഇത്ഥിയാ ച പണ്ഡകേ ച സങ്ഘാദിസേസേന സഹ ദുക്കടം . ഏതേന ഉപായേന യാവ **''നിസ്സഗ്ഗിയേന നിസ്സഗ്ഗിയം ആമസതി, സേവനാധിപ്പായോ കായേന വായമതി ന ച ഫസ്സം പടിവിജാനാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''**തി താവ പുരിമനയേനേവ ആപത്തിഭേദോ വേദിതബ്ബോ.

ഏത്ഥ ച **കായേന വായമതി ന ച ഫസ്സം പടിവിജാനാതീ**തി അത്തനാ നിസ്സട്ഠം പുപ്ഫം വാ ഫലം വാ ഇത്ഥിം അത്തനോ നിസ്സഗ്ഗിയേന പുപ്ഫേന വാ ഫലേന വാ പഹരന്തിം ദിസ്വാ കായേന വികാരം കരോതി, അങ്ഗുലിം വാ ചാലേതി, ഭമുകം വാ ഉക്ഖിപതി, അക്ഖിം വാ നിഖണതി, അഞ്ഞം വാ ഏവരൂപം വികാരം കരോതി, അയം വുച്ചതി ''കായേന വായമതി ന ച ഫസ്സം പടിവിജാനാതീ''തി. അയമ്പി കായേന വായമിതത്താ ദുക്കടം ആപജ്ജതി, ദ്വീസു ഇത്ഥീസു ദ്വേ, ഇത്ഥീപണ്ഡകേസുപി ദ്വേ ഏവ ദുക്കടേ ആപജ്ജതി.

൨൭൯. ഏവം വത്ഥുവസേന വിത്ഥാരതോ ആപത്തിഭേദം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ലക്ഖണവസേന സങ്ഖേപതോ ആപത്തിഭേദഞ്ച അനാപത്തിഭേദഞ്ച ദസ്സേന്തോ **"സേവനാധിപ്പായോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ പുരിമനയേ ഇത്ഥിയാ ഫുട്ഠോ സമാനോ സേവനാധിപ്പായോ കായേന വായമതി, ഫസ്സം പടിവിജാനാതീതി തിവങ്ഗസമ്പത്തിയാ സങ്ഘാദിസേസോ. ദുതിയേ നയേ നിസ്സഗ്ഗിയേന നിസ്സഗ്ഗിയാമസനേ വിയ വായമിത്വാ അച്ഛുപനേ വിയ ച ഫസ്സസ്സ അപ്പടിവിജാനനതോ ദുവങ്ഗസമ്പത്തിയാ ദുക്കടം. തതിയേ കായേന അവായമതോ അനാപത്തി. യോ ഹി സേവനാധിപ്പായോപി നിച്ചലേന കായേന കേവലം ഫസ്സം പടിവിജാനാതി സാദിയതി അനുഭോതി, തസ്സ ചിത്തുപ്പാദമത്തേ ആപത്തിയാ അഭാവതോ അനാപത്തി. ചതുത്ഥേ പന നിസ്സഗ്ഗിയേന നിസ്സഗ്ഗിയാമസനേ വിയ ഫസ്സപ്പടിവിജാനനാപി നത്ഥി, കേവലം ചിത്തുപ്പാദമത്തമേവ, തസ്മാ അനാപത്തി. മോക്ഖാധിപ്പായസ്സ സബ്ബാകാരേസു അനാപത്തിയേവ.

ഏത്ഥ പന യോ ഇത്ഥിയാ ഗഹിതോ തം അത്തനോ സരീരാ മോചേതുകാമോ പടിപ്പണാമേതി വാ പഹരതി വാ അയം കായേന വായമതി ഫസ്സം പടിവിജാനാതി. യോ ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ തതോ മുഞ്ചിതുകാമോ ഉത്താസേത്വാ പലാപേതി, അയം കായേന വായമതി ന ച ഫസ്സം പടിവിജാനാതി. യോ താദിസം ദീഘജാതിം കായേ ആരൂള്ഹം ദിസ്വാ ''സണികം ഗച്ഛതു ഘട്ടിയമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യാ''തി ന ഘട്ടേതി, ഇത്ഥിമേവ വാ അങ്ഗം ഫുസമാനം ഞത്വാ ''ഏസാ 'അനത്ഥികോ അയം മയാ'തി സയമേവ പക്കമിസ്സതീ''തി അജാനന്തോ വിയ നിച്ചലോ ഹോതി, ബലവിത്ഥിയാ വാ ഗാള്ഹം ആലിങ്ഗിത്വാ ഗഹിതോ ദഹരഭിക്ഖു പലായിതുകാമോപി സുട്ഠു ഗഹിതത്താ നിച്ചലോ ഹോതി, അയം ന ച കായേന വായമതി, ഫസ്സം പടിവിജാനാതി. യോ പന ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ ''ആഗച്ഛതു താവ തതോ നം പഹരിത്വാ വാ പണാമേത്വാ വാ പക്കമിസ്സാമീ''തി നിച്ചലോ ഹോതി, അയം മോക്ഖാധിപ്പായോ ന ച കായേന വായമതി, ന ച ഫസ്സം പടിവിജാനാതീതി വേദിതബ്ബോ.

൨൮൧. അസഞ്ചിച്ചാതി ഇമിനാ ഉപായേന ഇമം ഫുസിസ്സാമീതി അചേതേത്വാ, ഏവഞ്ഹി അചേതേത്വാ പത്തപ്പടിഗ്ഗഹണാദീസു മാതുഗാമസ്സ അങ്ഗേ ഫുട്ഠേപി അനാപത്തി.

അസതിയാതി അഞ്ഞവിഹിതോ ഹോതി മാതുഗാമം ഫുസാമീതി സതി നത്ഥി, ഏവം അസതിയാ ഹത്ഥപാദപസാരണാദികാലേ ഫുസന്തസ്സ അനാപത്തി.

അജാനന്തസ്സാതി ദാരകവേസേന ഠിതം ദാരികം ''ഇത്ഥീ''തി അജാനന്തോ കേനചിദേവ കരണീയേന ഫുസതി, ഏവം ''ഇത്ഥീ''തി അജാനന്തസ്സ ഫുസതോ അനാപത്തി.

അസാദിയന്തസ്സാതി കായസംസഗ്ഗം അസാദിയന്തസ്സ, തസ്സ ബാഹാപരമ്പരായ നീതഭിക്ഖുസ്സ വിയ അനാപത്തി. ഉമ്മത്തകാദയോ വുത്തനയാഏവ. ഇധ പന ഉദായിത്ഥേരോ ആദികമ്മികോ, തസ്സ അനാപത്തി ആദികമ്മികസ്സാതി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം സിക്ഖാപദം പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനം കായചിത്തതോ സമുട്ഠാതി, കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദ്വിവേദനം, സുഖമജ്ഝത്തദ്വയേനാതി.

ഢ്വ്വ്ഥ. വിനീതവത്ഥൂസു - **മാതുയാ മാതുപേമേനാ**തി മാതുപേമേന മാതുയാ കായം ആമസി. ഏസ നയോ **ധീതുഭഗിനിവത്ഥൂസു**. തത്ഥ യസ്മാ മാതാ വാ ഹോതു ധീതാ വാ ഇത്ഥീ നാമ സബ്ബാപി ബ്രഹ്മചരിയസ്സ പാരിപന്ഥികാവ. തസ്മാ ''അയം മേ മാതാ അയം ധീതാ അയം മേ ഭഗിനീ''തി ഗേഹസ്സിതപേമേന ആമസതോപി ദുക്കടമേവ വുത്തം.

ഇമം പന ഭഗവതോ ആണം അനുസ്സരന്തേന സചേപി നദീസോതേന വുയ്ഹമാനം മാതരം പസ്സതി നേവ ഹത്ഥേന പരാമസിതബ്ബാ. പണ്ഡിതേന പന ഭിക്ഖുനാ നാവാ വാ ഫലകം വാ കദലിക്ഖന്ധോ വാ ദാരുക്ഖന്ധോ വാ ഉപസംഹരിതബ്ബോ. തസ്മിം അസതി കാസാവമ്പി ഉപസംഹരിത്വാ പുരതോ ഠപേതബ്ബം, ''ഏത്ഥ ഗണ്ഹാഹീ''തി പന ന വത്തബ്ബാ. ഗഹിതേ പരിക്ഖാരം കഡ്ഢാമീതി കഡ്ഢന്തേന ഗന്തബ്ബം. സചേ ഭായതി പുരതോ പുരതോ ഗന്ത്വാ ''മാ ഭായീ''തി സമസ്സാസേതബ്ബാ. സചേ ഭായമാനാ പുത്തസ്സ സഹസാ ഖന്ധേ വാ അഭിരുഹതി, ഹത്ഥേ വാ ഗണ്ഹാതി, ന ''അപേഹി മഹല്ലികേ''തി നിദ്ധുനിതബ്ബാ, ഥലം പാപേതബ്ബാ. കദ്ദമേ ലഗ്ഗായപി കൂപേ പതിതായപി ഏസേവ നയോ.

തത്രാപി ഹി യോത്തം വാ വത്ഥം വാ പക്ഖിപിത്വാ ഹത്ഥേന ഗഹിതഭാവം ഞത്വാ ഉദ്ധരിതബ്ബാ, നത്വേവ ആമസിതബ്ബാ. ന കേവലഞ്ച മാതുഗാമസ്സ സരീരമേവ അനാമാസം, നിവാസനപാവുരണമ്പി ആഭരണഭണ്ഡമ്പി തിണണ്ഡുപകം വാ താളപണ്ണമുദ്ദികം വാ ഉപാദായ അനാമാസമേവ, തഞ്ച ഖോ നിവാസനപാരുപനം പിളന്ധനത്ഥായ ഠപിതമേവ. സചേ പന നിവാസനം വാ പാരുപനം വാ പരിവത്തേത്വാ ചീവരത്ഥായ പാദമൂലേ ഠപേതി വട്ടതി. ആഭരണഭണ്ഡേസു പന സീസപസാധനകദന്തസൂചിആദികപ്പിയഭണ്ഡം ''ഇമം ഭന്തേ തുമ്ഹാകം ഗണ്ഹഥാ''തി ദിയ്യമാനം സിപാടികാസൂചിആദിഉപകരണത്ഥായ ഗഹേതബ്ബം. സുവണ്ണരജതമുത്താദിമയം പന അനാമാസമേവ ദിയ്യമാനമ്പി ന ഗഹേതബ്ബം. ന കേവലഞ്ച ഏതാസം സരീരൂപഗമേവ അനാമാസം, ഇത്ഥിസണ്ഠാനേന കതം കട്ഠരൂപമ്പി ദന്തരൂപമ്പി അയരൂപമ്പി ലോഹരൂപമ്പി തിപുരൂപമ്പി പോത്ഥകരൂപമ്പി സബ്ബരതനരൂപമ്പി അന്തമസോ പിട്ഠമയരൂപമ്പി അനാമാസമേവ. പരിഭോഗത്ഥായ പന ''ഇദം തുമ്ഹാകം ഹോതൂ''തി ലഭിത്വാ ഠപേത്വാ സബ്ബരതനമയം അവസേസം ഭിന്ദിത്വാ ഉപകരണാരഹം ഉപകരണേ പരിഭോഗാരഹം പരിഭോഗേ ഉപനേതും വട്ടതി.

യഥാ ച ഇത്ഥിരൂപകം; ഏവം സത്തവിധമ്പി ധഞ്ഞം അനാമാസം. തസ്മാ ഖേത്തമജ്ഝേന ഗച്ഛതാ തത്ഥജാതകമ്പി ധഞ്ഞഫലം ന ആമസന്തേന ഗന്തബ്ബം. സചേ ഘരദ്വാരേ വാ അന്തരാമഗ്ഗേ വാ ധഞ്ഞം പസാരിതം ഹോതി പസ്സേന ച മഗ്ഗോ അത്ഥി ന മദ്ദന്തേന ഗന്തബ്ബം. ഗമനമഗ്ഗേ അസതി മഗ്ഗം അധിട്ഠായ ഗന്തബ്ബം. അന്തരഘരേ ധഞ്ഞസ്സ ഉപരി ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ ദേന്തി നിസീദിതും വട്ടതി. കേചി ആസനസാലായം ധഞ്ഞം ആകിരന്തി, സചേ സക്കാ ഹോതി ഹരാപേതും ഹരാപേതബ്ബം, നോ ചേ ഏകമന്തം ധഞ്ഞം അമദ്ദന്തേന

പീഠകം പഞ്ഞപേത്വാ നിസീദിതബ്ബം. സചേ ഓകാസോ ന ഹോതി, മനുസ്സാ ധഞ്ഞമജ്ഝേയേവ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ ദേന്തി, നിസീദിതബ്ബം. തത്ഥജാതകാനി മുഗ്ഗമാസാദീനി അപരണ്ണാനിപി താലപനസാദീനി വാ ഫലാനി കീളന്തേന ന ആമസിതബ്ബാനി. മനുസ്സേഹി രാസികതേസുപി ഏസേവ നയോ. അരഞ്ഞേ പന രുക്ഖതോ പതിതാനി ഫലാനി "അനുപസമ്പന്നാനം ദസ്സാമീ"തി ഗണ്ഹിതും വട്ടതി.

മുത്താ , മണി, വേളുരിയോ, സങ്ഖോ, സിലാ, പവാളം, രജതം, ജാതരൂപം, ലോഹിതങ്കോ, മസാരഗല്ലന്തി ഇമേസു ദസസു രതനേസു മുത്താ അധോതാ അനിവിദ്ധാ യഥാജാതാവ ആമസിതും വട്ടതി. സേസാ അനാമാസാതി വദന്തി. **മഹാപച്ചരിയം** പന "മുത്താ ധോതാപി അധോതാപി അനാമാസാ ഭണ്ഡമൂലത്ഥായ ച സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി, കുട്ഠരോഗസ്സ ഭേസജ്ജത്ഥായ പന വട്ടതീ"തി വുത്തം. അന്തമസോ ജാതിഫലികം ഉപാദായ സബ്ബോപി നീലപീതാദിവണ്ണഭേദോ മണി ധോതവിദ്ധവട്ടിതോ അനാമാസോ, യഥാജാതോ പന ആകരമുത്തോ പത്താദിഭണ്ഡമൂലത്ഥം സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീതി വുത്തോ. സോപി **മഹാപച്ചരിയം** പടിക്ഖിത്തോ, പചിത്വാ കതോ കാചമണിയേവേകോ വട്ടതീതി വുത്തോ. വേളുരിയേപി മണിസദിസോവ വിനിച്ഛയോ.

സങ്ഖോ ധമനസങ്ഖോ ച ധോതവിദ്ധോ ച രതനമിസ്സോ അനാമാസോ. പാനീയസങ്ഖോ ധോതോപി അധോതോപി ആമാസോവ സേസഞ്ച അഞ്ജനാദിഭേസജ്ജത്ഥായപി ഭണ്ഡമൂലത്ഥായപി സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. സിലാ ധോതവിദ്ധാ രതനസംയുത്താ മുഗ്ഗവണ്ണാവ അനാമാസാ. സേസാ സത്ഥകനിസാനാദിഅത്ഥായ ഗണ്ഹിതും വട്ടതി. ഏത്ഥ ച രതനസംയുത്താതി സുവണ്ണേന സദ്ധിം യോജേത്വാ പചിത്വാ കതാതി വദന്തി. പവാളം ധോതവിദ്ധം അനാമാസം. സേസം ആമാസം ഭണ്ഡമൂലത്ഥഞ്ച സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. **മഹാപച്ചരിയം** പന "ധോതമ്പി അധോതമ്പി സബ്ബം അനാമാസം, ന ച സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ"തി വുത്തം.

രജതം ജാതരൂപഞ്ച കതഭണ്ഡമ്പി അകതഭണ്ഡമ്പി സബ്ബേന സബ്ബം ബീജതോ പട്ഠായ അനാമാസഞ്ച അസമ്പടിച്ഛിയഞ്ച, ഉത്തരരാജപുത്തോ കിര സുവണ്ണചേതിയം കാരേത്വാ **മഹാപദുമത്ഥേരസ്സ** പേസേസി. ഥേരോ "ന കപ്പതീ"തി പടിക്ഖിപി. ചേതിയഘരേ സുവണ്ണപദുമസുവണ്ണബുബ്ബുളകാദീനി ഹോന്തി, ഏതാനിപി അനാമാസാനി. ചേതിയഘരഗോപകാ പന രൂപിയഛഡ്ഡകട്ഠാനേ ഠിതാ, തസ്മാ തേസം കേളാപയിതും വട്ടതീതി വുത്തം. **കുരുന്ദിയം** പന തം പടിക്ഖിത്തം. സുവണ്ണചേതിയേ കചവരമേവ ഹരിതും വട്ടതീതി ഏത്തകമേവ അനുഞ്ഞാതം. ആരകൂടലോഹമ്പി ജാതരൂപഗതികമേവ അനാമാസന്തി **സബ്ബഅട്ഠകഥാസു** വുത്തം. സേനാസനപരിഭോഗോ പന സബ്ബകപ്പിയോ, തസ്മാ ജാതരൂപരജതമയാ സബ്ബേപി സേനാസനപരിക്ഖാരാ ആമാസാ. ഭിക്ഖൂനം ധമ്മവിനയവണ്ണനട്ഠാനേ രതനമണ്ഡപേ കരോന്തി ഫലികത്ഥമ്ഭേ രതനദാമപതിമണ്ഡിതേ, തത്ഥ സബ്ബൂപകരണാനി ഭിക്ഖൂനം പടിജഗ്ഗിതും വട്ടതി.

ലോഹിതങ്കമസാരഗല്ലാ ധോതവിദ്ധാ അനാമാസാ, ഇതരേ ആമാസാ, ഭണ്ഡമൂലത്ഥായ വട്ടന്തീതി വുത്താ. **മഹാപച്ചരിയം** പന "ധോതാപി അധോതാപി സബ്ബസോ അനാമാസാ ന ച സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടന്തീ"തി വുത്തം.

സബ്ബം ആവുധഭണ്ഡം അനാമാസം, ഭണ്ഡമൂലത്ഥായ ദീയ്യമാനമ്പി ന സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. സത്ഥവണിജ്ജാ നാമ ന വട്ടതി. സുദ്ധധനുദണ്ഡോപി ധനുജിയാപി പതോദോപി അങ്കുസോപി അന്തമസോ വാസിഫരസുആദീനിപി ആവുധസങ്ഖേപേന കതാനി അനാമാസാനി. സചേ കേനചി വിഹാരേ സത്തി വാ തോമരോ വാ ഠപിതോ ഹോതി, വിഹാരം ജഗ്ഗന്തേന "ഹരന്തൂ"തി സാമികാനം പേസേതബ്ബം. സചേ ന ഹരന്തി, തം അചാലേന്തേന വിഹാരോ പടിജഗ്ഗിതബ്ബോ. യുദ്ധഭൂമിയം പതിതം അസിം വാ സത്തിം വാ തോമരം വാ ദിസ്വാ പാസാണേന വാ കേനചി വാ അസിം ഭിന്ദിത്വാ സത്ഥകത്ഥായ ഗഹേതും വട്ടതി, ഇതരാനിപി വിയോജേത്വാ കിഞ്ചി സത്ഥകത്ഥായ ഗഹേതും വട്ടതി കിഞ്ചി കത്തരദണ്ഡാദിഅത്ഥായ. "ഇദം ഗണ്ഹഥാ"തി ദീയ്യമാനം പന "വിനാസേത്വാ കപ്പിയഭണ്ഡം കരിസ്സാമീ"തി സബ്ബമ്പി സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി.

മച്ഛജാലപക്ഖിജാലാദീനിപി ഫലകജാലികാദീനി സരപരിത്താനാനീപി സബ്ബാനി അനാമാസാനി. പരിഭോഗത്ഥായ ലബ്ഭമാനേസു പന ജാലം താവ "ആസനസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ ഉപരി ബന്ധിസ്സാമി, ഛത്തം വാ വേഠേസ്സാമീ"തി ഗഹേതും വട്ടതി. സരപരിത്താനം സബ്ബമ്പി ഭണ്ഡമൂലത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. പരൂപരോധനിവാരണഞ്ഹി ഏതം ന ഉപരോധകരന്തി ഫലകം ദന്തകട്ഠഭാജനം കരിസ്സാമീതി ഗഹേതും വട്ടതി.

ചമ്മവിനദ്ധാനി വീണാഭേരിആദീനി അനാമാസാനി. **കുരുന്ദിയം** പന "ഭേരിസങ്ഘാടോപി വീണാസങ്ഘാടോപി തുച്ഛപോക്ഖരമ്പി മുഖവട്ടിയം ആരോപിതചമ്മമ്പി വീണാദണ്ഡകോപി സബ്ബം അനാമാസ"ന്തി വുത്തം. ഓനഹിതും വാ ഓനഹാപേതും വാ വാദേതും വാ വാദാപേതും വാ ന ലബ്ഭതിയേവ. ചേതിയങ്ഗണേ പൂജം കത്വാ മനുസ്സേഹി ഛഡ്ഡിതം ദിസ്വാപി അചാലേത്വാവ അന്തരന്തരേ സമ്മജ്ജിതബ്ബം, കചവരഛഡ്ഡനകാലേ പന കചവരനിയാമേനേവ ഹരിത്വാ ഏകമന്തം നിക്ഖിപിതും വട്ടതീതി **മഹാപച്ചരിയ**ം വുത്തം. ഭണ്ഡമൂലത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതുമ്പി വട്ടതി. പരിഭോഗത്ഥായ ലബ്ഭമാനേസു പന വീണാദോണികഞ്ച ഭേരിപോക്ഖരഞ്ച ദന്തകട്ഠഭാജനം കരിസ്സാമ ചമ്മം സത്ഥകകോസകന്തി ഏവം തസ്സ തസ്സ പരിക്ഖാരസ്സ ഉപകരണത്ഥായ ഗഹേത്വാ തഥാ തഥാ കാതും വട്ടതി.

പുരാണദുതിയികാവത്ഥു ഉത്താനമേവ. **യക്ഖിവത്ഥുസ്മിം** സചേപി പരനിമ്മിതവസവത്തിദേവിയാ കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജതി ഥുല്ലച്ചയമേവ. **പണ്ഡകവത്ഥു** ച **സുത്തിത്ഥിവത്ഥു** ച പാകടമേവ. **മതിത്ഥിവത്ഥുസ്മിം** പാരാജികപ്പഹോനകകാലേ ഥുല്ലച്ചയം, തതോ പരം ദുക്കടം. **തിരച്ഛാനഗതവത്ഥുസ്മിം** നാഗമാണവികായപി സുപണ്ണമാണവികായപി കിന്നരിയാപി ഗാവിയാപി ദുക്കടമേവ. **ദാരുധീതലികാവത്ഥുസ്മിം** ന കേവലം ദാരുനാ ഏവ, അന്തമസോ ചിത്തകമ്മലിഖിതേപി ഇത്ഥിരൂപേ ദുക്കടമേവ.

൨൮൧. **സമ്പീളനവത്ഥു** ഉത്താനത്ഥമേവ. **സങ്കമവത്ഥുസ്മിം** ഏകപദികസങ്കമോ വാ ഹോതു സകടമഗ്ഗസങ്കമോ വാ, ചാലേസ്സാമീതി പയോഗേ കതമത്തേവ ചാലേതു വാ മാ വാ, ദുക്കടം. മഗ്ഗവത്ഥു പാകടമേവ. രുക്ഖവത്ഥുസ്മിം രുക്ഖോ മഹന്തോ വാ ഹോതു മഹാജമ്ബുപ്പമാണോ ഖുദ്ദകോ വാ, തം ചാലേതും സക്കോതു വാ മാ വാ, പയോഗമത്തേന ദുക്കടം. **നാവാവത്ഥുസ്മിമ്പി** ഏസേവ നയോ. **രജ്ജുവത്ഥുസ്മിം** യം രജ്ജും ആവിഞ്ഛന്തോ ഠാനാ ചാലേതും സക്കോതി, തത്ഥ ഥുല്ലച്ചയം. യാ മഹാരജ്ജു

ഹോതി, ഈസകമ്പി ഠാനാ ന ചലതി, തത്ഥ ദുക്കടം. ദണ്ഡേപി ഏസേവ നയോ. ഭൂമിയം പതിതമഹാരുക്ഖോപി ഹി ദണ്ഡഗ്ഗഹണേനേവ ഇധ ഗഹിതോ. **പത്തവത്ഥു** പാകടമേവ. **വന്ദനവത്ഥുസ്മിം** ഇത്ഥീ പാദേ സമ്ബാഹിത്വാ വന്ദിതുകാമാ വാരേതബ്ബാ പാദാ വാ പടിച്ഛാദേതബ്ബാ, നിച്ചലേന വാ ഭവിതബ്ബം. നിച്ചലസ്സ ഹി ചിത്തേന സാദിയതോപി അനാപത്തി. അവസാനേ **ഗഹണവത്ഥു**പാകടമേവാതി.

കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൮൩. **തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ**തി ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ആദിസ്സാ**തി അപദിസിത്വാ. **വണ്ണമ്പി ഭണതീ**തിആദീനി പരതോ ആവി ഭവിസ്സന്തി. **ഛിന്നികാ**തി ഛിന്നഓത്തപ്പാ. **ധുത്തികാ**തി സഠാ. **അഹിരികായോ**തി നില്ലജ്ജാ . **ഉഹസന്തീ**തി സിതം കത്വാ മന്ദഹസിതം ഹസന്തി. **ഉല്ലപന്തീ**തി ''അഹോ അയ്യോ''തിആദിനാ നയേന ഉച്ചകരണിം നാനാവിധം പലോഭനകഥം കഥേന്തി. **ഉജ്ജഗ്ഘന്തീ**തി മഹാഹസിതം ഹസന്തി. **ഉപ്പണ്ഡേന്തീ**തി ''പണ്ഡകോ അയം, നായം പുരിസോ''തിആദിനാ നയേന പരിഹാസം കരോന്തി.

൨൮൫. **സാരത്തോ**തി ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദരാഗേന സാരത്തോ. **അപേക്ഖവാ പടിബദ്ധചിത്തോ**തി വുത്തനയമേവ, കേവലം ഇധ വാചസ്സാദരാഗോ യോജേതബ്ബോ. **മാതുഗാമം ദുട്ഠുല്ലാഹി വാചാഹീ**തി ഏത്ഥ അധിപ്പേതം മാതുഗാമം ദസ്സേന്തോ **''മാതുഗാമോ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **വിഞ്ഞൂ പടിബലാ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം ദുട്ഠുല്ലാദുട്ഠുല്ലം ആജാനിതു**ന്തി യാ പണ്ഡിതാ സാത്ഥകനിരത്ഥകകഥം അസദ്ധമ്മസദ്ധമ്മപടിസംയുത്തകഥഞ്ച ജാനിതും പടിബലാ, അയം ഇധ അധിപ്പേതാ. യാ പന മഹല്ലികാപി ബാലാ ഏളമൂഗാ അയം ഇധ അനധിപ്പേതാതി ദസ്സേതി.

ഓഭാസേയ്യാതി അവഭാസേയ്യ നാനാപ്പകാരകം അസദ്ധമ്മവചനം വദേയ്യ. യസ്മാ പനേവം ഓഭാസന്തസ്സ യോ സോ ഓഭാസോ നാമ, സോ അത്ഥതോ അജ്ഝാചാരോ ഹോതി രാഗവസേന അഭിഭവിത്വാ സഞ്ഞമവേലം ആചാരോ, തസ്മാ തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ ''ഓഭാസേയ്യാതി അജ്ഝാചാരോ വുച്ചതീ''തി ആഹ. **യഥാ ത**ന്തി ഏത്ഥ **ത**ന്തി നിപാതമത്തം, യഥാ യുവാ യുവതിന്തി അത്ഥോ.

ദ്വേ മഗ്ഗേ ആദിസ്സാതിആദി യേനാകാരേന ഓഭാസതോ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതി, തം ദസ്സേതും വുത്തം. തത്ഥ **ദ്വേ മഗ്ഗേ**തി വച്ചമഗ്ഗഞ്ച പസ്സാവമഗ്ഗഞ്ച. സേസം ഉദ്ദേസേ താവ പാകടമേവ. നിദ്ദേസേ പന **ഥോമേതീ**തി ''ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാസീ''തി വദതി, ന താവ സീസം ഏതി. ''തവ വച്ചമഗ്ഗോ ച പസ്സാവമഗ്ഗോ ച ഈദിസോ തേന നാമ ഈദിസേന ഇത്ഥിലക്ഖണേന സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാസീ''തി വദതി, സീസം ഏതി, സങ്ഘാദിസേസോ. **വണ്ണേതി പസംസതീ**തി ഇമാനി പന ഥോമനപദസ്സേവ വേവചനാനി.

ഖുംസേതീതി വാചാപതോദേന ഘട്ടേതി. **വമ്ഭേതീ**തി അപസാദേതി. **ഗരഹതീ**തി ദോസം ദേതി. പരതോ പന പാളിയാ ആഗതേഹി **''അനിമിത്താസീ''**തിആദീഹി ഏകാദസഹി പദേഹി അഘടിതേ സീസം ന ഏതി,

ഘടിതേപി തേസു **സിഖരണീസി സമ്ഭിന്നാസി ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസീ**തി ഇമേഹി തീഹി ഘടിതേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ.

ദേഹി മേതി യാചനായപി ഏത്തകേനേവ സീസം ന ഏതി, "മേഥുനം ധമ്മം ദേഹീ"തി ഏവം മേഥുനധമ്മേന ഘടിതേ ഏവ സങ്ഘാദിസേസോ.

കദാ തേ മാതാ പസീദിസ്സതീതിആദീസു ആയാചനവചനേസുപി ഏത്തകേനേവ സീസം ന ഏതി, "കദാ തേ മാതാ പസീദിസ്സതി, കദാ തേ മേഥുനം ധമ്മം ലഭിസ്സാമീ"തി വാ "തവ മാതരി പസന്നായ മേഥുനം ധമ്മം ലഭിസ്സാമീ"തി വാ ആദിനാ പന നയേന മേഥുനധമ്മേന ഘടിതേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ.

കഥം ത്വം സാമികസ്സ ദേസീതിആദീസു പുച്ഛാവചനേസുപി മേഥുനധമ്മന്തി വുത്തേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ, ന ഇതരഥാ. **ഏവം കിര ത്വം സാമികസ്സ ദേസീ**തി പടിപുച്ഛാവചനേസുപി ഏസേവ നയോ.

ആചിക്ഖനായ **പുട്ഠോ ഭണതീ**തി "കഥം ദദമാനാ സാമികസ്സ പിയാ ഹോതീ"തി ഏവം പുട്ഠോ ആചിക്ഖതി. ഏത്ഥ ച "ഏവം ദേഹി ഏവം ദദമാനാ"തി വുത്തേപി സീസം ന ഏതി. "മേഥുനധമ്മം ഏവം ദേഹി ഏവം ഉപനേഹി ഏവം മേഥുനധമ്മം ദദമാനാ ഉപനയമാനാ പിയാ ഹോതീ"തിആദിനാ പന നയേന മേഥുനധമ്മേന ഘടിതേയേവ സങ്ഘാദിസേസോ. അനുസാസനീവചനേസുപി ഏസേവ നയോ.

അക്കോസനിദ്ദേസേ - **അനിമിത്താസീ**തി നിമിത്തരഹിതാസി, കുഞ്ചികപണാലിമത്തമേവ തവ ദകസോതന്തി വുത്തം ഹോതി.

നിമിത്തമത്താസീതി തവ ഇത്ഥിനിമിത്തം അപരിപുണ്ണം സഞ്ഞാമത്തമേവാതി വുത്തം ഹോതി. **അലോഹിതാ**തി സുക്ഖസോതാ. **ധുവലോഹിതാ**തി നിച്ചലോഹിതാ കിലിന്നദകസോതാ. **ധുവചോളാ**തി നിച്ചപക്ഖിത്താണിചോളാ, സദാ ആണിചോളകം സേവസീതി വുത്തം ഹോതി. **പഗ്ഘരന്തീ**തി സവന്തീ; സദാ തേ മുത്തം സവതീതി വുത്തം ഹോതി. **സിഖരണീ**തി ബഹിനിക്ഖന്തആണിമംസാ. **ഇത്ഥിപണ്ഡകാ**തി അനിമിത്താവ വുച്ചതി. **വേപുരിസികാ**തി സമസ്സുദാഠികാ പുരിസരൂപാ ഇത്ഥീ. **സമ്ഭിന്നാ**തി സമ്ഭിന്നവച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാ. **ഉഭതോബ്യഞ്ജനാ**തി ഇത്ഥിനിമിത്തേന ച പുരിസനിമിത്തേന ചാതി ഉഭോഹി ബ്യഞ്ജനേഹി സമന്നാഗതാ.

ഇമേസു ച പന ഏകാദസസു പദേസു സിഖരണീസി സമ്ഭിന്നാസി ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസീതി ഇമാനിയേവ തീണി പദാനി സുദ്ധാനി സീസം ഏന്തി. ഇതി ഇമാനി ച തീണി പുരിമാനി ച വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗമേഥുനധമ്മപദാനി തീണീതി ഛ പദാനി സുദ്ധാനി ആപത്തികരാനി. സേസാനി അനിമിത്താതിആദീനി "അനിമിത്തേ മേഥുനധമ്മം മേ ദേഹീ"തി വാ "അനിമിത്താസി മേഥുനധമ്മം മേ ദേഹീ"തി വാ ആദിനാ നയേന മേഥുനധമ്മേന ഘടിതാനേവ ആപത്തികരാനി ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബാനി.

ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലന്തി —

ഢവ്വന്ത. ഇദാനി യ്വായം ഓതിണ്ണോ വിപരിണതേന ചിത്തേന ഓഭാസതി, തസ്സ വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗേ ആദിസ്സ ഏതേസം വണ്ണഭണനാദീനം വസേന വിത്ഥാരതോ ആപത്തിഭേദം ദസ്സേന്തോ **"ഇത്ഥീ ച ഹോതി**

ഇത്ഥിസഞ്ഞീ"തിആദിമാഹ. തേസം അത്ഥോ കായസംസഗ്ഗേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

അയം പന വിസേസോ - **അധക്ഖക**ന്തി അക്ഖകതോ പട്ഠായ അധോ. **ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡല** ജാണുമണ്ഡലതോ പട്ഠായ ഉദ്ധം. **ഉബ്ഭക്ഖക**ന്തി അക്ഖകതോ പട്ഠായ ഉദ്ധം. **അധോ ജാണുമണ്ഡല**ന്തി ജാണുമണ്ഡലതോ പട്ഠായ അധോ. അക്ഖകം പന ജാണുമണ്ഡലഞ്ച ഏത്ഥേവ ദുക്കടക്ഖേത്തേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി ഭിക്ഖുനിയാ കായസംസഗ്ഗേ വിയ. ന ഹി ബുദ്ധാ ഗരുകാപത്തിം സാവസേസം പഞ്ഞപേന്തീതി. **കായപ്പടിബദ്ധ**ന്തി വത്ഥം വാ പുപ്ഫം വാ ആഭരണം വാ.

൨൮൭. **അത്ഥപുരേക്ഖാരസ്സാ**തി അനിമിത്താതിആദീനം പദാനം അത്ഥം കഥേന്തസ്സ, അട്ഠകഥം വാ സജ്ഝായം കരോന്തസ്സ.

ധമ്മപുരേക്ഖാരസ്സാതി പാളിം വാചേന്തസ്സ വാ സജ്ഝായന്തസ്സ വാ. ഏവം അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച പുരക്ഖത്വാ ഭണന്തസ്സ അത്ഥപുരേക്ഖാരസ്സ ച ധമ്മപുരേക്ഖാരസ്സ ച അനാപത്തി.

അനുസാസനിപുരേക്ഖാരസ്സാതി "ഇദാനിപി അനിമിത്താസി ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസി അപ്പമാദം ഇദാനി കരേയ്യാസി, യഥാ ആയതിമ്പി ഏവരൂപാ ന ഹോഹിസീ"തി ഏവം അനുസിട്ഠിം പുരക്ഖത്വാ ഭണന്തസ്സ അനുസാസനിപുരേക്ഖാരസ്സ അനാപത്തി. യോ പന ഭിക്ഖുനീനം പാളിം വാചേന്തോ പകതിവാചനാമഗ്ഗം പഹായ ഹസന്തോ ഹസന്തോ "സിഖരണീസി സമ്ഭിന്നാസി ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസീ"തി പുനപ്പുനം ഭണതി, തസ്സ ആപത്തിയേവ. ഉമ്മത്തകസ്സ അനാപത്തി. ഇധ ആദികമ്മികോ ഉദായിത്ഥേരോ, തസ്സ അനാപത്തി ആദികമ്മികസ്സാതി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം സിക്ഖാപദം തിസമുട്ഠാനം കായചിത്തതോ വാചാചിത്തതോ കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി, കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം , സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദ്വിവേദനന്തി.

൨൮൮. വിനീതവത്ഥൂസു ലോഹിതവത്ഥുസ്മിം സോ ഭിക്ഖു ഇത്ഥിയാ ലോഹിതകം നിമിത്തം സന്ധായാഹ - ഇതരാ ന അഞ്ഞാസി, തസ്മാ ദുക്കടം.

കക്കസലോമന്തി രസ്സലോമേഹി ബഹുലോമം. **ആകിണ്ണലോമ**ന്തി ജടിതലോമം. **ഖരലോമ**ന്തി ഥദ്ധലോമം. **ദീഘലോമ**ന്തി അരസ്സലോമം. സബ്ബം ഇത്ഥിനിമിത്തമേവ സന്ധായ വുത്തം.

൨൮൯. **വാപിതം ഖോ തേ**തി അസദ്ധമ്മം സന്ധായാഹ, സാ അസല്ലക്ഖേത്വാ **നോ ച ഖോ പടിവുത്ത**ന്തി ആഹ. **പടിവുത്തം** നാമ ഉദകവപ്പേ ബീജേഹി അപ്പതിട്ഠിതോകാസേ പാണകേഹി വിനാസിതബീജേ വാ ഓകാസേ പുന ബീജം പതിട്ഠാപേത്വാ ഉദകേന ആസിത്തം, ഥലവപ്പേ വിസമപതിതാനം വാ ബീജാനം സമകരണത്ഥായ പുന അട്ഠദന്തകേന സമീകതം, തേസു അഞ്ഞതരം സന്ധായ ഏസാ ആഹ.

മഗ്ഗവത്ഥുസ്മിം **മഗ്ഗോ സംസീദതീ**തി അങ്ഗജാതമഗ്ഗം സന്ധായാഹ. സേസം ഉത്താനമേവാതി.

ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. അത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൯൦. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാതി അത്തകാമസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **കുലൂപകോ**തി കുലപയിരുപാസനകോ ചതുന്നം പച്ചയാനം അത്ഥായ കുലൂപസങ്കമനേ നിച്ചപ്പയുത്തോ.

ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരന്തി ചീവരഞ്ച പിണ്ഡപാതഞ്ച സേനാസനഞ്ച ഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരഞ്ച. **ഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാര**ന്തി ചേത്ഥ പതികരണത്ഥേന പച്ചയോ, യസ്സ കസ്സചി സപ്പായസ്സേതം അധിവചനം. ഭിസക്കസ്സ കമ്മം തേന അനുഞ്ഞാതത്താതി ഭേസജ്ജം. ഗിലാനപച്ചയോവ ഭേസജ്ജം ഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജം, യംകിഞ്ചി ഗിലാനസ്സ സപ്പായം ഭിസക്കകമ്മം തേലമധുഫാണിതാദീതി വുത്തം ഹോതി. **പരിക്ഖാരോ**തി പന ''സത്തഹി നഗരപരിക്ഖാരേഹി സുപരിക്ഖതം ഹോതീ''തിആദീസു (അം᳚ നി᳚ ൭.൬൭) പരിവാരോ വുച്ചതി. ''രഥോ സീസപരിക്ഖാരോ ഝാനക്ഖോ ചക്കവീരിയോ''തിആദീസു (സം᳚ നി᳚ ൫.൪) അലങ്കാരോ. ''യേ ചിമേ പബ്ബജിതേന ജീവിതപരിക്ഖാരാ സമുദാനേതബ്ബാ''തിആദീസു (രോ᳚ നി᳚ ൧.൧.൧൯൧) സമ്ഭാരോ. ഇധ പന സമ്ഭാരോപി പരിവാരോപി വട്ടതി. തഞ്ഹി ഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജം ജീവിതസ്സ പരിവാരോപി ഹോതി ജീവിതവിനാസകാബാധുപ്പത്തിയാ അന്തരം അദത്വാ രക്ഖണതോ, സമ്ഭാരോപി യഥാ ചിരം പവത്തതി ഏവമസ്സ കാരണഭാവതോ, തസ്മാ പരിക്ഖാരോതി വുച്ചതി. ഏവം ഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജഞ്ച തം പരിക്ഖാരോ ചാതി ഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരോ, തം ഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരന്തി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

വസലന്തി ഹീനം ലാമകം. അഥ വാ വസ്സതീതി വസലോ, പഗ്ഘരതീതി അത്ഥോ, തം വസലം, അസുചിപഗ്ഘരണകന്തി വുത്തം ഹോതി. **നിട്ഠുഹിത്വാ**തി ഖേളം പാതേത്വാ.

കസ്സാഹം കേന ഹായാമീതി അഹം കസ്സാ അഞ്ഞിസ്സാ ഇത്ഥിയാ കേന ഭോഗേന വാ അലങ്കാരേന വാ രൂപേന വാ പരിഹായാമി, കാ നാമ മയാ ഉത്തരിതരാതി ദീപേതി.

൨൯൧. സന്തികേതി ഉപചാരേ ഠത്വാ സാമന്താ അവിദൂരേ, പദഭാജനേപി അയമേവഅത്ഥോ ദീപിതോ . **അത്തകാമപാരിചരിയായാ**തി മേഥുനധമ്മസങ്ഖാതേന കാമേന പാരിചരിയാ കാമപാരിചരിയാ. അത്തനോ അത്ഥായ കാമപാരിചരിയാ അത്തകാമപാരിചരിയാ, അത്തനാ വാ കാമിതാ ഇച്ഛിതാതി അത്തകാമാ, സയം മേഥുനരാഗവസേന പത്ഥിതാതി അത്ഥോ. അത്തകാമാ ച സാ പാരിചരിയാ ചാതി അത്തകാമപാരിചരിയാ, തസ്സാ അത്തകാമപാരിചരിയായ. **വണ്ണം ഭാസേയ്യാ**തി ഗുണം ആനിസംസം പകാസേയ്യ.

തത്ര യസ്മാ ''അത്തനോ അത്ഥായ കാമപാരിചരിയാ''തി ഇമസ്മിം അത്ഥവികപ്പേ കാമോ ചേവ ഹേതു ച പാരിചരിയാ ച അത്ഥോ, സേസം ബ്യഞ്ജനം. ''അത്തകാമാ ച സാ പാരിചരിയാ ചാതി അത്തകാമപാരിചരിയാ''തി ഇമസ്മിം അത്ഥവികപ്പേ അധിപ്പായോ ചേവ പാരിചരിയാ ചാതി അത്ഥോ, സേസം ബ്യഞ്ജനം. തസ്മാ ബ്യഞ്ജനേ ആദരം അകത്വാ അത്ഥമത്തമേവ ദസ്സേതും ''അത്തനോ കാമം അത്തനോ ഹേതും അത്തനോ അധിപ്പായം അത്തനോ പാരിചരിയ''ന്തി പദഭാജനം വുത്തം. ''അത്തനോ കാമം അത്തനോ ഹേതും അത്തനോ പാരിചരിയ''ന്തി ഹി വുത്തേ ജാനിസ്സന്തി പണ്ഡിതാ ''ഏത്താവതാ അത്തനോ അത്ഥായ കാമപാരിചരിയാ വുത്താ''തി. ''അത്തനോ അധിപ്പായം അത്തനോ പാരിചരിയ''ന്തി വുത്തേപി ജാനിസ്സന്തി ''ഏത്താവതാ അത്തനാ ഇച്ഛിതകാമിതട്ഠേന അത്തകാമപാരിചരിയാ വുത്താ''തി.

ഇദാനി തസ്സാ അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണഭാസനാകാരം ദസ്സേന്തോ **''ഏതദഗ്ഗ''**ന്തിആദിമാഹ. തം ഉദ്ദേസതോപി നിദ്ദേസതോപി ഉത്താനത്ഥമേവ. അയം പനേത്ഥ പദസമ്ബന്ധോ ച ആപത്തിവിനിച്ഛയോ ച - **ഏതദഗ്ഗം...പേ... പരിചരേയ്യാ**തി യാ മാദിസം സീലവന്തം കല്യാണധമ്മം ബ്രഹ്മചാരിം ഏതേന ധമ്മേന പരിചരേയ്യ, തസ്സാ ഏവം മാദിസം പരിചരന്തിയാ യാ അയം പാരിചരിയാ നാമ, ഏതദഗ്ഗം പാരിചരിയാനന്തി.

മേഥുനുപസംഹിതേന സങ്ഘാദിസേസോതി ഏവം അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം ഭാസന്തോ ച മേഥുനുപസംഹിതേന മേഥുനധമ്മപടിസംയുത്തേനേവ വചനേന യോ ഭാസേയ്യ, തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോതി.

ഇധാനി യസ്മാ മേഥുനുപസംഹിതേനേവ ഭാസന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ വുത്തോ, തസ്മാ ''അഹമ്പി ഖത്തിയോ, ത്വമ്പി ഖത്തിയാ, അരഹതി ഖത്തിയാ ഖത്തിയസ്സ ദാതും സമജാതികത്താ''തി ഏവമാദീഹി വചനേഹി പാരിചരിയായ വണ്ണം ഭാസമാനസ്സാപി സങ്ഘാദിസേസോ നത്ഥി. ''അഹമ്പി ഖത്തിയോ''തിആദികേ പന ബഹൂപി പരിയായേ വത്വാ ''അരഹസി ത്വം മയ്ഹം മേഥുനധമ്മം ദാതു''ന്തി ഏവം മേഥുനപ്പടിസംയുത്തേനേവ ഭാസമാനസ്സ സങ്ഘാദിസേസോതി.

ഇത്ഥീ ച ഹോതീതിആദി പുബ്ബേ വുത്തനയമേവ. ഇധ ഉദായിത്ഥേരോ ആദികമ്മികോ, തസ്സ അനാപത്തി ആദികമ്മികസ്സാതി.

സമുട്ഠാനാദി സബ്ബം ദുട്ഠുല്ലവാചാസദിസം. വിനീതവത്ഥൂനി ഉത്താനത്ഥാനേവാതി.

അത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൯൬. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാതി സഞ്ചരിത്തം. തത്ഥ **പണ്ഡിതാ**തി പണ്ഡിച്ചേന സമന്നാഗതാ ഗതിമന്താ. **ബ്യത്താ**തി വേയ്യത്തിയേന സമന്നാഗതാ, ഉപായേന സമന്നാഗതാ ഉപായഞ്ഞൂ വിസാരദാ. **മേധാവിനീ**തി മേധായ

സമന്നാഗതാ, ദിട്ഠം ദിട്ഠം കരോതി. **ദക്ഖാ**തി ഛേകാ. **അനലസാ**തി ഉട്ഠാനവീരിയസമ്പന്നാ. **ഛന്നാ**തി അനുച്ഛവികാ.

കിസ്മിം വിയാതി കിച്ഛം വിയ കിലേസോ വിയ, ഹിരി വിയ അമ്ഹാകം ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **കുമാരികായ വത്തു**ന്തി "ഇമം തുമ്ഹേ ഗണ്ഹഥാ"തി കുമാരികായ കാരണാ വത്തും.

ആവാഹാദീസു **ആവാഹോ**തി ദാരകസ്സ പരകുലതോ ദാരികായ ആഹരണം. **വിവാഹോ**തി അത്തനോ ദാരികായ പരകുലപേസനം. **വാരേയ്യ**ന്തി "ദേഥ നോ ദാരകസ്സ ദാരിക"ന്തി യാചനം, ദിവസനക്ഖത്തമുഹുത്തപരിച്ഛേദകരണം വാ.

൩൦൩. പുരാണഗണകിയാതി ഏകസ്സ ഗണകസ്സ ഭരിയായ, സാ തസ്മിം ജീവമാനേ ഗണകീതി പഞ്ഞായിത്ഥ, മതേ പന പുരാണഗണകീതി സങ്ഖം ഗതാ. **തിരോഗാമോ**തി ബഹിഗാമോ, അഞ്ഞോ ഗാമോതി അധിപ്പായോ. **മനുസ്സാ**തി ഉദായിസ്സ ഇമം സഞ്ചരിത്തകമ്മേ യുത്തപയുത്തഭാവം ജാനനകമനുസ്സാ.

സുണിസഭോഗേനാതി യേന ഭോഗേന സുണിസാ ഭുഞ്ജിതബ്ബാ ഹോതി രന്ധാപനപചാപനപഅവേസനാദിനാ, തേന ഭുഞ്ജിംസു. **തതോ അപരേന ദാസിഭോഗേനാ**തി മാസാതിക്കമേ യേന ഭോഗേന ദാസീ ഭുഞ്ജിതബ്ബാ ഹോതി ഖേത്തകമ്മകചവരഛഡ്ഡനഉദകാഹരണാദിനാ, തേന ഭുഞ്ജിംസു. **ദുഗ്ഗതാ**തി ദലിദ്ദാ, യത്ഥ വാ ഗതാ ദുഗ്ഗതാ ഹോതി താദിസം കുലം ഗതാ. **മായ്യോ ഇമം കുമാരിക**ന്തി മാ അയ്യോ ഇമം കുമാരികം. **ആഹാരൂപഹാരോ**തി ആഹാരോ ച ഉപഹാരോ ച ഗഹണഞ്ച ദാനഞ്ച, ന അമ്ഹേഹി കിഞ്ചി ആഹടം ന ഉപാഹടം തയാ സദ്ധിം കയവിക്കയോ വോഹാരോ അമ്ഹാകം നത്ഥീതി ദീപേന്തി. **സമണേന ഭവിതബ്ബം അബ്യാവടേന, സമണോ അസ്സ സുസമണോ**തി സമണേന നാമ ഈദിസേസു കമ്മേസു അബ്യാവടേന അബ്യാപാരേന ഭവിതബ്ബം, ഏവം ഭവന്തോ ഹി സമണോ സുസമണോ അസ്സാതി, ഏവം നം അപസാദേത്വാ **"ഗച്ഛ ത്വം ന മയം തം ജാനാമാ"**തി ആഹംസു.

൩൦൪. സജ്ജിതോതി സബ്ബൂപകരണസമ്പന്നോ മണ്ഡിതപസാധിതോ വാ.

൩൦൫. ധുത്താതി ഇത്ഥിധുത്താ. **പരിചാരേന്താ**തി മനാപിയേസു രൂപാദീസു ഇതോ ചിതോ ച സമന്താ ഇന്ദ്രിയാനി ചാരേന്താ, കീളന്താ അഭിരമന്താതി വുത്തം ഹോതി. **അബ്ഭുതമകംസൂ**തി യദി കരിസ്സതി ത്വം ഏത്തകം ജിതോ, യദി ന കരിസ്സതി അഹം ഏത്തകന്തി പണമകംസു. ഭിക്ഖൂനം പന അബ്ഭുതം കാതും ന വട്ടതി. യോ കരോതി പരാജിതേന ദാതബ്ബന്തി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം.

കഥഞ്ഹി നാമ അയ്യോ ഉദായീ തങ്ഖണികന്തി ഏത്ഥ **തങ്ഖണോ**തി അചിരകാലോ വുച്ചതി. **തങ്ഖണിക**ന്തി അചിരകാലാധികാരികം.

൩൦൬. സഞ്ചരിത്തം സമാപജ്ജേയ്യാതി സഞ്ചരണഭാവം സമാപജ്ജേയ്യ. യസ്മാ പന തം സമാപജ്ജന്തേന കേനചി പേസിതേന കത്ഥചി ഗന്തബ്ബം ഹോതി, പരതോ ച "ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസമതി"ന്തി ആദിവചനതോ ഇധ ഇത്ഥിപുരിസാ അധിപ്പേതാ, തസ്മാ തമത്ഥം ദസ്സേതും "ഇത്ഥിയാ വാ

പഹിതോ പുരിസസ്സ സന്തികേ ഗച്ഛതി, പുരിസേന വാ പഹിതോ ഇത്ഥിയാ സന്തികേ ഗച്ഛതീ"തി ഏവമസ്സ പദഭാജനം വുത്തം. **ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസമതിം പുരിസസ്സ വാ ഇത്ഥിമതി**ന്തി ഏത്ഥ ആരോചേയ്യാതി പാഠസേസോ ദട്ഠബ്ബോ, തേനേവസ്സ പദഭാജനേ "പുരിസസ്സ മതിം ഇത്ഥിയാ ആരോചേതി, ഇത്ഥിയാ മതിം പുരിസസ്സ ആരോചേതീ"തി വുത്തം.

ഇദാനി യദത്ഥം തം തേസം മതിം അധിപ്പായം അജ്ഝാസയം ഛന്ദം രുചിം ആരോചേതി, തം ദസ്സേന്തോ **"ജായത്തനേ വാ ജാരത്തനേ വാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ജായത്തനേ**തി ജായാഭാവേ. **ജാരത്തനേ**തി ജാരഭാവേ. പുരിസസ്സ ഹി മതിം ഇത്ഥിയാ ആരോചേന്തോ ജായത്തനേ ആരോചേതി, ഇത്ഥിയാ മതിം പുരിസസ്സ ആരോചേന്തോ ജാരത്തനേ ആരോചേതി; അപിച പുരിസസ്സേവ മതിം ഇത്ഥിയാ ആരോചേന്തോ ജായത്തനേ വാ ആരോചേതി നിബദ്ധഭരിയാഭാവേ, ജാരത്തനേ വാ മിച്ഛാചാരഭാവേ. യസ്മാ പനേതം ആരോചേന്തേന "ത്വം കിരസ്സ ജായാ ഭവിസ്സസീ"തിആദി വത്തബ്ബം ഹോതി, തസ്മാ തം വത്തബ്ബതാകാരം ദസ്സേതും "ജായത്തനേ വാതി ജായാ ഭവിസ്സസി, ജാരത്തനേ വാതി ജാരീ ഭവിസ്സസീ"തി അസ്സ പദഭാജനം വുത്തം. ഏതേനേവ ച ഉപായേന ഇത്ഥിയാ മതിം പുരിസസ്സ ആരോചനേപി പതി ഭവിസ്സസി, സാമികോ ഭവിസ്സസി, ജാരോ ഭവിസ്സസീതി വത്തബ്ബതാകാരോ വേദിതബ്ബോ.

അന്തമസോ തങ്ഖണികായപീതി സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന യാ അയം തങ്ഖണേ മുഹുത്തമത്തേ പടിസംവസിതബ്ബതോ തങ്ഖണികാതി വുച്ചതി, മുഹുത്തികാതി അത്ഥോ. തസ്സാപി "മുഹുത്തികാ ഭവിസ്സസീ"തി ഏവം പുരിസമതിം ആരോചേന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ. ഏതേനേവുപായേന "മുഹുത്തികോ ഭവിസ്സസീ"തി ഏവം പുരിസസ്സ ഇത്ഥിമതിം ആരോചേന്തോപി സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതീതി വേദിതബ്ബോ.

൩൦൩. ഇദാനി "ഇത്ഥിയാ വാ പുരിസമതി"ന്തി ഏത്ഥ അധിപ്പേതാ ഇത്ഥിയോ പഭേദതോ ദസ്സേത്വാ താസു സഞ്ചരിത്തവസേന ആപത്തിഭേദം ദസ്സേതും **"ദസ ഇത്ഥിയോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **മാതുരക്ഖിതാ**തി മാതരാ രക്ഖിതാ. യഥാ പുരിസേന സംവാസം ന കപ്പേതി, ഏവം മാതരാ രക്ഖിതാ, തേനസ്സ പദഭാജനേപി വുത്തം - "മാതാ രക്ഖതി ഗോപേതി ഇസ്സരിയം കാരേതി വസം വത്തേതീ"തി. തത്ഥ **രക്ഖതീ**തി കത്ഥചി ഗന്തും ന ദേതി. **ഗോപേതീ**തി യഥാ അഞ്ഞേ ന പസ്സന്തി, ഏവം ഗുത്തട്ഠാനേ ഠപേതി. **ഇസ്സരിയം കാരേതീ**തി സേരിവിഹാരമസ്സാ നിസേധേന്തീ അഭിഭവിത്വാ പവത്തതി. **വസം വത്തേതീ**തി "ഇദം കരോഹി, ഇദം മാ അകാസീ"തി ഏവം അത്തനോ വസം തസ്സാ ഉപരി വത്തേതി. ഏതേനുപായേന പിതുരക്ഖിതാദയോപി ഞാതബ്ബാ. ഗോത്തം വാ ധമ്മോ വാ ന രക്ഖതി, സഗോത്തേഹി പന സഹധമ്മികേഹി ച ഏകം സത്ഥാരം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതേഹി ഏകഗണപരിയാപന്നേഹി ച രക്ഖിതാ "ഗോത്തരക്ഖിതാ ധമ്മരക്ഖിതാ"തി വുച്ചതി, തസ്മാ തേസം പദാനം "സഗോത്താ രക്ഖന്തീ"തിആദിനാ നയേന പദഭാജനം വുത്തം.

സഹ ആരക്ഖേനാതി **സാരക്ഖാ**. സഹ പരിദണ്ഡേനാതി **സപരിദണ്ഡാ**. താസം നിദ്ദേസാ പാകടാവ. ഇമാസു ദസസു പച്ഛിമാനം ദ്വിന്നമേവ പുരിസന്തരം ഗച്ഛന്തീനം മിച്ഛാചാരോ ഹോതി, ന ഇതരാസം.

ധനക്കീതാദീസു അപ്പേന വാ ബഹുനാ വാ ധനേന കീതാ **ധനക്കീതാ**. യസ്മാ പന സാ ന കീതമത്താ ഏവ സംവാസത്ഥായ പന കീതത്താ ഭരിയാ, തസ്മാസ്സ നിദ്ദേസേ ധനേന കിണിത്വാ വാസേതീതി വുത്തം.

ഛന്ദേന അത്തനോ രുചിയാ വസതീതി **ഛന്ദവാസിനീ**. യസ്മാ പന സാ ന അത്തനോ ഛന്ദമത്തേനേവ ഭരിയാ ഹോതി പുരിസേന പന സമ്പടിച്ഛിതത്താ, തസ്മാസ്സ നിദ്ദേസേ "പിയോ പിയം വാസേതീ"തി വുത്തം.

ഭോഗേന വസതീതി **ഭോഗവാസിനീ**. ഉദുക്ഖലമുസലാദിഘരൂപകരണം ലഭിത്വാ ഭരിയാഭാവം ഗച്ഛന്തിയാ ജനപദിത്ഥിയാ ഏതം അധിവചനം.

പടേന വസതീതി **പടവാസിനീ**. നിവാസനമത്തമ്പി പാവുരണമത്തമ്പി ലഭിത്വാ ഭരിയാഭാവം ഉപഗച്ഛന്തിയാ ദലിദ്ദിത്ഥിയാ ഏതം അധിവചനം.

ഓദപത്തകിനീതി ഉഭിന്നം ഏകിസ്സാ ഉദകപാതിയാ ഹത്ഥേ ഓതാരേത്വാ "ഇദം ഉദകം വിയ സംസട്ഠാ അഭേജ്ജാ ഹോഥാ"തി വത്വാ പരിഗ്ഗഹിതായ വോഹാരനാമമേതം, നിദ്ദേസേപിസ്സ "തായ സഹ ഉദകപത്തം ആമസിത്വാ തം വാസേതീ"തി ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ഓഭടം ഓരോപിതം ചുമ്ബടമസ്സാതി **ഓഭടചുമ്ബടാ,** കട്ഠഹാരികാദീനം അഞ്ഞതരാ, യസ്സാ സീസതോ ചുമ്ബടം ഓരോപേത്വാ ഘരേ വാസേതി, തസ്സാ ഏതം അധിവചനം.

ദാസീ ചാതി അത്തനോയേവ ദാസീ ച ഹോതി ഭരിയാ ച.

കമ്മകാരീ നാമ ഗേഹേ ഭതിയാ കമ്മം കരോതി, തായ സദ്ധിം കോചി ഘരാവാസം കപ്പേതി അത്തനോ ഭരിയായ അനത്ഥികോ ഹുത്വാ. അയം വുച്ചതി "കമ്മകാരീ ച ഭരിയാ ചാ"തി.

ധജേന ആഹടാ **ധജാഹടാ,** ഉസ്സിതദ്ധജായ സേനായ ഗന്ത്വാ പരവിസയം വിലുമ്പിത്വാ ആനീതാതി വുത്തം ഹോതി, തം കോചി ഭരിയം കരോതി, അയം ധജാഹടാ നാമ. **മുഹുത്തികാ** വുത്തനയാഏവ, ഏതാസം ദസന്നമ്പി പുരിസന്തരഗമനേ മിച്ഛാചാരോ ഹോതി. പുരിസാനം പന വീസതിയാപി ഏതാസു മിച്ഛാചാരോ ഹോതി, ഭിക്ഖുനോ ച സഞ്ചരിത്തം ഹോതീതി.

൩൦൩. ഇദാനി **പുരിസോ ഭിക്ഖും പഹിണതീ**തിആദീസു **പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി സോ ഭിക്ഖു തസ്സ പുരിസസ്സ "ഗച്ഛ, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം മാതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹി, ഹോഹി കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ"തി ഏവം വുത്തവചനം "സാധു ഉപാസകാ"തി വാ "ഹോതൂ"തി വാ "ആരോചേസ്സാമീ"തി വാ യേന കേനചി ആകാരേന വചീഭേദം കത്വാ വാ സീസകമ്പനാദീഹി വാ സമ്പടിച്ഛതി. **വീമംസതീ**തി ഏവം പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം സാസനം ആരോചേതി. **പച്ചാഹരതീ**തി തേന ആരോചിതേ സാ ഇത്ഥീ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛതു വാ പടിക്ഖിപതു വാ ലജ്ജായ വാ തുണ്ഹീ ഹോതു, പുന ആഗന്ത്വാ തസ്സ പുരിസസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേതി.

ഏത്താവതാ ഇമായ പടിഗ്ഗഹണാരോചനപച്ചാഹരണസങ്ഖാതായ തിവങ്ഗസമ്പത്തിയാ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതി. സാ പന തസ്സ ഭരിയാ

ഹോതു വാ മാ വാ, അകാരണമേതം. സചേ പന സോ മാതുരക്ഖിതായ സന്തികം പേസിതോ തം അദിസ്വാ തസ്സാ മാതുയാ തം സാസനം ആരോചേതി, ബഹിദ്ധാ വിമട്ഠം നാമ ഹോതി, തസ്മാ വിസങ്കേതന്തി **മഹാപദുമത്ഥേരോ** ആഹ. **മഹാസുമത്ഥേരോ** പന മാതാ വാ ഹോതു പിതാ വാ അന്തമസോ ഗേഹദാസീപി അഞ്ഞോ വാപി യോ കോചി തം കിരിയം സമ്പാദേസ്സതി, തസ്സ വുത്തേപി വിമട്ഠം നാമ ന ഹോതി, തിവങ്ഗസമ്പത്തികാലേ ആപത്തിയേവ.

നനു യഥാ "ബുദ്ധം പച്ചക്ഖാമീ"തി വത്തുകാമോ വിരജ്ഝിത്വാ "ധമ്മം പച്ചക്ഖാമീ"തി വദേയ്യ പച്ചക്ഖാതാവസ്സ സിക്ഖാ. യഥാ വാ "പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജാമീ"തി വത്തുകാമോ വിരജ്ഝിത്വാ "ദുതിയം ഝാനം സമാപജ്ജാമീ"തി വദേയ്യ ആപന്നോവസ്സ പാരാജികം. ഏവംസമ്പദമിദന്തി ആഹ. തം പനേതം "പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, അന്തേവാസിം വീമംസാപേത്വാ അത്തനാ പച്ചാഹരതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി ഇമിനാ സമേതി, തസ്മാ സുഭാസിതം.

യഥാ ച "മാതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹീ"തി വുത്തസ്സ ഗന്ത്വാ തസ്സാ ആരോചേതും സമത്ഥാനം മാതാദീനമ്പി വദതോ വിസങ്കേതോ നത്ഥി, ഏവമേവ "ഹോഹി കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ധനക്കീതാ"തി വത്തബ്ബേ "ഹോഹി കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ഛന്ദവാസിനീ"തി ഏവം പാളിയം വുത്തേസു ഛന്ദവാസിനിആദീസു വചനേസു അഞ്ഞതരവസേന വാ അവുത്തേസുപി "ഹോഹി കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ ജായാ പജാപതി പുത്തമാതാ ഘരണീ ഘരസാമിനീ ഭത്തരന്ധികാ സുസ്സൂസികാ പരിചാരികാ"തിഏവമാദീസു സംവാസപരിദീപകേസു വചനേസു അഞ്ഞതരവസേന വാ വദന്തസ്സാപി വിസങ്കേതോ നത്ഥി തിവങ്ഗസമ്പത്തിയാ ആപത്തിയേവ. "മാതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹീ"തി പേസിതസ്സ പന ഗന്ത്വാ അഞ്ഞാസു പിതുരക്ഖിതാദീസു അഞ്ഞതരം വദന്തസ്സ വിസങ്കേതം. ഏസ നയോ "പിതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹീ"തിആദീസുപി.

കേവലഞ്ഹേത്ഥ ഏകമൂലകദുമൂലകാദിവസേന "പുരിസസ്സ മാതാ ഭിക്ഖും പഹിണതി, മാതുരക്ഖിതായ മാതാ ഭിക്ഖും പഹിണതീ"തി ഏവമാദീനം മൂലട്ഠാനഞ്ച വസേന പേയ്യാലഭേദോയേവ വിസേസോ . സോപി പുബ്ബേ വുത്തനയത്താ പാളിഅനുസാരേനേവ സക്കാ ജാനിതുന്തി നാസ്സ വിഭാഗം ദസ്സേതും ആദരം കരിമ്ഹ.

൩൩൮. പടിഗ്ഗണ്ഹാതീതിആദീസു പന ദ്വീസു ചതുക്കേസു പഠമചതുക്കേ ആദിപദേന തിവങ്ഗസമ്പത്തിയാ സങ്ഘാദിസേസോ, മജ്ഝേ ദ്വീഹി ദുവങ്ഗസമ്പത്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, അന്തേ ഏകേന ഏകങ്ഗസമ്പത്തിയാ ദുക്കടം. ദുതിയചതുക്കേ ആദിപദേന ദുവങ്ഗസമ്പത്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, മജ്ഝേ ദ്വീഹി ഏകങ്ഗസമ്പത്തിയാ ദുക്കടം, അന്തേ ഏകേന അങ്ഗാഭാവതോ അനാപത്തി. തത്ഥ **പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ**തി ആണാപകസ്സ സാസനം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി. **വീമംസതീ**തി പഹിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം ആരോചേതി. **പച്ചാഹരതീ**തി പുന ആഗന്ത്വാ മൂലട്ഠസ്സ ആരോചേതി.

ന പച്ചാഹരതീതി ആരോചേത്വാ ഏത്തോവ പക്കമതി. **പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ന വീമംസതീ**തി പുരിസേന "ഇത്ഥന്നാമം ഗന്ത്വാ ബ്രൂഹീ"തി വുച്ചമാനോ "സാധൂ"തി തസ്സ സാസനം പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തം പമുസ്സിത്വാ വാ അപ്പമുസ്സിത്വാ വാ അഞ്ഞേന കരണീയേന തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ കിഞ്ചിദേവ കഥം കഥേന്തോ

നിസീദതി, ഏത്താവതാ "പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ന വീമംസതി നാമാ"തി വുച്ചതി. അഥ നം സാ ഇത്ഥീ സയമേവ വദതി "തുമ്ഹാകം കിര ഉപട്ഠാകോ മം ഗേഹേ കാതുകാമോ"തി ഏവം വത്വാ ച "അഹം തസ്സ ഭരിയാ ഭവിസ്സാമീ"തി വാ "ന ഭവിസ്സാമീ"തി വാ വദതി. സോ തസ്സാ വചനം അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ തുണ്ഹീഭൂതോവ ഉട്ഠായാസനാ തസ്സ പുരിസസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേതി, ഏത്താവതാ **"ന വീമംസതി പച്ചാഹരതി നാമാ"**തി വുച്ചതി. **ന വീമംസതി ന പച്ചാഹരതീ**തി കേവലം സാസനാരോചനകാലേ പടിഗ്ഗണ്ഹാതിയേവ, ഇതരം പന ദ്വയം ന കരോതി.

ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വീമംസതി പച്ചാഹരതീതി കോചി പുരിസോ ഭിക്ഖുസ്സ ഠിതട്ഠാനേ വാ നിസിന്നട്ഠാനേ വാ തഥാരൂപിം കഥം കഥേതി, ഭിക്ഖു തേന അപ്പഹിതോപി പഹിതോ വിയ ഹുത്വാ ഇത്ഥിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ഹോഹി കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയാ"തിആദിനാ നയേന വീമംസിത്വാ തസ്സാ രുചിം വാ അരുചിം വാ പുന ആഗന്ത്വാ ഇമസ്സ ആരോചേതി. തേനേവ നയേന വീമംസിത്വാ അപച്ചാഹരന്തോ **"ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വീമംസതി ന പച്ചാഹരതീ"**തി വുച്ചതി. തേനേവ നയേന ഗതോ അവീമംസിത്വാ തായ സമുട്ഠാപിതം കഥം സുത്വാ പഠമചതുക്കസ്സ തതിയപദേ വുത്തനയേന ആഗന്ത്വാ ഇമസ്സ ആരോചേന്തോ **"ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ന വീമംസതി പച്ചാഹരതീ"**തി വുച്ചതി. ചതുത്ഥപദം പാകടമേവ.

സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ ആണാപേതീതിആദിനയാ പാകടായേവ. യഥാ പന സമ്ബഹുലാപി ഏകവത്ഥുമ്ഹി ആപജ്ജന്തി, ഏവം ഏകസ്സപി സമ്ബഹുലവത്ഥൂസു സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ. കഥം? പുരിസോ ഭിക്ഖും ആണാപേതി "ഗച്ഛ, ഭന്തേ, അസുകസ്മിം നാമ പാസാദേ സട്ഠിമത്താ വാ സത്തതിമത്താ വാ ഇത്ഥിയോ ഠിതാ താ വദേഹി, ഹോഥ കിര ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭരിയായോ"തി. സോ സമ്പടിച്ഛിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ആരോചേത്വാ പുന തം സാസനം പച്ചാഹരതി. യത്തകാ ഇത്ഥിയോ തത്തകാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതി. വുത്തഞ്ഹേതം **പരിവാരേപി** -

> "പദവീതിഹാരമത്തേന, വാചായ ഭണിതേന ച;
> സബ്ബാനി ഗരുകാനി സപ്പടികമ്മാനി;
> ചതുസട്ഠി ആപത്തിയോ ആപജ്ജെയ്യ ഏകതോ;
> പഞ്ഹാമേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ"തി. (പരി॰ ർവ്വം);

ഇമം കിര അത്ഥവസം പടിച്ച അയം പഞ്ഹോ വുത്തോ. വചനസിലിട്ഠതായ ചേത്ഥ "ചതുസട്ഠി ആപത്തിയോ"തി വുത്തം. ഏവം കരോന്തോ പന സതമ്പി സഹസ്സമ്പി ആപജ്ജതീതി. യഥാ ച ഏകേന പേസിതസ്സ ഏകസ്സ സമ്ബഹുലാസു ഇത്ഥീസു സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ, ഏവം ഏകോ പുരിസോ സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ ഏകിസ്സാ സന്തികം പേസേതി, സബ്ബേസം സങ്ഘാദിസേസോ. ഏകോ സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ സമ്ബഹുലാനം ഇത്ഥീനം സന്തികം പേസേതി, ഇത്ഥിഗണനായ സങ്ഘാദിസേസാ. സമ്ബഹുലാ പുരിസാ ഏകം ഭിക്ഖും ഏകിസ്സാ സന്തികം പേസേന്തി, പുരിസഗണനായ സങ്ഘാദിസേസാ. സമ്ബഹുലാ ഏകം സമ്ബഹുലാനം ഇത്ഥീനം സന്തികം പേസേന്തി, വത്ഥുഗണനായ സങ്ഘാദിസേസാ. സമ്ബഹുലാ സമ്ബഹുലേ ഏകിസ്സാ സന്തികം പേസേന്തി, വത്ഥുഗണനായ സങ്ഘാദിസേസാ. സമ്ബഹുലാ പുരിസാ സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ സമ്ബഹുലാനം ഇത്ഥീനം സന്തികം പേസേന്തി,

വത്ഥുഗണനായ സങ്ഘാദിസേസോ. ഏസ നയോ ''ഏകാ ഇത്ഥീ ഏകം ഭിക്ഖു''ന്തിആദീസുപി. ഏത്ഥ ച സഭാഗവിഭാഗതോ നാമ അപ്പമാണം, മാതാപിതുനമ്പി പഞ്ചസഹധമ്മികാനമ്പി സഞ്ചരിത്തകമ്മം കരോന്തസ്സ ആപത്തിയേവ.

പുരിസോ ഭിക്ഖും ആണാപേതി ഗച്ഛ ഭന്തേതി ചതുക്കം അങ്ഗവസേന ആപത്തിഭേദ ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തസ്സ പച്ഛിമപദേ **അന്തേവാസീ വീമംസിത്വാ ബഹിദ്ധാ പച്ചാഹരതീ**തി ആഗന്ത്വാ ആചരിയസ്സ അനാരോചേത്വാ ഏത്തോവ ഗന്ത്വാ തസ്സ പുരിസസ്സ ആരോചേതി. **ആപത്തി ഉഭിന്നം ഥുല്ലച്ചയസ്സാ**തി ആചരിയസ്സ പടിഗ്ഗഹിതത്താ ച വീമംസാപിതത്താ ച ദ്വീഹങ്ഗേഹി ഥുല്ലച്ചയം, അന്തേവാസികസ്സ വീമംസിതത്താ ച പച്ചാഹടത്താ ച ദ്വീഹങ്ഗേഹി ഥുല്ലച്ചയം. സേസം പാകടമേവ.

൩൩൯. ഗച്ഛന്തോ സമ്പാദേതീതി പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ചേവ വീമംസതി ച. **ആഗച്ഛന്തോ വിസംവാദേതീ**തി ന പച്ചാഹരതി. **ഗച്ഛന്തോ വിസംവാദേതീ**തി ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി. **ആഗച്ഛന്തോ സമ്പാദേതീ**തി വീമംസതി ചേവ പച്ചാഹരതി ച. ഏവം ഉഭയത്ഥ ദ്വീഹങ്ഗേഹി ഥുല്ലച്ചയം. തതിയപദേ ആപത്തി, ചതുത്ഥേ അനാപത്തി.

൩൪൦. അനാപത്തി സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ ഗിലാനസ്സ വാ കരണീയേന ഗച്ഛതി ഉമ്മത്തകസ്സ ആദികമ്മികസ്സാതി ഏത്ഥ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഉപോസഥാഗാരം വാ കിഞ്ചി വാ വിപ്പകതം ഹോതി. തത്ഥ കാരുകാനം ഭത്തവേതനത്ഥായ ഉപാസകോ വാ ഉപാസികായ സന്തികം ഭിക്ഖും പഹിണേയ്യ, ഉപാസികാ വാ ഉപാസകസ്സ, ഏവരൂപേന സങ്ഘസ്സ കരണീയേന ഗച്ഛന്തസ്സ അനാപത്തി. ചേതിയകമ്മേ കയിരമാനേപി ഏസേവ നയോ. ഗിലാനസ്സ ഭേസജ്ജത്ഥായപി ഉപാസകേന വാ ഉപാസികായ സന്തികം ഉപാസികായ വാ ഉപാസകസ്സ സന്തികം പഹിതസ്സ ഗച്ഛതോ അനാപത്തി. ഉമ്മത്തകആദികമ്മികാ വുത്തനയാ ഏവ.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം സിക്ഖാപദം ഛസമുട്ഠാനം, സീസുക്ഖിപനാദിനാ കായവികാരേന സാസനം ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ ഹത്ഥമുദ്ദായ വീമംസിത്വാ പുന ആഗന്ത്വാ ഹത്ഥമുദ്ദായ ഏവ ആരോചേന്തസ്സ കായതോ സമുട്ഠാതി. ആസനസാലായ നിസിന്നസ്സ ''ഇത്ഥന്നാമാ ആഗമിസ്സതി, തസ്സാ ചിത്തം ജാനേയ്യാഥാ''തി കേനചി വുത്തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം ആഗതം വത്വാ തസ്സാ ഗതായ പുന തസ്മിം പുരിസേ ആഗതേ ആരോചേന്തസ്സ വാചതോ സമുട്ഠാതി. വാചായ ''സാധൂ''തി സാസനം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞേന കരണീയേന തസ്സാ ഘരം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞത്ഥ വാ ഗമനകാലേ തം ദിസ്വാ വചീഭേദേനേവ വീമംസിത്വാ പുന അഞ്ഞേനേവ കരണീയേന തതോ അപക്കമ്മ കദാചിദേവ തം പുരിസം ദിസ്വാ ആരോചേന്തസ്സാപി വാചതോവ സമുട്ഠാതി. പണ്ണത്തിം അജാനന്തസ്സ പന ഖീണാസവസ്സാപി കായവാചതോ സമുട്ഠാതി. കഥം? സചേ ഹിസ്സ മാതാപിതരോ കുജ്ഝിത്വാ അലംവചനീയാ ഹോന്തി, തഞ്ച ഭിക്ഖും ഘരം ഉപഗതം ഥേരപിതാ വദതി ''മാതാ തേ താത മം മഹല്ലകം ഛഡ്ഡേത്വാ ഞാതികുലം ഗതാ, ഗച്ഛ തം മം ഉപട്ഠാതും പേസേഹീ''തി. സോ ചേ ഗന്ത്വാ

തം വത്വാ പുന പിതുനോ തസ്സാ ആഗമനം വാ അനാഗമനം വാ ആരോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോ. ഇമാനി തീണി അചിത്തകസമുട്ഠാനാനി.

പണ്ണത്തിം പന ജാനിത്വാ ഏതേഹേവ തീഹി നയേഹി സഞ്ചരിത്തം സമാപജ്ജതോ കായചിത്തതോ വാചാചിത്തതോ കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. ഇമാനി തീണി പണ്ണത്തിജാനനചിത്തേന സചിത്തകസമുട്ഠാനാനി. കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, കുസലാദിവസേന ചേത്ഥ തീണി ചിത്താനി, സുഖാദിവസേന തിസ്സോ വേദനാതി.

൩൪൧. വിനീതവത്ഥൂസു ആദിതോ വത്ഥുപഞ്ചകേ പടിഗ്ഗഹിതമത്തത്താ ദുക്കടം.

കലഹവത്ഥുസ്മിം **സമ്മോദനീയം അകാസീ**തി തം സഞ്ഞാപേത്വാ പുന ഗേഹഗമനീയം

അകാസി. **നാലംവചനീയാ**തി ന പരിച്ചത്താതി അത്ഥോ. യാ ഹി യഥാ യഥാ യേസു യേസു ജനപദേസു പരിച്ചത്താ പരിച്ചത്താവ ഹോതി, ഭരിയാഭാവം അതിക്കമതി, അയം ''അലംവചനീയാ''തി വുച്ചതി. ഏസാ പന ന അലംവചനീയാ കേനചിദേവ കാരണേന കലഹം കത്വാ ഗതാ, തേനേവേത്ഥ ഭഗവാ **''അനാപത്തീ''**തി ആഹ. യസ്മാ പന കായസംസഗ്ഗേ യക്ഖിയാ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം, തസ്മാ ദുട്ഠുല്ലാദീസുപി യക്ഖിപേതിയോ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുമേവാതി വേദിതബ്ബാ. അട്ഠകഥാസു പനേതം ന വിചാരിതം. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൪൨. തേന സമയേനാതി കുടികാരസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ആളവകാ**തി ആളവിരട്ഠേ ജാതാ ദാരകാ ആളവകാ നാമ, തേ പബ്ബജിതകാലേപി ''ആളവകാ''ത്വേവ പഞ്ഞായിംസു. തേ സന്ധായ വുത്തം ''ആളവകാ ഭിക്ഖൂ''തി. **സഞ്ഞാചികായോ**തി സയം യാചിത്വാ ഗഹിതൂപകരണായോ. **കാരാപേന്തീ**തി കരോന്തിപി കാരാപേന്തിപി, തേ കിര സാസനേ വിപസ്സനാധുരഞ്ച ഗന്ഥധുരഞ്ചാതി ദ്വേപി ധുരാനി ഛഡ്ഡേത്വാ നവകമ്മമേവ ധുരം കത്വാ പഗ്ഗണ്ഹിംസു. **അസ്സാമികായോ**തി അനിസ്സരായോ, കാരേതാ ദായകേന വിരഹിതായോതി അത്ഥോ. **അത്തുദ്ദേസികായോ**തി അത്താനം ഉദ്ദിസ്സ അത്തനോ അത്ഥായ ആരദ്ധായോതി അത്ഥോ. **അപ്പമാണികായോ**തി ''ഏത്തകേന നിട്ഠം ഗച്ഛിസ്സന്തീ''തി ഏവം അപരിച്ഛിന്നപ്പമാണായോ, വുഡ്ഢിപ്പമാണായോ വാ മഹന്തപ്പമാണായോതി അത്ഥോ.

യാചനാ ഏവ ബഹുലാ ഏതേസം മന്ദം അഞ്ഞം കമ്മന്തി **യാചനബഹുലാ**. ഏവം **വിഞ്ഞത്തിബഹുലാ** വേദിതബ്ബാ. അത്ഥതോ പനേത്ഥ നാനാകരണം നത്ഥി, അനേകക്ഖത്തും ''പുരിസം ദേഥ, പുരിസത്ഥകരം ദേഥാ''തി യാചന്താനമേതം അധിവചനം. തത്ഥ മൂലച്ഛേജ്ജായ പുരിസം യാചിതും ന വട്ടതി, സഹായത്ഥായ കമ്മകരണത്ഥായ ''പുരിസം ദേഥാ''തി യാചിതും വട്ടതി. **പുരിസത്ഥകര**ന്തി പുരിസേന കാതബ്ബം ഹത്ഥകമ്മം വുച്ചതി, തം യാചിതും

വട്ടതി. ഹത്ഥകമ്മം നാമ കിഞ്ചി വത്ഥു ന ഹോതി, തസ്മാ ഠപേത്വാ മിഗലുദ്ദകമച്ഛബന്ധകാദീനം സകകമ്മം അവസേസം സബ്ബം കപ്പിയം. "കിം, ഭന്തേ, ആഗതത്ഥ കേന കമ്മ"ന്തി പുച്ഛിതേ വാ അപുച്ഛിതേ വാ യാചിതും വട്ടതി, വിഞ്ഞത്തിപച്ചയാ ദോസോ നത്ഥി. തസ്മാ മിഗലുദ്ദകാദയോ സകകമ്മം ന യാചിതബ്ബാ, "ഹത്ഥകമ്മം ദേഥാ"തി അനിയമേത്വാപി ന യാചിതബ്ബാ; ഏവം യാചിതാ ഹി തേ "സാധു, ഭന്തേ"തി ഭിക്ഖൂ ഉയ്യോജേത്വാ മിഗേപി മാരേത്വാ ആഹരേയ്യും. നിയമേത്വാ പന "വിഹാരേ കിഞ്ചി കത്തബ്ബം അത്ഥി, തത്ഥ ഹത്ഥകമ്മം ദേഥാ"തി യാചിതബ്ബാ. ഫാലനങ്ഗലാദീനി ഉപകരണാനി ഗഹേത്വാ കസിതും വാ വപിതും വാ ലായിതും വാ ഗച്ഛന്തം സകിച്ചപസുതമ്പി കസ്സകം വാ അഞ്ഞം വാ കിഞ്ചി ഹത്ഥകമ്മം യാചിതും വട്ടതേവ. യോ പന വിഘാസാദോ വാ അഞ്ഞോ വാ കോചി നിക്കമ്മോ നിരത്ഥകകഥം കഥേന്തോ നിദ്ദായന്തോ വാ വിഹരതി, ഏവരൂപം അയാചിത്വാപി "ഏഹി രേ ഇദം വാ ഇദം വാ കരോഹീ"തി യദിച്ഛകം കാരാപേതും വട്ടതി.

ഹത്ഥകമ്മസ്സ പന സബ്ബകപ്പിയഭാവദീപനത്ഥം ഇമം നയം കഥേന്തി. സചേ ഹി ഭിക്ഖു പാസാദം കാരേതുകാമോ ഹോതി, ഥമ്ഭത്ഥായ പാസാണകോട്ടകാനം ഘരം ഗന്ത്വാ വത്തബ്ബം "ഹത്ഥകമ്മം ലദ്ധും വട്ടതി ഉപാസകാ"തി. കിം കാതബ്ബം, ഭന്തേ,തി? പാസാണത്ഥമ്ഭാ ഉദ്ധരിത്വാ ദാതബ്ബാതി. സചേ തേ ഉദ്ധരിത്വാ വാ ദേന്തി, ഉദ്ധരിത്വാ നിക്ഖിത്തേ അത്തനോ ഥമ്ഭേ വാ ദേന്തി, വട്ടതി. അഥാപി വദന്തി - "അമ്ഹാകം, ഭന്തേ, ഹത്ഥകമ്മം കാതും ഖണോ നത്ഥി, അഞ്ഞം ഉദ്ധരാപേഥ, തസ്സ മൂലം ദസ്സാമാ"തി ഉദ്ധരാപേത്വാ "പാസാണത്ഥമ്ഭേ ഉദ്ധടമനുസ്സാനം മൂലം ദേഥാ"തി വത്തും വട്ടതി. ഏതേനേവുപായേന പാസാദദാരൂനം അത്ഥായ വഡ്ഢകീനം സന്തികം ഇട്ഠകത്ഥായ ഇട്ഠകവഡ്ഢകീനം ഛദനത്ഥായ ഗേഹച്ഛാദകാനം ചിത്തകമ്മത്ഥായ ചിത്തകാരാനന്തി യേന യേന അത്ഥോ ഹോതി, തസ്സ തസ്സ അത്ഥായ തേസം തേസം സിപ്പകാരകാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ ഹത്ഥകമ്മം യാചിതും വട്ടതി. ഹത്ഥകമ്മയാചനവസേന ച മൂലച്ഛേജ്ജായ വാ ഭത്തവേതനാനുപ്പദാനേന വാ ലദ്ധമ്പി സബ്ബം ഗഹേതും വട്ടതി. അരഞ്ഞതോ ആഹരാപേന്തേന ച സബ്ബം അനജ്ഝാവുത്ഥകം ആഹരാപേതബ്ബം.

ന കേവലഞ്ച പാസാദം കാരേതുകാമേന മഞ്ചപീഠപത്തപരിസ്സാവനധമകരകചീവരാദീനി കാരാപേതുകാമേനാപി ദാരുലോഹസുത്താദീനി ലഭിത്വാ തേ തേ സിപ്പകാരകേ ഉപസങ്കമിത്വാ വുത്തനയേനേവ ഹത്ഥകമ്മം യാചിതബ്ബം. ഹത്ഥകമ്മയാചനവസേന ച മൂലച്ഛേജ്ജായ വാ ഭത്തവേതനാനുപ്പദാനേന വാ ലദ്ധമ്പി സബ്ബം ഗഹേതബ്ബം. സചേ പന കാതും ന ഇച്ഛന്തി, ഭത്തവേതനം പച്ചാസീസന്തി, അകപ്പിയകഹാപണാദി ന ദാതബ്ബം. ഭിക്ഖാചാരവത്തേന തണ്ഡുലാദീനി പരിയേസിത്വാ ദാതും വട്ടതി.

ഹത്ഥകമ്മവസേന പത്തം കാരേത്വാ തഥേവ പാചേത്വാ നവപക്കസ്സ പത്തസ്സ പുഞ്ഛനതേലത്ഥായ അന്തോഗാമം പവിട്ഠേന "ഭിക്ഖായ ആഗതോ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ യാഗുയാ വാ ഭത്തേ വാ ആനീതേ ഹത്ഥേന പത്തോ പിധാതബ്ബോ. സചേ ഉപാസികാ "കിം, ഭന്തേ"തി പുച്ഛതി, "നവപക്കോ പത്തോ പുഞ്ഛനതേലേന അത്ഥോ"തി വത്തബ്ബം. സചേ സാ "ദേഹി, ഭന്തേ"തി പത്തം ഗഹേത്വാ തേലേന പുഞ്ഛിത്വാ യാഗുയാ വാ ഭത്തസ്സ വാ പൂരേത്വാ ദേതി, വിഞ്ഞത്തി നാമ ന ഹോതി, ഗഹേതും വട്ടതീതി.

ഭിക്ഖൂ പഗേവ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ആസനസാലം ഗന്ത്വാ ആസനം അപസ്സന്താ തിട്ഠന്തി. തത്ര ചേ ഉപാസകാ ഭിക്ഖൂ ഠിതേ ദിസ്വാ സയമേവ ആസനാനി ആഹരാപേന്തി, നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തേഹി ആപുച്ഛിത്വാ ഗന്തബ്ബം. അനാപുച്ഛാ ഗതാനമ്പി നട്ഠം ഗീവാ ന ഹോതി, ആപുച്ഛിത്വാ ഗമനം പന വത്തം. സചേ ഭിക്ഖൂഹി "ആസനാനി ആഹരഥാ"തി വുത്തേഹി ആഹടാനി ഹോന്തി, ആപുച്ഛിത്വാവ ഗന്തബ്ബം. അനാപുച്ഛാ ഗതാനം വത്തഭേദോ ച നട്ഠഞ്ച ഗീവാതി. അത്ഥരണകോജവാദീസുപി ഏസേവ നയോ.

മക്ഖികായോ ബഹുകാ ഹോന്തി, "മക്ഖികാബീജനിം ആഹരഥാ"തി വത്തബ്ബം. പുചിമന്ദസാഖാദീനി ആഹരന്തി, കപ്പിയം കാരാപേത്വാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാനി. ആസനസാലായ ഉദകഭാജനം രിത്തം ഹോതി, "ധമകരണം ഗണ്ഹാ"തി ന വത്തബ്ബം. ധമകരകഞ്ഹി രിത്തഭാജനേ പക്ഖിപന്തോ ഭിന്ദേയ്യ "നദിം വാ തളാകം വാ ഗന്ത്വാ പന ഉദകം ആഹരാ"തി വത്തും വട്ടതി. "ഗേഹതോ ആഹരാ"തി നേവ വത്തും വട്ടതി, ന ആഹടം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. ആസനസാലായം വാ അരഞ്ഞകേ വാ ഭത്തകിച്ചം കരോന്തേഹി തത്ഥജാതകം അനജ്ഝാവുത്ഥകം യംകിഞ്ചി ഉത്തരിഭങ്ഗാരഹം പത്തം വാ ഫലം വാ സചേ കിഞ്ചി കമ്മം കരോന്തം ആഹരാപേതി, ഹത്ഥകമ്മവസേന ആഹരാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. അലജ്ജീഹി പന ഭിക്ഖൂഹി വാ സാമണേരേഹി വാ ഹത്ഥകമ്മം ന കാരേതബ്ബം. അയം താവ പുരിസത്ഥകരേ നയോ.

ഗോണം പന അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതട്ഠാനതോ ആഹരാപേതും ന വട്ടതി, ആഹരാപേന്തസ്സ ദുക്കടം. ഞാതിപവാരിതട്ഠാനതോപി മൂലച്ഛേജ്ജായ യാചിതും ന വട്ടതി, താവകാലികനയേന സബ്ബത്ഥ വട്ടതി. ഏവം ആഹരാപിതഞ്ച ഗോണം രക്ഖിത്വാ ജഗ്ഗിത്വാ സാമികാ പടിച്ഛാപേതബ്ബാ. സചസ്സ പാദോ വാ സിങ്ഗം വാ ഭിജ്ജതി വാ നസ്സതി വാ സാമികാ ചേ സമ്പടിച്ഛന്തി, ഇച്ചേതം കുസലം. നോ ചേ സമ്പടിച്ഛന്തി, ഗീവാ ഹോതി. സചേ "തുമ്ഹാകംയേവ ദേമാ"തി വദന്തി ന സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. "വിഹാരസ്സ ദേമാ"തി വുത്തേ പന "ആരാമികാനം ആചിക്ഖഥ ജഗ്ഗനത്ഥായാ"തി വത്തബ്ബം.

"സകടം ദേഥാ"തിപി അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേ വത്തും ന വട്ടതി, വിഞ്ഞത്തിഏവ ഹോതി ദുക്കടം ആപജ്ജതി. ഞാതിപവാരിതട്ഠാനേ പന വട്ടതി, താവകാലികം വട്ടതി കമ്മം കത്വാ പുന ദാതബ്ബം. സചേ നേമിയാദീനി ഭിജ്ജന്തി പാകതികാനി കത്വാ ദാതബ്ബം. നട്ഠേ ഗീവാ ഹോതി. "തുമ്ഹാകമേവ ദേമാ"തി വുത്തേ ദാരുഭണ്ഡം നാമ സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി. ഏസ നയോ വാസിഫരസുകുഠാരീകുദാലനിഖാദനേസു. വല്ലിആദീസു ച പരപരിഗ്ഗഹിതേസു. ഗരുഭണ്ഡപ്പഹോനകേസുയേവ ച വല്ലിആദീസു വിഞ്ഞത്തി ഹോതി, ന തതോ ഓരം.

അനജ്ഝാവുത്ഥകം പന യംകിഞ്ചി ആഹരാപേതും വട്ടതി. രക്ഖിതഗോപിതട്ഠാനേയേവ ഹി വിഞ്ഞത്തി നാമ വുച്ചതി. സാ ദ്വീസു പച്ചയേസു സബ്ബേന സബ്ബം ന വട്ടതി, സേനാസനപച്ചയേ പന "ആഹര ദേഹീ"തി വിഞ്ഞത്തിമത്തമേവ ന വട്ടതി , പരികഥോഭാസനിമിത്തകമ്മാനി വട്ടന്തി. തത്ഥ ഉപോസഥാഗാരം വാ ഭോജനസാലം വാ അഞ്ഞം വാ യംകിഞ്ചി സേനാസനം ഇച്ഛതോ "ഇമസ്മിം വത ഓകാസേ ഏവരൂപം സേനാസനം കാതും വട്ടതീ"തി വാ "യുത്ത"ന്തി വാ "അനുരൂപ"ന്തി വാതിആദിനാ നയേന

വചനം **പരികഥാ** നാമ. “ഉപാസകാ തുമ്ഹേ കുഹിം വസഥാ”തി? “പാസാദേ, ഭന്തേ”തി. “കിം ഭിക്ഖൂനം പന ഉപാസകാ പാസാദോ ന വട്ടതീ”തി ഏവമാദിവചനം **ഓഭാസോ** നാമ. മനുസ്സേ ദിസ്വാ രജ്ജും പസാരേതി, ഖീലേ ആകോടാപേതി. “കിം ഇദം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഇധ ആവാസം കരിസ്സാമാ”തി ഏവമാദികരണം പന **നിമിത്തകമ്മം** നാമ. ഗിലാനപച്ചയേ പന വിഞ്ഞത്തിപി വട്ടതി, പഗേവ പരികഥാദീനി.

മനുസ്സാ ഉപദ്ദുതാ യാചനായ ഉപദ്ദുതാ വിഞ്ഞത്തിയാതി തേസം ഭിക്ഖൂനം തായ യാചനായ ച വിഞ്ഞത്തിയാ ച പീളിതാ. **ഉബ്ബിജ്ജന്തിപീ**തി “കിം നു ആഹരാപേസ്സന്തീ”തി ഉബ്ബേഗം ഇഞ്ജനം ചലനം പടിലഭന്തി. **ഉത്തസന്തിപീ**തി അഹിം വിയ ദിസ്വാ സഹസാ തസിത്വാ ഉക്കമന്തി. **പലായന്തിപീ**തി ദൂരതോവ യേന വാ തേന വാ പലായന്തി. **അഞ്ഞേനപി ഗച്ഛന്തീ**തി യം മഗ്ഗം പടിപന്നാ തം പഹായ നിവത്തിത്വാ വാമം വാ ദക്ഖിണം വാ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ദ്വാരമ്പി ഥകേന്തി.

൩൪൨. ഭൂതപുബ്ബം ഭിക്ഖവേതി ഇതി ഭഗവാ തേ ഭിക്ഖൂ ഗരഹിത്വാ തദനുരൂപഞ്ച ധമ്മിം കഥം കത്വാ പുനപി വിഞ്ഞത്തിയാ ദോസം പാകടം കുരുമാനോ ഇമിനാ “ഭൂതപുബ്ബം ഭിക്ഖവേ”തിആദിനാ നയേന തീണി വത്ഥൂനി ദസ്സേസി. തത്ഥ **മണികണ്ഠോ**തി സോ കിര നാഗരാജാ സബ്ബകാമദദം മഹഗ്ഘം മണിം കണ്ഠേ പിലന്ധിത്വാ ചരതി, തസ്മാ “മണികണ്ഠോ” ത്വേവ പഞ്ഞായിത്ഥ. **ഉപരിമുദ്ധനി മഹന്തം ഫണം കരിത്വാ അട്ഠാസീ**തി സോ കിര തേസം ദ്വിന്നം ഇസീനം കനിട്ഠോ ഇസി മേത്താവിഹാരീ അഹോസി, തസ്മാ നാഗരാജാ നദിതോ ഉത്തരിത്വാ ദേവവണ്ണം നിമ്മിനിത്വാ തസ്സ സന്തികേ നിസീദിത്വാ സമ്മോദനീയം കഥം കത്വാ തം ദേവവണ്ണം പഹായ സകവണ്ണമേവ ഉപഗന്ത്വാ തം ഇസിം പരിക്ഖിപിത്വാ പസന്നാകാരം കരോന്തോ ഉപരിമുദ്ധനി മഹന്തം ഫണം കരിത്വാ ഛത്തം വിയ ധാരയമാനോ മുഹുത്തം ഠത്വാ പക്കമതി, തേന വുത്തം “ഉപരിമുദ്ധനി മഹന്തം ഫണം കരിത്വാ അട്ഠാസീ”തി. **മണിമസ്സ കണ്ഠേ പിലന്ധന**ന്തി മണിം അസ്സ കണ്ഠേ പിലന്ധിതം, ആമുക്കന്തി അത്ഥോ. **ഏകമന്തം അട്ഠാസീ**തി തേന ദേവവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ താപസേന സദ്ധിം സമ്മോദമാനോ ഏകസ്മിം പദേസേ അട്ഠാസി.

മമന്നപാനന്തി മമ അന്നഞ്ച പാനഞ്ച. **വിപുല**ന്തി ബഹുലം. **ഉളാര**ന്തി പണീതം . **അതിയാചകോസീ**തി അതിവിയ യാചകോ, അസി പുനപ്പുനം യാചസീതി വുത്തം ഹോതി. **സുസൂ**തി തരുണോ, ഥാമസമ്പന്നോ യോബ്ബനപ്പത്തപുരിസോ. സക്ഖരാ വുച്ചതി കാളസിലാ, തത്ഥ ധോതോ അസി “സക്ഖരധോതോ നാമാ”തി വുച്ചതി, സക്ഖരധോതോ പാണിമ്ഹി അസ്സാതി **സക്ഖരധോതപാണി,** പാസാണേ ധോതനിസിതഖഗ്ഗഹത്ഥോതി അത്ഥോ. യഥാ സോ അസിഹത്ഥോ പുരിസോ താസേയ്യ, ഏവം **താസേസി മം സേലം യാചമാനോ,** മണിം യാചന്തോതി അത്ഥോ.

ന തം യാചേതി തം ന യാചേയ്യ. കതരം? **യസ്സ പിയം ജിഗീസേ**തി യം അസ്സ സത്തസ്സ പിയന്തി ജാനേയ്യ.

കിമങ്ഗം പന മനുസ്സഭൂതാനന്തി **മനുസ്സഭൂതാനം** അമനാപാതി കിമേവേത്ഥ വത്തബ്ബം.

൩൪൭. സകുണസങ്ഘസ്സ സദ്ദേന ഉബ്ബാള്ഹോതി സോ കിര സകുണസങ്ഘോ പഠമയാമഞ്ച പച്ഛിമയാമഞ്ച നിരന്തരം സദ്ദമേവ കരോതി, സോ ഭിക്ഖു തേന സദ്ദേന പീളിതോ ഹുത്വാ ഭഗവതോ സന്തികം അഗമാസി. തേനാഹ - “യേനാഹം തേനുപസങ്കമീ”തി.

കുതോ ച ത്വം ഭിക്ഖു ആഗച്ഛസീതി ഏത്ഥ നിസിന്നോ സോ ഭിക്ഖു ന ആഗച്ഛതി വത്തമാനസമീപേ പന ഏവം വത്തും ലബ്ഭതി. തേനാഹ - “കുതോ ച ത്വം ഭിക്ഖു ആഗച്ഛസീ”തി, കുതോ ആഗതോസീതി അത്ഥോ. തതോ അഹം ഭഗവാ ആഗച്ഛാമീതി ഏത്ഥാപി സോ ഏവ നയോ. **ഉബ്ബാള്ഹോതി** പീളിതോ, ഉക്കണ്ഠാപിതോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ.

സോ സകുണസങ്ഘോ “ഭിക്ഖു പത്തം യാചതീ”തി ഏത്ഥ ന തേ സകുണാ ഭിക്ഖുനോ വചനം ജാനന്തി, ഭഗവാ പന അത്തനോ ആനുഭാവേന യഥാ ജാനന്തി തഥാ അകാസി.

൩൪൮. അപാഹം തേ ന ജാനാമീതി അപി അഹം തേ ജനേ “കേ വാ ഇമേ, കസ്സ വാ ഇമേ”തി ന ജാനാമി. **സങ്ഗമ്മ യാചന്തീതി** സമാഗന്ത്വാ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഹുത്വാ യാചന്തി. **യാചകോ അപ്പിയോ ഹോതീതി** യോ യാചതി സോ അപ്പിയോ ഹോതി. **യാചം അദദമപ്പിയോതി യാചന്തി** യാചിതം വുച്ചതി, യാചിതമത്ഥം അദദന്തോപി അപ്പിയോ ഹോതി. അഥ വാ **യാചന്തി** യാചന്തസ്സ, **അദദമപ്പിയോതി** അദേന്തോ അപ്പിയോ ഹോതി. **മാ മേ വിദേസ്സനാ അഹൂതി** മാ മേ അപ്പിയഭാവോ അഹു, അഹം വാ തവ, ത്വം വാ മമ വിദേസ്സോ അപ്പിയോ മാ അഹോസീതി അത്ഥോ.

൩൪൯. ദുസ്സംഹരാനീതി കസിഗോരക്ഖാദീഹി ഉപായേഹി ദുക്ഖേന സംഹരണിയാനി.

൩൪൨-൩. സഞ്ഞാചികായ പന ഭിക്ഖുനാതി ഏത്ഥ **സഞ്ഞാചികാ** നാമ സയം പവത്തിതയാചനാ വുച്ചതി, തസ്മാ “സഞ്ഞാചികായാ”തി അത്തനോ യാചനായാതി വുത്തം ഹോതി, സയം യാചിതകേഹി ഉപകരണേഹീതി അത്ഥോ. യസ്മാ പന സാ സയംയാചിതകേഹി കയിരമാനാ സയം യാചിത്വാ കയിരമാനാ ഹോതി, തസ്മാ തം അത്ഥപരിയായം ദസ്സേതും “സയം യാചിത്വാ പുരിസമ്പീ”തി ഏവമസ്സ പദഭാജനം വുത്തം.

ഉല്ലിത്താതി അന്തോലിത്താ. **അവലിത്താതി** ബഹിലിത്താ. **ഉല്ലിത്താവലിത്താതി** അന്തരബാഹിരലിത്താതി വുത്തം ഹോതി.

കാരയമാനേനാതി ഇമസ്സ പദഭാജനേ “കാരാപേന്തേനാ”തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബം സിയാ, ഏവഞ്ഹി ബ്യഞ്ജനം സമേതി. യസ്മാ പന സഞ്ഞാചികായ കുടിം കരോന്തേനാപി ഇധ വുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം, തസ്മാ കരോന്തോ വാ ഹോതു കാരാപേന്തോ വാ ഉഭോപേതേ “കാരയമാനേനാ”തി ഇമിനാവ പദേന സങ്ഗഹിതാതി ഏതമത്ഥം ദസ്സേതും “കരോന്തോ വാ കാരാപേന്തോ വാ”തി വുത്തം. യദി പന കരോന്തേന വാ കാരാപേന്തേന വാതി വദേയ്യ, ബ്യഞ്ജനം വിലോമിതം ഭവേയ്യ, ന ഹി കാരാപേന്തോ കരോന്തോ നാമ ഹോതി, തസ്മാ അത്ഥമത്തമേവേത്ഥ ദസ്സിതന്തി വേദിതബ്ബം.

അത്തുദ്ദേസന്തി "മയ്ഹം ഏസാ"തി ഏവം അത്താ ഉദ്ദേസോ അസ്സാതി അത്തുദ്ദേസാ, തം അത്തുദ്ദേസം. യസ്മാ പന യസ്സാ അത്താ ഉദ്ദേസോ സാ അത്തനോ അത്ഥായ ഹോതി, തസ്മാ അത്ഥപരിയായം ദസ്സേന്തോ "അത്തുദ്ദേസന്തി അത്തനോ അത്ഥായാ"തി ആഹ. **പമാണികാ കാരേതബ്ബാ**തി പമാണയുത്താ കാരേതബ്ബാ. **തത്രിദം പമാണ**ന്തി തസ്സാ കുടിയാ ഇദം പമാണം. **സുഗതവിദത്ഥിയാ**തി സുഗതവിദത്ഥി നാമ ഇദാനി മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ തിസ്സോ വിദത്ഥിയോ വഡ്ഢകീഹത്ഥേന ദിയഡ്ഢോ ഹത്ഥോ ഹോതി. **ബാഹിരിമേന മാനേനാ**തി കുടിയാ ബഹികുട്ടമാനേന ദ്വാദസ വിദത്ഥിയോ, മിനന്തേന പന സബ്ബപഠമം ദിന്നോ മഹാമത്തികപരിയന്തോ ന ഗഹേതബ്ബോ. ഥുസപിണ്ഡപരിയന്തേന മിനിതബ്ബം. ഥുസപിണ്ഡസ്സഉപരി സേതകമ്മം അബ്ബോഹാരികം. സചേ ഥുസപിണ്ഡേന അനത്ഥികോ മഹാമത്തികായ ഏവ നിട്ഠാപേതി, മഹാമത്തികാവ പരിച്ഛേദോ.

തിരിയന്തി വിത്ഥാരതോ. **സത്താ**തി സത്ത സുഗതവിദത്ഥിയോ. **അന്തരാ**തി ഇമസ്സ പന അയം നിദ്ദേസോ , "അബ്ഭന്തരിമേന മാനേനാ"തി, കുട്ടസ്സ ബഹി അന്തം അഗ്ഗഹേത്വാ അബ്ഭന്തരിമേന അന്തേന മിനിയമാനേ തിരിയം സത്ത സുഗതവിദത്ഥിയോ പമാണന്തി വുത്തം ഹോതി.

യോ പന ലേസം ഓഡ്ഡേന്തോ യഥാവുത്തപ്പമാണമേവ കരിസ്സാമീതി ദീഘതോ ഏകാദസ വിദത്ഥിയോ തിരിയം അട്ഠ വിദത്ഥിയോ, ദീഘതോ വാ തേരസ വിദത്ഥിയോ തിരിയം ഛ വിദത്ഥിയോ കരേയ്യ, ന വട്ടതി. ഏകതോഭാഗേന അതിക്കന്തമ്പി ഹി പമാണം അതിക്കന്തമേവ ഹോതി. തിട്ഠതു വിദത്ഥി, കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ദീഘതോ വാ ഹാപേത്വാ തിരിയം തിരിയതോ വാ ഹാപേത്വാ ദീഘം വഡ്ഢേതും ന വട്ടതി, കോ പന വാദോ ഉഭതോ വഡ്ഢനേ? വുത്തഞ്ഹേതം - "ആയാമതോ വാ വിത്ഥാരതോ വാ അന്തമസോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കമിത്വാ കരോതി വാ കാരാപേതി വാ പയോഗേ ദുക്കട"ന്തിആദി (പാരാ॰ ൩൫൩). യഥാവുത്തപ്പമാണാ ഏവ പന വട്ടതി. യാ പന ദീഘതോ സട്ഠിഹത്ഥാപി ഹോതി തിരിയം തിഹത്ഥാ വാ ഊനകചതുഹത്ഥാ വാ യത്ഥ പമാണയുത്തോ മഞ്ചോ ഇതോ ചിതോ ച ന പരിവത്തതി, അയം കുടീതി സങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി, തസ്മാ അയമ്പി വട്ടതി. **മഹാപച്ചരിയം പന** പച്ഛിമകോടിയാ ചതുഹത്ഥവിത്ഥാരാ വുത്താ, തതോ ഹേട്ഠാ അകുടി. പമാണികാപി പന അദേസിതവത്ഥുകാ വാ സാരമ്ഭാ വാ അപരിക്കമനാ വാ ന വട്ടതി. പമാണികാ ദേസിതവത്ഥുകാ അനാരമ്ഭാ സപരിക്കമനാവ വട്ടതി. പമാണതോ ഊനതരമ്പി ചതുഹത്ഥം പഞ്ചഹത്ഥമ്പി കരോന്തേന ദേസിതവത്ഥുകാവ കാരേതബ്ബാ. പമാണാതിക്കന്തഞ്ച പന കരോന്തോ ലേപപരിയോസാനേ ഗരുകം ആപത്തിം ആപജ്ജതി.

തത്ഥ ലേപോ ച അലേപോ ച ലേപോകാസോ ച അലേപോകാസോ ച വേദിതബ്ബോ. സേയ്യഥിദം - ലേപോതി ദ്വേ ലേപാ - മത്തികാലേപോ ച സുധാലേപോ ച. ഠപേത്വാ പന ഇമേ ദ്വേ ലേപേ അവസേസോ ഭസ്മഗോമയാദിഭേദോ ലേപോ, അലേപോ. സചേപി കലലലേപോ ഹോതി, അലപോ ഏവ. ലേപോകാസോതി ഭിത്തിയോ ചേവ ഛദനഞ്ച, ഠപേത്വാ പന ഭിത്തിച്ഛദനേ അവസേസോ ഥമ്ഭതുലാപിട്ഠസങ്ഘാടവാതപാനധൂമച്ഛിദ്ദാദി അലേപാരഹോ ഓകാസോ സബ്ബോപി അലേപോകാസോതി വേദിതബ്ബോ.

ഭിക്ഖൂ അഭിനേതബ്ബാ വത്ഥുദേസനായാതി യസ്മിം ഠാനേ കുടിം കാരേതുകാമോ ഹോതി, തത്ഥ വത്ഥുദേസനത്ഥായ ഭിക്ഖൂ നേതബ്ബാ. **തേന കുടികാരകേനാ**തിആദി പന യേന വിധിനാ തേ ഭിക്ഖൂ അഭിനേതബ്ബാ, തസ്സ ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തത്ഥ **കുടിവത്ഥും സോധേത്വാ**തി ന വിസമം അരഞ്ഞം ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ ഗന്തബ്ബം , കുടിവത്ഥും പന പഠമമേവ സോധേത്വാ സമതലം സീമമണ്ഡലസദിസം കത്വാ പച്ഛാ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ യാചിത്വാ നേതബ്ബാതി ദസ്സേതി. **ഏവമസ്സ വചനീയോ**തി സങ്ഘോ ഏവം വത്തബ്ബോ അസ്സ. പരതോ പന "ദുതിയമ്പി യാചിതബ്ബാ"തി ഭിക്ഖൂ സന്ധായ ബഹുവചനം വുത്തം. **നോ ചേ സബ്ബോ സങ്ഘോ ഉസ്സഹതീ**തി സചേ സബ്ബോ സങ്ഘോ ന ഇച്ഛതി, സജ്ഝായമനസികാരാദീസു ഉയ്യുത്താ തേ തേ ഭിക്ഖൂ ഹോന്തി. **സാരമ്ഭം അനാരമ്ഭ**ന്തി സഉപദ്ദവം അനുപദ്ദവം. **സപരിക്കമനം അപരിക്കമന**ന്തി സഉപചാരം അനുപചാരം.

പത്തകല്ലന്തി പത്തോ കാലോ ഇമസ്സ ഓലോകനസ്സാതി പത്തകാലം, പത്തകാലമേവ പത്തകല്ലം. ഇദഞ്ച വത്ഥുംഓലോകനത്ഥായ സമ്മുതികമ്മം അനുസാവനാനയേന ഓലോകേത്വാപി കാതും വട്ടതി. പരതോ പന വത്ഥുദേസനാകമ്മം യഥാവുത്തായ ഏവ ഞത്തിയാ ച അനുസാവനായ ച കാതബ്ബം, ഓലോകേത്വാ കാതും ന വട്ടതി.

൩൫൩. **കിപില്ലികാന**ന്തി രത്തകാളപിങ്ഗലാദിഭേദാനം യാസം കാസഞ്ചി കിപില്ലികാനം. കിപീല്ലകാനന്തിപി പാഠോ. **ആസയോ**തി നിബദ്ധവസനട്ഠാനം, യഥാ ച കിപില്ലികാനം ഏവം ഉപചികാദീനമ്പി നിബദ്ധവസനട്ഠാനംയേവ ആസയോ വേദിതബ്ബോ. യത്ഥ പന തേ ഗോചരത്ഥായ ആഗന്ത്വാ ഗച്ഛന്തി, സബ്ബേസമ്പി താദിസോ സഞ്ചരണപ്പദേസോ അവാരിതോ, തസ്മാ തത്ഥ അപനേത്വാ സോധേത്വാ കാതും വട്ടതി. ഇമാനി താവ ഛ ഠാനാനിസത്താനുദ്ദയായ പടിക്ഖിത്താനി.

ഹത്ഥീനം വാതി ഹത്ഥീനം പന നിബദ്ധവസനട്ഠാനമ്പി നിബദ്ധഗോചരട്ഠാനമ്പി ന വട്ടതി, സീഹാദീനം ആസയോ ച ഗോചരായ പക്കമന്താനം നിബദ്ധഗമനമഗ്ഗോ ച ന വട്ടതി. ഏതേസം ഗോചരഭൂമി ന ഗഹിതാ. **യേസം കേസഞ്ചീ**തി അഞ്ഞേസമ്പി വാളാനം തിരച്ഛാനഗതാനം . ഇമാനി സത്ത ഠാനാനി സപ്പടിഭയാനി ഭിക്ഖൂനം ആരോഗ്യത്ഥായ പടിക്ഖിത്താനി. സേസാനി നാനാഉപദ്ദവേഹി സഉപദ്ദവാനി. തത്ഥ **പുബ്ബണ്ണനിസ്സിത**ന്തി പുബ്ബണ്ണം നിസ്സിതം സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം വിരുഹനകഖേത്തസാമന്താ ഠിതം. ഏസേവ നയോ അപരണ്ണനിസ്സിതാദീസുപി. ഏത്ഥ പന **അബ്ഭാഘാത**ന്തി കാരണാഘരം വേരിഘരം, ചോരാനം മാരണത്ഥായ കതന്തി **കുരുന്ദിആദീസു**.

ആഘാതനന്തി ധമ്മഗന്ധികാ വുച്ചതി. **സുസാന**ന്തി മഹാസുസാനം. **സംസരണ**ന്തി അനിബ്ബിജ്ഝഗമനീയോ ഗതപച്ചാഗതമഗ്ഗോ വുച്ചതി. സേസം ഉത്താനമേവ.

ന സക്കാ ഹോതി യഥായുത്തേന സകടേനാതി ദ്വീഹി ബലിബദ്ദേഹി യുത്തേന സകടേന ഏകം ചക്കം നിബ്ബോദകപതനട്ഠാനേ ഏകം ബഹി കത്വാ ആവിജ്ജിതും ന സക്കാ ഹോതി. **കുരുന്ദിയം** പന "ചതൂഹി യുത്തേനാ"തി വുത്തം. **സമന്താ നിസ്സേണിയാ അനുപരിഗന്തു**ന്തി നിസ്സേണിയം ഠത്വാ ഗേഹം

ഛാദേന്തേഹി ന സക്കാ ഹോതി സമന്താ നിസ്സേണിയാ ആവിജ്ജിതും. ഇതി ഏവരൂപേ സാരമ്ഭേ ച അപരിക്കമനേ ച ഠാനേ ന കാരേതബ്ബോ. അനാരമ്ഭേ പന സപരിക്കമനേ കാരേതബ്ബോ, തം വുത്തപടിപക്ഖനയേന പാളിയം ആഗതമേവ.

പുന **സഞ്ഞാചികാ നാമാ**തി ഏവമാദി "സാരമ്ഭേ ചേ ഭിക്ഖു വത്ഥുസ്മിം അപരിക്കമനേ സഞ്ഞാചികായ കുടിം കാരേയ്യാ"തി ഏവം വുത്തസംയാചികാദീനം അത്ഥപ്പകാസനത്ഥം വുത്തം.

പയോഗേ ദുക്കടന്തി ഏവം അദേസിതവത്ഥുകം വാ പമാണാതിക്കന്തം വാ കുടിം കാരേസ്സാമീതി അരഞ്ഞതോ രുക്ഖാ ഹരണത്ഥായ വാസിം വാ ഫരസും വാ നിസേതി ദുക്കടം, അരഞ്ഞം പവിസതി ദുക്കടം, തത്ഥ അല്ലതിണാനി ഛിന്ദതി ദുക്കടേന സദ്ധിം പാചിത്തിയം, സുക്ഖാനി ഛിന്ദതി ദുക്കടം. രുക്ഖേസുപി ഏസേവ നയോ. ഭൂമിം സോധേതി ഖണതി, പംസും ഉദ്ധരതി, ചിനാതി; ഏവം യാവ പാചീരം ബന്ധതി താവ പുബ്ബപയോഗോ നാമ ഹോതി. തസ്മിം പുബ്ബപയോഗേ സബ്ബത്ഥ പാചിത്തിയട്ഠാനേ ദുക്കടേന സദ്ധിം പാചിത്തിയം, ദുക്കടട്ഠാനേ ദുക്കടം, തതോ പട്ഠായ സഹപയോഗോ നാമ. തത്ഥ ഥമ്ഭേഹി കാതബ്ബായ ഥമ്ഭം ഉസ്സാപേതി, ദുക്കടം. ഇട്ഠകാഹി ചിനിതബ്ബായ ഇട്ഠകം ആചിനാതി, ദുക്കടം. ഏവം യം യം ഉപകരണം യോജേതി, സബ്ബത്ഥ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. തച്ഛന്തസ്സ ഹത്ഥവാരേ ഹത്ഥവാരേ തദത്ഥായ ഗച്ഛന്തസ്സ പദേ പദേ ദുക്കടം. ഏവം കതം പന ദാരുകുട്ടികം വാ ഇട്ഠകകുട്ടികം വാ സിലാകുട്ടികം വാ അന്തമസോ പണ്ണസാലമ്പി സഭിത്തിച്ഛദനം ലിമ്പിസ്സാമീതി സുധായ വാ മത്തികായ വാ ലിമ്പന്തസ്സ പയോഗേ പയോഗേ യാവ ഥുല്ലച്ചയം ന ഹോതി, താവ ദുക്കടം. ഏതം പന ദുക്കടം മഹാലേപേനേവ വട്ടതി, സേതരത്തവണ്ണകരണേ വാ ചിത്തകമ്മേ വാ അനാപത്തി.

ഏകം പിണ്ഡം അനാഗതേതി യോ സബ്ബപച്ഛിമോ ഏകോ ലേപപിണ്ഡോ, തം ഏകം പിണ്ഡം അസമ്പത്തേ കുടികമ്മേ. ഇദം വുത്തം ഹോതി, ഇദാനി ദ്വീഹി പിണ്ഡേഹി നിട്ഠാനം ഗമിസ്സതീതി തേസു പഠമപിണ്ഡദാനേ ഥുല്ലച്ചയന്തി.

തസ്മിം പിണ്ഡേ ആഗതേതി യം ഏകം പിണ്ഡം അനാഗതേ കുടികമ്മേ ഥുല്ലച്ചയം ഹോതി, തസ്മിം അവസാനപിണ്ഡേ ആഗതേ ദിന്നേ ഠപിതേ ലേപസ്സ ഘടിതത്താ ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സ. ഏവം ലേമ്പന്തസ്സ ച അന്തോലേപേ വാ അന്തോലേപേന സദ്ധിം ഭിത്തിഞ്ച ഛദനഞ്ച ഏകാബദ്ധം കത്വാ ഘടിതേ ബഹിലേപേ വാ ബഹിലേപേന സദ്ധിം ഘടിതേ സങ്ഘാദിസേസോ. സചേ പന ദ്വാരബദ്ധം വാ വാതപാനം വാ അട്ഠപേത്വാവ മത്തികായ ലിമ്പതി, തസ്മിഞ്ച തസ്സോകാസം പുന വഡ്ഢേത്വാ വാ അവഡ്ഢേത്വാ വാ ഠപിതേ ലേപോ ന ഘടീയതി രക്ഖതി താവ, പുന ലിമ്പന്തസ്സ പന ഘടിതമത്തേ സങ്ഘാദിസേസോ. സചേ തം ഠപിയമാനം പഠമം ദിന്നലേപേന സദ്ധിം നിരന്തരമേവ ഹുത്വാ തിട്ഠതി, പഠമമേവ സങ്ഘാദിസേസോ. ഉപചികാമോചനത്ഥം അട്ഠങ്ഗുലമത്തേന അപ്പത്തച്ഛദനം കത്വാ ഭിത്തിം ലിമ്പതി, അനാപത്തി. ഉപചികാമോചനത്ഥമേവ ഹേട്ഠാ പാസാണകുട്ടം കത്വാ തം അലിമ്പിത്വാ ഉപരി ലിമ്പതി, ലേപോ ന ഘടിയതി നാമ, അനാപത്തിയേവ.

ഇട്ഠകകുട്ടികായ ഇട്ഠകാഹിയേവ വാതപാനേ ച ധൂമനേത്താനി ച കരോതി, ലേപഘടനേനേവ ആപത്തി. പണ്ണസാലം ലിമ്പതി, ലേപഘടനേനേവ ആപത്തി. തത്ഥ ആലോകത്ഥായ അട്ഠങ്ഗുലമത്തം ഠപേത്വാ ലിമ്പതി, ലേപോ ന ഘടീയതി നാമ, അനാപത്തിയേവ. സചേ "വാതപാനം ലദ്ധാ എത്ഥ ഠപേസ്സാമീ"തി കരോതി, വാതപാനേ ഠപിതേ ലേപഘടനേന ആപത്തി. സചേ മത്തികായ കുട്ടം കരോതി, ഛദനലേപേന സദ്ധിം ഘടനേ ആപത്തി. എകോ എകപിണ്ഡാവസേസം കത്വാ ഠപേതി, അഞ്ഞോ തം ദിസ്വാ "ദുക്കതം ഇദ"ന്തി വത്തസീസേന ലിമ്പതി ഉഭിന്നമ്പി അനാപത്തി.

൩൫൪. ഭിക്ഖു കുടിം കരോതീതി എവമാദീനി ഛത്തിംസ ചതുക്കാനി ആപത്തിഭേദദസ്സനത്ഥം വുത്താനി, തത്ഥ സാരമ്ഭായ ദുക്കടം, അപരിക്കമനായ ദുക്കടം , പമാണാതിക്കന്തായ സങ്ഘാദിസേസോ, അദേസിതവത്ഥുകായ സങ്ഘാദിസേസോ, എതേസം വസേന വോമിസ്സകാപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ.

൩൫൫. ആപത്തി ദ്വിന്നം സങ്ഘാദിസേസേന ദ്വിന്നം ദുക്കടാനന്തിആദീസു ച ദ്വീഹി സങ്ഘാദിസേസേഹി സദ്ധിം ദ്വിന്നം ദുക്കടാനന്തിആദിനാ നയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

൩൬൧. സോ ചേ വിപ്പകതേ ആഗച്ഛതീതിആദീസു പന അയം അത്ഥവിനിച്ഛയോ. **സോ**തി സമാദിസിത്വാ പക്കന്തഭിക്ഖു. **വിപ്പകതേ**തി അനിട്ഠിതേ കുടികമ്മേ. **അഞ്ഞസ്സ വാ ദാതബ്ബാ**തി അഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ ചജിത്വാ ദാതബ്ബാ. **ഭിന്ദിത്വാ വാ പുന കാതബ്ബാ**തി കിത്തകേന ഭിന്നാ ഹോതി, സചേ ഥമ്ഭാ ഭൂമിയം നിഖാതാ, ഉദ്ധരിതബ്ബാ. സചേ പാസാണാനം ഉപരി ഠപിതാ, അപനേതബ്ബാ. ഇട്ഠകചിതായ യാവ മങ്ഗലിട്ഠകാ താവ കുട്ടാ അപചിനിതബ്ബാ. സങ്ഖേപതോ ഭൂമിസമം കത്വാ വിനാസിതാ ഭിന്നാ ഹോതി, ഭൂമിതോ ഉപരി ചതുരങ്ഗുലമത്തേപി ഠിതേ അഭിന്നാവ. സേസം സബ്ബചതുക്കേസു പാകടമേവ. ന ഹേത്ഥ അഞ്ഞം കിഞ്ചി അത്ഥി, യം പാളിഅനുസാരേനേവ ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യം സിയാ.

൩൬൪. അത്തനാ വിപ്പകതന്തിആദീസു പന അത്തനാ ആരദ്ധം കുടിം. **അത്തനാ പരിയോസാപേതീ**തി മഹാമത്തികായ വാ ഥുസമത്തികായ വാ യായ കതം പരിയോസിതഭാവം പാപേതുകാമോ ഹോതി, തായ അവസാനപിണ്ഡം ദേന്തോ പരിയോസാപേതി .

പരേഹി പരിയോസാപേതീതി അത്തനോവ അത്ഥായ പരേഹി പരിയോസാപേതി. അത്തനാ വാ ഹി വിപ്പകതാ ഹോതു പരേഹി വാ ഉഭയേഹി വാ, തം ചേ അത്തനോ അത്ഥായ അത്തനാ വാ പരിയോസാപേതി, പരേഹി വാ പരിയോസാപേതി, അത്തനാ ച പരേഹി ചാതി യുഗനദ്ധം വാ പരിയോസാപേതി, സങ്ഘാദിസേസോയേവാതി അയമേത്ഥ വിനിച്ഛയോ.

കുരുന്ദിയംപന വുത്തം - "ദ്വേ തയോ ഭിക്ഖൂ 'എകതോ വസിസ്സാമാ'തി കരോന്തി, രക്ഖതി താവ, അവിഭത്തത്താ അനാപത്തി. 'ഇദം ഠാനം തവ, ഇദം മമാ'തി വിഭജിത്വാ കരോന്തി ആപത്തി. സാമണേരോ ച ഭിക്ഖു ച എകതോ കരോന്തി, യാവ അവിഭത്താ താവ രക്ഖതി. പുരിമനയേന വിഭജിത്വാ കരോന്തി, ഭിക്ഖുസ്സ ആപത്തീ"തി.

൩൬൪. **അനാപത്തി ലേണേ**തിആദീസു ലേണം മഹന്തമ്പി കരോന്തസ്സ അനാപത്തി. ന ഹേത്ഥ ലേപോ ഘടീയതി. ഗുഹമ്പി ഇട്ഠകാഗുഹം വാ സിലാഗുഹം വാ ദാരുഗുഹം വാ ഭൂമിഗുഹം വാ മഹന്തമ്പി കരോന്തസ്സ അനാപത്തി.

തിണകുടികായാതി സത്തഭൂമികോപി പാസാദോ തിണപണ്ണച്ഛദനോ ''തിണകുടികാ''തി വുച്ചതി. അട്ഠകഥാസു പന കുക്കുടച്ഛികഗേഹന്തി ഛദനം ദണ്ഡകേഹി ജാലബദ്ധം കത്വാ തിണേഹി വാ പണ്ണേഹി വാ ഛാദിതകുടികാവ വുത്താ, തത്ഥ അനാപത്തി. മഹന്തമ്പി തിണച്ഛദനഗേഹം കാതും വട്ടതി, ഉല്ലിത്താദിഭാവോ ഏവ ഹി കുടിയാ ലക്ഖണം, സോ ച ഛദനമേവ സന്ധായ വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ. ചങ്കമനസാലായം തിണചുണ്ണം പരിപതതി ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഓഗുമ്ഫേത്വാ ഉല്ലിത്താവലിത്തം കാതു''ന്തിആദീനി (ചൂളവ॰ ൨൬൭) ചേത്ഥ സാധകാനി, തസ്മാ ഉഭതോ പക്ഖം വാ കൂടബദ്ധം വാ വട്ടം വാ ചതുരസ്സം വാ യം ''ഇമം ഏതസ്സ ഗേഹസ്സ ഛദന''ന്തി ഛദനസങ്ഖേപേന കതം ഹോതി, തസ്സ ഭിത്തിലേപേന സദ്ധിം ലേപേ ഘടിതേ ആപത്തി. സചേ പന ഉല്ലിത്താവലിത്തച്ഛദനസ്സ ഗേഹസ്സ ലേപരക്ഖണത്ഥം ഉപരി തിണേന ഛാദേന്തി, ഏത്താവതാ തിണകുടി നാമ ന ഹോതി. കിം പനേത്ഥ അദേസിതവത്ഥുകപ്പമാണാതിക്കന്തപച്ചയാവ അനാപത്തി, ഉദാഹു സാരമ്ഭഅപരിക്കമനപച്ചയാപീതി സബ്ബത്ഥാപി അനാപത്തി. തഥാ ഹി താദിസം കുടിം സന്ധായ **പരിവാരേ** വുത്തം -

> ''ഭിക്ഖു സഞ്ഞാചികായ കുടിം കരോതി;
> അദേസിതവത്ഥുകം പമാണാതിക്കന്തം;
> സാരമ്ഭം അപരിക്കമനം അനാപത്തി;
> പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ''തി. (പരി॰ ൪൭൯);

അഞ്ഞസ്സത്ഥായാതി കുടിലക്ഖണപ്പത്തമ്പി കുടിം അഞ്ഞസ്സ ഉപജ്ഝായസ്സ വാ ആചരിയസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ അത്ഥായ കരോന്തസ്സ അനാപത്തി. യം പന ''ആപത്തി കാരുകാനം തിണ്ണം ദുക്കടാന''ന്തിആദി പാളിയം വുത്തം, തം യഥാസമാദിട്ഠായ അകരണപച്ചയാ വുത്തം.

വാസാഗാരം ഠപേത്വാ സബ്ബത്ഥാതി അത്തനോ വസനത്ഥായ അഗാരം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം ഉപോസഥാഗാരം വാ ജന്താഘരം വാ ഭോജനസാലാ വാ അഗ്ഗിസാലാ വാ ഭവിസ്സതീതി കാരേതി, സബ്ബത്ഥ അനാപത്തി. സചേപിസ്സ ഹോതി ''ഉപോസഥാഗാരഞ്ച ഭവിസ്സതി, അഹഞ്ച വസിസ്സാമി ജന്താഘരഞ്ച ഭോജനസാലാ ച അഗ്ഗിസാലാ ച ഭവിസ്സതി, അഹഞ്ച വസിസ്സാമീ''തി കാരിതേപി ആനാപത്തിയേവ. **മഹാപച്ചരിയം** പന ''അനാപത്തീ''തി വത്വാ ''അത്തനോ വാസാഗാരത്ഥായ കരോന്തസ്സേവ ആപത്തീ''തി വുത്തം. **ഉമ്മത്തകസ്സ ആദികമ്മികാനഞ്ച ആളവകാനം ഭിക്ഖൂനം** അനാപത്തി.

സമുട്ഠാനാദീസു ഛസമുട്ഠാനം കിരിയഞ്ച കിരിയാകിരിയഞ്ച, ഇദഞ്ഹി വത്ഥും ദേസാപേത്വാ പമാണാതിക്കന്തം കരോതോ കിരിയതോ സമുട്ഠാതി, വത്ഥും അദേസാപേത്വാ കരോതോ കിരിയാകിരിയതോ, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. വിഹാരകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൬൫. **തേന സമയേനാ**തി വിഹാരകാരസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **കോസമ്ബിയ**ന്തി ഏവംനാമകേ നഗരേ. **ഘോസിതാരാമേ**തി ഘോസിതസ്സ ആരാമേ. ഘോസിതനാമകേന കിര സേട്ഠിനാ സോ കാരിതോ, തസ്മാ ''ഘോസിതാരാമോ''തി വുച്ചതി. **ഛന്നസ്സാ**തി ബോധിസത്തകാലേ ഉപട്ഠാകഛന്നസ്സ. **വിഹാരവത്ഥും, ഭന്തേ, ജാനാഹീ**തി വിഹാരസ്സ പതിട്ഠാനട്ഠാനം, ഭന്തേ, ജാനാഹി. ഏത്ഥ ച **വിഹാരോ**തി ന സകലവിഹാരോ, ഏകോ ആവാസോ, തേനേവാഹ - ''അയ്യസ്സ വിഹാരം കാരാപേസ്സാമീ''തി.

ചേതിയരുക്ഖന്തി ഏത്ഥ ചിത്തീകതട്ഠേന ചേതിയം, പൂജാരഹാനം ദേവട്ഠാനാനമേതം അധിവചനം, ''ചേതിയ''ന്തി സമ്മതം രുക്ഖം ചേതിയരുക്ഖം. ഗാമേന പൂജിതം ഗാമസ്സ വാ പൂജിതന്തി **ഗാമപൂജിതം**. ഏസേവ നയോ സേസപദേസുപി. അപിചേത്ഥ **ജനപദോ**തി ഏകസ്സ രഞ്ഞോ രജ്ജേ ഏകേകോ കോട്ഠാസോ. **രട്ഠ**ന്തി സകലരജ്ജം വേദിതബ്ബം, സകലരജ്ജമ്പി ഹി കദാചി കദാചി തസ്സ രുക്ഖസ്സ പൂജം കരോതി, തേന വുത്തം ''രട്ഠപൂജിത''ന്തി. **ഏകിന്ദ്രിയ**ന്തി കായിന്ദ്രിയം സന്ധായ വദന്തി. **ജീവസഞ്ഞിനോ**തി സത്തസഞ്ഞിനോ.

൩൬൬. **മഹല്ലക**ന്തി സസ്സാമികഭാവേന സംയാചികകുടിതോ മഹന്തഭാവോ ഏതസ്സ അത്ഥീതി മഹല്ലകോ. യസ്മാ വാ വത്ഥും ദേസാപേത്വാ പമാണാതിക്കമേനപി കാതും വട്ടതി, തസ്മാ പമാണമഹന്തതായപി മഹല്ലകോ , തം മഹല്ലകം. യസ്മാ പനസ്സ തം പമാണമഹത്തം സസ്സാമികത്താവ ലബ്ഭതി, തസ്മാ തദത്ഥദസ്സനത്ഥം **''മഹല്ലകോ നാമ വിഹാരോ സസ്സാമികോ വുച്ചതീ''**തി പദഭാജനം വുത്തം. സേസം സബ്ബം കുടികാരസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം സദ്ധിം സമുട്ഠാനാദീഹി. സസ്സാമികഭാവമത്തമേവ ഹി ഏത്ഥ കിരിയതോ സമുട്ഠാനാഭാവോ പമാണനിയമാഭാവോ ച വിസേസോ, പമാണനിയമാഭാവാ ച ചതുക്കപാരിഹാനീതി.

വിഹാരകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. പഠമദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൮൦. **തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ**തി ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ**തി **വേളുവന**ന്തി തസ്സ ഉയ്യാനസ്സ നാമം, തം കിര വേളൂഹി ച പരിക്ഖിത്തം അഹോസി അട്ഠാരസഹത്ഥേന ച പാകാരേന ഗോപുരട്ടാലകയുത്തം നീലോഭാസം മനോരമം തേന ''വേളുവന''ന്തി വുച്ചതി, കലന്ദകാനഞ്ചേത്ഥ നിവാപം അദംസു തേന ''കലന്ദകനിവാപ''ന്തി വുച്ചതി.

പുബ്ബേ കിര അഞ്ഞതരോ രാജാ തത്ഥ ഉയ്യാനകീളനത്ഥം ആഗതോ, സുരാമദേന മത്തോ ദിവാസേയ്യം സുപി, പരിജനോപിസ്സ സുത്തോ രാജാതി പുപ്ഫഫലാദീഹി പലോഭിയമാനോ ഇതോ ചിതോ ച പക്കമി. അഥ സുരാഗന്ധേന അഞ്ഞതരസ്മാ സുസിരരുക്ഖാ കണ്ഹസപ്പോ നിക്ഖമിത്വാ

രഞ്ഞോ അഭിമുഖോ ആഗച്ഛതി, തം ദിസ്വാ രുക്ഖദേവതാ “രഞ്ഞോ ജീവിതം ദസ്സാമീ”തി കാളകവേസേന ആഗന്ത്വാ കണ്ണമൂലേ സദ്ദമകാസി, രാജാ പടിബുജ്ഝി, കണ്ഹസപ്പോ നിവത്തോ, സോ തം ദിസ്വാ “ഇമായ കാളകായ മമ ജീവിതം ദിന്ന”ന്തി കാളകാനം തത്ഥ നിവാപം പട്ഠപേസി, അഭയഘോസനഞ്ച ഘോസാപേസി , തസ്മാ തം തതോപഭുതി കലന്ദകനിവാപന്തി സങ്ഖ്യം ഗതം. **കലന്ദകാ**തി ഹി കാളകാനം ഏതം നാമം.

ദബ്ബോതി തസ്സ ഥേരസ്സ നാമം. **മല്ലപുത്തോ**തി മല്ലരാജസ്സ പുത്തോ. **ജാതിയാ സത്തവസ്സേന അരഹത്തം സച്ഛികത**ന്തി ഥേരോ കിര സത്തവസ്സികോവ സംവേഗം ലഭിത്വാ പബ്ബജിതോ ഖുരഗ്ഗേയേവ അരഹത്തം പാപുണീതി വേദിതബ്ബോ. **യംകിഞ്ചി സാവകേന പത്തബ്ബം സബ്ബം തേന അനുപ്പത്ത**ന്തി സാവകേന പത്തബ്ബം നാമ തിസ്സോ വിജ്ജാ, ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ, ഛ അഭിഞ്ഞാ, നവ ലോകുത്തരധമ്മാതി ഇദം ഗുണജാതം, തം സബ്ബം തേന അനുപ്പത്തം ഹോതി. **നത്ഥി ചസ്സ കിഞ്ചി ഉത്തരി കരണീയ**ന്തി ചതൂസു സച്ചേസു, ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി, സോളസവിധസ്സ കിച്ചസ്സ കതത്താ ഇദാനിസ്സ കിഞ്ചി ഉത്തരി കരണീയം നത്ഥി. **കതസ്സ വാ പതിചയോ**തി തസ്സേവ കതസ്സ കിച്ചസ്സ പുന വഡ്ഢനമ്പി നത്ഥി, ധോതസ്സ വിയ വത്ഥസ്സ പടിധോവനം പിസിതസ്സ വിയ ഗന്ധസ്സ പടിപിസനം, പുപ്ഫിതസ്സ വിയ ച പുപ്ഫസ്സ പടിപുപ്ഫനന്തി. **രഹോഗതസ്സാ**തി രഹസി ഗതസ്സ. **പടിസല്ലീനസ്സാ**തി തതോ തതോ പടിക്കമിത്വാ സല്ലീനസ്സ, ഏകീഭാവം ഗതസ്സാതി വുത്തം ഹോതി.

അഥ ഖോ ആയസ്മതോ ദബ്ബസ്സ മല്ലപുത്തസ്സ ഏതദഹോസി - “യന്നൂനാഹം സങ്ഘസ്സ സേനാസനഞ്ച പഞ്ഞപേയ്യം ഭത്താനി ച ഉദ്ദിസേയ്യ”ന്തി ഥേരോ കിര അത്തനോ കതകിച്ചഭാവം ദിസ്വാ “അഹം ഇമം അന്തിമസരീരം ധാരേമി, തഞ്ച ഖോ വാതമുഖേ ഠിത പദീപോ വിയ അനിച്ചതാമുഖേ ഠിതം, നചിരസ്സേവ നിബ്ബായനധമ്മം യാവ ന നിബ്ബായതി താവ കിന്നു ഖോ അഹം സങ്ഘസ്സ വേയ്യാവച്ചം കരേയ്യ”ന്തി ചിന്തേന്തോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - “തിരോരട്ഠേസു ബഹൂ കുലപുത്താ ഭഗവന്തം അദിസ്വാവ പബ്ബജന്തി, തേ ഭഗവന്തം ‘പസ്സിസ്സാമ ചേവ വന്ദിസ്സാമ ചാ’തി ദൂരതോപി ആഗച്ഛന്തി, തത്ര യേസം സേനാസനം നപ്പഹോതി, തേ സിലാപട്ടകേപി സേയ്യം കപ്പേന്തി. പഹോമി ഖോ പനാഹം അത്തനോ ആനുഭാവേന തേസം കുലപുത്താനം ഇച്ഛാവസേന പാസാദവിഹാരഅഡ്ഢയോഗാദീനി മഞ്ചപീഠകത്ഥരണാദീനി ച സേനാസേനാനി നിമ്മിനിത്വാ ദാതും. പുനദിവസേ ചേത്ഥ ഏകച്ചേ അതിവിയ കിലന്തരൂപാ ഹോന്തി, തേ ഗാരവേന ഭിക്ഖൂനം പുരതോ ഠത്വാ ഭത്താനിപി ന ഉദ്ദിസാപേന്തി, അഹം ഖോ പന നേസം ഭത്താനിപി ഉദ്ദിസിതും പഹോമീ”തി. ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖന്തസ്സ **“അഥ ഖോ ആയസ്മതോ ദബ്ബസ്സ മല്ലപുത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘യന്നൂനാഹം സങ്ഘസ്സ സേനാസനഞ്ച പഞ്ഞപേയ്യം ഭത്താനി ച ഉദ്ദിസേയ്യ”**ന്തി.

നനു ച ഇമാനി ദ്വേ ഠാനാനി ഭസ്സാരാമതാദിമനുയുത്തസ്സ യുത്താനി, അയഞ്ച ഖീണാസവോ നിപ്പപഞ്ചാരാമോ, ഇമസ്സ കസ്മാ ഇമാനി പടിഭംസൂതി? പുബ്ബപത്ഥനായ ചോദിതത്താ. സബ്ബബുദ്ധാനം കിര ഇമം ഠാനന്തരം പത്താ സാവകാ ഹോന്തിയേവ. അയഞ്ച പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ അഞ്ഞതരസ്മിം കുലേ പച്ചാജാതോ ഇമം ഠാനന്തരം പത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആനുഭാവം ദിസ്വാ അട്ഠസട്ഠിയാ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സേഹി സദ്ധിം ഭഗവന്തം സത്ത ദിവസാനി നിമന്തേത്വാ മഹാദാനം ദത്വാ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ

“അനാഗതേ തുമ്ഹാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ ഉപ്പന്നകാലേ അഹമ്പി ഇത്ഥന്നാമോ തുമ്ഹാകം സാവകോ വിയ സേനാസനപഞ്ഞാപകോ ച ഭത്തുദ്ദേസകോ ച അസ്സ”ന്തി പത്ഥനം അകാസി. ഭഗവാ അനാഗതംസഞാണം പേസേത്വാ അദ്ദസ, ദിസ്വാ ച ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സസ്സ അച്ചയേന ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തദാ ത്വം ദബ്ബോ നാമ മല്ലപുത്തോ ഹുത്വാ ജാതിയാ സത്തവസ്സോ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം സച്ഛികരിസ്സസി, ഇമഞ്ച ഠാനന്തരം ലച്ഛസീ”തി ബ്യാകാസി. സോ തതോപഭുതി ദാനസീലാദീനി പൂരയമാനോ ദേവമനുസ്സസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ അമ്ഹാകം ഭഗവതോ കാലേ തേന ഭഗവതാ ബ്യാകതസദിസമേവ അരഹത്തം സച്ഛാകാസി. അഥസ്സ രഹോഗതസ്സ “കിന്നു ഖോ അഹം സങ്ഘസ്സ വേയ്യാവച്ചം കരേയ്യ”ന്തി ചിന്തയതോ തായ പുബ്ബപത്ഥനായ ചോദിതത്താ ഇമാനി ദ്വേ ഠാനാനി പടിഭംസൂതി.

അഥസ്സ ഏതദഹോസി - “അഹം ഖോ അനിസ്സരോസ്മി അത്തനി, സത്ഥാരാ സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ വസാമി, സചേ മം ഭഗവാ അനുജാനിസ്സതി , ഇമാനി ദ്വേ ഠാനാനി സമാദിയിസ്സാമീ”തി ഭഗവതോ സന്തികം അഗമാസി. തേന വുത്തം - “അഥ ഖോ ആയസ്മാ ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ...പേ॰... ഭത്താനി ച ഉദ്ദിസിതു”ന്തി. അഥ നം ഭഗവാ “സാധു സാധു ദബ്ബാ”തി സമ്പഹംസേത്വാ യസ്മാ അരഹതി ഏവരൂപോ അഗതിഗമനപരിബാഹിരോ ഭിക്ഖു ഇമാനി ദ്വേ ഠാനാനി വിചാരേതും, തസ്മാ **“തേന ഹി ത്വം ദബ്ബ സങ്ഘസ്സ സേനാസനഞ്ച പഞ്ഞപേഹി ഭത്താനി ച ഉദ്ദിസാ”**തി ആഹ. **ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസീ**തി ഭഗവതോ വചനം പതിഅസ്സോസി അഭിമുഖോ അസ്സോസി, സമ്പടിച്ഛീതി വുത്തം ഹോതി.

പഠമം ദബ്ബോ യാചിതബ്ബോതി കസ്മാ ഭഗവാ യാചാപേതി? ഗരഹമോചനത്ഥം. പസ്സതി ഹി ഭഗവാ “അനാഗതേ ദബ്ബസ്സ ഇമം ഠാനം നിസ്സായ മേത്തിയഭുമജകാനം വസേന മഹാഉപദ്ദവോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തത്ര കേചി ഗരഹിസ്സന്തി ‘അയം തുണ്ഹീഭൂതോ അത്തനോ കമ്മം അകത്വാ കസ്മാ ഈദിസം ഠാനം വിചാരേതീ’തി. തതോ അഞ്ഞേ വക്ഖന്തി ‘കോ ഇമസ്സ ദോസോ ഏതേഹേവ യാചിത്വാ ഠപിതോ’തി ഏവം ഗരഹതോ മുച്ചിസ്സതീ”തി. ഏവം ഗരഹമോചനത്ഥം യാചാപേത്വാപി പുന യസ്മാ അസമ്മതേ ഭിക്ഖുസ്മിം സങ്ഘമജ്ഝേ കിഞ്ചി കഥയമാനേ ഖിയ്യനധമ്മോ ഉപ്പജ്ജതി “അയം കസ്മാ സങ്ഘമജ്ഝേ ഉച്ചാസദ്ദം കരോതി, ഇസ്സരിയം ദസ്സേതീ”തി. സമ്മതേ പന കഥേന്തേ “മായസ്മന്തോ കിഞ്ചി അവചുത്ഥ, സമ്മതോ അയം, കഥേതു യഥാസുഖ”ന്തി വത്താരോ ഭവന്തി. അസമ്മതഞ്ച അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖന്തസ്സ ലഹുകാ ആപത്തി ഹോതി ദുക്കടമത്താ. സമ്മതം പന അബ്ഭാചിക്ഖതോ ഗരുകതരാ പാചിത്തിയാപത്തി ഹോതി. അഥ സമ്മതോ ഭിക്ഖു ആപത്തിയാ ഗരുകഭാവേന വേരീഹിപി ദുപ്പധംസിയതരോ ഹോതി, തസ്മാ തം ആയസ്മന്തം സമ്മന്നാപേതും **“ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ”**തിആദിമാഹ. കിം പന ദ്വേ സമ്മുതിയോ ഏകസ്സ ദാതും വട്ടന്തീതി? ന കേവലം ദ്വേ, സചേ പഹോതി, തേരസാപി ദാതും വട്ടന്തി. അപ്പഹോന്താനം പന ഏകാപി ദ്വിന്നം വാ തിണ്ണം വാ ദാതും വട്ടതി.

ന.വ്വവ. സഭാഗാനന്തി ഗുണസഭാഗാനം, ന മിത്തസന്ഥവസഭാഗാനം. തേനേവാഹ “യേ തേ ഭിക്ഖൂ സുത്തന്തികാ തേസം ഏകജ്ഝ”ന്തിആദി . യാവതികാ ഹി സുത്തന്തികാ ഹോന്തി, തേ ഉച്ചിനിത്വാ ഏകതോ തേസം

അനുരൂപമേവ സേനാസനം പഞ്ഞപേതി; ഏവം സേസാനം. **കായദള്ഹീബഹുലാ**തി കായസ്സ ദള്ഹീഭാവകരണബഹുലാ, കായപോസനബഹുലാതി അത്ഥോ. **ഇമായപിമേ ആയസ്മന്തോ രതിയാ**തി ഇമായ സഗ്ഗമഗ്ഗസ്സ തിരച്ഛാനഭൂതായ തിരച്ഛാനകഥാരതിയാ. **അച്ഛിസ്സന്തീ**തി വിഹരിസ്സന്തി.

തേജോധാതും സമാപജ്ജിത്വാ തേനേവാലോകേനാതി തേജോകസിണചതുത്ഥജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ അഭിഞ്ഞാഞാണേന അങ്ഗുലിജലനം അധിട്ഠായ തേനേവ തേജോധാതുസമാപത്തിജനിതേന അങ്ഗുലിജാലാലോകേനാതി അത്ഥോ. അയം പന ഥേരസ്സ ആനുഭാവോ നചിരസ്സേവ സകലജമ്ബുദീപേ പാകടോ അഹോസി, തം സുത്വാ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ദട്ഠുകാമാ **അപിസു ഭിക്ഖൂ സഞ്ചിച്ച വികാലേ ആഗച്ഛന്തി. തേ സഞ്ചിച്ച ദൂരേ അപദിസന്തീ**തി ജാനന്താവ ദൂരേ അപദിസന്തി. കഥം? **"അമ്ഹാകം ആവുസോ ദബ്ബ ഗിജ്ഝകൂടേ"**തി ഇമിനാ നയേന.

അങ്ഗുലിയാ ജലമാനായ പുരതോ പുരതോ ഗച്ഛതീതി സചേ ഏകോ ഭിക്ഖു ഹോതി, സയമേവ ഗച്ഛതി. സചേ ബഹൂ ഹോന്തി, ബഹൂ അത്തഭാവേ നിമ്മിനാതി. സബ്ബേ അത്തനാ സദിസാ ഏവ സേനാസനം പഞ്ഞപേന്തി.

അയം മഞ്ചോതിആദീസു പന ഥേരേ "അയം മഞ്ചോ"തി വദന്തേ നിമ്മിതാപി അത്തനോ അത്തനോ ഗതഗതട്ഠാനേ "അയം മഞ്ചോ"തി വദന്തി; ഏവം സബ്ബപദേസു. അയഞ്ഹി നിമ്മിതാനം ധമ്മതാ -

> "ഏകസ്മിം ഭാസമാനസ്മിം, സബ്ബേ ഭാസന്തി നിമ്മിതാ;
> ഏകസ്മിം തുണ്ഹിമാസീനേ, സബ്ബേ തുണ്ഹീ ഭവന്തി തേ"തി.

യസ്മിം പന വിഹാരേ മഞ്ചപീഠാദീനി ന പരിപൂരന്തി, തസ്മിം അത്തനോ ആനുഭാവേന പൂരേന്തി. തേന നിമ്മിതാനം അവത്ഥുകവചനം ന ഹോതി.

സേനാസനം പഞ്ഞപേത്വാ പുനദേവ വേളുവനം പച്ചാഗച്ഛതീതി തേഹി സദ്ധിം ജനപദകഥം കഥേന്തോ ന നിസീദതി, അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ പച്ചാഗച്ഛതി.

ന:വ്വന:. മേത്തിയഭൂമജകാതി മേത്തിയോ ചേവ ഭൂമജകോ ച, ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം അഗ്ഗപുരിസാ ഏതേ. **ലാമകാനി ച ഭത്താനീ**തി സേനാസനാനി താവ നവകാനം ലാമകാനി പാപുണന്തീതി അനച്ഛരിയമേതം. ഭത്താനി പന സലാകായോ പച്ഛിയം വാ ചീവരഭോഗേ വാ പക്ഖിപിത്വാ ആലോളേത്വാ ഏകമേകം ഉദ്ധരിത്വാ പഞ്ഞാപേന്തി, താനിപി തേസം മന്ദപുഞ്ഞതായ ലാമകാനി സബ്ബപച്ഛിമാനേവ പാപുണന്തി. യമ്പി ഏകചാരികഭത്തം ഹോതി, തമ്പി ഏതേസം പത്തദിവസേ ലാമകം വാ ഹോതി, ഏതേ വാ ദിസ്വാവ പണീതം അദത്വാ ലാമകമേവ ദേന്തി.

അഭിസങ്ഖാരികന്തി നാനാസമ്ഭാരേഹി അഭിസങ്ഖരിത്വാ കതം സുസജ്ജിതം, സുസമ്പാദിതന്തി അത്ഥോ. **കണാജക**ന്തി സകുണ്ഡകഭത്തം. **ബിലങ്ഗദുതിയ**ന്തി കഞ്ജികദുതിയം.

കല്യാണഭത്തികോതി കല്യാണം സുന്ദരം അതിവിയ പണീതം ഭത്തമസ്സാതി കല്യാണഭത്തികോ, പണീതദായകത്താ ഭത്തേനേവ പഞ്ഞാതോ. **ചതുക്കഭത്തം**

ദേതീതി ചത്താരി ഭത്താനി ദേതി, തദ്ധിതവോഹാരേന പന "ചതുക്കഭത്ത"ന്തി വുത്തം. **ഉപതിട്ഠിത്വാ പരിവിസതീ**തി സബ്ബകമ്മന്തേ വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹന്തം പൂജാസക്കാരം കത്വാ സമീപേ ഠത്വാ പരിവിസതി. **ഓദനേന പുച്ഛന്തീ**തി ഓദനഹത്ഥാ ഉപസങ്കമിത്വാ "കിം ഭന്തേ ഓദനം ദേമാ"തി പുച്ഛന്തി, ഏവം കരണത്ഥേയേവ കരണവചനം ഹോതി. ഏസ നയോ സൂപാദീസു.

സ്വാതനായാതി സ്വേ ഭവോ ഭത്തപരിഭോഗോ സ്വാതനോ തസ്സത്ഥായ, സ്വാതനായ സ്വേ കത്തബ്ബസ്സ ഭത്തപരിഭോഗസ്സത്ഥായാതി വുത്തം ഹോതി. **ഉദ്ദിട്ഠം ഹോതീ**തി പാപേത്വാ ദിന്നം ഹോതി. **മേത്തിയഭൂമജകാനം ഖോ ഗഹപതീ**തി ഇദം ഥേരോ അസമന്നാഹരിത്വാ ആഹ. ഏവംബലവതീ ഹി തേസം മന്ദപുഞ്ഞതാ, യം സതിവേപുല്ലപ്പത്താനമ്പി അസമന്നാഹാരോ ഹോതി. **യേ ജേ**തി ഏത്ഥ **ജേ**തി ദാസിം ആലപതി.

ഹിയ്യോ ഖോ ആവുസോ അമ്ഹാകന്തി രത്തിം സമ്മന്തയമാനാ അതീതം ദിവസഭാഗം സന്ധായ "ഹിയ്യോ"തി വദന്തി. **ന ചിത്തരൂപ**ന്തി ന ചിത്താനുരൂപം, യഥാ പുബ്ബേ യത്തകം ഇച്ഛന്തി, തത്തകം സുപന്തി, ന ഏവം സുപിംസു, അപ്പകമേവ സുപിംസൂതി വുത്തം ഹോതി.

ബഹാരാമകോട്ഠകേതി വേളുവനവിഹാരസ്സ ബഹിദ്വാരകോട്ഠകേ. **പത്തക്ഖന്ധാ**തി പതിതക്ഖന്ധാ ഖന്ധട്ഠികം നാമേത്വാ നിസിന്നാ. **പജ്ഝായന്താ**തി പധൂപായന്താ.

യതോ നിവാതം തതോ സവാതന്തി യത്ഥ നിവാതം അപ്പകോപി വാതോ നത്ഥി, തത്ഥ മഹാവാതോ ഉട്ഠിതോതി അധിപ്പായോ. **ഉദകം മഞ്ഞേ ആദിത്ത**ന്തി ഉദകം വിയ ആദിത്തം.

ന്വയ്യ്. സരസി ത്വം ദബ്ബ ഏവരൂപം കത്താതി ത്വം ദബ്ബ ഏവരൂപം കത്താ സരസി. അഥ വാ സരസി ത്വം ദബ്ബ ഏവരൂപം യഥായം ഭിക്ഖുനീ ആഹ, കത്താ ധാസി ഏവരൂപം, യഥായം ഭിക്ഖുനീ ആഹാതി ഏവം യോജേത്വാപേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. യേ പന "കത്വാ"തി പഠന്തി തേസം ഉജുകമേവ.

യഥാ മം ഭന്തേ ഭഗവാ ജാനാതീതി ഥേരോ കിം ദസ്സേതി. ഭഗവാ ഭന്തേ സബ്ബഞ്ഞൂ, അഹഞ്ച ഖീണാസവോ, നത്ഥി മയ്ഹം വത്ഥുപടിസേവനാ, തം മം ഭഗവാ ജാനാതി, തത്രാഹം കിം വക്ഖാമി, യഥാ മം ഭഗവാ ജാനാതി തഥേവാഹം ദട്ഠബ്ബോതി.

ന ഖോ ദബ്ബ ദബ്ബാ ഏവം നിബ്ബേഠേന്തീതി ഏത്ഥ ന ഖോ ദബ്ബ പണ്ഡിതാ യഥാ ത്വം പരപ്പച്ചയേന നിബ്ബേഠേസി, ഏവം നിബ്ബേഠേന്തി; അപി ച ഖോ യദേവ സാമം ഞാതം തേന നിബ്ബേഠേന്തീതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **സചേ തയാ കതം കത**ന്തി ഇമിനാ കിം ദസ്സേതി? ന ഹി സക്കാ പരിസബലേന വാ പക്ഖുപത്ഥമ്ഭേന വാ അകാരകോ കാരകോ കാതും, കാരകോ വാ അകാരകോ കാതും, തസ്മാ യം സയം കതം വാ അകതം വാ തദേവ വത്തബ്ബന്തി ദസ്സേതി. കസ്മാ പന ഭഗവാ ജാനന്തോപി "അഹം ജാനാമി, ഖീണാസവോ ത്വം; നത്ഥി തുയ്ഹം ദോസോ, അയം ഭിക്ഖുനീ മുസാവാദിനീ"തി നാവോചാതി? പരാനുദ്ദയതായ. സചേ ഹി ഭഗവാ യം യം

ജാനാതി തം തം വദേയ്യ, അഞ്ഞേന പാരാജികം ആപന്നേന പുട്ഠേന "അഹം ജാനാമി ത്വം പാരാജികോ"തി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, തതോ സോ പുഗ്ഗലോ "അയം പുബ്ബേ ദബ്ബം മല്ലപുത്തം സുദ്ധം കത്വാ ഇദാനി മം അസുദ്ധം കരോതി; കസ്സ ദാനി കിം വദാമി, യത്ര സത്ഥാപി സാവകേസു ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതി; കുതോ ഇമസ്സ സബ്ബഞ്ഞുഭാവോ"തി ആഘാതം ബന്ധിത്വാ അപായൂപഗോ ഭവേയ്യ, തസ്മാ ഭഗവാ ഇമായ പരാനുദ്ദയതായ ജാനന്തോപി നാവോച.

കിഞ്ച ഭിയ്യോ ഉപവാദപരിവജ്ജനതോപി നാവോച. യദി ഹി ഭഗവാ ഏവം വദേയ്യ, ഏവം ഉപവാദോ ഭവേയ്യ "ദബ്ബസ്സ മല്ലപുത്തസ്സ വുട്ഠാനം നാമ ഭാരിയം, സമ്മാസമ്ബുദ്ധം പന സക്ഖിം ലഭിത്വാ വുട്ഠിതോ"തി. ഇദഞ്ച വുട്ഠാനലക്ഖണം മഞ്ഞമാനാ "ബുദ്ധകാലേപി സക്ഖിനാ സുദ്ധി വാ അസുദ്ധി വാ ഹോതി മയം ജാനാമ, അയം പുഗ്ഗലോ അസുദ്ധോ"തി ഏവം പാപഭിക്ഖൂ ലജ്ജിമ്പി വിനാസേയ്യുന്തി. അപിച അനാഗതേപി ഭിക്ഖൂ ഓതിണ്ണേ വത്ഥുസ്മിം ചോദേത്വാ സാരേത്വാ "സചേ തയാ കതം, 'കത'ന്തി വദേഹീ"തി ലജ്ജിനം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ കമ്മം കരിസ്സന്തീതി വിനയലക്ഖണേ തന്തിം ഠപേന്തോ "അഹം ജാനാമീ"തി അവത്വാവ "സചേ തയാ കതം, 'കത'ന്തി വദേഹീ"തി ആഹ.

നാഭിജാനാമി സുപിനന്തേനപി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിതാതി സുപിനന്തേനപി മേഥുനം ധമ്മം ന അഭിജാനാമി, ന പടിസേവിതാ അഹന്തി വുത്തം ഹോതി. അഥ വാ പടിസേവിതാ ഹുത്വാ സുപിനന്തേനപി മേഥുനം ധമ്മം ന ജാനാമീതി വുത്തം ഹോതി. യേ പന "പടിസേവിത്വാ"തി പഠന്തി തേസം ഉജുകമേവ. **പഗേവ ജാഗരോ**തി ജാഗരന്തോ പന പഠമംയേവ ന ജാനാമീതി.

തേന ഹി ഭിക്ഖവേ മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം നാസേഥാതി യസ്മാ ദബ്ബസ്സ ച ഇമിസ്സാ ച വചനം ന ഘടീയതി തസ്മാ മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം നാസേഥാതി വുത്തം ഹോതി.

തത്ഥ **തിസ്സോ നാസനാ** - ലിങ്ഗനാസനാ, സംവാസനാസനാ, ദണ്ഡകമ്മനാസനാതി. താസു "ദൂസകോ നാസേതബ്ബോ"തി (പാരാ॰ ൬൬) അയം **"ലിങ്ഗനാസനാ"**. ആപത്തിയാ അദസ്സനേ വാ അപ്പടികമ്മേ വാ പാപികായ ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ വാ ഉക്ഖേപനീയകമ്മം കരോന്തി, അയം **"സംവാസനാസനാ"**. "ചര പിരേ വിനസ്സാ"തി (പാചി॰ ൪൨൮) ദണ്ഡകമ്മം കരോന്തി, അയം **"ദണ്ഡകമ്മനാസനാ"**. ഇധ പന ലിങ്ഗനാസനം സന്ധായാഹ - "മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം നാസേഥാ"തി.

ഇമേ ച ഭിക്ഖൂ അനുയുഞ്ജഥാതി ഇമിനാ ഇമം ദീപേതി "അയം ഭിക്ഖുനീ അത്തനോ ധമ്മതായ അകാരികാ അദ്ധാ അഞ്ഞേഹി ഉയ്യോജിതാ, തസ്മാ യേഹി ഉയ്യോജിതാ ഇമേ ഭിക്ഖൂ അനുയുഞ്ജഥ ഗവേസഥ ജാനാഥാ"തി.

കിം പന ഭഗവതാ മേത്തിയാ ഭിക്ഖുനീ പടിഞ്ഞായ നാസിതാ അപ്പടിഞ്ഞായ നാസിതാതി, കിഞ്ചേത്ഥ യദി താവ പടിഞ്ഞായ നാസിതാ, ഥേരോ കാരകോ ഹോതി സദോസോ? അഥ അപ്പടിഞ്ഞായ, ഥേരോ അകാരകോ ഹോതി നിദ്ദോസോ.

ഭാതിയരാജകാലേപി മഹാവിഹാരവാസീനഞ്ച അഭയഗിരിവാസീനഞ്ച ഥേരാനം ഇമസ്മിംയേവ പദേ വിവാദോ അഹോസി. അഭയഗിരിവാസിനോപി അത്തനോ സുത്തം വത്വാ "തുമ്ഹാകം വാദേ ഥേരോ കാരകോ ഹോതീ"തി വദന്തി. മഹാവിഹാരവാസിനോപി അത്തനോ സുത്തം വത്വാ "തുമ്ഹാകം വാദേ ഥേരോ കാരകോ ഹോതീ"തി വദന്തി. പഞ്ഹോ ന ഛിജ്ജതി. രാജാ സുത്വാ ഥേരേ സന്നിപാതേത്വാ ദീഘകാരായനം നാമ ബ്രാഹ്മണജാതിയം അമച്ചം "ഥേരാനം കഥം സുണാഹീ"തി ആണാപേസി. അമച്ചോ കിര പണ്ഡിതോ ഭാസന്തരകുസലോ സോ ആഹ - "വദന്തു താവ ഥേരാ സുത്ത"ന്തി. തതോ അഭയഗിരിഥേരാ അത്തനോ സുത്തം വദിംസു - "തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം സകായ പടിഞ്ഞായ നാസേഥാ"തി. അമച്ചോ "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം വാദേ ഥേരോ കാരകോ ഹോതി സദോസോ"തി ആഹ. മഹാവിഹാരവാസിനോപി അത്തനോ സുത്തം വദിംസു - "തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം നാസേഥാ"തി. അമച്ചോ "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം വാദേ ഥേരോ അകാരകോ ഹോതി നിദ്ദോസോ"തി ആഹ. കിം പനേത്ഥ യുത്തം? യം പച്ഛാ വുത്തം വിചാരിതഞ്ഹേതം അട്ഠകഥാചരിയേഹി, ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും അമൂലകേന അന്തിമവത്ഥുനാ അനുദ്ധംസേതി, സങ്ഘാദിസേസോ; ഭിക്ഖുനിം അനുദ്ധംസേതി, ദുക്കടം. **കുരുന്ദിയം** പന "മുസാവാദേ പാചിത്തിയ"ന്തി വുത്തം.

തത്രായം വിചാരണാ, പുരിമനയേ താവ അനുദ്ധംസനാധിപ്പായത്താ ദുക്കടമേവ യുജ്ജതി. യഥാ സതിപി മുസാവാദേ ഭിക്ഖുനോ ഭിക്ഖുസ്മിം സങ്ഘാദിസേസോ, സതിപി ച മുസാവാദേ അസുദ്ധം സുദ്ധദിട്ഠിനോ അക്കോസാധിപ്പായേന വദന്തസ്സ ഓമസവാദേനേവ പാചിത്തിയം, ന സമ്പജാനമുസാവാദേന; ഏവം ഇധാപി അനുദ്ധംസനാധിപ്പായത്താ സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയം ന യുജ്ജതി, ദുക്കടമേവ യുത്തം. പച്ഛിമനയേപി മുസാവാദത്താ പാചിത്തിയമേവ യുജ്ജതി, വചനപ്പമാണതോ ഹി അനുദ്ധംസനാധിപ്പായേന ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുസ്മിം സങ്ഘാദിസേസോ. അക്കോസാധിപ്പായസ്സ ച ഓമസവാദോ. ഭിക്ഖുസ്സ പന ഭിക്ഖുനിയാ ദുക്കടന്തിവചനം നത്ഥി, സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയന്തി വചനമത്ഥി, തസ്മാ പാചിത്തിയമേവ യുജ്ജതി.

തത്ര പന ഇദം ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം - "അനുദ്ധംസനാധിപ്പായേ അസതി പാചിത്തിയം, തസ്മിം സതി കേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി? തത്ര യസ്മാ മുസാ ഭണന്തസ്സ പാചിത്തിയേ സിദ്ധേപി അമൂലകേന സങ്ഘാദിസേസേന അനുദ്ധംസനേ വിസും പാചിത്തിയം വുത്തം, തസ്മാ അനുദ്ധംസനാധിപ്പായേ സതി സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയസ്സ ഓകാസോ ന ദിസ്സതി, ന ച സക്കാ അനുദ്ധംസേന്തസ്സ അനാപത്തിയാ ഭവിതുന്തി പുരിമനയോവേത്ഥ പരിസുദ്ധതരോ ഖായതി. തഥാ ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുനിം അമൂലകേന അന്തിമവത്ഥുനാ അനുദ്ധംസേതി സങ്ഘാദിസേസോ, ഭിക്ഖും അനുദ്ധംസേതി ദുക്കടം, തത്ര സങ്ഘാദിസേസോ വുട്ഠാനഗാമീ ദുക്കടം, ദേസനാഗാമീ ഏതേഹി നാസനാ നത്ഥി. യസ്മാ പന സാ പകതിയാവ ദുസ്സീലാ പാപഭിക്ഖുനീ ഇദാനി ച സയമേവ "ദുസ്സീലാമ്ഹീ"തി വദതി തസ്മാ നം ഭഗവാ അസുദ്ധത്തായേവ നാസേസീതി.

അഥ ഖോ മേത്തിയഭൂമജകാതി ഏവം "മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം നാസേഥ, ഇമേ ച ഭിക്ഖൂ അനുയുഞ്ജഥാ"തി വത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠേ

ഭഗവതി തേഹി ഭിക്ഖൂഹി "ദേഥ ദാനി ഇമിസ്സാ സേതകാനീ"തി നാസിയമാനം തം ഭിക്ഖുനിം ദിസ്വാ തേ ഭിക്ഖൂ തം മോചേതുകാമതായ അത്തനോ അപരാധം ആവികരിംസു, ഏതമത്ഥം ദസ്സേതും **"അഥ ഖോ മേത്തിയഭൂമജകാ"**തിആദി വുത്തം.

ൻ൮-ൻ൯. ദുട്ഠോ ദോസോതി ദൂസിതോ ചേവ ദൂസകോ ച. ഉപ്പന്നേ ഹി ദോസേ പുഗ്ഗലോ തേന ദോസേന ദൂസിതോ ഹോതി പകതിഭാവം ജഹാപിതോ, തസ്മാ "ദുട്ഠോ"തി വുച്ചതി. പരഞ്ച ദൂസേതി വിനാസേതി, തസ്മാ "ദോസോ"തി വുച്ചതി. ഇതി "ദുട്ഠോ ദോസോ"തി ഏകസ്സേവേതം പുഗ്ഗലസ്സ ആകാരനാനത്തേന നിദ്ദസ്സനം, തേന വുത്തം "ദുട്ഠോ ദോസോതി ദൂസിതോ ചേവ ദൂസകോ ചാ"തി തത്ഥ സദ്ദലക്ഖണം പരിയേസിതബ്ബം. യസ്മാ പന സോ "ദുട്ഠോ ദോസോ"തി സങ്ഖ്യം ഗതോ പടിഘസമങ്ഗീപുഗ്ഗലോ കുപിതാദിഭാവേ ഠിതോവ ഹോതി, തേനസ്സ പദഭാജനേ **"കുപിതോ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **കുപിതോ**തി കുപ്പഭാവം പകതിതോ ചവനഭാവം പത്തോ. **അനത്തമനോ**തി ന സകമനോ അത്തനോ വസേ അട്ഠിതചിത്തോ; അപിച പീതിസുഖേഹി ന അത്തമനോ ന അത്തചിത്തോതി അനത്തമനോ. **അനഭിരദ്ധോ**തി ന സുഖിതോ ന വാ പസാദിതോതി അനഭിരദ്ധോ. പടിഘേന ആഹതം ചിത്തമസ്സാതി **ആഹതചിത്തോ**. ചിത്തഥദ്ധഭാവചിത്തകചവരസങ്ഖാതം പടിഘഖീലം ജാതമസ്സാതി **ഖിലജാതോ. അപ്പതീതോ**തി നപ്പതീതോ പീതിസുഖാദീഹി വജ്ജിതോ, ന അഭിസടോതി അത്ഥോ. പദഭാജനേ പന യേസം ധമ്മാനം വസേന അപ്പതീതോ ഹോതി, തേ ദസ്സേതും **"തേന ച കോപേനാ"**തിആദി വുത്തം.

തത്ഥ **തേന ച കോപേനാ**തി യേന ദുട്ഠോതി ച കുപിതോതി ച വുത്തോ ഉഭയമ്പി ഹേതം പകതിഭാവം ജഹാപനതോ ഏകാകാരം ഹോതി. **തേന ച ദോസേനാ**തി യേന "ദോസോ"തി വുത്തോ. ഇമേഹി ദ്വീഹി സങ്ഖാരക്ഖന്ധമേവ ദസ്സേതി.

തായ ച അനത്തമനതായാതി യായ "അനത്തമനോ"തി വുത്തോ. **തായ ച അനഭിരദ്ധിയാ**തി യായ "അനഭിരദ്ധോ"തി വുത്തോ. ഇമേഹി ദ്വീഹി വേദനാക്ഖന്ധം ദസ്സേതി.

അമൂലകേന പാരാജികേനാതി ഏത്ഥ നാസ്സ മൂലന്തി അമൂലകം, തം പനസ്സ അമൂലകത്തം യസ്മാ ചോദകവസേന അധിപ്പേതം, ന ചുദിതകവസേന. തസ്മാ തമത്ഥം ദസ്സേതും പദഭാജനേ "അമൂലകം നാമ അദിട്ഠം അസുതം അപരിസങ്കിത"ന്തി ആഹ. തേന ഇമം ദീപേതി "യം പാരാജികം ചോദകേന ചുദിതകമ്ഹി പുഗ്ഗലേ നേവ ദിട്ഠം ന സുതം ന പരിസങ്കിതം ഇദം ഏതേസം ദസ്സനസവനപരിസങ്കാസങ്ഖാതാനം മൂലാനം അഭാവതോ അമൂലകം നാമ, തം പന സോ ആപന്നോ വാ ഹോതു അനാപന്നോ വാ ഏതം ഇധ അപ്പമാണന്തി.

തത്ഥ **അദിട്ഠം** നാമ അത്തനോ പസാദചക്ഖുനാ വാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ വാ അദിട്ഠം. **അസുതം** നാമ തഥേവ കേനചി വുച്ചമാനം ന സുതം. **അപരിസങ്കിതം** നാമ ചിത്തേന അപരിസങ്കിതം.

"ദിട്ഠം" നാമ അത്തനാ വാ പരേന വാ പസാദചക്ഖുനാ വാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ വാ ദിട്ഠം. **"സുതം"** നാമ തഥേവ സുതം. **"പരിസങ്കിത"**മ്പി

അത്തനാ വാ പരേന വാ പരിസങ്കിതം. തത്ഥ അത്തനാ ദിട്ഠം ദിട്ഠമേവ, പരേഹി ദിട്ഠം അത്തനാ സുതം, പരേഹി സുതം, പരേഹി പരിസങ്കിതന്തി ഇദം പന സബ്ബമ്പി അത്തനാ സുതട്ഠാനേയേവ തിട്ഠതി.

പരിസങ്കിതം പന തിവിധം - ദിട്ഠപരിസങ്കിതം, സുതപരിസങ്കിതം, മുതപരിസങ്കിതന്തി. തത്ഥ ദിട്ഠപരിസങ്കിതം നാമ ഏകോ ഭിക്ഖു ഉച്ചാരപസ്സാവകമ്മേന ഗാമസമീപേ ഏകം ഗുമ്ബം പവിട്ഠോ, അഞ്ഞതരാപി ഇത്ഥീ കേനചിദേവ കരണീയേന തം ഗുമ്ബം പവിസിത്വാ നിവത്താ, നാപി ഭിക്ഖു ഇത്ഥിം അദ്ദസ; ന ഇത്ഥീ ഭിക്ഖും, അദിസ്വാവ ഉഭോപി യഥാരുചിം പക്കന്താ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഉഭിന്നം തതോ നിക്ഖമനം സല്ലക്ഖേത്വാ "അദ്ധാ ഇമേസം കതം വാ കരിസ്സന്തി വാ"തി പരിസങ്കതി, ഇദം ദിട്ഠപരിസങ്കിതം നാമ.

സുതപരിസങ്കിതം നാമ ഇധേകച്ചോ അന്ധകാരേ വാ പടിച്ഛന്നേ വാ ഓകാസേ മാതുഗാമേന സദ്ധിം ഭിക്ഖുനോ താദിസം പടിസന്ഥാരവചനം സുണാതി, സമീപേ അഞ്ഞം വിജ്ജമാനമ്പി "അത്ഥി നത്ഥീ"തി ന ജാനാതി, സോ "അദ്ധാ ഇമേസം കതം വാ കരിസ്സന്തി വാ"തി പരിസങ്കതി, ഇദം സുതപരിസങ്കിതം നാമ.

മുതപരിസങ്കിതം നാമ സമ്ബഹുലാ ധുത്താ രത്തിഭാഗേ പുപ്ഫഗന്ധമംസസുരാദീനി ഗഹേത്വാ ഇത്ഥീഹി സദ്ധിം ഏകം പച്ചന്തവിഹാരം ഗന്ത്വാ മണ്ഡപേ വാ ഭോജനസാലാദീസു വാ യഥാസുഖം കീളിത്വാ പുപ്ഫാദീനി വികിരിത്വാ ഗതാ, പുനദിവസേ ഭിക്ഖൂ തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ "കസ്സിദം കമ്മ"ന്തി വിചിനന്തി. തത്ര ച കേനചി ഭിക്ഖുനാ പഗേവ വുട്ഠഹിത്വാ വത്തസീസേന മണ്ഡപം വാ ഭോജനസാലം വാ പടിജഗ്ഗന്തേന പുപ്ഫാദീനി ആമട്ഠാനി ഹോന്തി, കേനചി ഉപട്ഠാകകുലതോ ആഭതേഹി പുപ്ഫാദീഹി പൂജാ കതാ ഹോതി, കേനചി ഭേസജ്ജത്ഥം അരിട്ഠം പീതം ഹോതി, അഥ തേ "കസ്സിദം കമ്മ"ന്തി വിചിനന്താ ഭിക്ഖൂ തേസം ഹത്ഥഗന്ധഞ്ച മുഖഗന്ധഞ്ച ഘായിത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ പരിസങ്കന്തി, ഇദം മുതപരിസങ്കിതം നാമ.

തത്ഥ ദിട്ഠം അത്ഥി സമൂലകം, അത്ഥി അമൂലകം; ദിട്ഠമേവ അത്ഥി സഞ്ഞാസമൂലകം, അത്ഥി സഞ്ഞാഅമൂലകം. ഏസ നയോ സുതേപി. പരിസങ്കിതേ പന ദിട്ഠപരിസങ്കിതം അത്ഥി സമൂലകം, അത്ഥി അമൂലകം; ദിട്ഠപരിസങ്കിതമേവ അത്ഥി സഞ്ഞാസമൂലകം , അത്ഥി സഞ്ഞാഅമൂലകം. ഏസ നയോ സുതമുതപരിസങ്കിതേസു. തത്ഥ ദിട്ഠം സമൂലകം നാമ പാരാജികം ആപജ്ജന്തം ദിസ്വാവ "ദിട്ഠോ മയാ"തി വദതി, അമൂലകം നാമ പടിച്ഛന്നോകാസതോ നിക്ഖമന്തം ദിസ്വാ വീതിക്കമം അദിസ്വാ "ദിട്ഠോ മയാ"തി വദതി. ദിട്ഠമേവ സഞ്ഞാസമൂലകം നാമ ദിസ്വാവ ദിട്ഠസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ചോദേതി, സഞ്ഞാഅമൂലകം നാമ പുബ്ബേ പാരാജികവീതിക്കമം ദിസ്വാ പച്ഛാ അദിട്ഠസഞ്ഞീ ജാതോ, സോ സഞ്ഞായ അമൂലകം കത്വാ "ദിട്ഠോ മയാ"തി ചോദേതി. ഏതേന നയേന സുതമുതപരിസങ്കിതാനിപി വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബാനി. ഏത്ഥ ച സബ്ബപ്പകാരേണാപി സമൂലകേന വാ സഞ്ഞാസമൂലകേന വാ ചോദേന്തസ്സ അനാപത്തി, അമൂലകേന വാ പന സഞ്ഞാഅമൂലകേന വാ ചോദേന്തസ്സേവ ആപത്തി.

അനുദ്ധംസേയ്യാതി ധംസേയ്യ പധംസേയ്യ അഭിഭവേയ്യ അജ്ഝോത്ഥരേയ്യ. തം പന അനുദ്ധംസനം യസ്മാ അത്തനാ ചോദേന്തോപി പരേന ചോദാപേന്തോപി കരോതിയേവ, തസ്മാസ്സ പദഭാജനേ "ചോദേതി വാ ചോദാപേതി വാ"തി വുത്തം.

തത്ഥ **ചോദേതീ**തി "പാരാജികം ധമ്മം ആപന്നോസീ"തിആദീഹി വചനേഹി സയം ചോദേതി, തസ്സ വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസോ. **ചോദാപേതീ**തി അത്തനാ സമീപേ ഠത്വാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖു ആണാപേതി, സോ തസ്സ വചനേന തം ചോദേതി, ചോദാപകസ്സേവ വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസോ. അഥ സോപി "മയാ ദിട്ഠം സുതം അത്ഥീ"തി ചോദേതി, ദ്വിന്നമ്പി ജനാനം വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസോ.

ചോദനാപ്പഭേദകോസല്ലത്ഥം പനേത്ഥ ഏകവത്ഥുഏകചോദകാദിചതുക്കം താവ വേദിതബ്ബം. തത്ഥ ഏകോ ഭിക്ഖു ഏകം ഭിക്ഖും ഏകേന വത്ഥുനാ ചോദേതി, ഇമിസ്സാ ചോദനായ ഏകം വത്ഥു ഏകോ ചോദകോ. സമ്ബഹുലാ ഏകം ഏകവത്ഥുനാ ചോദേന്തി, പഞ്ചസതാ മേത്തിയഭൂമജകപ്പമുഖാ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം ദബ്ബം മല്ലപുത്തമിവ, ഇമിസ്സാ ചോദനായ ഏകം വത്ഥു നാനാചോദകാ. ഏകോ ഭിക്ഖു ഏകം ഭിക്ഖും സമ്ബഹുലേഹി വത്ഥൂഹി ചോദേതി, ഇമിസ്സാ ചോദനായ നാനാവത്ഥൂനി ഏകോ ചോദകോ. സമ്ബഹുലാ സമ്ബഹുലേ സമ്ബഹുലേഹി വത്ഥൂഹി ചോദേന്തി, ഇമിസ്സാ ചോദനായ നാനാവത്ഥൂനി നാനാചോദകാ.

ചോദേതും പന കോ ലഭതി, കോ ന ലഭതീതി? ദുബ്ബലചോദകവചനം താവ ഗഹേത്വാ കോചി ന ലഭതി. ദുബ്ബലചോദകോ നാമ സമ്ബഹുലേസു കഥാസല്ലാപേന നിസിന്നേസു ഏകോ ഏകം ആരബ്ഭ അനോദിസ്സകം കത്വാ പാരാജികവത്ഥും കഥേതി, അഞ്ഞോ തം സുത്വാ ഇതരസ്സ ഗന്ത്വാ ആരോചേതി. സോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ "ത്വം കിര മം ഇദഞ്ചിദഞ്ച വദസീ"തി വദതി. സോ "നാഹം ഏവരൂപം ജാനാമി, കഥാപവത്തിയം പന മയാ അനോദിസ്സകം കത്വാ വുത്തമത്ഥി, സചേ അഹം തവ ഇമം ദുക്ഖുപ്പത്തിം ജാനേയ്യം, ഏത്തകമ്പി ന കഥേയ്യ"ന്തി അയം ദുബ്ബലചോദകോ. തസ്സേതം കഥാസല്ലാപം ഗഹേത്വാ തം ഭിക്ഖും കോചി ചോദേതും ന ലഭതി. ഏതം പന അഗ്ഗഹേത്വാ സീലസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖും വാ ഭിക്ഖുനിം വാ സീലസമ്പന്നാ ച ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുനീമേവ ചോദേതും ലഭതീതി **മഹാപദുമത്ഥേരോ** ആഹ. **മഹാസുമത്ഥേരോ** പന "പഞ്ചപി സഹധമ്മികാ ലഭന്തീ"തി ആഹ. **ഗോദത്തത്ഥേരോ** പന "ന കോചി ന ലഭതീ"തി വത്വാ "ഭിക്ഖുസ്സ സുത്വാ ചോദേതി, ഭിക്ഖുനിയാ സുത്വാ ചോദേതി...പേ०... തിത്ഥിയസാവകാനം സുത്വാ ചോദേതീ"തി ഇദം സുത്തമാഹരി. തിണ്ണമ്പി ഥേരാനം വാദേ ചുദിതകസ്സേവ പടിഞ്ഞായ കാരേതബ്ബോ.

അയം പന ചോദനാ നാമ ദൂതം വാ പണ്ണം വാ സാസനം വാ പേസേത്വാ ചോദേന്തസ്സ സീസം ന ഏതി, പുഗ്ഗലസ്സ പന സമീപേ ഠത്വാവ ഹത്ഥമുദ്ദായ വാ വചീഭേദേന വാ ചോദേന്തസ്സേവ സീസം ഏതി. സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനമേവ ഹി ഹത്ഥമുദ്ദായ സീസം ന ഏതി, ഇദം പന അനുദ്ധംസനം അഭൂതാരോചനഞ്ച ഏതിയേവ. യോ പന ദ്വിന്നം ഠിതട്ഠാനേ ഏകം നിയമേത്വാ ചോദേതി, സോ ചേ ജാനാതി, സീസം ഏതി. ഇതരോ ജാനാതി, സീസം ന ഏതി. ദ്വേപി നിയമേത്വാ ചോദേതി, ഏകോ വാ ജാനാതു ദ്വേ വാ, സീസം ഏതിയേവ.

ഏസവ നയോ സമ്ബഹുലേസു. തങ്ഖണേയേവ ച ജാനനം നാമ ദുക്കരം, സമയേന ആവജ്ജിത്വാ ഞാതേ പന ഞാതമേവ ഹോതി. പച്ഛാ ചേ ജാനാതി, സീസം ന ഏതി. സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം അഭൂതാരോചനം ദുട്ഠുല്ലവാചാ-അത്തകാമ-ദുട്ഠദോസഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദാനീതി സബ്ബാനേവ ഹി ഇമാനി ഏകപരിച്ഛേദാനി.

ഏവം കായവാചാവസേന ചായം ദുവിധാപി ചോദനാ. പുന ദിട്ഠചോദനാ, സുതചോദനാ, പരിസങ്കിതചോദനാതി തിവിധാ ഹോതി. അപരാപി ചതുബ്ബിധാ ഹോതി - സീലവിപത്തിചോദനാ, ആചാരവിപത്തിചോദനാ, ദിട്ഠിവിപത്തിചോദനാ, ആജീവവിപത്തിചോദനാതി. തത്ഥ ഗരുകാനം ദ്വിന്നം ആപത്തിക്ഖന്ധാനം വസേന സീലവിപത്തിചോദനാ വേദിതബ്ബാ. അവസേസാനം വസേന ആചാരവിപത്തിചോദനാ, മിച്ഛാദിട്ഠിഅന്തഗ്ഗാഹികദിട്ഠിവസേന ദിട്ഠിവിപത്തിചോദനാ, ആജീവഹേതു പഞ്ഞത്താനം ഛന്നം സിക്ഖാപദാനം വസേന ആജീവവിപത്തിചോദനാ വേദിതബ്ബാ.

അപരാപി ചതുബ്ബിധാ ഹോതി - വത്ഥുസന്ദസ്സനാ, ആപത്തിസന്ദസ്സനാ, സംവാസപടിക്ഖേപോ, സാമീചിപടിക്ഖേപോതി. തത്ഥ **വത്ഥുസന്ദസ്സനാ** നാമ "ത്വം മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിത്ഥ, അദിന്നം ആദിയിത്ഥ, മനുസ്സം ഘാതയിത്ഥ, അഭൂതം ആരോചയിത്ഥാ"തി ഏവം പവത്താ. **ആപത്തിസന്ദസ്സനാ** നാമ "ത്വം മേഥുനധമ്മപാരാജികാപത്തിം ആപന്നോ"തി ഏവമാദിനയപ്പവത്താ. **സംവാസപടിക്ഖേപോ** നാമ "നത്ഥി തയാ സദ്ധിം ഉപോസഥോ വാ പവാരണാ വാ സങ്ഘകമ്മം വാ"തി ഏവം പവത്താ; ഏത്താവതാ പന സീസം ന ഏതി, "അസ്സമണോസി അസക്യപുത്തിയോസീ"തിആദിവചനേഹി സദ്ധിം ഘടിതേയേവ സീസം ഏതി. **സാമീചിപടിക്ഖേപോ** നാമ അഭിവാദന-പച്ചുട്ഠാന-അഞ്ജലികമ്മ-ബീജനാദികമ്മാനം അകരണം. തം പടിപാടിയാ വന്ദനാദീനി കരോതോ ഏകസ്സ അകത്വാ സേസാനം കരണകാലേ വേദിതബ്ബം. ഏത്താവതാ ച ചോദനാ നാമ ഹോതി, ആപത്തി പന സീസം ന ഏതി. "കസ്മാ മമ വന്ദനാദീനി ന കരോസീ"തി പുച്ഛിതേ പന "അസ്സമണോസി അസക്യപുത്തിയോസീ"തിആദിവചനേഹി സദ്ധിം ഘടിതേയേവ സീസം ഏതി. യാഗുഭത്താദിനാ പന യം ഇച്ഛതി തം ആപുച്ഛതി, ന താവതാ ചോദനാ ഹോതി.

അപരാപി **പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകേ** "ഏകം, ഭിക്ഖവേ, അധമ്മികം പാതിമോക്ഖട്ഠപനം ഏകം ധമ്മിക"ന്തി ആദിം "കത്വാ യാവ ദസ അധമ്മികാനി പാതിമോക്ഖട്ഠപനാനി ദസ ധമ്മികാനീ"തി (ചൂളവ॰ ൩൮൭) ഏവം അധമ്മികാ പഞ്ചപഞ്ഞാസ ധമ്മികാ പഞ്ചപഞ്ഞാസാതി ദസുത്തരസതം ചോദനാ വുത്താ. താ ദിട്ഠേന ചോദേന്തസ്സ ദസുത്തരസതം, സുതേന ചോദേന്തസ്സ ദസുത്തരസതം, പരിസങ്കിതേന ചോദേന്തസ്സ ദസുത്തരസതന്തി തിംസാനി തീണി സതാനി ഹോന്തി. താനി കായേന ചോദേന്തസ്സ, വാചായ ചോദേന്തസ്സ, കായവാചാഹി ചോദേന്തസ്സാതി തിഗുണാനി കതാനി നവുതാനി നവ സതാനി ഹോന്തി. താനി അത്തനാ ചോദേന്തസ്സാപി പരേന ചോദാപേന്തസ്സാപി തത്തകാനേവാതി വീസതിഊനാനി ദ്വേ സഹസ്സാനി ഹോന്തി, പുന ദിട്ഠാദിഭേദേ സമൂലകാമൂലകവസേന അനേകസഹസ്സാ ചോദനാ ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബാ.

ഇമസ്മിം പന ഠാനേ ഠത്വാ അട്ഠകഥായ “അത്താദാനം ആദാതുകാമേന ഉപാലി ഭിക്ഖുനാ പഞ്ചങ്ഗസമന്നാഗതം അത്താദാനം ആദാതബ്ബ”ന്തി (ചൂളവ॰ ന്ന്വ) ച “ചോദകേന ഉപാലി ഭിക്ഖുനാ പരം ചോദേതുകാമേന പഞ്ച ധമ്മേ അജ്ഝത്തം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പരോ ചോദേതബ്ബോ”തി (ചൂളവ॰ ന്ന്ൻ) ച ഏവം ഉപാലിപഞ്ചകാദീസു വുത്താനി ബഹൂനി സുത്താനി ആഹരിത്വാ അത്താദാനലക്ഖണഞ്ച ചോദകവത്തഞ്ച ചുദിതകവത്തഞ്ച സങ്ഘേന കാതബ്ബകിച്ചഞ്ച അനുവിജ്ജകവത്തഞ്ച സബ്ബം വിത്ഥാരേന കഥിതം, തം മയം യഥാആഗതട്ഠാനേയേവ വണ്ണയിസ്സാമ.

വുത്തപ്പഭേദാസു പന ഇമാസു ചോദനാസു യായ കായചി ചോദനായ വസേന സങ്ഘമജ്ഝേ ഓസടേ വത്ഥുസ്മിം ചുദിതകചോദകാ വത്തബ്ബാ “തുമ്ഹേ അമ്ഹാകം വിനിച്ഛയേന തുട്ഠാ ഭവിസ്സഥാ”തി. സചേ “ഭവിസ്സാമാ”തി വദന്തി, സങ്ഘേന തം അധികരണം സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. അഥ പന “വിനിച്ഛിനഥ താവ, ഭന്തേ, സചേ അമ്ഹാകം ഖമിസ്സതി, ഗണ്ഹിസ്സാമാ”തി വദന്തി. “ചേതിയം താവ വന്ദഥാ”തിആദീനി വത്വാ ദീഘസുത്തം കത്വാ വിസ്സജ്ജിതബ്ബം. തേ ചേ ചിരരത്തം കിലന്താ പക്കന്തപരിസാ ഉപച്ഛിന്നപക്ഖാ ഹുത്വാ പുന യാചന്തി, യാവതതിയം പടിക്ഖിപിത്വാ യദാ നിമ്മദാ ഹോന്തി തദാ നേസം അധികരണം വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. വിനിച്ഛിനന്തേഹി ച സചേ അലജ്ജുസ്സന്നാ ഹോതി, പരിസാ ഉബ്ബാഹികായ തം അധികരണം വിനിച്ഛിനിതബ്ബം. സചേ ബാലുസ്സന്നാ ഹോതി പരിസാ “തുമ്ഹാകം സഭാഗേ വിനയധരേ പരിയേസഥാ”തി വിനയധരേ പരിയേസാപേത്വാ യേന ധമ്മേന യേന വിനയേന യേന സത്ഥുസാസനേന തം അധികരണം വൂപസമതി, തഥാ തം അധികരണം വൂപസമേതബ്ബം.

തത്ഥ ച **“ധമ്മോ”**തി ഭൂതം വത്ഥു. **“വിനയോ”**തി ചോദനാ സാരണാ ച. **“സത്ഥുസാസന”**ന്തി ഞത്തിസമ്പദാ ച അനുസാവനസമ്പദാ ച. തസ്മാ ചോദകേന വത്ഥുസ്മിം ആരോചിതേ ചുദിതകോ പുച്ഛിതബ്ബോ “സന്തമേതം, നോ”തി. ഏവം വത്ഥും ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഭൂതേന വത്ഥുനാ ചോദേത്വാ സാരേത്വാ ച ഞത്തിസമ്പദായ അനുസാവനസമ്പദായ ച തം അധികരണം വൂപസമേതബ്ബം. തത്ര ചേ അലജ്ജീ ലജ്ജിം ചോദേതി, സോ ച അലജ്ജീ ബാലോ ഹോതി അബ്യത്തോ നാസ്സ നയോ ദാതബ്ബോ. ഏവം പന വത്തബ്ബോ - “കിമ്ഹി നം ചോദേസീ”തി? അദ്ധാ സോ വക്ഖതി - “കിമിദം, ഭന്തേ, കിമ്ഹി നം നാമാ”തി. ത്വം കിമ്ഹി നമ്പി ന ജാനാസി, ന യുത്തം തയാ ഏവരൂപേന ബാലേന പരം ചോദേതുന്തി ഉയ്യോജേതബ്ബോ നാസ്സ അനുയോഗോ ദാതബ്ബോ. സചേ പന സോ അലജ്ജീ പണ്ഡിതോ ഹോതി ബ്യത്തോ ദിട്ഠേന വാ സുതേന വാ അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ സമ്പാദേതും സക്കോതി ഏതസ്സ അനുയോഗം ദത്വാ ലജ്ജിസ്സേവ പടിഞ്ഞായ കമ്മം കാതബ്ബം.

സചേ ലജ്ജീ അലജ്ജിം ചോദേതി, സോ ച ലജ്ജീ ബാലോ ഹോതി അബ്യത്തോ, ന സക്കോതി അനുയോഗം ദാതും. തസ്സ നയോ ദാതബ്ബോ - “കിമ്ഹി നം ചോദേസി സീലവിപത്തിയാ വാ ആചാരവിപത്തിആദീസു വാ ഏകിസ്സാ”തി. കസ്മാ പന ഇമസ്സേവ ഏവം നയോ ദാതബ്ബോ, ന ഇതരസ്സ? നനു ന യുത്തം വിനയധരാനം അഗതിഗമനന്തി? ന യുത്തമേവ. ഇദം പന അഗതിഗമനം ന ഹോതി, ധമ്മാനുഗ്ഗഹോ നാമ ഏസോ അലജ്ജിനിഗ്ഗഹത്ഥായ ഹി ലജ്ജിപഗ്ഗഹത്ഥായ ച സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം. തത്ര അലജ്ജീ നയം

ലഭിത്വാ അജ്ഝോത്ഥരന്തോ ഏഹീതി, ലജ്ജീ പന നയം ലഭിത്വാ ദിട്ഠേ ദിട്ഠസന്താനേന, സുതേ സുതസന്താനേന പതിട്ഠായ കഥേസ്സതി, തസ്മാ തസ്സ ധമ്മാനുഗ്ഗഹോ വട്ടതി. സചേ പന സോ ലജ്ജീ പണ്ഡിതോ ഹോതി ബ്യത്തോ, പതിട്ഠായ കഥേതി, അലജ്ജീ ച "ഏതമ്പി നത്ഥി, ഏതമ്പി നത്ഥീ"തി പടിഞ്ഞം ന ദേതി, അലജ്ജിസ്സ പടിഞ്ഞായ ഏവ കാതബ്ബം.

തദത്ഥദീപനത്ഥഞ്ച ഇദം വത്ഥു വേദിതബ്ബം. **തേപിടകചൂളാഭയത്ഥേരോ** കിര ലോഹപാസാദസ്സ ഹേട്ഠാ ഭിക്ഖൂനം വിനയം കഥേത്വാ സായന്ഹസമയേ വുട്ഠാതി, തസ്സ വുട്ഠാനസമയേ ദ്വേ അത്തപച്ചത്ഥികാ കഥം പവത്തേസും. ഏകോ "ഏതമ്പി നത്ഥി, ഏതമ്പി നത്ഥീ"തി പടിഞ്ഞം ന ദേതി. അഥ അപ്പാവസേസേ പഠമയാമേ ഥേരസ്സ തസ്മിം പുഗ്ഗലേ "അയം പതിട്ഠായ കഥേതി, അയം പന പടിഞ്ഞം ന ദേതി, ബഹൂനി ച വത്ഥൂനി ഓസടാനി അദ്ധാ ഏതം കതം ഭവിസ്സതീ"തി അസുദ്ധലദ്ധി ഉപ്പന്നാ. തതോ ബീജനീദണ്ഡകേന പാദകഥലികായ സഞ്ഞം ദത്വാ "അഹം ആവുസോ വിനിച്ഛിനിതും അനനുച്ഛവികോ അഞ്ഞേന വിനിച്ഛിനാപേഹീ"തി ആഹ. കസ്മാ ഭന്തേതി? ഥേരോ തമത്ഥം ആരോചേസി, ചുദിതകപുഗ്ഗലസ്സ കായേ ഡാഹോ ഉട്ഠിതോ, തതോ സോ ഥേരം വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, വിനിച്ഛിനിതും അനുരൂപേന വിനയധരേന നാമ തുമ്ഹാദിസേനേവ ഭവിതും വട്ടതി. ചോദകേന ച ഈദിസേനേവ ഭവിതും വട്ടതീ"തി വത്വാ സേതകാനി നിവാസേത്വാ "ചിരം കിലമിതത്ഥ മയാ"തി ഖമാപേത്വാ പക്കാമി.

ഏവം ലജ്ജിനാ ചോദിയമാനോ അലജ്ജീ ബഹൂസുപി വത്ഥൂസു ഉപ്പന്നേസു പടിഞ്ഞം ന ദേതി, സോ നേവ "സുദ്ധോ"തി വത്തബ്ബോ ന "അസുദ്ധോ"തി. ജീവമതകോ നാമ ആമകപൂതികോ നാമ ചേസ.

സചേ പനസ്സ അഞ്ഞമ്പി താദിസം വത്ഥും ഉപ്പജ്ജതി ന വിനിച്ഛിനിതബ്ബം . തഥാ നാസിതകോവ ഭവിസ്സതി. സചേ പന അലജ്ജീയേവ അലജ്ജിം ചോദേതി, സോ വത്തബ്ബോ "ആവുസോ തവ വചനേനായം കിം സക്കാ വത്തു"ന്തി ഇതരമ്പി തഥേവ വത്വാ ഉഭോപി "ഏകസമ്ഭോഗപരിഭോഗാ ഹുത്വാ ജീവഥാ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേതബ്ബാ, സീലത്ഥായ തേസം വിനിച്ഛയോ ന കാതബ്ബോ. പത്തചീവരപരിവേണാദിഅത്ഥായ പന പതിരൂപം സക്ഖിം ലഭിത്വാ കാതബ്ബോ.

അഥ ലജ്ജീ ലജ്ജിം ചോദേതി, വിവാദോ ച നേസം കിസ്മിഞ്ചിദേവ അപ്പമത്തകോ ഹോതി, സഞ്ഞാപേത്വാ "മാ ഏവം കരോഥാ"തി അച്ചയം ദേസാപേത്വാ ഉയ്യോജേതബ്ബാ. അഥ പനേത്ഥ ചുദിതകേന സഹസാ വിരദ്ധം ഹോതി, ആദിതോ പട്ഠായ അലജ്ജീ നാമ നത്ഥി. സോ ച പക്ഖാനുരക്ഖണത്ഥായ പടിഞ്ഞം ന ദേതി, "മയം സദ്ദഹാമ, മയം സദ്ദഹാമാ"തി ബഹൂ ഉട്ഠഹന്തി. സോ തേസം പടിഞ്ഞായ ഏകവാരം ദ്വേവാരം സുദ്ധോ ഹോതു. അഥ പന വിരദ്ധകാലതോ പട്ഠായ ഠാനേ ന തിട്ഠതി, വിനിച്ഛയോ ന ദാതബ്ബോ.

ഏവം യായ കായചി ചോദനായ വസേന സങ്ഘമജ്ഝേ ഓസടേ വത്ഥുസ്മിം ചുദിതകചോദകേസു പടിപത്തിം ഞത്വാ തസ്സായേവ ചോദനായ സമ്പത്തിവിപത്തിജാനനത്ഥം ആദിമജ്ഝപരിയോസാനാദീനം വസേന വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. സേയ്യഥിദം ചോദനായ കോ ആദി, കിം മജ്ഝേ,

കിം പരിയോസാനം? ചോദനായ "അഹം തം വത്തുകാമോ, കരോതു മേ ആയസ്മാ ഓകാസ"ന്തി ഏവം ഓകാസകമ്മം ആദി, ഓതിണ്ണേന വത്ഥുനാ ചോദേത്വാ സാരേത്വാ വിനിച്ഛയോ മജ്ഝേ, ആപത്തിയം വാ അനാപത്തിയം വാ പതിട്ഠാപനേന സമഥോ പരിയോസാനം.

ചോദനായ കതി മൂലാനി, കതി വത്ഥൂനി, കതി ഭൂമിയോ? ചോദനായ ദ്വേ മൂലാനി - സമൂലികാ വാ അമൂലികാ വാ; തീണി വത്ഥൂനി - ദിട്ഠം, സുതം, പരിസങ്കിതം; പഞ്ച ഭൂമിയോ - കാലേന വക്ഖാമി നോ അകാലേന, ഭൂതേന വക്ഖാമി നോ അഭൂതേന, സണ്ഹേന വക്ഖാമി നോ ഫരുസേന, അത്ഥസംഹിതേന വക്ഖാമി നോ അനത്ഥസംഹിതേന, മേത്തചിത്തോ വക്ഖാമി നോ ദോസന്തരോതി. ഇമായ ച പന ചോദനായ ചോദകേന പുഗ്ഗലേന "പരിസുദ്ധകായസമാചാരോ നു ഖോമ്ഹീ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ന്ത്ന്) നയേന ഉപാലിപഞ്ചകേ വുത്തേസു പന്നരസസു ധമ്മേസു പതിട്ഠാതബ്ബം, ചുദിതകേന ദ്വീസു ധമ്മേസു പതിട്ഠാതബ്ബം സച്ചേ ച അകുപ്പേ ചാതി.

അപ്പേവ നാമ നം ഇമമ്ഹാ ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേയ്യന്തി അപി ഏവ നാമ നം പുഗ്ഗലം ഇമമ്ഹാ സേട്ഠചരിയാ ചാവേയ്യം, "സാധു വതസ്സ സചാഹം ഇമം പുഗ്ഗലം ഇമമ്ഹാ ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേയ്യ"ന്തി ഇമിനാ അധിപ്പായേന അനുദ്ധംസേയ്യാതി വുത്തംഹോതി. പദഭാജനേ പന "ബ്രഹ്മചരിയാ ചാവേയ്യ"ന്തി ഇമസ്സേവ പരിയായമത്ഥം ദസ്സേതും "ഭിക്ഖുഭാവാ ചാവേയ്യ"ന്തിആദി വുത്തം.

ഖണാദീനി സമയവേവചനാനി. **തം ഖണം തം ലയം തം മുഹുത്തം വീതിവത്തേ**തി തസ്മിം ഖണേ തസ്മിം ലയേ തസ്മിം മുഹുത്തേ വീതിവത്തേ. ഭുമ്മപ്പത്തിയാ ഹി ഇദം ഉപയോഗവചനം.

സമനുഗ്ഗാഹിയമാനനിദ്ദേസേ **യേന വത്ഥുനാ അനുദ്ധംസിതോ ഹോതീ**തി ചതൂസു പാരാജികവത്ഥൂസു യേന വത്ഥുനാ ചോദകേന ചുദിതകോ അനുദ്ധംസിതോ അഭിഭൂതോ അജ്ഝോത്ഥടോ ഹോതി. **തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം സമനുഗ്ഗാഹിയമാനോ**തി തസ്മിം ചോദകേന വുത്തവത്ഥുസ്മിം സോ ചോദകോ അനുവിജ്ജകേന "കിം തേ ദിട്ഠം, കിന്തി തേ ദിട്ഠ"ന്തിആദിനാ നയേന അനുവിജ്ജിയമാനോ വീമംസിയമാനോ ഉപപരിക്ഖിയമാനോ.

അസമനുഗ്ഗാഹിയമാനനിദ്ദേസേ **ന കേനചി വുച്ചമാനോ**തി അനുവിജ്ജകേന വാ അഞ്ഞേന വാ കേനചി, അഥ വാ ദിട്ഠാദീസു വത്ഥൂസു കേനചി അവുച്ചമാനോ. ഏതേസഞ്ച ദ്വിന്നം മാതികാപദാനം പരതോ "ഭിക്ഖു ച ദോസം പതിട്ഠാതീ"തിഇമിനാ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. ഇദഞ്ഹി വുത്തം ഹോതി - "ഏവം സമനുഗ്ഗാഹിയമാനോ വാ അസമനുഗ്ഗാഹിയമാനോ വാ ഭിക്ഖു ച ദോസം പതിട്ഠാതി പടിച്ച തിട്ഠതി പടിജാനാതി സങ്ഘാദിസേസോ"തി. ഇദഞ്ച അമൂലകഭാവസ്സ പാകടകാലദസ്സനത്ഥമേവ വുത്തം. ആപത്തിം പന അനുദ്ധംസിതക്ഖണേയേവ ആപജ്ജതി.

ഇദാനി "അമൂലകഞ്ചേവ തം അധികരണം ഹോതീ"തി ഏത്ഥ യസ്മാ അമൂലകലക്ഖണം പുബ്ബേ വുത്തം, തസ്മാ തം അവത്വാ അപുബ്ബമേവ ദസ്സേതും **"അധികരണം നാമാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ യസ്മാ അധികരണം അധികരണട്ഠേന ഏകമ്പി വത്ഥുവസേന നാനാ ഹോതി, തേനസ്സ തം നാനത്തം

ദസ്സേതും **"ചത്താരി അധികരണാനി വിവാദാധികരണ"**ന്തിആദിമാഹ. കോ പന സോ അധികരണട്ഠോ, യേനേതം ഏകം ഹോതീതി? സമഥേഹി അധികരണീയതാ. തസ്മാ യം അധികിച്ച ആരബ്ഭ പടിച്ച സന്ധായ സമഥാ വത്തന്തി, തം "അധികരണ"ന്തി വേദിതബ്ബം.

അട്ഠകഥാസു പന വുത്തം - "അധികരണന്തി കേചി ഗാഹം വദന്തി, കേചി ചേതനം, കേചി അക്ഖന്തിം കേചി വോഹാരം, കേചി പണ്ണത്തി"ന്തി. പുന ഏവം വിചാരിതം "യദി ഗാഹോ അധികരണം നാമ, ഏകോ അത്താദാനം ഗഹേത്വാ സഭാഗേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം മന്തയമാനോ തത്ഥ ആദീനവം ദിസ്വാ പുന ചജതി, തസ്സ തം അധികരണം സമഥപ്പത്തം ഭവിസ്സതി. യദി ചേതനാ അധികരണം, "ഇദം അത്താദാനം ഗണ്ഹാമീ"തി ഉപ്പന്നാ ചേതനാ നിരുജ്ഝതി. യദി അക്ഖന്തി അധികരണം, അക്ഖന്തിയാ അത്താദാനം ഗഹേത്വാപി അപരഭാഗേ വിനിച്ഛയം അലഭമാനോ വാ ഖമാപിതോ വാ ചജതി. യദി വോഹാരോ അധികരണം, കഥേന്തോ ആഹിണ്ഡിത്വാ അപരഭാഗേ തുണ്ഹീ ഹോതി നിരവോ, ഏവമസ്സ തം അധികരണം സമഥപ്പത്തം ഭവിസ്സതി, തസ്മാ പണ്ണത്തി അധികരണന്തി.

തം പനേതം "മേഥുനധമ്മപാരാജികാപത്തി മേഥുനധമ്മപാരാജികാപത്തിയാ തബ്ഭാഗിയാ...പേ॰... ഏവം ആപത്താധികരണം ആപത്താധികരണസ്സ തബ്ഭാഗിയന്തി ച വിവാദാധികരണം സിയാ കുസലം സിയാ അകുസലം സിയാ അബ്യാകത"ന്തി ച ഏവമാദീഹി വിരുജ്ഝതി. ന ഹി തേ പണ്ണത്തിയാ കുസലാദിഭാവം ഇച്ഛന്തി, ന ച "അമൂലകേന പാരാജികേന ധമ്മേനാ"തി ഏത്ഥ ആഗതോ പാരാജികധമ്മോ പണ്ണത്തി നാമ ഹോതി. കസ്മാ? അച്ചന്തഅകുസലത്താ. വുത്തമ്പി ഹേതം - "ആപത്താധികരണം സിയാ അകുസലം സിയാ അബ്യാകത"ന്തി (പരി॰ ൩൦൩).

യഞ്ചേതം "അമൂലകേന പാരാജികേനാ"തി ഏത്ഥ അമൂലകം പാരാജികം നിദ്ദിട്ഠം, തസ്സേവായം "അമൂലകഞ്ചേവ തം അധികരണം ഹോതീ"തി പടിനിദ്ദേസോ, ന പണ്ണത്തിയാ ന ഹി അഞ്ഞം നിദ്ദിസിത്വാ അഞ്ഞം പടിനിദ്ദിസതി. യസ്മാ പന യായ പണ്ണത്തിയാ യേന അഭിലാപേന ചോദകേന സോ പുഗ്ഗലോ പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോതി പഞ്ഞത്തോ, പാരാജികസങ്ഖാതസ്സ അധികരണസ്സ അമൂലകത്താ സാപി പഞ്ഞത്തി അമൂലികാ ഹോതി, അധികരണേ പവത്തത്താ ച അധികരണം. തസ്മാ ഇമിനാ പരിയായേന പണ്ണത്തി "അധികരണ"ന്തി യുജ്ജേയ്യ, യസ്മാ വാ യം അമൂലകം നാമ അധികരണം തം സഭാവതോ നത്ഥി, പഞ്ഞത്തിമത്തമേവ അത്ഥി. തസ്മാപി പണ്ണത്തി അധികരണന്തി യുജ്ജേയ്യ. തഞ്ച ഖോ ഇധേവ ന സബ്ബത്ഥ. ന ഹി വിവാദാദീനം പണ്ണത്തി അധികരണം. അധികരണട്ഠോ പന തേസം പുബ്ബേ വുത്തസമഥേഹി അധികരണീയതാ. ഇതി ഇമിനാ അധികരണട്ഠേന ഇധേകച്ചോ വിവാദോ വിവാദോ ചേവ അധികരണഞ്ചാതി വിവാദാധികരണം. ഏസ നയോ സേസേസു .

തത്ഥ "ഇധ ഭിക്ഖൂ വിവദന്തി ധമ്മോതി വാ അധമ്മോതി വാ"തി ഏവം അട്ഠാരസ ഭേദകരവത്ഥൂനി നിസ്സായ ഉപ്പന്നോ വിവാദോ **വിവാദാധികരണം**. "ഇധ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖും അനുവദന്തി സീലവിപത്തിയാ വാ"തി ഏവം ചതസ്സോ വിപത്തിയോ നിസ്സായ ഉപ്പന്നോ അനുവാദോ **അനുവാദാധികരണം**. "പഞ്ചപി ആപത്തിക്ഖന്ധാ ആപത്താധികരണം, സത്തപി ആപത്തിക്ഖന്ധാ

ആപത്താധികരണ''ന്തി ഏവം ആപത്തിയേവ **ആപത്താധികരണം**. ''യാ സങ്ഘസ്സ കിച്ചയതാ കരണീയതാ അപലോകനകമ്മം ഞത്തികമ്മം ഞത്തിദുതിയകമ്മം ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൧൫) ഏവം ചതുബ്ബിധം സങ്ഘകിച്ചം **കിച്ചാധികരണ**ന്തി വേദിതബ്ബം.

ഇമസ്മിം പനത്ഥേ പാരാജികാപത്തിസങ്ഖാതം ആപത്താധികരണമേവ അധിപ്പേതം. സേസാനി അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്താനി, ഏത്തകാ ഹി അധികരണസദ്ദസ്സ അത്ഥാ. തേസു പാരാജികമേവ ഇധ അധിപ്പേതം. തം ദിട്ഠാദീഹി മൂലേഹി അമൂലകഞ്ചേവ അധികരണം ഹോതി. അയഞ്ച ഭിക്ഖു ദോസം പതിട്ഠാതി, പടിച്ച തിട്ഠതി ''തുച്ഛകം മയാ ഭണിത''ന്തിആദീനി വദന്തോ പടിജാനാതി. തസ്സ ഭിക്ഖുനോ അനുദ്ധംസിതക്ഖണേയേവ സങ്ഘാദിസേസോതി അയം താവസ്സ സപദാനുക്കമനിദ്ദേസസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ അത്ഥോ.

൩൮൭. ഇദാനി യാനി താനി സങ്ഖേപതോ ദിട്ഠാദീനി ചോദനാവത്ഥൂനി വുത്താനി, തേസം വസേന വിത്ഥാരതോ ആപത്തിം രോപേത്വാ ദസ്സേന്തോ **''അദിട്ഠസ്സ ഹോതീ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അദിട്ഠസ്സ ഹോതീ**തി അദിട്ഠോ അസ്സ ഹോതി. ഏതേന ചോദകേന അദിട്ഠോ ഹോതി, സോ പുഗ്ഗലോ പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോതി അത്ഥോ. ഏസ നയോ അസുതസ്സ ഹോതീതിആദീസുപി.

ദിട്ഠോ മയാതി ദിട്ഠോസി മയാതി വുത്തം ഹോതി. ഏസ നയോ **സുതോ മയാ**തിആദീസുപി. സേസം അദിട്ഠമൂലകേ ഉത്താനത്ഥമേവ. ദിട്ഠമൂലകേ പന തഞ്ചേ ചോദേതി ''സുതോ മയാ''തി ഏവം വുത്താനം സുത്താദീനം അഭാവേന അമൂലകത്തം വേദിതബ്ബം.

സബ്ബസ്മിംയേവ ച ഇമസ്മിം ചോദകവാരേ യഥാ ഇധാഗതേസു ''പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസി, അസ്സമണോസി, അസക്യപുത്തിയോസീ''തി ഇമേസു വചനേസു ഏകേകസ്സ വസേന വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതി, ഏവം അഞ്ഞത്ര ആഗതേസു ''ദുസ്സീലോ, പാപധമ്മോ, അസുചിസങ്കസ്സരസമാചാരോ, പടിച്ഛന്നകമ്മന്തോ , അസ്സമണോ സമണപടിഞ്ഞോ, അബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരിപടിഞ്ഞോ, അന്തോപൂതി, അവസ്സുതോ, കസമ്ബുജാതോ''തി ഇമേസുപി വചനേസു ഏകേകസ്സ വസേന വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസോ ഹോതിയേവ.

''നത്ഥി തയാ സദ്ധിം ഉപോസഥോ വാ പവാരണാ വാ സങ്ഘകമ്മം വാ''തി ഇമാനി പന സുദ്ധാനി സീസം ന ഏന്തി, ''ദുസ്സീലോസി നത്ഥി തയാ സദ്ധിം ഉപോസഥോ വാ''തി ഏവം ദുസ്സീലാദിപദേസു പന ''പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസീ''തിആദിപദേസു വാ യേന കേനചി സദ്ധിം ഘടിതാനേവ സീസം ഏന്തി, സങ്ഘാദിസേസകരാനി ഹോന്തി.

മഹാപദുമത്ഥേരോ പനാഹ - ''ന കേവലം ഇധ പാളിയം അനാഗതാനി 'ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ'തിആദിപദാനേവ സീസം ഏന്തി, 'കോണ്ഠോസി മഹാസാമണേരോസി, മഹാഉപാസകോസി, ജേട്ഠബ്ബതികോസി, നിഗണ്ഠോസി, ആജീവകോസി, താപസോസി, പരിബ്ബാജകോസി, പണ്ഡകോസി, ഥേയ്യസംവാസകോസി, തിത്ഥിയപക്കന്തകോസി, തിരച്ഛാനഗതോസി,

മാതുഘാതകോസി, പിതുഘാതകോസി, അരഹന്തഘാതകോസി, സങ്ഘഭേദകോസി, ലോഹിതുപ്പാദകോസി, ഭിക്ഖുനീദൂസകോസി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകഓസീ'തി ഇമാനിപി സീസം ഏന്തിയേവാ''തി. **മഹാപദുമത്ഥേരോ**യേവ ച ''ദിട്ഠേ വേമതികോതിആദീസു യദഗ്ഗേന വേമതികോ തദഗ്ഗേന നോ കപ്പേതി, യദഗ്ഗേന നോ കപ്പേതി തദഗ്ഗേന നസ്സരതി, യദഗ്ഗേന നസ്സരതി തദഗ്ഗേന പമുട്ഠോ ഹോതീ''തി വദതി.

മഹാസുമത്ഥേരോ പന ഏകേകം ദ്വിധാ ഭിന്ദിത്വാ ചതുന്നമ്പി പാടേക്കം നയം ദസ്സേതി. കഥം? ദിട്ഠേ വേമതികോതി അയം താവ ദസ്സനേ വാ വേമതികോ ഹോതി പുഗ്ഗലേ വാ, തത്ഥ ''ദിട്ഠോ നുഖോ മയാ ന ദിട്ഠോ''തി ഏവം ദസ്സനേ വേമതികോ ഹോതി. ''അയം നുഖോ മയാ ദിട്ഠോ അഞ്ഞോ''തി ഏവം പുഗ്ഗലേ വേമതികോ ഹോതി. ഏവം ദസ്സനം വാ നോ കപ്പേതി പുഗ്ഗലം വാ, ദസ്സനം വാ നസ്സരതി പുഗ്ഗലം വാ, ദസ്സനം വാ പമുട്ഠോ ഹോതി പുഗ്ഗലം വാ. ഏത്ഥ ച **വേമതികോ**തി വിമതിജാതോ. **നോ കപ്പേതീ**തി ന സദ്ദഹതി. **നസ്സരതീ**തി അസാരിയമാനോ നസ്സരതി. യദാ പന തം ''അസുകസ്മിം നാമ ഭന്തേ ഠാനേ അസുകസ്മിം നാമ കാലേ''തി സാരേന്തി തദാ സരതി. **പമുട്ഠോ**തി യോ തേഹി തേഹി ഉപായേഹി സാരിയമാനോപി നസ്സരതിയേവാതി . ഏതേനേവുപായേന ചോദാപകവാരോപി വേദിതബ്ബോ, കേവലഞ്ഹി തത്ഥ ''മയാ''തി പരിഹീനം, സേസം ചോദകവാരസദിസമേവ.

ന വ്വൻ. തതോ പരം ആപത്തിഭേദം അനാപത്തിഭേദഞ്ച ദസ്സേതും **''അസുദ്ധേ സുദ്ധദിട്ഠീ''**തിആദികം ചതുക്കം ഠപേത്വാ ഏകമേകം പദം ചതൂഹി ചതൂഹി ഭേദേഹി നിദ്ദിട്ഠം, തം സബ്ബം പാളിനയേനേവ സക്കാ ജാനിതും. കേവലം ഹേത്ഥാധിപ്പായഭേദോ വേദിതബ്ബോ. അയഞ്ഹി അധിപ്പായോ നാമ - ചാവനാധിപ്പായോ, അക്കോസാധിപ്പായോ, കമ്മാധിപ്പായോ, വുട്ഠാനാധിപ്പായോ, ഉപോസഥപവാരണട്ഠപനാധിപ്പായോ, അനുവിജ്ജനാധിപ്പായോ, ധമ്മകഥാധിപ്പായോതി അനേകവിധോ. തത്ഥ പുരിമേസു ചതൂസു അധിപ്പായേസു ഓകാസം അകാരാപേന്തസ്സ ദുക്കടം. ഓകാസം കാരാപേത്വാപി ച സമ്മുഖാ അമൂലകേന പാരാജികേന അനുദ്ധംസേന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോ. അമൂലകേന സങ്ഘാദിസേസേന അനുദ്ധംസേന്തസ്സ പാചിത്തിയം. ആചാരവിപത്തിയാ അനുദ്ധംസേന്തസ്സ ദുക്കടം. അക്കോസാധിപ്പായേന വദന്തസ്സ പാചിത്തിയം. അസമ്മുഖാ പന സത്തഹിപി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി വദന്തസ്സ ദുക്കടം. അസമ്മുഖാ ഏവ സത്തവിധമ്പി കമ്മം കരോന്തസ്സ ദുക്കടമേവ.

കുരുന്ദിയം പന ''വുട്ഠാനാധിപ്പായേന 'ത്വം ഇമം നാമ ആപത്തിം ആപന്നോ തം പടികരോഹീ'തി വദന്തസ്സ ഓകാസകിച്ചം നത്ഥീ''തി വുത്തം. സബ്ബത്ഥേവ പന ''ഉപോസഥപവാരണം ഠപേന്തസ്സ ഓകാസകമ്മം നത്ഥീ''തി വുത്തം. ഠപനക്ഖേത്തം പന ജാനിതബ്ബം. ''സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ അജ്ജുപോസഥോ പന്നരസോ യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം സങ്ഘോ ഉപോസഥം കരേയ്യ''തി ഏതസ്മിഞ്ഹി **രേ**-കാരേ അനതിക്കന്തേയേവ ഠപേതും ലബ്ഭതി. തതോ പരം പന **യ്യ**-കാരേ പത്തേ ന ലബ്ഭതി. ഏസ നയോ പവാരണായ. അനുവിജ്ജകസ്സാപി ഓസടേ വത്ഥുസ്മിം ''അത്ഥേതം തവാ''തി അനുവിജ്ജനാധിപ്പായേന വദന്തസ്സ ഓകാസകമ്മം നത്ഥി.

ധമ്മകഥികസ്സാപി ധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ “യോ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോതി, അയം ഭിക്ഖു അസ്സമണോ”തിആദിനാ നയേന അനോദിസ്സ ധമ്മം കഥേന്തസ്സ ഓകാസകമ്മം നത്ഥി. സചേ പന ഓദിസ്സ നിയമേത്വാ “അസുകോ ച അസുകോ ച അസ്സമണോ അനുപാസകോ”തി കഥേതി, ധമ്മാസനതോ ഓരോഹിത്വാ ആപത്തിം ദേസേത്വാ ഗന്തബ്ബം. യം പന തത്ഥ തത്ഥ “അനോകാസം കാരാപേത്വാ”തി വുത്തം തസ്സ ഓകാസം അകാരാപേത്വാതി ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ, ന ഹി കോചി അനോകാസോ നാമ അത്ഥി, യമോകാസം കാരാപേത്വാ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, ഓകാസം പന അകാരാപേത്വാ ആപജ്ജതീതി. സേസം ഉത്താനമേവ.

സമുട്ഠാനാദീസു തിസമുട്ഠാനം - കായചിത്തതോ, വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദുക്ഖവേദനന്തി.

പഠമദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുതിയദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൮൫. **തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാതി** ദുതിയദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ഹന്ദ മയം ആവുസോ ഇമം ഛഗലകം ദബ്ബം മല്ലപുത്തം നാമ കരോമാതി** തേ കിര പഠമവത്ഥുസ്മിം അത്തനോ മനോരഥം സമ്പാദേതും അസക്കോന്താ ലദ്ധനിഗ്ഗഹാ വിഘാതപ്പത്താ “ഇദാനി ജാനിസ്സാമാ”തി താദിസം വത്ഥും പരിയേസമാനാ വിചരന്തി. അഥേകദിവസം ദിസ്വാ തുട്ഠാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഓലോകേത്വാ ഏവമാഹംസു - “ഹന്ദ മയം, ആവുസോ, ഇമം ഛഗലകം ദബ്ബം മല്ലപുത്തം നാമ കരോമാ”തി, “ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ നാമായ”ന്തി ഏവമസ്സ നാമം കരോമാതി വുത്തം ഹോതി. ഏസ നയോ **മേത്തിയം നാമ ഭിക്ഖുനിന്തി** ഏത്ഥാപി.

തേ ഭിക്ഖൂ മേത്തിയഭുമജകേ ഭിക്ഖൂ അനുയുഞ്ജിംസൂതി ഏവം അനുയുഞ്ജിംസു -“ആവുസോ, കുഹിം തുമ്ഹേഹി ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ മേത്തിയായ ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം ദിട്ഠോ”തി? “ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതപാദേ”തി. “കായ വേലായ”തി? “ഭിക്ഖാചാരഗമനവേലായാ”തി. ആവുസോ ദബ്ബ ഇമേ ഏവം വദന്തി - “ത്വം തദാ കുഹി”ന്തി? “വേളുവനേ ഭത്താനി ഉദ്ദിസാമീ”തി. “തവ തായ വേലായ വേളുവനേ അത്ഥിഭാവം കോ ജാനാതീ”തി? “ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, ഭന്തേ”തി. തേ സങ്ഘം പുച്ഛിംസു - “ജാനാഥ തുമ്ഹേ തായ വേലായ ഇമസ്സ വേളുവനേ അത്ഥിഭാവ”ന്തി. “ആമ, ആവുസോ, ജാനാമ, ഥേരോ സമ്മുതിലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ വേളുവനേയേവാ”തി. തതോ മേത്തിയഭുമജകേ ആഹംസു - “ആവുസോ, തുമ്ഹാകം കഥാ ന സമേതി, കച്ചി നോ ലേസം ഓഡ്ഡേത്വാ വദഥാ”തി. ഏവം തേ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി അനുയുഞ്ജിയമാനാ ആമ ആവുസോതി വത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും.

കിം പന തുമ്ഹേ, ആവുസോ, ആയസ്മന്തം ദബ്ബം മല്ലപുത്തം അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സാതി ഏത്ഥ അഞ്ഞഭാഗസ്സ ഇദം, അഞ്ഞഭാഗോ വാ അസ്സ അത്ഥീതി **അഞ്ഞഭാഗിയം. അധികരണന്തി** ആധാരോ വേദിതബ്ബോ, വത്ഥു അധിട്ഠാനന്തി വുത്തം ഹോതി. യോ ഹി സോ “ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ നാമാ”തി

ഛഗലകോ വുത്തോ, സോ യ്വായം ആയസ്മതോ ദബ്ബസ്സ മല്ലപുത്തസ്സ ഭാഗോ കോട്ഠാസോ പക്ഖോ മനുസ്സജാതി ചേവ ഭിക്ഖുഭാവോ ച തതോ അഞ്ഞസ്സ ഭാഗസ്സ കോട്ഠാസസ്സ പക്ഖസ്സ ഹോതി തിരച്ഛാനജാതിയാ ചേവ ഛഗലകഭാവസ്സ ച സോ വാ അഞ്ഞഭാഗോ അസ്സ അത്ഥീതി തസ്മാ അഞ്ഞഭാഗിയസങ്ഖ്യം ലഭതി. യസ്മാ ച തേസം "ഇമം മയം ദബ്ബം മല്ലപുത്തം നാമ കരോമാ"തി വദന്താനം തസ്സാ നാമകരണസഞ്ഞായ ആധാരോ വത്ഥു അധിട്ഠാനം, തസ്മാ അധികരണന്തി വേദിതബ്ബോ. തഞ്ഹി സന്ധായ "തേ ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സാ"തി ആഹംസു, ന വിവാദാധികരണാദീസു അഞ്ഞതരം. കസ്മാ? അസമ്ഭവതോ. ന ഹി തേ ചതുന്നം അധികരണാനം കസ്സചി അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സ കഞ്ചിദേസം ലേസമത്തം ഉപാദിയിംസു. ന ച ചതുന്നം അധികരണാനം ലേസോ നാമ അത്ഥി. ജാതിലേസാദയോ ഹി പുഗ്ഗലാനംയേവ ലേസാ വുത്താ, ന വിവാദാധികരണാദീനം. ഇദഞ്ച "ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ"തി നാമം തസ്സ അഞ്ഞഭാഗിയാധികരണഭാവേ ഠിതസ്സ ഛഗലകസ്സ കോചി ദേസോ ഹോതി ഥേരം അമൂലകേന പാരാജികേന അനുദ്ധംസേതും ലേസമത്തോ.

ഏത്ഥ ച ദിസ്സതി അപദിസ്സതി അസ്സ അയന്തി വോഹരീയതീതി **ദേസോ**. ജാതിആദീസു അഞ്ഞതരകോട്ഠാസസ്സേതം അധിവചനം. അഞ്ഞമ്പി വത്ഥും ലിസ്സതി സിലിസ്സതി വോഹാരമത്തേനേവ ഈസകം അല്ലീയതീതി **ലേസോ**. ജാതിആദീനംയേവ അഞ്ഞതരകോട്ഠാസസ്സേതം അധിവചനം. തതോ പരം ഉത്താനത്ഥമേവ. സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയമ്പി അയമേവത്ഥോ. പദഭാജനേ പന യസ്സ അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സ കിഞ്ചിദേസം ലേസമത്തം ഉപാദായ പാരാജികേന ധമ്മേന അനുദ്ധംസേയ്യ , തം യസ്മാ അട്ഠുപ്പത്തിവസേനേവ ആവിഭൂതം, തസ്മാ ന വിഭത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

൩൮൫. യാനി പന അധികരണന്തി വചനസാമഞ്ഞതോ അത്ഥുദ്ധാരവസേന പവത്താനി ചത്താരി അധികരണാനി, തേസം അഞ്ഞഭാഗിയതാ ച തബ്ഭാഗിയതാ ച യസ്മാ അപാകടാ ജാനിതബ്ബാ ച വിനയധരേഹി, തസ്മാ വചനസാമഞ്ഞതോ ലദ്ധം അധികരണം നിസ്സായ തം ആവികരോന്തോ **"അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സാതി ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയം വാ ഹോതി അധികരണഞ്ഞഭാഗിയം വാ"**തിആദിമാഹ. യാ ച സാ അവസാനേ ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സ വസേന ചോദനാ വുത്താ, തമ്പി ദസ്സേതും അയം സബ്ബാധികരണാനം തബ്ഭാഗിയഅഞ്ഞഭാഗിയതാ സമാഹടാതി വേദിതബ്ബാ.

തത്ഥ ച **ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയം വാ**തി പഠമം ഉദ്ദിട്ഠത്താ "കഥഞ്ച ആപത്തി ആപത്തിയാ അഞ്ഞഭാഗിയാ ഹോതീ"തി നിദ്ദേസേ ആരഭിതബ്ബേ യസ്മാ ആപത്താധികരണസ്സ തബ്ഭാഗിയവിചാരണായംയേവ അയമത്ഥോ ആഗമിസ്സതി, തസ്മാ ഏവം അനാരഭിത്വാ "കഥഞ്ച അധികരണം അധികരണസ്സ അഞ്ഞഭാഗിയ"ന്തി പച്ഛിമപദംയേവ ഗഹേത്വാ നിദ്ദേസോ ആരദ്ധോതി വേദിതബ്ബോ.

തത്ഥ അഞ്ഞഭാഗിയവാരോ ഉത്താനത്ഥോയേവ. ഏകമേകഞ്ഹി അധികരണം ഇതരേസം തിണ്ണം തിണ്ണം അഞ്ഞഭാഗിയം അഞ്ഞപക്ഖിയം അഞ്ഞകോട്ഠാസിയം ഹോതി, വത്ഥുവിസഭാഗത്താ, തബ്ഭാഗിയവാരേ പന വിവാദാധികരണം വിവാദാധികരണസ്സ തബ്ഭാഗിയം തപ്പക്ഖിയം

തംകോട്ഠാസിയം വത്ഥുസഭാഗത്താ, തഥാ അനുവാദാധികരണം അനുവാദാധികരണസ്സ. കഥം? ബുദ്ധകാലതോ പട്ഠായ ഹി അട്ഠാരസ ഭേദകരവത്ഥൂനി നിസ്സായ ഉപ്പന്നവിവാദോ ച ഇദാനി ഉപ്പജ്ജനകവിവാദോ ച വത്ഥുസഭാഗതായ ഏകം വിവാദാധികരണമേവ ഹോതി, തഥാ ബുദ്ധകാലതോ പട്ഠായ ചതസ്സോ വിപത്തിയോ നിസ്സായ ഉപ്പന്നഅനുവാദോ ച ഇദാനി ഉപ്പജ്ജനകഅനുവാദോ ച വത്ഥുസഭാഗതായ ഏകം അനുവാദാധികരണമേവ ഹോതി. യസ്മാ പന ആപത്താധികരണം ആപത്താധികരണസ്സ സഭാഗവിസഭാഗവത്ഥുതോ സഭാഗസരിക്ഖാസരിക്ഖതോ ച ഏകംസേന തബ്ഭാഗിയം ന ഹോതി, തസ്മാ **ആപത്താധികരണം ആപത്താധികരണസ്സ സിയാ തബ്ഭാഗിയം സിയാ അഞ്ഞഭാഗിയ**ന്തി വുത്തം. തത്ഥ ആദിതോ പട്ഠായ അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ പഠമം നിദ്ദിട്ഠത്താ ഇധാപി അഞ്ഞഭാഗിയമേവ പഠമം നിദ്ദിട്ഠം, തത്ഥ അഞ്ഞഭാഗിയത്തഞ്ച പരതോ തബ്ഭാഗിയത്തഞ്ച വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

കിച്ചാധികരണം കിച്ചാധികരണസ്സ തബ്ഭാഗിയന്തി ഏത്ഥ പന ബുദ്ധകാലതോ പട്ഠായ ചത്താരി സങ്ഘകമ്മാനി നിസ്സായ ഉപ്പന്നം അധികരണഞ്ച ഇദാനി ചത്താരി സങ്ഘകമ്മാനി നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജനകം അധികരണഞ്ച സഭാഗതായ സരിക്ഖതായ ച ഏകം കിച്ചാധികരണമേവ ഹോതി. കിം പന സങ്ഘകമ്മാനി നിസ്സായ ഉപ്പന്നം അധികരണം കിച്ചാധികരണം, ഉദാഹു സങ്ഘകമ്മാനമേവേതം അധിവചനന്തി? സങ്ഘകമ്മാനമേവേതം അധിവചനം. ഏവം സന്തേപി സങ്ഘകമ്മം നാമ "ഇദഞ്ചിദഞ്ച ഏവം കത്തബ്ബ"ന്തി യം കമ്മലക്ഖണം മനസികരോതി തം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജനതോ പുരിമം പുരിമം സങ്ഘകമ്മം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജനതോ ച സങ്ഘകമ്മാനി നിസ്സായ ഉപ്പന്നം അധികരണം കിച്ചാധികരണന്തി വുത്തം.

൩൮൪. കിഞ്ചി ദേസം ലേസമത്തം ഉപാദായാതി ഏത്ഥ പന യസ്മാ ദേസോതി വാ ലേസമത്തോതി വാ പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ ബ്യഞ്ജനതോ നാനം അത്ഥതോ ഏകം, തസ്മാ **"ലേസോ നാമ ദസ ലേസാ ജാതിലേസോ നാമലേസോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ജാതിയേവ **ജാതിലേസോ**. ഏസ നയോ സേസേസു.

൩൮൫. ഇദാനി തമേവ ലേസം വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും യഥാ തം ഉപാദായ അനുദ്ധംസനാ ഹോതി തഥാ സവത്ഥുകം കത്വാ ദസ്സേന്തോ **"ജാതിലേസോ നാമ ഖത്തിയോ ദിട്ഠോ ഹോതീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഖത്തിയോ ദിട്ഠോ ഹോതീ**തി അഞ്ഞോ കോചി ഖത്തിയജാതിയോ ഇമിനാ ചോദകേന ദിട്ഠോ ഹോതി. **പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ**തി മേഥുനധമ്മാദീസു അഞ്ഞതരം ആപജ്ജന്തോ. **അഞ്ഞം ഖത്തിയം പസ്സിത്വാ ചോദേതീ**തി അഥ സോ അഞ്ഞം അത്തനോ വേരിം ഖത്തിയജാതിയം ഭിക്ഖും പസ്സിത്വാ തം ഖത്തിയജാതിലേസം ഗഹേത്വാ ഏവം ചോദേതി "ഖത്തിയോ മയാ ദിട്ഠോ പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ, ത്വം ഖത്തിയോ, പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസീ" അഥ വാ "ത്വം സോ ഖത്തിയോ, ന അഞ്ഞോ, പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസി, അസ്സമണോസി അസക്യപുത്തിയോസി നത്ഥി തയാ സദ്ധിം ഉപോസഥോ വാ പവാരണാ വാ സങ്ഘകമ്മം വാ"തി, ആപത്തി വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസസ്സ. ഏത്ഥ ച തേസം ഖത്തിയാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം അസദിസസ്സ തസ്സ തസ്സ ദീഘാദിനോ വാ ദിട്ഠാദിനോ വാ വസേന അഞ്ഞഭാഗിയതാ ഖത്തിയജാതിപഞ്ഞത്തിയാ ആധാരവസേന

അധികരണതാ ച വേദിതബ്ബാ, ഏതേനുപായേന സബ്ബപദേസു യോജനാ വേദിതബ്ബാ.

൪൦൦. പത്തലേസനിദ്ദേസേ ച **സാടകപത്തോ**തി ലോഹപത്തസദിസോ സുസണ്ഠാനോ സുച്ഛവി സിനിദ്ധോ ഭമരവണ്ണോ മത്തികാപത്തോ വുച്ചതി. **സുമ്ഭകപത്തോ**തി പകതിമത്തികാപത്തോ.

൪൦൩. യസ്മാ പന ആപത്തിലേസസ്സ ഏകപദേനേവ സങ്ഖേപതോ നിദ്ദേസോ വുത്തോ, തസ്മാ വിത്ഥാരതോപി തം ദസ്സേതും ''ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതീ''തിആദി വുത്തം. കസ്മാ പനസ്സ തത്ഥേവ നിദ്ദേസം അവത്വാ ഇധ വിസും വുത്തോതി? സേസനിദ്ദേസേഹി അസഭാഗത്താ. സേസനിദ്ദേസാ ഹി അഞ്ഞം ദിസ്വാ അഞ്ഞസ്സ ചോദനാവസേന വുത്താ. അയം പന ഏകമേവ അഞ്ഞം ആപത്തിം ആപജ്ജന്തം ദിസ്വാ അഞ്ഞായ ആപത്തിയാ ചോദനാവസേന വുത്തോ. യദി ഏവം കഥം അഞ്ഞഭാഗിയം അധികരണം ഹോതീതി? ആപത്തിയാ. തേനേവ വുത്തം - ''ഏവമ്പി ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയഞ്ച ഹോതി ലേസോ ച ഉപാദിന്നോ''തി. യഞ്ഹി സോ സങ്ഘാദിസേസം ആപന്നോ തം പാരാജികസ്സ അഞ്ഞഭാഗിയം അധികരണം. തസ്സ പന അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സ ലേസോ നാമ യോ സോ സബ്ബഖത്തിയാനം സാധാരണോ ഖത്തിയഭാവോ വിയ സബ്ബാപത്തീനം സാധാരണോ ആപത്തിഭാവോ. ഏതേനുപായേന സേസാപത്തിമൂലകനയോ ചോദാപകവാരോ ച വേദിതബ്ബോ.

൪൦൭. **അനാപത്തി തഥാസഞ്ഞീ ചോദേതി വാ ചോദാപേതി വാ**തി ''പാരാജികംയേവ അയം ആപന്നോ''തി യോ ഏവം തഥാസഞ്ഞീ ചോദേതി വാ ചോദാപേതി വാ തസ്സ അനാപത്തി. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനമേവ. സമുട്ഠാനാദീനിപി പഠമദുട്ഠദോസസദിസാനേവാതി.

ദുതിയദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പഠമസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൦൯. **തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ**തി സങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **അഥ ഖോ ദേവദത്തോ**തിആദീസു യോ ച ദേവദത്തോ, യഥാ ച പബ്ബജിതോ, യേന ച കാരണേന കോകാലികാദയോ ഉപസങ്കമിത്വാ ''ഏഥ മയം ആവുസോ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സങ്ഘഭേദം കരിസ്സാമ ചക്കഭേദ''ന്തി ആഹ. തം സബ്ബം **സങ്ഘഭേദക്ഖന്ധകേ** (ചൂളവ॰ ൩൪൩) ആഗതമേവ. പഞ്ചവത്ഥുയാചനാ പന കിഞ്ചാപി തത്ഥേവ ആഗമിസ്സതി. അഥ ഖോ ഇധാപി ആഗതത്താ യദേത്ഥ വത്തബ്ബം, തം വത്വാവ ഗമിസ്സാമ.

സാധു ഭന്തേതി ആയാചനാ. **ഭിക്ഖൂ യാവജീവം ആരഞ്ഞികാ അസ്സൂ**തി ആരഞ്ഞികധുതങ്ഗം സമാദായ സബ്ബേപി ഭിക്ഖൂ യാവ ജീവന്തി താവ ആരഞ്ഞികാ ഹോന്തു , അരഞ്ഞേയേവ വസന്തു. **യോ ഗാമന്തം ഓസരേയ്യ വജ്ജം നം ഫുസേയ്യാ**തി യോ ഏകഭിക്ഖുപി അരഞ്ഞം പഹായ നിവാസത്ഥായ ഗാമന്തം ഓസരേയ്യ, വജ്ജം തം ഫുസേയ്യ നം ഭിക്ഖും ദോസോ ഫുസതു, ആപത്തിയാ നം ഭഗവാ കാരേതൂ''തി അധിപ്പായേന വദതി. ഏസ നയോ സേസവത്ഥൂസുപി.

ര്ഥം. ജനം സഞ്ഞാപേസ്സാമാതി ജനം അമ്ഹാകം അപ്പിച്ഛതാദിഭാവം ജാനാപേസ്സാമ, അഥ വാ പരിതോസേസ്സാമ പസാദേസ്സാമാതി വുത്തം ഹോതി.

ഇമാനി പന പഞ്ച വത്ഥൂനി യാചതോ ദേവദത്തസ്സ വചനം സുത്വാവ അഞ്ഞാസി ഭഗവാ "സങ്ഘഭേദത്ഥികോ ഹുത്വാ അയം യാചതീ"തി. യസ്മാ പന താനി അനുജാനിയമാനാനി ബഹൂനം കുലപുത്താനം മഗ്ഗന്തരായായ സംവത്തന്തി, തസ്മാ ഭഗവാ **"അലം ദേവദത്താ"**തി പടിക്ഖിപിത്വാ **"യോ ഇച്ഛതി ആരഞ്ഞികോ ഹോതൂ"**തിആദിമാഹ.

ഏത്ഥ പന ഭഗവതോ അധിപ്പായം വിദിത്വാ കുലപുത്തേന അത്തനോ പതിരൂപം വേദിതബ്ബം. അയഞ്ഹേത്ഥ ഭഗവതോ അധിപ്പായോ - "ഏകോ ഭിക്ഖു മഹജ്ഝാസയോ ഹോതി മഹുസ്സാഹോ, സക്കോതി ഗാമന്തസേനാസനം പടിക്ഖിപിത്വാ അരഞ്ഞേ വിഹരന്തോ ദുക്ഖസ്സന്തം കാതും. ഏകോ ദുബ്ബലോ ഹോതി അപ്പഥാമോ അരഞ്ഞേ ന സക്കോതി, ഗാമന്തേയേവ സക്കോതി. ഏകോ മഹബ്ബലോ സമപ്പവത്തധാതുകോ അധിവാസനഖന്തിസമ്പന്നോ ഇട്ഠാനിട്ഠേസു സമചിത്തോ അരഞ്ഞേപി ഗാമന്തേപി സക്കോതിയേവ. ഏകോ നേവ ഗാമന്തേ ന അരഞ്ഞേ സക്കോതി പദപരമോ ഹോതി.

തത്ര യ്വായം മഹജ്ഝാസയോ ഹോതി മഹുസ്സാഹോ, സക്കോതി ഗാമന്തസേനാസനം പടിക്ഖിപിത്വാ അരഞ്ഞേ വിഹരന്തോ ദുക്ഖസ്സന്തം കാതും, സോ അരഞ്ഞേയേവ വസതു, ഇദമസ്സ പതിരൂപം. സദ്ധിവിഹാരികാദയോപി ചസ്സ അനുസിക്ഖമാനാ അരഞ്ഞേ വിഹാതബ്ബമേവ മഞ്ഞിസ്സന്തി.

യോ പന ദുബ്ബലോ ഹോതി അപ്പഥാമോ ഗാമന്തേയേവ സക്കോതി ദുക്ഖസ്സന്തം കാതും, ന അരഞ്ഞേ സോ ഗാമന്തേയേവ വസതു, യ്വായം മഹബ്ബലോ സമപ്പവത്തധാതുകോ അധിവാസനഖന്തിസമ്പന്നോ ഇട്ഠാനിട്ഠേസു സമചിത്തോ അരഞ്ഞേപി ഗാമന്തേപി സക്കോതിയേവ, അയമ്പി ഗാമന്തസേനാസനം പഹായ അരഞ്ഞേ വിഹരതു, ഇദമസ്സ പതിരൂപം സദ്ധിവിഹാരികാപി ഹിസ്സ അനുസിക്ഖമാനാ അരഞ്ഞേ വിഹാതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തി.

യോ പനായം നേവ ഗാമന്തേ ന അരഞ്ഞേ സക്കോതി പദപരമോ ഹോതി. അയമ്പി അരഞ്ഞേയേവ വസതു. അയം ഹിസ്സ ധുതങ്ഗസേവനാ കമ്മട്ഠാനഭാവനാ ച ആയതിം മഗ്ഗഫലാനം ഉപനിസ്സയോ ഭവിസ്സതി. സദ്ധിവിഹാരികാദയോ ചസ്സ അനുസിക്ഖമാനാ അരഞ്ഞേ വിഹാതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തീതി.

ഏവം യ്വായം ദുബ്ബലോ ഹോതി അപ്പഥാമോ ഗാമന്തേയേവ വിഹരന്തോ സക്കോതി ദുക്ഖസ്സന്തം കാതും ന അരഞ്ഞേ, ഇമം പുഗ്ഗലം സന്ധായ ഭഗവാ "യോ ഇച്ഛതി ഗാമന്തേ വിഹരതൂ"തി ആഹ. ഇമിനാ ച പുഗ്ഗലേന അഞ്ഞേസമ്പി ദ്വാരം ദിന്നം.

യദി പന ഭഗവാ ദേവദത്തസ്സ വാദം സമ്പടിച്ഛേയ്യ, യ്വായം പുഗ്ഗലോ പകതിയാ ദുബ്ബലോ ഹോതി അപ്പഥാമോ, യോപി ദഹരകാലേ അരഞ്ഞവാസം അഭിസമ്ഭുണിത്വാ ജിണ്ണകാലേ വാ വാതപിത്താദീഹി

സമുപ്പന്നധാതുക്ഖോഭകാലേ വാ നാഭിസമ്ഭുണാതി, ഗാമന്തേയേവ പന വിഹരന്തോ സക്കോതി ദുക്ഖസ്സന്തം കാതും, തേസം അരിയമഗ്ഗുപച്ഛേദോ ഭവേയ്യ, അരഹത്തഫലാധിഗമോ ന ഭവേയ്യ, ഉദ്ധമ്മം ഉബ്ബിനയം വിലോമം അനിയ്യാനികം സത്ഥു സാസനം ഭവേയ്യ, സത്ഥാ ച തേസം അസബ്ബഞ്ഞൂ അസ്സ "സകവാദം ഛഡ്ഡേത്വാ ദേവദത്തവാദേ പതിട്ഠിതോ"തി ഗാരയ്ഹോ ച ഭവേയ്യ. തസ്മാ ഭഗവാ ഏവരൂപേ പുഗ്ഗലേ സങ്ഗണ്ഹന്തോ ദേവദത്തസ്സ വാദം പടിക്ഖിപി. ഏതേനേവൂപായേന പിണ്ഡപാതികവത്ഥുസ്മിമ്പി പംസുകൂലികവത്ഥുസ്മിമ്പി അട്ഠ മാസേ രുക്ഖമൂലികവത്ഥുസ്മിമ്പി വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. ചത്താരോ പന മാസേ രുക്ഖമൂലസേനാസനം പടിക്ഖിത്തമേവ.

മച്ഛമംസവത്ഥുസ്മിം **തികോടിപരിസുദ്ധ**ന്തി തീഹി കോടീഹി പരിസുദ്ധം, ദിട്ഠാദീഹി അപരിസുദ്ധീഹി വിരഹിതന്തി അത്ഥോ. തേനേവാഹ - "അദിട്ഠം, അസുതം, അപരിസങ്കിത"ന്തി. തത്ഥ **"അദിട്ഠം"** നാമ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ മിഗമച്ഛേ വധിത്വാ ഗയ്ഹമാനം അദിട്ഠം. "അസുതം" നാമ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ മിഗമച്ഛേ വധിത്വാ ഗഹിതന്തി അസുതം. **"അപരിസങ്കിതം"** പന ദിട്ഠപരിസങ്കിതം സുതപരിസങ്കിതം തദുഭയവിമുത്തപരിസങ്കിതഞ്ച ഞത്വാ തബ്ബിപക്ഖതോ ജാനിതബ്ബം. കഥം? ഇധ ഭിക്ഖൂ പസ്സന്തി മനുസ്സേ ജാലവാഗുരാദിഹത്ഥേ ഗാമതോ വ നിക്ഖമന്തേ അരഞ്ഞേ വാ വിചരന്തേ, ദുതിയദിവസേ ച നേസം തം ഗാമം പിണ്ഡായ പവിട്ഠാനം സമച്ഛമംസം പിണ്ഡപാതം അഭിഹരന്തി. തേ തേന ദിട്ഠേന പരിസങ്കന്തി "ഭിക്ഖൂനം നുഖോ അത്ഥായ കത"ന്തി ഇദം **ദിട്ഠപരിസങ്കിതം,** നാമ ഏതം ഗഹേതും ന വട്ടതി. യം ഏവം അപരിസങ്കിതം തം വട്ടതി. സചേ പന തേ മനുസ്സാ "കസ്മാ ഭന്തേ ന ഗണ്ഹഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ "നയിദം ഭന്തേ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ കതം, അമ്ഹേഹി അത്തനോ അത്ഥായ വാ രാജയുത്താദീനം അത്ഥായ വാ കത"ന്തി വദന്തി കപ്പതി.

നഹേവ ഖോ ഭിക്ഖൂ പസ്സന്തി; അപിച സുണന്തി, മനുസ്സാ കിര ജാലവാഗുരാദിഹത്ഥാ ഗാമതോ വാ നിക്ഖമന്തി, അരഞ്ഞേ വാ വിചരന്തീ"തി. ദുതിയദിവസേ ച നേസം തം ഗാമം പിണ്ഡായ പവിട്ഠാനം "ഭിക്ഖൂനം നുഖോ അത്ഥായ കത"ന്തി ഇദം **"സുതപരിസങ്കിതം"** നാമ. ഏതം ഗഹേതും ന വട്ടതി, യം ഏവം അപരിസങ്കിതം തം വട്ടതി. സചേ പന തേ മനുസ്സാ "കസ്മാ, ഭന്തേ, ന ഗണ്ഹഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ "നയിദം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ കതം, അമ്ഹേഹി അത്തനോ അത്ഥായ വാ രാജയുത്താദീനം അത്ഥായ വാ കത"ന്തി വദന്തി കപ്പതി.

നഹേവ ഖോ പന ഭിക്ഖൂ പസ്സന്തി, ന സുണന്തി; അപിച ഖോ തേസം ഗാമം പിണ്ഡായ പവിട്ഠാനം പത്തം ഗഹേത്വാ സമച്ഛമംസം പിണ്ഡപാതം അഭിസങ്ഖരിത്വാ അഭിഹരന്തി, തേ പരിസങ്കന്തി "ഭിക്ഖൂനം നുഖോ അത്ഥായ കത"ന്തി ഇദം **"തദുഭയവിമുത്തപരിസങ്കിതം"** നാമ. ഏതം ഗഹേതും ന വട്ടതി. യം ഏവം അപരിസങ്കിതം തം വട്ടതി. സചേ പന തേ മനുസ്സാ "കസ്മാ, ഭന്തേ, ന ഗണ്ഹഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ "നയിദം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ കതം അമ്ഹേഹി അത്തനോ അത്ഥായ വാ രാജയുത്താദീനം അത്ഥായ വാ കതം പവത്തമംസം വാ കപ്പിയമേവ ലഭിത്വാ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ സമ്പാദിത"ന്തി വദന്തി കപ്പതി. മതാനം പേതകിച്ചത്ഥായ മങ്ഗലാദീനം

വാ അത്ഥായ കതേപി ഏസേവ നയോ. യം യഞ്ഹി ഭിക്ഖൂനംയേവ അത്ഥായ അകതം, യത്ഥ ച നിബ്ബേമതികോ ഹോതി, തം സബ്ബം കപ്പതി.

സചേ പന ഏകസ്മിം വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ ഉദ്ദിസ്സ കതം ഹോതി, തേ ച അത്തനോ അത്ഥായ കതഭാവം ന ജാനന്തി, അഞ്ഞേ ജാനന്തി. യേ ജാനന്തി, തേസം ന വട്ടതി , ഇതരേസം വട്ടതി. അഞ്ഞേ ന ജാനന്തി, തേയേവ ജാനന്തി, തേസംയേവ ന വട്ടതി, അഞ്ഞേസം വട്ടതി. തേപി അമ്ഹാകം അത്ഥായ കതന്തി ജാനന്തി, അഞ്ഞേപി ഏതേസം അത്ഥായ കതന്തി ജാനന്തി, സബ്ബേസമ്പി ന വട്ടതി, സബ്ബേ ന ജാനന്തി, സബ്ബേസമ്പി വട്ടതി. പഞ്ചസു ഹി സഹധമ്മികേസു യസ്സ വാ തസ്സ വാ അത്ഥായ ഉദ്ദിസ്സ കതം, സബ്ബേസം ന കപ്പതി.

സചേ പന കോചി ഏകം ഭിക്ഖും ഉദ്ദിസ്സ പാണം വധിത്വാ തസ്സ പത്തം പൂരേത്വാ ദേതി, സോ ച അത്തനോ അത്ഥായ കതഭാവം ജാനംയേവ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേതി, സോ തസ്സ സദ്ധായ പരിഭുഞ്ജതി, കസ്സ ആപത്തീതി? ദ്വിന്നമ്പി അനാപത്തി. യഞ്ഹി ഉദ്ദിസ്സ കതം തസ്സ അഭുത്തതായ അനാപത്തി, ഇതരസ്സ അജാനനതായ. കപ്പിയമംസസ്സ ഹി പടിഗ്ഗഹണേ ആപത്തി നത്ഥി. ഉദ്ദിസ്സ കതഞ്ച അജാനിത്വാ ഭുത്തസ്സ പച്ഛാ ഞത്വാ ആപത്തിദേസനാകിച്ചം നാമ നത്ഥി, അകപ്പിയമംസം പന അജാനിത്വാ ഭുത്തേന പച്ഛാ ഞത്വാപി ആപത്തി ദേസേതബ്ബാ, ഉദ്ദിസ്സ കതഞ്ഹി ഞത്വാ ഭുഞ്ജതോവ ആപത്തി. അകപ്പിയമംസം അജാനിത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സാപി ആപത്തിയേവ. തസ്മാ ആപത്തിഭീരുകേന രൂപം സല്ലക്ഖേന്തേനപി പുച്ഛിത്വാവ മംസം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം. പരിഭോഗകാലേ പുച്ഛിത്വാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീതി വാ ഗഹേത്വാ പുച്ഛിത്വാവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. കസ്മാ? ദുവിഞ്ഞേയ്യത്താ. അച്ഛമംസം ഹി സൂകരമംസസദിസം ഹോതി, ദീപിമംസാദീനിപി മിഗമംസാദിസദിസാനി, തസ്മാ പുച്ഛിത്വാ ഗഹണമേവ വത്തന്തി വദന്തി.

ഹട്ഠോ ഉദഗ്ഗോതി തുട്ഠോ ചേവ ഉന്നതകായചിത്തോ ച ഹുത്വാ. സോ കിര ''ന ഭഗവാ ഇമാനി പഞ്ച വത്ഥൂനി അനുജാനാതി, ഇദാനി സക്ഖിസ്സാമി സങ്ഘഭേദം കാതു''ന്തി കോകാലികസ്സ ഇങ്ഗിതാകാരം ദസ്സേത്വാ യഥാ വിസം വാ ഖാദിത്വാ രജ്ജുയാ വാ ഉബ്ബന്ധിത്വാ സത്ഥം വാ ആഹരിത്വാ മരിതുകാമോ പുരിസോ വിസാദീസു അഞ്ഞതരം ലഭിത്വാ തപ്പച്ചയാ ആസന്നമ്പി മരണദുക്ഖം അജാനന്തോ ഹട്ഠോ ഉദഗ്ഗോ ഹോതി; ഏവമേവ സങ്ഘഭേദപച്ചയാ ആസന്നമ്പി അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ പടിസംവേദനീയം ദുക്ഖം അജാനന്തോ ''ലദ്ധോ ദാനി മേ സങ്ഘഭേദസ്സ ഉപായോ''തി ഹട്ഠോ ഉദഗ്ഗോ സപരിസോ ഉട്ഠായാസനാ തേനേവ ഹട്ഠഭാവേന ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി.

തേ മയം ഇമേഹി പഞ്ചഹി വത്ഥൂഹി സമാദായ വത്താമാതി ഏത്ഥ പന ''ഇമാനി പഞ്ച വത്ഥൂനീ''തി വത്തബ്ബേപി തേ മയം ഇമേഹി പഞ്ചഹി വത്ഥൂഹി ജനം സഞ്ഞാപേസ്സാമാതി അഭിണ്ഹം പരിവിതക്കവസേന വിഭത്തിവിപല്ലാസം അസല്ലക്ഖേത്വാ അഭിണ്ഹം പരിവിതക്കാനുരൂപമേവ ''തേ മയം ഇമേഹി പഞ്ചഹി വത്ഥൂഹീ''തി ആഹ, യഥാ തം വിക്ഖിത്തചിത്തോ.

ധുതാ സല്ലേഖവുത്തിനോതി യാ പടിപദാ കിലേസേ ധുനാതി, തായ സമന്നാഗതത്താ **ധുതാ**. യാ ച കിലേസേ സല്ലിഖതി, സാ ഏതേസം വുത്തീതി **സല്ലേഖവുത്തിനോ**.

ബാഹുലികോതി ചീവരാദീനം പച്ചയാനം ബഹുലഭാവോ ബാഹുല്ലം, തം ബാഹുല്ലമസ്സ അത്ഥി, തസ്മിം വാ ബാഹുല്ലേ നിയുത്തോ ഠിതോതി ബാഹുലികോ. **ബാഹുല്ലായ ചേതേതീ**തി ബാഹുലത്തായ ചേതേതി കപ്പേതി പകപ്പേതി. കഥഞ്ഹി നാമ മയ്ഹഞ്ച സാവകാനഞ്ച ചീവരാദീനം പച്ചയാനം ബഹുലഭാവോ ഭവേയ്യാതി ഏവം ഉസ്സുക്കമാപന്നോതി അധിപ്പായോ. **ചക്കഭേദായാ**തി ആണാഭേദായ.

ധമ്മിം കഥം കത്വാതി ഖന്ധകേ വുത്തനയേന ''അലം, ദേവദത്ത, മാ തേ രുച്ചി സങ്ഘഭേദോ. ഗരുകോ ഖോ, ദേവദത്ത, സങ്ഘഭേദോ. യോ ഖോ, ദേവദത്ത, സമഗ്ഗം സങ്ഘം ഭിന്ദതി, കപ്പട്ഠികം കിബ്ബിസം പസവതി, കപ്പം നിരയമ്ഹി പച്ചതി, യോ ച ഖോ, ദേവദത്ത, ഭിന്നം സങ്ഘം സമഗ്ഗം കരോതി, ബ്രഹ്മം പുഞ്ഞം പസവതി, കപ്പം സഗ്ഗമ്ഹി മോദതീ''തി (ചൂളവ॰ ൩൪൩) ഏവമാദികം അനേകപ്പകാരം ദേവദത്തസ്സ ച ഭിക്ഖൂനഞ്ച തദനുച്ഛവികം തദനുലോമികം ധമ്മിം കഥം കത്വാ.

൪൧൧. **സമഗ്ഗസ്സാ**തി സഹിതസ്സ ചിത്തേന ച സരീരേന ച അവിയുത്തസ്സാതി അത്ഥോ. പദഭാജനേപി ഹി അയമേവ അത്ഥോ ദസ്സിതോ. **സമാനസംവാസകോ**തി ഹി വദതാ ചിത്തേന അവിയോഗോ ദസ്സിതോ ഹോതി. **സമാനസീമായം ഠിതോ**തി വദതാ സരീരേന. കഥം? സമാനസംവാസകോ ഹി ലദ്ധിനാനാസംവാസകേന വാ കമ്മനാനാസംവാസകേന വാ വിരഹിതോ സമചിത്തതായ ചിത്തേന അവിയുത്തോ ഹോതി. സമാനസീമായം ഠിതോ കായസാമഗ്ഗിദാനതോ സരീരേന അവിയുത്തോ.

ഭേദനസംവത്തനികം വാ അധികരണന്തി ഭേദനസ്സ സങ്ഘഭേദസ്സ അത്ഥായ സംവത്തനികം കാരണം. ഇമസ്മിഞ്ഹി ഓകാസേ ''കാമഹേതു കാമനിദാനം കാമാധികരണ''ന്തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൧൬൮) വിയ കാരണം അധികരണന്തി അധിപ്പേതം. തഞ്ച യസ്മാ അട്ഠാരസവിധം ഹോതി, തസ്മാ പദഭാജനേ ''അട്ഠാരസ ഭേദകരവത്ഥൂനീ''തി വുത്തം. താനി പന ''ഇധൂപാലി, ഭിക്ഖു അധമ്മം ധമ്മോതി ദീപേതീ''തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൩൫൨) നയേന ഖന്ധകേ ആഗതാനി, തസ്മാ തത്രേവ നേസം അത്ഥം വണ്ണയിസ്സാമ. യോപി ചായം ഇമാനി വത്ഥൂനി നിസ്സായ അപരേഹിപി കമ്മേന, ഉദ്ദേസേന, വോഹാരേന, അനുസാവനായ, സലാകഗ്ഗാഹേനാതി പഞ്ചഹി കാരണേഹി സങ്ഘഭേദോ ഹോതി, തമ്പി ആഗതട്ഠാനേയേവ പകാസയിസ്സാമ. സങ്ഖേപതോ പന **ഭേദനസംവത്തനികം വാ അധികരണം സമാദായാ**തി ഏത്ഥ സങ്ഘഭേദസ്സ അത്ഥായ സംവത്തനികം സങ്ഘഭേദനിപ്ഫത്തിസമത്ഥം കാരണം ഗഹേത്വാതി ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **പഗ്ഗയ്ഹാ**തി പഗ്ഗഹിതം അബ്ഭുസ്സിതം പാകടം കത്വാ. **തിട്ഠേയ്യാ**തി യഥാസമാദിന്നം യഥാപഗ്ഗഹിതമേവ ച കത്വാ അച്ഛേയ്യ . യസ്മാ പന ഏവം പഗ്ഗണ്ഹതാ തിട്ഠതാ ച തം ദീപിതഞ്ചേവ അപ്പടിനിസ്സട്ഠഞ്ച ഹോതി, തസ്മാ പദഭാജനേ ''ദീപേയ്യാ''തി ച ''നപ്പടിനിസ്സജ്ജേയ്യാ''തി ച വുത്തം.

ഭിക്ഖൂഹി ഏവമസ്സ വചനീയോതി അഞ്ഞേഹി ലജ്ജീഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏവം വത്തബ്ബോ ഭവേയ്യ. പദഭാജനേ ചസ്സ **യേ പസ്സന്തീ**തി യേ സമ്മുഖാ പഗ്ഗയ്ഹ തിട്ഠന്തം പസ്സന്തി. **യേ സുണന്തീ**തി യേപി "അസുകസ്മിം നാമ വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ ഭേദനസംവത്തനികം അധികരണം സമാദായ പഗ്ഗയ്ഹ തിട്ഠന്തീ"തി സുണന്തി.

സമേതായസ്മാ സങ്ഘേനാതി ആയസ്മാ സങ്ഘേന സദ്ധിം സമേതു സമാഗച്ഛതു ഏകലദ്ധികോ ഹോതൂതി അത്ഥോ. കിം കാരണാ? **സമഗ്ഗോ ഹി സങ്ഘോ സമ്മോദമാനോ അവിവദമാനോ ഏകുദ്ദേസോ ഫാസു വിഹരതീ**തി.

തത്ഥ **സമ്മോദമാനോ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്പത്തിയാ സട്ഠു മോദമാനോ. **അവിവദമാനോ**തി "അയം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ"തി ഏവം ന വിവദമാനോ. ഏകോ ഉദ്ദേസോ അസ്സാതി **ഏകുദ്ദേസോ,** ഏകതോ പവത്തപാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ, ന വിസുന്തി അത്ഥോ. **ഫാസു വിഹരതീ**തി സുഖം വിഹരതി.

ഇച്ചേതം കുസലന്തി ഏതം പടിനിസ്സജ്ജനം കുസലം ഖേമം സോത്ഥിഭാവോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ. **നോ ചേ പടിനിസ്സജ്ജതി ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി തിക്ഖത്തും വുത്തസ്സ അപ്പടിനിസ്സജ്ജതോ ദുക്കടം. **സുത്വാ ന വദന്തി ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി യേ സുത്വാ ന വദന്തി, തേസമ്പി ദുക്കടം. കീവദൂരേ സുത്വാ അവദന്താനം ദുക്കടം? ഏകവിഹാരേ താവ വത്തബ്ബം നത്ഥി. **അട്ഠകഥായം** പന വുത്തം "സമന്താ അദ്ധയോജനേ ഭിക്ഖൂനം ഭാരോ. ദൂതം വാ പണ്ണം വാ പേസേത്വാ വദതോപി ആപത്തിമോക്ഖോ നത്ഥി. സയമേവ ഗന്ത്വാ 'ഗരുകോ ഖോ, ആവുസോ, സങ്ഘഭേദോ , മാ സങ്ഘഭേദായ, പരക്കമീ'തി നിവാരേതബ്ബോ"തി. പഹോന്തേന പന ദൂരമ്പി ഗന്തബ്ബം അഗിലാനാനഞ്ഹി ദൂരേപി ഭാരോയേവ.

ഇദാനി "ഏവഞ്ച സോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി വുച്ചമാനോ"തിആദീസു അത്ഥമത്തമേവ ദസ്സേതും **"സോ ഭിക്ഖു സങ്ഘമജ്ഝമ്പി ആകഡ്ഢിത്വാ വത്തബ്ബോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സങ്ഘമജ്ഝമ്പി ആകഡ്ഢിത്വാ**തി സചേ പുരിമനയേന വുച്ചമാനോ ന പടിനിസ്സജ്ജതി ഹത്ഥേസു ച പാദേസു ച ഗഹേത്വാപി സങ്ഘമജ്ഝം ആകഡ്ഢിത്വാ പുനപി "മാ ആയസ്മാ"തിആദിനാ നയേന തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബോ.

യാവതതിയം സമനുഭാസിതബ്ബോതി യാവ തതിയം സമനുഭാസനം താവ സമനുഭാസിതബ്ബോ. തീഹി സമനുഭാസനകമ്മവാചാഹി കമ്മം കാതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. പദഭാജനേ പനസ്സ അത്ഥമേവ ഗഹേത്വാ സമനുഭാസനവിധിം ദസ്സേതും "സോ ഭിക്ഖു സമനുഭാസിതബ്ബോ. ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, സമനുഭാസിതബ്ബോ"തിആദി വുത്തം.

414. തത്ഥ **ഞത്തിയാ ദുക്കടം ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലച്ചയാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീ**തി യഞ്ച ഞത്തിപരിയോസാനേ ദുക്കടം ആപന്നോ, യേ ച ദ്വീഹി കമ്മവാചാഹി ഥുല്ലച്ചയേ, താ തിസ്സോപി ആപത്തിയോ "യസ്സ നക്ഖമതി സോ ഭാസേയ്യാ"തി ഏവം **യ്യ**-കാരപ്പത്തമത്തായ തതിയകമ്മവാചായ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി സങ്ഘാദിസേസോയേവ തിട്ഠതി. കിം പന ആപന്നാപത്തിയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി അനാപന്നാതി? **മഹാസുമത്ഥേരോ** താവ വദതി "യോ അവസാനേ പടിനിസ്സജ്ജിസ്സതി, സോ താ ആപത്തിയോ ന ആപജ്ജതി, തസ്മാ

അനാപന്നാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീ''തി. **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പന ലിങ്ഗപരിവത്തേന അസാധാരണാപത്തിയോ വിയ ആപന്നാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി, അനാപന്നാനം കിം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ''തി ആഹ.

൪൬൭. **ധമ്മകമ്മേ ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീ**തി തഞ്ചേ സമനുഭാസനകമ്മം ധമ്മകമ്മം ഹോതി, തസ്മിം ധമ്മകമ്മസഞ്ഞീതി അത്ഥോ. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. ഇധ സഞ്ഞാ ന രക്ഖതി, കമ്മസ്സ ധമ്മികത്താ ഏവ അപ്പടിനിസ്സജ്ജന്തോ ആപജ്ജതി.

൪൬൮. **അസമനുഭാസന്തസ്സാ**തി അസമനുഭാസിയമാനസ്സ അപ്പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സാപി സങ്ഘാദിസേസേന അനാപത്തി.

പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സാതി ഞത്തിതോ പുബ്ബേ വാ ഞത്തിക്ഖണേ വാ ഞത്തിപരിയോസാനേ വാ പഠമായ വാ അനുസാവനായ ദുതിയായ വാ തതിയായ വാ യാവ **യ്യ**-കാരം ന സമ്പാപുണാതി, താവ പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസേന അനാപത്തി.

ആദികമ്മികസ്സാതി. ഏത്ഥ പന ''ദേവദത്തോ സമഗ്ഗസ്സ സങ്ഘസ്സ ഭേദായ പരക്കമി, തസ്മിം വത്ഥുസ്മി''ന്തി **പരിവാരേ** (പരി॰ ൧൭) ആഗതത്താ ദേവദത്തോ ആദികമ്മികോ. സോ ച ഖോ സങ്ഘഭേദായ പരക്കമനസ്സേവ, ന അപ്പടിനിസ്സജ്ജനസ്സ. ന ഹി തസ്സ തം കമ്മം കതം. കഥമിദം ജാനിതബ്ബന്തി ചേ? സുത്തതോ. യഥാ ഹി ''അരിട്ഠോ ഭിക്ഖു ഗദ്ധബാധിപുബ്ബോ യാവതതിയം സമനുഭാസനായ ന പടിനിസ്സജ്ജി, തസ്മിം വത്ഥുസ്മി''ന്തി **പരിവാരേ** (പരി॰ ൧൨൧) ആഗതത്താ അരിട്ഠസ്സ കമ്മം കതന്തി പഞ്ഞായതി, ന തഥാ ദേവദത്തസ്സ. അഥാപിസ്സ കതേന ഭവിതബ്ബന്തി കോചി അത്തനോ രുചിമത്തേന വദേയ്യ, തഥാപി അപ്പടിനിസ്സജ്ജനേ ആദികമ്മികസ്സ അനാപത്തി നാമ നത്ഥി. ന ഹി പഞ്ഞത്തം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമന്തസ്സ അഞ്ഞത്ര ഉദ്ദിസ്സ അനുഞ്ഞാതതോ അനാപത്തി നാമ ദിസ്സതി. യമ്പി അരിട്ഠസിക്ഖാപദസ്സ അനാപത്തിയം **''ആദികമ്മികസ്സാ''**തി പോത്ഥകേസു ലിഖിതം, തം **പമാദലിഖിതം**. പമാദലിഖിതഭാവോ ചസ്സ ''പഠമം അരിട്ഠോ ഭിക്ഖു ചോദേതബ്ബോ, ചോദേത്വാ സാരേതബ്ബോ, സാരേത്വാ ആപത്തിം രോപേതബ്ബോ''തി (ചൂളവ॰ ൬൫) ഏവം കമ്മക്ഖന്ധകേ ആപത്തിരോപനവചനതോ വേദിതബ്ബോ.

ഇതി ഭേദായ പരക്കമനേ ആദികമ്മികസ്സ ദേവദത്തസ്സ യസ്മാ തം കമ്മം ന കതം, തസ്മാസ്സ ആപത്തിയേവ ന ജാതാ. സിക്ഖാപദം പന തം ആരബ്ഭ പഞ്ഞത്തന്തി കത്വാ **''ആദികമ്മികോ''**തി വുത്തോ. ഇതി ആപത്തിയാ അഭാവതോയേവസ്സ അനാപത്തി വുത്താ. സാ പനേസാ കിഞ്ചാപി അസമനുഭാസന്തസ്സാതി ഇമിനാവ സിദ്ധാ, യസ്മാ പന അസമനുഭാസന്തോ നാമ യസ്സ കേവലം സമനുഭാസനം ന കരോന്തി, സോ വുച്ചതി, ന ആദികമ്മികോ. അയഞ്ച ദേവദത്തോ ആദികമ്മികോയേവ, തസ്മാ **''ആദികമ്മികസ്സാ''**തി വുത്തം. ഏതേനുപായേന ഠപേത്വാ അരിട്ഠസിക്ഖാപദം സബ്ബസമനുഭാസനാസു വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനമേവ.

സമുട്ഠാനാദീസു തിവങ്ഗികം ഏകസമുട്ഠാനം, സമനുഭാസനസമുട്ഠാനം നാമമേതം, കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാതി. പടിനിസ്സജ്ജാമീതി കായവികാരം വാ വചീഭേദം വാ അകരോന്തസ്സേവ പന ആപജ്ജനതോ അകിരിയം,

സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദുക്ഖവേദനന്തി.

പഠമസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. ദുതിയസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൧൮-വ്വ. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാതി ദുതിയസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **അനുവത്തകാ**തി തസ്സ ദിട്ഠിഖന്തിരുചിഗ്ഗഹണേന അനുപടിപജ്ജനകാ. വഗ്ഗം അസാമഗ്ഗിപക്ഖിയവചനം വദന്തീതി **വഗ്ഗവാദകാ**. പദഭാജനേ പന ''തസ്സ വണ്ണായ പക്ഖായ ഠിതാ ഹോന്തീ''തി വുത്തം, തസ്സ സങ്ഘഭേദായ പരക്കമന്തസ്സ വണ്ണത്ഥായ ച പക്ഖവുഡ്ഢിഅത്ഥായ ച ഠിതാതി അത്ഥോ. യേ ഹി വഗ്ഗവാദകാ, തേ നിയമേന ഈദിസാ ഹോന്തി, തസ്മാ ഏവം വുത്തം. യസ്മാ പന തിണ്ണം ഉദ്ധം കമ്മാരഹാ ന ഹോന്തി, ന ഹി സങ്ഘോ സങ്ഘസ്സ കമ്മം കരോതി, തസ്മാ ഏകോ വാ ദ്വേ വാ തയോ വാതി വുത്തം.

ജാനാതി നോതി അമ്ഹാകം ഛന്ദാദീനി ജാനാതി. **ഭാസതീ**തി ''ഏവം കരോമാ''തി അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഭാസതി. **അമ്ഹാകമ്പേതം ഖമതീ**തി യം സോ കരോതി, ഏതം അമ്ഹാകമ്പി രുച്ചതി.

സമേതായസ്മന്താനം സങ്ഘേനാതി ആയസ്മന്താനം ചിത്തം സങ്ഘേന സദ്ധിം സമേതു സമാഗച്ഛതു, ഏകീഭാവം യാതൂതി വുത്തം ഹോതി. സേസമേത്ഥ പഠമസിക്ഖാപദേ വുത്തനയത്താ ഉത്താനത്ഥത്താ ച പാകടമേവ.

സമുട്ഠാനാദീനിപി പഠമസിക്ഖാപദസദിസാനേവാതി.

ദുതിയസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ദുബ്ബചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൨൪. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാതി ദുബ്ബചസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **അനാചാരം ആചരതീ**തി അനേകപ്പകാരം കായവചീദ്വാരവീതിക്കമം കരോതി. **കിം നു ഖോ നാമാ**തി വമ്ഭനവചനമേതം. **അഹം ഖോ നാമാ**തി ഉക്കംസവചനം. **തുമ്ഹേ വദേയ്യ**ന്തി ''ഇദം കരോഥ, ഇദം മാ കരോഥാ''തി അഹം തുമ്ഹേ വത്തും അരഹാമീതി ദസ്സേതി. കസ്മാതി ചേ? യസ്മാ അമ്ഹാകം ബുദ്ധോ ഭഗവാ കണ്ഡകം ആരുയ്ഹ മയാ സദ്ധിം നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതോതിഏവമാദിമത്ഥം സന്ധായാഹ. ''അമ്ഹാകം ധമ്മോ''തി വത്വാ പന അത്തനോ സന്തകഭാവേ യുത്തിം ദസ്സേന്തോ **''അമ്ഹാകം അയ്യപുത്തേന ധമ്മോ അഭിസമിതോ''**തി ആഹ. യസ്മാ അമ്ഹാകം അയ്യപുത്തേന ചതുസച്ചധമ്മോ പടിവിദ്ധോ, തസ്മാ ധമ്മോപി അമ്ഹാകന്തി വുത്തം ഹോതി. സങ്ഘം പന അത്തനോ വേരിപക്ഖേ ഠിതം മഞ്ഞമാനോ അമ്ഹാകം സങ്ഘോതി ന വദതി. ഉപമം പന വത്വാ സങ്ഘം അപസാദേതുകാമോ **''സേയ്യഥാപി നാമാ''**തിആദിമാഹ. **തിണകട്ഠപണ്ണസട**ന്തി തത്ഥ തത്ഥ പതിതം തിണകട്ഠപണ്ണം. അഥ വാ തിണഞ്ച നിസ്സാരകം ലഹുകം കട്ഠഞ്ച **തിണകട്ഠം. പണ്ണസട**ന്തി പുരാണപണ്ണം. **ഉസ്സാരേയ്യാ**തി രാസിം കരേയ്യ.

പബ്ബതേയ്യാതി പബ്ബതപ്പഭവാ, സാ ഹി സീഘസോതാ ഹോതി, തസ്മാ തമേവ ഗണ്ഹാതി. **സങ്ഖസേവാലപണക**ന്തി എത്ഥ **സങ്ഖോ**തി ദീഘമൂലകോ പണ്ണസേവാലോ വുച്ചതി. **സേവാലോ**തി നീലസേവാലോ, അവസേസോ ഉദകപപ്പടകതിലബീജകാദി സബ്ബോപി **പണകോ**തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. **ഏകതോ ഉസ്സാരിതാ**തി ഏകട്ഠാനേ കേനാപി സമ്പിണ്ഡിതാ രാസീകതാതി ദസ്സേതി.

൪൨൬-൭. ദുബ്ബചജാതികോതി ദുബ്ബചസഭാവോ വത്തും അസക്കുണേയ്യോതി അത്ഥോ. പദഭാജനേപിസ്സ **ദുബ്ബചോ**തി ദുക്ഖേന കിച്ഛേന വദിതബ്ബോ, ന സക്കാ സുഖേന വത്തുന്തി അത്ഥോ. **ദോവചസ്സകരണേഹീ**തി ദുബ്ബചഭാവകരണീയേഹി, യേ ധമ്മാ ദുബ്ബചം പുഗ്ഗലം കരോന്തി, തേഹി സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. തേ പന ''കതമേ ച, ആവുസോ, ദോവചസ്സകരണാ ധമ്മാ? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു പാപിച്ഛോ ഹോതീ''തിആദിനാ നയേന പടിപാടിയാ **അനുമാനസുത്തേ** (മ॰ നി॰ ൧.൧൮൧) ആഗതാ പാപിച്ഛതാ, അത്തുക്കംസകപരവമ്ഭകതാ, കോധനതാ, കോധഹേതു ഉപനാഹിതാ, കോധഹേതുഅഭിസങ്ഗിതാ, കോധഹേതുകോധസാമന്തവാചാനിച്ഛാരണതാ, ചോദകം പടിപ്ഫരണതാ, ചോദകം അപസാദനതാ, ചോദകസ്സ പച്ചാരോപനതാ, അഞ്ഞേന അഞ്ഞംപടിചരണതാ , അപദാനേന ന സമ്പായനതാ, മക്ഖിപളാസിതാ, ഇസ്സുകീമച്ഛരിതാ, സഠമായാവിതാ, ഥദ്ധാതിമാനിതാ, സന്ദിട്ഠിപരാമാസിആധാനഗ്ഗഹിദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗിതാതി ഏകൂനവീസതി ധമ്മാ വേദിതബ്ബാ.

ഓവാദം നക്ഖമതി ന സഹതീതി **അക്ഖമോ**. യഥാനുസിട്ഠം അപ്പടിപജ്ജനതോ പദക്ഖിണേന അനുസാസനിം ന ഗണ്ഹാതീതി **അപ്പദക്ഖിണഗ്ഗാഹീ അനുസാസനിം**.

ഉദ്ദേസപരിയാപന്നേസൂതി ഉദ്ദേസേ പരിയാപന്നേസു അന്തോഗധേസു. ''യസ്സ സിയാ ആപത്തി, സോ ആവികരേയ്യാ''തി ഏവം സങ്ഗഹിതത്താ അന്തോ പാതിമോക്ഖസ്സ വത്തമാനേസൂതി അത്ഥോ. **സഹധമ്മികം വുച്ചമാനോ**തി സഹധമ്മികേന വുച്ചമാനോ കരണത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, പഞ്ചഹി സഹധമ്മികേഹി സിക്ഖിതബ്ബത്താ തേസം വാ സന്തകത്താ സഹധമ്മികന്തി ലദ്ധനാമേന ബുദ്ധപഞ്ഞത്തേന സിക്ഖാപദേന വുച്ചമാനോതി അത്ഥോ.

വിരമഥായസ്മന്തോ മമ വചനായാതി യേന വചനേന മം വദഥ, തതോ മമ വചനതോ വിരമഥ. മാ മം തം വചനം വദഥാതി വുത്തം ഹോതി.

വദതു സഹധമ്മേനാതി സഹധമ്മികേന സിക്ഖാപദേന സഹധമ്മേന വാ അഞ്ഞേനപി പാസാദികഭാവസംവത്തനികേന വചനേന വദതു. **യദിദ**ന്തി വുഡ്ഢികാരണനിദസ്സനത്ഥേ നിപാതോ. തേന ''യം ഇദം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഹിതവചനം ആപത്തിതോ വുട്ഠാപനഞ്ച തേന അഞ്ഞമഞ്ഞവചനേന അഞ്ഞമഞ്ഞവുട്ഠാപനേന ച സംവഡ്ഢാ പരിസാ''തി ഏവം പരിസായ വുഡ്ഢികാരണം ദസ്സിതം ഹോതി. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനമേവ.

സമുട്ഠാനാദീനി പഠമസങ്ഘഭേദസദിസാനേവാതി.

ദുബ്ബചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬൩. കുലദൂസകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ർ൩൧. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാതി കുലദൂസകസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **അസ്സജിപുനബ്ബസുകാ നാമാ**തി അസ്സജി ചേവ പുനബ്ബസുകോ ച. **കീടാഗിരിസ്മി**ന്തി ഏവംനാമകേ ജനപദേ. **ആവാസികാ ഹോന്തീ**തി ഏത്ഥ ആവാസോ ഏതേസം അത്ഥീതി ആവാസികാ. ''ആവാസോ''തി വിഹാരോ വുച്ചതി. സോ യേസം ആയത്തോ നവകമ്മകരണപുരാണപടിസങ്ഖരണാദിഭാരഹാരതായ, തേ ആവാസികാ. യേ പന കേവലം വിഹാരേ വസന്തി, തേ നേവാസികാതി വുച്ചന്തി. ഇമേ ആവാസികാ അഹേസും. **അലജ്ജിനോ പാപഭിക്ഖൂ**തി നില്ലജ്ജാ ലാമകഭിക്ഖൂ, തേ ഹി ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം ജേട്ഠകഛബ്ബഗ്ഗിയാ.

സാവത്ഥിയം കിര ഛ ജനാ സഹായകാ ''കസികമ്മാദീനി ദുക്കരാനി, ഹന്ദ മയം സമ്മാ പബ്ബജാമ! പബ്ബജന്തേഹി ച ഉപ്പന്നേ കിച്ചേ നിത്ഥരണകട്ഠാനേ പബ്ബജിതും വട്ടതീ''തി സമ്മന്തയിത്വാ ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം സന്തികേ പബ്ബജിംസു. തേ പഞ്ചവസ്സാ ഹുത്വാ മാതികം പഗുണം കത്വാ മന്തയിംസു ''ജനപദോ നാമ കദാചി സുഭിക്ഖോ ഹോതി കദാചി ദുബ്ഭിക്ഖോ, മയം മാ ഏകട്ഠാനേ വസിമ്ഹ, തീസു ഠാനേസു വസാമാ''തി. തതോ പണ്ഡുകലോഹിതകേ ആഹംസു - ''ആവുസോ, സാവത്ഥി നാമ സത്തപഞ്ഞാസായ കുലസതസഹസ്സേഹി അജ്ഝാവുത്ഥാ, അസീതിഗാമസഹസ്സപടിമണ്ഡിതാനം തിയോജനസതികാനം ദ്വിന്നം കാസികോസലരട്ഠാനം ആയമുഖഭൂതാ, തത്ര തുമ്ഹേ ധുരട്ഠാനേയേവ പരിവേണാനി കാരേത്വാ അമ്ബപനസനാളികേരാദീനി രോപേത്വാ പുപ്ഫേഹി ച ഫലേഹി ച കുലാനി സങ്ഗണ്ഹന്താ കുലദാരകേ പബ്ബാജേത്വാ പരിസം വഡ്ഢേഥാ''തി.

മേത്തിയഭൂമജകേ ആഹംസു - ''ആവുസോ, രാജഗഹം നാമ അട്ഠാരസഹി മനുസ്സകോടീഹി അജ്ഝാവുത്ഥം അസീതിഗാമസഹസ്സപടിമണ്ഡിതാനം തിയോജനസതികാനം ദ്വിന്നം അങ്ഗമഗധരട്ഠാനം ആയമുഖഭൂതം, തത്ര തുമ്ഹേ ധുരട്ഠാനേയേവ...പേ॰... പരിസം വഡ്ഢേഥാ''തി.

അസ്സജിപുനബ്ബസുകേ ആഹംസു - ''ആവുസോ, കീടാഗിരി നാമ ദ്വീഹി മേഘേഹി അനുഗ്ഗഹിതോ തീണി സസ്സാനി പസവന്തി, തത്ര തുമ്ഹേ ധുരട്ഠാനേയേവ പരിവേണാനി കാരേത്വാ...പേ॰... പരിസം വഡ്ഢേഥാ''തി. തേ തഥാ അകംസു. തേസു ഏകമേകസ്സ പക്ഖസ്സ പഞ്ച പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി പരിവാരാ, ഏവം സമധികം ദിയഡ്ഢഭിക്ഖുസഹസ്സം ഹോതി. തത്ര പണ്ഡുകലോഹിതകാ സപരിവാരാ സീലവന്തോവ ഭഗവതാ സദ്ധിം ജനപദചാരികമ്പി ചരന്തി, തേ അകതവത്ഥും ഉപ്പാദേന്തി, പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദം പന ന മദ്ദന്തി, ഇതരേ സബ്ബേ അലജ്ജിനോ അകതവത്ഥുഞ്ച ഉപ്പാദേന്തി, പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദഞ്ച മദ്ദന്തി, തേന വുത്തം - ''അലജ്ജിനോ പാപഭിക്ഖൂ''തി.

ഏവരൂപന്തി ഏവംജാതികം. **അനാചാരം ആചരന്തീ**തി അനാചരിതബ്ബം ആചരന്തി, അകാതബ്ബം കരോന്തി. **മാലാവച്ഛ**ന്തി തരുണപുപ്ഫരുക്ഖം, തരുണകാ ഹി പുപ്ഫരുക്ഖാപി പുപ്ഫഗച്ഛാപി മാലാവച്ഛാ ത്വേവ വുച്ചന്തി, തേ ച അനേകപ്പകാരം മാലാവച്ഛം സയമ്പി രോപേന്തി, അഞ്ഞേനപി

രോപാപേന്തി, തേന വുത്തം - ''മാലാവച്ഛം രോപേന്തിപി രോപാപേന്തിപീ''തി. **സിഞ്ചന്തീ**തി സയമേവ ഉദകേന സിഞ്ചന്തി. **സിഞ്ചാപേന്തീ**തി അഞ്ഞേനപി സിഞ്ചാപേന്തി.

ഏത്ഥ പന അകപ്പിയവോഹാരോ കപ്പിയവോഹാരോ പരിയായോ ഓഭാസോ നിമിത്തകമ്മന്തി ഇമാനി പഞ്ച ജാനിതബ്ബാനി. തത്ഥ **അകപ്പിയവോഹാരോ** നാമ അല്ലഹരിതാനം കോട്ടനം കോട്ടാപനം, ആവാടസ്സ ഖണനം ഖണാപനം, മാലാവച്ഛസ്സ രോപനം രോപാപനം, ആളിയാ ബന്ധനം ബന്ധാപനം, ഉദകസ്സ സേചനം സേചാപനം, മാതികായ സമ്മുഖകരണം കപ്പിയഉദകസിഞ്ചനം ഹത്ഥമുഖപാദധോവനന്ഹാനോദകസിഞ്ചനന്തി. **കപ്പിയവോഹാരോ** നാമ ''ഇമം രുക്ഖം ജാന, ഇമം ആവാടം ജാന, ഇമം മാലാവച്ഛം ജാന, ഏത്ഥ ഉദകം ജാനാ''തി വചനം സുക്ഖമാതികായ ഉജുകരണഞ്ച. **പരിയായോ** നാമ ''പണ്ഡിതേന നാമ മാലാവച്ഛാദയോ രോപാപേതബ്ബാ നചിരസ്സേവ ഉപകാരായ സംവത്തന്തീ''തിആദിവചനം. **ഓഭാസോ** നാമ കുദാലഖണിത്താദീനി ച മാലാവച്ഛേ ച ഗഹേത്വാ ഠാനം, ഏവം ഠിതഞ്ഹി സാമണേരാദയോ ദിസ്വാ ഥേരോ കാരാപേതുകാമോതി ഗന്ത്വാ കരോന്തി. **നിമിത്തകമ്മം** നാമ കുദാല-ഖണിത്തി-വാസി-ഫരസു-ഉദകഭാജനാനി ആഹരിത്വാ സമീപേ ഠപനം.

ഇമാനി പഞ്ചപി **കുലസങ്ഗഹത്ഥായ** രോപനേ ന വട്ടന്തി, **ഫലപരിഭോഗത്ഥായ** കപ്പിയാകപ്പിയവോഹാരദ്വയമേവ ന വട്ടതി, ഇതരത്തയം വട്ടതി. **മഹാപച്ചരിയം** പന ''കപ്പിയവോഹാരോപി വട്ടതി. യഞ്ച അത്തനോ പരിഭോഗത്ഥായ വട്ടതി, തം അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ ചേതിയസ്സ വാ അത്ഥായപി വട്ടതീ''തി വുത്തം.

ആരാമത്ഥായ പന **വനത്ഥായ**ച **ഛായത്ഥായ** ച അകപ്പിയവോഹാരമത്തമേവ ന ച വട്ടതി, സേസം വട്ടതി, ന കേവലഞ്ച സേസം യംകിഞ്ചി മാതികമ്പി ഉജും കാതും കപ്പിയഉദകം സിഞ്ചിതും ന്ഹാനകോട്ഠകം കത്വാ ന്ഹായിതും ഹത്ഥപാദമുഖധോവനുദകാനി ച തത്ഥ ഛഡ്ഡേതുമ്പി വട്ടതി. **മഹാപച്ചരിയം** പന **കുരുന്ദിയഞ്ച** ''കപ്പിയപഥവിയം സയം രോപേതുമ്പി വട്ടതീ''തി വുത്തം. ആരാമാദിഅത്ഥായ പന രോപിതസ്സ വാ രോപാപിതസ്സ വാ ഫലം പരിഭുഞ്ജിതുമ്പി വട്ടതി.

ഓചിനനഓചിനാപനേ പകതിയാപി പാചിത്തിയം. കുലദൂസനത്ഥായ പന പാചിത്തിയഞ്ചേവ ദുക്കടഞ്ച. ഗന്ഥനാദീസു ച ഉരച്ഛദപരിയോസാനേസു കുലദൂസനത്ഥായ അഞ്ഞത്ഥായ വാ കരോന്തസ്സ ദുക്കടമേവ . കസ്മാ? അനാചാരത്താ, ''പാപസമാചാരോ''തി ഏത്ഥ വുത്തപാപസമാചാരത്താ ച. ആരാമാദിഅത്ഥായ രുക്ഖരോപനേ വിയ വത്ഥുപൂജനത്ഥായ കസ്മാ ന അനാപത്തീതി ചേ? അനാപത്തിയേവ. യഥാ ഹി തത്ഥ കപ്പിയവോഹാരേന പരിയായാദീഹി ച അനാപത്തി തഥാ വത്ഥുപൂജത്ഥായപി അനാപത്തിയേവ.

നനു ച തത്ഥ ''കപ്പിയപഥവിയം സയം രോപേതുമ്പി വട്ടതീ''തി വുത്തന്തി? വുത്തം, ന പന **മഹാഅട്ഠകഥായം**. അഥാപി മഞ്ഞേയ്യാസി ഇതരാസു വുത്തമ്പി പമാണം. മഹാഅട്ഠകഥായഞ്ച കപ്പിയഉദകസേചനം വുത്തം, തം കഥന്തി? തമ്പി ന വിരുജ്ഝതി. തത്ര ഹി അവിസേസേന ''രുക്ഖം രോപേന്തിപി രോപാപേന്തിപി, സിഞ്ചന്തിപി സിഞ്ചാപേന്തിപീ''തി വത്തബ്ബേ

“മാലാവച്ഛ”ന്തി വദന്തോ ഞാപേതി “കുലസങ്ഗഹത്ഥായ പുപ്ഫഫലൂപഗമേവ സന്ധായേതം വുത്തം, അഞ്ഞത്ര പന പരിയായോ അത്ഥീ”തി. തസ്മാ തത്ഥ പരിയായം, ഇധ ച പരിയായാഭാവം ഞത്വാ യം **അട്ഠകഥാസു** വുത്തം, തം സുവുത്തമേവ. വുത്തഞ്ചേതം -

“ബുദ്ധേന ധമ്മോ വിനയോ ച വുത്തോ;
യോ തസ്സ പുത്തേഹി തഥേവ ഞാതോ;
സോ യേഹി തേസം മതിമച്ചജന്താ;
യസ്മാ പുരേ അട്ഠകഥാ അകംസു.

“തസ്മാ ഹി യം അട്ഠകഥാസു വുത്തം;
തം വജ്ജയിത്വാന പമാദലേഖം;
സബ്ബമ്പി സിക്ഖാസു സഗാരവാനം;
യസ്മാ പമാണം ഇധ പണ്ഡിതാന”ന്തി.

സബ്ബം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. തത്ഥ സിയാ യദി വത്ഥുപൂജനത്ഥായപി ഗന്ഥനാദീസു ആപത്തി, ഹരണാദീസു കസ്മാ അനാപത്തീതി? കുലിത്ഥിആദീനം അത്ഥായ ഹരണതോ ഹരണാധികാരേ ഹി വിസേസേത്വാ തേ കുലിത്ഥിനന്തിആദി വുത്തം, തസ്മാ ബുദ്ധാദീനം അത്ഥായ ഹരന്തസ്സ അനാപത്തി.

തത്ഥ **ഏകതോവണ്ടിക**ന്തി പുപ്ഫാനം വണ്ടേ ഏകതോ കത്വാ കതമാലം. **ഉഭതോവണ്ടിക**ന്തി ഉഭോഹി പസ്സേഹി പുപ്ഫവണ്ടേ കത്വാ കതമാലം. **മഞ്ജരിക**ന്തിആദീസു പന മഞ്ജരീ വിയ കതാ പുപ്ഫവികതി മഞ്ജരികാതി വുച്ചതി. **വിധൂതികാ**തി സൂചിയാ വാ സലാകായ വാ സിന്ദുവാരപുപ്ഫാദീനി വിജ്ഝിത്വാ കതാ. **വടംസകോ**തി വതംസകോ. **ആവേളാ**തി കണ്ണികാ. **ഉരച്ഛദോ**തി ഹാരസദിസം ഉരേ ഠപനകപുപ്ഫദാമം. അയം താവ ഏത്ഥ പദവണ്ണനാ.

അയം പന ആദിതോ പട്ഠായ വിത്ഥാരേന ആപത്തിവിനിച്ഛയോ. കുലദൂസനത്ഥായ അകപ്പിയപഥവിയം മാലാവച്ഛം രോപേന്തസ്സ പാചിത്തിയഞ്ചേവ ദുക്കടഞ്ച, തഥാ അകപ്പിയവോഹാരേന രോപാപേന്തസ്സ. കപ്പിയപഥവിയം രോപനേപി രോപാപനേപി ദുക്കടമേവ. ഉഭയത്ഥാപി സകിം ആണത്തിയാ ബഹുന്നമ്പി രോപനേ ഏകമേവ സപാചിത്തിയദുക്കടം വാ സുദ്ധദുക്കടം വാ ഹോതി. പരിഭോഗത്ഥായ ഹി കപ്പിയഭൂമിയം വാ അകപ്പിയഭൂമിയം വാ കപ്പിയവോഹാരേന രോപാപനേ അനാപത്തി. ആരാമാദിഅത്ഥായപി അകപ്പിയപഥവിയം രോപേന്തസ്സ വാ അകപ്പിയവചനേന രോപാപേന്തസ്സ വാ പാചിത്തിയം. അയം പന നയോ **മഹാഅട്ഠകഥായം** ന സുട്ഠു വിഭത്തോ, **മഹാപച്ചരിയം** വിഭത്തോതി.

സിഞ്ചനസിഞ്ചാപനേ പന അകപ്പിയഉദകേന സബ്ബത്ഥ പാചിത്തിയം, കുലദൂസനപരിഭോഗത്ഥായ ദുക്കടമ്പി. കപ്പിയേന തേസംയേവ ദ്വിന്നമത്ഥായ ദുക്കടം. പരിഭോഗത്ഥായ ചേത്ഥ കപ്പിയവോഹാരേന സിഞ്ചാപനേ അനാപത്തി. ആപത്തിട്ഠാനേ പന ധാരാവച്ഛേദവസേന പയോഗബഹുലതായ ആപത്തിബഹുലതാ വേദിതബ്ബാ.

കുലദൂസനത്ഥായ ഓചിനനേ പുപ്ഫഗണനായ ദുക്കടപാചിത്തിയാനി അഞ്ഞത്ഥ പാചിത്തിയാനേവ. ബഹൂനി പന പുപ്ഫാനി ഏകപയോഗേന ഓചിനന്തോ പയോഗവസേന കാരേതബ്ബോ. ഓചിനാപനേ കുലദൂസനത്ഥായ സകിം ആണത്തോ ബഹുമ്പി ഓചിനതി, ഏകമേവ സപാചിത്തിയദുക്കടം, അഞ്ഞത്ര പാചിത്തിയമേവ.

ഗന്ഥനാദീസു സബ്ബാപി ഛ പുപ്ഫവികതിയോ വേദിതബ്ബാ - ഗന്ഥിമം, ഗോപ്ഫിമം, വേധിമം, വേഠിമം, പൂരിമം, വായിമന്തി. തത്ഥ **"ഗന്ഥിമം"** നാമ സദണ്ഡകേസു വാ ഉപ്പലപദുമാദീസു അഞ്ഞേസു വാ ദീഘവണ്ടേസു പുപ്ഫേസു ദട്ഠബ്ബം. ദണ്ഡകേന ദണ്ഡകം വണ്ടേന വാ വണ്ടം ഗന്ഥേത്വാ കതമേവ ഹി ഗന്ഥിമം. തം ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ കാതുമ്പി അകപ്പിയവചനേന കാരാപേതുമ്പി ന വട്ടതി. ഏവം ജാന, ഏവം കതേ സോഭേയ്യ, യഥാ ഏതാനി പുപ്ഫാനി ന വികിരിയന്തി തഥാ കരോഹീതിആദിനാ പന കപ്പിയവചനേന കാരേതും വട്ടതി.

"ഗോപ്ഫിമം" നാമ സുത്തേന വാ വാകാദീഹി വാ വസ്സികപുപ്ഫാദീനം ഏകതോവണ്ടികഉഭതോവണ്ടികമാലാവസേന ഗോപ്ഫനം, വാകം വാ രജ്ജും വാ ദിഗുണം കത്വാ തത്ഥ അവണ്ടകാനി നീപപുപ്ഫാദീനി പവേസേത്വാ പടിപാടിയാ ബന്ധന്തി, ഏതമ്പി ഗോപ്ഫിമമേവ. സബ്ബം പുരിമനയേനേവ ന വട്ടതി.

"വേധിമം" നാമ സവണ്ടകാനി വസ്സികപുപ്ഫാദീനി വണ്ടേസു, അവണ്ടകാനി വാ വകുലപുപ്ഫാദീനി അന്തോഛിദ്ദേ സൂചിതാലഹീരാദീഹി വിനിവിജ്ഝിത്വാ ആവുനന്തി, ഏതം വേധിമം നാമ, തമ്പി പുരിമനയേനേവ ന വട്ടതി. കേചി പന കദലിക്ഖന്ധമ്ഹി കണ്ടകേ വാ താലഹീരാദീനി വാ പവേസേത്വാ തത്ഥ പുപ്ഫാനി വിജ്ഝിത്വാ ഠപേന്തി, കേചി കണ്ടകസാഖാസു, കേചി പുപ്ഫഛത്തപുപ്ഫകൂടാഗാരകരണത്ഥം ഛത്തേ ച ഭിത്തിയഞ്ച പവേസേത്വാ ഠപിതകണ്ടകേസു, കേചി ധമ്മാസനവിതാനേ ബദ്ധകണ്ടകേസു, കേചി കണികാരപുപ്ഫാദീനി സലാകാഹി വിജ്ഝന്തി, ഛത്താധിഛത്തം വിയ ച കരോന്തി, തം അതിഓളാരികമേവ . പുപ്ഫവിജ്ഝനത്ഥം പന ധമ്മാസനവിതാനേ കണ്ടകമ്പി ബന്ധിതും കണ്ടകാദീഹി വാ ഏകപുപ്ഫമ്പി വിജ്ഝിതും പുപ്ഫേയേവ വാ പുപ്ഫം പവേസേതും ന വട്ടതി. ജാലവിതാനവേദിക-നാഗദന്തക പുപ്ഫപടിച്ഛകതാലപണ്ണഗുളകാദീനം പന ഛിദ്ദേസു അസോകപിണ്ഡിയാ വാ അന്തരേസു പുപ്ഫാനി പവേസേതും ന ദോസോ. ഏതം വേധിമം നാമ ന ഹോതി. ധമ്മരജ്ജുയമ്പി ഏസേവ നയോ.

"വേഠിമം" നാമ പുപ്ഫദാമപുപ്ഫഹത്ഥകേസു ദട്ഠബ്ബം. കേചി ഹി മത്ഥകദാമം കരോന്താ ഹേട്ഠാ ഘടകാകാരം ദസ്സേതും പുപ്ഫേഹി വേഠേന്തി, കേചി അട്ഠട്ഠ വാ ദസ ദസ വാ ഉപ്പലപുപ്ഫാദീനി സുത്തേന വാ വാകേന വാ ദണ്ഡകേസു ബന്ധിത്വാ ഉപ്പലഹത്ഥകേ വാ പദുമഹത്ഥകേ വാ കരോന്തി, തം സബ്ബം പുരിമനയേനേവ ന വട്ടതി. സാമണേരേഹി ഉപ്പാടേത്വാ ഥലേ ഠപിതഉപ്പലാദീനി കാസാവേന ഭണ്ഡികമ്പി ബന്ധിതും ന വട്ടതി. തേസംയേവ പന വാകേന വാ ദണ്ഡകേന വാ ബന്ധിതും അംസഭണ്ഡികം വാ കാതും വട്ടതി. അംസഭണ്ഡികാ നാമ ഖന്ധേ ഠപിതകാസാവസ്സ ഉഭോ അന്തേ ആഹരിത്വാ ഭണ്ഡികം കത്വാ തസ്മിം പസിബ്ബകേ വിയ പുപ്ഫാനി പക്ഖിപന്തി, അയം വുച്ചതി അംസഭണ്ഡികാ, ഏതം കാതും വട്ടതി.

ദണ്ഡകേഹി പദുമിനിപണ്ണം വിജ്ഝിത്വാ ഉപ്പലാദീനി പണ്ണേന വേഠേത്വാ ഗണ്ഹന്തി, തത്രാപി പുപ്ഫാനം ഉപരി പദുമിനിപണ്ണമേവ ബന്ധിതും വട്ടതി. ഹേട്ഠാ ദണ്ഡകം പന ബന്ധിതും ന വട്ടതി.

"പൂരിമം" നാമ മാലാഗുണേ ച പുപ്ഫപടേ ച ദട്ഠബ്ബം. യോ ഹി മാലാഗുണേന ചേതിയം വാ ബോധിം വാ വേദികം വാ പരിക്ഖിപന്തോ പുന ആനേത്വാ പൂരിമഠാനം അതിക്കാമേതി, ഏത്താവതാപി പൂരിമം നാമ ഹോതി. കോ പന വാദോ അനേകക്ഖത്തും പരിക്ഖിപന്തസ്സ, നാഗദന്ത-കന്തരേഹി പവേസേത്വാ ഹരന്തോ ഓലമ്ബകം കത്വാ പുന നാഗദന്തകം പരിക്ഖിപതി, ഏതമ്പി പൂരിമം നാമ. നാഗദന്തകേ പന പുപ്ഫവലയം പവേസേതും വട്ടതി. മാലാഗുണേഹി പുപ്ഫപടം കരോന്തി. തത്രാപി ഏകമേവ മാലാഗുണം ഹരിതും വട്ടതി. പുന പച്ചാഹരതോ പൂരിമമേവ ഹോതി, തം സബ്ബം പുരിമനയേനേവ ന വട്ടതി. മാലാഗുണേഹി പന ബഹൂഹിപി കതം പുപ്ഫദാമം ലഭിത്വാ ആസനമത്ഥകാദീസു ബന്ധിതും വട്ടതി. അതിദീഘം പന മാലാഗുണം ഏകവാരം ഹരിത്വാ വാ പരിക്ഖിപിത്വാ വാ പുന അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദാതും വട്ടതി. തേനാപി തഥേവ കാതും വട്ടതി.

"വായിമം" നാമ പുപ്ഫജാലപുപ്ഫപടപുപ്ഫരൂപേസു ദട്ഠബ്ബം. ചേതിയേസു പുപ്ഫജാലം കരോന്തസ്സ ഏകമേകമ്ഹി ജാലച്ഛിദ്ദേ ദുക്കടം. ഭിത്തിച്ഛത്തബോധിത്ഥമ്ഭാദീസുപി ഏസേവ നയോ. പുപ്ഫപടം പന പരേഹി പൂരിതമ്പി വായിതും ന ലബ്ഭതി. ഗോപ്ഫിമപുപ്ഫേഹേവ ഹത്ഥിഅസ്സാദിരൂപകാനി കരോന്തി, താനിപി വായിമട്ഠാനേ തിട്ഠന്തി. പുരിമനയേനേവ സബ്ബം ന വട്ടതി. അഞ്ഞേഹി കതപരിച്ഛേദേ പന പുപ്ഫാനി ഠപേന്തേന ഹത്ഥിഅസ്സാദിരൂപകമ്പി കാതും വട്ടതി. **മഹാപച്ചരിയം** പന കലമ്ബകേന അഡ്ഢചന്ദകേന ച സദ്ധിം അട്ഠപുപ്ഫവികതിയോ വുത്താ. തത്ഥ **കലമ്ബകോ**തി അഡ്ഢചന്ദകന്തരേ ഘടികദാമഓലമ്ബകോ വുത്തോ. **"അഡ്ഢചന്ദകോ"**തി അഡ്ഢചന്ദാകാരേന മാലാഗുണപരിക്ഖേപോ. തദുഭയമ്പി പൂരിമേയേവ പവിട്ഠം. **കുരുന്ദിയം** പന "ദ്വേ തയോ മാലാഗുണേ ഏകതോ കത്വാ പുപ്ഫദാമകരണമ്പി വായിമംയേവാ"തി വുത്തം. തമ്പി ഇധ പൂരിമട്ഠാനേയേവ പവിട്ഠം, ന കേവലഞ്ച പുപ്ഫഗുളദാമമേവ പിട്ഠമയദാമമ്പി ഗേണ്ഡുകപുപ്ഫദാമമ്പി കുരുന്ദിയം വുത്തം, ഖരപത്തദാമമ്പി സിക്ഖാപദസ്സ സാധാരണത്താ ഭിക്ഖൂനമ്പി ഭിക്ഖുനീനമ്പി നേവ കാതും ന കാരാപേതും വട്ടതി. പൂജാനിമിത്തം പന കപ്പിയവചനം സബ്ബത്ഥ വത്തും വട്ടതി. പരിയായഓഭാസനിമിത്തകമ്മാനി വട്ടന്തിയേവ.

തുവട്ടേന്തീതി നിപജ്ജന്തി. **ലാസേന്തീ**തി പീതിയാ ഉപ്പിലവമാനാ വിയ ഉട്ഠഹിത്വാ ലാസിയനാടകം നാടേന്തി, രേചകം ദേന്തി. **നച്ചന്തിയാപി നച്ചന്തീ**തി യദാ നാടകിത്ഥീ നച്ചതി, തദാ തേപി തസ്സാ പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ ഗച്ഛന്താ നച്ചന്തി. **നച്ചന്തിയാപി ഗായന്തീ**തി യദാ സാ നച്ചതി, തദാ നച്ചാനുരൂപം ഗായന്തി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **അട്ഠപദേപി കീളന്തീ**തി അട്ഠപദഫലകേ ജൂതം കീളന്തി. തഥാ **ദസപദേ, ആകാസേപീ**തി അട്ഠപദദസപദേസു വിയ ആകാസേയേവ കീളന്തി. **പരിഹാരപഥേപീ**തി ഭൂമിയം നാനാപഥമണ്ഡലം കത്വാ തത്ഥ പരിഹരിതബ്ബപഥം പരിഹരന്താ കീളന്തി. **സന്തികായപി കീളന്തീ**തി സന്തികകീളായ കീളന്തി, ഏകജ്ഝം ഠപിതാ സാരിയോ വാ പാസാണസക്ഖരായോ വാ അചാലേന്താ നഖേനേവ അപനേന്തി ച ഉപനേന്തി

ച, സചേ തത്ഥ കാചി ചലതി, പരാജയോ ഹോതി. **ഖലികായാ**തി ജൂതഫലകേ പാസകകീളായ കീളന്തി. **ഘടികായാ**തി ഘടികാ വുച്ചതി ദണ്ഡകകീളാ, തായ കീളന്തി. ദീഘദണ്ഡകേന രസ്സദണ്ഡകം പഹരന്താ വിചരന്തി.

സലാകഹത്ഥേനാതി ലാഖായ വാ മഞ്ജട്ഠിയാ വാ പിട്ഠഉദകേ വാ സലാകഹത്ഥം തേമേത്വാ "കിം ഹോതൂ"തി ഭൂമിയം വാ ഭിത്തിയം വാ തം പഹരിത്വാ ഹത്ഥിഅസ്സാദീരൂപാനി ദസ്സേന്താ കീളന്തി. **അക്ഖേനാ**തി ഗുളേന. **പങ്ഗചീരേനാ**തി പങ്ഗചീരം വുച്ചതി പണ്ണനാളികാ, തം ധമന്താ കീളന്തി. **വങ്കകേനാ**തി ഗാമദാരകാനം കീളനകേന ഖുദ്ദകനങ്ഗലേന. **മോക്ഖചികായാ**തി മോക്ഖചികാ വുച്ചതി സമ്പരിവത്തകകീളാ, ആകാസേ വാ ദണ്ഡം ഗഹേത്വാ, ഭൂമിയം വാ സീസം ഠപേത്വാ ഹേട്ഠുപരിയഭാവേന പരിവത്തന്താ കീളന്തീതി അത്ഥോ. **ചിങ്ഗുലകേനാ**തി ചിങ്ഗുലകം വുച്ചതി താലപണ്ണാദീഹി കതം വാതപ്പഹാരേന പരിബ്ഭമനചക്കം, തേന കീളന്തി. **പത്താള്ഹകേനാ**തി പത്താള്ഹകം വുച്ചതി പണ്ണനാളി, തായ വാലികാദീനി മിനന്താ കീളന്തി. **രഥകേനാ**തി ഖുദ്ദകരഥേന. **ധനുകേനാ**തി ഖുദ്ദകധനുനാ.

അക്ഖരികായാതി അക്ഖരികാ വുച്ചതി ആകാസേ വാ പിട്ഠിയം വാ അക്ഖരജാനനകീളാ, തായ കീളന്തി. **മനേസികായാ**തി മനേസികാ വുച്ചതി മനസാ ചിന്തിതജാനനകീളാ, തായ കീളന്തി. **യഥാവജ്ജേനാ**തി യഥാവജ്ജം വുച്ചതി കാണകുണികഖഞ്ജാദീനം യം യം വജ്ജം തം തം പയോജേത്വാ ദസ്സനകീളാ തായ കീളന്തി, വേലമ്ഭകാ വിയ. **ഹത്ഥിസ്മിമ്പി സിക്ഖന്തീ**തി ഹത്ഥിനിമിത്തം യം സിപ്പം സിക്ഖിതബ്ബം, തം സിക്ഖന്തി. ഏസേവ നയോ അസ്സാദീസു. **ധാവന്തിപീ**തി പരമ്മുഖാ ഗച്ഛന്താ ധാവന്തി. **ആധാവന്തിപീ**തി യത്തകം ധാവന്തി, തത്തകമേവ അഭിമുഖാ പുന ആഗച്ഛന്താ ആധാവന്തി. **നിബ്ബുജ്ഝന്തീ**തി മല്ലയുദ്ധം കരോന്തി. **നലാടികമ്പി ദേന്തീ**തി "സാധു, സാധു, ഭഗിനീ"തി അത്തനോ നലാടേ അങ്ഗുലിം ഠപേത്വാ തസ്സാ നലാടേ ഠപേന്തി. **വിവിധമ്പി അനാചാരം ആചരന്തീ**തി അഞ്ഞമ്പി പാളിയം അനാഗതം മുഖഡിണ്ഡിമാദിവിവിധം അനാചാരം ആചരന്തി.

൪൩൨. പാസാദികേനാതി പസാദാവഹേന, സാരുപ്പേന സമണാനുച്ഛവികേന. **അഭിക്കന്തേനാ**തി ഗമനേന. **പടിക്കന്തേനാ**തി നിവത്തനേന. **ആലോകിതേനാ**തി പുരതോ ദസ്സനേന. **വിലോകിതേനാ**തി ഇതോ ചിതോ ച ദസ്സനേന. **സമിഞ്ജിതേനാ**തി പബ്ബസങ്കോചനേന. **പസാരിതേനാ**തി തേസംയേവ പസാരണേന. സബ്ബത്ഥ ഇത്ഥമ്ഭൂതാഖ്യാനത്ഥേ കരണവചനം, സതിസമ്പജഞ്ഞേഹി അഭിസങ്ഖതത്താ പാസാദിക അഭിക്കന്ത-പടിക്കന്ത-ആലോകിത-വിലോകിത-സമിഞ്ജിത-പസാരിതോ ഹുത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **ഓക്ഖിത്തചക്ഖൂ**തി ഹേട്ഠാ-ഖിത്തചക്ഖു . **ഇരിയാപഥസമ്പന്നോ**തി തായ പാസാദികഅഭിക്കന്താദിതായ സമ്പന്നഇരിയാപഥോ.

ക്വായന്തി കോ അയം. **അബലബലോ വിയാ**തി അബലോ കിര ബോന്ദോ വുച്ചതി, അതിസയത്ഥേ ച ഇദം ആമേഡിതം, തസ്മാ അതിബോന്ദോ വിയാതി വുത്തം ഹോതി. **മന്ദമന്ദോ**തി അഭിക്കന്താദീനം അനുദ്ധതതായ അതിമന്ദോ. അതിസണ്ഹോതി ഏവം ഗുണമേവ ദോസതോ ദസ്സേന്തി. **ഭാകുടികഭാകുടികോ വിയാ**തി ഓക്ഖിത്തചക്ഖുതായ ഭകുടിം കത്വാ സങ്കുടിതമുഖോ കുപിതോ വിയ വിചരതീതി മഞ്ഞമാനാ വദന്തി. **സണ്ഹാ**തി നിപുണാ, "അമ്മ താത ഭഗിനീ"തി ഏവം ഉപാസകജനം യുത്തട്ഠാനേ ഉപനേതും ഛേകാ, ന യഥാ

അയം; ഏവം അബലബലോ വിയാതി അധിപ്പായോ. **സഖിലാ**തി സാഖല്യേന യുത്താ. **സുഖസമ്ഭാസാ**തി ഇദം പുരിമസ്സ കാരണവചനം. യേസഞ്ഹി സുഖസമ്ഭാസാ സമ്മോദനീയകഥാ നേലാ ഹോതി കണ്ണസുഖാ, തേ സഖിലാതി വുച്ചന്തി. തേനാഹംസു - ''സഖിലാ സുഖസമ്ഭാസാ''തി. അയം പനേത്ഥ അധിപ്പായോ - അമ്ഹാകം അയ്യാ ഉപാസകേ ദിസ്വാ മധുരം സമ്മോദനീയം കഥം കഥേന്തി, തസ്മാ സഖിലാ സുഖസമ്ഭാസാ, ന യഥാ അയം; ഏവം മന്ദമന്ദാ വിയാതി. **മിഹിതപുബ്ബങ്ഗമാ**തി മിഹിതം പുബ്ബങ്ഗമം ഏതേസം വചനസ്സാതി മിഹിതപുബ്ബങ്ഗമാ, പഠമം സിതം കത്വാ പച്ഛാ വദന്തീതി അത്ഥോ. **ഏഹിസ്വാഗതവാദിനോ**തി ഉപാസകം ദിസ്വാ ''ഏഹി സ്വാഗതം തവാ''തി ഏവംവാദിനോ, ന യഥാ അയം; ഏവം സങ്കുടിതമുഖതായ ഭാകുടികഭാകുടികാ വിയ ഏവം മിഹിതപുബ്ബങ്ഗമാദിതായ അഭാകുടികഭാവം അത്ഥതോ ദസ്സേത്വാ പുന സരൂപേനപി ദസ്സേന്തോ ആഹംസു - **''അഭാകുടികാ ഉത്താനമുഖാ പുബ്ബഭാസിനോ''**തി. ഉപ്പടിപാടിയാ വാ തിണ്ണമ്പി ആകാരാനം അഭാവദസ്സനമേതന്തി വേദിതബ്ബം. കഥം? ഏത്ഥ ഹി **''അഭാകുടികാ''**തി ഇമിനാ ഭാകുടികഭാകുടികാകാരസ്സ അഭാവോ ദസ്സിതോ. **''ഉത്താനമുഖാ''**തി ഇമിനാ മന്ദമന്ദാകാരസ്സ, യേ ഹി ചക്ഖൂനി ഉമ്മീലേത്വാ ആലോകനേന ഉത്താനമുഖാ ഹോന്തി, ന തേ മന്ദമന്ദാ. **പുബ്ബഭാസിനോ**തി ഇമിനാ അബലബലാകാരസ്സ അഭാവോ ദസ്സിതോ, യേ ഹി ആഭാസനകുസലതായ ''അമ്മ താതാ''തി പഠമതരം ആഭാസന്തി, ന തേ അബലബലാതി.

ഏഹി, ഭന്തേ, ഘരം ഗമിസ്സാമാതി സോ കിര ഉപാസകോ ''ന ഖോ, ആവുസോ, പിണ്ഡോ ലബ്ഭതീ''തി വുത്തേ ''തുമ്ഹാകം ഭിക്ഖൂഹിയേവ ഏതം കതം , സകലമ്പി ഗാമം വിചരന്താ ന ലച്ഛഥാ''തി വത്വാ പിണ്ഡപാതം ദാതുകാമോ ''ഏഹി, ഭന്തേ, ഘരം ഗമിസ്സാമാ''തി ആഹ. കിം പനായം പയുത്തവാചാ ഹോതി, ന ഹോതീതി? ന ഹോതി. പുച്ഛിതപഞ്ഹോ നാമായം കഥേതും വട്ടതി. തസ്മാ ഇദാനി ചേപി പുബ്ബണ്ഹേ വാ സായന്ഹേ വാ അന്തരഘരം പവിട്ഠം ഭിക്ഖും കോചി പുച്ഛേയ്യ - ''കസ്മാ, ഭന്തേ, ചരഥാ''തി? യേനത്ഥേന ചരതി, തം ആചിക്ഖിത്വാ ''ലദ്ധം ന ലദ്ധ''ന്തി വുത്തേ സചേ ന ലദ്ധം, ''ന ലദ്ധ''ന്തി വത്വാ യം സോ ദേതി, തം ഗഹേതും വട്ടതി.

ദുട്ഠോതി ന പസാദാദീനം വിനാസേന ദുട്ഠോ, പുഗ്ഗലവസേന ദുട്ഠോ. **ദാനപഥാനീ**തി ദാനാനിയേവ വുച്ചന്തി. അഥ വാ **ദാനപഥാനീ**തി ദാനനിബദ്ധാനി ദാനവത്താനീതി വുത്തം ഹോതി. **ഉപച്ഛിന്നാനീ**തി ദായകേഹി ഉപച്ഛിന്നാനി, ന തേ താനി ഏതരഹി ദേന്തി. **രിഞ്ചന്തീ**തി വിസും ഹോന്തി നാനാ ഹോന്തി, പക്കമന്തീതി വുത്തം ഹോതി. **സണ്ഠഹേയ്യാ**തി സമ്മാ തിട്ഠേയ്യ, പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം പതിട്ഠാ ഭവേയ്യ.

ഏവമാവുസോതി ഖോ സോ ഭിക്ഖു സദ്ധസ്സ പസന്നസ്സ ഉപാസകസ്സ സാസനം സമ്പടിച്ഛി. ഏവരൂപം കിര സാസനം കപ്പിയം ഹരിതും വട്ടതി, തസ്മാ ''മമ വചനേന ഭഗവതോ പാദേ വന്ദഥാ''തി വാ ''ചേതിയം പടിമം ബോധിം സങ്ഘത്ഥേരം വന്ദഥാ''തി വാ ''ചേതിയേ ഗന്ധപൂജം കരോഥ, പുപ്ഫപൂജം കരോഥാ''തി വാ ''ഭിക്ഖൂ സന്നിപാതേഥ, ദാനം ദസ്സാമ , ധമ്മം സോസ്സാമാ''തി വാ ഈദിസേസു സാസനേസു കുക്കുച്ചം ന കാതബ്ബം. കപ്പിയസാസനാനി ഏതാനി ന ഗിഹീനം ഗിഹികമ്മപടിസംയുത്താനീതി. **കുതോ ച ത്വം, ഭിക്ഖു, ആഗച്ഛസീ**തി നിസിന്നോ സോ ഭിക്ഖു ന ആഗച്ഛതി അത്ഥതോ പന ആഗതോ ഹോതി; ഏവം സന്തേപി വത്തമാനസമീപേ വത്തമാനവചനം

ലബ്ഭതി, തസ്മാ ന ദോസോ. പരിയോസാനേ “തതോ അഹം ഭഗവാ ആഗച്ഛാമീ”തി ഏത്ഥാപി വചനേ ഏസേവ നയോ.

४३३. പഠമം അസ്സജിപുനബ്ബസുകാ ഭിക്ഖൂ ചോദേതബ്ബാതി “മയം തുമ്ഹേ വത്തുകാമാ”തി ഓകാസം കാരേത്വാ വത്ഥുനാ ച ആപത്തിയാ ച ചോദേതബ്ബാ. ചോദേത്വാ യം ന സരന്തി, തം സാരേതബ്ബാ. സചേ വത്ഥുഞ്ച ആപത്തിഞ്ച പടിജാനന്തി, ആപത്തിമേവ വാ പടിജാനന്തി, ന വത്ഥും, ആപത്തിം രോപേതബ്ബാ. അഥ വത്ഥുമേവ പടിജാനന്തി, നാപത്തിം; ഏവമ്പി “ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം അയം നാമ ആപത്തീ”തി രോപേതബ്ബാ ഏവ. യദി നേവ വത്ഥും, നാപത്തിം പടിജാനന്തി, ആപത്തിം ന രോപേതബ്ബാ അയമേത്ഥ വിനിച്ഛയോ. യഥാപടിഞ്ഞായ പന ആപത്തിം രോപേത്വാ; ഏവം പബ്ബാജനീയകമ്മം കാതബ്ബന്തി ദസ്സേന്തോ **“ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ”**തിആദിമാഹ, തം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഏവം പബ്ബാജനീയകമ്മകതേന ഭിക്ഖുനാ യസ്മിം വിഹാരേ വസന്തേന യസ്മിം ഗാമേ കുലദൂസകകമ്മം കതം ഹോതി, തസ്മിം വിഹാരേ വാ തസ്മിം ഗാമേ വാ ന വസിതബ്ബം. തസ്മിം വിഹാരേ വസന്തേന സാമന്തഗാമേപി പിണ്ഡായ ന ചരിതബ്ബം. സാമന്തവിഹാരേപി വസന്തേന തസ്മിം ഗാമേ പിണ്ഡായ ന ചരിതബ്ബം. **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** പന “ഭന്തേ നഗരം നാമ മഹന്തം ദ്വാദസയോജനികമ്പി ഹോതീ”തി അന്തേവാസികേഹി വുത്തോ “യസ്സാ വീഥിയാ കുലദൂസകകമ്മം കതം തത്ഥേവ വാരിത”ന്തി ആഹ. തതോ “വീഥിപി മഹതീ നഗരപ്പമാണാവ ഹോതീ”തി വുത്തോ “യസ്സാ ഘരപടിപാടിയാ”തി ആഹ, “ഘരപടിപാടീപി വീഥിപ്പമാണാവ ഹോതീ”തി വുത്തോ ഇതോ ചിതോ ച സത്ത ഘരാനി വാരിതാനീ”തി ആഹ. തം പന സബ്ബം ഥേരസ്സ മനോരഥമത്തമേവ. സചേപി വിഹാരോ തിയോജനപരമോ ഹോതി ദ്വാദസയോജനപരമഞ്ച നഗരം, നേവ വിഹാരേ വസിതും ലബ്ഭതി, ന നഗരേ ചരിതുന്തി.

४३६. തേ സങ്ഘേന പബ്ബാജനീയകമ്മകതാതി കഥം സങ്ഘോ തേസം കമ്മം അകാസി? ന ഗന്ത്വാവ അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ അകാസി, അഥ ഖോ കുലേഹി നിമന്തേത്വാ സങ്ഘഭത്തേസു കയിരമാനേസു തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ ഥേരാ സമണപടിപദം കഥേത്വാ “അയം സമണോ, അയം അസ്സമണോ”തി മനുസ്സേ സഞ്ഞാപേത്വാ ഏകം ദ്വേ ഭിക്ഖൂ സീമം പവേ സേത്വാ ഏതേനേവുപായേന സബ്ബേസം പബ്ബാജനീയകമ്മം അകംസൂതി. ഏവം പബ്ബാജനീയകമ്മകതസ്സ ച അട്ഠാരസ വത്താനി പൂരേത്വാ യാചന്തസ്സ കമ്മം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതബ്ബം. പടിപ്പസ്സദ്ധകമ്മേനാപി ച തേന യേസു കുലേസു പുബ്ബേ കുലദൂസകകമ്മം കതം, തതോ പച്ചയാ ന ഗഹേതബ്ബാ, ആസവക്ഖയപ്പത്തേനാപി ന ഗഹേതബ്ബാ, അകപ്പിയാവ ഹോന്തി. “കസ്മാ ന ഗണ്ഹഥാ”തി പുച്ഛിതേന “പുബ്ബേ ഏവം കതത്താ”തി വുത്തേ, സചേ വദന്തി “ന മയം തേന കാരണേന ദേമ ഇദാനി സീലവന്തതായ ദേമാ”തി ഗഹേതബ്ബാ. പകതിയാ ദാനട്ഠാനേയേവ കുലദൂസകകമ്മം കതം ഹോതി. തതോ പകതിദാനമേവ ഗഹേതും വട്ടതി, യം വഡ്ഢേത്വാ ദേന്തി, തം ന വട്ടതി.

ന സമ്മാ വത്തന്തീതി തേ പന അസ്സജിപുനബ്ബസുകാ അട്ഠാരസസു വത്തേസു സമ്മാ ന വത്തന്തി. **ന ലോമം പാതേന്തീ**തി അനുലോമപടിപദം അപ്പടിപജ്ജനതായ ന പന്നലോമാ ഹോന്തി. **ന നേത്ഥാരം വത്തന്തീ**തി അത്തനോ

നിത്ഥരണമഗ്ഗം ന പടിപജ്ജന്തി . **ന ഭിക്ഖൂ ഖമാപേന്തീ**തി "ദുക്കടം, ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി, ന പുന ഏവം കരിസ്സാമ, ഖമഥ അമ്ഹാക"ന്തി ഏവം ഭിക്ഖൂനം ഖമാപനം ന കരോന്തി. **അക്കോസന്തീ**തി കാരകസങ്ഘം ദസഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി അക്കോസന്തി. **പരിഭാസന്തീ**തി ഭയം നേസം ദസ്സേന്തി. **ഛന്ദഗാമിതാ...പേ॰... ഭയഗാമിതാ പാപേന്തീ**തി ഏതേ ഛന്ദഗാമിനോ ച...പേ॰... ഭയഗാമിനോ ചാതി ഏവം ഛന്ദഗാമിതായപി...പേ॰... ഭയഗാമിതായപി പാപേന്തി, യോജേന്തീതി അത്ഥോ. **പക്കമന്തീ**തി തേസം പരിവാരേസു പഞ്ചസു സമണസതേസു ഏകച്ചേ ദിസാ പക്കമന്തി. **വിബ്ഭമന്തീ**തി ഏകച്ചേ ഗിഹീ ഹോന്തി. **കഥഞ്ഹി നാമ അസ്സജിപുനബ്ബസുകാ ഭിക്ഖൂ**തി ഏത്ഥ ദ്വിന്നം പമോക്ഖാനം വസേന സബ്ബേപി "അസ്സജിപുനബ്ബസുകാ"തി വുത്താ.

൪൩൩-൭. ഗാമം വാതി ഏത്ഥ നഗരമ്പി ഗാമഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതം. തേനസ്സ പദഭാജനേ "ഗാമോപി നിഗമോപി നഗരമ്പി ഗാമോ ചേവ നിഗമോ ചാ"തി വുത്തം. തത്ഥ അപാകാരപരിക്ഖേപോ സആപണോ **നിഗമോ**തി വേദിതബ്ബോ.

കുലാനി ദൂസേതീതി **കുലദൂസകോ**. ദൂസേന്തോ ച ന അസുചികദ്ദമാദീഹി ദൂസേതി, അഥ ഖോ അത്തനോ ദുപ്പടിപത്തിയാ തേസം പസാദം വിനാസേതി. തേനേവസ്സ പദഭാജനേ "പുപ്ഫേന വാ"തിആദി വുത്തം. തത്ഥ യോ ഹരിത്വാ വാ ഹരാപേത്വാ വാ പക്കോസിത്വാ വാ പക്കോസാപേത്വാ വാ സയം വാ ഉപഗതാനം യംകിഞ്ചി അത്തനോ സന്തകം പുപ്ഫം കുലസങ്ഗഹത്ഥായ ദേതി, ദുക്കടം. പരസന്തകം ദേതി, ദുക്കടമേവ. ഥേയ്യചിത്തേന ദേതി, ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. ഏസേവ നയോ സങ്ഘികേപി. അയം പന വിസേസോ, സേനാസനത്ഥായ നിയാമിതം ഇസ്സരവതായ ദദതോ ഥുല്ലച്ചയം.

പുപ്ഫം നാമ കസ്സ ദാതും വട്ടതി, കസ്സ ന വട്ടതീതി? മാതാപിതൂന്നം താവ ഹരിത്വാപി ഹരാപേത്വാപി പക്കോസിത്വാപി പക്കോസാപേത്വാപി ദാതും വട്ടതി, സേസഞാതകാനം പക്കോസാപേത്വാവ. തഞ്ച ഖോ വത്ഥുപൂജനത്ഥായ, മണ്ഡനത്ഥായ പന സിവലിങ്ഗാദിപൂജനത്ഥായ വാ കസ്സചിപി ദാതും ന വട്ടതി. മാതാപിതൂനഞ്ച ഹരാപേന്തേന ഞാതിസാമണേരേഹേവ ഹരാപേതബ്ബം. ഇതരേ പന യദി സയമേവ ഇച്ഛന്തി, വട്ടതി. സമ്മതേന പുപ്ഫഭാജകേന ഭാജനകാലേ സമ്പത്താനം സാമണേരാനം ഉപഡ്ഢഭാഗം ദാതും വട്ടതി. **കുരുന്ദിയം** സമ്പത്തഗിഹീനം ഉപഡ്ഢഭാഗം. **മഹാപച്ചരിയം** "ചൂളകം ദാതും വട്ടതീ"തി വുത്തം. അസമ്മതേന അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബം.

ആചരിയുപജ്ഝായേസു സഗാരവാ സാമണേരാ ബഹൂനി പുപ്ഫാനി ആഹരിത്വാ രാസിം കത്വാ ഠപേന്തി, ഥേരാ പാതോവ സമ്പത്താനം സദ്ധിവിഹാരികാദീനം ഉപാസകാനം വാ "ത്വം ഇദം ഗണ്ഹ, ത്വം ഇദം ഗണ്ഹാ"തി ദേന്തി, പുപ്ഫദാനം നാമ ന ഹോതി. "ചേതിയം പൂജേസ്സാമാ"തി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്താപി പൂജം കരോന്താപി തത്ഥ തത്ഥ സമ്പത്താനം ചേതിയപൂജനത്ഥായ ദേന്തി, ഏതമ്പി പുപ്ഫദാനം നാമ ന ഹോതി. ഉപാസകേ അക്കപുപ്ഫാദീഹി പൂജേന്തേ ദിസ്വാ "വിഹാരേ കണികാരപുപ്ഫാദീനി അത്ഥി, ഉപാസകാ താനി ഗഹേത്വാ പൂജേഥാ"തി വത്തുമ്പി വട്ടതി. ഭിക്ഖൂ പുപ്ഫപൂജം കത്വാ ദിവാതരം ഗാമം പവിട്ഠേ "കിം, ഭന്തേ, അതിദിവാ പവിട്ഠത്ഥാ"തി പുച്ഛന്തി, "വിഹാരേ ബഹൂനി പുപ്ഫാനി പൂജം അകരിമ്ഹാ"തി വദന്തി. മനുസ്സാ "ബഹൂനി കിര വിഹാരേ പുപ്ഫാനീ"തി പുനദിവസേ പഹൂതം ഖാദനീയം ഭോജനീയം ഗഹേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ

പുപ്ഫപൂജഞ്ച കരോന്തി, ദാനഞ്ച ദേന്തി, വട്ടതി. മനുസ്സാ “മയം, ഭന്തേ, അസുകദിവസം നാമ പൂജേസ്സാമാ”തി പുപ്ഫവാരം യാചിത്വാ അനുഞ്ഞാതദിവസേ ആഗച്ഛന്തി, സാമണേരേഹി ച പഗേവ പുപ്ഫാനി ഓചിനിത്വാ ഠപിതാനി ഹോന്തി, തേ രുക്ഖേസു പുപ്ഫാനി അപസ്സന്താ “കുഹിം, ഭന്തേ, പുപ്ഫാനീ”തി വദന്തി, സാമണേരേഹി ഓചിനിത്വാ ഠപിതാനി തുമ്ഹേ പന പൂജേത്വാ ഗച്ഛഥ, സങ്ഘോ അഞ്ഞം ദിവസം പൂജേസ്സതീതി. തേ പൂജേത്വാ ദാനം ദത്വാ ഗച്ഛന്തി, വട്ടതി. **മഹാപച്ചരിയം** പന **കുരുന്ദിയഞ്ച** “ഥേരാ സാമണേരേഹി ദാപേതും ന ലഭന്തി. സചേ സയമേവ താനി പുപ്ഫാനി തേസം ദേന്തി, വട്ടതി. ഥേരേഹി പന ‘സാമണേരേഹി ഓചിനിത്വാ ഠപിതാനീ’തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബ”ന്തി വുത്തം. സചേ പന പുപ്ഫവാരം യാചിത്വാ അനോചിതേസു പുപ്ഫേസു യാഗുഭത്താദീനി ആദായ ആഗന്ത്വാ സാമണേരേ “ഓചിനിത്വാ ദേഥാ”തി വദന്തി. ഞാതകസാമണേരാനംയേവ ഓചിനിത്വാ ദാതും വട്ടതി. അഞ്ഞാതകേ ഉക്ഖിപിത്വാ രുക്ഖസാഖായ ഠപേന്തി, ന ഓരോഹിത്വാ പലായിതബ്ബം, ഓചിനിത്വാ ദാതും വട്ടതി. സചേ പന കോചി ധമ്മകഥികോ “ബഹൂനി ഉപാസകാ വിഹാരേ പുപ്ഫാനി യാഗുഭത്താദീനി ആദായ ഗന്ത്വാ പുപ്ഫപൂജം കരോഥാ”തി വദതി, തസ്സേവ ന കപ്പതീതി **മഹാപച്ചരിയഞ്ച** **കുരുന്ദിയഞ്ച** വുത്തം. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന “ഏതം അകപ്പിയം ന വട്ടതീ”തി അവിസേസേന വുത്തം.

ഫലമ്പി അത്തനോ സന്തകം വുത്തനയേനേവ മാതാപിതൂനഞ്ച സേസഞാതകാനഞ്ച ദാതും വട്ടതി. കുലസങ്ഗഹത്ഥായ പന ദേന്തസ്സ വുത്തനയേനേവ അത്തനോ സന്തകേ പരസന്തകേ സങ്ഘികേ സേനാസനത്ഥായ നിയാമിതേ ച ദുക്കടാദീനി വേദിതബ്ബാനി. അത്തനോ സന്തകംയേവ ഗിലാനമനുസ്സാനം വാ സമ്പത്തഇസ്സരാനം വാ ഖീണപരിബ്ബയാനം വാ ദാതും വട്ടതി, ഫലദാനം ന ഹോതി. ഫലഭാജകേനാപി സമ്മതേന സങ്ഘസ്സ ഫലഭാജനകാലേ സമ്പത്തമനുസ്സാനം ഉപഡ്ഢഭാഗം ദാതും വട്ടതി. അസമ്മതേന അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബം. സങ്ഘാരാമേപി ഫലപരിച്ഛേദേന വാ രുക്ഖപരിച്ഛേദേന വാ കതികാ കാതബ്ബാ. തതോ ഗിലാനമനുസ്സാനം വാ അഞ്ഞേസം വാ ഫലം യാചന്താനം യഥാപരിച്ഛേദേന ചത്താരി പഞ്ച ഫലാനി ദാതബ്ബാനി. രുക്ഖാ വാ ദസ്സേതബ്ബാ “ഇതോ ഗഹേതും ലബ്ഭതീ”തി. “ഇമേ ഫലാനി സുന്ദരാനി, ഇതോ ഗണ്ഹഥാ”തി ഏവം പന ന വത്തബ്ബം.

ചുണ്ണേനാതി ഏത്ഥ അത്തനോ സന്തകം സിരീസചുണ്ണം വാ അഞ്ഞം വാ കസാവം യംകിഞ്ചി കുലസങ്ഗഹത്ഥായ ദേതി, ദുക്കടം. പരസന്തകാദീസുപി വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. അയം പന വിസേസോ - ഇധ സങ്ഘസ്സ രക്ഖിതഗോപിതാപി രുക്ഖച്ഛല്ലി ഗരുഭണ്ഡമേവ. മത്തികദന്തകട്ഠവേളൂസുപി ഗരുഭണ്ഡൂപഗം ഞത്വാ ചുണ്ണേ വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. പണ്ണദാനം പന ഏത്ഥ ന ആഗതം, തമ്പി വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. പരതോപി ഗരുഭണ്ഡവിനിച്ഛയേ സബ്ബം വിത്ഥാരേന വണ്ണയിസ്സാമ.

വേജ്ജികായ വാതി ഏത്ഥ വേജ്ജകമ്മവിധി തതിയപാരാജികവണ്ണനായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

ജങ്ഘപേസനികേനാതി ഏത്ഥ **ജങ്ഘപേസനിയ**ന്തി ഗിഹീനം ദൂതേയ്യസാസനഹരണകമ്മം വുച്ചതി, തം ന കാതബ്ബം. ഗിഹീനഞ്ഹി സാസനം

ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ പദേ പദേ ദുക്കടം. തം കമ്മം നിസ്സായ ലദ്ധഭോജനം ഭുഞ്ജന്തസ്സാപി അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ ദുക്കടം. പഠമം സാസനം അഗ്ഗഹേത്വാപി പച്ഛാ "അയം ദാനി സോ ഗാമോ ഹന്ദ തം സാസനം ആരോചേമീ"തി മഗ്ഗാ ഓക്കമന്തസ്സാപി പദേ പദേ ദുക്കടം. സാസനം ആരോചേത്വാ ലദ്ധഭോജനം ഭുഞ്ജതോ പുരിമനയേനേവ ദുക്കടം. സാസനം അഗ്ഗഹേത്വാ ആഗതേന പന "ഭന്തേ തസ്മിം ഗാമേ ഇത്ഥന്നാമസ്സ കാ പവത്തീ"തി പുച്ഛിയമാനേന കഥേതും വട്ടതി, പുച്ഛിതപഞ്ഹേ ദോസോ നത്ഥി. പഞ്ചന്നം പന സഹധമ്മികാനം മാതാപിതൂനം പണ്ഡുപലാസസ്സ അത്തനോ വേയ്യാവച്ചകരസ്സ ച സാസനം ഹരിതും വട്ടതി, ഗിഹീനഞ്ച പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരം കപ്പിയസാസനം. ഇദഞ്ഹി ജങ്ഘപേസനിയകമ്മം നാമ ന ഹോതി. ഇമേഹി പന അട്ഠഹി കുലദൂസകകമ്മേഹി ഉപ്പന്നപച്ചയാ പഞ്ചന്നമ്പി സഹധമ്മികാനം ന കപ്പന്തി, അഭൂതാരോചനരൂപിയസംവോഹാരേഹി ഉപ്പന്നപച്ചയസദിസാവ ഹോന്തി.

പാപാ സമാചാരാ അസ്സാതി **പാപസമാചാരോ**. തേ പന യസ്മാ മാലാവച്ഛരോപനാദയോ ഇധ അധിപ്പേതാ, തസ്മാ "മാലാവച്ഛം രോപേന്തിപീ"തിആദിനാ നയേനസ്സ പദഭാജനം വുത്തം. **തിരോക്ഖാ**തി പരമ്മുഖാ. **കുലാനി ച തേന ദുട്ഠാനീ**തി ഏത്ഥ പന യസ്മാ "കുലാനീ"തി വോഹാരമത്തമേതം, അത്ഥതോ ഹി മനുസ്സാ തേന ദുട്ഠാ ഹോന്തി, തസ്മാസ്സ പദഭാജനേ "പുബ്ബേ സദ്ധാ ഹുത്വാ"തിആദിമാഹ. **ഛന്ദഗാമിനോ**തി ഛന്ദേന ഗച്ഛന്തീതി ഛന്ദഗാമിനോ. ഏസ നയോ സേസേസു. **സമനുഭാസിതബ്ബോ തസ്സ പടിനിസ്സഗ്ഗായാ**തി ഏത്ഥ കുലദൂസകകമ്മേന ദുക്കടമേവ. യം പന സോ സങ്ഘം പരിഭവിത്വാ "ഛന്ദഗാമിനോ"തിആദിമാഹ. തസ്സ പടിനിസ്സഗ്ഗായ സമനുഭാസനകമ്മം കാതബ്ബന്തി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. സേസം സബ്ബത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീനിപി പഠമസങ്ഘഭേദസദിസാനേവാതി.

കുലദൂസകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനവണ്ണനാ

ൎ൮൨. ഉദ്ദിട്ഠാ ഖോ...പേ॰... ഏവമേതം ധാരയാമീതി ഏത്ഥ പഠമം ആപത്തി ഏതേസന്തി **പഠമാപത്തികാ,** പഠമം വീതിക്കമക്ഖണേയേവ ആപജ്ജിതബ്ബാതി അത്ഥോ. ഇതരേ പന യഥാ തതിയേ ചതുത്ഥേ ച ദിവസേ ഹോതീതി ജരോ "തതിയകോ ചതുത്ഥകോ"തി ച വുച്ചതി; ഏവം യാവതതിയേ സമനുഭാസനകമ്മേ ഹോന്തീതി **യാവതതിയകാ**തി വേദിതബ്ബാ.

യാവതീഹം ജാനം പടിച്ഛാദേതീതി യത്തകാനി അഹാനി ജാനന്തോ പടിച്ഛാദേതി, "അഹം ഇത്ഥന്നാമം ആപത്തിം ആപന്നോ"തി സബ്രഹ്മചാരീനം നാരോചേതി. **താവതീഹ**ന്തി തത്തകാനി അഹാനി. **അകാമാ പരിവത്ഥബ്ബ**ന്തി ന കാമേന, ന വസേന, അഥ ഖോ അകാമേന അവസേന പരിവാസം സമാദായ വത്ഥബ്ബം. **ഉത്തരി ഛാരത്ത**ന്തി പരിവാസതോ ഉത്തരി ഛ രത്തിയോ. **ഭിക്ഖുമാനത്തായാ**തി ഭിക്ഖൂനം മാനനഭാവായ, ആരാധനത്ഥായാതി വുത്തം ഹോതി. വീസതിസങ്ഘോ ഗണോ അസ്സാതി **വീസതിഗണോ . തത്രാ**തി യത്ര സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന വീസതിഗണോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ അത്ഥി തത്ര.

അബ്ഭേതബ്ബോതി അഭിഏ്യതബ്ബോ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബോ, അബ്ഭാനകമ്മവസേന ഓസാരേതബ്ബോതി വുത്തം ഹോതി , അവ്ഹാതബ്ബോതി വാ അത്ഥോ. **അനബ്ഭിതോ**തി ന അബ്ഭിതോ, അസമ്പടിച്ഛിതോ, അകതബ്ഭാനകമ്മോതി വുത്തം ഹോതി, അനവ്ഹാതോതി വാ അത്ഥോ. **സാമീചീ**തി അനുധമ്മതാ, ലോകുത്തരധമ്മം അനുഗതാ ഓവാദാനുസാസനീ, സാമീചി ധമ്മതാതി വുത്തം ഹോതി. സേസമേത്ഥ വുത്തനയമേവാതി.

സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

തേരസകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. അനിയതകണ്ഡം

൧. പഠമഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൪൩. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാതി പഠമഅനിയതസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **കാലയുത്തം സമുല്ലപന്തോതി** കാലം സല്ലക്ഖേത്വാ യദാ ന അഞ്ഞോ കോചി സമീപേന ഗച്ഛതി വാ ആഗച്ഛതി വാ തദാ തദനുരൂപം "കച്ചി ന ഉക്കണ്ഠസി, ന കിലമസി, ന ഛാതാസീ"തിആദികം ഗേഹസ്സിതം കഥം കഥേന്തോ. **കാലയുത്തം ധമ്മം ഭണന്തോതി** കാലം സല്ലക്ഖേത്വാ യദാ അഞ്ഞോ കോചി സമീപേന ഗച്ഛതി വാ ആഗച്ഛതി വാ തദാ തദനുരൂപം "ഉപോസഥം കരേയ്യാസി, സലാകഭത്തം ദദേയ്യാസീ"തിആദികം ധമ്മകഥം കഥേന്തോ.

ബഹൂ ധീതരോ ച പുത്താ ച അസ്സാതി **ബഹുപുത്താ**. തസ്സാ കിര ദസ പുത്താ ദസ ധീതരോ അഹേസും, ബഹൂ നത്താരോ അസ്സാതി **ബഹുനത്താ**. യഥേവ ഹി തസ്സാ ഏവമസ്സാ പുത്തധീതാനമ്പി വീസതി വീസതി ദാരകാ അഹേസും, ഇതി സാ വീസുത്തരചതുസതപുത്തനത്തപരിവാരാ അഹോസി. **അഭിമങ്ഗലസമ്മതാതി** ഉത്തമമങ്ഗലസമ്മതാ. **യഞ്ഞേസൂതി** ദാനപ്പദാനേസു. **ഛണേസൂതി** ആവാഹവിവാഹമങ്ഗലാദീസു അന്തരുസ്സവേസു. **ഉസ്സവേസൂതി** ആസാള്ഹീപവാരണനക്ഖത്താദീസു മഹുസ്സവേസു. **പഠമം ഭോജേന്തീതി** "ഇമേപി ദാരകാ തയാ സമാനായുകാ നിരോഗാ ഹോന്തൂ"തി ആയാചന്താ പഠമംയേവ ഭോജേന്തി, യേപി സദ്ധാ ഹോന്തി പസന്നാ, തേപി ഭിക്ഖൂ ഭോജേത്വാ തദനന്തരം സബ്ബപഠമം തംയേവ ഭോജേന്തി. **നാദിയീതി** തസ്സാ വചനം ന ആദിയി, ന ഗണ്ഹി, ന വാ ആദരമകാസീതി അത്ഥോ.

൪൪൪-൬. അലംകമ്മനിയേതി കമ്മക്ഖമം കമ്മയോഗ്ഗന്തി കമ്മനിയം, അലം പരിയത്തം കമ്മനിയഭാവായാതി അലംകമ്മനിയം, തസ്മിം അലംകമ്മനിയേ, യത്ഥ അജ്ഝാചാരം കരോന്താ സക്കോന്തി, തം കമ്മം കാതും താദിസേതി അത്ഥോ. തേനേവസ്സ പദഭാജനേ വുത്തം - "സക്കാ ഹോതി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിതു"ന്തി, യത്ഥ മേഥുനം ധമ്മം സക്കാ ഹോതി പടിസേവിതുന്തി വുത്തം ഹോതി. **നിസജ്ജം കപ്പേയ്യാതി** നിസജ്ജം കരേയ്യ, നിസീദേയ്യാതി അത്ഥോ. യസ്മാ പന നിസീദിത്വാവ നിപജ്ജതി, തേനസ്സ പദഭാജനേ ഉഭയമ്പി വുത്തം. തത്ഥ **ഉപനിസിന്നോതി** ഉപഗന്ത്വാ നിസിന്നോ. ഏവം **ഉപനിപന്നോപി** വേദിതബ്ബോ. **ഭിക്ഖു നിസിന്നേതി** ഭിക്ഖുമ്ഹി നിസിന്നേതി അത്ഥോ. **ഉഭോ വാ നിസിന്നാതി** ദ്വേപി അപച്ഛാ അപുരിമം നിസിന്നാ. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി പാളിയം "സോതസ്സ രഹോ"തി ആഗതം, ചക്ഖുസ്സ രഹേനേവ പന പരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ. സചേപി ഹി പിഹിതകവാടസ്സ ഗബ്ഭസ്സ ദ്വാരേ നിസിന്നോ വിഞ്ഞൂ പുരിസോ ഹോതി, നേവ അനാപത്തിം കരോതി. അപിഹിതകവാടസ്സ പന ദ്വാരേ നിസിന്നോ അനാപത്തിം കരോതി. ന കേവലഞ്ച ദ്വാരേ അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേപി ഓകാസേ നിസിന്നോ, സചേ സചക്ഖുകോ വിക്ഖിത്തോപി നിദ്ദായന്തോപി അനാപത്തിം കരോതി. സമീപേ ഠിതോപി അന്ധോ ന കരോതി, ചക്ഖുമാപി നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായന്തോ ന കരോതി. ഇത്ഥീനം പന സതമ്പി അനാപത്തിം ന കരോതിയേവ.

സദ്ധേയ്യവചസാതി സദ്ധാതബ്ബവചനാ. സാ പന യസ്മാ അരിയസാവികാവ ഹോതി, തേനസ്സ പദഭാജനേ "ആഗതഫലാ"തിആദി വുത്തം. തത്ഥ ആഗതം ഫലം

അസ്സാതി **ആഗതഫലാ** പടിലദ്ധസോതാപത്തിഫലാതി അത്ഥോ. **അഭിസമേതാവിനീ**തി പടിവിദ്ധചതുസച്ചാ. വിഞ്ഞാതം സിക്ഖത്തയസാസനം ഏതായാതി **വിഞ്ഞാതസാസനാ. നിസജ്ജം ഭിക്ഖു പടിജാനമാനോ**തി കിഞ്ചാപി ഏവരൂപാ ഉപാസികാ ദിസ്വാ വദതി, അഥ ഖോ ഭിക്ഖു നിസജ്ജം പടിജാനമാനോയേവ തിണ്ണം ധമ്മാനം അഞ്ഞതരേന കാരേതബ്ബോ, ന അപ്പടിജാനമാനോതി അത്ഥോ.

യേന വാ സാ സദ്ധേയ്യവചസാ ഉപാസികാ വദേയ്യ തേന സോ ഭിക്ഖു കാരേതബ്ബോതി നിസജ്ജാദീസു ആകാരേസു യേന വാ ആകാരേന സദ്ധിം മേഥുനധമ്മാദീനി ആരോപേത്വാ സാ ഉപാസികാ വദേയ്യ, പടിജാനമാനോവ തേന സോ ഭിക്ഖു കാരേതബ്ബോ. ഏവരൂപായപി ഉപാസികായ വചനമത്തേന ന കാരേതബ്ബോതി അത്ഥോ. കസ്മാ? യസ്മാ ദിട്ഠം നാമ തഥാപി ഹോതി, അഞ്ഞഥാപി ഹോതി.

തദത്ഥജോതനത്ഥഞ്ച ഇദം വത്ഥും ഉദാഹരന്തി - മല്ലാരാമവിഹാരേ കിര ഏകോ ഖീണാസവത്ഥേരോ ഏകദിവസം ഉപട്ഠാകകുലം ഗന്ത്വാ അന്തോഗേഹേ നിസീദി, ഉപാസികാപി സയനപല്ലങ്കം നിസ്സായ ഠിതാ ഹോതി. അഥേകോ പിണ്ഡചാരികോ ദ്വാരേ ഠിതോ ദിസ്വാ "ഥേരോ ഉപാസികായ സദ്ധിം ഏകാസനേ നിസിന്നോ"തി സഞ്ഞം പടിലഭിത്വാ പുനപ്പുനം ഓലോകേസി. ഥേരോപി "അയം മയി അസുദ്ധലദ്ധികോ ജാതോ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം പവിസിത്വാ അന്തോവ നിസീദി. സോപി ഭിക്ഖു "ഥേരം ചോദേസ്സാമീ"തി ആഗന്ത്വാ ഉക്കാസിത്വാ ദ്വാരം വിവരി. ഥേരോ തസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ കൂടാഗാരകണ്ണികം നിസ്സായ പല്ലങ്കേന നിസീദി. സോപി ഭിക്ഖു അന്തോ പവിസിത്വാ മഞ്ചഞ്ച ഹേട്ഠാമഞ്ചഞ്ച ഓലോകേത്വാ ഥേരം അപസ്സന്തോ ഉദ്ധം ഉല്ലോകേസി, അഥ ആകാസേ നിസിന്നം ഥേരം ദിസ്വാ "ഭന്തേ, ഏവം മഹിദ്ധികാ നാമ തുമ്ഹേ മാതുഗാമേന സദ്ധിം ഏകാസനേ നിസിന്നഭാവം വദാപേഥ ഏവാ"തി ആഹ. ഥേരോ "അന്തരഘരസ്സേവേസോ ആവുസോ ദോസോ, അഹം പന തം സദ്ധാപേതും അസക്കോന്തോ ഏവമകാസിം, രക്ഖേയ്യാസി മ"ന്തി വത്വാ ഓതരീതി.

൪൪൩. ഇതോ പരം **സാ ചേ ഏവം വദേയ്യാ**തിആദി സബ്ബം പടിഞ്ഞായ കാരണാകാരദസ്സനത്ഥം വുത്തം, തത്ഥ **മാതുഗാമസ്സ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ**തി മാതുഗാമസ്സ മഗ്ഗേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോതി അത്ഥോ. **നിസജ്ജായ കാരേതബ്ബോ**തി നിസജ്ജം പടിജാനിത്വാ മേഥുനധമ്മപടിസേവനം അപ്പടിജാനന്തോ മേഥുനധമ്മപാരാജികാപത്തിയാ അകാരേത്വാ നിസജ്ജാമത്തേന യം ആപത്തിം ആപജ്ജതി തായ കാരേതബ്ബോ, പാചിത്തിയാപത്തിയാ കാരേതബ്ബോതി അത്ഥോ. ഏതേന നയേന സബ്ബചതുക്കേസു വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

൪൪൪. സിക്ഖാപദപരിയോസാനേ പന ആപത്താനാപത്തിപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തേസു **ഗമനം പടിജാനാതീ**തിആദീസു **ഗമനം പടിജാനാതീ**തി "രഹോനിസജ്ജസ്സാദത്ഥം ഗതോമ്ഹീ"തി ഏവം ഗമനം പടിജാനാതി, **നിസജ്ജ**ന്തി നിസജ്ജസ്സാദേനേവ നിസജ്ജം പടിജാനാതി. **ആപത്തി**ന്തി തീസു അഞ്ഞതരം ആപത്തിം. **ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ**തി തീസു യം പടിജാനാതി, തായ കാരേതബ്ബോ. സേസമേത്ഥ ചതുക്കേ ഉത്താനാധിപ്പായമേവ. ദുതിയചതുക്കേ പന

ഗമനം ന പടിജാനാതീതി രഹോ നിസജ്ജസ്സാദവസേന ന പടിജാനാതി , "സലാകഭത്താദിനാ അത്തനോ കമ്മേന ഗതോമ്ഹി, സാ പന മയ്ഹം നിസിന്നട്ഠാനം ആഗതാ"തി വദതി. സേസമേത്ഥാപി ഉത്താനാധിപ്പായമേവ.

അയം പന സബ്ബത്ഥ വിനിച്ഛയോ - **രഹോ നിസജ്ജസ്സാദോ**തി മേഥുനധമ്മസന്നിസ്സിതകിലേസോ വുച്ചതി. യോ ഭിക്ഖു തേനസ്സാദേന മാതുഗാമസ്സ സന്തികം ഗന്തുകാമോ അക്ഖിം അഞ്ജേതി, ദുക്കടം. നിവാസനം നിവാസേതി, കായബന്ധനം ബന്ധതി, ചീവരം പാരുപതി, സബ്ബത്ഥ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. ഗച്ഛതി, പദവാരേ പദവാരേ ദുക്കടം. ഗന്ത്വാ നിസീദതി, ദുക്കടമേവ. മാതുഗാമേ ആഗന്ത്വാ നിസിന്നമത്തേ പാചിത്തിയം. സചേ സാ ഇത്ഥീ കേനചി കരണീയേന ഉട്ഠായുട്ഠായ പുനപ്പുനം നിസീദതി, നിസജ്ജായ നിസജ്ജായ പാചിത്തിയം. യം സന്ധായ ഗതോ, സാ ന ദിട്ഠാ, അഞ്ഞാ ആഗന്ത്വാ നിസീദതി, അസ്സാദേ ഉപ്പന്നേ പാചിത്തിയം. **മഹാപച്ചരിയം** പന "ഗമനകാലതോ പട്ഠായ അസുദ്ധചിത്തത്താ ആപത്തിയേവാ"തി വുത്തം. സചേ സമ്ബഹുലാ ആഗച്ഛന്തി, മാതുഗാമഗണനായ പാചിത്തിയാനി. സചേ ഉട്ഠായുട്ഠായ പുനപ്പുനം നിസീദന്തി, നിസജ്ജാഗണനായ പാചിത്തിയാനി. അനിയമേത്വാ ദിട്ഠദിട്ഠായ സദ്ധിം രഹസ്സാദം കപ്പേസ്സാമീതി ഗന്ത്വാ നിസിന്നസ്സാപി ആഗതാഗതാനം വസേന പുനപ്പുനം നിസജ്ജാവസേന ച വുത്തനയേനേവ ആപത്തിയോ വേദിതബ്ബാ. സചേ സുദ്ധചിത്തേന ഗന്ത്വാ നിസിന്നസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ നിസിന്നായ ഇത്ഥിയാ രഹസ്സാദോ ഉപ്പജ്ജതി അനാപത്തി.

സമുട്ഠാനാദീനി പഠമപാരാജികസദിസാനേവാതി.

പഠമഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൫൨. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാതി ദുതിയഅനിയതസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ഭഗവതാ പടിക്ഖിത്ത**ന്തിആദിമ്ഹി "യം ഏകോ ഏകായ രഹോ പടിച്ഛന്നേ ആസനേ അലംകമ്മനിയേ നിസജ്ജം കപ്പേയ്യ, തം നിസജ്ജം കപ്പേതും പടിക്ഖിത്ത"ന്തി ഏവം സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. ഇതരഥാ ഹി "ഏകസ്സ ഏകായാ"തി വത്തബ്ബം സിയാ, കസ്മാ? "പടിക്ഖിത്ത"ന്തി വുത്തത്താ. സാമിഅത്ഥേ വാ ഏതം പച്ചത്തവചനം വേദിതബ്ബം.

൪൫൩. ന ഹേവ ഖോ പന പടിച്ഛന്നന്തി ഏത്ഥ പന യമ്പി ബഹി പരിക്ഖിത്തം അന്തോ വിവടം പരിവേണങ്ഗണാദി, തമ്പി അന്തോഗധന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവരൂപഞ്ഹി ഠാനം അപ്പടിച്ഛന്നേയേവ ഗഹിതന്തി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം. സേസം പഠമസിക്ഖാപദനയേനേവ വേദിതബ്ബം. കേവലഞ്ഹി ഇധ ഇത്ഥീപി പുരിസോപി യോ കോചി വിഞ്ഞൂ അനന്ധോ അബധിരോ അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേ ഓകാസേ ഠിതോ വാ നിസിന്നോ വാ വിക്ഖിത്തോപി നിദ്ദായന്തോപി അനാപത്തിം കരോതി. ബധിരോ പന ചക്ഖുമാപി അന്ധോ വാ അബധിരോപി ന കരോതി. പാരാജികാപത്തിഞ്ച പരിഹാപേത്വാ ദുട്ഠുല്ലവാചാപത്തി വുത്താതി അയം വിസേസോ. സേസം പുരിമസദിസമേവ. ഉഭയത്ഥാപി ഉമ്മത്തകആദികമ്മികാനം അനാപത്തി.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദംസിക്ഖാപദം തിസമുട്ഠാനം - കായചിത്തതോ, വാചാചിത്തതോ, കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി. കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, സുഖമജ്ഝത്തവേദനാഹി ദ്വിവേദനം. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

ദുതിയഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

അനിയതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ർ. നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡം

൧. ചീവരവഗ്ഗോ

൧. പഠമകഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

തിംസ നിസ്സഗ്ഗിയാ ധമ്മാ, യേ വുത്താ സമിതാവിനാ;
തേസം ദാനി കരിസ്സാമി, അപുബ്ബപദവണ്ണനം.

ർ൬൯. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി ഗോതമകേ ചേതിയേ. തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം തിചീവരം അനുഞ്ഞാതം ഹോതീതി ഏത്ഥ **തിചീവര**ന്തി അന്തരവാസകോ ഉത്തരാസങ്ഗോ സങ്ഘാടീതി ഇദം ചീവരത്തയം പരിഭുഞ്ജിതും അനുഞ്ഞാതം ഹോതി. യത്ഥ പനേതം അനുഞ്ഞാതം, യദാ ച അനുഞ്ഞാതം, യേന ച കാരണേന അനുഞ്ഞാതം, തം സബ്ബം ചീവരക്ഖന്ധകേ ജീവകവത്ഥുസ്മിം (മഹാവ॰ ൩൨൬ ആദയോ) ആഗതമേവ. **അഞ്ഞേനേവ തിചീവരേന ഗാമം പവിസന്തീ**തി യേന വിഹാരേ അച്ഛന്തി ന്ഹാനഞ്ച ഓതരന്തി, തതോ അഞ്ഞേന, ഏവം ദിവസേ ദിവസേ നവ ചീവരാനി ധാരേന്തി.

ർ൬൩. ഉപ്പന്നം ഹോതീതി അനുപഞ്ഞത്തിയാ ദ്വാരം ദദമാനം പടിലാഭവസേന ഉപ്പന്നം ഹോതി, നോ നിപ്ഫത്തിവസേന.

ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ദാതുകാമോ ഹോതീതി ആയസ്മാ കിര ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ ഏവരൂപോ ഗുണവിസിട്ഠോ പുഗ്ഗലോ നത്ഥീതി ഗുണബഹുമാനേന ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം അതിമമായതി. സോ സദാപി മനാപം ചീവരം ലഭിത്വാ രജിത്വാ കപ്പബിന്ദും ദത്വാ ഥേരസ്സേവ ദേതി, പുരേഭത്തേ പണീതം യാഗുഖജ്ജകം വാ പിണ്ഡപാതം വാ ലഭിത്വാപി ഥേരസ്സേവ ദേതി, പച്ഛാഭത്തേ മധുഫാണിതാദീനി ലഭിത്വാപി ഥേരസ്സേവ ദേതി, ഉപട്ഠാകകുലേഹി ദാരകേ നിക്ഖാമേത്വാ പബ്ബാജേത്വാപി ഥേരസ്സ സന്തികേ ഉപജ്ഝം ഗാഹാപേത്വാ സയം അനുസാവനകമ്മം കരോതി. ആയസ്മാപി സാരിപുത്തോ ''പിതു കത്തബ്ബകിച്ചം നാമ ജേട്ഠപുത്തസ്സ ഭാരോ, തം മയാ ഭഗവതോ കത്തബ്ബം കിച്ചം ആനന്ദോ കരോതി, അഹം ആനന്ദം നിസ്സായ അപ്പോസ്സുക്കോ വിഹരിതും ലഭാമീ''തി ആയസ്മന്തം ആനന്ദം അതിവിയ മമായതി, സോപി മനാപം ചീവരം ലഭിത്വാ ആനന്ദത്ഥേരസ്സേവ ദേതീതി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ . ഏവം ഗുണബഹുമാനേന മമായന്തോ തദാ ഉപ്പന്നമ്പി തം ചീവരം ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ദാതുകാമോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ.

നവമം വാ ഭഗവാ ദിവസം ദസമം വാതി ഏത്ഥ പന സചേ ഭവേയ്യ ''കഥം ഥേരോ ജാനാതീ''തി? ബഹൂഹി കാരണേഹി ജാനാതി. സാരിപുത്തത്ഥേരോ കിര ജനപദചാരികം പക്കമന്തോ ആനന്ദത്ഥേരം ആപുച്ഛിത്വാവ പക്കമതി ''അഹം ഏത്തകേന നാമ കാലേന ആഗച്ഛിസ്സാമി, ഏത്ഥന്തരേ ഭഗവന്തം മാ പമജ്ജീ''തി. സചേ സമ്മുഖാ ന ആപുച്ഛതി, ഭിക്ഖൂ പേസേത്വാപി ആപുച്ഛിത്വാവ ഗച്ഛതി. സചേ അഞ്ഞത്ഥ വസ്സം വസതി, യേ പഠമതരം ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തി, തേ ഏവം പഹിണതി ''മമ വചനേന ഭഗവതോ ച പാദേ സിരസാ വന്ദഥ, ആനന്ദസ്സ ച ആരോഗ്യം വത്വാ മം 'അസുകദിവസേ നാമ

ആഗമിസ്സതീ'തി വദഥാ''തി സദാ ച യഥാപരിച്ഛിന്നദിവസേയേവ ഏതി. അപിചായസ്മാ ആനന്ദോ അനുമാനേനപി ജാനാതി ''ഏത്തകേ ദിവസേ ഭഗവതാ വിയോഗം സഹന്തോ അധിവാസേന്തോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ വസി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ അസുകം നാമ ദിവസം ന അതിക്കമിസ്സതി അദ്ധാ ആഗമിസ്സതീ''തി. യേസം യേസഞ്ഹി പഞ്ഞാ മഹതീ തേസം തേസം ഭഗവതി പേമഞ്ച ഗാരവോ ച മഹാ ഹോതീതി ഇമിനാ നയേനാപി ജാനാതി. ഏവം ബഹൂഹി കാരണേഹി ജാനാതി. തേനാഹ - ''നവമം വാ ഭഗവാ ദിവസം ദസമം വാ''തി. ഏവം വുത്തേ യസ്മാ ഇദം സിക്ഖാപദം പണ്ണത്തിവജ്ജം, ന ലോകവജ്ജം; തസ്മാ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന വുത്തസദിസമേവ പരിച്ഛേദം കരോന്തോ **''അഥ ഖോ ഭഗവാ...പേ॰... ധാരേതു''**ന്തി. സചേ പന ഥേരേന അദ്ധമാസോ വാ മാസോ വാ ഉദ്ദിട്ഠോ അഭവിസ്സ, സോപി ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതോ അസ്സ.

ൻ്റവ-ൻ. നിട്ഠിതചീവരസ്മിന്തി യേന കേനചി നിട്ഠാനേന നിട്ഠിതേ ചീവരസ്മിം. യസ്മാ പന തം ചീവരം കരണേനപി നിട്ഠിതം ഹോതി, നസ്സനാദീഹിപി തസ്മാസ്സ പദഭാജനേ അത്ഥമത്തമേവ ദസ്സേതും ഭിക്ഖുനോ ചീവരം കതം വാ ഹോതീതിആദി വുത്തം. തത്ഥ **കത**ന്തി സൂചികമ്മപരിയോസാനേന കതം, സൂചികമ്മപരിയോസാനം നാമ യംകിഞ്ചി സൂചിയാ കത്തബ്ബം പാസപട്ടഗണ്ഠികപട്ടപരിയോസാനം കത്വാ സൂചിയാ പടിസാമനം. **നട്ഠ**ന്തി ചോരാദീഹി ഹടം, ഏതമ്പി ഹി കരണപലിബോധസ്സ നിട്ഠിതത്താ നിട്ഠിതന്തി വുച്ചതി. **വിനട്ഠ**ന്തി ഉപചികാദീഹി ഖായിതം. **ദഡ്ഢ**ന്തി അഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢം. **ചീവരാസാ വാ ഉപച്ഛിന്നാ**തി ''അസുകസ്മിം നാമ കുലേ ചീവരം ലഭിസ്സാമീ''തി യാ ചീവരാസാ ഉപ്പന്നാ ഹോതി, സാ വാ ഉപച്ഛിന്നാ, ഏതേസമ്പി ഹി കരണപലിബോധസ്സേവ നിട്ഠിതത്താ നിട്ഠിതഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേതി കഥിനേ ച ഉബ്ഭതസ്മിം. ഏതേന ദുതിയസ്സ പലിബോധസ്സ അഭാവം ദസ്സേതി. തം പന കഥിനം യസ്മാ അട്ഠസു വാ മാതികാസു ഏകായ അന്തരുബ്ഭാരേന വാ ഉദ്ധരീയതി, തേനസ്സ നിദ്ദേസേ ''അട്ഠന്നം മാതികാന''ന്തിആദി വുത്തം. തത്ഥ ''അട്ഠിമാ, ഭിക്ഖവേ, മാതികാ കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരായ - പക്കമനന്തികാ, നിട്ഠാനന്തികാ, സന്നിട്ഠാനന്തികാ, നാസനന്തികാ, സവനന്തികാ, ആസാവച്ഛേദികാ, സീമാതിക്കന്തികാ, സഹുബ്ഭാരാ''തി ഏവം അട്ഠ മാതികായോ **കഥിനക്ഖന്ധകേ** ആഗതാ. അന്തരുബ്ഭാരോപി ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ; യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, സങ്ഘോ കഥിനം ഉദ്ധരേയ്യ, ഏസാ ഞത്തി. സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ; സങ്ഘോ കഥിനം ഉദ്ധരതി, യസ്സായസ്മതോ ഖമതി, കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരോ, സോ തുണ്ഹസ്സ; യസ്സ നക്ഖമതി, സോ ഭാസേയ്യ. ഉബ്ഭതം സങ്ഘേന കഥിനം, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, തസ്മാ തുണ്ഹീ, ഏവമേതം ധാരയാമീ''തി (പാചി॰ ൻ്വൻ്റ) ഏവം ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗേ ആഗതോ. തത്ഥ യം വത്തബ്ബം തം ആഗതട്ഠാനേയേവ വണ്ണയിസ്സാമ. ഇധ പന വുച്ചമാനേ പാളി ആഹരിതബ്ബാ ഹോതി, അത്ഥോപി വത്തബ്ബോ. വുത്തോപി ച ന സുവിഞ്ഞേയ്യോ ഹോതി, അട്ഠാനേ വുത്തത്തായ.

ദസാഹപരമന്തി ദസ അഹാനി പരമോ പരിച്ഛേദോ അസ്സാതി ദസാഹപരമോ, തം ദസാഹപരമം കാലം ധാരേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. പദഭാജനേ

പന അത്ഥമത്തമേവ ദസ്സേതും "ദസാഹപരമതാ ധാരേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. ഇദഞ്ഹി വുത്തം ഹോതി "ദസാഹപരമ"ന്തി ഏത്ഥ യാ ദസാഹപരമതാ ദസാഹപരമഭാവോ, അയം ഏത്തകോ കാലോ യാവ നാതിക്കമതി താവ ധാരേതബ്ബന്തി.

അധിട്ഠിതവികപ്പിതേസു അപരിയാപന്നത്താ അതിരേകം ചീവരന്തി **അതിരേകചീവരം**. തേനേവസ്സ പദഭാജനേ വുത്തം "അനധിട്ഠിതം അവികപ്പിത"ന്തി.

ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരന്തി ഖോമം, കപ്പാസികം, കോസേയ്യം, കമ്ബലം, സാണം, ഭങ്ഗന്തി ഇമേസം ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം. ഏതേന ചീവരസ്സ ജാതിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പമാണം ദസ്സേതും "വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമ"ന്തി ആഹ. തസ്സ പമാണം ദീഘതോ ദ്വേ വിദത്ഥിയോ, തിരിയം വിദത്ഥി. തത്രായം പാളി - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആയാമേന അട്ഠങ്ഗുലം സുഗതങ്ഗുലേന ചതുരങ്ഗുലവിത്ഥതം പച്ഛിമം ചീവരം വികപ്പേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮).

തം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയന്തി തം യഥാവുത്തജാതിപ്പമാണം ചീവരം ദസാഹപരമം കാലം അതിക്കാമയതോ, ഏത്ഥന്തരേ യഥാ അതിരേകചീവരം ന ഹോതി തഥാ അകുബ്ബതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം, തഞ്ച ചീവരം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, പാചിത്തിയാപത്തി ചസ്സ ഹോതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ നിസ്സജ്ജനം നിസ്സഗ്ഗിയം, പുബ്ബഭാഗേ കത്തബ്ബസ്സ വിനയകമ്മസ്സേതം നാമം. നിസ്സഗ്ഗിയമസ്സ അത്ഥീതി നിസ്സഗ്ഗിയമിച്ചേവ. കിന്തം? പാചിത്തിയം. തം അതിക്കാമയതോ സനിസ്സഗ്ഗിയവിനയകമ്മം പാചിത്തിയം ഹോതീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. പദഭാജനേ പന പഠമം താവ അത്ഥവികപ്പം ദസ്സേതും "തം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീ"തി മാതികം ഠപേത്വാ "ഏകാദസേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, നിസ്സജ്ജിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. പുന യസ്സ ച നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, യഥാ ച നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, തം ദസ്സേതും "സങ്ഘസ്സ വാ"തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ഏകാദസേ അരുണുഗ്ഗമനേ**തി ഏത്ഥ യം ദിവസം ചീവരം ഉപ്പന്നം തസ്സ യോ അരുണോ, സോ ഉപ്പന്നദിവസനിസ്സിതോ, തസ്മാ ചീവരുപ്പാദദിവസേന സദ്ധിം ഏകാദസേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. സചേപി ബഹൂനി ഏകജ്ഝം ബന്ധിത്വാ വാ വേഠേത്വാ വാ ഠപിതാനി ഏകാവ ആപത്തി. അബദ്ധാവേഠിതേസു വത്ഥുഗണനായ ആപത്തിയോ.

നിസ്സജ്ജിത്വാ ആപത്തി ദേസേതബ്ബാതി കഥം ദേസേതബ്ബാ? യഥാ **ഖന്ധകേ** വുത്തം, കഥഞ്ച തത്ഥ വുത്തം? ഏവം വുത്തം - "തേന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ സങ്ഘം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'അഹം, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം ആപത്തിം ആപന്നോ, തം പടിദേസേമീ'"തി (ചൂളവ॰ ൨൩൯). ഇധ പന സചേ ഏകം ചീവരം ഹോതി "ഏകം നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി വത്തബ്ബം. സചേ ദ്വേ, "ദ്വേ"തി വത്തബ്ബം. സചേ ബഹൂനി "സമ്ബഹുലാനീ"തി വത്തബ്ബം. നിസ്സജ്ജനേപി സചേ ഏകം യഥാപാളിമേവ "ഇദം മേ, ഭന്തേ, ചീവര"ന്തി വത്തബ്ബം. സചേ ദ്വേ വാ ബഹൂനി വാ, "ഇമാനി മേ, ഭന്തേ, ചീവരാനി ദസാഹാതിക്കന്താനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി, ഇമാനാഹം സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജാമീ"തി വത്തബ്ബം. പാളിം വത്തും അസക്കോന്തേന അഞ്ഞഥാപി വത്തബ്ബം.

ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന ആപത്തി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാതി ഖന്ധകേ വുത്തനയേനേവ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി തത്ഥ വുത്തം - "ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ -

'സുണാതു മേ ഭന്തേ സങ്ഘോ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു ആപത്തിം സരതി വിവരതി ഉത്താനിം കരോതി ദേസേതി, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം, അഹം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആപത്തിം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ'ന്തി.

തേന വത്തബ്ബോ 'പസ്സസീ'തി? 'ആമ, പസ്സാമീ'തി. ആയതിം സംവരേയ്യാസീ"തി (ചൂളവ॰ ൨൩൯). ദ്വീസു പന സമ്ബഹുലാസു വാ പുരിമനയേനേവ വചനഭേദോ ഞാതബ്ബോ.

ചീവരദാനേപി "സങ്ഘോ ഇമം ചീവരം ഇമാനി ചീവരാനീ"തി വത്ഥുവസേന വചനഭേദോ വേദിതബ്ബോ. ഗണസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സ ച നിസ്സജ്ജനേപി ഏസേവ നയോ.

ആപത്തിദേസനാപടിഗ്ഗഹണേസു പനേത്ഥ അയം പാളി - "തേന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കത്വാ വുഡ്ഢാനം ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - 'അഹം, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമം ആപത്തിം ആപന്നോ തം പടിദേസേമീ'തി. ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന തേ ഭിക്ഖൂ ഞാപേതബ്ബാ -

'സുണന്തു മേ ആയസ്മന്താ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖു ആപത്തിം സരതി വിവരതി ഉത്താനിം കരോതി ദേസേതി. യദായസ്മന്താനം പത്തകല്ലം, അഹം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആപത്തിം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ'ന്തി.

തേന വത്തബ്ബോ 'പസ്സസീ'തി? 'ആമ, പസ്സാമീ'തി. 'ആയതിം സംവരേയ്യാസീ'തി.

തേന ഭിക്ഖുനാ ഏകം ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'അഹം, ആവുസോ, ഇത്ഥന്നാമം ആപത്തിം ആപന്നോ തം പടിദേസേമീ'തി. തേന വത്തബ്ബോ 'പസ്സസീ'തി, ആമ പസ്സാമീതി ആയതിം സംവരേയ്യാസീ"തി (ചൂളവ॰ ൨൩൯). തത്ഥ പുരിമനയേനേവ ആപത്തിയാ നാമഗ്ഗഹണം വചനഭേദോ ച വേദിതബ്ബോ.

യഥാ ച ഗണസ്സ നിസ്സജ്ജനേ ഏവം ദ്വിന്നം നിസ്സജ്ജനേപി പാളി വേദിതബ്ബാ. യദി ഹി വിസേസോ ഭവേയ്യ, യഥേവ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിണ്ണന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കാതും, ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, കാതബ്ബോ. ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന തേ ഭിക്ഖൂ ഞാപേതബ്ബാ"തിആദിനാ നയേന "തിണ്ണന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കാതു"ന്തി വത്വാ പുന "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കാതും, ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, കാതബ്ബോ. ഥേരേന ഭിക്ഖുനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗ"ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰

ഫറവ്വ) നയേന വിസുംയേവ ദിന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ വുത്തോ, ഏവമിധാപി വിസും പാളിം വദേയ്യ, യസ്മാ പന നത്ഥി, തസ്മാ അവത്വാ ഗതോതി, ഗണസ്സ വുത്താ പാളിയേവേത്ഥ പാളി.

ആപത്തിപടിഗ്ഗഹണേ പന അയം വിസേസോ, യഥാ ഗണസ്സ നിസ്സജ്ജിത്വാ ആപത്തിയാ ദേസിയമാനായ ആപത്തിപടിഗ്ഗാഹകോ ഭിക്ഖു ഞത്തിം ഠപേതി, ഏവം അട്ഠപേത്വാ ദ്വീസു അഞ്ഞതരേന യഥാ ഏകപുഗ്ഗലോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ഏവം ആപത്തി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാ. ദ്വിന്നഞ്ഹി ഞത്തിട്ഠപനാ നാമ നത്ഥി, യദി സിയാ ദ്വിന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം വിസും ന വദേയ്യ.

നിസ്സട്ഠചീവരദാനേപി യഥാ ''ഇമം ചീവരം ആയസ്മതോ ദമ്മീ''തി ഏകോ വദതി, ഏവം ''ഇമം മയം ചീവരം ആയസ്മതോ ദേമാ''തി വത്തും വട്ടതി. ഇതോ ഗരുകതരാനി ഹി ഞത്തിദുതിയകമ്മാനിപി ''അപലോകേത്വാ കാതബ്ബാനീ''തി വുത്താനി അത്ഥി, തേസം ഏതം അനുലോമം നിസ്സട്ഠചീവരം പന ദാതബ്ബമേവ അദാതും ന ലബ്ഭതി, വിനയകമ്മമത്തഞ്ഹേതം. ന തം തേന സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ ദിന്നമേവ ഹോതീതി.

ർന്നവ്വ. ദസാഹാതിക്കന്തേ അതിക്കന്തസഞ്ഞീതി ദസാഹം അതിക്കന്തേ ചീവരേ ''അതിക്കന്തം ഇദ''ന്തി ഏവംസഞ്ഞീ, ദസാഹേ വാ അതിക്കന്തേ ''അതിക്കന്തോ ദസാഹോ''തി ഏവംസഞ്ഞീ. **നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ**ന്തി ന ഇധ സഞ്ഞാ രക്ഖതി. യോപി ഏവംസഞ്ഞീ, തസ്സപി തം ചീവരം നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയാപത്തി ച. സനിസ്സഗ്ഗിയവിനയകമ്മം വാ പാചിത്തിയന്തി ഉഭോപി അത്ഥവികപ്പാ യുജ്ജന്തി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ.

അവിസ്സജ്ജിതേ വിസ്സജ്ജിതസഞ്ഞീതി കസ്സചി അദിന്നേ അപരിച്ചത്തേ ''പരിച്ചത്തം മയാ''തി ഏവംസഞ്ഞീ.

അനട്ഠേ നട്ഠസഞ്ഞീതി അത്തനോ ചീവരേന സദ്ധിം ബഹൂനി അഞ്ഞേസം ചീവരാനി ഏകതോ ഠപിതാനി ചോരാ ഹരന്തി. തത്രേസ അത്തനോ ചീവരേ അനട്ഠേ നട്ഠസഞ്ഞീ ഹോതി. ഏസ നയോ അവിനട്ഠാദീസുപി.

അവിലുത്തേതി ഏത്ഥ പന ഗബ്ഭം ഭിന്ദിത്വാ പസയ്ഹാവഹാരവസേന അവിലുത്തേതി വേദിതബ്ബം.

അനിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി സകിം നിവത്ഥം വാ സകിം പാരുതം വാ കായതോ അമോചേത്വാ ദിവസമ്പി വിചരതി, ഏകാവ ആപത്തി. മോചേത്വാ മോചേത്വാ നിവാസേതി വാ പാരുപതി വാ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. ദുന്നിവത്ഥം വാ ദുപ്പാരുതം വാ സണ്ഠപേന്തസ്സ അനാപത്തി. അഞ്ഞസ്സ തം പരിഭുഞ്ജതോപി അനാപത്തി, ''അനാപത്തി അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതീ''തി (പാരാ॰ ൭൦) ആദിവചനഞ്ചേത്ഥ സാധകം. അനതിക്കന്തേ അതിക്കന്തസഞ്ഞിനോ വേമതികസ്സ ച ദുക്കടം പരിഭോഗം സന്ധായ വുത്തം.

ർന്നൻ. ''അനാപത്തി അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി, വികപ്പേതീ''തി ഏത്ഥ പന അധിട്ഠാനുപഗം വികപ്പനുപഗഞ്ച വേദിതബ്ബം. തത്രായം പാളി - അഥ ഖോ ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി - ''യാനി താനി ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതാനി

‘തിചീവര’ന്തി വാ ‘വസ്സികസാടികാ’തി വാ ‘നിസീദന’ന്തി വാ ‘പച്ചത്ഥരണ’ന്തി വാ ‘കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദീ’തി വാ മുഖപുഞ്ഛനചോളകന്തി വാ പരിക്ഖാരചോളന്തി വാ സബ്ബാനി താനി അധിട്ഠാതബ്ബാനീതി നു ഖോ ഉദാഹു വികപ്പേതബ്ബാനീ”തി, ഭഗവതോ എതമത്ഥം ആരോചേസും -

> “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും; വസ്സികസാടികം വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും തതോ പരം വികപ്പേതും; നിസീദനം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും; പച്ചത്ഥരണം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും; കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിം യാവആബാധാ അധിട്ഠാതും തതോ പരം വികപ്പേതും; മുഖപുഞ്ഛനചോളം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും; പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮).

“തത്ഥ **തിചീവരം”** അധിട്ഠഹന്തേന രജിത്വാ കപ്പബിന്ദും ദത്വാ പമാണയുത്തമേവ അധിട്ഠാതബ്ബം. തസ്സ പമാണം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന സുഗതചീവരതോ ഊനകം വട്ടതി, ലാമകപരിച്ഛേദേന സങ്ഘാടിയാ ഉത്തരാസങ്ഗസ്സ ച ദീഘതോ മുട്ഠിപഞ്ചകം തിരിയം മുട്ഠിത്തികം പമാണം വട്ടതി. അന്തരവാസകോ ദീഘതോ മുട്ഠിപഞ്ചകോ തിരിയം ദ്വിഹത്ഥോപി വട്ടതി. പാരുപണേനപി ഹി സക്കാ നാഭിം പടിച്ഛാദേതുന്തി. വുത്തപ്പമാണതോ പന അതിരേകം ഊനകഞ്ച പരിക്ഖാരചോളന്തി അധിട്ഠാതബ്ബം.

തത്ഥ യസ്മാ “ദ്വേ ചീവരസ്സ അധിട്ഠാനാ - കായേന വാ അധിട്ഠേതി, വാചായ വാ അധിട്ഠേതീ”തി (പരി॰ ൩൨൨) വുത്തം, തസ്മാ പുരാണസങ്ഘാടിം “ഇമം സങ്ഘാടിം പച്ചുദ്ധരാമീ”തി പച്ചുദ്ധരിത്വാ നവം സങ്ഘാടിം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ “ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ”തി ചിത്തേന ആഭോഗം കത്വാ കായവികാരം കരോന്തേന കായേന അധിട്ഠാതബ്ബാ. ഇദം കായേന അധിട്ഠാനം, തം യേന കേനചി സരീരാവയവേന അഫുസന്തസ്സ ന വട്ടതി. വാചായ അധിട്ഠാനേ പന വചീഭേദം കത്വാ വാചായ അധിട്ഠാതബ്ബാ. തത്ര ദുവിധം അധിട്ഠാനം - സചേ ഹത്ഥപാസേ ഹോതി “ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ”തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ. അഥ അന്തോഗബ്ഭേ വാ ഉപരിപാസാദേ വാ സാമന്തവിഹാരേ വാ ഹോതി ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ “എതം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ”തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ. എസ നയോ ഉത്തരാസങ്ഗേ അന്തരവാസകേ ച. നാമമത്തമേവ ഹി വിസേസോ. തസ്മാ സബ്ബാനി സങ്ഘാടിം ഉത്തരാസങ്ഗം അന്തരവാസകന്തി എവം അത്തനോ നാമേനേവ അധിട്ഠാതബ്ബാനി. സചേ അധിട്ഠഹിത്വാ ഠപിതവത്ഥേഹി സങ്ഘാടിആദീനി കരോതി, നിട്ഠിതേ രജനേ ച കപ്പേ ച ഇമം “പച്ചുദ്ധരാമീ”തി പച്ചുദ്ധരിത്വാ പുന അധിട്ഠാതബ്ബാനി. അധിട്ഠിതേന പന സദ്ധിം മഹന്തതരമേവ ദുതിയപട്ടം വാ ഖണ്ഡം വാ സംസിബ്ബന്തേന പുന അധിട്ഠാതബ്ബമേവ. സമേ വാ ഖുദ്ദകേ വാ അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥി.

തിചീവരം പന പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതും വട്ടതി ന വട്ടതീതി? **മഹാപദുമത്ഥേരോ** കിരാഹ - “തിചീവരം തിചീവരമേവ അധിട്ഠാതബ്ബം. സചേ പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനം ലഭേയ്യ ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ പരിഹാരോ നിരത്ഥകോ ഭവേയ്യാ”തി. എവം വുത്തേ കിര അവസേസാ ഭിക്ഖൂ ആഹംസു - “പരിക്ഖാരചോളമ്പി ഭഗവതാവ അധിട്ഠാതബ്ബന്തി വുത്തം, തസ്മാ വട്ടതീ”തി. **മഹാപച്ചരിയമ്പി** വുത്തം “പരിക്ഖാരചോളം നാമ പാടേക്കം

നിധാനമുഖമേതന്തി തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളന്തി അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. ഉദോസിതസിക്ഖാപദേ പന തിചീവരം അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഹരന്തസ്സ പരിഹാരോ വുത്തോ"തി. ഉഭതോവിഭങ്ഗഭാണകോ പുണ്ണവാലികവാസീ **മഹാതിസ്സത്ഥേരോപി** കിര ആഹ - "മയം പുബ്ബേ മഹാഥേരാനം അസ്സുമ്ഹ, അരഞ്ഞവാസിനോ ഭിക്ഖൂ രുക്ഖസുസിരാദീസു ചീവരം ഠപേത്വാ പധാനം പദഹനത്ഥായ ഗച്ഛന്തി. സാമന്തവിഹാരേ ധമ്മസവനത്ഥായ ഗതാനഞ്ച നേസം സൂരിയേ ഉട്ഠിതേ സാമണേരാ വാ ദഹരഭിക്ഖൂ വാ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി, തസ്മാ സുഖപരിഭോഗത്ഥം തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളന്തി അധിട്ഠാതും വട്ടതീ"തി. **മഹാപച്ചരിയമ്പി** വുത്തം പുബ്ബേ ആരഞ്ഞികാ ഭിക്ഖൂ അബദ്ധസീമായം ദുപ്പരിഹാരന്തി തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളമേവ അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിംസൂ"തി.

"വസ്സികസാടികാ" അനതിരിത്തപ്പമാണാ നാമം ഗഹേത്വാ വുത്തനയേനേവ ചത്താരോ വസ്സികേ മാസേ അധിട്ഠാതബ്ബാ, തതോ പരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ. വണ്ണഭേദമത്തരത്താപി ചേസാ വട്ടതി. ദ്വേ പന ന വട്ടന്തി. **"നിസീദനം"** വുത്തനയേന അധിട്ഠാതബ്ബമേവ, തഞ്ച ഖോ പമാണയുത്തം ഏകമേവ, ദ്വേ ന വട്ടന്തി. **"പച്ചത്ഥരണ"മ്പി** അധിട്ഠാതബ്ബമേവ, തം പന മഹന്തമ്പി വട്ടതി, ഏകമ്പി വട്ടതി, ബഹൂനിപി വട്ടന്തി. നീലമ്പി പീതകമ്പി സദസമ്പി പുപ്ഫദസമ്പീതി സബ്ബപ്പകാരം വട്ടതി. സകിം അധിട്ഠിതം അധിട്ഠിതമേവ ഹോതി. **"കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദി"** യാവ ആബാധോ അത്ഥി, താവ പമാണികാ അധിട്ഠാതബ്ബാ. ആബാധേ വൂപസന്തേ പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ, ഏകാവ വട്ടതി . **"മുഖപുഞ്ഛനചോളം"** അധിട്ഠാതബ്ബമേവ, യാവ ഏകം ധോവിയതി, താവ അഞ്ഞം പരിഭോഗത്ഥായ ഇച്ഛിതബ്ബന്തി ദ്വേ വട്ടന്തി. അപരേ പന ഥേരാ "നിധാനമുഖമേതം ബഹൂനിപി വട്ടന്തീ"തി വദന്തി. **പരിക്ഖാരചോളേ** ഗണനാ നത്ഥി, യത്തകം ഇച്ഛതി തത്തകം അധിട്ഠാതബ്ബമേവ. **ഥവികാപി പരിസ്സാവനമ്പി** വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമചീവരപ്പമാണം "പരിക്ഖാരചോളക"ന്തി അധിട്ഠാതബ്ബമേവ. ബഹൂനി ഏകതോ കത്വാ "ഇമാനി ചീവരാനി പരിക്ഖാരചോളാനി അധിട്ഠാമീ"തി അധിട്ഠാതുമ്പി വട്ടതിയേവ. ഭേസജ്ജനവകമ്മമാതാപിതുആദീനം അത്ഥായ ഠപേന്തേനപി അധിട്ഠാതബ്ബമേവ. **മഹാപച്ചരിയം** പന "അനാപത്തീ"തി വുത്തം. മഞ്ചഭിസി പീഠകഭിസി ബിമ്ബോഹനം പാവാരോ കോജവോതി ഏതേസു പന സേനാസനപരിക്ഖാരത്ഥായ ദിന്നപച്ചത്ഥരണേ ച അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥിയേവ.

അധിട്ഠിതചീവരം പന പരിഭുഞ്ജതോ കഥം അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി? അഞ്ഞസ്സ ദാനേന, അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹണേന, വിസ്സാസഗ്ഗാഹേന, ഹീനായാവത്തനേന, സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന , കാലംകിരിയായ, ലിങ്ഗപരിവത്തനേന, പച്ചുദ്ധരണേന, ഛിദ്ദഭാവേനാതി ഇമേഹി നവഹി കാരണേഹി വിജഹതി. തത്ഥ പുരിമേഹി അട്ഠഹി സബ്ബചീവരാനി അധിട്ഠാനം വിജഹന്തി, ഛിദ്ദഭാവേന പന തിചീവരസ്സേവ സബ്ബഅട്ഠകഥാസു അധിട്ഠാനവിജഹനം വുത്തം, തഞ്ച നഖപിട്ഠിപ്പമാണേന ഛിദ്ദേന. തത്ഥ നഖപിട്ഠിപ്പമാണം കനിട്ഠങ്ഗുലിനഖവസേന വേദിതബ്ബം, ഛിദ്ദഞ്ച വിനിബ്ബിദ്ധഛിദ്ദമേവ. ഛിദ്ദസ്സ ഹി അബ്ഭന്തരേ ഏകതന്തു ചേപി അച്ഛിന്നോ ഹോതി, രക്ഖതി. തത്ഥ സങ്ഘാടിയാ ച ഉത്തരാസങ്ഗസ്സ ച ദീഘന്തതോ വിദത്ഥിപ്പമാണസ്സ തിരിയന്തതോ അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണസ്സ പദേസസ്സ ഓരതോ ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതി, പരതോ ന ഭിന്ദതി. അന്തരവാസകസ്സ പന

ദീഘന്തതോ വിദത്ഥിപ്പമാണസ്സേവ തിരിയന്തതോ ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണസ്സ പദേസസ്സ ഓരതോ ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതി, പരതോ ന ഭിന്ദതി. തസ്മാ ജാതേ ഛിദ്ദേ തം ചീവരം അതിരേകചീവരട്ഠാനേ തിട്ഠതി, സൂചികമ്മം കത്വാ പുന അധിട്ഠാതബ്ബം. **മഹാസുമത്ഥേരോ** പനാഹ - ''പമാണചീവരസ്സ യത്ഥ കത്ഥചി ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതി, മഹന്തസ്സ പന പമാണതോ ബഹി ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ന ഭിന്ദതി, അന്തോജാതം ഭിന്ദതീ''തി. **കരവീകതിസ്സത്ഥേരോ ആഹ** - ''ഖുദ്ദകം മഹന്തം ന പമാണം, ദ്വേ ചീവരാനി പാരുപന്തസ്സ വാമഹത്ഥേ സങ്ഘരിത്വാ ഠപിതട്ഠാനേ ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ന ഭിന്ദതി, ഓരഭാഗേ ഭിന്ദതി. അന്തരവാസകസ്സപി ഓവട്ടികം കരോന്തേന സങ്ഘരിതട്ഠാനേ ഛിദ്ദം ന ഭിന്ദതി, തതോ ഓരം ഭിന്ദതീ''തി. **അന്ധകട്ഠകഥായം** പന തിചീവരേ **മഹാസുമത്ഥേര**വാദം പമാണം കത്വാ ഉത്തരിമ്പി ഇദം വുത്തം ''പച്ഛിമപ്പമാണം അധിട്ഠാനം രക്ഖതീ''തി. പരിക്ഖാരചോളേ ദീഘസോ അട്ഠങ്ഗുലേ സുഗതങ്ഗുലേന തിരിയം ചതുരങ്ഗുലേ യത്ഥ കത്ഥചി ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം വിജഹതി. മഹന്തേ ചോളേ തതോ പരേന ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ന വിജഹതി. ഏസ നയോ സബ്ബേസു അധിട്ഠാതബ്ബകേസു ചീവരേസൂ''തി.

തത്ഥ യസ്മാ സബ്ബേസമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബകചീവരാനം വികപ്പനുപഗപച്ഛിമപ്പമാണതോ അഞ്ഞം പച്ഛിമപ്പമാണം നാമ നത്ഥി, യഞ്ഹി നിസീദന-കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദി-വസ്സികസാടികാനം പമാണം വുത്തം, തം ഉക്കട്ഠം, തതോ ഉത്തരി പടിസിദ്ധത്താ ന പച്ഛിമം തതോ ഹേട്ഠാ അപ്പടിസിദ്ധത്താ. തിചീവരസ്സാപി സുഗതചീവരപ്പമാണതോ ഊനകത്തം ഉക്കട്ഠപ്പമാണമേവ. പച്ഛിമം പന വിസും സുത്തേ വുത്തം നത്ഥി. മുഖപുഞ്ഛനപച്ചത്ഥരണപരിക്ഖാരചോളാനം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ നത്ഥിയേവ. വികപ്പനുപഗപച്ഛിമേന പന പച്ഛിമപരിച്ഛേദോ വുത്തോ. തസ്മാ യം താവ **അന്ധകട്ഠകഥായം** ''പച്ഛിമപ്പമാണം അധിട്ഠാനം രക്ഖതീ''തി വത്വാ തത്ഥ പരിക്ഖാരചോളസ്സേവ സുഗതങ്ഗുലേന അട്ഠങ്ഗുലചതുരങ്ഗുലപച്ഛിമപ്പമാണം ദസ്സേത്വാ ഇതരേസം തിചീവരാദീനം മുട്ഠിപഞ്ചകാദിപഭേദം പച്ഛിമപ്പമാണം സന്ധായ ''ഏസ നയോ സബ്ബേസു അധിട്ഠാതബ്ബകേസുചീവരേസൂ''തി വുത്തം, തം ന സമേതി.

കരവീകതിസ്സത്ഥേരവാദേപി ദീഘന്തതോയേവ ഛിദ്ദം ദസ്സിതം, തിരിയന്തതോ ന ദസ്സിതം, തസ്മാ സോ അപരിച്ഛിന്നോ. **മഹാസുമത്ഥേര**വാദേ ''പമാണചീവരസ്സ യത്ഥ കത്ഥചി ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ഭിന്ദതി, മഹന്തസ്സ പന പമാണതോ ബഹി ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ന ഭിന്ദതീ''തി വുത്തം. ഇദം പന ന വുത്തം - ''ഇദം നാമ പമാണചീവരം ഇതോ ഉത്തരി മഹന്തം ചീവര''ന്തി. അപിചേത്ഥ തിചീവരാദീനം മുട്ഠിപഞ്ചകാദിഭേദം പച്ഛിമപ്പമാണന്തി അധിപ്പേതം. തത്ഥ യദി പച്ഛിമപ്പമാണതോ ബഹി ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ന ഭിന്ദേയ്യ, ഉക്കട്ഠപത്തസ്സാപി മജ്ഝിമപത്തസ്സ വാ ഓമകപ്പമാണതോ ബഹി ഛിദ്ദം അധിട്ഠാനം ന ഭിന്ദേയ്യ, ന ച ന ഭിന്ദതി. തസ്മാ അയമ്പി വാദോ അപരിച്ഛിന്നോ.

യോ പനായം സബ്ബപഠമോ **അട്ഠകഥാവാദോ,** അയമേവേത്ഥ പമാണം. കസ്മാ? പരിച്ഛേദസബ്ഭാവതോ. തിചീവരസ്സ ഹി പച്ഛിമപ്പമാണഞ്ച ഛിദ്ദപ്പമാണഞ്ച ഛിദ്ദുപ്പത്തിദേസപ്പമാണഞ്ച **സബ്ബഅട്ഠകഥാസു**യേവ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വുത്തം, തസ്മാ സ്വേവ വാദോ പമാണം. അദ്ധാ ഹി സോ

ഭഗവതോ അധിപ്പായം അനുഗന്ത്വാ വുത്തോ. ഇതരേസു പന നേവ പരിച്ഛേദോ അത്ഥി, ന പുബ്ബാപരം സമേതീതി.

യോ പന ദുബ്ബലട്ഠാനേ പഠമം അഗ്ഗളം ദത്വാ പച്ഛാ ദുബ്ബലട്ഠാനം ഛിന്ദിത്വാ അപനേതി, അധിട്ഠാനം ന ഭിജ്ജതി. മണ്ഡലപരിവത്തനേപി ഏസേവ നയോ. ദുപട്ടസ്സ ഏകസ്മിം പടലേ ഛിദ്ദേ വാ ജാതേ ഗളിതേ വാ അധിട്ഠാനം ന ഭിജ്ജതി, ഖുദ്ദകം ചീവരം മഹന്തം കരോതി, മഹന്തം വാ ഖുദ്ദകം കരോതി, അധിട്ഠാനം ന ഭിജ്ജതി. ഉഭോ കോടിയോ മജ്ഝേ കരോന്തോ സചേ പഠമം ഛിന്ദിത്വാ പച്ഛാ ഘടേതി, അധിട്ഠാനം ഭിജ്ജതി. അഥ ഘടേത്വാ ഛിന്ദതി, ന ഭിജ്ജതി, രജകേഹി ധോവാപേത്വാ സേതം കാരാപേന്തസ്സാപി അധിട്ഠാനം അധിട്ഠാനമേവാതി . അയം താവ **"അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി വികപ്പേതീ"**തി ഏത്ഥ അധിട്ഠാനേ വിനിച്ഛയോ.

വികപ്പനേ പന ദ്വേ വികപ്പനാ - സമ്മുഖാവികപ്പനാ ച പരമ്മുഖാവികപ്പനാ ച. കഥം സമ്മുഖാവികപ്പനാ ഹോതീതി? ചീവരാനം ഏകബഹുഭാവം സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവഞ്ച ഞത്വാ "'ഇമം ചീവര'ന്തി വാ 'ഇമാനി ചീവരാനീ'തി വാ 'ഏതം ചീവര'ന്തി വാ 'ഏതാനി ചീവരാനീ'"തി വാ "തുയ്ഹം വികപ്പേമീ"തി വത്തബ്ബം, അയമേകാ സമ്മുഖാവികപ്പനാ. ഏത്താവതാ നിധേതും വട്ടതി, പരിഭുഞ്ജിതും പന വിസ്സജ്ജേതും വാ അധിട്ഠാതും വാ ന വട്ടതി. "മയ്ഹം സന്തകം, മയ്ഹം സന്തകാനി പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ"തി ഏവം പന വുത്തേ പച്ചുദ്ധാരോ നാമ ഹോതി. തതോപഭുതി പരിഭോഗാദയോപി വട്ടന്തി.

അപരോപി നയോ - തഥേവ ചീവരാനം ഏകബഹുഭാവം സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവഞ്ച ഞത്വാ തസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ സന്തികേ "'ഇമം ചീവര'ന്തി വാ 'ഇമാനി ചീവരാനീ'തി വാ 'ഏതം ചീവര'ന്തി വാ 'ഏതാനി ചീവരാനീ'"തി വാ വത്വാ പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു അഞ്ഞതരസ്സ അത്തനാ അഭിരുചിതസ്സ യസ്സ കസ്സചി നാമം ഗഹേത്വാ "'തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ വികപ്പേമീ'തി വാ 'തിസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ, സിക്ഖമാനായ, തിസ്സസ്സ സാമണേരസ്സ, തിസ്സായ സാമണേരിയാ വികപ്പേമീ'"തി വാ വത്തബ്ബം, അയം അപരാപി സമ്മുഖാവികപ്പനാ. ഏത്താവതാ നിധേതും വട്ടതി, പരിഭോഗാദീസു പന ഏകമ്പി ന വട്ടതി. തേന പന ഭിക്ഖുനാ "തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തകം... പേ॰... തിസ്സായ സാമണേരിയാ സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ"തി വുത്തേ പച്ചുദ്ധാരോ നാമ ഹോതി. തതോപഭുതി പരിഭോഗാദയോപി വട്ടന്തി.

കഥം പരമ്മുഖാവികപ്പനാ ഹോതീതി? ചീവരാനം തഥേവ ഏകബഹുഭാവം സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവഞ്ച ഞത്വാ "'ഇമം ചീവര'ന്തി വാ 'ഇമാനി ചീവരാനീ'തി വാ 'ഏതം ചീവര'ന്തി വാ 'ഏതാനി ചീവരാനീ'"തി വാ വത്വാ "തുയ്ഹം വികപ്പനത്ഥായ ദമ്മീ"തി വത്തബ്ബം. തേന വത്തബ്ബോ - "കോ തേ മിത്തോ വാ സന്ദിട്ഠോ വാ"തി? തതോ ഇതരേന പുരിമനയേനേവ "തിസ്സോ ഭിക്ഖൂതി വാ...പേ॰... തിസ്സാ സാമണേരീ"തി വാ വത്തബ്ബം. പുന തേന ഭിക്ഖുനാ "അഹം തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദമ്മീതി വാ...പേ॰... തിസ്സായ സാമണേരിയാ ദമ്മീ"തി വാ വത്തബ്ബം, അയം പരമ്മുഖാവികപ്പനാ. ഏത്താവതാ നിധേതും വട്ടതി, പരിഭോഗാദീസു പന ഏകമ്പി ന വട്ടതി. തേന പന ഭിക്ഖുനാ ദുതിയസമ്മുഖാവികപ്പനായം വുത്തനയേനേവ "ഇത്ഥന്നാമസ്സ

സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ”തി വുത്തേ പച്ചുദ്ധാരോ നാമ ഹോതി. തതോപഭുതി പരിഭോഗാദയോപി വട്ടന്തി.

ദിന്നം വികപ്പനാനം കിം നാനാകരണം? സമ്മുഖാവികപ്പനായം സയം വികപ്പേത്വാ പരേന പച്ചുദ്ധരാപേതി . പരമ്മുഖാവികപ്പനായ പരേനേവ വികപ്പാപേത്വാ പരേനേവ പച്ചുദ്ധരാപേതി, ഇദമേത്ഥ നാനാകരണം. സചേ പന യസ്സ വികപ്പേതി, സോ പഞ്ഞത്തികോവിദോ ന ഹോതി, ന ജാനാതി പച്ചുദ്ധരിതും, തം ചീവരം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞസ്സ ബ്യത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പുന വികപ്പേത്വാ പച്ചുദ്ധരാപേതബ്ബം. വികപ്പിതവികപ്പനാ നാമേസാ വട്ടതി. അയം **“വികപ്പേതീ”**തി ഇമസ്മിം പദേ വിനിച്ഛയോ.

“അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതു”ന്തിആദിവചനതോ ച ഇദം “വികപ്പേതീ”തി അവിസേസേന വുത്തവചനം വിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സതി, ന ച വിരുദ്ധം തഥാഗതാ ഭാസന്തി. തസ്മാ ഏവമസ്സ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ, തിചീവരം തിചീവരസങ്ഖേപേനേവ പരിഹരതോ അധിട്ഠാതുമേവ അനുജാനാമി, ന വികപ്പേതും. വസ്സികസാടികം പന ചാതുമാസതോ പരം വികപ്പേതുമേവ ന അധിട്ഠാതും. ഏവഞ്ച സതി യോ തിചീവരേ ഏകേന ചീവരേന വിപ്പവസിതുകാമോ ഹോതി, തസ്സ തിചീവരാധിട്ഠാനം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വിപ്പവാസസുഖത്ഥം വികപ്പനായ ഓകാസോ ദിന്നോ ഹോതി. ദസാഹാതിക്കമേ ച അനാപത്തീതി ഏതേനുപായേന സബ്ബത്ഥ വികപ്പനായ അപ്പടിസിദ്ധഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

വിസ്സജ്ജേതീതി അഞ്ഞസ്സ ദേതി. കഥം പന ദിന്നം ഹോതി, കഥം ഗഹിതം? “ഇമം തുയ്ഹം ദേമി ദദാമി ദജ്ജാമി ഓണോജേമി പരിച്ചജാമി നിസ്സജ്ജാമി വിസ്സജ്ജാമീതി വാ “ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേമി...പേ॰... നിസ്സജ്ജാമീ”തി വാ വദതി, സമ്മുഖാപി പരമ്മുഖാപി ദിന്നംയേവ ഹോതി. “തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ”തി വുത്തേ “മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ”തി വദതി, സുദിന്നം സുഗ്ഗഹിതഞ്ച. “തവ സന്തകം കരോഹി, തവ സന്തകം ഹോതു, തവ സന്തകം കരിസ്സസീ”തി വുത്തേ “മമ സന്തകം കരോമി, മമ സന്തകം ഹോതു, മമ സന്തകം കരിസ്സാമീ”തി വദതി, ദുദ്ദിന്നം ദുഗ്ഗഹിതഞ്ച. നേവ ദാതാ ദാതും ജാനാതി, ന ഇതരോ ഗഹേതും. സചേ പന “തവ സന്തകം കരോഹീ”തി വുത്തേ “സാധു, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ”തി ഗണ്ഹാതി, സുഗ്ഗഹിതം. സചേ പന “ഏകോ ഗണ്ഹാഹീ”തി വദതി, ഇതരോ “ന ഗണ്ഹാമീ”തി പുന സോ “ദിന്നം മയാ തുയ്ഹം, ഗണ്ഹാഹീ”തി വദതി, ഇതരോപി “ന മയ്ഹം ഇമിനാ അത്ഥോ”തി വദതി. തതോ പുരിമോപി “മയാ ദിന്ന”ന്തി ദസാഹം അതിക്കാമേതി, പച്ഛിമോപി “മയാ പടിക്ഖിത്ത”ന്തി. കസ്സ ആപത്തീതി? ന കസ്സചി ആപത്തി. യസ്സ പന രുച്ചതി, തേന അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം.

യോ പന അധിട്ഠാനേ വേമതികോ, തേന കിം കാതബ്ബം? വേമതികഭാവം ആരോചേത്വാ സചേ അനധിട്ഠിതം ഭവിസ്സതി, ഏവം മേ കപ്പിയം ഹോതീതി വത്വാ വുത്തനയേനേവ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം. ന ഹി ഏവം ജാനാപേത്വാ വിനയകമ്മം കരോന്തസ്സ മുസാവാദോ ഹോതി. കേചി പന “ഏകേന ഭിക്ഖുനാ വിസ്സാസം ഗഹേത്വാ പുന ദിന്നം വട്ടതീ”തി വദന്തി, തം ന യുജ്ജതി. ന ഹി തസ്സേതം വിനയകമ്മം, നാപി തം ഏത്തകേന അഞ്ഞം വത്ഥും ഹോതി.

നസ്സതീതിആദി ഉത്താനത്ഥമേവ. **യോ ന ദദേയ്യ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി എത്ഥ “മയ്ഹം ദിന്നം ഇമിനാ”തി ഇമായ സഞ്ഞായ ന ദേന്തസ്സ ദുക്കടം. തസ്സ സന്തകഭാവം പന ഞത്വാ ലേസേന അച്ഛിന്ദന്തോ ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോതി.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം സിക്ഖാപദം കഥിനസമുട്ഠാനം നാമ കായവാചാതോ ച കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി, അനധിട്ഠാനേന ച അവികപ്പനേന ച ആപജ്ജനതോ അകിരിയം, സഞ്ഞായ അഭാവേപി ന മുച്ചതി, അജാനന്തോപി ആപജ്ജതീതി നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

പഠമകഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉദോസിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൭൧. തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാതി ഉദോസിതസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **സന്തരുത്തരേനാ**തി അന്തരന്തി അന്തരവാസകോ വുച്ചതി, ഉത്തരന്തി ഉത്തരാസങ്ഗോ, സഹ അന്തരേന ഉത്തരം സന്തരുത്തരം, തേന സന്തരുത്തരേന, സഹ അന്തരവാസകേന ഉത്തരാസങ്ഗേനാതി അത്ഥോ. **കണ്ണകിതാനീ**തി സേദേന ഫുട്ഠോകാസേസു സഞ്ജാതകാളസേതമണ്ഡലാനി. **അദ്ദസ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സേനാസനചാരികം ആഹിണ്ഡന്തോ**തി ഥേരോ കിര ഭഗവതി ദിവാ പടിസല്ലാനത്ഥായ ഗന്ധകുടിം പവിട്ഠേ തം ഓകാസം ലഭിത്വാ ദുന്നിക്ഖിത്താനി ദാരുഭണ്ഡമത്തികാഭണ്ഡാനി പടിസാമേന്തോ അസമ്മട്ഠട്ഠാനം സമ്മജ്ജന്തോ ഗിലാനേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ തേസം ഭിക്ഖൂനം സേനാസനട്ഠാനം സമ്പത്തോ അദ്ദസ. തേന വുത്തം - “അദ്ദസ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സേനാസനചാരികം ആഹിണ്ഡന്തോ”തി.

൪൭൩. അവിപ്പവാസസമ്മുതിം ദാതുന്തി അവിപ്പവാസേ സമ്മുതി അവിപ്പവാസസമ്മുതി, അവിപ്പവാസായ വാ സമ്മുതി അവിപ്പവാസസമ്മുതി. കോ പനേത്ഥ ആനിസംസോ? യേന ചീവരേന വിപ്പവസതി, തം നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതി, ആപത്തിഞ്ച നാപജ്ജതി. കിത്തകം കാലം? **മഹാസുമത്ഥേരോ** താവ ആഹ - “യാവ രോഗോ ന വൂപസമതി, വൂപസന്തേ പന രോഗേ സീഘം ചീവരട്ഠാനം ആഗന്തബ്ബ”ന്തി . **മഹാപദുമത്ഥേരോ** ആഹ - “സീഘം ആഗച്ഛതോ രോഗോ പടികുപ്പേയ്യ, തസ്മാ സണികം ആഗന്തബ്ബം. യതോ പട്ഠായ ഹി സത്ഥം വാ പരിയേസതി, ‘ഗച്ഛാമീ’തി ആഭോഗം വാ കരോതി, തതോ പട്ഠായ വട്ടതി. ‘ന ദാനി ഗമിസ്സാമീ’തി ഏവം പന ധുരനിക്ഖേപം കരോന്തേന പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം, അതിരേകചീവരട്ഠാനേ ഠസ്സതീ”തി. സചേ പനസ്സ രോഗോ പടികുപ്പതി, കിം കാതബ്ബന്തി? **ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ** താവ ആഹ - “സചേ സോയേവ രോഗോ പടികുപ്പതി, സാ ഏവ സമ്മുതി, പുന സമ്മുതിദാനകിച്ചം നത്ഥി. അഥഞ്ഞോ കുപ്പതി, പുന ദാതബ്ബാ സമ്മുതീ”തി. **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** ആഹ - “സോ വാ രോഗോ ഹോതു, അഞ്ഞോ വാ പുന സമ്മുതിദാനകിച്ചം നത്ഥീ”തി.

൪൭൬-൭. നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാതി ഇധ പന പുരിമസിക്ഖാപദേ വിയ അത്ഥം അഗ്ഗഹേത്വാ നിട്ഠിതേ ചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനോതി ഏവം സാമിവസേന കരണവചനസ്സ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. കരണവസേന ഹി

ഭിക്ഖുനാ ഇദം നാമ കാതബ്ബന്തി നത്ഥി. സാമിവസേന പന ഭിക്ഖുനോ ചീവരസ്മിം നിട്ഠിതേ കഥിനേ ച ഉബ്ഭതേ ഏവം ഛിന്നപലിബോധോ ഏകരത്തമ്പി ചേ ഭിക്ഖു തിചീവരേന വിപ്പവസേയ്യാതി ഏവം അത്ഥോ യുജ്ജതി. തത്ഥ **തിചീവരേനാ**തി അധിട്ഠിതേസു തീസു ചീവരേസു യേന കേനചി. ഏകേന വിപ്പവുത്ഥോപി ഹി തിചീവരേന വിപ്പവുത്ഥോ ഹോതി, പടിസിദ്ധപരിയാപന്നേന വിപ്പവുത്ഥത്താ. തേനേവസ്സ പദഭാജനേ "സങ്ഘാടിയാ വാ"തിആദി വുത്തം. **വിപ്പവസേയ്യാ**തി വിപ്പയുത്തോ വസേയ്യ.

ർ൩൩-വ്യ. ഗാമോ ഏകൂപചാരോതിആദി അവിപ്പവാസലക്ഖണവവത്ഥാപനത്ഥം വുത്തം. തതോ പരം യഥാക്കമേന താനേവ പന്നരസ മാതികാപദാനി വിത്ഥാരേന്തോ **"ഗാമോ ഏകൂപചാരോ നാമാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഏകകുലസ്സ ഗാമോ**തി ഏകസ്സ രഞ്ഞോ വാ ഭോജകസ്സ വാ ഗാമോ. **പരിക്ഖിത്തോ**തി യേന കേനചി പാകാരേന വാ വതിയാ വാ പരിക്ഖായ വാ പരിക്ഖിത്തോ. ഏത്താവതാ ഏകകുലഗാമസ്സ ഏകൂപചാരതാ ദസ്സിതാ. **അന്തോഗാമേ വത്ഥബ്ബ**ന്തി ഏവരൂപേ ഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ ഗാമബ്ഭന്തരേ യഥാരുചിതേ ഠാനേ അരുണം ഉട്ഠാപേതും വട്ടതി. **അപരിക്ഖിത്തോ**തി ഇമിനാ തസ്സേവ ഗാമസ്സ നാനൂപചാരതാ ദസ്സിതാ. ഏവരൂപേ ഗാമേ യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തത്ഥ വത്ഥബ്ബം. **ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബ**ന്തി അഥ വാ തം ഘരം സമന്തതോ ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം, അഡ്ഢതേയ്യരതനപ്പമാണപ്പദേസാ ഉദ്ധം ന വിജഹിതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. അഡ്ഢതേയ്യരതനബ്ഭന്തരേ പന വത്ഥും വട്ടതി. തം പമാണം അതിക്കമിത്വാ സചേപി ഇദ്ധിമാ ഭിക്ഖൂ ആകാസേ അരുണം ഉട്ഠാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ ഹോതി. ഏത്ഥ ച **യസ്മിം ഘരേ**തി ഘരപരിച്ഛേദോ "ഏകകുലസ്സ നിവേസനം ഹോതീ"തിആദിനാ (പാരാ ർവ്വം) ലക്ഖണേന വേദിതബ്ബോ.

ർ൩൯. നാനാകുലസ്സ ഗാമോതി നാനാരാജൂനം വാ ഭോജകാനം വാ ഗാമോ, വേസാലികുസിനാരാദിസദിസോ. **പരിക്ഖിത്തോ**തി ഇമിനാ നാനാകുലഗാമസ്സ ഏകൂപചാരതാ ദസ്സിതാ. **സഭായേ വാ ദ്വാരമൂലേ വാ**തി ഏത്ഥ സഭായന്തി ലിങ്ഗബ്യത്തയേന സഭാ വുത്താ. **ദ്വാരമൂലേ**തി നഗരദ്വാരസ്സ സമീപേ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഏവരൂപേ ഗാമേ യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം, തത്ഥ വാ വത്ഥബ്ബം. തത്ഥ സദ്ദസങ്ഘട്ടനേന വാ ജനസമ്ബാധേന വാ വസിതും അസക്കോന്തേന സഭായേ വാ വത്ഥബ്ബം നഗരദ്വാരമൂലേ വാ. തത്രപി വസിതും അസക്കോന്തേന യത്ഥ കത്ഥചി ഫാസുകട്ഠാനേ വസിത്വാ അന്തോഅരുണേ ആഗമ്മ തേസംയേവ സഭായദ്വാരമൂലാനം ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം. ഘരസ്സ പന ചീവരസ്സ വാ ഹത്ഥപാസേ വത്ഥബ്ബമേവ നത്ഥി.

സഭായം ഗച്ഛന്തേന ഹത്ഥപാസേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാതി സചേ ഘരേ അട്ഠപേത്വാ സഭായേ ഠപേസ്സാമീതി സഭായം ഗച്ഛതി, തേന സഭായം ഗച്ഛന്തേന ഹത്ഥപാസേതി ഹത്ഥം പസാരേത്വാ "ഹന്ദിമം ചീവരം ഠപേമീ"തി ഏവം നിക്ഖേപസുഖേ ഹത്ഥപാസഗതേ കിസ്മിഞ്ചി ആപണേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ പുരിമനയേനേവ സഭായേ വാ വത്ഥബ്ബം ദ്വാരമൂലേ വാ, ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബം.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - **ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ** താവ ആഹ - "ചീവരഹത്ഥപാസേ വസിതബ്ബം നത്ഥി, യത്ഥ കത്ഥചി വീഥിഹത്ഥപാസേപി

സഭായഹത്ഥപാസേപി ദ്വാരഹത്ഥപാസേപി വസിതും വട്ടതീ”തി. **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** പനാഹ - “നഗരസ്സ ബഹൂനിപി ദ്വാരാനി ഹോന്തി ബഹൂനിപി സഭായാനി, തസ്മാ സബ്ബത്ഥ ന വട്ടതി. യസ്സാ പന വീഥിയാ ചീവരം ഠപിതം യം തസ്സാ സമ്മുഖട്ഠാനേ സഭായഞ്ച ദ്വാരഞ്ച തസ്സ സഭായസ്സ ച ദ്വാരസ്സ ച ഹത്ഥപാസാ ന വിജഹിതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി സതി സക്കാ ചീവരസ്സ പവത്തി ജാനിതു”ന്തി. സഭായം പന ഗച്ഛന്തേന യസ്സ ആപണികസ്സ ഹത്ഥേ നിക്ഖിത്തം, സചേ സോ തം ചീവരം അതിഹരിത്വാ ഘരേ നിക്ഖിപതി, വീഥിഹത്ഥപാസോ ന രക്ഖതി, ഘരസ്സ ഹത്ഥപാസേ വത്ഥബ്ബം. സചേ മഹന്തം ഘരം ഹോതി, ദ്വേ വീഥിയോ ഫരിത്വാ ഠിതം പുരതോ വാ പച്ഛതോ വാ ഹത്ഥപാസേയേവ അരുണം ഉട്ഠാപേതബ്ബം. സഭായേ നിക്ഖിപിത്വാ പന സഭായേ വാ തസ്സ സമ്മുഖേ നഗരദ്വാരമൂലേ വാ തേസംയേവ ഹത്ഥപാസേ വാ അരുണം ഉട്ഠാപേതബ്ബം.

അപരിക്ഖിത്തോതിഇമിനാ തസ്സേവ ഗാമസ്സ നാനൂപചാരതാ ദസ്സിതാ. ഏതേനേവുപായേന സബ്ബത്ഥ ഏകൂപചാരതാ ച നാനൂപചാരതാ ച വേദിതബ്ബാ. പാളിയം പന “ഗാമോ ഏകൂപചാരോ നാമാ”തി ഏവം ആദിമ്ഹി “അജ്ഝോകാസോ ഏകൂപചാരോ നാമാ”തി ഏവം അന്തേ ച ഏകമേവ മാതികാപദം ഉദ്ധരിത്വാ പദഭാജനം വിത്ഥാരിതം. തസ്മാ തസ്സേവ പദസ്സാനുസാരേന സബ്ബത്ഥ പരിക്ഖേപാദിവസേന ഏകൂപചാരതാ ച നാനൂപചാരതാ ച വേദിതബ്ബാ.

൪൭൦-൧. നിവേസനാദീസു ഓവരകാതി ഗബ്ഭാനംയേവേതം പരിയായവചനം. **ഹത്ഥപാസാ വാ**തി ഗബ്ഭസ്സ ഹത്ഥപാസാ. **ദ്വാരമൂലേ വാ**തി സബ്ബേസം സാധാരണേ ഘരദ്വാരമൂലേ. **ഹത്ഥപാസാ വാ**തി ഗബ്ഭസ്സ വാ ഘരദ്വാരമൂലസ്സ വാ ഹത്ഥപാസാ.

൪൭൨-൩. ഉദോസിതോതി യാനാദീനം ഭണ്ഡാനം സാലാ. ഇതോ പട്ഠായ ച നിവേസനേ വുത്തനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ. **അട്ടോ**തി പടിരാജാദിപടിബാഹനത്ഥം ഇട്ഠകാഹി കതോ ബഹലഭിത്തികോ ചതുപഞ്ചഭൂമികോ പതിസ്സയവിസേസോ. **മാളോ**തി ഏകകൂടസങ്ഗഹിതോ ചതുരസ്സപാസാദോ. **പാസാദോ**തി ദീഘപാസാദോ. **ഹമ്മിയ**ന്തി മുണ്ഡച്ഛദനപാസാദോ.

൪൭൮. സത്തബ്ഭന്തരാതിഏത്ഥ ഏകം അബ്ഭന്തരം അട്ഠവീസതിഹത്ഥം ഹോതി. സചേ സത്ഥോ ഗച്ഛന്തോ ഗാമം വാ നദിം വാ പരിയാദിയിത്വാ തിട്ഠതി അന്തോപവിട്ഠേന സദ്ധിം ഏകാബദ്ധോ ഹുത്വാ ഓരഞ്ച പാരഞ്ച ഫരിത്വാ ഠിതോ ഹോതി, സത്ഥപരിഹാരോവ ലബ്ഭതി. അഥ ഗാമേ വാ നദിയാ വാ പരിയാപന്നോ ഹോതി അന്തോപവിട്ഠോ , ഗാമപരിഹാരോ ചേവ നദീപരിഹാരോ ച ലബ്ഭതി. സചേ വിഹാരസീമം അതിക്കമിത്വാ തിട്ഠതി, അന്തോസീമായ ച ചീവരം ഹോതി, വിഹാരം ഗന്ത്വാ വസിതബ്ബം. സചേ ബഹിസീമായ ചീവരം ഹോതി സത്ഥസമീപേയേവ വസിതബ്ബം. സചേ ഗച്ഛന്തോ സകടേ വാ ഭഗ്ഗേ ഗോണേ വാ നട്ഠേ അന്തരാ ഛിജ്ജതി, യസ്മിം കോട്ഠാസേ ചീവരം തത്ഥ വസിതബ്ബം.

൪൮൦. ഏകകുലസ്സ ഖേത്തേ ഹത്ഥപാസോ നാമ ചീവരഹത്ഥപാസോയേവ, നാനാകുലസ്സ ഖേത്തേ ഹത്ഥപാസോ നാമ ഖേത്തദ്വാരസ്സ ഹത്ഥപാസോ.

അപരിക്ഖിത്തേ ചീവരസ്സേവ ഹത്ഥപാസോ.

ൻഫ-ർ. ധഞ്ഞകരണന്തി ഖലം വുച്ചതി. **ആരാമോ**തി പുപ്ഫാരാമോ വാ ഫലാരാമോ വാ. ദീസുപി ഖേത്തേ വുത്തസദിസോവ വിനിച്ഛയോ. **വിഹാരോ** നിവേസനസദിസോ. രുക്ഖമൂലേ **അന്തോഛായായ**ന്തി ഛായായ ഫുട്ഠോകാസസ്സ അന്തോ ഏവ. വിരളസാഖസ്സ പന രുക്ഖസ്സ ആതപേന ഫുട്ഠോകാസേ ഠപിതം നിസ്സഗ്ഗിയമേവ ഹോതി, തസ്മാ താദിസസ്സ സാഖാച്ഛായായ വാ ഖന്ധച്ഛായായ വാ ഠപേതബ്ബം. സചേ സാഖായ വാ വിടപേ വാ ഠപേതി, ഉപരി അഞ്ഞസാഖാച്ഛായായ ഫുട്ഠോകാസേയേവ ഠപേതബ്ബം. ഖുജ്ജരുക്ഖസ്സ ഛായാ ദൂരം ഗച്ഛതി, ഛായായ ഗതട്ഠാനേ ഠപേതും വട്ടതിയേവ. ഇധാപി ഹത്ഥപാസോ ചീവരഹത്ഥപാസോയേവ.

അഗാമകേ അരഞ്ഞേതി അഗാമകം നാമ അരഞ്ഞം വിഞ്ഝാടവീആദീസു വാ സമുദ്ദമജ്ഝേ വാ മച്ഛബന്ധാനം അഗമനപഥേ ദീപകേസു ലബ്ഭതി. **സമന്താ സത്തബ്ഭന്തരാ**തി മജ്ഝേ ഠിതസ്സ സമന്താ സബ്ബദിസാസു സത്തബ്ഭന്തരാ, വിനിബ്ബേധേന ചുദ്ദസ ഹോന്തി. മജ്ഝേ നിസിന്നോ പുരത്ഥിമായ വാ പച്ഛിമായ വാ ദിസായ പരിയന്തേ ഠപിതചീവരം രക്ഖതി. സചേ പന അരുണുഗ്ഗമനസമയേ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി പുരത്ഥിമം ദിസം ഗച്ഛതി, പച്ഛിമായ ദിസായ ചീവരം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. ഏസ നയോ ഇതരസ്മിം. ഉപോസഥകാലേ പന പരിസപരിയന്തേ നിസിന്നഭിക്ഖുതോ പട്ഠായ സത്തബ്ഭന്തരസീമാ സോധേതബ്ബാ. യത്തകം ഭിക്ഖുസങ്ഘോ വഡ്ഢതി, സീമാപി തത്തകം വഡ്ഢതി.

ൻ൫. അനിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി ഏത്ഥ സചേ പധാനികോ ഭിക്ഖു സബ്ബരത്തിം പധാനമനുയുഞ്ജിത്വാ പച്ചൂസസമയേ "ന്ഹായിസ്സാമീ"തി തീണിപി ചീവരാനി തീരേ ഠപേത്വാ നദിം ഓതരതി, ന്ഹായന്തസ്സേവ ചസ്സ അരുണം ഉട്ഠഹതി, കിം കാതബ്ബം. സോ ഹി യദി ഉത്തരിത്വാ ചീവരം നിവാസേതി, നിസ്സഗ്ഗിയചീവരം അനിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജനപച്ചയാ ദുക്കടം ആപജ്ജതി. അഥ നഗ്ഗോ ഗച്ഛതി, ഏവമ്പി ദുക്കടം ആപജ്ജതീതി? ന ആപജ്ജതി. സോ ഹി യാവ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ വിനയകമ്മം ന കരോതി, താവ തേസം ചീവരാനം അപരിഭോഗാരഹത്താ നട്ഠചീവരട്ഠാനേ ഠിതോ ഹോതി. നട്ഠചീവരസ്സ ച അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി. തസ്മാ ഏകം നിവാസേത്വാ ദ്വേ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ വിനയകമ്മം കാതബ്ബം. സചേ ദൂരേ വിഹാരോ ഹോതി, അന്തരാമഗ്ഗേ മനുസ്സാ സഞ്ചരന്തി. ഏകം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ ഏകം അംസകൂടേ ഠപേത്വാ ഗന്തബ്ബം. സചേ വിഹാരേ സഭാഗഭിക്ഖൂ ന പസ്സതി, ഭിക്ഖാചാരം ഗതാ ഹോന്തി, സങ്ഘാടിം ബഹിഗാമേ ഠപേത്വാ സന്തരുത്തരേന ആസനസാലം ഗന്ത്വാ വിനയകമ്മം കാതബ്ബം. സചേ ബഹിഗാമേ ചോരഭയം ഹോതി, പാരുപിത്വാ ഗന്തബ്ബം. സചേ ആസനസാലാ സമ്ബാധാ ഹോതി ജനാകിണ്ണാ, ന സക്കാ ഏകമന്തേ ചീവരം അപനേത്വാ വിനയകമ്മം കാതും, ഏകം ഭിക്ഖും ആദായ ബഹിഗാമം ഗന്ത്വാ വിനയകമ്മം കത്വാ ചീവരാനി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി.

സചേ ഭിക്ഖൂ ദഹരാനം ഹത്ഥേ പത്തചീവരം ദത്വാ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്താ പച്ഛിമേ യാമേ സയിതുകാമാ ഹോന്തി, അത്തനോ അത്തനോ ചീവരം ഹത്ഥപാസേ കത്വാവ സയിതബ്ബം. സചേ ഗച്ഛന്താനംയേവ അസമ്പത്തേസു

ദഹരേസു അരുണം ഉഗ്ഗച്ഛതി, ചീവരം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, നിസ്സയോ പന ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, ദഹരാനമ്പി പുരതോ ഗച്ഛന്താനം ഥേരേസു അസമ്പത്തേസു ഏസേവ നയോ. മഗ്ഗം വിരജ്ഝിത്വാ അരഞ്ഞേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അപസ്സന്തേസുപി ഏസേവ നയോ. സചേ പന ദഹരാ "മയം, ഭന്തേ, മുഹുത്തം സയിത്വാ അസുകസ്മിം നാമ ഓകാസേ തുമ്ഹേ സമ്പാപുണിസ്സാമാ"തി വത്വാ യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ സയന്തി, ചീവരഞ്ച നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, നിസ്സയോ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, ദഹരേ ഉയ്യോജേത്വാ ഥേരേസു സയന്തേസുപി ഏസേവ നയോ. ദ്വേധാപഥം ദിസ്വാ ഥേരാ "അയം മഗ്ഗോ" ദഹരാ "അയം മഗ്ഗോ"തി വത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ ഗതാ, സഹ അരുണുഗ്ഗമനാ ചീവരാനി ച നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി , നിസ്സയോ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സചേ ദഹരാ മഗ്ഗതോ ഓക്കമ്മ "അന്തോഅരുണേയേവ നിവത്തിസ്സാമാ"തി ഭേസജ്ജത്ഥായ ഗാമം പവിസിത്വാ ആഗച്ഛന്തി. അസമ്പത്താനംയേവ ച തേസം അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, ചീവരാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി, നിസ്സയോ പന ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സചേ പന ധേനുഭയേന വാ സുനഖഭയേന വാ "മുഹുത്തം ഠത്വാ ഗമിസ്സാമാ"തി ഠത്വാ വാ നിസീദിത്വാ വാ ഗച്ഛന്തി, അന്തരാ അരുണേ ഉഗ്ഗതേ ചീവരാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി, നിസ്സയോ ച പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സചേ "അന്തോഅരുണേയേവ ആഗമിസ്സാമാ"തി അന്തോസീമായം ഗാമം പവിട്ഠാനം അന്തരാ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, നേവ ചീവരാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി, ന നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സചേ പന "വിഭായതു താവാ"തി നിസീദന്തി, അരുണേ ഉഗ്ഗതേപി ന ചീവരാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി, നിസ്സയോ പന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. യേപി "അന്തോഅരുണേയേവ ആഗമിസ്സാമാ"തി സാമന്തവിഹാരം ധമ്മസവനത്ഥായ സഉസ്സാഹാ ഗച്ഛന്തി, അന്തരാമഗ്ഗേയേവ ച നേസം അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, ചീവരാനി നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി, നിസ്സയോ പന ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സചേ ധമ്മഗാരവേന "യാവ പരിയോസാനം സുത്വാവ ഗമിസ്സാമാ"തി നിസീദന്തി, സഹ അരുണസ്സുഗ്ഗമനാ ചീവരാനിപി നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി, നിസ്സയോപി പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. ഥേരേന ദഹരം ചീവരധോവനത്ഥായ ഗാമകം പേസേന്തേന അത്തനോ ചീവരം പച്ചുദ്ധരിത്വാവ ദാതബ്ബം. ദഹരസ്സാപി ചീവരം പച്ചുദ്ധരാപേത്വാ ഠപേതബ്ബം. സചേ അസ്സതിയാ ഗച്ഛതി, അത്തനോ ചീവരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ ദഹരസ്സ ചീവരം വിസ്സാസേന ഗഹേത്വാ ഠപേതബ്ബം. സചേ ഥേരോ നസ്സരതി, ദഹരോ ഏവ സരതി, ദഹരേന അത്തനോ ചീവരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ ഥേരസ്സ ചീവരം വിസ്സാസേന ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ വത്തബ്ബോ "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ചീവരം അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി അത്തനോപി ചീവരം അധിട്ഠാതബ്ബം. ഏവം ഏകസ്സ സതിയാപി ആപത്തിമോക്ഖോ ഹോതീതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ .

സമുട്ഠാനാദീസു പഠമകഥിനസിക്ഖാപദേ അനധിട്ഠാനം അവികപ്പനഞ്ച അകിരിയം, ഇധ അപച്ചുദ്ധരണം അയമേവ വിസേസോ. സേസം സബ്ബത്ഥ വുത്തനയമേവാതി.

ഉദോസിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയകഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൯൭. **തേന സമയേനാതി** തതിയകഥിനസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ഉസ്സാപേത്വാ പുനപ്പുനം വിമജ്ജതീ**തി "വലീസു നട്ഠാസു ഇദം മഹന്തം ഭവിസ്സതീ"തി മജ്ജമാനോ ഉദകേന സിഞ്ചിത്വാ പാദേഹി അക്കമിത്വാ ഹത്ഥേഹി

ഉസ്സാപേത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ പിട്ഠിയം ഘംസതി, തം ആതപേ സുക്ഖം പഠമപ്പമാണമേവ ഹോതി. സോ പുനപി തഥാ കരോതി, തേന വുത്തം - "ഉസ്സാപേത്വാ പുനപ്പുനം വിമജ്ജതീ"തി. തം ഏവം കിലമന്തം ഭഗവാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ദിസ്വാ നിക്ഖമിത്വാ സേനാസനചാരികം ആഹിണ്ഡന്തോ വിയ തത്ഥ അഗമാസി. തേന വുത്തം - "അദ്ദസ ഖോ ഭഗവാ"തിആദി.

൪൯൯-൫൦൦. ഏകാദസമാസേതി ഏകം പച്ഛിമകത്തികമാസം ഠപേത്വാ സേസേ ഏകാദസമാസേ. **സത്തമാസേ**തി കത്തികമാസം ഹേമന്തികേ ച ചത്താരോതി പഞ്ചമാസേ ഠപേത്വാ സേസേ സത്തമാസേ. **കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്ന**ന്തി സങ്ഘസ്സ വാ "ഇദം അകാലചീവര"ന്തി ഉദ്ദിസിത്വാ ദിന്നം, ഏകപുഗ്ഗലസ്സ വാ "ഇദം തുയ്ഹം ദമ്മീ"തി ദിന്നം.

സങ്ഘതോ വാതി അത്തനോ പത്തഭാഗവസേന സങ്ഘതോ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ. **ഗണതോ വാ**തി ഇദം സുത്തന്തികഗണസ്സ ദേമ, ഇദം ആഭിധമ്മികഗണസ്സാതി ഏവം ഗണസ്സ ദേന്തി. തതോ അത്തനോ പത്തഭാഗവസേന ഗണതോ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ.

നോ ചസ്സ പാരിപൂരീതി നോ ചേ പാരിപൂരീ ഭവേയ്യ, യത്തകേന കയിരമാനം അധിട്ഠാനചീവരം പഹോതി, തഞ്ചേ ചീവരം തത്തകം ന ഭവേയ്യ, ഊനകം ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ.

പച്ചാസാ ഹോതി സങ്ഘതോ വാതിആദീസു അസുകദിവസം നാമ സങ്ഘോ ചീവരാനി ലഭിസ്സതി, ഗണോ ലഭിസ്സതി, തതോ മേ ചീവരം ഉപ്പജ്ജിസ്സതീതി ഏവം സങ്ഘതോ വാ ഗണതോ വാ പച്ചാസാ ഹോതി. ഞാതകേഹി മേ ചീവരത്ഥായ പേസിതം, മിത്തേഹി പേസിതം, തേ ആഗതാ ചീവരേ ദസ്സന്തീതി ഏവം ഞാതിതോ വാ മിത്തതോ വാ പച്ചാസാ ഹോതി. **പംസുകൂലം വാ**തി ഏത്ഥ പന പംസുകൂലം വാ ലച്ഛാമീതി ഏവം പച്ചാസാ ഹോതീതി യോജേതബ്ബം. **അത്തനോ വാ ധനേനാ**തി അത്തനോ കപ്പാസസുത്താദിനാ ധനേന, അസുകദിവസം നാമ ലച്ഛാമീതി ഏവം വാ പച്ചാസാ ഹോതീതി അത്ഥോ.

തതോ ചേ ഉത്തരി നിക്ഖിപേയ്യ സതിയാപി പച്ചാസായാതി മാസപരമതോ ചേ ഉത്തരി നിക്ഖിപേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ. ഏവം പന അവത്വാ യസ്മാ അന്തരാ ഉപ്പജ്ജമാനേ പച്ചാസാചീവരേ മൂലചീവരസ്സ ഉപ്പന്നദിവസതോ യാവ വീസതിമോ ദിവസോ താവ ഉപ്പന്നം പച്ചാസാചീവരം മൂലചീവരം അത്തനോ ഗതികം കരോതി, തതോ ഉദ്ധം മൂലചീവരം പച്ചാസാചീവരം അത്തനോ ഗതികം കരോതി. തസ്മാ തം വിസേസം ദസ്സേതും "തദഹുപ്പന്നേ മൂലചീവരേ"തിആദിനാ നയേന പദഭാജനം വുത്തം, തം ഉത്താനത്ഥമേവ.

വിസഭാഗേ ഉപ്പന്നേ മൂലചീവരേതി യദി മൂലചീവരം സണ്ഹം, പച്ചാസാചീവരം ഥൂലം, ന സക്കാ യോജേതും. രത്തിയോ ച സേസാ ഹോന്തി, ന താവ മാസോ പൂരതി , ന അകാമാ നിഗ്ഗഹേന ചീവരം കാരേതബ്ബം. അഞ്ഞം പച്ചാസാചീവരം ലഭിത്വായേവ കാലബ്ഭന്തരേ കാരേതബ്ബം. പച്ചാസാചീവരമ്പി പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതബ്ബം. അഥ മൂലചീവരം ഥൂലം ഹോതി, പച്ചാസാചീവരം സണ്ഹം, മൂലചീവരം പരിക്ഖാരചോളം

അധിട്ഠഹിത്വാ പച്ഛാസാചീവരമേവ മൂലചീവരം കത്വാ ഠപേതബ്ബം. തം പുന മാസപരിഹാരം ലഭതി, ഏതേനുപായേന യാവ ഇച്ഛതി താവ അഞ്ഞമഞ്ഞം മൂലചീവരം കത്വാ ഠപേതും വട്ടതീതി. സേസം ഉത്താനമേവ.

സമുട്ഠാനാദീനി പഠമകഥിനസദിസാനേവാതി.

തതിയകഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പുരാണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൦൩-൫. തേന സമയേനാതി പുരാണചീവരസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **യാവ സത്തമാ പിതാമഹയുഗാ**തി പിതുപിതാ പിതാമഹോ, പിതാമഹസ്സ യുഗം പിതാമഹയുഗം. യുഗന്തി ആയുപ്പമാണം വുച്ചതി. അഭിലാപ മത്തമേവ ചേതം. അത്ഥതോ പന പിതാമഹോയേവ പിതാമഹയുഗം. തതോ ഉദ്ധം സബ്ബേപി പുബ്ബപുരിസാ പിതാമഹഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതാ. ഏവം യാവ സത്തമോ പുരിസോ താവ യാ അസമ്ബദ്ധാ സാ യാവ സത്തമാ പിതാമഹയുഗാ അസമ്ബദ്ധാതി വുച്ചതി. ദേസനാമുഖമേവ ചേതം. ‘‘മാതിതോ വാ പിതിതോ വാ’’തിവചനതോ പന പിതാമഹയുഗമ്പി പിതാമഹിയുഗമ്പി മാതാമഹയുഗമ്പി മാതാമഹിയുഗമ്പി തേസം ഭാതുഭഗിനീഭാഗിനേയ്യപുത്തപപുത്താദയോപി സബ്ബേ ഇധ സങ്ഗഹിതാ ഏവാതി വേദിതബ്ബാ.

തത്രായം വിത്ഥാരനയോ - പിതാ പിതുപിതാ തസ്സ പിതാ തസ്സാപി പിതാതി ഏവം യാവ സത്തമാ യുഗാ, പിതാ പിതുമാതാ തസ്സാ പിതാ ച മാതാ ച ഭാതാ ച ഭഗിനീ ച പുത്താ ച ധീതരോ ചാതി ഏവമ്പി ഉദ്ധഞ്ച അധോ ച യാവ സത്തമാ യുഗാ, പിതാ പിതുഭാതാ പിതുഭഗിനീ പിതുപുത്താ പിതുധീതരോ തേസമ്പി പുത്തധീതുപരമ്പരാതി ഏവമ്പി യാവ സത്തമാ യുഗാ, മാതാ മാതുമാതാ തസ്സാ മാതാ തസ്സാപി മാതാതി ഏവമ്പി യാവ സത്തമാ യുഗാ, മാതാ മാതുപിതാ തസ്സ മാതാ ച പിതാ ച ഭാതാ ച ഭഗിനീ ച പുത്താ ച ധീതരോ ചാതി, ഏവമ്പി ഉദ്ധഞ്ച അധോ ച യാവ സത്തമാ യുഗാ, മാതാ മാതുഭാതാ മാതുഭഗിനീ മാതുപുത്താ മാതുധീതരോ തേസമ്പി പുത്തധീതുപരമ്പരാതി ഏവമ്പി യാവ സത്തമാ യുഗാ, നേവ മാതുസമ്ബന്ധേന ന പിതുസമ്ബന്ധേന സമ്ബദ്ധാ, അയം **അഞ്ഞാതികാ നാമ**.

ഉഭതോ സങ്ഘേതി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ ഞത്തിചതുത്ഥേന ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഞത്തിചതുത്ഥേനാതി അട്ഠവാചികവിനയകമ്മേന ഉപസമ്പന്നാ.

സകിം നിവത്ഥമ്പി സകിം പാരുതമ്പീതി രജിത്വാ കപ്പം കത്വാ ഏകവാരമ്പി നിവത്ഥം വാ പാരുതം വാ. അന്തമസോ പരിഭോഗസീസേന അംസേ വാ മത്ഥകേ വാ കത്വാ മഗ്ഗം ഗതോ ഹോതി, ഉസ്സീസകം വാ കത്വാ നിപന്നോ ഹോതി, ഏതമ്പി പുരാണചീവരമേവ. സചേ പന പച്ചത്ഥരണസ്സ ഹേട്ഠാ കത്വാ നിപജ്ജതി, ഹത്ഥേഹി വാ ഉക്ഖിപിത്വാ ആകാസേ വിതാനം കത്വാ സീസേന അഫുസന്തോ ഗച്ഛതി, അയം പരിഭോഗോ നാമ ന ഹോതീതി **കുരുന്ദിയം** വുത്തം.

ധോതം നിസ്സഗ്ഗിയന്തി ഏത്ഥ ഏവം ആണത്താ ഭിക്ഖുനീ ധോവനത്ഥായ ഉദ്ധനം സജ്ജേതി, ദാരൂനി സംഹരതി, അഗ്ഗിം കരോതി, ഉദകം ആഹരതി

യാവ നം ധോവിത്വാ ഉക്ഖിപതി, താവ ഭിക്ഖുനിയാ പയോഗേ പയോഗേ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടം. ധോവിത്വാ ഉക്ഖിത്തമത്തേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. സചേ ദുദ്ധോതന്തി മഞ്ഞമാനാ പുന സിഞ്ചതി വാ ധോവതി വാ യാവ നിട്ഠാനം ന ഗച്ഛതി താവ പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം. ഏസ നയോ രജനാകോടനേസു. രജനദോണിയഞ്ഹി രജനം ആകിരിത്വാ യാവ സകിം ചീവരം രജതി, തതോ പുബ്ബേ യംകിഞ്ചി രജനത്ഥായ കരോതി, പച്ഛാ വാ പടിരജതി, സബ്ബത്ഥ പയോഗേ പയോഗേ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടം. ഏവം ആകോടനേപി പയോഗോ വേദിതബ്ബോ.

൫൦൩. **അഞ്ഞാതികായ അഞ്ഞാതികസഞ്ഞീ പുരാണചീവരം ധോവാപേതീ**തി നോ ചേപി "ഇമം ധോവാ"തി വദതി, അഥ ഖോ ധോവനത്ഥായ കായവികാരം കത്വാ ഹത്ഥേന വാ ഹത്ഥേ ദേതി, പാദമൂലേ വാ ഠപേതി, ഉപരി വാ ഖിപതി, സിക്ഖമാനാസാമണേരീസാമണേരഉപാസകതിത്ഥിയാദീനം വാ ഹത്ഥേ പേസേതി, നദീതിത്ഥേ ധോവന്തിയാ ഉപചാരേ വാ ഖിപതി, അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേ ഓകാസേ ഠത്വാ, ധോവാപിതംയേവ ഹോതി. സചേ പന ഉപചാരം മുഞ്ചിത്വാ ഓരതോ ഠപേതി സാ ചേ ധോവിത്വാ ആനേതി, അനാപത്തി. സിക്ഖമാനായ വാ സാമണേരിയാ വാ ഉപാസികായ വാ ഹത്ഥേ ധോവനത്ഥായ ദേതി, സാ ചേ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ ധോവതി, ആപത്തിയേവ. ഉപാസകസ്സ ഹത്ഥേ ദേതി, സോ ചേ ലിങ്ഗേ പരിവത്തേ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ ധോവതി , ആപത്തിയേവ. സാമണേരസ്സ വാ ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഹത്ഥേ ദിന്നേപി ലിങ്ഗപരിവത്തനേ ഏസേവ നയോ.

ധോവാപേതി രജാപേതീതിആദീസു ഏകേന വത്ഥുനാ നിസ്സഗ്ഗിയം, ദുതിയേന ദുക്കടം. തീണിപി കാരാപേന്തസ്സ ഏകേന നിസ്സഗ്ഗിയം, സേസേഹി ദ്വേ ദുക്കടാനി. യസ്മാ പനേതാനി ധോവനാദീനി പടിപാടിയാ വാ ഉപ്പടിപാടിയാ വാ കാരേന്തസ്സ മോക്ഖോ നത്ഥി, തസ്മാ ഏത്ഥ തീണി ചതുക്കാനി വുത്താനി. സചേപി ഹി "ഇമം ചീവരം രജിത്വാ ധോവിത്വാ ആനേഹീ"തി വുത്തേ സാ ഭിക്ഖുനീ പഠമം ധോവിത്വാ പച്ഛാ രജതി, നിസ്സഗ്ഗിയേന ദുക്കടമേവ. ഏവം സബ്ബേസു വിപരീതവചനേസു നയോ നേതബ്ബോ. സചേ പന "ധോവിത്വാ ആനേഹീ"തി വുത്താ ധോവതി ചേവ രജതി ച, ധോവാപനപച്ചയാ ഏവ ആപത്തി, രജനേ അനാപത്തി. ഏവം സബ്ബത്ഥ വുത്താധികകരണേ "അവുത്താ ധോവതീ"തി ഇമിനാ ലക്ഖണേന അനാപത്തി വേദിതബ്ബാ. "ഇമസ്മിം ചീവരേ യം കാതബ്ബം, സബ്ബം തം തുയ്ഹം ഭാരോ"തി വദന്തോ പന ഏകവാചായ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതീതി.

അഞ്ഞാതികായ വേമതികോ അഞ്ഞാതികായ ഞാതികസഞ്ഞീതി ഇമാനിപി പദാനി വുത്താനംയേവ തിണ്ണം ചതുക്കാനം വസേന വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബാനി.

ഏകതോ ഉപസമ്പന്നായാതി ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ ധോവാപേന്തസ്സ ദുക്കടം. ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ പന യഥാവത്ഥുകമേവ, ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നാ നാമ പഞ്ചസതാ സാകിയാനിയോ.

൫൦൭. **അവുത്താ ധോവതീ**തി ഉദ്ദേസായ വാ ഓവാദായ വാ ആഗതാ കിലിന്നം ചീവരം ദിസ്വാ ഠപിതട്ഠാനതോ ഗഹേത്വാ വാ "ദേഥ, അയ്യ,

ധോവിസ്സാമീ''തി ആഹരാപേത്വാ വാ ധോവതി ചേവ രജതി ച ആകോടേതി ച, അയം അവുത്താ ധോവതി നാമ. യാപി ''ഇമം ചീവരം ധോവാ''തി ദഹരം വാ സാമണേരം വാ ആണാപേന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സുത്വാ ''ആഹരഥയ്യ അഹം ധോവിസ്സാമീ''തി ധോവതി, താവകാലികം വാ ഗഹേത്വാ ധോവിത്വാ രജിത്വാ ദേതി, അയമ്പി അവുത്താ ധോവതി നാമ.

അഞ്ഞം പരിക്ഖാരന്തി ഉപാഹനത്ഥവികപത്തത്ഥവികഅംസബദ്ധകകായബന്ധനമഞ്ചപീഠഭിസിതട്ടികാദിം യംകിഞ്ചി ധോവാപേതി, അനാപത്തി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീസു പന ഇദം സിക്ഖാപദം ഛസമുട്ഠാനം, കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മം, വചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

പുരാണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ചീവരപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൦൩. **തേന സമയേനാ**തി ചീവരപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ**തി പിണ്ഡപാതതോ പടിക്കന്താ. **യേന അന്ധവനം തേനുപസങ്കമീ**തി അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ യേന അന്ധവനം തേനുപസങ്കമി. **കതകമ്മാ**തി കതചോരികകമ്മാ, സന്ധിച്ഛേദനാദീഹി പരഭണ്ഡം ഹരിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **ചോരഗാമണികോ**തി ചോരജേട്ഠകോ. സോ കിര പുബ്ബേ ഥേരിം ജാനാതി, തസ്മാ ചോരാനം പുരതോ ഗച്ഛന്തോ ദിസ്വാ ''ഇതോ മാ ഗച്ഛഥ, സബ്ബേ ഇതോ ഏഥാ''തി തേ ഗഹേത്വാ അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന അഗമാസി. **സമാധിമ്ഹാ വുട്ഠഹിത്വാ**തി ഥേരീ കിര പരിച്ഛിന്നവേലായംയേവ സമാധിമ്ഹാ വുട്ഠഹി. സോപി തസ്മിംയേവ ഖണേ ഏവം അവച, തസ്മാ സാ അസ്സോസി, സുത്വാ ച ''നത്ഥി ദാനി അഞ്ഞോ ഏത്ഥ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ അഞ്ഞത്ര മയാ''തി തം മംസം അഗ്ഗഹേസി. തേന വുത്തം - ''അഥ ഖോ ഉപ്പലവണ്ണാ ഭിക്ഖുനീ''തിആദി.

ഓഹിയ്യകോതി അവഹീയകോ അവസേസോ, വിഹാരവാരം പത്വാ ഏകോവ വിഹാരേ ഠിതോതി അത്ഥോ. **സചേ മേ ത്വം അന്തരവാസകം ദദേയ്യാസീ**തി കസ്മാ ആഹ? സണ്ഹം ഘനമട്ഠം അന്തരവാസകം ദിസ്വാ ലോഭേന, അപിച അപ്പകോ തസ്സാ അന്തരവാസകേ ലോഭോ, ഥേരിയാ പന സിഖാപ്പത്താ കോട്ഠാസസമ്പത്തി തേനസ്സാ സരീരപാരിപൂരിം പസ്സിസ്സാമീതി വിസമലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ ഏവമാഹ. **അന്തിമ**ന്തി പഞ്ചന്നം ചീവരാനം സബ്ബപരിയന്തം ഹുത്വാ അന്തിമം, അന്തിമന്തി പച്ഛിമം. അഞ്ഞം ലേസേനാപി വികപ്പേത്വാ വാ പച്ചുദ്ധരിത്വാ വാ ഠപിതം ചീവരം നത്ഥീതി ഏവം യഥാഅനുഞ്ഞാതാനം പഞ്ചന്നം ചീവരാനം ധാരണവസേനേവ ആഹ, ന ലോഭേന, ന ഹി ഖീണാസവാനം ലോഭോ അത്ഥി. **നിപ്പീളിയമാനാ**തി ഉപമം ദസ്സേത്വാ ഗാള്ഹം പീളയമാനാ.

അന്തരവാസകം ദത്വാ ഉപസ്സയം അഗമാസീതി സങ്കച്ചികം നിവാസേത്വാ യഥാ തസ്സ മനോരഥോ ന പൂരതി, ഏവം ഹത്ഥതലേയേവ ദസ്സേത്വാ അഗമാസി.

൫൬൩. കസ്മാ പാരിവത്തകചീവരം അപ്പടിഗണ്ഹന്തേ ഉജ്ഝായിംസു? “സചേ ഏത്തകോപി അമ്ഹേസു അയ്യാനം വിസ്സാസോ നത്ഥി, കഥം മയം യാപേസ്സാമാ”തി വിഹത്ഥതായ സമഭിതുന്നത്താ.

അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ ഇമേസം പഞ്ചന്നന്തി ഇമേസം പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം സമസദ്ധാനം സമസീലാനം സമദിട്ഠീനം പാരിവത്തകം ഗഹേതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ.

൫൬൪. പയോഗേ ദുക്കടന്തി ഗഹണത്ഥായ ഹത്ഥപ്പസാരണാദീസു ദുക്കടം. **പടിലാഭേനാ**തി പടിഗ്ഗഹണേന. തത്ഥ ച ഹത്ഥേന വാ ഹത്ഥേ ദേതു, പാദമൂലേ വാ ഠപേതു, ഉപരി വാ ഖിപതു, സോ ചേ സാദിയതി , ഗഹിതമേവ ഹോതി. സചേ പന സിക്ഖമാനാസാമണേരസാമണേരീഉപാസകഉപാസികാദീനം ഹത്ഥേ പേസിതം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, അനാപത്തി. ധമ്മകഥം കഥേന്തസ്സ ചതസ്സോപി പരിസാ ചീവരാനി ച നാനാവിരാഗവത്ഥാനി ച ആനേത്വാ പാദമൂലേ ഠപേന്തി, ഉപചാരേ വാ ഠത്വാ ഉപചാരം വാ മുഞ്ചിത്വാ ഖിപന്തി, യം തത്ഥ ഭിക്ഖുനീനം സന്തകം, തം അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ ഗണ്ഹന്തസ്സ ആപത്തിയേവ. അഥ പന രത്തിഭാഗേ ഖിത്താനി ഹോന്തി, “ഇദം ഭിക്ഖുനിയാ, ഇദം അഞ്ഞേസ”ന്തി ഞാതും ന സക്കാ, പാരിവത്തകകിച്ചം നത്ഥീതി **മഹാപച്ചരിയം കുരുന്ദിയഞ്ച** വുത്തം, തം അചിത്തകഭാവേന ന സമേതി. സചേ ഭിക്ഖുനീ വസ്സാവാസികം ദേതി, പാരിവത്തകമേവ കാതബ്ബം. സചേ പന സങ്കാരകൂടാദീസു ഠപേതി, “പംസുകൂലം ഗണ്ഹിസ്സന്തീ”തി പംസുകൂലം അധിട്ഠഹിത്വാ ഗഹേതും വട്ടതി.

൫൬൫. അഞ്ഞാതികായ അഞ്ഞാതികസഞ്ഞീതി തികപാചിത്തിയം. **ഏകതോ ഉപസമ്പന്നായാ**തി ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ ഹത്ഥതോ ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടം, ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നായ പന പാചിത്തിയമേവ.

൫൬൭. പരിത്തേന വാ വിപുലന്തി അപ്പഗ്ഘചീവരേന വാ ഉപാഹനത്ഥവികപത്തത്ഥവികഅംസബദ്ധകകായബന്ധനാദിനാ വാ മഹഗ്ഘം ചേതാപേത്വാ സചേപി ചീവരം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, അനാപത്തി. **മഹാപച്ചരിയം** പന “അന്തമസോ ഹരീതകീഖണ്ഡേനാപീ”തി വുത്തം. **വിപുലേന വാ പരിത്ത**ന്തി ഇദം വുത്തവിപല്ലാസേന വേദിതബ്ബം. **അഞ്ഞം പരിക്ഖാര**ന്തി പത്തത്ഥവികാദിം യം കിഞ്ചി വികപ്പനുപഗപച്ഛിമചീവരപ്പമാണം പന പടപരിസ്സാവനമ്പി ന വട്ടതി. യം നേവ അധിട്ഠാനുപഗം ന വികപ്പനുപഗം തം സബ്ബം വട്ടതി. സചേപി മഞ്ചപ്പമാണാ ഭിസിച്ഛവി ഹോതി, വട്ടതിയേവ; കോ പന വാദോ പത്തത്ഥവികാദീസു. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം ഛസമുട്ഠാനം, കിരിയാകിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം , പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മംവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

ചീവരപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൬൭. തേന സമയേനാതി അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ഉപനന്ദോ സക്യപുത്തോ**തി അസീതിസഹസ്സമത്താനം സക്യകുലാ പബ്ബജിതാനം ഭിക്ഖൂനം പതികിട്ഠോ ലോലജാതികോ. **പട്ഠോ**തി ഛേകോ സമത്ഥോ പടിബലോ സരസമ്പന്നോ കണ്ഠമാധുരിയേന സമന്നാഗതോ. **കിസ്മിം വിയാ**തി കിംസു വിയ കിലേസോ വിയ, ഹിരോത്തപ്പവസേന കമ്പനം വിയ സങ്കമ്പനം വിയ ഹോതീതി അത്ഥോ.

അദ്ധാനമഗ്ഗന്തി അദ്ധാനസങ്ഖാതം ദീഘമഗ്ഗം, ന നഗരവീഥിമഗ്ഗന്തി അത്ഥോ. **തേ ഭിക്ഖൂ അച്ഛിന്ദിംസൂ**തി മുസിംസു, പത്തചീവരാനി നേസം ഹരിംസൂതി അത്ഥോ. **അനുയുഞ്ജാഹീ**തി ഭിക്ഖുഭാവജാനനത്ഥായ പുച്ഛ. **അനുയുഞ്ജിയമാനാ**തി പബ്ബജ്ജാഉപസമ്പദാപത്തചീവരാധിട്ഠാനാദീനി പുച്ഛിയമാനാ. **ഏതമത്ഥം ആരോചേസു**ന്തി ഭിക്ഖുഭാവം ജാനാപേത്വാ യോ ''സാകേതാ സാവത്ഥിം അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നാ''തിആദിനാ നയേന വുത്തോ, ഏതമത്ഥം ആരോചേസും.

൫൬൭. അഞ്ഞാതകം ഗഹപതിം വാതിആദീസു യം പരതോ ''തിണേന വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേത്വാ''തി വുത്തം, തം ആദിം കത്വാ ഏവം അനുപുബ്ബകഥാ വേദിതബ്ബാ. സചേ ചോരേ പസ്സിത്വാ ദഹരാ പത്തചീവരാനി ഗഹേത്വാ പലാതാ, ചോരാ ഥേരാനം നിവാസനപാരുപനമത്തംയേവ ഹരിത്വാ ഗച്ഛന്തി, ഥേരേഹി നേവ താവ ചീവരം വിഞ്ഞാപേതബ്ബം, ന സാഖാപലാസം ഭഞ്ജിതബ്ബം. അഥ ദഹരാ സബ്ബം ഭണ്ഡകം ഛഡ്ഡേത്വാ പലാതാ, ചോരാ ഥേരാനം നിവാസനപാരുപനം തഞ്ച ഭണ്ഡകം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ദഹരേഹി ആഗന്ത്വാ അത്തനോ നിവാസനപാരുപനാനി ന താവ ഥേരാനം ദാതബ്ബാനി, ന ഹി അനച്ഛിന്നചീവരാ അത്തനോ അത്ഥായ സാഖാപലാസം ഭഞ്ജിതും ലഭന്തി, അച്ഛിന്നചീവരാനം പന അത്ഥായ ലഭന്തി, അച്ഛിന്നചീവരാവ അത്തനോപി പരേസമ്പി അത്ഥായ ലഭന്തി. തസ്മാ ഥേരേഹി വാ സാഖാപലാസം ഭഞ്ജിത്വാ വാകാദീഹി ഗന്ഥേത്വാ ദഹരാനം ദാതബ്ബം, ദഹരേഹി വാ ഥേരാനം അത്ഥായ ഭഞ്ജിത്വാ ഗന്ഥേത്വാ തേസം ഹത്ഥേ ദത്വാ വാ അദത്വാ വാ അത്തനാ നിവാസേത്വാ അത്തനോ നിവാസനപാരുപനാനി ഥേരാനം ദാതബ്ബാനി, നേവ ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ പാചിത്തിയം ഹോതി, ന തേസം ധാരണേ ദുക്കടം.

സചേ അന്തരാമഗ്ഗേ രജകത്ഥരണം വാ ഹോതി, അഞ്ഞേ വാ താദിസേ മനുസ്സേ പസ്സന്തി, ചീവരം വിഞ്ഞാപേതബ്ബം. യാനി ച നേസം തേ വാ വിഞ്ഞത്തമനുസ്സാ അഞ്ഞേ വാ സാഖാപലാസനിവാസനേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ ഉസ്സാഹജാതാ വത്ഥാനി ദേന്തി, താനി സദസാനി വാ ഹോന്തു അദസാനി വാ നീലാദിനാനാവണ്ണാനി വാ കപ്പിയാനിപി അകപ്പിയാനിപി സബ്ബാനി അച്ഛിന്നചീവരട്ഠാനേ ഠിതത്താ തേസം നിവാസേതുഞ്ച പാരുപിതുഞ്ച വട്ടന്തി. വുത്തമ്പിഹേതം **പരിവാരേ** -

''അകപ്പകതം നാപി രജനായ രത്തം;
തേന നിവത്ഥോ യേന കാമം വജേയ്യ;
ന ചസ്സ ഹോതി ആപത്തി;
സോ ച ധമ്മോ സുഗതേന ദേസിതോ;
പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ''തി. (പരി॰ ൪൮൧);

അയഞ്ഹി പഞ്ഹോ അച്ഛിന്നചീവരകം ഭിക്ഖും സന്ധായ വുത്തോ. അഥ പന തിത്ഥിയേഹി സഹഗച്ഛന്തി, തേ ച നേസം കുസചീരവാകചീരഫലകചീരാനി ദേന്തി, താനിപി ലദ്ധിം അഗ്ഗഹേത്വാ നിവാസേതും വട്ടന്തി, നിവാസേത്വാപി ലദ്ധി ന ഗഹേതബ്ബാ.

ഇദാനി "യം ആവാസം പഠമം ഉപഗച്ഛതി, സചേ തത്ഥ ഹോതി സങ്ഘസ്സ വിഹാരചീവരം വാ"തിആദീസു **വിഹാരചീവരം** നാമ മനുസ്സാ ആവാസം കാരേത്വാ "ചത്താരോപി പച്ചയാ അമ്ഹാകംയേവ സന്തകാ പരിഭോഗം ഗച്ഛന്തൂ"തി തിചീവരം സജ്ജേത്വാ അത്തനാ കാരാപിതേ ആവാസേ ഠപേന്തി, ഏതം വിഹാരചീവരം നാമ. **ഉത്തരത്ഥരണ**ന്തി മഞ്ചകസ്സ ഉപരി അത്ഥരണകം വുച്ചതി. **ഭുമത്ഥരണ**ന്തി പരികമ്മകതായ ഭൂമിയാ രക്ഖണത്ഥം ചിമിലികാഹി കതഅത്ഥരണം തസ്സ ഉപരി തട്ടികം പത്ഥരിത്വാ ചങ്കമന്തി. **ഭിസിച്ഛവീ**തി മഞ്ചഭിസിയാ വാ പീഠഭിസിയാ വാ ഛവി, സചേ പൂരിതാ ഹോതി വിധുനിത്വാപി ഗഹേതും വട്ടതി. ഏവമേതേസു വിഹാരചീവരാദീസു യം തത്ഥ ആവാസേ ഹോതി, തം അനാപുച്ഛാപി ഗഹേത്വാ നിവാസേതും വാ പാരുപിതും വാ അച്ഛിന്നചീവരകാനം ഭിക്ഖൂനം ലബ്ഭതീതി വേദിതബ്ബം. തഞ്ച ഖോ ലഭിത്വാ ഓദഹിസ്സാമി പുന ഠപേസ്സാമീതി അധിപ്പായേന ന മൂലച്ഛേജ്ജായ. ലഭിത്വാ ച പന ഞാതിതോ വാ ഉപട്ഠാകതോ വാ അഞ്ഞതോ വാ കുതോചി പാകതികമേവ കാതബ്ബം. വിദേസഗതേന ഏകസ്മിം സങ്ഘികേ ആവാസേ സങ്ഘികപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജനത്ഥായ ഠപേതബ്ബം. സചസ്സ പരിഭോഗേനേവ തം ജീരതി വാ നസ്സതി വാ ഗീവാ ന ഹോതി. സചേ പന ഏതേസം വുത്തപ്പകാരാനം ഗിഹിവത്ഥാദീനം ഭിസിച്ഛവിപരിയന്താനം കിഞ്ചി ന ലബ്ഭതി, തേന തിണേന വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേത്വാ ആഗന്തബ്ബന്തി.

൫൨൯. **യേഹി കേഹിചി വാ അച്ഛിന്ന**ന്തി ഏത്ഥ യമ്പി അച്ഛിന്നചീവരാ ആചരിയുപജ്ഝായാ അഞ്ഞേ "ആഹരഥ, ആവുസോ, ചീവര"ന്തി യാചിത്വാ വാ വിസ്സാസേന വാ ഗണ്ഹന്തി, തമ്പി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി വത്തും യുജ്ജതി.

പരിഭോഗജിണ്ണം വാതി ഏത്ഥ ച അച്ഛിന്നചീവരാനം ആചരിയുപജ്ഝായാദീനം അത്തനാ തിണപണ്ണേഹി പടിച്ഛാദേത്വാ ദിന്നചീവരമ്പി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി വത്തും യുജ്ജതി. ഏവഞ്ഹി തേ അച്ഛിന്നചീവരട്ഠാനേ നട്ഠചീവരട്ഠാനേ ച ഠിതാ ഭവിസ്സന്തി, തേന നേസം വിഞ്ഞത്തിയം അകപ്പിയചീവരപരിഭോഗേ ച അനാപത്തി അനുരൂപാ ഭവിസ്സതി.

൫൩൧. **ഞാതകാനം പവാരിതാന**ന്തി ഏത്ഥ "ഏതേസം സന്തകം ദേഥാ"തി വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ യാചന്തസ്സ അനാപത്തീതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ന ഹി ഞാതകപവാരിതാനം ആപത്തി വാ അനാപത്തി വാ ഹോതി. **അത്തനോ ധനേനാ**തി ഏത്ഥാപി അത്തനോ കപ്പിയഭണ്ഡേന കപ്പിയവോഹാരേനേവ ചീവരം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ ചേതാപേന്തസ്സ പരിവത്താപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **പവാരിതാന**ന്തി ഏത്ഥ ച സങ്ഘവസേന പവാരിതേസു പമാണമേവ വട്ടതി. പുഗ്ഗലികപവാരണായ യം യം പവാരേതി, തം തംയേവ വിഞ്ഞാപേതബ്ബം. യോ ചതൂഹി പച്ചയേഹി പവാരേത്വാ സയമേവ സല്ലക്ഖേത്വാ കാലാനുകാലം ചീവരാനി ദിവസേ ദിവസേ യാഗുഭത്താദീനീതി ഏവം യേന യേനത്ഥോ തം തം ദേതി, തസ്സ വിഞ്ഞാപനകിച്ചം നത്ഥി. യോ പന പവാരേത്വാ ബാലതായ വാ സതിസമ്മോസേന വാ ന ദേതി, സോ

വിഞ്ഞാപേതബ്ബോ. യോ “മയ്ഹം ഗേഹം പവാരേമീ”തി വദതി, തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ യഥാസുഖം നിസീദിതബ്ബം നിപജ്ജിതബ്ബം, ന കിഞ്ചി ഗഹേതബ്ബം. യോ പന “യം മയ്ഹം ഗേഹേ അത്ഥി, തം പവാരേമീ”തി വദതി. യം തത്ഥ കപ്പിയം, തം വിഞ്ഞാപേതബ്ബം, ഗേഹേ പന നിസീദിതും വാ നിപജ്ജിതും വാ ന ലബ്ഭതീതി **കുരുന്ദിയം** വുത്തം.

അഞ്ഞസ്സത്ഥായാതി ഏത്ഥ അത്തനോ ഞാതകപവാരിതേ ന കേവലം അത്തനോ അത്ഥായ, അഥ ഖോ അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി അയമേകോ അത്ഥോ. അയം പന ദുതിയോ അഞ്ഞസ്സാതി യേ അഞ്ഞസ്സ ഞാതകപവാരിതാ, തേ തസ്സേവ “അഞ്ഞസ്സാ”തി ലദ്ധവോഹാരസ്സ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ വാ ധമ്മരക്ഖിതസ്സ വാ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദമ്പി ഛസമുട്ഠാനം, കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. തതുത്തരിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൨൨-൪. തേന സമയേനാതി തതുത്തരിസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **അഭിഹട്ഠു**ന്തി അഭീതി ഉപസഗ്ഗോ, ഹരിതുന്തി അത്ഥോ, ഗണ്ഹിതുന്തി വുത്തം ഹോതി. **പവാരേയ്യാ**തി ഇച്ഛാപേയ്യ, ഇച്ഛം രുചിം ഉപ്പാദേയ്യ, വദേയ്യ നിമന്തേയ്യാതി അത്ഥോ. അഭിഹട്ഠും പവാരേന്തേന പന യഥാ വത്തബ്ബം, തം ആകാരം ദസ്സേതും “യാവതകം ഇച്ഛസി താവതകം ഗണ്ഹാഹീ”തി ഏവമസ്സ പദഭാജനം വുത്തം. അഥ വാ യഥാ “നേക്ഖമ്മം ദട്ഠു ഖേമതോ”തി (സു॰ നി॰ ൪൨൬, ൧൧൪൪; ചൂളനി॰ ജതുകണ്ണിമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൬൭) ഏത്ഥ ദിസ്വാതി അത്ഥോ, ഏവമിധാപി “അഭിഅട്ഠും പവാരേയ്യാ”തി അഭിഹരിത്വാ പവാരേയ്യാതി അത്ഥോ. തത്ഥ കായാഭിഹാരോ വാചാഭിഹാരോതി ദുവിധോ അഭിഹാരോ, കായേന വാ ഹി വത്ഥാനി അഭിഹരിത്വാ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ “യത്തകം ഇച്ഛസി തത്തകം ഗണ്ഹാഹീ”തി വദന്തോ പവാരേയ്യ, വാചായ വാ “അമ്ഹാകം ദുസ്സകോട്ഠാഗാരം പരിപുണ്ണം, യത്തകം ഇച്ഛസി തത്തകം ഗണ്ഹാഹീ”തി വദന്തോ പവാരേയ്യ, തദുഭയമ്പി ഏകജ്ഝം കത്വാ “അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യാ”തി വുത്തം.

സന്തരുത്തരപരമന്തി സഅന്തരം ഉത്തരം പരമം അസ്സ ചീവരസ്സാതി സന്തരുത്തരപരമം, നിവാസനേന സദ്ധിം പാരുപനം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ അസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. **തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബ**ന്തി തതോ അഭിഹടചീവരതോ ഏത്തകം ചീവരം ഗഹേതബ്ബം, ന ഇതോ പരന്തി അത്ഥോ. യസ്മാ പന അച്ഛിന്നസബ്ബചീവരേന തിചീവരികേനേവ ഭിക്ഖുനാ ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബം, അഞ്ഞേന അഞ്ഞഥാപി, തസ്മാ തം വിഭാഗം ദസ്സേതും “സചേ തീണി നട്ഠാനി ഹോന്തീ”തിആദിനാ നയേനസ്സ പദഭാജനം വുത്തം.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - യസ്സ തീണി നട്ഠാനി, തേന ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി, ഏകം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ അഞ്ഞം സഭാഗട്ഠാനതോ പരിയേസിസ്സതി. യസ്സ ദ്വേ നട്ഠാനി, തേന ഏകം സാദിതബ്ബം. സചേ

പകതിയാവ സന്തരുത്തരേന ചരതി, ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി. ഏവം ഏകം സാദിയന്തേനേവ സമോ ഭവിസ്സതി. യസ്സ തീസു ഏകം നട്ഠം, ന സാദിതബ്ബം. യസ്സ പന ദ്വീസു ഏകം നട്ഠം, ഏകം സാദിതബ്ബം. യസ്സ ഏകംയേവ ഹോതി, തഞ്ച നട്ഠം, ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി. ഭിക്ഖുനിയാ പന പഞ്ചസുപി നട്ഠേസു ദ്വേ സാദിതബ്ബാനി. ചതൂസു നട്ഠേസു ഏകം സാദിതബ്ബം, തീസു നട്ഠേസു കിഞ്ചി ന സാദിതബ്ബം, കോ പന വാദോ ദ്വീസു വാ ഏകസ്മിം വാ. യേന കേനചി ഹി സന്തരുത്തരപരമതായ ഠാതബ്ബം, തതോ ഉത്തരി ന ലബ്ഭതീതി ഇദമേത്ഥ ലക്ഖണം.

൫൨൫. **സേസകം ആഹരിസ്സാമീ**തി ദ്വേ ചീവരാനി കത്വാ സേസം പുന ആഹരിസ്സാമീതി അത്ഥോ. **ന അച്ഛിന്നകാരണാ**തി ബാഹുസച്ചാദിഗുണവസേന ദേന്തി. **ഞാതകാനന്തി**ആദീസു ഞാതകാനം ദേന്താനം സാദിയന്തസ്സ പവാരിതാനം ദേന്താനം സാദിയന്തസ്സ അത്തനോ ധനേന സാദിയന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. അട്ഠകഥാസു പന "ഞാതകപവാരിതട്ഠാനേ പകതിയാ ബഹുമ്പി വട്ടതി, അച്ഛിന്നകാരണാ പമാണമേവ വട്ടതീ"തി വുത്തം. തം പാളിയാ ന സമേതി. യസ്മാ പനിദം സിക്ഖാപദം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞാപനവത്ഥുസ്മിംയേവ പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ ഇധ "അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ"തി ന വുത്തം. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദമ്പി ഛസമുട്ഠാനം, കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

തതുത്തരിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. പഠമഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൨൮. **തേന സമയേനാ**തി ഉപക്ഖടസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **അത്ഥാവുസോ മം സോ ഉപട്ഠാകോ**തി ആവുസോ, യം ത്വം ഭണസി, അത്ഥി ഏവരൂപോ സോ മമ ഉപട്ഠാകോതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. **അപി മേയ്യ ഏവം ഹോതീ**തി അപി മേ അയ്യ ഏവം ഹോതി, അപി മയ്ഹാ ഏവന്തിപി പാഠോ.

൫൨൯-൩൦. **ഭിക്ഖും പനേവ ഉദ്ദിസ്സാ**തി ഏത്ഥ ഉദ്ദിസ്സാതി അപദിസ്സ ആരബ്ഭ. യസ്മാ പന യം ഉദ്ദിസ്സ ഉപക്ഖടം ഹോതി, തം തസ്സത്ഥായ ഉപക്ഖടം നാമ ഹോതി. തസ്മാസ്സ പദഭാജനേ "ഭിക്ഖുസ്സത്ഥായാ"തി വുത്തം.

ഭിക്ഖും ആരമ്മണം കരിത്വാതി ഭിക്ഖും പച്ചയം കത്വാ, യഞ്ഹി ഭിക്ഖും ഉദ്ദിസ്സ ഉപക്ഖടം, തം നിയമേനേവ ഭിക്ഖും പച്ചയം കത്വാ ഉപക്ഖടം ഹോതി, തേന വുത്തം - "ഭിക്ഖും ആരമ്മണം കരിത്വാ"തി. പച്ചയോപി ഹി "ലഭതി മാരോ ആരമ്മണ"ന്തിആദീസു (സം॰ നി॰ ൪.൨൪൩) ആരമ്മണന്തി ആഗതോ. ഇദാനി "ഉദ്ദിസ്സാ"തി ഏത്ഥ യോ കത്താ, തസ്സ ആകാരദസ്സനത്ഥം "ഭിക്ഖും അച്ഛാദേതുകാമോ"തി വുത്തം. ഭിക്ഖും അച്ഛാദേതുകാമേന ഹി തേന തം ഉദ്ദിസ്സ ഉപക്ഖടം, ന അഞ്ഞേന കാരണേന. ഇതി സോ അച്ഛാദേതുകാമോ ഹോതി. തേന വുത്തം - "ഭിക്ഖും അച്ഛാദേതുകാമോ"തി.

അഞ്ഞാതകസ്സ ഗഹപതിസ്സ വാതി അഞ്ഞാതകേന ഗഹപതിനാ വാതി അത്ഥോ. കരണത്ഥേ ഹി ഇദം സാമിവചനം. പദഭാജനേ പന ബ്യഞ്ജനം

അവിചാരേത്വാ അത്ഥമത്തമേവ ദസ്സേതും “അഞ്ഞാതകോ നാമ...പേ॰... ഗഹപതി നാമാ”തിആദി വുത്തം.

ചീവരചേതാപന്നന്തി ചീവരമൂലം, തം പന യസ്മാ ഹിരഞ്ഞാദീസു അഞ്ഞതരം ഹോതി, തസ്മാ പദഭാജനേ “ഹിരഞ്ഞം വാ”തിആദി വുത്തം. **ഉപക്ഖടം ഹോതീ**തി സജ്ജിതം ഹോതി, സംഹരിത്വാ ഠപിതം, യസ്മാ പന “ഹിരഞ്ഞം വാ”തിആദിനാ വചനേനസ്സ ഉപക്ഖടഭാവോ ദസ്സിതോ ഹോതി, തസ്മാ “ഉപക്ഖടം നാമാ”തി പദം ഉദ്ധരിത്വാ വിസും പദഭാജനം ന വുത്തം. **ഇമിനാ**തി ഉപക്ഖടം സന്ധായാഹ, തേനേവസ്സ പദഭാജനേ “പച്ചുപട്ഠിതേനാ”തി വുത്തം. യഞ്ഹി ഉപക്ഖടം സംഹരിത്വാ ഠപിതം, തം പച്ചുപട്ഠിതം ഹോതീതി. **അച്ഛാദേസ്സാമീ**തി വോഹാരവചനമേതം “ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദസ്സാമീ”തി അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ. തേനേവസ്സ പദഭാജനേപി “ദസ്സാമീ”തി വുത്തം.

തത്ര ചേ സോ ഭിക്ഖൂതി യത്ര സോ ഗഹപതി വാ ഗഹപതാനീ വാ തത്ര സോ ഭിക്ഖു പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ ഉപസങ്കമിത്വാ ചീവരേ വികപ്പം ആപജ്ജേയ്യ ചേതി അയമേത്ഥ പദസമ്ബന്ധോ. തത്ഥ ഉപസങ്കമിത്വാതി ഇമസ്സ ഗന്ത്വാതി ഇമിനാവ അത്ഥേ സിദ്ധേ പചുരവോഹാരവസേന “ഘര”ന്തി വുത്തം. യത്ര പന സോ ദായകോ തത്ര ഗന്ത്വാതി അയമേവേത്ഥ അത്ഥോ, തസ്മാ പുനപി വുത്തം “യത്ഥ കത്ഥചി ഉപസങ്കമിത്വാ”തി. **വികപ്പം ആപജ്ജേയ്യാ**തി വിസിട്ഠകപ്പം അധികവിധാനം ആപജ്ജേയ്യ, പദഭാജനേ പന യേനാകാരേന വികപ്പം ആപന്നോ ഹോതി തമേവ ദസ്സേതും “ആയതം വാ”തിആദി വുത്തം. **സാധൂ**തി ആയാചനേ നിപാതോ. **വതാ**തി പരിവിതക്കേ. **മ**ന്തി അത്താനം നിദ്ദിസതി. **ആയസ്മാ**തി പരം ആലപതി ആമന്തേതി. യസ്മാ പനിദം സബ്ബം ബ്യഞ്ജനമത്തമേവ, ഉത്താനത്ഥമേവ, തസ്മാസ്സ പദഭാജനേ അത്ഥോ ന വുത്തോ. **കല്യാണകമ്യതം ഉപാദായാ**തി സുന്ദരകാമതം വിസിട്ഠകാമതം ചിത്തേന ഗഹേത്വാ, തസ്സ “ആപജ്ജേയ്യ ചേ”തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. യസ്മാ പന യോ കല്യാണകമ്യതം ഉപാദായ ആപജ്ജതി, സോ സാധത്ഥികോ മഹഗ്ഘത്ഥികോ ഹോതി, തസ്മാസ്സ പദഭാജനേ ബ്യഞ്ജനം പഹായ അധിപ്പേതത്ഥമേവ ദസ്സേതും തദേവ വചനം വുത്തം. യസ്മാ പന ന ഇമസ്സ ആപജ്ജനമത്തേനേവ ആപത്തി സീസം ഏതി, തസ്മാ “തസ്സ വചനേനാ”തിആദി വുത്തം.

൬൬൧. **അനാപത്തി ഞാതകാന**ന്തിആദീസു ഞാതകാനം ചീവരേ വികപ്പം ആപജ്ജന്തസ്സ അനാപത്തീതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **മഹഗ്ഘം ചേതാപേതുകാമസ്സ അപ്പഗ്ഘം ചേതാപേതീ**തി ഗഹപതിസ്സ വീസതിഅഗ്ഘനകം ചീവരം ചേതാപേതുകാമസ്സ “അലം മയ്ഹം ഏതേന, ദസഗ്ഘനകം വാ അട്ഠഗ്ഘനകം വാ ദേഹീ”തി വദതി അനാപത്തി. **അപ്പഗ്ഘ**ന്തി ഇദഞ്ച അതിരേകനിവാരണത്ഥമേവ വുത്തം, സമകേപി പന അനാപത്തി , തഞ്ച ഖോ അഗ്ഘവസേനേവ ന പമാണവസേന, അഗ്ഘവഡ്ഢനകഞ്ഹി ഇദം സിക്ഖാപദം. തസ്മാ യോ വീസതിഅഗ്ഘനകം അന്തരവാസകം ചേതാപേതുകാമോ , “തം ഏത്തകമേവ മേ അഗ്ഘനകം ചീവരം ദേഹീ”തി വത്തുമ്പി വട്ടതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീനിപി തതുത്തരിസിക്ഖാപദസദിസാനേവാതി.

പഠമഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുതിയഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൩൨. ദുതിയഉപക്ഖടേപി ഇമിനാവ നയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. തഞ്ഹി ഇമസ്സ അനുപഞ്ഞത്തിസദിസം. കേവലം പഠമസിക്ഖാപദേ ഏകസ്സ പീളാ കതാ, ദുതിയേ ദ്വിന്നം, അയമേവേത്ഥ വിസേസോ. സേസം സബ്ബം പഠമസദിസമേവ. യഥാ ച ദ്വിന്നം, ഏവം ബഹൂനം പീളം കത്വാ ഗണ്ഹതോപി ആപത്തി വേദിതബ്ബാതി.

ദുതിയഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൩൭. തേന സമയേനാതി രാജസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ഉപാസകം സഞ്ഞാപേത്വാ**തി ജാനാപേത്വാ, ''ഇമിനാ മൂലേന ചീവരം കിണിത്വാ ഥേരസ്സ ദേഹീ''തി ഏവം വത്വാതി അധിപ്പായോ. **പഞ്ഞാസബദ്ധോ**തി പഞ്ഞാസകഹാപണദണ്ഡോതി വുത്തം ഹോതി. പഞ്ഞാസം ബദ്ധോതിപി പാഠോ, പഞ്ഞാസം ജിതോ പഞ്ഞാസം ദാപേതബ്ബോതി അധിപ്പായോ. **അജ്ജണ്ഹോ, ഭന്തേ, ആഗമേഹീ**തി ഭന്തേ, അജ്ജ ഏകദിവസം അമ്ഹാകം തിട്ഠ, അധിവാസേഹീതി അത്ഥോ. **പരാമസീ**തി ഗണ്ഹി. **ജീനോസീ**തി ജിതോസി.

൫൩൮-൯. രാജഭോഗ്ഗോതി രാജതോ ഭോഗ്ഗം ഭുഞ്ജിതബ്ബം അസ്സത്ഥീതി രാജഭോഗ്ഗോ, രാജഭോഗോതിപി പാഠോ, രാജതോ ഭോഗോ അസ്സ അത്ഥീതി അത്ഥോ.

പഹിണേയ്യാതി പേസേയ്യ, ഉത്താനത്ഥത്താ പനസ്സ പദഭാജനം ന വുത്തം. യഥാ ച ഏതസ്സ, ഏവം ''ചീവരം ഇത്ഥന്നാമം ഭിക്ഖു''ന്തിആദീനമ്പി പദാനം ഉത്താനത്ഥത്തായേവ പദഭാജനം ന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം . **ആഭത**ന്തി ആനീതം. **കാലേന കപ്പിയ**ന്തി യുത്തപത്തകാലേന, യദാ നോ അത്ഥോ ഹോതി, തദാ കപ്പിയം ചീവരം ഗണ്ഹാമാതി അത്ഥോ.

വേയ്യാവച്ചകരോതി കിച്ചകരോ, കപ്പിയകാരകോതി അത്ഥോ. **സഞ്ഞത്തോ സോ മയാ**തി ആണത്തോ സോ മയാ, യഥാ തുമ്ഹാകം ചീവരേന അത്ഥേ സതി ചീവരം ദസ്സതി, ഏവം വുത്തോതി അത്ഥോ. **അത്ഥോ മേ ആവുസോ ചീവരേനാ**തി ചോദനാലക്ഖണനിദസ്സനമേതം, ഇദഞ്ഹി വചനം വത്തബ്ബം, അസ്സ വാ അത്ഥോ യായ കായചി ഭാസായ; ഇദം ചോദനാലക്ഖണം. **''ദേഹി മേ ചീവര''**ന്തിആദീനി പന നവത്തബ്ബാകാരദസ്സനത്ഥം വുത്താനി, ഏതാനി ഹി വചനാനി ഏതേസം വാ അത്ഥോ യായ കായചി ഭാസായ ന വത്തബ്ബോ.

ദുതിയമ്പി വത്തബ്ബോ തതിയമ്പി വത്തബ്ബോതി ''അത്ഥോ മേ ആവുസോ ചീവരേനാ''തി ഇദമേവ യാവതതിയം വത്തബ്ബോതി. ഏവം ''ദ്വത്തിക്ഖത്തും ചോദേതബ്ബോ സാരേതബ്ബോ''തി ഏത്ഥ ഉദ്ദിട്ഠചോദനാപരിച്ഛേദം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ''ദ്വത്തിക്ഖത്തും ചോദയമാനോ സാരയമാനോ തം ചീവരം അഭിനിപ്ഫാദേയ്യ, ഇച്ചേതം കുസല''ന്തി ഇമേസം പദാനം സങ്ഖേപതോ അത്ഥം ദസ്സേന്തോ ''സചേ അഭിനിപ്ഫാദേതി, ഇച്ചേതം കുസല''ന്തി ആഹ.

ഏവം യാവതതിയം ചോദേന്തോ തം ചീവരം യദി നിപ്ഫാദേതി, സക്കോതി അത്തനോ പടിലാഭവസേന നിപ്ഫാദേതും, ഇച്ചേതം കുസലം സാധു സുട്ഠു സുന്ദരം.

ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തും ഛക്ഖത്തുപരമം തുണ്ഹീഭൂതേന ഉദ്ദിസ്സ ഠാതബ്ബന്തി ഠാനലക്ഖണനിദസ്സനമേതം. ഛക്ഖത്തുപരമന്തി ച ഭാവനപുംസകവചനമേതം, ഛക്ഖത്തുപരമഞ്ഹി ഏതേന ചീവരം ഉദ്ദിസ്സ തുണ്ഹീഭൂതേന ഠാതബ്ബം, ന അഞ്ഞം കിഞ്ചി കാതബ്ബം, ഇദം ഠാനലക്ഖണം. തത്ഥ യോ സബ്ബട്ഠാനാനം സാധാരണോ തുണ്ഹീഭാവോ, തം താവ ദസ്സേതും പദഭാജനേ "തത്ഥ ഗന്ത്വാ തുണ്ഹീഭൂതേനാ"തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ന ആസനേ നിസീദിതബ്ബ**ന്തി "ഇധ, ഭന്തേ, നിസീദഥാ"തി വുത്തേനാപി ന നിസീദിതബ്ബം. **ന ആമിസം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ**ന്തി യാഗുഖജ്ജകാദിഭേദം കിഞ്ചി ആമിസം "ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ"തി യാചിയമാനേനാപി ന ഗണ്ഹിതബ്ബം. **ന ധമ്മോ ഭാസിതബ്ബോ**തി മങ്ഗലം വാ അനുമോദനം വാ ഭാസഥാതി യാചിയമാനേനാപി കിഞ്ചി ന ഭാസിതബ്ബം, കേവലം "കിം കാരണാ ആഗതോസീ"തി പുച്ഛിയമാനേന "ജാനാസി, ആവുസോ"തി വത്തബ്ബോ. **പുച്ഛിയമാനോ**തി ഇദഞ്ഹി കരണത്ഥേ പച്ചത്തവചനം. അഥ വാ പുച്ഛം കുരുമാനോ പുച്ഛിയമാനോതി ഏവമ്പേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. യോ ഹി പുച്ഛം കരോതി, സോ ഏത്തകം വത്തബ്ബോതി **ഠാനം ഭഞ്ജതീ**തി ആഗതകാരണം ഭഞ്ജതി.

ഇദാനി യാ തിസ്സോ ചോദനാ, ഛ ച ഠാനാനി വുത്താനി. തത്ഥ വുഡ്ഢിഞ്ച ഹാനിഞ്ച ദസ്സേന്തോ **"ചതുക്ഖത്തും ചോദേത്വാ"**തിആദിമാഹ. യസ്മാ ച ഏത്ഥ ഏകചോദനാവുഡ്ഢിയാ ദ്വിന്നം ഠാനാനം ഹാനി വുത്താ, തസ്മാ "ഏകാ ചോദനാ ദിഗുണം ഠാന"ന്തി ലക്ഖണം ദസ്സിതം ഹോതി. ഇതി ഇമിനാ ലക്ഖണേന തിക്ഖത്തും ചോദേത്വാ ഛക്ഖത്തും ഠാതബ്ബം, ദ്വിക്ഖത്തും ചോദേത്വാ അട്ഠക്ഖത്തും ഠാതബ്ബം, സകിം ചോദേത്വാ ദസക്ഖത്തും ഠാതബ്ബന്തി. യഥാ ച "ഛക്ഖത്തും ചോദേത്വാ ന ഠാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം, ഏവം "ദ്വാദസക്ഖത്തും ഠത്വാ ന ചോദേതബ്ബ"ന്തിപി വുത്തമേവ ഹോതി. തസ്മാ സചേ ചോദേതിയേവ ന തിട്ഠതി, ഛ ചോദനാ ലബ്ഭന്തി. സചേ തിട്ഠതിയേവ ന ചോദേതി, ദ്വാദസ ഠാനാനി ലബ്ഭന്തി. സചേ ചോദേതിപി തിട്ഠതിപി, ഏകായ ചോദനായ ദ്വേ ഠാനാനി ഹാപേതബ്ബാനി. തത്ഥ യോ ഏകദിവസമേവ പുനപ്പുനം ഗന്ത്വാ ഛക്ഖത്തും ചോദേതി, സകിംയേവ വാ ഗന്ത്വാ "അത്ഥോ മേ, ആവുസോ, ചീവരേനാ"തി ഛക്ഖത്തും വദതി. തഥാ ഏകദിവസമേവ പുനപ്പുനം ഗന്ത്വാ ദ്വാദസക്ഖത്തും തിട്ഠതി, സകിംയേവ വാ ഗന്ത്വാ തത്ര തത്ര ഠാനേ തിട്ഠതി, സോപി സബ്ബചോദനായോ സബ്ബട്ഠാനാനി ച ഭഞ്ജതി. കോ പന വാദോ നാനാദിവസേസു ഏവം കരോന്തസ്സാതി ഏവമേത്ഥ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

യതസ്സ ചീവരചേതാപന്നം ആഭതന്തി യതോ രാജതോ വാ രാജഭോഗ്ഗതോ വാ അസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചീവരചേതാപന്നം ആനീതം. യത്വസ്സാതിപി പാഠോ. അയമേവത്ഥോ. "യത്ഥസ്സാ"തിപി പഠന്തി, യസ്മിം ഠാനേ അസ്സ ചീവരചേതാപന്നം പേസിതന്തി ച അത്ഥം കഥേന്തി, ബ്യഞ്ജനം പന ന സമേതി. **തത്ഥാ**തി തസ്സ രഞ്ഞോ വാ രാജഭോഗ്ഗസ്സ വാ സന്തികേ; സമീപത്ഥേ ഹി ഇദം ഭുമ്മവചനം. **ന തം തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കിഞ്ചി അത്ഥം അനുഭോതീ**തി തം ചീവരചേതാപന്നം തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കിഞ്ചി അപ്പമത്തകമ്പി കമ്മം ന നിപ്ഫാദേതി. **യുഞ്ജന്തായസ്മന്തോ സക**ന്തി ആയസ്മന്തോ അത്തനോ സന്തകം

ധനം പാപുണന്തു. **മാ വോ സകം വിനസ്സാതി** തുമ്ഹാകം സന്തകം മാ വിനസ്സതു. യോ പന നേവ സാമം ഗച്ഛതി, ന ദൂതം പാഹേതി, വത്തഭേദേ ദുക്കടം ആപജ്ജതി.

കിം പന സബ്ബകപ്പിയകാരകേസു ഏവം പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി? ന പടിപജ്ജിതബ്ബം. അയഞ്ഹി കപ്പിയകാരകോ നാമ സങ്ഖേപതോ ദുവിധോ നിദ്ദിട്ഠോ ച അനിദ്ദിട്ഠോ ച. തത്ഥ നിദ്ദിട്ഠോ ദുവിധോ - ഭിക്ഖുനാ നിദ്ദിട്ഠോ, ദൂതേന നിദ്ദിട്ഠോതി. അനിദ്ദിട്ഠോപി ദുവിധോ - മുഖവേവടിക കപ്പിയകാരകോ, പരമ്മുഖകപ്പിയകാരകോതി. തേസു ഭിക്ഖുനാ നിദ്ദിട്ഠോ സമ്മുഖാസമ്മുഖവസേന ചതുബ്ബിധോ ഹോതി. തഥാ ദൂതേന നിദ്ദിട്ഠോപി.

കഥം? ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖുസ്സ ചീവരത്ഥായ ദൂതേന അകപ്പിയവത്ഥും പഹിണതി, ദൂതോ തം ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ "ഇദം, ഭന്തേ, ഇത്ഥന്നാമേന തുമ്ഹാകം ചീവരത്ഥായ പഹിതം, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി വദതി, ഭിക്ഖു "നയിദം കപ്പതീ"തി പടിക്ഖിപതി, ദൂതോ "അത്ഥി പന തേ, ഭന്തേ, വേയ്യാവച്ചകരോ"തി പുച്ഛതി, പുഞ്ഞത്ഥികേഹി ച ഉപാസകേഹി "ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചം കരോഥാ"തി ആണത്താ വാ, ഭിക്ഖൂനം വാ സന്ദിട്ഠാ സമ്ഭത്താ കേചി വേയ്യാവച്ചകരാ ഹോന്തി, തേസം അഞ്ഞതരോ തസ്മിം ഖണേ ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ നിസിന്നോ ഹോതി, ഭിക്ഖു തം നിദ്ദിസതി "അയം ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചകരോ"തി. ദൂതോ തസ്സ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ "ഥേരസ്സ ചീവരം കിണിത്വാ ദേഹീ"തി ഗച്ഛതി, അയം ഭിക്ഖുനാ സമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ.

നോ ചേ ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികേ നിസിന്നോ ഹോതി, അപിച ഖോ ഭിക്ഖു നിദ്ദിസതി - "അസുകസ്മിം നാമ ഗാമേ ഇത്ഥന്നാമോ ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചകരോ"തി, സോ ഗന്ത്വാ തസ്സ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ "ഥേരസ്സ ചീവരം കിണിത്വാ ദദേയ്യാസീ"തി ആഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസ്സ ആരോചേത്വാ ഗച്ഛതി, അയമേകോ ഭിക്ഖുനാ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ.

ന ഹേവ ഖോ സോ ദൂതോ അത്തനാ ആഗന്ത്വാ ആരോചേതി, അപിച ഖോ അഞ്ഞം പഹിണതി "ദിന്നം മയാ, ഭന്തേ, തസ്സ ഹത്ഥേ ചീവരചേതാപന്നം, ചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ"തി, അയം ദുതിയോ ഭിക്ഖുനാ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ.

ന ഹേവ ഖോ അഞ്ഞം പഹിണതി, അപിച ഖോ ഗച്ഛന്തോവ ഭിക്ഖും വദതി "അഹം തസ്സ ഹത്ഥേ ചീവരചേതാപന്നം ദസ്സാമി, തുമ്ഹേ ചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ"തി, അയം തതിയോ ഭിക്ഖുനാ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോതി ഏവം ഏകോ സമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ തയോ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠാതി ഇമേ ചത്താരോ ഭിക്ഖുനാ നിദ്ദിട്ഠവേയ്യാവച്ചകരാ നാമ. ഏതേസു ഇമസ്മിം രാജസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

അപരോ ഭിക്ഖു പുരിമനയേനേവ ദൂതേന പുച്ഛിതോ നത്ഥിതായ വാ, അവിചാരേതുകാമതായ വാ "നത്ഥമ്ഹാകം കപ്പിയകാരകോ"തി വദതി, തസ്മിഞ്ച ഖണേ കോചി മനുസ്സോ ആഗച്ഛതി, ദൂതോ തസ്സ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ "ഇമസ്സ ഹത്ഥതോ ചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ"തി വത്വാ ഗച്ഛതി, അയം ദൂതേന സമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ.

അപരോ ദൂതോ ഗാമം പവിസിത്വാ അത്തനാ അഭിരുചിതസ്സ കസ്സചി ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ പുരിമനയേനേവ ആഗന്ത്വാ ആരോചേതി, അഞ്ഞം വാ പഹിണതി, "അഹം അസുകസ്സ നാമ ഹത്ഥേ ചീവരചേതാപന്നം ദസ്സാമി, തുമ്ഹേ ചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ"തി വത്വാ വാ ഗച്ഛതി, അയം തതിയോ ദൂതേന അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോതി ഏവം ഏകോ സമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠോ, തയോ അസമ്മുഖാനിദ്ദിട്ഠാതി ഇമേ ചത്താരോ ദൂതേന നിദ്ദിട്ഠവേയ്യാവച്ചകരാ നാമ. ഏതേസു മേണ്ഡകസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേന പടിപജ്ജിതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹേതം - "സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ സദ്ധാ പസന്നാ, തേ കപ്പിയകാരകാനം ഹത്ഥേ ഹിരഞ്ഞം ഉപനിക്ഖിപന്തി - 'ഇമിനാ അയ്യസ്സ യം കപ്പിയം തം ദേഥാ'തി. അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യം തതോ കപ്പിയം തം സാദിതും, ന ത്വേവാഹം, ഭിക്ഖവേ, കേനചി പരിയായേന ജാതരൂപരജതം സാദിതബ്ബം പരിയേസിതബ്ബന്തി വദാമീ"തി (മഹാവ॰ ൨൯൯). ഏത്ഥ ച ചോദനായ പമാണം നത്ഥി, മൂലം അസാദിയന്തേന സഹസ്സക്ഖത്തുമ്പി ചോദനായ വാ ഠാനേന വാ കപ്പിയഭണ്ഡം സാദിതും വട്ടതി. നോ ചേ ദേതി, അഞ്ഞം കപ്പിയകാരകം ഠപേത്വാപി ആഹരാപേതബ്ബം. സചേ ഇച്ഛതി മൂലസാമികാനമ്പി കഥേതബ്ബം; നോ ചേ ഇച്ഛതി ന കഥേതബ്ബം.

അപരോ ഭിക്ഖു പുരിമനയേനേവ ദൂതേന പുച്ഛിതോ "നത്ഥമ്ഹാകം കപ്പിയകാരകോ"തി വദതി, തദഞ്ഞോ സമീപേ ഠിതോ സുത്വാ "ആഹര ഭോ അഹം അയ്യസ്സ ചീവരം ചേതാപേത്വാ ദസ്സാമീ"തി വദതി. ദൂതോ "ഹന്ദ ഭോ ദദേയ്യാസീ"തി തസ്സ ഹത്ഥേ ദത്വാ ഭിക്ഖുസ്സ അനാരോചേത്വാവ ഗച്ഛതി, അയം മുഖവേവടികകപ്പിയകാരകോ. അപരോ ഭിക്ഖുനോ ഉപട്ഠാകസ്സ വാ അഞ്ഞസ്സ വാ ഹത്ഥേ അകപ്പിയവത്ഥും ദത്വാ "ഥേരസ്സ ചീവരം ദദേയ്യാസീ"തി ഏത്തോവ പക്കമതി, അയം പരമ്മുഖകപ്പിയകാരകോതി ഇമേ ദ്വേ അനിദ്ദിട്ഠകപ്പിയകാരകാ നാമ. ഏതേസു അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേസു വിയ പടിപജ്ജിതബ്ബം. സചേ സയമേവ ചീവരം ആനേത്വാ ദദന്തി, ഗഹേതബ്ബം. നോ ചേ, കിഞ്ചി ന വത്തബ്ബാ. ദേസനാമത്തമേവ ചേതം "ദൂതേന ചീവരചേതാപന്നം പഹിണേയ്യാ"തി സയം ആഹരിത്വാപി പിണ്ഡപാതാദീനം അത്ഥായ ദദന്തേസുപി ഏസേവ നയോ. ന കേവലഞ്ച അത്തനോയേവ അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി, സചേപി കോചി ജാതരൂപരജതം ആനേത്വാ "ഇദം സങ്ഘസ്സ ദമ്മി, ആരാമം വാ കരോഥ ചേതിയം വാ ഭോജനസാലാദീനം വാ അഞ്ഞതര"ന്തി വദതി, ഇദമ്പി സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി. യസ്സ കസ്സചി ഹി അഞ്ഞസ്സത്ഥായ സമ്പടിച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീതി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം.

സചേ പന "നയിദം ഭിക്ഖൂനം സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിത്തേ "വഡ്ഢകീനം വാ കമ്മകരാനം വാ ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, കേവലം തുമ്ഹേ സുകതദുക്കടം ജാനാഥാ"തി വത്വാ തേസം ഹത്ഥേ ദത്വാ പക്കമതി, വട്ടതി. അഥാപി "മമ മനുസ്സാനം ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി മയ്ഹമേവ വാ ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, കേവലം തുമ്ഹേ യം യസ്സ ദാതബ്ബം, തദത്ഥായ പേസേയ്യാഥാ"തി വദതി, ഏവമ്പി വട്ടതി.

സചേ പന സങ്ഘം വാ ഗണം വാ പുഗ്ഗലം വാ അനാമസിത്വാ "ഇദം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ചേതിയസ്സ ദേമ, വിഹാരസ്സ ദേമ, നവകമ്മസ്സ ദേമാ"തി വദന്തി, പടിക്ഖിപിതും ന വട്ടതി. "ഇമേ ഇദം ഭണന്തീ"തി കപ്പിയകാരകാനം

ആചിക്ഖിതബ്ബം. "ചേതിയാദീനം അത്ഥായ തുമ്ഹേ ഗഹേത്വാ ഠപേഥാ"തി വുത്തേന പന "അമ്ഹാകം ഗഹേതും ന വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിപിതബ്ബം.

സചേ പന കോചി ബഹും ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ആനേത്വാ "ഇദം സങ്ഘസ്സ ദമ്മി, ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി വദതി, തം ചേ സങ്ഘോ സമ്പടിച്ഛതി, പടിഗ്ഗഹണേപി പരിഭോഗേപി ആപത്തി. തത്ര ചേ ഏകോ ഭിക്ഖു "നയിദം കപ്പതീ"തി പടിക്ഖിപതി, ഉപാസകോ ച "യദി ന കപ്പതി, മയ്ഹമേവ ഭവിസ്സതീ"തി ഗച്ഛതി. സോ ഭിക്ഖു "തയാ സങ്ഘസ്സ ലാഭന്തരായോ കതോ"തി ന കേനചി കിഞ്ചി വത്തബ്ബോ. യോ ഹി തം ചോദേതി, സ്വേവ സാപത്തികോ ഹോതി, തേന പന ഏകേന ബഹൂ അനാപത്തികാ കതാ. സചേ പന ഭിക്ഖൂഹി "ന വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിത്തേ "കപ്പിയകാരകാനം വാ ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, മമ പുരിസാനം വാ മയ്ഹം വാ ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, കേവലം തുമ്ഹേ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി വദതി, വട്ടതി.

ചതുപച്ചയത്ഥായ ച ദിന്നം യേന യേന പച്ചയേന അത്ഥോ ഹോതി, തദത്ഥം ഉപനേതബ്ബം, ചീവരത്ഥായ ദിന്നം ചീവരേയേവ ഉപനേതബ്ബം. സചേ ചീവരേന താദിസോ അത്ഥോ നത്ഥി, പിണ്ഡപാതാദീഹി സങ്ഘോ കിലമതി, സങ്ഘസുട്ഠുതായ അപലോകേത്വാ തദത്ഥായപി ഉപനേതബ്ബം. ഏസ നയോ പിണ്ഡപാതഗിലാനപച്ചയത്ഥായ ദിന്നേപി, സേനാസനത്ഥായ ദിന്നം പന സേനാസനസ്സ ഗരുഭണ്ഡത്താ സേനാസനേയേവ ഉപനേതബ്ബം. സചേ പന ഭിക്ഖൂസു സേനാസനം ഛഡ്ഡേത്വാ ഗതേസു സേനാസനം വിനസ്സതി, ഈദിസേ കാലേ സേനാസനം വിസ്സജ്ജേത്വാപി ഭിക്ഖൂനം പരിഭോഗോ അനുഞ്ഞാതോ, തസ്മാ സേനാസനജഗ്ഗനത്ഥം മൂലച്ഛേജ്ജം അകത്വാ യാപനമത്തം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം.

ന കേവലഞ്ച ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണമേവ, അഞ്ഞമ്പി ഖേത്തവത്ഥാദി അകപ്പിയം ന സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം. സചേ ഹി കോചി "മയ്ഹം തിസസ്സസമ്പാദനകം മഹാതളാകം അത്ഥി, തം സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ"തി വദതി, തം ചേ സങ്ഘോ സമ്പടിച്ഛതി, പടിഗ്ഗഹണേപി പരിഭോഗേപി ആപത്തിയേവ. യോ പന തം പടിക്ഖിപതി, സോ പുരിമനയേനേവ ന കേനചി കിഞ്ചി വത്തബ്ബോ. യോ ഹി തം ചോദേതി, സ്വേവ സാപത്തികോ ഹോതി, തേന പന ഏകേന ബഹൂ അനാപത്തികാ കതാ.

യോ പന "താദിസംയേവ തളാകം ദമ്മീ"തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി "ന വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിത്തോ വദതി "അസുകഞ്ച അസുകഞ്ച സങ്ഘസ്സ തളാകം അത്ഥി, തം കഥം വട്ടതീ"തി. സോ വത്തബ്ബോ - "കപ്പിയം കത്വാ ദിന്നം ഭവിസ്സതീ"തി. കഥം ദിന്നം കപ്പിയം ഹോതീതി? "ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി വത്വാ ദിന്നന്തി. സോ സചേ "സാധു, ഭന്തേ, ചത്താരോ പച്ചയേ സങ്ഘോ പരിഭുഞ്ജതൂ"തി ദേതി, വട്ടതി. അഥാപി "തളാകം ഗണ്ഹഥാ"തി വത്വാ "ന വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിത്തോ "കപ്പിയകാരകോ അത്ഥീ"തി പുച്ഛിത്വാ "നത്ഥീ"തി വുത്തേ "ഇദം അസുകോ നാമ വിചാരേസ്സതി, അസുകസ്സ വാ ഹത്ഥേ, മയ്ഹം വാ ഹത്ഥേ ഭവിസ്സതി, സങ്ഘോ കപ്പിയഭണ്ഡം പരിഭുഞ്ജതൂ"തി വദതി, വട്ടതി. സചേപി "ന വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിത്തോ "ഉദകം പരിഭുഞ്ജിസ്സതി, ഭണ്ഡകം ധോവിസ്സതി, മിഗപക്ഖിനോ പിവിസ്സന്തീ"തി വദതി, ഏവമ്പി വട്ടതി. അഥാപി "ന വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിത്തോ വദതി "കപ്പിയസീസേന ഗണ്ഹഥാ"തി. "സാധു, ഉപാസക, സങ്ഘോ പാനീയം

പിവിസ്സതി, ഭണ്ഡകം ധോവിസ്സതി, മിഗപക്ഖിനോ പിവിസ്സന്തീ”തി വത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

അഥാപി “മമ തളാകം വാ പോക്ഖരണിം വാ സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ”തി “വുത്തേ, സാധു, ഉപാസക, സങ്ഘോ പാനീയം പിവിസ്സതീ”തിആദീനി വത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതിയേവ. യദി പന ഭിക്ഖൂഹി ഹത്ഥകമ്മം യാചിത്വാ സഹത്ഥേന ച കപ്പിയപഥവിം ഖനിത്വാ ഉദകപരിഭോഗത്ഥായ തളാകം കാരിതം ഹോതി, തം ചേ നിസ്സായ സസ്സം നിപ്ഫാദേത്വാ മനുസ്സാ വിഹാരേ കപ്പിയഭണ്ഡം ദേന്തി, വട്ടതി. അഥ മനുസ്സാ ഏവ സങ്ഘസ്സ ഉപകാരത്ഥായ സങ്ഘികഭൂമിം ഖനിത്വാ തം നിസ്സായ നിപ്ഫന്നസസ്സതോ കപ്പിയഭണ്ഡം ദേന്തി, ഏവമ്പി വട്ടതി. “അമ്ഹാകം ഏകം കപ്പിയകാരകം ഠപേഥാ”തി വുത്തേ ച ഠപേതുമ്പി ലബ്ഭതി. അഥ പന തേ മനുസ്സാ രാജബലിനാ ഉപദ്ദുതാ പക്കമന്തി, അഞ്ഞേ പടിപജ്ജന്തി, ന ച ഭിക്ഖൂനം കിഞ്ചി ദേന്തി, ഉദകം വാരേതും ലബ്ഭതി. തഞ്ച ഖോ കസികമ്മകാലേയേവ, ന സസ്സകാലേ. സചേ തേ വദന്തി “നനു, ഭന്തേ, പുബ്ബേപി മനുസ്സാ ഇമം നിസ്സായ സസ്സം അകംസൂ”തി . തതോ വത്തബ്ബാ - “തേ സങ്ഘസ്സ ഇമഞ്ച ഇമഞ്ച ഉപകാരം അകംസു, ഇദഞ്ചിദഞ്ച കപ്പിയഭണ്ഡം അദംസൂ”തി. സചേ വദന്തി - “മയമ്പി ദസ്സാമാ”തി, ഏവമ്പി വട്ടതി.

സചേ പന കോചി അബ്യത്തോ അകപ്പിയവോഹാരേന തളാകം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി വാ കാരേതി വാ, തം ഭിക്ഖൂഹി ന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, തം നിസ്സായ ലദ്ധം കപ്പിയഭണ്ഡമ്പി അകപ്പിയമേവ. സചേ ഭിക്ഖൂഹി പരിച്ചത്തഭാവം ഞത്വാ സാമികോ വാ തസ്സ പുത്തധീതരോ വാ അഞ്ഞോ വാ കോചി വംസേ ഉപ്പന്നോ പുന കപ്പിയവോഹാരേന ദേതി, വട്ടതി. പച്ഛിന്നേ കുലവംസേ യോ തസ്സ ജനപദസ്സ സാമികോ, സോ അച്ഛിന്ദിത്വാ പുന ദേതി, ചിത്തലപബ്ബതേ ഭിക്ഖുനാ നീഹടഉദകവാഹകം **അളനാഗരാജമഹേസീ വിയ,** ഏവമ്പി വട്ടതി.

കപ്പിയവോഹാരേപി ഉദകവസേന പടിഗ്ഗഹിതതളാകേ സുദ്ധചിത്താനം മത്തികുദ്ധരണപാളിബന്ധനാദീനി ച കാതും വട്ടതി. തം നിസ്സായ പന സസ്സം കരോന്തേ ദിസ്വാ കപ്പിയകാരകം ഠപേതും ന വട്ടതി. യദി തേ സയമേവ കപ്പിയഭണ്ഡം ദേന്തി, ഗഹേതബ്ബം. നോ ചേ ദേന്തി, ന ചോദേതബ്ബം, ന സാരേതബ്ബം. പച്ചയവസേന പടിഗ്ഗഹിതതളാകേ കപ്പിയകാരകം ഠപേതും വട്ടതി. മത്തികുദ്ധരണപാളിബന്ധനാദീനി പന കാതും ന വട്ടതി. സചേ കപ്പിയകാരകാ സയമേവ കരോന്തി, വട്ടതി. അബ്യത്തേന പന ലജ്ജിഭിക്ഖുനാ കാരാപിതേസു കിഞ്ചാപി പടിഗ്ഗഹണേ കപ്പിയം, ഭിക്ഖുസ്സ പയോഗപച്ചയാ ഉപ്പന്നേന മിസ്സകത്താ വിസഗതപിണ്ഡപാതോ വിയ അകപ്പിയമംസരസമിസ്സകഭോജനം വിയ ച ദുബ്ബിനിബ്ഭോഗം ഹോതി, സബ്ബേസം അകപ്പിയമേവ.

സചേ പന “ഉദകസ്സ ഓകാസോ അത്ഥി, തളാകസ്സ പാളി ഥിരാ, യഥാ ബഹും ഉദകം ഗണ്ഹാതി, ഏവം കരോഹി, തീരസമീപേ ഉദകം കരോഹീ”തി ഏവം ഉദകമേവ വിചാരേതി, വട്ടതി. ഉദ്ധനേ അഗ്ഗിം ന പാതേന്തി, “ഉദകകമ്മം ലബ്ഭതു ഉപാസകാ”തി വത്തും വട്ടതി. “സസ്സം കത്വാ ആഹരഥാ”തി വത്തും പന ന വട്ടതി. സചേ പന തളാകേ അതിബഹും ഉദകം ദിസ്വാ പസ്സതോ വാ പിട്ഠിതോ വാ മാതികം നീഹരാപേതി, വനം ഛിന്ദാപേത്വാ കേദാരേ കാരാപേതി, പോരാണകേദാരേസു വാ പകതിഭാഗം

അഗ്ഗഹേത്വാ അതിരേകം ഗണ്ഹാതി, നവസസ്സേ വാ അകാലസസ്സേ വാ അപരിച്ഛിന്നഭാഗേ ''ഏത്തകേ കഹാപണേ ദേഥാ''തി കഹാപണേ ഉട്ഠാപേതി, സബ്ബേസം അകപ്പിയം.

യോ പന ''കസ്സഥ വപഥാ''തി അവത്വാ ''ഏത്തകായ ഭൂമിയാ, ഏത്തകോ നാമ ഭാഗോ''തി ഏവം ഭൂമിം വാ പതിട്ഠപേതി, ''ഏത്തകേ ഭൂമിഭാഗേ അമ്ഹേഹി സസ്സം കതം, ഏത്തകം നാമ ഭാഗം ഗണ്ഹഥാ''തി വദന്തേസു കസ്സകേസു ഭൂമിപ്പമാണഗ്ഗഹണത്ഥം രജ്ജുയാ വാ ദണ്ഡേന വാ മിനാതി, ഖലേ വാ ഠത്വാ രക്ഖതി, ഖലതോ വാ നീഹരാപേതി, കോട്ഠാഗാരേ വാ പടിസാമേതി, തസ്സേവ തം അകപ്പിയം.

സചേ കസ്സകാ കഹാപണേ ആഹരിത്വാ ''ഇമേ സങ്ഘസ്സ ആഹടാ''തി വദന്തി, അഞ്ഞതരോ ച ഭിക്ഖു ''ന സങ്ഘോ കഹാപണേ ഖാദതീ''തി സഞ്ഞായ ''ഏത്തകേഹി കഹാപണേഹി സാടകേ ആഹര, ഏത്തകേഹി യാഗുആദീനി സമ്പാദേഹീ''തി വദതി. യം തേ ആഹരന്തി, സബ്ബേസം അകപ്പിയം. കസ്മാ? കഹാപണാനം വിചാരിതത്താ.

സചേ ധഞ്ഞം ആഹരിത്വാ ഇദം സങ്ഘസ്സ ആഹടന്തി വദന്തി, അഞ്ഞതരോ ച ഭിക്ഖു പുരിമനയേനേവ ''ഏത്തകേഹി വീഹീഹി ഇദഞ്ചിദഞ്ച ആഹരഥാ''തി വദതി. യം തേ ആഹരന്തി, തസ്സേവ അകപ്പിയം. കസ്മാ? ധഞ്ഞസ്സ വിചാരിതത്താ.

സചേ തണ്ഡുലം വാ അപരണ്ണം വാ ആഹരിത്വാ ''ഇദം സങ്ഘസ്സ ആഹട''ന്തി വദന്തി, അഞ്ഞതരോ ച ഭിക്ഖു പുരിമനയേനേവ ''ഏത്തകേഹി തണ്ഡുലേഹി ഇദഞ്ചിദഞ്ച ആഹരഥാ''തി വദതി. യം തേ ആഹരന്തി, സബ്ബേസം കപ്പിയം. കസ്മാ? കപ്പിയാനം തണ്ഡുലാദീനം വിചാരിതത്താ. കയവിക്കയേപി അനാപത്തി, കപ്പിയകാരകസ്സ ആചിക്ഖിതത്താ.

പുബ്ബേ പന ചിത്തലപബ്ബതേ ഏകോ ഭിക്ഖു ചതുസാലദ്വാരേ ''അഹോ വത സ്വേ സങ്ഘസ്സ ഏത്തകപ്പമാണേ പൂവേ പചേയ്യു''ന്തി ആരാമികാനം സഞ്ഞാജനനത്ഥം ഭൂമിയം മണ്ഡലം അകാസി, തം ദിസ്വാ ഛേകോ ആരാമികോ തഥേവ കത്വാ ദുതിയദിവസേ ഭേരിയാ ആകോടിതായ സന്നിപതിതേ സങ്ഘേ പൂവം ഗഹേത്വാ സങ്ഘത്ഥേരം ആഹ - ''ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി ഇതോ പുബ്ബേ നേവ പിതൂനം ന പിതാമഹാനം ഏവരൂപം സുതപുബ്ബം, ഏകേന അയ്യേന ചതുസ്സാലദ്വാരേ പൂവത്ഥായ സഞ്ഞാ കതാ, ഇതോ ദാനി പഭുതി അയ്യാ അത്തനോ അത്തനോ ചിത്താനുരൂപം വദന്തു, അമ്ഹാകമ്പി ഫാസുവിഹാരോ ഭവിസ്സതീ''തി. മഹാഥേരോ തതോവ നിവത്തി, ഏകഭിക്ഖുനാപി പൂവോ ന ഗഹിതോ. ഏവം പുബ്ബേ തത്രുപ്പാദമ്പി ന പരിഭുഞ്ജിംസു. തസ്മാ -

> സല്ലേഖം അച്ചജന്തേന, അപ്പമത്തേന ഭിക്ഖുനാ;
> കപ്പിയേപി ന കാതബ്ബാ, ആമിസത്ഥായ ലോലതാതി.

യോ ചായം തളാകേ വുത്തോ, പോക്ഖരണീ-ഉദകവാഹകമാതികാദീസുപി ഏസേവ നയോ.

പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണഉച്ഛുഫലാഫലാദീനം വിരുഹനട്ഠാനം യം കിഞ്ചി ഖേത്തം വാ വത്ഥും വാ ദമ്മീതി വുത്തേപി "ന വട്ടതീ"തി പടിക്ഖിപിത്വാ തളാകേ വുത്തനയേനേവ യദാ കപ്പിയവോഹാരേന "ചതുപച്ചയപരിഭോഗത്ഥായ ദമ്മീ"തി വദതി, തദാ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബം, "വനം ദമ്മി, അരഞ്ഞം ദമ്മീ"തി വുത്തേ പന വട്ടതി. സചേ മനുസ്സാ ഭിക്ഖൂഹി അനാണത്തായേവ തത്ഥ രുക്ഖേ ഛിന്ദിത്വാ അപരണ്ണാദീനി സമ്പാദേത്വാ ഭിക്ഖൂനം ഭാഗം ദേന്തി, വട്ടതി; അദേന്താ ന ചോദേതബ്ബാ. സചേ കേനചിദേവ അന്തരായേന തേസു പക്കന്തേസു അഞ്ഞേ കരോന്തി, ന ച ഭിക്ഖൂനം കിഞ്ചി ദേന്തി, തേ വാരേതബ്ബാ. സചേ വദന്തി - "നനു, ഭന്തേ, പുബ്ബേപി മനുസ്സാ ഇധ സസ്സാനി അകംസൂ"തി, തതോ തേ വത്തബ്ബാ - "തേ സങ്ഘസ്സ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കപ്പിയഭണ്ഡം അദംസൂ"തി. സചേ വദന്തി - "മയമ്പി ദസ്സാമാ"തി ഏവം വട്ടതി.

കഞ്ചി സസ്സുട്ഠാനകം ഭൂമിപ്പദേസം സന്ധായ "സീമം ദേമാ"തി വദന്തി, വട്ടതി. സീമാ പരിച്ഛേദനത്ഥം പന ഥമ്ഭാ വാ പാസാണാ വാ സയം ന ഠപേതബ്ബാ. കസ്മാ? ഭൂമി നാമ അനഗ്ഘാ അപ്പകേനാപി പാരാജികോ ഭവേയ്യ, ആരാമികാനം പന വത്തബ്ബം - "ഇമിനാ ഠാനേന അമ്ഹാകം സീമാ ഗതാ"തി. സചേപി ഹി തേ അധികം ഗണ്ഹന്തി, പരിയായേന കഥിതത്താ അനാപത്തി. യദി പന രാജരാജമഹാമത്താദയോ സയമേവ ഥമ്ഭേ ഠപാപേത്വാ "ചത്താരോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി ദേന്തി, വട്ടതിയേവ.

സചേ കോചി അന്തോസീമായ തളാകം ഖനതി, വിഹാരമജ്ഝേന വാ മാതികം നേതി, ചേതിയങ്ഗണബോധിയങ്ഗണാദീനി ദുസ്സന്തി, വാരേതബ്ബോ. സചേ സങ്ഘോ കിഞ്ചി ലഭിത്വാ ആമിസഗരുകതായ ന വാരേതി, ഏകോ ഭിക്ഖു വാരേതി, സോവ ഭിക്ഖു ഇസ്സരോ. സചേ ഏകോ ഭിക്ഖു ന വാരേതി, "നേഥ തുമ്ഹേ"തി തേസംയേവ പക്ഖോ ഹോതി, സങ്ഘോ വാരേതി, സങ്ഘോവ ഇസ്സരോ. സങ്ഘികേസു ഹി കമ്മേസു യോ ധമ്മകമ്മം കരോതി, സോവ ഇസ്സരോ. സചേ വാരിയമാനോപി കരോതി, ഹേട്ഠാ ഗഹിതം പംസും ഹേട്ഠാ പക്ഖിപിത്വാ, ഉപരി ഗഹിതം പംസും ഉപരി പക്ഖിപിത്വാ പൂരേതബ്ബാ.

സചേ കോചി യഥാജാതമേവ ഉച്ഛും വാ അപരണ്ണം വാ അലാബുകുമ്ഭണ്ഡാദികം വാ വല്ലിഫലം ദാതുകാമോ "ഏതം സബ്ബം ഉച്ഛുഖേത്തം അപരണ്ണവത്ഥും വല്ലിഫലാവാടം ദമ്മീ"തി വദതി, സഹ വത്ഥുനാ പരാമട്ഠത്താ "ന വട്ടതീ"തി **മഹാസുമത്ഥേരോ** ആഹ. **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പന "അഭിലാപമത്തമേതം സാമികാനംയേവ ഹി സോ ഭൂമിഭാഗോ തസ്മാ വട്ടതീ"തി ആഹ.

"ദാസം ദമ്മീ"തി വദതി, ന വട്ടതി. "ആരാമികം ദമ്മി, വേയ്യാവച്ചകരം ദമ്മി, കപ്പിയകാരകം ദമ്മീ"തി വുത്തേ വട്ടതി. സചേ സോ ആരാമികോ പുരേഭത്തമ്പി പച്ഛാഭത്തമ്പി സങ്ഘസ്സേവ കമ്മം കരോതി, സാമണേരസ്സ വിയ സബ്ബം ഭേസജ്ജപടിജഗ്ഗനമ്പി തസ്സ കാതബ്ബം. സചേ പുരേഭത്തമേവ സങ്ഘസ്സ കമ്മം കരോതി, പച്ഛാഭത്തം അത്തനോ കമ്മം കരോതി, സായം നിവാപോ ന ദാതബ്ബോ. യേപി പഞ്ചദിവസവാരേന വാ പക്ഖവാരേന വാ സങ്ഘസ്സ കമ്മം കത്വാ സേസകാലേ അത്തനോ കമ്മം കരോന്തി, തേസമ്പി കരണകാലേയേവ ഭത്തഞ്ച നിവാപോ ച ദാതബ്ബോ. സചേ സങ്ഘസ്സ കമ്മം നത്ഥി, അത്തനോയേവ കമ്മം കത്വാ ജീവന്തി, തേ ചേ ഹത്ഥകമ്മമൂലം ആനേത്വാ

ദേന്തി, ഗഹേതബ്ബം. നോ ചേ ദേന്തി, ന കിഞ്ചി വത്തബ്ബാ. യം കിഞ്ചി രജകദാസമ്പി പേസകാരദാസമ്പി ആരാമികനാമേന സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതി.

സചേ ''ഗാവോ ദേമാ''തി വദന്തി, ''ന വട്ടതീ''തി പടിക്ഖിപിതബ്ബാ. ഇമാ ഗാവോ കുതോതി പണ്ഡിതേഹി പഞ്ച ഗോരസപരിഭോഗത്ഥായ ദിന്നാതി, ''മയമ്പി പഞ്ചഗോരസപരിഭോഗത്ഥായ ദേമാ''തി വുത്തേ വട്ടതി. അജികാദീസുപി ഏസേവ നയോ. ''ഹത്ഥിം ദേമ, അസ്സം മഹിസം കുക്കുടം സൂകരം ദേമാ''തി വദന്തി, സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി. സചേ കേചി മനുസ്സാ ''അപ്പോസ്സുക്കാ, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ഹോഥ, മയം ഇമേ ഗഹേത്വാ തുമ്ഹാകം കപ്പിയഭണ്ഡം ദസ്സാമാ''തി ഗണ്ഹന്തി, വട്ടതി. ''കുക്കുടസൂകരാ സുഖം ജീവന്തൂ''തി അരഞ്ഞേ വിസ്സജ്ജേതും വട്ടതി. ''ഇമം തളാകം, ഇമം ഖേത്തം, ഇമം വത്ഥും, വിഹാരസ്സ ദേമാ''തി വുത്തേ പടിക്ഖിപിതും ന ലബ്ഭതീതി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദമ്പി ഛസമുട്ഠാനം കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം , തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിട്ഠിതോ ചീവരവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. കോസിയവഗ്ഗോ

൧. കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൪൨. തേന സമയേനാതി കോസിയസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **സന്ഥരിത്വാ കതം ഹോതീ**തി സമേ ഭൂമിഭാഗേ കോസിയംസൂനി ഉപരൂപരി സന്ഥരിത്വാ കഞ്ജികാദീഹി സിഞ്ചിത്വാ കതം ഹോതി. **ഏകേനപി കോസിയംസുനാ മിസ്സിത്വാ**തി തിട്ഠതു അത്തനോ രുചിവസേന മിസ്സിതം, സചേപി തസ്സ കരണട്ഠാനേ വാതോ ഏകം കോസിയംസും ആനേത്വാ പാതേതി, ഏവമ്പി മിസ്സേത്വാ കതമേവ ഹോതീതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഛസമുട്ഠാനം, കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം,

തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സുദ്ധകാളകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൪൭. തേന സമയേനാതി സുദ്ധകാളകസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **സുദ്ധകാളകാന**ന്തി സുദ്ധാനം കാളകാനം , അഞ്ഞേഹി അമിസ്സിതകാളകാനന്തി അത്ഥോ. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ. സമുട്ഠാനാദീനിപി കോസിയസിക്ഖാപദസദിസാനേവാതി.

സുദ്ധകാളകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൬൨. **തേന സമയേനാ**തി ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദം. **തത്ഥ അന്തേ ആദിയിത്വാ**തി സന്ഥതസ്സ അന്തേ അനുവാതം വിയ ദസ്സേത്വാ ഓദാതം അല്ലിയാപേത്വാ.

ദ്വേ ഭാഗാതി ദ്വേ കോട്ഠാസാ. **ആദാതബ്ബാ**തി ഗഹേതബ്ബാ. **ഗോചരിയാന**ന്തി കപിലവണ്ണാനം. **ദ്വേ തുലാ ആദാതബ്ബാ**തി ചതൂഹി തുലാഹി കാരേതുകാമം സന്ധായ വുത്തം. അത്ഥതോ പന യത്തകേഹി ഏളകലോമേഹി കാതുകാമോ ഹോതി, തേസു ദ്വേ കോട്ഠാസാ കാളകാനം ഏകോ ഓദാതാനം, ഏകോ ഗോചരിയാനന്തി ഇദമേവ ദസ്സിതം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീനിപി കോസിയസിക്ഖാപദസദിസാനേവ. കേവലം ഇദം ആദായ അനാദായ ച കരണതോ കിരിയാകിരിയം വേദിതബ്ബന്തി.

ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഛബ്ബസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൬൭. **തേന സമയേനാ**തി ഛബ്ബസ്സസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ഊഹദന്തിപി ഉമ്മിഹന്തിപീ**തി സന്ഥതാനം ഉപരി വച്ചമ്പി പസ്സാവമ്പി കരോന്തീതി വുത്തം ഹോതി.

ദിന്നാ സങ്ഘേന ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്ഥതസമ്മുതീതി ഏവം ലദ്ധസമ്മുതികോ ഭിക്ഖു യാവ രോഗോ ന വൂപസമ്മതി, താവ യം യം ഠാനം ഗച്ഛതി, തത്ഥ തത്ഥ സന്ഥതം കാതും ലഭതി. സചേ അരോഗോ ഹുത്വാ പുന മൂലബ്യാധിനാവ ഗിലാനോ ഹോതി, സോയേവ പരിഹാരോ, നത്ഥഞ്ഞം സമ്മുതികിച്ചന്തി **ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ** ആഹ. **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** പന ''സോ വാ ബ്യാധി പടികുപ്പതു, അഞ്ഞോ വാ, 'സകിം ഗിലാനോ'തി നാമം ലദ്ധം ലദ്ധമേവ, പുന സമ്മുതികിച്ചം നത്ഥീ''തി ആഹ.

ഓരേന ചേ ഛന്നം വസ്സാനന്തി ഛന്നം വസ്സാനം ഓരിമഭാഗേ, അന്തോതി അത്ഥോ. പദഭാജനേ പന സങ്ഖ്യാമത്തദസ്സനത്ഥം ''ഊനകഛബ്ബസ്സാനീ''തി വുത്തം.

അനാപത്തി ഛബ്ബസ്സാനി കരോതീതി യദാ ഛബ്ബസ്സാനി പരിപുണ്ണാനി ഹോന്തി, തദാ സന്ഥതം കരോതി. ദുതിയപദേപി ''യദാ അതിരേകഛബ്ബസ്സാനി ഹോന്തി, തദാ കരോതീ''തി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. ന ഹി സോ ഛബ്ബസ്സാനി കരോതീതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീനി കോസിയസിക്ഖാപദസദിസാനേവാതി.

ഛബ്ബസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧. നിസീദനസന്ഥതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൯൭. **തേന സമയേനാ**തി നിസീദനസന്ഥതസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ഇച്ഛാമഹം ഭിക്ഖവേ**തി ഭഗവാ കിര തം തേമാസം ന കിഞ്ചി ബോധനേയ്യസത്തം അദ്ദസ, തസ്മാ ഏവമാഹ. ഏവം സന്തേപി തന്തിവസേന ധമ്മദേസനാ കത്തബ്ബാ സിയാ. യസ്മാ പനസ്സ ഏതദഹോസി - "മയി ഓകാസം കാരേത്വാ പടിസല്ലീനേ ഭിക്ഖൂ അധമ്മികം കതികവത്തം കരിസ്സന്തി, തം ഉപസേനോ ഭിന്ദിസ്സതി. അഹം തസ്സ പസീദിത്വാ ഭിക്ഖൂനം ദസ്സനം അനുജാനിസ്സാമി, തതോ മം പസ്സിതുകാമാ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ധുതങ്ഗാനി സമാദിയിസ്സന്തി, അഹഞ്ച തേഹി ഉജ്ഝിതസന്ഥതപച്ചയാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമീ"തി, തസ്മാ ഏവമാഹ. ഏവം ബഹൂനി ഹി ഏത്ഥ ആനിസംസാനീതി.

സപരിസോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമീതി ഥേരോ കിര "ന, ഭിക്ഖവേ, ഊനദസവസ്സേന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൭൫) ഇമസ്മിം ഖന്ധകസിക്ഖാപദേ "കഥഞ്ഹി നാമ ത്വം മോഘപുരിസ അഞ്ഞേഹി ഓവദിയോ അനുസാസിയോ അഞ്ഞം ഓവദിതും അനുസാസിതും മഞ്ഞിസ്സസീ"തി ഏവമാദിനാ നയേന ഗരഹം ലഭിത്വാ "സത്ഥാ മയ്ഹം പരിസം നിസ്സായ ഗരഹം അദാസി, സോ ദാനാഹം ഭഗവന്തം തേനേവ പുണ്ണചന്ദസസ്സിരീകേന സബ്ബാകാരപരിപുണ്ണേന മുഖേന ബ്രഹ്മഘോസം നിച്ഛാരേത്വാ പരിസംയേവ നിസ്സായ സാധുകാരം ദാപേസ്സാമീ"തി സുഹദയോ കുലപുത്തോ അതിരേകയോജനസതം പടിക്കമിത്വാ പരിസം ചിനിത്വാ പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി പരിവുതോ പുന ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമന്തോ. തേന വുത്തം - "സപരിസോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമീ"തി. ന ഹി സക്കാ ബുദ്ധാനം അഞ്ഞഥാ ആരാധേതും അഞ്ഞത്ര വത്തസമ്പത്തിയാ.

ഭഗവതോ അവിദൂരേ നിസിന്നോതി വത്തസമ്പത്തിയാ പരിസുദ്ധഭാവേന നിരാസങ്കോ സീഹോ വിയ കഞ്ചനപബ്ബതസ്സ ഭഗവതോ അവിദൂരേ നിസിന്നോ. **ഏതദവോചാ**തി കഥാസമുട്ഠാപനത്ഥം ഏതം അവോച. **മനാപാനി തേ ഭിക്ഖു പംസുകൂലാനീ**തി ഭിക്ഖു തവ ഇമാനി പംസുകൂലാനി മനാപാനി, അത്തനോ രുചിയാ ഖന്തിയാ ഗഹിതാനീതി അത്ഥോ. **ന ഖോ മേ, ഭന്തേ, മനാപാനീ**തി, ഭന്തേ ന മയാ അത്തനോ രുചിയാ ഗഹിതാനി, ഗലഗ്ഗാഹേന വിയ മത്ഥകതാളനേന വിയ ച ഗാഹിതോമ്ഹീതി ദസ്സേതി.

പഞ്ഞായിസ്സതീതി പഞ്ഞാതോ അഭിഞ്ഞാതോ ഭവിസ്സതി, തത്ഥ സന്ദിസ്സിസ്സതീതി വുത്തം ഹോതി. **ന മയം അപഞ്ഞത്തം പഞ്ഞപേസ്സാമാ**തി മയം സാവകാ നാമ അപഞ്ഞത്തം ന പഞ്ഞപേസ്സാമ, ബുദ്ധവിസയോ ഹി ഏസോ യദിദം "പാചിത്തിയം ദുക്കട"ന്തിആദിനാ നയേന അപഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദപഞ്ഞപനം പഞ്ഞത്തസമുച്ഛിന്ദനം വാ. **സമാദായാ**തി തം തം സിക്ഖാപദം സമാദിയിത്വാ, "സാധു സുട്ഠൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ യഥാപഞ്ഞത്തേസു സബ്ബസിക്ഖാപദേസു സിക്ഖിസ്സാമാതി ദസ്സേതി. തസ്സ ആരദ്ധചിത്തോ പുനപി "സാധു സാധൂ"തി സാധുകാരമദാസി.

൩൯൮. **അനുഞ്ഞാതാവുസോ**തി അനുഞ്ഞാതം, ആവുസോ. **പിഹേന്താ**തി പിഹയന്താ. **സന്ഥതാനി ഉജ്ഝിത്വാ**തി സന്ഥതേ ചതുത്ഥചീവരസഞ്ഞിതായ സബ്ബസന്ഥതാനി ഉജ്ഝിത്വാ. **ധമ്മിം കഥം കത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസീ**തി ഭഗവാ സന്ഥതാനി വിപ്പകിണ്ണാനി ദിസ്വാ "സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനേ കാരണം നത്ഥി, പരിഭോഗുപായം നേസം ദസ്സേസ്സാമീ"തി ധമ്മിം കഥം കത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി.

൫൬൭. സകിം നിവത്ഥമ്പി സകിം പാരുതമ്പീതി സകിം നിസിന്നഞ്ചേവ നിപന്നഞ്ച. **സാമന്താ**തി ഏകപസ്സതോ വട്ടം വാ ചതുരസ്സം വാ ഛിന്ദിത്വാ ഗഹിതട്ഠാനം യഥാ വിദത്ഥിമത്തം ഹോതി, ഏവം ഗഹേതബ്ബം, സന്ഥരന്തേന പന പാളിയം വുത്തനയേനേവ ഏകദേസേ വാ സന്ഥരിതബ്ബം, വിജടേത്വാ വാ മിസ്സകം കത്വാ സന്ഥരിതബ്ബം, ഏവം ഥിരതരം ഹോതീതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീനി കിരിയാകിരിയത്താ ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദസദിസാനീതി.

ഇമേസു പന പഞ്ചസു സന്ഥതേസു പുരിമാനി തീണി വിനയകമ്മം കത്വാ പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തി, പച്ഛിമാനി ദ്വേ വട്ടന്തീതി വേദിതബ്ബാനീതി.

നിസീദനസന്ഥതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഏളകലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൭൧. തേന സമയേനാതി ഏളകലോമസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ഉപ്പണ്ഡേസു**ന്തി ''കിത്തകേന, ഭന്തേ, കീതാനീ''തിആദീനി വദന്താ അവഹസിംസു. **ഠിതകോവ ആസുമ്ഭീ**തി യഥാ മനുസ്സാ അരഞ്ഞതോ മഹന്തം ദാരുഭാരം ആനേത്വാ കിലന്താ ഠിതകാവ പാതേന്തി, ഏവം പാതേസീതി അത്ഥോ.

൫൭൨. സഹത്ഥാതി സഹത്ഥേന, അത്തനാ ഹരിതബ്ബാനീതി വുത്തം ഹോതി. **ബഹിതിയോജനം പാതേതീ**തി തിയോജനതോ ബഹി പാതേതി. അനന്തരായേന പതനകേ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ ലോമഗണനായ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയാനി. സചേ ബഹിതിയോജനേ രുക്ഖേ വാ ഥമ്ഭേ വാ പടിഹഞ്ഞിത്വാ പുന അന്തോ പതന്തി, അനാപത്തി . ഭൂമിയം പതിത്വാ ഠത്വാ ഠത്വാ വട്ടമാനാ ഏളകലോമഭണ്ഡികാ പുന അന്തോ പവിസതി, ആപത്തിയേവ. അന്തോ ഠത്വാ ഹത്ഥേന വാ പാദേന വാ യട്ഠിയാ വാ വട്ടേതി ഠത്വാ വാ അഠത്വാ വാ വട്ടമാനാ ഭണ്ഡികാ ഗച്ഛതു, ആപത്തിയേവ. ''അഞ്ഞോ ഹരിസ്സതീ''തി ഠപേതി, തേന ഹരിതേപി ആപത്തിയേവ. സുദ്ധചിത്തേന ഠപിതം വാതോ വാ അഞ്ഞോ വാ അത്തനോ ധമ്മതായ ബഹി പാതേതി, ആപത്തിയേവ. സഉസ്സാഹത്താ അചിത്തകത്താ ച സിക്ഖാപദസ്സ. **കുരുന്ദിയാ**ദീസു പന ''ഏത്ഥ അനാപത്തീ''തി വുത്താ, സാ അനാപത്തി പാളിയാ ന സമേതി. ഉഭതോഭണ്ഡികം ഏകാബദ്ധം കത്വാ ഏകം ഭണ്ഡികം അന്തോസീമായ ഏകം ബഹിസീമായ കരോന്തോ ഠപേതി, രക്ഖതി താവ. ഏകാബദ്ധേ കാജേപി ഏസേവ നയോ. യദി പന അബന്ധിത്വാ കാജകോടിയം ഠപിതമത്തമേവ ഹോതി, ന രക്ഖതി. ഏകാബദ്ധേപി പരിവത്തേത്വാ ഠപിതേ ആപത്തിയേവ.

അഞ്ഞസ്സ യാനേ വാതി ഏത്ഥ ഗച്ഛന്തേ യാനേ വാ ഹത്ഥിപിട്ഠിആദീസു വാ സാമികസ്സ അജാനന്തസ്സേവ ഹരിസ്സതീതി ഠപേതി, തസ്മിം തിയോജനം അതിക്കന്തേ ആപത്തി. അഗച്ഛന്തേപി ഏസേവ നയോ. സചേ പന അഗച്ഛന്തേ യാനേ വാ ഹത്ഥിപിട്ഠിയാദീസു വാ ഠപേത്വാ അഭിരുഹിത്വാ സാരേതി, ഹേട്ഠാ വാ ഗച്ഛന്തോ ചോദേതി, പക്കോസന്തോ വാ അനുബന്ധാപേതി, ''അഞ്ഞം ഹരാപേതീ''തി വചനതോ അനാപത്തി. **കുരുന്ദിയാ**ദീസു പന

‘‘ആപത്തീ’’തി വുത്തം, തം ‘‘അഞ്ഞം ഹരാപേതീ’’തി ഇമിനാ ന സമേതി. അദിന്നാദാനേ പന സുങ്കഘാതേ ആപത്തി ഹോതി. യാ ഹി തത്ഥ ആപത്തി, സാ ഇധ അനാപത്തി. യാ ഇധ ആപത്തി, സാ തത്ഥ അനാപത്തി. തം ഠാനം പത്വാ അഞ്ഞവിഹിതോ വാ ചോരാദീഹി വാ ഉപദ്ദുതോ ഗച്ഛതി, ആപത്തിയേവ. സബ്ബത്ഥ ലോമഗണനായ ആപത്തിപരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ.

൫൭൩. തിയോജനം **വാസാധിപ്പായോ ഗന്ത്വാ തതോ പരം ഹരതീ**തി യത്ഥ ഗതോ, തത്ഥ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാദീനം വാ പച്ചയാദീനം വാ അലാഭേന തതോ പരം അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛതി, തതോപി അഞ്ഞത്ഥാതി ഏവം യോജനസതമ്പി ഹരന്തസ്സ അനാപത്തി. **അച്ഛിന്നം പടിലഭിത്വാ**തി ചോരാ അച്ഛിന്ദിത്വാ നിരത്ഥകഭാവം ഞത്വാ പടിദേന്തി, തം ഹരന്തസ്സ അനാപത്തി. **നിസ്സട്ഠം പടിലഭിത്വാ**തി വിനയകമ്മകതം പടിലഭിത്വാതി അത്ഥോ.

കതഭണ്ഡന്തി കതംഭണ്ഡം കമ്ബലകോജവസന്ഥതാദിം യം കിഞ്ചി അന്തമസോ സുത്തകേന ബദ്ധമത്തമ്പി. യോ പന തനുകപത്തത്ഥവികന്തരേ വാ ആയോഗഅംസബദ്ധകകായബന്ധനാദീനം അന്തരേസു വാ പിപ്ഫലികാദീനം മലരക്ഖണത്ഥം സിപാടികായ വാ അന്തമസോ വാതാബാധികോ കണ്ണച്ഛിദ്ദേപി ലോമാനി പക്ഖിപിത്വാ ഗച്ഛതി, ആപത്തിയേവ. സുത്തകേന പന ബന്ധിത്വാ പക്ഖിത്തം കതഭണ്ഡട്ഠാനേ തിട്ഠതി, വേണിം കത്വാ ഹരതി, ഇദം നിധാനമുഖം നാമ, ആപത്തിയേവാതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഇദം ഏളകലോമസമുട്ഠാനം നാമ, കായതോ ച കായചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി, കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

ഏളകലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ഏളകലോമധോവാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൭൮. **തേന സമയേനാ**തി ഏളകലോമധോവാപനസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **രിഞ്ചന്തീ**തി ഉജ്ഝന്തി വിസ്സജ്ജേന്തി, ന സക്കോന്തി അനുയുഞ്ജിതുന്തി വുത്തം ഹോതി. സേസമേത്ഥ പുരാണചീവരസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവ സദ്ധിം സമുട്ഠാനാദീഹീതി.

ഏളകലോമധോവാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. രൂപിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൮൨. **തേന സമയേനാ**തി രൂപിയസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **പടിവിസോ**തി കോട്ഠാസോ.

൫൮൩-൪. **ജാതരൂപരജത**ന്തി ഏത്ഥ ജാതരൂപന്തി സുവണ്ണസ്സ നാമം. തം പന യസ്മാ തഥാഗതസ്സ വണ്ണസദിസം ഹോതി, തസ്മാ ‘‘സത്ഥുവണ്ണോ വുച്ചതീ’’തി പദഭാജനേ വുത്തം. തസ്സത്ഥോ - ‘‘യോ സത്ഥുവണ്ണോ ലോഹവിസേസോ, ഇദം ജാതരൂപം നാമാ’’തി രജതം പന ‘‘സങ്ഖോ, സിലാ, പവാല, രജതം, ജാതരൂപ’’ന്തിആദീസു (പാചി॰ ൫൮൩) രൂപിയം വുത്തം. ഇധ പന യം കിഞ്ചി വോഹാരഗമനീയം കഹാപണാദി അധിപ്പേതം. തേനേവസ്സ പദഭാജനേ

“കഹാപണോ ലോഹമാസകോ”തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **കഹാപണോതി** സോവണ്ണമയോ വാ രൂപിയമയോ വാ പാകതികോ വാ. **ലോഹമാസകോതി** തമ്ബലോഹാദീഹി കതമാസകോ. **ദാരുമാസകോ**തി സാരദാരുനാ വാ വേളുപേസികായ വാ അന്തമസോ താലപണ്ണേനാപി രൂപം ഛിന്ദിത്വാ കതമാസകോ. **ജതുമാസകോ**തി ലാഖായ വാ നിയ്യാസേന വാ രൂപം സമുട്ഠാപേത്വാ കതമാസകോ. **“യേ വോഹാരം ഗച്ഛന്തീ”**തി ഇമിനാ പന പദേന യോ യോ യത്ഥ യത്ഥ ജനപദേ യദാ യദാ വോഹാരം ഗച്ഛതി, അന്തമസോ അട്ഠിമയോപി ചമ്മമയോപി രുക്ഖഫലബീജമയോപി സമുട്ഠാപിതരൂപോപി അസമുട്ഠാപിതരൂപോപി സബ്ബോ സങ്ഗഹിതോ.

ഇച്ചേതം സബ്ബമ്പി രജതം ജാതരൂപം ജാതരൂപമാസകോ, വുത്തപ്പഭേദോ സബ്ബോപി രജതമാസകോതി ചതുബ്ബിധം നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥു ഹോതി. മുത്താ, മണി, വേളുരിയോ, സങ്ഖോ, സിലാ, പവാല, ലോഹിതങ്കോ, മസാരഗല്ലം, സത്ത ധഞ്ഞാനി, ദാസിദാസഖേത്തവത്ഥുപുപ്ഫാരാമഫലാരാമാദയോതി ഇദം ദുക്കടവത്ഥു. സുത്തം ഫാലോ പടകോ കപ്പാസോ അനേകപ്പകാരം അപരണ്ണം സപ്പിനവനീതതേലമധുഫാണിതാദിഭേസജ്ജഞ്ച ഇദം കപ്പിയവത്ഥു. തത്ഥ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും അത്തനോ വാ സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലചേതിയാനം വാ അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി. അത്തനോ അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം ഹോതി, സേസാനം അത്ഥായ ദുക്കടം. ദുക്കടവത്ഥും സബ്ബേസമ്പി അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛതോ ദുക്കടമേവ. കപ്പിയവത്ഥുമ്ഹി അനാപത്തി. സബ്ബമ്പി നിക്ഖിപനത്ഥായ ഭണ്ഡാഗാരികസീസേന സമ്പടിച്ഛതോ ഉപരി രതനസിക്ഖാപദേ ആഗതവസേന പാചിത്തിയം.

ഉഗ്ഗണ്ഹേയ്യാതി ഗണ്ഹേയ്യ. യസ്മാ പന ഗണ്ഹന്തോ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, തേനസ്സ പദഭാജനേ “സയം ഗണ്ഹാതി നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ”ന്തി വുത്തം. ഏസ നയോ സേസപദേസുപി.

തത്ഥ ജാതരൂപരജതഭണ്ഡേസു കഹാപണമാസകേസു ച ഏകം ഗണ്ഹതോ വാ ഗണ്ഹാപയതോ വാ ഏകാ ആപത്തി. സഹസ്സം ചേപി ഏകതോ ഗണ്ഹാതി, ഗണ്ഹാപേതി, വത്ഥുഗണനായ ആപത്തിയോ. **മഹാപച്ചരിയം** പന **കുരുന്ദിയഞ്ച** സിഥിലബദ്ധായ ഥവികായ സിഥിലപൂരിതേ വാ ഭാജനേ രൂപഗണനായ ആപത്തി. ഘനബദ്ധേ പന ഘനപൂരിതേ വാ ഏകാവ ആപത്തീതി വുത്തം.

ഉപനിക്ഖിത്തസാദിയനേ പന “ഇദം അയ്യസ്സ ഹോതൂ”തി വുത്തേ സചേപി ചിത്തേന സാദിയതി, ഗണ്ഹിതുകാമോ ഹോതി, കായേന വാ വാചായ വാ “നയിദം കപ്പതീ”തി പടിക്ഖിപതി, അനാപത്തി. കായവാചാഹി വാ അപ്പടിക്ഖിപിത്വാപി സുദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ “നയിദം അമ്ഹാകം കപ്പതീ”തി ന സാദിയതി, അനാപത്തിയേവ. തീസു ദ്വാരേസു ഹി യേന കേനചി പടിക്ഖിത്തം പടിക്ഖിത്തമേവ ഹോതി. സചേ പന കായവാചാഹി അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ ചിത്തേന അധിവാസേതി, കായവാചാഹി കത്തബ്ബസ്സ പടിക്ഖേപസ്സ അകരണതോ അകിരിയസമുട്ഠാനം കായദ്വാരേ ച വചീദ്വാരേ ച ആപത്തിം ആപജ്ജതി, മനോദ്വാരേ പന ആപത്തി നാമ നത്ഥി.

ഏകോ സതം വാ സഹസ്സം വാ പാദമൂലേ ഠപേതി “തുയ്ഹിദം ഹോതൂ”തി, ഭിക്ഖു “നയിദം കപ്പതീ”തി പടിക്ഖിപതി, ഉപാസകോ

പരിച്ചത്തം മയാ തുമ്ഹാകന്തി ഗതോ, അഞ്ഞോ തത്ഥ ആഗന്ത്വാ പുച്ഛതി - “കിം, ഭന്തേ, ഇദ”ന്തി? യം തേന അത്തനാ ച വുത്തം, തം ആചിക്ഖിതബ്ബം. സോ ചേ വദതി - “ഗോപയിസ്സാമി, ഭന്തേ, ഗുത്തട്ഠാനം ദസ്സേഥാ”തി, സത്തഭൂമികമ്പി പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ “ഇദം ഗുത്തട്ഠാന”ന്തി ആചിക്ഖിതബ്ബം, “ഇധ നിക്ഖിപാഹീ”തി ന വത്തബ്ബം. ഏത്താവതാ കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച നിസ്സായ ഠിതം ഹോതി. ദ്വാരം പിദഹിത്വാ രക്ഖന്തേന വസിതബ്ബം. സചേ കിഞ്ചി വിക്കായികഭണ്ഡം പത്തം വാ ചീവരം വാ ആഗച്ഛതി, “ഇദം ഗഹേസ്സഥ ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഉപാസക അത്ഥി അമ്ഹാകം ഇമിനാ അത്ഥോ, വത്ഥു ച ഏവരൂപം നാമ സംവിജ്ജതി, കപ്പിയകാരകോ നത്ഥീ”തി വത്തബ്ബം. സചേ സോ വദതി, “അഹം കപ്പിയകാരകോ ഭവിസ്സാമി, ദ്വാരം വിവരിത്വാ ദേഥാ”തി, ദ്വാരം വിവരിത്വാ “ഇമസ്മിം ഓകാസേ ഠപിത”ന്തി വത്തബ്ബം, “ഇദം ഗണ്ഹാ”തി ന വത്തബ്ബം. ഏവമ്പി കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച നിസ്സായ ഠിതമേവ ഹോതി, സോ ചേ തം ഗഹേത്വാ തസ്സ കപ്പിയഭണ്ഡം ദേതി, വട്ടതി. സചേ അധികം ഗണ്ഹാതി, “ന മയം തവ ഭണ്ഡം ഗണ്ഹാമ, “നിക്ഖമാഹീ”തി വത്തബ്ബോ.

സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സജ്ജിതബ്ബന്തി ഏത്ഥ യസ്മാ രൂപിയം നാമ അകപ്പിയം, “തസ്മാ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ”തി ന വുത്തം. യസ്മാ പന തം പടിഗ്ഗഹിതമത്തമേവ ന തേന കിഞ്ചി കപ്പിയഭണ്ഡം ചേതാപിതം, തസ്മാ ഉപായേന പരിഭോഗദസ്സനത്ഥം “സങ്ഘമജ്ഝേ നിസ്സജ്ജിതബ്ബ”ന്തി വുത്തം. **കപ്പിയം ആചിക്ഖിതബ്ബം സപ്പി വാ**തി “പബ്ബജിതാനം സപ്പി വാ തേലം വാ വട്ടതി ഉപാസകാ”തി ഏവം ആചിക്ഖിതബ്ബം.

രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകം ഠപേത്വാ സബ്ബേഹേവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി സബ്ബേഹി ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകേന ഭാഗോ ന ഗഹേതബ്ബോ. അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം വാ ആരാമികാനം വാ പത്തഭാഗമ്പി ലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി, അന്തമസോ മക്കടാദീഹി തതോ ഹരിത്വാ അരഞ്ഞേ ഠപിതം വാ തേസം ഹത്ഥതോ ഗളിതം വാ തിരച്ഛാനഗതപരിഗ്ഗഹിതമ്പി പംസുകൂലമ്പി ന വട്ടതിയേവ, തതോ ആഹടേന ഫാണിതേന സേനാസനധൂപനമ്പി ന വട്ടതി. സപ്പിനാ വാ തേലേന വാ പദീപം കത്വാ ദീപാലോകേ നിപജ്ജിതും കസിണപരികമ്മമ്പി കാതും, പോത്ഥകമ്പി വാചേതും ന വട്ടതി. തേലമധുഫാണിതേഹി പന സരീരേ വണം മക്ഖേതും ന വട്ടതിയേവ. തേന വത്ഥുനാ മഞ്ചപീഠാദീനി വാ ഗണ്ഹന്തി, ഉപോസഥാഗാരം വാ ഭോജനസാലം വാ കരോന്തി, പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. ഛായാപി ഗേഹപരിച്ഛേദേന ഠിതാ ന വട്ടതി, പരിച്ഛേദാതിക്കന്താ ആഗന്തുകത്താ വട്ടതി. തം വത്ഥും വിസ്സജ്ജേത്വാ കതേന മഗ്ഗേനപി സേതുനാപി നാവായപി ഉളുമ്പേനപി ഗന്തും ന വട്ടതി, തേന വത്ഥുനാ ഖനാപിതായ പോക്ഖരണിയാ ഉബ്ഭിദോദകം പാതും വാ പരിഭുഞ്ജിതും വാ ന വട്ടതി. അന്തോ ഉദകേ പന അസതി അഞ്ഞം ആഗന്തുകം ഉദകം വാ വസ്സോദകം വാ പവിട്ഠം വട്ടതി. കീതായ യേന ഉദകേന സദ്ധിം കീതാ തം ആഗന്തുകമ്പി ന വട്ടതി, തം വത്ഥും ഉപനിക്ഖേപം ഠപേത്വാ സങ്ഘോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജതി, തേപി പച്ചയാ തസ്സ ന വട്ടന്തി. ആരാമോ ഗഹിതോ ഹോതി, സോപി പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. യദി ഭൂമിപി ബീജമ്പി അകപ്പിയം നേവ ഭൂമിം ന ഫലം പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. സചേ ഭൂമിംയേവ കിണിത്വാ അഞ്ഞാനി ബീജാനി രോപിതാനി ഫലം

വട്ടതി, അഥ ബീജാനി കിണിത്വാ കപ്പിയഭൂമിയം രോപിതാനി, ഫലം ന വട്ടതി, ഭൂമിയം നിസീദിതും വാ നിപജ്ജിതും വാ വട്ടതി.

സചേ സോ ഛഡ്ഡേതീതി യത്ഥ കത്ഥചി ഖിപതി, അഥാപി ന ഛഡ്ഡേതി, സയം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, ന വാരേതബ്ബോ. **നോ ചേ ഛഡ്ഡേതീ**തി അഥ നേവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, ന ഛഡ്ഡേതി, കിം മയ്ഹം ഇമിനാ ബ്യാപാരേനാതി യേന കാമം പക്കമതി, തതോ യഥാവുത്തലക്ഖണോ രൂപിയഛഡ്ഡകോ സമ്മന്നിതബ്ബോ.

യോ ന ഛന്ദാഗതിന്തിആദീസു ലോഭവസേന തം വത്ഥും അത്തനോ വാ കരോന്തോ അത്താനം വാ ഉക്കംസേന്തോ ഛന്ദാഗതിം നാമ ഗച്ഛതി . ദോസവസേന ''നേവായം മാതികം ജാനാതി, ന വിനയ''ന്തി പരം അപസാദേന്തോ **ദോസാഗതിം** നാമ ഗച്ഛതി. മോഹവസേന മുട്ഠപമുട്ഠസ്സതിഭാവം ആപജ്ജന്തോ **മോഹാഗതിം** നാമ ഗച്ഛതി. രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകസ്സ ഭയേന ഛഡ്ഡേതും അവിസഹന്തോ ഭയാഗതിം നാമ ഗച്ഛതി. ഏവം അകരോന്തോ ന ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛതി, ന ദോസാഗതിം ഗച്ഛതി, ന മോഹാഗതിം ഗച്ഛതി, ന ഭയാഗതിം ഗച്ഛതീതി വേദിതബ്ബോ.

൫൮൯. അനിമിത്തം കത്വാതി നിമിത്തം അകത്വാ, അക്ഖീനി നിമ്മീലേത്വാ നദിയാ വാ പപാതേ വാ വനഗഹനേ വാ ഗൂഥം വിയ അനപേക്ഖേന പതിതോകാസം അസമന്നാഹരന്തേന പാതേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. ഏവം ജിഗുച്ഛിതബ്ബേപി രൂപിയേ ഭഗവാ പരിയായേന ഭിക്ഖൂനം പരിഭോഗം ആചിക്ഖി. രൂപിയപടിഗ്ഗാഹകസ്സ പന കേനചി പരിയായേന തതോ ഉപ്പന്നപച്ചയപരിഭോഗോ ന വട്ടതി. യഥാ ചായം ഏതസ്സ ന വട്ടതി, ഏവം അസന്തസമ്ഭാവനായ വാ കുലദൂസകകമ്മേന വാ കുഹനാദീഹി വാ ഉപ്പന്നപച്ചയാ നേവ തസ്സ ന അഞ്ഞസ്സ വട്ടന്തി, ധമ്മേന സമേന ഉപ്പന്നാപി അപ്പച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തി.

ചത്താരോ ഹി **പരിഭോഗാ** - ഥേയ്യപരിഭോഗോ, ഇണപരിഭോഗോ, ദായജ്ജപരിഭോഗോ, സാമിപരിഭോഗോതി. തത്ഥ സങ്ഘമജ്ഝേപി നിസീദിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ ദുസ്സീലസ്സ പരിഭോഗോ **"ഥേയ്യപരിഭോഗോ"** നാമ. സീലവതോ അപ്പച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗോ **"ഇണപരിഭോഗോ"** നാമ. തസ്മാ ചീവരം പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം, പിണ്ഡപാതോ ആലോപേ ആലോപേ. തഥാ അസക്കോന്തേന പുരേഭത്തപച്ഛാഭത്തപുരിമയാമപച്ഛിമയാമേസു. സചസ്സ അപ്പച്ചവേക്ഖതോവ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, ഇണപരിഭോഗട്ഠാനേ തിട്ഠതി. സേനാസനമ്പി പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം, ഭേസജ്ജസ്സ പടിഗ്ഗഹണേപി പരിഭോഗേപി സതിപച്ചയതാ വട്ടതി, ഏവം സന്തേപി പടിഗ്ഗഹണേ സതിം കത്വാ പരിഭോഗേ അകരോന്തസ്സേവ ആപത്തി, പടിഗ്ഗഹണേ പന സതിം അകത്വാ പരിഭോഗേ കരോന്തസ്സ അനാപത്തി.

ചതുബ്ബിധാ ഹി **സുദ്ധി** - ദേസനാസുദ്ധി, സംവരസുദ്ധി, പരിയേട്ഠിസുദ്ധി, പച്ചവേക്ഖണസുദ്ധീതി. തത്ഥ **ദേസനാസുദ്ധി** നാമ പാതിമോക്ഖസംവരസീലം , തഞ്ഹി ദേസനായ സുജ്ഝനതോ ''ദേസനാസുദ്ധീ''തി വുച്ചതി. **സംവരസുദ്ധി** നാമ ഇന്ദ്രിയസംവരസീലം, തഞ്ഹി ന പുന ഏവം കരിസ്സാമീതി ചിത്താധിട്ഠാനസംവരേനേവ സുജ്ഝനതോ ''സംവരസുദ്ധീ''തി വുച്ചതി.

പരിയേട്ഠിസുദ്ധി നാമ ആജീവപാരിസുദ്ധിസീലം, തഞ്ഹി അനേസനം പഹായ ധമ്മേന സമേന പച്ചയേ ഉപ്പാദേന്തസ്സ പരിയേസനായ സുദ്ധത്താ "പരിയേട്ഠിസുദ്ധീ"തി വുച്ചതി. **പച്ചവേക്ഖണസുദ്ധി** നാമ പച്ചയപരിഭോഗസന്നിസ്സിതസീലം, തഞ്ഹി "പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ചീവരം പടിസേവതീ"തിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൧.൨൩; അ॰ നി॰ ൬.൫൮) നയേന വുത്തേന പച്ചവേക്ഖണേന സുജ്ഝനതോ "പച്ചവേക്ഖണസുദ്ധീ"തി വുച്ചതി. തേന വുത്തം - "പടിഗ്ഗഹണേ പന സതിം അകത്വാ പരിഭോഗേ കരോന്തസ്സ അനാപത്തീ"തി.

സത്തന്നം സേക്ഖാനം പച്ചയപരിഭോഗോ **ദായജ്ജപരിഭോഗോ** നാമ, തേ ഹി ഭഗവതോ പുത്താ, തസ്മാ പിതുസന്തകാനം പച്ചയാനം ദായാദാ ഹുത്വാ തേ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തി. കിം പന തേ ഭഗവതോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തി, ഗിഹീനം പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തീതി? ഗിഹീഹി ദിന്നാപി ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതത്താ ഭഗവതോ സന്തകാ ഹോന്തി, തസ്മാ തേ ഭഗവതോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജന്തീതി (മ॰ നി॰ ൧.൨൯) വേദിതബ്ബം, **ധമ്മദായാദസുത്ത**ഞ്ചേത്ഥ സാധകം.

ഖീണാസവാനം പരിഭോഗോ **സാമിപരിഭോഗോ** നാമ, തേ ഹി തണ്ഹായ ദാസബ്യം അതീതത്താ സാമിനോ ഹുത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തീതി. ഇമേസു പരിഭോഗേസു സാമിപരിഭോഗോ ച ദായജ്ജപരിഭോഗോ ച സബ്ബേസമ്പി വട്ടതി. ഇണപരിഭോഗോ ന വട്ടതി, ഥേയ്യപരിഭോഗേ കഥായേവ നത്ഥി.

അപരേപി ചത്താരോ **പരിഭോഗാ** - ലജ്ജിപരിഭോഗോ, അലജ്ജിപരിഭോഗോ, ധമ്മിയപരിഭോഗോ, അധമ്മിയപരിഭോഗോതി.

തത്ഥ അലജ്ജിനോ ലജ്ജിനാ സദ്ധിം പരിഭോഗോ വട്ടതി, ആപത്തിയാ ന കാരേതബ്ബോ. ലജ്ജിനോ അലജ്ജിനാ സദ്ധിം യാവ ന ജാനാതി, താവ വട്ടതി. ആദിതോ പട്ഠായ ഹി അലജ്ജീ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ യദാസ്സ അലജ്ജീഭാവം ജാനാതി തദാ വത്തബ്ബോ "തുമ്ഹേ കായദ്വാരേ ച വചീദ്വാരേ ച വീതിക്കമം കരോഥ, തം അപ്പതിരൂപം മാ ഏവമകത്ഥാ"തി. സചേ അനാദിയിത്വാ കരോതിയേവ, യദി തേന സദ്ധിം പരിഭോഗം കരോതി, സോപി അലജ്ജീയേവ ഹോതി. യോപി അത്തനോ ഭാരഭൂതേന അലജ്ജിനാ സദ്ധിം പരിഭോഗം കരോതി, സോപി നിവാരേതബ്ബോ. സചേ ന ഓരമതി, അയമ്പി അലജ്ജീയേവ ഹോതി. ഏവം ഏകോ അലജ്ജീ അലജ്ജീസതമ്പി കരോതി. അലജ്ജിനോ പന അലജ്ജിനാവ സദ്ധിം പരിഭോഗേ ആപത്തി നാമ നത്ഥി. ലജ്ജിനോ ലജ്ജിനാ സദ്ധിം പരിഭോഗോ ദ്വിന്നം ഖത്തിയകുമാരാനം സുവണ്ണപാതിയം ഭോജനസദിസോതി.

ധമ്മിയാധമ്മിയപരിഭോഗോ പച്ചയവസേന വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ സചേ പുഗ്ഗലോപി അലജ്ജീ പിണ്ഡപാതോപി അധമ്മിയോ, ഉഭോ ജേഗുച്ഛാ. പുഗ്ഗലോ അലജ്ജീ പിണ്ഡപാതോ ധമ്മിയോ, പുഗ്ഗലം ജിഗുച്ഛിത്വാ പിണ്ഡപാതോ ന ഗഹേതബ്ബോ. **മഹാപച്ചരിയം** പന ദുസ്സീലോ സങ്ഘതോ ഉദ്ദേസഭത്താദീനി ലഭിത്വാ സങ്ഘസ്സേവ ദേതി, ഏതാനി യഥാദാനമേവ ഗതത്താ വട്ടന്തീതി വുത്തം. പുഗ്ഗലോ ലജ്ജീ പിണ്ഡപാതോ അധമ്മിയോ, പിണ്ഡപാതോ ജേഗുച്ഛോ ന ഗഹേതബ്ബോ. പുഗ്ഗലോ ലജ്ജീ, പിണ്ഡപാതോപി ധമ്മിയോ, വട്ടതി.

അപരേ ദ്വേ പഗ്ഗഹാ; ദ്വേ ച പരിഭോഗാ - ലജ്ജിപഗ്ഗഹോ, അലജ്ജിപഗ്ഗഹോ; ധമ്മപരിഭോഗോ ആമിസപരിഭോഗോതി.

തത്ഥ അലജ്ജിനോ ലജ്ജിം പഗ്ഗഹേതും വട്ടതി, ന സോ ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ. സചേ പന ലജ്ജീ അലജ്ജിം പഗ്ഗണ്ഹാതി, അനുമോദനായ അജ്ഝേസതി, ധമ്മകഥായ അജ്ഝേസതി, കുലേസു ഉപത്ഥമ്ഭേതി . ഇതരോപി "അമ്ഹാകം ആചരിയോ ഈദിസോ ച ഈദിസോ ചാ"തി തസ്സ പരിസതി വണ്ണം ഭാസതി, അയം സാസനം ഓസക്കാപേതി അന്തരധാപേതീതി വേദിതബ്ബോ.

ധമ്മപരിഭോഗ-ആമിസപരിഭോഗേസു പന യത്ഥ ആമിസപരിഭോഗോ വട്ടതി, തത്ഥ ധമ്മപരിഭോഗോപി വട്ടതി. യോ പന കോടിയം ഠിതോ ഗന്ഥോ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അച്ചയേന നസ്സിസ്സതി, തം ധമ്മാനുഗ്ഗഹേന ഉഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതീതി വുത്തം.

തത്രിദം വത്ഥു - മഹാഭയേ കിര ഏകസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ മഹാനിദ്ദേസോ പഗുണോ അഹോസി. അഥ **ചതുനികായികതിസ്സത്ഥേരസ്സ** ഉപജ്ഝായോ **മഹാതിപിടകത്ഥേരോ** നാമ **മഹാരക്ഖിതത്ഥേരം** ആഹ - "ആവുസോ മഹാരക്ഖിത, ഏതസ്സ സന്തികേ മഹാനിദ്ദേസം ഗണ്ഹാഹീ"തി. "പാപോ കിരായം, ഭന്തേ, ന ഗണ്ഹാമീ"തി. "ഗണ്ഹാവുസോ, അഹം തേ സന്തികേ നിസീദിസ്സാമീ"തി. "സാധു, ഭന്തേ, തുമ്ഹേസു നിസിന്നേസു ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പട്ഠപേത്വാ രത്തിന്ദിവം നിരന്തരം പരിയാപുണന്തോ ഓസാനദിവസേ ഹേട്ഠാമഞ്ചേ ഇത്ഥിം ദിസ്വാ "ഭന്തേ, സുതംയേവ മേ പുബ്ബേ, സചാഹം ഏവം ജാനേയ്യം, ന ഈദിസസ്സ സന്തികേ ധമ്മം പരിയാപുണേയ്യ"ന്തി ആഹ. തസ്സ പന സന്തികേ ബഹൂ മഹാഥേരാ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ മഹാനിദ്ദേസം പതിട്ഠാപേസും.

ര്വേന്ന. രൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീതി ഏത്ഥ സബ്ബമ്പി ജാതരൂപരജതം രൂപിയസങ്ഗഹമേവ ഗതന്തി വേദിതബ്ബം.

രൂപിയേ വേമതികോതി "സുവണ്ണം നു ഖോ, ഖരപത്തം നു ഖോ"തിആദിനാ നയേന സംസയജാതോ.

രൂപിയേ അരൂപിയസഞ്ഞീതി സുവണ്ണാദീസു ഖരപത്താദിസഞ്ഞീ. അപിച പുഞ്ഞകാമാ രാജോരോധാദയോ ഭത്തഖജ്ജകഗന്ധപിണ്ഡാദീസു പക്ഖിപിത്വാ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ദേന്തി, ചോളഭിക്ഖായ ചരന്താനം ദസ്സന്തേ ബദ്ധകഹാപണാദീഹിയേവ സദ്ധിം ചോളകാനി ദേന്തി, ഭിക്ഖൂ ഭത്താദിസഞ്ഞായ വാ ചോളകസഞ്ഞായ വാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി, ഏവമ്പി രൂപിയേ അരൂപിയസഞ്ഞീ രൂപിയം ഗണ്ഹാതീതി വേദിതബ്ബോ. പടിഗ്ഗണ്ഹന്തേന പന "ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഇദം ലദ്ധ"ന്തി സല്ലക്ഖേതബ്ബം. യേന ഹി അസ്സതിയാ ദിന്നം ഹോതി, സോ സതിം പടിലഭിത്വാ പുന ആഗച്ഛതി, അഥസ്സ വത്തബ്ബം - "തവ ചോളകം പസ്സാഹീ"തി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമുട്ഠാനാദീസു ഛസമുട്ഠാനം, സിയാ കിരിയം ഗഹണേന ആപജ്ജനതോ, സിയാ അകിരിയം പടിക്ഖേപസ്സ അകരണതോ രൂപിയഅഞ്ഞവാദകഉപസ്സുതിസിക്ഖാപദാനി ഹി തീണി ഏകപരിച്ഛേദാനി,

നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

രൂപിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൮൭. **തേന സമയേനാ**തി രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **നാനപ്പകാരക**ന്തി കതാകതാദിവസേന അനേകവിധം. **രൂപിയസംവോഹാര**ന്തി ജാതരൂപരജതപരിവത്തനം. **സമാപജ്ജന്തീ**തി പടിഗ്ഗഹണസ്സേവ പടിക്ഖിതത്താ പടിഗ്ഗഹിതപരിവത്തനേ ദോസം അപസ്സന്താ കരോന്തി.

൫൮൯. **സീസൂപഗ**ന്തിആദീസു സീസം ഉപഗച്ഛതീതി സീസൂപഗം, പോത്ഥകേസു പന ''സീസൂപക''ന്തി ലിഖിതം, യസ്സ കസ്സചി സീസാലങ്കാരസ്സേതം അധിവചനം. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **കതേന കത**ന്തിആദീസു സുദ്ധോ രൂപിയസംവോഹാരോയേവ.

രൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീതിആദിമ്ഹി പുരിമസിക്ഖാപദേ വുത്തവത്ഥൂസു നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനാ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും ചേതാപേന്തസ്സ മൂലഗ്ഗഹണേ പുരിമസിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം, അപരാപരപരിവത്തനേ ഇമിനാ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയമേവ. നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനാ ദുക്കടവത്ഥും വാ കപ്പിയവത്ഥും വാ ചേതാപേന്തസ്സപി ഏസേവ നയോ. യോ ഹി അയം **അരൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീ രൂപിയം ചേതാപേതീ**തിആദി ദുതിയോ തികോ വുത്തോ, തസ്സാനുലോമത്താ അവുത്തോപി അയമപരോപി **രൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീ അരൂപിയം ചേതാപേതീ**തിആദി തികോ വേദിതബ്ബോ. അത്തനോ വാ ഹി അരൂപിയേന പരസ്സ രൂപിയം ചേതാപേയ്യ അത്തനോ വാ രൂപിയേന പരസ്സ അരൂപിയം, ഉഭയഥാപി രൂപിയസംവോഹാരോ കതോയേവ ഹോതി, തസ്മാ പാളിയം ഏകന്തേന രൂപിയപക്ഖേ ഏകോയേവ തികോ വുത്തോതി.

ദുക്കടവത്ഥുനാ പന നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും ചേതാപേന്തസ്സ മൂലഗ്ഗഹണേ പുരിമസിക്ഖാപദേന ദുക്കടം, പച്ഛാ പരിവത്തനേ ഇമിനാ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം, ഗരുകസ്സ ചേതാപിതത്താ. ദുക്കടവത്ഥുനാ ദുക്കടവത്ഥുമേവ, കപ്പിയവത്ഥും വാ ചേതാപേന്തസ്സ മൂലഗ്ഗഹണേ പുരിമസിക്ഖാപദേന ദുക്കടം, പച്ഛാ പരിവത്തനേപി ഇമിനാ ദുക്കടമേവ. കസ്മാ? അകപ്പിയവത്ഥുനാ ചേതാപിതത്താ. **അന്ധകട്ഠകഥായം** പന ''സചേ കയവിക്കയം സമാപജ്ജേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ''ന്തി ഭാസിതം, തം ദുബ്ഭാസിതം. കസ്മാ? ന ഹി ദാനഗ്ഗഹണതോ അഞ്ഞോ കയവിക്കയോ നാമ അത്ഥി, കയവിക്കയസിക്ഖാപദഞ്ച കപ്പിയവത്ഥുനാ കപ്പിയവത്ഥുപരിവത്തനമേവ സന്ധായ വുത്തം, തഞ്ച ഖോ അഞ്ഞത്ര സഹധമ്മികേഹി. ഇദം സിക്ഖാപദം രൂപിയേന ച രൂപിയാരൂപിയചേതാപനം അരൂപിയേന ച രൂപിയചേതാപനം. ദുക്കടവത്ഥുനാ പന ദുക്കടവത്ഥുനോ ചേതാപനം നേവ ഇധ ന തത്ഥ പാളിയം വുത്തം, ന ചേത്ഥ അനാപത്തി ഭവിതും അരഹതി. തസ്മാ യഥേവ ദുക്കടവത്ഥുനോ പടിഗ്ഗഹണേ ദുക്കടം, തഥേവ തസ്സ വാ തേന വാ ചേതാപനേപി ദുക്കടം യുത്തന്തി ഭഗവതോ അധിപ്പായഞ്ഞൂഹി വുത്തം.

കപ്പിയവത്ഥുനാ പന നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും ചേതാപേന്തസ്സ മൂലഗ്ഗഹണേ പുരിമസിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, പച്ഛാ പരിവത്തനേ ഇമിനാ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. വുത്തഞ്ഹേതം - "അരൂപിയേ അരൂപിയസഞ്ഞീ രൂപിയം ചേതാപേതി നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി . തഥേവ കപ്പിയവത്ഥുനാ ദുക്കടവത്ഥും ചേതാപേന്തസ്സ മൂലപടിഗ്ഗഹണേ തഥേവ അനാപത്തി, പച്ഛാ പരിവത്തനേ ഇമിനാ ദുക്കടം. കസ്മാ? അകപ്പിയസ്സ ചേതാപിതത്താ. കപ്പിയവത്ഥുനാ പന കപ്പിയവത്ഥും അഞ്ഞത്ര സഹധമ്മികേഹി ചേതാപേന്തസ്സ മൂലഗ്ഗഹണേ പുരിമസിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, പച്ഛാ പരിവത്തനേ ഉപരി കയവിക്കയസിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. കയവിക്കയം മോചേത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ ഉപരിസിക്ഖാപദേനപി അനാപത്തി, വഡ്ഢിം പയോജേന്തസ്സ ദുക്കടം.

ഇമസ്സ ച രൂപിയസംവോഹാരസ്സ ഗരുകഭാവദീപകം ഇദം പത്തചതുക്കം വേദിതബ്ബം. യോ ഹി രൂപിയം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തേന അയബീജം സമുട്ഠാപേതി, തം കോട്ടാപേത്വാ തേന ലോഹേന പത്തം കാരേതി, അയം പത്തോ മഹാഅകപ്പിയോ നാമ, ന സക്കാ കേനചി ഉപായേന കപ്പിയോ കാതും. സചേ ഹി തം വിനാസേത്വാ ഥാലകം കാരേതി, തമ്പി അകപ്പിയം. വാസിം കാരേതി, തായ ഛിന്നം ദന്തകട്ഠമ്പി അകപ്പിയം. ബളിസം കാരോതി, തേന മാരിതാ മച്ഛാപി അകപ്പിയാ. വാസിഫലം താപേത്വാ ഉദകം വാ ഖീരം വാ ഉണ്ഹാപേതി, തമ്പി അകപ്പിയമേവ.

യോ പന രൂപിയം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തേന പത്തം കിണാതി, അയമ്പി പത്തോ അകപ്പിയോ. "പഞ്ചന്നമ്പി സഹധമ്മികാനം ന കപ്പതീ"തി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം. സക്കാ പന കപ്പിയോ കാതും, സോ ഹി മൂലേ മൂലസാമികാനം പത്തേ ച പത്തസാമികാനം ദിന്നേ കപ്പിയോ ഹോതി. കപ്പിയഭണ്ഡം ദത്വാ ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

യോപി രൂപിയം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ കപ്പിയകാരകേന സദ്ധിം കമ്മാരകുലം ഗന്ത്വാ പത്തം ദിസ്വാ "അയം മയ്ഹം രുച്ചതീ"തി വദതി. കപ്പിയകാരകോ ച തം രൂപിയം ദത്വാ കമ്മാരം സഞ്ഞാപേതി, അയമ്പി പത്തോ കപ്പിയവോഹാരേന ഗഹിതോപി ദുതിയപത്തസദിസോയേവ, മൂലസ്സ സമ്പടിച്ഛിതത്താ അകപ്പിയോ. കസ്മാ സേസാനം ന കപ്പതീതി? മൂലസ്സ അനിസ്സട്ഠത്താ.

യോ പന രൂപിയം അസമ്പടിച്ഛിത്വാ "ഥേരസ്സ പത്തം കിണിത്വാ ദേഹീ"തി പഹിതകപ്പിയകാരകേന സദ്ധിം കമ്മാരകുലം ഗന്ത്വാ പത്തം ദിസ്വാ "ഇമേ കഹാപണേ ഗഹേത്വാ ഇമം ദേഹീ"തി കഹാപണേ ദാപേത്വാ ഗഹിതോ, അയം പത്തോ ഏതസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ ന വട്ടതി ദുബ്ബിചാരിതത്താ, അഞ്ഞേസം പന വട്ടതി, മൂലസ്സ അസമ്പടിച്ഛിതത്താ.

മഹാസുമത്ഥേരസ്സ കിര ഉപജ്ഝായോ **അനുരുദ്ധത്ഥേരോ** നാമ അഹോസി. സോ അത്തനോ ഏവരൂപം പത്തം സപ്പിസ്സ പൂരേത്വാ സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജി. **തിപിടകചൂളനാഗത്ഥേരസ്സപി** സദ്ധിവിഹാരികാനം ഏവരൂപോ പത്തോ അഹോസി. തം ഥേരോപി സപ്പിസ്സ പൂരാപേത്വാ സങ്ഘസ്സ നിസ്സജ്ജാപേസീതി. ഇദം അകപ്പിയപത്തചതുക്കം.

സചേ പന രൂപിയം അസമ്പടിച്ഛിത്വാ “ഥേരസ്സ പത്തം കിണിത്വാ ദേഹീ”തി പഹിതകപ്പിയകാരകേന സദ്ധിം കമ്മാരകുലം ഗന്ത്വാ പത്തം ദിസ്വാ “അയം മയ്ഹം രുച്ചതീ”തി വാ “ഇമാഹം ഗഹേസ്സാമീ”തി വാ വദതി, കപ്പിയകാരകോ ച തം രൂപിയം ദത്വാ കമ്മാരം സഞ്ഞാപേതി, അയം പത്തോ സബ്ബകപ്പിയോ ബുദ്ധാനമ്പി പരിഭോഗാരഹോതി.

൫൯൭. അരൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീതി ഖരപത്താദീസു സുവണ്ണാദിസഞ്ഞീ. **ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി സചേ തേന അരൂപിയം ചേതാപേതി ദുക്കടാപത്തി ഹോതി. ഏസ നയോ വേമതികേ. അരൂപിയസഞ്ഞിസ്സ പന പഞ്ചഹി സഹധമ്മികേഹി സദ്ധി “ഇദം ഗഹേത്വാ ഇദം ദേഥാ”തി കയവിക്കയം കരോന്തസ്സാപി അനാപത്തി. സേസം ഉത്താനമേവ.

ഛസമുട്ഠാനം, കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. കയവിക്കയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൯൩. തേന സമയേനാതി കയവിക്കയസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **കതി ഹിപി ത്യായ**ന്തി കതി തേ അയം, ഹികാരോ പനേത്ഥ പദപൂരണോ, പികാരോ ഗരഹായം, അയം ദുബ്ബലസങ്ഘാടി തവ കതി ദിവസാനി ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ **കതിഹമ്പി ത്യായ**ന്തിപി പാഠോ. തത്ഥ കതിഹന്തി കതി അഹാനി, കതി ദിവസാനീതി വുത്തം ഹോതി. സേസം വുത്തനയമേവ. **കതിഹിപി മ്യായ**ന്തി ഇദമ്പി ഏതേനേവ നയേന വേദിതബ്ബം. **ഗിഹീപി നം ഗിഹിസ്സാ**തി ഏത്ഥ **ന**ന്തി നാമത്ഥേ നിപാതോ, ഗിഹീ നാമ ഗിഹിസ്സാതി വുത്തം ഹോതി.

൫൯൪. നാനപ്പകാരകന്തി ചീവരാദീനം കപ്പിയഭണ്ഡാനം വസേന അനേകവിധം. തേനേവസ്സ പദഭാജനേ ചീവരം ആദിം കത്വാ ദസികസുത്തപരിയോസാനം കപ്പിയഭണ്ഡമേവ ദസ്സിതം. അകപ്പിയഭണ്ഡപരിവത്തനഞ്ഹി കയവിക്കയസങ്ഗഹം ന ഗച്ഛതി. **കയവിക്കയ**ന്തി കയഞ്ചേവ വിക്കയഞ്ച. “ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ”തിആദിനാ ഹി നയേന പരസ്സ കപ്പിയഭണ്ഡം ഗണ്ഹന്തോ കയം സമാപജ്ജതി, അത്തനോ കപ്പിയഭണ്ഡം ദേന്തോ വിക്കയം .

൫൯൫. അജ്ഝാചരതീതി അഭിഭവിത്വാ ചരതി, വീതിക്കമവാചം ഭാസതീതി അത്ഥോ. **യതോ കയിതഞ്ച ഹോതി വിക്കയിതഞ്ചാ**തി യദാ കയിതഞ്ച ഹോതി പരഭണ്ഡം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം കരോന്തേന, വിക്കീതഞ്ച അത്തനോ ഭണ്ഡം പരഹത്ഥഗതം കരോന്തേന. “ഇമിനാ ഇമ”ന്തിആദിവചനാനുരൂപതോ പന പാഠേ പഠമം അത്തനോ ഭണ്ഡം ദസ്സിതം.

നിസ്സജ്ജിതബ്ബന്തി ഏവം പരസ്സ ഹത്ഥതോ കയവസേന ഗഹിതകപ്പിയഭണ്ഡം നിസ്സജ്ജിതബ്ബം. അയഞ്ഹി കയവിക്കയോ ഠപേത്വാ പഞ്ച സഹധമ്മികേ അവസേസേഹി ഗിഹിപബ്ബജിതേഹി അന്തമസോ മാതാപിതൂഹിപി സദ്ധിം ന വട്ടതി.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - വത്ഥേന വാ വത്ഥം ഹോതു ഭത്തേന വാ ഭത്തം, യം കിഞ്ചി കപ്പിയം "ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ"തി വദതി, ദുക്കടം. ഏവം വത്വാ മാതുയാപി അത്തനോ ഭണ്ഡം ദേതി, ദുക്കടം. "ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ"തി വുത്തോ വാ "ഇമം ദേഹി, ഇമം തേ ദസ്സാമീ"തി വത്വാ വാ മാതുയാപി ഭണ്ഡം അത്തനാ ഗണ്ഹാതി, ദുക്കടം. അത്തനോ ഭണ്ഡേ പരഹത്ഥം പരഭണ്ഡേ ച അത്തനോ ഹത്ഥം സമ്പത്തേ നിസ്സഗ്ഗിയം. മാതരം പന പിതരം വാ "ഇമം ദേഹീ"തി വദതോ വിഞ്ഞത്തി ന ഹോതി. "ഇമം ഗണ്ഹാഹീ"തി വദതോ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം ന ഹോതി. അഞ്ഞാതകം "ഇമം ദേഹീ"തി വദതോ വിഞ്ഞത്തി ഹോതി. "ഇമം ഗണ്ഹാഹീ"തി വദതോ സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം ഹോതി. "ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ"തി കയവിക്കയം ആപജ്ജതോ നിസ്സഗ്ഗിയം. തസ്മാ കപ്പിയഭണ്ഡം പരിവത്തേന്തേന മാതാപിതൂഹിപി സദ്ധിം കയവിക്കയം അഞ്ഞാതകേഹി സദ്ധിം തിസ്സോ ആപത്തിയോ മോചേന്തേന പരിവത്തേതബ്ബം.

തത്രായം പരിവത്തനവിധി - ഭിക്ഖുസ്സ പാഥേയ്യതണ്ഡുലാ ഹോന്തി, സോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഭത്തഹത്ഥം പുരിസം ദിസ്വാ "അമ്ഹാകം തണ്ഡുലാ അത്ഥി, ന ച നോ ഇമേഹി അത്ഥോ, ഭത്തേന പന അത്ഥോ"തി വദതി. പുരിസോ തണ്ഡുലേ ഗഹേത്വാ ഭത്തം ദേതി, വട്ടതി. തിസ്സോപി ആപത്തിയോ ന ഹോന്തി. അന്തമസോ നിമിത്തകമ്മമത്തമ്പി ന ഹോതി. കസ്മാ? മൂലസ്സ അത്ഥിതായ. പരതോ ച വുത്തമേവ "ഇദം അമ്ഹാകം അത്ഥി, അമ്ഹാകഞ്ച ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച അത്ഥോതി ഭണതീ"തി. യോ പന ഏവം അകത്വാ "ഇമിനാ ഇമം ദേഹീ"തി പരിവത്തേതി; യഥാവത്ഥുകമേവ . വിഘാസാദം ദിസ്വാ "ഇമം ഓദനം ഭുഞ്ജിത്വാ, രജനം വാ ദാരൂനി വാ ആഹരാ"തി വദതി, രജനഛല്ലിഗണനായ ദാരുഗണനായ ച നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തി. "ഇമം ഓദനം ഭുഞ്ജിത്വാ ഇദം നാമ കരോഥാ"തി ദന്തകാരാദീഹി സിപ്പികേഹി ധമകരണാദീസു തം തം പരിക്ഖാരം കാരേതി, രജകേഹി വാ വത്ഥം ധോവാപേതി; യഥാവത്ഥുകമേവ. ന്ഹാപിതേന കേസേ ഛിന്ദാപേതി, കമ്മകാരേഹി നവകമ്മം കാരേതി; യഥാവത്ഥുകമേവ. സചേ പന "ഇദം ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ ഇദം കരോഥാ"തി ന വദതി "ഇദം ഭത്തം ഭുഞ്ജ ഭുത്തോസി ഭുഞ്ജിസ്സസി, ഇദം നാമ കരോഹീ"തി വദതി, വട്ടതി. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി വത്ഥധോവനേ വാ കേസച്ഛേദനേ വാ ഭൂമിസോധനാദിനവകമ്മേ വാ പരഭണ്ഡം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം നിസ്സജ്ജിതബ്ബം നാമ നത്ഥി. **മഹാഅട്ഠകഥായം** പന ദള്ഹം കത്വാ വുത്തത്താ ന സക്കാ ഏതം പടിക്ഖിപിതും, തസ്മാ യഥാ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുമ്ഹി പരിഭുത്തേ വാ നട്ഠേ വാ പാചിത്തിയം ദേസേതി, ഏവമിധാപി ദേസേതബ്ബം.

൫൯൩. കയവിക്കയേ കയവിക്കയസഞ്ഞീതിആദിമ്ഹി യോ കയവിക്കയം സമാപജ്ജതി, സോ തസ്മിം കയവിക്കയസഞ്ഞീ വാ ഭവതു വേമതികോ വാ, ന കയവിക്കയസഞ്ഞീ വാ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയമേവ. **ചൂളത്തികേ** ദ്വീസു പദേസു ദുക്കടമേവാതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

൫൯൪. അഗ്ഘം പുച്ഛതീതി "അയം തവ പത്തോ കിം അഗ്ഘതീ"തി പുച്ഛതി. "ഇദം നാമാ"തി വുത്തേ പന സചേ തസ്സ കപ്പിയഭണ്ഡം മഹഗ്ഘം ഹോതി, ഏവഞ്ച നം പടിവദതി "ഉപാസക, മമ ഇദം വത്ഥു മഹഗ്ഘം, തവ പത്തം അഞ്ഞസ്സ ദേഹീ"തി. തം സുത്വാ ഇതരോ "അഞ്ഞം ഥാലകമ്പി ദസ്സാമീ"തി വദതി ഗണ്ഹിതും വട്ടതി, "ഇദം അമ്ഹാകം അത്ഥീ"തി വുത്തലക്ഖണേ പതതി . സചേ സോ പത്തോ മഹഗ്ഘോ, ഭിക്ഖുനോ വത്ഥു അപ്പഗ്ഘം,

പത്തസാമികോ ചസ്സ അപ്പഗ്ഘഭാവം ന ജാനാതി, പത്തോ ന ഗഹേതബ്ബോ, “മമ വത്ഥു അപ്പഗ്ഘ”ന്തി ആചിക്ഖിതബ്ബം. മഹഗ്ഘഭാവം ഞത്വാ വഞ്ചേത്വാ ഗണ്ഹന്തോ ഹി ഗഹിതഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബതം ആപജ്ജതി. സചേ പത്തസാമികോ “ഹോതു, ഭന്തേ, സേസം മമ പുഞ്ഞം ഭവിസ്സതീ”തി ദേതി, വട്ടതി.

കപ്പിയകാരകസ്സ ആചിക്ഖതീതി യസ്സ ഹത്ഥതോ ഭണ്ഡം ഗണ്ഹാതി, തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം അന്തമസോ തസ്സ പുത്തഭാതികമ്പി കപ്പിയകാരകം കത്വാ “ഇമിനാ ഇമം നാമ ഗഹേത്വാ ദേഹീ”തി ആചിക്ഖതി. സോ ചേ ഛേകോ ഹോതി, പുനപ്പുനം അപനേത്വാ വിവദിത്വാ ഗണ്ഹാതി, തുണ്ഹീഭൂതേന ഠാതബ്ബം. നോ ചേ ഛേകോ ഹോതി, ന ജാനാതി ഗഹേതും, വാണിജകോ തം വഞ്ചേതി, “മാ ഗണ്ഹാ”തി വത്തബ്ബോ.

ഇദം അമ്ഹാകന്തിആദിമ്ഹി “ഇദം പടിഗ്ഗഹിതം തേലം വാ സപ്പി വാ അമ്ഹാകം അത്ഥി, അമ്ഹാകഞ്ച അഞ്ഞേന അപ്പടിഗ്ഗഹിതകേന അത്ഥോ”തി ഭണതി. സചേ സോ തം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞം ദേതി, പഠമം അത്തനോ തേലം ന മിനാപേതബ്ബം. കസ്മാ? നാളിയഞ്ഹി അവസിട്ഠതേലം ഹോതി, തം പച്ഛാ മിനന്തസ്സ അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം ദൂസേയ്യാതി. സേസം ഉത്താനമേവ.

ഛസമുട്ഠാനം, കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

കയവിക്കയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിട്ഠിതോ കോസിയവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. പത്തവഗ്ഗോ

൧. പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൦൨. തേന സമയേനാതി പത്തസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **പത്തവാണിജ്ജന്തി** ഗാമനിഗമാദീസു വിചരന്താ പത്തവാണിജ്ജം വാ കരിസ്സന്തി. **ആമത്തികാപണം വാ**തി അമത്താനി വുച്ചന്തി ഭാജനാനി, താനി യേസം ഭണ്ഡം തേ ആമത്തികാ, തേസം ആമത്തികാനം ആപണം ആമത്തികാപണം, കുലാലഭണ്ഡവാണിജകാപണന്തി അത്ഥോ.

൬൦൨. തയോ പത്തസ്സ വണ്ണാതി തീണി പത്തസ്സ പമാണാനി. **അഡ്ഢാളഹകോദനം ഗണ്ഹാതീ**തി മഗധനാളിയാ ദ്വിന്നം തണ്ഡുലനാളീനം ഓദനം ഗണ്ഹാതി. മഗധനാളി നാമ അഡ്ഢതേരസപലാ ഹോതീതി **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തം. സീഹളദീപേ പകതിനാളി മഹന്താ, ദമിളനാളി ഖുദ്ദകാ, മഗധനാളി പമാണയുത്താ, തായ മഗധനാളിയാ ദിയഡ്ഢനാളി ഏകാ സീഹളനാളി ഹോതീതി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം. **ചതുഭാഗം ഖാദനന്തി** ഓദനസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണം ഖാദനം, തം ഹത്ഥഹാരിയസ്സ മുഗ്ഗസൂപസ്സ വസേന വേദിതബ്ബം. **തദുപിയം ബ്യഞ്ജനന്തി** തസ്സ ഓദനസ്സ അനുരൂപം മച്ഛമംസസാകഫലകളീരാദിബ്യഞ്ജനം.

തത്രായം വിനിച്ഛയോ - അനുപഹതപുരാണസാലിതണ്ഡുലാനം സുകോട്ടിതപരിസുദ്ധാനം ദ്വേ മഗധനാളിയോ ഗഹേത്വാ തേഹി തണ്ഡുലേഹി അനുത്തണ്ഡുലം അകിലിന്നം അപിണ്ഡിതം സുവിസദം കുന്ദമകുളരാസിസദിസം അവസ്സാവിതോദനം പചിത്വാ നിരവസേസം പത്തേ പക്ഖിപിത്വാ തസ്സ ഓദനസ്സ ചതുത്ഥഭാഗപ്പമാണോ നാതിഘനോ നാതിതനുകോ ഹത്ഥഹാരിയോ സബ്ബസമ്ഭാരസങ്ഖതോ മുഗ്ഗസൂപോ പക്ഖിപിതബ്ബോ. തതോ ആലോപസ്സ ആലോപസ്സ അനുരൂപം യാവചരിമാലോപപ്പഹോനകം മച്ഛമംസാദിബ്യഞ്ജനം പക്ഖിപിതബ്ബം, സപ്പിതേലതക്കരസകഞ്ജികാദീനി പന ഗണനൂപഗാനി ന ഹോന്തി, താനി ഹി ഓദനഗതികാനേവ, നേവ ഹാപേതും ന വഡ്ഢേതും സക്കോന്തി. ഏവമേതം സബ്ബമ്പി പക്ഖിത്തം സചേ പത്തസ്സ മുഖവട്ടിയാ ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി, സുത്തേന വാ ഹീരേന വാ ഛിന്ദന്തസ്സ സുത്തസ്സ വാ ഹീരസ്സ വാ ഹേട്ഠിമന്തം ഫുസതി, അയം ഉക്കട്ഠോ നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം അതിക്കമ്മ ഥൂപീകതം തിട്ഠതി, അയം ഉക്കട്ഠോമകോ നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം ന സമ്പാപുണാതി, അന്തോഗതമേവ ഹോതി, അയം ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ നാമ പത്തോ.

നാളികോദനന്തി മഗധനാളിയാ ഏകായ തണ്ഡുലനാളിയാ ഓദനം. **പത്ഥോദനന്തി** മഗധനാളിയാ ഉപഡ്ഢനാളികോദനം. സേസം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. അയം പന നാമമത്തേ വിസേസോ - സചേ നാളികോദനാദി സബ്ബമ്പി പക്ഖിത്തം വുത്തനയേനേവ ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി, അയം മജ്ഝിമോ നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം അതിക്കമ്മ ഥൂപീകതം തിട്ഠതി, അയം മജ്ഝിമോമകോ നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം ന സമ്പാപുണാതി അന്തോഗതമേവ ഹോതി, അയം മജ്ഝിമുക്കട്ഠോ നാമ പത്തോ. സചേ പത്ഥോദനാദി സബ്ബമ്പി പക്ഖിത്തം ഹേട്ഠിമരാജിസമം തിട്ഠതി, അയം ഓമകോ നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം അതിക്കമ്മ ഥൂപീകതം തിട്ഠതി, അയം ഓമകോമകോ നാമ പത്തോ. സചേ തം രാജിം ന പാപുണാതി അന്തോഗതമേവ ഹോതി, അയം ഓമകുക്കട്ഠോ നാമ പത്തോതി ഏവമേതേ നവ പത്താ. തേസു ദ്വേ അപത്താ ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ ച ഓമകോമകോ ച. "തതോ ഉക്കട്ഠോ അപത്തോ ഓമകോ അപത്തോ"തി ഇദഞ്ഹി ഏതേ സന്ധായ വുത്തം. ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ ഹി ഏത്ഥ ഉക്കട്ഠതോ ഉക്കട്ഠത്താ "തതോ ഉക്കട്ഠോ അപത്തോ"തി വുത്തോ. ഓമകോമകോ ച ഓമകതോ ഓമകത്താ തതോ ഓമകോ അപത്തോതി വുത്തോ. തസ്മാ ഏതേ ഭാജനപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, ന അധിട്ഠാനുപഗാ, ന വികപ്പനുപഗാ. ഇതരേ പന സത്ത അധിട്ഠഹിത്വാ വാ വികപ്പേത്വാ വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, ഏവം അകത്വാ തം ദസാഹം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയന്തി തം സത്തവിധമ്പി പത്തം ദസാഹപരമം കാലം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം.

൬൦൭. നിസ്സഗ്ഗിയം പത്തം അനിസ്സജ്ജിത്വാ പരിഭുഞ്ജതീതി യാഗും പിവിത്വാ ധോതേ ദുക്കടം, ഖജ്ജകം ഖാദിത്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ ധോതേ ദുക്കടന്തി ഏവം പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടം.

൬൦൮. അനാപത്തി അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി വികപ്പേതീതി ഏത്ഥ പന പമാണയുത്തസ്സാപി അധിട്ഠാനവികപ്പനുപഗത്തം ഏവം വേദിതബ്ബം - അയോപത്തോ പഞ്ചഹി പാകേഹി മത്തികാപത്തോ ദ്വീഹി പാകേഹി പക്കോ അധിട്ഠാനുപഗോ, ഉഭോപി യം മൂലം ദാതബ്ബം, തസ്മിം ദിന്നേയേവ. സചേ ഏകോപി പാകോ ഊനോ ഹോതി, കാകണികമത്തമ്പി വാ മൂലം അദിന്നം, ന

അധിട്ഠാനുപഗോ. സചേപി പത്തസാമികോ വദതി “യദാ തുമ്ഹാകം മൂലം ഭവിസ്സതി, തദാ ദസ്സഥ, അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ”തി നേവ അധിട്ഠാനുപഗോ ഹോതി, പാകസ്സ ഹി ഊനത്താ പത്തസങ്ഖം ന ഗച്ഛതി, മൂലസ്സ സകലസ്സ വാ ഏകദേസസ്സ വാ അദിന്നത്താ സകഭാവം ന ഉപേതി, അഞ്ഞസ്സേവ സന്തകോ ഹോതി, തസ്മാ പാകേ ച മൂലേ ച നിട്ഠിതേയേവ അധിട്ഠാനുപഗോ ഹോതി. യോ അധിട്ഠാനുപഗോ, സ്വേവ വികപ്പനുപഗോ, സോ ഹത്ഥം ആഗതോപി അനാഗതോപി അധിട്ഠാതബ്ബോ വികപ്പേതബ്ബോ വാ. യദി ഹി പത്തകാരകോ മൂലം ലഭിത്വാ സയം വാ ദാതുകാമോ ഹുത്വാ “അഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പത്തം കത്വാ അസുകദിവസേ നാമ പചിത്വാ ഠപേസ്സാമീ”തി വദതി, ഭിക്ഖു ച തേന പരിച്ഛിന്നദിവസതോ ദസാഹം അതിക്കാമേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. സചേ പന പത്തകാരകോ “അഹം തുമ്ഹാകം പത്തം കത്വാ പചിത്വാ സാസനം പേസേസ്സാമീ”തി വത്വാ തഥേവ കരോതി, തേന പേസിതഭിക്ഖു പന തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ന ആരോചേതി, അഞ്ഞോ ദിസ്വാ വാ സുത്വാ വാ “തുമ്ഹാകം, ഭന്തേ, പത്തോ നിട്ഠിതോ”തി ആരോചേതി, ഏതസ്സ ആരോചനം നപമാണം. യദാ പന തേന പേസിതോയേവ ആരോചേതി, തസ്സ വചനം സുതദിവസതോ പട്ഠായ ദസാഹം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. സചേ പത്തകാരകോ “അഹം തുമ്ഹാകം പത്തം കത്വാ പചിത്വാ കസ്സചി ഹത്ഥേ പഹിണിസ്സാമീ”തി വത്വാ തഥേവ കരോതി, പത്തം ഗഹേത്വാ ആഗതഭിക്ഖു പന അത്തനോ പരിവേണേ ഠപേത്വാ തസ്സ ന ആരോചേതി, അഞ്ഞോ കോചി ഭണതി “അപി, ഭന്തേ, അധുനാ ആഭതോ പത്തോ സുന്ദരോ”തി! “കുഹിം, ആവുസോ, പത്തോ”തി? “ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഹത്ഥേ പേസിതോ”തി. ഏതസ്സപി വചനം ന പമാണം. യദാ പന സോ ഭിക്ഖു പത്തം ദേതി , ലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ ദസാഹം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. തസ്മാ ദസാഹം അനതിക്കാമേത്വാവ അധിട്ഠാതബ്ബോ വികപ്പേതബ്ബോ വാ.

തത്ഥ ദ്വേ പത്തസ്സ **അധിട്ഠാനാ** - കായേന വാ അധിട്ഠാതി, വാചായ വാ അധിട്ഠാതി. തേസം വസേന അധിട്ഠഹന്തേന ച “ഇമം പത്തം പച്ചുദ്ധരാമീ”തി വാ “ഏതം പത്തം പച്ചുദ്ധരാമീ”തി വാ ഏവം സമ്മുഖേ വാ പരമ്മുഖേ വാ ഠിതം പുരാണപത്തം പച്ചുദ്ധരിത്വാ അഞ്ഞസ്സ വാ ദത്വാ നവം പത്തം യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതം ഹത്ഥേന പരാമസിത്വാ “ഇമം പത്തം അധിട്ഠാമീ”തി ചിത്തേന ആഭോഗം കത്വാ കായവികാരം കരോന്തേന കായേന വാ അധിട്ഠാതബ്ബോ, വചീഭേദം കത്വാ വാചായ വാ അധിട്ഠാതബ്ബോ. തത്ര ദുവിധം അധിട്ഠാനം - സചേ ഹത്ഥപാസേ ഹോതി “ഇമം പത്തം അധിട്ഠാമീ”തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ. അഥ അന്തോഗബ്ഭേ വാ ഉപരിപാസാദേ വാ സാമന്തവിഹാരേ വാ ഹോതി, ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ “ഏതം പത്തം അധിട്ഠാമീ”തി വാചാ ഭിന്ദിതബ്ബാ.

അധിട്ഠഹന്തേന പന ഏകകേന അധിട്ഠാതുമ്പി വട്ടതി, അഞ്ഞസ്സ സന്തികേ അധിട്ഠാതുമ്പി വട്ടതി. അഞ്ഞസ്സ സന്തികേ അയമാനിസംസോ - സചസ്സ “അധിട്ഠിതോ നു ഖോ മേ, നോ”തി വിമതി ഉപ്പജ്ജതി, ഇതരോ സാരേത്വാ വിമതിം ഛിന്ദിസ്സതീതി. സചേ കോചി ദസ പത്തേ ലഭിത്വാ സബ്ബേവ അത്തനാവ പരിഭുഞ്ജിതുകാമോ ഹോതി, ന സബ്ബേ അധിട്ഠാതബ്ബാ. ഏകം പത്തം അധിട്ഠായ പുനദിവസേ തം പച്ചുദ്ധരിത്വാ അഞ്ഞോ അധിട്ഠാതബ്ബോ. ഏതേനുപായേന വസ്സസതമ്പി പരിഹരിതും സക്കാ.

ഏവം അപ്പമത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സിയാ അധിട്ഠാനവിജഹനന്തി? സിയാ. സചേ ഹി അയം പത്തം അഞ്ഞസ്സ വാ ദേതി, വിബ്ഭമതി വാ സിക്ഖം വാ പച്ചക്ഖാതി, കാലം വാ കരോതി, ലിങ്ഗം വാസ്സ പരിവത്തതി, പച്ചുദ്ധരതി വാ, പത്തേ വാ ഛിദ്ദം ഹോതി, അധിട്ഠാനം വിജഹതി. വുത്തമ്പി ചേതം -

> ''ദിന്നവിബ്ഭന്തപച്ചക്ഖാ , കാലംകിരിയകതേന ച;
> ലിങ്ഗപച്ചുദ്ധരാ ചേവ, ഛിദ്ദേന ഭവതി സത്തമ''ന്തി.

ചോരഹരണവിസ്സാസഗ്ഗാഹേഹിപി വിജഹതിയേവ. കിത്തകേന ഛിദ്ദേന അധിട്ഠാനം ഭിജ്ജതി? യേന കങ്ഗുസിത്ഥം നിക്ഖമതി ചേവ പവിസതി ച. ഇദഞ്ഹി സത്തന്നം ധഞ്ഞാനം ലാമകധഞ്ഞസിത്ഥം, തസ്മിം അയചുണ്ണേന വാ ആണിയാ വാ പടിപാകതികേ കതേ ദസാഹബ്ഭന്തരേ പുന അധിട്ഠാതബ്ബോ. അയം താവ **''അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി വികപ്പേതീ''**തി ഏത്ഥ അധിട്ഠാനേ വിനിച്ഛയോ.

വികപ്പനേ പന **ദ്വേ വികപ്പനാ** - സമ്മുഖാവികപ്പനാ ച പരമ്മുഖാവികപ്പനാ ച. കഥം സമ്മുഖാവികപ്പനാ ഹോതി? പത്താനം ഏകബഹുഭാവം സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവഞ്ച ഞത്വാ ''ഇമം പത്ത''ന്തി വാ ''ഇമേ പത്തേ''തി വാ ''ഏതം പത്ത''ന്തി വാ ''ഏതേ പത്തേ''തി വാ വത്വാ ''തുയ്ഹം വികപ്പേമീ''തി വത്തബ്ബം. അയമേകാ സമ്മുഖാവികപ്പനാ. ഏത്താവതാ നിധേതും വട്ടതി, പരിഭുഞ്ജിതും വാ വിസ്സജ്ജേതും വാ അധിട്ഠാതും വാ ന വട്ടതി. ''മയ്ഹം സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ''തി ഏവം പന വുത്തേ പച്ചുദ്ധാരോ നാമ ഹോതി, തതോപഭുതി പരിഭോഗാദയോപി വട്ടന്തി.

അപരോ നയോ - തഥേവ പത്താനം ഏകബഹുഭാവം സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവഞ്ച ഞത്വാ തസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ സന്തികേ ''ഇമം പത്ത''ന്തി വാ ''ഇമേ പത്തേ''തി വാ ''ഏതം പത്ത''ന്തി വാ ''ഏതേ പത്തേ''തി വാ വത്വാ പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു അഞ്ഞതരസ്സ അത്തനാ അഭിരുചിതസ്സ യസ്സ കസ്സചി നാമം ഗഹേത്വാ ''തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ വികപ്പേമീ''തി വാ ''തിസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖമാനായ സാമണേരസ്സ തിസ്സായ സാമണേരിയാ വികപ്പേമീ''തി വാ വത്തബ്ബം, അയം അപരാപി സമ്മുഖാവികപ്പനാ. ഏത്താവതാ നിധേതും വട്ടതി, പരിഭോഗാദീസു പന ഏകമ്പി ന വട്ടതി. തേന പന ഭിക്ഖുനാ ''തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തകം...പേ॰... തിസ്സായ സാമണേരിയാ സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ''തി വുത്തേ പച്ചുദ്ധാരോ നാമ ഹോതി. തതോപഭുതി പരിഭോഗാദയോപി വട്ടന്തി.

കഥം പരമ്മുഖാവികപ്പനാ ഹോതി? പത്താനം തഥേവ ഏകബഹുഭാവം സന്നിഹിതാസന്നിഹിതഭാവഞ്ച ഞത്വാ ''ഇമം പത്ത''ന്തി വാ ''ഇമേ പത്തേ''തി വാ ''ഏതം പത്ത''ന്തി വാ ''ഏതേ പത്തേ''തി വാ വത്വാ ''തുയ്ഹം വികപ്പനത്ഥായ ദമ്മീ''തി വത്തബ്ബം. തേന വത്തബ്ബോ - ''കോ തേ മിത്തോ വാ സന്ദിട്ഠോ വാ''തി? തതോ ഇതരേന പുരിമനയേനേവ ''തിസ്സോ ഭിക്ഖൂതി വാ... പേ॰... തിസ്സാ സാമണേരീ''തി വാ വത്തബ്ബം. പുന തേന ഭിക്ഖുനാ ''അഹം തിസ്സസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദമ്മീ''തി വാ...പേ॰... ''തിസ്സായ സാമണേരിയാ ദമ്മീ''തി വാ വത്തബ്ബം, അയം പരമ്മുഖാവികപ്പനാ. ഏത്താവതാ നിധേതും വട്ടതി, പരിഭോഗാദീസു പന ഏകമ്പി ന വട്ടതി. തേന പന ഭിക്ഖുനാ

ദുതിയസമ്മുഖാവികപ്പനായം വുത്തനയേനേവ “ഇത്ഥന്നാമസ്സ സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ വിസ്സജ്ജേഹി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ”തി വുത്തേ പച്ചുദ്ധാരോ നാമ ഹോതി. തതോപഭുതി പരിഭോഗാദയോപി വട്ടന്തി.

ഇമാസം പന ദ്വിന്നം വികപ്പനാനം നാനാകരണം, അവസേസോ ച വചനക്കമോ സബ്ബോ പഠമകഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനായം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ സദ്ധിം സമുട്ഠാനാദീഹീതി.

പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൧൨. തേന സമയേനാതി ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ന യാപേതീ**തി സോ കിര യദി അരിയസാവകോ നാഭവിസ്സാ, അഞ്ഞഥത്തമ്പി അഗമിസ്സാ, ഏവം തേഹി ഉബ്ബാള്ഹോ, സോതാപന്നത്താ പന കേവലം സരീരേനേവ ന യാപേതി, തേന വുത്തം - “അത്തനാപി ന യാപേതി, പുത്തദാരാപിസ്സ കിലമന്തീ”തി.

൬൧൩-൪. ഊനപഞ്ചബന്ധനേനാതി ഏത്ഥ ഊനാനി പഞ്ച ബന്ധനാനി അസ്സാതി ഊനപഞ്ചബന്ധനോ, നാസ്സ പഞ്ച ബന്ധനാനി പൂരേന്തീതി അത്ഥോ, തേന ഊനപഞ്ചബന്ധനേന. ഇത്ഥമ്ഭൂതസ്സ ലക്ഖണേ കരണവചനം. തത്ഥ യസ്മാ അബന്ധനസ്സാപി പഞ്ച ബന്ധനാനി ന പൂരേന്തി, സബ്ബസോ നത്ഥിതായ, തസ്മാ പദഭാജനേ “അബന്ധനോ വാ”തിആദി വുത്തം . “ഊനപഞ്ചബന്ധനേനാ”തി ച വുത്തത്താ യസ്സ പഞ്ചബന്ധനോ പത്തോ ഹോതി, തസ്സ സോ അപത്തോ, തസ്മാ അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേതും വട്ടതി. ബന്ധനഞ്ച നാമേതം യസ്മാ ബന്ധനോകാസേ സതി ഹോതി, അസതി ന ഹോതി, തസ്മാ തസ്സ ലക്ഖണം ദസ്സേതും “അബന്ധനോകാസോ നാമാ”തിആദി വുത്തം.

ദ്വങ്ഗുലാ രാജി ന ഹോതീതി മുഖവട്ടിതോ ഹേട്ഠാ ദ്വങ്ഗുലപ്പമാണാ ഏകാപി രാജി ന ഹോതി. **യസ്സ ദ്വങ്ഗുലാ രാജി ഹോതീ**തി യസ്സ പന താദിസാ ഏകാ രാജി ഹോതി, സോ തസ്സാ രാജിയാ ഹേട്ഠിമപരിയന്തേ പത്തവേധകേന വിജ്ഝിത്വാ പചിത്വാ സുത്തരജ്ജുക-മകചിരജ്ജുകാദീഹി വാ തിപുസുത്തകേന വാ ബന്ധിതബ്ബോ, തം ബന്ധനം ആമിസസ്സ അലഗ്ഗനത്ഥം തിപുപട്ടകേന വാ കേനചി ബദ്ധസിലേസേന വാ പടിച്ഛാദേതബ്ബം. സോ ച പത്തോ അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബോ, സുഖുമം വാ ഛിദ്ദം കത്വാ ബന്ധിതബ്ബോ. സുദ്ധേഹി പന മധുസിത്ഥകലാഖാസജ്ജുലസാദീഹി ബന്ധിതും ന വട്ടതി. ഫാണിതം ഝാപേത്വാ പാസാണചുണ്ണേന ബന്ധിതും വട്ടതി. മുഖവട്ടിസമീപേ പന പത്തവേധകേന വിജ്ഝിയമാനോ കപാലസ്സ ബഹലത്താ ഭിജ്ജതി, തസ്മാ ഹേട്ഠാ വിജ്ഝിതബ്ബോ. യസ്സ പന ദ്വേ രാജിയോ ഏകായേവ വാ ചതുരങ്ഗുലാ, തസ്സ ദ്വേ ബന്ധനാനി ദാതബ്ബാനി. യസ്സ തിസ്സോ ഏകായേവ വാ ഛളങ്ഗുലാ, തസ്സ തീണി. യസ്സ ചതസ്സോ ഏകായേവ വാ അട്ഠങ്ഗുലാ, തസ്സ ചത്താരി. യസ്സ പഞ്ച ഏകായേവ വാ ദസങ്ഗുലാ, സോ ബദ്ധോപി അബദ്ധോപി അപത്തോയേവ, അഞ്ഞോ വിഞ്ഞാപേതബ്ബോ. ഏസ താവ മത്തികാപത്തേ വിനിച്ഛയോ.

അയോപത്തേ പന സചേപി പഞ്ച വാ അതിരേകാനി വാ ഛിദ്ദാനി ഹോന്തി, താനി ചേ അയചുണ്ണേന വാ ആണിയാ വാ ലോഹമണ്ഡലകേന വാ ബദ്ധാനി മട്ഠാനി ഹോന്തി, സ്വേവ പത്തോ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബോ, ന അഞ്ഞോ വിഞ്ഞാപേതബ്ബോ. അഥ പന ഏകമ്പി ഛിദ്ദം മഹന്തം ഹോതി, ലോഹമണ്ഡലകേന ബദ്ധമ്പി മട്ഠം ന ഹോതി, പത്തേ ആമിസം ലഗ്ഗതി, അകപ്പിയോ ഹോതി, അയം അപത്തോ. അഞ്ഞോ വിഞ്ഞാപേതബ്ബോ.

൬൧൪. **ഥേരോ വത്തബ്ബോ**തി പത്തേ ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ ''അയം, ഭന്തേ, പത്തോ പമാണയുത്തോ സുന്ദരോ ഥേരാനുരൂപോ, തം ഗണ്ഹഥാ''തി വത്തബ്ബോ. **യോ ന ഗണ്ഹേയ്യാ**തി അനുകമ്പായ ന ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടം. യോ പന സന്തുട്ഠിയാ ''കിം മേ അഞ്ഞേന പത്തേനാ''തി ന ഗണ്ഹാതി, തസ്സ അനാപത്തി. **പത്തപരിയന്തോ**തി ഏവം പരിവത്തേത്വാ പരിയന്തേ ഠിതപത്തോ.

ന അദേസേതി മഞ്ചപീഠഛത്തനാഗദന്തകാദികേ അദേസേ, ന നിക്ഖിപിതബ്ബോ. യഥ പുരിമം സുന്ദരം പത്തം ഠപേതി, തഥേവ ഠപേതബ്ബോ. പത്തസ്സ ഹി നിക്ഖിപനദേസോ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആധാരക''ന്തിആദിനാ നയേന **ഖന്ധകേ** വുത്തോയേവ.

ന അഭോഗേനാതി യാഗുരന്ധനരജനപചനാദിനാ അപരിഭോഗേന ന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബോ. അന്തരാമഗ്ഗേ പന ബ്യാധിമ്ഹി ഉപ്പന്നേ അഞ്ഞസ്മിം ഭാജനേ അസതി മത്തികായ ലിമ്പേത്വാ യാഗും വാ പചിതും ഉദകം വാ താപേതും വട്ടതി.

ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബോതി അഞ്ഞസ്സ ന ദാതബ്ബോ. സചേ പന സദ്ധിവിഹാരികോ വാ അന്തേവാസികോ വാ അഞ്ഞം വരപത്തം ഠപേത്വാ ''അയം മയ്ഹം സാരുപ്പോ, അയം ഥേരസ്സാ''തി ഗണ്ഹാതി, വട്ടതി. അഞ്ഞോ വാ തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ പത്തം ദേതി, വട്ടതി. ''മയ്ഹമേവ പത്തം ആഹരാ''തി വത്തബ്ബകിച്ചം നത്ഥി.

൬൧൭. **പവാരിതാന**ന്തി ഏത്ഥ സങ്ഘവസേന പവാരിതട്ഠാനേ പഞ്ചബന്ധനേനേവ വട്ടതി. പുഗ്ഗലവസേന പവാരിതട്ഠാനേ ഊനപഞ്ചബന്ധനേനാപി വട്ടതീതി **കുരുന്ദിയം** വുത്തം. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഛസമുട്ഠാനം , കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൧൮. **തേന സമയേനാ**തി ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **അത്ഥോ, ഭന്തേ**തി രാജാ ഭിക്ഖൂ ഉയ്യുത്തപ്പയുത്തേ ഥേരസ്സ ലേണത്ഥായ പബ്ഭാരം സോധേന്തേ ദിസ്വാ ആരാമികം ദാതുകാമോ പുച്ഛി.

൹൧൯-൨൦. **പാടിയേക്കോ**തി വിസും ഏകോ. **മാലാകിതേ**തി കതമാലേ മാലാധരേ, കുസുമമാലാപടിമണ്ഡിതേതി അത്ഥോ. **തിണണ്ഡുപകന്തി** തിണചുമ്ബടകം. **പടിമുഞ്ചീ**തി ഠപേസി. **സാ അഹോസി സുവണ്ണമാലാ**തി ദാരികായ സീസേ ഠപിതമത്തായേവ ഥേരസ്സ അധിട്ഠാനവസേന സുവണ്ണപദുമമാലാ അഹോസി. തഞ്ഹി തിണണ്ഡുപകം സീസേ ഠപിതമത്തമേവ "സുവണ്ണമാലാ ഹോതൂ"തി ഥേരോ അധിട്ഠാസി. ദുതിയമ്പി ഖോ...പേ॰.... തേനുപസങ്കമീതി ദുതിയദിവസേയേവ ഉപസങ്കമി.

സുവണ്ണന്തി അധിമുച്ചീതി "സോവണ്ണമയോ ഹോതൂ"തി അധിട്ഠാസി. **പഞ്ചന്നം ഭേസജ്ജാനന്തി** സപ്പിആദീനം. **ബാഹുലികാ**തി പച്ചയബാഹുലികതായ പടിപന്നാ. **കോലമ്ബേപി ഘടേപീ**തിഏത്ഥ കോലമ്ബാ നാമ മഹാമുഖചാടിയോ വുച്ചന്തി. **ഓലീനവിലീനാനീ**തി ഹേട്ഠാ ച ഉഭതോപസ്സേസു ച ഗളിതാനി. **ഓകിണ്ണവികിണ്ണാ**തി സപ്പിആദീനം ഗന്ധേന ഭൂമിം ഖനന്തേഹി ഓകിണ്ണാ, ഭിത്തിയോ ഖനന്തേഹി ഉപരി സഞ്ചരന്തേഹി ച വികിണ്ണാ. **അന്തോകോട്ഠാഗാരികാ**തി അബ്ഭന്തരേ സംവിഹിതകോട്ഠാഗാരാ.

൹൨൨. **പടിസായനീയാനീ**തി പടിസായിതബ്ബാനി, പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീതി അത്ഥോ. **ഭേസജ്ജാനീ**തി ഭേസജ്ജകിച്ചം കരോന്തു വാ മാ വാ, ഏവം ലദ്ധവോഹാരാനി. **"ഗോസപ്പീ"**തിആദീഹി ലോകേ പാകടം ദസ്സേത്വാ **"യേസം മംസം കപ്പതീ"**തി ഇമിനാ അഞ്ഞേസമ്പി മിഗരോഹിതസസാദീനം സപ്പിം സങ്ഗഹേത്വാ ദസ്സേസി. യേസഞ്ഹി ഖീരം അത്ഥി, സപ്പിപി തേസം അത്ഥിയേവ, തം പന സുലഭം വാ ഹോതു ദുല്ലഭം വാ, അസമ്മോഹത്ഥം വുത്തം. ഏവം നവനീതമ്പി.

സന്നിധികാരകം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനീതി സന്നിധിം കത്വാ നിദഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി. കഥം? പാളിയാ ആഗതസപ്പിആദീസു സപ്പി താവ പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം തദഹുപുരേഭത്തം സാമിസമ്പി നിരാമിസമ്പി പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. സത്താഹാതിക്കമേ സചേ ഏകഭാജനേ ഠപിതം, ഏകം നിസ്സഗ്ഗിയം. സചേ ബഹൂസു വത്ഥുഗണനായ നിസ്സഗ്ഗിയാനി, പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. പുരേഭത്തം വാ പച്ഛാഭത്തം വാ ഉഗ്ഗഹിതകം കത്വാ നിക്ഖിത്തം അജ്ഝോഹരിതും ന വട്ടതി; അബ്ഭഞ്ജനാദീസു ഉപനേതബ്ബം. സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി, അനജ്ഝോഹരണീയതം ആപന്നത്താ. "പടിസായനീയാനീ"തി ഹി വുത്തം. സചേ അനുപസമ്പന്നോ പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതനവനീതേന സപ്പിം കത്വാ ദേതി, പുരേഭത്തം സാമിസം വട്ടതി. സചേ സയം കരോതി, സത്താഹമ്പി നിരാമിസമേവ വട്ടതി. പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതനവനീതേന പന യേന കേനചി കതസപ്പി സത്താഹമ്പി നിരാമിസമേവ വട്ടതി. ഉഗ്ഗഹിതകേന കതേ പുബ്ബേ വുത്തസുദ്ധസപ്പിനയേനേവ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതഖീരേന വാ ദധിനാ വാ കതസപ്പി അനുപസമ്പന്നേന കതം സാമിസമ്പി തദഹുപുരേഭത്തം വട്ടതി. സയംകതം നിരാമിസമേവ വട്ടതി . നവനീതം താപേന്തസ്സ ഹി സാമംപാകോ ന ഹോതി, സാമംപക്കേന പന തേന സദ്ധിം ആമിസം ന വട്ടതി. പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ ച ന വട്ടതിയേവ. സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി, സവത്ഥുകസ്സ പടിഗ്ഗഹിതത്താ, "താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ"തി ഹി വുത്തം. പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതേഹി കതം പന

അബ്ഭഞ്ജനാദീസു ഉപനേതബ്ബം. പുരേഭത്തമ്പി ച ഉഗ്ഗഹിതകേഹി കതം ഉഭയേസമ്പി സത്താഹാതിക്കമേ അനാപത്തി. ഏസേവ നയോ അകപ്പിയമംസസപ്പിമ്ഹി. അയം പന വിസേസോ - യത്ഥ പാളിയം ആഗതസപ്പിനാ നിസ്സഗ്ഗിയം, തത്ഥ ഇമിനാ ദുക്കടം. **അന്ധകട്ഠകഥായം** കാരണപതിരൂപകം വത്വാ മനുസ്സസപ്പി ച നവനീതഞ്ച പടിക്ഖിത്തം, തം ദുപ്പടിക്ഖിത്തം, സബ്ബഅട്ഠകഥാസു അനുഞ്ഞാതത്താ. പരതോ ചസ്സ വിനിച്ഛയോപി ആഗച്ഛിസ്സതി.

പാളിയം ആഗതം നവനീതമ്പി പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം തദഹുപുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ നിരാമിസമേവ. സത്താഹാതിക്കമേ നാനാഭാജനേസു ഠപിതേ ഭാജനഗണനായ ഏകഭാജനേപി അമിസ്സേത്വാ പിണ്ഡപിണ്ഡവസേന ഠപിതേ പിണ്ഡഗണനായ നിസ്സഗ്ഗിയാനി. പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം സപ്പിനയേനേവ വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥ പന ദധിഗുളികായോപി തക്കബിന്ദൂനിപി ഹോന്തി, തസ്മാ തം ധോതം വട്ടതീതി **ഉപഡ്ഢത്ഥേരാ** ആഹംസു. **മഹാസീവത്ഥേരോ** പന "ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതകാലതോ പട്ഠായ തക്കതോ ഉദ്ധടമത്തമേവ ഖാദിംസൂ"തി ആഹ. തസ്മാ നവനീതം പരിഭുഞ്ജന്തേന ധോവിത്വാ ദധിതക്കമക്ഖികാകിപില്ലികാദീനി അപനേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. പചിത്വാ സപ്പിം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതുകാമേന അധോതമ്പി പചിതും വട്ടതി. യം തത്ഥ ദധിഗതം വാ തക്കഗതം വാ തം ഖയം ഗമിസ്സതി, ഏത്താവതാ ഹി സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതം നാമ ന ഹോതീതി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ. ആമിസേന സദ്ധിം പക്കത്താ പന തസ്മിമ്പി കുക്കുച്ചായന്തി കുക്കുച്ചകാ. ഇദാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ ഠപിതനവനീതേ ച പുരേഭത്തം ഖീരദധീനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ കതനവനീതേ ച പച്ഛാഭത്തം താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ കതനവനീതേ ച ഉഗ്ഗഹിതേഹി കതനവവീതേ ച അകപ്പിയമംസനവനീതേ ച സബ്ബോ ആപത്താനാപത്തിപരിഭോഗാപരിഭോഗനയോ സപ്പിമ്ഹി വുത്തക്കമേനേവ ഗഹേതബ്ബോ.

തേലഭിക്ഖായ പവിട്ഠാനം പന ഭിക്ഖൂനം തത്ഥേവ സപ്പിമ്പി നവനീതമ്പി പക്കതേലമ്പി അപക്കതേലമ്പി ആകിരന്തി, തത്ഥ തക്കദധിബിന്ദൂനിപി ഭത്തസിത്ഥാനിപി തണ്ഡുലകണാപി മക്ഖികാദയോപി ഹോന്തി. ആദിച്ചപാകം കത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ ഗഹിതം സത്താഹകാലികം ഹോതി, പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഠപിതഭേസജ്ജേഹി സദ്ധിം പചിത്വാ നത്ഥുപാനമ്പി കാതും വട്ടതി. സചേ വദ്ദലിസമയേ ലജ്ജി സാമണേരോ യഥാ തത്ഥ പതിതതണ്ഡുലകണാദയോ ന പച്ചന്തി, ഏവം സാമിസപാകം മോചേന്തോ അഗ്ഗിമ്ഹി വിലീയാപേത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ പുന പചിത്വാ ദേതി, പുരിമനയേനേവ സത്താഹം വട്ടതി.

തേലേസു തിലതേലം താവ പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ നിരാമിസമേവ. സത്താഹാതിക്കമേ പനസ്സ ഭാജനഗണനായ നിസ്സഗ്ഗിയഭാവോ വേദിതബ്ബോ. പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. ഉഗ്ഗഹിതകം കത്വാ നിക്ഖിത്തം അജ്ഝോഹരിതും ന വട്ടതി, സീസമക്ഖനാദീസു ഉപനേതബ്ബം, സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി. പുരേഭത്തം തിലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കതതേലം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ അനജ്ഝോഹരണീയം ഹോതി, സീസമക്ഖനാദീസു ഉപനേതബ്ബം, സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി. പച്ഛാഭത്തം തിലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കതതേലം അനജ്ഝോഹരണീയമേവ, സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതത്താ, സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി,

സീസമക്ഖനാദീസു ഉപനേതബ്ബം. പുരേഭത്തം വാ പച്ഛാഭത്തം വാ ഉഗ്ഗഹിതകതിലേഹി കതതേലേപി ഏസേവ നയോ.

പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതകതിലേ ഭജ്ജിത്വാ വാ തിലപിട്ഠം വാ സേദേത്വാ ഉണ്ഹോദകേന വാ തേമേത്വാ കതതേലം സചേ അനുപസമ്പന്നേന കതം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി. അത്തനാ കതതേലം പന നിബ്ബട്ടിതത്താ പുരേഭത്തം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. സാമംപക്കത്താ സാമിസം ന വട്ടതി, സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതത്താ പന പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ ഉഭയമ്പി അനജ്ഝോഹരണീയം, സീസമക്ഖനാദീസു ഉപനേതബ്ബം, സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി. യദി പന അപ്പം ഉണ്ഹോദകം ഹോതി അബ്ഭുക്കിരണമത്തം, അബ്ബോഹാരികം ഹോതി, സാമപാകഗണനം ന ഗച്ഛതി. സാസപതേലാദീസുപി അവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതേസു അവത്ഥുകതിലതേലേ വുത്തസദിസോവ വിനിച്ഛയോ.

സചേ പന പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതാനം സാസപാദീനം ചുണ്ണേഹി ആദിച്ചപാകേന സക്കാ തേലം കാതും, തം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ നിരാമിസമേവ, സത്താഹാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയം. യസ്മാ പന സാസപമധുകചുണ്ണാദീനി സേദേത്വാ ഏരണ്ഡകട്ഠീനി ച ഭജ്ജിത്വാ ഏവ തേലം കരോന്തി, തസ്മാ തേസം തേലം അനുപസമ്പന്നേഹി കതം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി. വത്ഥൂനം യാവജീവികത്താ പന സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹണേ ദോസോ നത്ഥീതി. അത്തനാ കതം സത്താഹം നിരാമിസപരിഭോഗേനേവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. ഉഗ്ഗഹിതകേഹി കതം അനജ്ഝോഹരണീയം ബാഹിരപരിഭോഗേ വട്ടതി, സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി.

തേലകരണത്ഥായ സാസപമധുകഏരണ്ഡകട്ഠീനി വാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കതം തേലം സത്താഹകാലികം. ദുതിയദിവസേ കതം ഛാഹം വട്ടതി. തതിയദിവസേ കതം പഞ്ചാഹം വട്ടതി. ചതുത്ഥ-പഞ്ചമ-ഛട്ഠസത്താമദിവസേ കതം തദഹേവ വട്ടതി. സചേ യാവ അരുണസ്സ ഉഗ്ഗമനാ തിട്ഠതി, നിസ്സഗ്ഗിയം. അട്ഠമേ ദിവസേ കതം അനജ്ഝോഹരണീയം. അനിസ്സഗ്ഗിയത്താ പന ബാഹിരപരിഭോഗേ വട്ടതി. സചേപി ന കരോതി, തേലത്ഥായ ഗഹിതസാസപാദീനം സത്താഹാതിക്കമനേ ദുക്കടമേവ. പാളിയം പന അനാഗതാനി അഞ്ഞാനിപി നാളികേരനിമ്ബകോസമ്ബകകരമന്ദഅതസീആദീനം തേലാനി അത്ഥി, താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹം അതിക്കാമയതോ ദുക്കടം ഹോതി. അയമേതേസു വിസേസോ. സേസം യാവകാലികവത്ഥും യാവജീവികവത്ഥുഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ സാമംപാകസവത്ഥുകപുരേഭത്തപച്ഛാഭത്തപടിഗ്ഗഹിതഉഗ്ഗഹിതകവത്ഥുവിധാനം സബ്ബം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

൩൮൩. വസാതേലന്തി ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസാനി ഭേസജ്ജാനി, അച്ഛവസം, മച്ഛവസം, സുസുകാവസം, സൂകരവസം, ഗദ്രഭവസ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨) ഏവം അനുഞ്ഞാതവസാനം തേലം. ഏത്ഥ ച ''അച്ഛവസ''ന്തി വചനേന ഠപേത്വാ മനുസ്സവസം സബ്ബേസം അകപ്പിയമംസാന വസാ അനുഞ്ഞാതാ. മച്ഛഗ്ഗഹണേന ച സുസുകാപി ഗഹിതാ ഹോന്തി, വാളമച്ഛത്താ പന വിസും വുത്തം. മച്ഛാദിഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ സബ്ബേസമ്പി കപ്പിയമംസാനം വസാ അനുഞ്ഞാതാ. മംസേസു ഹി ദസമനുസ്സ-ഹത്ഥി-അസ്സ-സുനഖ-അഹി-സീഹ-ബ്യഗ്ഘ-ദീപി-അച്ഛ-തരച്ഛാനം മംസാനി അകപ്പിയാനി. വസാസു ഏകാ മനുസ്സവസാവ. ഖീരാദീസു അകപ്പിയം നാമ നത്ഥി.

അനുപസമ്പന്നേഹി കതനിബ്ബട്ടിതവസാതേലം പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി. പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. യം പന തത്ഥ സുഖുമരജസദിസം മംസം വാ ന്ഹാരു വാ അട്ഠി വാ ലോഹിതം വാ ഹോതി, തം അബ്ബോഹാരികം. സചേ പന വസം പടിഗ്ഗഹേത്വാ സയം കരോതി, പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ പചിത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ സത്താഹം നിരാമിസപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം . നിരാമിസപരിഭോഗഞ്ഹി സന്ധായ ഇദം വുത്തം - "കാലേ പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൨). തത്രാപി അബ്ബോഹാരികം അബ്ബോഹാരികമേവ. പച്ഛാഭത്തം പന പടിഗ്ഗഹിതും വാ കാതും വാ ന വട്ടതിയേവ. വുത്തഞ്ഹേതം -

> "വികാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം വികാലേ നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തം ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി തിണ്ണം ദുക്കടാനം. കാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം വികാലേ നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തം ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദ്വിന്നം ദുക്കടാനം. കാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം വികാലേ സംസട്ഠം, തം ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. കാലേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ നിപ്പക്കം കാലേ സംസട്ഠം, തം ചേ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, അനാപത്തീ"തി.

ഉപതിസ്സത്ഥേരം പന അന്തേവാസികാ പുച്ഛിംസു - "ഭന്തേ, സപ്പിനവനീതവസാനി ഏകതോ പചിത്വാ നിബ്ബട്ടിതാനി വട്ടന്തി, ന വട്ടന്തീ"തി? "ന വട്ടന്തി, ആവുസോ"തി. ഥേരോ കിരേത്ഥ പക്കതേലകസടേ വിയ കുക്കുച്ചായതി. തതോ നം ഉത്തരി പുച്ഛിംസു - "ഭന്തേ, നവനീതേ ദധിഗുളികാ വാ തക്കബിന്ദു വാ ഹോതി, ഏതം വട്ടതീ"തി? "ഏതമ്പി, ആവുസോ, ന വട്ടതീ"തി. തതോ നം ആഹംസു - "ഭന്തേ, ഏകതോ പചിത്വാ സംസട്ഠാനി തേജവന്താനി ഹോന്തി, രോഗം നിഗ്ഗണ്ഹന്തീ"തി? "സാധാവുസോ"തി ഥേരോ സമ്പടിച്ഛി.

മഹാസുമത്ഥേരോ പനാഹ - "കപ്പിയമംസവസാ സാമിസപരിഭോഗേ വട്ടതി, ഇതരാ നിരാമിസപരിഭോഗേ വട്ടതീ"തി. **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പന "ഇദം കി"ന്തി പടിക്ഖിപിത്വാ "നനു വാതാബാധികാ ഭിക്ഖൂ പഞ്ചമൂലകസാവയാഗുയം അച്ഛസൂകരതേലാദീനി പക്ഖിപിത്വാ യാഗും പിവന്തി, സാ തേജുസ്സദത്താ രോഗം നിഗ്ഗണ്ഹാതീ"തി വത്വാ "വട്ടതീ"തി ആഹ.

മധു നാമ മക്ഖികാമധൂതി മധുകരീഹി നാമ മധുമക്ഖികാഹി ഖുദ്ദകമക്ഖികാഹി ഭമരമക്ഖികാഹി ച കതം മധു. തം പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തം സാമിസപരിഭോഗമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസപരിഭോഗമേവ വട്ടതി. സത്താഹാതിക്കമേ സചേ സിലേസസദിസം മഹാമധും ഖണ്ഡം ഖണ്ഡം കത്വാ ഠപിതം, ഇതരം വാ നാനാഭാജനേസു, വത്ഥുഗണനായ നിസ്സഗ്ഗിയാനി. സചേ ഏകമേവ ഖണ്ഡം, ഏകഭാജനേ വാ ഇതരം ഏകമേവ നിസ്സഗ്ഗിയം. ഉഗ്ഗഹിതകം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം, അരുമക്ഖനാദീസു ഉപനേതബ്ബം. മധുപടലം വാ മധുസിത്ഥകം വാ സചേ മധുനാ അമക്ഖിതം പരിസുദ്ധം, യാവജീവികം. മധുമക്ഖിതം പന മധുഗതികമേവ. ചീരികാ നാമ സപക്ഖാ ദീഘമക്ഖികാ, തുമ്ബലനാമികാ ച

അട്ഠിപക്ഖാ കാളമഹാഭമരാ ഹോന്തി, തേസം ആസയേസു നിയ്യാസസദിസം മധു ഹോതി, തം യാവജീവികം.

ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്തന്തി ഉച്ഛുരസം ഉപാദായ അപക്കാ വാ അവത്ഥുകപക്കാ വാ സബ്ബാപി അവത്ഥുകാ ഉച്ഛുവികതി ഫാണിതന്തി വേദിതബ്ബാ. തം ഫാണിതം പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. സത്താഹാതിക്കമേ വത്ഥുഗണനായ നിസ്സഗ്ഗിയം. ബഹൂ പിണ്ഡാ ചുണ്ണേത്വാ ഏകഭാജനേ പക്ഖിത്താ ഹോന്തി ഘനസന്നിവേസാ, ഏകമേവ നിസ്സഗ്ഗിയം. ഉഗ്ഗഹിതകം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം, ഘരധൂപനാദീസു ഉപനേതബ്ബം. പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതേന അപരിസ്സാവിതഉച്ഛുരസേന കതഫാണിതം സചേ അനുപസമ്പന്നേന കതം, സാമിസമ്പി വട്ടതി. സയംകതം നിരാമിസമേവ വട്ടതി. പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ പന സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതത്താ അനജ്ഝോഹരണീയം, സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി. പച്ഛാഭത്തം അപരിസ്സാവിതപടിഗ്ഗഹിതേന കതമ്പി അനജ്ഝോഹരണീയമേവ, സത്താഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി. ഏസ നയോ ഉച്ഛും പടിഗ്ഗഹേത്വാ കതഫാണിതേപി. പുരേഭത്തം പന പരിസ്സാവിതപടിഗ്ഗഹിതകേന കതം സചേ അനുപസമ്പന്നേന കതം പുരേഭത്തം സാമിസമ്പി വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസമേവ. സയംകതം പുരേഭത്തമ്പി നിരാമിസമേവ. പച്ഛാഭത്തം പരിസ്സാവിതപടിഗ്ഗഹിതേന കതം പന നിരാമിസമേവ സത്താഹം വട്ടതി. ഉഗ്ഗഹിതകകതം വുത്തനയമേവ. "ഝാമഉച്ഛുഫാണിതം വാ കോട്ടിതഉച്ഛുഫാണിതം വാ പുരേഭത്തമേവ വട്ടതീ"തി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം.

മഹാപച്ചരിയം പന "ഏതം സവത്ഥുകപക്കം വട്ടതി, നോ വട്ടതീ"തി പുച്ഛം കത്വാ "ഉച്ഛുഫാണിതം പച്ഛാഭത്തം നോവട്ടനകം നാമ നത്ഥീ"തി വുത്തം, തം യുത്തം. സീതുദകേന കതം മധുകപുപ്ഫഫാണിതം പുരേഭത്തം സാമിസം വട്ടതി, പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സത്താഹം നിരാമിസമേവ. സത്താഹാതിക്കമേ വത്ഥുഗണനായ ദുക്കടം. ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ കതം മധുകഫാണിതം യാവകാലികം. ഖണ്ഡസക്ഖരം പന ഖീരജല്ലികം അപനേത്വാ സോധേന്തി, തസ്മാ വട്ടതി. മധുകപുപ്ഫം പന പുരേഭത്തം അല്ലം വട്ടതി, ഭജ്ജിതമ്പി വട്ടതി. ഭജ്ജിത്വാ തിലാദീഹി മിസ്സം വാ അമിസ്സം വാ കത്വാ കോട്ടിതമ്പി വട്ടതി. യദി പന തം ഗഹേത്വാ മേരയത്ഥായ യോജേന്തി, യോജിതം ബീജതോ പട്ഠായ ന വട്ടതി. കദലീ-ഖജ്ജൂരീ-അമ്ബ-ലബുജ-പനസ-ചിഞ്ചാദീനം സബ്ബേസം യാവകാലികഫലാനം ഫാണിതം യാവകാലികമേവ. മരിചപക്കേഹി ഫാണിതം കരോന്തി, തം യാവജീവികം.

താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാതി സചേപി സബ്ബാനിപി പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഏക ഘടേ അവിനിബ്ഭോഗാനി കത്വാ നിക്ഖിപതി , സത്താഹാതിക്കമേ ഏകമേവ നിസ്സഗ്ഗിയം. വിനിഭുത്തേസു പഞ്ച നിസ്സഗ്ഗിയാനി. സത്താഹം പന അനതിക്കാമേത്വാ ഗിലാനേനപി അഗിലാനേനപി വുത്തനയേനേവ യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. സത്തവിധഞ്ഹി **ഓദിസ്സം നാമ** - ബ്യാധിഓദിസ്സം, പുഗ്ഗലോദിസ്സം, കാലോദിസ്സം, സമയോദിസ്സം, ദേസോദിസ്സം, വസോദിസ്സം, ഭേസജ്ജോദിസ്സന്തി.

തത്ഥ **ബ്യാധിഓദിസ്സം** നാമ - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അമനുസ്സികാബാധേ ആമകമംസം ആമകലോഹിത"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൪) ഏവം ബ്യാധിം ഉദ്ദിസ്സ അനുഞ്ഞാതം, തം തേനേവ ആബാധേന ആബാധികസ്സ വട്ടതി, ന അഞ്ഞസ്സ. തഞ്ച ഖോ കാലേപി വികാലേപി കപ്പിയമ്പി അകപ്പിയമ്പി വട്ടതിയേവ.

പുഗ്ഗലോദിസ്സം നാമ - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, രോമന്ഥകസ്സ രോമന്ഥനം. ന ച, ഭിക്ഖവേ, ബഹിമുഖദ്വാരം നീഹരിത്വാ അജ്ഝോഹരിതബ്ബ"ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൭൩) ഏവം പുഗ്ഗലം ഉദ്ദിസ്സ അനുഞ്ഞാതം, തം തസ്സേവ വട്ടതി, ന അഞ്ഞസ്സ.

കാലോദിസ്സം നാമ - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരി മഹാവികടാനി ദാതും - ഗൂഥം, മുത്തം, ഛാരികം, മത്തിക"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൬൮) ഏവം അഹിനാ ദട്ഠകാലം ഉദ്ദിസ്സ അനുഞ്ഞാതം, തം തസ്മിംയേവ കാലേ അപ്പടിഗ്ഗഹിതകമ്പി വട്ടതി, ന അഞ്ഞസ്മിം.

സമയോദിസ്സം നാമ - "ഗണഭോജനേ അഞ്ഞത്ര സമയാ"തിആദിനാ (പാചി॰ ൨൧൭) നയേന തം തം സമയം ഉദ്ദിസ്സ അനുഞ്ഞാതാ അനാപത്തിയോ, താ തസ്മിം തസ്മിംയേവ സമയേ അനാപത്തിയോ ഹോന്തി, ന അഞ്ഞദാ.

ദേസോദിസ്സം നാമ - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഏവരൂപേസു പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു വിനയധരപഞ്ചമേന ഗണേന ഉപസമ്പദ"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) ഏവം പച്ചന്തദേസേ ഉദ്ദിസ്സ അനുഞ്ഞാതാനി ഉപസമ്പദാദീനി, താനി തത്ഥേവ വട്ടന്തി, ന മജ്ഝിമദേസേ.

വസോദിസ്സം നാമ - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസാനി ഭേസജ്ജാനീ"തി (മഹാവ॰ ൨൬൨) ഏവം വസാനാമേന അനുഞ്ഞാതം , തം ഠപേത്വാ മനുസ്സവസം സബ്ബേസം കപ്പിയാകപ്പിയവസാനം തേലം തംതദത്ഥികാനം തേലപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി.

ഭേസജ്ജോദിസ്സം നാമ - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച ഭേസജ്ജാനീ"തി (മഹാവ॰ ൨൬൦-൨൬൧) ഏവം ഭേസജ്ജനാമേന അനുഞ്ഞാതാനി ആഹാരത്ഥം ഫരിതും സമത്ഥാനി സപ്പിനവനീതതേലമധുഫാണിതന്തി. താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ തദഹുപുരേഭത്തം യഥാസുഖം പച്ഛാഭത്തതോ പട്ഠായ സതി പച്ചയേ വുത്തനയേനേവ സത്താഹം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാനി.

൨൬൪. സത്താഹാതിക്കന്തേ അതിക്കന്തസഞ്ഞീ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയന്തി സചേപി സാസപമത്തം ഹോതി സകിം വാ അങ്ഗുലിയാ ഗഹേത്വാ ജിവ്ഹായ സായനമത്തം നിസ്സജ്ജിതബ്ബമേവ, പാചിത്തിയഞ്ച ദേസേതബ്ബം.

ന കായികേന പരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി കായോ വാ കായേ അരു വാ ന മക്ഖേതബ്ബം. തേഹി മക്ഖിതാനി കാസാവകത്തരയട്ഠിഉപാഹനപാദകഥലികമഞ്ചപീഠാദീനിപി അപരിഭോഗാനി. "ദ്വാരവാതപാനകവാടേസുപി ഹത്ഥേന ഗഹണട്ഠാനം ന മക്ഖേതബ്ബ"ന്തി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം. "കസാവേ പന പക്ഖിപിത്വാ ദ്വാരവാതപാനകവാടാനി മക്ഖേതബ്ബാനീ"തി **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തം.

അനാപത്തി അന്തോസത്താഹം അധിട്ഠേതീതി സത്താഹബ്ഭന്തരേ സപ്പിഞ്ച തേലഞ്ച വസഞ്ച മുദ്ധനിതേലം വാ അബ്ഭഞ്ജനം വാ മധും അരുമക്ഖനം ഫാണിതം ഘരധൂപനം അധിട്ഠേതി, അനാപത്തി. സചേ അധിട്ഠിതതേലം അനധിട്ഠിതതേലഭാജനേ ആകിരിതുകാമോ ഹോതി, ഭാജനേ ചേ സുഖുമം ഛിദ്ദം പവിട്ഠം പവിട്ഠം തേലം പുരാണതേലേന അജ്ഝോത്ഥരീയതി, പുന അധിട്ഠാതബ്ബം. അഥ മഹാമുഖം ഹോതി, സഹസാവ ബഹുതേലം പവിസിത്വാ പുരാണതേലം അജ്ഝോത്ഥരതി, പുന അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥി. അധിട്ഠിതഗതികമേവ ഹി തം ഹോതി, ഏതേന നയേന അധിട്ഠിതതേലഭാജനേ അനധിട്ഠിതതേലാകിരണമ്പി വേദിതബ്ബം.

൬൨൭. **വിസ്സജ്ജേതീ**തി ഏത്ഥ സചേ ദ്വിന്നം സന്തകം ഏകേന പടിഗ്ഗഹിതം അവിഭത്തം ഹോതി, സത്താഹാതിക്കമേ ദ്വിന്നമ്പി അനാപത്തി, പരിഭുഞ്ജിതും പന ന വട്ടതി. സചേ യേന പടിഗ്ഗഹിതം, സോ ഇതരം ഭണതി - ''ആവുസോ, ഇമം തേലം സത്താഹമത്തം പരിഭുഞ്ജ ത്വ''ന്തി. സോ ച പരിഭോഗം ന കരോതി, കസ്സ ആപത്തി? ന കസ്സചിപി ആപത്തി . കസ്മാ? യേന പടിഗ്ഗഹിതം തേന വിസ്സജ്ജിതത്താ, ഇതരസ്സ അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ.

വിനസ്സതീതി അപരിഭോഗം ഹോതി. **ചത്തേനാ**തിആദീസു യേന ചിത്തേന ഭേസജ്ജം ചത്തഞ്ച വന്തഞ്ച മുത്തഞ്ച ഹോതി, തം ചിത്തം ചത്തം വന്തം മുത്തന്തി വുച്ചതി. തേന ചിത്തേന പുഗ്ഗലോ അനപേക്ഖോതി വുച്ചതി, ഏവം അനപേക്ഖോ സാമണേരസ്സ ദത്വാതി അത്ഥോ. ഇദം കസ്മാ വുത്തം? ''ഏവം അന്തോസത്താഹേ ദത്വാ പച്ഛാ ലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥ''ന്തി **മഹാസുമത്ഥേരോ** ആഹ. **മഹാപദുമത്ഥേരോ** പനാഹ - ''നയിദം യാചിതബ്ബം, അന്തോസത്താഹേ ദിന്നസ്സ ഹി പുന പരിഭോഗേ ആപത്തിയേവ നത്ഥി. സത്താഹാതിക്കന്തസ്സ പന പരിഭോഗേ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥമിദം വുത്ത''ന്തി. തസ്മാ ഏവം ദിന്നം ഭേസജ്ജം സചേ സാമണേരോ അഭിസങ്ഖരിത്വാ വാ അനഭിസങ്ഖരിത്വാ വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ നത്ഥുകമ്മത്ഥം ദദേയ്യ, ഗഹേത്വാ നത്ഥുകമ്മം കാതബ്ബം. സചേ ബാലോ ഹോതി, ദാതും ന ജാനാതി, അഞ്ഞേന ഭിക്ഖുനാ വത്തബ്ബോ - ''അത്ഥി തേ, സാമണേര, തേല''ന്തി ''ആമ, ഭന്തേ, അത്ഥീ''തി. ''ആഹര, ഥേരസ്സ ഭേസജ്ജം കരിസ്സാമാ''തി. ഏവമ്പി വട്ടതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

കഥിനസമുട്ഠാനം, അകിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം,

തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൨൮. **തേന സമയേനാ**തി വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **വസ്സികസാടികാ അനുഞ്ഞാതാ**തി ചീവരക്ഖന്ധകേ വിസാഖാവത്ഥുസ്മിം (മഹാവ॰ ൩൪൯ ആദയോ) അനുഞ്ഞാതാ. **പടികച്ചേവാ**തി പുരേയേവ.

൩൨൭. മാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാനന്തി ചതുന്നം ഗിമ്ഹമാസാനം ഏകോ പച്ഛിമമാസോ സേസോ. **കത്വാതി** സിബ്ബനരജനകപ്പപരിയോസാനേന നിട്ഠപേത്വാ. കരോന്തേന ച ഏകമേവ കത്വാ സമയേ അധിട്ഠാതബ്ബം, ദ്വേ അധിട്ഠാതും ന വട്ടന്തി.

അതിരേകമാസേ സേസേ ഗിമ്ഹാനേതി ഗിമ്ഹാനനാമകേ അതിരേകമാസേ സേസേ.

അതിരേകദ്ധമാസേ സേസേ ഗിമ്ഹാനേ കത്വാ നിവാസേതീതി ഏത്ഥ പന ഠത്വാ വസ്സികസാടികായ പരിയേസനക്ഖേത്തം കരണക്ഖേത്തം നിവാസനക്ഖേത്തം അധിട്ഠാനക്ഖേത്തന്തി ചതുബ്ബിധം ഖേത്തം, കുച്ഛിസമയോ പിട്ഠിസമയോതി ദുവിധോ സമയോ, പിട്ഠിസമയചതുക്കം കുച്ഛിസമയചതുക്കന്തി ദ്വേ ചതുക്കാനി ച വേദിതബ്ബാനി.

തത്ഥ ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ കാളപക്ഖുപോസഥാ, അയമേകോ അദ്ധമാസോ പരിയേസനക്ഖേത്തഞ്ചേവ കരണക്ഖേത്തഞ്ച. ഏതസ്മിഞ്ഹി അന്തരേ വസ്സികസാടികം അലദ്ധം പരിയേസിതും ലദ്ധം കാതുഞ്ച വട്ടതി, നിവാസേതും അധിട്ഠാതുഞ്ച ന വട്ടതി. കാളപക്ഖുപോസഥസ്സ പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ ആസാള്ഹീപുണ്ണമാ, അയമേകോ അദ്ധമാസോ പരിയേസനകരണനിവാസനാനം തിണ്ണമ്പി ഖേത്തം. ഏതസ്മിഞ്ഹി അന്തരേ പരിയേസിതും കാതും നിവാസേതുഞ്ച വട്ടതി, അധിട്ഠാതുംയേവ ന വട്ടതി. ആസാള്ഹീപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ കത്തികപുണ്ണമാ, ഇമേ ചത്താരോ മാസാ പരിയേസനകരണനിവാസനാധിട്ഠാനാനം ചതുന്നം ഖേത്തം. ഏതസ്മിഞ്ഹി അന്തരേ അലദ്ധം പരിയേസിതും ലദ്ധം കാതും നിവാസേതും അധിട്ഠാതുഞ്ച വട്ടതി. ഇദം താവ ചതുബ്ബിധം ഖേത്തം വേദിതബ്ബം.

കത്തികപുണ്ണമാസിയാ പന പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാ, ഇമേ സത്ത മാസാ പിട്ഠിസമയോ നാമ. ഏതസ്മിഞ്ഹി അന്തരേ "കാലോ വസ്സികസാടികായാ"തിആദിനാ നയേന സതുപ്പാദം കത്വാ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതട്ഠാനതോ വസ്സികസാടികചീവരം നിപ്ഫാദേന്തസ്സ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. "ദേഥ മേ വസ്സികസാടികചീവര"ന്തിആദിനാ നയേന വിഞ്ഞത്തിം കത്വാ നിപ്ഫാദേന്തസ്സ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. വുത്തനയേനേവ സതുപ്പാദം കത്വാ ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോ നിപ്ഫാദേന്തസ്സ ഇമിനാവ സിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം . വിഞ്ഞത്തിം കത്വാ നിപ്ഫാദേന്തസ്സ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന അനാപത്തി. വുത്തഞ്ഹേതം **പരിവാരേ** -

"മാതരം ചീവരം യാചേ, നോ ച സങ്ഘേ പരിണതം;
കേനസ്സ ഹോതി ആപത്തി, അനാപത്തി ച ഞാതകേ;
പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ"തി. (പരി॰ ൪൮൫);

അയഞ്ഹി പഞ്ഹോ ഇമമത്ഥം സന്ധായ വുത്തോതി. ഏവം പിട്ഠിസമയചതുക്കം വേദിതബ്ബം.

ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാസിയാ പന പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ കത്തികപുണ്ണമാ, ഇമേ പഞ്ച മാസാ കുച്ഛിസമയോ നാമ. ഏതസ്മിഞ്ഹി അന്തരേ വുത്തനയേന സതുപ്പാദം കത്വാ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതട്ഠാനതോ വസ്സികസാടികചീവരം നിപ്ഫാദേന്തസ്സ വത്തഭേദേ ദുക്കടം. യേ മനുസ്സാ പുബ്ബേപി വസ്സികസാടികചീവരം ദേന്തി, ഇമേ പന സചേപി അത്തനോ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതാ ഹോന്തി, വത്തഭേദോ നത്ഥി, തേസു സതുപ്പാദകരണസ്സ അനുഞ്ഞാതത്താ. വിഞ്ഞത്തിം കത്വാ നിപ്ഫാദേന്തസ്സ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. ഇദം പന പകതിയാ വസ്സികസാടികദായകേസുപി ഹോതിയേവ. വുത്തനയേനേവ സതുപ്പാദം കത്വാ ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോ നിപ്ഫാദേന്തസ്സ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന അനാപത്തി. വിഞ്ഞത്തിം കത്വാ നിപ്ഫാദേന്തസ്സ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന അനാപത്തി. **“ന വത്തബ്ബാ ദേഥ മേ”**തി ഇദഞ്ഹി പരിയേസനകാലേ അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേയേവ സന്ധായ വുത്തം. ഏവം കുച്ഛിസമയചതുക്കം വേദിതബ്ബം.

നഗ്ഗോ കായം ഓവസ്സാപേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി ഏത്ഥ ഉദകഫുസിതഗണനായ അകത്വാ ന്ഹാനപരിയോസാനവസേന പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടേന കാരേതബ്ബോ. സോ ച ഖോ വിവടങ്ഗണേ ആകാസതോ പതിതഉദകേനേവ ന്ഹായന്തോ. ന്ഹാനകോട്ഠകവാപിആദീസു ഘടേഹി ആസിത്തഉദകേന വാ ന്ഹായന്തസ്സ അനാപത്തി.

വസ്സം ഉക്കഡ്ഢിയതീതി ഏത്ഥ സചേ കതപരിയേസിതായ വസ്സികസാടികായ ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമ മാസം ഖേപേത്വാ പുന വസ്സാനസ്സ പഠമമാസം ഉക്കഡ്ഢിത്വാ ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമമാസമേവ കരോന്തി, വസ്സികസാടികാ ധോവിത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബാ. അനധിട്ഠിതാ അവികപ്പിതാ ദ്വേ മാസേ പരിഹാരം ലഭതി, വസ്സൂപനായികദിവസേ അധിട്ഠാതബ്ബാ. സചേ സതിസമ്മോസേന വാ അപ്പഹോനകഭാവേന വാ അകതാ ഹോതി, തേ ച ദ്വേ മാസേ വസ്സാനസ്സ ച ചാതുമാസന്തി ഛ മാസേ പരിഹാരം ലഭതി. സചേ പന കത്തികമാസേ കഥിനം അത്ഥരീയതി, അപരേപി ചത്താരോ മാസേ ലഭതി, ഏവം ദസ മാസാ ഹോന്തി. തതോ പരമ്പി സതിയാ പച്ചാസായ മൂലചീവരം കത്വാ ഠപേന്തസ്സ ഏകമാസന്തി ഏവം ഏകാദസ മാസേ പരിഹാരം ലഭതി. സചേ പന ഏകാഹദ്വീഹാദിവസേന യാവ ദസാഹാനാഗതായ വസ്സൂപനായികായ അന്തോവസ്സേ വാ ലദ്ധാ ചേവ നിട്ഠിതാ ച, കദാ അധിട്ഠാതബ്ബാതി ഏതം **അട്ഠകഥാസു** ന വിചാരിതം. ലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ അന്തോദസാഹേ നിട്ഠിതാ പന തസ്മിംയേവ അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതബ്ബാ. ദസാഹാതിക്കമേ നിട്ഠിതാ തദഹേവ അധിട്ഠാതബ്ബാ. ദസാഹേ അപ്പഹോന്തേ ചീവരകാലം നാതിക്കമേതബ്ബാതി അയം നോ അത്തനോമതി. കസ്മാ? “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും; വസ്സികസാടികം വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും, തതോ പരം വികപ്പേതു”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) ഹി വുത്തം. തസ്മാ വസ്സൂപനായികതോ പുബ്ബേ ദസാഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി. “ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബ”ന്തി (പാരാ॰ ൪൬൨) ച വുത്തം. തസ്മാ ഏകാഹദ്വീഹാദിവസേന യാവ ദസാഹാനാഗതായ വസ്സൂപനായികായ അന്തോവസ്സേ വാ ലദ്ധാ ചേവ നിട്ഠിതാ ച വുത്തനയേനേവ അന്തോദസാഹേ വാ തദഹു വാ അധിട്ഠാതബ്ബാ, ദസാഹേ അപ്പഹോന്തേ ചീവരകാലം നാതിക്കമേതബ്ബാ.

തത്ഥ സിയാ ‘‘വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠാതു’’ന്തി വചനതോ ‘‘ചാതുമാസബ്ഭന്തരേ യദാ വാ തദാ വാ അധിട്ഠാതും വട്ടതീ’’തി. യദി ഏവം, ‘‘കണ്ഡുപ്പടിച്ഛാദിം യാവ ആബാധാ അധിട്ഠാതു’’ന്തി വുത്തം സാപി, ച ദസാഹം അതിക്കാമേതബ്ബാ സിയാ. ഏവഞ്ച സതി ‘‘ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബ’’ന്തി ഇദം വിരുജ്ഝതി. തസ്മാ യഥാവുത്തമേവ ഗഹേതബ്ബം, അഞ്ഞം വാ അചലം കാരണം ലഭിത്വാ ഛഡ്ഡേതബ്ബം. അപിച **കുരുന്ദിയമ്പി** നിസ്സഗ്ഗിയാവസാനേ വുത്തം - ‘‘കദാ അധിട്ഠാതബ്ബാ? ലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ അന്തോദസാഹേ നിട്ഠിതാ പന തസ്മിംയേവ അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതബ്ബാ. യദി നപ്പഹോതി യാവ കത്തികപുണ്ണമാ പരിഹാരം ലഭതീ’’തി.

൬൩൦. അച്ഛിന്നചീവരസ്സാതി ഏതം വസ്സികസാടികമേവ സന്ധായ വുത്തം. തേസഞ്ഹി നഗ്ഗാനം കായോവസ്സാപനേ അനാപത്തി. ഏത്ഥ ച മഹഗ്ഘവസ്സികസാടികം നിവാസേത്വാ ന്ഹായന്തസ്സ ചോരുപദ്ദവോ **ആപദാ** നാമ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവ.

ഛസമുട്ഠാനം , കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചീവരഅച്ഛിന്ദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൩൧. തേന സമയേനാതി ചീവരഅച്ഛിന്ദനസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **യമ്പി ത്യാഹന്തി** യമ്പി തേ അഹം. സോ കിര ‘‘മമ പത്തചീവരഉപാഹനപച്ചത്ഥരണാനി വഹന്തോ മയാ സദ്ധിം ചാരികം പക്കമിസ്സതീ’’തി അദാസി. തേനേവമാഹ. **അച്ഛിന്ദീതി** ബലക്കാരേന അഗ്ഗഹേസി, സകസഞ്ഞായ ഗഹിതത്താ പനസ്സ പാരാജികം നത്ഥി, കിലമേത്വാ ഗഹിതത്താ ആപത്തി പഞ്ഞത്താ.

൬൩൩. സയം അച്ഛിന്ദതി നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയന്തി ഏകം ചീവരം ഏകാബദ്ധാനി ച ബഹൂനി അച്ഛിന്ദതോ ഏകാ ആപത്തി. ഏകതോ അബദ്ധാനി വിസും വിസും ഠിതാനി ച ബഹൂനി അച്ഛിന്ദതോ ‘‘സങ്ഘാടിം ആഹര, ഉത്തരാസങ്ഗം ആഹരാ’’തി ഏവം ആഹരാപയതോ ച വത്ഥുഗണനായ ആപത്തിയോ. ‘‘മയാ ദിന്നാനി സബ്ബാനി ആഹരാ’’തി വദതോപി ഏകവചനേനേവ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ.

അഞ്ഞം ആണാപേതി ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി ‘‘ചീവരം ഗണ്ഹാ’’തി ആണാപേതി, ഏകം ദുക്കടം. ആണത്തോ ബഹൂനി ഗണ്ഹാതി, ഏകം പാചിത്തിയം ‘‘സങ്ഘാടിം ഗണ്ഹ, ഉത്തരാസങ്ഗം ഗണ്ഹാ’’തി വദതോ വാചായ വാചായ ദുക്കടം. ‘‘മയാ ദിന്നാനി സബ്ബാനി ഗണ്ഹാ’’തി വദതോ ഏകവാചായ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ.

൬൩൪. അഞ്ഞം പരിക്ഖാരന്തി വികപ്പനുപഗപച്ഛിമചീവരം ഠപേത്വാ യം കിഞ്ചി അന്തമസോ സൂചിമ്പി. വേഠേത്വാ ഠപിതസൂചീസുപി വത്ഥുഗണനായ ദുക്കടാനി. സിഥിലവേഠിതാസു ഏവം. ഗാള്ഹം കത്വാ ബദ്ധാസു പന

ഏകമേവ ദുക്കടന്തി **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം. സൂചിഘരേ പക്ഖിത്താസുപി ഏസേവ നയോ. ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ സിഥിലബദ്ധ ഗാള്ഹബദ്ധേസു തികടുകാദീസു ഭേസജ്ജേസുപി ഏസേവ നയോ.

൬൩൭. സോ വാ ദേതീതി "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകംയേവ ഇദം സാരുപ്പ"ന്തി ഏവം വാ ദേതി, അഥ വാ പന "ആവുസോ, മയം തുയ്ഹം 'വത്തപടിപത്തിം കരിസ്സതി, അമ്ഹാകം സന്തികേ ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹിസ്സതി, ധമ്മം പരിയാപുണിസ്സതീ'തി ചീവരം അദമ്ഹ, സോ ദാനി ത്വം ന വത്തം കരോസി, ന ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹാസി, ന ധമ്മം പരിയാപുണാസീ"തി ഏവമാദീനി വുത്തോ "ഭന്തേ, ചീവരത്ഥായ മഞ്ഞേ ഭണഥ, ഇദം വോ ചീവര"ന്തി ദേതി, ഏവമ്പി സോ വാ ദേതി. ദിസാപക്കന്തം വാ പന ദഹരം "നിവത്തേഥ ന"ന്തി ഭണതി, സോ ന നിവത്തതി. ചീവരം ഗഹേത്വാ രുന്ധഥാതി, ഏവം ചേ നിവത്തതി, സാധു. സചേ "പത്തചീവരത്ഥായ മഞ്ഞേ തുമ്ഹേ ഭണഥ, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി ദേതി. ഏവമ്പി സോ വാ ദേതി, വിബ്ഭന്തം വാ ദിസ്വാ "മയം തുയ്ഹം 'വത്തം കരിസ്സതീ'തി പത്തചീവരം അദമ്ഹ, സോ ദാനി ത്വം വിബ്ഭമിത്വാ ചരസീ"തി വദതി. ഇതരോ "ഗണ്ഹഥ തുമ്ഹാകം പത്തചീവര"ന്തി ദേതി, ഏവമ്പി സോ വാ ദേതി. "മമ സന്തികേ ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹന്തസ്സേവ ദേമി, അഞ്ഞഥാ ഗണ്ഹന്തസ്സ ന ദേമി. വത്തം കരോന്തസ്സേവ ദേമി, അകരോന്തസ്സ ന ദേമി, ധമ്മം പരിയാപുണന്തസ്സേവ ദേമി, അപരിയാപുണന്തസ്സ ന ദേമി, അവിബ്ഭമന്തസ്സേവ ദേമി, വിബ്ഭമന്തസ്സ ന ദേമീ"തി ഏവം പന ദാതും ന വട്ടതി, ദദതോ ദുക്കടം. ആഹരാപേതും പന വട്ടതി. ചജിത്വാ ദിന്നം അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനമേവാതി.

തിസമുട്ഠാനം - കായചിത്തതോ വാചാചിത്തതോ കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി, കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, ദുക്ഖവേദനന്തി.

ചീവരഅച്ഛിന്ദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. സുത്തവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൩൮. തേന സമയേനാതി സുത്തവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ഖോമ**ന്തി ഖോമവാകേഹി കതസുത്തം. **കപ്പാസിക**ന്തി കപ്പാസതോ നിബ്ബത്തം. **കോസേയ്യ**ന്തി കോസിയംസൂഹി കന്തിത്വാ കതസുത്തം. **കമ്ബല**ന്തി ഏളകലോമസുത്തം. **സാണ**ന്തി സാണവാകസുത്തം. **ഭങ്ഗ**ന്തി പാടേക്കം വാകസുത്തമേവാതി ഏകേ. ഏതേഹി പഞ്ചഹി മിസ്സേത്വാ കതസുത്തം പന "ഭങ്ഗ"ന്തി വേദിതബ്ബം.

വായാപേതി പയോഗേ പയോഗേ ദുക്കടന്തി സചേ തന്തവായസ്സ തുരിവേമാദീനി നത്ഥി, താനി "അരഞ്ഞതോ ആഹരിസ്സാമീ"തി വാസിം വാ ഫരസും വാ നിസേതി, തതോ പട്ഠായ യം യം ഉപകരണത്ഥായ വാ ചീവരവായനത്ഥായ വാ കരോതി, സബ്ബത്ഥ തന്തവായസ്സ പയോഗേ പയോഗേ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടം. ദീഘതോ വിദത്ഥിമത്തേ തിരിയഞ്ച ഹത്ഥമത്തേ വീതേ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. **മഹാപച്ചരിയം** പന "യാവ പരിയോസാനം വായാപേന്തസ്സ ഫലകേ ഫലകേ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി വുത്തം. തമ്പി

ഇദമേവ പമാണം സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. വികപ്പനുപഗപച്ഛിമഞ്ഹി ചീവരസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീതി.

അപിചേത്ഥ ഏവം വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ - സുത്തം താവ സാമം വിഞ്ഞാപിതം അകപ്പിയം, സേസം ഞാതകാദിവസേന ഉപ്പന്നം കപ്പിയം. തന്തവായോപി അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതോ വിഞ്ഞത്തിയാ ലദ്ധോ അകപ്പിയോ, സേസോ കപ്പിയോ. തത്ഥ അകപ്പിയസുത്തം അകപ്പിയതന്തവായേന വായാപേന്തസ്സ പുബ്ബേ വുത്തനയേന നിസ്സഗ്ഗിയം. തേനേവ പന കപ്പിയസുത്തം വായാപേന്തസ്സ യഥാ പുബ്ബേ നിസ്സഗ്ഗിയം, ഏവം ദുക്കടം. തേനേവ കപ്പിയം അകപ്പിയഞ്ച സുത്തം വായാപേന്തസ്സ യദി പച്ഛിമചീവരപ്പമാണേന ഏകോ പരിച്ഛേദോ സുദ്ധകപ്പിയസുത്തമയോ, ഏകോ അകപ്പിയസുത്തമയോതി ഏവം കേദാരബദ്ധം വിയ ചീവരം ഹോതി, അകപ്പിയസുത്തമയേ പരിച്ഛേദേ പാചിത്തിയം, ഇതരസ്മിം തഥേവ ദുക്കടം. യദി തതോ ഊനപരിച്ഛേദാ ഹോന്തി, അന്തമസോ അച്ഛിമണ്ഡലപ്പമാണാപി, സബ്ബപരിച്ഛേദേസു പരിച്ഛേദഗണനായ ദുക്കടം. അഥ ഏകന്തരികേന വാ സുത്തേന ദീഘതോ വാ കപ്പിയം തിരിയം അകപ്പിയം കത്വാ വീതം ഹോതി, ഫലകേ ഫലകേ ദുക്കടം. കപ്പിയതന്തവായേനപി അകപ്പിയസുത്തം വായാപേന്തസ്സ യഥാ പുബ്ബേ നിസ്സഗ്ഗിയം, ഏവം ദുക്കടം. തേനേവ കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച സുത്തം വായാപേന്തസ്സ സചേ പച്ഛിമചീവരപ്പമാണാ ഊനകാ വാ അകപ്പിയസുത്തപരിച്ഛേദാ ഹോന്തി, തേസു പരിച്ഛേദഗണനായ ദുക്കടം. കപ്പിയസുത്തപരിച്ഛേദേസു അനാപത്തി. അഥ ഏകന്തരികേന വാ സുത്തേന ദീഘതോ വാ കപ്പിയം തിരിയം അകപ്പിയം കത്വാ വീതം ഹോതി, ഫലകേ ഫലകേ ദുക്കടം.

യദി പന ദ്വേ തന്തവായാ ഹോന്തി, ഏകോ കപ്പിയോ ഏകോ അകപ്പിയോ, സുത്തഞ്ച അകപ്പിയം, തേ ച വാരേന വിനന്തി, അകപ്പിയതന്തവായേന വീതേ ഫലകേ ഫലകേ പാചിത്തിയം, ഊനതരേ ദുക്കടം. ഇതരേന വീതേ ഉഭയത്ഥ ദുക്കടം. സചേ ദ്വേപി വേമം ഗഹേത്വാ ഏകതോ വിനന്തി, ഫലകേ ഫലകേ പാചിത്തിയം. അഥ സുത്തം കപ്പിയം, ചീവരഞ്ച കേദാരബദ്ധാദീഹി സപരിച്ഛേദം, അകപ്പിയതന്തവായേന വീതേ പരിച്ഛേദേ പരിച്ഛേദേ ദുക്കടം, ഇതരേന വീതേ അനാപത്തി. സചേ ദ്വേപി വേമം ഗഹേത്വാ ഏകതോ വിനന്തി, ഫലകേ ഫലകേ ദുക്കടം. അഥ സുത്തമ്പി കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച, തേ ച വാരേന വിനന്തി, അകപ്പിയതന്തവായേന അകപ്പിയസുത്തമയേസു പച്ഛിമചീവരപ്പമാണേസു പരിച്ഛേദേസു വീതേസു പരിച്ഛേദഗണനായ പാചിത്തിയം. ഊനകതരേസു കപ്പിയസുത്തമയേസു ച ദുക്കടം. കപ്പിയതന്തവായേന അകപ്പിയസുത്തമയേസു പമാണയുത്തേസു വാ ഊനകേസു വാ ദുക്കടമേവ. കപ്പിയസുത്തമയേസു അനാപത്തി.

അഥ ഏകന്തരികേന വാ സുത്തേന ദീഘതോ വാ അകപ്പിയം തിരിയം കപ്പിയം കത്വാ വിനന്തി, ഉഭോപി വാ തേ വേമം ഗഹേത്വാ ഏകതോ വിനന്തി, അപരിച്ഛേദേ ചീവരേ ഫലകേ ഫലകേ ദുക്കടം, സപരിച്ഛേദേ പരിച്ഛേദവസേന ദുക്കടാനീതി. അയം പന അത്ഥോ **മഹാഅട്ഠകഥായം** അപാകടോ, **മഹാപച്ചരിയാ**ദീസു പാകടോ. ഇധ സബ്ബാകാരേനേവ പാകടോ.

സചേ സുത്തമ്പി കപ്പിയം, തന്തവായോപി കപ്പിയോ ഞാതകപ്പവാരിതോ വാ മൂലേന വാ പയോജിതോ, വായാപനപച്ചയാ അനാപത്തി.

ദസാഹാതിക്കമനപച്ചയാ പന ആപത്തിം രക്ഖന്തേന വികപ്പനുപഗപ്പമാണമത്തേ വീതേ തന്തേ ഠിതംയേവ അധിട്ഠാതബ്ബം. ദസാഹാതിക്കമേന നിട്ഠാപിയമാനഞ്ഹി നിസ്സഗ്ഗിയം ഭവേയ്യാതി. ഞാതകാദീഹി തന്തം ആരോപേത്വാ ''തുമ്ഹാകം, ഭന്തേ, ഇദം ചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥാ''തി നിയ്യാതിതേപി ഏസേവ നയോ.

സചേ തന്തവായോ ഏവം പയോജിതോ വാ സയം ദാതുകാമോ വാ ഹുത്വാ ''അഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ചീവരം അസുകദിവസേ നാമ വായിത്വാ ഠപേസ്സാമീ''തി വദതി, ഭിക്ഖു ച തേന പരിച്ഛിന്നദിവസതോ ദസാഹം അതിക്കാമേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം.

സചേ പന തന്തവായോ ''അഹം തുമ്ഹാകം ചീവരം വായിത്വാ സാസനം പേസേസ്സാമീ''തി വത്വാ തഥേവ കരോതി, തേന പേസിതഭിക്ഖു പന തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ന ആരോചേതി, അഞ്ഞോ ദിസ്വാ വാ സുത്വാ വാ ''തുമ്ഹാകം, ഭന്തേ, ചീവരം നിട്ഠിത''ന്തി ആരോചേതി, ഏതസ്സ ആരോചനം ന പമാണം. യദാ പന തേന പേസിതോയേവ ആരോചേതി, തസ്സ വചനം സുതദിവസതോ പട്ഠായ ദസാഹം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം.

സചേ തന്തവായോ ''അഹം തുമ്ഹാകം ചീവരം വായിത്വാ കസ്സചി ഹത്ഥേ പഹിണിസ്സാമീ''തി വത്വാ തഥേവ കരോതി, ചീവരം ഗഹേത്വാ ഗതഭിക്ഖു പന അത്തനോ പരിവേണേ ഠപേത്വാ തസ്സ ന ആരോചേതി, അഞ്ഞോ കോചി ഭണതി ''അപി, ഭന്തേ, അധുനാ ആഭതം ചീവരം സുന്ദര''ന്തി? ''കുഹിം, ആവുസോ, ചീവര''ന്തി? ''ഇത്ഥന്നാമസ്സ ഹത്ഥേ പേസിത''ന്തി. ഏതസ്സപി വചനം ന പമാണം. യദാ പന സോ ഭിക്ഖു ചീവരം ദേതി, ലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ ദസാഹം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. സചേ പന വായാപനമൂലം അദിന്നം ഹോതി, യാവ കാകണികമത്തമ്പി അവസിട്ഠം, താവ രക്ഖതി.

൬൪൫. അനാപത്തി ചീവരം സിബ്ബേതുന്തി ചീവരസിബ്ബനത്ഥായ സുത്തം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **ആയോഗേ**തിആദീസുപി നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മവചനം, ആയോഗാദിനിമിത്തം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി വുത്തം ഹോതി. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

ഛസമുട്ഠാനം, കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

സുത്തവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. മഹാപേസകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൪൬. തേന സമയേനാതി മഹാപേസകാരസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **സുത്തം ധാരയിത്വാ**തി സുത്തം തുലേത്വാ പലപരിച്ഛേദം കത്വാ. **അപ്പിത**ന്തി ഘനം. **സുവീത**ന്തി സുട്ഠു വീതം, സബ്ബട്ഠാനേസു സമം കത്വാ വീതം. **സുപ്പവായിത**ന്തി സുട്ഠു പവായിതം സബ്ബട്ഠാനേസു സമം കത്വാ തന്തേ പസാരിതം. **സുവിലേഖിത**ന്തി ലേഖനിയാ സുട്ഠു വിലിഖിതം. **സുവിതച്ഛിത**ന്തി കോച്ഛേന

സുട്ഠു വിതച്ഛിതം, സുനിദ്ധോതന്തി അത്ഥോ. **പടിബദ്ധ**ന്തി വേകല്ലം . **തന്തേതി** തന്തേ ദീഘതോ പസാരണേയേവ ഉപനേത്വാതി അത്ഥോ.

൬൪൨. തത്ര ചേ സോ ഭിക്ഖൂതി യത്ര ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ തേ തന്തവായാ തത്ര. **വികപ്പം ആപജ്ജേയ്യാ**തി വിസിട്ഠം കപ്പം അധികവിധാനം ആപജ്ജേയ്യ. പാളിയം പന യേനാകാരേന വികപ്പം ആപന്നോ ഹോതി, തം ദസ്സേതും ''ഇദം ഖോ, ആവുസോ''തിആദി വുത്തം.

ധമ്മമ്പി ഭണതീതി ധമ്മകഥമ്പി കഥേതി, ''തസ്സ വചനേന ആയതം വാ വിത്ഥതം വാ അപ്പിതം വാ''തി സുത്തവഡ്ഢനആകാരമേവ ദസ്സേതി.

പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോതി ചീവരസാമികേഹി പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ ഹുത്വാ. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

ഛസമുട്ഠാനം, കിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം,

തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

മഹാപേസകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൪൬-൯. തേന സമയേനാതി അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **ദസാഹാനാഗത**ന്തി ദസ അഹാനി ദസാഹം, തേന ദസാഹേന അനാഗതാ ദസാഹാനാഗതാ, ദസാഹേന അസമ്പത്താതി അത്ഥോ, തം ദസാഹാനാഗതം, അച്ചന്തസംയോഗവസേന ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം, തേനേവസ്സ പദഭാജനേ ''ദസാഹാനാഗതായാ''തി വുത്തം. **പവാരണായാ**തി ഇദം പന യാ സാ ദസാഹാനാഗതാതി വുത്താ, തം സരൂപതോ ദസ്സേതും അസമ്മോഹത്ഥം അനുപയോഗവചനം.

കത്തികതേമാസികപുണ്ണമന്തി പഠമകത്തികതേമാസികപുണ്ണമം. ഇധാപി പഠമപദസ്സ അനുപയോഗത്താ പുരിമനയേനേവ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - '''യതോ പട്ഠായ പഠമമഹാപവാരണാ ദസാഹാനാഗതാ'തി വുച്ചതി, സചേപി താനി ദിവസാനി അച്ചന്തമേവ ഭിക്ഖുനോ അച്ചേകചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യ, 'അച്ചേകം ഇദ'ന്തി ജാനമാനേന ഭിക്ഖുനാ സബ്ബമ്പി പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ''ന്തി. തേന പവാരണാമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖപഞ്ചമിതോ പഠായ ഉപ്പന്നസ്സ ചീവരസ്സ നിധാനകാലോ ദസ്സിതോ ഹോതി. കാമഞ്ചേസ ''ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബ''ന്തി ഇമിനാവ സിദ്ധോ, അത്ഥുപ്പത്തിവസേന പന അപുബ്ബം വിയ അത്ഥം ദസ്സേത്വാ സിക്ഖാപദം ഠപിതം.

അച്ചേകചീവരന്തി അച്ചായികചീവരം വുച്ചതി, തസ്സ പന അച്ചായികഭാവം ദസ്സേതും **''സേനായ വാ ഗന്തുകാമോ ഹോതീ''**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **സദ്ധാ**തി ഇമിനാ സദ്ധാമത്തകമേവ ദസ്സിതം. **പസാദോ**തി ഇമിനാ സുപ്പസന്നാ ബലവസദ്ധാ. **ഏതം അച്ചേകചീവരം നാമാ**തി ഏതം ഇമേഹി കാരണേഹി ദാതുകാമേന ദൂതം വാ പേസേത്വാ സയം വാ ആഗന്ത്വാ ''വസ്സാവാസികം

ദസ്സാമീ"തി ഏവം ആരോചിതം ചീവരം അച്ചേകചീവരം നാമ ഹോതീ. ഛട്ഠിതോ പട്ഠായ പന ഉപ്പന്നം അനച്ചേകചീവരമ്പി പച്ചുദ്ധരിത്വാ ഠപിതചീവരമ്പി ഏതം പരിഹാരം ലഭതിയേവ.

സഞ്ഞാണം കത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി കിഞ്ചി നിമിത്തം കത്വാ ഠപേതബ്ബം. കസ്മാ ഏതം വുത്തം? യദി ഹി തം പുരേ പവാരണായ വിഭജന്തി. യേന ഗഹിതം, തേന ഛിന്നവസ്സേന ന ഭവിതബ്ബം. സചേ പന ഹോതി, തം ചീവരം സങ്ഘികമേവ ഹോതി. തതോ സല്ലക്ഖേത്വാ സുഖം ദാതും ഭവിസ്സതീതി.

൬൫൦. അച്ചേകചീവരേ അച്ചേകചീവരസഞ്ഞീതി ഏവമാദി വിഭജിത്വാ ഗഹിതമേവ സന്ധായ വുത്തം. സചേ പന അവിഭത്തം ഹോതി, സങ്ഘസ്സ വാ ഭണ്ഡാഗാരേ, ചീവരസമയാതിക്കമേപി അനാപത്തി. ഇതി അതിരേകചീവരസ്സ ദസാഹം പരിഹാരോ. അകതസ്സ വസ്സികസാടികചീവരസ്സ അനത്ഥതേ കഥിനേ പഞ്ച മാസാ, വസ്സേ ഉക്കഡ്ഢിതേ ഛ മാസാ, അത്ഥതേ കഥിനേ അപരേ ചത്താരോ മാസാ. ഹേമന്തസ്സ പച്ഛിമേ ദിവസേ മൂലചീവരാധിട്ഠാനവസേന അപരോപി ഏകോ മാസോതി ഏകാദസ മാസാ പരിഹാരോ. സതിയാ പച്ചാസായ മൂലചീവരസ്സ ഏകോ മാസോ, അച്ചേകചീവരസ്സ അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികാ പഞ്ച മാസാ, തതോ പരം ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരോ നത്ഥീതി വേദിതബ്ബം.

അനച്ചേകചീവരേതി അച്ചേകചീവരസദിസേ അഞ്ഞസ്മിം. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

കഥിനസമുട്ഠാനം - അകിരിയം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. സാസങ്കസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൫൨. തേന സമയേനാതി സാസങ്കസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **വുത്ഥവസ്സാ ആരഞ്ഞകേസൂ**തി തേ പുബ്ബേപി അരഞ്ഞേയേവ വിഹരിംസു. ദുബ്ബലചീവരത്താ പന പച്ചയവസേന ഗാമന്തസേനാസനേ വസ്സം വസിത്വാ നിട്ഠിതചീവരാ ഹുത്വാ "ഇദാനി നിപ്പലിബോധാ സമണധമ്മം കരിസ്സാമാ"തി ആരഞ്ഞകേസു സേനാസനേസു വിഹരന്തി. **കത്തികചോരകാ**തി കത്തികമാസേ ചോരാ. **പരിപാതേന്തീ**തി ഉപദ്ദവന്തി, തത്ഥ തത്ഥ ആധാവിത്വാ ഉത്താസേന്തി പലാപേന്തി. **അന്തരഘരേ നിക്ഖിപിതു**ന്തി അന്തോഗാമേ നിക്ഖിപിതും. ഭഗവാ യസ്മാ പച്ചയാ നാമ ധമ്മേന സമേന ദുല്ലഭാ, സല്ലേഖവാ ഹി ഭിക്ഖു മാതരമ്പി വിഞ്ഞാപേതും ന സക്കോതി. തസ്മാ ചീവരഗുത്തത്ഥം അന്തരഘരേ നിക്ഖിപിതും അനുജാനാതി. ഭിക്ഖൂനം പന അനുരൂപത്താ അരഞ്ഞവാസം ന പടിക്ഖിപി.

൬൫൩. ഉപവസ്സം ഖോ പനാതി ഏത്ഥ ഉപവസ്സന്തി ഉപവസ്സ; ഉപവസിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. ഉപസമ്പജ്ജന്തിആദീസു വിയ ഹി ഏത്ഥ അനുനാസികോ ദട്ഠബ്ബോ. വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ വസിത്വാ ചാതി അത്ഥോ. ഇമസ്സ ച പദസ്സ "തഥാരൂപേസു ഭിക്ഖു സേനാസനേസു വിഹരന്തോ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ.

കിം വുത്തം ഹോതി? വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ വസിത്വാ ച തതോ പരം പച്ഛിമകത്തികപുണ്ണമപരിയോസാനകാലം യാനി ഖോ പന താനി ആരഞ്ഞകാനി സേനാസനാനി സാസങ്കസമ്മതാനി സപ്പടിഭയാനി; തഥാരൂപേസു ഭിക്ഖു സേനാസനേസു വിഹരന്തോ ആകങ്ഖമാനോ തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവരം അന്തരഘരേ നിക്ഖിപേയ്യാതി. യസ്മാ പന യോ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ യാവ പഠമകത്തികപുണ്ണമം വസതി, സോ വുട്ഠവസ്സാനം അബ്ഭന്തരോ ഹോതി, തസ്മാ ഇദം അതിഗഹനം ബ്യഞ്ജനവിചാരണം അകത്വാ പദഭാജനേ കേവലം ചീവരനിക്ഖേപാരഹം പുഗ്ഗലം ദസ്സേതും "വുട്ഠവസ്സാന"ന്തി വുത്തം. തസ്സാപി **"ഭിക്ഖു സേനാസനേസു വിഹരന്തോ"**തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ. അയഞ്ഹി ഏത്ഥ അത്ഥോ "വുട്ഠവസ്സാനം ഭിക്ഖു സേനാസനേസു വിഹരന്തോ"തി ഏവരൂപാനം ഭിക്ഖൂനം അബ്ഭന്തരേ യോ കോചി ഭിക്ഖൂതി വുത്തം ഹോതി.

അരഞ്ഞലക്ഖണം **അദിന്നാദാനവണ്ണനായം** വുത്തം. അയം പന വിസേസോ - സചേ വിഹാരോ പരിക്ഖിത്തോ ഹോതി, പരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഇന്ദഖീലതോ അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ പട്ഠായ യാവ വിഹാരപരിക്ഖേപാ മിനിതബ്ബം. സചേ വിഹാരോ അപരിക്ഖിത്തോ ഹോതി, യം സബ്ബപഠമം സേനാസനം വാ ഭത്തസാലാ വാ ധുവസന്നിപാതട്ഠാനം വാ ബോധിവാ ചേതിയം വാ ദൂരേ ചേപി സേനാസനതോ ഹോതി, തം പരിച്ഛേദം കത്വാ മിനിതബ്ബം. സചേപി ആസന്നേ ഗാമോ ഹോതി, വിഹാരേ ഠിതേഹി ഘരമാനുസകാനം സദ്ദോ സൂയതി, പബ്ബതനദീആദീഹി പന അന്തരിതത്താ ന സക്കാ ഉജും ഗന്തും, യോ ചസ്സ പകതിമഗ്ഗോ ഹോതി, സചേപി നാവായ സഞ്ചരിതബ്ബോ, തേന മഗ്ഗേന ഗാമതോ പഞ്ചധനുസതികം ഗഹേതബ്ബം. യോ ആസന്നഗാമസ്സ അങ്ഗസമ്പാദനത്ഥം തതോ തതോ മഗ്ഗം പിദഹതി, അയം "ധുതങ്ഗചോരോ"തി വേദിതബ്ബോ.

സാസങ്കസമ്മതാനീതി "സാസങ്കാനീ"തി സമ്മതാനി; ഏവം സഞ്ഞാതാനീതി അത്ഥോ. പദഭാജനേ പന യേന കാരണേന താനി സാസങ്കസമ്മതാനി, തം ദസ്സേതും "ആരാമേ ആരാമൂപചാരേ"തിആദി വുത്തം.

സഹ പടിഭയേന **സപ്പടിഭയാനി,** സന്നിഹിതബലവഭയാനീതി അത്ഥോ. പദഭാജനേ പന യേന കാരണേന താനി സപ്പടിഭയാനി; തം ദസ്സേതും "ആരാമേ ആരാമൂപചാരേ"തിആദി വുത്തം.

സമന്താ ഗോചരഗാമേ നിക്ഖിപേയ്യാതി ആരഞ്ഞകസ്സ സേനാസനസ്സ സമന്താ സബ്ബദിസാഭാഗേസു അത്തനോ അഭിരുചിതേ ഗോചരഗാമേ സതിയാ അങ്ഗസമ്പത്തിയാ നിക്ഖിപേയ്യ.

തത്രായം അങ്ഗസമ്പത്തി - പുരിമികായ ഉപഗന്ത്വാ മഹാപവാരണായ പവാരിതോ ഹോതി, ഇദമേകം അങ്ഗം. സചേ പച്ഛിമികായ വാ ഉപഗതോ ഹോതി ഛിന്നവസ്സോ വാ, നിക്ഖിപിതും ന ലഭതി. കത്തികമാസോയേവ ഹോതി, ഇദം ദുതിയം അങ്ഗം. കത്തികമാസതോ പരം ന ലഭതി, പഞ്ചധനുസതികം പച്ഛിമമേവ പമാണയുത്തം സേനാസനം ഹോതി, ഇദം തതിയം അങ്ഗം. ഊനപ്പമാണേ വാ ഗാവുതതോ അതിരേകപ്പമാണേ വാ ന ലഭതി, യത്ര ഹി പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പുന വിഹാരം ഭത്തവേലായം സക്കാ ആഗന്തും, തദേവ ഇധ അധിപ്പേതം. നിമന്തിതോ പന അഡ്ഢയോജനമ്പി

യോജനമ്പി ഗന്ത്വാ വസിതും പച്ചേതി, ഇദമപ്പമാണം. സാസങ്കസപ്പടിഭയമേവ ഹോതി, ഇദം ചതുത്ഥം അങ്ഗം. അനാസങ്കഅപ്പടിഭയേ ഹി അങ്ഗയുത്തേപി സേനാസനേ വസന്തോ നിക്ഖിപിതും ന ലഭതീതി.

അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസമ്മുതിയാതി യാ ഉദ്ദോസിതസിക്ഖാപദേ കോസമ്ബകസമ്മുതി (പാരാ॰ ൪൭൩) അനുഞ്ഞാതാ തസ്സാ സമ്മുതിയാ അഞ്ഞത്ര; സചേ സാ ലദ്ധാ ഹോതി, ഛാരത്താതിരേകമ്പി വിപ്പവസിതും വട്ടതി.

പുന ഗാമസീമം ഓക്കമിത്വാതി സചേ ഗോചരഗാമതോ പുരത്ഥിമായ ദിസായ സേനാസനം; അയഞ്ച പച്ഛിമദിസം ഗതോ ഹോതി, സേനാസനം ആഗന്ത്വാ സത്തമം അരുണം ഉട്ഠാപേതും അസക്കോന്തേന ഗാമസീമമ്പി ഓക്കമിത്വാ സഭായം വാ യത്ഥ കത്ഥചി വാ വസിത്വാ ചീവരപ്പവത്തിം ഞത്വാ പക്കമിതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. ഏവം അസക്കോന്തേന തത്ഥേവ ഠിതേന പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം, അതിരേകചീവരട്ഠാനേ ഠസ്സതീതി. സേസം ഉത്താനമേവ.

കഥിനസമുട്ഠാനം - കായവാചതോ കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി, അകിരിയാ, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം, അചിത്തകം, പണ്ണത്തിവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, തിചിത്തം, തിവേദനന്തി.

സാസങ്കസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പരിണതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൫൭. തേന സമയേനാതി പരിണതസിക്ഖാപദം. തത്ഥ **പൂഗസ്സാ**തി സമൂഹസ്സ; ധമ്മഗണസ്സാതി അത്ഥോ. **പടിയത്ത**ന്തി പടിയാദിതം. **ബഹൂ സങ്ഘസ്സ ഭത്താ**തി സങ്ഘസ്സ ബഹൂനി ഭത്താനി അനേകാനി ലാഭമുഖാനി; ന സങ്ഘസ്സ കേനചി പരിഹാനീതി ദീപേന്തി. **ഓണോജേഥാ**തി ദേഥ. കിം പനേവം വത്തും വട്ടതീതി കസ്മാ ന വട്ടതി? അയഞ്ഹി അഭിഹടഭിക്ഖാ അഭിഹരിത്വാ ഏകസ്മിം ഓകാസേ സങ്ഘസ്സത്ഥായ പടിയത്താ അഭിഹടപടിയത്തേ ച ഉദ്ദിസ്സ ഠപിതഭാഗേ ച പയുത്തവാചാ നാമ നത്ഥി.

൬൫൮. സങ്ഘികന്തി സങ്ഘസ്സ സന്തകം. സോ ഹി സങ്ഘസ്സ പരിണതത്താ ഹത്ഥം അനാരൂള്ഹോപി ഏകേന പരിയായേന സങ്ഘസ്സ സന്തകോ ഹോതി, പദഭാജനേ പന "സങ്ഘികം നാമ സങ്ഘസ്സ ദിന്നം ഹോതി പരിച്ചത്ത"ന്തി ഏവം അത്ഥുദ്ധാരവസേന നിപ്പരിയായതോവ സങ്ഘികം ദസ്സിതം. **ലാഭ**ന്തി പടിലഭിതബ്ബവത്ഥും ആഹ. തേനേവസ്സ നിദ്ദേസേ "ചീവരമ്പീ"തിആദി വുത്തം. **പരിണത**ന്തി സങ്ഘസ്സ നിന്നം സങ്ഘസ്സ പോണം സങ്ഘസ്സ പബ്ഭാരം ഹുത്വാ ഠിതം. യേന പന കാരണേന സോ പരിണതോ ഹോതി, തം ദസ്സേതും "ദസ്സാമ കരിസ്സാമാതി വാചാ ഭിന്നാ ഹോതീ"തി പദഭാജനം വുത്തം.

൬൫൯. പയോഗേ ദുക്കടന്തി പരിണതലാഭസ്സ അത്തനോ പരിണാമനപയോഗേ ദുക്കടം, പടിലാഭേന തസ്മിം ഹത്ഥം ആരൂള്ഹേ നിസ്സഗ്ഗിയം. സചേ പന സങ്ഘസ്സ ദിന്നം ഹോതി, തം ഗഹേതും ന വട്ടതി, സങ്ഘസ്സേവ ദാതബ്ബം. യോപി ആരാമികേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഖാദതി, ഭണ്ഡം അഗ്ഘാപേത്വാ കാരേതബ്ബോ. പരിണതം പന സഹധമ്മികാനം വാ ഗിഹീനം വാ അന്തമസോ മാതുസന്തകമ്പി "ഇദം മയ്ഹം ദേഹീ"തി സങ്ഘസ്സ പരിണതഭാവം ഞത്വാ

അത്തനോ പരിണാമേത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. ‘‘ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദേഹീ’’തി ഏവം അഞ്ഞസ്സ പരിണാമേന്തസ്സ സുദ്ധികപാചിത്തിയം. ഏകം പത്തം വാ ചീവരം വാ അത്തനോ, ഏകം അഞ്ഞസ്സ പരിണാമേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയഞ്ചേവ സുദ്ധികപാചിത്തിയഞ്ച. ഏസേവ നയോ ബഹൂസു. വുത്തമ്പി ചേതം -

> ‘‘നിസ്സഗ്ഗിയേന ആപത്തിം, സുദ്ധികേന പാചിത്തിയം;
> ആപജ്ജേയ്യ ഏകതോ;
> പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ’’തി. (പരി॰ ർവ്വം);

അയഞ്ഹി പരിണാമനം സന്ധായ വുത്തോ. യോപി വസ്സികസാടികസമയേ മാതുഘരേപി സങ്ഘസ്സ പരിണതം വസ്സികസാടികം ഞത്വാ അത്തനോ പരിണാമേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. പരസ്സ പരിണാമേതി, സുദ്ധികപാചിത്തിയം. മനുസ്സാ ‘‘സങ്ഘഭത്തം കരിസ്സാമാ’’തി സപ്പിതേലാദീനി ആഹരന്തി, ഗിലാനോ ചേപി ഭിക്ഖു സങ്ഘസ്സ പരിണതഭാവം ഞത്വാ കിഞ്ചി യാചതി, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയമേവ. സചേ പന സോ ‘‘തുമ്ഹാകം സപ്പിആദീനി ആഭടാനി അത്ഥീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ആമ, അത്ഥീ’’തി വുത്തേ ‘‘മയ്ഹമ്പി ദേഥാ’’തി വദതി, വട്ടതി. അഥാപി നം കുക്കുച്ചായന്തം ഉപാസകാ വദന്തി - ‘‘സങ്ഘോപി അമ്ഹേഹി ദിന്നമേവ ലഭതി; ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ’’തി ഏവമ്പി വട്ടതി.

ന്നം. സങ്ഘസ്സ പരിണതം അഞ്ഞസങ്ഘസ്സാതി ഏകസ്മിം വിഹാരേ സങ്ഘസ്സ പരിണതം അഞ്ഞം വിഹാരം ഉദ്ദിസിത്വാ ‘‘അസുകസ്മിം നാമ മഹാവിഹാരേ സങ്ഘസ്സ ദേഥാ’’തി പരിണാമേതി .

ചേതിയസ്സ വാതി ‘‘കിം സങ്ഘസ്സ ദിന്നേന, ചേതിയസ്സപൂജം കരോഥാ’’തി ഏവം ചേതിയസ്സ വാ പരിണാമേതി.

ചേതിയസ്സ പരിണതന്തി ഏത്ഥ നിയമേത്വാ അഞ്ഞചേതിയസ്സത്ഥായ രോപിതമാലാവച്ഛതോ അഞ്ഞചേതിയമ്ഹി പുപ്ഫമ്പി ആരോപേതും ന വട്ടതി. ഏകസ്സ ചേതിയസ്സ പന ഛത്തം വാ പടാകം വാ ആരോപേത്വാ ഠിതം ദിസ്വാ സേസം അഞ്ഞസ്സ ചേതിയസ്സ ദാപേതും വട്ടതി.

പുഗ്ഗലസ്സ പരിണതന്തി അന്തമസോ സുനഖസ്സാപി പരിണതം ‘‘ഇമസ്സ സുനഖസ്സ മാ ദേഹി, ഏതസ്സ ദേഹീ’’തി ഏവം അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സ പരിണാമേതി, ദുക്കടം. സചേ പന ദായകാ ‘‘മയം സങ്ഘസ്സ ഭത്തം ദാതുകാമാ, ചേതിയസ്സ പൂജം കാതുകാമാ, ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിക്ഖാരം ദാതുകാമാ, തുമ്ഹാകം രുചിയാ ദസ്സാമ; ഭണഥ, കത്ഥ ദേമാ’’തി വദന്തി. ഏവം വുത്തേ തേന ഭിക്ഖുനാ ‘‘യത്ഥ ഇച്ഛഥ, തത്ഥ ദേഥാ’’തി വത്തബ്ബോ. സചേ പന കേവലം ‘‘കത്ഥ ദേമാ’’തി പുച്ഛന്തി, പാളിയം ആഗതനയേനേവ വത്തബ്ബം. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

തിസമുട്ഠാനം - കായചിത്തതോ വാചാചിത്തതോ കായവാചാചിത്തതോ ച സമുട്ഠാതി, കിരിയം, സഞ്ഞാവിമോക്ഖം, സചിത്തകം, ലോകവജ്ജം, കായകമ്മവചീകമ്മം, അകുസലചിത്തം, തിവേദനന്തി.

സമന്തപാസാദികായ വിനയസംവണ്ണനായ

പരിണതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിട്ഠിതോ പത്തവഗ്ഗോ തതിയോ.

നിസ്സഗ്ഗിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാരാജികകണ്ഡ-അട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.